

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

1

1. ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ
ΠΕΡΙ ΒΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
2. ΠΕΡΙ ΑΣΑΦΕΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΕΙΩΝ
3. ΣΥΝΟΨΗ ΠΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἐκ τῶν

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ

Καθηγητῆ Πανεπιστημίου

ΕΙΔΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ

Ἐκ τῶν

ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ ΜΟΥΣΤΑΚΑ

Θεολόγο - Φιλόλογο

Ἐπόπτες

ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητής Πανεπιστημίου
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ΖΗΣΗΣ, Καθηγητής Πανεπιστημίου

Ἐπιμελητής Ἐκδόσεως

ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ π. Θεολογίας

Ε Π Ε

ΠΑΤΕΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ, «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1984

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

1

1. ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ
ΠΕΡΙ ΒΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
2. ΠΕΡΙ ΑΣΑΦΕΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΕΙΩΝ
3. ΣΥΝΟΨΗ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	7-8
ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9-46
ΒΙΟΣ	9-22
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ	22-38
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ	38-46
ΕΙΔΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ	47-50
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	51-599
1. ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, ΠΕΡΙ ΒΙΟΥ ΙΩ. ΧΡΥ- ΣΟΣΤΟΜΟΥ	51-303
2. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΣΑΦΕΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΕΙΩΝ	304-386
ΟΜΙΛΙΑ Α΄	306-337
ΟΜΙΛΙΑ Β΄	338-385
3. ΣΥΝΟΨΙΣ ΠΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ	388-599
Α΄. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ	400-527
1. ΣΥΝΟΨΗ ΓΕΝΕΣΕΩΣ	400-420
2. ΣΥΝΟΨΗ ΕΞΟΔΟΥ	420-430
3. ΣΥΝΟΨΗ ΛΕΥΙΤΙΚΟΥ	430-436
4. ΣΥΝΟΨΗ ΑΡΙΘΜΩΝ	436-446
5. ΣΥΝΟΨΗ ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΥ	446-454
6. ΣΥΝΟΨΗ ΙΗΣΟΥ ΤΟΥ ΝΑΥΗ	454-458
7. ΣΥΝΟΨΗ ΚΡΙΤΩΝ	458-466
8. ΣΥΝΟΨΗ ΡΟΥΘ	466
ΣΥΝΟΨΗ ΤΟΥ ΤΕΤΡΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	466-512
1. ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Α΄	466-478
2. ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Β΄	478-488
3. ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Γ΄	488-494
4. ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Δ΄	494-512
ΣΥΝΟΨΗ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Α΄	512-513
ΣΥΝΟΨΗ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Β΄	514-515

ΣΥΝΟΨΗ ΕΣΔΡΑ Α΄	514-516
ΣΥΝΟΨΗ ΕΣΔΡΑ Β΄	516-518
ΣΥΝΟΨΗ ΕΣΘΗΡ	518-522
ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΒΙΤ	522-524
ΣΥΝΟΨΗ ΙΩΔΙΘ	524-527
Β΄. ΠΟΙΗΤΙΚΑ Ή ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ	528-571
1. ΙΩΒ	528-548
2. ΣΟΦΙΑ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ	548-552
3. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΣΟΛΟΜΩΝΤΑ	552-568
4. ΣΟΦΙΑ ΣΕΙΡΑΧ	568-571
Γ΄. ΠΡΟΦΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ	572-599
1. ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΣΑΪΑΣ	572-576
2. ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΕΡΕΜΙΑΣ	576-584
3. ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΕΖΕΚΙΗΛ	584-590
4. ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΔΑΝΙΗΛ	590-592
5. ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΩΣΗΕ	592-594
6. ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΩΗΛ	594-595
7. ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΑΜΩΣ	694-596
8. ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΑΒΑΙΟΥ	596-597
9. ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΩΝΑΣ	596-597
10. ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΜΙΧΑΙΑΣ	598-599
11. ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΝΑΟΥΜ	598-599
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	601-626
1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	601-611
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καί πραγμάτων	611-626

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΒΙΟΣ

Πληροφορίες γιά τό βίο καί τή δράση αὐτοῦ βρίσκομε στά συγγράμματά του, καί ἰδίως τίς ἐπιστολές, σέ ἔργα συγχρόνων αὐτοῦ ἢ μεταγενεστέρων ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν, σέ βιογραφίες καί πανηγυρικούς λόγους γραμμένους στά ἑλληνικά καί λατινικά. Ἡ σπουδαιότερη ὁμως περί αὐτοῦ πηγή εἶναι ὁ Διάλογος περί Βίου καί Πολιτείας τοῦ Μακαρίου Ἰωάννου, πού συντάχθηκε ἀπό τό μαθητή αὐτοῦ Παλλάδιο, ἐπίσκοπο Ἐλενοπόλεως.

Ὁ Ἰωάννης ἦταν γόνος ἐπίσημης οἰκογένειας τῆς Ἀντιόχειας· «Υἱὸς γεγονῶς τῶν διαπρεψάντων εὐγενῶς παρὰ τῇ τάξει τοῦ στρατηλάτου τῆς Συρίας»¹. Ὁ πατέρας του δηλαδή ἦταν ἀνώτερος ἀξιωματικός τοῦ στρατοῦ τῆς Συρίας. Τό ὄνομα αὐτοῦ Σεκοῦνδος προδίδει λατινική καταγωγή, ἀλλά πολύ μακρυνή, ὅπως εικάζεται ἀπό τό ὅτι ὁ Ἰωάννης δέν εἶχε γνώση τῆς λατινικῆς γλώσσας. Ὁ Σεκοῦνδος πέθανε λίγο χρόνο μετὰ τή γέννηση τοῦ υἱοῦ του. Ἡ μητέρα του Ἀνθοῦσα, εἴκοσι χρόνων τότε, δέν σκέφθηκε νά ὑπανδρευθεῖ ἐκ νέου, ἀλλ' ἀφοσιώθηκε στήν ἀνατροφή τοῦ υἱοῦ της καί διαχειρίσθηκε μέ ἰδιαίτερη φροντίδα τήν περιουσία της. Τή διάδοση τῆς φήμης γιά τή σωφροσύνη της μαρτυρεῖ ἡ εἶδηση, κατὰ τήν ὁποία διακεκριμένος διδάσκαλος τοῦ Ἰωάννη, πιθανῶς ὁ Λιβάνιος, ὅταν πληροφορήθηκε τό λόγο γιά τόν ὁποῖο προτίμησε αὐτή τή χηρεία, ἀνεφώνησε· «οἶαι γυναῖκες παρὰ Χριστιανοῖς εἰσιν»². Προφανῶς ἦταν Χριστιανοί καί οἱ δύο γονεῖς του. Γιά τήν πρωτότοκο θυγατέρα τους, τήν ὁποία τυχαῖα ἀναφέρει ὁ Παλλάδιος, δέν γίνεται ἄλλου λόγος, οὔτε τό ὄνομα αὐτῆς διατηρεῖται.

Ὁ χρόνος γεννήσεως τοῦ Ἰωάννη τοποθετεῖται ἀπό τοὺς

1. Διάλογος 5.

2. Πρὸς Νεωτέραν χηρεύσασαν 2.

κριτικούς μεταξύ 344 και 354. Τά χρονολογικά δεδομένα του θίου αυτού μέχρι της αρχιερατείας του θεωρούνται άσαφή, αλλά στην πραγματικότητα δέν είναι έτσι, διότι ο φίλος και γνώστης τών πραγμάτων Παλλάδιος φρόντισε νά τά διατηρήσει μέ ιδιαίτερη σχολαστικότητα. Λέγει λοιπόν· Σέ ηλικία 18 ἐτῶν ἐγκατέλειψε αὐτός τις ρητορικές σπουδές, ἀρχισε τήν παρακολούθηση θεολογικῶν μαθημάτων καί βαπτίσθηκε· μετά 3 ἔτη χειροτονήθηκε σέ ἀναγνώστη καί ἔφυγε στήν ἔρημο, ὅπου μόνασε 4 ἔτη κοντά σέ γέροντα, καί 2 μέσα σέ σπήλαιο· ἀφού ἐπέστρεψε στήν Ἀντιόχεια χειροτονήθηκε σέ διάκονο, μετά 5 ἔτη σέ πρεσβύτερο, καί μετά ἄλλα 12 σέ ἀρχιεπίσκοπο. Ἦτοι μέχρι τή χειροτονία του σέ ἀρχιεπίσκοπο (Δεκέμβριος 397) συγκεντρώνονται 44 ἔτη, πράγμα πού σημαίνει ὅτι αὐτός γεννήθηκε κατά τις ἀρχές τοῦ 354. Ἡ μέ μεγάλη ἀκριβολογία σημείωση τῶν χρόνων ἀπό τόν Παλλάδιο δέν ἐπιτρέπει νά δίνομε κενά, καί ἂν κατά τις μεταβάσεις ἀπό τό ἕνα στάδιο στό ἄλλο παρέρχεται κάποιο χρονικό διάστημα, αὐτό προφανῶς ἐνσωματώνεται στά στοιχεῖα πού δίνονται χονδρικά. Μπορεῖ μόνο ν' ἀμφισβητηθεῖ ὁ χρόνος τῆς διακονίας· «Ἐντεῦθεν χειροτονεῖται διάκονος διὰ τοῦ Μελετίου, ὑπηρετήσας τῷ θυσιαστήριῳ δύο πρὸς τοῖς τρισὶν ἔτεσιν»³. Ἐρμηνευόμενο αὐτό κατ' ἀκριθῆ σύνταξη σημαίνει· Ἐφού ὑπηρετήσε στό θυσιαστήριο ἐπί 5 ἔτη, ἔπειτα χειροτονεῖται ἀπό τόν Μελέτιο διάκονος'. Ἀπό τοὺς περισσότερους κριτικούς ἐκλαμβάνεται σάν κάτι πού σημαίνει τήν ὑπηρεσία του σάν ἀναγνώστη, ἀλλά κακῶς· διότι σέ ἀναγνώστη εἶχε χειροτονηθεῖ σέ χρόνο πρὶν ἀπό τήν πενταετία καί διότι ἡ ὑπηρεσία τοῦ ἀναγνώστη δέν εἶναι στό θυσιαστήριο, ἀλλά στό ἀναλόγιο· στό θυσιαστήριο κυριολεκτεῖται ἡ ὑπηρεσία τοῦ διακόνου. Ἐξ ἄλλου, ἂν θεωρήσομε ὅτι ἡ πενταετία δέν ἀναφέρεται στή διακονία, τότε δά ἀπουσίαζε ὅποιαδήποτε ἐνδειξη γιά τή διάρκεια τῆς θητείας του ὡς διακόνου, πράγμα πού ἀντίκειται στή συνήθεια τοῦ Παλλαδίου νά σημειώνει μέ ἀκρίβεια τή διάρκεια κάθε σταδίου. Ἡ σύνταξη τῆς ἀνωτέρω φράσεως εἶναι ἀνώμαλη μέν, ὄχι ἀσυνήθης ὅμως σέ θυζαντινά καί νεοελληνικά ἀδόκιμα κείμενα. Τό ὄρθό δά ἦταν· «Ἐντεῦθεν χειροτονηθεῖς διάκονος

3. Διάλογος 5.

ὑπὸ Μελετίου, ὑπηρετήσε τῷ δυσιαστηρίῳ δύο πρὸς τοῖς τρισὶν ἔτεσιν». Ἐπομένως σάν ἔτος γεννήσεως τοῦ Ἰωάννη πρέπει νά ὀρίσομε τό 354, καθὼς ἤδη ἔπρατταν μέ βάση τόν Παλλάδιο καί πολλοί Βυζαντινοί ιστορικοί. Συνηγορεῖ στήν τοποθέτηση αὐτή καί ὁ χαρακτηρισμός τοῦ ἑαυτοῦ του στήν κατά τή χειροτονία του ἐκφωνηθεῖσα ὁμιλία τό 386 σάν μεираκίσκο. Ἐάν εἶχε γεννηθεῖ ἐνωρίτερα, π.χ. τό 344 ἢ 349 καί ἦταν σαράντα ἐτῶν, δέν θά μπορούσε νά χαρακτηρίσει τόν ἑαυτό του ἔτσι⁴.

Ἡ Ἀνδούσα φρόντισε ὥστε νά λάβει ἐπιμελημένη παιδεία ὁ υἱός της πού τῆς δῦμιζε μάλιστα διαρκῶς τή μορφή τοῦ πεδαμένου συζύγου της. Πιθανότατα αὐτός διδάχθηκε τή ρητορική ἀπό τόν Λιβάνιο καί τή φιλοσοφία ἀπό τόν Ἀνδραγάδιο⁵. Ὁ Λιβάνιος, μετὰ ἀπό πολυετή περιπλάνηση σέ μεγαλουπόλεις τῆς αὐτοκρατορίας, εἶχε ὀριστικά ἐγκατασταθεῖ στή γενέτειρα αὐτοῦ Ἀντιόχεια, ὅπου μάταια προσπαδοῦσε νά στηρίξει τόν εἰδωλοατρικό πολιτισμό πού ὀδηγοῦνταν στήν παρακμή, ἀλλά δίδασκε μέ ἐπιτυχία τή ρητορική καί τή φιλολογία. Τό ἀνέκδοτο, σύμφωνα μέ τό ὅποιο ὁ Λιβάνιος, ὅταν ρωτήθηκε πρὸς τά τέλη τῆς ζωῆς του γιά τό πρόσωπο τοῦ διαδόχου του, ἀπάντησε ὅτι θά ὀριζε διάδοχο τόν Ἰωάννη, ἄν δέν εἶχαν συλήσει αὐτόν οἱ Χριστιανοί⁶, δέν βλέπομε γιά ποιό λόγο θά ἔπρεπε νά δεωρηθεῖ μεταγενέστερης ἐπινοήσεως. Ἡ ἐπίδραση τῶν κλασικῶν σπουδῶν εἶναι ἐκδηλη στή λογοτεχνική ὑφή καί τήν ἐπιχειρηματολογία τῶν πρώτων συγγραμμάτων τοῦ Ἰωάννη, ἔδωσε δέ τή σφραγίδα της στήν ἀνεση γλωσσικῆς ἐκφράσεως πού παρατηρεῖται σ' ὀλόκληρο τό ἔργο αὐτοῦ.

Ἄλλοι μεγάλοι Πατέρες μετὰ τήν ἀποφοίτησή τους ἀπό τίς κοσμικές σχολές ἄσκησαν τό ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου ἢ τοῦ ρητοροδιδάσκαλου, τό ἴδιο δέ διαθεβαιῶνει ὁ Σωκράτης καί γιά τόν Χρυσόστομο⁷, ἐνῶ ὁμολογεῖ καί ὁ ἴδιος ὅτι σύχναζε στά δικαστήρια καί τά θέατρα⁸. Ἐπειδή ὁ Παλλάδιος παραλείπει καί δέν ὀμιλεῖ γι' αὐτό, πρέπει νά ὑποδέσομε ὅτι δέν ἀσχολήθηκε ὁ Ἰωάννης μέ τό ἔργο αὐτό πέρα ἀπό τούς λίγους μῆνες, καί

4. Ὅτε πρεσβύτερος :τροεχειρίσθη 1.

5. Σωκράτους Ἐκκλ. Ἱστορία 6, 3.

6. Σωζόμενου, Ἐκκλ. Ἱστορία 8, 2.

7. Ἐκκλ. Ἱστ. 6, 3.

8. Περί Ἱερωσύνης 1, 4.

μάλιστα διὰ αὐτὸ συνέπιπτε περίπου μὲ τὴν ἑναρξὴ παρακολουθήσεως θεολογικῶν μαθημάτων.

Ἀκμαζε κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτῆ τὸ Ἀσκητήριον, ἤτοι ἡ θεολογικὴ σχολὴ πού εἶχε ἰδρῦσει στὴν Ἀντιόχεια ὁ γνωστός θεολόγος Διόδωρος, μετέπειτα ἐπίσκοπος Ταρσοῦ, μαζί μὲ τὸν Καρτέριον. Σ' αὐτὴν φοίτησε ὁ Ἰωάννης, ἔχοντας συμφοιτητὲς μεταξύ ἄλλων τὸν Θεόδωρον, μετέπειτα Μοψουεστίας, καὶ τὸν Μάξιμον, μετέπειτα Σελευκείας. Ἀπὸ τὴν ἑναρξὴ τῶν σπουδῶν τοῦ αὐτῶν συνδέθηκε μὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀντιοχείας Μελέτιον, βαπτίσθηκε πιδανῶς ἀπ' αὐτόν (372) καὶ μετὰ τριετία χειροτονήθηκε ἀναγνώστης (375). Ὁ Παλλάδιος δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου πού τὸν χειροτόνησε, πού δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ Μελέτιος, διότι αὐτὸς θρισκόταν ἤδη στὴν ἔξορία (372-378), ἀλλ' ἦρθε ἀπὸ ἕξω ἄλλος ἐπίσκοπος⁹. Ἴσως κατὰ τὸ χρόνον αὐτὸ ὁ νεαρὸς Ἰωάννης πιέσθηκε νὰ δεχθεῖ τὴν ἱερωσύνην, ἀλλὰ κατόρθωσε νὰ διαφύγει, πρὸς δικαιολογία δὲ τῆς φυγῆς τοῦ σύνταξε τοὺς *Περὶ Ἱερωσύνης λόγους* ἀργότερα.

Ἐπιθυμώντας ἤδη ν' ἀκολουθήσει τὸ μοναχικὸ βίον, συγκρατήθηκε ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς μητέρας τοῦ γιὰ λίγο μέχρι πού πέθανε αὐτῆ, ὅποτε ἀσκήτευσε ἐπὶ ἑξαετία, κατ' ἀρχὴν μὲν κοντὰ σὲ Σύρον γέροντα, πού γνώριζε ἀσφαλῶς ἑλληνικά, διότι ὁ Ἰωάννης ἀγνοοῦσε τὴ συριακὴν, ἔπειτα ὁμως μόνος μέσα σὲ σπήλαιον. Δὲν κατόρθωσε νὰ θγεῖ μέσα ἀπὸ αὐτὸ χωρὶς θλάθη τῆς ὑγείας τοῦ ἀπὸ τὶς θεληματικὰς ταλαιπωρίας· ἀφοῦ προσβλήθηκε ἀπὸ βαρῦτατο νεφρικὸ νόσημα, ἐπέστρεψε στὴν Ἀντιόχεια κατὰ τὰ τέλη τοῦ 380. Κατὰ τὸ χρόνον τῆς ἀσκήσεώς τοῦ συνέγραψε ἀριθμὸν δοκιμίων, πού ἀναφέρονται στὸ μοναχικὸ βίον ἢ ἀπευδύνονται πρὸς συνασκητὲς τοῦ.

Κατὰ τὶς ἀρχὰς τοῦ 381 χειροτονήθηκε διάκονος ἀπὸ τὸν Μελέτιον, ὁ ὁποῖος μετὰ ἀπὸ λίγο μετέθηκε στὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς συμμετοχὴν στῆ Β' Οἰκουμενικῇ Σύνοδον, ἀπ' ὅπου δὲν ἐπέστρεψε πλέον στὴν Ἀντιόχεια, πεδαίνοντας ἐντὸς τοῦ ἔτους ἐκείνου. Σάν διάκονος ἐπιδόθηκε στὸ διδασκαλικὸ ἔργον καὶ συνέχισε τὴ συγγραφὴν πραγματειῶν.

9. Βλ. *Περὶ Ἱερωσύνης* 1, 8.

Μή έχοντας πλέον τό φόβο ἐνώπιον τοῦ ἀξιώματος τῆς ἱερωσύνης, τόν ὁποῖο αἰσθανόταν ἄλλοτε, δέχθηκε νά χειροτονηθεῖ πρεσβύτερος πρὶν ἀπό τήν Τεσσαρακοστή τοῦ 386 ἀπό τόν ἀρχιεπίσκοπο Φλαβιανό. Κατά τήν πρώτη του ὁμιλία ἐκφράζει βέβαια πάλι φόβο προσεγγίζοντας τήν ἀγία Τράπεζα καί λέγει ὅτι τοῦ φαινόταν ἀπίστευτο τό ὅτι μιλοῦσε ἐνώπιον τοῦ ἐκκλησιασματος αὐτός ὁ μειρακίσκος, ἀλλά δέν ἐπεισε τό ἀκροατήριον, τό ὁποῖο ἔβλεπε τό λόγο του καί ἀσυνήθιστα ἱκανοποιητικό, καί ἄλλα δείγματα γιά τίς ἱκανότητές του εἶχε.

Ἡ Ἀντιόχεια ἦταν μεγαλούπολη, πού εἶχε κατά τόν Χρυσόστομο 200.000 κατοίκους ἐλεύθερους¹⁰, μαζί μέ τούς δούλους δέ ἴσως καί 500.000. Ὁ ἐκκλησιαστικός βίος ὑψίστατο ἐπιπλοκές ἀπό ἐξωτερικές καί ἐσωτερικές συνθήκες. Δέν ἦταν μόνο οἱ Ἑθνικοί, πολυάριθμοι ἀκόμα ἀλλά καταπινημένοι, οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι πού ἐπηρέαζαν καί μιά μερίδα Χριστιανῶν, πού παρέμβαλλαν ἐμπόδια στήν πρόοδο τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου, ἦταν καί οἱ αἵρετικοί Ἀρειανοί, Ἀνόμοιοι καί Ἀπολιναριστές, καί τό χειρότερο οἱ ἀποσχισμένοι Ὁρθόδοξοι ὑπό τόν Παυλίνο. Μετά τό θάνατο τοῦ τελευταίου δέν ἐκλέχθηκε νέος σχισματικός ἐπίσκοπος καί μετά ἀπό λίγο ἀποκαταστάθηκαν οἱ σχέσεις τῶν δύο μερίδων· ἡ Ἀλεξάνδρεια ἀναγνώρισε τόν Φλαβιανό τό 394, ἡ δέ Ρώμη τό 398 μετά ἀπό ἐπέμβαση τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς ἀρχιεπισκόπου ἤδη Κωνσταντινουπόλεως, καί ἀποστολῆς ἐκεῖ τοῦ Ἀκάκιου Βεροίας καί τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ πρεσβυτέρου Ἰσιδώρου.

Κάτω ἀπό τέτοιες συνθήκες ἄρχισε τό ἱερατικό του στάδιο ὁ Χρυσόστομος στήν Ἀντιόχεια καί κατόρθωσε νά κυριαρχήσει στήν πνευματική ζωή τῆς πόλεως. Μεγάλο ὄπλο αὐτοῦ ἦταν ὁ λόγος. Μιλοῦσε ἀκατάπαυστα κάθε Κυριακή καί Παρασκευή, τίς δέ Τεσσαρακοστές καί Διακαινησίμους κάθε ἡμέρα, περιερχόμενος ὅλους τούς ναούς τῆς πόλεως καί τά παρεκκλήσια, ἀλλά προτιμώντας τή μεγάλη ἐκκλησία πού εἶχε ἰδρύσει ὁ Μ. Κωνσταντῖνος. Προφύλασσε τό λαό ἀπό τίς αἱρέσεις, συμπαραστεκόταν αὐτόν κατά τίς δύσκολες ἡμέρες, ὅπως ἡ στάση τῶν ἀδριάντων (387), ἀνέλυε πρὸς αὐτόν τά περιεχόμενα τῆς Γραφῆς, προῖστατο

10. Εἰς Ἰγνάτιον 4, PG 50, 591.

τῆς κοινῆς προσευχῆς, ὀργάνωσε τὴ φιλανθρωπία. Ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας ἔτρεφε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ 3.000 καταγραμμένες χῆρες καὶ παρθένους καὶ μεγάλο ἀριθμὸ ὀρφανῶν, περιέθαλπε δὲ πολυἀριθμοὺς ξένους, ἀσθενεῖς καὶ φυλακισμένους. Ἀπὸ τὴν περίοδο αὐτὴ προέρχεται ὁ μεγαλύτερος ὄγκος τῶν ὀμιλιῶν του.

Ἡ φήμη αὐτοῦ εἶχε διαπεράσει τὰ ὄρια τῆς Συρίας καί, ἐνῶ ὅλοι περίμεναν νὰ διαδεχθεῖ στὴν Ἀντιόχεια τὸν Φλαβιανό, τὰ πράγματα ἀκολούθησαν ἄλλη ὁδὸ. Ὅταν πέθανε ὁ Νεκτάριος Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἐπιτήδειος ἱεράρχης Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας, κρίνοντας κατάλληλη τὴ στιγμή νὰ ἐπιβάλει τίς ἀπόψεις τῆς ἑδρας του ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς διαδοχῆς, μετέβηκε στὴν Κωνσταντινούπολη μαζί μὲ τὸν γέροντα πρεσβύτερο Ἰσιδωρο, πού τὸν πρόδριζε γιὰ τὴν κενωθεῖσα θέση. Ἄλλ' ὁ εὐφυέστατος εὐνοῦχος πρωθυπουργὸς Εὐτρόπιος, πού εἶχε δώσει αὐτοκράτειρα στὴν πρωτεύουσα, ἦταν ἀποφασισμένος νὰ δώσει καὶ ἀρχιεπίσκοπο τώρα. Κατὰ μίαν ἐπίσκεψή του στὴν Ἀντιόχεια εἶχε λάβει γνῶση γιὰ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο τοῦ Χρυσόστομου, καὶ ἐπεισε τὸν Ἀρκάδιο ὅτι αὐτὸς ἦταν ὁ κατάλληλος γιὰ τὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς πρωτεύουσας ἀνδρας. Ἴσως εἶχε κάνει λάθος, τουλάχιστο ἀπὸ τὴ δική του πλευρά, διότι ὁ Χρυσόστομος δὲν ἦταν ἀνθρωπος πού μπορούσε νὰ προσαρμοσθεῖ σὲ αὐτοκρατορικὸ περιβάλλον, καὶ αὐτὸ ὑπῆρξε ἀστυχίημα γι' αὐτόν καὶ τὴν Ἐκκλησία.

Θέλοντας λοιπὸν νὰ ἐξουδετερώσει ἐνδεχόμενη ἀρνηση τοῦ Χρυσόστομου καὶ πιθανότατη ἀντίδραση τοῦ λαοῦ τῆς Ἀντιοχείας, ὁ Εὐτρόπιος φρόντισε μέσω τοῦ ἐπάρχου νὰ ἐπιβιβασθεῖ αὐτὸς σὲ ἄμαξα παραπλανητικὴ καὶ νὰ ὀδηγηθεῖ διὰ ξηρᾶς στὴν Κωνσταντινούπολη, γιὰ νὰ μὴ δεῖ πλέον ξανά τὴ γενέτειρά του. Ὁ ὑποψήφιος πληροφορήθηκε τίς προθέσεις τῶν ἀρχόντων καθ' ὁδὸ καὶ φαίνεται ὅτι δὲν ἔφερε μεγάλες ἀντιρρήσεις. Στὸ μεταξὺ ὁ Ἀρκάδιος εἶχε προσκαλέσει ἀριθμὸ ἐπισκόπων, οἱ ὅποιοι μαζί μὲ τὸν κληρὸ καὶ τὸ λαὸ ἐπικύρωσαν τὴν αὐτοκρατορικήν ἐκλογή, διαφώνησε δὲ μόνο ὁ Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας. Τέλος αὐτὸς ὄχι μόνον ὑποχώρησε, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάσθηκε νὰ χειροτονήσῃ τὸν Ἰωάννη σὲ ἐπίσκοπο τὴν 15 Δεκεμβρίου 397· δὲν λησμόνησε ὅμως ποτέ τὴν ταπείνωσιν πού ὑπέστη. Ὁ νέος ἀρχιεπίσκοπος ἐνθρονίσθηκε τὴν 26 Φεβρουαρίου 398.

Ὁ Χρυσόστομος ὑπῆρξε ρήτορας πού συνάραπαζε τὰ πλήθη καὶ

σπουδαῖος ὀργανωτὴς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἔργου. Σέ μιά ἐπαρχιακὴ μεγαλούπολη, ὅπως ἦταν ἡ Ἀντιόχεια, σάν ἀρχιεπίσκοπος θά μεγαλοουργοῦσε· ἀλλὰ στήν πρωτεύουσα δέν μπόρεσε νά χρησιμοποιήσῃ ὅλες τίς ἰκανότητές του, διότι στεροῦνταν τό προσόν τῆς ἐλαστικότητας καὶ προσαρμοστικότητας ἀπέναντι στοὺς πολιτικούς ἄρχοντες. Σφοδρὸς τιμητὴς τῶν πάντων, μετέβαλλε τοὺς φίλους σέ ἐχθρούς. Γι' αὐτό δέν τοῦ ἐπιτράπηκε ν' ἀσκήσῃ ἐπὶ μακρὸ χρόνο τὰ ἀρχιεπισκοπικά του καθήκοντα καὶ ὅσο χρόνο ποίμανε δέν ἦταν ἀδιατάραχος στὰ ἔργα του. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία στερήθηκε τὴν ἀναμενόμενη προσφορά ἀπ' αὐτόν, ἀλλὰ κέρδισε αἰώνια ἀπὸ τό παράδειγμα τῆς ἀκατάβλητης ἡθικῆς ἀντιστάσεώς του.

Ἀφοῦ ἀνέβηκε στό θρόνο συγκρότησε ἐπιτελεῖο ἀπὸ ἀφοσιωμένους κληρικούς μαθητές, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονταν οἱ Τίγριος, Παῦλος, Πρόκλος, Φίλιππος, Γερμανός, Κασσιανός, Στέφανος, Ἑλλάδιος καὶ Σεραπίωνας, καὶ μαθήτριες, ὅπως ἡ Ὀλυμπιάδα, ἡ Πενταδία, ἡ Πρόκλη καὶ ἡ Σιλβίνη, καὶ ἐπιδόθηκε στό πολὺπλευρὸ ἔργο του, πού ἐπεκτεινόταν ἀπὸ τὴν ἱεραποστολὴ μέχρι τὴ διοργάνωση τῆς κοινωνικῆς πρόνοιας, καὶ ἀπὸ τὴν ἡθικὴ κάθαρση τοῦ Κλήρου μέχρι τὴν ἀναμόρφωση τῆς λατρευτικῆς ζωῆς.

Ἐχοντας τὴ συνείδηση ἡγέτη τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὴν ἐπέκταση τοῦ Χριστιανισμοῦ στήν οἰκουμένη. Ὁργάνωσε ἱεραποστολές στὴ Γοτθία¹¹, τὴ Σκυθία¹², τὴν Κελτικὴν¹³, τὴν Περσία¹⁴ καὶ τὴ Φοινίκη¹⁵. Στούς Γότθους τῆς Κωνσταντινουπόλεως παραχώρησε ναό, ὅπου κήρυττε πολλές φορές καὶ ὁ ἴδιος. Τῆς δὲ Φοινίκης ὁ ὀριστικὸς ἐκχριστιανισμὸς ὀφείλεται στίς προσπάθειες αὐτοῦ, πού συνεχίσθηκαν ἀμείωτες καὶ ἀπὸ τὴν ἐξορία.

Μία ἀπὸ τίς πρώτες φροντίδες του ὑπῆρξε ἐπίσης ὁ λατρευτικὸς βίος τοῦ ποιμνίου. Οἱ γυναῖκες μποροῦσαν νά παρακολουθήσουν τίς ἀκολουθίες τῆς ἡμέρας, ἐνῶ οἱ ἄνδρες ἐργάζονταν· γι' αὐτό εἰσήγαγε τίς συνηθισμένες καὶ στήν Ἀντιόχεια νυχτερινές προσευχές γιὰ νά τίς παρακολουθοῦν οἱ ἄνδρες, τίς ὁποῖες στήν

11. Θεοδωρήτου, Ἐκκλ. Ἱστορία 5, 30.

12. Θεοδωρήτου, Ἐκκλ. Ἱστορία 5, 31.

13. Φωτίου, Μυριόβιβλος 96.

14. Ἐπιστολή 14, 5.

15. Θεοδωρήτου, Ἐκκλ. Ἱστορία 5, 28 καὶ διάφορες ἐπιστολές.

Κωνσταντινούπολη τελοῦσαν τότε μόνο οἱ Ἀρρειανοί. Σύνταξε δὲ καὶ λειτουργικὲς εὐχὲς πού συμπεριλήφθηκαν στὴ λειτουργία πού ἦταν τότε σὲ χρῆση.

Ὁ λαὸς στὴν πρωτεύουσα, πού ἀπότομα τότε διογκώθηκε, εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ καθοδήγηση, τὴν ὁποία ὁ Ἰωάννης παρείχε πλούσια μὲ τὰ συνεχιζόμενα πάντοτε κηρύγματά του. Προσέλκυαν κυρίως τὴν προσοχὴ του ἡ ἀδιαφορία γιὰ τὴν ἠθικὴ συμπεριφορὰ καὶ ἡ χαλάρωση τῶν ἠθῶν. Ἡ μανιώδης παρακολούθηση ἵπποδρομιῶν καὶ θεατρικῶν παραστάσεων κακῆς ποιότητος, ἡ σκληρότητα πρὸς τοὺς κατώτερους, ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ πολυτέλεια ἦταν ἀντικείμενα τῶν χωρὶς τέλος φιλιππικῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου, πού ἐβλεπε τοὺς φιλοθεάμονες ἄλλοτε μὲν μὲ ἀγαλλίαση νὰ γεμίζουν τοὺς ναοὺς, ἄλλοτε δὲ μὲ λύπη νὰ τοὺς ἐγκαταλείπουν γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὰ θεάματα.

Οἱ μεγάλες πολιτικὲς καὶ θερησκευτικὲς μεταβολές, μὲ τὴ βαδμαία ἐγκατάλειψη τοῦ δεσμοῦ τῆς δουλείας, εἶχαν δημιουργήσει ὀξύτατο κοινωνικὸ πρόβλημα. Ὁ Ἰωάννης, ἀποδίδοντας τόση ἀξία στὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου, ὅση δὲν εἶχε αὐτὴ συναντήσει κατὰ τοὺς προηγούμενους χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας, ἔδειχνε πρὸς τοὺς δυστυχεῖς συμπάθεια πού συγκινοῦσε. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἀρκοῦσε ἡ συμπάθεια, ἔλαβε πρακτικὰ μέτρα πρὸς ἀνακούφιση αὐτῶν, χρησιμοποιώντας τὸν μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο ἐξευρισκόμενο πλοῦτο, πουλώντας ἀκόμα καὶ πολυτελῆ ἀντικείμενα τοῦ ἐπισκοπικοῦ μέγαρου καὶ καταργώντας τὰ πρὸς τοὺς ἐπίσημους γεύματα. Ἔχτισε πολλὰ νοσοκομεῖα· «Περιττευούσης δὲ τῆς χρείας, κτίζει πλείοντα νοσοκομεῖα, προσκαταστήσας δύο τῶν εὐλαθῶν πρεσβυτέρων, ἕτι μὴν λατροὺς καὶ μαγείρους καὶ χρηστοὺς τῶν ἀγάμων ἐργάτας τούτοις εἰς ὑπηρεσίαν· ὥστε τοὺς ἐπιχωριάζοντας ξένους καὶ ὑπὸ νόσον ληφθέντας τυγχάνειν ἐπιμελείας»¹⁶. Πρόσθεσε γηροκομεῖα καὶ πτωχοκομεῖα καὶ ὀργάνωσε μὲ συστηματικὸ τρόπο τὸ ἔργο τῆς κοινωνικῆς πρόνοιας, τὸ ὁποῖο ἀνέθεσε στίς διακόνισσες πού μνημονεύθηκαν παραπάνω, μὲ προϊσταμένη τὴν ἀριστοκράτισσα Ὀλυμπιάδα, χήρα τοῦ ἐπάρχου Νεβριδίου καὶ συγγενῆ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

16. Παλλαδίου, Διάλογος 5.

Στήν προαγωγή τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου δέν συμβάλλει μόνο ἡ προσπάθεια, ἀλλά καί τό ἦθος τῶν κληρικῶν. Καί κατά τήν ἐποχή ἐκείνη, ὅπως πάντοτε, μαζί μέ τούς εὐσυνειδήτους κληρικούς ὑπηρετοῦσαν καί μερικοί ἀσυνειδήτοι, ἢ ἀπλῶς ἀδιάφοροι. Πολλούς τούς τάρασσε τό πάθος τῆς φιλαργυρίας καί ἄλλους τούς προσέλκυε ἡ καλοπέραση· ὁ Χρυσόστομος ἀπαίτησε ἀπό ὄλους νά μιμηθοῦν τή δική του ὀλιγάρχεια καί πλήρη λιτότητα. Καταδίκασε ἐπίσης τήν ἐπικίνδυνη καί σκανδαλώδη συνήθεια τῆς συνοικήσεως κληρικῶν μετά μοναστριῶν μέ δύο δοκιμίά του.

Στά πλαίσια τῆς καθάρσεως τῆς Ἐκκλησίας ἀπό τούς ἀνάξιους κληρικούς περιλαμβάνεται καί ἡ τρίμηνη περιοδεία στή Μ. Ἀσία (401) πού ἐγινε μετά ἀπό πρόσκληση, καί πού κατέληξε στήν καταδίκη ἕξι σιμωνιακῶν ἐπισκόπων μέ ἀπόφαση συνόδου τῆς Ἐφέσου. Ἡ ἐνέργεια αὐτή, πού ικανοποίησε τούς πολλούς, προκάλεσε τό μίσος ἐκείνων πού δίγονταν, οἱ ὁποῖοι βρῆκαν σάν ἀντικανονική τήν ἐκτός δικαιοδοσίας ἐπέμβαση τοῦ Χρυσοστόμου. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως δέν εἶχε ἀκόμα δικαιοδοσία στήν περιοχὴ τῆς Ἐφέσου, ἀλλ' ἦταν ἤδη ἡ ἐποχὴ τῆς ἀπορροφήσεως τῶν Ἐξαρχιῶν ἀπό τὰ Πατριαρχεῖα.

Τά παραπάνω μέτρα εἶχαν ὀλέθριες γιά τή σταδιοδρομία τοῦ Χρυσοστόμου συνέπειες. Ὁμάδα δυσαρραστημένων κληρικῶν, ἀποτελούμενη ἀπό τούς Σεβηριανό Γαθάων, Ἀκάκιο Βεροίας τῆς Συρίας, Ἀντίοχο Πτολεμαῖδος, καί τόν μοναχό Ἰσαάκ, καταγόμενοι ὄλοι ἀπό τή Συρία, καί ἀπό δύο πρεσβυτέρους καί πέντε διακόνους, ἀναζητοῦσε στηρίγματα γιά νά ἐπιτεθεῖ ἐναντίον τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Προσπάθειά τους νά βροῦν στοιχεῖα ἀπό τή νεανική ἡλικία αὐτοῦ στήν Ἀντιόχεια ἀπέτυχε, ἀλλ' ἀνέδρασαν τίς ἐλπίδες τους στόν Θεόφιλο Ἀλεξανδρείας πού καιροφυλακτοῦσε. Ὁ Θεόφιλος, παλαιός Ὁριγενιστής, εἶχε ἐξαναγκασθεῖ ἀπό ἀνθρωπομορφιστές μοναχοὺς ν' ἀποκηρῦξει τόν Ἀλεξανδρινό διδάσκαλο καί μάλιστα νά τόν καταπολεμεῖ. Ὄταν ὁ εὐνοούμενός του πρεσβύτερος Ἰσίδωρος, ἀποφεύγοντας τήν ὀργή του γιά τή χρησιμοποίησι μεγάλης δωρεάς σέ φιλανθρωπία, ἐνῶ ὁ Θεόφιλος δά προτιμοῦσε μέ τή δωρεά αὐτή τήν ἀνέγερση μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, προσῆλθε στοὺς Μακρούς Ἀδελφούς, τέσσερις ἡγέτες τῶν μοναχῶν τῆς Νιτρίας, πού ὀνομάζονταν ἔτσι ἀπό τό ἀνάστημά τους, αὐτός ἐδίωξε τούς ἀδελφούς. Τότε, ἀφοῦ μετέβη-

καν αὐτοὶ στὴν Κωνσταντινούπολη, φιλοξενήθηκαν μὲν ἀπὸ τὸν Χρυσόστομο, ἀλλὰ δὲν ἔγιναν δεκτοὶ σὲ ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁμοῦς ὁ Θεόφιλος ἀρχισε νέες ἐπιθέσεις ἐναντίον τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἦταν ἔτοιμος νὰ λάβει μέτρα ἐναντίον του. Οἱ προθέσεις του δὲν ἄρεσαν στὸν αὐτοκράτορα Ἀρκάδιο, πού τὸν κάλεσε στὴν πρωτεύουσα πρὸς ἀπολογία ἐνώπιον συνόδου γιὰ τίς ἐπεμβάσεις του σὲ θέματα τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως. Ἔτσι οἱ ἐνέργειες τῶν κληρικῶν ἐχθρῶν τοῦ Χρυσοστόμου δὲ ἐπεφταν σὸ κενό, ἐάν σὸ μεταξὺ δὲν ἄλλασσε ἢ ἀπέναντι σ' αὐτὸν στάση τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν. Τὸ τελευταῖο ἦταν ἡ ἀδύνατη πλευρὰ αὐτοῦ.

Στὴν πολιτικὴ σκηνὴ δροῦσαν τότε ὁ αὐτοκράτορας Ἀρκάδιος, εὐσεθὴς καὶ σώφρων, ἀλλὰ μὲ κάπως ἀδύνατο χαρακτήρα· ἡ σύζυγος αὐτοῦ Εὐδοξία, θυγατέρα φράγκου στρατηγού, ὡραία, εὐφυῆς καὶ εὐσεθὴς, ἀλλ' ἐπίσης εὐπιστὴ καὶ φιλάργυρη γυναίκα· καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Εὐτρόπιος, μίγμα δυναμισμού καὶ πονηρίας. Ὁ Εὐτρόπιος, ἀπολαμβάνοντας τὴν εὐνοία τῆς Εὐδοξίας, διότι ἦταν ὁ προξενητὴς σὸ γάμο της, κατόρθωσε νὰ ἐξοντώσει τοὺς πολιτικούς ἀνταγωνιστὰς του καὶ νὰ μείνει μόνος κυρίαρχος. Ἐνα ἀπὸ τὰ μέσα ἀσφάλειας ἦταν καὶ ἡ κατάργησις τοῦ ἀσύλου τῶν ναῶν, πού παραχωρήθηκε ἀπὸ τὸν Θεοδοῖσιον, ὀφειλόμενη σὸ ὅτι σὸ ναὸ κατέφυγε καὶ σώθηκε ἡ Πενταδία, χήρα στρατηγού, πού διωκόταν. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἡ Πενταδία συμπεριλήφθηκε στὸν κύκλο τῶν δραστήριων διακονισσῶν τοῦ Ἰωάννη.

Ὁ Χρυσόστομος, μολονότι ἐνωθε εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Εὐτρόπιον, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ μὴ καθιστᾷ αὐτὸν προσεκτικὸ ὡς πρὸς ὀρισμένες ἀδυναμίες του, τὴν ἀγάπη του πρὸς τὰ πανηγύρια καὶ τὴ φιλοχρηματία, καὶ νὰ μὴ ἀπαιτεῖ τὴν ἐκ νέου ἀπόδοσις τοῦ ἀσύλου. Ἦταν πεπωμένο ὁμοῦς πρῶτος ὁ Εὐτρόπιος νὰ ὑποστῆ τίς συνέπειες τῆς καταργήσεώς του. Ἦταν περίοδος τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Γερμανῶν σὸ στρατὸ τοῦ Βυζαντίου. Γότθοι τῆς Μ. Ἀσίας, ὑποκινούμενοι, καθὼς φαίνεται, ἀπὸ τὸν βρισκόμενον στὴν πρωτεύουσα στρατηγὸ Γαῖνᾶ, ἐπαναστάτησαν καὶ ἀπαίτησαν τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Εὐτροπίου, αὐτὸς δέ, καταδιωκόμενος ἀπὸ τὸ πλῆθος, εἰσῆλθε σὸν καθεδρικό ναὸ καὶ προσέφυγε σὸ θυσιαστήριον. Τότε ὁ Χρυσόστομος ἐκφώνησε τὸν περίφημον λόγον του ἐπὶ τοῦ ρητοῦ «ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης».

Καί σώθηκε μέν τότε ὁ Εὐτρόπιος, ἀλλά μετά ἀπό λίγο χρόνο ἐξορίσθηκε στήν Κύπρο καί ἀργότερα καταδικάσθηκε σέ θάνατο. Ὁ Γαϊνάς, κύριος τῆς Κωνσταντινουπόλεως γιά λίγο χρόνο μέ 35.000 γερμανικοῦ στρατοῦ καί λαοῦ, ἐκδιώχθηκε ἀπό ἐκεῖ καί ἀπό τότε διεύθυνε τά πράγματα ἡ Εὐδοξία, πού ἀνακηρύχθηκε Αὐγούστα (400), μαζί μέ τόν Ἀρκάδιο.

Ἡ Εὐδοξία στήν ἀρχή ἐπέδειξε σεβασμό καί ἀγάπη πρὸς τόν Χρυσόστομο, παρακολουθοῦσε κηρύγματα αὐτοῦ καί λιτανεῖες, αὐτός δέ ἐπανειλημμένως ἐπαίνεσε αὐτήν γιά τίς ἀρετές της καί τήν παρομοίασε μέ τή Φοίβη καί τήν Πρίσκιλλα¹⁷. Ἀλλά δέν δίσταζε νά καταδικάζει καί τά ἐλαττώματα αὐτῆς, ἰδίως τή φιλοχρηματία, χωρίς ν' ἀναφέρει τό ὄνομά της, ἀλλά διαγράφοντας τή φωτογραφία της, ὅπως δά λέγαμε σήμερα. Παρ' ὅλα αὐτά ὁμως ἡ σύνεσή της τήν ἐμπόδιζε ν' ἀντιδρᾷ. "Ὅ,τι δέν ἐπέτυχαν οἱ πύρινοι ὑπαινιγμοὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τό ἐπέτυχαν τρεῖς αὐλικές Κυρίες, ἀπό τίς ὁποῖες μάλιστα ἡ πρώτη ἦταν κηδεμόνας αὐτῆς κατά τήν παιδική της ἡλικία, Οἱ Μάρσα, Καστρικία καί Εὐγραφία, χῆρες σπουδαίων ἀξιωματούχων, ἐπιδεικτικές καί νεάζουσες «ταραξάνδρραι καί ἀνασείστριαι», ὅπως λέγει ὁ Παλλάδιος¹⁸. Σέ κήρυγμα ὁ Χρυσόστομος ἐπλήξε τή γυναικεία φιλοτιμία τους: «Γραῖδες οὐσαι διὰ τὸν χρόνον, τί ἀνηθᾶν παραβιάζεσθε τό σῶμα, βοστρύχους ἐπὶ τοῦ μετώπου φέρουσαι καθάπερ ἐταιρίδες, ὑβρίζουσαι καί τὰς λοιπὰς ἐλευθέρας, ἐπὶ ἀπάτη τῶν συντυγχανόντων, καί τοῦτο χῆραι;»¹⁹.

Οἱ γυναῖκες αὐτές καί οἱ κληρικοὶ κατόρθωσαν νά μεταστρέψουν τά αἰσθήματα τῆς βασίλισσας, ἡ ὁποία, ἐνῶ ἀπουσίαζε ὁ Χρυσόστομος στήν Ἐφεσο, ἀνέθεσε τή βάπτιση τοῦ διαδόχου Θεοδοσίου στόν Σεβηριανό Γαβάλων. Δέν εἶναι βέβαια τά σχετικά μέ ἰδιαίτερη ἐπίπληξη τῆς Εὐδοξίας ἀπό τόν Χρυσόστομο γιά ἀρπαγή κτήματος, σάν νέα Ἰεζάβελ, διότι αὐτά γιά πρώτη φορὰ ἀναφέρονται μετά αἰῶνες. Τό βέβαιο εἶναι ὅτι τή στιγμή πού ὁ Θεόφιλος ἀποβιβαζόταν στήν Κωνσταντινούπολη σάν κατηγορούμενος, ἡ βασίλισσα εἶχε προσχωρήσει ἐξ ὀλοκλήρου στό στρατόπεδο τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χρυσόστομου, καί ὁ Θεόφιλος βρέθηκε κατηγορος. Αὐτός εἶχε φέρει καί τόν ἔντιμο, ἀλλ' ἀφελή, γέροντα Ἐπιφάνιο Κωνσταντίας, φανατικό ἀντιωριγενιστή, τοῦ ὁποῦ

17. PG 63, 468-472.

18. Διάλογος 4, PG 47, 18.

19. Διάλογος 8, PG 47, 27.

ὅμως οἱ ὑπηρεσίες δέν χρειάζονταν πλέον. Τό 403 συγκάλεσε στήν τοποθεσία Ἐπί Δρυῶν, κοντά στή Χαλκηδόνα, σύνοδο 36 ἐπισκόπων -οἱ 29 ἦταν ἀπό τήν Αἴγυπτο- ἡ ὁποία κάλεσε τόν Χρυσόστομο σέ ἀπολογία γιά φανταστικές κατηγορίες, ἀλλ' αὐτός ἀρνήθηκε νά ἐμφανισθεῖ, διότι οἱ κατήγοροί του εἶχαν μεταβληθεῖ σέ δικαστές. Τά πρακτικά της διατηρεῖ ὁ Φώτιος²⁰.

Ὁ Χρυσόστομος καθαιρέθηκε καί ἐξορίσθηκε, ἀλλ' ἐνώ ἀνέμενε στή Βιθυνία γνωστοποίηση τοῦ τόπου ἐξορίας, ἀνακλήθηκε. Εἶχε συμβεῖ «θραύση» στόν κοιτώνα τῆς βασίλισσας²¹, ἴσως καταστροφή ἀπό σεισμό ἢ ἄλλο ἀτύχημα, λόγω τῆς ὁποίας ἡ δεισιδαίμονη καί κατά βάθος ἀγαθή Εὐδοξία ζήτησε τήν ἀποκατάσταση τοῦ ἱεράρχη. Τό πλήθος, πού ἦταν σχεδόν τό μόνο πού τοῦ εἶχε μείνει ἀπόλυτα πιστό, γεμάτο ἐνθουσιασμό ἀπαιτοῦσε ἄμεση ἐπανεγκατάσταση στό θρόνο, ἐνώ αὐτός ὁ ἴδιος προτιμοῦσε ν' ἀποκατασταθεῖ μέ σύνοδο μεγαλύτερη ἀπό ἐκείνη πού τόν εἶχε καταδικάσει· ἀλλά δέν βρέθηκε καιρός νά πραγματοποιηθεῖ τό τελευταῖο αὐτό.

Ἡ βασίλισσα ἐξέφρασε μέ ἐπιστολή της τή χαρά της γιά τήν ἐπάνοδο τοῦ ἀρχιεπισκόπου, αὐτός δέ ἀνταπέδωσε τή φιλοφρόνηση μέ ὁμιλία κατά τήν ἐπόμενη ἡμέρα²². Δυστυχῶς οἱ ὁμαλές σχέσεις δέν διάρκεσαν γιά πολύ, διότι τό φθινόπωρο τοῦ ἴδιου ἔτους ἐπῆλθε νέα σύγκρουση. Στή μεγάλη πλατεία τῆς Γερουσίας, ἀπέναντι στόν καθεδρικό ναό, ὑψώθηκε ἀργυρό ἀγαλμα τῆς Εὐδοξίας, τοῦ ὁποίου μάλιστα σώζεται ἀκόμα τό βάθρο. Κατά τά ἐγκαίνια αὐτοῦ τελοῦνταν πανηγύρια μέ χορούς καί μουσική, τά ὁποία καί εἰδωλολατρικό χαρακτήρα εἶχαν καί τις ἀκολουθίες τοῦ ναοῦ διατάρασσαν, γι' αὐτό ὁ Ἰωάννης τά κατέκρινε. Ὁ Σωκράτης πληροφορεῖ ὅτι ὁ ἱεράρχης, ἀναλαμβάνοντας τή σκληρή γλώσσα του λόγω τοῦ ἐπεισοδίου αὐτοῦ, ἐκφώνησε ὁμιλία πού ἔδινε καίρια τό γόητρο τῆς βασίλισσας· «Πάλιν Ἡρωδιᾶς μαίνεται, πάλιν ταρασσεται, πάλιν ὀρχεῖται, πάλιν ζητεῖ τήν κεφαλὴν Ἰωάννου ἐπὶ πίνακι»²³. Ὁ ἱστορικός σημειώνει τήν ἀρχή, διασώθηκε ὅμως ὁμιλία πού ἀρχίζει ἀκριβῶς μέ τίς λέξεις ἐκεῖνες, ἀλλά δέν εἶναι βέβαιο ἂν αὐτή γνώρισε ὁ Σωκράτης ἢ αὐτή κατασκευά-

20. Μυριόβιβλος 59.

22. Σωζομένου, Ἐκκλ. Ἱστορία 8, 18.

21. Παλλαδίου, Διάλογος II.

23. Ἐκκλησ. Ἱστορία 6, 18.

σθηκε από τούς μεταγενέστερους βάσει τῶν λόγων τοῦ Σωκράτη. Ἡ ὁμιλία εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία νόθη, διότι ἂν ὁ Ἰωάννης εἶχε τὴ σκληρότητα ν' ἀποκαλεῖ Ἡρωδιάδα τὴ βασίλισσα, δὲν εἶχε ἀσφαλῶς τὴν ὑπεροψία νὰ συγκρίνει τὸν ἑαυτό του μὲ τὸν πρόδρομο Ἰωάννη. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ ὁμιλία αὐτὴ κατασκευάσθηκε ἀπὸ τούς ἐχθροὺς του πρὸς παροργισμό τῆς βασίλισσας, ἀλλὰ βέβαια τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἰωάννης ἀρχισε νὰ ὁμιλεῖ πάλι μὲ τὴ συνηθισμένη αὐστηρότητά του δὲν αἰρεται.

Δὲν χρειαζόταν τίποτε ἄλλο γιὰ νὰ πεισθεῖ ἡ βασίλισσα ὅτι μὲ τέτοιο ἀρχιεπίσκοπο δὲν θὰ συνεννοῦνταν ποτέ, διότι αὐτὸς δὲν συμβιβαζόταν καὶ δὲν ὑποχωροῦσε ποτέ. Ἐπιθυμώντας νὰ θρεῖ τρόπο ἀπαλλάγῃς, ἔγραψε στοῦ Θεόφιλο Ἀλεξανδρείας καὶ ἐκεῖνος ἀπάντησε ὅτι θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ συγκληθεῖ σύνοδος, πού θὰ τὸν ἀπομάκρυνε μὲ τὸ δικαιολογητικὸ ὅτι κακῶς κατέχει τὸ θρόνο, ἐφόσον καταδικάσθηκε καὶ δὲν ἀποκαταστάθηκε μὲ ἄλλη σύνοδο· αὐτὸ δὲ καὶ συνέβηκε, ὅπως ἄλλωστε εἶχε φοβηθεῖ κατὰ τὴν ἐπάνοδό του ὁ Χρυσόστομος.

Τὴ φορὰ αὐτὴ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἀρνήθηκε νὰ ἐγκαταλείψει τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ συνελήφθηκε ἀπὸ στρατιωτικὴ δύναμη τὴν παραμονὴ τοῦ Πάσχα τοῦ 404, τὴν δὲ Πεντηκοστή ἐξορίσθηκε ξανά μὲ συνοδεία στρατιωτῶν, οἱ ὅποιοι τοῦ φέρονταν μὲ σεβασμὸ. Ἀνέμεινε στὴ Νίκαια νὰ μάθει τὸν τόπο τῆς ἐξορίας, μετὰ δὲ ἀπὸ ταξίδι ἕνδεκα ἑβδομάδων ἔφθασε στοῦ χωριὸ Κουκουσός, στὰ σύνορα Καππαδοκίας καὶ Ἀρμενίας, ὅπου ἔγινε δεκτὸς φιλικὰ, καὶ ἐγκαταστάθηκε στοῦ φρούριου τῆς Ἀραβισσοῦ. Ἦταν ἀσθενὴς καὶ ὑπέφερε ἀπὸ τὸ ψῦχος, ἀλλὰ στίς ἐπιστολές του διακρίνομε ἄνδρα ἀποφασισμένον νὰ συνεχίσει τὸ μεγάλο ἔργο του.

Στὴν Κωνσταντινούπολη ἀρχιεπίσκοπος ἀναδείχθηκε ὁ γέροντας Ἀρσάκιος (+405) καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ὁ Ἀττικὸς, ἀπὸ τούς ἐχθροὺς τοῦ Ἰωάννη. Οἱ στενοὶ φίλοι αὐτοῦ, ἀπροστάτευτοι, τέθηκαν σὲ διωγμὸ καὶ περιφρόνηση, αὐτὸς δὲ ἀπὸ τὴν ἐξορία χρειάσθηκε νὰ τούς παρηγορεῖ μ' ἐπιστολές καὶ δοκίμια. Ἐγραψε ἐπίσης πρὸς τούς αἰρηγοὺς διαφόρων Ἐκκλησιῶν, ζητώντας τὴν ἐπέμβασή τους πρὸς ὑποστήριξη τῶν δικαίων ἀξιώσεων ἐναντι τῶν διωκτῶν. Ὁ Ἰγνοκέντιος Ρώμης, πού τάχθηκε ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐπιχείρησε νὰ συγκαλέσει σύνοδο στὴ Θεσσαλονίκη, χωρὶς ἐπιτυχία ὁμως, λόγῳ τῆς ἐμμονῆς τοῦ αὐτοκράτορα στὰ ὅσα ἔγιναν, ἂν

καί ἡ Εὐδοξία εἶχε πεθάνει πλέον. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ προσπάθεια πρὸς ἐπαναφορὰ του συνεχιζόταν καί πολλοὶ φίλοι του ἐπισκέπτονταν αὐτόν στήν ἔξορία, πράγμα πού δημιουργοῦσε ὑποψίες στοὺς ἐχθρούς του, διατάχθηκε ἡ μεταφορὰ του στὰ Κόμανα τοῦ Πόντου. Πέθανε καθ' ὁδὸ στήν Πιτυοῦντα τὴν 14 Σεπτεμβρίου 407, προφέροντας σάν τελευταίους λόγους τοὺς «Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν».

Ἡ ἐκπτώση τοῦ Χρυσοστόμου προκάλεσε διπλό σχίσμα στήν Ἐκκλησία. Κατὰ πρῶτο μὲν οἱ Ἰωαννῖτες, οἱ ὁπαδοὶ του, μὴ ἀναγνωρίζοντας τοὺς διαδόχους του, ἀποσπάσθηκαν ἀπὸ τὴν κοινωρία μὲ αὐτούς. Δεύτερο δὲ ἡ Ρώμη διέκοψε τὶς σχέσεις της μὲ τὴν Κωνσταντινούπολη, καθὼς καί μὲ τὴν Ἀλεξανδρεία καί τὴν Ἀντιόχεια, πού εἶχαν ἀποδεχθεῖ τὴ μεταβολή. Τὸ δεύτερο αὐτὸ σχίσμα ἄρθηκε, ἀφοῦ οἱ παραπάνω Ἐκκλησίες ἐπανέγραψαν τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννη στὰ δίπτυχα, τὸ 413 τῆς Ἀντιόχειας, τὸ 417 τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί Ἀλεξανδρείας. Τῶν Ἰωαννιτῶν ἄρθηκε μὲ τὴν ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ Ἰωάννη στήν Κωνσταντινούπολη τὸ 438 ἐπὶ ἀρχιεπισκόπου Πρόκλου.

Ἀπὸ τὸν Στ' αἰῶνα τὸ ὄνομά του συνοδεύεται μὲ τὸ ἐπώνυμο «Χρυσόστομος», τὸ δὲ 1908 ὁ πάπας Ρώμης ἀναγνώρισε αὐτόν ὡς προστάτη τῶν ἱεροκηρύκων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μνήμη του εορτάζεται τὴν 15 Νοεμβρίου, τὴν 27 Ἰανουαρίου (ἀνακομιδὴ) καί τὴν 30 Ἰανουαρίου μαζί μὲ τοὺς δύο ἄλλους μεγάλους ἱεράρχες ἀπὸ τὸν ια' αἰῶνα. Ἀπὸ τὸ λαὸ ἀγαπήθηκε περισσότερο ἀπὸ ὅποιονδήποτε ἄλλο Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴ δύναμη τοῦ λόγου καί τοῦ χαρακτήρα του.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ὁ Χρυσόστομος εἶναι μέγας συγγραφέας, τὸ εὐτύχημα δὲ εἶναι ὅτι τὰ ἔργα του κατὰ τὸ πλεῖστο διασώθηκαν. Δέν εἶναι δὲ μόνο ὁ ὄγκος αὐτῶν ἐπιβλητικός -ὁ ἐπιβλητικότερος ἴσως ὄλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων-, ἀλλὰ καί ἡ ποιότητα αὐτῶν ἐκλεκτὴ ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου, γλώσσας καί ἐκφράσεως. Εἶναι πλούσιο μεταλλεῖο σὲ σκέψεις γιὰ τοὺς μεταγενέστερους θεολόγους, αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος τῆς προσεκτικῆς διατηρήσεώς τους

μέσω τῆς χειρόγραφης παραδόσεως.

Ἐκεῖνο πού κυρίως θαυμάζεται σ' αὐτόν εἶναι τό ὕφος. Δέν καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια γιά τή σμίλευσί του, ἀλλά κατασκευάζει τίς φράσεις ἄνετα. Μερικές ὁμιλίες του, πού διατηρήθηκαν μέ τούς ταχυγράφους, μαρτυροῦν τήν ἴδια λαμπρότητα ὕφους ὅπως καί οἱ ὑπόλοιπες. Ὁ V. von Wilamowitz - Möllendorff εἶπε ὅτι τό ὕφος αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀρμονική ἔκφραση μιᾶς ἀπτικῆς ψυχῆς καί ὅτι μπροστά του οἱ ἔθνικοί Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς του φαίνονται σάν βάρβαροι κακοτέχνες. Ἰσιδωρος δέ ὁ Πηλουσιώτης, ὀρίζοντας τόν ἀπτικισμό σάν κάτι πού σημαίνει σαφήνεια καί ὁμαλότητα, ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Ἰωάννης ξεπερνᾷ ὅλους σέ ἀπτικισμό.

Τό μεγαλύτερο μέρος τῆς συγγραφικῆς παραγωγῆς τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι ὁμιλίες, τό ὑπόλοιπο συνίσταται σέ πραγματεῖες καί ἐπιστολές. Καί τά δύο τελευταῖα εἶδη περικλείουν τή ζωνρότητα τῆς ὁμιλίας: ὁ ἀναγνώστης αἰσθάνεται τόν συγγραφέα νά ὁμιλεῖ ἄμεσα πρός αὐτόν.

Πραγματεῖες καί Δοκίμια. Οἱ περισσότερες γράφηκαν κατά τό χρόνο τῆς ἀσκήσεως καί τῆς διακονίας τοῦ Χρυσοστόμου, ὅταν αὐτός εἶχε πολλή ἄνεση, ἐνῶ ἀργότερα ἀσχολήθηκε μέ το διδακτικό ἔργο ἀπό τόν ἄμβωνα καί γενικά τό ἔργο τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακυβερνήσεως. Τέσσερις γράφηκαν στήν Κωνσταντινούπολη καί ἀπό τήν ἔξορία.

Ποιμαντικές. Εἶναι κατά πρότω οἱ ἕξι *Περί Ἱερωσύνης* λόγοι²⁴. Ὁ Χρυσόστομος ἀναφέρει ὅτι πρός κάλυψη κενῶν θέσεων αὐτός καί ὁ φίλος του Βασίλειος ἐκλέχθηκαν ἐπίσκοποι ἢ ἱερεῖς (στά χειρόγραφα μαρτυροῦνται καί οἱ δύο γραφές), ἀλλ' ἡ ἐκλογή φάνηκε παράδοξη, διότι οἱ δύο φίλοι ἦταν νεανίες καί μόλις εἶχαν περιμαζέψει τά φρυδία τους. Ὁ Ἰωάννης ἄφησε νά ἐννοήσῃ ὁ Βασίλειος ὅτι, ἂν οἱ ἐκλέκτορες ἐπέμεναν καί τόν ἐκβίαζαν, θά ὑποχωροῦσε· ἔτσι ὁ Βασίλειος δέχθηκε ἐκβιαζόμενος τή χειροτονία, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης στό τέλος κρύφθηκε. Ἀπολογούμενος δέ ὑπό μορφή διαλόγου πρός τόν παραπονούμενο φίλο, ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ εὐκαιρῆ ἀπάτη, πού ἀποβλέπει στό καλό τοῦ συνόλου καί δέν βλάπτει κανένα, εἶναι ἐπιτρεπτή, καί σάν λόγο τῆς δικῆς του ἀρνήσεως φέρει τήν ἀδυναμία του νά ἀνταπεξέλθει στά δυσβάστα-

χτα καθήκοντα τῆς ιερωσύνης. Παραμένει ἄλυτο τὸ πρόβλημα, ἂν τὸ ἐπεισόδιο εἶναι ἱστορικό ἢ φανταστικό. Ἐάν εἶναι ἱστορικό, τότε πρόκειται γιὰ ἐκλογή στό ἀξίωμα τοῦ πρεσβυτέρου, δεδομένου ὅτι τοποθετεῖται στόν πρό τοῦ μοναχικοῦ σταδίου τοῦ συγγραφέα χρόνο, ὅποτε αὐτός ἦταν μόλις 21 ἐτῶν. Ἄλλ' ἢ πράξη τοῦ Χρυσοστόμου μοιάζει πρός τή φυγή τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὁ δέ διάλογος φέρει σοβαρή ἐπίδραση ἀπό τὸ ἀντίστοιχο ἔργο τοῦ Γρηγορίου, ἀκόμα δέ καί τὸ ὄνομα τοῦ φίλου τους εἶναι κοινό, δέν εἶναι ὁμως γνωστός ὁποιοσδήποτε φίλος τοῦ Χρυσοστόμου πού νά ὀνομάζεται Βασίλειος. Ἐπομένως δέν εἶναι ἀπίθανο ὅτι τὸ ἐπεισόδιο εἶναι φανταστικό, πού πλάσθηκε πρός ἀπόδειξη τοῦ ὕψους τῆς ιερωσύνης καί παρεμπόδιση τῆς προσελεύσεως πρός αὐτήν τῶν ἀκατάλληλων. Δεῦομένου ὅτι μνημονεύεται ἀπό τόν Ἱερώνυμό στό *De viris illustribus* πρέπει νά γράφτηκε πρὶν ἀπό αὐτό (392), καί μάλιστα πρὶν ὁ Χρυσόστομος χειροτονηθεῖ πρεσβύτερος, διότι ἀλλιῶς δέν δά εἶχε νόημα ἡ δικαιολόγηση τῆς ἀποφυγῆς ὑπ' αὐτοῦ τῆς ιερωσύνης. Ἴσως γράφτηκε κατὰ τήν περίοδο ἀσκήσεως περί τὸ 380. Εἶναι τὸ λαμπρότερο πατερικό ἐγχειρίδιο ποιμαντικῆς καί ἀποτελέσσε πηγὴ ἐμπνεύσεως ἄλλων συγγραφέων.

Δεύτερο ἔρχονται δύο δοκίμια, περί συνοικῆσεως ἀγάμων κληρικῶν μέ μονάστριες, τὰ ὅποια εἶναι σάν ποιμαντορικές ἐπιστολές. Πρὸς τοὺς Ἐχοντας Συνεισάκτους Παρθένους²⁵, καί *Περὶ τοῦ Κανονικῆς μὴ Συνοικεῖν Ἄνδράσιν*²⁶. Συντάχθηκαν τὸ 398 στήν Κωνσταντινούπολη, ἀμέσως μετὰ τήν ἀνοδο στόν ἀρχιεπισκοπικό θρόνο, ἀναφέρονται δέ στή διαδεδομένη τότε συνήθεια συμβιώσεως ἀσκητικῶν ζευγῶν κατὰ τρόπο ἀδελφικό, καί τονίζουν ὅτι ἡ ἡθικὴ τελείωσις εἶναι δυνατό νά ἐπιτευχθεῖ καί χωρὶς τῆ δοκιμασία αὐτῆ, ἡ ὅποια ἐξ ἄλλου προκαλεῖ σκανδαλισμό σέ ὀρισμένους ἀνθρώπους.

Ἀσκητικές: Εἶναι μιά σειρά δοκιμίων πού συντάχθηκαν κατὰ τὸ χρόνο τῆς ἀσκήσεως καί τῆς διακονίας τοῦ Χρυσοστόμου. Τρία δοκίμια ἀπευθύνονται Πρὸς τοὺς Πολεμίους τοῦ Μοναχικοῦ Βίου²⁷, πού φέρουν ἰδιαίτερους τίτλους, καί ἀποβλέπουν κυρίως στήν ἄρση τῶν δισταγμῶν ἢ ἀντιρρήσεων πρός ἀποστολὴ τῶν

25. PG 47, 495-514. 26. PG 47, 513-532. 27. PG 47, 319-386.

τέκνων σέ σχολεία μοναχῶν γιά ἐκπαίδευση. Στό δοκίμιο **Σύγκρισις Βασιλέως πρός Μοναχόν**²⁸, τονίζεται ἡ ὑπεροχή τοῦ δευτέρου πού ζεῖ μέ βάση τήν ἀληθέστατη χριστιανική φιλοσοφία. Ἡ ἰδέα εἶναι ἀντίστοιχη πρός στωϊκά πρότυπα, σύμφωνα μέ τά ὅποια ὁ πραγματικός φιλόσοφος ὑπερέχει ἀπό τόν πολιτικό ἄρχοντα. Πρός τό συμμαθητή καί φίλο του Θεόδωρο, τόν μετέπειτα ἐπίσκοπο Μοψουεστίας, ὁ Χρυσόστομος ἀπηύθυνε δύο δοκίμια, **Πρός Θεόδωρον Ἐκπεσόντα**²⁹, μέ ἀφορμή τή μή πραγματοποίηση τῆς προθέσεως αὐτοῦ νά ἐγκαταλείψει τό μοναχικό βίο καί νά νυμφευτεῖ τή γνώριμή του Ἑρμιόνη, στά ὅποια ἐξαίρεται ἡ ψυχική καλλονή ἐναντι τῆς ὠραιότητος τοῦ σώματος. Δύο δοκίμια **Περί κατανύξεως** ἀπευθύνονται ἀπό ἓνα **Πρός Δημήτριον καί Πρός Στελέχιον μοναχούς**³⁰. Ὅλα τα παραπάνω δοκίμια γράφτηκαν κατά τό χρόνο τῆς ἀσκήσεως. Ἀφοῦ δέ ἐγινε διάκονος ἔγραψε τά δύο δοκίμια **Πρός Χηρεύσασαν**³¹, στό πρῶτο ἀπό τά ὅποια παρηγορεῖ τή νεαρή γυναῖκα γιά τήν ἀπώλεια τοῦ συζύγου της, ἐνῶ στό δεύτερο συνιστᾷ στίς γυναῖκες γενικά πού χηρεύουν ν' ἀποφεύγουν δεύτερο γάμο· καί τό **Περί Παρθενίας**, στό ὁποῖο ἀναπτύσσει τήν ἀποψη, κατά τήν ὅποια καλός μέν εἶναι ὁ γάμος, καλύτερη ὁμως ἡ παρθενία³², σύμφωνα μέ τά λεγόμενα ἀπό τόν Παῦλο.

Ἡθικές: Περιλαμβάνουν ἀπόψεις τοῦ Χρυσοστόμου ἐπάνω στίς πρόβλημα τῆς θεοδικίας. Τρία δοκίμια ἀπέστειλε ὡς διάκονος **Πρός Σταγείριον μοναχόν**³³, πού εἶχε καταληφθεῖ ἀπό ἀπελπισία καί φοβία. Ὁ συγγραφέας συμβουλεύει τόν Σταγείριο, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη τά παθήματα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς ἱερῆς ἱστορίας, ν' ἀναγνωρίσει στίς θλίψεις τήν παιδαγωγούσα ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Δύο ἄλλα δοκίμια σύνταξε στήν ἐξορία, κατά τό χρόνο ἐκεῖνο πού οἱ φίλοι του στήν Κωνσταντινούπολη, ἀπροστάτευτοι οἱ ἴδιοι, δέν μπορούσαν νά ἐννοήσουν γιατί συνέβηκαν τά πράγματα ἔτσι, ὥστε ἓνας μέν ἱεράρχης ἅγιος νά τιμωρεῖται σκληρότατα, αὐτοί δέ, ἀδῶοι ἀνδρωποί, νά ὑποφέρουν. Στό πρῶτο, **Τόν Ἐαυτόν μή Ἀδικοῦντα Οὐδεῖς Παραβλάψαι Δυνήσεται**³⁴, τονίζει ὅτι ἡ βλάβη συνίσταται στήν ἠθική πτώση, ἀπό τήν ἀποψη δέ αὐτή μόνο ἐμεῖς

28. PG 47, 387-392.

30. PG 47, 393, 422.

32. PG 48, 533-596.

29. PG 47, 277-316.

31. PG 48, 599-620.

33. PG 47, 423-494.

34. PG 52, 459-480.

οί ίδιοι μπορούμε νά θλάψομε τόν ἑαυτό μας καί κανέναν ἄλλον, ὅσα κακά καί ἄν μᾶς ἐπιβάλει. Στο δεύτερο, **Πρὸς τοὺς Σκανδαλισθέντας ἐπὶ ταῖς Δυσημερίαις**³⁵, διδάσκει ὅτι οἱ αἰτίες τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄγνωστες, οἱ θλίψεις ἀποτελοῦν συχνά μέσο παιδείσεως καί τελικά ἡ θεία πρόνοια διευθετεῖ τὰ πράγματα καλά.

Παιδαγωγικές: Στὴ σπουδαιότερη πραγματεία **Περὶ Κενοδοξίας καὶ Ἀνατροφῆς τῶν τέκνων**³⁶, δίγοντας ἀρχικά τὸ πρόβλημα τῆς κενοδοξίας, βρίσκει σάν αἰτία αὐτῆς τὴν κακὴ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, γι' αὐτὸ παρέχει σέ μεγάλη ἔκταση ὁδηγίες γιὰ τὴ διαπαιδαγώγηση αὐτῶν, καθὼς καί παραδείγματα προσφορᾶς τοῦ μορφωτικοῦ ὕλικου. Τὸ κείμενο αὐτὸ ἔχει στὴν ἀρχὴ γνωρίσματα ὁμιλίας, ἀλλ' ἔπειτα φαίνεται σάν πραγματεία. Δέν εἶναι ἀπίθανο νά πρόκειται γιὰ ὁμιλία πού τὴ διασκεύασε καί ἐπέκτεινε σέ πραγματεία εἴτε ὁ Χρυσόστομος, εἴτε μαθητὴς αὐτοῦ.

Ἀπολογητικές: Ἡ πραγματεία **Εἰς Βαθύλαν κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ Ἑλλήνων**³⁷, πού συντάχθηκε εἴκοσι ἔτη μετὰ τὸ περιγραφόμενο γεγονός, ἦτοι τὸ 382, δικαιώνει τὸ Χριστιανισμό μὲ τὴν ἀναφορά στὴν τιμωρία τῶν διωκτῶν του. Ὁ Ἰουλιανὸς τὸ 362 διέταξε τὴ μεταφορὰ τῶν λειψάνων τοῦ ἀγίου Βαθύλα ἀπὸ τὴ Δάφνη, πού θρισκόταν κοντὰ στὴν Ἀντιόχεια, καὶ ἀνασυνέστησε τὴν ἐκεῖ τελούμενη ἄλλοτε λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνα· ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ λίγο ὁ μὲν ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνα κάηκε, ὁ δὲ αὐτοκράτορας φονεύθηκε. Μὲ τὴν πραγματεία συνδέεται ὁμιλία στὸν Ἅγιο πού λέχθηκε ἀργότερα. Στὴν πραγματεία **Κατὰ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων**³⁸ ἀποδεικνύεται ἡ θεότητα τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν ἐπισημείωση τῆς ἐκπληρώσεως τῶν προφητειῶν καὶ ἐπίσης μὲ τὸ δριάμβο τῆς δρησκείας πού συστάθηκε ἀπ' αὐτόν. Ὁ ἄλλοτε περιφρονούμενος σταυρὸς, ἐγινε ἤδη σημεῖο εὐλογίας, ἤδη δὲ ἡγεμόνες καὶ λαὸς, ἐλεύθεροι καὶ δοῦλοι, σοφοὶ καὶ ἀπαιδευτοί, λατρεύουν τὸν Χριστὸ σάν Θεό. Συντάχθηκε καὶ αὕτη κατὰ τὸ χρόνο τῆς διακονίας τοῦ Χρυσοστόμου.

Ὁμιλίες: Ὁ Χρυσόστομος εἶχε σπουδάσει ρητορικὴ ἀπὸ τὸν διασημότερο διδάσκαλο τῆς ἐποχῆς, τὸν Λιθάνιο, ἀλλ' οἱ λόγοι του

35. PG 52, 479-528. 36. B. K. Exarchos, J. Chrysostomus, München 1955.

37. PG 50, 533-572.

38. PG 48, 813-838.

δέν προδίδουν προσπάθεια συμμορφώσεως σέ τεχνικούς κανόνες· είναι προϊόντα ἔμφυτης ρητορικῆς δυνάμεως καί πνευματικῆς εὐφορίας. Μιλοῦσε πάντοτε χωρίς χειρόγραφο καί συνήθως χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία. Τά κηρύγματα διασώθηκαν μέ τήν καταγραφή τους ἀπό ταχυγράφους, ἐνώ ὁ ἴδιος ἐπιδεωροῦσε τό κείμενο στή συνέχεια, ἐκτός ἀπό λίγες ἐξαιρέσεις, κατά τίς ὁποῖες δέν συνέβηκε αὐτό ἐξ αἰτίας κάποιας ἀνώτερης βίας³⁹. Ὑπῆρξε ὁ κατ' ἐξοχή λαϊκός διδάσκαλος τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τή χρησιμοποίηση τῆς ἄμεσης ἐπαφῆς ἀπό τόν ἄμβωνα σάν μέσο καθοδηγήσεως τοῦ ποιμνίου. Κατά τούς χρόνους ἐκείνους στήν Ἀντιόχεια καί τήν Κωνσταντινούπολη ἐπιτεύχθηκε ἡ πιό ιδεώδης ἐπαφή μεταξύ ὁμιλητῆ καί ἀκροατηρίου.

Πολλές φορές τό ἀκροατήριον δέν ἦταν πολυπληθές εἴτε λόγω κακοκαιρίας εἴτε λόγω ἀπασχολήσεων εἴτε, τό χειρότερο, λόγω παρακολουθήσεως ἵπποδρομιῶν. Τότε ἦταν δριμύτατος στά παράπονά του ὁ ἱεροκήρυκας. Ἄλλ' ἔπειτα ὁ ναός γέμιζε, διότι τό ποιμνίον ἦταν ὑπάκουο στούς λόγους του· «Εὐτακτος ἡμῖν ὁ λαός, φιλήκοος ὁ δῆμος. Χθές ἐκλήθησαν καί σήμερον στεφανοῦνται»⁴⁰. Τό μεγάλο πλῆθος εὐχαριστοῦσε τόν Χρυσόστομο· «Ὡς τερπνά τῆς πνευματικῆς ταύτης ἡμῖν θαλάττης τά κύματα καί αὐτῶν τῶν ἐν τῷ πελάγει τερπνότερα!»⁴¹. Κάποτε διακόπτοντας τό λόγο ἐπιπλήττει· «Ἄλλὰ διανάστητε καί τήν ραθυμίαν ἀπόδεσθε... Περὶ Γρυμῶν ὑμῖν διηγοῦμεθα, ὑμεῖς δὲ τούς ὀφθαλμούς ἀποστήσαντες ἡμῶν πρὸς τὰς λαμπάδας καί τόν τὰς λαμπάδας ἄπτοντα μετεστήσατε. Καί πόσης τοῦτο ραθυμίας, ἡμᾶς ἀφέντες τούτῳ προσέχειν; Πῦρ ἀνάπτω κἀγὼ τό ἀπό τῶν Γραφῶν καί ἐπὶ τῆς γλώσσης τῆς ἡμετέρας λαμπάδων καίεται τό τῆς διδασκαλίας. Τοῦτο μείζων καί θέλτιον τό φῶς ἐκείνου τοῦ φωτός»⁴². Σέ ὁμιλία του παραπονεῖται διότι ὅλοι προστρέχουν ν' ἀκούσουν αὐτόν, ἕνα συνάνθρωπό τους, ἀλλά μετὰ τό κήρυγμα δέν παραμένουν ὅλοι γιά νά παρακολουθήσουν τή λειτουργία, στήν ὁποία συλλειτουργοῦν ἄγγελοι. Τήν ἡμέρα αὐτή παρέμειναν ὅλοι· ἀλλ' ὁ Χρυσόστομος παρατήρησε μερικούς πού συζητοῦσαν τήν ὥρα τῆς τελέσεως τοῦ

39. Σωκράτους, Ἐκκλ. Ἱστορία 6, 4.

40. Εἰς τό Εἶδον τόν Κύριον 4, 1 PG 56, 120.

41. Περὶ Μετανοίας καί Νηστείας 6, 1, PG 49, 313.

42. Εἰς Γένεσιν 4, 3, PG 54, 597.

μυστηρίου. Τὴν ἐπόμενη φορὰ ἐπαίνησε αὐτοὺς διότι ὑπάκουσαν, ἀλλ' ἐπιτίμησε ὅσους συζητοῦσαν κατὰ τὴ στιγμὴ πού προσεύχονταν ὑπὲρ τῶν δαιμονιζομένων. Ἰῶς τολμοῦσαν τέτοια πράξη; Δὲν φοβοῦνταν τουλάχιστο μήπως κάποιοι δαίμονας, φεύγοντας ἀπὸ τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους, καταλάβει ἓνα ἀπὸ τοὺς παριστάμενους καὶ δορυβοῦντες; Τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἔμειναν ὅλοι ἡσυχιοι. Τὴν ἴδια στιγμὴ πληροφορήθηκε ὅτι λωποδύτες, θαλαντιοτόμοι, εἶχαν ἀφαιρέσει κάποιων εὐσεβῶν ἀφοσιωμένων στό κήρυγμα τὰ θαλάντια. Συνιστᾷ λοιπὸν νὰ μὴ τὰ παίρνουν μαζί τους, γιὰ νὰ μὴ βρῖσκει ὁ διάβολος καὶ αὐτὸν ἀκόμα τὸν τρόπο νὰ τοὺς ἀποσπᾷ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν⁴³.

Ὁ Ἰωάννης ἔβρισκε πάντοτε τρόπους νὰ τοποθετεῖ γέφυρα μεταξὺ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ λαοῦ, πού τοὺς σύνδεε τόσο πολὺ, ὥστε ὁ ὁμιλητὴς νὰ χαίρεται γιὰ τοὺς ἀκροατὲς του καὶ ὅταν ἀκόμα μεμψιμοιροῦσε, ἐνῶ αὐτοὶ νὰ τὸν ἀκοῦν ἀχόρταστοι. Πρόβαιναν στίς συνηθισμένες τότε ἐπιδοκιμαστικές ἐκδηλώσεις μέσα στό ναό, σέ χειροκροτήματα καὶ ἐπιφωνήματα⁴⁴, ἀλλ' αὐτὸς ζητοῦσε νὰ τίς ἀποφεύγουν, διότι ἔπαινος γι' αὐτὸν δὴ ἦταν ἡ ἐφαρμογὴ στή ζωὴ τῶν παραινέσεών του.

Ποικίλο εἶναι τὸ μῆκος τῶν λόγων, πού κυμαίνονται ἀπὸ προσφωνήματα τῶν δέκα λεπτῶν μέχρι μαθήματα τῆς μιᾶς ὥρας· αὐτὸ ἐξαρτόταν ἀπὸ τὴν εὐκαιρία ἐκφωνήσεως καὶ τὸ μῆκος τῆς ἀκολουθίας.

Τὰ κηρύγματα τοῦ Χρυσοστόμου γιὰ εὐκολία τὰ ὀνομάζομε γενικά ὁμιλίες, ἀλλὰ μποροῦμε ἀκριβέστερα νὰ τὰ διακρίνομε σέ δύο· ἢτοι σέ Ἑρμηνευτικές ὁμιλίες καὶ σέ Λόγους δογματικοῦ, ἠθικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ ἑορταστικοῦ περιεχομένου. Στίς ἑρμηνευτικές ὁμιλίες μέ γλώσσα κάπως λαϊκότερη, ἀλλὰ πάντοτε καθαρή, ἀναλύει μέ διεισδυτικὸ τρόπο τίς ἔννοιες τῶν Γραφικῶν κειμένων. Στούς λόγους, ἰδίως τοὺς εὐκαιριακοὺς, ἐμφανίζει μεγαλειώδη καὶ συγκινητικὴ ρητορεία, ὅμοια μέ τῶν πιὸ δόκιμων ρητόρων τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ λόγοι παρουσιάζουν καὶ τὴν ἰδιοτυπία ὅτι ἀναπτύσσουν σχεδὸν πάντοτε δύο θέματα· ὁποιοδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ κύριο θέμα, ἑορταστικὸ, ἠθικολογικὸ, δογματικὸ, πανηγυ-

43. Περί Ἀκαταλήπτου 3, 6· 4, 5 ἔ.

44. Περί Ἀκαταλήπτου 1, 7. Εἰς Ἀνδριάντας 2, 4 κ.ά.

ρικό, τό δεύτερο μέρος τοῦ λόγου ἀναπτύσσει καί ἕνα συντομότερο πρακτικοῦ χαρακτήρα θέμα. Πολλές φορές τό δεύτερο αὐτό θέμα φαίνεται σάν ἀσύνδετο πρὸς τό προηγούμενο, ἀλλ' ἐκτός τοῦ ὅτι ὁ Ἰωάννης εἶχε τήν ἰκανότητα νά βρῆσκει κρίκους συνδέσεως καί τῶν πλέον ἀνόμοιων ἀντικειμένων, ἡ παιδαγωγική ἀρχή στήν ὁποία στηρίζεται ἡ ἐναλλαγή αὐτή εἶναι ὀρθή.

Ὁ Ἰωάννης θεωρεῖται ὡς ὁ πιό ἐκπληκτικός ἐκκλησιαστικός ρήτορας ὄλων τῶν αἰῶνων. Τόν Στ' αἰῶνα χρησιμοποιεῖται γι' αὐτόν ὁ χαρακτηρισμός «Χρυσόστομος», καί μάλιστα πρῶτα ἀπό Λατίνους συγγραφεῖς, τόν Φακοῦνδο καί τόν Κασσιόδωρο, οἱ ὁποῖοι ὁμως βρῆκαν αὐτόν σέ ἀγνωστες ἤδη ἑλληνικές πηγές. Ἦδη ὁ Νεῖλος εἶχε ἀποκαλέσει αὐτόν «Χρυσορροάν». Τό ὄνομα Χρυσόστομος ἔγινε πλέον ἐπώνυμο αὐτοῦ.

Λόγοι ἐπίκαιροι: Πρῶτος λόγος αὐτοῦ ὑπῆρξε ἐκεῖνος πού ἐκφωνήθηκε "Ὅτε Προῦχειρίσθη Πρεσβύτερος"⁴⁵, τό 386, δεδομένου ὅτι κατά τούς χρόνους ἐκείνους στήν Ἀντιόχεια μόνο οἱ ἐπίσκοποι μποροῦσαν νά μιλήσουν ἀπό τόν ἄμβωνα καί οἱ πρεσβύτεροι, καί μάλιστα οἱ λογιότεροι ἀπό αὐτούς. Ἐκφράζει τό δέος ἀπό τό ὁποῖο καταλαμβάνεται προσεγγίζοντας τήν ἀγία τράπεζα καί νά ὀμιλεῖ πρὸς τό λαό ὁ «μειρακίσκος» αὐτός· καί στήν ἀρχή ἀπευθύνει δοξολογία πρὸς τό Θεό πού ἔδωσε σ' αὐτόν φωνή, ἔπειτα δέ εὐχαριστεῖ τόν Φλαβιανό πού τόν χειροτόνησε καί ἐπαινεῖ αὐτόν γιά τό ἀποστολικό του φρόνημα.

Περίλαμπροι εἶναι οἱ **Εἰς Ἀνδριάντας** λόγοι⁴⁶, πού ἐκφωνήθηκαν μέ ἀφορμή τή στάση γιά τούς ἀνδριάντες. Ἐπειδή ἡ κυβέρνηση εἶχε ἐπιβάλλει νέους φόρους, οἱ Ἀντιοχεῖς ἀπό ἀγανάκτηση κατέστρεψαν τούς ἀνδριάντες τοῦ αὐτοκράτορα, τῆς αὐτοκρατείας καί τῶν υἱῶν τους. Ἦταν δύσκολο νά συγχωρήσει τέτοια πράξη ὁ Θεοδόσιος, ὁ ὁποῖος μάλιστα μετὰ ἀπό λίγα χρόνια τιμώρησε πάρα πολύ σκληρά τούς Θεσσαλονικεῖς γιά ἐλαφρότερο παράπτωμα. Οἱ Ἀντιοχεῖς, ἔχοντας ἤδη προθεῖ καί σ' ἄλλες ἀναρχικές ἐκδηλώσεις, ἀντιλήφθηκαν ὅτι τούς ἀνέμενε ἐκδίκηση καί, μέχρι πού νά φθάσει ἡ διαταγή τοῦ αὐτοκράτορα, ἔζησαν μέσα σέ τρόμο, πολλοί δέ φυλακίσθηκαν καί ἄλλοι φονεύθηκαν ἀπό τήν ἀστυνομία. Ἐνα ἀπό τά πρῶτα μέτρα τῶν ἐπιτρόπων πού

45. PG 48, 693-700.

46. PG 49, 15-222.

μετέθηκαν εκεί ήταν η υποθίβαση της πόλεως της Ἀντιόχειας και μεταφορά της ἔδρας διοικήσεως στη Λαοδίκεια. Οἱ πλούσιοι ἐγκατέλειψαν τὴν πόλη, καθὼς καὶ οἱ ἐθνικοὶ φιλόσοφοι, ἔμειναν δὲ οἱ μοναχοὶ γιὰ νὰ ἐνισχύσουν τὸ λαό. Τὴν 7 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους αὐτοῦ ξεκίνησε γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη μὲ πολλή βιασὺν ὁ ἐπίσκοπος Φλαβιανός γιὰ νὰ ἐξευμενίσει τὸν αὐτοκράτορα, ὁ δὲ Χρυσόστομος ἀνέλαθε τὸ ἔργο τῆς παρηγορίας τῶν ἐντρομων κατοίκων. Ἀφοῦ σιῶπησε ἐπὶ μίᾳ ἐβδομάδα ὁ κήρυκας, στὴ συνέχεια ἐκφώνησε τὴ σειρά τῶν λόγων αὐτῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ τίς ἐκδόσεις ἀνέρχονται σὲ 21, ἀλλ' ἀπ' αὐτές οἱ μὲ τὸν ἀριθμὸ 1 καὶ 19 εἶναι ἐκτός σειρᾶς καὶ συνδέθηκαν ἀργότερα μὲ τίς ἄλλες. Ἡ σειρά ἐκφωνήσεως εἶναι: 2, 3-8, 15, 9, 10, 16, 17, 11-13, 18, 14, 20, 21. Καθὼς ἐξελίσσονταν τὰ γεγονότα καὶ ποικίλες φῆμες διαδίδονταν γιὰ τίς διαθέσεις τοῦ αὐτοκράτορα, ἀναπτύσσονταν ἀπὸ τὸν ἄμβωνα οἱ ὀμιλίες. Στὴν ὀμιλία 2 (τὴν πρώτη) ἀρχίζει τὸ λόγο: «Τί εἶπω καὶ τί λαλήσω; δακρῦων ὁ παρῶν καιρὸς, οὐχὶ ρημάτων· θρήνων, οὐχὶ λόγων· εὐχῆς, οὐ δημηγορίας· τοιοῦτον τῶν τετολημμένων τὸ μέγεθος, οὕτως ἀνίατον τὸ ἔλκος». Ἄλλ' ὅμως συνέχισε σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Τεσσαρακοστῆς. Ἦταν κυρίαρχος τοῦ πλήθους καὶ κυβερνοῦσε τίς παλλόμενες ἀπὸ τὸ φόβο καρδιές του. Βρῆκε εὐκαιρία ν' ἀποσπάσει κάθε ψυχικὸ πάθος, ἰδιαίτερα δὲ τὴν ἐκφορὰ ὄρκου καὶ τὴν ὄργη, καὶ νὰ συστήσει τὴν τήρηση ἀληθινῆς νηστείας καὶ τὴν ἐπιτέλεση ἀγαθοεργιῶν. Τὸ Πάσχα μὲ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Φλαβιανοῦ ὁ Χρυσόστομος ἀνάγγειλε τὴν ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορα παροχὴ συγγνώμης. Οἱ λόγοι ἀποτελοῦν δείγμα τῆς ἐξαιρετικῆς ρητορικῆς τέχνης τοῦ Ἰωάννη.

Ὅταν ὁ Εὐτρόπιος κατέφυγε ἰκέτης σὲ τὸ ναὸ τὸ 399, ὁ Χρυσόστομος ἐκφώνησε τὸν περίφημο *Εἰς Εὐτρόπιον* λόγο, μετὰ ἀπὸ λίγες δὲ ἡμέρες, πού ἀπομακρύνθηκε ὁ Εὐτρόπιος, ἐκφώνησε δεύτερο⁴⁷. Ὁ πρῶτος πλέκεται γύρω ἀπὸ τὸ ρητὸ «Ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης». Ποῦ εἶναι τὸ λαμπρὸ ἔνδυμα τῆς πρωθυπουργίας, οἱ φωτεινὲς λαμπάδες, οἱ δόρυβοι, οἱ χοροί, οἱ διασκεδάσεις, τὰ πανηγύρια; Ποῦ εἶναι οἱ ἐπευφημίαι στὰ ἵπποδρόμια καὶ οἱ κολακείες τοῦ πλήθους; Ὅλα ἦταν νύχτα καὶ ὄνειρο, πού σκορπίσθηκαν ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἀερόφου-

47. PG 52, 391-414.

σκες πού διαλύθηκαν. Ὁ άνεμος γύμνωσε τό δένδρο καί τό σαλεύει σύρριζα. Μαζί μέ τήν περιγραφή τής καταστάσεως τοῦ πολιτικοῦ πού ἐξέπεσε, ὁ ὁμιλητής ἀπευθύνει λόγους γιά ν' ἀπαλύνει τά συναισθηματα τοῦ ἐξαγριωμένου πλήθους.

Μέ τήν εὐκαιρία τής ἐξορίας τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, πού διαδέχθηκαν τόν Εὐτρόπιο, ἀπό τόν Γαϊνά, ἐκφώνησε τό λόγο **Ὅτε Σατουρνίνος καί Αὐρηλιανός Ἐξωρίσθησαν**⁴⁸.

Δύο ὁμιλίες ἐκφώνησε πρὶν ἀπό τήν πρώτη ἐξορία καί μετὰ ἀπό αὐτήν⁴⁹, γιά νά τονίσει τό ἀήττητο τής Ἐκκλησίας καί νά ἐπαινέσει τό λαό γιά τήν πρὸς αὐτήν ἀφοσίωσή του.

Διάφοροι λόγοι αὐτοῦ ἐκφωνήθηκαν μέ τήν εὐκαιρία ἐκτάκτων συμβάντων, ὅπως οἱ σεισμοί.

Λόγοι Δογματικοί: Σπάνια ἀνέπτυσε ἐξ ὀλοκλήρου θέματα δογματικά ὁ Χρυσόστομος. Μποροῦν νά ἐπισημανθοῦν ὁ **Περὶ Ἀναστάσεως Νεκρῶν**⁵⁰, οἱ τρεῖς **Ἐπὶ τής Θεοδικίας**, περὶ τοῦ ὅτι δέν κυβερνοῦν οἱ δαίμονες τά ἀνθρώπινα, ἀλλ' ἡ Πρόνοια⁵¹, καί οἱ ἔξι **Περὶ Εἰμαρμένης καί Προνοίας**⁵². Περισσότερα δογματικά στοιχεῖα περικλείουν οἱ πολεμικοὶ λόγοι.

Λόγοι Πολεμικοί: Ὁ Χρυσόστομος εἶχε τήν ἀποστολική ἀντίληψη ὅτι πρέπει νά ὑπάρχουν καί αἰρέσεις γιά νά γίνονται φανεροί οἱ δόκιμοι⁵³. Δώδεκα λόγοι τοῦ Χρυσοστόμου ἐκδίδονται μαζί μέ τόν τίτλο **Κατὰ Ἀνομοίων**, ἀπό αὐτές δέ οἱ μὲν πρῶτοι δέκα ἐκφωνήθηκαν στήν Ἀντιόχεια τό 386 καί 387, οἱ δέ δύο τελευταῖοι στήν Κωνσταντινούπολη τό 398. Οἱ πέντε πρῶτοι ἀπορρίπτουν τή διδασκαλία τῶν Ἀνομοίων περὶ δυνατοτήτας γνώσεως τοῦ Θεοῦ καί γι' αὐτό ἐπιγράφονται **Περὶ Ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ**. Ἡ λειτουργία τοῦ ἀνθρώπινου λόγου εἶναι τόσο ἀσθενής, ὥστε δέν μπορεῖ νά διεισδύσει στά ὕψη τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ. Μόνο νά τρέμει μπροστά στήν παρουσία τοῦ Θεοῦ ὁ ἀνθρώπος μπορεῖ, ἡ δέ παρουσία αὐτή συνίσταται εἴτε στήν πρόνοια γιά τή διακυβέρνηση τής κτίσεως, εἴτε σέ ἰδιαίτερες κατά συγκατάβαση ἐμφανίσεις αὐτοῦ. Ἀπό τούς ἐπόμενους λόγους οἱ 7, 10 καί 11 ἀποκρούουν τή δοξασία τῶν Ἀνομοίων κατὰ τήν ὁποία οὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀγεννησία καί ὅτι σύμφωνα μέ τήν ἔννοια

48. PG 52, 413-420.

49. PG 52, 427-432, 443-448.

50. PG 50, 417-432.

51. PG 49, 241-276.

52. PG 50, 749-774.

53. Ὁμιλία 51, 251-260.

αυτή ὁ γεννητός Υἱός εἶναι ἀνόμοιος τοῦ Πατέρα, οἱ δὲ ἄλλοι εἶναι αὐτοτελεῖς λόγοι πού συνδέθηκαν μὲ τὴν ομάδα αὐτὴ ἐξ αἰτίας τοῦ χρόνου ἐκφωνήσεως αὐτῶν· ἤτοι ἀναφέρονται ὁ 6 στό Φιλογόνιο Ἐπιτομῆς, ὁ 8 στήν αἴτηση τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, ὁ 9 στό Λάζαρο καὶ ὁ 12 στήν περικοπὴ τοῦ παραλυτικοῦ⁵⁴.

Κατὰ τὸ Σεπτέμβριο καὶ Ὀκτώβριο τοῦ 386 ὁ Χρυσόστομος ἐκφώνησε σειρὰ ἀπὸ ὀκτώ λόγους *Κατὰ Ἰουδαίων*⁵⁵, μὲ ἀφορμὴ τὴν κατὰ παράδοξο τρόπο συνεχιζόμενη ἀκόμα στήν Ἐπιτομὴ συνήθεια ὀρισμένων Χριστιανῶν νά ἐορτάζουν καὶ νά νηστεύουν μαζί μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Ὁ ὁμιλητὴς καυτηρίασε τὴ συνήθεια αὐτὴ, τονίζοντας ὅτι ὁ νόμος καταργήθηκε καὶ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, ἀφοῦ ἀπέρριψαν τὸν Μεσσία πού προαγγέλθηκε, εἶναι γιὰ πάντα κατάδοκοι.

Λόγοι Κατηχητικοί. Ἐξ αἰτίας τοῦ χαρακτήρα τοῦ διδακτικοῦ τοῦ ἔργου ὁ Χρυσόστομος πρέπει νά ἐκφώνησε πλῆθος κατηχητικῶν ὁμιλιῶν πρὸς τοὺς ὑποψήφιους γιὰ τὸ βάπτισμα. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως δύο μόνο εἶχαν ἐκδοθεῖ⁵⁶. Ὁ Ἀ. Παπαδόπουλος-Κεραμεὺς ἐξέδωσε τέσσερις κατηχητικὲς ὁμιλίαι, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ πρώτη ταυτίζεται μὲ τὴν πρώτη τῆς PG, πρόσφατα δὲ ὁ Α. Wenger ἐξέδωσε ἀπὸ χειρόγραφο τῆς Μονῆς Σταυρονικήτα ἄλλες ὀκτώ, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ τρίτη ταυτίζεται μὲ τὴν τέταρτη τοῦ Παπαδόπουλου-Κεραμέως. Συνεπῶς οἱ κατηχητικὲς ὁμιλίαι πού ἐκδόθηκαν ἀνέρχονται πράγματι σὲ 12, εἶχαν δὲ ὅλες ἐκφωνηθεῖ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Χρυσοστόμου σάν πρεσβύτερος στήν Ἐπιτομὴ καὶ φυσικά ἀποτελοῦν μικρὸ μόνο μέρος τοῦ συνόλου.

Ἠθικολογικοὶ λόγοι: Ἀπὸ τὸ πλῆθος λόγων ἠθικολογικοῦ περιεχομένου σημειώνομε τοὺς ἐννιά *Περὶ Μετανοίας*⁵⁷, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους πιθανόν ὁ 7 ἀνήκει στὸν ἐχθρὸ τοῦ Χρυσοστόμου Σεβηριανὸ Γαθάλων, λαμπρὸ ρήτορα ἐπίσης· ὀρισμένους πού ἀποβλέπουν στήν ξεριζώση δεισιδαιμονιῶν, ὅπως ὁ *Εἰς Καλλένδας*⁵⁸, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐνάρξεως τοῦ νέου ἔτους· ἐκείνους πού ἐπικρίνουν ὄσους ἐγκαταλείπουν τοὺς ναοὺς καὶ μεταβαίνουν σὲ ἵπποδρομίας καὶ θέατρα⁵⁹, τοὺς *Περὶ Προσευχῆς* δύο⁶⁰, τοὺς *Περὶ*

54. PG 48, 701-812.

56. PG 49, 223-240.

58. PG 48, 953-962.

55. PG 48, 843-942.

57. PG 49, 277-350.

59. PG 56, 263-270

καὶ 49, 363-372.

60. PG 50, 775-786.

Ἀγάπης⁶¹. Μεγάλη ἔμφαση ἔδινε πάντοτε ὁ Χρυσόστομος στήν κοινωνική ἀρετή, γι' αὐτό καί προκάλεσε τή δυσαρέσκεια ὀρισμένων τάξεων. Ἰδιαίτερα τό πολύπλευρο κοινωνικό πρόβλημα ἀνέπτυξε στούς 7 λόγους, *Εἰς τόν πτωχόν Λάζαρον καί τόν Πλούσιον*⁶².

Ἀγιογραφικοί λόγοι: Στήν κατηγορία αὐτή περιλαμβάνομε μεγάλη σειρά λόγων⁶³ ἐπάνω σέ χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἢ καί τῆς Παλαιᾶς, στούς ὁποίους ὁ συγγραφέας πραγματεύεται ποικίλα προβλήματα.

Ἑορταστικοί λόγοι: Σῶζονται μεταξύ ἄλλων οἱ *Εἰς τό Γενέθλιον τοῦ Χριστοῦ δύο*⁶⁴, ἀπό τούς ὁποίους ὁ πρῶτος ἐκφωνήθηκε τό 386 στήν Ἀντιόχεια καί περιέχει τή δήλωση ὅτι ἡ ἑορτή αὐτή εἶχε εἰσαχθεῖ δέκα ἔτη ἐνωρίτερα· *Εἰς τήν Βάπτισιν*⁶⁵, *Εἰς τήν Προδοσίαν τοῦ Ἰούδα*⁶⁶, *Εἰς τήν Μεγάλην Παρασκευήν τρεῖς*⁶⁷, *Εἰς τό Πάσχα δύο*⁶⁸, *Εἰς τήν Ἀνάληψιν δύο*⁶⁹, *Εἰς τήν Πεντηκοστήν δύο*⁷⁰.

Ἐγκωμιαστικοί λόγοι: Ἐγκώμια ἀπηύδυνε ὁ Ἰωάννης σέ ἱερά πρόσωπα τῆς Π. Διαθήκης (Ἀβραάμ, Ἐλεάζαρο, Μακκαβαίους) σέ Ἀποστόλους (Πέτρο, Παῦλο), σέ μάρτυρες γενικά καί εἰδικά (Λουκιανό, Πελαγία, Ρωμανό, Βερνίκη καί ἄλλους), σέ παλαιούς καί μεταγενέστερους ἀρχιεπισκόπους Ἀντιοχείας (Ἰγνάτιο, Βαθύλα, Φιλογόνιο, Εὐστάθιο, Μελέτιο), στό διδάσκαλό του Διόδωρο Ταρσοῦ. Οἱ περισσότεροι ἀπό τούς λόγους αὐτούς βρίσκονται στήν PG 50. Οἱ πῶ ἀξιόλογοι ἀπό αὐτούς εἶναι οἱ 7 *Εἰς τόν Ἀπόστολον Παῦλον*⁷¹, στούς ὁποίους περιγράφονται οἱ ἀγῶνες καί οἱ κόποι αὐτοῦ καί διαζωγραφίζεται καθαρότατα ἡ προσωπικότητά του. Ὁ Χρυσόστομος ἦταν ἐνθουσιώδης θαυμαστής τοῦ Παύλου καί ἀφιέρωσε σ' αὐτόν λαμπρές σελίδες καί ἄλλων ἔργων του, οἱ δέ ἐρμηνεῖες τῶν ἐπιστολῶν του καταλαμβάνουν τόμους πολλούς.

Ἐρμηνευτικές ὁμιλίες: Σ' ὄλη τή διάρκεια τῆς σταδιοδρομίας του ἐρμήνευσε τίς Γραφές καί μάλιστα ἐνώπιον τοῦ ἐκκλησιάσματος.

61. PG 56, 279-290. 62. PG 48, 963-1054. 63. PG 51 καί ἄλλοῦ.
 64. PG 49, 351-362 καί 56, 385-396. 65. PG 49, 363-372.
 66. PG 49, 373-392 καί 50, 715-720. 67. PG 49, 393-418.
 68. PG 50, 433-442 καί 52, 765-772. 70. PG 50, 453-470.
 69. PG 50, 441-452 καί 52, 773-792. 71. PG 50, 473-514.

τος. Ἐπειδὴ ἡ ἔρμηνεία του γινόταν μέ ὀμιλίες δέν διασαφούσε σέ ἔκταση καί κατά σειρά τό κείμενο, ἀλλά διάλεγε ὀρισμένα χωρία γύρω ἀπό τά ὁποῖα ἔπλεκε τό λόγο, φροντίζοντας πάντοτε καί ἐδῶ νά θγάλει κατάλληλα ἡθικά συμπεράσματα. Ἡ ἔρμηνεία αὐτοῦ εἶναι νηφάλια, στηρίζεται στό γράμμα τῆς Βίβλου, καταφεύγει δέ μερικῆς φορές καί στό ἑβραϊκό πρωτότυπο μέσω μεταφράσεων, διότι ὁ Χρυσόστομος δέν γνώριζε τήν ἑβραϊκή, κάθε φορά δέ πού παρουσιαζόταν ἀνάγκη ἀναζητοῦσε τύπους καί ἀλληγορίες καί κάτω ἀπό τό γράμμα.

Ὁμιλίες στήν Π. Διαθήκη: Στή Γένεση σώζονται δύο σειρές ὀμιλιῶν, ἡ μὲν πρώτη ἀπό 9 πού πραγματεύονται τά τρία πρῶτα κεφάλαια τοῦ βιβλίου καί ἐκφωνήθηκαν τό 386⁷², ἡ δέ δεύτερη ἀπό 67 πού ἐρμηνεύουν ὀλόκληρο τό βιβλίον κατά τμήματα καί ἐκφωνήθηκαν τό 388⁷³. Ἐκτός ἀπό 5 ὀμιλίες *Περί Ἄννης*⁷⁴ καί 3 *Εἰς Δαυὶδ καί Σαούλ*⁷⁵, μέ βάση τίς οἰκειῆς περικοπές τῶν βιβλίων τῶν Βασιλειῶν, πού ἐκφωνήθηκαν τό 387, δέν ὑπάρχουν ἐρμηνεῖες σέ ἄλλα ἱστορικά βιβλία. Οἱ ὀμιλίες πού ἐκδόθηκαν *Εἰς ψαλμούς* περιλαμβάνουν 58 ἀπό αὐτοῦς (4-12, 43-49, 108-117, 119-150)⁷⁶ καί τεμάχια στόν ψαλμό 41⁷⁷ καί στόν ψαλμό 115. Λόγω τῆς διατηρήσεως τῶν τελευταίων αὐτῶν τεμαχίων θεωρεῖται πιθανό ὅτι ὁ Χρυσόστομος εἶχε ἐρμηνεύσει τό σύνολο τῶν ψαλμῶν, τά δέ σωζόμενα προέρχονται ἀπό ἐκλογή, διότι δά ἦταν δύσκολο νά δεχθοῦμε ὅτι παρέλειψε αὐτός νά ἐρμηνεύσει ψαλμούς ὅπως οἱ 1, 2, 5, 118. Φέροντας τόν τίτλο *Ἐξηγήσεις* ἔχουν ἐντονότερα τά ἐρμηνευτικά στοιχεῖα καί πολύ συχνά καταφεύγουν καί σ' ἄλλες ἐκτός τῶν Ὁ' μεταφράσεις. Ἴσως εἶναι ὀμιλητική ἐπεξεργασία, πού ἔγινε τό 395, μαθημάτων πού εἶχε διδάξει ὁ Ἰωάννης ἐνωρίτερα σάν διάκονος. Εἶναι οἱ καλύτερες ἀπό τίς ὀμιλίες στήν Π. Διαθήκη. Προτοῦ ἐπιδοθεῖ στή συστηματική ἐρμηνεία τῶν προφητικῶν ἀπηύδυνε δύο ὀμιλίες *Περί Ἀσαφείας τῶν Προφητειῶν*⁷⁸ κατά τό 386. Ἐπειτα ἐρμήνευσε τό βιβλίον τοῦ Ἡσαΐα κατά διακεκομμένα διαστήματα. Πλήρης ὑπόμνημα σ' αὐτό ἐκδόθηκε σέ ἀρμενική μετάφραση ἀπό τοῦς Μεχίταριστές⁷⁹. Στήν ἑλληνική σώζεται ὑπόμνημα στά πρῶτα ὀκτώ κεφάλαια, πού ἀποτελεῖ

72. PG 54, 581-630.

75. PG 54, 674-708.

78. PG 56, 163-192.

73. PG 53-54.

76. PG 55.

79. Βενετία 1880.

74. PG 54, 631-676.

77. PG 55.

πιθανῶς διασκευῆ ἀντίστοιχων ὁμιλιῶν⁸⁰, καὶ 6 ὁμιλίες στό 6ο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου⁸¹. Τεμάχια ἐρμηνειῶν στό Δανιήλ, Ἱερεμία, Ἰώβ καί Παροιμίες περιέχονται σέ σειρές, εἶναι δέ δύσκολο νά γνωρίσομε ἂν προέρχονται ἀπό ἐρμηνευτικές ὁμιλίες στό βιβλία αὐτά ἢ ἀπό ἄλλα ἔργα.

Ὁμιλίες στήν Κ. Διαθήκη: Ὁ Ἰωάννης ἐρμήνευσε τό πρῶτο καί τό τέταρτο εὐαγγέλιο μόνο, ἂν καί βέβαια ὁ Σουΐδας θεβαιώνει ὅτι ἐρμήνευσε καί τά ἄλλα δύο. Οἱ 90 ὁμιλίες αὐτοῦ *Εἰς Ματθαῖον* ἀποτελοῦν τό ἀρχαιότερο πλήρες ὑπόμνημα στό βιβλίό αὐτό καί ἓνα ἀπό τά καλύτερα ἔργα τοῦ συγγραφέα. Μέ σαφή ἐξήγηση καί παραβολή μέ τά ἄλλα Εὐαγγέλια γίνεται φανερό ὅτι ὁ παλαιός λόγος ἦταν προπαρασκευαστικός τοῦ νέου, πολεμεῖται ἡ ἀρειανική περί τοῦ Υἱοῦ διδασκαλία καί παρέχονται ἡθικές παραινήσεις. Ἐκφωνήθηκαν περί τό 390, κατά τίς ἀρχές τοῦ Ε' αἰῶνα μεταφράσθηκαν στή λατινική καί στή συνέχεια στή συριακή καί ἀρμενική, τόν δέ Ι' αἰῶνα στήν ἀραβική καί γεωργιανή⁸². Οἱ 88 ὁμιλίες *Εἰς Ἰωάννην*⁸³, πού ἐκφωνήθηκαν πιθανῶς τό 391, εἶναι σύντομες καί προσέχουν τή δογματική διασάφηση. Χρησιμοποιήθηκαν δέ ἀπό τήν Δ' Οἰκουμενική Σύνοδο. Τό ἐπεισόδιο τῆς μοιχαλίδας παραλείπεται⁸⁴. Στήν Ἀντιόχεια τό 388 ἐκφωνήθηκαν 4 ὁμιλίες *Εἰς στήν ἀρχήν τῶν Πράξεων*⁸⁵, περί δέ τό 400 ἐκφωνήθηκαν στήν Κωνσταντινούπολη 55 ὁμιλίες στό ὅλο βιβλίό τῶν Πράξεων. Εἶναι τό μόνο πλήρες ὑπόμνημα στό βιβλίό αὐτό ἀπό τήν ἀρχαιότητα. Εἶναι λογοτεχνικά ἀτημέλητες, διότι ἐκδόθηκαν μέ τή στενογραφία καί μάλιστα τό πιό πιθανό ἀπό δύο ταχυγράφοις, γι' αὐτό σώζονται σέ δύο παραλλαγές, ἀπό τίς ὁποῖες ἡ μία μαρτυρεῖ ἐπέμβαση διορθωτῆ. Χρησιμοποιήθηκαν ἀπό τίς Οἰκουμενικές Συνόδους Ε' καί ΣΤ', λατινική δέ μετάφραση αὐτῶν τοῦ στ' αἰῶνα χάθηκε⁸⁶.

Ἡ ἀπό 39 ὁμιλίες ἐρμηνεία *Εἰς τήν Πρὸς Ρωμαίους* εἶναι ἡ καλύτερη στήν ἐπιστολή αὐτή καί ἀπό τίς καλύτερες τοῦ Χρυσοστόμου. Ὁ Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης ἔγραψε γι' αὐτές ὅτι «*Εἰ Παῦλος ὁ θεσπέσιος ἀττικὴν εἴληφε γλῶτταν, ὥστε ἑαυτὸν ἐρμηνεύσαι, οὐκ ἂν ἄλλως ἤρμήνευσε ἢ ὡς ὁ προειρημένος ἀοίδιμος*

80. PG 56, 11-94. 81. PG 56, 97-142. 82. PG 57-58. 83. PG 59.

84. Ἰω. 7, 53-8. 11.

85. PG 51, 65-112.

86. PG 60, 13-384.

άνηρ· οὕτω καὶ ἐνδυμήμασι καὶ κάλλει καὶ κυριολεξία κεκόσμηται ἡ ἐρμηνεία»⁸⁷. Ἐσωτερικὲς μαρτυρίες δηλώνουν ὅτι ἐκφωνήθηκαν στὴν Ἀντιόχεια, πρῶτες μεταξύ τῶν ὁμιλιῶν στὶς ἐπιστολές τοῦ Παύλου, ἄρα περὶ τὸ 392. Ὁ Αὐγουστίνος γιὰ νὰ ἀποδείξει ὅτι ὁ Ἰωάννης δὲν ἦταν πελαγιανιστὴς χρησιμοποίησε 8 χωρία ἀπὸ τὴν ὁμιλία 10, πράγμα πού σημαίνει ὅτι τὸ πιὸ πιθανὸ ὑπῆρχε ἤδη λατινικὴ μετάφραση, ἐκτός ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ συλλογῆς ἀντιπελαγιανικῶν χωρίων ἀπὸ ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου γενικά⁸⁸. Στὴ συνέχεια ἐκφωνήθηκαν στὴν Ἀντιόχεια οἱ 44 ὁμιλίαι **Εἰς Α΄ Πρὸς Κορινθίους** καὶ 30 **Εἰς Β΄ Πρὸς Κορινθίους**⁸⁹, οἱ ὁποῖες συμπληρῶνται μὲ ἄλλες 7 μεμονωμένες ὁμιλίαι⁹⁰. Μετὰ ἀπὸ αὐτές ἐκφωνήθηκαν ὁμιλίαι **Εἰς τὴν Πρὸς Γαλάτας**⁹¹, οἱ ὁποῖες ἤδη φέρουν μορφὴ συνεχοῦς ὑπομνήματος, καὶ οἱ 24 ὁμιλίαι **Εἰς τὴν Πρὸς Ἐφεσίους**⁹². Οἱ 15 ὁμιλίαι **Εἰς τὴν Πρὸς Φιλιππησίους**⁹³, στὶς ὁποῖες τονίζονται ἡ τέλεια δεότητα καὶ ἡ τέλεια ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, καὶ οἱ 12 **Εἰς τὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς**⁹⁴, στὶς ὁποῖες γίνεται ὑπαινιγμὸς γιὰ τὴν πώση τοῦ Εὐτρόπιου, ἐκφωνήθηκαν στὴν Κωνσταντινούπολη πιθανῶς τὸ 399, μετὰ ἀπ' αὐτές δὲ λέχθηκαν οἱ 11 **Εἰς τὴν Α΄ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς** καὶ οἱ 5 **Εἰς Β΄ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς**⁹⁵. Οἱ ὁμιλίαι στὶς **Ποιμαντορικὲς ἐπιστολές** (**Α΄ Τιμ. 18, Β΄ 10**)⁹⁶, (**Τίτον 6**)⁹⁷ καὶ τὴν **Πρὸς Φιλῆμονα**⁹⁸, εἶχαν ἐκφωνηθεῖ ἐνωρίτερα στὴν Ἀντιόχεια περὶ τὸ 398. Οἱ 34 ὁμιλίαι **Εἰς τὴν Πρὸς Ἑβραίους**⁹⁹ ἐκδόθηκαν ἀπὸ στενογραφία ἀπὸ τὸν Ἀντιοχειανὸ πρεσβύτερο Κωνσταντίο μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Χρυσοστόμου, εἶχαν δὲ ἐκφωνηθεῖ κατὰ τὸ τέλος τῆς σταδιοδρομίας αὐτοῦ. Κατὰ παράκληση τοῦ Κασσιόδωρου μεταφράσθηκαν στὴ λατινικὴ ἀπὸ φίλο αὐτοῦ, Τεμάχια ἐρμηνειῶν στὶς Καθολικὲς ἐπιστολές, πού διατηροῦνται σὲ **Σειρές**, προέρχονται ἀπὸ ἄλλα ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου, διότι αὐτὸς δὲν ἐρμήνευσε αὐτές.

Ἐπιστολές: Σῶζονται μέχρι τίς ἡμέρες μας 240 ἐπιστολές τοῦ Ἰωάννου, πού γράφτηκαν ἀπὸ τοὺς τόπους τῆς ἐξορίας, ἐκτός ἀπὸ τὴν **Α΄ Πρὸς Ἰννοκέντιον** πού γράφτηκε ἀπὸ τὴν Κωνσταντι-

87. Ἐπιστολὴ 5, 32.

88. PG 60, 391-392.

89. PG 61, 9-610.

90. PG 51, 207-242· 271-302.

91. PG 61, 611-682.

92. PG 62, 7-176.

93. PG 62, 177-298.

94. PG 62, 299-392.

95. PG 62, 391-500.

96. PG 62, 501-662.

97. PG 62, 663-700.

98. PG 62, 9-236.

99. PG 63, 9-236.

νούπολη λίγο μετά τό Πάσχα τοῦ 404¹. Ἀπευθυνόμενες πρὸς 130 περίπου πρόσωπα, φίλους καί μαθητές τοῦ ἀποστολέα, καθὼς καί σέ ἐκκλησιαστικούς ἡγέτες, ἐξεικονίζουν τό ζῆλο αὐτοῦ γιά τό ἐκκλησιαστικό ἔργο ἀκόμα καί στίς δυσχερέστερες στιγμές τῆς ζωῆς του, τήν ἀγάπη του πρὸς τήν Ἐκκλησία καί τοὺς φίλους, τήν ἀγωνία του. Ἐκτενέστερες εἶναι ἐκεῖνες πού ἀπευθύνονται πρὸς τήν Ὀλυμπιάδα, 17 τόν ἀριθμό.

Λειτουργία: Ἡ λειτουργία πού φέρει τό ὄνομα τοῦ Χρυσοστόμου καί χρησιμοποιοεῖται ἤδη στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὄλο τό ἔτος, ἐκτός ἀπό λίγες ἡμέρες κατά τίς ὁποῖες τελεῖται ἡ τοῦ Μ. Βασιλείου, ἡ προηγιασμένη καί μερικές ἄλλες λειτουργίες, εἶναι ἔργο αἰώνων καθὼς καί οἱ ἄλλες. Ἡ ἀναφορά προέρχεται ἀπό τοὺς μεταποστολικούς χρόνους, οἱ κυριότεροι ὕμνοι προστέθηκαν κατά τήν ἐποχή μετά τόν Χρυσόστομο, ἀλλ' οἱ εὐχές εἶναι κατά τό πλεῖστο τοῦ Χρυσοστόμου, ἔστω καί ἂν ὁ κώδικας Βαρβερ Γκρ. 336 δύο μόνο ἀπ' αὐτές φέρει μέ τό ὄνομα αὐτοῦ.

Ψευδεπίγραφα ἔργα: Μερικά ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου, πού μαρτυροῦνται ἀπό τοὺς παλαιούς, ἔχουν χαθεῖ. Εἶναι ὅμως ἀφθονότερα τά ξένα ἔργα πού φέρονται μέ τό ὄνομά του, ἰδίως ὁμιλίες. Ἴσως ἀνέρχονται αὐτές σέ χίλιες, ἀλλ' ἐκδόθηκε μόνο τό ἓνα τρίτο ἀπ' αὐτές περίπου, ἐνῶ οἱ ἄλλες βρῖσκονται στά χειρόγραφα ἀκόμα. Ἡ ἐσφαλμένη ἀπόδοση ὀφείλεται σέ σύγχυση τῶν ὀνομάτων καί σέ σφάλματα τῶν ἀντιγραφέων. Μεταξύ αὐτῶν περιλαμβάνονται ἔργα τοῦ Σεβηριανοῦ Γαβάλων, Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας, Νεστορίου, Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου, Εὐσεβίου Ἀλεξανδρείας, Ἡσυχίου Ἱεροσολύμων, Γρηγορίου Ἀντιοχείας, Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Γρηγορίου Σιναΐτου καί διαφόρων Ἰωαννῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως. Πρέπει ὅμως νά μελετηθοῦν μέ προσοχή τά κείμενα, διότι πιθανῶς μεταξύ τῶν νόδων νά ὑπάρχουν καί γνήσια τοῦ Χρυσοστόμου. Ἰδιαίτερα ἐδῶ πρέπει νά μνημονευθοῦν τά ἐξῆς δύο. Ἡ **Σύνοψις Π. καί Κ. Διαθήκης**, εἶδος εἰσαγωγῆς στίς Γραφές, πού ἐκδόθηκε ἀτελής². Εἶναι ἀντίστοιχο πρὸς παρόμοιο ἔργο πού ἀποδίδεται στόν Ἀθανάσιο καί δέν ἀνήκει στόν Χρυσόστομο. Τό περιεχόμενο στήν PG 56, 611-946

1. PG 52, 529-741· 746-748.

2. PG 56, 316-386.

λατινικό κείμενο 54 ὀμιλιῶν στό Ματθαῖο, προέρχεται τό πιό πιθανό ἀπό μετάφραση ἑλληνικοῦ πρωτότυπου, πού συντάχθηκε ἀπό ἀρειανό συγγραφέα.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Πηγές τῆς διδασκαλίας τοῦ Χρυσόστομου. Ἀκένωτη πηγή γιά τόν Χρυσόστομο εἶναι ἡ Ἀγία Γραφή, ἡ γλυκύτερη ἀπό παράδεισο· «Ἦδὺς μὲν λειμῶν καὶ παράδεισος, πολὺ δὲ ἡδύτερον τῶν θείων Γραφῶν ἡ ἀνάγνωσις. Ἐκεῖ μὲν γάρ ἐστὶν ἄνθη μαραινόμενα, ἐνταῦθα δὲ Πνεύματος αὔρα· ἐκεῖ ἄκανθαι αἱ τειχίζουσαι, ἐνταῦθα δὲ πρόνοια Θεοῦ ἡ ἀσφαλιζομένη· ἐκεῖ τέρψις ἀπὸ τῆς ὄψεως, ἐνταῦθα δὲ ὠφέλεια ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως»³.

Ὁ Χρυσόστομος ἐργάζεται μέ βάση κανόνα τῆς Π. Διαθήκης πού δέν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τόν ἀντιοχειανό τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πού συγκροτήθηκε μετὰ κριτικὴ ἐπεξεργασία λογίων ἀνδρῶν, ἀλλὰ κατακρίθηκε μετέπειτα. Ποτέ δέν παραδέτει ἀπὸ τὴν Ἰουδίθ, τόν Α΄ Ἑσδρα, τόν Νεεμία καὶ τὰ Α΄ καὶ Β΄ Μακκαβαίων, σπάνια δὲ ἀπὸ ἄλλα δευτεροκανονικά βιβλία, καὶ ἐπὶ πλέον ἐκφράζει ἀμφιβολίες γιά τὴν κανονικότητα τοῦ Ἄσματος. Τό κείμενο αὐτῆς χρησιμοποιοῦσε κατὰ τὴν ἐπεξεργασία τοῦ Λουκιανοῦ, ὁ ὁποῖος πρὸς ἀποκατάσταση αὐτοῦ ἐκτός ἀπὸ τὰ Ἑξαπλᾶ τοῦ Ὠριγένη εἶχε ὑπ' ὄψη τό ἐβραϊκό καὶ τὴν Πεσσιτώ. Κείμενο τοῦ ἴδιου χρησιμοποιοῦσε καὶ ὡς πρὸς τὴν Κ. Διαθήκη, ἀπὸ τὴν ὁποία δέν παραδέτει τὴν Ἀποκάλυψη καὶ τίς τέσσερις μικρὲς καθολικὲς ἐπιστολές.

Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀντίληψη περὶ ἀπόλυτης θεοπνευστίας τῆς Γραφῆς μέχρι καὶ τοῦ γράμματος⁴, φρονεῖ ὅτι τίποτε σ' αὐτὴν δέν ὑπάρχει ἄσκοπα, καὶ γι' αὐτό αισθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ δικαιολογήσει καὶ λάθη ἐκφραστικά, ὅπως εἶναι τό χωρίο στή Γέν. 9,24 περὶ νεοτέρου υἱοῦ τοῦ Νῶε, ἡ πράξεις καταδικαστέες κατὰ τόν χριστιανικό ἡθικό νόμο, ὅπως ἡ μέθη τοῦ Νῶε καὶ τό ψεῦδος τοῦ Ἀβραάμ περὶ τῆς Σάρρας ὡς ἀδελφῆς του.

Ἡ ἐρμηνευτικὴ μέθοδος τοῦ Χρυσόστομου στηρίζεται στήν

3. Β΄ Εὐτρόπιον 1, PG 52, 395 κ.ἑ.

4. Εἰς προδοσίαν Ἰουδα Α, PG 49, 375.

κυριολεκτική έννοια τῶν Γραφικῶν κειμένων, ἀλλὰ δὲν ἀποκρούει καὶ τὴν τυπολογικὴ ἐξήγηση, ὅπου αὐτὴ εἶναι ἀναγκαία· «Καταχρηστικῶς τὸν τόπον ἀλληγορίαν ἐκάλεσεν. Ὁ δὲ λέγει τοῦτο ἔστιν· ἢ μὲν ἱστορία αὕτη οὐ τοῦτο μόνον παραδηλοῖ, ὅπερ φαίνεται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τινὰ ἀναγορεύει· διὸ καὶ ἀλληγορία κέκληται»⁵. Πρόκειται ἀκριβῶς περὶ τυπολογίας, κατὰ τὴν ὁποία ἡ περιγραφόμενη ὑπόθεσις δὲν ἐξαντλεῖ τὸ ὅλο νόημα τοῦ κειμένου, ἀλλὰ τὸ πλήρες νόημα αὐτοῦ ἐκφράζεται μὲ τὴν ἀναφορὰ σὲ μία κατάσταση τῆς ἀνακαινίσεως μέσω τοῦ Χριστοῦ. Πότε ἀπαιτεῖται τυπολογικὴ ἐρμηνεία τὸ λέγει ἡ ἴδια ἡ Γραφή⁶, ἡ ὁποία ἄλλωστε μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ της ἐρμηνεύεται γενικότερα⁷.

Ἀπὸ πρώτης ὄψεως ὁ Χρυσόστομος δὲν φαίνεται νὰ ἐκτιμᾷ τὴ φιλοσοφία. Ἄν καὶ ὁ ἴδιος ἦταν ἐξοχῆς μορφώσεως ἄνθρωπος καὶ μνημονεύει πλῆθος κλασικῶν συγγραφέων, δὲν δείχνει ἐνδουσιασμό γιὰ τὴν κλασικὴ μόρφωση. Βέβαια δὲν τὴν ἀπορρίπτει τελείως· «Τί οὖν; κατασκάψωμεν τὰ διδασκαλεῖα; φησίν. Οὐ τοῦτο λέγω, ἀλλ' ὅπως μὴ τὴν τῆς ἀρετῆς καδέλωμεν οἰκοδομὴν καὶ ζῶσαν κατορύξωμεν τὴν ψυχὴν»⁸. Θέλει νὰ πεῖ ὅτι πρώτιστο εἶναι ἡ κτήσις ἀρετῆς καὶ δευτερευόν εἶναι ἡ κτήσις γνώσεων. Κατὰ τὰ ἄλλα ἀναγνωρίζει τὴν ἀξία τῆς προχριστιανικῆς φιλοσοφίας· «Εἰ γὰρ καὶ μὴ καθὼς προσῆκε περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφοῦσιν ἅπαντες, ἀλλ' ὅμως περὶ τῆς κρίσεως καὶ τῆς κολάσεως καὶ τῶν ἐκεῖ δικαστηρίων ἅπαντες συμφωνοῦσιν, ὅτι ἔσται τις τῶν ἐνταῦθα γινομένων ἀντίδοσις ἐκεῖ»⁹. Πευχαίνουν αὐτὸ μὲ τὸν ἔμφυτο νόμο πού ἔδωσε ὁ Θεὸς μέσα στὸν ἄνθρωπο κατὰ τὴν πλάση αὐτοῦ¹⁰.

Θεολογία: Κατὰ τὸν Χρυσόστομο ὁ Θεὸς εἶναι κάτι τελείως ξένο τοῦ ἀνθρώπου, γι' αὐτὸ καὶ ἡ μακάρια οὐσία αὐτοῦ εἶναι ἀπρόσιτη στίς νοητικῆς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου· ἐπίσης ὁ Θεὸς εἶναι καὶ μεγαλειώδης. Σάν ἀρχὴ καὶ αἰτία τῶν πάντων ἐνεργεῖ ἔργα θαυμάσια, μπροστὰ στή δύναμη δὲ αὐτοῦ ὀλόκληρη ἡ κτίσις σαλεύεται καὶ τρέμει, ὁ ἄνθρωπος κυριεύεται ἀπὸ φόβο καὶ ἰλιγγο

5. Εἰς Γαλάτας 4, 3, PG 61, 662. 6. Εἰς Ἡσαΐαν 5, 3, PG 56, 60.

7. Ὁμιλία 13, 3 Εἰς Γένεσιν, PG 53, 108.

8. Πρὸς πιστὸν πατέρα 11, PG 47, 367.

9. Εἰς Λάζαρον 4, 4, PG 48, 1011.

10. Πρὸς τοὺς Σκανδαλισθέντας 8, PG 52, 496.

καί οἱ ἄγγελοι ἀπό φρίκη. Ἐάν δέ ἡ δύναμή του εἶναι ἀσύλληπτη, περισσότερο ἀσύλληπτη εἶναι ἡ οὐσία του¹¹. Ἐμφανίζεται στοὺς ἀνθρώπους μόνο κατὰ συγκατάβαση· «Τί δέ ἐστι συγκατάβασις; Ὅταν μὴ ὡς ἔστιν ὁ Θεὸς φαίνεται, ἀλλ' ὡς ὁ δυνάμενος αὐτὸν θεωρεῖν οἷός τε ἐστίν, οὕτως ἑαυτὸν δεικνύη, ἐπιμετρῶν τῇ τῶν ὀρώντων ἀσθενεῖα τῆς ὄψεως τὴν ἐπίδειξιν»¹². Ἐπομένως δέν ἀποκαλύπτεται ὁ Θεός, ἀλλ' ἡ δύναμη αὐτοῦ, αὐτός δέ ἐμφανίζεται μόνο κατὰ συγκατάβαση, καί μάλιστα κάθε φορά πού αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο καί ὅσο εἶναι ἀπαραίτητο.

Ἡ τριαδολογία τοῦ Χρυσοστόμου: Αὐτή στηρίζεται στίς ἀποφάσεις τῶν δύο πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ὁ Υἱὸς ζώντας στόν κόλπο τοῦ Πατέρα, εἶναι τῆς ἴδιας μέ αὐτόν οὐσίας¹³. Μέ τὴν ἐνανθρώπισή του ἔγινε τέλειος Θεάνθρωπος, ἀποτελούμενος ἀπό τέλεια θεότητα καί ἀπό τέλεια, ἀλλ' ἀναμάρτητη, ἀνθρωπότητα. Οἱ φύσεις του εἶναι δύο καί τέλειες, ἀλλά τό πρόσωπο ἓνα· «Τῇ γὰρ ἐνώσει καί τῇ συναφείᾳ ἓν ἐστίν ὁ Θεός Λόγος καί ἡ σὰρξ, οὐ συγχύσεως γενομένης οὐδὲ ἀφανισμοῦ τῶν οὐσιῶν, ἀλλ' ἐνώσεις ἀρρήτου τινὸς καί ἀφράστου»¹⁴. Τό χωρίο αὐτό ἐπικαλέσθησαν καί στήν Σύνοδο Χαλκηδόνας τοῦ 451¹⁵.

Ὡς πρός τὴν Παρθένο Μαρία πρέπει νά σημειωθοῦν ἡ ἀπουσία τοῦ ὀνόματος 'Θεοτόκος', πού ἀπορριπτόταν ἀπό τὴν ἀντιοχειανή παράδοση, καί ἓνα εἶδος παραμερισμοῦ τῆς μεγάλης ἀξίας τοῦ γεγονότος ὅτι αὐτὴ ἦταν ἐκείνη πού κράτησε στήν κοιλιά τῆς τόν Υἱό τοῦ Θεοῦ¹⁶.

Περί τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀκολουθεῖ τῇ διδασκαλία τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀλλ' ἐνδιαφέρεται κυρίως γιά τὰ χαρίσματα αὐτοῦ. Θεωρεῖ αὐτό σάν ἀπόδειξη συμφιλώσεως, γι' αὐτό καί αὐτό ἦρθε στόν κόσμο μετά τῆ συμφιλίωση πού ἔγινε μέ τῆ σταύρωση τοῦ Χριστοῦ¹⁷.

Ὁ ἄνθρωπος: Ὁρισμένες ἐκφράσεις, πού ἐκμηδενίζουν τὴν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως «γῆ καί σποδὸς εἶ, τέφρα καί κόνις»¹⁸, δέν ἐκπροσωποῦν τὴν πραγματικὴ γνώμη τοῦ Χρυσοστόμου, διότι

11. Περί Ἀκαταλήπτου, 4· 6,2,3 κ.ἀ.

12. Περί Ἀκαταλήπτου 3, 3. 13. Περί Ἀκαταλήπτου 4, 4.

14. Ὁμλ. 26, 1 Εἰς Ἰωάννην, PG 59, 154.

15. Mansi 7, 469.

16. Ὁμλ. 44, 1 Εἰς Ματθαῖον.

17. Εἰς Πεντηκοστήν 2, 1, PG 50, 463.

18. Πρὸς τοὺς Ἐγκαταλείψαντας 2, PG 51, 69.

λέγονται για λόγους παιδαγωγικούς. Ἡ γνώμη αὐτοῦ συμπίπτει μετὰ τὴν γνώμη τῶν Καππαδοκῶν ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος εἶναι σύνδεσμος καὶ μεθόριο δύο κόσμων· «Διὰ μὲν γὰρ τῆς νοητῆς οὐσίας κοινωνεῖ ταῖς ἄνω δυνάμεισι, διὰ δὲ τῆς αἰσθητῆς τοῖς τῆς γῆς συνῆπται πράγμασι, σύνδεσμός τις ὧν ἀκριβοῦς ἑκατέρας τῆς κτίσεως»¹⁹. Ἐὰν καὶ ὑπόκειται στίς ἀνάγκες τοῦ σώματος, διατηρεῖ ἀκέραια τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς. Μὲ τὸ λόγο πού ἐναποτέθηκε μέσα σ' αὐτόν ὄχι μόνον ὑπερτερεῖ ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, ἀλλὰ καὶ γνώρισε τὸν ποιητὴ του καὶ ἦρθε σὲ κοινωνία μετὰ αὐτόν²⁰. Γνώρισμα αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐξουσία ἐπὶ τῶν γῆινων, ἀντίστοιχη πρὸς τὴν ἐξουσία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῶν ἐπουρανίων, ἔχασε δὲ τὸ ἐξουσιαστικὸ μετὰ τὴν πώση²¹.

Μὲ τὸ νόμο ἐτοιμάσθηκε ἡ σωτηρία ὅλων τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὸν γραπτὸ πού δόθηκε στοὺς Ἰουδαίους, μετὰ τὸν δὲ φυσικὸ πού ἦταν δοσμένος στοὺς Ἐθνικούς²². Ἡ φωνὴ πού ἀφήνει ὁ Θεὸς μετὰ τὴν παναρμόνια κτίση εἶναι ἀκουστή σ' ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένην²³.

Ἐκκλησία: Ἡ Ἐκκλησία εἶναι μέγα μυστήριον πού ἀποκαλύφθηκε κατὰ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου²⁴. Γι' αὐτὴν προορίζονταν τὰ πάντα, «Διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ὁ οὐρανός, οὐ διὰ τὸν οὐρανὸν ἡ Ἐκκλησία»²⁵. Ὑπάρχει οὐράνια Ἐκκλησία, ἡ τῶν ἀγγέλων, μετὰ γενικώτερη ἔννοια, ἀλλ' εἰδικότερα Ἐκκλησία λέγεται τὸ σύνολον τῶν πιστῶν, τῶν πρὶν ἀπὸ τὸν Χριστὸ καὶ τῶν μετὰ ἀπὸ αὐτόν²⁶. Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴ δημιουργία τῶν πρωτοπλάστων, ἐπανιδρύθηκε ὀριστικὰ μετὰ τὸν Χριστό. Ἀποτελεῖ ἓνα σῶμα, τοῦ ὁποίου τὸ μὲν δεῖον στοιχεῖον εἶναι ἡ κεφαλὴ, τὸ δὲ ἀνθρώπινον εἶναι τὰ μέλη εἴτε ἐντιμα εἴτε μὴ²⁷. Ἡ ἐνότητα αὐτῆς ἐξασφαλίζεται μετὰ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ μέσα σ' αὐτὴν καὶ ὄχι μετὰ τὴν μοναρχικὴ διακυβέρνηση. Οἱ ἀπόστολοι, πού χειροτονήθηκαν ἀπὸ τὸ Θεὸ ἄρχοντες, εἶχαν ἀναλάβει ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἐπιστασία τῆς οἰκουμένης²⁸. Ἡ συμμετοχὴ πολλῶν στὴν προεδρία ἀντὶ νὰ ἐλαττώνει αὐξάνει τὴν

19. Εἰς Ἀσάφειαν 2, 5, PG 56, 182.

20. Εἰς 48 ψαλμὸν 7, PG, 233.

21. Εἰς Γένεσιν 9, 4, PG 53, 79.

22. Ὁμιλ. 7, 4 Εἰς Ῥωμαίους, PG 60, 447.

23. Πρὸς Σκανδαλισθέντας 5, PG 52, 488.

24. Ὁμιλ. 20, 4 Εἰς Ἐφεσίους PG 62, 140.

25. Πρὸ ἐξορίας 2, PG 52, 429.26. Ὁμιλ. 3, 1 Εἰς Ἐφεσίους PG 62, 75.

27. Ὁμιλ. 10, 1 Εἰς Ἐφεσίους PG 62, 75.

28. Χρήσιμος ἡ τῶν Γραφῶν Ἀνάγνωσις 3, 4, PG 51, 93.

τιμή τοῦ ἀξιώματος· «Τὰ μὲν γὰρ τοῦ παρόντος ἀξιώματα βίου τότε μείζονα φαίνεται, ὅταν εἰς ἓνα παριστῆ μόνον· ἐπὶ δὲ τῶν πνευματικῶν τούναντίον· τότε λάμπει τὸ τῆς τιμῆς, ὅταν πολλοὺς τῆς προεδρίας ἔχη κοινωνοὺς καὶ ὅταν ὁ μετέχων μὴ εἰς ἧ, ἀλλὰ πολλοὺς ἔχη τοὺς τῶν αὐτῶν ἀπολαύοντας»²⁹.

Ἡ ἱερωσύνη εἶναι χάρισμα θεῖο καὶ διακονία πού ἀρμόζει σὲ ἀγγέλους· «Τελεῖται μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, τάξιν δὲ ἐπουρανίων ἔχει ταγμάτων»³⁰. Γι' αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται νά ἐπιδιώκουν αὐτὴν ἄνθρωποι πού στεροῦνται τὰ ἀπαραίτητα προσόντα· τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ ποίμνιο, τὸ ζῆλο, τὴν ταπεινοφροσύνη, τὴ διδακτικὴ δεινότητα, τὴ διοικητικὴ ἰκανότητα. Οἱ εὐδύνες τοῦ κληρικοῦ εἶναι βαρύτερες, διότι αὐτὸς ἀναλαμβάνει τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν τῶν ποιμαινομένων. Τὰ ἁμαρτήματα θεραπεύονται μὲ ἀφάνταστη δυσκολία· ἐάν ἀπὸ ἐπιείκεια δὲν γίνεи βαθεῖα ἡ ἐγγείρηση σ' ἐκεῖνον πού ἔχει ἀνάγκη, μέρος τοῦ τραύματος μένει ἀνέπαφο· ἐάν πάλι ἡ ἐγγείρηση ἐνεργηθεῖ βίαναισα, ὁ ἀσθενής εἶναι δυνατὸ νά πετάξει τὰ πάντα καὶ νά ριχτεῖ στὸ γκρεμὸ³¹. Ἀπαιτεῖται λοιπὸν μεγάλη ἐξέταση τῶν προσόντων τῶν ὑποψήφωιων ἐκ μέρους τῶν ἐκλεκτόρων καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους. Μεγάλῃ προσοχῇ πρέπει νά δίνεται στὸ ἁμάρτημα τῆς φιλαρχίας, διότι αὐτὸ διχάζει καὶ φθείρει τὴν Ἐκκλησία· «Οὐδὲν οὕτως Ἐκκλησίαν δυνήσεται διαιρεῖν, ὡς φιλαρχία· οὐδὲν οὕτω παροξύνει τὸν Θεόν, ὡς τὸ Ἐκκλησίαν διαιρεθῆναι»³².

Εἶναι εὐλόγο μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς δὲν ἀντεπεξέρχονται ἱκανοποιητικὰ στὸ ἔργο τους καὶ προκαλοῦν τίς κατηγορίες τοῦ πλήθους. Ἄλλ' ἡ ἱεροκατηγορία εἶναι γενικότερο φαινόμενο, πού θίγει καὶ τοὺς ἱκανοὺς ποιμένες. Εἶναι ἀπὸ τὰ ἀθλιότερα πάθη καὶ πρέπει νά τὸ καταπνίγομε. «Τί δὲ ἀθλιώτερον, εἶγε... οὐδὲ ρῆμα ψιλὸν πολλάκις προέσθαι τολμῶμεν ὑπὲρ τῶν κοινῶν πατέρων, ἀλλὰ ἀκούοντες αὐτοὺς βλασφημομένους, λοιδορομένους κακῶς καὶ παρὰ τῶν οἰκείων καὶ παρὰ τῶν ἀλλοτρίων, οὐκ ἐπιστομιζόμεν τοὺς λέγοντας, οὐ κωλύομεν, οὐκ ἐλέγχομεν;»³³.

Πολιτεία: Ἐπάνω στὴ γῆ ὑπάρχουν δύο πολιτείες, ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ κοσμικὴ, πού διαφέρουν μεταξύ τους σὲ συγκρότηση

29. Εἰς Παῦλον 7, PG 50, 509.

30. Περί Ἱερωσύνης 3, 4. 32. Ὁμλ. 11, 4 Εἰς Ἐφεσίους, PG 62, 85.

31. Περί Ἱερωσύνης 2, 4. 33. Εἰς Πρίσκυλλαν 2, 5, PG 51, 203.

καὶ προορισμό· « Ἄλλοι βασιλείας ὄροι καὶ ἄλλοι ὄροι ἱερωσύνης· ἀλλ' αὕτη μείζων ἐκείνης... Οὗτος μὲν γὰρ τὰ ἐπὶ γῆς ἔλαχε οἰκονομεῖν· ὁ δὲ τῆς ἱερωσύνης θεσμός ἄνω κάθηται... Ὁ βασιλεὺς τὰ ἐνταῦθα πεπίστανται, ἐγὼ τὰ οὐράνια»³⁴. Τίς σχέσεις αὐτῶν πρέπει νά κατευθύνουν δύο ἀρχές. Ἀρνητικά ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπεμβάσεως. Κάθε φορά πού παρατηρεῖται ἐπέμβαση, ἐπέρχεται σύγκρουση. Ἡ κάθε μία ἐξουσία πρέπει νά μένει « Ἐντὸς τῶν οἰκείων ὄρων». Θετικά δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς συνεργασίας.

Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία προέρχεται ἀπὸ τὸ Θεό, ἀλλὰ δέν προέρχονται ἀπὸ τὸ Θεό καὶ οἱ ἄρχοντες. Ἐρμηνεύοντας τὸ χωρίο τοῦ Παύλου, «Οὐκ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ», συμφωνεῖ ὅτι ὁ θεσμός τῆς πολιτικῆς διακυβερνήσεως εἶναι θεῖος· «Πᾶς οὖν ἄρχων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κεχειροτόνηται; οὐ τοῦτο λέγω, φησὶν· οὐ δὲ γὰρ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἀρχόντων ὁ λόγος μοι νῦν, ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος· τὸ γὰρ ἀρχὰς εἶναι καὶ τοὺς μὲν ἄρχειν τοὺς δὲ ἄρχεσθαι καὶ μηδὲ ἀπλῶς καὶ ἀνέστιν ἅπαντα φέρεσθαι ὡσπερ κυμάτων τῆδε κάκεισε τῶν δήμων περιαγομένων τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἔργων εἶναι φημι»³⁵. Ἄλλ' ἡ ἐγκατάσταση τῶν ἀρχόντων πραγματοποιεῖται μὲ κοινὴ ἀπόφαση τῶν ἀνθρώπων, μὲ ἓνα κοινωνικὸ συμβόλαιον· οἱ πολῖτες εὐεργετοῦνται ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες καὶ διατρέφουν τοὺς ἄρχοντες· «Διὰ τοῦτο κοινῇ γνώμῃ πάντων ἔδοξε τοὺς ἄρχοντας τρέφεσθαι παρ' ἡμῶν, ὅτι τῶν οἰκείων ἀμελοῦντες τῶν κοινῶν κηδονταὶ πραγμάτων καὶ εἰς ταῦτα τὴν σχολὴν ἀναλίσκουσιν ἅπασαν, δι' ὧν καὶ τὰ ἡμέτερα σώζονται»³⁶.

Κοινωνικός βίος: Θεμέλιο τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ ρίζα ὄλων τῶν ἀγαθῶν εἶναι ἡ φιλανθρωπία, ἐνῶ ρίζα κάθε κακίας καὶ ἀσέβειας εἶναι ἡ ἀπανθρωπία³⁷. Ἡ ἀπανθρωπία ἢ τουλάχιστο ἡ ἀδιαφορία γιὰ τὸν πλησίον γέννησε τὸν ἀνθρωπο τὸν πόθο ἀυξήσεως τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἔφερε τὴ μάχη· « Ὅπου γὰρ τὸ ἐμὸν καὶ τὸ σόν, ἐκεῖ πᾶσα μάχης ἰδέα καὶ φιλονεικίας ὑπόθεσις»³⁸. Δέν ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, ὁ πόθος αὐτός, ἀλλὰ μεταξύ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ παρουσιάσθησαν μερικοὶ λαίμαργοι καὶ ἄρπαγες³⁹, πού κληροδότησαν στοὺς δικούς τους τὰ ἐλαττώματα

34. Εἰς τὸ Εἶδον τὸν Κύριον 4, 4, PG 56, 126.

35. Ὁμιλ. 23, 1 Εἰς Ρωμαίους, PG 60, 615.

36. Ὁμιλ. 23, 2 Εἰς Ρωμαίους, PG 60, 617. 37. Εἰς Λάζαρον 6, PG 48, 990.

38. Ὁμιλ. 33, 3 Εἰς Γένεσιν, PG 53, 309.

39. Ὁμιλ. 12, 3 Εἰς Α' Τιμόθεον, PG 62, 562.

καί τὰ πλούτη τους. Ὁ διασκορπισμός τῶν ἀγαθῶν ἀπό τοὺς πλούσιους μοιάζει μέ διανομή ξένων κολλύθων, σύμφωνα μέ τό σημερινό λεγόμενο· διότι τὰ ἀγαθὰ δέν εἶναι δικά τους, ἀλλά τοῦ Θεοῦ, καί πρέπει νά δαπανοῦνται γιά τοὺς συνανθρώπους· «Ἐπειδή δὲ οὐκ ἔστιν ἡμέτερα, ἀλλά τοῦ Δεσπότη, εἰς τοὺς ὁμοδούλους ἐχρῆν δαπανᾶν»⁴⁰. Εἶναι ἡ θεωρία περί διαχειρίσεως τῶν ἀγαθῶν ἀπό τοὺς πλούσιους σάν ἀπλοὶ οἰκονόμοι. Νεότερη κριτική χαρακτηρίσει τό κοινωνικό κήρυγμα τοῦ Χρυσοστόμου σάν δημαγωγικό, ἀλλ' αὐτό ἦταν σύμφωνο μέ τίς πεποιδήσεις του. Ὑπερβολή ἦταν μόνο ὁ χαρακτηρισμός τῶν πλουσιῶν ὄλων γενικά σάν λύκους καί τῶν φτωχῶν σάν ἀρνιά, ἀλλ' αὐτός ὀφειλόταν σέ ἀνάγκες κοινωνικῆς διαπαιδαγωγήσεως.

Ἡ δουλεία δέν εἶναι φυσικό φαινόμενο, ἀλλ' ἀποτέλεσμα ἁμαρτίας. Ἡ παράβαση τοῦ Χάμ⁴¹ συντέλεσε, ὥστε νά συσταθεῖ ἡ δουλεία· «Ἐπειδή δὲ εἰσηλθεν ἡ ἁμαρτία, ἐλυμήνατο τὴν ἐλευθερίαν καί διέφθειρε τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως δεδομένην ἀξίαν καί τὴν δουλείαν ἐπεισήγαγεν»⁴².

Ὁ Πνευματικός βίος. Ὅπως λέχθηκε προηγουμένως, ὁ ἄνθρωπος μέ τὴν πτώση του ἔχασε τό ἐξουσιαστικό ἐπὶ τῆς κτίσεως καί τὴν ἁρμονία σχέσεων μέ τό Θεό. Κατά τὴν ἐνανδρώπηση τοῦ Υἱοῦ ἀνεβάσθηκε πρὸ πάνω καί ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀγγέλους· «Καί ἦν ἰδεῖν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀδάμ τὴν ἐν τῷ τάφῳ κεχωσμένην, οὐκέτι μετὰ ἀγγέλων φαινομένην, ἀλλ' ὑπεράνω τῶν ἀγγέλων συγκαθημένην τῷ Θεῷ, ἵνα καί ἡμᾶς συγκαθίσῃ μετ' αὐτοῦ»⁴³.

Ἡ ἀποκατάσταση τῶν σχέσεων ὑπῆρξε γενικὴ καί δυναμικὴ, ὄχι ὁμῶς αὐτόματη· διότι εἶναι στήν ἐξουσία τοῦ κάθε ἀνθρώπου νά κατακτήσει τὴ θέση πού εἶναι γιά ὅλους ἔτοιμη. Ὁ καθένας ὀφείλει νά κάμνει ἀμείλικτο πόλεμο ἐναντίον τῶν κακῶν τάσεων τοῦ ἑαυτοῦ του καί των ἐξωτερικῶν παρορμήσεων. Καί δέν ὑπάρχει φοβερότερος ἀπ' αὐτόν· «Οὐ γὰρ οἶδε ἀνάκωχὴν ὁ πόλεμος, οὐδὲ ἔχει κήρυκας, οὐδὲ πρέσβεις, οὐδὲ ἄλλα τῶν τοιούτων οὐδέν, ἀλλ' ἀκήρυκτός ἐστιν ἡ μάχη»⁴⁴. Θά ὑποστεῖ ἀπογοητεύσεις καί θλίψεις στὸν ἀγῶνα αὐτό, ἀλλά δέν πρέπει αὐτές νά τὸν τρομάζουν. Τὰ παθήματα ἔχουν λυτρωτικό χαρακτή-

40. Ὁμλ. 10 Εἰς Α' Κορινθίους, PG 61, 86.

41. Γέν. 9, 20-27. 42. Ὁμλ. 29, 8 Εἰς Γένεσιν, PG 53, 270.

43. Εἰς Ἀνάληψιν 16, PG 52, 789 ε.

ρα καί τό πλήθος τῶν θλίψεων αὐξάνει τά στεφάνια· «Ὅσῳ ἂν ἐπιτείνεται τά τῆς θλίψεως, τοσοῦτῳ πλεονάζει καί τά τῶν στεφάνων· ὅσῳ μακρότερον ἂν πλεύσῃ πέλαγος ἔμπορος, τοσοῦτῳ πλείοντι συνάγει τά φορτία»⁴⁵. Ἐνα μόνο εἶναι γιά τόν ἄνθρωπο λυπηρό, ἡ ἄμαρτία, τά δέ παθήματα εἶναι σκιά καί καπνός καί ἀράχνη, τά ὅποια δέν μποροῦν νά παραβλάψουν τήν ψυχή⁴⁶.

Οἱ ἀρετές ἀποτελοῦν τά ὄπλα τῶν Χριστιανῶν, ἰσχυρότερο δέ ἀπό αὐτά εἶναι ἡ προσευχή. Ὅ,τι εἶναι γιά τό ψάρι τό νερό, εἶναι γι' αὐτόν ἡ προσευχή· εἶναι ἡ ζωή· «Εὐχῆς δύναμις δύναμιν πυρός ἔσθεσε, λεόντων θυμὸν ἐχαλίνωσε, πολέμους ἔλυσε, μάχας ἔπασσε, χειμῶνας ἀνεῖλε, δαίμονας ἤλασεν, οὐρανοῦ πύλας ἠνέφξε, δεσμὰ θανάτου διέκοψεν, ἀρρωστίας ἐφυγάδευσε, ἐπηρείας ἀπεκρούσατο, πόλεις σειομένας ἔστησε, καί τὰς ἄνωθεν φερομένας πληγὰς καί τὰς παρὰ ἀνθρώπων ἐπιβουλὰς καί πάντα ἀπλῶς ἀνεῖλεν εὐχή τὰ δεινά»⁴⁷. Γι' αὐτό πρέπει κανεὶς νά προσεύχεται ὅπου καί ἂν θρῖσκεται, στό κρεβάτι, στό δρόμο, στό λουτρό⁴⁸. Ἄλλ' ἰδίως νά προσεύχεται στό ναό, ὅπου ὑπάρχει πλήθος πατέρων, ὅπου ἀνυψώνεται δλων μαζί βοή πρὸς τό Θεό, ὅπου ὑπάρχει ὁμόνοια καί συμφωνία καί ἀγάπη⁴⁹.

Στόν ἀγῶνα δέν εἶναι ὁ μόνος ὁ ἄνθρωπος, διότι ἐνισχύεται ἀπό τό Θεό. Ἀπό τόν Χρυσόστομο ταυτίζεται ἰδιαίτερα ἡ συνεργασία θεοῦ καί ἀνθρώπινου παράγοντα στή σωτηρία· «Ἐνταῦθα μανθάνομε δόγμα μέγα, ὡς οὐκ ἀρκεῖ προθυμία ἀνθρώπου, ἂν μὴ τῆς ἄνωθεν τις ἀπολαύσῃ ροπῆς· καί ὅτι πάλιν οὐδέν κερδανοῦμεν ἀπὸ τῆς ἄνωθεν ροπῆς προθυμίας οὐκ οὐσης»⁵⁰. Πολλές φορές φαίνεται σάν νά προηγεῖται ἡ ἀνθρώπινη προσπάθεια στό ἔργο τῆς σωτηρίας· «Ὅταν τις προθυμίαν ἔχη καί σπουδήν, δοθήσεται αὐτῷ καί τά παρὰ τοῦ Θεοῦ ἅπαντα· ὅταν δέ τούτων κενὸς ᾖ καί τά παρ' ἑαυτοῦ μὴ εἰσφέρει, οὐδὲ τά παρὰ τοῦ Θεοῦ δίδονται»⁵¹. Τέτοια χωρία ἐπικαλοῦνταν οἱ Πελαγιοί, γιά νά ἀποδείξουν τόν Χρυσόστομο σύμφωνο μέ τίς δικές τους ἀντιλήψεις, προβάλλοντας δέ καί σήμερα γιά νά δειχθεῖ ὅτι αὐτός προσεγγίζει στόν ἡμιπελαγισμὸ. Στήν ὀρθόδοξη παράδοση δέν ὑπάρχει ὁ ὅρος

44. Εἰς ψαλμ. 143, 1. 45. Ἐπιστολή 4, 3. 46. Ἐπιστολή 14,4 καί 1,1.

47. Περί Ἀκαταλήπτου 5, 5. 48. Ὁμῖλ. 9, 3 Εἰς Κολοσσαεῖς, PG 62, 364.

49. Περί Ἀκαταλήπτου 3, 6. 50. Ὁμῖλ. 82, 4 Εἰς Ματθαῖον, PG 58, 742.

51. Ὁμῖλ. 45, 1 Εἰς Ματθαῖον, PG 58, 471.

ήμιπελαγianiσμός, και ὅ,τι σημαίνεται μέ αὐτόν, εἶναι ἡ ὀρθή ἀποψη. Ἄλλ' ὁ Χρυσόστομος προϋποθέτει τήν κλήση ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ· «Καί γάρ τοῦτο αὐτό, τὸ πίστει σωθῆναι, φησίν, οὐκ ἐξ ὑμῶν... ὥστε οὐδέ τὸ μικρὸν τοῦτο ὑμέτερον ὄλον· καίτοι εἰ καὶ προσήλθετε μυρίαν ὄντες ὑπεύδυνοι κακῶν, οὐδέ οὕτως ὑμῖν χάρις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ»⁵².

Ἔσχατα: Ὁ θάνατος εἶναι πέρασμα σέ ἄλλη πατρίδα, «Μεδί-στασθαι ἀπὸ πατρίδος εἰς πατρίδα»⁵³, ὅπου πραγματοποιεῖται ἡ ἀνταπόδοση, ἤτοι ἡ τιμωρία τῶν πονηρῶν καὶ ἡ στέψη τῶν ἀγαθῶν⁵⁴. Κατὰ τὸν δ' αἰῶνα συζητοῦνταν εὐρύτατα τὸ πρόβλημα γιὰ τὴ χρονικὴ διάρκεια τῆς κολάσεως, τόσο δέ οἱ Ὀριγενίζοντες Ἀλεξανδρινοί, ὅσο καὶ οἱ Ἀντιοχειανοί, ὅπως ὁ διδάσκαλος τοῦ Χρυσοστόμου Διόδωρος Ταρσοῦ, ἀπέρριπταν τὴν αἰωνιότητα αὐτῆς. Ὁ Χρυσόστομος τάχθηκε ὑπὲρ τῆς αἰωνιότητος καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ του πλέον ἡ γνώμη αὐτὴ ἐπικράτησε.

Ἡ ἀνταπόδοση στὴ μέλλουσα ζωὴ εἶναι φυσικὴ κατάληξη τῆς θεοδικίας, διότι δέν εἶναι ἠθικά νοητὸ καὶ ἀνεκτὸ οἱ μὲν ἀγαθοὶ νά πάσχουν, οἱ δέ πονηροὶ νά εὐημεροῦν, χωρὶς δίκαια ἀντιστροφή τῶν ὄρων αὐτῶν στό μέλλον· «οὐ γάρ ἂν ποτε ἀνάσχοιτο ὁ Θεὸς τοὺς τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα πεπονθότας κακὰ καὶ τὸν παρόντα βίον ἅπαντα ἐν πειρασμοῖς καὶ μυρίοις διάγοντα κινδύνοις, μὴ πολλῷ μείζοσιν ἀμείψασθαι δωρεαῖς· εἰ δέ οὐκ ἀνάσχοιτο, εὐδηλον ὅτι βελτίω τινὰ καὶ λαμπροτέραν ἠτοίμασεν ἑτέραν ζωὴν, καθ' ἣν μέλλει τοὺς τῆς εὐσεβείας ἀθλητὰς στεφανοῦν καὶ ἀνακηρύττειν, τῆς οἰκουμένης ὀρώσης ἀπάσης»⁵⁵. Εἶναι τὸ ἐπιχείρημα πού ἀναπτύχθηκε εὐρύτερα ἀπὸ τὸν Κάντιο.

Ἡ μέλλουσα ζωὴ γιὰ ἐκείνους πού ζοῦν ἐνάρετα εἶναι μετά-δεση ἀπὸ τὰ χειρότερα στὰ καλύτερα, ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα στὰ μόνιμα καὶ ἀπειρα⁵⁶. Γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ μορφή τοῦ ἀνθρώπου στήν κατάσταση ἐκείνη ἡ μεταμόρφωση τοῦ Χριστοῦ παρέχει μία εἰκόνα ἀναλογικὴ· τὰ σώματα δά εἶναι φωτεινά καὶ ἐλαφρά, δά στεροῦνται τίς ἀνάγκες καὶ δέν δά φέρουν ἐνδύματα⁵⁷.

52. Ὁμιλ. 1, 1 Εἰς Ἀ' Κορινθίους, PG 61, 13.

53. Ὁμιλ. 37, 3 Εἰς Γένεσιν, PG 53, 345.

54. Ὁμιλ. 79, 2 Εἰς Ματθαῖον, PG 58, 720.

55. Εἰς Ἀνδριάντας 1, 9, PG 49, 27 ε.

56. Ὁμιλ. 36, 4 Εἰς Γένεσιν, PG 53, 338.

57. Περί Μελλόντων 6, PG 51, 352.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τά κείμενα πού περιέχει ο πρώτος τόμος τῆς σειρᾶς «Ίωάννου Χρυσοστόμου Ἔργα» εἶναι ὁ «Διάλογος» τοῦ Παλλαδίου, ἡ πραγματεία τοῦ Χρυσοστόμου «Στή σύνοψη τῆς Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης» καί δύο ὁμιλίες του «Γιά τήν ἀσάφεια τῶν προφητειῶν».

1. ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Ὁ «Διάλογος» τοῦ Παλλαδίου ἀποτελεῖ τή σημαντικότερη πηγή γιά τή ζωή τοῦ Ἰωάννη Χρυσοστόμου καί βασίζεται στήν προσωπική γνώση τοῦ συγγραφέα.

Ὁ Παλλάδιος γεννήθηκε γύρω στό 364 στή Γαλατία. Σέ ἡλικία 20 περίπου ἐτῶν προσχώρησε στό μοναχικό βίο. Γύρισε τά διάφορα κέντρα μοναχισμοῦ τῆς ἐποχῆς του καί ἐπισκέφθηκε διάσημους ἀσκητές συγκεντρῶνοντας πληροφορίες καί διηγήσεις γιά τή ζωή καί τή δράση τους. Στίς ἀρχές τοῦ 400 χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος Ἐλενοπόλεως τῆς Βιθυνίας. Στή σύνοδο πού ἐγινε στή Δρυ (403), ὅπου καταδικάστηκε ὁ Χρυσόστομος, κατηγορήθηκε καί ὁ Παλλάδιος μαζί μέ ἄλλους φίλους τοῦ Χρυσοστόμου ὡς ὠριγενιστής. Συνελήφθηκε καί ἐξορίσθηκε στήν Συήνη τῆς ἀνω Αἰγύπτου. Ἀφέθηκε ἐλεύθερος μετά τό θάνατο τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου (412). Τότε ἐπέστρεψε στή Γαλατία χωρίς ν' ἀναλάβει πάλι τήν ἐπισκοπή του. Τό 417 ἀνέλαβε τή διαποίμανση τῆς ἐπισκοπῆς Ἀσπούων. Ὑπῆρξε πιστός φίλος καί ὑποστηρικτής τοῦ Χρυσοστόμου. Πέθανε πρὶν τό 431.

Ἐγραψε ἐκτός ἀπό τό «Διάλογο», τή «Λαυσαϊκή Ἱστορία» καί τό πρῶτο μέρος τοῦ ἔργου «Περί τῶν τῆς Ἰνδίας ἐθνῶν καί τῶν βραχυμάνων». Ἡ «Λαυσαϊκή Ἱστορία» ἀποτελεῖ πολύτιμη πηγή

γιά τήν ιστορία τοῦ ἀρχαίου μοναχισμοῦ. Στό «Περί τήν τῆς Ἰνδίας ἐθνῶν καί τῶν βραχμάνων» ἐκδέτει ὁ Παλλάδιος τίς πληροφορίες ἐνός μορφωμένου Αἰγυπτίου πού ταξίδεψε στήν Ἰνδία.

Ὅπως σημειώσαμε, ὁ «Διάλογος» ἀποτελεῖ τή σημαντικότερη πηγή γιά τή ζωή καί δράση τοῦ Χρυσοστόμου, ἰδίως κατά τά τελευταῖα χρόνια του. Τό ἔργο, ὅπως τό δηλώνει καί ὁ τίτλος του, εἶναι γραμμένο σέ διαλογική μορφή. Τά πρόσωπα εἶναι ὁ Ἐπίσκοπος (δηλ. ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας) καί ὁ διάκονος Θεόδωρος. Τά 20 κεφάλαια τοῦ «Διαλόγου» χωρίζονται σέ 4 μέρη, ὡς ἑξῆς:

Α' μέρος: κεφ. 1-4. Ἀποτελεῖ τήν εἰσαγωγή τοῦ ἔργου.

Β' μέρος: κεφ. 5-11. Περιέχει τή ζωή τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου.

Γ' μέρος: κεφ. 12-19. Ὑπερασπίζεται τό χαρακτήρα καί τίς πράξεις τοῦ Χρυσοστόμου.

Δ' μέρος: κεφ. 20. Εἶναι ὁ ἐπίλογος τοῦ ἔργου.

Ὁ «Διάλογος» δέν ἀκολουθεῖ μιᾶ κανονική χρονολογική διήγηση. Τά πρῶτα 11 κεφάλαια εἶναι μιᾶ αὐστηρή ἔκθεση γεγονότων, ἐνῶ τό θέμα τῶν ἄλλων κεφαλαίων ἐπιτρέπει στό συγγραφέα νά φιλοσοφήσει κάπως καί νά ἠδικολογήσει. Ὁ Παλλάδιος κάνει στή διήγησή του πολλές παρεκβάσεις, πού φαινομενικά εἶναι ἄσχετες, στήν πραγματικότητα ὅμως εἶναι ἀρκετά ἐπεξηγηματικές καί χρήσιμες γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ θέματός του. Οἱ κυριότερες παρεκβάσεις ἀναφέρονται στίς διηγήσεις γιά τόν Πορφύριο (κεφ. 16), τήν Ὀλυμπιάδα (κεφ. 16 καί 17) καί πολλούς μοναχοῦς (κεφ. 17).

Ὁ σκοπός τοῦ Παλλαδίου δέν ἦταν νά δώσει τή βιογραφία τοῦ Χρυσοστόμου, ἀλλά παρουσιάζοντας τήν ἰδιωτική καί δημόσια ζωή του νά τόν ὑπερασπίσει καί ν' ἀνατρέψει τίς κατηγορίες πού ἐξαπέλυσε ἐναντίον του ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξάνδρειας Θεόφιλος μαζί μέ τούς φίλους του. Τό ἔργο δηλαδή ἔχει καθαρά ἀπολογητικό χαρακτήρα. Ὁ «Διάλογος» γράφτηκε τό 407 στή Ρώμη, ἔως 408 στή Συήνη.

Τό κείμενο πού χρησιμοποιοῦμε εἶναι ἀπό τήν ἔκδοση τοῦ P. R. Coleman - Norton (1928).

2. ΣΥΝΟΨΗ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Στήν ἀρχή τῆς «Σύνοψης τῆς Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης» ὁ Χρυσόστομος τονίζει πῶς σκοπός καί τῶν δύο Διαθηκῶν εἶναι ὁ ἴδιος, ἡ διόρθωση τοῦ ἀνθρώπου. Στήν πραγματεία του αὐτή δίνει τίς περιλήψεις τῶν βιβλίων τῆς Π. Διαθήκης ὅσων δηλαδή περιεῖχε τό χειρόγραφο πού χρησιμοποίησε γιά τήν ἔκδοση του ὁ Migne.

3. ΟΙ ΔΥΟ ΟΜΙΛΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΕΙΩΝ

Στίς δύο ὁμιλίες του «Γιά τήν ἀσάφεια τῶν προφητειῶν» ὁ Χρυσόστομος διατυπώνει τήν ἄποψη πῶς οἱ προφητείες τῆς Π. Διαθήκης, πού ἀναφέρονται στό Χριστό, στά ἔθνη καί τήν ἔκπτωση τῶν Ἰουδαίων, εἶναι σκόπιμα ἀσαφεῖς.

Στήν εἰσαγωγή τῆς πρώτης ὁμιλίας τονίζει πόσο δύσκολο καί ἐπικίνδυνο εἶναι νά προσεγγίσει κανεῖς καί νά ἐρμηνέψει τά κείμενα τῆς Π. Διαθήκης. Στή συνέχεια ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ Χρυσόστομου στηρίζεται σέ δύο σημεία. Τό πρῶτο· ὑπῆρχε κίνδυνος γιά τή ζωή τῶν προφητῶν, ἄν προφήτευαν φανερά τίς διάφορες συμφορές γιά τοὺς Ἰουδαίους. Γιά νά ξεφύγουν λοιπόν τόν κίνδυνο αὐτόν οἱ προφῆτες, σκέπασαν τίς προφητείες μέ τίς δυσκολίες στήν ἐρμηνεία τους καί γέμισαν τά γεγονότα μέ πολλά σκοτεινά σημεία. Καί τό δεύτερο· οἱ Ἰουδαῖοι δά κατέστρεφαν καί αὐτά ἀκόμη τά προφητικά βιβλία, ἄν βέβαια ἤξεραν τί ἀκριβῶς ἔλεγαν. Τελειώνοντας τήν πρώτη ὁμιλία του τονίζει πῶς δόξα τοῦ νόμου τῆς Π. Διαθήκης εἶναι νά ὀδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους στό Χριστό.

Στή δεύτερη ὁμιλία του μιλάει πάλι γιά τήν ἀσάφεια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, γιά τή φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καί γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά κατηγοροῦμε ὁ ἓνας τόν ἄλλο. Ἡ Π. Διαθήκη, λέγει ὁ Χρυσόστομος, εἶναι ἀσαφής ὄχι μόνο γιά νά προστατευθοῦν οἱ προφῆτες, ἀλλά καί γιά νά μήν καταλαβαίνουμε εὐκολα, ὅσα αὐτή περιέχει. Πρέπει μέ κόπο νά βρῖσκουμε τό πραγματικό νόημα τῶν κειμένων της. Ὑπάρχει ὁμως καί μιᾶ δεύτερη αἰτία γιά τήν ὁποία ἡ Π. Διαθήκη εἶναι πῶς δύσκολη ἀπό τήν Καινή. Δέν ἔχουμε τήν Π. Διαθήκη στό πρωτότυπο κείμενο, ὅπως τήν Καινή, ἀλλά σέ

μετάφραση. Γράφτηκε στα ἑβραϊκά καὶ τὴ διαβάζουμε μεταφρασμένη στα ἑλληνικά. Ἡ μετάφραση ὁμως δημιουργεῖ πολλές δυσκολίες.

Γιὰ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ τονίζει πόσο μεγάλη εἶναι, λέγοντας πῶς ὁ Θεός χάρισε στὸν ἄνθρωπο τὸν οὐρανὸ καὶ τὴν αἰώνια ζωὴ.

Μιλáει ἀκόμη γιὰ τὴ δύναμη τῆς προσευχῆς, πού γίνεται ἀπὸ πολλοὺς μαζί μέσα στὴν ἐκκλησία, καὶ τελειώνει μέ τίς παρατηρήσεις του γιὰ τὴν κακολογία. Ἡ κακολογία, λέγει, εἶναι μεγάλη ἁμαρτία. Δέν φέρει κανένα ὄφελος, δέν ικανοποιεῖ καμιὰ ἐπιθυμία. Εἶναι ἀποτέλεσμα φθόνου. Γι' αὐτὸ συνιστᾶ ν' ἀποφεύγουμε νά κακολογοῦμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο.

Τὸ κείμενο τῶν δύο ὁμιλιῶν εἶναι ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne.

Σπύρος Μουστάκας
Θεολόγος-Φιλολόγος

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ

ΠΕΡΙ ΒΙΟΥ ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ
ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΛΕΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,
ΓΕΝΟΜΕΝΟΣ ΠΡΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΝ,
ΔΙΑΚΟΝΟΝ ΡΩΜΗΣ,
ΠΕΡΙ
ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ,
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ. Τῶν τοῦ Θεοῦ δωρημάτων τὰ μὲν ἐστίν, ὡς
ἔοικε, κοινὰ καὶ ἀμέριστα, κράτιστε ἀδελφε Θεόδωρε, τὰ δὲ
κοινὰ καὶ μεριστά. Τρίτα τούτων ἐστίν, ἃ οὔτε κοινὰ οὔτε
μεριστά ἢ ἀμέριστα, ἀλλ' ἴδια κατ' ἐξάαιρετον δεδομένα οἷς
5 δίδονται.

Ο ΔΙΑΚΟΝΟΣ. Δεῦρο δὴ φράσον ἡμῖν ἐκάστου γένους τὴν
τάξιν· ἀπιθάνως γὰρ προοιμιάσω.

Ο ΕΠΙΣΚ. Τὰ τῆ φύσει καλὰ, ὧν ἄνευ τὸ ζῆν μιαρὸν, κοινὰ
καὶ ἀμέριστα.

10 Ο ΔΙΑΚ. Οἶον τί, πάτερ;

Ο ΕΠΙΣΚ. Πρῶτον, ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἅμα τῷ μονογενεῖ
αὐτοῦ Υἱῷ καὶ τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι, κοινός ἐστι καὶ ἀμέριστος·
ἔξεσι γὰρ τῷ θουλομένῳ παντὶ ὄλον αὐτὸν λαθεῖν τῇ θεωρίᾳ,
πραγμάτων μὴ πειρώμενον. Ἐπειτα μετὰ τὸν Θεὸν αἱ θεῖαι
15 Γραφαὶ καὶ αἱ ὑπερκόσμιαι δυνάμεις· πρὸς ταύταις οὐρανός,
ἥλιος, σελήνη, καὶ σύμπας ὁ τῶν ἄστρον χορός, καὶ αὐτὸς ὁ
ἀήρ, κοινὰ καὶ ἀμέριστα, ὅλα ὄλων. Μέχρι τούτων ἡμῖν
ιστάσθω τῶν ἀμερίστων τὸ γένος. Ἦν δέ ποτε καὶ ἡ γῆ κοινή
καὶ ἀμέριστος ἅμα τοῖς τῶν ὑδάτων ρείθροις· ἐξ οὗ δὲ ὁ τῆς
20 πλεονεξίας οἰστρος ἐνεπετάσθη ταῖς τῶν φιληδόνων ψυχαῖς,
κατέστη τὰ βαρύτερα στοιχεῖα γῆς τε καὶ ὕδατος μεριστά.

Ο ΔΙΑΚ. Σαφέστατα ἔχει τὰ εἰρημένα· προσαναπλήρωσον
δὲ τὸν λόγον τοῦ δευτέρου γένους τῶν μεριστῶν.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ
ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΛΕΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,
ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΠΡΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟ,
ΔΙΑΚΟΝΟ ΡΩΜΗΣ ΠΕΡΙ
ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ
ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ. Ἀπό τά πράγματα πού μᾶς χάρισε ὁ Θεός ἄλλα εἶναι, ὅπως φαίνεται, κοινά καί ἀμέριστα, κράτιστε ἀδελφέ Θεόδωρε καί ἄλλα κοινά καί μεριστά. Τρίτη κατηγορία εἶναι ἐκεῖνα τά ὅποια δέν εἶναι κοινά οὔτε μεριστά ἢ ἀμέριστα, ἀλλά ἰδιαιτέρα καί δίνονται ἐξαιρετικά σ' αὐτούς πού δίνονται.

Ο ΔΙΑΚΟΝΟΣ. Ἐμπρός λοιπόν ἐξηγήσέ μας τήν τάξη κάθε κατηγορίας, γιατί ἀρχισες μ' ἀπίθανο πρόλογο.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐκεῖνα πού ἀπό τή φύση τους εἶναι καλά, πού χωρίς αὐτά ἡ ζωή εἶναι ἄθλια, εἶναι κοινά καί ἀμέριστα.

Ο ΔΙΑΚ. Γιά παράδειγμα τί πράγμα, πάτερ;

Ο ΕΠΙΣΚ. Πρῶτα ὁ Θεός τῶν ὄλων, μαζί μέ τόν μονογενή του Υἱό καί τό Ἅγιο Πνεῦμα, εἶναι κοινός καί ἀμέριστος. Γιατί ὁ καθέννας πού ἐπιθυμεῖ εἶναι δυνατό νά τόν συλλάβει ὄλο μέ τή νόησή του, χωρίς νά ἐξετάζει τά πράγματα. Ἐπειτα, μετά τό Θεό, οἱ θείες Γραφές καί οἱ ὑπερκόσμιες δυνάμεις, κοντά σ' αὐτές ὁ οὐρανός, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καί ὀλόκληρος ὁ χορός τῶν ἀστρων, ἀκόμη καί ὁ ἀέρας, εἶναι κοινά καί ἀμέριστα, ὄλα ὄλων. Ἐως αὐτά φθάνει γιά μᾶς ἡ κατηγορία τῶν ἀμέριστων πραγμάτων. Ἦταν ὅμως κάποτε καί ἡ γῆ κοινή καί ἀμέριστη μαζί μέ τά ρεύματα τῶν νερῶν. Ἀπό τότε ὅμως πού μπήκε στίς ψυχές τῶν φιλήδωνων ἡ ἐπιθυμία τῆς πλεονεξίας, ἐγιναν μεριστά τά βαρύτερα στοιχεῖα καί τῆς γῆς καί τοῦ νεροῦ.

Ο ΔΙΑΚ. Εἶναι σαφέστατα αὐτά πού εἶπες. Συμπλήρωσε ὅμως τό λόγο γιά τή δεύτερη κατηγορία τῶν μεριστῶν πραγμάτων.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐπάναγκές ἐστι μὴ ἀτελές καταλείψαι τὸ τῆς ὑποθέσεως ὕψος. Χρυσός τοίνυν καὶ ἄργυρος καὶ πᾶσα ἡ μεταλλικὴ φύσις, πρὸς τε δρυοτομικὴ ὕλη καὶ ὄσα τῶν μέσων, συλλήβδην εἰπεῖν, κοινὰ μὲν ἐστίν, ἀλλ' ὁμως μεριστά· οὐ γὰρ
5 παντὶ τῷ θέλοντι ὄλα δι' ὄλου ἐπ' ἐξουσίας ὑπάρχει.

Ο ΔΙΑΚ. Εὐδῆλος καὶ οὗτος ὁ λόγος. Ἀμφιβάλλω δὲ μήποτε ἀτονήσης περὶ τὰς ἀποδείξεις τοῦ τρίτου γένους τῶν ἐξαιρέτων, ὑποσχόμενος ὅτι ἐστὶ τινὰ ἃ μῆτε κοινὰ ἐστὶ μῆτε μεριστά, ἀλλ' ἴδια κατ' ἐξαίρετον τῶν ἀξίων τῆς δωρεᾶς.
10 Ἐπιδείξ οὖν τὴν κορωνίδα τῷ λόγῳ, ἀφήγησαι ἡμῖν πόθεν παραγέγονας καὶ περὶ ὧν ποδοῦμεν μαθεῖν τάληθῆ.

Ο ΕΠΙΣΚ. Εἰ μὲν ἐπ' ἐμοὶ κεῖται καὶ τούτων ἔχω τὴν γνῶσιν περὶ ὧν ποδεῖτε μαθεῖν, οὐκ ἀποκνήσω ἢ ἀποκρῦψω· τὸ μέντοι χρέος τοῦ λόγου, ὡς ὑπολαμβάνω, κατὰ δύνάμιν προσαπο-
15 δώσω. Παρθενίας γοῦν καὶ τῆς λοιπῆς ἀγαμίας μερισμὸν οὐχ εὐρήσεις· οὐ γὰρ εἰσι τοῦ γένους τῶν κοινῶν ἢ τῶν μεριστῶν· ἐπειδὴ οὐ πᾶς ὁ ποδῶν τὸ πρᾶγμα καὶ παρθενεύει, ἀλλ' ὁ δυνάμενος· τῶν γὰρ γεγαμηκότων πολλοὶ γλίχονται μὲν, οὐ φθάνουσι δὲ διὰ τὸ προειληφθαι ἐν συζυγίαις. Ὡσπερ καὶ ἐν
20 τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσι καλεῖ μὲν ὁ κήρυξ τὸν βουλόμενον, στεφανοῖ δὲ τὸν νικήσαντα· τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ ἐπὶ τῆς ἀγνείας, καθὼς τὸ Εὐαγγέλιον λέγει. Τοῦ γὰρ Πέτρου ἀνδρυνεγκόντος τῷ Σωτῆρι, «Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι»· πρὸς οἷς ἔφησεν ὁ
25 Σωτῆρ· «Ἄλλ' οὐ πάντων ἐστὶ χωρῆσαι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται». Ὁρᾶς, ὅτι οὐ πᾶσιν, «ἀλλ' οἷς δέδοται»;

Ο ΔΙΑΚ. Ὡμην σε δυσπορίστως ἔχειν περὶ τὴν τῶν ἐξαιρέτων ἀπόδειξιν, ἀλλ', ὡς ἔοικεν, καὶ γραφικῶς καὶ ἰσχυρῶς ἡμᾶς ἐπεισας.

Ο ΕΠΙΣΚ. Εἰ ταῦτα σαφῆ σοι καθέστηκεν, καὶ λοιπαῖς μαρτυρίαις λιπανῶ τὸν λόγον, ἴν' οἱ φαῦλοι τὴν γνώμην, πεισθέντες ἐκ τούτων, παύσωνται τοῦ ἀρπάζειν ἃ λαβεῖν οὐ δεδύνηνται. Εὐρομεν γὰρ καὶ τὴν ἱερωσύνην παρὰ ταῖς θείαις
35 Γραφαῖς οὔτε κοινήν οὔσαν οὔτε μεριστήν, ἀλλ' ἐξαίρετον τῶν ἀξίων, καθὼς νοουδετῶν Ἑβραίουσ λέγει ὁ μεγαλόφρων

1. Ματθ. 19, 10.

2. Ματθ. 19, 11.

Ο ΕΠΙΣΚ. Είναι αναγκαῖο νά μὴν ἀφήσουμε ἀσυμπλήρωτη τὴν πλοκὴ τῆς ὑπόθεσης. Ὁ χρυσὸς λοιπὸν καὶ ὁ ἄργυρος καὶ κάθε μέταλλο, καθὼς καὶ ὁ πλοῦτος τοῦ δάσους καὶ ὅσα εἶναι χρήσιμα, γενικά, εἶναι βέβαια κοινά, ἀλλ' ὁμως εἶναι μεριστά. Γιατί δὲν ἀνήκουν ὅλα ὀλοκληρωτικά στὴν ἐξουσία τοῦ κάθε ἀνθρώπου πού τὰ ἐπιθυμεῖ.

Ο ΔΙΑΚ. Εἶναι ὀλοφάνερος καὶ αὐτὸς ὁ λόγος. Φοβᾶμαι ὁμως μήπως δείξεις ἀδυναμία στὶς ἀποδείξεις τῆς τρίτης κατηγορίας τῶν ἰδιαιτέρων δώρων, ἐπειδὴ ἔλεγες ὅτι ὑπάρχουν μερικά πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι οὔτε κοινά, οὔτε μεριστά, ἀλλὰ ἰδιαίτερα, καὶ δίνονται ἐξαιρετικά στοὺς ἄξιους τῆς δωρεᾶς. Συμπληρώνοντας λοιπὸν τὸ λόγο, διηγῆσου μας ἀπὸ ποῦ ἐφθασες, καὶ ποιά εἶναι ἡ ἀλήθεια γιὰ ἐκεῖνα πού ποθοῦμε νά μάθουμε.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐάν εἶναι στὸ χέρι μου καὶ γνωρίζω αὐτά πού ποθεῖτε νά μάθετε, δέ θὰ διατάσω οὔτε θὰ κρύψω κάτι, ἀλλὰ τὸ χρέος τοῦ λόγου, ὅπως τὸ καταλαβαίνω, θὰ τὸ ἀνταποδώσω ὅσο μρωθῶ καλύτερα. Ἔτσι, δέ θὰ βρεῖς μερισμὸ τῆς παρθενίας καὶ τῆς ἄλλης ἀγαμίας, γιατί δὲν ἀνήκουν στὴν κατηγορία τῶν κοινῶν ἢ τῶν μεριστῶν, ἀφοῦ δὲν παρθενεύει ὁποῖος ποθεῖ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὁποῖος μπορεῖ. Πολλοὶ βέβαια ἀπὸ τοὺς παντρεμένους τὸ ἐπιθυμοῦν πολὺ, δέ φθάνουν ὁμως σ' αὐτό, ἐπειδὴ ἔχουν προλάβει νά παντρευθοῦν. Ὅπως καὶ στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες καλεῖ ὁ κήρυκας ὁποῖον θέλει ν' ἀγωνισθεῖ, στεφανώνει ὁμως τὸ νικητὴ, ἔτσι ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ στὴν περίπτωση τῆς ἀγνείας, καθὼς λέγει τὸ Εὐαγγέλιο. Γιατί ὅταν ὁ Πέτρος παρατήρησε στὰ λόγια τοῦ Σωτῆρα, « Ἐάν τέτοια εὐθύνη ἔχει ὁ ἄνδρας ἀπέναντι στὴ γυναῖκα του, δέ συμφέρει νά παντρευθεῖ κανεὶς¹, εἶπε σ' αὐτὰ ὁ Σωτῆρας· «Βέβαια δὲν μποροῦν νά προχωρήσουν ὅλοι στὴν κατάσταση τῆς ἀγαμίας, ἀλλ' ὅσοι ἔλαβαν τὸ χάρισμα². Βλέπεις, ὅτι ὄχι ὅλοι, ἀλλ' ὅσοι ἔλαβαν τὸ χάρισμα»;

Ο ΔΙΑΚ. Νόμιζα πὼς θὰ συναντοῦσες δυσκολία στὴν ἀπόδειξη τῶν ἰδιαιτέρων δώρων, ἀλλὰ, ὅπως φαίνεται, μᾶς ἐπεισες καὶ ἀπὸ τὴ Γραφή καὶ πολὺ καλά.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐάν αὐτά σοῦ ἔγιναν φανερά, θὰ πλουτίσω τὸ λόγο μου καὶ μέ ἄλλες μαρτυρίες, ὥστε αὐτοὶ πού ἔχουν φαύλη γνώμη νά πεισθοῦν ἀπ' αὐτές καὶ νά σταματήσουν ν' ἀρπάζουν ὅσα δὲν εἶναι σέ θέση νά πάρουν. Θὰ βροῦμε λοιπὸν ὅτι καὶ ἡ ἱερωσύνη στὶς θεῖες Γραφές δὲν εἶναι οὔτε κοινὴ οὔτε μεριστὴ, ἀλλὰ ἰδιαίτερο χάρισμα γιὰ τοὺς ἄξιους, καθὼς λέγει ὁ μεγαλόφρονος Παῦλος ὅταν νουθετεῖ τοὺς

Παῦλος· «Οὐ γὰρ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλ' ὁ
 καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Οὕτως καὶ Ἄαρών», φησιν, «οὐχ
 ἑαυτὸν ἐδόξασεν γενέσθαι ἀρχιερέα». Ἐξακοσίων γὰρ οὐσῶν
 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ πολλῶν ἐν αὐτοῖς ζῆλον ἐχόντων, εἰς
 5 ἀνηγορεύθη, ὁ Ἄαρών, οὐ τὸ παράδοξον τῆς ῥάβδου,
 βλαστησάσης κάρυα, ἐδυσώπησε τοὺς πολλοὺς θεόληπτον
 εἶναι τὸν ἱερέα. Τινὲς δὲ τῶν καλῶν ἀνεπιστήμονες, πάθει
 τρωθέντες κενῆς εὐδοξίας, τῶν κοινῶν ἢ τῶν μεριστῶν
 ὑποτοπήσαντες εἶναι ταύτην, αὐτοχειροτόνητοι ἐπισκιρτῶσι
 10 τῷ πράγματι, ἀξιὸν τὸ τέλος τῆς μανίας εὐρόμενοι, αὐτὴν τὴν
 γῆν τῆς συναγωγῆς τῆς προπετείας τῆς ἑαυτῶν καταστήσαντες
 μάρτυρα. Δαδὰν γὰρ καὶ Ἄβειρών, πορνικῷ ὀφθαλμῷ τοῦ
 ἀξιώματος ἐρασθέντες, ὑποβρύχιοι σὺν τοῖς πειδομένοις
 ἀπώλιντο, αὐτοσχέδιον τάφον τὴν ἑαυτῶν ἐκκλησίαν εὐρό-
 15 μενοι. Μετὰ τούτους Ὁζά, οὐ μεμνημένος τῶν προλαθόντων,
 ὑπὸ τοῦ πάδου συρόμενος, ἦρα τοῦ πράγματος· καὶ δὴ τῆς
 κιβωτοῦ μιᾶ τῶν ἡμερῶν ἐφ' ἀμάξης ἐν ὁδῷ ἀγομένης, ἔτυχε
 τὸν ἔλκοντα μόσχον ὑποτινάξαντα διασεῖσαι τὴν κιβωτόν.
 Παρακολουθῶν οὖν Ὁζά ἐπελάβετο τῇ χειρὶ, οὐ συγχωρήσας
 20 ἀνατραπήναι τὸ σκεῦος. Ὡς δὲ εἶδεν ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἤρесе
 αὐτόν, ὅτι ἐκ τούτου γίνεται συνήθεια τοῖς προπετέσιν, εἶργει
 τὸν Ὁζά, πατάξας ἕως θανάτου, παιδεύων τοὺς μετὰ ταῦτα
 παύσασθαι τῆς τοιαύτης μανίας.

Ὅψὲ δὲ ποτε μετὰ μακροὺς τοὺς χρόνους, μετὰ τὴν τοῦ
 25 Χριστοῦ παρουσίαν, Σίμων ὁ μάγος ὁ ἀπὸ Γίτθων τῆς κώμης,
 σοφιστὴς τῶν ἐναντίων τῆς ἀληθείας δογμάτων, πανούργος
 ὑπάρχων ἐν πονηρίαις, σοφίζεται τὸ πάθος, φοβούμενος
 δῆθεν τῶν παλαιῶν τὴν ἐπιτιμίαν, ἵνα μὴ τὰ ὅμοια σπείρας,
 θερίσῃ τὰ ἴσα. Προσέρχεται τοίνυν κολακεία τοῖς ἀποστόλοις,
 30 τῷ κωδίῳ τὸν λύκον ἐγκρύψας, μετὰ χρημάτων χρυσοῦ, ὡς οὐ
 δοκῶν ἀρπάζειν ἀ κακῶς ἀγοράζειν ἐσπούδαζεν, ἐκεῖνα
 λέγων ἃ πρέπει ἐκείνον καὶ ὅσοι τοῦτον μιμοῦνται. «Λάβετε»,
 φησί, «τὰ χρήματα ταῦτα καὶ δότε μοι τὴν ἐξουσίαν τῆς
 ὑμετέρας ἀξίας, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ Πνεῦμα

3. Ἐβρ. 5, 45.

4. Βλ. Ἀριθμ. 1,45 ε.

5. Ἀριθμ. κεφ. 16.

Ἑβραίους· «Γιατί κανείς δέν παίρνει μόνος του τό ἀξίωμα, ἀλλ' ὅποιος καλεῖται ἀπό τό Θεό. Ἔτσι καί ὁ Ἄαρών», λέγει, «δέ δόξασε μόνος του τόν ἑαυτό του στό νά γίνει ἀρχιερέας»³. Ἐνώ δηλαδή ἦταν ἑξακόσιες χιλιάδες ἄνδρες καί πολλοί ἀπ' αὐτούς εἶχαν ζῆλο, ἕνας πήρε τό ἀξίωμα, ὁ Ἄαρών, γιατί τό θαῦμα τῆς ράβδου του, πού βλάστησε καρῦδια, ἐπεισε τούς πολλούς, ὅτι ὁ ἱερέας ἦταν θεόπνευστος⁴. Μερικοί ὁμως, ἐπειδή δέν εἶχαν ἐπίγνωση τῶν καλῶν καί πληγώθηκαν ἀπό τό πάθος τῆς δόξας, νομίζοντας ὅτι ἡ ἀρχιερωσύνη ἀνήκει στά κοινά ἢ μεριστά, παίρνουν αὐθαίρετα τό ἀξίωμα μόνοι τους καί βρῆκαν τέλος ἄξιο τῆς μανίας τους, ἀφοῦ ἔκαμαν μάρτυρα τῆς ἀπερισκεψίας τους τόν ἴδιο τόν τόπο τῆς συναγωγῆς. Ἔτσι ὁ Δαθάν καί ὁ Ἀβειρών, ἐπειδή ἐπιθύμησαν τό ἀξίωμα μέ πορνικό ὀφθαλμό, χάθηκαν κάτω ἀπό τή γῆ μαζί μέ τούς ὄπαδούς τους, βρίσκοντας πρόχειρο τάφο τήν ἐκκλησία τους⁵. Μετά ἀπ' αὐτούς ὁ Ὁζά, ξεχνώντας τούς προηγούμενους καί παρασυσρόμενος ἀπό τό πάθος, ἐπιθύμησε ὑπερβολικά τό ἀξίωμα. Ἔτσι κάποια ἡμέρα καθῶς ἡ κιβωτός τῆς διαθήκης μεταφερόταν στό δρόμο πάνω σέ ἄμαξα, συνέβηκε νά κουνήσει δυνατά τήν κιβωτό μέ τό τίναγμα του τό μοσχάρι πού ἔσυρε τήν ἄμαξα. Παρακολουθώντας λοιπόν ὁ Ὁζά, τήν ἔπιασε μέ τό χέρι καί δέν ἄφησε ν' ἀνατραπεῖ τό σκεῦος. Μόλις ὁμως τό εἶδε αὐτό ὁ Θεός καί δέν τοῦ ἄρεσε, γιάτί ἀπό αὐτό γίνεται συνήθεια στούς ἀπερίσκεπτους, ἐμπόδισε τόν Ὁζά, κτυπώντας αὐτόν μέχρι πού τόν θανάτωσε, διδάσκοντας τούς μεταγενέστερους νά σταματήσουν αὐτήν τή μανιά⁶.

Ἀργότερα, μετά πολλά χρόνια, μετά τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ, ὁ Σίμωνας ὁ Μάγος⁷, ὁ ὅποιος καταγόταν ἀπό τήν κώμη τῶν Γίθων, σοφιστής τῶν ἀντίθετων πρὸς τήν ἀλήθεια δογμάτων, γεμάτος πανοῦργες πονηρίες, διδάσκεται ἀπό τό πάθημα, ἐπειδή φοβόταν παραγματικά τήν τιμωρία τῶν παλαιῶν, γιά νά μή σπειρεῖ τά ἴδια καί θερίσει τά ἴσα. Πλησιάζει λοιπόν τούς Ἀποστόλους, ἀφοῦ ἔκρυψε τό λύκο κάτω ἀπό δέρμα προβάτου, μέ κολακείες καί μέ χρυσάφι, γιά νά μή φανεῖ ὅτι ἀρπάζει ὅσα κακῶς προσπαθοῦσε ν' ἀγοράσει, λέγοντας ἐκεῖνα τά ὅποια ἀρμόζουν σ' ἐκεῖνον καί σ' ὅσους τόν μιμοῦνται. «Λάβετε», λέγει, «τά χρήματα αὐτά καί δώστε μου τήν ἐξουσία τοῦ ἀξιωματός σας, ὥστε σ' ὅποιον ἐπιθέτω τά χέρια μου, νά λαμβάνει

6. Β' Βασ. 6,3-7· Α' Παραλ. 13,7-10.

7. Πράξ. 8, 9-24· Ἰουστίνου, Α' Ἀπολογία 26.

Ἄγιον». Ἦν δὲ θεβαπτισμένος εἰς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ. Ὁ
 προσποκρίνεται ὁ χορὸς τῶν ἀποστόλων· «Ἄπαγε, ἀνδρῶπε·
 χάρις Θεοῦ πιπράσκεισθαι οὐκ ἀνέχεται». Ὡς δ' ἐπέμενε
 κρούων τὴν θύραν τοῖς λόγοις, ἔφησαν ἐκ δευτέρου· «Τί
 5 ἀγοράζεις ὁ δωρεὰν εὐρίσκεις, βιώσας ἀξίως;»· ὡς δὲ ἐνενοεῖ
 τοῦ θίου τοὺς πόνους καὶ τὸν ὄκνον τῆς ἑαυτοῦ διανοίας καὶ
 τὸ τοῦ πράγματος ἄδηλον, πάλιν ἐγύμνου τὸ χρυσίον τοῦ
 βαλαντίου, δελεάζειν οἰόμενος ἐν ἀπάτῃ τοὺς μαθητὰς τοῦ
 Σωτῆρος. Ἀγανακτήσας πρὸς τοῦτοις «ὁ δρασσόμενος τοὺς
 10 σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν», ἐφθέγγατο διὰ τοῦ Πέτρου
 λέγων· «Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν
 δωρεὰν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι»· ᾧ
 περιέδηκεν τῆς μετανοίας τὸ φάρμακον, ἀλείφων αὐτὸν ἐν
 μακροθυμίᾳ, «Μετανόησον», λέγων, «εἰ ἄρα ἀφεθήσεται σοὶ ἡ
 15 ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. Εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδε-
 σμον ἀδικίας ὀρῶ σε ὄντα»· οὐ γὰρ βούλεται τῶν πλημμε-
 λούντων τὴν ἀπώλειαν φιλόψυχος ὢν. Ἀποδεδειγμένων οὖν
 κατὰ δύναμιν τῶν προειρημένων, Θεόδωρε μεγαλῶνυμε, καὶ
 μυστηρίων τῆς ἀληθείας διάκονε, πύδου παρ' ἡμῶν περὶ ὧν
 20 προείλου μαθεῖν.

Ο ΔΙΑΚ. Πόθεν σε νῦν παραγενόμενον ἔχομεν τέως;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς δηλονότι· ἐν πρώτοις γὰρ νῦν
 τὴν Ῥώμην τεδέεμαι.

Ο ΔΙΑΚ. Τί σε μάλιστα ἤγαγεν;

25 Ο ΕΠΙΣΚ. Ὁ τῆς ὑμετέρας εἰρήνης πόθος.

Ο ΔΙΑΚ. Ἄλλη γὰρ τίς ἐστι παρὰ τὴν ὑμετέραν;

Ο ΕΠΙΣΚ. Οὐ ἔστι μὲν ἄλλη, ἀλλὰ καὶ πάνυ γε μία, ἣν ἐκ τῶν
 οὐρανῶν δέδωκεν ὁ Σωτὴρ εἰρηκῶς τοῖς ἀποστόλοις· «Εἰρή-
 νην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν». Ὑπὲρ δὲ θεβαίας χάριτος
 30 ἐδευτέρωσεν· «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν», τὸ μὲν οὖν,
 «δίδωμι», τάξας ἐφ' ἑαυτοῦ, τὸ δέ, «ἀφήμι», ἐπὶ τοῦ
 Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ἵν' ἐν Πνεύματι διὰ Χριστοῦ τὴν τοῦ
 Πατρὸς ἀποκαλύψωσι γινῶσιν τοῖς ἔδνεσιν. Ἄλλ' ὥσπερ ἐπὶ
 τῶν παραλυθέντων μελῶν αἱ τῆς ψυχῆς ἐνέργειαι ἐπὶ τὰ
 35 ὑγιεινότερα τῶν μελῶν ἀνακάμπτουσι μέρη, τοῦτο δὴ πέπονδε
 καὶ ἡ ἀδλία ἐφ' αὐτῆς τῶν μελῶν καὶ τὰς

Πνεῦμα ἅγιο». Ἦταν βέβαια βαπτισμένος στό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ. Σ' αὐτόν ἀποκρίθηκαν οἱ Ἀπόστολοι ὄλοι μαζί· «Φύγε, ἄνθρωπε· ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ δέν ἀνέχεται νά ἀγοράζεται». Ἐπειδή ὁμως ἐπέμενε νά χτυπᾶ τήν πόρτα μέ λόγια, τοῦ εἶπαν γιά δεύτερη φορά· «Γιατί ἀγοράζεις αὐτό τό ὅποιο βρίσκεις δωρεάν, ἄν ζήσεις ὅπως πρέπει;». Μόλις ὁμως σκέφθηκε τούς κόπους τῆς ζωῆς καί τήν ὀκνηρία τῆς διάνοιάς του καί τό ἀβέβαιο τοῦ πράγματος, πάλι ἔβγαλε τό χρυσάφι ἀπό τό βαλάντιο, νομίζοντας πώς θά δελεάσει μέ ἀπάτη τούς μαθητές τοῦ Σωτήρα. Ἀφοῦ ἀγανάκτησε γι' αὐτά « Ἐκεῖνος πού συλλαμβάνει τούς σοφούς στήν πανουργία τους»⁸ μίλησε μέ τό στόμα τοῦ Πέτρου λέγοντας· «Τό χρῆμα σου νά χαθεῖ μαζί μέ σένα, γιατί νόμισες πώς ἡ δωρεά τοῦ Θεοῦ ἀποκτιέται μέ χρήματα». Τοῦ χορήγησε ὁμως τό φάρμακο τῆς μετάνοιας, ἀλείφοντας αὐτόν μέ μακροθυμία, «Μετανόησε», λέγοντας, «μήπως σοῦ συγχωρηθεῖ ἡ ἐπιπόνηση αὐτή τῆς καρδιάς σου. Γιατί βλέπω νά εἶσαι γεμάτος πικρῆ χολή καί δεμένος ἀπό τήν ἀδικία». Γιατί ὁ Θεός, ἐπειδή εἶναι φιλόψυχος δέ θέλει τήν ἀπώλεια ἐκείνων πού ἁμαρτάνουν. Ἀφοῦ λοιπόν ἀπέδειξα, ὅσο μπορούσα, τά προηγούμενα, Θεόδωρε μεγαλόφημε καί διάκονε τῶν μυστηρίων τῆς ἀλήθειας, πληροφορήσου ἀπό μᾶς ἐκεῖνα τά πράγματα πού ἐπιθυμοῦμε νά μάθεις.

Ο ΔΙΑΚ. Ἐπί ποῦ μᾶς ἤρθες τώρα;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐπί τήν Ἀνατολή βέβαια· πρώτη φορά μάλιστα τώρα εἶδα τή Ρώμη.

Ο ΔΙΑΚ. Τί σέ ἔφερε κυρίως ἐδῶ;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ὁ πόθος τῆς εἰρήνης σας.

Ο ΔΙΑΚ. Εἶναι δηλαδή διαφορετική ἀπό τή δική σας εἰρήνη;

Ο ΕΠΙΣΚ. Δέν εἶναι βέβαια ἄλλη, ἀλλά καί ἐντελῶς μία, αὐτή τήν ὅποια ἔδωσε ὁ Σωτήρας μας ἀπό τούς οὐρανοῦς, λέγοντας στους Ἀποστόλους· «Σᾶς δίνω τή δική μου εἰρήνη»⁹. Καί γιά νά δείξει ἔξασφαλισμένη τή χάρη εἶπε γιά δεύτερη φορά· «Σᾶς ἀφήνω τή δική μου εἰρήνη». Ἔτσι λοιπόν τό «δίνω» τό ἔβαλε γιά τόν ἑαυτό του καί τό «ἀφήνω» γιά τό ἅγιο Πνεῦμα, γιά ν' ἀποκαλύψουν τή γνώση τοῦ Πατέρα στά ἔθνη μέ τό ἅγιο Πνεῦμα πού στάλθηκε ἀπό τό Χριστό. Ἄλλά ὅπως στήν περίπτωση τῶν παραλυμένων μελῶν τοῦ σώματος οἱ ἐνέργειες τῆς ψυχῆς στρέφονται στά ὑγιεινότερα ἀπό τά μέλη, αὐτό ἀκριβῶς ἔχει πάθει καί ἡ ἄθλια Ἀνατολή. Ἐπειδή λοιπόν ἔπαθαν παραλυσία τά μέλη της καί δέν μποροῦν νά ἐκτελέσουν τίς ἐνέργειές

οικείας ἐνεργείας ἀποτελεῖν μὴ δυναμένων διὰ τὴν τῆς ὁμοιοῦσας φυγὴν, οἱ πλείστοι τῶν εὐζώνων καὶ γλιχομένων αὐτῆς φυγάδες τῆς χώρας κατέστημεν, ἀκινδύνως καὶ ἀπραγμόνως οἰκεῖν τὴν θρῆσκαμένην οὐ δυνάμενοι διὰ τὴν σχέσιν τῆς
5 ἀληθείας, εἴ πως ὑμᾶς εὐρόντες, τὰς ὀλίγας ταύτας ἡμέρας τὰς λειπομένας τῷ θίῳ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ζήσωμεν.

Ο ΔΙΑΚ. Ὡς ἔοικε, θαυμάσιε πάτερ, ὑπὸ τῆς προνοίας ἡμῖν ἀπεστάλης· συνάδουσαν γὰρ εὐρίσκω ταῖς ἡμετέραις ἀνίαις τὴν σὴν ἀληθόνα. Οἶμαι γὰρ σε τῆς συνόδου εἶναι
10 Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

Ο ΕΠΙΣΚ. Οὕτως ἔχει ὡς εἴρηκας.

Ο ΔΙΑΚ. Παρακέκλησο τοίνυν, ἐπὶ Θεοῦ μάρτυρος, μετὰ πάσης ἀληθείας ἡμῖν διηγήσασθαι περὶ ὧν κατὰ μέρος μαθεῖν ἐπειγόμεθα· ὡς εἰδὼς τοῦτο, ὅτι εἴ τι παρὰ τὴν ἀλήθειαν ἡμῖν
15 ἀπαγγείλης, ἔξεις μὲν τὸν Θεὸν δικαστὴν καὶ κριτὴν, ἐλεγχθῆσθαι δὲ καὶ παρ' ἡμῶν, ἐτέρως μαθόντων. Οὐ γὰρ εἷς ἢ δύο ἢ τρεῖς ἢ δέκα ἢ οἱ τυχόντες ἡμῖν ἀφηγήσαντο περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συμβάντων, ἀλλὰ καὶ πλείους, καὶ τούτων οἱ μὲν ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ τοῦ τάγματος τῶν
20 μοναχῶν. Καὶ εἰ θούλει συντόμως μαθεῖν τὰ τῆς ἐκκλησίας Ῥωμαίων, παρέχω σοὶ τὴν γνῶσιν.

Πρῶτος πάντων παραγένετο πρὸς ἡμᾶς ἀναγνώστης Ἀλεξανδρεὺς μετὰ γραμμάτων Θεοφίλου τοῦ πάπα, ἐν οἷς προσανέφερον καθηρηκέναι τὸν Ἰωάννην. Οἷς γράμμασιν
25 ἐντυχῶν ὁ μακάριος πάπας Ἰννοκέντιος μικρὸν ἀνετράπη, προπετείας καὶ τύφου καταγνοῦς Θεοφίλου, ὅτι καὶ μόνος γέγραφε καὶ σαφῆ τὴν γνῶσιν οὐκ ἐπεμψεν, ἢ δι' ὃ καθεῖλεν ἢ μετὰ τίνων καθεῖλεν. Ἐπὶ τούτοις διαπορῶν ἔμενον, ἀντιγράφειν οὐ θέλων διὰ τὸ κοῦφον τοῦ πράγματος. Ἐν οἷς Εὐσέβιος
30 τις διάκονος τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας, ἐκκλησιαστικῶν ἔνεκεν διατριβῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ, προσελθὼν τῷ πάπῃ Ἰννοκεντίῳ, ἐντευκτικὸς λιθέλλους ἐπέδωκεν, ὀρκίζων αὐτὸν μικρὸν ἀναμεῖναι χρόνον, ὀψόμενον τῆς συσκευῆς τὴν ἀποκάλυψιν. Ἐν οἷς ἐπέστησαν μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐπίσκοποι
35 τέσσαρες τοῦ μέρους Ἰωάννου, ἄνδρες εὐλαθεῖς, Πανσόφιος Πισιδίας, Πάππος Συρίας, Δημήτριος Γαλατίας δευτέρως,

10. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ πατριάρχης τῆς Ἀλεξάνδρειας ὀνομαζόταν πάπας.

τους από ἔλλειψη ὁμόνοιας, οἱ περισσότεροι ἀπ' ἐκείνους πού εἶναι εὐκίνητοι καί ἐπιθυμοῦν τήν ὁμόνοια φύγαμε ἀπό τή χώρα μας, γιατί δέν μπορούσαμε νά μείνουμε χωρίς κινδύνους καί ἐνοχλήσεις στήν πατρίδα μας ἐξ αἰτίας τῆς ἀναστολῆς τῆς ἀλήθειας, μήπως, συναντώντας ἐσᾶς, κατορθώσουμε νά ζήσουμε σύμφωνα μέ τό Εὐαγγέλιο τίς λίγες αὐτές ἡμέρες πού μᾶς ἀπομένουν.

Ο ΔΙΑΚ. "Ὅπως φαίνεται, θαυμάσιε πάτερ, στάληκες σέ μᾶς ἀπό τή θεία Πρόνοια. Γιατί βρῖσκω πώς ὁ πόνος σου συμφωνεῖ μέ τίς δικές μας στενοχώριες. Νομίζω σίγουρα ὅτι εἶσαι ἀπό τή συνοδεία τοῦ Ἰωάννη τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

Ο ΕΠΙΣΚ. "Ἐτσι συμβαίνει, ὅπως τό εἶπες.

Ο ΔΙΑΚ. Σέ παρακαλοῦμε λοιπόν, μέ μάρτυρα τό Θεό, νά μᾶς διηγηθεῖς μέ κάθε ἀλήθεια, ὅσα ἐπιθυμοῦμε νά μάθουμε μέ λεπτομέρεια, γνωρίζοντας τοῦτο, ὅτι δηλαδή ἂν μᾶς πεῖς κάτι ἀντίθετο πρὸς τήν ἀλήθεια, θά ἔχεις τό Θεό δικαστή καί κριτή, καί θά ἐλεχθεῖς καί ἀπό μᾶς, ὅταν τό μάθουμε ἀπ' ἄλλοῦ. Γιατί δέ μᾶς διηγήθηκαν τά συμβάντα στήν Κωνσταντινούπολη ἕνας ἢ δύο ἢ τρεῖς ἢ δέκα ἢ οἱ τυχαῖοι, ἀλλά περισσότεροι, καί ἀπ' αὐτούς ἄλλοι ἦταν ἐπίσκοποι, ἄλλοι πρεσβύτεροι καί ἄλλοι μοναχοί. Καί ἂν θέλεις νά μάθεις σύντομα τήν κατάσταση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, σοῦ δίνω τήν πληροφορία.

Πρῶτος ἀπ' ὅλους ἦρθε σέ μᾶς ἀναγνώστης ἀπό τήν Ἀλεξάνδρεια μέ γράμμα τοῦ πάπα Θεοφίλου¹⁰, στό ὁποῖο ἀνέφερε ὅτι εἶχε καθαιρέσει τόν Ἰωάννη. Διαβάζοντας αὐτό ὁ μακάριος πάπας Ἰννοκέντιος¹¹ λιποθύμησε λίγο, καταλογίζοντας στό Θεόφιλο ἀπερισκεψία καί ἀλαζονεία, γιατί καί μόνος ἔγραψε καί δέν ἔστειλε σαφή πληροφορία, ἢ γιά ποῖο λόγο τόν καθαίρεσε ἢ μαζί μέ ποιούς τόν καθαίρεσε. Πάνω σ' αὐτά εἶχε ἀπορίες, ἀλλά δέν ἤθελε ν' ἀπαντήσει ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιπολαιότητας τοῦ πράγματος. Τότε κάποιος Εὐσέβιος, διάκονος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, διαμένοντας στή Ρώμη γιά ἐκκλησιαστικά ζητήματα, ἀφοῦ πῆγε στόν πάπα Ἰννοκέντιο τόν παρακάλεσε, ὀρκίζοντας αὐτόν νά περιμένει λίγο χρόνο, γιά νά δεῖ τήν ἀποκάλυψη τῆς σκευωρίας. Μετά ἀπό τρεῖς ἡμέρες ἀπό τότε ἔφθασαν τέσσερις ἐπίσκοποι ἀπό τή μερίδα τοῦ Ἰωάννη, ἄνδρες εὐσεβεῖς, ὁ Πανσόφιος Πισιδίας, ὁ Πάππος Συρίας, ὁ Δημήτριος τῆς δεύτερης Γαλατίας, ὁ Εὐγένιος Φρυγίας, οἱ ὁποῖοι ἐπέδωσαν τρεῖς

11. Ὁ Ἰννοκέντιος ἦταν ἐπίσκοπος Ρώμης ἀπό τό 402 ἕως τό 417.

Εὐγένιος Φρυγίας, ἀναδόντες ἐπιστολάς, μίαν πρὸς ταῖς δυοί, τὴν μὲν Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου, τὴν δὲ τεσσαράκοντα ἐπισκόπων ἐτέρων κοινωνικῶν Ἰωάννου, τὴν δὲ λοιπὴν τοῦ κλήρου Ἰωάννου, συμφώνους τὰς τρεῖς ἀπαιδευτῶν δόρυθον 5 σημαίνουσας. Εἶχεν δὲ τὸ ὕφος τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου·

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

«Τῷ δεσπότῃ μου αἰδεσίμῳ καὶ ὀσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ Ἰννοκεντίῳ Ἰωάννης ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

10 «Καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων οἶμαι τῶν ἡμετέρων ἀκηκοῆναι τὴν εὐλάβειαν ὑμῶν τὴν παρανομίαν τὴν ἐνταῦθα τολμηθεῖσαν. Τὸ γὰρ μέγεθος τῶν δεινῶν οὐδὲ ἐν μέρος τῆς οἰκουμένης ἀφήκεν ἀνήκοον εἶναι τῆς χαλεπῆς ταύτης τραγωδίας, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς τῆς γῆς ἐσχατίας φέρουσα ἢ φήμη τὰ 15 γεγενημένα, πολὺν πανταχοῦ θρηῆνον καὶ ὀλοφυρμὸν εἰργάσατο. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐ θρηνεῖν δεῖ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ διορθοῦν καὶ σκοπεῖν ὅπως ἂν ὁ χαλεπώτατος οὗτος σταίῃ χειμῶν τῆς ἐκκλησίας, ἀναγκαῖον εἶναι ἐνομίσαμεν τοὺς κυρίου μου τοὺς τιμιωτάτους καὶ εὐλαβεστάτους ἐπισκόπους 20 Δημήτριον, Πανσόφιον, Πάππον, Εὐγένιον πείσαι, τὰς ἑαυτῶν ἐκκλησίας ἀφείναι, καὶ πελάγους κατατολμῆσαι τοσοῦτου, καὶ μακρὰν ἀποδημίαν στείλασθαι, καὶ πρὸς τὴν ὑμετέραν δραμεῖν ἀγάπην, καὶ πάντα σαφῶς ἀναδιδάξαντας, ταχίστην παρασκευάσαι γενέσθαι τὴν διόρθωσιν. Οἷς καὶ τοὺς τιμιωτάτους καὶ ἀγαπητοὺς διακόνους Παῦλον καὶ Κυριακὸν συνεπέμψαμεν. Καὶ οὗτοι δέ, ὡς ἐν εἶδει ἐπιστολῆς, ἐν βραχεῖ 25 διδάξουσιν ὑμῶν τὴν ἀγάπην τὰ γεγενημένα.

«Ὁ γὰρ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας τὴν προεδρίαν ἐγχειρισθεὶς Θεόφιλος, ἐντυχόντων τινῶν τῷ εὐσεβεστάτῳ 30 βασιλεῖ κατ' αὐτοῦ, κελευσθεὶς ἀφικέσθαι μόνος, συναγαγὼν μεθ' ἑαυτοῦ πλῆθος Αἰγυπτίων οὐκ ὀλίγων παραγίνεται, καθάπερ ἐκ προουμιῶν δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι εἰς πόλεμον καὶ παράταξιν ἀφικνεῖται. Εἶτα τῆς μεγάλης καὶ θεοφιλοῦς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιθὰς, οὐκ εἰς ἐκκλησίαν ἤλθεν κατὰ τὸν

ἐπιστολές, μία τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννη, μία σαράντα ἄλλων ἐπισκόπων πού ἐπικοινωνοῦσαν μέ τόν Ἰωάννη, καί τήν τρίτην τοῦ κλήρου τοῦ Ἰωάννη, πού καί οἱ τρεῖς μαζί ἐπισήμαιναν τό θόρυβο τῶν ἀμορφώτων. Καί τό περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννη εἶναι τό παρακάτω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

«Πρός τόν δεσπότη μου, αἰδέσιμο καί ὀσιότατο ἐπίσκοπο Ἰννοκέντιο, Ἰωάννης· νά ἔχεις τή χαρά τοῦ Κυρίου.

«Νομίζω ὅτι ἔχει ἀκούσει ἡ εὐσέβειά σας τήν παρανομία πού τολμήθηκε ἐδώ καί πρῖν ἀπό τήν ἐπιστολή μας. Γιατί τό μέγεθος τῶν δεινῶν δέν ἄφησε κανένα μέρος τῆς οἰκουμένης νά μή μάθει τή φοβερή αὐτή τραγωδία, ἀλλά ἡ φήμη, πού ἔφερε τά γεγονότα καί σ' αὐτά τά τελευταῖα σημεῖα τῆς γῆς, προκάλεσε παντοῦ πολύ θρηνο καί ὄδυρμό. Ἐπειδή ὅμως δέν πρέπει νά θρηνοῦμε γι' αὐτά μόνο, ἀλλά καί νά τά διορθώνουμε καί νά ἐξετάζουμε πῶς εἶναι δυνατό νά σταματήσει ἡ φοβερότατη αὐτή τρικυμία τῆς Ἐκκλησίας, νομίσαμε ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο νά πείσουμε τούς κυρίους μου, τούς τιμιότατους καί εὐσεβέστατους ἐπισκόπους Δημήτριο, Πανσόφιο, Πάππο, Εὐγένιο, ν' ἀφήσουν τίς ἐκκλησίες τους καί ν' ἀψηφίσουν τόσο πέλαιος καί ν' ἀναχωρήσουν γιά μακρινό ταξίδι καί νά τρέξουν στήν ἀγάπη σας καί, ἀφοῦ πληροφορήσουν τά πάντα μέ σαφήνεια, νά προετοιμάσουν τό ἔδαφος γιά νά γίνει πολύ γρήγορα ἡ διόρθωση. Καί μαζί μέ αὐτούς στείλαμε καί τούς τιμιότατους καί ἀγαπητούς διακόνους Παῦλο καί Κυριακό. Καί αὐτοί, σάν κάποια ζωντανή ἐπιστολή, θά πληροφορήσουν σύντομα τήν ἀγάπη σας γιά τά συμβάντα.

«Πραγματικά ὁ Θεόφιλος, πού εἶχε τήν προεδρία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξάνδρειας, ἐπειδή μερικοί ἔκαμαν ἀναφορά στόν εὐσεβέστατο αὐτοκράτορα ἐναντίον του¹, διατάχθηκε νά ἔρθει ὁ ἴδιος. Αὐτός ὅμως συγκεντρώνοντας πάρα πολλούς Αἰγύπτιους ἐπισκόπους ἔφθασε ἐδῶ, σάν νά ἤθελε νά δεῖξει ἀπό τήν ἀρχή, ὅτι φθάνει γιά πόλεμο καί μάχη. Ἐπειτα ἀφοῦ ἔφθασε στή μεγάλη καί θεοφιλή Κωνσταντινούπολη, δέν ἤρθε στήν Ἐκκλησία, σύμφωνα μέ τή συνήθεια πού ἀπό

1. Ἐκπρόσωποι τῆς ομάδας τῶν Μακρῶν Ἀδελφῶν, τούς ὁποίους ὁ Θεόφιλος θεωροῦσε ὡς ὠριγενιστές, ἔκαμαν ἀναφορά στόν αὐτοκράτορα Ἀρκάδιο.

ἀνωθεν κρατήσαντα θεσμόν, οὐχ ἡμῖν συνεγένετο, οὐ λόγων μετέδωκεν, οὐκ εὐχῆς, οὐ κοινωνίας· ἀλλ' ἀποθὰς τοῦ πλοίου καὶ τὰ πρόθυρα τῆς ἐκκλησίας παραδραμών, ἔξω πού τῆς πόλεως ἀπελθὼν ἠυλιζέτο. Καὶ πολλὰ παρακαλεσάντων ἡμῶν 5 καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ παραγενομένους παρ' ἡμῖν καταχθῆναι (καὶ γὰρ πάντα ἡγνέριστο καὶ καταγῶγια καὶ ὅσα εἰκὸς ἦν), οὔτε ἐκεῖνοι οὔτε αὐτὸς ἠνέσχετο. Ταῦτα ὁρῶντες ἡμεῖς ἐν ἀπορίᾳ ἤμεν πολλῇ, μηδὲ τὴν αἰτίαν δυνάμενοι τῆς ἀδίκου ταύτης ἀπεχθείας εὐρεῖν· ἀλλ' ὁμως τὰ παρ' ἑαυτῶν 10 ἐπληροῦμεν, τὸ πρέπον ἡμῖν αὐτοῖς ποιοῦντες, καὶ συνεχῶς αὐτὸν παρακαλοῦντες συγγενέσθαι ἡμῖν καὶ εἰπεῖν τίνας ἔνεκεν τοσοῦτον ἐκ προοιμιῶν ἀνερέβρισην πόλεμον καὶ τηλικαύτην ἐσκανδάλισεν πόλιν.

«Ὡς δὲ οὐδὲ οὕτως ἐβούλετο λέγειν τὴν αἰτίαν, οἱ τε 15 κατηγοροῦντες αὐτοῦ ἐπέκειντο, καλέσας ἡμᾶς ὁ εὐσεθέστατος βασιλεὺς ἐκέλευσεν πέραν, ἔνθα διέτριβεν, ἀπιέναι καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀκούειν ὑποθέσεως· καὶ γὰρ ἔφοδον καὶ σφαγὰς καὶ ἕτερα ἐνεκάλουν μυρία. Ἄλλ' ἡμεῖς καὶ τοὺς νόμους τῶν πατέρων καὶ τὸν ἄνδρα αἰδοῦμενοι καὶ τιμῶντες, 20 καὶ αὐτοῦ δὲ τὰ γράμματα ἔχοντες, 'μὴ δεῖν ὑπερορίας ἔλκεσθαι τὰς δίκας, ἀλλ' ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπαρχίαις τὰ τῶν ἐπαρχιῶν γυμνάζεσθαι', οὐ κατεδεξάμεθα δικάσαι, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς παρητησάμεθα τῆς σφοδρότητος. Ὁ δέ, ὡσπερ τοῖς προτέροις ἐπαγωνιζόμενος, τὸν ἀρχιδιάκονον καλέσας 25 τὸν ἐμὸν ἐξ αὐθεντείας πολλῆς, ὡσπερ χηρευσάσης ἤδη τῆς ἐκκλησίας καὶ οὐκ ἐχούσης ἐπίσκοπον, δι' ἐκείνου τὸν κληρὸν πάντα πρὸς ἑαυτὸν μετέστησεν. Καὶ ἀνάστατοι αἱ ἐκκλησίαι ἐγίνοντο, ἀπαγομένων τῶν ἐν ἐκάστη κληρικῶν, παρασκευαζομένων λιβέλλους διδόναι καθ' ἡμῶν, πρὸς κατηγο- 30 ρίαν ἀλειφομένων. Καὶ ταῦτα ποιήσας ἐπεμπεν καὶ ἐκάλει εἰς δικαστήριον ἡμᾶς, οὐδέπω τὰς καθ' ἑαυτὸν ἀποδυσάμενος αἰτίας· δ μάλιστα καὶ παρὰ κανόνας καὶ παρὰ πάντας νόμους ἦν.

«Ἄλλ' ἡμεῖς συνειδότες, ὅτι οὐ πρὸς δικαστὴν ἀφικνού-

2. Ἐγκαταστάθηκε στό ἀνάκτορα τῆς Πλακιδίας.

3. Στό ἀνάκτορο Ρουφινιανῶν ποῦ βρισκόταν στή Χαλκηδόνα.

4. Ἀπό ἐπιστολή τοῦ Θεοφίλου ποῦ στηρίζεται στοὺς κανόνες 5 καὶ 6 τῆς Συνόδου τῆς Νίκαιας (325).

τὴν ἀρχὴν ἐπικράτησε, δὲ μᾶς ἐπισκέφθηκε, δὲ μᾶς ἀπηύθυνε λόγο, δὲ μᾶς ἔδωκε εὐχὴν, δὲν ἦρθε σὲ κοινωνία μαζί μας. Ἄλλά, ἀφοῦ ἀποβιβάστηκε ἀπὸ τὸ πλοῖο καὶ προσπέρασε τὰ πρόθυρα τῆς Ἐκκλησίας, ἔφυγε καὶ ἐγκαταστάθηκε κάπου ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν². Καὶ μολονότι παρακαλέσαμε πολὺ καὶ τὸν ἴδιο καὶ αὐτοὺς πού ἦρθαν μαζί του νὰ καταλύσουν στὴν ἀρχιεπισκοπὴ (γιατὶ εἶχαμε ἐτοιμάσει ὄλα τὰ καταλύματα καὶ ὄλα τὰ σχετικὰ), δὲ δέχθησαν οὔτε ἐκεῖνοι οὔτε αὐτός. Βλέποντας ἐμεῖς αὐτὰ βρισκόμαστε σὲ μεγάλη ἀπορία, ἐπειδὴ δὲν μποροῦσαμε νὰ βροῦμε οὔτε τὴν αἰτία τῆς ἀδικῆς αὐτῆς ἀποστροφῆς. Ἄλλά ὅμως ἐκπληρώναμε τὰ καθήκοντά μας, κάνοντας αὐτὸ πού ἔπρεπε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας καὶ παρακαλώντας αὐτὸν συνέχεια νὰ συναντηθεῖ μέ μᾶς καὶ νὰ πει γιὰ ποιὸ λόγο ἀνακίνησε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τόσο μεγάλον πόλεμον καὶ σκανδάλισε τόσο μεγάλη πόλιν.

«Ἐπειδὴ ὅμως οὔτε ἔτσι ἤθελε νὰ πει τὴν αἰτία, καὶ ἐνῶ οἱ κατήγοροὶ τοῦ πίεζαν τὴν κατάστασιν, μᾶς προσκάλεσε ὁ εὐσεβέστατος βασιλιάς καὶ διέταξε νὰ μεταβροῦμε ἀπέναντι, ὅπου ἔμεινε³, γιὰ ν' ἀκούσουμε τὴ σχετικὴ μ' αὐτὸν ὑπόθεσιν. Πραγματικὰ τὸν κατηγοροῦσαν γιὰ ἐπιθέσεις καὶ σφαγές καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἐμεῖς ὅμως σεβόμενοι καὶ τιμώντας τοὺς νόμους τῶν πατέρων καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιο, καὶ ἔχοντας τὰ γράμματά του, σύμφωνα μέ τὰ ὁποῖα «δὲν πρέπει νὰ μεταφέρονται σὲ ξένες χώρες οἱ δίκες, ἀλλὰ οἱ ὑποθέσεις τῶν ἐπαρχιῶν πρέπει νὰ ἐξετάζονται στὶς ἴδιες τίς ἐπαρχίες»⁴, δὲ δεχθῆκαμε νὰ δικάσουμε, ἀλλὰ καὶ παραιτηθῆκαμε μέ ἰσχυρὴ ἄρνησιν. Αὐτός ὅμως, σάν νὰ ἤθελε νὰ ξεπεράσει τὴν προηγουμένη διαγωγὴν του, κάλεσε τὸν ἀρχιδιάκονόν μου μέ πολλὴ αὐθεντεία, σάν νὰ εἶχε χηρεῦσει ἤδη ἡ Ἐκκλησία καὶ δὲν εἶχε ἐπίσκοπον, καὶ μ' ἐκεῖνον παρέσυρε στὸ δικό του μέρος ὄλον τὸν κληρὸν⁵. Καὶ ἀναστατώθηκαν οἱ ἐκκλησίαι, ἀφοῦ οἱ κληρικοὶ τοὺς ὀδηγοῦνταν μέ βία, πιέζονταν νὰ δώσουν ἐναντίον μας λιβέλλους, προετοιμάζονταν γιὰ κατηγορία ἐναντίον μας. Καὶ ἀφοῦ ἔκαμε αὐτὰ, ἔστειλε καὶ μᾶς προσκαλοῦσε στὸ δικαστήριον, χωρὶς ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τίς ἐναντίον του κατηγορίας, πράγμα πού ἦταν ἀντίθετον πρὸς τοὺς κανόνες καὶ ὄλους τοὺς νόμους⁶.

«Ἐμεῖς ὅμως γνωρίζοντας ὅτι δὲν ἐρχόμαστε σὲ δικαστή (ἀληθινὰ

5. Αὐτὸ ἐγένετο τὸ Φθινόπωρον τοῦ 403.

6. Βλ. κανόνα 6 τῆς συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (381).

μεθα (ἡ γὰρ μυριάκις ἂν παρεγενόμεθα), ἀλλὰ πρὸς ἐχθρὸν
 καὶ πολέμιον, καθάπερ τὰ ἔμπροσθεν καὶ τὰ μετὰ ταῦτα
 ἐδήλωσεν, ἀπεστάλακαμεν πρὸς αὐτὸν ἐπισκόπους, τὸν Πισι-
 5 λουπίκιον, πρεσβυτέρους δὲ Γερμανὸν καὶ Σευήρον, μετὰ
 τῆς προσηκούσης ἡμῖν ἐπεικειίας ἀποκρινόμενοι καὶ λέγοντες
 μὴ παραιτεῖσθαι κρίσιν, ἀλλ' ἐχθρὸν καὶ πολέμιον φανερόν.
 Ὁ γὰρ λιθέλλους μηδέπω δεξάμενος, καὶ τοιαῦτα ἐκ προσι-
 μίων ποιήσας, καὶ ἀπορόρηξας ἑαυτὸν ἐκκλησίας καὶ κοινω-
 10 νίας καὶ εὐχῆς, καὶ κατηγοροὺς ἀλείφων, καὶ κληρὸν μεδι-
 στάς, ἐκκλησίας ἐρημῶν, πῶς ἂν εἶη δίκαιος ἐπὶ τὸν τοῦ
 δικαστοῦ θρόνον ἀναβῆναι οὐδαμόθεν αὐτῷ προσήκοντα;
 οὔτε γὰρ ἀκόλουθον ἦν τὸν ἐξ Αἰγύπτου εἰς Θράκην δικάζειν,
 καὶ τὸν ὑπεύθυνον ὄντα αἰτιῶν καὶ ἐχθρὸν καὶ πολέμιον.
 15 «Ἄλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων αἰδεσθεῖς, ἀλλ' ὅπερ ἔβου-
 λεύετο, πληρῶσαι ἐπειγόμενος, ἡμῶν δηλωσάντων ὅτι ἔτοιμοί
 ἐσμεν, καὶ ἑκατὸν καὶ χιλίων ἐπισκόπων παρόντων, ἀποδύσα-
 σθαι τὰ ἐγκλήματα καὶ δεῖξαι ὄντας καθαροὺς ἑαυτούς,
 ὥσπερ οὖν καὶ ἐσμεν, οὐκ ἠνέσχετο. Ἄλλ' ἀπόντων ἡμῶν, καὶ
 20 σύνοδον ἐπικαλουμένων, καὶ κρίσιν ἐπιζητούντων, καὶ ἀκρόα-
 σιν οὐ φευγόντων, ἀλλ' ἀπέχθειαν φανεράν, καὶ κατηγοροὺς
 ἐδέχετο, καὶ τοὺς παρ' ἐμοῦ δεδεμένους ἔλυσεν, καὶ αὐτῶν
 ἐκείνων οὐδέπω τὰ ἐγκλήματα ἀποδυσασμένων λιθέλλους ἐλάμ-
 θανεν, καὶ ὑπομνήματα ἔπραττεν, ἅπερ ἅπαντα παρὰ θεσμόν
 25 καὶ κανόνα καὶ ἀκολουθίαν ἦν. Καὶ τί γὰρ δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν;
 οὐκ ἀπέστη πάντα ποιῶν καὶ πραγματευόμενος, ἕως ἡμᾶς
 μετὰ δυναστείας καὶ αὐθεντείας ἀπάσης καὶ τῆς πόλεως καὶ
 τῆς ἐκκλησίας ἐξέβαλεν. Καὶ πρὸς ἑσπέραν θαδεῖαν, τοῦ
 δήμου παντὸς ἡμῖν συσσυρομένου, ἐλκόμενος ὑπὸ τοῦ κου-
 30 ριώσου τῆς πόλεως ἐν μέσῃ τῇ πόλει, καὶ πρὸς βίαν συρόμενος
 κατηγομένη, καὶ εἰς πλοῖον ἐνεβαλλόμενη, καὶ διὰ νυκτὸς
 ἀπέπλεον, ἐπεὶ σύνοδον πρὸς δικαίαν κρίσιν ἐκάλουν. Τίς ἂν
 ταῦτα ἀδακρυτί, κἂν λιθίνην ἔχη τὴν καρδίαν, ἀκούσῃ; Ἄλλ'
 ἐπειδὴ, καθάπερ ἐφθην εἰπών, οὐ δρηνεῖν δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ
 35 διορθοῦν, τὴν ὑμετέραν ἀγάπην παρακαλῶ διαναστῆναι καὶ
 συναληθῆσαι καὶ πάντα ποιῆσαι, ὥστε στήναι ταυτὶ τὰ κακά.

7. Ὁ Εὐλύσιος ἀναφέρεται στὴν ἐπιστολὴ 148 τοῦ Χρυσοστόμου, ἐνῶ ὁ Λουπίκινος εἶναι γνωστός μόνο ἀπὸ ἐδῶ.

ὁμως εἶθε πολλές φορές νά ἐρχόμαστε σέ δικαστή), ἀλλά σ' ἐχθρό και πολέμο, ὅπως ἔδειξαν και τά προηγούμενα και τά ἐπόμενα, στείλαμε σ' αὐτόν ἐπισκόπους, τό Δημήτριο Πισινούντας, τόν Εὐλύσιο Ἀπαμείας, τό Λουπίκινο Ἀππιαρίας', και τούς πρεσβυτέρους Γερμανό και Σευήρο⁸, ἀπαντώντας μέ τήν εὐγένεια πού ἀρμόζει σέ μᾶς και λέγοντας ὅτι δέν ἀποφεύγουμε τή δίκη, ἀλλά φανερό ἐχθρό και πολέμο. Γιατί αὐτός, ὁ ὁποῖος δέ δέχθηκε ἀπό μᾶς ἔγγραφο κατηγορία ποτέ, και ἔκαμε ἀπό τήν ἀρχή τέτοια πράγματα, και ἀπέκοψε τόν ἑαυτό του ἀπό τήν Ἐκκλησία και τήν κοινωνία και τήν συνιερουργία μέ μᾶς, αὐτός ὁ ὁποῖος κατασκευάζει κατηγορούς και μεταθέτει κληρικούς, ἐρημώνοντας τούς ναούς, πῶς θά εἶναι δίκαιο ν' ἀνεβεί στό θρόνο τοῦ δικαστή πού δέν τοῦ ταιριάζει μέ κανένα τρόπο; Γιατί οὔτε εὐλογο εἶναι νά δικάζει στή Θράκη αὐτός πού προέρχεται ἀπό τήν Αἴγυπτο, και ὅταν εἶναι ὁ ἴδιος κατηγορούμενος και ἐχθρός και πολέμιος.

«Αὐτός ὁμως δέ σεβάστηκε τίποτε ἀπ' αὐτά, ἀλλά ἐπειδή βιαζόταν νά ἐκτελέσει αὐτό πού ἤθελε, ὅταν ἐμεῖς δηλώσαμε ὅτι εἴμαστε ἔτοιμοι, ἐνῶ ἦταν παρόντες χίλιοι ἑκατό ἐπίσκοποι, ν' ἀποσείσουμε τίς κατηγορίες και ν' ἀποδείξουμε ὅτι εἴμαστε καθαροί, ὅπως βέβαια και εἴμαστε, δέν τό δέχθηκε. Ἄλλ' ἐνῶ ἀπουσιάζουμε και ἐπικαλούμαστε σύνοδο και ἐπιζητοῦμε δίκη και δέν ἀποφεύγουμε ἀκρόαση σέ δικαστήριο, ἀλλά φανερή ἀπέχθεια, αὐτός δεχόταν κατηγορούς και ἀπάλλαξε τούς κληρικούς πού τιμωρήσαμε, δεχόταν καταγγελίες ἀπό ἐκείνους τούς ἴδιους πού δέν εἶχαν ἀθωωθεί ποτέ, και ἔκανε πρακτικά, τά ὅποια ὅλα ἦταν παράνομα και ἀντικανονικά και ἀνακόλουθα. Και (τί χρειάζεται νά λέγουμε πολλά;) δέ σταμάτησε νά κάνει τά πάντα και νά ἀγωνίζεται, μέχρι πού μέ κάθε βία και ἐξουσία μᾶς ἀπομάκρυνε και ἀπό τήν πόλη και ἀπό τήν Ἐκκλησία⁹. Και ἀργά τό βράδυ ἐνῶ συνωσιζόταν ὅλος ὁ λαός και μέ ὀδηγοῦσε μέ βία ὁ ἐπιμελητής τῆς πόλης στό κέντρο της, συρόμενος βία ἐπέστρεψα, και μπῆκα σέ πλοῖο και ἀπέπλευσα τή νύχτα, ἐπειδή ζητοῦσα σύνοδο γιά δίκαιη κρίση. Ποιός θ' ἀκούσει χωρίς δάκρυα αὐτά, ἔστω και ἂν ἔχει πέτρινη καρδιά; Ἐπειδή ὁμως, ὅπως εἶπα παραπάνω, δέν πρέπει νά θρηνοῦμε μόνο, ἀλλά και νά διορθώνουμε τά πράγματα, παρακαλῶ τήν ἀγάπη σας νά ξεσηκωθεί και νά συμπονεῖ και νά κάμει τά πάντα, ὥστε νά σταματήσουν αὐτά ἐδῶ τά

8. Ἱερεῖς τοῦ Χρυσοστόμου.

9. Σωζομενοῦ, Ἐκκλ. Ἱστορία 8, 16 ἔ. Σύνοδος στή Δρυ.

Οὐδὲν γὰρ ἐνταῦθα τῆς παρανομίας αὐτῶν κατέλυσεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς προτέροις ἐπαπεδύετο.

Ἐπειδὴ γὰρ ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς ἐπιπηδήσαντας τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναισχύντως καὶ ἀδίκως, ἐξέβαλεν, καὶ πολλοὶ τῶν
 5 ἐπισκόπων ἰδόντες αὐτῶν τὴν παρανομίαν εἰς τὰ ἑαυτῶν ἀνεχώρησαν, τὴν ἔφοδον αὐτῶν ὥσπερ πύρρον πάντα ἐπινεμομένην φεύγοντες, ἡμεῖς μὲν πάλιν εἰς τὴν πόλιν ἀνεκαλούμεθα καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἧς ἀδίκως ἐξεβλήθημεν, ἐπισκόπων δὲ ἡμᾶς τριάκοντα εἰσαγαγόντων, καὶ τοῦ θεοσεβεστάτου βασι-
 10 λέως νοτάριον εἰς τοῦτο ἀποστείλαντος, ἐκεῖνος δὲ ἐδραπέτευσεν εὐθέως, τίνος ἔνεκεν καὶ διὰ τί μὴ γινώσκοντες. Εἰσελθόντες οὖν παρεκαλοῦμεν τὸν θεοσεβέστατον βασιλέα σύνοδον συναγαγεῖν εἰς ἐκδικίαν τῶν γεγενημένων. Συνειδὼς τοίνυν ἅπερ ἔδρασε, καὶ τὸν ἔλεγχον δεδοικῶς, τῶν γραμμάτων τῶν βασιλικῶν πανταχοῦ διαπεμφθέντων καὶ πανταχόθεν
 15 πάντας συναγαγόντων, λάθρα μέσον νυκτῶν εἰς ἀκάτιον ἑαυτὸν ἐμβαλὼν, οὕτως ἀπέδρα μεθ' ἑαυτοῦ πάντας ἐπαγόμενος.

« Ἄλλ' ἡμεῖς οὐδὲ οὕτως ἀπέστημεν, διὰ τὸ τῷ συνειδίῳ τῷ ἡμετέρῳ θαρρῆναι, τὰ αὐτὰ πάλιν παρακαλοῦντες τὸν
 20 εὐσεβέστατον βασιλέα, ὃς καὶ πρόποντα ποιῶν αὐτοῦ τῇ εὐσεβείᾳ, ἔπεμψε πάλιν πρὸς αὐτὸν ἐν τάχει ἐξ Αἰγύπτου ἀνιέναι καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πάντας, ὥστε δοῦναι λόγον τῶν γεγενημένων, καὶ μὴ τὰ ἀδίκως οὕτως ἐκ μᾶς μοίρας καὶ ἀπόντων ἡμῶν τολμηθέντα, καὶ παρὰ τοσοῦτους κανόνας,
 25 νομίζειν ἀρκεῖν εἰς ἀπολογίαν αὐτοῦ. Ὁ δὲ οὐδὲ βασιλικῶν ἠνέσχετο γραμμάτων, ἀλλ' ἔμενεν οἴκοι προβαλλόμενος στάσιν τοῦ δήμου καὶ σπουδὴν ἀκαιρόν τινων δῆθεν, ἀντεχομένων αὐτοῦ· καί τοι γε πρὸ τῶν γραμμάτων τῶν βασιλικῶν αὐτὸς οὗτος ὁ δῆμος μυρίαὶς αὐτὸν ἦν πλύνας λοιδορίας. Ἄλλ' οὐ
 30 ταῦτα περιεργαζόμεθα νῦν, ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖξαι βουλόμενοι, ὅτι κακουργῶν ἀπελήφθη, ταῦτ' εἰρήκαμεν. Πλήν οὐδὲ μετὰ ταῦτα ἡμεῖς ἠσυχάσαμεν, ἀλλ' ἐπεκεῖμεθα ἀξιοῦντες δικαστήριον γενέσθαι καὶ κρίσιν καὶ ἀκρόασιν· ἔτοιμοι γὰρ ἡμεν δεῖξαι ἑαυτοὺς τε ἀνευδύνους ὄντας, ἐκείνους τε τὰ ἔσχατα
 35 παρανομήσαντας. Ἦσαν δὲ καὶ τινες Σύροι, τῶν τότε μετ' αὐτοῦ παρόντων, ἐνταῦθα ἀπολειφθέντες, οἳ κοινῇ μετ' αὐτοῦ τὸ πᾶν ἐδραματούργησαν. Καὶ πρὸς τούτοις ἔτοιμοι ἡμεν

10. Σύνοδος ἐξήντα ἐπισκόπων πού ἀποκατέστησε τὸν Ἰωάννη (Βλ. Σωζομενοῦ, Ἐκκλ. Ἱστορία 8, 19 ἔ.). Αὐτὴ ὁμως ἡ σύνοδος δὲν εἶχε συγκληθεῖ ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα.

κακά. Γιατί δέν τελείωσε ἐδῶ τίποτε ἀπό τήν παρανομία τους αὐτή, ἀλλά καί ἀργότερα ἐπιχείρησε παρόμοια μέ τά προηγούμενα.

« Ἀφοῦ λοιπόν ὁ εὐσεβέστατος βασιλιάς τούς ἀπομάκρυνε ἀπό τήν Ἐκκλησία, στήν ὁποία εἶχαν ἐπιπηδήσει ἀναίσχυντα καί ἄδικα, καί πολλοί ἐπίσκοποι βλέποντας τήν παρανομία τους ἀναχώρησαν στίς ἔδρες τους, ἀποφεύγοντας τήν ἐπίθεσή τους σάν φωτιά πού κατατρῶγει τά πάντα, ἡμεῖς βέβαια ἀνακληθῆκαμε πάλι στήν πόλη καί στήν Ἐκκλησία ἀπό τήν ὁποία ἄδικα ἀπομακρυνθῆκαμε, καί ἐνῶ μᾶς ὑποδέχθησαν τριάντα ἐπίσκοποι καί ὁ θεοσεβέστατος βασιλιάς ἔστειλε γι' αὐτό νοτάριο, ἐκεῖνος ὁμως δραπέτευσε ἀμέσως, ἀγνοώντας ἡμεῖς γιά ποιό λόγο καί γιά ποιό σκοπό. "Ὅταν λοιπόν μπήκαμε στήν πόλη παρακαλέσαμε τό θεοσεβέστατο αὐτοκράτορα νά συγκαλέσει σύνοδο γιά ἐξέταση τῶν συμβάντων¹⁰. Ἐναγνωρίζοντας λοιπόν ὁ Θεόφιλος τί ἔκαμε καί φοβούμενος τόν ἔλεγχο, ἀφοῦ τά βασιλικά γράμματα στάλθηκαν παντοῦ καί συνάθροιζαν ἀπό παντοῦ ὅλους τούς ἐπισκόπους, μπήκε κρυφά τά μεσάνυχτα σέ πλοιάριο καί ἔτσι ἔφυγε παίρνοντας μαζί του ὅλους τούς συνοδοῦς του.

« Ἄλλ' ἡμεῖς οὔτε ἔτσι δέ σταματήσαμε, γιατί εἶχαμε ἐμπιστοσύνη στή συνείδησή μας, παρακαλώντας πάλι γιά τά ἴδια τόν εὐσεβέστατο βασιλιά. Καί αὐτός ἐνεργώντας ὅπως ἄρμοζε στήν εὐσέβειά του, ἔγραψε πάλι σ' αὐτόν ν' ἀνεβῆ γρήγορα ἀπό τήν Αἴγυπτο, καθῶς καί ὅλοι οἱ δικοί του, ὥστε νά δώσει λόγο γιά τά γεγονότα, καί νά μή νομίζει ὅτι ἀρκοῦν πρὸς ἀπολογία του τά τόσο ἄδικα, ἐνῶ ἀπουσιάζαμε, καί ἀντίθετα σέ τόσοι κανόνες πού τόλμησε μία μόνο μερίδα. Αὐτός ὁμως δέν ὑπάκουσε στά βασιλικά γράμματα, ἀλλ' ἔμεινε στήν ἔδρα του καί μεταχειριζόταν σάν δικαιολογία τή στάση τοῦ λαοῦ καί τό ἄκαιρο δῆθεν ἐνδιαφέρον μερικῶν πού τόν ὑπεράσπιζαν¹¹. Καί ὁμως πρὶν ἀπό τά βασιλικά γράμματα ὁ ἴδιος ὁ λαός τόν ἔβριζε μέ ἀπειρες ὕβρεις. Ἄλλά δέν ἐξετάζουμε αὐτά τώρα, τά εἶπαμε ὁμως αὐτά, θέλοντας νά δείξουμε τοῦτο, ὅτι δηλαδή ἐμποδίσθηκε νά κάνει τό κακό. Ἐμεῖς ὁμως οὔτε ὕστερα ἀπ' αὐτά ἡσυχάσαμε, ἀλλ' ἐπιμέναμε νά γίνει δικαστήριο καί δίκη καί ἀκρόαση, γιατί ἡμαστέ ἔτοιμοι ν' ἀποδείξουμε ὅτι ἡμεῖς εἶμαστε ἀθῶοι καί ὅτι ἐκεῖνοι παρανόμησαν πάρα πολύ. Ἦταν ὁμως καί μερικοί Σύροι, ἀπό τούς παρόντες τότε μαζί του, πού παρέμειναν ἐδῶ καί σκηνοθέτησαν μαζί του ὅλη τήν ὑπόθεση. Καί κοντά σ' αὐτά ἡμαστέ ἔτοιμοι νά

11. Ἴσως ὁ Θεόφιλος εἶχε χλευασθεῖ στήν Κων/πολη ἀπό τό λαό καί μερικοί ὁπαδοί του εἶχαν ἔκτεθει.

δικάζεσθαι, καὶ πλειστάκις ἠνωχλήσαμεν ὑπὲρ τούτου, ἀ-
 ξιοῦντες ἢ ὑπομνήματα ἡμῖν δοθῆναι, ἢ λιβέλλους κατηγορῶν,
 ἢ φύσεις ἐγκλημάτων γνωρισθῆναι, ἢ αὐτοὺς τοὺς κατηγο-
 5 τῆς ἐκκλησίας.

«Πῶς ἂν τὰ ἐντεῦθεν διηγησαίμην λοιπὸν, πᾶσαν ὑπερ-
 βαίνοντα τραγωδίαν; τίς ταῦτα παραστήσει λόγος; ποία χωρὶς
 φρίκης δέξεται ἀκοῆ; ἡμῶν γὰρ αὐτὰ ταῦτα, ἅπερ ἔμπροσθεν
 εἶπον, προτεινόντων, ἀδούρου στρατιωτῶν πλήθος αὐτῷ τῷ
 10 μεγάλῳ σαββάτῳ, πρὸς ἐσπέραν λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἐπειγομέ-
 νης, ταῖς ἐκκλησίαις ἐπεισῆλθον, τὸν τε κλῆρον ἅπαντα τὸν
 σὺν ἡμῖν πρὸς βίαν ἐξέβαλον καὶ ὄπλοις τὸ θῆμα περιστοιχί-
 ζετο. Καὶ γυναῖκες τῶν εὐκτηριῶν πρὸς τὸ βάπτισμα ἀποδυ-
 σάμεναι κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, γυμναὶ ἐφυγαδεύοντο ὑπὸ τοῦ
 15 φόβου τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐφόδου, οὐδὲ τὴν πρέπουσαν
 εὐσημοσύνην γυναίξει συγχωρούμεναι περιδέσθαι. Πολλοὶ δὲ
 καὶ τραύματα δεξάμεναι ἐξεβάλλοντο, καὶ αἵματος αἰ κολυμ-
 βῆθραι ἐπληροῦντο, καὶ τὰ ἱερὰ ἀπὸ τῶν τοιούτων τραυμάτων
 ἐφοινίσσετο νάματα. Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα εἰστήκει τὸ δεινόν·
 20 ἀλλ' ἐνθα τὰ ἅγια ἀπέκειντο, ἐλθόντες οἱ στρατιῶται (ὧν ἔνιοι,
 καθὼς ἔγνωμεν, καὶ ἀμύητοι ἦσαν) πάντα ἐδεώρουν τὰ ἔνδον·
 καὶ τὸ ἀγιώτατον αἶμα τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐν τοσοῦτῳ δορούβῳ, εἰς
 τὰ τῶν προειρημένων ἱμάτια ἐξεχεῖτο. Καὶ ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ
 βαρβαρικῇ πάντα ἐτολμάτο. Καὶ ὁ δῆμος πρὸς τὴν ἐρημίαν
 25 ἤλαύνετο, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἔξω τῆς πόλεως ἐφευγεν· καὶ κεναὶ
 ἐν ἑορτῇ τοιαύτῃ αἱ ἐκκλησίαι τῶν λαῶν ἐγίνοντο, καὶ πλείους
 ἢ τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι, οἱ κοινωνοῦντες ἡμῖν, μετὰ τοῦ
 λαοῦ εἰκῆ καὶ μάτην ἐλαυνόμενοι. Καὶ ὄλολυγαὶ πανταχοῦ καὶ
 οἰμωγαὶ καὶ κωκυτοὶ καὶ θρήνοι καὶ πηγαὶ δακρῶν κατὰ τὰς
 30 ἀγορὰς καὶ τὰς οἰκίας καὶ κατὰ τὰς ἐρήμους· καὶ τὸ πᾶν τῆς
 πόλεως μέρος τῶν συμφορῶν ἐπληροῦτο τούτων. Διὰ γὰρ τὴν
 ὑπερβολὴν τῆς παρανομίας οὐχ οἱ πάσχοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ
 οἱ μηδὲν τοιοῦτον ὑπομένοντες συνήλθον ἡμῖν· οὐχ οἱ ὁμόδο-
 ξοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ αἰρετικοὶ καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες·

12. Ἐννοοῦνται ἐδῶ οἱ χώροι τῶν Κωνσταντιναιῶν Θεερῶν, ὅπου γινόταν ἡ ἀγρυπνία τῆς ἀνάστασης καὶ ἡ ἐτοιμασία γιὰ τὸ βάπτισμα τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη.

δικασθοῦμε καί πολλές φορές ἐνοχλήσαμε γι' αὐτό, ἀξιῶνοντας ἢ νά μᾶς δοθοῦν τά πρακτικά ἢ οἱ καταγγελίες τῶν κατηγορῶν ἢ νά μᾶς γνωστοποιηθεῖ ἡ φύση τῶν κατηγοριῶν ἢ νά μᾶς παραδώσουν τά ὀνόματα τῶν κατηγορῶν. Καί δέν ἐπιτύχαμε τίποτε ἀπ' αὐτά, ἀλλά ἀπομακρυνθήκαμε πάλι ἀπό τήν Ἐκκλησία.

«Πῶς θά μπορούσα νά διηγηθῶ τά γεγονότα ἀπό ἐδῶ καί στό ἐξῆς, ἀφοῦ ξεπερνοῦν κάθε τραγωδία; Ποιός λόγος μπορεῖ νά τά παραστήσει; Ποιό αὐτί μπορεῖ νά τά ἀκούσει χωρίς φρίκη; Γιατί ἐνῶ ἐμεῖς προτείναμε αὐτά πού εἶπα προηγουμένως, πλῆθος στρατιωτῶν μπήκε ὁμαδικά στίς Ἐκκλησίες¹² κατά τό Μεγάλο Σάββατο, καθῶς ἡ ἡμέρα βάδιζε πρὸς τό βράδυ, καί ἐβγαλαν βίαια ὅλους τοὺς κληρικούς πού ἦταν μαζί μας καί περικύκλωσαν τό ἱερό βῆμα μέ ὄπλα. Καί γυναῖκες πού εἶχαν ξεντυθεῖ γιά τό βάπτισμα ἐκείνη τήν ὥρα, φυγαδεύονταν ἀπό τά βαπτιστήρια γυμνές ἀπό τό φόβο τῆς σκληρῆς αὐτῆς ἐπίθεσης, χωρίς νά τίς ἀφήσουν νά ντυθοῦν κόσμια ὅπως ταιριάζει στίς γυναῖκες. Πολλές μάλιστα ἀπομακρύνθηκαν, ἀφοῦ δέχθηκαν καί τραύματα, καί οἱ κολυμβῆθρες γέμισαν αἷμα καί τά ἁγιασμένα νερά κοκκίνησαν ἀπό τά τραύματα αὐτά. Καί τό κακό δέ σταμάτησε οὔτε ἐδῶ, ἀλλά ἀφοῦ ἦρθαν οἱ στρατιῶτες (ἀπό τοὺς ὁποίους μερικοί, καθῶς μάθαμε, ἦταν καί ἀβάπτιστοι) ἐκεῖ ὅπου ἦταν τά ἅγια, παρατηροῦσαν ὅλα ὅσα γίνονταν ἐκεῖ μέσα. Καί τό ἀγιότατο αἷμα τοῦ Χριστοῦ, μέσα σέ τόση ταραχή, χυνόταν στά ρούχα τῶν στρατιωτῶν. Καί ὅλα τολμοῦσαν, σάν νά συνέβηκε βαρβαρική αἰχμαλωσία. Καί ὁ δῆμος διωκόταν στήν ἐρημο καί ὅλος ὁ λαός ἐφευγε ἔξω ἀπό τήν πόλη. Καί οἱ ἐκκλησίες ἔμεναν ἄδειες ἀπό ἀνθρώπους τῆ μεγάλης αὐτῆς ἐορτῆ¹³, καί περισσότεροι ἀπό σαράντα ἐπίσκοποι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν κοινωνία μαζί μας, διώκονταν μαζί μέ τό λαό χωρίς αἰτία καί λόγο. Καί παντοῦ παρατηροῦνταν κραυγές πόνου καί οἰμωγές καί ὀλολυγμοί καί θρῆνοι καί πηγές δακρῶν στίς ἀγορές καί τά σπίτια καί τίς ἐρήμους· καί ὅλο τό μέρος τῆς πόλης ἦταν γεμάτο ἀπό τίς συμφορές αὐτές. Γιατί ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς παρανομίας συμπονοῦσαν μαζί μας ὄχι μόνο αὐτοί πού ἔπασχαν, ἀλλά καί ἐκεῖνοι πού δέν ὑπέφεραν τίποτε ἀπ' αὐτά· καί ὄχι μόνο οἱ ὁμόδοξοι, ἀλλά καί οἱ αἰρετικοί καί οἱ Ἰουδαῖοι καί οἱ εἰδωλολάτρεις. Καί τά πάντα ἦταν σέ

13. Ἦταν τό Πάσχα τοῦ 404.

καὶ ὡς τῆς πόλεως κατὰ κράτος ἀλούσης, οὕτως ἐν δορυβῶ καὶ ταραχαῖς καὶ ὀλολυγαῖς πάντα ἦν.

«Καὶ ταῦτα ἐτολμάτο παρὰ γνώμην τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως, νυκτὸς καταλαμβανούσης, ἐπισκόπων αὐτὰ κατασκευαζόντων, οἱ οὐκ ἠσχύνοντο καμπιδούκτορας ἀντὶ τῶν διακόνων προηγούμενους ἔχοντες. Ἡμέρας δὲ γενομένης, πᾶσα ἡ πόλις ἔξω τειχέων μετφικίζετο, ὑπὸ δένδρα καὶ νάπας, καθάπερ πρόβατα διεσπαρμένα, τὴν ἐορτὴν ἐπιτελοῦντες. Ἐξέστιν ὑμῖν τὰ ἐντεῦθεν λογίσασθαι λοιπὸν ἅπαντα· ὅπερ γὰρ ἔφθην εἰπών, οὐχ οἶόν τε πάντα ἐπελθεῖν τῷ λόγῳ τὰ καθ' ἕκαστον γεγόμενα. Καὶ τὸ δὴ χαλεπὸν, ὅτι τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κακὰ οὐδέπω καὶ νῦν λύσειν ἔλαβεν, ἀλλ' οὐδὲ ἐλπίδα λύσεως, ἀλλ' ἐπιτείνεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὸ δεινόν, καὶ γέλωσ γεγόναμεν πολλοῖς· μᾶλλον δὲ γελᾷ μὲν οὐδεῖς, κἂν μυριάκις παρανομήσῃ, θρηνοῦσι δὲ πάντες, ὅπερ ἔφην, τὸν κολοφῶνα τῶν κακῶν, τὴν καινὴν ταύτην παρανομίαν.

«Τίς ἂν εἶποι τὰς τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν ταραχάς; οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἔστη τὸ χαλεπόν, ἀλλὰ μέχρι τῆς ἐφᾶς ἔφθασεν. Καὶ καθάπερ ἀπὸ κεφαλῆς, πονηροῦ ρεύματος ἐκχυθέντος, τὰ λοιπὰ διαφθείρεται μέλη, οὕτω δὴ καὶ νῦν ὥσπερ ἐκ πηγῆς τινος τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως τῶν κακῶν ἀρξαμένων, ὀδῶ τὰ τῶν δορυβῶν πανταχοῦ προέβη. Καὶ κληρικοὶ πανταχοῦ ἐπανέστησαν ἐπισκόποις, καὶ λαοί, οἱ μὲν διειρηθήσαν, οἱ δὲ μέλλουσι· καὶ πανταχοῦ κακῶν ὀδῖνες καὶ τῆς οἰκουμένης πάσης ἀνατροπή. Μαθόντες τοίνυν ἅπαντα, κύριοι τιμιώτατοι καὶ εὐλαβέστατοι, τὴν προσήκουσαν ὑμῖν ἀνδρείαν καὶ σπουδὴν ἐπιδείξασθε, ὥστε παρανομίαν τοσαύτην ἐπεισελθοῦσαν ταῖς ἐκκλησίαις ἀναστεῖλαι. Εἰ γὰρ τοῦτο κρατήσκειν τὸ ἔθος, καὶ ἔξὸν γένηται τοῖς βουλομένοις εἰς ἀλλοτρίας ἀπιέναι ἐπαρχίας ἐκ τοσοῦτων διαστημάτων καὶ ἐκβάλλειν οὐς ἂν ἐθέλοιεν, κατ' ἐξουσίαν ἰδίαν πράττοντες ἅπερ ἂν ἐθέλοιεν, ἴστε, ὅτι πάντα οἰχῆσεται καὶ πόλεμος ἀκήρυκτος πᾶσαν ἐπιδραμεῖται τὴν οἰκουμένην, πάντων πάντας τε βαλλόντων καὶ βαλλομένων.

Ἴν' οὖν μὴ τοσαύτη σύγχυσις καταλάβῃ τὴν ὑφ' ἡλίῳ πᾶσαν, ἐπιστεῖλαι παρακαλῶ τὰ μὲν οὕτως γεγενημένα παρα-

τέτοιο θόρυβο καί ἀναταραχή καί ὀλολυγμούς, σάν νά εἶχε πέσει ἐντελῶς ἡ πόλη στους ἐχθρούς.

«Καί ὅλα αὐτά γίνονταν παρά τῆ γνώμη τοῦ εὐσεβέστατου βασιλιᾶ, τά προετοιμάζαν ὅταν ἐρχόταν ἡ νύχτα οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ὁποῖοι δέν ντρέπονταν νά ἔχουν προπορευόμενους ὀπλοφόρους ἀντί γιά διακόνους. Ὅταν ὁμως ἐγινε ἡμέρα, ὅλη ἡ πόλη μετακόμισε ἔξω ἀπό τήν πόλη καί τελοῦσαν τήν ἑορτή κάτω ἀπό δένδρα καί θάμνους σάν διασκορπισμένα πρόβατα. Εἶναι δυνατό νά ὑπολογίσετε ὅλα ὅσα ἐγιναν ἀπό ἐδῶ καί ἔπειτα, γιατί, ὅπως εἶπα προηγουμένως, δέν εἶναι δυνατό νά ἐκθέσω μέ τό λόγο ὅλα τά πράγματα μέ κάθε λεπτομέρεια. Καί τό δυσάρεστο εἶναι ὅτι τά τόσο πολλά καί τόσο μεγάλα κακά δέν τελείωσαν οὔτε καί τώρα ἀκόμη, καί οὔτε ὑπάρχει ἐλπίδα νά τελειώσουν, ἀλλά τό κακό αὐξάνει καθημερινά καί ἔχουμε γίνει περιγελως στους πολλούς. Ἡ καλύτερα δέ γελᾶ βέβαια κανεῖς καί ἂν ἀκόμη παρανομήσει ἄπειρες φορές, ἀλλά θρηνοῦν ὅλοι, ὅπως εἶπα, τό χειρότερο κακό, αὐτή τῆ νέα παρανομία ἐναντίον μας.

«Ποῖός μπορεῖ νά διηγηθεῖ τίς ταραχές τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν; Γιατί τό κακό δέ σταμάτησε ἐδῶ, ἀλλ' ἐφθασε μέχρι τήν Ἀνατολή. Καί ὅπως ὅταν χυθεῖ κακό ρεῦμα ἀπό τό κεφάλι, καταστρέφονται τά ὑπόλοιπα μέλη, ἔτσι λοιπόν καί τώρα, ἀφοῦ ἄρχισαν τά κακά ἀπ' αὐτή τῆ μεγάλη πόλη σάν ἀπό κάποια πηγῆ, οἱ θόρυβοι προχώρησαν παντοῦ. Παντοῦ στασίασαν κληρικοί ἐναντίον ἐπισκόπων, καί τά πλήθη, ἄλλα ἀποκόπηκαν καί ἄλλα πρόκειται ν' ἀποκοποῦν καί παντοῦ ἐγκυμονοῦνται κακά καί ἀνατροπή ὅλης τῆς οἰκουμένης. Μαθαίνοντας λοιπόν τά πάντα, τιμιότατοι καί εὐσεβέστατοι κύριοι, δεῖξτε τήν ἀνδρεία καί τῆ φροντίδα πού σᾶς ταιριάζει, ὥστε νά σταματήσετε τῆ μεγάλη παρανομία πού εισχώρησε στίς Ἐκκλησίες. Γιατί ἂν ἐπικρατήσῃ αὐτή ἡ συνήθεια καί ἐπιτραπεῖ σ' ἐκείνους πού θέλουν νά μεταβαίνουν σέ ξένες ἐπαρχίες ἀπό πολύ μακριά καί ν' ἀπομακρύνουν ὅσους ἐπισκόπους θέλουν, ἐνεργώντας αὐθαίρετα ὅ,τι θέλουν, μάθετε ὅτι τά πάντα θά καταστραφοῦν καί πόλεμος ἀκήρυκτος θ' ἀπλωθεῖ σ' ὅλη τήν οἰκουμένη, καθῶς ὅλοι θά βάλλουν ἐναντίον ὅλων καί θά βάλλονται ἀπ' ὅλους.

Γιά νά μήν καταλάβει λοιπόν τόση σύγχυση ὅλη τήν ὑφήλιο, παρακαλῶ νά δηλώσετε μέ ἐπιστολή ὅτι αὐτά, πού ἐγιναν ἔτσι παράνομα, ἀπό μία μεριδα καί ἐνῶ ἔμεῖς ἤμαστε ἀπόντες, χωρίς νά

νόμῳ, ἀπόντων ἡμῶν καὶ ἐκ μιᾶς μοίρας, καὶ οὐ παραιτου-
 μένων κρίσιν, μηδεμίαν ἔχει ἰσχὺν (ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἔχει τῇ
 οἰκείᾳ φύσει), τοὺς δὲ τοιαῦτα παρανομήσαντας τῷ ἐπιτιμίῳ
 ὑποβάλλεσθαι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νόμου· ἡμᾶς δὲ τοὺς οὐχ
 5 ἀλόντας, οὐκ ἐληλεγμένους, οὐκ ἀποδειχθέντας ὑπευθύνους,
 τῶν πραγμάτων ἀπολαύειν τῶν ὑμετέρων συνήθως, καὶ τῆς
 ἀγάπης, καὶ πάντων τῶν ἄλλων, ὥσπερ καὶ ἔμπροσθεν. Εἰ δὲ
 θούλοιντο καὶ νῦν οἱ τὰ τοιαῦτα παρανομήσαντες, τὰ ἐγκλή-
 ματα γυμνάζειν, ἐφ' οἷς ἡμᾶς ἀδίκως ἐξέβαλον, τῶν ὑπομνη-
 10 μάτων ἡμῖν δοθέντων, τῶν λιθέλλων τῶν κατηγορῶν φανέντων,
 δικαστηρίου καθίσαντος ἀδεκάστου, καὶ δικασώμεθα καὶ
 ἀπολογησώμεθα καὶ δεῖξωμεν ἑαυτοὺς ἀνευθύνους τῶν ἐπα-
 γομένων ἡμῖν, ὥσπερ οὖν καὶ ἔσμεν. Τὰ γὰρ νῦν γεγενημένα
 παρ' αὐτῶν ἐκτός εἰσι πάσης ἀκολουθίας καὶ παντός νόμου
 15 καὶ κανόνος ἐκκλησιαστικοῦ. Καὶ τί λέγω κανόνος ἐκκλησια-
 στικοῦ; Οὐδὲ ἐν τοῖς ἔξω μὲν οὖν δικαστηρίοις τοιαῦτα
 ἐτολμήθη ποτέ, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐν βαρβαρικῷ δικαστηρίῳ.
 Οὐδὲ Σκύθαι καὶ Σαρμάται οὐκ ἂν ποτε ἐδίκασαν ἐκ μιᾶς
 μοίρας κρίναντες, ἀπόντος τοῦ αἰτιωμένου, καὶ παραιτουμέ-
 20 νου οὐ κρίσιν, ἀλλ' ἀπέχθειαν, καλοῦντος δικαστὰς μυρίους,
 ἀνεύθυνον ἑαυτὸν λέγοντος εἶναι, ἐτοίμου ὄντος τῆς οἴκουμέ-
 νης παρούσης ἀποδύσασθαι τὰς αἰτίας, καὶ δεῖξαι ἑαυτὸν
 ἀθῶον ἐν ἅπασιν ὄντα.

«Ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογισάμενοι καὶ παρὰ τῶν κυρίων μου
 25 τῶν εὐλαθεστάτων ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων σάφέστερον
 ἅπαντα μαδόντες, τὴν παρ' ἑαυτῶν εἰσενεγκεῖν σπουδὴν
 παρακέκλησθε. Οὕτω γὰρ οὐχ ἡμῖν μόνοις χάρισησθε, ἀλλὰ
 καὶ τῷ κοινῷ τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τὸν παρὰ Θεοῦ λήψησθε
 μισθόν, τοῦ διὰ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνην πάντα ποιοῦντος
 30 διηνεκῶς.

«Ἐγράφη δὲ αὕτη καὶ πρὸς Βενέριον, ἐπίσκοπον Μεδιο-
 λάνου, καὶ Χρωμάτιον, ἐπίσκοπον Ἀκυληίας.

«Ἐρόωσο ἐν Κυρίῳ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

35 Πρὸς τούτοις ἀνταπέστειλεν ὁ μακάριος Ἰννοκέντιος ὁ

σταματήσουμε νά ἐπιζητοῦμε δίκη, δέν ἔχουν καμμιά ἰσχύ (ὅπως ἄλλωστε οὔτε ἔχουν ἀπό τήν ἴδια τους τή φύση), καί αὐτούς πού ἔκαμαν τέτοιες παρανομίες νά τούς τιμωρήσετε σύμφωνα μέ τόν ἐκκλησιαστικό νόμο, καί ἐμεῖς πού δέν πέσαμε στά χέρια τους, δέν ἐλεχθήκαμε καί δέν ἀποδειχθήκαμε ἐνοχοί, ν' ἀπολαμβάνουμε τήν κανονική σας ἀναγνώριση καί τήν ἀγάπη, καί ὄλων τῶν ἄλλων, ὅπως καί πρῖν. Ἐάν ὅμως θά ἤθελαν καί τώρα αὐτοί πού ἔκαμαν τέτοιες παρανομίες νά ἐξετάσουν τίς κατηγορίες, γιά τίς ὁποῖες μᾶς ἀπομάκρυναν ἄδικα ἀπό τό θρόνο, ἀφοῦ μᾶς δώσουν τά πρακτικά, παρουσιάσουν τίς ἔγγραφες καταγγελίες τῶν κατηγορῶν καί ἀφοῦ συνεδριάσει ἀδέκαστο δικαστήριον, θά δικασθοῦμε καί θ' ἀπολογηθοῦμε καί θ' ἀποδείξουμε τούς ἑαυτούς μας ἀθῶους ἀπό τίς ἐναντίον μας κατηγορίες, ὅπως ἄλλωστε καί εἴμαστε. Γιατί ἐκεῖνα πού τώρα κάνουν αὐτοί εἶναι μακριά ἀπό κάθε λογική καί κάθε νόμο καί ἐκκλησιαστικό κανόνα. Καί γιατί λέγω ἐκκλησιαστικό κανόνα; Οὔτε στά πολιτικά δικαστήρια δέν ἔγιναν ποτέ τέτοια πράγματα, μᾶλλον ὅμως οὔτε σέ βαρβαρικό δικαστήριον. Οὔτε Σκύθες οὔτε Σαρμάτες δέ θά δίκασαν ποτέ κρίνοντας ἀπό ἓνα μόνο μέρος, ὅταν εἶναι ἀπῶν ὁ κατηγορούμενος καί δέ δέχεται ὄχι δίκη, ἀλλά ἐχθρότητα δικαστῶν, καί ἐπικαλεῖται πολλούς δικαστές καί ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι ἀθῶος καί εἶναι ἔτοιμος ν' ἀποκρούσει τίς κατηγορίες ἐνώπιον τῆς οἰκουμένης καί ν' ἀποδείξει ὅτι εἶναι ἀθῶος σ' ὅλα.

«Ἐκτιμώντας λοιπόν ὅλα αὐτά καί μαθαίνοντας τά πάντα καλύτερα ἀπό τούς κυρίους μου, τούς εὐσεβεστάτους ἀδελφούς μας, τούς ἐπισκόπους, σᾶς παρακαλῶ νά δείξετε ὅλη τή φροντίδα σας. Γιατί ἔτσι ὄχι μόνο σέ μᾶς θά κάνετε κάτι εὐχάριστο, ἀλλά καί στό κοινό τῶν Ἐκκλησιῶν, καί θά λάβετε τό μισθό ἀπό τό Θεό, ὁ ὁποῖος μεταχειρίζεται ὅλα τά μέσα συνεχῶς γιά τήν εἰρήνη τῶν Ἐκκλησιῶν.

«Γράφηξε ἡ ἐπιστολή αὐτή καί πρὸς τόν Βενέριον, τόν ἐπίσκοπον Μεδιολάνου, καί πρὸς τόν Χρωμάτιον, τόν ἐπίσκοπον Ἀκυληίας¹⁴.

«Υγίαινε μέ τή βοήθεια τοῦ Κυρίου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Ἔπειτα ὁ μακάριος πάπας Ἰννοκέντιος ἔστειλε ἐπιστολές καί

14. Βλ. Χρυσοστόμου ἐπιστολές 182 καί 155 ἀντίστοιχα.

πάπας ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσι τὰ ἴσα τῆς κοινωνίας, ἀδετή-
 σασ τὴν δόξασαν γεγενῆσθαι κρίσιν παρὰ Θεοφίλου, εἰπὼν
 δεῖν ἐτέραν ἀνεπίληπτον συγκροτηθῆναι σύνοδον δυτικῶν τε
 καὶ ἀνατολικῶν, ὑποχωρούντων τοῦ συνεδρίου φίλων πρώτον,
 5 ἔπειτα καὶ ἐχθρῶν, οὐδὲ γὰρ παρ' ὀποτέρων, ὡς ἐπὶ τὸ
 πλεῖστον, ὀρθὸν αὐτῶν ἐστὶ τὸ κριτήριον. Μετ' ὀλίγας πάλιν
 ἡμέρας ἐπέστη τις πρεσβύτερος θεοφίλου Πέτρος, ἅμα Μαρ-
 τυρίῳ διακόνῳ τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν, ἐπιδόντες ἐπιστο-
 λᾶς τοῦ αὐτοῦ καὶ τινα ὑπομνημάτια δῆθεν, ἐν οἷς ἐδόκει
 10 κατακεκρίσθαι ὁ Ἰωάννης παρὰ τριάκοντα ἕξ ἐπισκόπων, ὧν
 οἱ μὲν εἴκοσι ἐννέα ἦσαν Αἰγύπτιοι, ἑπτὰ δὲ τῶν ἄλλων
 κλιμάτων. Οἷς ὑπομνήμασιν ἐντυχῶν ὁ πάπας Ἰννοκέντιος,
 καὶ εὐρῶν μήτε τὰς αἰτίας οὔσας βαρείας, μήτε τὸν Ἰωάννην
 παρόντα καὶ κατὰ πρόσωπον ἐλεγχθέντα, ἔμενε κατασυριζῶν
 15 τῆς Θεοφίλου μανίας, ὅτι κατὰ ἀπόντος τοιαύτην ἀπότομον
 ἐξέβρασε ψῆφον.

Ἀπολύσας οὖν αὐτοὺς μετὰ ἐλεγκτικῶν γραμμάτων, ηὔχε-
 το τὸν Θεὸν ἰκετεῦν μετὰ νηστείας, καὶ τῆς ἐκκλησίας
 παραλυθῆναι μὲν τὴν διχοστασίαν, συναρμοσθῆναι δὲ τὴν
 20 φιλαδελφίαν. Ἦν δὲ τῆς ἐπιστολῆς ἡ δύναμις αὕτη· « Ἀδελφὲ
 Θεόφιλε, ἡμεῖς καὶ σε ἴσμεν κοινωνικὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν
 Ἰωάννην, ὡς καὶ ἐν τοῖς πρώτοις γράμμασι φανερὰν ἡμῶν τὴν
 γνώμην ἐποιήσαμεν. Καὶ νῦν δὲ οὐκ ἐκστάντες τῆς αὐτῆς
 προαιρέσεως, πάλιν σοι τὰ αὐτὰ γράφομεν καὶ ὁσάκις ἂν
 25 ἀποστείλης· ὅτι, εἴαν μὴ δέουσα κρίσις παρακολουθήσῃ ἐπὶ
 τοῖς παιγνιωδῶς γεγενημένοις, ἀμήχανόν ἐστιν, ἀλόγως ἡμᾶς
 ἀποστήναι τῆς Ἰωάννου κοινωνίας. Ὡς γοῦν, εἰ θαρρόεις σὺ
 τῷ κριτηρίῳ, ἀπάντησον τῇ κατὰ Χριστὸν γινομένη συνόδῳ,
 κάκει τὰς αἰτίας γυμνάσας ὑπὸ μάρτυσι τοῖς Νικαίας κανόνσιν
 30 (ἄλλον γὰρ κανόνα ἢ Ῥωμαίων οὐ παραδέχεται ἐκκλησία),
 ἀναντιρρόητον τὴν ἀσφάλειαν σχῆσῃ».

Μικροῦ δὲ παριπάσαντος χρόνου, ἐπέστη πρεσβύτερος
 Κωνσταντινουπόλεως Θεότεκνος ὀνόματι, ἐπιδούς ἐπιστολᾶς
 τῆς συνόδου τῆς Ἰωάννου εἴκοσι πέντε ἐπισκόπων μικρῷ
 35 πρὸς· ἐν οἷς ἀνεδίδαξαν καὶ στρατιωτικῇ βοηθείᾳ ἐκβεβλη-
 σθαι τὸν Ἰωάννην τῆς πόλεως, καὶ εἰς ἔξορίαν ἐν Κουκουσῶ
 πεπεμφθαι, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐμπερησθαι. Ὡς καὶ αὐτῷ
 δούς κοινωνικὰ γράμματα πρὸς τε τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην
 καὶ πρὸς τοὺς αὐτῷ κοινωνοῦντας, παρεκάλει μετὰ δακρῶν

ἦρθε σέ ἴση ἐπικοινωνία καί μέ τά δύο μέρη, ἀθετώντας τή φαινομενική κρίση πού ἔγινε ἀπό τό Θεόφιλο, λέγοντας πώς πρέπει νά συγκροτηθεῖ ἄλλη ἀνεπίληπτη σύνοδος ἀπό δυτικούς καί ἀνατολικούς, ἀφοῦ ἀποχωρήσουν ἀπό τή σύνοδο πρῶτα οἱ φίλοι καί ἔπειτα οἱ ἐχθροί, γιατί οὔτε ἀπό φίλους, οὔτε ἀπό ἐχθρούς στό μεγαλύτερο μέρος, εἶναι σωστή ἡ κρίση. Ὑστερα ἀπό λίγες ἡμέρες πάλι ἐφθασε στή Ρώμη ἕνας πρεσβύτερος τοῦ Θεοφίλου, ὁ Πέτρος, μαζί μέ τό Μαρτύριο, διάκονο τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, δίνοντας ἐπιστολές τοῦ Θεοφίλου καί μερικά σύντομα δῆθεν πρακτικά, στά ὁποῖα φαινόταν πώς ὁ Ἰωάννης εἶχε καταδικασθεῖ ἀπό τριάντα ἐξι ἐπισκόπους, ἀπό τούς ὁποίους οἱ εἴκοσι ἐννέα ἦταν Αἰγύπτιοι καί ἑπτά ἀπό ἄλλες περιοχές. Αὐτά τά πρακτικά ἀφοῦ διάβασε ὁ πάπας Ἰννοκέντιος καί βρῆκε ὅτι οὔτε οἱ κατηγορίες ἦταν βαριές, οὔτε ὁ Ἰωάννης ἦταν παρῶν καί δέν ἐλέχθηκε κατὰ πρόσωπο, ἐξακολουθοῦσε νά κατηγορεῖ τή μανία τοῦ Θεοφίλου, ἐπειδή πῆρε τέτοια αὐστηρή ἀπόφαση ἐναντίον ἀνθρώπου πού ἀπουσίαζε.

Ἀφοῦ λοιπόν τούς ἔστειλε πίσω μέ ἐπιτιμητικά γράμματα, νηστεύοντας παρακαλοῦσε τό Θεό καί προσευχόταν, καί νά ὑποχωρήσει ἡ φιλονικία ἀπό τήν Ἐκκλησία καί νά ἐπικρατήσῃ ἡ ἀγάπη. Καί τό περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς ἦταν τό ἑξῆς: « Ἀδελφέ Θεόφιλε, ἐμεῖς ἔχουμε ἐκκλησιαστικές σχέσεις καί μέ σένα καί μέ τόν ἀδελφό Ἰωάννη, ὅπως καί στά πρῶτα γράμματα φανερώσαμε τή γνώμη μας. Καί τώρα δέν ἀλλάξαμε αὐτή τήν ἀπόφασή μας, γράφοντας σέ σένα πάλι τά ἴδια καί ὄσες φορές ἀκόμη θά γράψεις ἐπιστολές, ὅτι δηλαδή, ἂν δέν ἀκολουθήσῃ δίκαια κρίση σ' αὐτά πού μέ ἐλαφριά τήν καρδιά ἔγιναν εἶναι ἀδύνατο νά διακόψουμε χωρίς λόγο τίς ἐκκλησιαστικές σχέσεις μέ τόν Ἰωάννη. Ὡστε λοιπόν, ἐάν ἔχεις ἐμπιστοσύνη σέ νέα κρίση, πῆγαινε στή σύνοδο πού θά γίνῃ σύμφωνα μέ τό Χριστό καί ἐκεῖ ἀφοῦ ἐξετάσεις τίς κατηγορίες μέ βάση τούς κανόνες τῆς Νίκαιας (γιατί ἄλλους κανόνες ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης δέν παραδέχεται), ἀναμφίβολα δέν ἔχεις νά πάθεις τίποτε».

Ὅταν ὁμως πέρασε λίγος καιρός, ἐφθασε κάποιος Θεότεκνος, πρεσβύτερος στήν Κωνσταντινούπολη, καί ἐπέδωσε ἐπιστολές εἴκοσι πέντε περίπου ἐπισκόπων τῆς ομάδας τοῦ Ἰωάννη. Στίς ἐπιστολές αὐτές ἐξήγησαν ὅτι ὁ Ἰωάννης καί ἀπό τήν πόλη ἀπομακρύνθηκε μέ στρατιωτική ἐνίσχυση καί ἐξορία στάλθηκε στήν Κουκουσό, καί ὅτι ἡ ἐκκλησία κήκε. Σ' αὐτόν καί ὁ Ἰννοκέντιος ἔδωσε γράμματα ἐκκλησιαστικῆς ἐπικοινωνίας καί πρὸς τόν ἐπίσκοπο Ἰωάννη καί πρὸς τούς ὁπαδούς του καί παρακαλοῦ ε μέ δάκρυα νά μακροθυ-

μακροθυμείν, βοηθεῖν οὐ δυνάμενος διὰ τὸ ἀντιπράττειν τινὰς τοὺς τὸ κακὸν δυναμένους. Μετὰ μικρὸν ὕστερον ἐπέστη ἀνθρωπίσκος, δυσειδῆς ἰδεῖν, δυσμενῆς νοηθῆναι Πάτερνος τοῦνομα, λέγων ἑαυτὸν πρεσβύτερον τῆς Κωνσταντινουπολι-
 5 τῶν ἐκκλησίας· ὃς καὶ αὐτὸς ὄλος δι' ὄλου σεσοθημένος ἐκ τοῦ εἶδους τὴν ἐχθρὰν ἐπιδεικνύων, πολλὰς καταχέων λαιδορίας κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου, ἐπιδέδωκεν γράμματα ἐπισκόπων ὀλίγων, Ἀκακίου, Παύλου, Ἀντιόχου, Κυρίνου, Σευηριανοῦ, καὶ ἐτέρων τινῶν, ἐν οἷς συκοφαντοῦσι τὸν
 10 Ἰωάννην ὡς καύσαντα τὴν ἐκκλησίαν. Οὕτως ψευδῆς ἡμῖν ἐφάνη ὁ λόγος, ὡς μηδὲ διὰ τοῦτο δοῦναι ἀπολογίαν τὸν Ἰωάννην ἐν ἐπισήμῳ συνόδῳ· οὐ καταπτύσας ὁ πάπας Ἰννοκέντιος, οὐδὲ ἀντιγράφων ἠξίωσεν.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καταξίωσον οὖν ὑποσχέιν μοι τὴν ἀκοήν, ἵνα σοι
 15 καθ' ἕκαστον ἀφηγήσωμαι· πάνυ γάρ, ὡς λέγει ὁ Ἐλιοῦς τῷ Ἰώβ, «Συνέχει με τὸ πνεῦμα τῆς γαστροῦς», «γαστέρα» τὴν διάνοιαν αἰνιττόμενος πεπληρωμένην λόγων.

Ο ΔΙΑΚ. Ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐκπληρῶσαί με, ἀγαθώτατε πάτερ, τὴν ἀκριβείαν τῶν καθ' ἡμᾶς φθασάντων, ἵν' οὕτως
 20 ἄρξωμαι τῆς πρὸς σέ ἐρωτήσεως. Πάλιν τοίνυν μεθ' ἡμέρας τινὰς ἐπέστη ὁ Συννάδων ἐπίσκοπος Κυριακός, γράμματα μὲν οὐκ ἔχων, ἱκανὸς δὲ πρὸς διήγησιν ἐναρμόνιον· ὃς ἔλεγεν πεφευγέναι διὰ τὴν τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος ἀπειλὴν περιέχουσαν, ὅτι «Εἴ τις οὐ κοινωνεῖ Θεοφίλῳ καὶ Ἀρσακίῳ καὶ
 25 Πορφυρίῳ, ὁ τοιοῦτος τῆς μὲν ἐπισκοπῆς εἰργέσθω· προσπολλύτω δέ, εἴ τινα δοκεῖ ἔχειν οὐσίαν χρημάτων ἢ κτημάτων». Μετὰ τὸν Κυριακὸν παρεγένετο Εὐλύσιος, ὁ Ἀπαμείας ἐπίσκοπος τῆς Βιδυνίας, ἐπιδούς γράμματα πεντεκαίδεκα ἐπισκόπων τῆς συνόδου Ἰωάννου καὶ τοῦ καλογήρου Ἀνυσίου, τοῦ Θεσσαλονίκης ἐπισκόπου· ἐν οἷς οἱ μὲν τὴν πρόγενομένην
 30 καὶ γινομένην ἀναδιδάσκουσι λαφυραγωγίαν πάσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ δέ, ὡς ἐμμένει τῇ κρίσει τῆ τῶν ὁμαίων. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς Εὐλύσιος διηγήσατο συνφθὰ τῷ Κυριακῷ.

Παραδραμόντος δὲ μηνὸς ἡμερῶν ἐπέστη Παλλάδιος ὁ

1. Ὁ Ἀκάκιος ἦταν ἐπίσκοπος τῆς Βέροιας (Συρίας), ὁ Παῦλος τῆς Ἡράκλειας, ὁ Ἀντιόχος τῆς Πτολεμαίδας, ὁ Κυρίνος τῆς Χαλκηδόνας καὶ ὁ Σευηριανὸς τῶν Γαβάλων (Συρίας).

2. Ἰώβ 32, 18.

μούν, ἀφοῦ δέν μποροῦσε νά βοηθήσει γιατί ἀντιδρουσαν μερικοί πού μποροῦσαν νά κάνουν τό κακό. Ὑστερα ἀπό λίγο ἔφθασε ἓνας ἀσήμαντος ἄνθρωπος, ἄσχημος στό πρόσωπο, δυσκολονόητος, μέ τό ὄνομα Πάτερνος, λέγοντας ὅτι αὐτός εἶναι πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινούπολης. Αὐτός βαδίζοντας μέ πολλή ἐπαρση, φανερώνοντας ἀπό τή μορφή του τήν ἐχθρα καί σκορπίζοντας πολλές ὕβρεις ἐναντίον τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννη, ἐπέδωσε καί αὐτός γράμματα λίγων ἐπισκόπων, τοῦ Ἀκακίου, τοῦ Παύλου, τοῦ Ἀντιόχου, τοῦ Κυρίνου, τοῦ Σευηριανοῦ¹ καί μερικῶν ἄλλων, στά ὁποῖα συκοφαντοῦν τόν Ἰωάννη ὅτι τάχα ἔκαψε τήν ἐκκλησία. Μᾶς φάνηκε τόσο ψεύτικος ὁ λόγος, ὥστε κρίναμε περιττό γι' αὐτό νά καλέσουμε σέ ἀπολογία τόν Ἰωάννη σ' ἐπίσημη σύνοδο. Αὐτόν τόν σιχάθηκε ὁ πάπας Ἰννοκέντιος καί δέν καταδέχτηκε νά τοῦ ἀπαντήσει.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἀξίωσέ με λοιπόν νά μοῦ δώσεις τήν ὑπόσχεση νά μ' ἀκούσεις, γιά νά σοῦ διηγηθῶ τό καθένα χωριστά, γιατί πάρα πολύ, ὅπως λέγει ὁ Ἐλιούς στόν Ἰώβ, «Μέ συγκρατεῖ τό πνεῦμα τῆς κοιλιᾶς μου»², -ἐννοώντας «κοιλιά» τό νοῦ πού εἶναι γεμάτος ἀπό λόγια.

Ο ΔΙΑΚ. Εἶναι ἀνάγκη νά τελειώσω, ἀγαθότατε πάτερ, τήν ἀκριβή διήγηση γιά ἐκείνους πού ἤρθαν σέ μᾶς, γιά ν' ἀρχίσω ἔτσι τίς ἐρωτήσεις μου σέ σένα. Πάλι λοιπόν ὕστερα ἀπό μερικές ἡμέρες ἔφθασε ὁ ἐπίσκοπος Συννάδων Κυριακός³, χωρίς νά φέρει ἐπιστολές, ἀλλά ἦταν ικανός νά διηγηθεῖ τήν ἀληθινή κατάσταση. Αὐτός εἶπε ὅτι ἔφυγε ἐξ αἰτίας τῆς ἀπειλῆς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος πού ἔλεγε, ὅτι «Ὅποιος δέν ἔχει ἐκκλησιαστικές σχέσεις μέ τό Θεόφιλο καί τόν Ἀρσάκιο καί τόν Πορφύριο, αὐτός θ' ἀπομακρύνεται ἀπό τήν ἐπισκοπή του καί θά δημεύεται καί ἡ χρηματική ἢ κτηματική περιουσία του»⁴. Μετά τόν Κυριακό ἤρθε στή Ρώμη ὁ Εὐλύσιος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀπαμείας τῆς Βιθυνίας καί ἐπέδωσε ἐπιστολές δεκαπέντε ἐπισκόπων τῆς μερίδας τοῦ Ἰωάννη καί τοῦ μοναχοῦ Ἀνυσίου, τοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης. Στίς ἐπιστολές αὐτές οἱ πρῶτοι ἐπαναλαμβάνουν τήν προηγούμενη καί τήν τωρινή ἀναστάτωση ὅλης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί ὁ δεύτερος ὅτι παραμένει στήν κρίση τῆς ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Καί αὐτός ὁ Εὐλύσιος διηγήθηκε τήν κατάσταση ὅπως καί ὁ Κυριακός.

¹ Ὅταν ὁμως πέρασε ἓνας μήνας ἔφθασε ὁ Παλλάδιος, ὁ ἐπίσκοπος

3. Ὁ Κυριακός ἀναφέρεται ἀπό τό Χρυσόστομο στίς ἐπιστολές 125 καί 148.

4. Τό διάταγμα τῆς 14 Νοεμβρίου 404 στό Θεοδοσιανό Κώδικα, 16, 4.6.

ἐπίσκοπος Ἐλενουπόλεως, δίχα γραμμάτων, δς ἔλεγεν καὶ αὐτὸς πεφευγέναι τὴν τῶν ἀρχόντων μανίαν· ἐγκεντρότερον δὲ ἡμῖν ἀφηγήσατο, ἐπιδείξας ἀντίγραφον διατάγματος περιέχοντος, ὡς «Τὸν κρύπτοντα ἐπίσκοπον ἢ κληρικόν, ἢ ὄλως
 5 δεχόμενον ἐν οἰκίᾳ κοινωνικὸν Ἰωάννου, τὸν οἶκον δημεύεσθαι». Μετὰ τὸν Παλλάδιον Γερμανὸς πρεσβύτερος ἄμα Κασσιανῶ διακόνῳ τῶν Ἰωάννου, ἄνδρες εὐλαβεῖς, ἐπιδόντες γράμματα παντὸς τοῦ κλήρου Ἰωάννου ἐπέστησαν· ὅπου γράφουσι βίαν καὶ τυραννίδα ὑπομεμενηκέναι αὐτῶν τὴν
 10 ἐκκλησίαν, τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν στρατιωτικῆ βοηθείᾳ ἐκβληθέντος, καὶ εἰς ἔξορίαν πεμφθέντος κατὰ συσκευὴν Ἀκακίου Βεροίας, καὶ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἀντιόχου Πτολεμαίδος, καὶ Σευηριανοῦ Γαθάλων· ἐν οἷς καὶ θρέβιον ἐπέδειξαν οἱ προειρημένοι, ὅπου τὰ κειμήλια παραδιδόσασιν ὑπὸ
 15 μάρτυσι τοῖς δικασταῖς, Στουδίου ἐπάρχου πόλεως, καὶ Εὐτυχιανοῦ τῶν πραιτωρίων, καὶ Ἰωάννου κόμητος θησαυρῶν, καὶ Εὐσταδίου κυαίστορος καὶ ταβουλαρίου, ἐν τε χρυσοῦ καὶ ἀργύρῳ καὶ ἀμφίοις, ἀποτριψάμενοι τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου τὴν συκοφαντίαν.

20 Μετὰ τούτους ἦλθε Δημήτριος ἐκ δευτέρου, ὁ ἐπίσκοπος Πισινούντων, περιδραμὼν τὴν ἀνατολήν, καὶ κηρύξας τὴν Ῥωμαίων κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην μετὰ γραμμάτων τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου, ἐνεγκῶν καὶ γράμματα τῶν ἀπὸ Καρίας ἐπισκόπων, ὅπου ἀσπάζονται τὴν Ἰωάννου
 25 κοινωνίαν, καὶ τῶν ἀπὸ Ἀντιοχείας πρεσβυτέρων, ὅπου ἐπισπῶνται τὴν τῶν Ῥωμαίων εὐταξίαν καὶ ἀποδύρονται τὴν Πορφυρίου χειροτονίαν ἀθέσμως καὶ ἀνοσίως γεγενημένην. Μεθ' οὗς πάντας ἐλήλυθεν ὁ πρεσβύτερος Δομετιανός, οἰκονόμος τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας, καὶ Οὐάλλαγᾶς
 30 τις, πρεσβύτερος Νισίθιος, διηγούμενος τῶν μοναστηρίων τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ τὸν ὄδυρμόν, ἐπιδόντες καὶ ὑπομνήματα Ὀπτάτου τινὸς ἐπάρχου, ὅπου κόσμιοι γυναῖκες... γένους ὑπάτων ἄγονται δημοσίᾳ ὄψει πρὸς αὐτόν, διάκονοι τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας, ἀναγκαζόμενοι ἢ κοινωνῆ-
 35 σαι Ἀρσακίῳ ἢ δοῦναι πρὸς διακοσίας λίτρας χρυσοῦ ταῖς ταμειακαῖς ψήφοις. Περὶ δὲ ἀσκητῶν καὶ παρθένων τί δεῖ καὶ λέγειν; οἵτινες ἐπεδείκνυντο ξεσμόν πλευρῶν ἐπὶ ξύλου καὶ

Ἐλενουπόλεως, χωρὶς ἐπιστολές, ὁ ὁποῖος ἔλεγε καὶ αὐτός ὅτι ξέφυγε τῆς μανίας τοῦ ἀρχόντων. Αὐτός μᾶς διηγήθηκε ἀκριβέστερα καὶ μᾶς ἔδειξε ἀντίγραφο διατάγματος πού ἔλεγε, ὅτι «Ὅποιος κρύβει ἐπίσκοπο ἢ κληρικό, ἢ γενικά δέχεται στό σπίτι του ὁπαδό τοῦ Ἰωάννη νά δημεύεται τό σπίτι του»⁵. Μετά τόν Παλλάδιο ἔφθασεν ὁ πρεσβύτερος Γερμανός καί ὁ διάκονος Κασσιανός, φίλοι τοῦ Ἰωάννη, ἄνδρες εὐσεβεῖς, καί ἐπέδωσαν ἐπιστολές ὄλων τῶν κληρικῶν τοῦ Ἰωάννη, ὅπου γράφουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία τους ὑποφέρει ἀπό βία καί τυραννία, ἐνῶ ὁ ἐπίσκοπός τους ἀπομακρύνθηκε μέ στρατιωτική βοήθεια καί στάλθηκε ἔξορία ὕστερα ἀπό σκευωρία τοῦ Ἀκάκιου Βεροῖας, τοῦ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ἀντιόχου Πτολεμαΐδας καί τοῦ Σευηριανοῦ Γαβάλων. Στίς ἐπιστολές αὐτές ἔδειξαν καί ἕναν κατάλογο οἱ προηγούμενοι, ὅπου παρέδωσαν τά κειμήλια μέ ἐπιστάσια τῶν δικαστῶν, ὅταν ὁ Στούδιος ἦταν ἑπαρχος τῆς πόλης καί ὁ Εὐτυχιανός δικαστής τοῦ θέματος καί ὁ Ἰωάννης ἐπίτροπος τῶν θησαυρῶν καί ὁ Εὐστάθιος ταμίας καί ἀρχιεοφύλακας, καί μέ χρυσό καί μέ ἄργυρο καί μέ ἄμφια, ἀπαλλάσσοντας τόν ἐπίσκοπο Ἰωάννη ἀπό τῆς συκοφαντίας.

Μετά ἀπ' αὐτούς ἦρθε γιά δεύτερη φορά ὁ Δημήτριος, ὁ ἐπίσκοπος Πισινούντων, πού ἔτρεξε ὅλη τήν Ἀνατολή καί ἔκαμε γνωστό ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης βρίσκεται σ' ἐπικοινωνία μέ τόν ἐπίσκοπο Ἰωάννη, παρουσιάζοντας καί γράμματα τοῦ Ἰννοκεντίου, καί ἔφερε γράμματα τῶν ἐπισκόπων ἀπό τήν Καρία, ὅπου δέχονται τήν ἐκκλησιαστική ἐπικοινωνία τοῦ Ἰωάννη, καί τῶν πρεσβυτέρων ἀπό τήν Ἀντιόχεια, ὅπου ἀκολουθοῦν τήν τάξη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης καί ἀποδοκιμάζουν τήν χειροτονία τοῦ Πορφυρίου πού ἔγινε μέ παράνομο καί αἰσχρό τρόπο. Ὑστερα ἀπ' ὅλους αὐτούς ἦρθε ὁ πρεσβύτερος Δομετιανός, ὁ οἰκονόμος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καί κάποιος Οὐαλλαγᾶς⁶, πρεσβύτερος τῆς Νισίβης, ὁ ὁποῖος διηγούνταν τό διωγμό τῶν μοναστηριῶν τῆς Μεσοποταμίας, καί ἐπέδωσαν ὑπομνήματα κάποιου Ὀπτάτου, πού ἦταν ἑπαρχος, ὅπου σεβαστές γυναῖκες ἀπό οἰκογένειες ὑπάτων, διακόνισσες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὀδηγοῦνταν σέ δημόσια ἐμφάνιση μπροστά του καί ἀναγκάζονταν ἢ νά ἐπικοινωνήσουν μέ τόν Ἀρσάκιο ἢ νά δώσουν διακόσια περίπου λίτρα χρυσάφι στά δημόσια ταμεῖα. Γιά τούς ἀσκητές καί τίς παρθένους τί χρειάζεται νά ποῦμε; Αὐτοί ἔδειχναν τό γδάρισμο τῶν πλευρῶν τους ἐπάνω σέ ξύλο καί τήν

6. Ὁ Δημήτριος ἀναφέρεται στήν ἐπιστολή τοῦ Χρυσοστόμου 217, ἐνῶ ὁ Οὐαλλαγᾶς εἶναι γνωστός μόνο ἀπό τό διάλογο αὐτόν.

αίκισμὸν νώτων· ὡς μηκέτι καρτερήσαντα τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον ἀποστείλαι πρὸς τὸν εὐσεβῆ βασιλέα Ὀνώριον, ὑποτάξαντα κατὰ μέρος τῶν γραμμάτων τὴν δύναμιν.

Ἐν οἷς κινήσεια αὐτοῦ ἡ εὐσέβεια προστάσσει σύνοδον
 5 συγκροτηθῆναι τῶν δυτικῶν, καὶ κοινῇ μίαν ἐξενεγκόντας ψῆφον ἀνενεγκεῖν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ εὐσέβειαν. Οἵτινες ἐπίσκοποι τῆς Ἰταλίας συναχθέντες παρακαλοῦσι τὸν βασιλέα γράψαι τῷ ἑαυτοῦ ἀδελφῷ καὶ συμβασιλεῖ Ἀρκαδίῳ, προστάξαι ἐν Θεσσαλονίκῃ γενέσθαι σύνοδον, ὥστε δυνηθῆναι εὐκόλως
 10 ἀμφοτέρωθεν συνδραμεῖν τὰ μέρη ἀνατολῆς τε καὶ δύσεως πρὸς τό, τελείαν γενομένην σύνοδον, οὐκ ἐν ποσότητι ἀριθμοῦ· ἀλλ' ἐν ποιότητι γνώμης, ἀναμφίλεκτον ἐξενεγκεῖν ψῆφον. Ἐξ ὧν πυρωθεῖσα αὐτοῦ ἡ εὐσέβεια τῷ μὲν ἐπισκόπῳ Ῥώμης ἐπιστέλλει πέμψαι ἐπισκόπους μὲν πέντε, πρεσβυτέρους δὲ
 15 δύο τῆς Ῥώμης, διάκονον δὲ ἓνα, ὥστε διακομίσει αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐπιστολὴν, ἣτις ἐπιστολὴ περιεῖχεν τὴν δύναμιν ταύτην.

«Τρίτον γράφω πρὸς τὴν σὴν ἡμερότητα, ἀξιῶν ἵνα διορθώσεως τύχη τὰ κατὰ τὴν συσκευὴν τοῦ ἐπισκόπου
 20 Ἰωάννου τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν· καί, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἦνυσται. Ὅθεν πάλιν ἐπέστειλα διὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, πάνυ φροντίζων τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, δι' ἧς καὶ ἡ ἡμῶν ἐσπερίας ἐπίσκοποι, ἐκλεξάμενοι ἄνδρας ἀκλινεῖς πρὸς κακίαν καὶ ψεῦδος, ἀπεστάλακσιν ἐπισκόπους
 25 μὲν πέντε, πρεσβυτέρους δὲ δύο, διάκονον δὲ ἓνα τῆς μεγίστης ἐκκλησίας Ῥωμαίων. Ὡν φροντίσαι παντοίαις τιμαῖς καταξίωσον, ἴν', ἡ μὲν πεισθέντες ὅτιπερ δικαίως ἐκθέβληται ὁ ἐπίσκοπός Ἰωάννης, διδάξωσί με ἀποστῆναι τῆς αὐτοῦ κοινωνίας, ἡ ἐλέγξαντες ἐδελοκακούντος τοὺς τῆς
 30 ἀνατολῆς ἐπισκόπους, ἀποστρέψωσί σε τῆς αὐτῶν κοινωνίας. Τίνα γάρ ἐστιν ἃ φρονοῦσιν περὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου οἱ δυτικοί, ἐκ πασῶν τῶν ἐπιστολῶν τῶν πρὸς με γραφεισῶν ὑπέταξα δύο, ἰσοδυναμούσας ταῖς πάσαις, τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ῥώμης καὶ τοῦ Ἀκυληῖας. Τοῦτο δὲ παρακαλῶ τὴν σὴν

7. Ὁ Μέγας Θεοδόσιος (379-395) μοίρασε τὸ Ῥωμαϊκὸ Κράτος στὰ δύο παιδιὰ του. Ὁ Ἀρκαδίος πῆρε τὸ ἀνατολικὸ τμήμα καὶ ὁ Ὀνώριος τὸ δυτικόν.

κακοποίηση τῶν νότων τους. Ἔτσι ὁ πάπας Ἰννοκέντιος δέν ἄντεξε πιά καί ἔστειλε στόν εὐσεβή βασιλιά Ὀνώριο⁷, βάζοντας στό τέλος τό περιεχόμενο τῶν γραμμάτων.

Τότε συγκινήθηκε ἡ εὐσέβειά του καί διατάζει νά συγκροτηθεῖ σύνοδος τῶν δυτικῶν καί ἀφοῦ πάρουν ὅλοι μαζί μιά ἀπόφαση, νά τήν ἀνακοινώσουν στήν εὐσέβειά του. Αὐτοί οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἰταλίας πού συγκεντρώθηκαν, παρακάλεσαν τό βασιλιά νά γράψει στόν ἀδελφό του καί συναυτοκράτορα Ἀρκάδιο, νά προστάξει νά γίνει ἡ σύνοδος στή Θεσσαλονίκη, ὥστε νά μπορέσουν εὐκολά νά συγκεντρωθοῦν καί τά δύο μέρη καί τῆς Ἀνατολῆς καί τῆς Δύσης, γιά νά πάρουν μία ἀναντίρρητη ἀπόφαση, ὅταν γίνει μία τέλεια σύνοδος, ὄχι ἀπό τήν ποσότητα τῶν μελῶν της, ἀλλ' ἀπό τήν ποιότητα τῆς γνώμης τους. Ἄπ' αὐτά, ἀφοῦ ἐνδιαφέρθηκε ἡ εὐσέβειά του, γράφει στόν ἐπίσκοπο Ρώμης νά στείλει πέντε ἐπισκόπους καί δύο πρεσβυτέρους τῆς Ρώμης καί ἕνα διάκονο γιά νά μεταφέρουν στόν ἀδελφό του τήν ἐπιστολή του, πού εἶχε τό ἔξης περιεχόμενο:

«Γιά τρίτη φορά γράφω στήν ἡμερότητά σου⁸, ἀξιῶνοντας νά διορθωθεῖ ἡ ὑπόθεση τῆς σκευωρίας ἐναντίον τοῦ Ἰωάννη τοῦ ἐπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως· καί, ὅπως φαίνεται, δέν πραγματοποιήθηκε αὐτό. Γι' αὐτό ἔστειλα πάλι ἐπιστολή μέ τούς ἐπισκόπους καί πρεσβυτέρους, ἐπειδὴ φροντιζῶ πολύ γιά τήν εἰρήνη τῆς Ἐκκλησίας, μέ τήν ὁποία ἔχει εἰρήνη καί τό βασίλειό μας, γιά νά θεωρήσεις ἄξιο νά προστάξεις τούς ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς νά συγκεντρωθοῦν στή Θεσσαλονίκη. Γιατί καί οἱ ἐπίσκοποι τῆς δικῆς μας Δύσης, ἀφοῦ διάλεξαν ἀνθρώπους πού δέ ρέπουν πρὸς τήν κακία καί τό ψέμα, ἔχουν στείλει πέντε ἐπισκόπους καί δύο πρεσβυτέρους καί ἕνα διάκονο τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Γι' αὐτούς φρόντισε νά γίνουν δεκτοί μέ πολλές τιμές ὥστε ἀφοῦ πεισθοῦν πράγματι δίκαια ἔχει ἐξορισθεῖ ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης, νά μέ γνωστοποιήσουν νά σταματήσω τήν ἐπικοινωνία μαζί του, ἢ, ἀφοῦ ἐπιθυμοῦν τό κακό οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς, νά σέ ἀπομακρύνουν ἀπό τήν ἐπικοινωνία μαζί τους. Γιά νά μάθεις ποιά γνώμη ἔχουν γιά τόν ἐπίσκοπο Ἰωάννη οἱ δυτικοί, ἀπ' ὅλες τίς ἐπιστολές πού ἔγραψαν σέ μένα ἔβαλα στό τέλος δύο, ἰσοδύναμες μέ ὅλες, τήν ἐπιστολή τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης καί τήν ἐπιστολή τοῦ ἐπισκόπου Ἀκυλίας. Ἰδιαίτερά αὐτό παρακαλῶ τήν ἡμερότητά σου, ν' ἀπαιτήσεις καί

8. Ἡμερότητα (= ἀγαθότητα, πραότητα)· τίτλος τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατορῶν.

ἡμερότητα πρὸ πάντων, καὶ ἄκοντα τὸν Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον παραστήναι δικαίωσον, δι' ὃν μάλιστα λέγεται ἅπαντα τὰ κακὰ γεγενῆσθαι· ἵνα εἰς μηδὲν ἢ τῶν παραγενομένων ἐπισκόπων ἐμποδισθεῖσα σύνοδος τὴν πρέπουσαν τοῖς καιροῖς ἡμῶν εἰρήνην βραβεύσῃ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Λαβόντες τοιγαροῦν οἱ περὶ τὸν ἅγιον ἐπίσκοπον Αἰμίλιον Βενεβέντου καὶ Κυθηγιον καὶ Γαυδέντιον σὺν Οὐαλεντινιανῷ καὶ Βονιφατίῳ τοῖς πρεσβυτέροις τὰ γράμματα τοῦ τε βασιλέως Ὀνωρίου, τοῦ τε Ἰννοκεντίου καὶ τῶν Ἱταλῶν ἐπισκόπων, Χρωματίου Ἀκυλητίας καὶ Βενερίου Μεδιολάνων καὶ τῶν λοιπῶν, καὶ ὑπομνηστικὸν τῆς συνόδου πάσης δύσεως, δημοσίοις συνδήμασιν ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν σὺν τοῖς περὶ Κυριακὸν καὶ Δημήτριον καὶ Παλλάδιον καὶ 10 Εὐλύσιον τοὺς ἐπισκόπους. Εἶχεν δὲ τὸ ὑπομνηστικόν, μὴ δεῖν εἰσελθεῖν Ἰωάννην εἰς κρίσιν, εἴαν μὴ πρότερον ἀποκατασταθῇ αὐτῷ ἢ τε ἐκκλησία καὶ ἡ κοινωνία, ἵν' εἰς μηδὲν ἔχων ὑπερτίθεσθαι, ἀυθαίρετος εἰσέλθῃ εἰς τὸ συνέδριον. Ἀπελθόντες οὖν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὑπέστρεψαν μετὰ 20 τέσσαρας μῆνας, διηγούμενοι Βαθυλῶνια πράγματα· ὅτι «Κατεσχέδημεν παραπλέοντες τὴν Ἑλλάδα Ἀθήναζε ὑπὸ χιλιάρχου τινὸς δυστήνου, ὃς ἐξαυτῆς συνέζευξεν ἡμῖν ἑκατοντάρχην ἓνα, μὴ συγχωρήσας ἡμῖν παραβαλεῖν τῇ Θεσσαλονίκῃ»· ἐκεῖ γὰρ αὐτῶν ἦν ὁ ἄσκοπός πρῶτον ἀποδοῦναι τὰ γράμματα 25 Ἀνυσίῳ τῷ ἐπισκόπῳ.

«Ἐμβαλὼν οὖν ἡμᾶς», φησὶν, «εἰς δύο πλοῖα ἐξέπεμψεν. Ἐπιγενομένου δὲ θιαίου νότου, ἄσιτοι διὰ τριῶν ἡμερῶν διαπλεύσαντες τὸ κατὰ τὸν Αἰγαίωνα πέλαγος καὶ τὰ στενά, δωδεκάτην ὥραν τῇ τρίτῃ ὠρμήσαμεν πρὸ τῆς πόλεως πλησίον 30 τῶν Βίκτορος προαστείων. Ἐν ᾧ κατασχεθέντες τόπῳ ὑπὸ τῶν τοὺς λιμένας πραττόντων, ἀπήλδομεν εἰς τὰ ὀπίσω (τίνος δὲ κελεύσαντος οὐκ ἔγνωμεν), καὶ συγκλεισθέντες εἰς φροῦριον

1. Οἱ ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι πού ἀναφέρονται ἐδῶ εἶναι γνωστοὶ μόνο ἀπὸ τὸν παρόντα διάλογο.

2. Στὶς ἀρχές τοῦ 408.

χωρίς τή θέλησή του νά παραστή ὁ Θεόφιλος Ἄλεξανδρείας, γιά τόν ὁποῖο μάλιστα λέγεται ὅτι ἔχουν συμβεῖ ὄλα τά κακά, ὥστε ἡ σύνοδος τῶν παρόντων ἐπισκόπων, ἀφοῦ δέν ἐμποδισθεῖ καθόλου, νά ἔπαναφέρει τήν εἰρήνην πού ἀρμόζει στίς παροῦσες περιστάσεις».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Ἄφοῦ ἔλαβαν λοιπόν αὐτοί πού ἦταν μέ τόν ἐπίσκοπο Αἰμίλιο Βενεβέντου καί τόν Κυθήγιο καί τό Γαυδέντιο καί τούς πρεσβυτέρους Οὐαλεντιανό καί Βονιφάτιο¹ τά γράμματα καί τοῦ αὐτοκράτορα Ὀνωρίου καί τοῦ Ἰννοκεντίου καί τῶν Ἰταλῶν ἐπισκόπων, τοῦ Χρωματίου Ἀκυλίας καί τοῦ Βενερίου Μεδιολάνων καί τῶν ἄλλων, καί ὑπόμνημα τῆς συνόδου ὅλης τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, στάλθηκαν μέ δημόσια μέσα στήν Κωνσταντινούπολη μαζί μέ τούς συνοδούς τῶν ἐπισκόπων Κυριακοῦ καί Δημητρίου καί Παλλαδίου καί Εὐλυσίου. Καί τό ὑπόμνημα ἔλεγε ὅτι δέν πρέπει νά δικασθεῖ ὁ Ἰωάννης, ἐάν δέν τοῦ δοθεῖ καί ἡ ἐκκλησία καί ἡ ἐπικοινωνία, ὥστε νά προσέλθει μέ τή θέλησή του στή σύνοδο ἀφοῦ δέ θά εἶχε κανένα λόγο γιά ἀναβολή. Ἄφοῦ ἔφυγαν λοιπόν στήν Κωνσταντινούπολη, ἐπέστρεψαν ὕστερα ἀπό τέσσερις μῆνες² καί διηγοῦνταν βαβυλώνια πράγματα³ ὅτι «Παραπλέοντας τήν Ἑλλάδα, μᾶς κράτησε στήν Ἀθήνα κάποιος κακόμοιρος χιλιάρχος, ὁ ὁποῖος ἀμέσως μᾶς ἔθεσε κάτω ἀπό τίς διαταγές ἐνός ἐκατόνταρχου, χωρίς νά μᾶς ἀφήσει νά πλησιάσουμε στή Θεσσαλονίκη». Γιατί ἐκεῖ εἶχαν σκοπό νά δώσουν πρῶτα τά γράμματα στόν ἐπίσκοπο Ἀνύσιο.

«Ἄφοῦ λοιπόν», λέγει, «μᾶς ἔβαλε μέσα σέ δύο πλοῖα μᾶς ἔδωξε. Στό μεταξύ φύσηξε δυνατός νότιος ἄνεμος, καί ἀφοῦ τρεῖς ἡμέρες διαπλεύσαμε νηστικοί τό Αἰγαῖο πέλαγος καί τά στενά⁴, στίς δώδεκα ἡ ὥρα τῆς τρίτης ἡμέρας ἀγκυροβολήσαμε πρῖν ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη κοντά στά προάστεια τοῦ Βίκτορα. Ἐδῶ ἐμποδισθήκαμε ἀπό τούς ἐργαζόμενους στά λιμάνια καί φύγαμε πρὸς τά πίσω (ποιός ἔδωσε τή διαταγή δὲ μάθαμε), καί κλεισθήκαμε σέ παραθαλάσσιο φρούριο τῆς Θράκης, πού ὀνομαζόταν Ἀθύρα, καί ἀπό ἐκεῖ

3. Ἡ φράση προέρχεται ἀπό τά παθήματα τῶν Ἰουδαίων στή διάρκεια τῆς Βαβυλώνιας αἰχμαλωσίας.

4. Πρόκειται γιά τά στενά τοῦ Ἑλλησπόντου, τά σημερινά Δαρδανέλλια.

τῆς Θράκης παραθαλάσσιον, Ἄδύραν καλούμενον, ἐκεῖθ' ἐν τε
 στρεβλωθέντες, οἱ μὲν Ῥωμαῖοι ἐν οἰκίσκῳ ἐνί, καὶ ἐν
 διαφόροις οἱ περὶ Κυριακόν, ὡς μηδὲ παῖδα ἔχειν εἰς ὑπηρε-
 σίαν. Καὶ ἀπαιτούμενοι τὰ γράμματα, οὐ δεδώκαμεν, εἰπόντες
 5 ὅτι Ἐπιπαιδία οἷόν τέ ἐστι πρεσβευτὰς ἡμᾶς ὄντας μὴ αὐτῷ τῷ
 βασιλεῖ ἐπιδοῦναι τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα καὶ τῶν ἐπισκό-
 πων, ὡς οὖν ἐμένομεν μὴ διδόντες, πρῶτον ἐλθόντος Πατρι-
 κίου νοταρίου πρὸς ἡμᾶς, ἔπειτά τινων ἐτέρων, τελευταῖον
 ἠλθέ τις ἀφηγούμενος ἐνὸς ἀριθμοῦ, Οὐαλεριανὸς ὀνόματι,
 10 Καππαδόκης, καὶ κλάσας τὸν ἀντίχειρα τοῦ ἐπισκόπου Μα-
 ριανοῦ, ἀφείλεν ἐσφραγισμένην τὴν ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως
 σὺν ταῖς λοιπαῖς ἐπιστολαῖς».

«Ἐπιγενομένης οὖν δευτέρας ἡμέρας, ἀπέστειλαν πρὸς
 ἡμᾶς, εἴτε οἱ τῆς τοῦ βασιλέως αὐλῆς, εἴτε οἱ περὶ Ἀττικόν,
 15 ἀγνοοῦμεν (αὐτὸς γὰρ ἐλέγετο ἐπιπεπηδηκέναι τῷ θρόνῳ τῆς
 ἐκκλησίας), ἐπιδιδόντες ἡμῖν νομίσματα τρισχίλια, ἀξιούντες
 πεισθέντας ἡμᾶς κοινωνῆσαι τῷ Ἀττικῷ, παρασιωπήσαντας
 τὴν Ἰωάννου δίκην. Οἷς μὴ πεισθέντες, ἐμένομεν προσευχό-
 μενοι, πρὸς τὸ μηδὲν εἰρηνικὸν ἀνύειν, κἂν ἀκινδύνως
 20 καταλαβεῖν ἡμῶν τὰς ἐκκλησίας, τὴν τοσαύτην ὀρῶντες ἀνη-
 μερότητα». Τοῦτο καὶ τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ διαφόρους ἀποκα-
 λύψεις αὐτοὺς φωτίσαντος, ὡς καὶ τῷ διακόνῳ τοῦ ἀγίου
 Αἰμιλίου Παύλῳ, ἀνδρὶ πραυτάτῳ καὶ σώφρονι, ὀφθῆναι ἐν τῷ
 πλοίῳ τὸν μακάριον Παῦλον τὸν ἀπόστολον λέγοντα αὐτῷ·
 25 «Βλέπετε πῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι ἀλλ' ὡς σοφοί,
 εἰδότες ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν», ἀνιπιπτομένου τοῦ
 ὄνειρου τὴν πολύτροπον αὐτῶν ἀπάτην, τὴν τε διὰ δώρων καὶ
 κολακείας ἐπὶ παραχαράξει τῆς ἀληθείας.

«Ἐπιστὰς οὖν ὁ αὐτός», φησὶν, «Οὐαλεριανὸς ὁ χιλίαρ-
 30 χος ἐνέβαλεν ἡμᾶς εἰς σαδρότατον πλοῖον, ὡς ἐδρυσλεῖτο, δούς
 τὴν τιμὴν τῷ ναυκλήρῳ ἐπισκόπων τῆς ἀπωλείας τῶν ἐμπλεόν-
 των, ἅμα εἴκοσι στρατιώταις ἐκ τάξεων διαφόρων, παραχρηῖμα
 ἐξέωσεν τῶν Ἀθύρων. Διαπλεύσαντες οὖν ἱκανοὺς σταδίους
 καὶ μέλλοντες ἀπόλλυσθαι, προσωρμῆσαμεν τῇ Λαμψάκῳ·
 35 κάκειθεν ἀμείψαντες τὴν ὀλκάδα κατήχθημεν τῇ εἰκοστῇ ἐν
 Ὑδροῦντι τῆς Καλαβρίας». Οὐκέτι δὲ ἡμῖν εὖρον εἰπεῖν ἐν
 τίσιν ὁ μακάριος ἐπίσκοπος Ἰωάννης ἢ ποῦ νῦν οἱ ἐπίσκοποι

φυλακισθήκαμε, οἱ Ῥωμαῖοι σέ κάποιο μικρό σπίτι, καί σέ διάφορα ἄλλα αὐτοί πού ἦταν μέ τόν ἐπίσκοπο Κυριακό, ὥστε νά μήν ἔχουμε κανένα ὑπηρέτη γιά νά μᾶς ὑπηρετήσῃ. Καί ὅταν μᾶς ζήτησαν τά γράμματα, δέν τά δώσαμε, λέγοντας ὅτι 'Πῶς εἶναι δυνατό ἐνῶ εἴμαστε πρεσβευτές νά μή δώσουμε στόν ἴδιο τό βασιλιά τά γράμματα τοῦ βασιλιά καί τῶν ἐπισκόπων;' Καθώς λοιπόν ἐπιμέναμε νά μήν τά δώσουμε, πρῶτα ἤρθε ὁ νοτάριος Πατρικίος σέ μᾶς, ἔπειτα κάποιοι ἄλλοι, καί τελευταῖα ἤρθε ἕνας ἀρχηγός μερικῶν στρατιωτῶν, μέ τό ὄνομα Οὐαλεριανός, Καππαδόκης, καί ἀνοίγοντας τόν ἀντίχειρα τοῦ ἐπισκόπου Μαριανοῦ, ἀπέσπασε σφραγισμένη τήν ἐπιστολή τοῦ Ὀνωρίου μαζί μέ τίς ὑπόλοιπες ἐπιστολές.

«Ὅταν ὁμως ἤρθε ἡ δεύτερη ἡμέρα, τούς ἔστειλαν σέ μᾶς, εἴτε οἱ ἄνθρωποι τῆς αὐλῆς τοῦ αὐτοκράτορα, εἴτε οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ἀττικοῦ, δέν ξέρουμε (γιατί λεγόταν ὅτι αὐτός εἶχε ἀρπάξει τό θρόνο τῆς Ἐκκλησίας), καί μᾶς ἔδωσαν τρεῖς χιλιάδες νομίσματα ἀξιῶντας νά πειθοῦμε νά ἐπικοινωνήσουμε μέ τόν Ἀττικό, παρασιωπώντας τή δίκη τοῦ Ἰωάννη. Αὐτοί δέν μᾶς ἔπεισαν καί ἐξακολουθοῦσαμε νά προσευχόμαστε, ἀφοῦ δέν μπορέσαμε νά ἐπιτύχουμε εἰρηνική διευθέτηση, τουλάχιστο νά φθάσουμε χωρίς κίνδυνο στίς ἐκκλησίες μας, βλέποντας τήν τόσο μεγάλη ἀγριότητα». Ἀφοῦ μάλιστα καί ὁ Σωτήρας μας Θεός τούς φώτισε μέ διάφορες ἀποκαλύψεις, ὥστε καί στό διάκονο τοῦ ἁγίου Αἰμιλίου Παῦλο, πού ἦταν πρᾶτος καί συνετός, νά παρουσιασθεῖ στό πλοῖο ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος πού τοῦ εἶπε· «Βλέπετε πῶς συμπεριφέρεστε, ὄχι σάν ἄσοφοι, ἀλλά σάν σοφοί, γνωρίζοντας ὅτι οἱ ἡμέρες εἶναι πονηρές»⁵. Τό ὄνειρο ὑπονοοῦσε τήν ἀπάτη τῶν Βυζαντινῶν πού γινόταν μέ πολλούς τρόπους, καί μέ δῶρα καί μέ κολακείες γιά παραχάραξη τῆς ἀλήθειας.

«Ὅταν λοιπόν ἐφανίσθηκε ὁ ἴδιος ὁ χιλιάρχος ὁ Οὐαλεριανός», λέγει, «μᾶς ἔβαλε μέσα σ' ἕνα σάπιο πλοῖο, ὅπως ὑπῆρχαν διαδόσεις, δίνοντας στόν πλοίαρχο τά ναῦλα τῆς ἀπώλειας τῶν ἐπισκόπων πού ἔπλεαν, καί μαζί εἴκοσι στρατιῶτες ἀπό διάφορα σώματα, καί μᾶς ἔδιωξε ἀμέσως ἀπό τά Ἄθυρα. Ἀφοῦ πλεύσαμε λοιπόν ἀρκετά μίλια καί ἐπρόκειτο νά χαθοῦμε, ἀγκυροβολήσαμε στή Λάμψακο. Καί ἀπ' ἐκεῖ, ἀφοῦ ἀλλάξαμε τό πλοῖο, φθάσαμε τήν εἰκοστή ἡμέρα στόν Ὑδροῦντα τῆς Καλαβρίας». Καί δέν μπόρεσαν ἀκόμη νά μᾶς ποῦν σέ ποιά κατάσταση βρίσκεται ὁ μακάριος ἐπίσκοπος Ἰωάννης ἢ πού εἶναι τώρα οἱ ἐπίσκοποι πού ἀκολουθοῦσαν τό Δημήτριο καί Κυριακό

οὶ περὶ Δημήτριον καὶ Κυριακὸν καὶ Εὐλύσιον καὶ Παλλάδιον
σὺν τοῖς ἡμετέροις ἐπισκόποις τὴν πρεσβείαν στείλαμενοι.

Ο ΕΠΙΣΚ. Δεῦρο δὴ λοιπόν, ἱερώτατε, ὑπόσχου μοι τὸν
νοῦν, προσέχων σαφῶς τοῖς λεγομένοις· καὶ καδεξῆς σοι
5 γνωρίσω πάσης τραγωδίας τοὺς ἐν μέσῳ σατυρικοὺς δορυ-
βους, πόθεν τε τῆς μέθης ἤρξαντο, καὶ μέχρι τίνος ἔδοξαν
παύεσθαι, οὐδέπω δὲ πέπauνται. Ἡ μὲν ἀπάντων τῶν κακῶν,
ὡς ἂν εἴποι τις, πηγὴ ἢ ἀρχὴ ἐστὶν ὁ μισόκαλος δαίμων, αἰεὶ
ἀντιπράττων ὡς λύκος ταῖς τοῦ Χριστοῦ λογικαῖς ἀγέλαις,
10 λυμαινόμενος μὲν ἀφειδῶς τοὺς ἐμπείρους τῶν ἀγγελαιοκόμων
πάδεισι πολυτρόποις, καθάπερ ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων τοὺς
ἄρρένας τῶν Ἰουδαίων, λιπαίνων δὲ ταῖς ἀπάταις τῶν ἐπὶ γῆς
ἡδονῶν τοὺς φένακας τῶν ψευδοποιμένων. Οἱ δὲ μετὰ ταῦτα
τῆς πονηρᾶς πηγῆς ὄχετοί, ὡς ἅπας ὁ περίγειος ἐπίσταται
15 χῶρος, εἰσὶν Ἀκάκιος καὶ Ἀντίοχος καὶ Θεόφιλος καὶ
Σευηριανός, οἱ λεγόμενοι μὲν ὁ μὴ εἰσιν, ὄντες δὲ ὁ λέγεσθαι
οὐκ ἀνέχονται· τοῦ δὲ τάγματος τῶν κληρικῶν πρεσβύτεροι
δύο, διάκονοι δὲ πέντε, οἱ μὲν ἐξ ἀκαθάρτου, οἱ δὲ ἐκ
κακωτικοῦ ἀριθμοῦ συναγόμενοι, οὐκ οἶδα δὲ εἰ ἀκίνδυνον
20 τοὺς τοιοῦτους λέγειν πρεσβυτέρους ἢ διακόνους· τῆς δὲ τοῦ
βασιλέως αὐλῆς δύο ἢ τρεῖς μόνοι, οἱ καὶ ἐνεύρωσαν τοὺς περὶ
Θεόφιλον, στρατιωτικὴ βοηθεῖα συνεπαγωνιζόμενοι· γυναικῶν
δὲ πρὸς ταῖς φημιζομέναις, τρεῖς, χῆραι μὲν, ἀνδρόπλουτοι δέ,
ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας τὰ ἐξ ἀρπαγῆς χρήματα
25 κεκτημέναι, ταραξάνδριαι καὶ ἀνασειστριαί, Μάρσα Προμό-
του γυνή, καὶ Καστρικία ἢ Σατορνίνου, καὶ Εὐγραφία, ἀμφι-
μανῆς τις, τὰ δὲ λοιπὰ αἰδοῦμαι καὶ λέγειν. Αὐταὶ καὶ οὗτοι
νωδροκάρδιοι ὄντες ἐν τῇ πίστει, καθάπερ φάλαγξ οἰνομανῆς,
εἰς μίαν συναχθέντες μισοδιδασκαλίας γνώμην, χεῖμαρρόν
30 ἀπωλείας κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης εἰργάσαντο.

Ο ΔΙΑΚ. Τοιγαροῦν προθυμήθητι, πάτερ, ἐπὶ μαρτυροῦν-
τος τοῦ Θεοῦ εἰπεῖν ἡμῖν, πόθεν τε τούτων τὸ πρὸς αὐτὸν
μῖσος καὶ τίς ἡ φιλονεικία τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου λυπήσαι
τοσαύτας ἀξίας· ὁμοῦ δὲ γνώρισον ἡμῖν πόθεν τε ἤρξατο τοῦ

6. Βλ. Ἐξ. 1, 8-22· 5, 4-19. 7. Δηλαδή, ὄργανα τοῦ διαβόλου.

8. Πρόκειται γιὰ τὴν αὐτοκράτειρα Εὐδοξία καὶ τὴ συνοδεία της ποῦ ἀποφεύγει νὰ τίς ὀνομάσει.

9. Οἱ τρεῖς γυναῖκες ἀναφέρονται μόνο στὸ διάλογο αὐτόν.

καί Εὐλύσιο καί Παλλάδιο, οἱ ὅποιοι ἀποτέλεσαν μαζί μέ τούς δικούς μας ἐπισκόπους τήν πρεσβεία.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐμπρός λοιπόν, ἱερότατε, δῶσε προσοχή σέ μένα, προσέχοντας καλά στά λόγια μου. Στή συνέχεια θά σοῦ γνωρίσω τούς αἰσχροκομικούς θορύβους σέ ὄλη τήν τραγωδία αὐτή, καί ἀπό πού ἄρχισαν τή μανία τους, καί μέχρι ποῖο σημεῖο φάνηκαν ὅτι σταμάτησαν, καί ἀκόμη ὁμως δέν ἔχουν σταματήσει. "Ὀλων τῶν κακῶν, ὅπως θά μπορούσε νά πει κανείς, ἡ πηγή ἢ ἡ ἀρχή εἶναι ὁ διάβολος πού μισεῖ τό καλό, πάντοτε ἐνεργώντας σάν λύκος ἐναντίον τῶν λογικῶν προβάτων τοῦ Χριστοῦ, βλάπτοντας συνέχεια τούς ἔμπειρους ποιμένες μέ ποικίλα πάθη, ὅπως ὁ βασιλιάς τῶν Αἰγυπτίων τούς ἄνδρες τῶν Ἰουδαίων⁶, τρέφοντας μέ τίς ἀπάτες τῶν γήινων ἀπολαύσεων τούς ἀπατεῶνες ἀπό τούς ψευτοποιμένες. Καί οἱ ἀγωγοί ἔπειτα τῆς πονηρῆς αὐτῆς πηγῆς τοῦ διαβόλου ὅπως ὄλη ἡ οἰκουμένη γνωρίζει, εἶναι ὁ Ἀκάκιος, ὁ Ἀντίοχος, ὁ Θεόφιλος καί ὁ Σευηριανός, οἱ ὅποιοι λέγονται βέβαια ἐπίσκοποι, πράγμα πού δέν εἶναι, ἐνῶ αὐτό πού εἶναι⁷ δέν ἀνέχονται νά τούς τό λέγουν. Ἐπίσης ἀπό τό σῶμα τῶν κληρικῶν εἶναι δύο πρεσβύτεροι καί πέντε διάκονοι, πού συγκεντρώθηκαν οἱ πρῶτοι ἀπό ἀνήθικα καί οἱ δεύτεροι ἀπό βλαβερά πρόσωπα, -δέν ξέρω ἂν εἶναι ἀκίνδυνο νά τούς λέγουμε αὐτούς πρεσβυτέρους ἢ διακόνους. Ἐπίσης ἀπό τήν αὐλή τοῦ αὐτοκράτορα δύο ἢ τρεῖς μόνο, οἱ ὅποιοι καί δυνάμωσαν τούς ὁπαδούς τοῦ Θεοφίλου καί μέ στρατιωτικές ἐνισχύσεις ἀγωνίζονταν μαζί τους. Καί ἀπό τίς γυναῖκες, ἐκτός ἀπό τίς γνωστές⁸, τρεῖς χῆρες ἀλλά πλούσιες σέ ἄνδρες, πού ἀπόκτησαν γιά καταστροφή τῆς σωτηρίας τους τά χρήματα πού ἄρπαξαν ἀπό τούς συζύγους τους καί προκαλοῦσαν διχόνοιες στους ἄνδρες καί ταραχές, ἡ Μάρσα, γυναῖκα τοῦ Προμότου, καί ἡ Καστρικία, γυναῖκα τοῦ Σατορνίνου, καί ἡ Εὐγραφία⁹, κάποια φρενοβλαβῆς -τά ὑπόλοιπα ὁμως ντρέπομαι ἀκόμη καί νά τά πῶ. Οἱ παραπάνω γυναῖκες καί ἄνδρες, ἔχοντας νωθρή καρδιά γιά τήν πίστη, σάν κάποια μεθυσμένη φάλαγγα, ἐνώθησαν σέ μιά γνώμη γεμάτη μίσος ἐναντίον τῆς ὀρθῆς διδασκαλίας καί σχημάτισαν ἕνα χεῖμαρρο γιά νά καταστρέψουν τήν εἰρήνη τῆς Ἐκκλησίας.

Ο ΔΙΑΚ. Προθυμήσου λοιπόν, πάτερ, μέ μάρτυρα τό Θεό νά μᾶς πεις, ἀπό πού ξεκίνησε τό μίσος αὐτῶν ἐναντίον τοῦ Χρυσοστόμου καί ποιά ἢ φιλονικία τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννη νά δυσαρεστήσει ἀνθρώπους πού εἶχαν τόση ὄξια. Καί μαζί πληροφορήσέ μας ἀπό πού

βίου, καὶ πῶς ἤχθη ἐπὶ τὴν Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκοπὴν, καὶ πόσον ἐκράτησεν χρόνον, καὶ ὅποιον τὸ τοῦτου ἦδος, καὶ τίς ἢ τοῦ βίου κατάλυσις, εἴ γε κεκοίμηται, ὡς ἀκούομεν. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα διὰ πάντων τρέχει θουμασία καὶ ἐνάρετος

5 μνήμη τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ὅμως σὺνηθές μοι τὸ μὴ προχειρώς πιστεύειν ταῖς φήμαις, πρὶν ἂν παρὰ τῶν ὀρθῶς ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν εἰδόντων μάθω θεβαίως.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐπαινῶ μὲν σου τὴν ἀκριβείαν, οὐκ ἀποδέχομαι δὲ τὴν διάκρισιν, φιλαληθέστατε ἄνερ καὶ Θεοῦ ἄνθρωπε

10 Θεόδωρε· ἔδει γάρ σε ἐξ αὐτῆς τῆς πολιᾶς ἡμῶν (ἵνα περιαντολογῆσω) καὶ ἐκ τοῦ ἀξιώματος ἀρκεσθῆναι πρὸς ἀληθείας ἀπόδειξιν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο μὲν οὐ πεποίηκας, δις δέ με κατακρίνεις, κἂν μετὰ ταῦτα ἀπροφάσιστόν μοι τὴν ἀκοὴν παρεγγύησαι, ἵνα μὴ εἰς ἀνόητον οἶ τῶν λόγων γένωνται

15 δίσυλοι. Ἐπίσταμαι γάρ τὰ γεγραμμένα παρὰ τῷ θεῷ νόμῳ, τό, «Ἀπολεῖ Κύριος πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος», καὶ παρὰ τῷ ἀποστόλῳ Ἰωάννῃ, «Ὁ λαλῶν τὸ ψεῦδος οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ», καὶ πάλιν παρὰ τῷ Δαυεῖδ, «Ὅτι ἐνεφράγη στόμα λαλούντων ἄδικα».

20 Ἄδικεῖ γὰρ ἀληθῶς ὁ ψευδόμενος ὃν πείθει· ἀδικεῖ δὲ καὶ ὁ πειδόμενος τὸν ψευδόμενον, ῥαδίως πιστεύων. Ἐπίσης οὖν ἐξαμαρτανόντων ἑκατέρων, μηδ' ὀπότερος ἡμῶν ἀδικήσοι τὸν πέλας. Ἀρετὴ γὰρ αὐτῆ, τοῦ μὲν λέγοντος, λέγειν τάληθῆ· τοῦ δὲ ἀκούοντος, δοκιμάζειν τὰ ἄδικα· «Γίνεσθε», γάρ φησιν ἡ

25 Γραφή, «δόκιμοι τραπεζῖται», τό κίβδηλον ἀπὸ τοῦ δοκίμου ῥίπτοντες· οὐχ ἵνα κομπήσαντες τὸν ἦχον δεξώμεθα, ἀλλ' ἵνα σταδμίσαντες τῷ θεῷ φόβῳ μετὰ ὀρθοῦ συνειδότος τὰ λαλούμενα πάντα, ἢ τὰ γραφόμενα, τῇ τῶν πραγμάτων μαρτυρίᾳ, δεξώμεθα. Ὡτων καὶ γλώττης μέγας ὁ κίνδυνος· διὸ καὶ ὁ

30 καλλιτέχνης Θεὸς τὴν μὲν ὑπὸ δύο χειλῶν τηρεῖσθαι πεποίηκεν, ἐνδοτέρῳ τὸ τῶν ὀδόντων ἔρυμα πῆξας, ἵν' ἀσφαλές τὸ φρούριον ὑπάρχον σωφρονίζῃ ταύτης τὴν εὐκολίαν (κατὰ τὸ γεγραμμένον, «Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου, τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν με ἐν

35 γλώσση μου»), τῶν δὲ τὴν ὀπὴν ἐλικοειδῶς ἐξετόρνουσεν, διὰ τοῦ σχήματος αἰνιτιτόμενος μὴ δᾶπτον εἰσδύνειν τὸν λόγον, ἵνα

ἄρχισε τή ζωή του καί πῶς ἀνέβηκε στόν ἐπισκοπικό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καί πόσο χρόνο τόν κράτησε, καί ποιό ἦταν τό ἦθος του, καί ποιό τό τέλος τῆς ζωῆς του, ἄν βέβαια ἔχει πεθάνει, ὅπως ἀκοῦμε. Ἄν καί πολύ γρήγορα μέ ὄλα τρέχει ἡ θαυμάσια καί ἐνάρετη μνήμη τοῦ ἀνδρα, ἀλλ' ὁμως ἔχω συνήθεια νά μήν πιστεῦω πρόχειρα στίς φήμες, πρὶν νά μάθω σίγουρα ἀπό ἐκείνους πού ξέρουν σωστά νά ψέγουν καί νά ἐπαινοῦν.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐπαινώ βέβαια τήν προσοχή σου, δέ δέχομαι ὁμως τήν παρατήρησή σου, φιλαληθέστατε ἀνδρα καί ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ Θεόδωρε. Γιατί ἔπρεπε νά ἀρκεσθεῖς γιά ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας (γιά νά περιαιτολογήσω) στά ἄσπρα μαλλιά μου καί στό ἀξίωμά μου. Ἄφοῦ ὁμως δέν ἔκαμες αὐτό καί δύο φορές μέ κατακρίνεις, τουλάχιστο ὕστερα ἀπό αὐτά νά μοῦ ἐμπιστευθεῖς εἰλικρινά τήν προσοχή σου, γιά νά μή γίνει στά χαμένα ἡ συζήτησή μας. Γιατί ξέρω καλά τά γραμμένα στό Νόμο τοῦ Θεοῦ, ὅτι «Θά καταστρέψει ὁ Κύριος ὄλους ὄσους λέγουν ψέματα»¹⁰ καί στόν ἀπόστολο Ἰωάννη, «Ὅποιος λέγει ψέματα δέν εἶναι ἀπό τό Θεό»¹¹, καί πάλι στό Δαυίδ, «Ὅτι κλείστηκε τό στόμα ὄσων λέγουν ἄδικα πράγματα»¹².

Γιατί ὄποιος λέγει ψέματα ἀδικεῖ πραγματικά αὐτόν πού προσπαθεῖ νά πείσει, καί ἐκεῖνος πού πείθεται ἀδικεῖ ἐπίσης αὐτόν πού λέγει ψέματα, ἐπειδή πιστεύει εὐκολά. Ἄφοῦ λοιπόν κάνουν τό ἴδιο σφάλμα καί οἱ δύο, οὔτε ὁ ἓνας ἀπό μᾶς ν' ἀδικήσει τόν ἄλλο. Γιατί αὐτή εἶναι ἀρετή, ὅταν ὁ ἓνας λέγει, νά λέγει τά ἀληθινά, καί ὅταν ὁ ἄλλος ἀκούει, νά ἐλέγχει τά ἄδικα. Γιατί ἡ Γραφή λέγει, «Νά γίνεστε δόκιμοι τραπεζῖτες»¹³, ξεχωρίζοντας τά ψεύτικα νομίσματα ἀπό τά γνήσια, ὄχι γιά νά δεχθοῦμε τόν ἦχο, ἐπειδή τόν θαυμάσαμε, ἀλλά ἀφοῦ μέ φόβο Θεοῦ μαζί μέ τήν ὀρθή συνείδηση ἐκτιμήσουμε ὄλα ὄσα λέγονται ἢ γράφονται, νά τά δεχθοῦμε μέ τή μαρτυρία τῶν πραγμάτων. Εἶναι μέγας ὁ κίνδυνος πού προέρχεται ἀπό τά αὐτιά καί τή γλώσσα. Γι' αὐτό καί ὁ ἀριστος τεχνίτης Θεός ἔκαμε νά φυλάγεται ἡ γλώσσα ἀπό τά δύο χεῖλη καί κατασκεύασε πῶς μέσα τό περιτείχισμα τῶν δοντιῶν, ὥστε νά ὑπάρχει σταθερό φρούριο καί νά σωφρονίζει τή φλυαρία τῆς (σύμφωνα μέ τό γραμμένο, «Τοποθέτησε, Κύριε, φρουρά στό στόμα μου καί φράχτη γύρω ἀπό τά χεῖλη μου, γιά νά μήν ἀμαρτάνω μέ τή γλώσσα μου»¹⁴). Καί στό ἄνοιγμα τῶν αὐτιῶν ἔδωσε ἐλικοειδές σχῆμα, ὑπονοώντας μέ τό σχῆμα νά μήν εισδύει πολύ γρήγορα ὁ λόγος, ὥστε

13. Πρβ. Α' Θεσ. 5, 21.

14. Ψαλμ. 140, 3.

ἐν πλείονι χρόνῳ ἐλιπτόμενος, τὴν ὕλην τοῦ ψεύδους μετὰ τῶν τῆς κακίας σκυθάλων προσκαταλείψη ταῖς ὄχθαις, λεπτῶς διωδόμενος. Οὐ μόνον δὲ τούτων ἐφρόντισε τῶν ὀργάνων, ὡς μόνων παιόντων· ἤδη δὲ καὶ ταῖς κόραις, καθάπερ θυρίσι, καταπετάσματα τέθεικεν, ἵνα μὴ τὸν τῆς ἀκολασίας εἰσδέχωνται θάνατον, ὃν ὁ προφήτης μαρτύρεται λέγων· «Θάνατος ἀνέβη διὰ τῶν θυρίδων».

Ο ΔΙΑΚ. Εἰ μὲν ἐν τοῖς τυχοῦσιν ἦν ἡ ἐξέτασις, ἱερώτατε πάτερ, ἤρκει σου ἡ τοῦ εἶδους κατάστασις πιστώσαι τοὺς λόγους· ἐπειδὴ δὲ οὐ μικρὰν φέρει νῦν μὲν κατάγνωσιν, μετέπειτα δὲ κατάκρισιν, συναχθέντων ἀρχόντων τε καὶ λαῶν παρὰ τῷ θήματι τῷ φοβερῷ, ἀληθείας οὔσης τῆς ζητουμένης, δός μοι συγγνώμην, ἄριστε, μὴ τὰς τῶν τριχῶν προβαλλόμενος πολιὰς μάρτυρας. Γεγηράκασι γὰρ καὶ φαῦλοι, οὐκ ἀρετῇ τὴν ψυχὴν πολιώσαντες, ἀλλὰ τὰ σώματα χρόνου μήκει ῥυτιδῶσαντες· οἳ οἱ ἦσαν οἱ κατὰ Βαβυλῶνα ψευδοπροσθύτεροι, καὶ ὁ ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ Ἐφραΐμ, περὶ οὗ μεμφόμενος ὁ λόγος βοᾷ· «Ἐφραΐμ περιστερὰ ἄνους, οὐκ ἔχουσα καρδίαν» (πολιὰι αὐτῷ ἐξήνθησαν, αὐτὸς δὲ οὐκ ἔγνω), δισσεύων δὲ λέγει πληκτικώτερον· «Ἐγένετο Ἐφραΐμ ἐγκρυφίας οὐ μεταστρεφόμενος, καὶ ἀλλότριον ἔφαγον τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ», κάκεινο δὲ προσθήσω, εἰ καὶ μηκυνῶ τὸν λόγον· τίς πολιώτερος ἢ τίς ἐπιεικέστερος τὸ φαίνεσθαι Ἀκακίου τοῦ Βεροίας, ὃν νῦν διαμέμφεσθε ὡς ταραξάρχην καὶ ἡγεμόνα τῆς τῶν νεωτεροποιῶν πλημμελείας; οὐ καὶ αὐτοὶ οἱ μυκτῆρες τὰς λευκὰς ἐπεσύροντο τρίχας, ἡνῖκα ἐπέστη τῇ Ῥώμῃ κομίσας τῆς χειροτονίας τὸ ψήφισμα τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου.

Ο ΕΠΙΣΚ. Νῦν ἔγνω ἴσαφῶς, ὅτι δόκιμος εἶ τραπεζίτης, μὴ παιδόμενος τῇ δερματίνῃ σκηνηῇ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἐνοικοῦντος ἐπιζητῶν ἐπιστήμην. Καὶ γὰρ καὶ οἱ Αἰγυπτίων ναοὶ μέγιστοι ὄντες, καὶ κάλλει λίθων κομπάζοντες, πιθήκους ἔχουσιν ἔνδον καὶ ἴβιες καὶ κύνας ἀντὶ θεῶν· ὁ δ' ἡμέτερος Κύριος καὶ Θεός, χρηματίζων τῷ Σαμουὴλ περὶ καταστάσεως ἡγεμόνος τοῦ Ἰσραὴλ, παρεγγυᾷ μὴ βλέπειν εἰς ἕξιν καὶ πλάσιν πηλίνου σώματος, λέγων· «Οὐχ ὡς ἄνθρωπος βλέπει ὁ Θεός· ἄνθρωπος

15. Ἱερ. 9, 21. 16. Βλ. Ἱερ. 7, 15 καὶ 38, 9. 18-20.

17. Ὡσηέ 7, 11.9.

18. Ὡσηέ 7, 8.9.

περιστρεφόμενος σέ περισσότερο χρόνο ν' αποθέσει στά περιτειχίσματα τό ψέμα μαζί μέ τά ύπολείμματα τῆς κακίας, καθώς θά περνάει σέ στενή περιοχή. Δέ φρόντισε ὁμως ὁ Θεός μόνο γι' αὐτά τά ὄργανα, σάν νά εἶναι τά μόνα πού κάνουν σφάλματα, ἀφοῦ καί στίς κόρες τῶν ματιῶν, ὅπως σέ μικρές πόρτες, τοποθέτησε καλύμματα, γιά νά μή δέχονται μέσα τό θάνατο τῆς ἀκολασίας, τόν ὁποῖο ὁ προφήτης βεβαίωσε λέγοντας· « Ὁ θάνατος ἀνέβηκε μέσα ἀπό τά βλέφαρα»¹⁵.

Ο ΔΙΑΚ. Ἐάν βέβαια ἡ ἐξέταση ἦταν γιά ὁποιαδήποτε πράγματα, ἱερότατε πάτερ, θά ἦταν ἀρκετή ἡ ἐξωτερική μορφή σου νά κάμει ἀξιόπιστα τά λόγια σου. Ἐπειδή ὁμως τώρα προκαλεῖ μεγάλη κατηγορία καί ἀργότερα κατάκριση, ὅταν συγκεντρωθοῦν καί ἄρχοντες καί λαοί κοντά στό φοβερό βῆμα, ἐπειδή θά ζητεῖται ἡ ἀλήθεια, συγχώρησέ με, ἄριστε, καί νά μήν προβάλλεις μάρτυρες τίς ἄσπρες τρίχες σου. Γιατί ἔχουν γεράσει καί φαῦλοι, χωρίς νά γεράσουν τήν ψυχή τους μέ τήν ἀρετή, ἀλλά νά κάνουν ρυτίδες μόνο στά στόματά τους ἀπό τά πολλά χρόνια. Τέτοιοι ἦταν οἱ ψευτοπρεσβύτεροι στή Βαβυλώνα καί ὁ Ἐφραΐμ πού ἀναφέρεται στό βιβλίον τοῦ Ἱερεμίας¹⁶. Αὐτόν κατηγορεῖ ὁ προφητικός λόγος φωνάζοντας· « Ὁ Ἐφραΐμ ἦταν σάν ἀνόητο περιστέρι χωρίς σύνεση· φύτρωσαν σ' αὐτόν ἄσπρες τρίχες καί αὐτός δέν κατάλαβε»¹⁷. Ἐπαναλαμβάνοντας γιά δευτέρη φορά λέγει ἐντονότερα· « Ἔγινε ὁ Ἐφραΐμ νά μήν ἀποστρέφεται τίς σταχτόπιτες καί ξένοι κατέφαγαν τή δύναμή του»¹⁸. Θά προσθέσω ἀκόμη καί αὐτό, ἔστω καί ἂν κάμω μακρῦ τό λόγο. Ποιός φαίνεται γεροντότερος ἢ ποιός φαίνεται πραότερος ἀπ' ὅ,τι εἶναι ὁ Ἀκάκιος Βεροίας, τόν ὁποῖο τώρα κατηγορεῖτε σάν ταραχοποιό καί ἀρχηγό τῆς ἀδικῆς πράξης τῶν στασιαστῶν; Καί τά ρουθούνια του ἀκόμη ἔφεραν ἄσπρες τρίχες, ὅταν ἔφθασε στή Ρώμη μεταφέροντας τό ψήφισμα τῆς χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννη.

Ο ΕΠΙΣΚ. Τώρα ἔμαθα καλά, ὅτι εἶσαι δόκιμος τραπεζίτης, γιατί δέν πιστεύεις στήν ἐξωτερική ἐμφάνιση, ἀλλά ψάχνεις νά βρεῖς τή γνώση αὐτοῦ πού κατοικεῖ μέσα. Πραγματικά καί οἱ ναοί τῶν Αἰγυπτίων εἶναι πάρα πολύ μεγάλοι καί φημίζονται γιά τήν ὁμορφιά στίς πέτρες τους, ἀλλ' ἔχουν μέσα ἀντί γιά θεοῦς πιθήκους καί πουλιά¹⁹ καί σκυλιά. Ὁ δικός μας ὁμως Κύριος καί Θεός, ἀπαντώντας στό Σαμουήλ γιά τό διορισμό βασιλιᾶ τοῦ Ἰσραήλ, τοῦ συνιστοῦσε νά μήν προσέχει στήν ἐμφάνιση καί στή διαμόρφωση τοῦ σώματος πού εἶναι ἀπό χῶμα κατασκευασμένο, λέγοντας· « Ὁ Θεός δέ θά προσέξει

19. Ἴβρις· εἶδος λιμνόβιου ἱεροῦ πουλιοῦ, στό ὁποῖο ἀπέδιδαν θεῖες τιμές.

μὲν γὰρ εἰς πρόσωπον, Θεὸς δὲ εἰς καρδίαν». Διὸ οἱ «μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ» ἐπὶ παντὸς πράγματος τὸ βαθύτερον ἐρευνῶσιν. Ὅθεν προθύμως ἐμαυτὸν ἐπιδίδωμι, ἐξαγιάσας σου τὸν ζυγὸν μηδαμῶς ἑτεροκλινοῦντα. Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι, γέροντες μὲν τὰ 5 σώματα, τὰς δὲ ψυχὰς ὑπ' ἀναισθησίας κομιδῇ νήπιοι, εἰ ἐπίστευον τῇ τῶν νεκρῶν ἀναστάσει, πρότερον μὲν, ἐρρώμενην ἔχοντες τὴν σοφίαν, οὐκ ἂν ἤρων Σωσάννης γυναικὸς ἀλλοτρίας· ἔπειτα δ', εἴπερ εἶχον τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, οὐκ ἂν συνέπλεξαν τῇ ἀκολασίᾳ τὴν συκοφαντίαν. Τοῦ δὲ ἀτίμου ἐν 10 γῆρα ἀπόδειξις τῆς νεωτερικῆς ὥρας ἢ καπηλεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ἰωάννης οὗτος τὸ μὲν γένος ἦν Ἀντιοχεὺς (κεκοίμηται δέ), υἱὸς γεγονῶς τῶν διαπρεψάντων εὐγενῶς παρὰ τῇ τάξει τοῦ στρατηλάτου τῆς Συρίας, τεχθεὶς πρὸς ἀδελφῇ τῇ πατρὶ. 15 Δεξιωτέρας δὲ ὑπάρχων γνώμης ἐξησκήθη τοῖς λόγοις πρὸς διακονίαν τῶν θείων λογίων. Ἐκεῖθεν ὀκτωκαιδέκατον ἔτος ἄγων τὴν τοῦ σώματος ἡλικίαν, ἀφηνίασεν τοὺς σοφιστὰς τῶν λεξυδρίων· ἀνδρυνθεὶς δὲ τὴν φρένα, ἤρα τῶν ἱερῶν μαθημάτων. Ἦρχεν δὲ τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν 20 ἐκκλησίας ὁ μακάριος Μελέτιος ὁ ὁμολογητῆς, τὸ γένος Ἀρμένιος· δς προσσχὼν εὐφυῆ τὸν νεανίσκον ἐπέτρεπεν αὐτῷ συνεχῶς πλησιάζειν, ἐρασθεὶς τοῦ κάλλους τῆς τούτου καρδίας, προφητικῶ ὄμματι προορῶν τοῦ νεανίσκου τὴν ἐκβασιν. Ὡς δὲ παρήδρευσε, μυσταγωγηθεὶς τὴν τοῦ «λου- 25 τροῦ παλιγγενεσίαν», ἀμφὶ τὰ τρία ἔτη, προάγεται ἀναγνώστης. Νυττόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ συνειδότος μὴ ἀρκεῖσθαι τοῖς ἐν τῇ πόλει πύνοις, σφριγῶσης τῆς νεότητος, εἰ καὶ ὄων ἦν τὸ φρονοῦν, καταλαμβάνει τὰ πλησίον ὄρη· καὶ περιτυχῶν γέροντι Σύρφ, ἐγκράτειαν τημελοῦντι, ἀπομιμεῖται τὴν σκληρα- 30 γωγίαν, χρονίσας παρ' αὐτῷ δις δύο ἔτη, ἀπομαχόμενος ταῖς τῆς ἡδυπαθείας σπιλάσιν.

20. Α' Βασ. 16, 7. 21. Ἐφ. 5, 1.

1. Ὁ πατέρας τοῦ Χρυσοστόμου ὀνομαζόταν Σεκουῦνδος καὶ ἡ μητέρα του Ἀνθούσα (Σωκράτης, Ἐκκλ. Ἱστορία 6, 3). Γιὰ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Χρυσοστόμου δὲ γίνεται πουθενά ἄλλου λόγος.

σάν ἄνθρωπος, γιατί ὁ ἄνθρωπος προσέχει στό πρόσωπο, ἐνῶ ὁ Θεός στήν ψυχή»²⁰. Γι' αὐτό οἱ «μιμητές τοῦ Θεοῦ»²¹ ἐρευνοῦν τή βαθύτερη οὐσία σέ κάθε πράγμα. Ἐπομένως μέ προθυμία σοῦ παραδίνω τόν ἑαυτό μου, ἀφοῦ ἐξάγνισα τή ζυγαριά σου νά μήν κλίνει καθόλου πρός τό ἄλλο μέρος. Καί οἱ Βαβυλώνιοι, γέροντες στά σώματα, στίς ψυχές ὁμως ἀπό τήν ἀναισθησία τους ἐντελῶς νήπιοι, ἄν πίστευαν στήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, πρῶτα-πρῶτα, ἐάν ἀγαποῦσαν τή σοφία, δέ θά ἀγαποῦσαν τή Σωσάννα, μιά γυναίκα ξένη, καί ἔπειτα, ἄν βέβαια εἶχαν τό φόβο τοῦ Θεοῦ, δέ θά ἔνωναν τή συκοφαντία μέ τήν ἀκολασία. Καί ἀπόδειξη τῆς ἀνηθικότητος στά γηρατειά εἶναι ἡ κακή διαγωγή τῆς νεανικῆς ἡλικίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

Ὁ Ἰωάννης αὐτός καταγόταν ἀπό τήν Ἀντιόχεια (ἔχει πεθάνει τώρα), ἦταν υἱός ἐνός ἀριστοῦ ἀξιωματικοῦ στό ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ τῆς Συρίας καί γεννήθηκε μετά ἀπό τήν ἀδελφή του¹. Ἐπειδή ἦταν εὐφυῆς ἔμαθε τά ἐθνικά γράμματα γιά νά ὑπηρετήσῃ τά θεία γράμματα. Στή συνέχεια, ὅταν ἦταν σέ ἡλικία δεκαοχτώ ἐτῶν, ἐγκατέλειψε τοὺς σοφιστές πού ἀσχολοῦνταν μέ τή σημασία τῶν λέξεων, καί ὅταν ἐνηλικιώθηκε ζήτησε νά μάθῃ τά ἱερά μαθήματα. Τήν ἐποχὴ ἐκείνη ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας στήν Ἀντιόχεια ἦταν ὁ μακάριος Μελέτιος ὁ ὁμολογητής, τό γένος Ἀρμένιος. Αὐτός, ἀφοῦ πρόσεξε καί βρῆκε ὅτι ὁ νέος ἦταν εὐφυῆς, τοῦ ἐπέτρεπε συνεχῶς νά ἔρχεται κοντά του, ἐπειδή ἀγάπησε τό μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς του προβλέποντας μέ προφητικό μάτι τήν κατάληξη τοῦ νεαροῦ Ἰωάννη. Ἀφοῦ παρέμεινε κοντά του περίπου τρία χρόνια καί βαπτίσθηκε στό «λουτρό πού μᾶς ξαναγεννά»², προάγεται ἀναγνώστης³. Παρακινούμενος ὁμως ἀπό τή συνείδησή του νά μήν ἀρκεσθεῖ στοὺς ἀγῶνες του μέσα στήν πόλη, στήν ἀκμὴ τῆς νεότητάς του, ἄν καί ἦταν ἐγκρατής, φεύγει στά κοντινά βουνά. Ἐκεῖ συνάντησε κάποιον γέροντα Σύρο, πού ἀσκοῦνταν στήν ἐγκράτεια, καί μιμεῖται τήν σκληραγωγία του, καί ἔμεινε κοντά του τέσσερα χρόνια⁴, καταπολεμώντας τίς θύελλες τῆς ἠδυπάθειας.

2. Τίτ. 3, 5.

3. Στά 370.

4. Ἀπό τό 370 ὡς τό 374.

Ὡς δὲ ῥᾶον περιεγένετο τούτων, οὐ πόνῳ τοσοῦτον, ὅσον λόγῳ, ἀναχωρεῖ ἐν σπηλαίῳ μόνος, γλιχόμενος ἀδηλίας· κάκει διατρίψας τρεῖς ὀκτῶ μῆνας, αὖπνος διετέλει τὸ πλεῖστον, ἐκμανθάνων τὰς τοῦ Χριστοῦ διαδήκας πρὸς ἐξοστρακισμόν

5 τῆς ἀγνοίας. Μὴ ἀναπεσῶν δὲ τὸν τῆς διαιτίας χρόνον, μὴ νύκτωρ, μὴ μεδ' ἡμέραν, νεκροῦται τὰ ὑπὸ γαστέρα, πληγεῖς ἀπὸ τοῦ κρούους τὰς περὶ τοὺς νεφρούς δυνάμεις. Οὐκ ἐπαρκῶν δέ, ἐαυτῷ χρησιμεύειν, πάλιν καταλαμβάνει τὸν ἐκκλησιαστικὸν λιμένα. Καὶ τοῦτο τῆς τοῦ Σωτῆρος προνοίας,

10 πρὸς τὸ χρήσιμον τῆς ἐκκλησίας διὰ τῆς ἀσθενείας τῶν τῆς ἀσκήσεως πόνων αὐτὸν ἀπελασάσης, ἵν' ἐμποδισθεῖς τῇ ἀδυναμίᾳ ἀπόσχηται τῶν σπηλαίων. Ἐντεῦθεν χειροτονεῖται διάκονος διὰ τοῦ Μελετίου, ὑπηρετήσας τῷ θυσιαστηρίῳ δύο πρὸς τοῖς τρισὶν ἔτεσιν. Ἦδη δὲ τῆς διδασκαλικῆς αὐτοῦ

15 ἀρετῆς διαλαμπούσης, καὶ τῶν λαῶν ἐκ τῆς τοῦ θίου ἄλμης γλυκαινομένων, αὐτοῦ τῇ συντυχίᾳ, πρεσβύτερος χειροτονεῖται διὰ Φλαβιανοῦ τοῦ ἐπίσκοπου. Καὶ διαπρέψας τρεῖς τέσσαρα ἔτη ἐν τῇ τῶν Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ, ἀποσεμνύνει τὸ ἐκείσε ἱερατεῖον τοῦ θίου τῇ ἀκριθείᾳ, τοὺς μὲν ἀλίζων τῇ

20 σωφροσύνῃ, τοὺς δὲ φωτίζων τῇ διδασκαλίᾳ, τοὺς δὲ ποτίζων τοῖς τοῦ πνεύματος νάμασιν. Τούτων δὲ οὕτως οὐριοδρομοῦντων τῇ τοῦ Χριστοῦ κυβερνήσει, κοιμᾶται ὁ μακάριος Νεκτᾶριος ὁ ἐπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας.

Ἐντεῦθεν συντρέχουσί τινες τῶν μὴ ζητουμένων, μαστεύοντες τὴν προεδρίαν, ἄνδρες τινὲς οὐκ ἄνδρες, πρεσβύτεροι μὲν τὴν ἀξίαν, ἀνάξιοι δὲ τῆς ἱερωσύνης, οἱ μὲν πραιτωριοκτυποῦντες, οἱ δὲ καὶ δωροδοκοῦντες, ἄλλοι δὲ καὶ τοὺς δήμους γονυπετοῦντες. Ἐπὶ τούτοις κλονεῖται ὁ λαὸς τῶν ὀρθοδόξων, διασκύλλων τὸν βασιλέα, ἐπιζητῶν τὸν ἐπιστήμονα τῆς ἱερωσύνης. Ἐκράτει δὲ τῶν πραγμάτων Εὐτρόπιος ὁ σπάδων,

30 ἀφηγητῆς τῶν βασιλικῶν κοιτώνων. Βουλόμενος οὖν αὐτὸν παραθέσθαι τῇ πόλει (εἶχεν γὰρ πείραν τῆς ἀρετῆς Ἰωάννου, βασιλικῆς αἰτίας αὐτὸν εἰς ἀνατολήν τὴν ἐνδοτέραν ἀγαγούσης), οὗτος παρασκευάζει τὸν βασιλέα γράμματα χαράξει

5. 374-376. 6. Τὴν Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη. 7. Τό 381.

8. Τό 386. 9. Φλαβιανός· ἐπίσκοπος Ἀντιόχειας 381-384.

10. Δηλαδή ἀπὸ τὸ 386 ὡς τὸ 398.

Μόλις τίς νίκησε εὐκολα, ὄχι τόσο μέ σωματικό κόπο, ὅσο μέ τή θέλησή του, ἀναχωρεῖ σέ σπήλαιο μόνος του, ἐπιθυμώντας τήν ἀφάνεια. Καί ἐκεῖ παραμένοντας δύο χρόνια⁵, πέρασε χωρίς ὕπνο τόν περισσότερο καιρό, μαθαίνοντας τίς διαθήκες τοῦ Χριστοῦ⁶ γιά νά καταπολεμήσει τήν ἀμάθειά του. Χωρίς νά κοιμηθεῖ γιά δύο χρόνια, οὔτε νύχτα, οὔτε ἡμέρα, ἀπονεκρώνει τά κατώτερα πάθη του, ἀφοῦ ὁμως προσβλήθηκε ἀπό ἀσθένεια στά νεφρά ἐξ αἰτίας τοῦ ψύχους. Ἐπειδή δέν θεώρησε τόν ἑαυτό του ἱκανό νά φροντίζει γιά τήν ὑγεία του, φθάνει πάλι στό λιμάνι τῆς Ἐκκλησίας. Καί αὐτό ἦταν ἔργο τῆς πρόνοιας τοῦ Σωτήρα, πού γιά τό συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας τόν ἔδωξε ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας του ἀπό τίς τλαιπωρίες τῆς ἀσκήσης, γιά ν' ἀποφύγει τά σπήλαια, ἀφοῦ τοῦ ἔγινε ἐμπόδιο ἡ ἀδυναμία του. Τότε χειροτονεῖται ἀπό τό Μελέτιο διάκονος⁷, ἀφοῦ ὑπηρέτησε στό ἱερό θυσιαστήριο ἕξι χρόνια. Ἐνῶ ὁμως ξεχώριζε ἡ διδασκαλική του ἱκανότητα σάν ἱεροκέρυκα καί ἐνῶ οἱ πιστοί στή συνάντησή μαζί του ἀνακουφίζονταν ἀπό τίς μέριμνες τῆς ζωῆς, χειροτονεῖται πρεσβύτερος⁸ ἀπό τόν ἐπίσκοπο Φλαβιανό⁹. Καί ἀφοῦ διακρίθηκε δώδεκα χρόνια¹⁰ στήν Ἐκκλησία τῆς Ἀντιόχειας ἔκαμε μέ τήν ἐνάρετη ζωή του ἀξιοσέβαστο τό ἐκεῖ ἱερατεῖο, συγκεντρώνοντας ἄλλους μέ τή σύνεσή του, φωτίζοντας ἄλλους μέ τή διδασκαλία του καί ποτίζοντας ἄλλους μέ τά νάματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἐνῶ ὁμως τά πράγματα πηγαιναν τόσο εὐνοϊκά μέ τή βοήθεια τοῦ Χριστοῦ, πεθαίνει ὁ μακάριος Νεκτάριος¹¹, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τότε τρέχουν μερικοί πού δέν τοὺς ζήτησε κανεῖς, νά πάρουν τήν ἐπισκοπή, μερικοί ἄνδρες πού δέν ἦταν ἄνδρες, ἔχοντας βέβαια τό ἀξίωμα τοῦ πρεσβυτέρου, ἀλλά ἦταν ἀνάξιοι τῆς ἱερωσύνης, ἄλλοι χτυπώντας τίς πόρτες τῶν ἀνακτόρων, ἄλλοι δωροδοκώντας ἀκόμη, καί ἄλλοι ἰκετεύοντας καί τοὺς πιστοὺς ἀκόμη. Ἀπ' αὐτά συνταράσσεται τό σύνολο τῶν ὀρθοδόξων, ἐνοχλώντας τόν αὐτοκράτορα καί ἐπιζητώντας ὡς ἐπίσκοπο ἐκείνον πού γνωρίζει ἄριστα τήν ἱερωσύνη. Κύριος τῶν πραγμάτων ἦταν ὁ εὐνοῦχος Εὐτροπίος, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀρχηγός τῆς βασιλικῆς αὐλῆς. Θέλοντας λοιπόν νά παραχωρήσει σ' αὐτόν τήν πόλη (γιατί γνώριζε τήν ἀρετή τοῦ Ἰωάννη, ὅταν βασιλική ἐντολή τόν ἔφερε στήν ἐνδότερη Ἀνατολή¹²), πείθει τό βασιλιά νά γράψει στό διοικητή τῆς

11. Ἦταν ἐπίσκοπος ἀπό τό 381 ὡς τό 397.

12. Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Εὐτροπίου στήν Ἀντιόχεια πρέπει νά ἔγινε τό 388.

πρὸς τὸν κόμητα Ἀντιοχείας, ἀποφῆτι ἐξαποστεῖλαι τὸν Ἰωάννην, μὴ ταράξαντα τὴν Ἀντιοχέων. Ὅς ἐξαυτῆς δεξάμενος τὸ γράμμα παρακαλεῖ αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως γενέσθαι μέχρι τῶν μαρτυριῶν πλησίον τῆς πύλης καλουμένης Ῥωμα-
 5 νησίας, καὶ ἐπιβιβάσας αὐτὸν δημοσίῳ ῥηδίῳ παραδίδωσι τῷ ἀποσταλέντι εὐνούχῳ σὺν τῷ στρατιώτῃ τοῦ μαγίστρου. Οὕτως ἀχθεὶς χειροτονεῖται ἐπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας. Ἀπ' ἀρχῆς οὖν ὁ Θεόφιλος, ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος, προσσχὼν αὐτοῦ τῇ καταστάσει, τῷ ἀνεπιλήπτῳ
 10 τῆς παρθένιας, ἠντισκότει πρὸς τὴν χειροτονίαν. Ἔστι γὰρ δεινὸς, ἐκ τῆς φανεραῆς ὄψεως, (ἀφανὲς γάρ) ἀνδρῶπου βούλημα καὶ γνώμην συνιδεῖν.

Ο ΔΙΑΚ. Ἐπίσχος, πάτερ, μικρὸν ἀνδυπενέγκω.

Ο ΕΠΙΣΚ. Τί τοῦτο μάλιστα;

15 Ο ΔΙΑΚ. Καὶ εἰ τοιοῦτος ὑπάρχει ὁ Θεόφιλος, ὡς πρὸς τὸ βλέπειν δι' ὀξύτητα, πῶς ἠγγόησεν ὅτι τὴν οἰκουμένην ταράξει ἐξεώσας αὐτὸν;

Ο ΕΠΙΣΚ. Τοῦτο οὐ δαυμαστόν, ὡ βέλτιστε· καὶ γὰρ οἱ δαίμονες, γνωρίσαντες τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίαν, ἠγγόησαν
 20 ὅτι ἐνὶ φύσηματι τῶν αὐτῷ πεπιστευκότων δεδησονται.

Ο ΔΙΑΚ. Ποῦ δὲ ἐγνώρισαν τὴν τοῦ Σωτῆρος παρουσίαν;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἦνίκα ἐβόων· «Οἶδαμέν σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ· τί ἤλδες πρὸ καιροῦ θασανίσαι ἡμᾶς;». Ὅρας ὅτι προηδειςαν, οὐ μόνον ὅτι ἅγιός ἐστιν, ἀλλ' ὅτι καὶ κριτής; τί
 25 δὲ λέγω περὶ τῶν δαιμόνων; αἱ κακοδαίμονες τῶν ἐταιριδῶν ἐκ τῆς τῶν ὀφθαλμῶν καταστάσεως γνωρίζουσι τοὺς σώφρονας ἀνδρας καὶ ἀποστρέφονται, ὡσπερ ὁ νοσῶν ὀφθαλμὸς τὴν τοῦ ἡλίου ἀγλήν, καὶ ὁ γῆψ τὸ μύρον. Πόθεν δὲ τὸ «βδέλυγμα ἀμαρτωλοῖς θεοσέβεια», εἰ μὴ ταύτην ἐγνώριζον; Οὕτω καὶ ὁ
 30 Θεόφιλος, ἐξ ὧν τοῦ ἰδίου ὀφθαλμοῦ τὸ κατάλληλον ἢ τὸ καταθύμιον ἐν τῇ τοῦ Ἰωάννου ὄψει οὐχ εὔρεν, στοχαστικῶς τὸ ἐναντίον ὑπετόπασεν, οὐ καταληπτικῶς.

Ο ΔΙΑΚ. Θαυμασίως εἶρηκας, πάτερ. Πρὸς τί δὲ ἀντέπιπεν τῇ χειροτονίᾳ;

13. Μικροὶ ναοὶ μαρτύρων.

14. Μάγιστρος· ἀρχηγὸς τοῦ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ οἴκου τοῦ αὐτοκράτορα.

15. Στις 15 Δεκεμβρίου 397 ἐγινε ἡ χειροτονία του καὶ στίς 26 Φεβρουαρίου τοῦ 398 ἡ ἐνθρόνησή του.

Ἐπιτομῆς, νά στείλει ἀθόρυβα τόν Ἰωάννη, χωρίς νά προκαλέσει ταραχές στήν Ἐπιτομή. Ἐκεῖνος ἀμέσως μόλις ἔλαβε τό γράμμα παρακαλεῖ τόν Ἰωάννη νά ἔρθει ἔξω ἀπό τήν πόλη μέχρι τά «μαρτύρια»¹³, κοντά στήν περιοχή Ρωμανησία, καί ἀφοῦ τόν ἀνέβασε σέ δημόσιο δῆμα, τόν παραδίνει στόν εὐνοῦχο πού στάλθηκε γι' αὐτό καί στό στρατιώτη τοῦ μαγίστρου¹⁴. Ἀφοῦ ὀδηγήθηκε ἔτσι, χειροτονεῖται ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως¹⁵. Ἀπό τήν ἀρχή λοιπόν ὁ Θεόφιλος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξάνδρειας, ἐπειδή πρόσεξε τό χαρακτήρα του, τό ἄσπογο θάρρος τοῦ Χρυσοστόμου, πρόβαλλε ἐμπόδια στή χειροτονία του. Γιατί εἶναι ικανός, ἀπό τά ἐξωτερικά χαρακτηριστικά, ν' ἀντιληφθεῖ καλά τή θέληση καί τή σκέψη τοῦ ἀνθρώπου (ἐπειδή δέ φαίνεται).

Ο ΔΙΑΚ. Σταμάτα, πάτερ, νά κάμω μιά μικρή παρατήρηση.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ποιά λοιπόν εἶναι αὐτή;

Ο ΔΙΑΚ. Ἐάν πράγματι ὁ Θεόφιλος ἔχει τέτοιες ικανότητες στό νά προβλέπει ἐξ αἰτίας τῆς ὀξυδέρκειάς του, πῶς δέ γνώρισε ὅτι θ' ἀναστατώσει τήν οἰκουμένη ἐάν τόν ἀπομακρύνει;

Ο ΕΠΙΣΚ. Αὐτό δέν εἶναι τό παράδοξο, φίλτατε· γιατί καί οἱ δαίμονες, γνωρίζοντας τήν ἔλευση τοῦ Σωτήρα, δέ γνώρισαν ὅτι θά δεθοῦν μ' ἓνα φύσημα τῶν μαθητῶν του¹⁶.

Ο ΔΙΑΚ. Καί ποῦ γνώρισαν τήν παρουσία τοῦ Σωτήρα;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ὅταν φώναζαν· «Σέ γνωρίζουμε ποιός εἶσαι, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ. Γιατί ἦρθες πρόωρα νά μᾶς βασανίσεις;»¹⁷ Βλέπεις ὅτι γνωρίζαν ἀπό προηγουμένως ὅτι δέν εἶναι μόνο ἅγιος, ἀλλά καί κριτής; Γιατί ὅμως λέγω γιά τούς δαίμονες; Οἱ δυστυχισμένες πόρνες ἀπό τά μάτια γνωρίζουν τούς ἐγκρατεῖς ἄνδρες καί τούς ἀποστρέφονται, ὅπως τό ἄρρωστο μάτι τή λάμψη τοῦ ἡλίου καί ὁ γύπας τό μύρο. Ἀπό ποῦ ὅμως προσέκυψε τό «εἶναι πολύ μισητή στούς ἁμαρτωλούς ἡ θεοσέβεια»¹⁸, ἂν δέν τήν γνωρίζαν; Ἐτσι καί ὁ Θεόφιλος, ἐφόσον γιά τό δικό του μάτι τό κατάλληλο ἤ τό ἐπιθυμητό δέ βρῆκε στό πρόσωπο τοῦ Ἰωάννη, ὑποψιάσθηκε ἀπό διαίσθηση τό ἀντίθετο, ὄχι μέ τή λογική.

Ο ΔΙΑΚ. Θαυμάσια μίλησες, πάτερ. Γιατί ὅμως ἦταν ἀντίθετος στή χειροτονία του;

16. Βλ. Ματθ. 10, 1· Μάρκ. 6, 7· Λουκᾶ 9, 1· Πράξ. 5, 16· 8, 7.

17. Μάρκ. 1, 24· Ματθ. 8, 29.

18. Σοφ. Σειρ. 1, 25.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἔθος αὐτῷ τοιοῦτον ἦν, μὴ χειροτονεῖν τοὺς
 χρηστοὺς καὶ ἐχέφρονας, εἰ μὴ τι ἂν ἀστοχήσοι, βουλόμενος
 ἀπάντων κρατεῖν ὡς ἀνοήτων· ἄμεινον ἡγούμενος ἀνοήτων
 κρατεῖν ἢ φρονίμων ἀκούειν. Πλήν ὁμως νικᾶται ὑπὸ τῆς
 5 σωτηρίου προνοίας καὶ ἐκῶν καὶ ἄκων. Οὕτως χειροτονηθεὶς
 ὁ Ἰωάννης ἀρχεται τῆς τῶν πραγμάτων ἐπιμελείας, ἀπὸ τῆς
 λογικῆς ἀρξάμενος σύριγγος τῆς τῶν προβάτων δοκιμασίας.
 Ὀλιγάκις δὲ καταχρώμενος καὶ τῇ ἐλεγκτικῇ βακτηρίᾳ, κατα-
 10 τείνει λόγον κατὰ τῆς ἐπιπλάστου ἀδελφοζώϊας, τὸ δ' ἀληθές,
 κατὰ τῆς ἀσχήμου κακοζώϊας περὶ τῶν καλουμένων συνεισά-
 κτων, ἀποδεικνύς ἐν αἰρέσει κακῶν ἀμείνους εἶναι τοὺς
 πορνοτρόφους· ἐκείνοι μὲν γὰρ πόρρω τοῦ ἱατρείου οἰκοῦν-
 15 τεσ, καθ' ἑαυτοὺς ἔχουσι τοῖς βουλομένοις τὴν νόσον· οὗτοι
 δὲ ἔνδον τοῦ ἐργαστηρίου οἰκοῦντες τῆς σωτηρίας, καὶ τοὺς
 ὑγιαίνοντας ἐκκαλοῦνται εἰς νόσον. Ἐντεῦθεν θλίβεται τὸ
 ἀφιλόθεον μέρος τοῦ κληρου πυρέττον τὸ πάθος. Μετ'
 ἐκείνον τὸν λόγον ἀρχεται κατὰ τῆς ἀδικίας, καταστρέφων τὴν
 μητρόπολιν τῶν κακῶν τὴν πλεονεξίαν εἰς οἰκοδομὴν τῆς
 20 δικαιοσύνης. Τοῦτο γὰρ ἴδιον τῶν σοφῶν ἀρχιτεκτόνων,
 πρότερον καταστρέψαι τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ψεύδους, εἶδ'
 ὕστερον θεῖναι τὸν θεμέλιον τῆς ἀληθείας, ὡς λέγεται παρὰ τῷ
 προφήτῃ· «Καθέστακά σε ἐπὶ ἔθνη καὶ βασιλείας, ἐκριζοῦν
 καὶ καταφυτεύειν, καὶ κατασκάπτειν καὶ ἀνοικοδομεῖν», τὸ
 μὲν ὡς γεωργῷ, τὸ δὲ ὡς οἰκοδόμῳ.
 25 Ἐκ τούτου ταρασσεται πάλιν τὸ μέρος τῶν θαλαντισκό-
 πων· μετὰ τοῦτο ἐπιμελεῖται αὐτῶν τῆς διαίτης, παρακαλῶν
 ἀρκεῖσθαι τοῖς ἰδίους ὀψωνίοις καὶ μὴ διώκειν τὰς κνίσας τὰς
 τῶν πλουσίων, ἵνα μὴ καπνὸν ἔχοντες τὸν δαδοῦχον, τῇ φλογὶ
 τῆς ἀκολασίας παραδοθῶσι, κολάκων καὶ παρασίτων μετα-
 30 διώξαντες θίον. Ἐντεῦθεν ἀνορύττονται οἱ πλείους τῶν
 γαστριμάργων, συγκλωθόμενοι τοῖς σοφισταῖς τῆς κακηγο-
 ρίας. Μετὰ τοῦτο διερευνᾷ τὰ θρέβια τοῦ οἰκονομείου καὶ
 εὕρισκει ἀνάλωμα οὐκ ὠφελοῦν τὴν ἐκκλησίαν· προστάσσει
 τούτων ἀργεῖν τὴν ἐπικουρίαν. Ἐρχεται εἰς τὸ μέρος τοῦ
 35 ἀναλώματος τοῦ ἐπισκοπείου καὶ εὕρισκει δαψίλειαν οὐ τὴν
 τυχοῦσαν καὶ κελεύει μετενεχθῆναι τὴν πολυτέλειαν τούτων

19. Κάνοντας κήρυγμα μέ ἦπιες συστάσεις στοὺς πιστοὺς.

20. Συνεισάκτες· παρθένες γυναῖκες ἢ χῆρες ἐγκρατεῖς, πού συγκατοικοῦ-

Ο ΕΠΙΣΚ. Είχε τέτοια συνήθεια αὐτός, νά μή χειροτονεῖ τούς καλούς καί συνετούς, ἐκτός βέβαια ἀπό λάθος, θέλοντας νά ἐξουσιάζει σ' ὅλους, ἐπειδὴ ἦταν ἀνόητοι· γιατί θεωροῦσε καλύτερο νά ἐξουσιάζει σ' ἀνόητους παρά νά ὑπακούει σέ συνετούς. 'Ἄλλ' ὅμως νικιέται ἀπό τήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ εἴτε τό ἤθελε εἴτε ὄχι. "Ἐτσι, ἀφοῦ χειροτονήθηκε ὁ Ἰωάννης, ἀρχίζει νά φροντίζει γιά τά ἐκκλησιαστικά πράγματα, κάνοντας ἀρχή ἀπό τόν ἐλεγκο τῶν πιστῶν μέ τό λογικό ποιμενικό αὐλό¹⁹. Σπάνια ὅμως, μεταχειριζόμενος καί τήν ἐλεγκτική ράβδο, στρέφει τό λόγο ἐναντίον τῆς προσποιητῆς ἀδελφικῆς ζωῆς, στήν πραγματικότητα ὅμως, ἐναντίον τῆς αἰσχροῦς κακοῦθειας ἐκείνων πού ὀνομάζονται συνείσακτες²⁰, ἀποδεικνύοντας πῶς στήν ἐκλογή τῶν κακῶν καλύτεροι εἶναι ἐκεῖνοι πού τρέφουν πόρνες. Γιατί ἐκεῖνοι πού κατοικοῦν μακριά ἀπό τήν ἐκκλησία, εἶναι οἱ ἴδιοι ἐκεῖνοι πού ἐπιθυμοῦν τήν ἀρρώστια· αὐτοί ὅμως πού κατοικοῦν μέσα στό ἐργαστήριό τῆς σωτηρίας, προσκαλοῦν στήν ἀρρώστια καί τούς ὑγιεῖς ἀκόμη. "Ἐτσι πιέζονται οἱ κληρικοί ἐκεῖνοι πού δέν ἀγαποῦν τό Θεό, ἀφοῦ φλογίζονται ἀπό τό πάθος τῆς πορνείας. Στή συνέχεια στρέφεται ἐναντίον τῆς ἀδικίας, καταστρέφοντας τήν ἕδρα τῶν κακῶν, τήν πλεονεξία, γιά νά βάλει τά θεμέλια τῆς δικαιοσύνης. Γιατί αὐτό εἶναι γνώρισμα τῶν ἔμπειρων ἀρχιτεκτόνων, πρῶτα δηλαδή νά καταστρέψουν τήν οἰκοδομή τῆς ψευτιᾶς καί ὕστερα νά βάλουν τό θεμέλιο τῆς ἀλήθειας, ὅπως λέγεται στόν προφήτη: «Σέ τοποθέτησα πάνω ἀπό ἔθνη καί βασιλεῖες νά ξερριζώνεις καί νά φυτεύεις πάλι, καί νά κατεδαφίζεις καί νά κτιζεις πάλι»²¹. τό πρῶτο λέγεται σάν νά πρόκειται γιά γεωργό καί τό δεύτερο σάν νά πρόκειται γιά κτίστη.

'Ἀπ' αὐτό ταρασσονται πάλι ἐκεῖνοι πού ἀποβλέπουν στόν πλοῦτο. "Ἐπειτα φροντίζει γιά τή διαίτά τους, παρακαλώντας ν' ἀρκοῦνται στά δικά τους φαγητά καί νά μήν ἐπιζητοῦν τά πλούσια τραπέζια τῶν πλούσιων, ὥστε, ἔχοντας ὁδηγό τόν καπνό τῶν τραπεζιῶν, νά μήν παραδοθοῦν στή φλόγα τῆς ἀκολασίας, ἐπιζητώντας τή ζωή τῶν κολάκων καί τῶν παρασίτων. 'Ἀπ' ἐκεῖ προέρχονται οἱ περισσότεροι κοιλιάδουλοι καί ἀναμειγνύονται μέ τούς καλύτερους κακολόγους. "Ἐπειτα ἐξετάζει τά βιβλία τοῦ οἰκονόμου καί βρίσκει δαπάνες πού δέν ὠφελοῦν τήν ἐκκλησία· προστάζει νά μήν ἐκτελεσθεῖ ἡ πίστωσή τους. "Ἐρχεται στό μέρος τῶν δαπανῶν τῆς ἐπισκοπῆς καί βρίσκει πάρα πολύ μεγάλη σπατάλη καί δίνει διαταγή νά μεταφερθεῖ ἡ σάν μέ ἐγκρατεῖς ἀγαμούς ἄνδρες καί κληρικούς ἢ μοναχοῦς γιά μεγαλύτερη ἀσκησι.

21. Ἱερ. 1, 10.

εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Περιττευούσης δὲ τῆς χρείας, κτίζει πλείονα νοσοκομεῖα, προσκαταστήσας δύο τῶν εὐλαθῶν πρεσβυτέρων, ἔτι μὴν καὶ ἰατροὺς καὶ μαγείρους καὶ χρηστοὺς τῶν ἀγάμων ἐργάτας τούτοις εἰς ὑπηρεσίαν· ὥστε τοὺς ἐπιχω-
 5 ριάζοντας ξένους καὶ ὑπὸ νόσου ληφθέντας (μάλιστα δὲ τὴν ἱερὰν καλουμένην) τυγχάνειν ἐπιμελείας, καὶ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ διὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος δόξαν. Μετὰ τοῦτο προσκαλεῖται τὸ τῶν χηρῶν τάγμα, ἐμπερινοστών ἐν αὐταῖς τὰς οὐκ ὀρθῶς ἀναστρεφομένας, καὶ εὐρῶν φιλοσάρκους τινὰς παρή-
 10 νει ἢ νηστεῖαν ἀναλαβεῖν ἀπεχομένας βαλανείων καὶ περιέργων ἱματίων, ἢ θάπτον χωρεῖν ἐπὶ δευτέρον γάμον, ἵνα μὴ ὑβρίζηται ὁ νόμος ὁ τοῦ Κυρίου.

Μετὰ τοῦτο παρεκάλει τοὺς δήμους προσκαρτερεῖν ταῖς νυκτεριναῖς λιτανείαις, τὰς δὲ τούτων γυναῖκας οἴκοι μένειν,
 15 ἐν ἡμέρᾳ προσευχομένας παρακαλῶν, διὰ τὸ μὴ σχολάζειν ἐν ἡμέρᾳ τοὺς ἀνδρας. Ταῦτα δὲ πάντα ἐλύπει τοὺς ἀμελεστέρους τοῦ κλήρου παννύχιον καθεύδειν συνειδισμένους. Μετὰ τοῦτο ἤπτετο τοῦ ἐλεγκτικοῦ ξίφους κατὰ τῶν πλουσίων, τέμνων τὰ τῆς ψυχῆς ἀποστήματα, ἀτυφίαν αὐτοὺς ἐκδιδά-
 20 σκων, μετριοφρονούντας πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, ἀποστολικῶ πειθόμενος λόγῳ, τῷ πρὸς Τιμόθεον φερομένῳ· «Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παρὰγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλοῦτου ἀδηλότητι». Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, καὶ τῆς ἐκκλησίας ὁσημέραι ἐπὶ τὸ κρεῖττον
 25 ἀνθούσης, πάσης τῆς πόλεως εἰς εὐσέθειαν μεταχρωσθείσης, σωφροσύνη καὶ ψαλμῳδία τῶν ψυχῶν γεγανωμένων, οὐκ ἦνεγκεν ὁ μισόκαλος δαίμων τὸν δρασμὸν τῶν ὑπ' αὐτοῦ κρατουμένων, οὓς ἀπέστησεν ὁ λόγος τοῦ Κυρίου διὰ τῆς Ἰωάννου διδασκαλίας· ὡς τοὺς ἵππομανεῖς καὶ θεατροσκο-
 30 πους, καταλιμπάνοντας τὰς αὐλὰς τοῦ διαβόλου, δρομαίως χωρεῖν ἐπὶ τὴν μάνδραν τοῦ Σωτῆρος ἔρωτι τῆς σύριγγος τοῦ φιλοπροβάτου ποιμένος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'

Ἐκ τούτου προκαταλαμβάνει φθόνος τὰς διανοίας τῶν

πολυτέλεια αὐτὴ στό νοσοκομεῖο. Ἐπειδὴ ὁμως αὐξάνονταν οἱ ἀνάγκες, χτίζει περισσότερα νοσοκομεῖα καὶ διόρισε προϊσταμένους δύο εὐσεβεῖς πρεσβυτέρους, καὶ ἀκόμη καὶ ἰατροὺς καὶ μαγείρους καὶ χρηστοὺς ἀγαμοὺς ὑπηρέτες, ὥστε νὰ φροντίζουν τοὺς ξένους πού σύχναζαν στὴν πόλη καὶ τοὺς ἐπιανε κάποια ἀρρώστια (καὶ πρό πάντων αὐτὴ πού ὀνομάζεται ἱερή), καὶ γι' αὐτό τό καλό, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ δόξα τοῦ Σωτήρα. Ἐπειτα κάλεσε νὰ ἐρθοῦν σ' αὐτόν οἱ χῆρες ἀναζητῶντας ἀνάμεσα σ' αὐτές ποιές δέ συμπεριφέρονται σωστά, καὶ βρίσκοντας μερικές φιλήδονες τίς συμβούλευε ἢ ν' ἀρχίσουν νηστεία ἀπέχοντας ἀπὸ τὰ λουτρά καὶ τὰ περιέργα ροῦχα, ἢ νὰ προχωρήσουν γρήγορα στό δεύτερο γάμο, γιὰ νὰ μὴ βλασφημεῖται ὁ νόμος τοῦ Κυρίου.

Ἐπειτα παρακαλοῦσε τοὺς ἄνδρες νὰ παρακολουθοῦν μέ καρτερία τίς νυχτερινές λιτανεῖες καὶ τίς γυναῖκες τους νὰ μένουν στό σπίτι, παρακαλώντας αὐτές νὰ προσεύχονται τὴν ἡμέρα, ἐπειδὴ δέν εἶχαν εὐκαιρία οἱ ἄνδρες νὰ προσεύχονται στὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας. Ὅλα αὐτὰ ἐνοχλοῦσαν τοὺς πιό ἀδιάφορους κληρικούς πού ἦταν συνηθισμένοι νὰ κοιμοῦνται ὅλη τὴ νύχτα. Ὑστερα ἀπ' αὐτό ἀσχολήθηκε μέ τόν ἔλεγχο τῶν πλούσιων, κόβοντας τὰ ἀποστήματα τῆς ψυχῆς, διδάσκοντας σ' αὐτούς τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ νὰ εἶναι μετριοφρονες πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀκολουθώντας τόν ἀποστολικό λόγο πού λέγεται πρὸς τόν Τιμόθεο· «Σ' αὐτούς, πού εἶναι πλούσιοι στὴν παρούσα ζωὴ, παράγγελλε νὰ μὴν ἔχουν μεγάλη ἰδέα γιὰ τόν ἑαυτό τους, οὔτε νὰ στηρίζουν τίς ἐλπίδες τους στὴν ἀβεβαιότητα τοῦ πλούτου»²². Ἐνῶ λοιπόν ἔτσι εἶχαν τὰ πράγματα καὶ ἡ Ἐκκλησία καθημερινὰ πῆγαινε στό καλύτερο, ἀφοῦ ὅλη ἡ πόλη μεταστράφηκε στὴν εὐσέβεια καὶ οἱ ψυχές ἐνισχύονταν ἀπὸ τὴ σωφροσύνη καὶ τίς ψαλμωδίες, δέν ἄντεξε ὁ ἐχθρὸς τοῦ καλοῦ δαίμονας τὴ φυγὴ τῶν ὀπαδῶν του, τοὺς ὁποίους ἀπομάκρυνε ὁ λόγος τοῦ Κυρίου μέ τὴ διδασκαλία τοῦ Ἰωάννη, γιατί ἐκεῖνοι πού ἀγαποῦσαν ὑπερβολικά τίς ἵπποδρομίες καὶ τὰ θέατρα, ἐγκαταλείποντας τίς αὐλές τοῦ διαβόλου, ἔτρεχαν γρήγορα στὴ μάνδρα τοῦ Σωτήρα ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τόν αὐλό τοῦ φίλου τῶν προβάτων ποιμένα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Σ'

Ἐξ' αἰτίας τοῦ γεγονότος αὐτοῦ κυριεῖει ὁ φθόνος πρῶτα τίς

μισθωτῶν ποιμένων ἐλεγχομένων ἐκ τοῦ παραλλήλου. Μὴ
 δυνηθέντες δὲ αὐτοῦ περιγενέσθαι διὰ τὸ μὴ ἐπικαλέσασθαι
 τὸν καταλυτὴν τοῦ φθόνου Σωτῆρα, πλέκουσι διαβολὰς κατὰ
 τοῦ Ἰωάννου, μεταποιήσαντες αὐτοῦ τινὰς ὀμίλιας εἰς ὕδλους
 5 κατὰ τῆς βασιλείσης καὶ ἐτέρων τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως.
 Συνέβη δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐπιστάντα Ἀκάκιον, τὸν
 ἐπίσκοπον Βεροίας, ἀστοχῆσαι, ὡς ἔλεγεν, καταγωγίου καλοῦ·
 καὶ λυπηθεὶς ἐπὶ τούτῳ, ὀργῇ ὑπετυφούτο ὡς καταφρονηθεὶς
 10 ἐκφέρει λόγον ἄλογον, «ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας»,
 ἄξιον τῆς αὐτοῦ διανοίας, ἐπὶ τινῶν κληρικῶν Ἰωάννου
 εἰπὼν· «Ἐγὼ αὐτῷ ἀρτύω χύτραν». Ἐξαυτῆς οὖν συγκλω-
 σθεὶς Σευηριανῷ καὶ Ἀντιόχῳ καὶ Ἰσαακίῳ Συρίσκῳ, περι-
 15 τριβέντι πάντοτε κατὰ ἐπισκόπων, σκέπτονται θωρακίζεσθαι
 δῆθεν μὲν κατὰ Ἰωάννου, τὸ δ' ἀληθὲς κατὰ τῆς δόξης τοῦ
 Σωτῆρος. Ἀποστείλαντες δὲ πρῶτον εἰς τὴν Ἀντιοχέων
 ζητοῦσι νεότητος αὐτοῦ πλημμελείας. Ὡς δὲ «ἐξέλιπον ἐξε-
 20 ρευνῶντες ἐξερευνήσεις», καὶ οὐχ εὖρον οὐδέν, ἀποστέλλου-
 σιν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὴν εὐχέρειαν Θεοφίλου,
 καλουμένου Ἀμφαλλάξ, τὰ τοιαῦτα σοφῶς ἀρχιτεκτονοῦντος·
 ὅς, ἐξαυτῆς ἀναπτύξας αὐτοῦ τὰ τῆς διανοίας βιβλία μετὰ
 πολλῆς τῆς ληστρικῆς ἡσυχίας, ἠρεῦνα ζητῶν τρόπον προφά-
 σεως κἂν τῆς τυχοῦσης.

25 Ο ΔΙΑΚ. Ἐπίσχες, ὦ πάτερ, τῶν λόγων τὴν ῥύμην, πρὶν
 ἐπιλήσομαι, ἵνα σοι εἶπω τὴν ἀπὸ Ἀλεξανδρείας διαβᾶσαν
 πρὸς ἡμᾶς καὶ θρυληθεῖσαν αἰτίαν. Φασὶ γὰρ ὅτι καθαιρεθέν-
 τας κληρικούς ὑπὸ Θεοφίλου ἐδέξατο Ἰωάννης εἰς κοινω-
 νίαν, λυπήσας τὸν Θεόφιλον, ὅπερ οὐκ ἔδει· ὡς ἐκ τούτου
 30 διενεχθέντα αὐτὸν χωρῆσαι κατὰ τοῦ Ἰωάννου.

Ο ΕΠΙΣΚ. Δῶμεν ἀληθῆ εἶναι τὸν εἰρημένον θρυλὸν· καὶ
 ἐπισκόπου ἐστί, κακὸν ἰᾶσθαι κακῷ; καὶ ποῦ τὸ εὐαγγελικὸν
 ἐκεῖνο τὸ λέγον, «Μὴ ἐπιδυέτω ὁ ἥλιος ἐπὶ τῷ παροργισμῷ
 ὑμῶν»; ποῦ δὲ τὸ ἀποστολικόν, «Νίκα τὸ κακὸν ἐν τῷ ἀγαθῷ»;

1. Πρόκειται γιὰ τὴ βασιλίσα Εὐδοξία.

2. Ματθ. 12, 34.

3. Κατὰ λέξιν, τοῦ ἐτοιμάζω τσουκίλι, δηλ. τοῦ ἐτοιμάζω τὸ λάκκο του, τὴν
 καταστροφὴν του.

ψυχές τῶν χωρίς ζῆλο ἐπισκόπων, ἀφοῦ ὁ Ἰωάννης τούς ἔλεγε καί αὐτούς παράλληλα. Ἐπειδή ὁμως δέν μπόρεσαν νά τόν κατανικήσουν, γιατί δέν ἐπικαλέσθησαν τό Σωτήρα πού ἐξολοθρεύει τό φθόνο, πλέκουν συκοφαντίες ἐναντίον τοῦ Ἰωάννη, μετατρέποντας μερικές ὀμιλίες του σέ κατηγορίες ἐναντίον τῆς βασιλίσσας¹ καί ἄλλων προσώπων τῆς αὐλῆς τοῦ βασιλιᾶ. Συνέβηκε ἐκείνη τήν ἐποχή νά ἔρθει ὁ Ἀκάκιος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Βέροιας, χωρίς νά ἐπιτύχει, ὅπως ἔλεγε, καλό δωμάτιο στό πατριαρχεῖο, καί δυσσαρεστημένος γι' αὐτό, ὀργιζόταν σάν νά περιφρονήθηκε ἀπό τόν Ἰωάννη. Καί ἀφοῦ κυριεύτηκε ἀπό ἀκατάσχετες σκέψεις, προφέρει παράλογο λόγο «ἀπό ἐκείνους πού ἦταν γεμάτη ἡ ψυχὴ του»², ἄξιο τῆς διανοίας του, ἐνώπιον μερικῶν κληρικῶν τοῦ Ἰωάννη λέγοντας· «Ἐγώ θά τοῦ προετοιμάσω ὄλεθρο»³. Ἀμέσως λοιπόν ἐνώθηκε μέ τό Σευηριανό καί τόν Ἀντίοχο καί τόν Ἰσαάκιο τό Συρίσκο, πού ἦταν ἄνθρωπος εὐτελής καί ἀφηγοῦνταν τά σκάνδαλα τῶν ψευτομοναχῶν καί περνοῦσε τόν καιρό του πάντοτε μέ συκοφαντίες ἐναντίον τῶν ἐπισκόπων, καί ἀποφασίζουν νά ἐξοπλισθοῦν δῆθεν ἐναντίον τοῦ Ἰωάννη, στήν πραγματικότητα ὁμως ἐναντίον τῆς δόξας τοῦ Σωτήρα. Ἔστειλαν ἀνθρώπους τους πρῶτα στήν Ἀντιόχεια καί ζήτησαν νά μάθουν τά ἁμαρτήματα τοῦ Ἰωάννη στή νεανική του ἡλικία. Μόλις ὁμως «κουράσθηκαν νά ψάχνουν αὐτά»⁴, καί δέ βρῆκαν τίποτε, στέλνουν στήν Ἀλεξάνδρεια πρὸς τήν ἐπιδεξιότητα τοῦ Θεοφίλου, τοῦ ὀνομαζόμενου Ἀνεμοδείχτης καί σχεδίαζε μέ πανουργία παρόμοιες ἐνέργειες. Αὐτός ἀφοῦ ἄνοιξε ἀμέσως τά βιβλία τῆς σκέψης του μέ ἀπόλυτη ληστρική σιωπή, ἔψαχνε νά βρεῖ κάποια δικαιολογία ἔστω καί παραμικρή.

Ο ΔΙΑΚ. Σταμάτα, πάτερ, τήν ὀρμή τῶν λόγων, πρὶν ξεχάσω, γιά νά σοῦ πῶ τήν αἰτία πού ἀπό τήν Ἀλεξάνδρεια πέρασε σέ μᾶς καί διαδόθηκε. Λέγουν λοιπόν, ὅτι ὁ Ἰωάννης δέχθηκε σ' ἐκκλησιαστική κοινωμία κληρικούς πού καθαίρεσε ὁ Θεόφιλος, δυσσαρεστώντας αὐτόν, πράγμα πού δέν ἔπρεπε νά συμβεῖ. Αὐτό ἦταν ἡ ἀφορμὴ τῆς φιλονικίας τοῦ Θεοφίλου καί στράφηκε ἐναντίον τοῦ Ἰωάννη.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἄς δεχθοῦμε ὅτι εἶναι ἀληθινὴ ἡ φήμη αὐτή· καί στόν ἐπίσκοπο ἀρμόζει, νά θεραπεύει τό κακό μέ κακό; Καί πού εἶναι τά εὐαγγελικά ἐκεῖνα λόγια πού λέγουν· «Νά μὴ βασιλεύει ὁ ἥλιος ὅταν ὀργιζέστε μεταξύ σας»⁵; καί πού τά ἀποστολικά· «Νά νικᾶς τό κακό μέ τό ἀγαθό»⁶; καί πού τά προφητικά· «Μήπως ἀνταπέδωσα σ'

4. Ψαλμ. 63, 7.

5. Ἐφ. 4, 26.

6. Ρωμ. 12, 21.

πού δὲ τὸ προφητικόν, «Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδουσί μοι κακά»; εἶτα οὐκ ἦν φιλονεικότερον εἰπεῖν ἐγκαλοῦντα ἐπὶ εὐλαβῶν ἐπισκόπων, «Ἄδελφὲ Ἰωάννη, παρῆλθέν σε πεποιηκότα τὸ ἦ τό»; καὶ τὸν Ἰωάννην ἀπολογησάμενον, ἡγνοηκέναι
5 τὸ πρᾶγμα;

Ο ΔΙΑΚ. Ἀληθὲς εἶρηκας, εἰ γέ τις ἦν ἐν αὐτῷ καλοθέλεια, καὶ μὴ κατεσχηματίζετο τὴν τῶν κληρικῶν αἰτίαν, τὴν οἰκείαν ὀργὴν ἐκπληρῶν.

Ο ΕΠΙΣΚ. Νῆ τὸν φόβον τοίνυν τὸν τοῦ Θεοῦ, ὃς δεσπάζει
10 τῶν ἀπείρων φόβων, οὐκ ἐρῶ σοι ἄλλως, ἀλλ' ὡς ἔχει φύσεως τὸ πρᾶγμα περὶ τούτων ὧν εἶρηκας κληρικῶν. Ἰσιδώρος τις, πρεσβύτερος ἔτι τῆς τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου χειροτονίας, ὀγδοηκοστὸν ἔτος ἄγων τὴν ἡλικίαν (ὄν ἴσασι Ῥωμαίων οἱ πλείστοι, ἐκκλησιαστικῶν ἔνεκεν, εἰσβαλόντα εἰς
15 αὐτήν, ξενοδόχον Ἀλεξανδρείας ὄντα· οἶσθα δὲ καὶ αὐτὸς τὸν ἄνδρα, ἡνίκα σὺν Ἀκακίῳ ἐλθὼν τὴν Φλαβιανοῦ πρὸς Θεόφιλον κοινωνίαν ἐκόμισεν εἴκοσι ἔτεσιν ἀπεσχοινισμένην Εὐαργρίου ἔνεκεν τοῦ μακαρίου, τοῦ πολλοὺς ἀγῶνας ἀγωνισάμενου ἐν ἐκκλησιαστικοῖς πόνοις)· τούτῳ τοίνυν τῷ Ἰσιδώρῳ
20 γυνή τις χήρα τῶν μεγιστάνων δίδωσι χιλίους χρυσίνους, ὀρκώσασα αὐτὸν κατὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος τραπέζης συναγοράσαντα ἄμφια ἐνδύσαι τὰς πτωχοτέρας τῶν Ἀλεξανδρέων, μὴ μεταδόντα γνώσεως τῷ Θεοφίλῳ, ἵνα μὴ λαθὼν αὐτὰ τοῖς λίθοις προσαναλώσῃ (λιδομανία γάρ τις αὐτὸν Φαραώνιος
25 ἔχει εἰς οἰκοδομήματα, ὧν οὐδαμῶς χρῆζει ἢ ἐκκλησία). Καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα ἐν δευτέρῳ κείσθω· τὸ δὲ κατεπεῖγον περὶ τοῦ Ἰσιδώρου ἄκουσον.

Λαθὼν τοιγαροῦν ὁ Ἰσιδώρος τὰ νομίσματα ἀναλίσκει ταῖς πενομέναις καὶ ταῖς χήραις. Ἐγὼ ποθὲν ὁ Θεόφιλος
30 (οὐδὲν γὰρ αὐτῷ ἐλάνθανε τῶν πανταχοῦ πραττομένων ἢ λαλουμένων, ἔχοντι ἐργοσκόπους καὶ λογοσκόπους, ἵνα μὴ ἄλλως εἶπω), καὶ προσκαλεῖται τὸν Ἰσιδώρον, μετριοπαθῶς πυνθανόμενος, εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει. Οὐκ ἀρνησάμενος ὡμολόγησε τὴν τοῦ πράγματος διακονίαν. Ὁ δὲ ἀκούσας τὴν
35 σκηνὴν ἐναλλάσσει, καὶ ὁ πρὸ ῥοπῆς ἐπιεικῆς καὶ χρηστοφανῆς ἐν τῇ ἐρωτῇσει, μετὰ τὴν ῥοπὴν οἶδησεν ὄλος, τὰς μορφὰς ἐναλλάττων, τῆς ἀποκρίσεως εἰσελθούσης τοῦ Ἰσιδώρου. Καὶ

αυτοῦς πού μου ἀνταπέδωσαν κακά»⁷; Ἐπειτα δὲν ἦταν προτιμότερο νά πεί ὁ κατήγορος ἐνώπιον εὐλαβῶν ἐπισκόπων· « Ἀδελφέ Ἰωάννη, ἀπό παραδρομή ἔκαμες αὐτό καί αὐτό»; καί ὁ Ἰωάννης ἀφοῦ ἀπολογοῦνταν, νά μή γνῶριζε τό πράγμα;

Ο ΔΙΑΚ. Τήν ἀλήθεια εἶπες, ἂν βέβαια εἶχε αὐτός κάποια καλή διάθεση καί δὲν ἄλλαξε τήν καταγγελία τῶν κληρικῶν, ἱκανοποιώντας ἔτσι τήν ὀργή του.

Ο ΕΠΙΣΚ. Μά τό φόβο λοιπόν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξουσιάζει τούς ἀπειρους φόβους, δέ θά σοῦ πῶ διαφορετικά, ἀλλ' ὅπως ἔχει πραγματικά ἡ ὑπόθεση γιά τούς κληρικούς πού εἶπες. Ἦταν κάποιος Ἰσίδωρος, πρεσβύτερος ἀκόμη ἀπό τή χειροτονία τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου, στό ὀγδοηκοστό ἔτος τῆς ἡλικίας του (πού τόν γνωρίζουν οἱ περισσότεροι Ρωμαῖοι, ὅταν ἤρθε στή Ρώμη γιά ἐκκλησιαστικές ὑποθέσεις, ἐνῶ ἦταν ὁ ξενοδόχος τῆς Ἀλεξάνδρειας· γνωρίζεις καί ἐσύ ὁ ἴδιος τόν ἄνδρα, ὅταν ἤρθε μαζί μέ τόν Ἀκάκιο καί μετέφερε τή σύμφιλίωση τοῦ Φλαβιανοῦ πρὸς τό Θεόφιλο, πού εἶχε διακοπεῖ γιά εἴκοσι χρόνια ἐξ αἰτίας τοῦ μακαρίου Εὐαγγελίου, ὁ ὁποῖος ἀγωνίσθηκε σέ πολλούς ἐκκλησιαστικούς ἀγῶνες). Σ' αὐτόν λοιπόν τόν Ἰσίδωρο κάποια γυναίκα, χήρα τῶν μεγιστάνων, ἔδωσε χίλια χρυσά νομίσματα, ὀρκίζοντας αὐτόν στήν ἀγία Τράπεζα ν' ἀγοράσει ροῦχα καί νά ντύσει τίς φτωχότερες γυναῖκες τῆς Ἀλεξάνδρειας, χωρὶς νά ἐνημερώσει τό Θεόφιλο, γιά νά μήν τά πάρει καί τά ξεδέψει στίς πέτρες (γιατί τόν εἶχε κυριέψει, ὅπως καί τό Φαραῶ, κάποια λιθομανία γιά οἰκοδομήματα, τά ὁποῖα δέ χρειάζεται καθόλου ἡ Ἐκκλησία -αὐτά βρίσκονται σέ δεύτερη μοῖρα· ἄκουσε ὁμως αὐτό πού ἐπεῖγει γιά τόν Ἰσίδωρο).

Ἢταν πῆρε λοιπόν ὁ Ἰσίδωρος τά νομίσματα, τά ξεδεύει γιά τίς φτωχές γυναῖκες καί τίς χήρες. Ἔμαθε ἀπό κάπου ὁ Θεόφιλος (γιατί τίποτε δὲν τοῦ ξέφευγε τήν προσοχή ἀπ' ὅσα γίνονταν ἢ λέγονταν παντοῦ, ἀφοῦ εἶχε κατασκόπους -γιά νά μήν πῶ διαφορετικά), καί καλεῖ τόν Ἰσίδωρο, ἐρωτώντας μέ μαλακό τρόπο νά μάθει, ἐάν πραγματικά ἔτσι συμβαίνει. Αὐτός χωρὶς ν' ἀρνηθεῖ ὁμολόγησε τήν ἐκτέλεση αὐτοῦ τοῦ ἔργου. Καί ὁ Θεόφιλος ὅταν ἄκουσε, ἔστρεψε ἄλλοῦ τή σκηνή, καί αὐτός πού πρὶν τήν ἀλλαγὴ ἦταν πρῶτος καί φαινόταν καλός ὅταν ἐρωτοῦσε, μετὰ τήν ἀλλαγὴ φούσκωσε ὀλόκληρος ἀλλάζοντας μορφές, ὅταν ἤρθε ἡ ἀπάντηση τοῦ Ἰσιδώρου. Καί

7. Ψαλμ. 7, 5.

μικρὸν ἐφησυχάσας χρόνον, καθάπερ λαθροδάκτης κύων, μετὰ δύο μῆνας προφέρει χαρτίον, συγκροτήσας τὸ ἱερατεῖον, παρόντος τοῦ Ἰσιδώρου λέγων, ὅτι «Τοῦτο ἐδεξάμην πρὸ δέκα ὀκτώ ἐτῶν, Ἰσιδώρε, κατὰ σοῦ· Καὶ ἐπειδὴ περιάσχολος ἐγενόμην, λήθη παρέδωκα τὸ πρᾶγμα. Νῦν δὲ ἐτέρους ἐπιζητῶν χάριτας, εὔρηκα τοῦτο τὸ περὶ σοῦ χαρτίον. Ἀπολόγησαι πρὸς αὐτό». Περιεῖχεν δὲ ὁ χάρτης ἐγκλημα τὸ Σοδόμων. Πρὸς ταῦτα ὁ Ἰσιδώρος ἀπολογούμενος λέγει τῷ Θεοφίλῳ· «Συγχωρήσωμεν ἀληθὲς εἶναι, ὅτι καὶ ἐδέξω τὸν χάρτην, καὶ παρέπεσεν, οὐκ ἦν ὁ δοὺς τὸν λίβελλον, ἵνα ἐκ δευτέρου τοῦτον ἀπαιτηθῆ;». Πρὸς ταῦτα ὁ Θεόφιλος· «Ἄλλ' οὐ παρῆν ὁ παῖς, πλεύστης ὑπάρχων». Καὶ ὁ Ἰσιδώρος· «Οὐ παρῆν πάραυτα, ὡς λέγεις, πάπα; μετὰ τὸν πλοῦν οὐ παρῆν; τῷ δευτέρῳ ἔτει οὐ παρῆν, οὐδὲ τῷ τρίτῳ; καὶ νῦν εἰ πάρεστι, κέλευσον στήναι τὸν ἀνδρωπον».

Πρὸς ταῦτα ὁ Θεόφιλος, ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας μέλλων εὐκαταφρόνητος γίνεσθαι, ἀναβάλλεται εἰς ἡμέραν ἕτεραν. Καὶ λιπαρήσας τινὰ νεανίσκον ὑποσχέσει πολλαῖς, ἤλειπεν εἰς κατηγορίαν κατὰ τοῦ Ἰσιδώρου, δοὺς αὐτῷ, ὡς φασί, πεντεκαίδεκα χρυσίνους· ὃς ἐξαυτῆς ἀνατίθεται τῇ μητρὶ. Ἡ δὲ τοῦτο μὲν οὐ κατεδέξατο ὑπὸ τοῦ ἀκλινοῦς ὀφθαλμοῦ, τοῦτο δὲ ὑπὸ τοῦ δέους τῶν νόμων ἀνατραπεῖσα, ἐνδυμμένη μήποτε ὁ Ἰσιδώρος συκοφαντηθεὶς ἐκκαλέσεται ἐπὶ τὸν ἄρχοντα τῶν δήμων, ἐλθοῦσα ὁμολογεῖ τὴν δραματοουργίαν τῷ Ἰσιδώρῳ, δείξασα αὐτῷ τοὺς χρυσίνους, οὓς ἔλεγεν παρὰ τῆς ἀδελφῆς Θεοφίλου εἰληφέναι, «μισθὸν κατὰ τοῦ ἀδφῶν». Καὶ αὐτὴ μὲν διὰ πολλὰ ἐξαιρέτως δὲ διὰ τοῦτο τὴν ἀξίαν τίσασα ποινήν τελευτᾷ, τοὺς μαστοὺς χειρουργουμένη. Πρὸς ταῦτα ὁ Ἰσιδώρος ἔμενεν οἶκοι τὸν Θεὸν ἰκετεύων. Ὁ δὲ νεανίσκος, τὸ μὲν τοὺς νόμους φοβούμενος, τὸ δὲ τὸν Θεόφιλον δεινότερον ἐννοῶν τῇ ἀστοχίᾳ, ἐπὶ τὸ λυσιτελὲς καταφεύγει τείχος, τὴν ἐκκλησίαν, προσφυγὼν τῷ θυσιαστηρίῳ. Οὕτως ὁ Θεόφιλος κωφῇ τῇ δίκῃ ἀποκηρύττει τὸν Ἰσιδώρον τῆς ἐκκλησίας ἀνήκεστα ἐπιφημίας, σχηματισάμενος σεμνοπρέπειαν τῇ ἀδικίᾳ.

Πρὸς τούτοις δείσας ὁ Ἰσιδώρος μήποτε χαλεπωτέρῳ τῷ

ἀφοῦ ἡσύχασε γιά λίγο χρόνο, σάν τό ὕπουλο σκυλί, ὕστερα ἀπό δύο μῆνες παρουσιάζει ἔγγραφο, ἀφοῦ συγκάλεσε τό ἱερατεῖο, ἐνῶ ἦταν παρών ὁ Ἰσίδωρος, λέγοντας, ὅτι «Τό ἔλαβα αὐτό πρὶν ἀπό δεκαοχτῶ χρόνια, Ἰσίδωρε, ἐναντίον σου· ἐπειδή ὁμως ἡμουν πολυάσχολος, ξέχασα τήν ὑπόθεση. Τώρα ὁμως ἐπιζητώντας ἄλλα ἔγγραφα, βρῆκα αὐτό τό ἔγγραφο πού ἀφορᾷ ἐσένα. Ἀπολογήσου γι' αὐτό». Περιεῖχε τό ἔγγραφο τήν κατηγορία τῶν Σοδόμων. Σ' αὐτά ὁ Ἰσίδωρος ἀπολογήθηκε λέγοντας στό Θεόφιλο· «Ἄς δεχθούμε πῶς εἶναι ἀλήθεια, ὅτι καί τό ἔγγραφο ἔλαβες καί ὅτι παρέπεσε, δέν ὑπῆρχε αὐτός πού ἔδωσε τό λίβελλο, γιά νά τόν ἀναζητήσει γιά δευτέρα φορά;» Σ' αὐτά ὁ Θεόφιλος ἀπάντησε· «Δέν ἦταν παρών ὁ νέος, γιατί ταξίδευε μέ πλοῖο». Καί ὁ Ἰσίδωρος· «Δέν ἦταν παρών ἐκείνη τή στιγμή, ὅπως λέγεις, πάπα· δέν ἦταν μετά τό ταξίδι; δέν ἦταν τό δεύτερο χρόνο, οὔτε τόν τρίτο; καί τώρα ἐάν εἶναι παρών, δῶσε διαταγή νά παρουσιασθεῖ ὁ ἄνθρωπος».

Στή συνέχεια ὁ Θεόφιλος, καθῶς ἐπρόκειτο ἀπό τήν ἴδια τήν ἀλήθεια νά γίνει ἀξιοκαταφρόνητος, ἀναβάλλει τήν ὑπόθεση γι' ἄλλη ἡμέρα. Καί ἰκετεύοντας κάποιον νεαρό μέ ὑποσχέσεις πολλές, τόν πρότρεψε νά κατηγορήσει τόν Ἰσίδωρο, ἀφοῦ τοῦ ἔδωσε δεκαπέντε χρυσά νομίσματα, ὅπως λέγουν. Αὐτός ἀμέσως παραδίνει τά νομίσματα στή μητέρα του. Αὐτή ὁμως δέν τά δέχθηκε εἴτε γιατί τήν ἀπέτρεψε ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, εἴτε γιατί τήν ἀπέτρεψε ὁ φόβος τῶν νόμων, ἐπειδή σκέφθηκε μήπως κάποτε ὁ Ἰσίδωρος, ἂν συκοφαντήθηκε, τήν προσκαλέσει στό δήμαρχο, ἀφοῦ ἦρθε σ' αὐτόν τοῦ ὁμολογεῖ τή σκηνοθεσία, δείχνοντας στόν Ἰσίδωρο τά χρυσά νομίσματα, τά ὁποῖα ἔλεγε ὅτι εἶχε λάβει ἀπό τήν ἀδελφή τοῦ Θεοφίλου, «μισθό ἐναντίον τοῦ ἀθώου»⁸. Καί ἡ ἀδελφή τοῦ Θεοφίλου γιά πολλά ἄλλα αἴτια, ἐξαιρετικά ὁμως γι' αὐτό, πληρώνοντας μέ τήν ἀνάλογη ποινή πεθαίνει μέ τήν ἀποκοπή τῶν μαστῶν της. Ἔπειτα ὁ Ἰσίδωρος ἔμενε στό σπίτι ἰκετεύοντας τό Θεό. Καί ὁ νεαρός, εἴτε γιατί φοβήθηκε τούς νόμους, εἴτε γιατί φαντάσθηκε τό Θεόφιλο φοβερότερο ἐξ αἰτίας τῆς ἀποτυχίας του, καταφεύγει στό χρήσιμο τεῖχος, τήν ἐκκλησία, προσφεύγοντας στήν ἁγία Τράπεζα. Ἔτσι ὁ Θεόφιλος ἐρήμην ἀποκηρύσσει τόν Ἰσίδωρο ἀπό τήν Ἐκκλησία ἀναφέροντας φοβερά πράγματα καί σχηματίζοντας γιά τόν ἑαυτό του συμνοπρέπεια ἀπό τήν ἀδικία.

Ἔστερα ἀπ' αὐτά, ἐπειδή ὁ Ἰσίδωρος φοβήθηκε μήπως ὁ

θυμῷ πιεσθεὶς ὁ Θεόφιλος σκέπῃται κατ' αὐτοῦ ἐνέδραν τῆς
 σωτηρίας (φθάνει γάρ, ὡς φασί, καὶ μέχρι τούτων), ὁρομαῖος
 χωρεῖ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ τῆς Νιτρίας πρὸς τὸ τάγμα τῶν μοναχῶν,
 ἔνθα τὰς τῆς νεότητος ἡσκήκει διατριβάς· καὶ καθίσας ἐν τῷ
 5 κελλίῳ αὐτοῦ προσήχητο τῷ μακροθύμῳ Θεῷ ἐντυγχάνων.
 Ἐπὶ τούτοις τὸ ἀπρεπὲς καὶ ἄδηλον συνειδῶς ἑαυτῷ τῆς
 νίκης ὁ Θεόφιλος πέμπει γράμματα πρὸς τοὺς σύνεγγυς
 ἐπισκόπους, καὶ κελεύει τινὰς τῶν πρώτων ῥιφῆναι τοῦ ὄρους
 καὶ τῆς ἐνδοτέρας ἐρήμου, τοὺς ἐπὶ κεφαλῆς μοναχοὺς, οὐκ
 10 ἐπαγαγῶν τὴν αἰτίαν. Οἵτινες μοναχοὶ σὺν τοῖς πρεσβυτέροις
 κατελθόντες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν παρεκάλουν τὸν Θεόφιλον
 εἰπεῖν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν κατεδικάσθησαν ῥιφῆναι. Ὁ δὲ
 ὑφαίμοις ὀφθαλμοῖς δρακοντῶδες ἐνατενίσας ταυρηδὸν ὑπε-
 βλέπετο, ποτὲ μὲν πελιδόνος, ποτὲ δὲ ὠχρός, ποτὲ δὲ καὶ
 15 σαρκάζων, ὑπ' ἀκράτου ὀργῆς φερόμενος· ἐνειλεῖ τῷ Ἀμμω-
 νίῳ, ἀνδρὶ ἡλικιωτῇ, τὸ ὠμοφόριον ἐν τῷ τραχήλῳ οἰκείαις
 χερσί, καὶ πληγὰς ταῖς σιαγόσιν αὐτοῦ ἐμφορήσας, συνεσπα-
 σμένοις δακτύλοις αἰμάξας αὐτοῦ τὰς ῥίνας, ἐπιβοφῶν τῇ
 φωνῇ· «Αἰρετικέ, ἀναθεμάτισον Ὁριγένην»· μηδενὸς προκει-
 20 μένου πλὴν τῆς ἀξιώσεως ἔνεκεν Ἰσιδώρου. Τοιοῦτον γὰρ οἱ
 θυμοί, καθάπερ οἱ κύνες, τυφλὰ τίκτουσι καὶ τὰ πράγματα καὶ
 τὰ ῥήματα. Οὕτως οὖν αἱματόφυρτοι καὶ ἀναπόκριτοι ὑπο-
 στρέφαντες εἰς τὰς μονὰς αὐτῶν, εἶχοντο τῆς προκειμένης
 ἀσκήσεως, τῇ μαθησεί τὴν φύσιν ὀξύναντες, δι' ὧν ἡ σωτηρία
 25 προσγίνεται, ἔλαττον φροντίσαντες τῆς τούτου μανίας, τῷ
 μηδὲν ἑαυτοὺς συνειδέναι κακόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Πρὸς τούτοις οὐκ ἡρεμήσας ὁ Θεόφιλος ἀποστέλλει πρὸς
 τοὺς ἐκ γειτόνων ἐπισκόπους, καὶ συγκροτεῖ κατὰ τῶν μονα-
 30 χῶν συνέδριον· οὔτε δὲ καλέσας αὐτοὺς εἰς ἀπολογία, οὔτε
 μεταδούς λόγου, ἀποκηρύττει τρεῖς ἀνδρας τοὺς ἐπ' ἐξοχῆς
 (φοβηθεὶς ἀδρόως κατὰ τοῦ πλήθους ἐξενεγκεῖν τὴν τιμω-

9. Ὁ Ἀμμώνιος ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς τέσσερις ὀνομαστοὺς Μακροὺς Ἀδελφοὺς.

Θεόφιλος παρακινούμενος από χειρότερο θυμό σχεδιάσει ἐναντίον του ἐπιβουλή τῆς ζωῆς του (γιατί φθάνει, ὅπως λέγουν, καί μέχρι σ' αὐτά), ἀναχωρεῖ γρήγορα γιά τό βουνό τῆς Νιτρίας πρὸς τό τάγμα τῶν μοναχῶν, ὅπου εἶχε ἀσκηθεῖ τὸν καιρὸ τῆς νεότητά του, καί μένοντας στό κελλί του προσευχόταν παρακαλώντας τό μακρόθυμο Θεό. Ἐπειτα ὁ Θεόφιλος ἀναγνωρίζοντας τό αἰσχρὸ καί ἀβέβαιο τῆς νίκης του στέλνει γράμματα στοὺς κοντινοὺς ἐπισκόπους, καί δίνει ἐντολή νά διώξουν ἀπὸ τό βουνό καί τό ἐσωτερικὸ τῆς ἐρήμου μερικοὺς ἀπὸ τοὺς πρῶτους μοναχοὺς, δηλαδή τοὺς προϊστάμενους μοναχοὺς, χωρὶς ν' ἀναφέρει τὴν αἰτία. Αὐτοὶ οἱ μοναχοὶ μαζί μέ τοὺς πρεσβυτέρους κατέβηκαν στὴν Ἀλεξάνδρεια καί παρακαλοῦσαν τό θεόφιλο νά τοὺς πεί τὴν αἰτία, γιά τὴν ὁποία καταδικάσθηκαν νά ἐξορισθοῦν. Αὐτὸς ὅμως μέ μάτια γεμάτα θυμὸ ἀφοῦ τοὺς κοίταξε μοχθηρὰ, τοὺς ἔβλεπε σάν ταῦρος ἔχοντας στραμμένα τὰ μάτια του πρὸς τὰ κάτω, ἄλλοτε μαυροκίτρινος, ἄλλοτε κίτρινος, καί ἄλλοτε σαρκάζοντας, παρασυσρόμενος ἀπὸ παράφορη ὀργή· μέ τὰ χέρια του περιτυλίγει τό ὠμοφόριον στό λαιμὸ τοῦ Ἀμμωνίου¹, πού ἦταν συνομηλικὸς του, τὸν χτύπησε στὰ σαγόνια καί μέ γροθιῆς τοῦ μάτωσε τὴ μύτη, φωνάζοντας μέ δύναμη· «Αἰρετικές, ἀναθεμάτισε τὸν Ὠριγένη», χωρὶς νά ὑπάρχει καμιὰ αἰτία ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐκτίμησή του ἐξ αἰτίας τοῦ Ἰσιδώρου. Γιατί τέτοιοι εἶναι οἱ θυμοί, γεννοῦν τυφλά παιδιά, ὅπως τὰ σκυλιά, καί τὰ λόγια δηλαδή καί τίς πράξεις. Ἐτσι λοιπὸν αἰμόφυργοι καί χωρὶς ἀπάντηση ἐπέστρεψαν στὰ μοναστήρια τοὺς καί ἐπιδόθηκαν στὴ συνθησιμένη τους ἄσκηση, ἐνισχύοντας μέ τὴ μάθηση τὴ φύση τους, μέ τίς ὁποῖες ἐρχεται ἡ σωτηρία, φροντίζοντας ἐλάχιστα γιά τὴ μανία τοῦ Θεοφίλου, ἐπειδὴ δὲν ἀναγνώριζαν νά εἶχαν κάμει κανένα κακό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

Ἐπειτα ὁ Θεόφιλος χωρὶς νά ἡσυχάσει, στέλνει πρόσκληση στοὺς γειτονικοὺς ἐπισκόπους καί συγκροτεῖ σύνοδο ἐναντίον τῶν μοναχῶν. Καί χωρὶς νά τοὺς καλέσει αὐτοὺς σέ ἀπολογία καί χωρὶς νά τοὺς εἰδοποιήσει, ἀφορίζει τρεῖς ἐξέχοντες ἄνδρες¹ (ἐπειδὴ φοβήθηκε ν' ἀνακοινώσει τὴν τιμωρία συγχρόνως ἐναντίον ὅλων τῶν μοναχῶν), μέ τὴν πρόφασιν τῆς παραφθορᾶς τῶν δογμάτων. Καί αὐτοὺς πού πολλές

1. Τοὺς Ἀμμώνιο, Εὐσέβιο καί Εὐθύμιο, τοὺς τρεῖς ἀπὸ τοὺς τέσσερις Μακροὺς Ἀδελφούς.

ριαν), σχηματισάμενος δογμάτων παραφθοράν. Καὶ οὗς πολ-
λάκις ὑπὲρ ἐπισκόπων ἐτίμησεν ὡς διδασκάλους διὰ τὸν βίον,
διὰ τὸν λόγον, διὰ τὸν χρόνον, τούτους οὐκ ἠδέσθη γόητας
ὀνομάζων διὰ τὴν πρὸς Ἰσίδωρον σχέσιν. Καὶ μετὰ τὸ
5 ἀποκηρῦξαι, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὄρους ἀλείφει ἀνθρωπάρια πέντε, ἃ
μηδέποτε ἐν συλλόγῳ τῶν τῆς ἐρήμου γερόντων ἔστησαν
-ὄκνῳ, λέγειν ἀνάξια καὶ θυρωρίου· καὶ τὸν μὲν χειροτονεῖ
ἐπίσκοπον, ἐγκατατάξας κωμυδρίῳ, πόλιν οὐκ ἔχων (ἀδεῶς
γὰρ καὶ τὰς καινοτομίας εἰργάζετο, ἄλλον ἑαυτὸν Μωϋσέα
10 ὀνομάζων), τὸν δὲ πρεσβύτερον, τοὺς δὲ τρεῖς διακόνους, οὐκ
ὄντας τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλὰ διαφόρων τόπων (ὁ μὲν γὰρ ἦν
Λίβυς, ὁ δὲ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ δὲ Φαρανίτης, ὁ δὲ Παραλεώ-
της). Διὸ καὶ ὑπήκουσαν αὐτοῦ τῇ ματαιοπονίᾳ, τὸ ἀνέλπιστον
ἔχοντες τῶν τῆς πατρίδος ἐνεχύρων. Καὶ παρασκευάζει αὐ-
15 τοὺς δοῦναι λιθέλλους κατὰ τῶν τριῶν ἐκείνων, αὐτὸς ὑφάνας
τοὺς λόγους τῆς συκοφαντίας, τούτων μόνον συνεισηενγκάν-
των τὸ ὑπογράψαι.

Μετὰ τοῦτο λαβὼν τοὺς λιθέλλους παρ' αὐτῶν ἐπὶ τῆς
ἐκκλησίας εἰσέρχεται πρὸς τὸν ἀγουστάλιον καὶ ἀποτίθεται
20 κατ' αὐτῶν ἐντυχίαν ἐκ προσώπου οἰκείου ὁ ἀρχιερεὺς τῆς
Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως, συμπλέξας καὶ τοὺς τῆς συκοφαν-
τίας λιθέλλους, καὶ ἀξιοῖ στρατιωτικῇ βοηθείᾳ ῥιφήναι τοὺς
ἄνδρας ἀπὸ πάσης Αἰγύπτου. Λαβὼν δὲ σχῆματι τὸν στρατιώ-
την, ἅμα τῷ προστάγματι, συναδροῖζει πλῆθος πλημμελῶν
25 εὐκόλως περὶ τὰς ἀξίας, καὶ ἐπισκιρτᾷ τοῖς μοναστηρίοις
ἀδρόα νυκτί, οἰνοφυγήσας τοὺς παῖδας τοὺς σὺν αὐτῷ. Καὶ
πρῶτον μὲν τὸν τούτων-ἀδελφὸν Διόσκορον, ἅγιον ἐπίσκοπον
ὄντα τοῦ ὄρους, κελεύει τοῦ θρόνου ῥιφήναι, συρέντα δι'
οἰκετῶν Αἰδιόπων, καὶ αὐτῶν τάχα ἀκμὴν ἀφωτίστων, λαβὼν
30 αὐτοῦ τὴν παροικίαν, ἣν ἀπὸ τῆς παρουσίας Χριστοῦ εἶχεν ἡ
τοῦ Διοσκόρου πόλις. Μετὰ τοῦτο λαφυραγωγεῖ τὸ ὄρος,
μισθὸν τοῖς νεωτέροις τὰ μικρὰ πράγματα τῶν μοναχῶν
διδούς. Σκυλεύσας δὲ τὰς κέλλας ἐπιζητεῖ τοὺς τρεῖς ἐκεί-
νους, οὗς κεχαλάκεισαν ἐν φρέατι, ψίαδον ἐπιδέντες τῷ
35 στομίῳ· μὴ εὐρῶν δὲ αὐτοὺς ἐμπίρησιν αὐτῶν φρυγάνοις τὰς
κέλλας, συγκαύσας τὰς βίβλους πάσας ἐνδιαθέτους καὶ

φορές τίμησε περισσότερο από επισκόπους σάν διδασκάλους γιά τή ζωή τους, γιά τό κήρυγμά τους, γιά τήν ηλικία τους, αὐτούς δέν ντράπηκε νά τούς ὀνομάσει ἀπατεῶνες, ἐξ αἰτίας τῆς φιλίας τους μέ τόν Ἰσιδωρο. Καί μετά τόν ἀφορισμό, ἐτοιμάζει ἀπ' αὐτό τό βουνό πέντε ἀσήμαντους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ποτέ δέν πῆραν μέρος σέ συνέλευση τῶν γερόντων τῆς ἐρήμου - παραλείπω νά πῶ πῶς ἦταν ἀνάξιοι καί γιά τό ἀξίωμα τοῦ θυρωροῦ σέ μοναστήρι· καί τόν ἕνα χειροτονεῖ ἐπίσκοπο τοποθετώντας τον σέ χωριό, ἐπειδή δέν εἶχε πόλη (ἀφοῦ καινοτομοῦσε χωρίς φόβο, ὀνομάζοντας τόν ἑαυτό του ἄλλο Μωϋσῆ), τόν ἄλλο πρεσβύτερο, καί τούς ἄλλους τρεῖς διακόνους, ἐπειδή δέν ἦταν Αἰγύπτιοι, ἀλλ' ἀπό διάφορους τόπους (ὁ ἕνας ἦταν Λίβυος, ὁ ἄλλος Ἀλεξανδρινός, ὁ ἄλλος Φαρανίτης καί ὁ ἄλλος Παραλεώτης). Γι' αὐτό καί ὑπάκουσαν στήν παρανομία του, ἀφοῦ ἀπό τίς ἐγγυήσεις τῆς πατρίδας τους δέν εἶχαν ἐλπίδες νά γίνουν κληρικοί. Καί τούς προετοιμάζει νά δώσουν κατηγορητήρια ἐγγραφα ἐναντίον τῶν τριῶν αὐτῶν μοναχῶν ἐξυφαίνοντας αὐτός τούς λόγους τῆς συκοφαντίας, ἐνῶ αὐτοί θά πρόσθεταν μόνο τήν ὑπογραφή τους.

Μετά ἀπ' αὐτό, ἀφοῦ πῆρε τούς λιβέλλους ἀπ' αὐτούς μπροστά στούς ἐκκλησιαζόμενους, ἐπισκέπτεται τόν ἀγουστάλιο καί καταθέτει ὁ ἀρχιερέας τῆς ἐπαρχίας τῆς Αἰγύπτου ἐναντίον αὐτῶν αἴτηση δίκη του, συνδέοντας καί τούς συκοφαντικούς λιβέλλους καί ἀξιῶνει ν' ἀπομακρυνθοῦν οἱ ἄνδρες αὐτοί ἀπ' ὅλη τήν Αἴγυπτο μέ στρατιωτική βοήθεια. Παίρνοντας ὅμως σάν πρόσχημα τό στρατιώτη, συγχρόνως μέ τήν προσταγή συγκεντρώνει πολλούς, ἐπειδή εὐκολα ἐκτρεπόταν ἐναντίον τῶν ἀξιών, καί ἐφορμᾶ στά μοναστήρια μέσα στή νύχτα, ἀφοῦ μέθυσσε τούς ὁπαδούς του αὐτούς. Καί πρῶτα διατάζει τόν ἀδελφό αὐτῶν Διόσκουρο², τόν ἅγιο ἐπίσκοπο τοῦ ὄρους, ν' ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τήν ἔδρα του, καί νά συρθεῖ βίαια ἀπό Αἰθίοπες δούλους -οἱ ὅποιοι δῆθεν δέν ἦταν ἀκόμη Χριστιανοί, καταργώντας τήν παροικία του, τήν ὁποία ἀπό τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ εἶχε ἡ πόλη τοῦ Διοσκόρου. Ὑστερα λαφυραγωγεῖ τό ὄρος, δίνοντας τά μικρά πράγματα τῶν μοναχῶν σάν μισθό στούς νεαρούς. Ἀφοῦ γύμνωσε τά κελιά ἀναζητεῖ ἐκείνους τούς τρεῖς, τούς ὁποίους εἶχαν κατεβάσει σ' ἕνα πηγάδι, τοποθετώντας μία ψάθα στό ἄνοιγμά του. Ἐπειδή ὅμως δέν τούς βρῆκε αὐτούς, καίει μέ ξερά κλαδιά τά κελιά τους, καίοντας μαζί ὅλα τά βιβλία τους πού ἦταν κρυμμένα καί

2. Ὁ Διόσκουρος ἦταν ὁ τέταρτος ἀπό τούς ὀνομαστούς Μακρούς Ἀδελφούς.

σπουδαίας, καὶ παιδίον ἓν, ὡς ἔφασαν οἱ ἑωρακότες, καὶ τὰ σύμβολα τῶν μυστηρίων.

Οὕτως οὖν λωφήσας τῆς ἀλόγου ὀργῆς καταλαμβάνει πάλιν τὴν Ἀλεξάνδρειαν, δούς χώραν φυγῆς τοῖς ἀγίοις 5 ἐκείνοις· οἵτινες ἑξαυτῆς λαβόντες αὐτῶν τὰς μηλωτὰς ἐξέρχονται εἰς τὴν Παλαιστίνην, Αἰλίαν καταλαβόντες· οἷς συνεξῆλθον σὺν πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις τοῦ ὄρους τριακόσιοι τῶν μοναχῶν σπουδαίων, οἱ δ' ἕτεροι διαφόροις διεσπάρησαν τόποις. Τούτων μὴ φέρων τὴν ἰδιοπραγίαν «ὁ σκολιός» τὸν 10 δρόμον «ὄφισ» ἀνασεῖει πάλιν κατ' αὐτῶν τὸν Θεόφιλον· ὃς ἀναβρασθεὶς ὑπὸ τῆς ὀργῆς χαράσσει γράμματα πρὸς τοὺς τῆς Παλαιστίνης ἐπισκόπους, λέγων· «Οὐκ ἔδει μὲν ὑμᾶς παρὰ γνώμην μου ἐν ταῖς πόλεσιν ὑποδέξασθαι τούτους· ἐπειδὴ δὲ ἠγνοήσατε, συγγνώμην ὑμῖν νέμω. Τοῦ λοιποῦ 15 τοίνυν φροντίσατε, μῆτε εἰς ἐκκλησιαστικόν, μῆτε εἰς ἰδιωτικόν τούτους ὑποδέξασθαι τόπον». Οὐ μόνον λέγων, ἀλλὰ καὶ φανταζόμενος εἶναι θεός, τῇ ὑπερβολῇ τῆς οἰήσεως.

Οἱ δὲ ὑπὸ τῆς πολλῆς ἀνάγκης φερόμενοι, διὰ τὸ τόπους ἐκ τόπων ἀμείβειν, καταλαμβάνουσι τὸ στρατόπεδον, ἔνθα 20 ἐνεθρόνιστο ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης ὑπὸ τῆς θείας χειρὸς εἰς ἐπιμέλειαν τῶν δυναστευόντων· καὶ προσπεσόντες αὐτοῦ τοῖς γόνασιν, ἐδέοντο βοηθῆσαι ψυχαῖς συκοφαντουμέναις καὶ λεηλατουμέναις ὑπὸ τῶν τοῦτο μᾶλλον ἢ εὖ ποιεῖν εἰδισμένων. Ἔστη ὁ Ἰωάννης καὶ εἶδεν πεντήκοντα λογάδων ἀνδρῶν 25 πολιὰν πόνοις ἱεροῖς θαφεῖσαν στολήν ἡμφιεσμένην, καὶ δριμυχδεῖς φιλαδελφίας πάθει, κατὰ τὸν Ἰωσήφ, δάκρυσιν συνεσχέδη, πυνθανόμενος παρ' αὐτῶν, ποῖος «ὅς ἐκ δρυμοῦ ἢ μονιὸς ἀγριὸς τῆ» πολυκάρπῳ «ταύτῃ ἀμπέλῳ» ἐβάσκηεν. Οἱ δὲ φασιν· «Καθίσας, πάτερ, μὴ τῶσον ἡμᾶς οὐχ ὡς ἔτυχεν 30 τρωθέντας τῇ Θεοφίλου τοῦ πάπα μανίᾳ, εἰ ἄρα δυνηθείης συνουλῶσαι ἡμῶν τὰ τῶν τραυμάτων οἰδήματα· ἐὰν γὰρ καὶ αὐτὸς ἡμᾶς παραλογίσῃ, ἢ αἰδεσθεῖς ἢ φοβηθεῖς τὸν Θεόφιλον κατὰ τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους, οὐδὲν λοιπὸν παρ' ἡμῶν ὑστερεῖται ἢ τῷ βασιλεῖ προσελθόντας ἀναδιδάξαι τὰς αὐτοῦ 35 κακοπραγίας ἐπὶ ὕβρει τῆς ἐκκλησίας. Εἰ τοίνυν φροντίζεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπολήψεως, ἐπινεύσας πείσον αὐτὸν

3. Τό 136 μ.Χ. ὁ Ἀδριανὸς ὀνόμασε τὴν Ἱερουσαλήμ Αἰλία Καπιτωλίνα. (Εὐσεβίου, Ἑκκλ. Ἱστ. 4, 6).

σπουδαία, και ένα παιδί, όπως είπαν οι αυτόπτες μάρτυρες, και τά σκευή των μυστηρίων.

Έτσι λοιπόν καταπραυνοντας την παράλογη όργη του, φθάνει πάλι στην 'Αλεξάνδρεια, αφού έδωσε στους αγίους εκείνους άδεια να φύγουν. Αυτοί παίρνοντας άμέσως τίς μοναχικές τους μηλωτές φεύγουν στην Παλαιστίνη και εγκαταστάθηκαν στην Αιλία³. Μ' αυτούς έφυγαν μαζί με τούς πρεσβυτέρους και διακόνους του όρους τριακόσιοι αξιόλογοι μοναχοί και οι άλλοι διασκορπίστηκαν σε διάφορους τόπους. Ο διεστραμμένος διάβολος όμως δεν μπορούσε να υποφέρει την πράξη τους και ξεσηκώνει πάλι έναντίον τους τό Θεόφιλο, ό οποίος βράζοντας από όργη γράφει γράμματα στους επισκόπους της Παλαιστίνης λέγοντας: «Δέν έπρεπε βέβαια έσεις, αντίθετα από τή γνώμη μου, να τούς δεχθείτε στίς πόλεις σας αυτούς: επειδή όμως δεν ξέρατε, σās δίνω συγγνώμη. Στο μέλλον λοιπόν φροντίστε να μήν τούς δεχθείτε ούτε σε εκκλησιαστικό ούτε σε ιδιωτικό χώρο». Όχι μόνο έλεγε αυτά, αλλά και φανταζόταν ότι είναι Θεός, από την υπερβολική του άλαζονεία.

Οι άλλοι όμως πιεζόμενοι από τή μεγάλη ανάγκη, επειδή πήγαιναν από τόπο σε τόπο, φθάνουν στην πρωτεύουσα, όπου είχε ενθρονισθει από τή θεία πρόνοια, ό επίσκοπος 'Ιωάννης για να επιβλέπει τούς άρχοντες, και αφού έπεσαν στα γόνατά του, τόν παρακαλουσαν να βοηθήσει ανθρώπους πού συκοφαντήθηκαν και λεηλατήθηκαν από εκείνους πού έχουν συνηθίσει περισσότερο να κάνουν αυτό παρά τό καλό. Σηκώθηκε ό 'Ιωάννης και είδε πενήντα επίλεκτους γέροντες μέ άσπρα μαλλιά, πού είχαν άσπρίσει από τούς ιερους κόπους, και αφού τόν κατέλαβε δυνατά τό πάθος της αγάπης, δάκρυσε, σύμφωνα μέ τή διήγηση του 'Ιωσήφ⁴, και ζήτησε να μάθει απ' αυτούς ποιός «αγριόχοιρος του δάσους ή λύκος» έβλαψε τό ευφορο «αυτό άμπέλι»⁵. Και αυτοί άπάντησαν: «Κάθισε, πάτερ, και βάλε μας επιδέσμους, επειδή μās τραυμάτισε πολύ ή μανία του πάπα Θεοφίλου, μήπως και μπορέσεις να μās έπουλώσεις τό πρηξιμο των τραυμάτων μας. Έάν λοιπόν και έσύ μās παραπλανήσεις, είτε από σεβασμό είτε από φόβο προς τό Θεόφιλο όπως και οι άλλοι επίσκοποι, τίποτε δέ μās μένει στη συνέχεια παρά να πάμε στο βασιλιά και να του έξηγήσουμε τίς κακές τους πράξεις πού ήταν ύβριστικές για την 'Εκκλησία. Έάν λοιπόν φροντίζεις για την υπόληψη της 'Εκκλησίας, αφού δεχθείς πείσει αυτόν να μās επιτρέψει να εγκατασταθούμε στην Αίγυπτο, αφού δέ

4. Βλ. Γεν. 45, 1-2.

5. Ψαλμ. 79, 14-15.

συγχωρήσαι ἡμῖν τὴν οἴκησιν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, μηδὲν ἐπταικόσι
μητε εἰς τὸν νόμον τοῦ Σωτῆρος, μήτε εἰς αὐτὸν ἐκείνον».

Ἐπὶ τούτοις νομίσας ὁ Ἰωάννης εὐχερῶς μεταβάλλει τὴν
Θεοφίλου πρὸς αὐτοὺς μνησικακίαν, ἠδέως ἤρπασεν τὸ
5 πρᾶγμα· παρακαλέσας δὲ τοὺς ἄνδρας φιλοθέῳ σιγῇ πρὸς
πάντας ἡσυχάσαι τὴν αἰτίαν τῆς παρουσίας, «μέχρι οὐ ἀπο-
στείλω πρὸς τὸν ἀδελφὸν Θεόφιλον». Καὶ δούς αὐτοῖς ἐν τῇ
Ἄναστασία καλουμένη ἐκκλησίᾳ μονὰς πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν,
αὐτὸς μὲν οὐκ ἐπεκούρει τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν· γυναῖκες δὲ
10 φιλόθεοι ἐπήρκουν αὐτοῖς τὴν δίαιταν, καὶ αὐτῶν συνεισφε-
ρόντων ἐκ μέρους τῇ τῶν χειρῶν ἐργασίᾳ. Συνέβη οὖν κατ'
ἐκεῖνο καιροῦ κληρικούς εἶναι τοῦ Θεοφίλου ἐν τῇ Κωνσταν-
τινουπόλει, προαγοράζοντας τῶν χειροτονουμένων ἀρχόντων
τὰς προαγωγὰς ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ διοικήσει, τὰς εἰς αὐτὸν
15 εὐνοίας περιποιουμένους ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν αὐτὸν λυπούντων.
Προσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης ἐπυνθάνετο, εἰ
ἐπίστανται τοὺς παρόντας ἀσκητὰς. Οἱ δὲ φιλαλήθως ἐμαρτύ-
ρησαν τοῖς ἀνδράσι, λέγοντες τῷ Ἰωάννῃ, ὅτι «Καὶ ἴσμεν
αὐτοὺς, καὶ μεγάλην ὑπέστησαν βίαν. Καὶ εἰ θούλει, δέσποτα,
20 τῆς μὲν πνευματικῆς κοινωνίας αὐτοῖς μὴ μεταδῶς, ἵνα μὴ
λυπήσῃς τὸν πάπαν, φιλοφρόνησαι δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις, πρέπει
γάρ σοι, ὡς ἐπισκόπῳ».

Οὕτως ὁ Ἰωάννης οὐκ ἐδέξατο μὲν αὐτοὺς εἰς κοινωνίαν,
γράφει δὲ λιπαρῶν τῷ Θεοφίλῳ· «Ταύτην μοι παράσχου τὴν
25 χάριν ὡς τέκνῳ σῶ καὶ ἀδελφῷ, ἐναγκαλισάμενος τοὺς ἄν-
δρας». Πρὸς τούτοις ὁ Θεόφιλος τὴν μὲν χάριν οὐ παρέσχεν
τῷ Ἰωάννῃ, ἀποστέλλει δὲ τινὰς περισσευρμένους εἰς λογικὰς
ἀμίλλας (περὶ ὧν προείπομεν ἀνωτέρῳ) καὶ παρασκευάζει
δεήσεις αὐτοὺς ἐπιδιδόναι, ἅς συνήθως αὐτὸς ὑπηγόρευσεν,
30 περιεχούσας μὲν ψεῦδος ὠμολογημένον, ἡμφιεσμένον δὲ τὴν
πολυσχιδῆ συκοφαντίαν τὴν ἐν τοῖς ἀοράτοις, μηδὲν ἔχων
αὐτῶν διαβάλλειν τὸν βίον· καὶ παρασκευάζει αὐτοὺς ἐν τῷ
παλατίῳ ὡς γόητας δακτυλοδεικτεῖσθαι. Ὡς δὲ εἶδον οἱ
ἀσκηταί, ὅτι οὐ μόνον αὐτὸν οὐ διορδοῦνται, ἀλλὰ καὶ εἰς
35 ὄργην πλείονα κινουῖσιν, ἀξιώτας αὐτῷ προσάγοντες πολλοὺς,
μετὰ τοῦ ἀναθεματίζειν πᾶσαν ψευδοδοξίαν, ἐπιδιδόσιν λι-

φταιξαμε καθόλου οὔτε ἀπέναντι στό νόμο τοῦ Χριστοῦ, οὔτε σ' ἐκεῖνον τόν ἴδιο».

Ἔστερα ἀπ' αὐτά νομίζοντας ὁ Ἰωάννης ὅτι εὐκολα θά μεταβάλει τή μνησικακία τοῦ Θεοφίλου πρὸς αὐτούς, ἀνέλαβε μέ εὐχαρίστηση τήν ὑπόθεση, καί παρακάλεσε αὐτούς μέ θεοσεβῆ σιγή πρὸς ὅλους νά παρασιωπήσουν τήν αἰτία τῆς παρουσίας τους, «μέχρι πού θά στείλω γράμμα στόν ἀδελφό Θεόφιλο». Καί τούς ἔδωσε δωμάτια, γι' ἀνάπαυση στό ναό τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἀλλά δέν τούς χορηγοῦσε τά ἀναγκαῖα τρόφιμα. Θεοσεβεῖς ὁμως γυναῖκες ἐφοδίαζαν σ' αὐτούς τή διατροφή, ἐνῶ οἱ μοναχοί πρόσφεραν ἕνα μέρος ἀπό τήν ἐργασία τῶν χειρῶν τους. Συνέβηκε λοιπόν ἐκεῖνο τόν καιρό νά βρισκονται στήν Κωνσταντινούπολη κληρικοί τοῦ Θεοφίλου, οἱ ὁποῖοι ἀγόραζαν ἀπό πρῖν τίς προαγωγές τῶν διοριζόμενων διοικητῶν στήν ἐπαρχία τῆς Αἰγύπτου, κερδίζοντας ἔτσι τή συμπάθεια αὐτῶν πρὸς τό Θεόφιλο γιά βλάβη τῶν ἐχθρῶν του. Ἀφοῦ τούς κάλεσε αὐτούς ὁ Ἰωάννης ζήτησε νά μάθει, ἂν γνωρίζουν τούς παρόντες ἀσκητές. Καί αὐτοί μέ φιλαλήθεια βεβαίωσαν γιά τούς μοναχοὺς, λέγοντας στόν Ἰωάννη, ὅτι «Καί τούς γνωρίζουμε, καί ὑπέφεραν πολλές διώξεις. Καί ἂν θέλεις, δέσποτα, στέρησε τους τήν πνευματική ἐπικοινωνία, γιά νά μή στενοχωρήσεις τόν πάπα, νά φέρεσαι ὁμως μέ φιλική διάθεση στά ἄλλα πράγματα -γιατί ἔτσι πρέπει νά κάνεις, σάν ἐπίσκοπος».

Ἔτσι ὁ Ἰωάννης δέ δέχθηκε αὐτούς σ' ἐπικοινωνία καί γράφει παρακαλώντας στό Θεόφιλο· «Κάμε μου αὐτή τή χάρη σάν τέκνο σου καί ἀδελφό σου, ν' ἀγκαλιάσεις αὐτούς τούς ἄνδρες». Ἐπειτα ἀπ' αὐτό ὁ Θεόφιλος δέν ἔκαμε τή χάρη στόν Ἰωάννη, ἀλλά στέλνει μερικούς πού ἦταν ἐξασκημένοι σέ συζητήσεις (γιά τούς ὁποίους εἶπαμε παραπάνω) καί τούς προετοιμάζει νά δώσουν στόν Ἰωάννη ἀναφορές, τίς ὁποῖες κατά τή συνήθεια αὐτός τίς ὑπαγόρευσε, πού περιείχαν ψέμα ὁμολογημένο καί στολισμένο μέ πολλές συκοφαντίες γιά ἀόρατες κακές συνήθειες, ἀφοῦ δέν μποροῦσε σέ τίποτε νά διαβάλλει τή ζωή τους· καί κατορθώνει νά τούς δακτυλοδείχνουν στό παλάτι σάν ἀπατεῶνες. Μόλις εἶδαν οἱ ἀσκητές, ὅτι ὄχι μόνο δέ σωφρονίζουν τό Θεόφιλο, ἀλλά καί σέ μεγαλύτερη ὀργή τόν παρακινοῦν, παρουσιάζοντας πολλούς ἀξιόπιστους μάρτυρες στόν Ἰωάννη, μαζί μέ τό ὅτι ἀναθεμάτιζαν κάθε κακοδοξία, τοῦ ἐπιδίδουν λιβέλλους γιά συζήτηση, κάνοντας γνωστές τίς διάφορες διώξεις, μαζί μέ κάποια

- βέλλους έντευκτικούς τῷ Ἰωάννη, ἀναδιδάξαντες τὰ τῆς τυραννίδος εἶδη, μετὰ καὶ κεφαλαίων τινῶν, ἃ αἰσχύνομαι ἐπὶ τῶν νηπιωτέρων τέως λέγειν, ἵνα μὴ καὶ τῆς πίστεως αὐτοὺς ἀπελάσω, ἴσως καὶ παρὰ τοῖς τελειότεροις οὐ πιστευόμενος.
- 5 Πάλιν καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ δι' ἑτέρων ἐπισκόπων ὁ Ἰωάννης παρακαλεῖ αὐτοὺς παύσασθαι τῆς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας διὰ τὴν ἐκ τῆς δίκης κακοπάθειαν, γράψας τῷ Θεοφίλῳ, ὅτι «Εἰς τοσοῦτον ἠλάθησαν λύπης οἱ ἄνδρες, ὡς καὶ ἐγγράφως σου κατηγορεῖν· λοιπὸν τὸ δοκοῦν σοι ἀντίγρα-
- 10 ψον· οὐ γὰρ ἀνέχονται μου ἀποστῆναι τοῦ στρατοπέδου». Ἐπὶ τούτοις διαπυρωθεὶς ὁλος ὁ Θεόφιλος εἶργει καὶ τὸν ἀδελφὸν τῶν μοναχῶν τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας, Διόσκορον τὸν ἐπίσκοπον, γεγηρακότα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· τῷ δ' ἐπισκόπῳ Ἰωάννη γράφει· «Οἶμαι μὲν σε μὴ ἀγνοεῖν τὸ διάταγμα τῶν
- 15 κανόνων τῶν ἐν Νικαίᾳ, ὅπου θεσπίζουσιν «ἐπίσκοπον ὑπερῶριον μὴ κρίνειν δίκην»· εἰ δὲ ἀγνοεῖς, μαθὼν ἀπόσχου τῶν κατ' ἐμοῦ λιθέλλων. Εἰς γὰρ καὶ δέοι με κριθῆναι, παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ οὐ παρὰ σοῦ ἀφεστῶτος ἑβδομηκοντα πέντε ἡμερῶν ὁδόν».

20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

- Λαθὼν τὴν ἐπιστολὴν ὁ Ἰωάννης καὶ ἀναγνούς, ταύτην μὲν ἔσχεν παρ' ἑαυτοῦ, τοῖς δὲ ἀσκηταῖς ἀμφοτέρων τῶν μερῶν διελέχθη τὰ πρὸς εἰρήνην. Ἀκούσαντα δὲ ἀμφοτέρα τὰ μέρη ἐτραχύνθη, τὸ μὲν ὡς τετυραννημένον, τὸ δὲ ὡς οὐκ ἔχον ἀνευ
- 25 Θεοφίλου τὴν τῆς εἰρήνης ἐξουσίαν, διὰ τὸ καὶ κατὰ κέλευσιν αὐτοῦ ἐπιδεδωκέναι τὰς τῆς συκοφαντίας δεήσεις. Οὕτως ὁ Ἰωάννης δοὺς αὐτοῖς ἀπόκρισιν ἀπέλυσεν τῆς ἑαυτοῦ διανοίας. Πρὸς τούτοις ἀναχωρήσαντες οἱ μοναχοὶ τοῦ μέρους τοῦ ἡδικομένου, συντάσσουσι πολυστίχους δεήσεις, ἐγγρά-
- 30 ψαντες κατὰ μὲν τῶν μοναχῶν ὡς συκοφαντῶν, κατὰ δὲ Θεοφίλου τὰ Θεοφίλου, ἵνα μὴ ἄλλως εἶπω τοσαῦτα ὅσα ἕκαστος οἶδεν. Καὶ έντευξάμενοι τοῖς αὐγούστοις προσέρχον-

7. Κανόνας 5, γὰ τῖς ἐπαρχικὲς συνόδους. Μᾶλλον ὁ 2 κανόνας τῆς Β΄ Οἰκ. Συνόδου (381).

σημεία, τὰ ὅποια ντρέπομαι νά πῶ μπροστά σ' αὐτούς πού πρὶν ἀπό λίγο ἦταν νήπιοι στήν πίστη, γιά νά μήν τούς ἀπομακρύνω καί ἀπό τήν πίστη ἀκόμη, ἴσως καί ἀπό τούς τελειότερους στήν πίστη νά μήν γινόμεν πισταυτός.

Πάλι ὁ Ἰωάννης καί ὁ ἴδιος καί μέ ἄλλους ἐπισκόπους τούς παρακαλεῖ αὐτούς νά σταματήσουν τήν κατηγορία τους ἐναντίον τοῦ Θεοφίλου γιά ν' ἀποφύγουν τήν ταλαιπωρία ἀπό τή δίκη, καί ἔγραψε στό Θεόφιλο, ὅτι « Ἐφθασαν σέ τέτοιο σημεῖο λύπης οἱ ἄνδρες, ὥστε νά σέ κατηγοροῦν καί ἐγγράφως· γράψε λοιπόν τή γνώμη σου, γιατί δέν πείθονται στά λόγια μου ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπό τήν πρωτεύουσα». Μετά ἀπ' αὐτά ὀργισμένος τελείως ὁ Θεόφιλος ἀφορίζει καί τόν ἀδελφό τῶν μοναχῶν τῆς Ἐκκλησίας του, τόν ἐπίσκοπο Διόσκορο, πού εἶχε γεράσει μέσα στήν ἐκκλησία, καί γράφει στόν ἐπίσκοπο Ἰωάννη· «Νομίζω πῶς ἀγνοεῖς τό διάταγμα τῶν κανόνων τῆς συνόδου τῆς Νίκαιας, πού θεοπίζουν 'νά μή δικάζει κανεῖς ἐπίσκοπο ξένης ἐπαρχίας'· ἔάν πραγματικά ἀγνοεῖς, μάθε καί ἀπόφυγε τούς ἐναντίον μου λιβέλλους. Γιατί ἂν πρέπει νά δικασθῶ, θά δικασθῶ ἀπό τούς Αἰγύπτιους ἐπισκόπους, καί ὄχι ἀπό σένα πού ἀπέχεις ἑβδομήντα πέντε ἡμέρες δρόμο».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

Ὅταν ἔλαβε τήν ἐπιστολή ὁ Ἰωάννης καί τή διάβασε, τήν ἔκρυψε, καί πρὸς τούς ἀσκητές καί τῶν δύο μερῶν μίλησε γιά εἰρήνη. Ἀφοῦ ἄκουσαν καί τὰ δύο τὰ μέρη δυσαρεστήθηκαν, τό ἕνα ἐπειδὴ ἔνωθε βασανισμένο, καί τό ἄλλο ἐπειδὴ χωρίς τή γνώμη τοῦ Θεοφίλου δέν εἶχε τό δικαίωμα γιά εἰρήνη, ἀφοῦ καί κατά διαταγή του εἶχε ἐπιδώσει τίς συκοφαντικές ἀναφορές. Ἔτσι ὁ Ἰωάννης δίνοντας σ' αὐτούς ἀπάντηση τούς ἔβγαλε ἀπό τό νοῦ του. Ὑστερα ἀπ' αὐτό ἀναχώρησαν οἱ μοναχοί τῆς ἀδικημένης πλευρᾶς καί συντάσσουν μακρές ἀναφορές, γράφοντας ἐναντίον τῶν μοναχῶν ὅτι εἶναι συκοφάντες, καί ἐναντίον τοῦ Θεοφίλου τίς ἐνέργειες τοῦ Θεοφίλου - γιά νά μήν πῶ διαφοροτικά τόσα πολλά ὅσα ὁ καθένας γνωρίζει. Καί καθὼς πῆγαν νά συναντήσουν τούς βασιλεῖς, ἔρχονται στό ναό τοῦ ἁγίου Ἰωάννη!

1. Ὁ ναός τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Βαπτιστή, στόν ὁποῖο φυλαγόταν ἡ κάρα τοῦ ἁγίου, κτίσθηκε ἀπό τό Μ. Θεοδοσίο. Βρισκόταν κοντά στό αὐτοκρατορικό θέρετρο, τό Ἐβδομο.

ται ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῇ βασιλίσῃ διηθέν-
 5 τες, τῶν μὲν ἀντιδίκων μοναχῶν τὴν δέησιν παρὰ τοῖς ἐπαρ-
 χοῖς γυμνασθῆναι, τὸν δὲ Θεόφιλον παραστάντα καὶ ἄκοντα
 ἐπὶ Ἰωάννου κριθῆναι. Ἐπράχθη ἡ δέησις ἔχουσα τὴν
 ἀπόφασιν τήνδε· «Ὡστε τὸν μὲν Θεόφιλον, παραστάντα διὰ
 τοῦ μαγίστρου καὶ ἐκόντα καὶ ἄκοντα, δοῦνται δίκην ἐπὶ
 10 Ἰωάννου, τοὺς δὲ Θεοφίλου μοναχοὺς ἢ συστήναι ἑαυτοῖς ἐπὶ
 τοῖς ἐγκλήμασιν, οἷς κατηγορήσαν τῶν ἁγίων γερόντων, ἢ τὰ
 τῶν συκοφαντῶν ὑφίστασθαι».

10 Οὕτως οὖν εἰς μὲν τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπεστάλη Ἐλά-
 φιος, ὁ νῦν ἀπὸ πριγκίπων, διαγαγεῖν τὸν Θεόφιλον, τὴν δὲ
 λοιπὴν ἀπόφασιν οἱ ἐπαρχοὶ ἐξεβίβασαν. Γυμναζομένης δὲ
 τῆς δίκης καὶ εἰς ἀπορον καταληγούσης, οἱ μὲν νόμοι ἐπέκειν-
 15 το ἀποσιλβόντες τὸ ξίφος, οἱ δὲ ἄδλιοι ἐκεῖνοι φοβηθέντες
 τὴν ἔκβασιν ὑπερτίθενται εἰς Θεόφιλον, ὡς αὐτοῦ αὐτοὺς
 ὑποβαλόντος καὶ τὰς δεήσεις ὑπαγορεύσαντος. Οὕτως ἡ τάξις
 βάλλει αὐτοὺς εἰς δεσμωτήριον μέχρι τῆς Θεοφίλου παρου-
 20 σίας, μὴ ἀνασχομένη ἐπὶ τοιαύτῃ ὑποδέσει δέξασθαι ἐγγύας.
 Καὶ τούτων οἱ μὲν τελευτῶσιν ἐν τῇ εἰρκτῇ χρονοτριβήσαντες
 διὰ τὴν Θεοφίλου θραδυτῆτα, οἱ δὲ μετὰ τὴν Θεοφίλου
 παρουσίαν, χρήμασι τὸ πρᾶγμα ἐξευμαρίσαντος ἐν τελευταίᾳ
 ἐξετάσει τὴν Προκόννησον οἰκεῖν παρὰ τῶν νόμων κατεκρί-
 θησαν ὡς συκοφάνται.

Οὕτως ὁ Θεόφιλος παραστάς, καθάπερ κάνδαρος πεφορ-
 25 τωμένος τῆς κόπρου τῶν ἐξ Αἰγύπτου καλλίστων καὶ αὐτῆς τῆς
 Ἰνδίας, ὑπὲρ δυσώδους φθόνου εὐωδίαν ἐκχέων, εἰσῆει εἰς
 τὴν Κωνσταντινούπολιν ἕκτην ὥραν, τῇ πέμπτῃ τοῦ σαββάτου,
 ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ κατακροτούμενος σίφους. Τὴν ἀτιμον
 ἀποφερόμενος δόξαν, περὶ ἧς προεῖπεν ὁ ἀπόστολος· «Ὡν ἡ
 30 δόξα ἐν τῇ αἰσχύνη αὐτῶν», ἐπενεγκῶν, «οἱ τὰ ἐπίγεια
 φρονοῦντες». Καὶ ξενίζεται ἐν σκηνώμασιν οὐ δικαίων, φυγῶν
 τὴν ἐκκλησίαν, ἐπιλαθόμενος τὸ Δαυειδικὸν ἐκεῖνο, «Ἐξελε-
 ξάμην παραρῶπιτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον ἢ
 οἰκεῖν με ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν»· εἰργόμενος τῆς ἐκκλη-

2. Ὁ Ἐλάφιος, πού ἦταν ὁ μάγιστρος, εἶχε τὸν τίτλο τοῦ πριγκίπηα ὅταν ἔγραφε ὁ Παλλάδιος. Εἶναι γνωστός μόνο ἀπὸ ἐδῶ.

3. Νησί τῆς Προποντίδας, γνωστό ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα γιὰ τὰ περίφημα μάρμαρά του.

παρακαλώντας τή βασίλισσα, ἡ ἀναφορὰ τῶν ἀντίπαλων μοναχῶν νά ἐξετασθῆι ἀπό τό συμβούλιο τῶν ἐπάρχων, ἐνῶ ὁ Θεόφιλος ἀφοῦ παραστῆι καί χωρίς τή θέλησή του νά δικασθῆι ἐνώπιον τοῦ Ἰωάννη. Εἰσακούσθηκε ἡ αἴτησή τους μέ τήν ἐξῆς ἀπόφαση· «Ὡστε ὁ Θεόφιλος, ἀφοῦ τόν φέρει ἐδῶ ὁ μάγιστρος εἴτε μέ τή θέλησή του εἴτε μέ τή βία, νά δικασθῆι ἐνώπιον τοῦ Ἰωάννη· καί οἱ μοναχοί τοῦ Θεοφίλου ἢ νά ὑποστηρίξουν τούς ἑαυτούς τους γιά τά ἐγκλήματα, γιά τά ὁποῖα κατηγορήσαν τούς ἅγιους γέροντες, ἢ νά ὑποστοῦν ὅσα ἀρμόζει στούς συκοφάντες».

Ἔτσι λοιπόν στάλθηκε στήν Ἀλεξάνδρεια ὁ Ἐλάφιος², αὐτός πού τώρα εἶναι πρίγκηπας, νά φέρει τό Θεόφιλο, ἐνῶ τήν ἄλλη ἀπόφαση τήν ἐκτελοῦσαν οἱ ἑπαρχοί. Καθῶς διεξαγόταν ἡ δίκη καί εἶχε φθάσει σέ ἀδιέξοδο, οἱ νόμοι ἀπειλοῦσαν ἀστράφτοντας τό ξίφος, καί οἱ ἄθλιοι ἐκεῖνοι ἐπειδή φοβήθηκαν τό ἀποτέλεσμα τά ἔρριξαν ὅλα ἐπάνω στό Θεόφιλο, ἐπειδή αὐτός τούς ὑπέβαλε καί ὑπαγόρευσε τίς ἀναφορές. Ἔτσι ὁ νόμος τούς ρίχνει αὐτούς στή φυλακή μέχρι νά παρουσιασθῆι ὁ Θεόφιλος, χωρίς νά ἐπιτρέψει νά δεχθοῦν σέ μιά τέτοια ὑπόθεση ἐγγύηση γι' ἀποφυλάκιση. Καί ἄλλοι ἀπ' αὐτούς πεθαίνουν στή φυλακή ἀφοῦ κάθισαν πολύ καιρό ἐξ αἰτίας τῆς καθυστέρησης τοῦ Θεοφίλου, ἐνῶ οἱ ἄλλοι μετά τήν ἀφιξη τοῦ Θεοφίλου, πού μέ χρήματα διευκόλυνε τήν ὑπόθεση, στήν τελευταία ἡμέρα τῆς δίκης καταδικάσθηκαν ἀπό τούς νόμους σάν συκοφάντες νά ζοῦν στήν Προκόννησο³.

Ἔτσι ὁ Θεόφιλος παρουσιάσθηκε, σάν σκάθραρος φορτωμένος τήν κοπριά τῶν δώρων ἀπό τήν Αἴγυπτο καί αὐτή τήν Ἰνδία⁴, σκορπίζοντας ἐξ αἰτίας τοῦ βρωμεροῦ φθόνου εὐωδιές καί μπήκε στήν Κωνσταντινούπολη τήν ἕκτη ὥρα⁵, ἡμέρα Πέμπτη, χειροκροτούμενος ἀπό πλῆθος ναυτικῶν. Δέχθηκε δηλαδή τήν ἐπαισχυνη δόξα, γιά τήν ὁποῖα εἶπε πρῖν ὁ ἀπόστολος· «Αὐτοί θεωροῦν δόξα τους τίς πράξεις πού φέρουν ντροπή», προσθέτοντας, «καί ἔχουν φρονήματα γήινα»⁶. Φιλοξενεῖται σέ καταλύματα κοσμικῶν καί ἀπέφυγε τήν Ἐκκλησία, ξεχνώντας αὐτά τά λόγια τοῦ Δαυίδ· «Προτίμησα νά μέ περιφρονοῦν στόν οἶκο τοῦ Θεοῦ μου περισσότερο παρά νά κατοικῶ σέ καταλύματα ἁμαρτωλῶν»⁷, ἀποκόβοντας συνειδητά τόν ἑαυτό του

4. Ὁ Θεόφιλος ἔφερε κυρίως ἀρώματα γιά δῶρα.

5. Δηλαδή στίς 12 τό μεσημέρι.

6. Φιλπ. 3, 9.

7. Ψαλμ. 83, 2.

σίας ὑπὸ τοῦ ἰδίου συνειδότος. Διατρίψας δὲ τρεῖς ἑβδομάδας ἡμερῶν, οὔτε τῷ ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ συνέτυχεν κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἐπισκόπων, οὔτε ἐπλησίασεν ὅλως τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἔμενεν ἀγωνιζόμενος νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν τὸ νέον

5 ἔχθος τῷ παλαιῷ ἐπισυνάψας, ὅπως τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην ἐξώσῃ, οὐ μόνον τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ζῆν· τοῦτο μὲν ἀφειδία χρυσοῦ τοὺς δεισιδαίμονας τῶν κρατούντων ὠνούμενος κατὰ τῆς ἀληθείας, τοῦτο δὲ πολυτελεῖ τραπέζῃ τοὺς γαστριμάργους δουλούμενος, τοῦτο δὲ καὶ κολακεία καὶ

10 ὑποσχέσει τῆς μείζονος ἀξίας τοὺς συμφένακας τῶν κληρικῶν ἐπαγόμενος.

Συνδήσας πάντας τούτους ἄνευ σχοινίου ταῖς ἡδοναῖς, καθάπερ λαοπλάνος τις δαίμων, τὸ κριτικὸν τῶν ψυχῶν καταγοητεύσας, ἐζήτηε πρόσωπον δαιμονιῶδες εἰς τὴν τοῦ

15 δράματος ὑπηρεσίαν, ὃ δὴ καὶ ἐπέτυχεν. Δύο γὰρ διακόνων ἐκβληθέντων τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου ἐπὶ πλημμελήμασι παρανόμοις, ἀπέχρησατο τῇ κουφότητι καὶ πείθει αὐτοὺς ἐπιδοῦναι λιβέλλους κατὰ τοῦ Ἰωάννου, ὑποσχόμενος αὐτοῖς ἀποκαταστήσαι εἰς τὸν τῆς λειτουργίας

20 τόπον (ἦν δὲ αὐτῶν τὰ πταίσματα, τοῦ μὲν φόνος, τοῦ δὲ μοιχεία), ὃ δὴ καὶ πεποίηκεν. Μετὰ γὰρ τὴν ἐξορίαν Ἰωάννου ἀποκατέστησεν αὐτοὺς εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν, δηλαδὴ τοὺς λιβέλλους ἐπιδόντας, οὓς ὑπηγόρευσεν αὐτὸς ἐκεῖνος, ἔχοντας μὲν ἀληθῆς οὐδέν, πλὴν τούτου, ὅτι παρῆνει πᾶσι μετὰ τὴν

25 κοινωνίαν ἀπογεύεσθαι ὕδατος ἢ πασιίλλου, ἵνα μὴ ἀκουσίως τῷ σιέλῳ ἢ τῷ φλέγματι συνεκπτύσωσί τι τοῦ συμβόλου· αὐτὸς πρῶτος ποιῶν τὸ πρᾶγμα, εὐλάβειαν ἐκδιδάσκων τοὺς βουλομένους.

Μετὰ δὲ τὸ δέξασθαι τοὺς λιβέλλους συστρέφεται παρὰ τῇ

30 Εὐγραφίᾳ, ἅμα Σευηριανῷ καὶ Ἀντιόχῳ καὶ Ἀκακίῳ καὶ λοιποῖς ἔχουσι μνησικακίαν κατὰ τοῦ Ἰωάννου ἐπὶ ταῖς παραινέσεσι ταῖς κοσμίαις. Εἰώθει γὰρ ὁ μακάριος, κατὰ τὸν Παῦλον, «δημοσίᾳ τε καὶ κατ' οἴκους» σεμνοπρέπειαν ἐκδιδάσκειν, μάλιστα συνεχῶς ταῖς τοιαύταις ἐπισκήπτων, ὅτι

35 «Γραῖδες οὔσαι διὰ τὸν χρόνον, τί ἀνηθᾶν παραβιάζεσθε τὸ σῶμα, βοστρυχοὺς ἐπὶ μετώπου φέρουσαι καθάπερ ἑταιρίδες, ὑβρίζουσαι καὶ τὰς λοιπὰς ἐλευθέρας, ἐπὶ ἀπάτῃ τῶν συντυχανόντων, καὶ τοῦτο χῆραι;». Συναχθέντες δὲ ἐζήτουν τρόπον

ἀπό τήν Ἐκκλησία. Ἄφοῦ ἔμεινε τρεῖς ἑβδομάδες, δέ συνάντησε κατὰ τή συνήθεια τῶν ἐπισκόπων οὔτε τόν ἐπίσκοπο Ἰωάννη, οὔτε πλησίασε καθόλου στήν ἐκκλησία, ἀλλά ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγωνίζεται νύχτα καί ἡμέρα προσθέτοντας στό παλιό τό καινούριο μίσος του, μέ ποιό τρόπο νά διώξει τόν ἐπίσκοπο Ἰωάννη, ὄχι μόνο ἀπό τήν Ἐκκλησία, ἀλλά καί ἀπ' αὐτή τή ζωή, πότε μέ ἄφθονα χρήματα ἐξαγοράζοντας ἐναντίον τῆς ἀλήθειας τούς ἄρχοντες πού λάτρευαν τό χρυσό, καί πότε ὑποδουλώνοντας μέ πλούσια τραπέζια τούς κοιλιόδουλους, καί πότε μέ κολακείες καί ὑποσχέσεις γιά μεγαλύτερα ἀξιώματα κερδιζοντας τούς κληρικούς πού ἦταν καί αὐτοί ἀπατεῶνες.

Ὅταν τούς ἔδεσε χωρίς σχοινί ὄλους αὐτούς μέ τίς ἡδονές, σάν κάποιος λαοπλάνος δαίμονας, καταγοητεύοντας τήν ὀρθή σκέψη τῶν ἀνθρώπων, ζητοῦσε πρόσωπο διαβολικό στήν ὑπηρεσία τῆς σκηνοθεσίας του, τό ὁποῖο μάλιστα καί βρῆκε. Γιατί χρησιμοποίησε τήν ἐπιτολαιότητα δύο διακόνων πού εἶχαν καθαιρεθεῖ ἀπό τόν ἐπίσκοπο Ἰωάννη γιά παράνομες πράξεις τους, καί τούς πείθει νά τοῦ ἐπιδώσουν κατηγορητήρια ἔγγραφα ἐναντίον τοῦ Ἰωάννη, μέ τήν ὑπόσχεση ὅτι θά τοὺς ἀποκαταστήσει στά λειτουργικά τους καθήκοντα (ἦταν τά παραπτώματα αὐτῶν, τοῦ ἑνός φόνος καί τοῦ ἄλλου μοιχεία)· πράγμα πού τό ἔχει κάμει. Γιατί μετά τήν ἐξορία τοῦ Ἰωάννη τούς ἀποκατέστησε στίς θέσεις τους, δηλαδή αὐτούς πού εἶχαν ἐπιδώσει τούς λιβέλλους, τούς ὁποίους ὑπαγόρευσε αὐτός ὁ ἴδιος, χωρίς νά περιέχουν καμιά ἀλήθεια, ἐκτός ἀπ' αὐτό, ὅτι δηλαδή ὁ Ἰωάννης συμβούλευε σ' ὄλους μετά τή μετάληψη νά γεύονται νερό ἢ παστέλι, γιά νά μή φτύνουν μαζί μέ τό σάλιο ἢ τό φλέγμα τους χωρίς νά θέλουν κάτι ἀπό τά ὑλικά τοῦ μυστηρίου, κάνοντας ὁ ἴδιος πρῶτα αὐτό γιά νά διδάξει τήν εὐλάβεια σ' ἐκείνους πού τήν ἐπιθυμοῦσαν.

Ἄφοῦ δέχθηκε ὁ Θεόφιλος τούς λιβέλλους συχνάζει στό σπίτι τῆς Εὐγραφίας, μαζί μέ τό Σευηριανό καί τόν Ἀντίοχο καί τόν Ἀκάκιο καί τούς ἄλλους πού εἶχαν μίσος ἐναντίον τοῦ Ἰωάννη γιά τίς συμβουλές του γιά σεμνότητα. Γιατί συνήθιζε ὁ μακάριος νά διδάσκει τή σεμνοπρέπεια, ὅπως εἶπε ὁ Παῦλος, «καί σέ δημόσιους χώρους καί στά σπίτια»⁸, κατηγορώντας μάλιστα συνέχεια αὐτές τίς γυναῖκες, ὅτι «Ἄφοῦ εἶστε γριές, τί προσπαθεῖτε νά ξανανιώσετε μέ τή βία τό σῶμα, κατεβάζοντας ἀφέλειες» στό μέτωπό σας ὅπως οἱ πόρνες, προσβάλλοντας καί τίς ἄλλες ἐλεύθερες γυναῖκες, γιά νά ξεγελάσετε αὐτούς πού συναναστρέφεστε, τή στιγμή πού εἶστε καί χῆρες;» Καί

8. Πράξ. 20, 20.

πῶς ἄρξονται τῆς δίκης. Εἰς δέ τις τῶν παρόντων ὑπέθετο, δόντας δεήσεις τῷ βασιλεῖ, καὶ ἄκοντα αὐτὸν ἐλκύσαι εἰς τὸ συνέδριον. Τοῦτο οὖν γίνεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων χρυσαίου τὰ πάντα αὐτοῖς ἐξομαλίζοντος. Ἦμεν δὲ ἡμεῖς
 5 τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι καθεζόμενοι σὺν τῷ ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ ἐν τῷ τρικλίνῳ τοῦ ἐπισκοπέιου, ἐξιστάμενοι πῶς ὁ ἀγώγιμος καὶ μόνος κελευσθεὶς παραστήναι εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπ' ἐγκλήμασιν ἀνοσίοις, μετὰ τοσοῦτων παρεγένετο ἐπισκόπων· πῶς τε ἀδρόον μετεκέρασεν τὰς τῶν κρατούντων
 10 γνώμας, ἐπὶ τὸ χεῖρον διαστρέψας τοὺς πλείονας τοῦ κλήρου.

Διαπορούντων δὲ ἡμῶν ἐμπνευσθεὶς ὁ Ἰωάννης τῷ πνεύματι λέγει τοῖς πᾶσιν· «Εὐξασθε, ἀδελφοί, καί, εἰ φιλεῖτε τὸν Χριστόν, ἐμοῦ ἔνεκεν μὴ τις ἀπολείπη τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν. Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου
 15 ἐφέστηκεν», κατὰ τὸν εἰπόντα, καὶ πολλὰς θλίψεις ὑποστάς, ἀπολείψω τὸ ζῆν, ὡς ὀρῶ. Οἶδα γὰρ τὴν σκευωρίαν τοῦ Σατανᾶ, ὅτι οὐκ ἔτι φέρει μου τὴν ἐπάχθειαν τῶν λόγων τῶν κατ' αὐτοῦ γινομένων. Καὶ οὕτως ἐλεηθῆτε· ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν μνημονεύετε μου». Συσχεθέντες δὲ ἀφ᾽ αὐτῶ ἀδυμία,
 20 οἱ μὲν ἐδακρύομεν, ἕτεροι δὲ ἐξήρχοντο τοῦ συνεδρίου, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ἱερὰν κεφαλὴν σὺν τῷ εὐστόχῳ καὶ μακαρίῳ στόματι ἠσπάζοντο δεδακρυμένοι καὶ κεκομμένῳ τῷ πνεύματι. Παρακαλέσας δὲ ἐπανελθεῖν εἰς τὸ συνέδριον ὧδε κάκεισε περιπετομένους, καθάπερ μελίσσας περιβομβούσας
 25 κυψέλη, λέγει· «Καθίσαιτε, ἀδελφοί, καὶ μὴ κλαίετε, ἐπὶ πλέον με θρύπτοντες. Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστός, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Ἐδρυλεῖτο γὰρ κατατομείσθαι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς παρόρησίας. Καὶ εἰ μνημονεύετε, ἀναπτύξαιτε ὑμῶν τὰς μνήμας, ὅτι πάντοτε ἔλεγον ὑμῖν· Ὁδὸς ἐστὶν ὁ παρῶν βίος,
 30 καὶ τὰ χρηστὰ αὐτοῦ καὶ τὰ λυπηρὰ παροδεύεται· καὶ πανήγυρις τὰ παρόντα· ἡγοράσαμεν, ἐπωλήσαμεν, καταλύομεν. Μὴ ἀμείνους ἐσμεν τῶν πατριαρχῶν, τῶν προφητῶν, τῶν ἀποστόλων, ἵνα ἀθάνατον ἡμῖν παραμείνη τοῦτο τὸ ζῆν;».

Ἐπολολύξας δὲ τις τῶν παρόντων εἶπεν· «Ἀλλὰ θρηνοῦμεν τὴν ἡμῶν ὀρφανίαν, τὴν τῆς ἐκκλησίας χηρείαν, τὴν τῶν

9. Πρόκειται γιὰ τὴ σὺνοδο στὴ Δρῦ (Ἰούλιος 403).

10. Β' Τιμ. 4, 6.

11. Φίλιπ. 1, 21.

ἀφοῦ συγκεντρώθηκαν ζητοῦσαν τρόπο πῶς ν' ἀρχίσουν τή δίκη. Τότε κάποιος ἀπό τούς παρόντες πρότεινε ν' ἀρχίσουν ὑποβάλλοντας ἀναφορές στό βασιλιά καί νά σύρουν χωρίς τή θέλησή του τόν Ἰωάννη στή σύνοδο⁹. Αὐτό λοιπόν γίνεται, ὅπως στήν περίπτωση τῶν Ἰουδαίων, ἀφοῦ τά χρήματα τακτοποιοῦν τά πάντα γι' αὐτούς. Καθόμαστε καί ἔμεῖς σαράντα ἐπίσκοποι μαζί μέ τόν Ἰωάννη στήν τραπεζαρία τῆς ἐπισκοπῆς καί παραξενευόμαστε πῶς ὁ ὑπόδικος Θεόφιλος, ἐνῶ διατάχθηκε νά παρουσιασθεῖ μόνος του στήν πρωτεύουσα γιά τά ἀνόσια ἐγκλήματά του, ἤρθε μέ τόσους ἐπισκόπους καί πῶς μετέβαλε ἀμέσως τή γνώμη τῶν ἀρχόντων, στρέφοντας πρὸς τό χειρότερο τούς περισσότερους κληρικούς.

Καθὼς βρισκόμαστε σέ ἀπορία, φωτισμένος ἀπό τό ἅγιο Πνεῦμα, ὁ Ἰωάννης λέγει σ' ὄλους· «Προσευχηθεῖτε, ἀδελφοί μου, ἐάν ἀγαπᾶτε τό Χριστό, μήπως κάποιος ἐξ αἰτίας μου παραιτηθεῖ ἀπό τήν ἐκκλησία του. Ἐπί τῶν ἡμερῶν μου θυσιάζομαι καί ὁ καιρός τῆς ἀναχώρησής μου ἀπό τόν κόσμον αὐτόν εἶναι πολύ κοντά, ὅπως εἶπε ὁ Παῦλος¹⁰, καί ἀφοῦ ὑποφέρω πολλές θλίψεις, θά ἐγκαταλείψω τή ζωή, ὅπως βλέπω. Γιατί γνωρίζω τή σκευωρία τοῦ Σατανᾶ, ἐπειδή δέν ἀνέχεται πιά τήν ἐνόχληση τῶν λόγων μου πού στρέφονται ἐναντίον του. Καί ἔτσι νά ἔχετε τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ· νά μέ θυμάστε στίς προσευχές σας». Συγκινηθήκαμε πάρα πολύ, καί ἄλλοι δακρῦζαμε, ἐνῶ ἄλλοι ἐβγαίνουν ἐξω ἀπό τήν αἴθουσα τῆς συνόδου καί φιλοῦσαν τόν Ἰωάννη δακρυσμένοι καί περίλυποι στά μάτια καί στό σεβαστό κεφάλι του, καθὼς καί στό εὐγλωττο καί μακάριο στόμα του. Ἀφοῦ μᾶς παρακάλεσε νά ἐπιστρέψουμε στή σύνοδο, γιατί περιφερόμαστε ἐδῶ καί ἐκεῖ, ὅπως οἱ μέλισσες πού βουτίζουν γύρω ἀπό τήν κυψέλη, λέγει· «Καθίστε, ἀδελφοί μου, καί μὴν κλαῖτε, γιατί μέ στενοχωρεῖτε περισσότερο. Ἐπί τῶν ἡμερῶν μου εἶναι ὁ Χριστός, ἀλλά καί τό νά πεθάνω εἶναι κέρδος¹¹. Ἐπειδή φημολογοῦνταν ὅτι εἶχε ἀποκεφαλίσθεῖ ἐξ αἰτίας τοῦ ὑπερβολικοῦ θάρρους του. Καί ἂν θυμάστε, διατηρήστε στή μνήμη σας, ὅτι πάντοτε σᾶς ἔλεγα· Ἡ παρούσα ζωὴ εἶναι δρόμος, καί τά καλά της καί τά κακά της περνοῦν· καί ἐμπορική πανήγυρη εἶναι τά παρόντα· ἀγοράσαμε, πούλησαμε, τελειώνουμε'. Μήπως εἴμαστε καλύτεροι ἀπό τούς πατριάρχες, τούς προφήτες, τούς ἀποστόλους, γιά νά παραμείνει σέ μᾶς ἀθάνατη αὐτή ἡ ζωή;».

Τότε θρηνηλογώντας κάποιος ἀπό τούς παρόντες εἶπε· «Θρηνοῦμε ὁμως τήν ὀρφάνια μας, τή χηρεία τῆς Ἐκκλησίας, τή σύγχυση τῶν

- δεσμῶν σύγχυσιν, τὴν φιλαρχίαν τῶν μὴ φοβουμένων τὸν
 Κύριον καὶ ταῖς προστασίαις ἐπιτηδόντων τῶν πτωχῶν τὸ
 ἀπροστάτετον, τῆς διδασκαλίας τὴν ἐρημίαν». Ἐπικρούσας
 δὲ τῷ λιχανῷ δακτύλῳ τὸν ταρσὸν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς
 5 (εἰώθει γὰρ ὁ φιλόχριστος ἐν ταῖς κατὰ νοῦν φροντίσιν αὐτὸ
 ποιεῖν), τῷ ὁμιλοῦντι αὐτῷ εἶπεν· «Ἀρκεῖ, ἀδελφέ· μὴ πολλὰ
 λέγε· ἀλλ' ὁ εἶπον, τὰς ἐκκλησίας ὑμῶν μὴ ἀφήτε. Οὔτε γὰρ
 ἀπ' ἐμοῦ ἤρξατο τὸ διδασκάλιον, οὔτε εἰς ἐμὲ ἐτελεύτησεν.
 10 Μὴ οὐκ ἀπέθανεν Μωϋσῆς; οὐχ εὔρηται Ἰησοῦς; οὐκ ἐτελεύ-
 τησε Σαμουήλ; οὐ κέχρισται ὁ Δαυεὶδ; ἀπέλιπε τὸν βίον
 Ἰερεμίας· οὐκ ἦν ὁ Βαρούχ; ἀνελήφθη Ἡλίας· οὐ προεφή-
 τευσεν Ἐλισσαῖος; ἐκατατομήθη Παῦλος· οὐ κατέλιπεν Τιμό-
 θεον, Τίτον, Ἀπολλῶ καὶ ἄλλους μυρίους;». Μετὰ τούτους
 τοὺς λόγους λέγει Εὐλύσιος ὁ Ἀπαμείας τῆς Βιδυνίας·
 15 «Ἐπάναγκες ἡμᾶς ἐστι κατέχοντας τὰς ἐκκλησίας ἀναγκα-
 σθῆναι καὶ κοινωνῆσαι καὶ ὑπογράψαι». Ἐφη ὁ ἅγιος Ἰωάν-
 νης· «Κοινωνήσατε μὲν, ἵνα μὴ σχίσητε τὴν ἐκκλησίαν, μὴ
 ὑπογράψητε δέ· οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ συνοῖδα ἀξίον καθαιρέ-
 σεως ἐννοήσας».
- 20 Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐδηλώθησαν οἱ ἀποσταλέντες ὑπὸ
 Θεοφίλου. Κελεύει αὐτοὺς εἰσελθεῖν· εἰσελθόντας ἤρετο,
 ποίου εἶεν βαθμοῦ. Λέγουσιν· «Ἐπίσκοποι». Παρακαλεῖ
 καθίσαντας εἰπεῖν ἐφ' ᾧ πάρεισιν. Οἱ δὲ λέγουσι· «Παρανα-
 γνωστικὸν ἔχομεν μόνον· ποιήσατε οὖν αὐτὸ ἀναγνωσθῆναι».
- 25 Κελεύει ὁ Ἰωάννης ἀναγνωσθῆναι. Προστάσσοσι τῷ παιδα-
 ρίῳ τοῦ Θεοφίλου ἀναγῶναι τὴν ὑπηγορίαν, καὶ ἀνέγνω. Ἦν
 δὲ τὸ ὕφος τοῦτο· «Ἡ σύγδοδος ἡ ἀγία ἡ ἐπὶ Δρυῶν συναχθεῖσα»
 (τόπος δὲ ἐστὶν οὕτω καλούμενος πέραν θαλάσσης, Ῥουφίνου
 προάστειον', ἐν ᾧ ἦσαν συνηθροισμένοι) «Ἰωάννη» (παρα-
 30 λείψαντες ὁ ἦν, τῷ ἐπισκόπῳ· φιλεῖ γὰρ πως ἡ ἐσκοτισμένη
 ψυχὴ οὐκ ἀκολούθως βλέπειν, ἀλλὰ φαντάζεσθαι ἅ τὰ πάθος
 ὑπαγορεύει)· «λιβέλλους ἐδεξάμεθα κατὰ σοῦ· ἔχοντας
 μυρία κακά. Ἀπάντησον τοίνυν, ἐπαγόμενος Σαραπίωνα καὶ
 Τίγριον τοὺς πρεσβυτέρους· ἐστι γὰρ αὐτῶν χρεία». Ἦσαν δὲ

12. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπικοινωνία ἀναφέρεται στό διάδοχο τοῦ Χρυσόστομου καὶ ἡ ὑπογραφή στήν καθαιρέσή του.

θεσμών, τή φιλαρχία ἐκείνων πού δέ φοβούνται τόν Κύριο καί ἀρπάζουν τά ἀξιώματα, τή στέρηση προστάτη τῶν φτωγῶν, τήν ἔλλειψη τῆς διδασκαλίας». Ἐφοῦ χτύπησε μέ τό δείχτη τήν παλάμη τοῦ ἀριστεροῦ χεροῦ του (γιατί συνήθιζε νά τό κάνει αὐτό ὁ φιλόχριστος ὅταν ἦταν στενοχωρημένος), εἶπε σ' αὐτόν πού τοῦ μιλοῦσε: «Ἄρκετά, ἀδελφέ· μή λέγεις πολλά, ἀλλ' ὅπως εἶπα, μήν ἐγκαταλείψετε τίς ἐκκλησίες σας. Γιατί οὔτε ἀπό μένα ἄρχισε τό κήρυγμα, οὔτε σέ μένα τελείωσε. Μήπως δέν πέθανε ὁ Μωϋσῆς, καί δέ βρέθηκε ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ; Δέν πέθανε ὁ Σαμουήλ καί χρίσθηκε ὁ Δαυίδ; Ἐφησε τή ζωή ὁ Ἱερεμίας· δέν ἦταν ὁ Βαρούχ; Ἀναλήφθηκε ὁ Ἡλίας· δέν προφήτευσε ὁ Ἐλισσαῖος; Ἀποκεφαλίσθηκε ὁ Παῦλος· δέν ἄφησε τόν Τιμόθεο, τόν Τίτο, τόν Ἀπολλῶ καί πολλούς ἄλλους;». Ἐπειτα ἀπό τούς λόγους αὐτούς, λέγει ὁ Εὐλύσιος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀπαμείας τῆς Βιθυνίας: «Εἶναι ἀναγκαῖο ὅταν διατηροῦμε τίς ἐπισκοπές μας νά ὑποχρεωθοῦμε καί νά ἐπικοινωνήσουμε καί νά ὑπογράψουμε»¹². Εἶπε ὁ ἅγιος Ἰωάννης: «Νά ἐπικοινωνήσετε, γιά νά μή διαιρέσετε τήν Ἐκκλησία, ἀλλά νά μήν ὑπογράψετε, γιατί δέν ἀναγνωρίζω τίποτε στόν ἑαυτό μου ἄξιο καθαιρέσεώς μου».

Ἐνῶ ἔτσι εἶχε ἡ κατάσταση, φανερώθηκαν οἱ ἀποσταλμένοι τοῦ Θεοφίλου. Τούς διατάζει νά μποῦν μέσα, καί ὅταν μπῆκαν τούς ἐρώτησε, ποιό βαθμό ἔχουν. Αὐτοί ἀπάντησαν· Ἐπίσκοποι. Τούς παρακαλεῖ νά καθίσουν καί νά ποῦν γιά ποιό λόγο βρίσκονται ἐδῶ. Αὐτοί ἀπαντοῦν· «Ἐχομε μόνο τό σημεῖωμα· ἐνεργῆστε λοιπόν νά διαβασθεῖ αὐτό». Δίνει ἐντολή ὁ Ἰωάννης νά διαβασθεῖ. Διατάζουν τόν ὑπηρέτη τοῦ Θεοφίλου νά διαβάσει τό κείμενο, καί τό διάβασε. Τό περιεχόμενό του ἦταν αὐτό· «Ἡ ἁγία σύνοδος πού ἐγινε στή Δρυῦ» (εἶναι τοποθεσία, πού ὀνομάζεται ἔτσι, ἀπέναντι ἀπό τή θάλασσα, προάστειο τοῦ Ρουφίνου¹³, ὅπου εἶχαν συγκεντρωθεῖ), «στόν Ἰωάννη» (παραλείποντας τό ἀξίωμά του, τόν ἐπίσκοπο· γιατί ἀγαπάει κατά κάποιον τρόπο ἡ σκοτεινή ψυχή νά μή βλέπει ἐκεῖνο πού πρέπει, ἀλλά νά φαντάζεται ἐκεῖνα πού τῆς ὑπαγορεύει τό πάθος), «δεχθήκαμε ἐναντίον σου λιβέλλους πού περιέχουν πάρα πολλά κακά. Ἐλα ν' ἀπολογηθεῖς λοιπόν ἔχοντας μαζί σου καί τούς πρεσβυτέρους Σερραπίωνα καί Τίγριο, γιατί χρειάζονται». Εἶχαν ἐρθεῖ σ' αὐτόν ὁ

13. Πρὶν ἀπό τό θάνατό του ὁ Ρουφίνος τό 395 ἔκτισε ἕνα παλάτι καί μία ἐκκλησία σ' ἕνα προάστειο τῆς Χαλκηδόνας, πού φέρει τό ὄνομά του (Σωκράτη, Ἐκκλ. Ἰστ. 8, 17).

οί ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν Διόσκορος καὶ Παῦλος ἐν Λιβύῃ
ὑπόγονον καταστάντες νέοι.

Μετὰ τὸ ἀναγνωσθῆναι τὴν δέλτον ἀντιλέγουσιν οἱ σὺν τῷ
ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ ἐπίσκοποι, δηλώσαντες τῷ Θεοφίλῳ διὰ
5 τριῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων δύο, Λουπικίνου καὶ
Δημητρίου καὶ Εὐλυσίου, καὶ πρεσβυτέρων Γερμανοῦ καὶ
Σευήρου, τῶν πάντων ἀγίων ἀνδρῶν καὶ ἀξιολόγων· «Μὴ
κατάλυε τὰ πράγματα τῆς ἐκκλησίας καὶ μὴ σχίζε τὴν ἐκκλη-
σίαν, δι' ἣν ὁ Θεὸς εἰς σάρκα κατήλθεν. Εἰ δὲ ἀτακτῶν
10 καταλύεις τοὺς ἐν Νικαίᾳ κανόνας τῶν τῆς ἐπισκόπων καὶ
ὑπερόριον δικάζεις δίκην, σὺ πέρασον πρὸς ἡμᾶς εἰς τὴν
εὐνομουμένην πόλιν, μὴ προκαλούμενος τὸν Ἄβελ κατὰ τὸν
Καῖν εἰς τὸ πεδίον, ἵνα σου ἡμεῖς πρῶτοι ἀκούσωμεν. Ἐχομεν
γάρ κατὰ σοῦ ἑβδομήκοντα κεφαλαίων λιβέλλους, προδήλους
15 ἀθεμιτουργίας ἔχοντας. Καὶ πλείους ἔσμεν τῆς συνόδου, Θεοῦ
χάριτι συναχθέντες οὐκ ἐπὶ καταλύσει τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν
εἰρήνῃ. Σὺ μὲν γὰρ εἰ τριακοστὸς ἔκτος ἐξ ἐπαρχίας μιᾶς·
ἡμεῖς δὲ ἔσμεν τεσσαράκοντα ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν, ἐν οἷς
ἔσμεν καὶ ἑπτὰ μητροπολίται· καὶ ἀκόλουθόν ἐστι τὸν ἐλάσ-
20 σονα παρὰ τῶν πλειόνων καὶ διαφερόντων κατὰ τοὺς κανόνας
κριθῆναι. Ἐχομεν γάρ σου καὶ τὴν ἐπιστολήν, δι' ἧς παρεγ-
γυᾶς τῷ συλλειτουργῷ ἡμῶν Ἰωάννῃ τὸ μὴ δεῖν ὑπερορίας
εἰσδέχεσθαι δίκας. Ὅθεν πειθόμενος τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς
νόμοις, παρακάλει σου τοὺς κατηγοροὺς, ἢ παύεσθαι τῆς
25 κατὰ σοῦ κατηγορίας, ἢ τῆς πρὸς αὐτὸν προσόδου».

Πρὸς ταῦτα κινηθεὶς ὁ Ἰωάννης τοῖς μὲν ἐπισκόποις
αὐτοῦ ἔλεγεν· «Ἵμεῖς ὃ δοκεῖ ὑμῖν δηλώσατε, ἐμὲ δὲ ἀκόλου-
θόν ἐστι πρὸς τὰ δηλωθέντα μοι ἀντισημᾶναι». Τοῖς δὲ περὶ
Θεόφιλον ἀνταπέστειλεν ταῦτα· «Ἐγώ, εἰ μὲν ἔχει τις κατ'
30 ἐμοῦ λέγειν, μέχρι τῆς δεῦρο οὐδεπώποτε ἔγνω· εἰ δὲ τις
κατεῖπέν μου, καὶ βούλεσθέ με παραγενέσθαι, τοὺς προδή-
λους μου ἐχθροὺς, οἵτινες ἐκ τῆς ἀμελείας αὐτῶν ἐκ... ἔβησαν
πρὸς ἐμέ, βάλλετε ἔξω τούτους τοῦ ὑμετέρου συλλόγου· καὶ
οὔτε τόπου ἀμφισβητῶ ὅπου με δέοι κριθῆναι, εἰ καὶ τὰ
35 μάλιστα ἔδει ἐν τῇ πόλει. Εἰσὶ δὲ οὖς παραιτοῦμαι, Θεόφιλος,
ὄν ἐλέγχω εἰρηκότα καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Λυκίᾳ, ὅτι
'Ἀπέρχομαι εἰς τὸ κομιτᾶτον Ἰωάννην καθελεῖν'. Ἔστι δὲ

Διόσκορος καί ὁ Παῦλος πού πρὶν ἀπὸ λίγο χειροτονήθηκαν στή Λιβύη νέοι ἐπίσκοποι.

Μετά τήν ἀνάγνωση τῆς ἐπιστολῆς ἀπαντοῦν οἱ ὄπαδοί τοῦ Ἰωάννη ἐπίσκοποι, εἰδοποιώντας τό Θεόφιλο μέ τρεῖς ἐπισκόπους καί δύο πρεσβυτέρους, τούς Λουπίκινο, Δημήτριο καί Εὐλύσιο, καί τούς πρεσβυτέρους Γερμανό καί Σευῆρο, πού ὅλοι ἦταν ἅγιοι καί ἀξιόλογοι ἄνδρες: «Νά μήν καταστρέφεις τά πράγματα τῆς Ἐκκλησίας καί νά μή διαρῆεις τήν Ἐκκλησία, γιά τήν ὁποία ὁ Θεός ἔγινε ἄνθρωπος. Ἐάν ὅμως ἀτακτώντας καταργεῖς τούς κανόνες τῆς Νίκαιας τῶν τριακοσίων δεκαοχτώ ἐπισκόπων καί δικάζεις ἔξω ἀπό τήν ἐπαρχία σου, ἔλα ἐσύ πρὸς ἐμᾶς στήν εὐνομούμενη πόλη, μήν προσκαλεῖς τόν Ἀβελ κατά τό παράδειγμα τοῦ Κάιν στήν πεδιάδα¹⁴, γιά νά σέ ἀκούσουμε ἐμεῖς πρῶτα. Γιατί ἔχουμε ἐναντίον σου λιβέλλους ἀπό ἑβδομήντα προτάσεις, πού περιέχουν φανερές παράνομες ἐνέργειές σου. Καί εἴμαστε περισσότεροι ἀπό τή σύνοδό σου, καί συγκεντρωθήκαμε μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ ὄχι γιά νά διαλύσουμε τήν Ἐκκλησία, ἀλλά νά τήν εἰρηνεύσουμε. Ἐσύ λοιπόν εἶσαι ὁ τριακοστός ἔκτος ἀπό μία ἐπαρχία, ἐνῶ ἐμεῖς εἴμαστε σαράντα ἀπό διάφορες ἐπαρχίες, μεταξύ τῶν ὁποίων εἴμαστε καί ἑπτὰ μητροπολίτες· καί εἶναι σωστό νά δικασθῆ σύμφωνα μέ τούς κανόνες ὁ μικρότερος ἀπό τούς περισσότερους καί ὑπερέχοντες. Γιατί ἔχουμε καί τήν ἐπιστολή σου, μέ τήν ὁποία συμβουλευεῖς τό συλλειτουργό μας Ἰωάννη ὅτι δέν πρέπει νά δέχεται ἐκδίκηση ὑποθέσεων ξένης ἐπαρχίας'. Ἐπομένως ὑπακούοντας στούς ἐκκλησιαστικούς νόμους, παρακάλεσε τούς κατηγόρους σου, νά σταματήσουν ἢ τήν κατηγορία ἐναντίον σου ἢ νά ἔρχονται πρὸς τόν Ἰωάννη».

Παίρνοντας ἀπ' αὐτό ἀφορμή ὁ Ἰωάννης, εἶπε στούς ἐπισκόπους του· «Ἐσεῖς ἀνακοινῶστε ὅ,τι θεωρεῖτε καλό, καί ἐγώ ὅμως πρέπει ν' ἀπαντήσω σέ ὅσα μοῦ ἀνακοινώθηκαν». Καί πρὸς τούς ὄπαδούς τοῦ Θεοφίλου ἀπάντησε αὐτά· «Ἐγώ, ἐάν βέβαια ἔχει κανεῖς νά πεί ἐναντίον μου, μέχρι σήμερα δέν τό ἔμαθα ἀκόμη. Ἐάν ὅμως κάποιος μέ κατηγόρησε, καί θέλετε νά παρουσιασθῶ σέ σᾶς, βγάλετε ἔξω ἀπό τή δική σας σύνοδο τούς φανερούς μου ἐχθρούς, οἱ ὁποῖοι ἀπό δική τους ὑπαιτιότητα μ' ἔκαμαν κακό· δέ διαφωνῶ καί γιά τόν τόπο ὅπου πρέπει νά δικασθῶ, ἄν καί βέβαια ἔπρεπε στήν πόλη. Καί αὐτοί πού ζητῶ νά ἐξαιρεθοῦν εἶναι, ὁ Θεόφιλος, τόν ὁποῖο ἐλέγχω γιατί εἶπε καί στήν Ἀλεξάνδρεια καί στή Λυκία ὅτι Ἰηγαίνω στήν πρωτεύουσα γιά νά καθαιρέσω τόν Ἰωάννη'. Καί εἶναι ἀλήθεια, ὅπως

- ἀληθές, ἐξ ὧν παραγενόμενος οὔτε συνέτυχέν μοι οὔτε ἐκοινωνήσέν μοι. Ὅς οὖν πρὸ τῆς ἀκροάσεως τὰ ἐχθρῶν ἐπετέλεσεν, τί ἂν ποιήσῃ μετὰ τὴν δίκην; ὁμοίως δὲ καὶ Ἀκάκιον διελέγχετο ἔφ' ᾧ εἶπεν· “Ἐγὼ αὐτῷ ἀρτύω χύτραν”.
- 5 Περὶ δὲ Σευηριανοῦ καὶ Ἀντιόχου, οὓς τάχιον μετελεύσεται ἡθεῖα δίκη, τί δεῖ καὶ λέγειν, ὧν τὰς νεωτεροποιίας καὶ τὰ κοσμικὰ ἄδουσι θέατρα; Οὐκοῦν παρακέκλησθε, εἰ κατὰ ἀλήθειαν βούλεσθέ με ἔλθειν, τούτους τοὺς τέσσαρας· εἰ μὲν ὡς δικαστὰς, ἐκβάλλετε τούτους τοῦ συνεδρίου· εἰ δὲ ὡς
- 10 κατηγοροὺς, στήσατε εἰς τὴν κρίσιν, ἵνα γινῶ ὅπως κονίζωμαι, πότερον ὡς πρὸς ἀντιδίκους ἢ ὡς δικαστὰς· καὶ πάντως ἐλεύσομαι οὐ μόνον πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν τῆς οἴκουμένης σύνοδον. Ὡστε οὖν γινῶτε, ἐὰν μυριάκις ἀποστείλητε πρὸς με, οὐδὲν πλέον ἀκούσεσθε παρ’
- 15 ἐμοῦ».

- Τούτων ἐξελθόντων, νοτάριος παρὰ πόδας γράμμα ἔχων βασιλικόν, ἐν ᾧ προεδεήθησαν ἅκοντα αὐτὸν ἀπαντῆσαι εἰς τὴν δίκην, κατήπειγεν αὐτὸν εἰς τὴν κρίσιν. Μετὰ τὴν ἀπόκρισιν τὴν πρὸς τὸν νοτάριον ἐμηνύθησαν δύο πρεσβύτεροι τοῦ
- 20 Ἰωάννου, Εὐγένιός τις, ὃς μισθὸν τῆς κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου συσκευῆς τὴν προεδρίαν ἔλαβεν Ἡρακλείας, καὶ ὁ ἡσυχαστῆς Ἰσαάκιος -ἵνα μὴ ἄλλως εἶπω- λέγοντες· “Ἐδήλωσέν σοι ἡ σύνοδος· Πέρασον πρὸς ἡμᾶς, ἀπολογησόμενος τὰ ἐκλήματα”. Πρὸς ταῦτα ὁ Ἰωάννης ἀντεδήλωσεν δι’
- 25 ἐπισκόπων ἐτέρων· “Ποία ἀκολουθία δικάζετε, οἱ μῆτε τοὺς ἐχθροὺς μου ἐξώσαντες, καὶ διὰ τῶν ἐμῶν κληρικῶν με μεταστελλόμενοι;” Οἱ δὲ λαθόντες τοὺς ἐπισκόπους, τὸν μὲν ἔδειραν, τὸν δὲ περιέσχισαν, τῷ δὲ σίδηρα τῷ τραχήλῳ περιέδηκαν, ἃ ἦσαν εὐτρεπίσαντες τῷ ἀγίῳ, ἵν’ οὕτως βληθεῖς
- 30 εἰς πλοῖον, εἰς ἄδηλον ἀποσταλῆ τόπον· τοῦ δαίμονος καθάπερ λέοντας ἀγριώσαντος αὐτούς.

- Καὶ ὁ μὲν ὀσιος, εἰδὼς τὴν ἀναιδῆ αὐτῶν γνώμην, ἑαυτὸν ἐπέσχευεν. Οἱ δὲ γεννάδες, πράξαντες ὑπομνημάτια ἀράχνης ἀσθενέστερα πρὸς ἀφοσίωσιν, ἀποφαίνονται κατὰ τοῦ μακαρίου, οὐ οὔτε τὸ πρόσωπον εἶδον, οὔτε φωνῆς αὐτοῦ ἤκουσαν,
- 35 ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τὴν ἐν πολλῷ χρόνῳ ὑφαινομένην κακίαν συμπεραιώσαντες (ἀνεπίσχετον γὰρ τὸ δαιμονιῶδες ὄρημα, οὐκ ἀναμένον σκέψιν). Καὶ πέμψαντες τῷ βασιλεῖ ἀναφορὰν

φαίνεται από τό ὅτι, ὅταν ἐφθασε, οὔτε μέ συνάντησε οὔτε ἐπικοινωνήσε μαζί μου. Ὁ Θεόφιλος λοιπόν ἐνήργησε ἐχθρικά πρὶν τὴν ἀνάκριση, τί θά κάμει μετὰ τὴ δίκη; Ἐπίσης κατηγορῶ καὶ τὸν Ἀκάκιο γι' αὐτό πού εἶπε· Ἐγὼ τοῦ ἐτοιμάζω καταστροφὴ. Καί γιὰ τό Σευηριανό καὶ τὸν Ἀντίοχο, τοὺς ὁποίους πολὺ γρήγορα θά τιμωρήσει ἡ θεία δίκη, τί χρειάζεται καὶ νά μιλήσω, τίς ραδιουργίες τῶν ὁποίων διηγοῦνται καὶ τὰ κοσμικὰ θέατρα; Λοιπὸν σὰς παρακαλῶ, ἂν θέλετε νά ἐρθῶ γιὰ τὴν ἀλήθεια, αὐτοὺς τοὺς τέσσερις· ἐάν θά εἶναι ὡς δικαστές, νά τοὺς βγάλετε ἀπὸ τὴ σύνοδο, ἐάν ὁμως ὡς κατήγορος, ὀρίστε τους στὴ δίκη, γιὰ νά ξέρω πῶς θ' ἀγωνίζομαι, ποιό ἀπὸ τὰ δύο ὡς πρὸς ἀντιπάλους ἢ ὡς πρὸς δικαστές. Καὶ ὅπωςδήποτε θά ἐρθῶ ὄχι μόνο σέ σὰς, ἀλλά καὶ σέ κάθε σύνοδο τῆς οἰκουμένης. Ἐπομένως λοιπὸν μάθετε, ἂν πολλές φορές στείλετε ἀνθρώπους σέ μένα, δέ θ' ἀκούσετε τίποτε περισσότερο ἀπὸ μένα».

Ὅταν ἐφυγαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Θεοφίλου, ἦρθε ἀμέσως νοτάριος ἔχοντας βασιλικό γράμμα, μέ τό ὁποῖο προηγουμένως ζήτησαν νά ἐμφανισθεῖ στὴ δίκη χωρὶς τὴ θέλησή του, καὶ ἀνάγκαζε τὸν Ἰωάννη νά ἐρθεῖ στὴ δίκη. Μετὰ τὴν ἀπάντηση πρὸς τό νοτάριο, παρουσιάσθηκαν δύο πρεσβύτεροι τοῦ Ἰωάννη, κάποιος Εὐγένιος, πού ἔλαβε σάν μισθό γιὰ τὴ σκευωρία ἐναντίον τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννη τὴν ἐπισκοπὴ τῆς Ἡράκλειας, καὶ ὁ ἡσυχαστὴς Ἰσαάκιος (γιὰ νά μὴν πῶ διαφορετικὰ) λέγοντας· «Σέ εἰδοποίησε ἡ σύνοδος· Πέρασε ἀπέναντι σ' ἐμᾶς ν' ἀπολογηθεῖς γιὰ τίς κατηγορίες σου». Σ' αὐτά ὁ Ἰωάννης ἀπάντησε μέ ἄλλους ἐπισκόπους· «Μέ ποιὰ λογικὴ δικάζετε ἐσεῖς πού οὔτε τοὺς ἐχθροὺς μου δέ διώξατε καὶ μέ προσκαλεῖτε μέ τοὺς δικούς μου κληρικούς;» Οἱ ἄλλοι συνέλαβαν τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἔδειξαν τὸν ἕνα, καταξέσχισαν τὸν ἄλλο, καὶ στόν ἄλλον πέρασαν σίδερα στό λαιμό του, τὰ ὁποῖα ἦταν προετοιμασμένα γιὰ τὸν ἅγιο, γιὰ νά τὸν βάλουν σέ πλοῖο καὶ νά τὸν στείλουν ἔτσι σ' ἄγνωστο τόπο, ἀφοῦ ὁ διάβολος τοὺς ἐξαγρίωσε σάν λιοντάρια.

Καὶ ὁ ὄσιος βέβαια, γνωρίζοντας τὴν ἀναισχυνη γνώμη τους, δέν τοὺς πλησίασε. Οἱ γενναῖοι ὁμως, συντάσσοντας πρακτικὰ ἀσθενέστερα ἀπὸ τὴν ἀράχνη ἐξ αἰτίας τῶν νομικῶν διατυπώσεων, ἀποφαίνονται ἐναντίον τοῦ μακαρίου, πού οὔτε τό πρόσωπό του εἶδαν, οὔτε τὴ φωνὴ του ἄκουσαν, ἀποτελειώνοντας σέ μία ἡμέρα τὴν κακία πού ἐξυφαινόταν σέ πολὺ χρόνο (γιατί εἶναι ἀκράτητη ἡ διαβολικὴ ἐπίθεση καὶ δέν περιμένει τὴ σκέψη). Καὶ στέλνοντας ἀναφορὰ στό βασιλιά,

προέταξαν· “ Ἐπειδὴ κατηγορηθεὶς Ἰωάννης ἐπὶ κακοῖς τισὶ καὶ συνειδῶς ἑαυτῷ, οὐκ ἠδέλησεν ἀπαντῆσαι, τόνδε τοιοῦτον καθαιρουσὶν οἱ νόμοι· ὁ δὲ καὶ ὑπέστη. Περιέχουσι δὲ οἱ λίβελλοὶ καὶ καθοσιώσεως ἔγκλημα. Κελεύσει οὖν ἡ ὑμῶν
 5 εὐσέβεια καὶ ἄκοντα αὐτὸν ἐξωσθῆναι καὶ δίκας δοῦναι ἐπὶ τῇ καθοσιώσει, ἐπειδὴ ἡμῖν οὐκ ἔξεστι ταῦτα ζητεῖν”. Ὁ τρισάθλιοι, ἃ φρονεῖτε καὶ ποιεῖτε; αἰσχύνεσθε ταῦτα ποιεῖν, οὐ Θεὸν, ἀλλὰ ἀνθρώπους αἰδούμενοι ἢ φοβούμενοι. Ἦν δὲ ἡ καθοσιώσις ἢ εἰς τὴν βασίλισσαν λοιδορία, ὡς ἐκεῖνοι ἀνήνεγκαν, ὅτι εἶπεν αὐτὴν Ἰεζάβελ. Καὶ οἱ μὲν θαυμάσιοι, τὸν
 10 διὰ ξίφους θάνατον αὐτοῦ ποθήσαντες ἰδεῖν, οὕτως ἀνήνεγκαν· ὁ δὲ Θεὸς καὶ τούτων ἐφανέρωσεν τὴν ἐνδομυχοῦσαν κακίαν, καὶ τῶν ἀρχόντων ἐμαλάκυνε τὴν καρδίαν, καθάπερ ἐπὶ τοῦ Δανιὴλ συνέβη ἐν Βαβυλῶνι. Ἐκεῖ γὰρ οἱ μὲν λέοντες
 15 ἡμερώθησαν, φεισάμενοι τοῦ Δανιὴλ, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἡγριώθησαν, ἀφειδήσαντες τοῦ προφήτου· καὶ ἐδυσώπησεν ὁ Θεὸς τοὺς παρὰ φύσιν ἀγριωθέντας, τῶν παρὰ φύσιν ἡμερωθέντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄

Οὕτως ἐξεώσθη ὁ Ἰωάννης τῆς ἐκκλησίας, κόμητος
 20 ἀποσταλέντος σὺν στρατιωτικῇ βοηθείᾳ, καθάπερ ἐπὶ βαρβαρικῆς παρατάξεως. Ἐκβληθεὶς δὲ φθάνει εἰς τὰ κατὰ Πραινετον τῆς Βιδυνίας ἀγρίδια. Μέσης δὲ διαγενομένης ἡμέρας μίᾳς, συνέβη θραῦσίν τινα γενέσθαι ἐν τῷ κοιτῶνι. Φοβηθέντες ἐκ τούτου, δι’ οἰκείου νοταρίου ἀνακαλοῦνται τὸν Ἰωάννην μετὰ ἡμέρας ὀλίγας, ἀποδόντες τῷ οἰκείῳ δρόνῳ. Οὕτως ὁ
 25 Θεόφιλος σὺν τοῖς Αἰγυπτίοις φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίζεται (ἐζήτει γὰρ ἡ πόλις αὐτὸν θαλασσῶσαι). Μετὰ δύο μῆνας πάλιν ὑπαναπνεύσαντες τῆς πληγῆς, φρουάττονται ἐκ δευτέρου κατὰ τοῦ Ἰωάννου· καὶ εὐπρόσωπον ἀρχὴν οὐχ εὐρίσκον-

15. Ἰεζάβελ· σύζυγος τοῦ βασιλιᾶ τοῦ Ἰσραὴλ Ἀχαάβ (875-853). Εὐνόησε τὴν εἰδωλολατρία καὶ κίνησε διωγμὸν ἐναντίον τῶν πιστῶν τοῦ Θεοῦ. Τὸ ὄνομα τῆς ἔγινε σύμβολο γυναικάς πού παρασύρει στὴν εἰδωλολατρία καὶ τὴν ἀνομία.

16. Βλ. Δαν. 6, 1-23.

17. Ἐννοεῖ τοὺς ἐπισκόπους τῆς συνόδου, πού ἔκαμε ὁ Θεόφιλος, καὶ τοὺς πολιτικούς ἀρχόντες. Αὐτοὶ πού ἐξαγριώθησαν εἶναι οἱ ἐπίσκοποι, ἐνῶ

ἔγραψαν στήν ἀρχή τὰ ἑξῆς: « Ἐπειδή ὁ Ἰωάννης, κατηγορούμενος γιά κάποια κακά καί ἀναγνωρίζοντας ἔνοχο τόν ἑαυτό του, δέ θέλησε ν' ἀπαντήσει, αὐτόν πού εἶναι τέτοιος τόν καθαιροῦν οἱ νόμοι, πράγμα λοιπόν πού ἔπαθε. Περιέχουν μάλιστα οἱ κατηγορίες ἐναντίον του καί ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας. Ἄς διατάξει λοιπόν ἡ εὐσέβειά σας καί νά ἐξορισθεῖ χωρίς τή θέλησή του καί νά τιμωρηθεῖ γιά ἐσχάτη προδοσία, ἀφοῦ ἔμεῖς δέν μπορούμε νά ἐξετάσουμε αὐτά». Τρισάθλιοι, ἐκεῖνα πού μελετᾶτε, τὰ κάνετε κιόλας; Αἴσχος, γι' αὐτά πού κάνετε· νά ντρέπεστε καί νά φοβᾶστε τοὺς ἀνθρώπους καί ὄχι τό Θεό. Καί ἦταν ἡ ἐσχάτη προδοσία ἡ κακολογία πρὸς τή βασίλισσα, ὅπως ἐκεῖνοι ἀνέφεραν, ὅτι τήν ὀνόμασε Ἰεζάβελ¹⁵. Καί αὐτοί οἱ θαυμάσιοι, ποθώντας νά δοῦν αὐτόν νά θανατώνεται μέ ξίφος, ἔτσι ἀνέφεραν στήν ἀναφορά τους· ὁ Θεός ὅμως καί τήν ἐνδόμυχη κακία τους φανέρωσε, καί τήν καρδιά τῶν ἀρχόντων μαλάκωσε ὅπως ἀκριβῶς ἔγινε στήν περίπτωση τοῦ Δανιήλ στή Βαβυλώνα¹⁶. Γιατί ἐκεῖ τὰ λιοντάρια ἡμερώθηκαν καί σεβάσθηκαν τό Δανιήλ, οἱ ἄνθρωποι ὅμως ἐξαγριώθηκαν καί δέ σεβάσθηκαν τόν προφήτη. Καί ἀτίμασε ὁ Θεός αὐτούς πού ἐξαγριώθηκαν ἀντίθετα ἀπό τή φύση τους μ' ἐκείνους πού ἡμερώθηκαν ἀντίθετα ἀπό τή φύση τους¹⁷.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

Ἔτσι ὁ Ἰωάννης διώχθηκε ἀπό τήν Ἐκκλησία¹, ὅταν στάλθηκε ἐπίτροπος μέ στρατιωτική βοήθεια, ὅπως ἀκριβῶς γίνεται σέ βαρβαρική μάχη. Ἀφοῦ ἐξορίσθηκε, φθάνει στά χωράφια κοντά στήν Πραίνετο τῆς Βιθυνίας. Κατά τό μεσημέρι τῆς πρώτης ἡμέρας συνέβηκε νά γίνει κάποιο σπάσιμο στό ὑπνοδωμάτιο τῆς βασίλισσας. Ἐπειδή φοβήθηκαν ἀπ' αὐτό, μέ δικό τους νοτάριο καλοῦν πίσω τόν Ἰωάννη ὕστερα ἀπό λίγες ἡμέρες καί τοῦ δίνουν τό δικό του θρόνο. Ἔτσι ὁ Θεόφιλος μαζί μέ τοὺς Αἰγυπτίους σώζεται ἀναχωρώντας κρυφά (γιατί ἡ πόλη ζητοῦσε νά τόν ρίξει στή θάλασσα). Ἐπειτα ἀπό δύο μῆνες ἀφοῦ πῆραν πάλι θάρρος ἀπό τό πλῆγμα², καταλαμβάνονται γιά δεύτερη φορά ἀπό ὀργή ἐναντίον τοῦ Ἰωάννη, καί ἐπειδή δέν ἔβρισκαν κατάλληλη ἀρχή, στέλνουν στόν εἰδικό γι' αὐτά στήν αὐτοί πού ἡμερώθηκαν οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες, γιατί δέν ἔλαβαν ὑπόψη τους τήν κατηγορία γιά ἐσχάτη προδοσία.

1. Φθινόπωρο τοῦ 403.

2. Τήν ἐπιστροφή τοῦ Χρυσοστόμου.

τες, πέμπουσι πρὸς τὸν σοφιστὴν τῶν τοιούτων εἰς Ἀλεξάνδρειαν δηλώσαντες· “Ἡ πάλιν ἀπάντησον στρατηγήσων κατὰ τοῦ Ἰωάννου, ἢ, εἰ τοῦτο δέδοικας διὰ τοὺς λαοὺς, τρόπον ἡμῖν ὑπόδου τινά, δι’ οὗ τὴν ἀρχὴν ποιήσωμεν”.

5 Πρὸς τοῦτοις ὁ Θεόφιλος αὐτὸς μὲν οὐκ ἀπήντησεν, εἰδὼς ὅπως διέφυγεν, ἀπέστειλεν δὲ τρεῖς ἐλεεινοὺς ἐπισκόπους, Παῦλον καὶ Ποιμένα καὶ ἕτερον νεοχειροτόνητον, συναποστείλας αὐτοῖς καὶ κανόνας τινάς, οὓς πεποιθήκεισαν οἱ Ἀρειανοὶ κατὰ τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου, ἵνα αὐτοῖς τοῖς
10 κανόσι χρησάμενοι δικας πλέξωσι τῷ Ἰωάννῃ, ὡς μετὰ καθάρσεσιν ἑαυτῷ ἐπεισελδόντι (ὀρμητικὸς γάρ ἐστιν ἐκ φύσεως, καὶ προπετὴς καὶ θρασὺς καὶ διαφερόντως φιλόνηκος, οὐδὲν γάρ ἐστι τοῦ φανέντος αὐτῷ ὑπὸ τῆς ὄψεως, πρὸς ὃ οὐχὶ θάπτον τοῦ δέοντος ἀκατασχέτως ὀρμῆ, ἐπ’ αὐτῷ μῆτε
15 κρίσιν μῆτε σκέψιν ἀναμένων. Ἀλογίστῳ δὲ φορᾷ χρώμενος ἀτάκτως βαδιῶει ἐπὶ τὴν τούτου συγκατάδεσιν, καὶ τῇ ψηφισθεῖσῃ ἀποφάσει θεθαίως ἐπερειδόμενος εὐτόνως ἀντιφιλονεικεῖ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἀνταποφήνασθαι· σπουδάζω αἰετὴν ἑαυτοῦ κρίσιν τε καὶ ψῆφον νικῶσάν τε καὶ κρατοῦσαν
20 ἀποφαίνειν)· ὃ δὴ καὶ ποιοῦσιν, ἐπιστάμενοι αὐτοῦ τὸ ἦθος. Μετακαλεσάμενοι γὰρ τῆς Συρίας καὶ Καππαδοκίας καὶ τῆς Ποντικῆς διοικήσεως καὶ Φρυγίας ὅλους μητροπολίτας καὶ ἐπισκόπους, συναδροῖζουσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Οἱ δὲ παραγενόμενοι κατὰ τὴν τῶν κανόνων ἀκολουθίαν
25 ἐκοινῶνησαν τῷ Ἰωάννῃ, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ τοῖς πρώτοις ἐργάσωνται. Γνόντες δὲ οἱ κρατοῦντες ἠγανάκτησαν ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ αὐτῶν. Καὶ Θεόδωρος μὲν ὁ Τυάνων ἐπίσκοπος, ἀνὴρ εὐσχήμων, συνῆεις τὴν σκευωρίαν ἐξ ὧν ἦλθεν εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐξακολουθήσῃ τῇ προπετεῖᾳ Θεοφίλου, ἀσυντά-
30 κτως καταλιπὼς τοὺς πάντας, κατέλαβεν ἑαυτοῦ τὴν ἐκκλησίαν, μακρὰν χαίρειν εἰπὼν τῷ κομιτάτῳ, ἀσφαλισάμενος ἑαυτοῦ τὴν ἐπαρχίαν τῷ τείχει τῆς εὐσεβείας, μέχρι τέλους ἐμμείνας τῇ τῶν πιστῶν Ῥωμαίων κοινωνίᾳ, οἷς μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος λέγων· “Ἡ πίστις ὑμῶν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ καταγγέλλεται”. Φαρέτριος δὲ, ὁ Καισαρείας τῆς πρὸς τῷ Ἀργαίῳ,
35

3. Στὴ σύνοδο τῆς Ἀντιόχειας τὸ 341.

4. Περίτου τὸ Νοέμβριον τοῦ 403.

5. Ρώμ. 1, 8.

Ἄλεξάνδρεια δηλώνοντας· «Ἡ πάλι ἔλα ν' ἀναλάβεις τὴν ἀρχηγία ἐναντίον τοῦ Ἰωάννη, ἢ, ἂν φοβᾶσαι αὐτό ἐξ αἰτίας τοῦ λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συμβούλεψέ μας κάποιον τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο θ' ἀρχίσουμε πάλι τὸν ἀγώνα».

Σ' αὐτά ὁ Θεόφιλος δὲν ἀπάντησε, ἐπειδὴ γνῶριζε πῶς γλύτωσε, ἔστειλε ὁμως τρεῖς ἄθλιους ἐπισκόπους, τὸν Παῦλο καὶ τὸν Ποιμένα καὶ κάποιον ἄλλο νεοχειροτονημένο, στέλνοντας μαζί τους καὶ μερικούς κανόνες, τοὺς ὁποίους εἶχαν κάμει οἱ Ἀρειανοί³ ἐναντίον τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου, γιὰ νὰ περιπλέξουν χρησιμοποιώντας αὐτοὺς τοὺς κανόνες τὸν Ἰωάννη σὲ δίκη, ὅτι τάχα μετὰ τὴν καθάρεισά του ἐπέστρεψε αὐθαίρετα (γιατὶ ὁ Θεόφιλος ἀπὸ τῆ φύση του εἶναι ὀρμητικὸς καὶ αὐθάδης καὶ θρασὺς καὶ ὑπερβολικὰ φιλόνεικος -ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει τίποτε πού νὰ φάνηκε σ' αὐτόν ὡς συμφέρον ἀπὸ πρώτη ἄποψη, πρὸς τὸ ὁποῖο δὲν ὀρμᾶ ἀκατάσχετα πιὸ γρήγορα ἀπ' ὅσο πρέπει, χωρὶς νὰ περιμένει γιὰ τὸ συμφέρον του αὐτό οὔτε κρίση οὔτε σκέψη. Καὶ μεταχειριζόμενος ἀλόγιστη ὀρμὴ βαδίζει ἄτακτα στὴν ἀποδοχὴ του, καὶ στηριζόμενος σταθερὰ στὴν ἀπόφαση πού πήρε φιλονικεῖ ἔντονα μὲ τὸν καθένα πού θέλει νὰ ἰσχυρίζεται τὸ ἀντίθετο, προσπαθώντας πάντοτε νὰ δεῖξει ὅτι ἡ δικὴ του κρίση καὶ ἀπόφαση ὑπερισχύει καὶ ἐπικρατεῖ), πράγμα λοιπὸν πού κάνουν, ἐπειδὴ γνωρίζουν τὸ χαρακτῆρα του. Γιατὶ, ἀφοῦ κάλεσαν ὅλους τοὺς μητροπολίτες καὶ ἐπισκόπους ἀπὸ τίς ἐπαρχίες τῆς Συρίας καὶ Καππαδοκίας καὶ τοῦ Πόντου καὶ τῆς Φρυγίας, τοὺς συγκεντρώνουν στὴν Κωνσταντινούπολη⁴.

Αὐτοί, ὅταν ἐφθασαν, σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες ἐπικοινωνήσαν μὲ τὸν Ἰωάννη, γιὰ νὰ μὴν κάνουν τὰ ἴδια μὲ τοὺς πρώτους. Ὅταν ὁμως τὸ ἔμαθαν οἱ ἰσχυροὶ ἀγανάκτησαν γιὰ τὴν ἐπικοινωνία τους αὐτῇ. Καὶ ὁ Θεόδωρος, ὁ ἐπίσκοπος τῶν Τυάων, ἄνδρας ἀξιοσέβαστος, ἀναγνώρισε τὴ σκευωρία ἀπ' ὅσα ἐφθασαν στὰ αὐτιά του, γιὰ νὰ μὴ συνεχίσει τὴν ἀπερισκεψία τοῦ Θεοφίλου τοὺς ἐγκατέλειψε ὅλους χωρὶς ἀποχαιρετισμὸ καὶ ἐφθασε στὴν ἐκκλησία του, λέγοντας ἀπὸ μακριὰ 'χαίρετε' στὴν πρωτεύουσα, ἀσφαλίζοντας τὴν ἐπαρχία του μὲ τὸ τεῖχος τῆς εὐσέβειας καὶ παραμένοντας μέχρι τέλος σταθερὸς στὴν ἐπικοινωνία τῶν πιστῶν τῆς Ρώμης, γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Παῦλος δίνει μαρτυρία λέγοντας· «Ἡ πίστη σας διαλαλεῖται σ' ὅλο τὸν κόσμου»⁵. Ὁ Φαρέτριος ὁμως, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Καισάρειας πού εἶναι

ὑπερβολῇ δειλιάσας, καθάπερ οἱ κομιδῆ παῖδες τὰ μορμολυ-
κεῖα, μηδ' ἐξελδὼν ἑαυτοῦ τὴν πόλιν, συντίθεται τοῖς ἐναν-
τίοις διὰ γραμμάτων, καίπερ μηδὲ κληθεὶς εἰς τὸ μέσον,
ἀπειροκάλως ἔχων περὶ τὴν προεδρίαν ἀνοία τῶν κρειπτόνων.

5 Λεόντιος δέ, ὁ Ἀγκύρας τῆς Γαλατίας, συγκλωσθεὶς
'Αμμωνίῳ τῷ Λαοδικείας τῆς κεκαυμένης, κεκαυμένην ἐποίη-
σαν τὴν ἐκκλησίαν. Οὐ μόνον ἠττηθέντες ταῖς τῶν κρατούντων
ἀπειλαῖς, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐλπίδι δώρων βασιλικῶν ἀπατηθέν-
τες ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ, εἰσφέρουσι γνώμην μοχθηρὰν τοῖς
10 περὶ Ἀκάκιον καὶ Ἀντίοχον, κρατῆσαι τὴν Θεοφίλου ἀκριτον
κρίσιν, καὶ μηδ' ὄλως δοῦναι τόπον ἀπολογίας τῷ Ἰωάννῃ,
δικαιολογία τῇ τῶν κανόνων τῶν ὑπὸ Θεοφίλου ἀποσταλέντων,
οὓς ἐδέσπισαν οἱ τεσσαράκοντα τῶν Ἀρείου κοινωνικῶν
γράφαντες· "Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἀδίκως ἢ
15 δικαίως καδαιρεθεὶς, ἐαυτῷ ἐπεισελθοὶ δίχα συνόδου εἰς τὴν
ἐκκλησίαν, τὸν τοιοῦτον μηκέτι ἔχειν χώραν ἀπολογίας ἀλλὰ
τέλεον ἐξωθεῖσθαι"· καὶ οὗτος μὲν ὁ κανὼν, ὡς παράνομος
ὑπὸ παρανόμων τεθεὶς, ἐξωστρακίσθη ἐν Σαρδικῇ ὑπὸ Ῥω-
μαίων καὶ Ἰταλῶν καὶ Ἰλλυριῶν καὶ Μακεδόνων καὶ Ἑλλαδι-
20 κῶν (ὡς μᾶλλον αὐτὸς οἶσθα, μεγαλώνυμε Θεόδωρε), ὀπηνίκα
Λιβέριος ἢ Ἰούλιος ἐπὶ Κώνσταντος βασιλέως ἐδέξατο τὸν
Ἀθανάσιον εἰς κοινωνίαν καὶ Μάρκελλον τὸν Γαλάτην, δι'
οὓς καὶ ὁ κανὼν ἐκεῖνος ἐτέθη.

Ἡ μέντοι δυὰς τῶν θανμασίων τῶν περὶ Ἀμμώνιον καὶ
25 Λεόντιον, συμπλακέντες Ἀκακίῳ καὶ Ἀντιόχῳ καὶ Κυρίῳ τῷ
Χαλκηδόνος καὶ Σευηριανῷ εἰσηλθὼν πρὸς τὸν βασιλέα
ἀναδιδάξαντες εἰσκληθῆναι τοῦ μέρους τοῦ Ἰωάννου δέκα
ἐπισκόπους (ἦσαν δὲ πλείους τῶν τεσσαράκοντα) ἐπὶ συστά-
σει τῶν κανόνων, τῶν μὲν διίσχυριζομένων ὀρθοδόξων αὐτοῦς
30 εἶναι, τῶν δὲ ἀποδεικνυόντων αὐτοῦς Ἀρειανῶν ὑπάρχειν.

6. Βουνό στήν Καππαδοκία, τὸ πύο ψηλό τῆς Μ. Ἀσίας.

7. Λαοδικεῖα· πόλις τῆς Μ. Ἀσίας στή Λυκαονία. Τὸ ἐπίθετο «Κατακεκαυ-
μένη» ὀφείλεται στό ἠφαιστειογενές ἔδαφος τῆς περιοχῆς παρά σέ πυρκαγιά.

8. 4ος Κανόνας τῆς Ἀντιόχειας (341), σ' ἐλεύθερη ἀπόδοση.

9. Ἡ σύνοδος στή Σαρδική ἔγινε τό 343 καὶ πῆραν μέρος σ' αὐτήν 170
ἐπίσκοποι.

10. Ὁ Λιβέριος ἦταν ἐπίσκοπος Ῥώμης ἀπό τό 352 ὡς τό 366, ἐνῶ ὁ
Ἰούλιος ἀπό τό 337 ὡς τό 352.

κοντά στο Ἄργαίο δροσ⁶, δειλιάζοντας από τήν ύπεροχή τους, ὅπως τά μικρά παιδιά φοβοῦνται τίς προσωπίδες, χωρίς νά βγεί έξω από τήν πόλη του, συμφωνεῖ μέ τούς ἐχθρούς τοῦ Ἰωάννη στέλνοντας γράμματα, ἄν καί δέν τοῦ ζητήθηκε, νά ἐκφέρει γνώμη, ἐπειδή εἶχε ἄγνοια τοῦ καλοῦ γιά τήν ἐπισκοπή ἀπό ἔλλειψη καλύτερων σκέψεων.

Καί ὁ Λεόντιος, ὁ ἐπίσκοπος Ἄγκυρας τῆς Γαλατίας, συμμαχώντας μέ τόν Ἀμμώνιο, τόν ἐπίσκοπο τῆς Λαοδίκειας πού ἀποτεφρώθηκε⁷, ἔκαψαν τήν Ἐκκλησία. Ὅχι μόνο γιατί ὑποχώρησαν στίς ἀπειλές τῶν ἰσχυρῶν, ἀλλ' ἀντίθετα γιατί ἐξαπατήθηκαν στή δεύτερη σύνοδο ἐλπίζοντας σέ βασιλικά δῶρα, εἰσηγοῦνται στούς γύρω ἀπό τόν Ἀκάκιο καί Ἀντίοχο μοχθηρή πρόταση, νά διατηρήσουν τήν ἄκριτη κρίση τοῦ Θεοφίλου καί νά μὴ δώσουν καθόλου εὐκαιρία ἀπολογίας στόν Ἰωάννη, μέ τή δικαιολογία τῶν κανόνων πού ἔστειλε ὁ Θεόφιλος, τούς ὁποίους θέσπισαν οἱ σαράντα Ἀρειανοί γράφοντας: «Ἐάν κάποιος ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, πού καθαιρέθηκε ἄδικα ἢ δίκαια, ἐπιστρέψει μόνος του χωρίς σύνοδο στήν ἐκκλησία, αὐτός νά μὴ ἔχει πιά εὐκαιρία ἀπολογίας, ἀλλά νά ἐξοριζέται ὀριστικά»⁸. Καί ὁ κανόνας αὐτός βέβαια σάν παράνομος, ἐπειδή θεσπίστηκε ἀπό παράνομους, ἀχρηστεύθηκε στή Σαρδική⁹ ἀπό τούς Ρωμαίους καί Ἰταλούς καί Ἰλλυριοὺς καί Μακεδόνας καί Ἑλλαδικούς ἐπισκόπους (ὅπως καλύτερα γνωρίζεις ἐσύ ὁ ἴδιος, ὀνομαστέ Θεόδωρε), ὅταν ὁ Λιβέριος ἢ ὁ Ἰούλιος¹⁰ στά χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Κώνσταντα¹¹ δέχθηκε σ' ἐπικοινωνία τόν Ἀθανάσιο καί τό Μάρκελλο τό Γαλάτη, γιά τούς ὁποίους καί θεσπίστηκε ὁ κανόνας αὐτός¹².

Ἡ δυάδα ὅμως τῶν θαυμάσιων ἐκείνων πού τήν ἀποτελοῦσαν ὁ Ἀμμώνιος καί ὁ Λεόντιος, ἀφοῦ ἐνώθηκαν μέ τόν Ἀκάκιο καί Ἀντίοχο καί Κυρίνο τόν ἐπίσκοπο Χαλκηδόνας καί τό Σευηριανό, ἦρθαν στόν αὐτοκράτορα νά ὑποστηρίξουν πάλι νά καλέσει ἀπό τό μέρος τοῦ Ἰωάννη δέκα ἐπισκόπους (ἦταν ὅμως περισσότεροι ἀπό σαράντα) γιά τήν προέλευση τῶν κανόνων, ἐπειδή ἄλλοι ἰσχυρίζονταν πῶς οἱ κανόνες εἶναι ὀρθόδοξοι, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἀποδείκνυσαν πῶς αὐτοὶ

11. Ὁ Κώνστας (337-350) ἦταν αὐτοκράτορας στή Δύση καί ὁ Κωνσταντῖος Β' (337-361) στήν Ἀνατολή.

12. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος καί ὁ Μάρκελλος εἶχαν ἐπιστρέψει ἀπό τήν ἐξορία μετὰ τό θάνατο τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (337) χωρίς νά τούς ἀθώωσει σύνοδος. Γι' αὐτό καί θεσπίστηκε ὁ σχετικός κανόνας τῆς Ἀντιόχεις (341). Τό Μ. Ἀθανάσιο εἶχε καταδικάσει ἡ σύνοδος τῆς Τύρου (335) καί τό Μάρκελλο σύνοδος τῆς Κων/πόλεως (336).

Εἰσελδόντες δὲ οἱ περὶ τὸν γέροντα ψυχῇ τε καὶ πολιᾷ
 Ἐλπίδιον, τὸν Λαοδικεῖας τῆς Συρίας, καὶ Τραγκύλλιον,
 ἐπειδὸν τὸν βασιλεῖα μὴ δεῖν ἀλόγως ἐκβάλλεσθαι τὸν Ἰωάν-
 νην· “Οὔτε γὰρ τὸ πρότερον καθήρηται, ἀλλ’ ἐξεώσθη ὑπὸ τοῦ
 5 κόμητος· οὔτε μὴν ἐαυτῷ ἐπεισηλθεν, ἀλλὰ προστάγματι τῆς
 σῆς εὐσεβείας, νοταρίου ἀποσταλέντος· καὶ νῦν δὲ οὐς
 προφέρουσι κανόνας, αἰρετικῶν αὐτοὺς δεῖκνυμεν ὄντας”·
 Ὡς δ’ ἐπέμειναν ἄτακτα ζυγομαχοῦντες οἱ κατὰ Ἰωάννου, οἱ
 μὲν γεγωνότερα φωνῇ, οἱ δὲ σεσοθημένοι στέρνων κινήσει
 10 ἀνασειόμενοι ἰταμῶς ἐπὶ τοῦ βασιλέως· πράως δ’ ἐνδυσμότα-
 τος Ἐλπίδιος, μικρᾶς παραγενομένης γαλήνης, ἔφησεν τῷ
 βασιλεῖ· “Βασιλεῦ, μὴ σκύλλωμεν ἐπὶ πολὺ τὴν σὴν ἡμερότητα,
 ἀλλὰ τοῦτο γενέσθω· ὑπογραψάτωσαν οἱ περὶ τὸν ἀδελφὸν
 Ἀκάκιον καὶ Ἀντίοχον οὐς προβάλλονται ὡς ὀρθοδόξων
 15 κανόνας, ὅτι Ἐτῆς πίστεως ἔσμεν τῶν ἐκδεμένων αὐτοῦς”, καὶ
 λέλυται ἡμῖν ἡ ἀμφιβολία”.

Προσσχὼν δὲ βασιλεὺς τῷ ἀπλῶ τοῦ προβλήματος, ὑπομει-
 διάσας εἶπεν τῷ Ἀντιόχῳ· “Οὐδὲν τούτου λυσιτελέστερον”
 -ῆν δ’ ἐπὶ πάντων τῶν γεγενημένων ἀναίτιος ὁ βασιλεὺς,
 20 ἄλλων μεταποιούντων τὰ καλῶς τετυπωμένα. Ἰλιγγιάσαντες
 οὖν καὶ εἰς ἀλλήλους ἐλιττόμενοι οἱ περὶ Σευηριανόν, καθά-
 περ ἄτακτον ὕδωρ, ἐπὶ τε τῷ φρονίμως ῥηθῆντι καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ
 βασιλέως κρίσει, κατεσχέθησαν ἀφασία, ἐπὶ τὸ πελιδνότερον
 μεταβαλόντες αὐτῶν τὴν μορφὴν· ὅμως ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ
 25 τόπου σφιγγόμενοι, ὑπισχνοῦνται καὶ ἄκοντες ὑπογράψαι.
 Οὕτως ἐξελδόντες, τὴν μὲν ὑπόσχεσιν οὐ πληροῦσιν ὡς
 ἀβούλητον οὔσαν, δεδοικότες τὴν ἤτταν, ἐμηχανῶντο δὲ ποίῳ
 τρόπῳ ἐξεώσθῃ ὁ Ἰωάννης. Τούτων οὕτως ἄλλων τε ἄλλως
 διαπραττομένων, παρίππασαν μῆνες ἑννέα ἢ δέκα, τοῦ ἐπι-
 30 σκόπου Ἰωάννου συναγομένου σὺν τοῖς τεσσαράκοντα ἐπι-
 σκόποις καὶ δύο, τῶν δὲ λαῶν ἀπολαυόντων μετὰ πολλῆς τῆς
 εὐθυμίας τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας (φιλεῖ γὰρ πῶς ὁ ἀκενόδο-
 ξος νοῦς ἐν ταῖς περιστάσεσι χαριέστερον καὶ δυνατώτερον
 ἀπορρέειν λόγον).

13. Γιά τόν Ἐλπίδιο βλ. Ἰω. Χρυσοστόμου, ἐπιστολές 25, 114, 131, 138, 142 καὶ 230.

εἶναι ἔργο τῶν Ἀρειανῶν. Ἀφοῦ ἦρθαν αὐτοί πού ἦταν μαζί μέ τό γέροντα στήν ψυχή καί στά μαλλιά Ἐλπίδιο¹³, τόν ἐπίσκοπο Λαοδικείας τῆς Συρίας, καί τόν Τραγκύλλιο¹⁴, ἐπειθαν τόν αὐτοκράτορα ὅτι δέν πρέπει νά ἐξορίσει ἀπερίσκεπτα τόν Ἰωάννη· «Γιατί οὔτε προηγουμένως εἶχε καθαιρεθεῖ, ἀλλά ἐξορίσθηκε ἀπό τόν ἐπίτροπο· οὔτε βέβαια ἐπέστρεψε αὐθαίρετα, ἀλλά μέ διαταγή τῆς δικῆς σου εὐσέβειας, ὅταν στάλθηκε δικός σου νοτάριος. Καί ὄσους κανόνες ἀναφέρουν τώρα, τούς ἀποδείχνουμε ὅτι εἶναι τῶν αἰρετικῶν». Καθώς ὁμως ἐπέμειναν, φιλονικώντας μέ ἀπρέπεια, οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Ἰωάννη, ἄλλοι μέ δυνατότερη φωνή καί ἄλλοι καμαρώνοντας, λικνιζόμενοι μέ τήν κίνηση τοῦ στέρνου τους κατά τρόπο ἐπαίσχυντο ἐνώπιον τοῦ βασιλιᾶ, ὁ δικαιοτάτος Ἐλπίδιος, ἀφοῦ ἔγινε κάποια σύντομη γαλήνη, εἶπε εὐγενικά στό βασιλιά· «Βασιλιά, ἄς μήν ταλαιπωροῦμε γιά πολύ τή μεγαλειότητά σου, ἀλλ' ἄς γίνει τοῦτο· ἄς ὑπογράψουν αὐτοί πού εἶναι μέ τόν ἀδελφό Ἀκάκιο καί Ἀντίοχο ποιούς κανόνες προτείνουν πώς εἶναι τῶν ὀρθοδόξων, γιατί ἔμεῖς ἔχουμε τήν πίστη αὐτῶν πού τούς ἔχουν συντάξει, καί διαλύεται ἡ ἀμφιβολία μας».

Προσέχοντας ὁ βασιλιάς πώς τό πρόβλημα εἶναι ἀπλό, ἀφοῦ γέλασε ἐλαφρῶς εἶπε στόν Ἀντίοχο· «Τίποτε δέν εἶναι χρησιμότερο ἀπ' αὐτό»· ἦταν γιά ὅλα ὅσα γίνονταν ἀνεύθυνος ὁ βασιλιάς, ἀφοῦ ἄλλοι ἄλλαζαν τίς ὀρθές διαταγές του. Μένοντας λοιπόν κατάπληκτοι καί στριφογυρίζοντας ἀναμεταξύ τους οἱ συνοδοί τοῦ Σευηριανοῦ, σάν νερό ἔξω ἀπό τήν κοίτη, καί γιά τά συνετὰ λόγια καί γιά τήν κρίση τοῦ βασιλιᾶ, ἔγιναν ἄφωνοι καί ἄλλαξαν τό χρῶμα τοῦ προσώπου τους σέ μαυροκίτρινο· πιεζόμενοι ὁμως ἀπό τήν ἀνάγκη τοῦ τόπου, ὑπόσχονται νά ὑπογράψουν καί χωρίς τή θέλησή τους. Ἔτσι ἀφοῦ βγήκαν ἔξω, τήν ὑπόσχεσή τους βέβαια δέν τήν τήρησαν, γιατί ἦταν ἀκούσια, σχεδίαζαν ὁμως μέ ποιό τρόπο νά ἐξορισθεῖ ὁ Ἰωάννης, ἐπειδή φοβήθηκαν τήν ἡττα. Ἐνῶ ἔτσι ἐνεργοῦσαν αὐτοί καί διαφορετικά οἱ ἄλλοι, πέρασαν ἐννέα ἢ δέκα μῆνες, ἐνῶ ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης συνεδρίαζε μαζί μέ τούς σαράντα δύο ἐπισκόπους καί οἱ πιστοί ἀπολάμβαναν μέ μεγάλη χαρά τή διδασκαλία του (γιατί ὁ νοῦς πού δέν εἶναι κενόδοξος συνηθίζει κατά κάποιο τρόπο στήν ἐποχὴ φροντίδων καί μεριμνῶν νά βγάξει πιό εὐχάριστο καί πιό καλό λόγο).

14. Ὁ ἐπίσκοπος Τραγκύλλιος εἶναι γνωστός μόνο ἀπό τόν παρόντα διάλογο.

Ἐν τούτοις ἐπὴνθησεν ἡ Δεσποτικὴ νηστεία, καθάπερ ἔαρ, δι' ἐνιαυτοῦ παραγενομένη. Εἰσελθόντες δὲ πάλιν κατ' ἰδίαν οἱ περὶ Ἀντίοχον ἀνεδίδαξαν τὸν βασιλέα ὡς ἡττηθέντα τὸν Ἰωάννην, ἵνα προστάξῃ αὐτὸν ἐξωσθῆναι τοῦ Πάσχα ἐπικειμένου· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξ ἀνάγκης ὄχλούμενος ὑπ' αὐτῶν, ὡς ἐπισκόποις ἐπίστευσεν (ὁ γὰρ ἀληθῶς πρεσβύτερος ἢ ἐπίσκοπος ψεῦδος οὐκ οἶδεν- τὰ γὰρ ὀνόματα ταῦτα τῆς ἀνω λήξεως ὑπάρχει, ἐπεὶ οὐδὲν πρεσβύτερον Θεοῦ, οὐδὲ ἐπισκοπώτερον· Θεὸς γὰρ ὁ ἐπισκοπῶν ἢ δεώμενός ἐστι τὰ πάντα. Ὁ τοίνυν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ὡς κοινωνὸς τῶν ὀνομάτων, οὕτως καὶ τῶν πραγμάτων ὀφείλει εἶναι), καὶ δηλοῖ τῷ Ἰωάννῃ· “Ἐξέλθε ἐκ τῆς ἐκκλησίας”. Ὁ δὲ ἀντιδηλοῖ· “Ἐγὼ παρὰ τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ ὑποδέδεγμαί τὴν ἐκκλησίαν ταύτην εἰς ἐπιμέλειαν τῆς τοῦ λαοῦ σωτηρίας, καὶ οὐ δύναμαι αὐτὴν καταλείψαι· εἰ δὲ τοῦτο βούλει (ἢ γὰρ πόλις σοι διαφέρει), βίβ με ἐξωσον, ἵνα ἔχω ἀπολογίαν τῆς λιποταξίας· τὴν σὴν αὐθεντείαν”. Οὕτως μετὰ αἰδοῦς τινος ἀποστείλαντες ἐκ τοῦ παλατίου, ἐξέωσαν αὐτόν, κελεύσαντες τέως διάγειν ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ, τὸ ἐνδεχόμενον τῆς τοῦ Θεοῦ ὀργῆς προσδοκῶντες, ἵνα, ἐὰν μὲν συμβῆ τι περὶ αὐτοὺς λυπηρὸν, θάπτον αὐτὸν εἰσαγαγόντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐξιλεώσωνται τὸ θεῖον· εἰ δὲ μὴ, ἵνα πάλιν ἐπιδῶνται ὡς Φαραὼ τῷ Μωϋσεῖ.

Ἐν τούτοις ἐπέστη ἡ τοῦ μεγάλου σαββάτου ἡμέρα, ἐν ἣ ὁ Σωτὴρ σταυρωθεὶς ἐσκύλευσεν τὸν Ἄδην. Καὶ πάλιν αὐτῷ δηλοῦσιν· “Ἐξέλθε τῆς ἐκκλησίας”. Ἀντιδηλοῖ τὰ εἰκότα. Εὐλαβοῦμενος τοιγαροῦν ὁ βασιλεὺς τὸ εὐκαδοσίωτον τῆς ἡμέρας καὶ τὸν τῆς πόλεως κλόνον μεταστέλλεται τοὺς περὶ Ἀκάκιον καὶ Ἀντίοχον, φήσας αὐτοῖς· “Τί δύοι γενέσθαι; βλέπετε μήποτε οὐκ ὀρθῶς βουλευέσθε”. Τότε οἱ γεννάδες καὶ περισσόψυχοι εἶπον τῷ βασιλεῖ· “Βασιλεῦ, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν ἢ Ἰωάννου καθαιρέσεις”. Τελευταῖον βοήθημα, οἱ τῷ Ἰωάννῃ συνόντες ἐπίσκοποι, ἰσάριθμοι τῆς ἀγίας νηστείας, προσῆλθον τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ βασιλίῳσῃ ἐν τοῖς μαρτυρίοις μετὰ δακρῦων, παρακαλοῦντες φειδοῦς τυχεῖν τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, μάλιστα διὰ τὸ Πάσχα καὶ τοὺς μέλλοντας ἀναγεννᾶσθαι ἤδη μυσταγωγηθέντας, ἀπολαβοῦσαν τὸν ἱερέα. Οὐκ ἠκούσθησαν ἐπὶ τούτῳ· ὡς τὸν ἅγιον Παῦλον τὸν

Στό μεταξύ ἔφθασε ἡ Δεσποτική νηστεία¹⁵ πού ἔρχεται κάθε χρόνο, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἀνοιξη. Καί ἀφοῦ ἦρθαν ἰδιαίτερα στό βασιλιά πάλι οἱ γύρω ἀπό τόν Ἄντιοχο, τοῦ ἐξήγησαν πάλι ὅτι ἔχασε τή μάχη ὁ Ἰωάννης, γιά νά προστάξει νά τόν ἐξορίσουν, ἐπειδή πλησίαζε τό Πάσχα. Καί ὁ βασιλιάς ἀπό ἀνάγκη, ἐπειδή τόν ἐνοχλοῦσαν αὐτοί, τούς πίστεψε σάν ἐπισκόπους (γιατί ὁ ἀληθινός πρεσβύτερος ἢ ὁ ἐπίσκοπος δέ γνωρίζει τό ψέμα, ἐπειδή τά ὀνόματα αὐτά εἶναι καθορισμένα ἀπό το Θεό, ἀφοῦ τίποτε δέν εἶναι μεγαλύτερο ἀπό τό Θεό, οὔτε ἐπιβλέπει καλύτερα· γιατί Θεός εἶναι αὐτός πού ἐποπτεύει ἢ βλέπει τά πάντα. Ὁ ἐπίσκοπος λοιπόν ἢ ὁ πρεσβύτερος, ἐπειδή μετέχει στά ὀνόματα, ἔτσι πρέπει νά μετέχει καί στά πράγματα), καί δηλώνει στόν Ἰωάννη· «Φύγε ἀπό τήν Ἐκκλησία». Καί αὐτός ἀπάντησε· «Ἐγώ ἔχω δεχθεῖ τήν ἐκκλησία αὐτή ἀπό τό Σωτήρα Θεό γιά νά φροντίζω τή σωτηρία τοῦ λαοῦ καί δέν μπορῶ νά τήν ἐγκαταλείψω. Ἐάν ὅμως θέλεις αὐτό (γιατί ἡ πόλη ἐνδιαφέρει ἐσένα), διῶξε με βίαια, γιά νά ἔχω δικαιολογία τῆς λιποταξίας μου τή δική σου δύναμη». Ἔτσι μέ κάποια ντροπή ἀφοῦ ἔστειλαν ἀνθρώπους ἀπό τό παλάτι, τόν ἐδιώξαν, διατάσσοντας πρὸς τό παρόν νά ζεῖ μέσα στό ἐπισκοπεῖο, περιμένοντας τό ἐνδεχόμενο τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἐάν συμβεῖ κάτι θλιβερό σ' αὐτούς, ὀδηγώντας αὐτόν γρήγορα στήν ἐκκλησία, νά ἐξιλεώσουν τό Θεό· εἰδεμή, γιά νά τοῦ ἐπιτεθοῦν πάλι, ὅπως ὁ Φαραώ στό Μωυσῆ¹⁶.

Στό μεταξύ ἦρθε ἡ ἡμέρα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, κατά τήν ὁποία ὁ Σωτήρας ἀφοῦ σταυρώθηκε σκύλευσε τόν Ἄδη. Καί πάλι τοῦ δηλώνουν· «Φύγε ἀπό τήν Ἐκκλησία». Ἀπαντᾷ τά γνωστά. Σεβόμενος λοιπόν ὁ βασιλιάς τήν ἱερότητα τῆς ἡμέρας καί τήν ἀναταραχή τῆς πόλης στέλνει καί προσκαλεῖ τούς γύρω ἀπό τόν Ἀκάκιο καί Ἄντιοχο, λέγοντας σ' αὐτούς· «Τί πρέπει νά γίνει; προσέχετε μήπως δέ σκέπτεστε σωστά». Τότε οἱ γενναῖοι καί παράτολμοι εἶπαν στό βασιλιά· «Βασιλιά, ἡ εὐθύνη γιά τήν καθάρωση τοῦ Ἰωάννη ἄς πέσει ἐπάνω μας». Τελευταία βοήθεια, οἱ ἐπίσκοποι πού ἦταν μαζί μέ τόν Ἰωάννη, ἴσοι στόν ἀριθμό μέ τίς ἡμέρες τῆς ἀγίας νηστείας, ἦρθαν στό βασιλιά καί στή βασίλισσα μέσα στά μαρτύρια μέ δάκρυα στά μάτια, παρακαλώντας νά λυπηθοῦν τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ν' ἀποκτήσει πάλι τόν ἐπίσκοπό της, ἰδιαίτερα γιά τό Πάσχα καί γι' αὐτούς πού πρόκειται νά βαπτισθοῦν, ἀφοῦ ἤδη κατηχήθηκαν. Δέν εἰσακούσθη-

15. Ἡ νηστεία τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς. 16. Βλ. Ἐξ. 10, 7.28· 14, 5-8.

ἀπὸ Κρατείας εἶπεν ἀδείλω τῇ παρῴησίᾳ· “Εὐδοξία, φοβήθητι τὸν Θεόν, ἐλεήσασά σου τὰ τέκνα· μὴ ὕβριζε τὴν ἑορτὴν τοῦ Χριστοῦ τῇ τῶν ‘αἱμάτων ἐκχύσει’”. Ὑποστρέψαντες δὲ οἱ τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι ἠγρύπνησαν ἐν τοῖς καταγωγίσις
 5 αὐτῶν, οἱ μὲν μετὰ δακρύων, οἱ δὲ μετὰ λύπης, ἕτεροι δὲ ἀμάχῳ τῇ διανοίᾳ κατεσχέδησαν κάρῳ, ὡς ἕκαστον ἐκυβέρνα τὸ πάθος.

Οἱ μέντοι πρεσβύτεροι Ἰωάννου, οἱ τὸν δεῖον ἔχοντες φόβον, ἐν τῷ δημοσίῳ λουτρῷ τῷ ἐπικαλουμένῳ Κωνσταντι-
 10 ναῖς τοὺς λαοὺς συναγαγόντες, εἶχοντο τῆς ἀγρυπνίας, οἱ μὲν τὰ θεῖα λόγια ἀναγινώσκοντες, οἱ δὲ βαπτίζοντες τοὺς κατηχηθέντας, ὡς εἰκὸς διὰ τὸ Πάσχα. Ταῦτα αὐτὰ προσανα-
 φέρουσιν οἱ γνωμοφθόροι καὶ φρεναπάται, οἱ περὶ Ἀντίοχον καὶ Σευηριανὸν καὶ Ἀκάκιον, τοῖς ἑαυτῶν προστάταις,
 15 ἀξιοῦντες ἐμποδισθῆναι τοὺς λαοὺς ἀπὸ τῆς ἐκεῖ συνάξεως. Ἀντεῖπεν ὁ τότε μάγιστρος, φήσας· “Νῦξ ἐστὶ καὶ ὄχλοι πολλοί· μὴ τι ἀτόπημα γένηται”. Ἀνθυποφέρουσιν οἱ περὶ Ἀκάκιον· “Οὐδεὶς ἔμεινεν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Καὶ δεδοίκα-
 μεν μήποτε εἰσελθὼν ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ μὴ εὐρῶν
 20 μηδένα, αἰσθηταὶ τῆς τοῦ λαοῦ εὐνοίας τῆς πρὸς Ἰωάννην καὶ καταγνῶ ἡμῶν ὡς βασκάνων, ἐπειδὴ μάλιστα εἶπομεν αὐτῷ, ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ὄλως ὁ ἡδέως αὐτῷ προσέχων, ὡς ἀνθρώπῳ, ἀσπόνδῳ”. Οὕτως ὁ μάγιστρος διαμαρτυράμενος αὐτοῖς ἐπὶ
 τοῖς ἀποθησομένοις, δίδωσι Λούκιόν τινα, ὡς ἔλεγον, Ἕλλη-
 25 να, ἀφηγούμενον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀπλοφόρων, ἐντειλάμενος ἐπεικῶς ἀπελθόντα καλέσαι τὸν λαὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἀπελθὼν δέ, καὶ μὴ ἀκουσθεὶς, ὑποστρέφει πρὸς τοὺς περὶ Ἀκάκιον, διηγησάμενος τὸν τόνον καὶ τὴν πυκνότητα τοῦ
 λαοῦ.

30 Μετὰ τοῦτο λιπαρῶς αὐτὸν παρακαλοῦσι χρυσέοις ῥήμασι δυσωποῦντες καὶ ὑποσχέσει μείζονος προκοπῆς, ἵνα ἐμπο-
 δίσῃ τῇ δόξῃ τῇ τοῦ Κυρίου, ἐντειλάμενοι αὐτῷ, ἢ λόγῳ πείσαντα ἀγαγεῖν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἢ ὀργῇ ταράξαντα
 35 παῦσαι τὴν ἑορτὴν τοῦ συναγαγεῖν. Ὅς ἐξ αὐτῆς συμπαρα-
 λαβὼν κληρικοὺς τοῦ μέρους Ἀκακίου ἐξῆλθεν δευτέρᾳ

17. Εἶναι γνωστός μόνο ἀπὸ ἐδῶ. Ἦταν ἐπίσκοπος στὴν ἐπαρχία Ὀνωριάδας, μεταξύ Βιθυνίας καὶ Παφλαγονίας. 18. Σοφ. Σειρ. 27, 15.

καν γι' αυτό, ὥστε ὁ ἅγιος Παῦλος¹⁷, ὁ ἐπίσκοπος Κρατείας, νά πει μ' ἄφοβο θάρρος· «Εὐδοξία, νά φοβηθεῖς τό Θεό, ἀφοῦ εὐσπλαχνισθεῖς τά παιδιά σου· μήν προσβάλλεις τήν ἑορτή τοῦ Χριστοῦ μέ τό νά 'χυθοῦν αἱματα'»¹⁸. Καί ἀφοῦ ἐπέστρεψαν οἱ σαράντα ἐπίσκοποι ἔμειναν ἄγρυπνοι στά καταλύματά τους, ἄλλοι δακρυσμένοι, ἄλλοι λυπημένοι, ἐνῶ ἄλλοι μέ ἥσυχο τό νοῦ παραδόθηκαν στόν ὕπνο, ὅπως ὄριζε στόν καθένα ἡ ψυχική του κατάσταση.

Οἱ πρεσβύτεροι λοιπόν τοῦ Ἰωάννη, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τό φόβο τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ συγκέντρωσαν τό λαό στό δημόσιο λουτρό, πού ὀνομάζεται Κωνσταντιανές θέρμες, τελοῦσαν τήν παννυχίδα, ἄλλοι διαβάζοντας τά θεία λόγια καί ἄλλοι βαπτίζοντας τούς κατηχημένους, ὅπως ἦταν φυσικό γιά τό Πάσχα. Αὐτά ἀκριβῶς ἀναφέρουν ἐκεῖνοι πού διαστρέφουν τίς γνώμες καί ἐξαπατοῦν τό νοῦ, οἱ ὁπαδοί δηλαδή τοῦ Ἄντιόχου, τοῦ Σευηριανοῦ καί τοῦ Ἀκακίου στούς προστάτες τους, ἀξιῶνοντας νά ἐμποδισθεῖ ὁ λαός ἀπό τή συγκέντρωσή του ἐκεῖνη. Ἄπάντησε ὁ τότε μάγιστρος¹⁹, λέγοντας· «Εἶναι νύχτα καί ὁ λαός πολὺς· νά μή γίνει κανένα ἀνοσιούργημα». Ἄπαντοῦν οἱ γύρω ἀπό τόν Ἀκάκιο· «Κανένας δέν ἔμεινε μέσα στίς ἐκκλησίες, καί φοβούμεστε μήπως μπαίνοντας ὁ βασιλιάς στήν ἐκκλησία καί μή βρίσκοντας κανένα, καταλάβει τήν εὐνοια τοῦ λαοῦ πρός τόν Ἰωάννη καί μᾶς κατακρίνει ὡς συκοφάντες, ἐπειδή μάλιστα τοῦ εἶπαμε, ὅτι δέν ὑπάρχει ἀπολύτως κανένας πού νά τόν προσέχει αὐτόν μέ εὐχαρίστηση, ἐπειδή εἶναι ἀδιάλλακτος ἄνθρωπος». Ἔτσι ὁ μάγιστρος ρίχνοντας σ' αὐτούς τήν εὐθύνη γιά ὅσα θ' ἀκολουθήσουν, δίνει κάποιον Λούκιο, ὅπως τόν ἔλεγαν, Ἕλληνα, ἀρχηγό τοῦ σώματος τῶν ὀπλοφόρων, δίνοντας ἐντολή νά πάει καί νά καλέσει μέ ἥπιο τρόπο τό λαό στήν ἐκκλησία. Ὅταν πῆγε ὁμως καί δέν τόν ἄκουσαν, ἐπιστρέφει στή συνοδεία τοῦ Ἀκακίου, ἀναφέροντας τή δύναμη καί τό πλῆθος τοῦ λαοῦ²⁰.

Ἔστερα ἀπ' αὐτό, τόν παρακαλοῦν ἐπίμονα ἰκετεύοντας μέ χρυσά λόγια καί μέ ὑπόσχεση γιά μεγαλύτερη προαγωγή, γιά νά φέρει ἐμπόδιο στή δόξα τοῦ Κυρίου, δίνοντας ἐντολή σ' αὐτόν ἢ νά πείσει μέ λόγια τό λαό καί νά τόν φέρει στήν ἐκκλησία, ἢ ἀφοῦ τόν ταράξει μέ ὀργή νά διαλύσει τήν ἑορταστική συγκέντρωση. Αὐτός παίρνοντας μαζί του ἀμέσως κληρικούς ἀπό τή μερίδα τοῦ Ἀκακίου βγήκε μετά τά μεσάνυχτα γιά τό σκοπό πού τόν ἔστειλαν (γιατί κρατοῦν τό λαό

19. Ἦταν ὁ Ἀνθέμιος.

20. Πού ἦταν στίς Κωνσταντιανές Θερμές.

φυλακῆ τῆς νυκτὸς ἐφ' ᾧ ἀπεστάλη (παρατείνουσι γὰρ τὸν λαὸν ἐν τοῖς μέρεσιν ἡμῶν ἕως ἀλέκτορος πρώτου), ἔχων Θωρᾶκας ξιφήρεις, νεοστρατεύτους (κατὰ τὸν Ἡσαῦ) τετρακοσίους, ἀναιδεῖς περισσῶς, ἐπεπήδησεν αἰφνίδιον κατὰ τὴν
 5 νύκτα σὺν τοῖς ὑποδεικνύουσι κληρικοῖς καὶ τοῖς στρατιώταις ἰταμῶς, ὡς ἄτε λύκος, σιδήρῳ στίλβοντι διασχίσας τοὺς ὄχλους. Χωρῆσας δ' ἐνδον τῶν μακαρίων ὑδάτων ἐπὶ κωλύσει τῶν μουμένων τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος, καὶ τῷ μὲν διακόνῳ δρασέως ἐντιναχθεῖς, τὰ σύμβολα ἐκχέει· τοὺς δὲ
 10 πρεσβυτέρους, ἤδη πού καὶ ἡλικιώτας, ῥοπάλοις κατὰ κρανίου παΐσας, αἵματι κίρνᾳ τὴν κολυμβήθραν.

Τότε ἦν ἰδεῖν τὴν ἀγγελικὴν ἐκείνην νύκτα, ἐν ἣ καὶ δαίμονες πίπτουσιν ἐπιτηχότες, εἰς λαθύρινθον μεταβληθεῖσαν. Γυμναὶ γὰρ γυναῖκες σὺν τοῖς ἀνδράσι δρασμῶ ἐχρῶντο,
 15 φόβῳ τοῦ σφαγῆναι ἢ ἀσχημονῆσαι, τὸν ἀσχημον ἀσπαζόμεναι δρόμον· ἕτερος τὴν χεῖρα πληγείς, ὄδυρόμενος ἀπῆει· ἄλλος παρθένον ἔσυρεν περισχίσας· πάντες δὲ λαφυραγωγῆσαντες τὰ κειμήλια ἐσφετερίζοντο. Οὕτως οἱ μὲν συλληφθέντες τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων εἰς τὴν εἰρκτην ἐνεβάλλοντο· οἱ δὲ
 20 ἀξιωματικοὶ τοῦ λαοῦ τῆς μεγαλοπόλεως ἐξεβάλλοντο. Διατάγματα δὲ ἀλλεπάλληλα κατὰ τόπον προετίθεντο διαφόρους ἀπειλὰς περιέχοντα ἐπὶ ἀρνήσει τῆς κοινωνίας Ἰωάννου. Πλὴν ὅμως καὶ ταῦτ' ἐγίνετο, καὶ πλείονα ἐξῶθεν οἱ λεγόμενοι ἐπίσκοποι προσεφίλοτιμοῦντο· καὶ ἡ σύναξις τῶν φιλοδιδα-
 25 σκάλων μᾶλλον δὲ φιλοθέων, οὐ κατηργεῖτο, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῇ Ἐξόδῳ, “Ὅσον ἀπέκτενον αὐτούς, τοσοῦτ' ἄλλοι ἐγίνοντο”.

Τῇ ἐπαύριον γοῦν ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς τοῦ γυμνασθῆναι ἐν τῷ παρακειμένῳ πεδίῳ εἶδεν τὴν ἄσπορον γῆν τὴν περὶ τὸ
 30 Πέμπτον λευχειμονοῦσαν, καὶ ἐκπλαγεῖς ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ ἀνδρους τῶν νεοφωτιστῶν (ἦσαν γὰρ ἀμφὶ τοὺς τρισχιλίους), ἤρετο παρὰ τῶν δορυφόρων· “Τίς ἢ λογὰς τῶν ἐπισημομένων;” διαψευσάμενοι λέγουσι· “Τῶν ἑτεροδόξων”, ἵνα παραγάγωσι τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως. Γινόντες δ' ἐξαυτῆς οἱ
 35 τοῦ πράγματος μεσίται καὶ προστάται τοῦ φθόνου πέμπουσιν εἰς τοῦπίσω τοὺς ἀφειδεστέρους τῶν ἐπομένων ἐπὶ σκορπισμῷ

στά μέρη μας μέχρι νά λαλήσει ὁ πρῶτος πετεινός), ἔχοντας (ὅπως ὁ Ἡσαΰ²¹) τετρακόσιους νεοσύλλεκτους Θράκες, ὄπλισμένους μέ ξίφη, ὑπερβολικά ἀναιδεῖς, μέ ἐτοιμότητα ἐπιτέθηκε ξαφνικά μέσα στή νύχτα μαζί μέ τούς κληρικούς πού τοῦ ἔδειχναν τί νά κάνει καί τούς στρατιῶτες, σάν λύκος διαχωρίζοντας τά πλήθη μέ τά ἀστραφτερά ὄπλα. Ἀφοῦ ἔφθασε μέσα στά ἁγιασμένα νερά γιά νά ἐμποδίσει ἐκείνους πού μουῦνται στήν ἀνάσταση τοῦ Σωτήρα, ἐπιτέθηκε μέ θρασύτητα στό διάκονο καί χύνει τή θεία εὐχαριστία· καί τούς πρεσβυτέρους, πού ἴσως ἦταν κάπως ἡλικιωμένοι, τούς χτυπᾶ μέ ρόπαλα στό κεφάλι καί βάφει μέ αἷμα τήν κολυμβήθρα.

Τότε μποροῦσε νά δεῖ κανεῖς νά μεταβάλλεται σέ λαβύρινθο ἡ ἀγγελική νύχτα, κατά τήν ὁποία καί οἱ δαίμονες πέφτουν φοβισμένοι. Γιατί γυμνές γυναῖκες μαζί μέ τούς ἄνδρες δραπέτευσαν, ἀπό φόβο νά μή σφαγοῦν ἢ νά μή δώσουν κακή ἐντύπωση, ἐπειδή ἀκολούθησαν ἄσεμνο δρόμο· ἄλλος χτυπημένος στό χέρι, ἔφευγε κλαίγοντας· ἄλλος ἔσυρε παρθένο ξεσχίζοντας τά ρούχα της· καί ὄλοι ἀφοῦ λαφυραγώγησαν τά κειμήλια, τά ἔκαμαν δικά τους. "Ἐτσι ὅσους πρεσβυτέρους καί διακόνους συνέλαβαν τούς ἔβαλαν στή φυλακή, ἐνῶ τούς ἀξιωματούχους τῆς πρωτεύουσας τούς ἀπομάκρυναν. Καί ἀλλεπάλληλα διατάγματα ἐκδίδονταν κατά περιοχὴ πού περιεῖχαν διάφορες ἀπειλές, γιά ν' ἀρνηθοῦν τήν ἐκκλησιαστική ἐπικοινωνία μέ τόν Ἰωάννη. Ἄλλ' ὅμως καί αὐτά γίνονταν καί περισσότερα ἀπ' ἐξω προσπαθοῦσαν νά κάμουν οἱ κατά τό ὄνομα ἐπίσκοποι· καί ἡ συγκέντρωση τῶν Χριστιανῶν πού ἀγαποῦσαν τήν ἐκκλησιαστική διδασχὴ, ἢ καλύτερα πού ἀγαποῦσαν τό Θεό, δέ διαλυόταν, ἀλλά σύμφωνα μέ τό λεγόμενο στήν ἔξοδο, «Ὅσο τούς σκότωναν αὐτούς, τόσο περισσότεροι γίνονταν»²².

Τήν ἐπόμενη ἡμέρα λοιπόν ὅταν βγήκε ὁ βασιλιάς νά γυμνασθεῖ στό γήπεδο πού ἦταν ἐκεῖ κοντά, εἶδε τήν ἄσπαρτη γῆ γύρω ἀπό τό Πέμπτο²³ νά εἶναι ντυμένη στά ἄσπρα, καί νιώθοντας κατάπληξη ὅταν εἶδε τό λαμπρό χρῶμα τῶν νεοφώτιστων (γιατί ἦταν γύρω στους τρεῖς χιλιάδες) ζήτησε νά μάθει ἀπό τούς σωματοφύλακές του· «Ποιοί εἶναι οἱ ἐκλεκτοί πού συγκεντρώθηκαν ἐκεῖ;» Λέγοντας ψέματα ἀπαντοῦν «Ἐτερόδοξοι», γιά νά προλάβουν τό θυμό τοῦ βασιλιά. Καί γνωρίζοντας ἀμέσως αὐτά ὅσοι συντέλεσαν καί προστάτεψαν τά φθονερά γεγονότα στέλλουν πρὸς τά πίσω τούς σκληρότερους τῆς βασιλικῆς

23. Πέμπτο· περιοχή τῆς Κων/πόλεως, κοντά στά χερσαία τεῖχη, ὅπου ὑπῆρχε ἕκταση χωρὶς σπίτια καί ἀκαλλιέργητη. Ὀνομάστηκε ἔτσι γιατί ἀπείχε 5 μίλια ἀπό τό κέντρο τῆς πόλης.

μὲν τῶν ἀκροατῶν, συλλήψει δὲ τῶν διδασκάλων. Οἱ δ' ἔλθόντες κατέχουσι πάλιν ὀλίγους μὲν τῶν κληρικῶν, πλείους δὲ τῶν λαϊκῶν.

Καὶ ὁ Θεόδωρος ἔφη·

5 Ο ΔΙΑΚ. ὦ μακαριώτατε πάτερ, καὶ τοσοῦτων ὄντων αὐτῶν, ὡς τριαχιλίους μόνον εἶναι τοὺς νεοφωτίστους, πῶς αὐτῶν οἱ θραχεῖς ἐκυρίευσαν στρατιῶται τὸν σύλλογον διαλύσαντες;

10 Ο ΕΠΙΣΚ. Τοῦτο οὐκ ὀλιγότητος δεῖγμα, οὐδὲ τεκμήριον ἀζηλίας, ἀλλὰ πλεονέκτημα εὐλαβείας καὶ διδασκάλων ἐπιμελείας ἀπόδειξις, ἀδιαλείπτως τὸ ἄμαχον τῆς γνώμης ἐπανορθούντων.

Ὁ Θεόδωρος εἶπεν·

15 Ο ΔΙΑΚ. Ἄριστα ἔφης· οὔτε γὰρ ἐπρεπεν τοὺς φρόνησιν ἐκμανθάνοντας καὶ ἐπιείκειαν παρὰ τοῦ ἱεροῦ Ἰωάννου ἀφρόνως καὶ τεταραγμένως αὐτοῦ ἀντιποιεῖσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἦσθεις οὖν ἐπὶ τούτῳ, παρακαλῶ, μὴ ἀνάκοπτε τοὺς λόγους τοὺς ὑπὸ κακῶν πραγμάτων τεχθέντας (ἔοικε γὰρ 20 τίκτειν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς λόγους τὰ πράγματα). Σὺν τοῖς κατασχεθεῖσιν οὖν κληρικοῖς τε καὶ λαϊκοῖς συνελήφθησαν καὶ γυναῖκες ἀνδρῶν ἐπισήμων. Ἔστι δὲ ὧν καὶ τὰ μαφόρια ἤρπασαν, ἐτέρων δὲ τὰ ἐνώτια σὺν τῷ λοβῷ τοῦ ὠτὸς συναπέσπασαν· ὡς ἰδοῦσάν τινος Ἐλευθέρου γυναῖκα εὐδαι- 25 μονεστάτην σφόδρα, καταλείψασαν τὸ ἑαυτῆς μαφόριον, μεταμφιασαμένην τὸ σχῆμα τὸ τῶν δουλίδων, δρομαίαν εἰσβαλεῖν εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς σωφροσύνης (ἦν γὰρ, ὡς εἰκός, εὐανδρῆ μορφῆν καὶ εὐφυῆ πλάσιν ἡμφιεσμένη). Τούτῳ οὖν τῷ τρόπῳ πληρωθεῖσαι αἱ φυλακαὶ τῶν διαφόρων 30 ἀρχόντων μετεποιοῦντο εἰς ἐκκλησίας· καὶ ὕμνοι μὲν καὶ ἀναφοραὶ μυστηρίων ἐν ταῖς φυλακῖς ἐπετελοῦντο, μάλιστα δὲ καὶ στρεβλώσεις καὶ ὄρκοι φρικτοὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἡμιλλῶντο ἐπὶ ἀναθεματισμῷ Ἰωάννου τοῦ μέχρι θανάτου ἐχθρεύσαντος τῇ κακίᾳ τοῦ διαβόλου.

35 Τῆς Πεντηκοστῆς δὲ συμπληρωθείσης, μετὰ πέντε ἡμέρας

ἀκολουθίας γιά νά διαλύσουν τούς ἀκροατές καί νά συλλάβουν ὅμως τούς διδασκάλους. Καί αὐτοί πήγαν καί συνέλαβαν πάλι λίγους μέν κληρικούς, ἀλλά πάρα πολλούς λαϊκούς.

Καί ὁ Θεόδωρος εἶπε·

Ο ΔΙΑΚ. Μακαριότατε πάτερ, ἐνῶ ἦταν τόσο πολλοί αὐτοί, ὥστε νά εἶναι τρεῖς χιλιάδες οἱ νεοφώτιστοι μόνο, πῶς τούς κυρίευσαν αὐτούς οἱ λίγοι στρατιῶτες διαλύοντας τή συγκέντρωσή τους;

Ο ΕΠΙΣΚ. Αὐτό δέν εἶναι δείγμα ἀδυναμίας, οὔτε ἀπόδειξη ἀπουσίας ζήλου, ἀλλά πλεονέκτημα εὐλάβειας καί ἀπόδειξη ἐπιμέλειας τῶν διδασκάλων, πού ἐνισχύουν ἀδιάκοπα τό φιλήσυχο τῆς διάθεσης.

Ὁ Θεόδωρος εἶπε·

Ο ΔΙΑΚ. Πολύ καλά εἶπες· γιατί δέν ἄρμοζε ἐκεῖνοι πού μάθαιναν τή φρόνηση καί τήν πρατότητα ἀπό τόν ἱερό Ἰωάννη, ν' ἀγωνίζονται χωρίς σύνεση καί μέ θόρυβο γι' αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι'

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἀφοῦ λοιπόν εὐχαριστήθηκες γι' αὐτό, σέ παρακαλῶ, νά μή διακόπτεις τά λόγια πού γεννιοῦνται ἀπό τά κακά πράγματα (γιατί φαίνεται ὅτι τά πράγματα τίς περισσότερες φορές γεννοῦν τά λόγια). Μαζί λοιπόν μέ τούς κληρικούς καί τούς λαϊκούς πού συνελήφθησαν, συνελήφθησαν καί γυναῖκες ἐπίσημων ἀνδρῶν. Ἀπό μερικές ἄρπαξαν τά ἐπανωφόρια καί ἀπό ἄλλες ἀπέσπασαν τά σκουλαρίκια μαζί μέ τό λοβό τοῦ αὐτιοῦ συγχρόνως. Μόλις εἶδε ἡ γυναῖκα κάποιου Ἐλευθέρου, ἡ ὁποία ἦταν πάρα πολύ πλούσια, ἄφησε τό δικό της φόρεμα, μεταμορφώθηκε σέ δούλα καί μπήκε τρέχοντας στήν πόλη γιά νά σώσει τήν τιμή της (γιατί εἶχε, ὅπως φαίνεται, ὠραῖο πρόσωπο καί ὁμορφο παράστημα). Μ' αὐτόν τόν τρόπο λοιπόν ἀφοῦ γέμισαν οἱ φυλακές τῶν διάφορων ἀρχόντων, μετατρέπονταν σέ ἐκκλησίες. Καί ὕμνοι καί προσφορές τῶν μυστηρίων τελοῦνταν μέσα στίς φυλακές, ἐνῶ μαστιγώσεις καί στρεβλώσεις καί φοβεροί ὄρκοι συναγωνίζονταν αὐτά μέσα στίς ἐκκλησίες πρὸς ἀνασθεματισμό τοῦ Ἰωάννη, ὁ ὁποῖος μίσησε ὑπερβολικά τήν κακία τοῦ διαβόλου.

Καί ὅταν τελείωσε ἡ Πεντηκοστή¹, μετὰ ἀπό πέντε ἡμέρες ἦρθαν

11. Τοῦ 404.

εἰσελθόντες οἱ περὶ Ἀκάκιον καὶ Σευηριανὸν καὶ Ἀντίοχον καὶ Κυρίνον πρὸς τὸν βασιλέα λέγουσιν αὐτῷ· “Βασιλεῦ, σὺ ἡμῖν παρὰ Θεοῦ οὐκ ἐξουσιαζόμενος, ἀλλ’ ἐξουσιάζων τῶν πάντων, ἐξεστὶ σοὶ ὁ θέλεις ποιῆσαι. Μὴ γίνου πρεσβυτέρων
 5 πρῶτος καὶ ἐπισκόπων ὀσιώτερος· εἵπομέν σοι ἐπὶ πάντων· ‘Ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν ἢ Ἰωάννου καθαίρεισι’. Μὴ τοίνυν φείσῃ ἐνὸς ἀνθρώπου, ἀφειδήσας πάντων ἡμῶν”. Ἰουδαϊκοῖς ῥήμασι, τάχα δὲ καὶ πράγμασι, παραπέισαντες τὸν βασιλέα. Οὕτως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς Πατρίκιον τὸν νοτάριον δηλοῖ
 10 τῷ Ἰωάννῃ τάδε· “Οἱ περὶ Ἀκάκιον καὶ Ἀντίοχον καὶ Σευηριανὸν καὶ Κυρίνον τὸ κατὰ σὲ κρῖμα ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν ἔδηκαν κεφαλὴν. Τὸ κατὰ σαυτὸν οὖν ἀναθεὶς τῷ Θεῷ, ἐξελθε τῆς ἐκκλησίας”. Οὕτως κατελθὼν ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης, μετὰ τὴν τραγὴν φάσιν καὶ ἀνεπισκίαστον, τοῦ ἐπισκοπέου σὺν
 15 τοῖς ἐπισκόποις, λέγει πᾶσι· “Δεῦτε, προσευξάμενοι συνταξώμεθα τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας”. Γεγηθὼς μὲν ἐπὶ τῷ πράγματι, λυπούμενος δὲ ἐπὶ τῇ τοῦ λαοῦ κακουχίᾳ.

Ἐξαιτῆς δὲ τις σημαίνει τῶν φιλοθέων δυναστῶν τῷ Ἰωάννῃ· “Ἐπειδὴ Λούκιος, ἰταμὸς ἀνὴρ καὶ ἀναιδὴς προσώ-
 20 πω, ἔτοιμὸς ἐστὶν ἐν τῷ δημοσίῳ λουτρῷ σὺν τοῖς ὑπ’ αὐτὸν στρατιώταις, ὅπως, εἰ ἀντείοις ἢ ἀναβάλλῃ, καὶ ἄκοντά σε σύραι καὶ ἐξῶσαι· περικλονοῦνται δὲ οἱ δῆμοι τῆς πόλεως· σπουδάσον ἐξελθεῖν λεληθότως, ἵνα μὴ σου ἀντιποιοῦμενος ὁ λαὸς πόλεμον συνάψῃ μετὰ τῶν στρατιωτῶν”. Τότε ὁ Ἰωάννης
 25 καταφιλήσας τινὰς τῶν ἐπισκόπων μετὰ δακρῦων (τοὺς γὰρ λοιποὺς οὐδὲ καταφιλεῖν συνεχῶρει τὸ πάθος) συνετάξατο, εἰπὼν τοῖς λοιποῖς ἔνδον ἐν τῷ ἱερατεῖ· “Μείνατε τέως ὧδε, ἵνα ἀπελθὼν μικρὸν ἀνεθῶ”. Εἰσελθὼν δὲ ἐν τῷ βαπτιστηρίῳ καλεῖ τὴν Ὀλυμπιάδα, ἀναπάλλακτον οὖσαν τῆς ἐκκλησίας,
 30 σὺν Πενταδίᾳ καὶ Πρόκλῃ, ταῖς διακόνοις, καὶ Σιλβίνῃ, τῇ τοῦ μακαρίου Νεβριδίου γυναικί, εὐσχήμως κοσμούσῃ τὴν ἑαυτῆς χρεῖαν, καὶ λέγει αὐταῖς· “Δεῦτε ὧδε, θυγατέρες, ἀκούσατέ μου· ‘τὰ κατ’ ἐμὲ τέλος ἔχει’, ὡς ὀρῶ. Τὸν δρόμον μου τετέλεκα’, καὶ ἴσως ‘οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου’; Τοῦτο
 35 δὲ ἐστὶν ὁ παρακαλῶ· μὴ τις ὑμῶν ἀνακοπῇ τῆς συνήθους εὐνοίας τῆς περὶ τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ὅς ἂν ἄκων ἀχθῇ ἐπὶ τὴν

2. Λουκᾶ 22, 37.

3. Β΄ Τιμ. 4, 7.

4. Πράξ. 20, 25.

στό βασιλιά οι γύρω από τόν Ἀκάκιο, τὸ Σευηριανό, τόν Ἀντίοχο καὶ τόν Κυρίνο καὶ τοῦ λέγουν· «Βασιλιά, ἐσύ ἀπὸ τὸ Θεὸ ἔχεις ὀρισθεῖ σέ μᾶς, δὲ σέ ἐξουσιάζει κανεὶς, ἀλλ' ἐξουσιάζεις τὰ πάντα, μπορεῖς νὰ κάμεις αὐτὸ πού θέλεις. Νὰ μὴ γίνεσαι πιὸ πρᾶος ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πιὸ εὐλαβῆς ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους. Σοῦ εἶπαμε γιὰ ὅλα· ἴσως ἄς πέσει ἐπάνω μας ἡ εὐθύνη γιὰ τὴν καθάρωση τοῦ Ἰωάννη. Μὴ λυπηθεῖς ἕναν ἄνθρωπο καὶ ἀδιαφορήσεις γιὰ μᾶς ὅλους», ἐξαπατώντας τὸ βασιλιά μὲ ἰουδαϊκὰ λόγια, ἴσως καὶ μὲ πράγματα. Ἔτσι ἀποστέλλοντας ὁ βασιλιάς τὸ νοτάριο Πατρίκιο ἀνακοινώνει στὸν Ἰωάννη τὰ ἑξῆς· «Αὐτοὶ πού εἶναι μὲ τόν Ἀκάκιο, τόν Ἀντίοχο, τὸ Σευηριανό καὶ τόν Κυρίνο πῆραν ἐπάνω τους τὸ κρῖμα γιὰ σένα. Ἀναθέτοντας λοιπὸν τὰ δικά σου στὸ Θεό, φύγε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία». Ἔτσι ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης, μετὰ ἀπὸ τὴ μεγάλη καὶ χωρὶς ψόγο σταδιοδρομία του, ἀφοῦ κατέβηκε ἀπὸ τὸ ἐπισκοπεῖο μαζί μὲ τοὺς ἐπισκόπους, λέγει σ' ὅλους· «Ἐμπρός, ἀφοῦ προσευχηθοῦμε ἄς ἀποχαρεθῆσουμε τὸν ἐπίσκοπο τῆς Ἐκκλησίας», χαρούμενος βέβαια γιὰ τὸ πρᾶγμα, λυπημένος ὁμως γιὰ τὴν ταλαιπωρία τοῦ λαοῦ.

Καὶ ἀμέσως κάποιος ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς ἄρχοντες λέγει στὸν Ἰωάννη· «Ἐπειδὴ ὁ Λούκιος, ἄνθρωπος θρασύς καὶ ἀναιδής, εἶναι ἔτοιμος στό δημόσιο λουτρό μαζί μὲ τοὺς στρατιῶτες του, γιὰ νὰ σέ σύρει καὶ νὰ σέ διώξει καὶ χωρὶς τὴ θέλησή σου, ἐάν φέρεις ἀντιρρήσεις ἢ τὸ ἀναβάλλεις, ἐνῶ βρίσκονται σ' ἀναβρασμό τὰ πλήθη τῆς πόλης, φρόντισε νὰ φύγεις κρυφά, γιὰ νὰ μὴν κάμει πόλεμο ὁ λαὸς μὲ τοὺς στρατιῶτες ὑπερασπίζοντας ἐσένα». Τότε ὁ Ἰωάννης ἀφοῦ φίλησε μὲ δάκρυα μερικοὺς ἐπισκόπους (γιατὶ τοὺς ὑπόλοιπους δὲν τοῦ ἐπέτρεπε ἡ συγκίνηση οὔτε νὰ τοὺς φιλήσει), τοὺς ἀποχειρέτησε, λέγοντας στοὺς ὑπόλοιπους μέσα στό ἱερατεῖο· «Μείνετε πρὸς τὸ παρὸν ἐδῶ, γιὰ νὰ πάω λίγο ν' ἀναπαυθῶ». Καὶ ἀφοῦ μπῆκε μέσα στό βαπτιστήριό καλεῖ τὴν Ὀλυμπιάδα, πού ἦταν ἀχώριστη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, μαζί μὲ τὴν Πενταδία καὶ τὴν Πρόκλη, τίς διακόνισσες, καὶ τὴ Σιλβίνα, τὴ γυναῖκα τοῦ μακάριου Νεβριδίου, πού μὲ κοσμιότητα στόλιζε τὴ χηρεία της, καὶ λέγει σ' αὐτές· «Ἐλᾶτε ἐδῶ, θυγατέρες, καὶ ἀκοῦσε με. ἴσως ἔχουν σχέση μὲ μένα τελειώνουν τώρα², καθὼς βλέπω. Ἔχω φθάσει στό τέλος τοῦ δρόμου τῆς ἀποστολῆς μου³, καὶ ἴσως ἔδὲ θά δεῖτε πιά τὸ πρόσωπό μου⁴. Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, πού σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ σταματήσει καμιὰ ἀπὸ σᾶς τὸ συνηθισμένο ζῆλο γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Καὶ ὅποιος θά χειροτονηθεῖ χωρὶς τὴ θέλησή του,

χειροτονίαν, μὴ ἀμβιτεύσας τὸ πρᾶγμα, κατὰ συναίνεσιν τῶν πάντων, κλίνετε τὴν κεφαλὴν ὑμῶν ὡς Ἰωάννη (οὐ δύναται γὰρ ἡ ἐκκλησία ἄνευ ἐπισκόπου εἶναι), καὶ οὕτως ἐλεηθῆτε. Μέννησθέ μου ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν". Συγχυθεῖσαι δὲ 5 δάκρυσιν ἐκυλινδοῦντο περὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Τότε νεύσας τινὶ τῶν σεμνῶν πρεσβυτέρων λέγει· "Λάβε ταύτας ἐντεῦθεν, ἵνα μὴ τοὺς ὄχλους ταράξωσιν". Οὕτως οὖν μικρὸν ἐμποδισθεῖσαι ἔδοξαν αὐτῷ συγχωρεῖν.

Καὶ οὕτως ἐξῆλθεν ἐπὶ τὸ μέρος τὸ ἀνατολικὸν (οὐδὲν γὰρ 10 παρ' αὐτῷ δυτικόν), τῷ δὲ δυτικῷ μέρει, ἔνθα ὁ τῆς ἐκκλησίας πύλων, τὸ ὄνοζύγιον, ἐν ᾧ εἰώθει καθέζεσθαι, πρὸ τῆς πύλης κελεύσας στήναι εἰς περισπασμὸν τῶν λαῶν ἐκεῖθεν αὐτὸν προσδοκῶντων, συνεξελθόντος αὐτῷ καὶ τοῦ ἀγγέλου, μὴ φέροντος τὴν ἐρημίαν τῆς ἐκκλησίας, ἣν ἀρχαὶ πονηραὶ καὶ 15 ἐξουσίαι εἰργάσαντο, καθάπερ θεατρονόμιον ἀποδείξασαι. "Ὡς μὲν γὰρ ἐν θεάτρῳ κλωσμοὶς ἦν, συριττόντων τῶν ἀσεβῶν, καταμωκωμένων, ἀμετρα διασυρόντων Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων· ὡς δ' ἐν εἰρκτῇ πληγαὶ καὶ κατὰ σπλάγγνων φερόμεναι θάσανοι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν· κατατάσεις δὲ τῆς ὄλης δυνά- 20 μεως τῆς ψυχῆς διὰ τε τὴν τοῦ διδασκάλου ἀφαίρεσιν καὶ διὰ τὴν εἰς τὸ θεῖον βλασφημίαν". ἔνθα γὰρ "ἀμαρτημάτων ἄφεις", ἐκεῖ "αἱμάτων ἔκχυσις" ἐγένετο.

Μετὰ δὲ τὸν ἄφατον καὶ δυσερμήνευτον ἐκεῖνον σκότον, φλόξ ἀπὸ μέσου τοῦ θρόνου, ἐν ᾧ εἰώθει ὁ Ἰωάννης 25 καθέζεσθαι, καθάπερ ἐν μέσῳ σώματι κειμένη καρδιά τοῖς λοιπαῖς ἐξηγεῖσθαι μέλεσι τὰ τοῦ Κυρίου λόγια, φανεῖσα ἐπεζήτει τὸν ὑποφήτην τοῦ λόγου· ὃν οὐχ εὐροῦσα κατεβόσκει τὴν σκευωρίαν. Δένδρωθεισα δὲ εἰς ὕψος εἴρψεν διὰ τῶν ἀλύσεων ἐπὶ τὴν στέγην· ἔχεως δὲ δίκην τὴν γαστέρα φαγοῦσα, 30 ἐπὶ νῶτον ἐφέρετο τῶν δωμάτων τῆς ἐκκλησίας, "μισθὸν τῆς ἀδικίας" ὥσπερ, τὴν ἐπὶ ταύτῃ ὠρισμένην δίκην ἀποδιδόντος Θεοῦ, εἰς σωφρονισμὸν καὶ νουθεσίαν τῶν οὐκ εἰδόντων γε

5. Ἦταν βράδυ καὶ σὲ λίγο ἔπεσε πυκνὸ τὸ σκοτάδι.

6. Ἡ Ἀνατολή εἶναι τὸ σύμβολο τοῦ φωτός, ἐνῶ ἡ Δύση τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀμαρτίας.

7. Τὸ ὄνομα "Ἕλληνες ὄχι μὲ ἐθνικὴ σημασία, ἀλλὰ μὲ θρησκευτικὴ (= εἰδωλολάτρεις).

ἀφοῦ δὲν ἐπιδίωξε τὸ πρᾶγμα, σύμφωνα μὲ τὴ συγκατάθεση ὄλων, νὰ τοῦ κλίνετε τὸ κεφάλι σας ὅπως στὸν Ἰωάννη (γιατὶ δὲν μπορεῖ ἡ Ἐκκλησία νὰ εἶναι χωρὶς ἐπίσκοπο). Καὶ ἔτσι θὰ σᾶς ἐλεεῖ ὁ Θεός. Νὰ μὲ θυμάστε, στὶς προσευχὲς σας». Αὐτὲς ταράχθηκαν καὶ μὲ δάκρυα κυλίωνταν στὰ πόδια του. Τότε κάνοντας νόημα σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς σεβαστοὺς πρεσβυτέρους λέγει: «Πάρε αὐτὲς ἀπ' ἐδῶ, γιὰ νὰ μὴν ξεσηκώσουν τοὺς ὄχλους». Ἔτσι λοιπὸν φάνηκαν ὅτι συμφώνησαν μ' αὐτόν, ἀφοῦ τίς ἐμπόδισαν λίγο.

Καὶ ἔτσι βγήκε⁵ στὸ ἀνατολικὸ μέρος (ἀφοῦ τίποτε ἀπὸ τὸ δυτικὸ δὲν ἦταν δικό του), ἐνῶ στὸ δυτικὸ μέρος, ὅπου ἦταν ἡ ἐξωτερικὴ εἰσοδος τῆς ἐκκλησίας, βρισκόταν τὸ ζῶο, στὸ ὁποῖο συνήθιζε νὰ κάθεται, δίνοντας ἐντολὴ νὰ ἐτοιμασθεῖ μπροστὰ στὴν πύλη γιὰ ἀντιπερισπασμὸ τοῦ πλήθους πού ἀπ' ἐκεῖ τὸν περίμενε, ἀφοῦ βγήκε μαζί του καὶ ὁ ἄγγελος, ἐπειδὴ δὲν ἄντεχε τὴν ἐρήμωση τῆς Ἐκκλησίας, πού τὴν ἔφεραν πονηρὲς ἀρχὲς καὶ ἐξουσίαι, σάν νὰ παρουσίασαν θέατρο. «Γιατὶ, ὅπως στὸ θέατρο ἦταν οἱ ἀποδοκιμασίαι, καθὼς σφύριζαν οἱ ἀσεβεῖς, χλεύαζαν περιγελοῦσαν ὑπερβολικὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες⁷ καὶ ὅπως στὴ φυλακὴ, τὰ χτυπήματα καὶ τὰ βασανιστήρια πού ἔκαμναν οἱ στρατιῶτες στὰ σπλάγχνα· ἐκδηλώσεις δὲ μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς συνέβαιναν καὶ γιὰ τὴν ἀφαίρεση τοῦ διδασκάλου καὶ γιὰ τὴ βλασφημία στὸ θεῖο⁸· γιατί ὅπου γινόταν «ἀφεση ἁμαρτημάτων»⁹, ἐκεῖ γίνονταν «αἱματοχυσίαι»¹⁰.

Ἵστερα ἀπὸ τὸ ἀνέκφραστο καὶ παράξενο ἐκεῖνο σκοτάδι, φάνηκε μία φλόγα ἀπὸ τὴ μέση τοῦ θρόνου, στὸν ὁποῖο συνήθιζε νὰ κάθεται ὁ Ἰωάννης, σάν καρδιά πού βρισκόταν στὴ μέση τοῦ σώματος γιὰ νὰ ἐξηγήσει τὰ λόγια τοῦ Κυρίου στὰ ὑπόλοιπα μέλη, καὶ ἐπιζητοῦσε τὸ διδάσκαλο τοῦ λόγου, τὸν ὁποῖο δὲ βρῆκε καὶ κατέτρωγε τὸ συγκρότημα. Καὶ ὅταν ἔγινε σάν δένδρο στὸ ὕψος σύρθηκε ἀπὸ τίς ἀλυσίδες ἐπάνω στὴ στέγη καὶ ἀφοῦ σάν ὄχια ἔφαγε τὴν κοιλιά, κατευθυνόταν στὸ πίσω μέρος τῶν διαμερισμάτων τῆς ἐκκλησίας, σάν ν' ἀνταπέδωσε ὁ Θεός τὴν τιμωρία αὐτὴ γιὰ τὴν ἀδικία τους, ὡς «μισθὸ τῆς ἀδικίας»¹¹, γιὰ σωφρονισμό καὶ νουθεσία ἐκείνων

8. Φύλωνα τοῦ Ἰουδαίου, Legatio ad Gaium, κεφ. 46. 9. Πράξ. 13, 38.

10. Ἐβρ. 9, 22· Ἐκκλ. 27, 15. Ὁ ἰουδαϊκὸς ναὸς ἦταν τόπος ἀφεσης ἁμαρτιῶν μὲ θυσίαι. Ἐξ αἰτίας τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ὁ Χριστιανικὸς ναὸς ἔγινε τόπος αἱματοχυσίας. Πικρὴ εἰρωνεία γιὰ τὸ κατόρθωμα τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χρυσοστόμου.

11. Β' Πέτρ. 2, 13-15· Πράξ. 1, 18

νουθετῆσθαι ἢ διὰ τῆς ὄψεως τῶν τοιούτων θεηλάτων
κακῶν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ μνημεῖον ὑπολείψας τῆς ἀγρίας
συνόδου. Καὶ οὐ θαυμαστὸν περὶ τῆς ἐκκλησίας, ὅπου γε καὶ
τὴν καλουμένην παρὰ τοῖς ἔξω σύγκλητον, ἀπὸ πολλῶν
5 βημάτων κειμένην ἀντικρὺ τῆς ἐκκλησίας ἐκ μεσημβρίας,
φρονίμως τὸ πῦρ, καθάπερ γέφυραν τὸν ἀγοραῖον δῆμον τὸν
διὰ μέσου διαπερᾶσαν, ἐλυμήνατο, οὐ πρότερον τὸ μέρος τὸ
πλησιάζον τῇ ἐκκλησίᾳ, ἵνα μὴ τὸ πάθος τῇ ἐγγύτητι ἐπιγρά-
ψωμεν, ἀλλὰ τὸ μέρος τὸ ἐπὶ τὴν αὐλὴν τῶν βασιλέων, ἵνα τὸ
10 θαῦμα τοῦ πράγματος θεήλατον παραστήσῃ τὸ σόφισμα (ἦν
γὰρ ἰδεῖν μεταξὺ δύο ὁρέων πυρῶν τούτους δῆμους ἀβλαβῶς
ἐπὶ τὰς οἰκείας χρείας διαπερῶντας).

Οὕτως δὲ περιπετόμενον τὸ πῦρ καὶ κυμαῖνον, καθάπερ
θάλασσα βιαίῳ νότῳ ῥιπιζομένη, ὥσπερ ὑπὸ συνδήματι βαδί-
15 ζον, ἀφειδῶς ἀπτόμενον τῶν κύκλῳ δωμαίων, μόνου ἐφρόντιζε
τοῦ οἰκίσκου, ἐν ᾧ τῶν ἱερῶν σκευῶν ἀπέκειτο τὸ πλήθος, οὐ
τὸν χρυσὸν αἰδούμενον ἢ τὴν λοιπὴν τοῦ ἀργύρου ὕλην, ἀλλ'
ἵνα μὴ τοῖς συκοφάνταις χώραν τοῦ ψεύδους παράσχη κατὰ
τοῦ δικαίου, ὡς αὐτοῦ σφετερισσαμένου τι τῶν καλλίστων.
20 Οὕτω δὲ διακινουῦν τὸ πῦρ ἀνεχαίτιζεν εἰς τοῦπίσω, τὸν
φθόνον ἐξιχνιάζον τῶν ταῦτα πραξάντων, εἰς ἔλεγχον τῆς
Θεοφίλου μανίας, ὅπου κατασκευάζει διὰ τὰ κειμήλια αὐτὸν
ἐκβεβληκέναι. Καὶ ἀποβολὴ μὲν ψυχῆς ἐν τοσοῦτοις ὄχλοις
ὑπὸ πυρὸς οὐδεμία γενένηται, οὐ λογικοῦ, οὐκ ἀλόγου· ὁ δὲ
25 ῥύπος τῶν ἐναγῶς ἐκείσε ἀναστρεφομένων τῇ τοῦ πυρὸς
ἀπεπλύνετο δυνάμει, ἀπὸ ἑκτῆς ὥρας μέχρις ἐνάτης ἐν τρισὶν
ὥραις ἡμεριναῖς πολυχρονίου ἔργου ἀφανισθέντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

Ο ΔΙΑΚ. Εἶτα, πάτερ, τούτων οὕτως ἀνυομένων, ποῦ
30 διέτριβεν ὁ μακάριος Ἰωάννης ἢ οἱ λοιποὶ τῶν ἐπισκόπων;

12. Σύμφωνα μετὰ τὸ Σωκράτη ('Εκκλ. 'Ιστ. 6, 18) ἡ φωτιὰ ξέσπασε στὶς 20
'Ιουνίου τοῦ 404. Ὁ Σωζομένος ('Εκκλ. 'Ιστ. 8, 22) ἐπεκτείνει τὴν διάρκειαν τῆς
πυρκαγιᾶς ἀπὸ τὸ βράδυ ὡς τὸ πρωὶ τῆς ἄλλης ἡμέρας. Ἡ ἐκκλησία ποῦ
κάηκε ἦταν ἡ Ἁγία Σοφία ποῦ ἔκτισε ὁ Μ. Κωνσταντῖνος (Κωνσταντῖνος Β' τὸ
360 μ.Χ.). Μετὰ τὴν πυρκαγιὰ αὐτὴ ἀνοικοδομήθηκε ἀπὸ τὸ Θεοδόσιο Β'

πού δέ γνωρίζουν βέβαια νά νουθετοῦνται παρά μόνο ὅταν βλέπουν τέτοια θεόσταλτα κακά. Καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά καί ν' ἀφήσει ὁ Θεός ἐνθύμιο τῆς ἄγριας ἐκείνης συνόδου. Καί δέν εἶναι παράδοξο γιά τήν ἐκκλησία, ἀφοῦ καί τήν ὀνομαζόμενη ἀπό τούς ἔξω σύγκλητο, πού βρισκεται πολλά βήματα ἀπέναντι ἀπό τήν ἐκκλησία στά νότια, σάν νά εἶχε νοῦ ἢ φωτιά, ἀφοῦ ξεπέρασε σάν γέφυρα τό λαό πού βάδιζε στό δρόμο, τήν κατέστρεψε, ὄχι πρῶτα τό μέρος πού ἦταν κοντά στήν ἐκκλησία, γιά νά μήν ἀποδώσουμε τήν καταστροφή στό ὅτι ἦταν κοντά, ἀλλά τό μέρος πού ἦταν πρὸς τά ἀνάκτορα τῶν βασιλέων, γιά νά παραστήσει τό θαῦμα τοῦ πράγματος θεόσταλτο τό κατόρθωμα (γιατί μποροῦσε νά δεῖ κανεῖς τούς ἀνθρώπους νά πηγαίνουν στίς ἐργασίες τους περνώντας ἀνάμεσα σέ δύο βουνά ἀπό φλόγες χωρὶς νά παθαίνουν τίποτε)¹².

Ἔτσι λοιπόν ἡ φωτιά κατευθυνόταν παντοῦ καί ἀπλωνόταν σάν θάλασσα, φερόταν ἐδῶ καί ἐκεῖ ἀπό δυνατὸ νότιο ἄνεμο, σάν νά βάδιζε μέ κάποια συμφωνία, ἀλύπητα πλησίαζε τὰ γύρω διαμερίσματα, καί φρόντιζε νά μήν πλησιάζει μόνο στό σπιτάκι, ὅπου φυλαγόταν τό πλῆθος τῶν ἱερῶν σκευῶν, ὄχι γιατί σεβόταν τό χρυσάφι ἢ τὰ ὑπόλοιπα ἀργυρὰ σκευή, ἀλλά γιά νά μή δώσει στους συκοφάντες στήριγμα στό ψέμα τους ἐναντίον τοῦ δικαίου, ὅτι δηλαδή αὐτός σφετερίσθηκε κάτι ἀπό τὰ πιό πολύτιμα πράγματα. Καί ἔτσι μετακινούμενη ἡ φωτιά ἀναχαιτιζόταν πρὸς τὰ πίσω, γιά ν' ἀποκαλύψει τό φθόνο ἐκείνων πού ἔκαμαν αὐτά, ἐλέγχοντας τή μανία τοῦ Θεοφίλου, ὁ ὁποῖος ἐτοιμάζει νά ἐξορίσουν τόν Ἰωάννη ἐξ αἰτίας τῶν κειμηλίων. Καί δέ συνέβηκε μέσα σέ τόσο πλῆθος κανένας θάνατος ἀπό τή φωτιά, πράγμα πού δέν εἶναι οὔτε λογικό οὔτε παράλογο· ἡ ψυχική ὁμως ἀκαθαρσία ἐκείνων πού φέρονταν δυσμενῶς πρὸς τόν Ἰωάννη ἀπό τή δύναμη τῆς φωτιᾶς καθαρίστηκε ἐντελῶς, ἀφοῦ ἀπό τήν ἕκτη ὥρα μέχρι τήν ἑνατη μέσα σέ τρεῖς ὥρες τῆς ἡμέρας καταστράφηκε οἰκοδόμημα πού ἔγινε σέ πολύ χρόνο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄

Ο ΔΙΑΚ. Ἔπειτα, πάτερ, ἐνῶ ἔτσι γίνονταν αὐτὰ, πού ἔμενε ὁ μακάριος Ἰωάννης καί οἱ ὑπόλοιποι ἐπίσκοποι;

(415). Πάλι κήκε τό 532 στή στάση τοῦ Νίκα καί κτίστηκε ἀπό τόν Ἰουστινιανό τελείως διαφορετικά (27 Δεκεμβρίου 537).

Ο ΕΠΙΣΚ. Οἱ μὲν λοιποὶ τῶν ἐπισκόπων, οἱ μὲν συνεκλείον-
 το, οἱ δὲ καὶ ἐσύροντο, ἄλλοι δὲ καὶ ἐκρύβησαν· Ἰωάννης δὲ
 σὺν Κυριακῷ καὶ Εὐλύσιῳ παρὰ στρατιωτῶν τοῦ ἐπάρχου
 δέσμοι εἰς Βιδυνίαν κατείχοντο κόλασιν ἀπειλούμενοι ἐπὶ τῇ
 5 ἐμπρήσει τῆς ἐκκλησίας. Ὑστερον δὲ ὁ μὲν Κυριακὸς καὶ
 Εὐλύσιος δέσμοι ἀχθέντες ἅμα λοιποῖς κληρικοῖς, ἀδῶοι
 ἀποφανθέντες ἀπελύθησαν· ὁ δὲ ἅγιος Ἰωάννης πρὸς ταῖς
 λοιπαῖς παρῴρησiais καὶ ταύτην τελευταίαν αὐτοῖς ἀπέστειλεν,
 εἰπὼν· “Εἰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οὐ δεδώκατέ μοι χώραν
 10 ἀπολογίας, κἂν γοῦν εἰς τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἀκουσθῶ, εἴ γε
 αἴτιος, ὡς φατε, γέγονα τῆς καύσεως”. Οὕτως μὴδ’ ἐν τούτῳ
 ἀκουσθεῖς πέμπεται διὰ στρατιωτῶν εἰς ἐρημοτάτην πολίχνην
 τῆς Ἀρμενίας, νύκτωρ καὶ μεθ’ ἡμέραν πολιορκουμένην ὑπὸ
 τῶν Ἰσαύρων, ἐπὶ τὸ σφαγῆναι· Κουκουσὸς δὲ ἐστὶν αὕτη.
 15 Ἀρσάκιος δὲ ὁ ἀδελφὸς τοῦ μακαρίου Νεκταρίου ἀντει-
 σήγето τῷ τόπῳ τοῦ Ἰωάννου, ἀνδρὸς ἱεροφάντου, ἀνδρωπος
 ἰχθύος ἀφωρότερος καὶ βατράχου ἀπραγότερος (ἔστι γὰρ ὅτε
 καὶ πρᾶξις λαλεῖ, μάλιστα ὅταν δι’ αὐτὸ γένηται τὸ καλόν).
 Διακρατήσας δὲ τὸ ζῆν ἑαυτοῦ δέκα τέσσαρας μῆνας ἀποδνή-
 20 σκει, εἰς τὰ Εὐαγγέλια παρορκήσας· ὅπου ὤμοσε τῷ ἀδελφῷ
 Νεκταρίῳ μηδέποτε καταδέξασθαι ἐπισκοπῆς χειροτονίαν,
 ἤνίκα ὠνειδίησεν αὐτῷ μὴ βοληθέντι γενέσθαι ἐν Ταρσῷ ὡς τὸν
 αὐτοῦ καιροσκοποῦντι θάνατον. Γεγένηται δ’ αὐτῷ τῆς
 ἐπιτορκίας αἰτία τὸ μὲν πρὶν ἢ κενοδοξία, δι’ ἣν ἐμνηστεύετο
 25 -ὡς ἂν εἴποι τις- τὴν γυναῖκα, μετέπειτα δὲ ἡ αἰσχύνη·
 προφητικῶς τῶν ἐλέγχων αὐτῷ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐπαχθέντων.
 Τούτῳ τῷ Ἀρσακίῳ Ἀττικὸς ἀντεισάγεται ἐκ τῶν πρεσβυτέ-
 ρων, πάσης μηχανῆς τεχνίτης κατὰ τοῦ Ἰωάννου.

30 Ὅς δεασάμενος μηδένα τῶν ἀνατολικῶν αὐτῷ ἐπισκόπων
 κοινωνοῦντα, μήτε μὴν τοῦ τῆς πόλεως λαοῦ, διὰ τὰ οὕτως
 ἀνόμως παρακολουθήσαντα καὶ ἀθέσμως, παρασκευάζει,
 ἄπειρος ὢν τῶν θείων Γραφῶν, ταῖς ἀντιγραφαῖς καταναγκά-
 ζεσθαι τοὺς μὴ κοινωνοῦντας. Εἶχεν δὲ ἡ μὲν κατὰ τῶν

1. Ἡ λέξη προέρχεται ἀπὸ τὰ μυστήρια τῶν ἐθνικῶν καὶ σημαίνει αὐτόν
 πού παρουσιάζει καὶ διδάσκει τὴν τάξιν τῶν θυσίων καὶ τῶν μυστηρίων.

2. Ὁ Ἀρσάκιος ἐγίνε ἐπίσκοπος Κων/πόλεως στίς 27 Ἰουνίου τοῦ 404.
 Ὁ Σωκράτης (Ἐκκλ. Ἰστ. 6, 20) μάς πληροφορεῖ πὺς πέθανε στίς 11
 Νοεμβρίου τοῦ 405. Ὁ Παλλάδιος συντομεύει ἐδῶ τὸ χρόνο πού ἦταν
 ἐπίσκοπος ὁ Ἀρσάκιος κατὰ τρεῖς μῆνες.

Ο ΕΠΙΣΚ. Οἱ υπόλοιποι ἐπίσκοποι, ἄλλοι φυλακίζονταν, ἄλλοι σύρονταν βίαια καὶ ἄλλοι κρύφτηκαν. Τὸν Ἰωάννη ὁμως μαζί μέ τόν Κυριακό καί τόν Εὐλύσιο τούς κρατοῦσαν δέσμιους οἱ στρατιῶτες τοῦ ἐπάρχου στή Βιθυνία καί τούς ἀπειλοῦσαν μέ τιμωρία γιά τόν ἐμπρησμό τῆς ἐκκλησίας. Καί ἀργότερα ὁ Κυριακός καί ὁ Εὐλύσιος, ἀφοῦ ὀδηγήθηκαν δέσμοι μαζί μέ τούς ἄλλους κληρικούς, κηρύχθηκαν ἀθῶοι καί ἀπολύθηκαν. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁμως, μαζί μέ τίς ἄλλες θαρραλέες ἀπαντήσεις του γιά τελευταία φορά τούς ἔστειλε καί αὐτή, λέγοντας: « Ἀφοῦ καί στά ἄλλα δέ μοῦ δώσατε εὐκαιρία ἀπολογίας, τουλάχιστο νά μέ ἀκούσετε γι' αὐτά πού ἔγιναν στήν ἐκκλησία, ἄν εἶμαι ὁ αἰτιος τοῦ ἐμπρησμοῦ, ὅπως ἰσχυρίζεστε». "Εἶσι χωρίς νά τόν ἀκούσουν καί γι' αὐτό, τόν στέλνουν μέ συνοδεία στρατιῶτες σέ μία ἐρημότατη μικρή πόλη τῆς Ἀρμενίας, πού οἱ Ἰσαυροὶ τήν πολιορκοῦσαν νύχτα καί ἡμέρα, γιά νά τόν θανατώσουν· Κουκουσός εἶναι τό ὄνομα τῆς πόλης.

Ὁ Ἀρσάκιος, ὁ ἀδελφός τοῦ μακαρίου Νεκταρίου, ἀνέβηκε στή θέση τοῦ Ἰωάννη, τοῦ ἱεροφάντη¹, αὐτός πού ἦταν ἀφωνότερος ἀπό τό ψάρι καί ἀπραγότερος ἀπό τό βάτραχο (γιατί εἶναι δυνατό νά μιλήσουν κάποτε καί τά ἔργα, ἰδίως ὅταν γι' αὐτό γίνεται τό καλό). Ἀφοῦ ἔζησε δεκατέσσερις μῆνες παθαίνει², ἐνῶ ἔγινε ἐπίσκοπος στά Εὐαγγέλια, ὅπου ὀρκίσθηκε στόν ἀδελφό του Νεκτάριο πώς ποτέ δέ θά δεχθεῖ χειροτονία ἐπισκοπῆς, ὅταν τόν ἐπέκρινε αὐτός γιατί δέν ἤθελε νά γίνει ἐπίσκοπος στήν Ταρσό, ἐπειδή καρδοκοῦσε νά ἐκμεταλλευθεῖ τό θάνατό του. Καί αἰτία τῆς ἐπιτορκίας του ἔγινε πρῶτα ἡ κενοδοξία του, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας μνηστευόταν (ὅπως θά μποροῦσε νά πει κανεῖς) τή γυναίκα³, καί ἀργότερα ἡ ντροπή, ἐνῶ οἱ ἐπικρίσεις τοῦ ἀδελφοῦ του γι' αὐτόν εἰπώθηκαν προφητικῶς. Αὐτόν τόν Ἀρσάκιο τόν διαδέχεται ὁ Ἀττικός⁴ ἀπό τούς πρεσβυτέρους, τεχνίτης κάθε τεχνάσματος ἐναντίον τοῦ Ἰωάννη.

Αὐτός ὅταν εἶδε πώς κανένας ἀπό τούς ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς δέν ἐπικοινωνοῦσε μαζί του, οὔτε ὁμως καί ἀπό τό λαό τῆς πόλης, γι' αὐτά πού ἀκολούθησαν τόσο ἄδικο καί παράνομα, σκέπτεται νά ἐξαναγκάσει ἐκείνους πού δέν ἐπικοινωνοῦσαν μαζί του μέ δημόσια ἔγγραφα, ἐπειδή δέ γινώριζε τίς θεῖες Γραφές. Περιεῖχε τό

3. Τήν ἀρχιεπισκοπή Κων/πόλεως.

4. Ὁ Ἀττικός (406-426) χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος Κων/πόλεως. Τό Μάρτιο τοῦ 406 (Σωζομενοῦ, Ἐκκλ. Ἰστ. 8, 27).

ἐπισκόπων ἀντιγραφὴ τὴν ἀπειλὴν ταύτην· “Εἴ τις οὐ κοινωνεῖ τῶν ἐπισκόπων Θεοφίλῳ καὶ Πορφυρίῳ καὶ Ἀττικῷ, τῆς μὲν ἐκκλησίας ἐκβαλέσθω, τῆς δὲ ἰδίας τῶν πραγμάτων οὐσίας ῥιπτέσθω”. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν καταβαρυνόμενοι τῷ τῶν πραγμάτων φορτίῳ καὶ ἄκοντες κοινωνοῦσιν, οἱ δὲ πενέστεροι καὶ εἰς πίστιν ὑγιῆ ἀσθενέστεροι ὑποσχέσεσι δῶρων τινῶν συνεσύροντο εἰς κοινωνίαν, οἱ δὲ γένους καὶ πραγμάτων καὶ πατρίδος καὶ δόξης φθαρτῆς καὶ θλίψεως σωματικῆς ὑπεριδόντες φυγῇ τὴν τῆς ψυχῆς εὐγένειαν διεφύλαττον, τὸ εὐαγγελικὸν διὰ μνήμης ἔχοντες λόγιον, “Ἐὰν διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην”, καὶ τὸ τῆς παροιμίας ἑαυτοῖς ἐπιλέγοντες, “Οὐκ ὠφελήσουσιν ὑπάρχοντα ἐν ἡμέρᾳ θυμοῦ”. Ἐφθانون δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ, οἱ δὲ ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἕτεροι δὲ ἐν τοῖς τῶν ἀσκητῶν φροντιστηρίοις διεσώζοντο ἐκ τῆς Ἰουδαϊκῆς πονηρίας.

Ἡ δὲ κατὰ τῶν λαϊκῶν ἀντιγραφὴ περιεῖχεν· “Τοὺς μὲν ἐν ἀξιώμασιν ἐκπίπτειν τῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς ἀξίας, τοὺς δὲ στρατιώτας τὰς ζώνας ἀπόλλειν, τοὺς δὲ λοιποὺς δῆμους καὶ χειροτέχνας, χρυσίῳ πολυολκεῖ προστιμηθέντας, ὑποβάλλεσθαι ἐξορία”. Πλὴν ὅμως καὶ ταῦτα ἐπράττετο, καὶ αἱ προσευχαὶ τῶν σπουδαίων ἐν τῷ ὑπαίθρῳ ἐπετελοῦντο μετὰ πολλῆς τῆς κακοπαθείας, φιλία τῇ πρὸς τὸν Σωτῆρα τὸν εἰρηκότα· “Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια”, καὶ πάλιν, “Θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον”.

Καὶ ὁ μὲν μακάριος Ἰωάννης οἰκῆσας τὴν Κουκουσὸν ἔτος ἓν, πλείστους διαθρέψας πένητας τῆς Ἀρμενίας οὐ τοσοῦτον σίτῳ, ὅσον λόγῳ (ἔφθασε γὰρ κατ’ ἐκεῖνο καιροῦ μέγας λιμὸς τὴν χώραν ἐκεῖνην). Βασκῆναντες δὲ αὐτῷ καὶ ἐπὶ τούτῳ οἱ ἀδελφοκτόνοι μεταφέρουσιν εἰς Ἀραβισσὸν, διαφόροις ὑποβάλλοντες κακουχίαις, ἵνα τὸ ζῆν ἀπολίπη. Κάκει πάλιν οὐ μικρῶς διαλάμψας ταῖς ἀρεταῖς (“Οὐ δύναται γὰρ πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη”, οὐδὲ λύχνος φαιδρῶς καίόμενος ξυλίνῳ σκεπασθῆναι μοδίῳ), ἐξήγειρεν γὰρ καθάπερ ἐξ ὕπνου τῆς ἀγνοίας πρὸς τὴν τοῦ λόγου ἀκτίνα ἐκ πάσης περιχώρου τοὺς ἄγαν κεκαρωμένους τῇ ἀπιστίᾳ. Σφοδρότερον δὲ τῇ φλογὶ τῆς βασκανίας κατακαιόμενοι οἱ περὶ

5. Ματθ. 10, 23. 6. Παροιμ. 11, 4. 7. Βλ. Γεν. 45, 1-2 καὶ 37, 20-28.

8. Ἰω. 14, 6. 9. Ἰω. 16, 33.

ἔγγραφο ἐναντίον τῶν ἐπισκόπων τὴν ἀπειλή αὐτή· « Ἐάν κάποιος ἐπίσκοπος δέν ἐπικοινωνεῖ μέ τό Θεόφιλο, τόν Πορφύριο καί τόν Ἄττικό, νά διώχνηται ἀπό τήν ἐκκλησία καί νά χάνει τήν περιουσία του». Ἔτσι, ὅσοι πιέζονταν ἀπό τή μεγάλη περιουσία τους ἐπικοινωνοῦσαν καί χωρίς τή θελήσή τους, οἱ φτωχότεροι ὁμως καί ἀσθενέστεροι στήν ὀρθή πίστη σύρονταν σ' ἐπικοινωνία μέ ὑποσχέσεις κάποιων δώρων, καί ἄλλοι περιφρονώντας καί καταγωγή καί περιουσία καί πατρίδα καί φθαρτή δόξα καί σωματική θλίψη, φύλαγαν τήν Εὐγένεια τῆς ψυχῆς τους μέ φυγή, ἔχοντας στή μνήμη τους τό εὐαγγελικό ρητό, « Ἐάν σᾶς διώχνουν στήν πόλη αὐτή φεύγετε στήν ἄλλη»⁵, καί ἀποδίδοντας στόν ἑαυτό τους τό ἀπόφθεγμα τῶν παροιμιῶν «Δέ θά ὠφελήσουν τά ὑπάρχοντα κατά τήν ἡμέρα τῆς ὀργῆς»⁶. Καί ἐφθάναν ἄλλοι στή Ρώμη, ἄλλοι στά βουνά, καί ἄλλοι σώζονταν ἀπό τήν ἰουδαϊκή πονηριά⁷ στά ἀσκητήρια τῶν ἀσκητῶν.

Καί ἡ ἔγγραφη κατηγορία ἐναντίον τῶν λαϊκῶν εἶχε τό ἐξῆς περιεχόμενο· « Ὅσοι ἔχουν ἀξιώματα νά χάνουν τή θέση τους ἀπό τό ἀξίωμα, οἱ στρατιῶτες νά χάνουν τόν ὄπλισμό τους καί οἱ ὑπόλοιποι πολίτες καί τεχνίτες νά ἐξορίζονται, ἀφοῦ πληρώσουν βαρύτερο χρηματικό πρόστιμο». Ἄλλ' ὁμως καί αὐτά γίνονταν, καί οἱ προσευχές ἐκείνων πού ἀντιστάθηκαν στήν ὑπαίθρο εἰσακούονταν μέ μεγάλη ταλαιπωρία, ἀπό τήν ἀγάπη πρὸς τό Σωτήρα πού εἶπε· « Ἐγώ εἶμαι ἡ ὁδός καί ἡ ἀλήθεια»⁸, καί πάλι, « Ἐχετε θάρρος ἐγώ ἔχω νικήσει τόν κόσμο»⁹.

Καί ὁ μακάριος Ἰωάννης ἔμεινε στήν Κουκουσό ἕνα χρόνο¹⁰ καί ἔθρεψε πάρα πολλούς φτωχοῦς τῆς Ἀρμενίας ὄχι τόσο μέ σιτάρι, ὅσο μέ τό κήρυγμα (γιατί ἔπεσε τήν ἐποχὴ αὐτὴ μεγάλη πείνα στή χώρα ἐκεῖνη). Φθονώντας τόν Ἰωάννη καί γι' αὐτό οἱ ἀδελφοκτόνοι τόν μεταφέρουν στήν Ἀραβισσό¹¹, ὑποβάλλοντάς τον σέ διάφορες κακουχίες, γιά νά πεθάνει. Καί ἐκεῖ πάλι ἔλαμψε πολύ μέ τίς ἀρετές του (Γιατί «δέν εἶναι δυνατό μία πόλη, πού εἶναι κτισμένη ἐπάνω σέ βουνό, νά κρυφθεῖ», οὔτε τό λυχνάρι, πού καίγεται γιά νά φωτίσει, εἶναι δυνατό νά σκεπασθεῖ μέ ξύλινο βαρέλι¹²), γιατί ξύπνησε σάν ἀπό τόν ὕπνο τῆς ἄγνοιας πρὸς τό φῶς τοῦ κηρύγματος ἀπ' ὅλη τή γύρω περιοχὴ ἐκείνους πού ἦταν ὑπερβολικά ναρκωμένοι στήν ἀπιστία. Φλογισμένοι ἐντονότερα μέ τό πάθος τῆς βασκανίας οἱ ὁπαδοί τοῦ

10. Ἀπό τό Φθινόπωρο τοῦ 405 ὡς τό Φθινόπωρο τοῦ 406.

11. Ἀπέχει 80 χιλιόμετρα ἀπό τήν Κουκουσό. 12. Ματθ. 5, 14.15.

Σευηριανὸν καὶ Πορφύριον καὶ ἕτεροὶ τινες τῆς Συρίας ἐπίσκοποι παρασκευάζουσιν αὐτὸν κάκειθεν μετενεχθῆναι· βαρὺς γὰρ αὐτοῖς ἦν οὐ μόνον ἐν ταῖς νομιζομέναις εὐημερίαις, ἀλλὰ πολλῶ πλέον ἐν ταῖς δυσημερίαις, ἀφυῶς διακει-
 5 μένοις περὶ τὴν φύσιν τῶν πειρασμῶν, οὐ μεμνημένοις τοῦ πρὸς τὸν ἀπόστολον δείου χρησμοῦ ἐν ταῖς δλίψεσι γενομένου, τό· “Ἄρκεϊ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται”.

Θεασάμενοι γὰρ μεταναστᾶσαν τὴν Ἀντιοχέων ἐπὶ τὴν
 10 Ἀρμενίων κάκειθεν πάλιν ἐπὶ τὴν Ἀντιοχέων τὴν Ἰωάννου εὐχάριστον φιλοσοφίαν ἀδομένην, ἠύχοντο καὶ τὸ ζῆν ἀποθῆξαι, καθάπερ ὑπὸ μαστίγων τῶν διηγημάτων βασανιζόμενοι (τοιούτου γὰρ ὁ μισόκαλος φθόνος), ὡς τοὺς ὀρῶντας τῶν ἐπομένων αὐτοῖς κληρικῶν θαυμάζοντας λέγειν· “Ἴδετε νε-
 15 κρὸν φοβερὸν τοὺς ζῶντας καὶ κρατοῦντας διαπτοοῦντα, καθάπερ τοὺς παῖδας τὰ μορμολυκεία; βαβαί! οἱ τὰς κοσμικὰς δυναστείας καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐνημμένοι πλοῦτον μετ’ ἐξουσίας, μετὰ καὶ τῆς τῶν πραγμάτων ἀρχῆς, τὸν ἱερέα, τὸ μόνον, τὸν ἄπολι, τὸν ἀσθενῆ τῆ σαρκί, τὸν ἐξόριστον
 20 δεδιότες, ὠχρῶσι σφαδάζοντες”. Μῆκετι οὖν καρτερήσαντες τῇ σκηνῇ κρύπτειν τὸν ὄφιν, ἀποστείλαντες εἰς τὸ στρατόπεδον ἐκπορίζουσι πάλιν ἀντιγραφὴν σφοδροτέραν μετὰ προστίμου· ἐντὸς στενῆς προδεσμίας μετενεχθῆναι αὐτὸν εἰς Πιτυοῦντα, τόπον πανέρημον τῶν Τζάνων,
 25 ἐπικείμενον τῇ ὄχθῃ τῆς Ποντικῆς θαλάσσης.

Οἱ δὲ διάγοντες αὐτὸν στρατιῶται τοῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων ἐπὶ τοσοῦτον κατήπειγον διὰ τῆς ὁδοῦ, λέγοντες τοιαύτας ἔχειν τὰς ἐντολάς, ὡς, εἰ ἀποθάνοι κατὰ τὴν ὁδόν, μειζόνων ἀξιωθῆσονται τῶν βαθμῶν. Καὶ ὁ μὲν εἰς ἐξ αὐτῶν,
 30 ἔλαττον φροντίσας τῆς παρούσης στρατείας, φιλανθρωπίαν τινὰ ποσῶς διακλέπτων ἐνεδεικνυτο, ὁ δ’ ἕτερος ἐπὶ τοσοῦτον ἦν ἀπηνῆς καὶ δύσκολος, ὡς τὰς εἰς αὐτὸν γινομένας κολακείας παρὰ τῶν προστυγχανόντων ἐπὶ φειδοῖ τοῦ ἀγίου ὕβρεις νομίζειν, τούτου μόνον φροντίζων τὸν Ἰωάννην
 35 δυσθανατῆσαι. Ἰετοῦ μὲν γὰρ λάβρου ὄντος, ἀφροντίστως ἐξῆει, ὡς διὰ νώτου καὶ στρέρων φέρεσθαι τὰς τῶν ὑδάτων λιβάδας. Σφοδρὸν δὲ πάλιν καῦμα ἡλίου ἀντὶ τρυφῆς ἠγεῖτο,

Σευηριανού και του Πορφυρίου και μερικοί άλλοι επίσκοποι της Συρίας ετοιμάζουν να μεταφερθεί αυτός και απ' εκεί. Γιατί ήταν ενοχλητικός σ' αυτούς όχι μόνο στίς θεωρούμενες ευτυχίες, αλλά πολύ περισσότερο στίς δυστυχίες, επειδή δέν κατανοούσαν τή φύση τῶν πειρασμῶν, ἀφοῦ δέ θυμούνταν αὐτά τά θεία λόγια πού ἀπευθύνθηκαν πρὸς τόν ἀπόστολο σέ στιγμές θλίψεων· «Σοῦ εἶναι ἀρκετή ἡ χάρη μου· γιατί ἡ δύναμή μου γίνεται τέλεια στήν ἀδυναμία»¹³.

“Όταν εἶδαν λοιπόν τήν πόλη τῶν Ἀντιοχέων νά μεταναστεύει στήν πόλη τῶν Ἀρμενίων και ἀπ' ἐκεῖ πάλι νά επιστρέφει στήν Ἀντιόχεια ἡ φήμη τῆς εὐχάριστης διδασκαλίας τοῦ Ἰωάννη, εὐχόνταν ἀκόμη και νά πεθάνουν, σάν νά βασανίζονταν ἀπό τίς μαστιγώσεις τῆς φήμης του (γιατί τέτοιος εἶναι ὁ φθόνος πού μισεῖ τό καλό), ὥστε ὅσοι ὀπαδοί τους κληρικοί πρόσεχαν αὐτούς νά λέγουν θαυμάζοντας· «Βλέπετε νεκρό φοβερό πού τρομάζει τούς ζωντανούς και τούς ἄρχοντες, ὅπως τά παιδιά οἱ προσωπίδες. Ἀλλοίμονο! Αὐτοί πού ἔχουν τίς κοσμικές ἐξουσίες και τόν ἐκκλησιαστικό πλοῦτο ἀφθονο, μαζί και τήν ἐξουσία τῶν πραγμάτων, φοβοῦνται τόν ἱερέα, αὐτόν πού εἶναι ὁ μόνος του, πού δέν ἔχει πόλη, πού εἶναι ἄρρωστος στό σῶμα, πού εἶναι ἐξόριστος, και κιτρινίζουν σπαρταρώντας». Χωρίς νά ἐπιμένουν λοιπόν περισσότερο στήν ὑποκρισία νά κρύβουν τό φθόνο τους, στέλνοντας στήν πρωτεύουσα προμηθεύουν πάλι δευνατότερη ἔγγραφο κατηγορία, μαζί μέ πρόστιμο μέσα σέ μικρή προθεσμία νά μεταφερθεῖ ὁ Ἰωάννης στήν Πιτυούντα, πού ἦταν τόπος τῶν Τζάνων ἐντελῶς ἔρημος και βρισκόταν στίς ἀκτές τῆς θάλασσας τοῦ Πόντου.

Οἱ στρατιῶτες τοῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων, οἱ ὁποῖοι τόν μετέφεραν, τόν ἀνάγκαζαν νά τρέχει πολύ στό δρόμο, λέγοντας ὅτι ἔχουν τέτοιες ἐντολές, πῶς θά κερδίσουν μεγαλύτερους βαθμούς, ἐάν πεθάνει αὐτός στό δρόμο. Καί ὁ ἕνας ἀπ' αὐτούς, φροντίζοντας λιγότερο γιά τήν παρούσα ἀποστολή, ἔδειχνε κάποια φιλανθρωπία στά κρυφά. Ὁ ἄλλος ὅμως ἦταν τόσο πολύ σκληρός και δύσκολος, ὥστε θεωροῦσε ὕβρεις τίς κολακειές πού τοῦ ἔκαμαν ὅσοι τόν συναντοῦσαν τυχαῖα ἀπό λύπη πρὸς τόν ἅγιο, φροντίζοντας γι' αὐτό μόνο, νά ἔχει δηλαδή ὀδυνηρό θάνατο ὁ Ἰωάννης. “Όταν λοιπόν εἶχε ραγδαία βροχή, ἐξακολουθοῦσε τήν πορεία ἀμέριμνα, ὥστε τά ρυάκια ἀπό τά νερά τῆς βροχῆς νά τρέχουν σ' ὅλη τήν πλάτη και τό στήθος τους. Καί τόν ὑπερβολικό πάλι καύσωνα τοῦ ἡλίου τόν θεωροῦσε ὡς

13. Β' Κορ. 12, 9.

- εἰδῶς ἐν τούτῳ δυσφορεῖν τὸ Ἑλισσαϊκὸν κρανίον τοῦ μακαρίου. Εἰς πόλιν δὲ ἢ κώμην, ἔνθα λουτροῦ παραμυθία ἦν, οὐδὲ στιγμὴν ὁ δύστηνος συνεχῶρει ποιεῖν. Καὶ ἐν τούτοις πᾶσιν ἐπὶ τρίμηνον τὴν ἀργαλεωτάτην ἐκείνην βαδίζων ὁδόν,
- 5 ἔμενεν ὁ ἅγιος ὡς ἀστὴρ διαστίλβων, ἔχων τὸ σωματίον καθάπερ μῆλον ἐπ' ἄκρων κλάδων ἡλιοφοινισσόμενον. Πλησιάσαντες δὲ τῇ Κομάνῃ, καθάπερ γέφυραν, αὐτὴν παρήλθον, ἔξω τοῦ τείχους ἐν τῷ μαρτυρίῳ μείναντες ἀπὸ πέντε ἢ ἕξ σημείων.
- 10 Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν νύκτα παρέστη αὐτῷ ὁ τοῦ τόπου ἐκείνου μάρτυς, Βασιλίσκος ὄνομα αὐτῷ, ὃς μαρτυρεῖ, ἐπίσκοπος ὢν Κομανῶν, ἐν Νικομηδεῖα ἐπὶ Μαξιμιανοῦ, ἅμα Λουκιανῷ τῷ ἐν Βιδυνίᾳ πρεσβυτέρῳ ὄντι Ἀντιοχείας, φήσας: “Θάρσει, ἀδελφε Ἰωάννη· αὐριον γὰρ ἅμα ἐσόμεθα”. Φασὶ
- 15 δέ, προειρηθεὶς καὶ τῷ παραμένοντι πρεσβυτέρῳ “Ἐτοιμάσον τόπον τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ· ἔρχεται γάρ”. Ἐχων δὲ πιστῶς τὸν χρησμὸν ὁ Ἰωάννης ἐπὶ τὴν αὐριον παρεκάλει αὐτοὺς ἕως πέμπτης ὥρας ἐκεῖ παραμεῖναι. Οἱ δὲ μὴ πεισθέντες ἐξήλθον· ἐλθόντες δὲ ὡς σταδίους τριάκοντα πάλιν ὑποστρέφουσιν
- 20 εἰς τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου, ἀφ' οὗ ἀπῆραν, ἔχοντος αὐτοῦ ὀξέως. Οὕτως οὖν ἐλθὼν ἐπιζητεῖ τὰ ἀξία τοῦ θίου λαμπρὰ ἱμάτια, καὶ ἀποδυσάμενος τὰ πρότερα ἐνεδύσατο νήφων, ἀλλάξας ἕως ὑποδημάτων· τὰ λοιπὰ δὲ διένειμεν τοῖς παροῦσιν.
- 25 Καὶ κοινωνήσας τῶν Δεσποτικῶν συμβόλων ποιεῖ τὴν τελευταίαν ἐπὶ τῶν παρόντων προσευχὴν, εἰπὼν τὸ ἐξ ἔθους ῥῆμα: “Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν”, ἐπισφραγισάμενός τε τὸ ὕστερον ἀμὴν, “ἐξῆρὲν τοὺς πόδας”, τοὺς ὠραίως δραμόντας ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν τὴν μετάνοιαν ἐλαμένων καὶ ἐλέγχῳ τῶν τὴν
- 30 ἁμαρτίαν πλουσίως γεωργησάντων (εἰ δὲ οὐδὲν ὤνησαν οἱ ἐλεγκοὶ τοὺς φαύλους, τοῦτο οὐκ ἀτονία τοῦ παρῴρησιασαμένου, ἀλλ' ἰταμότης τῶν μὴ ἀνασχομένων), “προστεθεῖς πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ”. Τὴν κόνιν ἀπομαξάμενος, καὶ πρὸς Χριστὸν διαπεράσας, ὡς γέγραπται: “Ἦξεῖς δὲ εἰς τὸν τάφον

14. Βλ. Δ' Βασ. 11, 23.

15. Πόλη στὸν Πόντο. Ἐμείνα σὲ ἀπόσταση 8 περίπου χιλιομέτρων μακριὰ ἀπὸ τὰ Κόμανα.

16. Μαξιμιανός· ρωμαῖος αὐτοκράτορας (286-305), διώκτης τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ Βασιλίσκος μαρτύρησε τὸ 303.

17. 5,5 χιλιόμετρα.

ἀπόλαυση, ἐπειδὴ γνώριζε ὅτι ὑποφέρει σ' αὐτόν τὸ φαλακρὸ κεφάλι τοῦ μακάριου¹⁴. Σὲ πόλη ἢ κωμόπολη, ὅπου ὑπῆρχε ἡ παρηγορία τοῦ λουτροῦ, δὲν ἐπέτρεπε ὁ ἄθλιος οὔτε στιγμή νά μένουν. Καί παρ' ὅλα αὐτά, βαδίζοντας για τρεῖς μῆνες τὸ δυσκολότατο ἐκεῖνο δρόμο, ἔμενε ὁ ἅγιος σάν ἄστρο λαμπερό, ἔχοντας τὸ μικρὸ του σῶμα σάν μῆλο ἐπάνω στήν κορυφή τῶν κλαδιῶν κόκκινο ἀπὸ τὸν ἥλιο. "Ὅταν ὁμως πλησίασαν στά Κομάνα¹⁵, σάν γέφυρα, τὰ προσπέρασαν καί ἔμειναν ἔξω ἀπὸ τὸ τεῖχος σέ ναὸ μάρτυρα σέ ἀπόσταση πέντε ἢ ἕξι μίλια.

Κατὰ τὴ νύχτα αὐτὴ παρουσιάσθηκε σ' αὐτόν ὁ μάρτυρας τοῦ τόπου ἐκεῖνου, Βασιλίσκος ἦταν τὸ ὄνομά του, ὁ ὁποῖος μαρτύρησε, ἐνῶ ἦταν ἐπίσκοπος Κομάνων, στή Νικομήδεια τὴν ἐποχὴ τοῦ Μαξιμιανοῦ¹⁶, μαζί μέ τὸ Λουκιανὸ πού ἦταν πρεσβύτερος στήν Ἀντιόχεια τῆς Βιθυνίας, λέγοντας· «Ἔχε θάρρος, ἀδελφέ Ἰωάννη, γιατί αὔριο θά εἶμαστε μαζί». Λέγουν ἐπίσης, ὅτι προεῖπε καί στόν πρεσβύτερο πού ἔμενε στό ναό· «Ἐτοίμασε τόπο γιά τόν ἀδελφό Ἰωάννη, γιατί ἐρχεται». Πιστεύοντας λοιπόν τὸ χρησμό γιά τὴν αὔριανὴ ἡμέρα ὁ Ἰωάννης τοὺς παρακαλοῦσε νά παραμείνουν ἐκεῖ μέχρι τὴν πέμπτη ὥρα. Αὐτοὶ ὁμως δὲν τόν ἄκουσαν καί ἔφυγαν. Ἀφοῦ προχώρησαν περίπου τριάντα στάδια¹⁷, ἐπιστρέφουν στόν τόπο τοῦ ναοῦ, ἀπ' ὅπου ξεκίνησαν, ἐπειδὴ ὁ Ἰωάννης αἰσθανόταν ἄσχημα. Ἔτσι λοιπόν ἀφοῦ ἐπέστρεψε, ἐπιζητεῖ τὰ ἄξια τοῦ βίου λαμπρά ἐνδύματα, καί ἀφοῦ ἔβγαλε ἐκεῖνα πού φοροῦσε προηγουμένως ντύθηκε ἔχοντας τίς αἰσθήσεις του καί ἄλλαξε μέχρι καί τὰ ὑποδήματα· τὰ ὑπόλοιπα τὰ μοίρασε στοὺς παρόντες.

Καί ἀφοῦ κοινώησε τὸ σῶμα καί τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, κάνει μπροστά στοὺς παρόντες τὴν τελευταία του προσευχή, λέγοντας τὰ ἀπὸ συνήθεια λόγια· «Δόξα στό Θεὸ γιά ὅλα», καί ἀφοῦ ἔβαλε σάν σφραγίδα τὸ τελευταῖο ἀμῆν, «ἄπλωσε τὰ πόδια του»¹⁸, πού ἔτρεξαν ὥραϊα γιά τὴ σωτηρία ἐκείνων πού προτίμησαν τὴ μετάνοια καί γιά ἔλεγχο ἐκείνων πού ἄσκησαν πλούσια τὴν ἁμαρτία (ἐάν ὁμως δὲν ὠφέλησαν καθόλου οἱ ἔλεγχοι τοὺς φαύλους, αὐτὸ δὲν εἶναι ἀδυναμία ἐκείνου πού μίλησε μέ παρηγορία, ἀλλὰ θρασύτητα ἐκείνων πού δὲν τοὺς ὑπέφεραν), «καί προστέθηκε στοὺς πατέρες του»¹⁹, ἀφοῦ καθάρισε τὴ σκόνη καί πέρασε πρὸς τὸ Χριστό, ὅπως ἔχει γραφεῖ·

18. Γεν. 49, 33. Βλ. Ἀγ. Ἀθανασίου, Βίος ἀγίου Ἀντωνίου, κεφ. 92. (Πατρολογία τοῦ Migne 26, 972).

19. Α' Μακ. 2, 69. Ὁ Χρυσόστομος πέθανε στίς 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 407.

σου ὥσπερ σῖτος ὄριμος κατὰ καιρὸν θεριζόμενος· παρανόμων δὲ ψυχαὶ ἄωροι ἀποδανούνται”.

Τοσοῦτος δὲ ἔσμος παρθένων καὶ ἀσκητῶν καὶ τῶν ἐπὶ σεμνότητι μαρτυρουμένων παρῆν ἀπὸ τε Συρίας καὶ Κιλικίας
5 καὶ Πόντου καὶ Ἀρμενίας, ὡς τοὺς πολλοὺς νομίσαι ἀπὸ συνδήματος αὐτοὺς παραγενέσθαι. Ἐνταφιασθεῖς δὲ καὶ ἑορτασθεῖς, καθάπερ ἀθλητῆς νικηφόρος τὸ σωματίον, δάπτεται μετὰ τοῦ Βασιλίσκου ἐν τῷ αὐτῷ μαρτυρίῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

10 Πρὸς τοῦτοις ὁ Θεόδωρος ἐπιδουμάσιος ἤρето, λέγων τὸ γραφικόν·

Ο ΔΙΑΚ. Ἐπειδὴ γέγραπται, “Μὴ ἀστοχήσης διηγήματος γερόντων, καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν πατέρων ἔμαθον”, ἀόκνως φράσον ἡμῖν τίς ἢ αἰτία τοῦ μόνον αὐτὸν ἑσθίειν, καὶ
15 εἰ ἀληθῶς μόνος, ὡς λέγουσιν, ἦσθιεν.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ὁμολόγηται, μὲν, ὅτι μόνος ἦσθιεν· οὐκ ἐβουλόμην δέ σε, Θεόδωρε ἐμμελέστατε, τὰ τῶν γαστριμάργων νηπιῶν διερωτᾶν. Ἄνηρ γὰρ ὑπάρχων, τὰς ἀνδρῶν ἀρετὰς ἐπιζητεῖν ὀφείλεις, πῶς εἶχεν περὶ ἀφοβίας, περὶ χρημάτων,
20 περὶ σωφροσύνης, πραυτητός τε καὶ δικαιοσύνης, ἐλεημοσύνης, φρονήσεώς τε καὶ ἀνδρείας καὶ λήθης ἢ μνήμης. “Βρῶμα γὰρ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ Θεῷ, οὔτε ἐὰν φάγωμεν οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν”, ἀλλὰ γινώσκει μετὰ πράξεως ἐνεργουμένη. Αὐτὸς δὲ ἦσθιεν μόνος, ὡς ἐκ μέρους γινώσκω, διὰ ταύτας τὰς αἰτίας·
25 πρῶτον μὲν, οἶνον οὐκ ἔπινεν διὰ τὴν τῆς κεφαλῆς θέρημην, εἰ μὴ που ἐν τοῖς καύμασι τὸ διὰ ῥόδων ἐχρήτο· δευτέρου δέ, ὅτι τάξιν ὁ στόμαχος αὐτοῦ οὐκ εἶχεν ἀπὸ τινος ἀσθενείας, ὡς πολλάκις τὰ εὐτρεπισθέντα ἀηδῆ φανῆναι καὶ ἐπιζητεῖν τὰ μὴ παρόντα.

30 Εἶτα ἦν ὅτε καὶ λήθην ἐλάμβανε τῶν βρωμάτων, παρατείνων ἕως ἑσπέρας, τοῦτο μὲν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς διασπώμενος φροντίζει, τοῦτο δὲ ταῖς πνευματικαῖς περισπώμενος θεωρεῖται· ἡγωνίζετο γὰρ μηδὲν ἀπορεῖν τῶν δειῶν Γραφῶν, -φιλεῖ δὲ πως τὰ τοιαῦτα ἢ τὴν ἀσιτίαν ἢ τὴν κουφοσιτίαν.

«Θά φθάσεις στὸν τάφο σου σάν ὄριμο σιτάρι πού θερίζεται στὴν ὥρα του· οἱ παράνομοι ὅμως θά πεθάνουν πρὶν τὴν ὥρα τους»²⁰.

Τόσο πλῆθος παρθένων καὶ ἀσκητῶν καὶ ἀνθρώπων πού διακρίνονταν γιὰ τὴ σεμνότητά τους βρισκόταν ἐκεῖ καὶ ἀπὸ τὴ Συρία καὶ τὴν Κιλικία καὶ τὸν Πόντο καὶ τὴν Ἀρμενία, ὥστε οἱ πολλοὶ νόμισαν πὼς αὐτοὶ ἦρθαν ὕστερα ἀπὸ κάποιο σύνθημα. Ἀφοῦ κηδεύτηκε καὶ ἐορτάσθηκε, σάν νά ἦταν ἀθλητῆς νικηφόρος τὸ σῶμα, θάβεται μαζί μέ τὸ Βασιλίσκο στό ἴδιο μαρτύριο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄

Θαυμάζοντας ἀκόμη περισσότερο ὁ Θεόδωρος ἐρώτησε, λέγοντας τὸ γραφικό·

Ο ΔΙΑΚ. Ἐπειδὴ ἔχει γραφεῖ, «Μὴν παραλείψεις ν' ἀκούσεις διήγηση γερόντων, γιατί καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς πατέρες ἔμαθαν»¹, διηγῆσου μας χωρὶς ὀκνηρία ποιὰ ἦταν ἡ αἰτία πού ἔτρωγε αὐτὸς μόνος του καὶ ἂν πραγματικά ἔτρωγε μόνος του, ὅπως λέγουν.

Ο ΕΠΙΣΚ. Θεωρεῖται ἀληθινό, ὅτι ἔτρωγε μόνος· δέν ἤθελα ὁμως ἐσύ, σεμνότατε Θεόδωρε, νά κάνεις τίς ἐρωτήσεις τῶν λαίμαργων νηπιῶν. Γιατί, ἀφοῦ εἶσαι ἄνδρας, πρέπει ν' ἀναζητεῖς τίς ἀρετές τῶν ἀνδρῶν, τί πίστευε γιὰ τὴ γενναιότητα, γιὰ τὰ χρήματα, γιὰ τὴν ἐγκράτεια, τὴν πραότητα καὶ τὴν δικαιοσύνη, τὴν ἐλεημοσύνη, τὴν φρόνηση καὶ τὴν ἀνδρεία, τὴ λήθη ἢ τὴ μνήμη. «Γιατί δέ θά μᾶς παρουσιάσει τὸ φαγητό στό Θεό, οὔτε ἐάν φάμε οὔτε ἐάν δέ φάμε»², ἀλλά ἡ γνώση πού συνοδεύεται μέ πράξεις. Αὐτὸς ὅμως ἔτρωγε μόνος, ὅπως λίγο γνωρίζω, γι' αὐτούς τοὺς λόγους. Πρῶτα, κρασί δέν ἔπινε ἐξ αἰτίας τῆς ζάλης τοῦ κεφαλιοῦ, ἐκτός ἐάν κάπου στοὺς καύσωνες χρησιμοποιοῦσε τὸ ποτό ἀπὸ τριαντάφυλλα· δεύτερο, γιατί τὸ στομάχι του ἀπὸ κάποια ἀσθένεια δέν εἶχε τάξη, ὥστε πολλές φορές τὰ ἐτοιμασμένα φαγητὰ νά τοῦ φαίνονται δυσάρεστα στή γεύση καὶ νά ζητᾶ ἄλλα πού δέν εἶχε μπροστά του.

Ἐπειτα, κάποτε ξεχνοῦσε τὸ φαγητό, παρατείνοντας μέχρι τὸ βράδυ, εἴτε γιατί τὸν ἀπασχολοῦσαν οἱ ἐκκλησιαστικὲς φροντίδες, εἴτε γιατί ἀσχολοῦνταν μέ τίς πνευματικὲς διδασκαλίες ἀφοῦ ἀγωνιζόταν νά μὴν ἔχει καμιά ἀπορία μέ τίς θεῖες Γραφές πράγμα πού συνεπάγεται ἢ τὴν ἀσιτία ἢ τὴν ἐλάχιστη τροφή. Εἶναι συνήθεια σ' αὐτούς πού

Ἔθος δὲ τοῖς δαιτυμόσιν, ἐὰν μὴ αὐτοῖς τις συμβρῶσῃ ἢ συμβροχθίσῃ ἢ συγκαχάσῃ γέλωτι ἀσήμῳ, ἐπ' ἄκρων δακτύλων χλιαρὰν φέρων τὴν κύλικα. Εἰς κακηγορίαν ἄγειν τὴν τῆς τραπέζης φιλοφροσύνην. Τὸ δ' ὄλον, ὡς οἶμαι, καὶ ἀληθέστερον· φειδωλὸς ἦν εἰσάγαν πρὸς τοὺς τῆς τρυφῆς, ἱεροσυλίαν νομίζων τὴν εἰς τοὺς τοιούτους δαπάνην· ὁμοῦ καὶ τῶν οἰκονόμων τὰς τῆς κλοπῆς ἀφορμὰς περικόπτων, ἵνα μὴ δεκαπλασιάσωσι τὰς τιμὰς τῶν ὀφονίων ἐν τοῖς βρεβίοις, τὰς τῶν πενήτων σφετερισάμενοι χρείας. Πρὸς τούτοις τὸ πλῆθος τῆς πόλεως ἐννοῶν ἐσκόπτει, ὅτι ἢ πᾶν ἀξίωμα ὀφείλει ταύτης τῆς τιμῆς ἀξιῶσαι ὡς Χριστοῦ οἰκονόμος, ἢ μηδενὶ παρασχεῖν τὸ πρᾶγμα. Ἀποβλέψας δὲ εἰς τε τοὺς τῆς τραπέζης δορυβους καὶ εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀναλωμάτων τῶν πτωχικῶν, ἐφρικίασεν πρὸς τὸ πρᾶγμα, μακρὰν χαίρειν εἰπὼν ταῖς τοιαύταις κακο-
 15 λογίαις, τὸ τῶν Πράξεων ἑαυτῷ κατεπάρδων, “Ἄνδρες ἀδελφοί, οὐκ ἐξὸν ἡμῖν τραπέζαις διακονεῖν, ἀλλὰ καταστήσωμεν ἄνδρας εὐλαβεῖς ἐπὶ τῆς χρείας· ἡμεῖς δὲ σχολάσωμεν τῷ λόγῳ καὶ τῇ προσευχῇ”.

Ὡσπερ γὰρ ἀγωνιστῆς ἵππος, σταδιοδρομεῖν οὐκέτι δυνά-
 20 μενος, μύλωνι ἐγκατατάσσεται, ἀτέλεστον κύκλον γυρεῦν· οὕτως ἀποκνήσας διδάσκαλος πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς λόγους, τὴν ἐκ τῆς τραπέζης προβάλλεται θήραν· καὶ εἶθε κἂν τοῖς πεινῶσι καὶ δεομένοις, ὄθεν ἔνεστι καὶ κερδᾶναι τὸν μακαρισμὸν τοῦ Δεσπότη, τό, “Ἐπείνων, καὶ ἐχορτάσετέ με”. Ἄλλ' ἢ μόνοις πλουσίοις τοῦ εὖ ἀκοῦσαι χάριν, ἢ δόξης μαραιομένης, ἢ τοῦ ὁμοίως ἀντικληθῆναι, ἢ εἰ τούτων οὐδέν, ἵνα μὴ κακῶς ἀκούσῃ, οὐ μεμνημένος τοῦ ταλανισμοῦ τοῦ Κυρίου λέγοντος· “Οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμῖν εἴπωσιν πάντες οἱ ἄνθρωποι” -οὐκ εἶπεν, ‘οἱ πτωχοί’, ἀλλ’, “οἱ ἄνθρωποι”.
 30 “Κατὰ ταῦτόν γὰρ ἐποιοῦν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν”. Μὴ ζητῶμεν οὖν ὡς οἱ κενόδοξοι, ᾧ Θεόδωρε, ψευδοπροφήτου δόξαν. “Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης, μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, ἐν ὁφ' δικαιοσύνης· καὶ λέγουσι, ‘Δαιμόνιον ἔχει’. Ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἐσθίων καὶ πίνων· καὶ λέγουσιν,
 35 ‘Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν”.

3. Πράξ. 6, 2-4 σ' ἐλεύθερη ἀπόδοσις.

4. Ματθ. 24, 35.

5. Λουκᾶ 6, 26.

6. Ματθ. 11, 18· 21, 32· 11, 19.

μετέχουν σέ γεῦμα, ἐάν κάποιος δέ φάγει μαζί τους ἢ δέν πιεῖ ἢ δέ γελάσει ἀνόητα, κρατώντας τό ποτήρι χωρίς ὄρεξη πάνω στίς ἄκρες τῶν δακτύλων, νά προσβάλλει τή φιλοφροσύνη τοῦ τραπεζιοῦ. Καί τό κυριότερο (ὅπως νομίζω) καί ἀληθέστερο· ἦταν ὑπερβολικά φειδωλός πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς καλοπέραςης, γιατί θεωροῦσε ἱεροσυλία τή διάθεση χρημάτων σ' αὐτούς· μαζί περιορίζε καί τίς ἀφορμές γιά κλοπή στοὺς οἰκονόμους, γιά νά μὴ δεκαπλασιάσουν τίς τιμές τῶν τροφίμων στοὺς καταλόγους, κάνοντας δικές τους τίς ἀνάγκες τῶν φτωχῶν. Ἀκόμη, λαμβάνοντας ὑπόψη του τό πλήθος τῆς πόλεως παρατηροῦσε ὅτι ἢ κάθε ἀξίωμα πρέπει νά τό θεωρεῖ ἄξιο γι' αὐτή, τὴν τιμὴ ὡς οἰκονόμος τοῦ Χριστοῦ, ἢ νά μὴν τὴν προσφέρει σέ κανένα. Προσέχοντας καί τοὺς θορύβους ἀπὸ τὰ τραπέζια καί στά πολλά ἔξοδα γιά τοὺς φτωχοὺς, αἰσθάνθηκε φρίκη γιά τό πρᾶγμα, λέγοντας ἀπὸ μακριά χαίρετε σέ τέτοιες κακολογίες, ἐπαναλαμβάνοντας πάντοτε στὸν ἑαυτό του τὰ λόγια τῶν Πράξεων, «Ἄνδρες ἀδελφοί, δέν ἐπιτρέπεται σέ μᾶς νά ὑπηρετοῦμε σέ τραπέζια φαγητοῦ, ἀλλὰ νά τοποθετήσουμε ἄνδρες εὐσεβεῖς γιά τὴν ἀνάγκη αὐτῆ· καί ἔμεῖς ἄς ἀσχοληθοῦμε μέ τό κήρυγμα καί τὴν προσευχή»³.

Γιατί ὅπως τό ἀγωνιστικό ἄλογο, ὅταν δέν μπορεῖ πιά νά τρέξει στό στάδιο, διαμένει μόνιμα σέ μύλο, γυρίζοντας ἀτέλειωτο κύκλο, ἔτσι ὁ διδάσκαλος, ὅταν διστάσει πρὸς τοὺς λόγους τῆς ἀρετῆς, μεταχειρίζεται σάν μέσο τό τραπέζι γιά νά ἐπιδράσει στοὺς ἀνθρώπους· καί εἶθε νά τό μεταχειρίζοταν τουλάχιστο σ' αὐτοὺς πού πεινοῦν καὶ ἔχουν ἀνάγκη, ἀπ' ὅπου εἶναι δυνατό νά κερδίσουν καί τό μακαρισμὸ τοῦ Κυρίου, τό «Πεινοῦσα, καί μέ χορτάσατε»⁴· ἀλλὰ μόνο στοὺς πλούσιους γιά νά τὸν ἐπαινέσουν, ἢ γιά δόξα πρόσκαιρη, ἢ γιά νά προσκληθεῖ ὁμοια καί αὐτός ἢ, ἐάν δέ συμβαίνει τίποτε τέτοιο, γιά νά μὴν τὸν κατηγορήσουν, ἐπειδὴ δέ θυμᾶται τὸν ταλανισμό τοῦ Κυρίου πού λέγει· «Ἄλλοίμονο σέ σᾶς, ὅταν σᾶς ἐπαινέσουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι» - δέν εἶπε, «οἱ φτωχοί», ἀλλὰ, «οἱ ἄνθρωποι» - «γιατί τὰ ἴδια ἀκριβῶς ἔκαναν καί στοὺς ψευδοπροφήτες οἱ πρόγονοί τους»⁵. Ἄς μὴν ἐπιζητοῦμε λοιπὸν, Θεόδωρε, ὅπως οἱ ματαιόδοξοι, τῇ δόξῃ τοῦ ψευδοπροφήτη. «Γιατί ἦρθε ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος οὔτε ἔτρωγε οὔτε ἔπινε, κηρύσσοντας τρόπο ζωῆς σύμφωνα μέ τίς ἀπαιτήσεις τῆς δικαιοσύνης, καί εἶπαν γι' αὐτόν, ἔχει μέσα του δαιμόνιο». Ἦρθε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος καί τρώγει καί πίνει, καί λέγουν· Ἐνά, ἄνθρωπος φαγᾶς καί οἰνοπότης, φίλος τῶν τελωνῶν καί τῶν ἁμαρτωλῶν»⁶.

Ο ΔΙΑΚ. Οὐ πάντως, ὦ ἀριστε πάτερ, ψέξας ἢ καταδραμῶν τῆς τοιαύτης ἀσκήσεως, τὴν πεῦσιν προσήγαγον τῇ σῆ ἀκριβολογίᾳ· ἤδειν γάρ και ἐξ αὐτῆς τῆς φήμης και ἐκ τῶν εἰς ἡμᾶς φθασάντων αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἢ ὀμιλιῶν ἢ ἐπιστολῶν, τὴν
5 τοῦ ἀνδρός διάνοιαν· ἀλλ' ἵνα τὸν σκοπὸν μαθῶν, ζηλώσω τὸ πρᾶγμα. Τίς γάρ οὕτως εἰς ἀπαν ἠλίθιος, ἵνα ἀγνοήσῃ ὅτι μεῖζων ἢ ζημία τοῦ ἐκ τραπέζης κέρδους, εἰ μὴ που χρεῖα γένηται ἐν ἀνάγκῃ ξενίσαι ἀγίους;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ταῦτα εἶπον κάγώ, φιλαληθέστατε Θεόδωρε, οὐκ
10 ἐξευτελίζων τὴν πατρικὴν ἀρετὴν, μάλιστα τῆς φιλοξενίας. Μία γάρ ἐστι τῶν λοιπῶν ἀρετῶν τῶν εἰς εὐσέβειαν συντεινουσῶν, δι' ὧν και οἱ κύριοι πατριάρχαι, ὁ μὲν τὸν Σωτῆρα Θεὸν τῇ τραπέζῃ ἐδήρευσεν, ὁ δὲ τοὺς ἀγγέλους ἐξένισεν, ὁ μὲν υἱὸν ἐν γῆρει, ὁ δὲ σωτηρίαν τὴν ἐκ Σοδόμων μισθὸν σὺν ταῖς
15 θυγατρᾶσιν εὐράμενοι· περὶ ὧν και ὁ ἀπόστολος λέγει, παρορμῶν ἡμᾶς εἰς τὸ μίμημα· “Τῆς φιλοξενίας”, λέγων, “μὴ ἐπιλανθάνεσθε· διὰ ταύτης γάρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους”.

Δεῖ δὲ τὸν ξενοδόχον τὸ μὲν φρόνιμον ἔχειν τοῦ ὄψεως, τὸ
20 δὲ ἀκέραιον τῆς περιστεῶς, πειθόμενον τοῖς δύο λογίοις, και τῷ, “Παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε, δίδου”, και τῷ, “Μὴ πάντα ἀνθρωπον εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου”, ἵνα μὴ λύκον ἀντὶ προβάτου δεξάμενος, ἢ ἄρκον ἀντὶ βοός, τῇ ζημίᾳ τὸ κέρδος ἀπεμπολήσῃ. Δοκιμάζειν δὲ πρῶτον τὸν τόπον ὀφείλει ἐν ᾧ τις
25 ἐτάγῃ, εἰ ἔρημος ἢ πολύοχος, εἶτα τὴν ἑαυτοῦ ἐπιτηδειότητα, εἰ οἶός τέ ἐστὶν ἀλλόκοτα βαστάζειν ἤδη· τότε διακρίνειν τὸν εὐ ὀφείλοντα παθεῖν, εἰ πλούσιός ἐστὶν ἢ πένης, ἢ ὑγῆς ἢ ἀρρώστος, ἢ βρωμάτων ἐπιδέεται ἢ ἐνδυμάτων· ἐν τούτοις γάρ ὁ πρακτικὸς ἔλεος διανύεται. Ὁ γάρ μακάριος Ἀβραάμ οὐχ
30 ὑπάτους, οὐδέ στρατηγούς, οὐδέ τοὺς ἐπ' ἐποχῆς ἀνδρας τοῦ περιγεῖου κόσμου ἐξένισεν, παρ' οἷς ἵπποι κημῶ ἢ χαλινῶ ἀποστὶλθοντες ἢ σαράβαρα χαλκοτύμπανα πόρρωθεν τῆς ὑπερηφανίας τὸν κτύπον ἀπερευγόμενα· ἀλλ' ἔρημον οἰκῶν τόπον τοὺς ἐκεῖ φθάνοντας ἐδεξιούτο. Οἱ δὲ τὴν ἔρημον

7. Πρόκειται γὰρ τὸν Ἀβραάμ. Βλ. Γεν. 18, 1-33. 9. Γεν. 21, 1-5.

8. Πρόκειται γὰρ τὸ Λῶτ. Βλ. Γεν. 19, 1-3. 10. Γεν. 19, 12-18.

11. Ἑβρ. 13, 2. 12. Λουκᾶ 6, 30. 13. Σοφ. Σειφ. 11, 20.

14. Βλ. Γεν. 13, 18· 18, 1-8.

Ο ΔΙΑΚ. Βέβαια, ἄριστε πάτερ, δέν ἔφερα τήν ἐρώτηση στή δική σου ἀκριβολογία γιά νά ψέξω ἢ νά πολεμήσω μία τέτοια ἄσκηση. Γιατί γνώριζα τή σκέψη τοῦ ἄνδρα καί ἀπ' αὐτή τή φήμη καί ἀπό τά συγγράμματά του πού ἔφθασαν σέ μᾶς, ἢ ἀπό τίς ὁμιλίες ἢ τίς ἐπιστολές του. Ἄλλά γιά νά μιμηθῶ τό πράγμα, ἀφοῦ μάθω τό σκοπό. Γιατί ποιός εἶναι τόσο ἐντελῶς ἠλίθιος, γιά νά μήν ξέρει ὅτι εἶναι μεγαλύτερη ἡ ζημία ἀπό τό κέρδος πού προέρχεται ἀπό τό τραπέζι, ἐκτός ἐάν κάπου ὑπάρχει ὑποχρεωτική ἀνάγκη νά φιλοξενήσει κανεῖς ἀγίους;

Ο ΕΠΙΣΚ. Αὐτά εἶπα καί ἐγώ, φιλαληθέστατε Θεόδωρε, ὄχι γιά νά ψέξω τήν πατροπαράδοτη ἀρετή, μάλιστα τήν ἀρετή τῆς φιλοξενίας. Γιατί εἶναι ἡ πρώτη ἀπό τίς ἄλλες ἀρετές πού συντελοῦν στήν εὐσέβεια, μέ τίς ὁποῖες καί οἱ σπουδαιότεροι πατριάρχες, ὁ ἕνας⁷ προσέλκυσε μέ τό τραπέζι τό Σωτήρα Θεό, ἐνῶ ὁ ἄλλος⁸ φιλοξένησε τούς ἀγγέλους, καί ὁ πρῶτος ἀπέκτησε υἱό στά γηρατεία του⁹, ἐνῶ ὁ δεύτερος κέρδισε ὡς ἀμοιβή τή σωτηρία του ἀπό τό Σόδομα μαζί μέ τίς θυγατέρες του¹⁰. Γι' αὐτούς καί ὁ ἀπόστολος εἶπε, παρακινώντας καί μᾶς σέ μίμηση τοῦ πράγματος· «Μήν ξεχνᾶτε τή φιλοξενία», λέγοντας, «γιατί μ' αὐτή χωρίς νά ξέρουν μερικοί φιλοξένησαν ἀγγέλους»¹¹.

Αὐτός πού φιλοξενεῖ ξένους πρέπει νά ἔχει τή φρόνηση τοῦ φιδιοῦ καί τήν ἀκεραιότητα τοῦ περιστεριοῦ, ὑπακούοντας στά δύο ἀποφθέγματα, καί στό, «Στόν καθένα πού σοῦ ζητεῖ δίνε»¹², καί στό, «Μή βάξεις κάθε ἄνθρωπο στό σπίτι σου»¹³, γιά νά μήν ἀπομακρύνει μέ τή ζημία τό κέρδος ὅταν δεχθεῖ λύκο ἀντί γιά πρόβατο ἢ ἀρκούδα ἀντί γιά βόδι. Πρέπει νά ἐξετάζει πρῶτα τόν τόπο στόν ὁποῖο βρίσκεται κάποιος, ἐάν εἶναι ἔρημος ἢ ἔχει πολλούς ἀνθρώπους, ἔπειτα τή δική του ἰκανότητα, ἐάν μπορεῖ ν' ἀνέχεται ξένα ἦθη. Τότε νά ξεχωρίζει αὐτόν πού πρέπει νά εὐεργετήσῃ, ἐάν εἶναι πλούσιος ἢ φτωχός, ἢ ὑγιής ἢ ἄρρωστος, ἢ ἐάν χρειάζεται τροφίμα ἢ ροῦχα, γιατί σ' αὐτούς ἐκτελεῖται στήν πράξη ἡ ἐλεημοσύνη. Ὁ μακάριος λοιπόν Ἀβραάμ οὔτε ὑπάτους φιλοξένησε, οὔτε στρατηγούς, οὔτε τούς διάσημους ἄνδρες τῆς οἰκουμένης, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἄλογα μέ λαμπερά φίμωτρα ἢ χαλινάρια, ἢ σαράβαρα μέ χάλκινα τύμπανα πού ἐκπέμπουν ἀπό μακριά τόν ἦχο τῆς ὑπερηφάνειάς τους, ἀλλά κατοικώντας σ' ἔρημο τόπο ὑποδεχόταν, ὅσους ἔφθασαν ἐκεῖ¹⁴. Καί ὅσοι περνοῦσαν τήν ἔρημο, πηγαινάν πρὸς τόν πατριάρχη ἢ γιά νά

διαβαίνοντες, ἢ δι' ἀρετὴν ἀπήεσαν πρὸς τὸν πατριάρχην, ἢ διὰ πτωχείαν τὴν ἐπιτεταμένην καὶ πενίαν (Πενία γὰρ ἐστὶ μεσότης ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως· ὑπερβολῆς μὲν πλούτου, ἐλλείψεως δὲ πτωχείας). Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λῶτ χεῖρονα τῆς
 5 ἐρήμου πόλιν οἰκῶν εἰκότως ἐδεξιοῦτο τοὺς ἐπιχωριάζοντας ξένους διὰ τὸν τρόπον τῶν κατοικούντων.

Εἰ δέ τις πόλιν οἰκῶν εὐνομωτάτην, οἷα ἡ Κωνσταντίνου, ἐν ἣ πάντες εἰσὶ ξενοδόχοι, περισσῶς τάχα τις τῶν πρεσβυτέρων “τὴν τοῦ λόγου καταλείψας διακονίαν”, θρηβίοις σχολάζων ὄψωνίων, οὗτος λέληθεν ἑαυτὸν κάπηλον ἀντὶ διδασκάλου νομίζων, τῇ ὑδαρότητι τῶν λογισμῶν τὴν ἄκρατον ἐξαφανίζων γνῶσιν, τὸν προφητικὸν καρπούμενος δνειδον· “Οἱ κάπηλοί σου μίγουσι τὸν οἶνον ὕδατι”. “Ὅσον γὰρ διαφέρει τοῖς ἀτονοῦσιν ὕδατος ὁ οἶνος, τοσοῦτον ὑπερβάλλει ξενοδοχίας
 10 διδασκαλία. Ἡ μὲν γὰρ ὠφελεῖ τοὺς κατ' αὐτόν, ἡ δὲ καὶ τοὺς μετ' αὐτόν· καὶ ἡ μὲν τοὺς παρόντας μόνον κερδαίνει, ἡ δὲ καὶ τοὺς ἀπόντας· τοὺς παρόντας μὲν διὰ τῆς γλώσσης, τοὺς ἀπόντας δὲ διὰ τῶν γραφομένων. Οἷος ἦν ἐν σαρκὶ ὁ Σωτῆρ, θρέψας μὲν τοῖς ἄρτοις πεντακισχιλίους, οὐκ ἐν πόλει, ἀλλ' ἐν
 20 ἐρήμῳ, διδάξας δὲ καὶ τοὺς παρόντας διὰ τῆς γλώσσης, σώσας δὲ τὴν οἰκουμένην διὰ τῶν γεγραμμένων Εὐαγγελίων (τοιούτων γὰρ οἱ λόγοι μάλιστα τῶν πνευματοφόρων).

Καὶ μὴ θαυμάσης, Θεόδωρε, εἰ τις πεινῶντα βρωμάτων ἐμπλήσῃ, ἀλλ' εἰ τίς τινος ἀγνοίας τὴν ψυχὴν ἀπαλλάξῃ. Ὁ
 25 μὲν γὰρ τὴν γαστέρα χορτάζων ἢ δωρεᾶ ἢ ἀργυρίου, ἢ δι' ἄρτου ἢ διὰ λαχάνων, εὐκόλως εὐρίσκεται τὴν χρεῖαν παρέχων, ὁ δὲ τοῦ λόγου τροφεὺς σπανίως μὲν εὐρίσκεται, εὐρεθεὶς δέ, ἢ οὐ πιστεῦεται ἢ μόλις πιστεῦεται, τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀεὶ ἀντιπραττόντων τῇ τῶν ψυχῶν σωτηρίᾳ. Τοῦτον
 30 τὸν τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας λιμὸν ἐν εἶδει τιμωρίας ἀπειλῶν ἐπάγειν ὁ Δεσπότης Θεὸς ἔλεγεν τῷ προφήτῃ· “Ἐπάξω ἐπ' αὐτοὺς λιμὸν, οὐ λιμὸν ἄρτου καὶ ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου”. Καὶ περὶ μὲν τοῦ αἰσθητοῦ λιμοῦ, ἐστὶν ἐγκαταλείψαντα τὴν ἐνδεομένην πόλιν ἢ χώραν ἐν ἄλλῃ
 35 σωθῆναι, ὥσπερ οἱ ἄγιοι πατριάρχαι ἀπὸ Παλαιστίνης εἰς
 15. Ἀριστοτέλη, Ἠθικά Νικομάχεια 1106 Α. 16. Βλ. Γεν. 19, 1-11.
 17. Πράξ. 6, 2. 18. Ἠσ. 1, 22. 19. Βλ. Ματθ. 14, 15-21.
 20. Ματθ. 5, 1-2. 21. Ἀμῶς 8, 11.

γνωρίσουν τήν ἀρετή του ἢ ἐξ αἰτίας τῆς ἔντονης φτώχειας καί πενίας τους (Γιατί ἡ πενία εἶναι τό μέσο τῆς ὑπερβολῆς καί τῆς στέρησης· ὑπερβολή εἶναι ὁ πλοῦτος, ἐνῶ στέρηση ἡ φτώχεια¹⁵). Ἐπίσης καί ὁ Λῶτ κατοικῶντας σέ πόλη χειρότερη ἀπό τήν ἔρημο, δικαιολογημένα ὑποδεχόταν τοὺς ξένους πού σύχναζαν ἐκεῖ ἐξ αἰτίας τῆς ἀνήθικης διαγωγῆς τῶν κατοίκων της¹⁶.

Ἐάν ὁμως κατοικῶντας κανεῖς σέ πόλη πού ἔχει πάρα πολύ καλοὺς νόμους, ὅπως ἡ Κωνσταντινούπολη, στήν ὁποία ὅλοι εἶναι φιλόξενοι, «ἐάν ἐγκαταλείπει τήν ὑπηρεσία τοῦ κηρύγματος»¹⁷ κάποιος πρεσβύτερος ἴσως χωρίς ἀνάγκη, γιά ν' ἀσχοληθεῖ μέ τοὺς καταλόγους τῶν τροφίμων, αὐτός χωρίς νά τό προσέξει θεωρεῖ τόν ἑαυτό του παντοπῶλη ἀντί γιά διδάσκαλο, ἐξαφανίζοντας τήν ἀνόθευτη γνώση μέ τή χαλαρότητα τῶν σκέψεών του, καί κερδίζει τό ὄνειδος τοῦ προφήτη· «Οἱ παντοπῶλες σου νοθεύουν τό κρασί, μέ νερό»¹⁸. Γιατί ὅσο διαφέρει στοὺς ἀδύνατους σωματικά τό κρασί ἀπό τό νερό, τόσο ξεπερνᾷ ἡ διδασκαλία τή φιλοξενία. Γιατί ἡ φιλοξενία ὠφελεῖ στοὺς σύγχρονους, ἐνῶ ἡ διδασκαλία καί τοὺς μεταγενέστερους· καί ἡ πρώτη κερδίζει μόνο τοὺς παρόντες, ἐνῶ ἡ δεύτερη καί τοὺς ἀπόντες· τοὺς παρόντες μέ τήν ὁμιλία, ἐνῶ τοὺς ἀπόντες μέ τά συγγράμματα. Τέτοιος ἦταν στή ζωῆ ὁ Σωτήρας, ὅταν ἔθρεψε μέ τοὺς, ἄρτους πέντε χιλιάδες ἀνθρώπους, ὄχι σέ πόλη, ἀλλά στήν ἔρημο¹⁹, καί ὅταν δίδαξε καί τοὺς παρόντες μέ ὁμιλία²⁰, καί ἔσωσε τήν οἰκουμένη μέ τά γραμμένα Εὐαγγέλια (γιατί τέτοιοι εἶναι οἱ λόγοι ἰδιαίτερα τῶν θεόπνευστων ἀνδρῶν).

Καί μή θαυμάσεις, Θεόδωρε, ἐάν κανεῖς χορτάσει μέ φαγητά αὐτόν πού πεινᾷ, ἀλλ' ἐάν κανεῖς ἀπαλλάξει τήν ψυχή του ἀπό κάποια ἄγνοια. Γιατί ἐκεῖνος πού χορταίνει τήν κοιλιά ἢ μέ δωρεά ἢ μέ χρήματα ἢ μέ ψωμί ἢ μέ λάχανα βρῖσκεται εὐκολα γιά νά ὠφελήσει· αὐτός ὁμως πού τρέφει μέ διδασκαλίες σπάνια βρῖσκεται, καί ὅταν βρεθεῖ, ἢ δέν τόν πιστεύουν ἢ πολύ λίγο τόν πιστεύουν, ἀφοῦ τά πονηρά πνεύματα πάντοτε ἀντιδροῦν στή σωτηρία τῶν ψυχῶν. Ἀπειλῶντας νά προκαλέσει σάν τιμωρία αὐτή τήν πείνα τῆς διδασκαλίας τοῦ κηρύγματος Κύριος ὁ Θεός ἔλεγε στόν προφήτη· «Θά φέρω σ' αὐτούς πείνα, ὄχι πείνα ἀπό ψωμί καί νερό, ἀλλά πείνα ἀπό τό ν' ἀκούσουν τό λόγο τοῦ Κυρίου»²¹. Καί στήν περίπτωση τῆς ὑλικῆς πείνας, εἶναι δυνατό νά ἐγκαταλείπει κανεῖς τήν πόλη ἢ χώρα πού ἔχει πείνα καί νά σωθεῖ σ' ἄλλη, ὅπως ἔκαμαν οἱ ἅγιοι πατριάρχες

Αἴγυπτον κατιόντες· περὶ δὲ τοῦ κατὰ νοῦν λιμοῦ, ὃς οὐκ ἄλλοθεν συμβαίνει ταῖς ἐκκλησίαις ἢ δι' ἀπορίαν τῶν διδασκάλων, πάλιν ἔλεγεν ἕτερος προφήτης· “Περιδραμοῦνται ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν ζητοῦντες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου 5 καὶ οὐ μὴ εὐρήσωσιν”.

Τί γὰρ ἀγαθὸν οὐ φύεται ἀπὸ διδασκαλίας; Τί δὲ ἀκαιρον οὐκ ἐφευρίσκειται ἀπὸ ἀκαιροῦ τροφῆς ἢ συμποσίου; νόσοι, μάχαι, ὕβρεις αἱ ὑπὸ γαστέρα, καὶ τὰ τούτων ἐξῆς. Πότε ἡ Εὐὰ ἐκβέβληται τοῦ παραδείσου; Οὐχ ὅτε τοῦ ὄφως ἤκουσεν 10 φαγοῦσα τοῦ ξύλου, μὴ ἀρκεσθεῖσα τῇ τεταγμένη τροφῇ; Πότε Κάϊν τὸ τῆς ἀδελφοκτονίας εἰργάσατο μίasma; οὐχ ὅτε τῶν ἀπαρχῶν ἀπεγεύσατο πρῶτος, τῇ ἑαυτοῦ λαιμαργίᾳ τὰ πρωτεῖα φυλάξας; Πότε τὰ τέκνα τοῦ Ἰὼβ αὐτοσχέδιον τάφον τῆν τράπεζαν εὐραντο; οὐχ ὅτε ἡσδιον καὶ ἔπινον; Πότε ὁ Ἡσαῦ 15 εὐλογίας ἐξέπεσεν; Οὐχ ὅτε τῇ κοιλίᾳ ἐδόουλευσεν ἀπατηθεὶς τῷ τροφίῳ; Πότε Σαοὺλ τῆς βασιλείας ἐξέπεσεν; Οὐχ ὅτε τὰ κάλλιστα τῶν προβάτων παρὰ τὸν νόμον ἔφαγεν; Πότε δὲ ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ τὸν Θεὸν παρώξυνεν; Οὐχ ὅτε τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐπεδύμει τραπέζης, κρέα καὶ λέβητας ἐπιζητῶν παρὰ τοῦ 20 διδασκάλου; Ὅφνι καὶ Φινεές, οἱ υἱοὶ τοῦ Ἡλεί, διὰ τί ἐθανατώθησαν ἐν ὥρᾳ μιᾷ ἐν τῷ πολέμῳ; Οὐχ ὅτι ἤρπαζον ταῖς κρεάγραις ἀπὸ τῶν λεβήτων τὰ κρέατα τὰ ὄντα τῆς θυσίας; Ἰακώβ δὲ ὁ ψεκτός, διὰ τί “ἀπελάκτισεν”; Οὐκ ἐπειδὴ “ἐνεπλήσθη καὶ ἐλιπάνθη καὶ ἐπαχύνθη καὶ ἐπλατύνθη”;

Πότε δὲ Σοδομίται παρὰ φύσιν ἐξῆστρησαν; οὐχ ὅτε συνεχέσι συμποσίοις τὴν γνώμην παρέφθειραν, ὑπὸ τοῦ Ἰεζεκιὴλ ἐφ' ὅθρῃ μνημονευόμενοι λέγοντος, “Ἐν εὐθυρίᾳ οἴνου καὶ ἐν πλησμονῇ ἄρτου ἐσπατάλων αὐτοὶ” (τοῦτ' ἔστιν ἡ πόλις) “καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς” (τοῦτ' ἔστιν αἱ κῶμαι, τὸν 30 νόμον οἰεῖ τῆς πόλεως ἔχουσαι); ὁ τῆς σωφροσύνης δὲ λογισμὸς, πότε παρείθη τοῦ παλαιοῦ λαοῦ; οὐχ ὅτε ὁμοίως κατεγήρασαν ἐπὶ σιθᾶδων, τοῦ προφήτου σχετιάζοντος, “Οἱ ἐσθιόντες ἐρίφους ἐκ ποιμνίων καὶ μόσχους ἐκ βουκολίων γαλαθηνούς, πίνοντες τὸν διῦλισμένον οἶνον, καὶ τὰ πρῶτα 35 μύρα χριόμενοι, κατασπαταλῶντες ἐπὶ ταῖς στρωμαῖς αὐτῶν,

22. Ἀμώς 8, 12. — 23. Βλ. Γεν. 3, 1-6. 22-24. 24. Βλ. Γεν. 4, 1-8. 25. Βλ. Ἰὼβ 1, 18-19. 27. Βλ. Α' Βασ. 15, 10-28· 28, 15-18· 31, 1-6. 26. Βλ. Γεν. 25, 29-34· 27, 1-40. . 28. Βλ. Ἐξ. 16, 2-3. Ψαλμ. 94, 8-11.

κατεβαίνοντας από τήν Παλαιστίνη στήν Αίγυπτο. Στήν περίπτωση όμως τῆς πνευματικῆς πείνας, ἡ ὁποία δέ συμβαίνει στίς ἐκκλησίες ἀπό ἄλλη αἰτία παρά ἀπό ἔλλειψη τῶν διδασκάλων, ἔλεγε πάλι ἄλλος προφήτης· «Θά τρέξουν παντοῦ ἀπό τήν Ἐναντολή ἕως τή Δύση ζητώντας τό λόγο τοῦ Κυρίου, ἀλλά δέ θά τόν βροῦν»²².

Ποιό λοιπόν ἀγαθό δέν προέρχεται ἀπό τή διδασκαλία; καί ποιό κακό δέν ἐπινοεῖται ἀπό ἀκατάλληλη τροφή ἢ συμπόσιο; ἀρρώστιες, φιλονικίες, ἀσέλγειες πού πηγάζουν ἀπό τήν κοιλιά, καί τά ἐπόμενα αὐτῶν. Πότε ἡ Εὐά διώχθηκε ἀπό τόν παρὰδεισο; ὄχι ὅταν ἄκουσε τό φίδι καί ἔφαγε ἀπό τό δένδρο, χωρίς ν' ἄρκεσθεῖ στήν τροφή πού εἶχε ὀρισθεῖ γι' αὐτήν²³; Πότε ὁ Κἄιν ἔκαμε τό μίασμα τῆς ἀδελφοκτονίας; ὄχι ὅταν δοκίμασε πρῶτος τίς ἀπαρχές, φυλάγοντας τά πρῶτεια στή δική του λαιμαργία²⁴; Πότε τά παιδιά τοῦ Ἰώβ βρῆκαν πρόχειρο τάφο τό τραπέζι; ὄχι ὅταν ἔτρωγαν καί ἐπιναν²⁵; Πότε ὁ Ἡσαύ ἔχασε τήν εὐλογία; ὄχι ὅταν ἐγίνε δοῦλος στήν κοιλιά του, ἀφοῦ ἐξαπατήθηκε ἀπό τό φαγητό²⁶; Πότε ὁ Σαοῦλ ἔχασε τή βασιλεία; ὄχι ὅταν ἔφαγε παράνομα τά καλύτερα πρόβατα²⁷; Καί πότε ὁ λαός τοῦ Ἰσραήλ ἐξόργιζε τό Θεό; ὄχι ὅταν ἐπιθυμοῦσε τό τραπέζι τῆς Αἰγύπτου, ζητώντας ἀπό τό διδάσκαλο κρέατα καί καζάνια²⁸; Ὁ Ὀφνί καί ὁ Φυνεές, τά παιδιά τοῦ Ἡλεί, γιατί θανατώθηκαν τήν ἴδια ὥρα στόν πόλεμο; ὄχι γιατί ἄρπαζαν μέ πιρουνία ἀπό τά καζάνια τά κρέατα πού ἦταν γιά τή θυσία²⁹; Καί ὁ Ἰακώβ ὁ ἀξοκατάκριτος, γιατί «κλώτισε τόν εὐεργέτη του»; ὄχι ἐπειδή «χόρτασε καί ἔφαγε λίπος καί πάχυνε καί πλάτυνε»³⁰;

Οἱ Σοδομίτες πότε ἀσέλησαν παρά φύση; ὄχι ὅταν μέ ἀδιάκοπα συμπόσια ἀλλοίωσαν τήν κρίση τους, ἀναφερόμενοι γιά τήν ἀκολασία τους ἀπό τόν Ἰεζεκιήλ ὅταν λέγει, «Μέσα στή φθῆνεια τοῦ κρασιοῦ καί τό χορτασμό τοῦ ψωμιοῦ σπαταλοῦσαν αὐτοί» (δηλαδή ἡ πόλη) «καί οἱ θυγατέρες τῆς»³¹ δηλαδή οἱ κωμοπόλεις πού ἔχουν πάντοτε τίς συνήθειες τῆς πόλεως); Ὁ λογισμός τῆς ἐγκράτειας πότε ἄφησε τόν ἀρχαῖο λαό; ὄχι ὅταν ἐπίσης γέρασαν ἐπάνω στά στρώματα, ὅταν ὁ προφήτης παραπονιόταν, «Αὐτοί πού τρώγουν κατοικία ἀπό κοπάδια καί μοσχάρια τρυφερά ἀπό κοπάδια βοδιῶν, πού πίνουν τό καθαρό κρασί, καί ἀλείφονται μέ τά καλύτερα μύρα, πού εἶναι ξαπλωμένοι ἐπάνω στά κρεβάτια τους καί καθόλου δέν ὑπέφεραν γιά τή συντριβή

29. Βλ. Α' Βασ. 1, 3· 2, 12-17· 4, 11.

30. Δευτ. 32, 15. 31. Ἰεζ. 16, 49.

καὶ οὐδὲν ἔπασχον ἐπὶ τῇ συντριβῇ Ἰωσήφ"; Τίσι τὸν
 ταλανισμὸν ὁ Ἡσαΐας ἐπήγαγεν; οὐχὶ τοῖς ἐν συμποσίοις
 ὀρθορίζουσιν, οὕτωςί λέγων, "Οὐαὶ οἱ ἐγειρόμενοι τὸ πρῶτ' καὶ
 τὸ σίκερα διώκοντες, οἱ μένοντες τὸ ὄψ'· ὁ γὰρ οἶνος
 5 συγκαύσει αὐτούς. Μετὰ γὰρ κιθάρας καὶ ψαλτηρίου τὸν
 οἶνον πίνουσιν, τὰ δὲ ἔργα Κυρίου οὐκ ἐμβλέπουσιν"; Πότε οἱ
 ἱερεῖς τοῦ Βῆλ ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ κατησχύνθησαν; οὐχ ὅτε ἡ
 σποδὸς αὐτούς ἠλεγξεν διὰ βρωμάτων ἢ πομάτων θηρεύσασα;

Καὶ τί δεῖ με λέγειν περὶ τῶν τὴν πλατεῖαν βαδίζειν
 10 ἐλαμένων καὶ τὴν στενὴν λαιδορούντων; Ἀρκεῖ μοι ὁ σωτή-
 ριος λόγος πρὸς ἔλεγχον τῶν κνισοδιωκτῶν, ὅπου τὸν ἀνώνυ-
 μον πλούσιον, λαμπρῶς καθ' ἡμέραν εὐφραίνόμενον ἐν τῷ
 παρόντι βίῳ, δείκνυσι ψυχίων καὶ ῥανίδος τοῦ πένητος
 Λαζάρου ἐπιποδοῦντα καὶ ἀστοχοῦντα. Ἴδωμεν δὲ καὶ τὸν
 15 χορὸν τῶν πάλοι ἀγίων καὶ μάδωμεν ὅπως ποίῳ χαρακτηρὶ τῆς
 διδασκαλίας ἐχρήσαντο, τῷ διὰ βίου σεμνοῦ καὶ λόγου
 εὐθοῦς, ἢ τῷ διὰ συμποσίων καὶ εὐωχίας. Πρῶτος ὁ Ἐνώχ
 πίστει μετετέθη, ἢ συμποσίῳ; Εἶτα ὁ Νῶε τὸ τῆς οἰκουμένης
 γένος πίστει διέσωσεν ἐν τῷ ξύλῳ, ὅτε ὁ περιγίειος ἐκαθαρίζετο
 20 κόσμος, ἀπὸ τῆς τῶν συμποσίων καὶ ἀκαθάρτων ἔργων
 συνεχείας, ἢ νηστεία καὶ προσευχαῖς; Οὐχ ἵνα μικρὸν ἀπὸ τοῦ
 τοσοῦτου κλύδωνος πόματι ἀνεθῆ, ἀσχημοσύνην αὐτοῦ, καὶ
 οὐ κλέος, κηρύσσουσιν αἱ Γραφαί; ὁ μακάριος Ἀβραὰμ τῶν
 πέντε βασιλέων τῶν ἐν Σοδόμοις πίστει καὶ δικαιοσύνη
 25 περιεγένετο, ἢ βρώμασι καὶ πόμασι, τὸν Λὼτ ἀνακαλεσάμενος;

Καὶ ὁ Θεόδωρος εἶπεν·

Ο ΔΙΑΚ. Εἰ τὸν Ἀβραὰμ ἄγεις εἰς μέσον, οὐκοῦν ἄκουσον
 καὶ παρ' ἐμοῦ· λέξει σοι γὰρ ὁ τυχὼν, ὅτι τοῦ μὲν πολέμου
 πίστει περιεγένετο, τὸν δὲ Θεὸν διὰ τραπέζης ἐθήρευσε, ὡς
 30 προλαβὼν αὐτὸς ὑφηγήσω.

Ο ΕΠΙΣΚ. Βαβαί! Ἐπεὶ ὁ Ἀβραὰμ τραπέζην τὸν Θεὸν
 ἐθήρευσε, οὐκοῦν πάντες καταλείψαντες τὴν πίστιν καὶ τὰς
 λοιπὰς ἀρετὰς, τὰ συμπόσια φιλοκαλήσωμεν; Οὐδὲν διαφέ-
 ροντες καπήλων ἢ πανδοχέων τῶν τὰς λεωφόρους δι' αὐτὸ

32. Ἀμώς 6, 4.6.

33. Ἦσ. 5, 11.12.

34. Κνῖσα· ὁ λιπαρὸς ἀχνὸς καὶ ἡ μυρωδιὰ πού βγάζει τὸ κρέας ὅταν
 ψήνεται.

τοῦ Ἰωσήφ»;³² Ποιούς ταλάνιζε ὁ Ἡσαίας; ὄχι αὐτούς πού ξενοχτοῦσαν στά συμπόσια, λέγοντας ἔτσι, « Ἀλλοίμονο σ' ἐκείνους πού σηκώνονται τό πρωί καί ἐπιδιώκουν τά ποτά, πού μένουν ὡς ἀργά τό βράδυ, ἐπειδή τό κρασί θά τοὺς κατακάψει. Γιατί μαζί μέ τήν κιθάρα καί τό ψαλτήρι πίνουν τό κρασί, τά ἔργα ὁμως τοῦ Κυρίου δέν τά βλέπουν»;³³ Πότε οἱ ἱερεῖς τοῦ Βάαλ ἀτιμάσθησαν ἀπό τό Δανιήλ; ὄχι ὅταν τοὺς ἔλεγε ἡ στάχτη ἀφοῦ τοὺς ἔπιασε μέ τά φαγητά ἢ μέ τά ποτά;

Καί τί πρέπει νά πῶ γι' αὐτούς πού προτιμοῦν νά βαδίζουν τόν πλατύ δρόμο καί κακολογοῦν τό στενό; Μοῦ ἀρκεῖ ὁ λόγος τοῦ Σωτήρα γιά ἔλεγχο αὐτῶν πού ἐπιδιώκουν τήν κνίσα³⁴, ὅπου δείχνει τόν ἀνώνυμο πλούσιο, ὁ ὁποῖος διασκέδαζε μεγαλοπρεπῶς κάθε ἡμέρα στήν παρούσα ζωή, νά ἐπιθυμεῖ μάταια μερικά ψίχουλα καί μιὰ σταγόνα νερό τοῦ φτωχοῦ Λαζάρου³⁵. Ἄς δοῦμε ὁμως καί τό χορό τῶν ἀγίων τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς καί ἄς μάθουμε γενικά ποιό τρόπο διδασκαλίας χρησιμοποίησαν, τόν τρόπο μέ σεμνή ζωή καί λόγο εἰλικρινή, ἢ τόν τρόπο μέ συμπόσια καί διασκεδάσεις. Πρῶτα ὁ Ἐνώχ μεταφέρθηκε ζωντανός ἀπό τόν κόσμο στοὺς οὐρανοὺς μέ τήν πίστη του, ἢ μέ τό συμπόσιο;³⁶ Ἐπειτα ὁ Νῶε μέ τήν πίστη του διέσωσε τό γένος τῆς οἰκουμένης μέσα στήν κιβωτό, ὅταν ὅλος ὁ κόσμος τῆς γῆς καθαριζόταν ἀπό τά ἀδιάκοπα συμπόσια καί τά ἀκάθαρτα ἔργα, ἢ μέ τή νηστεία καί τίς προσευχές;³⁷ ὄχι γιὰ ν' ἀνακουφισθεῖ λίγο ἀπό τόσο μεγάλη τρικυμία μέ τό ποτό, κηρύσσουν οἱ Γραφές τήν ἀσημοσύνη του, καί ὄχι τή δόξα του;³⁸ Ὁ μακάριος Ἀβραάμ νίκησε τοὺς πέντε βασιλεῖς τῶν Σοδόμων μέ τήν πίστη καί τή δικαιοσύνη του, ἢ μέ τά φαγητά καί τά ποτά, ὅταν ἐλευθέρωσε τό Λῶτ;³⁹

Καί ὁ Θεόδωρος εἶπε·

Ο ΔΙΑΚ. Ἀφοῦ τόν Ἀβραάμ φέρεις σάν παράδειγμα, λοιπόν ἄκουσε καί ἀπό μένα· γιατί ὁ ὁποιοσδήποτε θά σοῦ πεῖ, ὅτι νίκησε στόν πόλεμο μέ τήν πίστη του, τό Θεό ὁμως τόν προσέλκυσε μέ τό τραπέζι, ὅπως ὁ ἴδιος διηγῆθηκες προηγουμένως.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἀλλοίμονο! Ἀφοῦ ὁ Ἀβραάμ προσέλκυσε τό Θεό μέ τό τραπέζι, λοιπόν ἄς ἀγαπήσουμε ὅλοι τά συμπόσια, ἐγκαταλείποντας τήν πίστη καί τίς ἄλλες ἀρετές; χωρίς νά διαφέρουμε καθόλου ἀπό τοὺς παντοπῶλες καί τοὺς ἰδιοκτῆτες πανδοχείων, οἱ ὁποῖοι ἀκριβῶς

36. Βλ. Γεν. 5, 24· Ἑβρ. 11, 5.

38. Βλ. Γεν. 9, 20-23.

37. Βλ. Γεν. 6, 13-7, 23· Ἑβρ. 11, 7.

39. Βλ. Γεν. 14, 8-16.

τοῦτο ἐπιτειχισάντων ἔνεκα κέρδους. Καὶ αἱ παρθένοι τοίνυν, αἱ ἀγωνιζόμεναι ἄγρια εἶναι σώματι καὶ πνεύματι εἰς δόξαν Θεοῦ, ἐπειδὴ Μαρία τὸν Χριστὸν ἐγέννησεν, καὶ αὐταὶ γεννησάτωσαν· εἰ γὰρ οὕτως ποιήσουσιν, οὐδὲν τῶν ἐταιριδῶν
 5 διαλλάσσουσιν. Εἰ γὰρ οἱ διδάσκαλοι διὰ τὸν Ἀβραάμ τὰ τῶν τραπεζῶν εὐτρεπιζουσιν, καὶ αἱ παρθένοι διὰ τὴν Μαρίαν γεννάτωσαν. Ἄπαγε, τιμῶτατε, τὰ καλῶς κατὰ τὸν οἰκείον καιρὸν γεγενημένα ἢ γινόμενα μὴ ὑβρίζωμεν· ἐκάστου γὰρ τὸ συνειδός, ἔὰν βούληται, τὸ συμφέρον ὑπαγορεύει.

10 Εἶτα ὁ παλαιστής Ἰακώβ ἀσκήσει τὰ τοῦ Λάβαν ἀφείλατο, ἢ συμποσιαρχία; — ὁ λέγων· “Ἐγενόμην τοῖς καύμασι συγκαιόμενος καὶ τῷ παγέτῳ τῆς νυκτός, καὶ ἀφίστατο ἀπ’ ἐμοῦ ὁ ὕπνος”. Καὶ οὐδὲν πλέον αἰτῶν ἐν τῇ προσευχῇ ἢ ἄρτον καὶ ἱμάτιον, λέγων· “Ἐὰν δῶς μοι ἄρτον φαγεῖν καὶ ἱμάτιον
 15 περιβαλέσθαι, πᾶν ὃ ἔὰν δῶς μοι, δεκάτην ἀποδεκατώσω αὐτὰ σοί”· οὐκ εἶπεν, ‘τραπέζαις καταναλώσω’. Ὁ τοῦ Θεοῦ ὑποφήτης καὶ πιστὸς θεράπων Μωϋσῆς ἐκεῖνος, ποίαν τράπεζαν εὐτρεπίσας ἐξεκλησίασεν λαὸν ἐν τῷ ὄρει; Τίνας δὲ καὶ κρατήρας πομάτων εἶχεν; Ὁ πέτραν ῥάβδῳ ἀμέλξας διὰ τὴν
 20 τοῦ λαοῦ ἀπιστίαν, ὁ ἑξακοσίων χιλιάδων ἀφηγητῆς, πυξία νόμου ἐβάσταζεν εἰς διόρθωσιν τοῦ λαοῦ, ἢ φιάλας ἀεροφανεῖς ὑστέρας τε χοίρων καὶ ὄρνεις ἐκ Φάσιδος καὶ ἰχθὺν ἐκ πελάγους καὶ οἶνον διῦλισμένον ἐκ Τύρου καὶ ἄρτους πλυτοὺς προβαλλόμενος τοῖς παιδευομένοις, ἢ λόγον;

25 Ὁ ΔΙΑΚ. Ἄλλ’ ἀνθυποίσει σοὶ τις πρὸς ταῦτα, πάτερ· “Κάμοι δὸς μάννα κάκεινο τὸ ὕδωρ, καὶ οὐδὲν ἐπιζητῶ πλέον”.

Ὁ ΕΠΙΣΚ. Καὶ τίς οὕτως ἀργαλέος, ἵνα προκρίνη τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας μάννα αἰσθητὸν καὶ ὕδωρ ῥευστόν;
 30 Εἶτα Σαμουήλ, ὁ διδάσκαλος τοῦ λαοῦ, ἐπὶ εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη ἐν Ἀρμαθαίμ ἡσυχάσας, τίνα ποτὲ τράπεζη τῶν εἰδώλων ἀπέστησεν καὶ οὐ λόγῳ; Πότε δὲ ὁ βασιλεὺς ὁ καὶ
 προφήτης καὶ ψαλμωδός, τρυφῆς ἐστήσατο τράπεζαν; ὁ λέγων, ὅτι “Σποδόν, ὡσεὶ ἄρτον ἐφάγον, καὶ τὸ πόμα μου μετὰ
 35 κλαυθμοῦ ἐκίρωνν”. Ὁ τῆς οἰκουμενικῆς νηστείας δημιουργ-

40. Γεν. 31, 40. 41. Γεν. 28, 20.22. 42. Ἐξ. 19, 17. 43. Ἐξ. 17, 1-6.

44. Πόλη τοῦ Καυκάσου, στίς ἐκβολές τοῦ ὁμώνυμου ποταμοῦ.

γι' αὐτό ὀχύρωσαν τούς μεγάλους δρόμους ἐξ αἰτίας τοῦ κέρδους. Καί οἱ παρθένες λοιπόν, οἱ ὁποῖες ἀγωνίζονται νά εἶναι ἅγιες στό σῶμα καί στό πνεῦμα γιά τή δόξα τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή ἡ Μαρία γέννησε τό Χριστό, ἄς γεννήσουν καί αὐτές· γιατί ἐάν κάμουν ἔτσι, δέ θά διαφέρουν καθόλου ἀπό τίς πόρνες. Ἐάν λοιπόν οἱ διδάσκαλοι ἐτοιμάζουν τά σχετικά μέ τά τραπέζια ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀβραάμ, ἄς γεννήσουν καί οἱ παρθένες ἐξ αἰτίας τῆς Μαρίας. Μακριά μιά τέτοια σκέψη, ἐντιμότετε· ἄς μή βρίζουμε ἐκεῖνα πού ἔγιναν ἢ γίνονται καλῶς τόν κατάλληλο καιρό· γιατί ἡ συνείδηση τοῦ καθενός, ἐάν θέλει, ὑπαγορεύει ἐκεῖνο πού συμφέρει.

Ἐπειτα ὁ ἀθλητής Ἰακώβ ἀπέσπασε τά ὑπάρχοντα τοῦ Λάβαν μέ τήν ἄσκησή του ἢ μέ τό νά παραθέτει συμπόσια; -ὁ ὁποῖος λέγει· «Συνέβηκε νά καίγομαι μαζί μέ τή φωτιά καί τήν παγωνιά τῆς νύχτας καί ἔφυγε ἀπό μένα ὁ ὕπνος»⁴⁰, καί δέ ζητοῦσε στήν προσευχή του τίποτε περισσότερο, παρά ψωμί καί ροῦχο λέγοντας· «Ἐάν μοῦ δώσεις ψωμί νά φάγω καί ροῦχο νά ντυθῶ, ἀπ' αὐτά πού θά μοῦ δώσεις θά σοῦ προσφέρω τό ἓνα δέκατο»⁴¹- Δέν εἶπε, ἰθά τό ξοδέψω σέ τραπέζια'. Ὁ Μωυσῆς ἐκεῖνος, ὁ προφήτης τοῦ Θεοῦ καί πιστός ὑπηρέτης του, ποιό τραπέζι ἐτοίμασε καί συγκέντρωσε τό λαό στό βουνό⁴²; καί ποιά ποτήρια γιά ποτά εἶχε; Αὐτός πού μέ τό ραβδί του ἔβγαλε ἀπό τήν πέτρα νερό ἐξ αἰτίας τῆς ἀπιστίας τοῦ λαοῦ⁴³, ὁ ἀρχηγός σ' ἑξακόσιες χιλιάδες ἀνθρώπους, βάσταζε γιά τή διόρθωση τοῦ λαοῦ τίς ξύλινες πλάκες τοῦ νόμου, ἢ φιάλες διαφανεῖς καί ἐντόσθια χοίρων καί κότες ἀπό τή Φάσιδα⁴⁴ καί ψάρια ἀπό τό πέλαγος καί ἀγνό κρασί ἀπό τήν Τύρο καί ἐκλεκτά ψωμιά παρουσίαζε σ' αὐτούς πού διόρθωνε, ἢ λόγο;

Ο ΔΙΑΚ. Ἄλλά θά σοῦ ἀπαντοῦσε σ' αὐτά κάποιος πάτερ· Ἄῶσε καί σέ μένα τό μάννα καί ἐκεῖνο τό νερό, καί δέν ἐπιζητῶ τίποτε περισσότερο'.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καί ποιός εἶναι τόσο κακός, γιά νά προτιμήσει μάννα αἰσθητό καί νερό ρευστό, ἀπό τήν πνευματική διδασκαλία; Ἐπειτα ὁ Σαμουήλ, ὁ διδάσκαλος τοῦ λαοῦ, ὅταν ἠσύχασε γιά εἴκοσι πέντε χρόνια στήν Ἀρμαθαίμ, ποιόν ἀπομάκρυνε ποτέ ἀπό τά εἰδωλα μέ τό τραπέζι καί ὄχι μέ λόγο⁴⁵; Καί πότε ὁ βασιλιάς, πού ἦταν μαζί καί προφήτης καί ψαλμωδός, ἔστησε τραπέζι τρυφῆς; αὐτός πού ἔλεγε, ὅτι «Ἐφαγα στάχτη, σάν ψωμί, καί τό ποτό μου τό ἀνακάτεμα μέ τό κλάμα μου»⁴⁶. Ὁ Θεοσβίτης Ἡλίας, ὁ δημιουργός τῆς νηστείας στήν

45. Α' Βασ. 7, 3.4. 15-17.

46. Ψαλμ. 101, 10.

γὸς τρία ἔτη καὶ μῆνας ἕξ ἀσιτίαν ἀκουσίως τοῖς γαστριμάρ-
 γοις παρασκευάσας, ποῖα τραπέζη τῆς ἀμαρτίας ἀπήλλαξεν ὁ
 Θεσβείτης Ἡλίας; τίνας δὲ καὶ ὄψοποιοὺς εἶχεν οὐχὶ διὰ
 κοράκων τὴν ἐπιούσιον ἐδέχετο μᾶζαν; Ὁ σοφὸς Δανιὴλ καὶ
 5 τῶν μελλόντων αὐτόπτης, ποῖα τραπέζη τοὺς Ἀσσυρίους
 ἐπαίδευσεν; οὐχὶ νηστεία καὶ προσευχῇ τὸν δράκοντα ὤλεσεν
 καὶ τὸν Βῆλ κατέστρεψεν καὶ τοὺς λέοντας ἐφίμωσεν καὶ τὸν
 βασιλέα ἐπεισεν τοὺς πατρώους θεοὺς ἀπαρνήσασθαι ὁμολο-
 γία τοῦ ὄντως ὄντος Θεοῦ;

10 Τίσι τραπέζαις, ποῖα δὲ χρηστοφαγία ἐχρήσατο ὁ χορὸς
 τῶν λοιπῶν προφητῶν ἢ ἀποστόλων; Οὐκ ἦσαν διδάσκαλοι; οὐ
 τὴν ὑπουργάνιον ἐπιστεύθησαν; οὐ τούτων ἐσμὲν διάδοχοι; Οὐ
 μιμητὰς ἡμᾶς τούτων εἶναι βούλεται ὁ λόγος, προσέχοντας
 τοῖς τρόποις, καθὼς ὁ Παῦλος διδάσκει λέγων, “Ὦν ἀναθεω-
 15 ροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς μιμείσθε τὴν πίστιν”;
 Ποῖα μελίπηκτα εἶχε ἐν τῇ ἐρήμῳ ὁ κῆρυξ τῆς μετανοίας, ὁ
 βαπτιστὴς Ἰωάννης, ὁ τοῖς προσερχομένοις οὐ μόνον εὐτρε-
 πίσας ἄριστα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν συντυχίαν πικρὰν μετ’
 ἐπιπλήξεως παρέχων; Οὐ μόνον γὰρ δριμεῖ τῷ βλέμματι τὸ
 20 μεμολυσμένον συνειδὸς αὐτῶν σειῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ
 σχήματι, πολλῶ δὲ μᾶλλον καθάπερ ξίφει τῷ λόγῳ τὰ τῶν
 ψυχῶν ἀποστήματα τέμνων. “Γεννήματα ἐχιδῶν, τίς ὑπέδει-
 ξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν
 καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ μόνῳ τῷ βαπτίσματι
 25 ἐπερείδεσθε ἢ τῷ τέκνῳ εἶναι τοῦ Ἀβραάμ”.

Τί δαὶ ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν, ὁ τῆς περιτομῆς καταλυ-
 τῆς, ἵνα περιτομὴν πίστεως στήσῃ, “τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς”,
 Παῦλος; Ὅπως εὐρίσκειται σχολὴν ἄγων τραπέζης, ὁ πάντων
 μᾶλλον χρεώστης τούτου, καὶ ὀφείλων ὡς ἔθνεσιν ἀπίστοις
 30 πρότερον τὴν διὰ τραπέζης ποιεῖσθαι σχέσιν; Τί δαὶ καὶ
 γράφει τῷ Τιμοθέῳ ἐπισκόπῳ Ἐφέσου; “Πρόσεχε” τῇ τῆς
 τραπέζης φιλοτιμία ἢ “τῇ ἀναγνώσει, τῇ πειρασμῶν ἀποστάσει, τῇ
 διδασκαλίᾳ” (ἐν οἷς μάλιστα ἄοκνος ἦν καὶ εὐτονος ὁ
 μακάριος Ἰωάννης)· -“ἀκαίρως, εὐκαίρως ἐπίστηθι”, λέγων,
 35 “Ἐλεγεῖν, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον” (μηδενὸς αὐτῷ ἐπισκή-
 ποντος, ὅτι δύο μὲν τὰ πικρὰ καὶ ἐν τῷ προσηνές, ἴσως
 κάκεινο μετὰ φειδωλίας ἐπάγοντος· τὸ δέ, “Ἐλεγεῖν, ἐπιτίμη-

οίκουμένη, ἀφοῦ προετοίμασε ἀκούσια τρία χρόνια καί ἕξι μῆνες ἀσιτία στούς κοιλιόδουλους, μέ ποιό τραπέζι τούς ἀπάλλαξε ἀπό τήν ἀμαρτία⁴⁷; καί ποιούς μαγείρους εἶχε; δέν τοῦ ἔφεραν τά κοράκια τήν καθημερινή του τροφή; Ὁ σοφός Δανιήλ ὁ ὁποῖος ἔβλεπε καί τά μέλλοντα, μέ ποιό τραπέζι δίδαξε τούς Ἀσσυρίους; Μέ τή νηστεία καί τήν προσευχή δέν ἐξαφάνισε τό δράκοντα, καί κατέστρεψε τό Βάαλ, καί φίμωσε τά λιοντάρια, καί ἔπεισε τό βασιλιά ν' ἀπαρνηθεῖ τούς πατρικούς του θεούς μέ τήν ὁμολογία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ;

Ποιά τραπέζια καί ποιά καλοφαγία χρησιμοποίησαν ὅλοι οἱ ἄλλοι προφήτες καί ἀπόστολοι; Δέν ἦταν διδάσκαλοι; Δέν τούς ἀνατέθηκε ἡ γῆ; Δέν εἴμαστε διάδοχοί τους; Δέ θέλει ὁ λόγος νά εἴμαστε μιμητές τους, προσέχοντας τή διαγωγή τους, καθῶς ὁ Παῦλος διδάσκει λέγοντας, « Ἀυτῶν νά μελετᾶτε τό τέλος τῆς ζωῆς καί τῆς συμπεριφορᾶς καί νά μιμεῖστε τήν πίστη τους»⁴⁸; Ποιές μελόπιττες εἶχε στήν ἔρημο ὁ κήρυκας τῆς μετάνοιας, ὁ βαπτιστής Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος σ' αὐτούς πού τόν πλησίαζαν ὄχι μόνο προετοίμαζε ἄριστα τή ζωή, ἀλλά καί ἔκαμε πικρή τή συνάντησή τους αὐτή μέ ἐπιπλήξεις; Γιατί δέν τάραζε τή μολυσμένη συνείδησή τους μόνο μέ τό αὐστηρό του βλέμμα, ἀλλά καί μέ τήν ἴδια τήν ἐνδυμασία του, καί πολύ περισσότερο μέ τό λόγο του σάν μέ ξίφος ἔκοβε τά ἀποστήματα τῶν ψυχῶν τους, λέγοντας, « Ἀπόγονοι τῶν φαρμακερῶν ὀχιῶν, ποιός σᾶς συμβούλεψε νά ξεφύγετε ἀπό τή μελλοντική ὀργή; Κάμετε λοιπόν ἔργα ἄξια τῆς μετάνοιας, καί μή στηρίζετε μόνο στό βάπτισμα ἢ στό ὅτι εἰστε ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ»⁴⁹.

Τί λοιπόν ἔκανε ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν, αὐτός πού κατάργησε τήν περιτομή, γιά νά στήσει τήν περιτομή τῆς πίστεως, «τό ἐκλεκτό ὄργανο», ὁ Παῦλος; Ἀπέχει τελείως ἀπό τραπέζια, ἐκεῖνος πού ὀφειλε αὐτό περισσότερο ἀπ' ὅλους, καί ἔπρεπε, ἐπειδή ἦταν ἄπιστοι οἱ ἐθνικοί, νά χρησιμοποιεῖ πρῶτα τό τραπέζι σάν μέσο ἐπαφῆς; Καί τί ἀκριβῶς γράφει στόν Τιμόθεο, τόν ἐπίσκοπο Ἐφέσου, «Ν' ἀφοσιώ-νεσαι» στή γενναιοδωρία τῶν τραπεζιῶν ἢ «στήν ἀνάγνωση τῶν Γραφῶν, στήν παρηγορία, στή διδασκαλία τῶν πιστῶν»⁵⁰ (στά ὁποῖα ἦταν δραστήριος καί δυνατός ὁ μακάριος Ἰωάννης); –«στάσου σέ περιστάσεις κατάλληλες ἀλλά καί ἀκατάλληλες», λέγοντας, «ἔλεγξε, ἐπιτίμησε, παρηγόρησε»⁵¹ (χωρίς νά τοῦ ἐπιβάλλει κανεῖς, γιατί δύο εἶναι τά σκληρά καί ἓνα τό μαλακό, ἴσως καί αὐτό τό ἀναφέρει μέ κάποια περίσκεψη. Τό «ἔλεγξε, ἐπιτίμησε» ὁμως, ἐπειδή ἦταν

49. Λουκᾶ 3, 7-8.

50. Α' Τιμ. 4, 13.

51. Β' Τιμ. 4, 2.

σον", πικρῶν ὄντων σφοδρῶς, ἐν τῷ "παρακάλεσον", καὶ οὐ
 'κολάκευσον'. ὅπερ ἐπιστημονικῶς γιγνόμενον, πικρότερόν
 ἐστὶ τοῖς φιληδόνοις καὶ ἀναπεπτωκόσι φορτικωτέρων εὐρι-
 5 σκομένων τῶν ἐλέγχων. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἴσως ὑπὸ τινος θυμοῦ
 ἀντιβαίνουσα ἡ ψυχὴ ἀναισθητῶς ἔχει πρὸς τὰ λεγόμενα τοῦ
 ἐλέγχου· ἐνταῦθα δὲ ἡσύχως καὶ κατὰ μικρὸν τοῖς ἐπεικέσι
 μετὰ τῆς ἀληθείας λόγοις αἰσθητικῶς, ὡς ὑπὸ πυρὸς μαλακοῦ,
 καιομένη διαπρίεται). Τί δὲ καὶ ὑπομνήσκει αὐτόν· τὰ
 10 συμπόσια καὶ τὰς εὐωχίας ἢ τὰ τῶν θλίψεων σεμνολογήματα;
 Λέγων· "Σὺ γὰρ παρηκολούθηκάς μου τῇ ἀγωγῇ", ὅπως
 διετέδην τῇ προθέσει τοῦ πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖν ἐν
 τοῖς διωγμοῖς". Ἐπὶ τοῖς ἐλέγχοις τῆς πλάνης, μὴ που
 τραπέζης μνεῖα;

Τίτῳ δὲ πάλιν τῷ ἐπισκόπῳ Κρητῆς ἰδωμεν τί ἐπιστέλλει·
 15 περὶ βρωμάτων καὶ πομάτων ἢ περὶ ἐλέγχων καὶ διδασκαλίας·
 λέγων· "Τοῦτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα
 ἐπανορθώσης καὶ πείσης αὐτοὺς μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ
 προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις", ἐπιφέρων
 καὶ τῶν ἐλέγχων τὸν τρόπον· "Κρητῆς ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ
 20 θηρία, γαστέρες ἀργαῖ". Εἰπάτωσαν ἡμῖν οἱ κοιλιολάτραι καὶ
 τραπεζογίγαντες καὶ γυναικοἰέρακες, οἱ τὴν Ἰωάννου ἄσκη-
 σιν μεμφόμενοι, ἐμπερινοστήσαντες Παλαιὰν καὶ Καινὴν
 Διαθήκην, ποῦ εὐρον ἐν ἐπαίνῳ συμπόσιον, εἰ μὴ που πρὸς
 25 ἀλλοφύλους, καὶ τοῦτο διὰ τὴν τῆς εἰρήνης σπεῖσιν, τῷ τῆς
 τραπέζης νόμῳ θηριῶν τε καὶ βαρβάρων τιδασσευομένων;
 Πότε δὲ τὰ συμπόσια ὑπόδειξις ἀμαρτίας οὐ γέγονεν; Τί δὲ
 λέγω 'ἀμαρτίας', τάχα δὲ καὶ 'τῆς μείζονος εἰδωλολατρείας καὶ
 ἀδελφοκτονίας';- Καθὼς γέγραπται· "Ἐκάθισεν ὁ λαὸς φα-
 γεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν". Ἦν δὲ τὸ παίγνιον
 30 μέθης ἔκγονον. "Δεῦτε, ποιήσωμεν θεοὺς οἵτινες προπορεύ-
 σονται ἡμῶν". Οἱ γὰρ σεισμόν ὑποστάντες δι' οἴνου κινητοὺς
 θεοὺς ἐπεζήτησαν, τὸν ἄσειστον καὶ πάντα πληροῦντα ἄνευ τοῦ
 βαδίζειν ἀφέντες.

Τί δαὶ λέγει ὁ προφήτης; Χεῖλη ἱερέως μελετήσωσι
 35 συμπόσια, ὅτι δεῖπνα καὶ ἄριστα ἐκζητήσουσιν ἀπ' αὐτοῦ, ἢ
 "Ὅτι χεῖλη ἱερέως φυλάξεται νόμον, καὶ λόγον ἐκ στόματος
 αὐτοῦ ἐκζητήσουσιν, ὅτι ἄγγελος Κυρίου ἐστὶ", καὶ οὐ

ὑπερβολικά σκληρό, τό συμπλήρωσε μέ τό «παρηγόρησε», καί ὄχι μέ τό 'κολάκεψε', τό ὁποῖο ὅταν γίνεται μέ δεξιότητα εἶναι πιό σκληρό στους φιλήδονους καί κωθρούς, ἐπειδὴ οἱ ἐλεγχοὶ εἶναι πιό ἐνοχλητικοί. Γιατί ἐκεῖ ἴσως ἡ ψυχὴ ἀντιδρώντας ἀπὸ κάποιο θυμὸ εἶναι ἀναίσθητη σ' ὅσα λέγονται, ἐνῶ ἐδῶ ἤσυχια καί σιγά-σιγά μέ τὰ μαλακά λόγια τῆς ἀλήθειας αἰσθάνεται σάν νά καίγεται ἀπὸ σιγανή φωτιά). Καί τί θυμίζει σ' αὐτόν· τὰ συμπόσια καί τίς εὐτυχίες ἢ τὰ σεμνολογήματα τῶν θλίψεων, λέγοντας, « Ἐσύ βέβαια ἔχεις παρακολουθήσει τῆ συμπεριφορὰ μου, ποιά ἦταν ἡ πρόθεσή μου γιὰ νά κάνω στους διωγμούς μου τὰ πάντα γιὰ τῆ δόξα τοῦ Θεοῦ»⁵²; Στους ἐλέγχους τῆς πλάνης, μήπως ἀναφέρει τραπέζια;

Ἄς δοῦμε ὁμως πάλι τί γράφει στὸν Τίτο, τὸν ἐπίσκοπο τῆς Κρήτης, γιὰ φαγητά καί ποτά ἢ γιὰ ἐλέγχους καί διδασκαλία λέγοντας, «Γι' αὐτό σέ ἄφησα στὴν Κρήτη, γιὰ νά συμπληρώσεις ὅσα παρέλειψα ἐγὼ καί νά πείσεις αὐτούς νά μὴ διδάσκουν ἄλλες διδασκαλίες, οὔτε νά προσέχουν σέ μύθους καί γενεαλογίες ἀτελείωτες»⁵³, προσθέτοντας καί τὸν τρόπο τῶν ἐλέγχων, «Οἱ Κρήτες εἶναι πάντοτε ψεῦτες, κακὰ θηρία, ἄνθρωποι πού θέλουν νά τρώγουν χωρὶς νά ἐργάζονται»⁵⁴; Ἄς μᾶς ποῦν οἱ κοιλιόδουλοι καί πολυφαγάδες καί γυναικομανεῖς, οἱ ὁποῖοι μέμφονται τὴν ἄσκηση τοῦ Ἰωάννη, ὅταν ἔψαξαν τὴν Παλαιὰ καί τὴν Καινὴ Διαθήκη, πού βρῆκαν νά ἐπαινεῖται τό συμπόσιο, ἐκτός ὅταν προσφέρεται στους ξένους, καί τοῦτο γιὰ τὴ σύναψη συνθήκης, εἰρήνης, ἀφοῦ μέ τὴ συνήθεια τοῦ γεύματος ἡμερώνουν καί θηρία καί βάρβαροι; Καί πότε τὰ συμπόσια δέν ἔγιναν ἀφορμὴ ἁμαρτίας; Καί τί λέγω ἁμαρτίας, ἴσως καί τῆς μεγαλύτερης εἰδωλολατρίας καί ἀδελφοκτονίας, καθὼς εἶναι γραμμένο· «Κάθισε ὁ λαὸς νά φάγει καί νά πιεῖ, καί σηκώθηκαν νά παίξουν»⁵⁵. Καί τό παιχνίδι ἦταν προῖόν τῆς μέθης. « Ἐμπρός, ἄς κάνουμε θεοὺς οἱ ὁποῖοι θά βαδίζουν μπροστά ἀπὸ μᾶς»⁵⁶. Αὐτοὶ λοιπὸν πού μέ τό κρασί κλονίσθηκαν ἐπιζητοῦσαν κινητοὺς θεοὺς, ἀφήνοντας αὐτόν πού εἶναι ἀκλόνητος καί γεμίζει τὰ πάντα χωρὶς νά βαδίζει.

Τί λοιπὸν λέγει ὁ προφήτης; «Τὰ χεῖλη τοῦ ἱερέα θά μελετήσουν τὰ συμπόσια, γιατί θά ζητήσουν ἀπ' αὐτόν δεῖπνα καί γεύματα», ἢ «Ὅτι τὰ χεῖλη τοῦ ἱερέα θά φυλάξουν τό νόμο, καί θά ζητήσουν ἀπὸ τό στόμα του λόγο, γιατί εἶναι ἄγγελος Κυρίου»⁵⁷, καί ὄχι μάγειρος;

52. Β' Τιμ. 3, 10.11.

54. Τιτ. 1, 12.

56. Ἐξ. 32, 1.

53. Τιτ. 1,5· Α' Τιμ. 1, 3.4.

55. Ἐξ. 32, 6.

57. Μαλ. 2, 7.

μάγειρος; Καὶ ὁ ἐν Χαλάννῃ δὲ πύργος πότε ᾠκοδομήθη; πρὸ οἴνου ἢ μετὰ οἴνου; Οὐ μετὰ οἴνου ἡνίκα Νῶε φυτεύσας τὸ κλῆμα πρῶτος τὸν ὄνειδον ἐκαρπώσατο; Εἶ γε οὕτως ἔχει, οὐ διὰ τὴν πόσιν ἢ τὴν φυτείαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀμετρίαν. Ἰωσήφ πότε
5 ἐπράθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν; Ὅτε τὰ πρόβατα ἐποίμαινον ἐν αὐτοῖς ἀσχολούμενοι, ἢ ὅτε τὰ κάλλιστα σφάζοντες καὶ ἐσθιόντες ἐπὶ σχολῆς κατ' αὐτοῦ ἐν συμποσίῳ τὸν φθόνον ἐτεκταίνοντο; Τὴν τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου κεφαλὴν ἐπὶ πίνακος ποῦ ἐπέδοσαν τῷ πορνιδίῳ; Ἐν συλλόγῳ σοφίας ἢ ἐν
10 συμποσίῳ ἀνομίας; Ὁ μακάριος Παῦλος πίνων καὶ τρώγων παρέτεινεν ἕως μεσονυκτίου τὸν λόγον, ἢ ἀσιτῶν καὶ διδάσκων καὶ τοὺς τὸν Θεὸν ἀγνοοῦντας εἰς πίστιν ἄγων;

Αὐτὸς ὁ ἀρχιποίμην καὶ ἀρχιδιδάσκαλος καὶ ἀρχισοφιστής, Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὁ τῆς ἀνθρωπίνης πλάνης διορθω-
15 τῆς, ποῦ εὐρίσκεται ἐν πόλει φαγῶν πλὴν τοῦ Πάσχα; - Ὁ ἦν μυστηρίων ἐκπλήρωσις. Τί δαι καὶ μεριμνῶσι τοῖς μαθηταῖς εὐρίσκεται λέγων, περὶ βρωμάτων ἢ περὶ ἀναγνωσμάτων; “Ἐργάζεσθε”, λέγων, “μὴ τὴν ἀπολλυμένην βρωσιν, ἀλλὰ τὴν μένουσαν”. Λεγέτω τοίνυν μετὰ τοῦ Κυρίου καὶ ὁ καλὸς
20 Ἰωάννης· “Ἐμὸν συμπόσιόν ἐστὶν ἢ τοῦ Λόγου διδασκαλία καὶ διανομή, εἰς ἣν καὶ ἐξελέχθην εἰς τὴν τοῦ λαοῦ σωτηρίαν”. “Βρωμα γὰρ ἡμᾶς οὐ παρίσθησι τῷ Θεῷ, οὔτε ἐὰν φάγωμεν, οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν”. Ἐθνικῶν γὰρ ἡ συνήθεια αὕτη, τὸ τραπέζαις ἀπατᾶν τοὺς ὑπ' αὐτῶν δελεαζομένους, λόγῳ
25 πείθειν μὴ δυναμένων τῶν λεγόντων· “Φάγωμεν καὶ πῖνωμεν, αὐριον γὰρ ἀποδνησκομεν”. Πρὸς οὓς ὁ ἀπόστολος πληκτικώτερον τὴν διόρθωσιν ἐπάγει, λέγων· “Μὴ πλανᾶσθε· Φθείρουσιν ἡθὴ χρηστὰ ὀμιλίας κακαί”. “Ὀμιλίας” λέγων “κακάς” τὰς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐλισσομένας λέξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

30 Ὁ ΔΙΑΚ. Γνησίως μὲν καὶ πολυμαθῶς εἰρηκας τὰ εἰρημένα,

58. Πρόκειται γιὰ τὸν πύργο τῆς Βαβέλ. Βλ. Γεν. 11, 1-9 καὶ 10, 10.

59. Γεν. 9, 20-21.

60. Γεν. 37, 25-28.

61. Γιὰ τὴν ἀποκεφάλιση τοῦ Βαπτιστῆ Ἰωάννη Βλ. Μάρκ. 6, 14-29.

Καί ὁ πύργος στήν Χαλάννη⁵⁸ πότε κτίσθηκε; πρὶν τό κρασί ἢ μετὰ τό κρασί; ὄχι μέ μέθη ὅταν ὁ Νῶε φύτεψε τό ἀμπέλι καί δέχθηκε πρῶτος τή μομφή⁵⁹; Ἐάν βέβαια ἔτσι ἔχει τό πράγμα, ὄχι γιατί ἤπιε ἢ φύτεψε, ἀλλά γιατί ἤπιε ὑπερβολικά. Ὁ Ἰωσήφ πότε πουλήθηκε ἀπό τοὺς ἀδελφούς του; ὅταν ἔβοσκαν τὰ πρόβατα ἀσχολούμενοι μ' αὐτά, ἢ ὅταν σέ ἀργία σφάζοντας καί τρώγοντας τὰ καλύτερα πρόβατα ἐπινοοῦσαν τό φθόνο ἐναντίον του στό συμπόσιο⁶⁰; Τό κεφάλι τοῦ βαπτιστῆ Ἰωάννη μέσα σέ πιάτο πού τό ἔδωσαν στή νεαρή πόρνη; σέ συγκέντρωση σοφίας ἢ σέ συμπόσιο ἀνομίας⁶¹; Ὁ μακάριος Παῦλος πίνοντας καί τρώγοντας παρέτεινε τό λόγο μέχρι τὰ μεσάνυχτα⁶², ἢ μένοντας νηστικός καί διδάσκοντας καί ὀδηγώντας στήν πίστη ἐκείνους πού ἀγνοοῦσαν τό Θεό;

Ὁ ἴδιος ὁ ἀρχιποίμενας καί ἀρχιδιδάσκαλος καί ἀρχιφιλόσοφος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ διορθωτής τῆς ἀνθρώπινης πλάνης, πού βρίσκεται νά τρώγει σέ πόλη ἐκτός ἀπό τό Πάσχα; -πράγμα πού ἦταν ἐκπλήρωση μυστηρίων⁶³. Καί τί λοιπόν λέγει στους μαθητές πού μερμνοῦσαν, γιά φαγητά ἢ γιά ἀναγνώσματα; -«Νά ἐργάζεστε», λέγοντας, «γιά ν' ἀποκτήσετε ὄχι τήν τροφή πού φθίρειται, ἀλλά τήν πνευματική τροφή πού μένει ἀφθαρτή»⁶⁴. Ἄς λέγει λοιπόν μαζί μέ τόν Κύριο καί ὁ καλός Ἰωάννης, «Δικό μου συμπόσιο εἶναι ἡ διδασκαλία καί ἡ διανομή τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, στήν ὁποία καί ἐκλέχθηκα γιά τή σωτηρία τοῦ λαοῦ». «Γιατί τό φαγητό δέ μᾶς παρουσιάζει εὐάρεστους στό Θεό, οὔτε ἐάν φάμε, οὔτε ἐάν δέ φάμε»⁶⁵. Γιατί εἶναι τῶν ἐθνικῶν ἡ συνήθεια αὕτη, τό νά ἐξαπατοῦν δηλαδή μέ τὰ τραπέζια αὐτούς πού παραπλανοῦν, ἀφοῦ δέν μποροῦν μέ λόγια νά τοὺς πείσουν αὐτοί, πού λέγουν· «Ἄς φάμε καί ἄς πιοῦμε, γιατί αὔριο πεθαίνουμε»⁶⁶. Πρός αὐτούς ὁ ἀπόστολος προσθέτει τή διόρθωση μέ σκοπό νά καταφέρει δυνατότερα χτυπήματα, λέγοντας· «Μήν πλανιέστε· καταστρέφουν τὰ καλά ἤθη οἱ κακές συναναστροφές»⁶⁷, λέγοντας «κακές συναναστροφές» τίς λέξεις πού στρέφονται γύρω ἀπ' αὐτά τὰ τραπέζια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ'

Ο ΔΙΑΚ. Εἶπες καθαρά καί πολύ καλά τὰ προηγουμένα, καί ἔτσι

62. Πράξ. 20, 7.

64. Ἰω. 6, 27.

66. Α' Κορ. 15, 32.

63. Βλ. Ἰω. 6, 28-35. 48-58.

65. Α' Κορ. 8, 8.

67. Α' Κορ. 15, 33.

καὶ οὕτως ἔχει. “Οὐαὶ γὰρ τῷ λέγοντι τὸ γλυκὺ πικρὸν, καὶ τὸ πικρὸν γλυκὺ. Οὐαὶ τῷ τιθέντι τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ φῶς σκότος”. Λέξει δέ τις, ὅτι “Οὔτε ἡμεῖς τοῦτο λέγομεν εἶναι αὐτὸν ἔκδοτον ταῖς τοιαύταις τραπέζαις. Ἡ γὰρ ἀμετρος
5 φιλοτιμία φιληδονίας ὑπόθεσις, καὶ ἡ εἰς ἄγαν ἀπόκλεισις ὀκνου καὶ μικρολογίας ἀπόδειξις. Ἐδύνατο γὰρ κἂν μόνους ἐπισκόπους καλεῖν, καὶ τούτων μάλιστα τοὺς εὐσεβεστέρους· ἢ εἰ μὴ τούτους, κἂν τὸν ἴδιον κληρὸν, μιμούμενος τὸν Δεσπότην ἐσθίοντα μετὰ τῶν δώδεκα ἀποστόλων”.

10 Ο ΕΠΙΣΚ. Συνεκτικώτατα ἀνδρῶν ἐπιμενεῖς, φιλαληδέστατε τῶν ἀνδρῶν, εἴ γε ἠνείχοντο οἱ κληρικοὶ συναριστεῖν τῷ Ἰωάννῃ, παρ’ ὧραν ἢ παρ’ ἡμέραν ἐσθίοντες· οἱ δὲ ὡς τᾶχιστα μετὰ πολλῆς τῆς παρασκευῆς πολυτέλειαν ἐπεζήτουν. Ἄτοπον ἦν τὰς τῶν νοσοῦντων ἢ πτωχευόντων τροφὰς τῆ τῶν
15 ὑγιαινόντων ἀκρασίᾳ προσαναλῶσαι. Ποῖος δὲ καὶ νόμος οὗτος, νομοθετεῖν τὸν παιδευτὴν τοὺς παιδευομένους, ἢ τοὺς ἀρρώστους τὸν ἱατρὸν, ἢ τοὺς ἐπιβάτας τὸν κυβερνήτην, αἰεὶ τοῦ ἱατροῦ τοὺς νοσοῦντας ὑγιάζοντος, καὶ τοῦ διδάσκοντος τοὺς παιδευομένους ἐπανορθοῦντος, καὶ τοῦ κυβερνήτου τοῖς
20 ἐμπλέουσι τὸ συμφέρον μνηστευομένου; Καὶ ἱατρῷ μὲν καὶ κυβερνήτῃ παιδόμενοι οἱ ὑπ’ αὐτοῦ διὰ φιλοζῶταν πᾶσαν ὀδύνην καὶ ἐπάχθειαν φέρουσι, παρ’ οἷς καὶ τὸ ἐπιτυχεῖν ἄδηλον· διδασκάλῳ δὲ τῶν κρειττόνων, νόσους καὶ μαλακίας ἀπελαύνειν ἐμπεπιστευμένῳ καὶ τρικυμίας ἡδονῶν ὑπερβαί-
25 νειν ἐξησκημένῳ, ἀχαλινώτοις στόμασιν ἐπανατείνονται ἀνίπτοις ποσὶ πάντα φύροντες.

Εἰ δὲ καὶ ἐδεδώκει ἑαυτὸν ἔκδοτον ταῖς τραπέζαις, πόσοις ἐξήρκει ἀξιώμασι τὴν τηλικαύτην πόλιν οἰκῶν, ἐκάστου ἢ δι’ εὐλογίαν, ἢ διὰ πενίαν, ἢ διὰ γαστριμαργίαν τὸ φαγεῖν
30 ἐπιζητοῦντος; Ποῦ δὲ καὶ σχολὴν ἤγεν ἢ τοῦ Θεοῦ θεωρία, ἢ τοῦ λαοῦ θεραπεία, ἢ τῶν Γραφῶν ἱστορία, ἢ τῶν χηρῶν κηδεμονία, ἢ τῶν παρθένων παραμυθία, ἢ τῶν ἀρρώστουμένων νοσοκομία, ἢ τῶν καταπονουμένων ἐπικουρία, ἢ τῶν πλανω-
μένων ἐπιστροφή, ἢ τῶν συντετριμμένων φροντίς, ἢ τῶν ἐν
35 φυλακαῖς ἐπίσκεψις; Πῶς δὲ ἔφυγεν τὸν ὄνειδιστικὸν ταλανισμὸν τοῦ Θεοῦ, ὃν ὄνειδιζει ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ; “Ὡ οἱ ποιμένες οἱ ποιμαίνοντες ἑαυτοῦς, καὶ οὐ τὰ πρόβατα νέμοντες· τὸ

πραγματικά συμβαίνει. «Γιατί αλλοίμονο σ' εκείνον πού λέγει τό γλυκό πικρό, καί τό πικρό γλυκό. 'Αλλοίμονο σ' εκείνον πού θεωρεῖ τό σκοτάδι φῶς, καί τό φῶς σκοτάδι»¹. Θά πει ὁμως κάποιος, ὅτι «Οὔτε καί ἐμεῖς λέμε αὐτό, πῶς δηλαδή ὁ Ἰωάννης ἐπιδίδονταν σέ τέτοια τραπέζια. Γιατί ἡ ἄμετρη σπατάλη εἶναι προϋπόθεση τῆς ἡδυσπάθειας, καί ὁ ὑπερβολικός ἀποκλεισμός τῆς εἶναι ἀπόδειξη ἀπροθυμίας καί φιλαργυρίας. Μποροῦσε λοιπόν νά καλεῖ τουλάχιστο μόνο τούς ἐπισκόπους καί ἀπ' αὐτούς ἰδιαίτερα τούς εὐσεβέστερους· ἢ ἂν δέν καλοῦσε αὐτούς, τουλάχιστο τούς δικούς του κληρικούς, γιά νά μιμεῖται τόν Κύριο πού ἔτρωγε μαζί μέ τούς δώδεκα ἀποστόλους».

Ο ΕΠΙΣΚ. Πολύ σωστά ὑπέβαλες τήν ἔνσταση, φιλαληθέστατε ἄνδρα, ἂν βέβαια δέχονταν οἱ κληρικοί νά γευματίζουν μαζί μέ τόν Ἰωάννη, τρώγοντας σέ ἀκατάλληλη ὥρα ἢ ἡμέρα παρά ἡμέρα, ἐνῶ αὐτοί ὅσο πιό γρήγορα γινόταν ἐπιζητοῦσαν τήν πολυτέλεια μέ μεγάλη ἐτοιμασία. Ἦταν παράλογο νά καταναλώσουν τίς τροφές τῶν ἀρρώστων ἢ φτωχῶν στήν ἀκράτεια τῶν ὑγιῶν. Καί τί συνήθεια εἶναι αὐτή, νά συμβουλευοῦν οἱ μαθητές τό διδάσκαλο, ἢ οἱ ἄρρωστοι τόν ἱατρό, ἢ οἱ ἐπιβάτες τόν κυβερνήτη, ἀφοῦ πάντοτε ὁ ἱατρός θεραπεύει τούς ἄρρωστους καί ὁ διδάσκαλος διορθώνει τούς μαθητές καί ὁ κυβερνήτης συνδέεται μ' αὐτό πού συμφέρει στούς συνταξιδιώτες του; Καί στόν ἱατρό βέβαια καί στόν κυβερνήτη ὑπακούοντας ὅσοι βρίσκονται κάτω ἀπό τίς διαταγές τους ὑπομένουν κάθε πόνο καί κάθε δυσάρεστο ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης τους γιά τή ζωή, στούς ὁποίους καί ἡ ἐπιτυχία εἶναι ἄγνωστη. Ἐνῶ στό διδάσκαλο τῶν ἀνώτερων ἀγαθῶν, ὁ ὁποῖος ἔχει ὀρισθεῖ νά θεραπεύει ἀρρώστιες καί ἀδυναμίες καί ἔχει ἐξασκηθεῖ νά ξεπερνᾷ τίς τρικυμίες τῶν ἡδονῶν, μακρηγοροῦν μέ ἀχαλίνωτα στόματα βρίζοντας χωρίς προετοιμασία τά πάντα.

Ἐάν ὁμως παραδινόταν στά τραπέζια, σέ πόσες ἀξιώσεις θά ἔφθανε, κατοικώντας σέ τόσο μεγάλη πόλη, ὅταν ὁ καθένας ἐπιζητοῦσε τό φαγητό ἢ γιά εὐλογία, ἢ ἀπό φτώχεια ἢ ἀπό λαιμαργία; Καί πῶς θά πραγματοποιοῦνταν ἡ παρατήρηση τοῦ Θεοῦ, ἡ θεραπεία τοῦ λαοῦ, ἡ γνώση τῶν Γραφῶν, ἡ φροντίδα τῶν χηρῶν, ἡ παρηγορία τῶν παρθένων, ἡ περίθαλψη τῶν ἀρρώστων, ἡ βοήθεια τῶν κουρασμένων, ἡ ἐπιστροφή αὐτῶν πού βρίσκονται σέ πλάνη, ἡ φροντίδα τῶν θλιμμένων, ἡ ἐπίσκεψη τῶν φυλακισμένων; Καί πῶς θ' ἀπέφευγε τόν ὄνειδιστικό ταλανισμό τοῦ Θεοῦ, πού ὄνειδίζει στόν Ἰεζεκιήλ; «Οἱ ποιμένες, οἱ ὁποῖοι φροντίζουν τόν ἑαυτό τους καί δέ φροντίζουν νά βόσκουν τά πρόβάτά τους· δέ φέρατε πίσω ἐκεῖνο πού

πεπλανημένον οὐκ ἐπεστρέψατε, τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐζητήσατε, τὸ ἀσθενὲς οὐκ ἐπεσκέψασθε, τὸ συντετριμμένον οὐ κατεδήσατε, τὰ λιπαρὰ σφάζοντες ἐσθίετε". Περὶ ὧν γράφει ὁ Παῦλος: "Ἀνέχεσθε γάρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει". "Καὶ τὰ μὲν ἔρια περιεβάλλεσθε, τὰ δὲ πρόβατα οὐ ποιμαίνετε". Καὶ ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ περὶ ἀργοτρόφων ποιμένων λέγει: "Ποιμένες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου".

Λέγει ὁ διάκονος:

10 Ο ΔΙΑΚ. Ἐδύνατο καὶ τούτους διὰ χρόνου θεραπεύειν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν φροντίζειν, ἵνα μὴ δόξη κακῶς ἀκούειν, ἐν τοῖς ἄλλοις ὧν μέγας.

Ο ΕΠΙΣΚ. Τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ ζητούμενον, ἵνα μὴ κακῶς ἀκούη, ἵνα πλουσίως παρέχη τὸν λόγον, τὴν σπουδὴν, τὸν
15 ζῆλον, τὴν ἄλλην ἱερατικὴν εὐνοιαν. Ἡ οὐκ οἶδας, ὧ τιμιώτατε Θεόδωρε, ὅτι καὶ ἀλόγου κακηγορίας μακαρισμὸς ὠρισταὶ ὑπὸ τοῦ Κυρίου σὺν τοῖς ἄλλοις μακαρισμοῖς εἰπόντος: "Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὄνειδίωσιν ὑμᾶς, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν. Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς
20 εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι: κατὰ ταῦτα γάρ ἐποιοῦν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν"; Πῶς δὲ καὶ στόμα ἐξησηκμένον ἐν δείοις λογίοις καὶ οὖς χρησμῶν ἐπακούειν δείων ἠνείχето πολυλογίας τραπέξης, τοῦ Δεσπότου λέγοντος: "Οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρίους δουλεύειν". Ἐπειτα, "Οὐ δύνασθε Θεῷ
25 δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ"; Ζητήσωμεν ἄρα τίς ὁ μαμωνᾶς, μὴ ποτε εὐρεθῶμεν οὐχὶ τοῖς δύο κυρίοις δουλεύοντες, ἀλλ' ἢ μόνῳ τῷ μαμωνᾷ. "Μαμωνᾶν" γὰρ νῦν οὐ "τὸν διάβολον" λέγει, ἀλλὰ τὴν ματαιόπονίαν τοῦ κόσμου τούτου, οὐ τοῦς ἑαυτοῦ μαθητὰς ὁ λόγος ἀπέστησεν.

30 Ο ΔΙΑΚ. Ἐπανάξουξον, ὧ ἱερώτατε πάτερ, ἐπὶ τὰ λοιπὰ τῶν πραγμάτων, ἱκανῶς ἀποδεδειγμένου τοῦ περὶ τραπέξης λόγου. Κάμοι δὲ μὴ χαλεπήνης ἐπὶ τοῖς ἀνθυπενεχθεῖσι: πλέον γάρ τι βουλόμενος μαθεῖν, ἐπεξεργαστικώτερον ἠρόμην τὴν σὴν πολυμάθειαν.

35 Ο ΕΠΙΣΚ. Τοῦτό σοι παρ' ἐμοῦ σαφέστερον εἰρήσῃω, Θεόδωρε φιλομαθέστατε (εἰς γὰρ γέγονα τῶν σπουδασάντων ὄχλοις διὰ τραπέξης ἀρέσαι), ὅτι ἐπίσκοπος, μάλιστα πόλεως

εἶχε πλανηθεῖ, δὲ ζητήσατε τὸ χαμένο, δὲν ἐπισκεφθήκατε τὸ ἄρρωστο, δὲν περιποιηθήκατε τὸ τραυματισμένο, σφάζετε καὶ τρώγετε τὰ παχιά» (γιὰ τοὺς ὁποίους γράφει ὁ Παῦλος· «Γιατί ἀνέχεστε, ἐάν κανεῖς σᾶς ὑποδουλώνει, ἐάν κανεῖς σᾶς κατατρώγει, ἐάν κανεῖς σᾶς συλλαμβάνει»²), «καὶ ντύνεστε μέ τὰ μαλλιά τους, δὲ φυλάγετε ὁμῶς τὰ πρόβατα»³. Καὶ στὸν Ἱερεμία γιὰ τοὺς ποιμένες πού τρώγουν χωρὶς νὰ ἐργάζονται, λέγει· «Πολλοὶ ποιμένες κατέστρεψαν τὸν ἀμπελώνα μου»⁴.

Λέγει ὁ διάκονος·

Ο ΔΙΑΚ. Μποροῦσε καὶ αὐτοὺς νὰ περιποιεῖται ὕστερα ἀπὸ κάποια διακοπὴ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα νὰ φροντίζει, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι τὸν κατηγοροῦν, ἀφοῦ στὰ ἄλλα ζητήματα ἦταν μεγάλος.

Ο ΕΠΙΣΚ. Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι τὸ ζητούμενο, νὰ μὴν τὸν κατηγοροῦν γιὰ νὰ παρέχει πλοῦσια τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ φροντίδᾳ, τὴν προθυμίᾳ, τὴν ἄλλῃ ἱερατικῇ συμπάθειᾳ. Ἡ δὲ γνωρίζεις, τιμιότατε Θεόδωρε, ὅτι ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους μακαρισμοὺς ἔχει θέσει ὁ Κύριος καὶ μακαρισμὸ γιὰ παράλογη κακολογία, λέγοντας, «Μακάριοι γίνεστε, ὅταν σᾶς βρῖσουν οἱ ἄνθρωποι καὶ ποῦν κάθε κακολογία ἐναντίον σας. Ἄλλοίμονο σέ σᾶς, ὅταν σᾶς ἐπαινέσουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· γιατί τὰ ἴδια ἀκριβῶς ἔκαναν καὶ στοὺς προφῆτες οἱ πρόγονοί τους»⁵; Καὶ πῶς στόμα ἐξασκημένο στὰ θεῖα λόγια καὶ αὐτὶ ν' ἀκούει θεῖους χρησμούς θ' ἀνεχόταν τὴν πολυλογία τῶν τραπεζιῶν, ὅταν ὁ Κύριος λέγει, «Κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ δουλεύει σέ δύο κυρίους», καὶ ἔπειτα, «δὲν μπορεῖτε νὰ δουλεύετε καὶ στό Θεό καὶ στό μαμωνά»⁶; Ἄς ἐξετάσουμε λοιπὸν ποιὸς εἶναι ὁ μαμωνάς, μήπως βρεθοῦμε νὰ δουλεύουμε ὄχι στοὺς δύο κυρίους, ἀλλὰ μόνο στό μαμωνά. Γιατί «μαμωνά» ἐδῶ δὲ λέγει τὸ διάβολο, ἀλλὰ τὴν ματαιοπονία τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὁ λόγος ἀπομάκρυνε τοὺς μαθητὲς του.

Ο ΔΙΑΚ. Ξανασύνδεσε τὸ λόγο, ἱερότατε πάτερ, μέ τὰ ὑπόλοιπα πράγματα, ἀφοῦ ἀρκετὰ κράτησε ὁ λόγος γιὰ τραπέζια καὶ φαγητά. Καὶ μὴ δυσφορεῖς μέ μένα γιὰ τίς παρατηρήσεις μου. Γιατί θέλοντας νὰ μάθω κάτι περισσότερο, ἐρώτησα γιὰ περισσότερες λεπτομέρεις τὴν πολυμάθειά σου.

Ο ΕΠΙΣΚ. Θά σοῦ τὸ πῶ σαφέστερα αὐτό, Θεόδωρε φιλομαθέστατε (γιατί εἶμαι ἓνας ἀπ' αὐτοὺς πού φρόντισαν ν' ἀρέσουν στοὺς ἄλλους μέ τὸν τρόπο τῶν τραπεζιῶν), ὅτι ἓνας ἐπίσκοπος, καὶ μάλιστα

2. Β' Κορ. 11, 20.

4. Ἱερ. 12, 10.

6. Ματθ. 6, 24.

3. Ἱεζ. 34, 2.4.3.

5. Ματθ. 5, 11 καὶ Λουκᾶ 6, 26.

μεγάλης, “καταλείψας τὴν τοῦ λόγου διακονίαν”, νύκτωρ τε καὶ μεθ’ ἡμέραν ἐν ταῖς χερσὶν οὐκ ἔχων τὰ τοῦ νόμου πυξία, καὶ τὴν τῶν πτωχῶν ἐπιμέλειαν οὐ δι’ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ δι’ ἐτέρων ποιεῖται, μακρὰν ἔσται τῶν εἰρηκότων· “Ἰδού, ἀφήκαμεν
 5 πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἄρα ἡμῖν ἔσται;”. Συναριθμύμενος τοῖς φῆσασι· “Κύριε, οὐχὶ τῷ σῷ ὀνόματι τὰ καὶ τὰ ἐποίησαμεν;”. Ἀκουσόμενος μετ’ αὐτῶν· “Ἐπάγετε ἀπ’ ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι· οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ”. Οὐ γὰρ ἐπιγινώσκει ὁ λόγος ἀλόγους ἐργάτας· “Καθαρὸς γὰρ αὐτοῦ
 10 ὀφθαλμὸς τοῦ μὴ ὄραν πονηρά”.

Πολλοὶ γὰρ τῶν λεγομένων ἐπισκόπων τὸ εὐλογον αὐτῶν μῖσος, ὃ μεμίσηνται διὰ τοὺς οἰκείους αὐτῶν τρόπους καὶ τὴν τῶν νοητῶν ἀζηλίαν, περικόψαι βουλόμενοι πάθει πάθος ἀντικαταλλάττουσι πλεονεξίαν κενοδοξίαν· τῇ μὲν χειρὶ ἀφει-
 15 δῶς ἀδικοῦντες εἰς κέρδος αἰσχρόν, τῇ δ’ ἐτέρα τὰς τραπέζας ἐπιτεχνώμενοι καὶ στήλας ὑψηλῶν οἰκοδομημάτων ἐγείραντες, ἵνα ἐκ τούτων δόξαντες χρηστοὶ καὶ φιλόπονοι φαίνεσθαι, τιμὴν ἀντὶ ἀτιμίας καρπώσωνται, οὐ μνημονεύοντες τοῦ ἐκκλησιαστοῦ τοῦ καὶ κτίσαντος καὶ μισήσαντος, καὶ τὰ
 20 τοιαῦτα σαφῶς ἀπαγορεύσαντος ἐν τῷ γράφαι· “Ἐποίησά μοι οἴκους καὶ παραδείσους”, καὶ τὰ ἐξῆς, “καὶ ἰδού, τὰ πάντα ματαιότης· καὶ ἐμίσησα σύμπαντα μόχθον μου, ὃν ἐγὼ μοχθῶ ὑπὸ τὸν ἥλιον”. Οὐκ εἶπεν, “ὑπὲρ τὸν ἥλιον”, ἵνα μὴ τοὺς νοητοὺς καθυβρίση πόνους. Ταῦτα δὲ λέγω, οὐ συμπεριλαμ-
 25 βάνων τοὺς εὐλόγως καὶ δι’ ἀνάγκην κτίζοντας ἢ διορδομύμενους τὰ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ διὰ τοὺς τὰ τῶν πτωχῶν εἰς κρεμαστοὺς περιβόλους καὶ ἀερίων ὑδάτων δεξαμενὰς ἐν τριωρόφοις καὶ ἀπρεπῇ ἀνδρογύνων λουτρὰ ἐν ἀποκρύφοις καταναλίσκοντας εἰς συλλογὴν ἢ πλείονος ἀργυρίου ἢ τοῦμπα-
 30 λιν παρὰ τῶν ἀδυσμάτων ἀγαπηθῆναι, ἐν αὐτῷ τούτῳ τῆς σπουδῆς τὴν χάριν ἀντιπληροῦντων, τῷ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐνδιδόναι τοῖς ἀμαρτάνουσι. Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο, Θεόδωρε μεγαλῶνυμε, φαύλοις ἀρέσαι ποτέ· οὐ γὰρ ἄλλοθεν αὐτοῖς ἀρέσω, ἢ ἐκ τῶν Χριστῷ μὴ ἀρεσκόντων.

35 Ὁ διάκονος ἐπὶ τούτοις δαυμάσας ἤρετο λέγων·

7. Ματθ. 19, 27. 9. Ματθ. 25, 41 καὶ Λουκᾶ 13, 25.

8. Ματθ. 7, 22. 10. Ἀβακούμ 1, 13. 11. Ἐκκλ. 2, 4-5. 11.18.

μεγάλης πόλης, «ὅταν ἀφήσει τὴ διακονία τοῦ κηρύγματος», χωρὶς νὰ ἔχει νύχτα καὶ ἡμέρα στὰ χέρια του τίς πινακίδες τοῦ νόμου, καὶ φροντίζει τοὺς φτωχοὺς ὄχι μόνος του, ἀλλὰ μὲ ἄλλους, θὰ εἶναι μακριὰ ἀπὸ ἐκείνους πού εἶπαν, «Νὰ ἐμεῖς ἀφήσαμε ὅλα, καὶ σέ ἀκολουθήσαμε. Τί ἄραγε θὰ μᾶς δοθεῖ ὡς ἀμοιβή;»⁷, καὶ περιλαμβανόμενος ἀνάμεσα σ' ἐκείνους πού εἶπαν· «Κύριε, μὲ τὸ δικό σου ὄνομα δέν κάναμε αὐτά καὶ αὐτά;»⁸, θ' ἀκούσει μαζί μ' αὐτοὺς· «Φύγετε ἀπὸ μένα, ἐσεῖς οἱ καταραμένοι· δέ σᾶς ξέρω ἀπὸ ποῦ εἴστε»⁹. Οὔτε βέβαια ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἀναγνωρίζει τοὺς ἀπερίσκεπτους ἐργάτες· «γιατί εἶναι καθαρό τὸ μάτι του ὥστε νὰ μὴ βλέπει τὰ πονηρὰ»¹⁰.

Γιατί πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λεγόμενους ἐπισκόπους θέλοντας νὰ ἐξαλείψουν τὸ εὐλογο ἐναντίον τους μίσος τὸ ὁποῖο αἰσθάνονται γιὰ τοὺς δικούς τους τρόπους καὶ τὴν ἀπουσία ζήλου τους γιὰ τὰ πνευματικά, ἀντικαθιστοῦν μὲ πάθος τὸ πάθος, τὴν πλεονεξία μὲ τὴ ματαιοδοξία. Ἀπὸ τὴ μιά μεριά ἀδικοῦν πολὺ γιὰ αἰσχροὺ κέρδος, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐπινοοῦν τὰ τραπέζια καὶ κατασκευάζουν κολῶνες ὑψηλῶν οἰκοδομημάτων, ὥστε, ἀφοῦ δώσουν ἀπ' αὐτά τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι καλοὶ καὶ φιλόπονοι, ν' ἀπολαύσουν τὴν τιμὴ ἀντὶ γιὰ τὴν ἀτιμία, χωρὶς νὰ θυμοῦνται τὸν ἐκκλησιαστή, ὁ ὁποῖος καὶ ἔκτισε καὶ μίσησε καὶ ἀπαγόρευσε μὲ σαφήνεια τὰ παρόμοια καθὼς ἔγραψε· «Ἐκαμα γιὰ μένα ἀνάκτορα καὶ κήπους», καὶ τὰ ἐπόμενα, «καὶ νὰ, τὰ πάντα εἶναι μάταια· καὶ ἐμίσησα ὅλο τὸν κόπο μου, πού ἔκαμα στή γῆ»¹¹. Δέν εἶπε, 'στὸν οὐρανὸ' γιὰ νὰ μὴν περιφρονῆσει τοὺς πνευματικούς κόπους. Καὶ λέγω αὐτά, χωρὶς νὰ συμπεριλαμβάνω ὅσους δικαιολογημένα καὶ ἀπὸ ἀνάγκη κτίζουν ἢ διορθώνουν τὰ κτίσματα τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ γι' αὐτοὺς πού ξοδεύουν τὰ χρήματα τῶν φτωχῶν σέ κρεμαστά περιβόλια καὶ δεξαμενές τῶν νερῶν τῆς βροχῆς ἐπάνω σέ τριώροφα κτίσματα καὶ αἰσχρὰ μικτὰ λουτρὰ σέ μυστικά δωμάτια γιὰ νὰ συγκεντρώσουν ἢ περισσότερα χρήματα ἢ ἀντίθετα ν' ἀγαπηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀπερίσκεπτους, πού ἀνταποδίδουν ἀκριβῶς μ' αὐτὸ τὴν εὐγνωμοσύνη τῆς ἀπόλαυσης, μὲ τὸ νὰ παραχωροῦν ὅλα στοὺς ἀνήθικους, γιὰ τὴν ἀπόλαυσή τους. Εἶθε ὁμως νὰ μὴ συμβεῖ ποτέ σέ μένα, ἔξοχε Θεόδωρε, ν' ἀρέσω σέ φαύλους ἀνθρώπους· οὔτε λοιπὸν εἶ' ἀρέσω σ' αὐτοὺς ἀπὸ ἄλλου, παρὰ ἀπ' ἐκεῖνα πού δέν ἀρέσουν σὸ Χριστό.

Ὁ διάκονος ὕστερα ἀπ' αὐτά θαυμάζοντας, ἐρώτησε λέγοντας·

Ο ΔΙΑΚ. Τούτων οὕτως φυσικῶς εἰρημένων καὶ μὴ ἐχόντων ἀντίρρησην, εἴ τίς σοι γινῶσις περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, περὶ οὗ νῦν ἡμῖν ὁ λόγος, τετυπωμένων, μετάδος.

5 Ο ΕΠΙΣΚ. Καὶ πάνυ γε.

Ο ΔΙΑΚ. Αὐτὸς παρῶν ἔγνωσ, ἢ παρ' ἐτέρου μαδῶν;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἄλλ' οὔτε εἰς τὸ τυχὸν μέρος ἤμην ἀπολειφθεῖς τῆς δίκης.

Ο ΔΙΑΚ. Τίνα οὖν ἐστὶ τὰ παρακολουθήσαντα, καὶ ποῖον
10 εἴληφε τέλος, καὶ πόθεν τὴν ἀρχὴν ἐσχηκότα, λεπτομερῶς μοι παράστησον· ἐπειδὴ μάλιστα ὁ Θεόφιλος ἐν οἰκίῳ συγγράμματι τὴν ἰδίαν προπέτειαν σεμνῦναι ἢ περιστεῖλαι σπουδάσας ἔφησεν τὸν μακάριον Ἰωάννην φιλαρχίας πάθει κινούμενον δέκα ἕξ ἐπισκόπους καθηρηκέναι ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ ἰδίουσ
15 ἀντ' αὐτῶν κεχειροτονηκέναι.

Ο ΕΠΙΣΚ. Οὐδὲν ἀπεικός τῶν ἰδίων τρόπων πεποιήκεν ὁ
δαυμάσιος, καὶ γράψας κατὰ Ἰωάννου καὶ ψευδῆ γράψας.
'Εξ ὧν γὰρ νομίζει καλύπτειν τὴν ἰδίαν ἀσχημοσύνην, ἐκ
τούτων αὐτὴν μᾶλλον παραδειγματίζει, καὶ ἄκων σεμνῦνων τὸ
20 ἀδφον Ἰωάννου κατὰ τὸ Βαλαάμ ἐκείνιν. Εἰ γὰρ ἦν αὐτὸν
καδελῶν, οὐ χρεῖα συγγράμματος ἢ ἐξορίας, ἰκανῆς οὔσης τῆς
καθαιρέσεως αἰσχῦναι τοὺς καθαιρουμένους· ἐπειδὴ δὲ ἀκα-
θαίρετος ἔστηκεν ὁ ἐνάρετος, τῇ ἡττῇ τὴν νίκην κατέχων, μένει
ὁ φθόνος τὴν ἡτταν τῆς ἀλόγου νίκης ἀποφερόμενος, πομφό-
25 λυγος δίκην ἀναφυσώμενος, καὶ εἰς ἑαυτὸν συντριβόμενος,
γράφων καὶ καταγράφων, τὸ τοῦ προφήτου Ἠσαίου· “Οὐαὶ” ὁ
ἐπισπώμενος τὸ πάντα ψευδῆ καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν καὶ
γράφειν· “Οὐαὶ,” γὰρ φησιν, “οἱ γράφοντες· πονηρίαν γὰρ
γράφουσιν”. Περὶ δὲ τῶν κατὰ Ἀσίαν καθαιρεθέντων οὐ δέκα
30 ἕξ, ἀλλὰ ἕξ ἐπισκόπων, ὡς ἐπὶ τῆς δεῖας δίκης ἐρῶ, καὶ οὔτε
τῆς ποσότητος τοῦ ἀριθμοῦ ὑφελῶ οὔτε τῆ ποιότητι τῶν
πραγμάτων προσδήσω, ἀλλ' ὡς ἔχει φύσεως, οὕτως σοι
ἀπαγγείλω. Ἐπὶ τῆς τρισκαιδεκάτης ἐπινεμήσεως ἐν τῇ
Κωνσταντινουπόλει ἐλθόντες οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας τινῶν ἕνεκα
35 ἀναγκαίων διέτριβον σὺν ἡμῖν, παρόντων καὶ ἐτέρων ἐπισκό-
πων, τῶν τε ἀπὸ Σκυθίας, Θεοτίμου λέγω, καὶ ἀπὸ Θράκης

12. Ἀριθμ. 22, 2-24, 25. Ὁ Βαλαάμ χωρὶς τῆ θέλησῆ του ἔγινε ὄργανο τοῦ Θεοῦ. Προεῖπε τὴν ἐπιτυχία τοῦ Ἰσραήλ.

13. Ἦσ. 10, 1.

Ο ΔΙΑΚ. Ἐφοῦ αὐτά λέχθησαν τόσο ἀληθινά καί δέ χωροῦν ἀντίρρηση, πληροφορήσέ μας, ἐάν ξέρεις κάτι γιά ὅσα ἐγιναν στήν Ἀσία ἀπό τόν ἅγιο Ἰωάννη, γιά τόν ὁποῖο εἶναι ὁ λόγος μας τώρα.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καί πολλά μάλιστα ξέρω.

Ο ΔΙΑΚ. Τά γνώρισες αὐτοπροσώπως, ἤ τά ἔμαθες ἀπ' ἄλλον;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἄλλ' οὔτε στό μέρος τῆς δίκης ἤμουν ἀπών.

Ο ΔΙΑΚ. Ποιά λοιπόν εἶναι τά ἐπόμενα καί πῶς τελείωσαν, καί ἀπό ποῦ ἄρχισαν, διηγῆσου με μέ κάθε λεπτομέρεια. Ἐπειδή μάλιστα ὁ Θεόφιλος, φροντίζοντας σέ συγγραμμά του νά ἐπαινέσει τή δική του ἀπερισκεψία παρά νά τή συγκαλύψει, εἶπε ὅτι ὁ μακάριος Ἰωάννης παρακινούμενος ἀπό τό πάθος τῆς φιλαρχίας καθαίρεσε σέ μία ἡμέρα δεκαῆξι ἐπισκόπους καί χειροτόνησε στή θέση τους ἄλλους τόσους δικούς του.

Ο ΕΠΙΣΚ. Δέν ἔχει κάμει τίποτε τό ἀντίθετο πρὸς τό χαρακτήρα του ὁ θαυμάσιος, καί ὅταν ἔγραψε ἐναντίον τοῦ Ἰωάννη, καί ὅταν ἔγραψε ψέματα. Γιατί, ἀπ' αὐτά πού νομίζει πῶς καλύπτει τήν ἀσχημοσύνη του, ἀπό τά ἴδια τήν διαπομπεύει περισσότερο, ἐπαινώντας χωρίς τή θέλησή του τήν ἀθωότητα τοῦ Ἰωάννη κατά τό παράδειγμα τοῦ Βαλαάμ¹². Γιατί, ἐάν τόν καθαιροῦσε, δέ θά εἶχε ἀνάγκη ἀπό συγγράμματα ἢ ἐξορία, ἀφοῦ ἦταν ἀρκετή ἡ καθαίρεση νά ντροπιάσει αὐτούς πού καθαιροῦνταν· ἐπειδή ὁμοίως ὁ ἐνάρετος ἦταν ἀκαθαίρετος, ὑπερνικώντας μέ τήν ἡττα τή νίκη, μένει ὁ φθόνος νά φέρει τήν ἡττα τῆς παράλογης νίκης, πού φουσκώνει σάν σαπουνόφουσκα καί καταστρέφεται μόνος του, πού γράφει καί καταγράφει, αὐτό πού εἶπε ὁ προφήτης Ἡσαΐας· « Ἀλλοίμονο » σ' ἐκεῖνον πού παρασύρεται στό νά κάνει καί νά λέγει καί νά γράφει ὅλα τά ψέματα· γιατί λέγει, « Ἀλλοίμονο σ' ἐκείνους πού γράφουν· γιατί γράφουν πράγματα πονηρά »¹³. Γιά τούς ἐπισκόπους ὁμοίως πού καθαιρέθησαν στήν Ἀσία, ὄχι δεκαῆξι ἀλλά ἕξι, θά μιλήσω σάν στή θεία δίκη καί οὔτε ἀπό τό μέγεθος τοῦ ἀριθμοῦ θ' ἀφαιρέσω οὔτε στήν ποιότητα τῶν πραγμάτων θά προσθέσω, ἀλλ', ὅπως εἶναι πραγματικά, ἔτσι θά σέ πληροφορήσω. Στή διάρκεια τῆς δέκατης τρίτης ἰνδικτιῶνας¹⁴ ἤρθαν στήν Κωνσταντινούπολη οἱ ἐπίσκοποι ἀπό τήν Ἀσία γιά κάποιες ἀναγκαῖες ὑποθέσεις καί ἔμεναν μαζί μας, ἐνῶ ἦταν παρόντες καί ἄλλοι ἐπίσκοποι, καί ἀπό τή Σκυθία ὁ Θεότιμος,

14. Στό τέλος τῆς ἀνοίξης ἢ ἀρχῆς καλοκαιριοῦ τοῦ 404. Ὁ χρόνος ἀπό 1 Σεπτεμβρίου 399 ἕως 31 Αὐγούστου 400 ἦταν ὁ δέκατη τρίτη ἰνδικτιῶνα.

Ἄμμωνος τοῦ Αἰγυπτίου καὶ ἀπὸ Γαλατίας Ἀραβιανοῦ, πάντων μητροπολιτῶν γεγηρακότων, συντεινόντων εἰς εἴκοσι δύο ἐπισκόπους.

Πάντων δὲ συναγομένων καὶ κοινωνούντων ἐπιτηρήσας
 5 Εὐσέβιός τις ἀπὸ τῶν Κελθιανῶν λεγομένων τόπων ἐπίσκοπος Οὐαλεντινουπόλεως, τὴν συνηγμένην σύνοδον ἐπιστὰς τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου, λιβέλλους ἐπέδωκεν τῇ συνόδῳ, δηλαδὴ ἀκολούθως προτάξας τὸ ὄνομα Ἰωάννου, κατὰ Ἀντωνίνου τοῦ Ἐφεσίων ἐπισκόπου, ἐπὶ κεφάλαια ἐντάξας· ἐν μὲν, ὅτι
 10 κειμήλια χωνεύσας ἀργύριον εἰς ὄνομα τοῦ υἱοῦ κατεσκευάσεν· δεύτερον δέ, ὅτι μάρμαρα τῆς εἰσόδου τοῦ βαπτιστήρος λαθῶν ἐν τῷ θαλανείῳ τῷ ἰδίῳ προσέθηκεν· ἔπειτα κίονας ἐκκλησιαστικῶν ἀπὸ πλειόνων ἐτῶν κειμένους ἔνδον εἰς τὸν ἑαυτοῦ τρίκλινον ἔστησεν· τέταρτον, ὅτι ὁπαῖς αὐτοῦ φόνον
 15 πεποίηκεν, καὶ ἔχει αὐτὸν ἐν τῇ ὑψηρεσίᾳ ἀνέγκλητον· πέμπτον, ὅτι χωρία ὑπὸ Βασιλίνης, τῆς μητρὸς Ἰουλιανοῦ τοῦ βασιλέως, καταλειφθέντα τῇ ἐκκλησίᾳ πωλήσας ἐσφετερίσατο· ἕκτον, ὅτι ἀποταξάμενος τῆς οἰκείας γαμετῆς πάλιν αὐτῇ
 20 καὶ δόγμα ἔχει πωλεῖν τὰς τῶν ἐπισκόπων χειροτονίας κατὰ τὴν τῶν προσόδων ἀναλογίαν. “Καὶ πάρεισιν οἱ δόντες καὶ χειροτονηθέντες, καὶ ὁ λαθῶν· καὶ ἐπὶ τούτοις ἔχω τὰς ἀποδείξεις”.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄

25 Ο ΔΙΑΚ. Παρακαλῶ, πᾶτερ, σῦστειλον τὸ διήγημα τοῦτο· βλάβονται γὰρ οἱ παρόντες, ἐπισκόπων ταῦτα διηγουμένων, μὴ τί γε καὶ πρᾶττόντων.

Ο ΕΠΙΣΚ. Οἴμοι τάλας ἐγὼ τηρθεῖς ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐν αἷς ἀργυρίῳ ἱερωσύνη πιπράσκειται, εἴ γε καὶ ἱερωσύνη.
 30 “Γέγονα δὲ καὶ ἄφρων” διηγούμενος τῶν Ἰωάννην συκοφαντούντων εἰς ταῦτα ἡμᾶς περιστησάντων. Πλὴν μακροθύμως ἀνάσχου μου, ἵνα καὶ ἐκ τούτων θαυμάσης τὴν Ἰωάννου ἐπιείκειαν, κοιμήσαντος τέως τὸν ζῆλον, εἰπόντος δὲ τῷ

15. Εὐσέβιος καὶ Ἀντωνίνος εἶναι γνωστοὶ μόνο ἀπὸ τὸν παρόντα διάλογο.

16. Αἶθουσα συμποσίου μὲ τρία κρεβάτια.

καί ἀπό τή Θράκη ὁ Ἀμμωνας ὁ Αἰγύπτιος, καί ἀπό τή Γαλατία ὁ Ἀραβιανός, ὄλοι μητροπολίτες γέροι, πού μαζεύονταν ὄλοι σέ εἰκοσι δύο ἐπίσκοποι.

Ἐνῶ συγκεντρώνονταν ὄλοι καί ἐπικοινωνοῦσαν καιροφυλακτώντας κάποιος Εὐσέβιος ἀπό τοὺς λεγόμενους Κελβιανούς τόπους, ἐπίσκοπος Οὐαλεντινουπόλεως, ἀφοῦ παρουσιάσθηκε στή σύνοδο τήν Κυριακή, ἐπέδωσε ἔγγραφα κατηγορίας στή σύνοδο, δηλαδή, ἀφοῦ πρῶτα ἔβαλε τό ὄνομα τοῦ Ἰωάννη, ἔπειτα ἐναντίον τοῦ Ἀντωνίνου¹⁵, τοῦ ἐπισκόπου Ἐφέσου, ἔβαλε ἐπτὰ προτάσεις· πρώτη, ὅτι κατασκεύασε ἀργυρό νόμισμα γιά τόν υἱό του ἀφοῦ ἔλειωσε κειμήλια· δεύτερη, ὅτι πῆρε τά μάρμαρα ἀπό τήν εἰσοδο τοῦ βαπτιστηρίου καί τά πρόσθεσε στό δικό του λουτρό· ἔπειτα, κολῶνες τῆς ἐκκλησίας πού ἀπό πολλά χρόνια βρίσκονταν, τίς τοποθέτησε μέσα στό δικό του τρίκλινο¹⁶· τέταρτη, ὅτι ὁ ὑπηρέτης του ἔκαμε φόνο καί τόν ἔχει στήν ὑπηρεσία του χωρίς τιμωρία· πέμπτη, ὅτι τά κτήματα πού ἄφησε στήν ἐκκλησία ἢ Βασιλίνα, ἢ μητέρα τοῦ αὐτοκράτορα Ἰουλιανοῦ¹⁷, ἀφοῦ τά πούλησε, τά ἔκαμε δικά του· ἕκτη, ὅτι ἀφοῦ ἀπαρνήθηκε τή νόμιμη σύζυγό του, πάλι συνῆλθε μαζί της καί ἔκαμε παιδί ἀπ' αὐτήν· ἕβδομη, ὅτι ὡς νόμο καί δόγμα ἔχει νά πουλάει τίς χειροτονίες τῶν ἐπισκόπων ἀνάλογα μέ τά εἰσοδήματά τους. «Καί εἶναι παρόντες αὐτοί πού ἔδωσαν καί χειροτονήθηκαν, καί αὐτός πού ἔλαβε· καί γι' αὐτά ἔχω τίς ἀποδείξεις».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΔ'

Ο ΔΙΑΚ. Σέ παρακαλῶ, πάτερ, περιορίσει τή διήγηση αὐτή· γιατί βλάπτονται οἱ παρόντες, ὅταν ἐπίσκοποι ἀφηγοῦνται αὐτά, μήπως βέβαια καί τά πράττουν.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἀλλοίμονο, εἶμαι δυστυχισμένος ἐγώ πού ζῶ αὐτές τίς ἡμέρες, στίς ὁποῖες ἡ ἱερωσύνη πουλιέται μέ χρήματα, ἄν δηλαδή εἶναι καί ἱερωσύνη. «Ἐγίνα ὄμως καί ἀνόητος»¹ ἀφηγούμενος τίς πράξεις τῶν συκοφαντῶν τοῦ Ἰωάννη, ἀφοῦ μᾶς ἔφεραν σ' αὐτήν τήν κατάσταση. Ἀλλά νά μέ ἀνεχθεῖς μέ μακροθυμία, γιά νά θαυμάσεις καί ἀπ' αὐτά τήν ἐπιείκεια τοῦ Ἰωάννη, ὁ ὁποῖος πρῶτα καταπράυνε

17. Ἡ Βασιλίνα πέθανε τό 331 καί ὁ Ἰουλιανός, ὁ γνωστός ὡς ἀποστάτης, ἦταν αὐτοκράτορας ἀπό τό 361 ἕως τό 363.

1. Β' Κορ. 12, 11.

Εὐσεβίω· “ Ἀδελφὲ Εὐσέβιε, ἐπειδὴ πολλάκις αἱ κατὰ λύπην κατηγορίαι οὐκ εὐχερεῖς ἔχουσι τὰς ἀποδείξεις, παρακέκλησο παύσασθαι τοῦ ἐγγράφως κατεπειν τοῦ ἀδελφοῦ Ἀντωνίνου, ἡμῶν τὰ αἷτια τῆς λύπης διορθουμένων”. Πρὸς τούτοις
 5 διαθερμανθεῖς τραχέσιν ἐκέχρητο λόγοις, σφαδάζων ὄλος κατὰ τοῦ Ἀντωνίνου, ἐπιμένων τῇ κατηγορίᾳ. Παρακαλεῖ ὁ Ἰωάννης Παῦλον τὸν Ἡρακλείας (ἐδόκει γὰρ σπουδάζειν τῷ Ἀντωνίνῳ), ἴν’ εἰς φιλίαν αὐτοῦς συνελάσῃ. Καὶ ἀναστὰς εἰσηλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν σὺν τοῖς ἐπισκόποις (ἦν γὰρ
 10 καιρὸς τῆς ἱερατείας), δοὺς δὲ τῷ λαῷ τὴν συνήθη τῆς εἰρήνης προσηγορίαν, ἐκάδισεν σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις.

Ἐπεισελθὼν δὲ λεληθότως ὁ κατήγορος Εὐσέβιος ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐπισκόπων ἐπιδίδωσιν ἕτερον λίβελλον τὰ αὐτὰ περιέχοντα, ὀρκίζων τὸν Ἰωάννην ὄρκους
 15 φρικτούς, συμπλέξας αὐτοῖς καὶ “τὴν σωτηρίαν τῶν βασιλέων”, μετὰ πολλῆς ταραχῆς· ὡς νομίσει τοὺς λαοὺς διαπτοηθέντας ἐπὶ τῷ ἰταμῷ, ὅτι θανάτου συγχώρησιν παρακαλεῖ αἰτῆσαι τὸν βασιλέα τὸν Ἰωάννην. Ὁ δὲ Ἰωάννης θεασάμενος τὴν ἔνστασιν τοῦ ἀνδρός, τὸ ἀτάραχον μνώμενος τῷ λαῷ, ἐδέξατο
 20 τὸ βιβλίον καὶ μετὰ τὰ ἀναγνώσματα τῶν θείων λογίων παρακάλεσας Πανσόφιον τὸν Πισιδίας προσαγαγεῖν τὰ δῶρα, αὐτὸς συνεξῆλθεν τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις· παρητεῖτο γὰρ ἐπιθόλως ἱερατεύειν, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, τό, “Ὅταν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου”, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ διασκεψάμενος μετὰ τὴν
 25 λαοῦ ἀπόλυσιν, καθεσθεῖς ἐν τῷ φωτιστηρίῳ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις, τὸν κατήγορον προσκαλεῖται, φῆσας αὐτῷ ἐπὶ πάντων· “Καὶ πάλιν σοὶ τὰ αὐτὰ λέγω, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ λύπης ἢ ὀργῆς πολλὰ καὶ λέγουσι καὶ γράφουσι, ἀτονοῦντες περὶ τὰς ἀποδείξεις. Εἰ τοίνυν σαφῶς ἐπίστασαι, περὶ ὧν θούλει
 30 κατηγορεῖν (οὔτε γὰρ δυνάμενον ἀπωδούμεθα οὔτε μὴ δυνάμενον ἔλκομεν), πρὶν ἀναγνωσθῆναι τὸν λίβελλον, ἔκλεξαι τὸ συμφέρον· μετὰ γὰρ τὸ ἀναγνωσθῆναι καὶ εἰς ἀκοὰς πάντων ἔλθειν, πρᾶττομένων ὑπομνημάτων, οὐκέτι σοὶ ἔξεστιν, ἐπισκόπῳ ὄντι, ζητεῖν ἀβολιτίωνα”.

35 Ἐπὶ τούτοις πάλιν ἐνέμεινεν τῇ ἐνστάσει. Πρὸς οἷς κελεύουσιν ἀναγνωσθῆναι τὸ βιβλίον· ἀνεγνώσθη τὰ προειρη-

τό φθόνο καί ἔπειτα εἶπε στόν Εὐσέβιο· « Ἀδελφέ Εὐσέβιε, ἐπειδή πολλές φορές οἱ λυπηρές κατηγορίες δέν ἔχουν εὐκολες ἀποδείξεις, σέ παρακαλοῦμε νά σταματήσεις νά κατηγορεῖς ἐγγράφως τόν ἀδελφό Ἄντωνίνο, ἀφοῦ ἐμεῖς μπορούμε νά διορθώσουμε τά αἷτια τῆς λύπης σου». Ἀφοῦ ὀργίσθηκε ἀκόμη περισσότερο, χρησιμοποιοῦσε βαριά λόγια ὀρμώντας ὀλόκληρος ἐναντίον τοῦ Ἄντωνίνου, ἐπιμένοντας στήν κατηγορία. Παρακαλεῖ ὁ Ἰωάννης τόν Παῦλο, τόν ἐπίσκοπο τῆς Ἡράκλειας (γιατί φαινόταν πώς ἐνδιαφερόταν γιά τόν Ἄντωνίνο), γιά νά τούς ὀδηγήσει σέ φιλία. Καί ἀφοῦ σηκώθηκε μπῆκε στήν ἐκκλησία μαζί μέ τούς ἐπισκόπους (γιατί ἦταν ἡ ὥρα τῆς ἱεροτελεστίας), καί δίνοντας στό λαό τό συνηθισμένο χαιρετισμό τῆς εἰρήνης, κάθισε μέ τούς ὑπόλοιπους ἐπισκόπους.

Ἀφοῦ μπῆκε ὕστερα κρυφά καί ὁ κατήγορος Εὐσέβιος δίνει ἐνώπιον ὀλων τῶν πιστῶν καί τῶν ἐπισκόπων καί ἄλλο λίβελλο μέ τό ἴδιο περιεχόμενο, ὀρκίζοντας τόν Ἰωάννη μέ ὀρκους φοβερούς ἀναφέροντας μαζί μ' αὐτούς καί «τή σωτηρία τῶν βασιλέων»², μέ μεγάλη ταραχή, ὥστε νά νομίσουν οἱ πιστοί πού πολύ ταραχθήκαν γιά τό τόλμημα αὐτό, ὀτι παρακαλεῖ τόν Ἰωάννη νά ζητήσῃ ἀπό τόν αὐτοκράτορα συγχώρηση θανάτου. Ὁ Ἰωάννης ὀμως βλέποντας τήν ἐπιμονή τοῦ ἐπισκόπου, συνιστώντας στό λαό ψυχραιμία, δέχθηκε τό ἐγγραφο καί μετά τήν ἀνάγνωση τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἀφοῦ παρακάλεσε τόν Πανσόφιο Πισιδίας νά προσκομίσει τά θεῖα δῶρα, αὐτός βγήκε ἔξω μαζί μέ τούς ὑπόλοιπους ἐπισκόπους· γιατί ἀρνήθηκε νά τελέσει τή λειτουργία ἐπειδή ἦταν ταραγμένος, σύμφωνα μέ τό Εὐαγγέλιο, τό « Ὄταν προσφέρεις τό δῶρο σου»³, καί τά λοιπά. Καί ἀφοῦ ἐξέτασε μέ προσοχή τό θέμα ὕστερα ἀπό τήν ἀπόλυση τοῦ λαοῦ, ὀταν κάθισε στό βαπτιστήριο τοῦ ναοῦ μαζί μέ τούς ὑπόλοιπους ἐπισκόπους, καλεῖ τόν κατήγορο καί τοῦ λέγει ἐνώπιον ὀλων· «Καί πάλι σοῦ λέγω τά ἴδια, ὀτι πολλοί ἀπό λύπη ἢ ὀργή καί λέγουν καί γράφουν πολλά, χωρίς νά ἔχουν ἰσχυρές ἀποδείξεις. Ἐάν λοιπόν γνωρίζεις πολύ καλά, γι' αὐτά πού θέλεις νά κατηγορήσεις (γιατί οὔτε σέ ἀπομακρύνουμε ἐάν μπορεῖς, οὔτε σέ σύρουμε μέ τή βία ἐάν δέν μπορεῖς νά κατηγορήσεις), πρίν διαβασθεῖ ὁ λίβελλος, διάλεξε αὐτό πού συμφέρει. Γιατί, ὀταν διαβασθεῖ καί γίνει γνωστός σ' ὀλους, ἀφοῦ συντάσσονται πρακτικά, δέν μπορεῖς πιά, ἐπειδή εἶσαι ἐπίσκοπος, ν' ἀποσύρεις τήν κατηγορία».

Μετά ἀπ' αὐτά ἐπέμεινε πάλι στήν ἐνσταση. Τότε δίνουν ἐντολή νά διαβασθεῖ τό ἐγγραφο· διαβάσθηκαν οἱ προτάσεις πού ἀναφέρθη-

μένα κεφάλαια. Λέγουσιν οἱ γέροντες τῶν ἐπισκόπων τῷ Ἰωάννῃ, ἀκούσαντες τὴν δύναμιν τοῦ βιβλίου· “Εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐν τοῦ ἐνός κεφαλαίου δυσσεβές ἐστι καὶ ἀπηγορευμένον πανταχόθεν τοῖς ἱεροῖς νόμοις, ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν ἐν τοῖς
 5 ὑποβεβληκόσι τὴν ἅπασαν σχολὴν ποιεῖσθαι, ἀπὸ τοῦ φορικω-
 δεστέρου ἢ ἐξέτασις γένηται. Εἰ γὰρ ἐκεῖνο ἀληθὲς εὐρεθεῖη, οὐκ ἔστιν ἀντίρρησις περὶ τῶν λοιπῶν κεφαλαίων, τῆς ῥίξης ἐκείνου τοῦ κεφαλαίου πᾶν εἶδος κακίας καρποφορούσης, κατὰ τὸν εἰπόντα· ‘Ρίζα πάντων κακῶν ἐστὶν ἡφιλαργυρία’. Ὁ
 10 γὰρ ‘ἐπ’ ἀθώοις δῶρα λαθῶν’ καὶ τὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διανομὴν ἀργυρίῳ ἀπεμπολήσαι νομίσας, πῶς φείσεται ἐτι κειμηλίων ἢ λίθων ἢ χωρίων τῆς ἐκκλησίας; Τότε ὁ Ἰωάννης ἀρχεται τῆς ἐξετάσεως, φήσας τῷ Ἀντωνίνῳ· “Τί λέγεις πρὸς ταῦτα, ἀδελφὲ Ἀντωνίνε;” Ἠρνήσατο ἐξ ἀνάγκης (πῶς γὰρ
 15 οἷόν τε ἐκ προοιμίων αὐτῶν τὴν ἰδίαν αἰσχύνῃν ὁμολογήσαι). Ἠρωτήθησαν οἱ δεδωκότες, ἤρνήσαντο κάκεινοι.

Ἐπὶ τούτοις ἐπιμελῶς τῆς ἐξετάσεως γιγνομένης μέχρις ὥρας ὀγδόης, ἐκ τεκμηρίων τινῶν ἐμορφουτο ἡδίκη. Καταλήγει τὰ τελευταῖα, ὡς εἰκός, εἰς μάρτυρας, ἐφ’ ὧν καὶ δεδώκασιν καὶ
 20 εἴληφεν. Οὐ παρήσαν οἱ μάρτυρες· χρεῖα γίνεται τῆς τούτων παραστάσεως. Ἀποβλέψας εἰς τὸ ἐργῶδες τῆς παραστάσεως ὁ Ἰωάννης προθυμεῖται ἐπὶ καθαρισμῷ τῆς ἐκκλησίας καὶ φειδοῖ τῶν μαρτύρων, δι’ ἑαυτοῦ παραγενόμενος εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν ἐξέτασιν συμπεραιῶσαι. Θεασάμενος ὁ Ἀντωνίνος
 25 τὸ ἄοκνον Ἰωάννου καὶ τὸ ἀδέκαστον, ὡς ἄτε συνειδῶς ἑαυτῷ, ὑπεισελθὼν εἰς ἓνα τῶν κρατούντων, οὐ καὶ τῶν γηδίων ἐφρόντιζε τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, παρακαλεῖ αὐτὸν ποιῆσαι ἐπισχεδῆ-
 ναι τὸν Ἰωάννην, ἵνα μὴ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἀσίαν, ὑποσχόμενος τὴν τῶν μαρτύρων παράστασιν. Ὅς ἐξ αὐτῆς παρασκευάζει
 30 δηλωθῆναι ἐκ τοῦ παλατιοῦ τῷ ἐπισκόπῳ Ἰωάννῃ τάδε· “Ἄτοπόν ἐστι πρᾶγμα, ἐπίσκοπόν σε ὄντα καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν προστάτην, ἐν τοσαύτῃ προσδοκίᾳ δορυύθου καταλείψαντα τὴν πόλιν, στείλασθαι τὴν ἀποδημίαν τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν, εὐχερῶς τῶν μαρτύρων διαγομένων”. – Ἦν δὲ ὁ Γαϊνᾶς, ὁ βάρβαρος, ὁ
 35 προσδοκώμενος δόρυθος.

καν προηγουμένως. "Όταν άκουσαν τό περιεχόμενο του έγγράφου, λέγουν οι γέροντες από τούς έπισκόπους στον 'Ιωάννη: «'Αν και τό νά εξετάζουμε από ένα λίβελλο μία πρόταση είναι πολύ μεγάλη ασέβεια και άπαγορεύεται τελείως από τούς ιερούς κανόνες, για νά μή φανούμε ότι ασχολούμαστε όλότελα μέ τά έπουσιώδη, νά γίνει ή εξέταση από τή φοβερότερη. 'Εάν λοιπόν αποδειχθεί άληθινή αυτή, δέν ύπάρχει αντίρρηση για τίς υπόλοιπες προτάσεις, αφού ή ρίζα αυτής τής πρότασης παράγει κάθε είδος κακίας, σύμφωνα μ' εκείνον πού είπε: «'Η ρίζα όλων τών κακών είναι ή φιλαργυρία»⁴. Γιατί εκείνος 'πού πήρε δώρα από άθώους»⁵, και θεώρησε καλό νά πουλήσει μέ χρήματα τά χαρίσματα του άγίου Πνεύματος, πώς θά λυπηθεί στή συνέχεια τά κειμήλια ή τούς πολύτιμους λίθους ή τά κτήματα τής εκκλησίας;». Τότε ό 'Ιωάννης άρχίζει τήν εξέταση, λέγοντας στον 'Αντωνίνο: 'Τί λέγεις γι' αυτά, άδελφέ 'Αντωνίνε;' 'Αρνήθηκε από άνάγκη (γιατί πώς ήταν δυνατό από τήν άρχή άκόμη νά όμολογήσει τήν άισχρή του πράξη). 'Ερωτήθηκαν εκείνοι πού έδωσαν τά χρήματα, άρνήθηκαν και αυτοί.

"Επειτα, καθώς γινόταν μέ προσοχή ή εξέταση μέχρι τήν ογδοη ώρα⁶, διαμορφωνόταν ή δίκη από κάποιες αποδείξεις. Καταλήγει στό τέλος, όπως είναι φυσικό, στους μάρτυρες, για όσα εκείνοι έδωσαν και αυτός πήρε. Δέν ήταν παρόντες οι μάρτυρες: χρειάστηκε νά παραστούν αυτοί. 'Αναλογιζόμενος πόσο δύσκολο είναι νά παραστούν, ό 'Ιωάννης προθυμοποιείται για καθάρισμό τής εκκλησίας και για μέριμνα τών μαρτύρων, νά έρθει μόνος του στην 'Ασία και νά τελειώσει τήν εξέταση. Βλέποντας ό 'Αντωνίνος πώς ό 'Ιωάννης είναι άοκνος και άδέκαστος, έπειδή αισθανόταν τήν ένοχή του, ήρθε κρυφά σ' έναν από τούς ισχυρούς, πού του φρόντιζε και τά κτήματά του στην 'Ασία και τόν παρακαλεί νά ενεργήσει ώστε νά συγκρατηθεί ό 'Ιωάννης, για νά μήν πάει στην 'Ασία, δίνοντας τήν ύπόσχεση πώς θά παραστούν οι μάρτυρες. Αυτός άμέσως έτοιμάζει νά γνωστοποιηθούν από τό παλάτι στον έπίσκοπο 'Ιωάννη τά εξής: «Είναι άτοπο πράγμα έσύ, πού είσαι έπίσκοπος και προστάτης τών ψυχών μας, σέ τόσο μεγάλη άναμονή ταραχής, αφού εγκαταλείψεις τήν πόλη, ν' αναχωρήσεις στην 'Ασία, ένω είναι εύκολο νά μεταφέρουμε τούς μάρτυρες». - 'Ηταν ό Γαϊνᾶς, ό βάρβαρος, ή άναμενόμενη ταραχή⁷.

7. Για τήν κατάσταση στην Κων/πολη αυτή τήν εποχή μιλάει ό Χρυσόστομος στό πρώτο κεφάλαιο τής όμιλίας του: «τε Σατουρνίνος και Αύρηλιανός έξωρίστησαν και Γαϊνᾶς έξηλθε τής πόλεως (Πατρολογία του Migne 52, 413-420).

Καὶ τί γάρ; Ἴνα μὴ μακρηγορήσω, πείθεται ἀπομείναι, φροντίζων ὁμοῦ καὶ τῆς δίκης καὶ τῆς συντριβῆς τῶν μαρτύρων. Ἐρμαῖον δὲ τῷ κατηγορηθέντι ὑπῆρχεν ἢ εἰς τοὺς μάρτυρας ἀναβολή, οὓς ἐδύνατο φυγαδεῦσαι ἢ ἀγγυρίῳ ἢ δυναστείᾳ. Ταῦτα προεορακῶς ὁ Ἰωάννης σκέπτεται μετὰ τῆς παρουσίας συνόδου τινὰς τῶν παρόντων ἐπισκόπων ἀποσταλῆναι εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ ἐρωτήσῃ τῶν μαρτύρων. Ἐξαυτῆς οὖν ὠρίσθησαν τρεῖς ἐπίσκοποι κατελθεῖν, Συγκλήτιος μητροπολίτης Τραιανουπόλεως καὶ Ἡσύχιος ὁ Παρίου καὶ Παλλάδιος ὁ Ἐλενουπόλεως, διαλαλησάσης τῆς συνόδου ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν, ὡς τὸν ἐντὸς δύο μηνῶν μὴ ἀπαντήσαντα καὶ συστάντα τοῖς ἑαυτοῦ δικαίοις ἐν Ὑπαίτοις τῇ Ἀσιανῶν πόλει (διὰ τὸ ἐκ γειτόνων εἶναι καὶ τοὺς ἐλεγχομένους καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἐπισκόπων τοὺς ὀφείλοντας συνδικάσαι τοῖς περὶ Συγκλήτιον), τοῦτον ἀκοινώνητον γίνεσθαι. Πρὸς τούτοις κατήλθον οἱ τυπωθέντες Συγκλήτιος καὶ Παλλάδιος ἐν Σμύρνη· ὁ γὰρ Ἡσύχιος φίλος ὦν τοῦ Ἀντωνίνου προσεποιήσατο κεκακῶσθαι. Ἐξαυτῆς δὲ γράψαντες ἐσήμαναν ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσιν τὴν ἑαυτῶν ἐνδημίαν, ἵνα συνδραμόντες εἰς τὴν ὠρισμένην πόλιν ἐκπληρώσωσι τὰς ὑποσχέσεις.

Οἱ δὲ πείσαντες ἀλλήλους, ὁ μὲν χρυσίῳ, ὁ δὲ ὄρκῳ, φίλοι γεγόνασι πρὸ τῆς τῶν δικαστῶν παρουσίας. Συνδραμόντες δὲ στήματι ἐν τῇ Ὑπαιπινῶν ἐνόμιζον τοὺς κριτὰς διαπαίξειν ἐπὶ ὑπερθέσει πάλιν τῶν μαρτύρων, ὡς ἐκδημούντων εἰς διαφόρους χρείας. Πρὸς τούτοις ἐπερωτῶσιν οἱ δικασταὶ τὸν κατήγορον· “Ἐντὸς οὖν ποσῶν ἡμερῶν διάγεις αὐτούς; καὶ ἐκδεχόμεθα”. Νομίσας αὐτοὺς δυσφοροῦντας πρὸς τὴν τῶν ἀέρων ἐπάχθειαν ἀποχωρεῖν (ἦν γὰρ τὸ ἀκραφνὲς τῆς θερινῆς ὥρας) ὑπέσχετο, ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἐγγράφως ἢ ἄγειν τοὺς μάρτυρας ἢ ὑφίστασθαι τὰ τῶν κανόνων. Ἀφεθεῖς οὖν εἰς ἐπιζήτησιν τῶν μαρτύρων, καταλιπὼν τὸ πρᾶγμα, καταλαμβάνει τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐκεῖσε διαλανθάνων. Ἐξεδέξαντο οἱ κριταὶ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, ὡς εἰκὸς· καὶ ὡς οὐδαμοῦ ἐφάνη, ἐπιστέλλουσι τοῖς πανταχοῦ τῆς Ἀσίας ἐπισκόποις, ποιήσαντες αὐτὸν ἀκοινώνητον, ἢ ὡς λιποτάκτην ἢ ὡς συκοφάντην. Μετὰ δὲ τοῦτο προσεκατέρησαν ἄλλας

8. Δηλαδή οἱ Εὐσέβιος καὶ Ἀντωνίνος.

9. Καλοκαίρι τοῦ 400.

Καί τί λοιπόν ἔγινε; Γιά νά μήν πῶ πολλά, πείθεται νά παραμείνει, φροντίζοντας μαζί καί γιά τή δίκη καί γιά τήν προσέλευση τῶν μαρτύρων. Κέρδος ὁμως στόν κατηγορούμενο ἦταν ἡ ἀναβολή προσαγωγῆς τῶν μαρτύρων, τούς ὁποίους μποροῦσε νά φυγαδεύσει ἢ μέ χρήματα ἢ μέ τήν ἐξουσία. Προβλέποντας αὐτά ὁ Ἰωάννης ἀποφασίζει μαζί μέ τήν παρούσα σύνοδο νά στείλουν μερικούς ἀπό τούς παρόντες ἐπισκόπους στήν Ἀσία γιά νά ἐξετάσουν τούς μάρτυρες. Ἀμέσως λοιπόν ὀρίσθησαν νά κατεβοῦν τρεῖς ἐπίσκοποι, ὁ Συγκλήτιος ὁ μητροπολίτης Τραιανουπόλεως, ὁ Ἡσύχιος ὁ ἐπίσκοπος Παρίου καί ὁ Παλλάδιος ὁ ἐπίσκοπος Ἐλενουπόλεως, ἀφοῦ ἡ σύνοδος διακήρυξε στά πρακτικά, ὅτι ὁποῖος δέν ἀπαντήσει μέσα σέ δύο μῆνες καί δέν ὑποστηρίξει τά δικάιά του στά Ὑπατα, τήν πόλη τῆς Ἀσίας (ἐπειδή εἶναι γείτονες καί οἱ ἐλεγχόμενοι καί οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι πού πρέπει νά δικάσουν μαζί μ' αὐτούς πού ἦταν μέ τό Συγκλήτιο), αὐτός ἀποκλείεται ἀπό τήν κοινωνία. Ἐπειτα κατέβηκαν οἱ προηγούμενοι Συγκλήτιος καί Παλλάδιος στή Σμύρνη, γιατί ὁ Ἡσύχιος, πού ἦταν φίλος τοῦ Ἀντωνίου, προσποιήθηκε ὅτι ἦταν κακή ἡ κατάσταση τῆς ὑγείας του. Καί ἀμέσως ἔγραψαν καί ἔκαμαν γνωστή τήν παρουσία τους καί στά δύο μέρη ὥστε νά συγκεντρωθοῦν στήν πόλη πού εἶχε ὀρίσθῃ καί νά ἐκπληρώσουν τίς ὑποσχέσεις τους.

Οἱ ἀντίδικοι⁸ ὁμως πείθοντας ὁ ἓνας τόν ἄλλο, ὁ ἓνας μέ χρήματα καί ὁ ἄλλος μέ ὄρκο, ἔγιναν φίλοι πρῖν ἀπό τήν παρουσία τῶν δικαστῶν. Καί ἀφοῦ ἤρθαν γιά τόν τύπο μαζί στήν πόλη τῶν Ὑπαιρινῶν νόμιζαν ὅτι θά περιπαιζοῦν τούς δικαστές μέ τή μετακίνηση πάλι τῶν μαρτύρων, ἐπειδή τάχα ταξιδεύουν γιά διάφορες ἀνάγκες. Ἐπειτα ἐρωτοῦν ἡ δικαστές τόν κατήγορο· «Μέσα σέ πόσες ἡμέρες λοιπόν θά τούς φέρεις αὐτούς; Θά τούς περιμένουμε». Νομίζοντας ὅτι θά φύγουν, ἐπειδή θά δυσανασχετοῦσαν ἀπό τήν ἐνόχληση τῶν ἀνέμων (γιατί ἦταν ἡ ἀκμή τοῦ Καλοκαιριοῦ⁹), ὑποσχέθηκε ἐγγράφως μέσα σέ σαράντα ἡμέρες ἢ νά φέρει τούς μάρτυρες ἢ νά ὑποστῇ τίς συνέπειες τῶν κανόνων. Ἀφοῦ τόν ἄφησαν λοιπόν γιά νά βρεῖ τούς μάρτυρες, ἐγκατέλειψε τό πράγμα καί φθάνει στήν Κωνσταντινούπολη μένοντας ἀπαρατήρητος ἐκεῖ. Οἱ δικαστές, ὅπως ἦταν φυσικό, περίμεναν τίς σαράντα ἡμέρες· καί ἐπειδή δέ φάνηκε πουθενά, γράφουν πρὸς τούς ἐπισκόπους ὅλης τῆς Ἀσίας, ἀποκλείοντας αὐτόν ἀπό τήν ἐκκλησιαστική ἐπικοινωνία, ἢ σάν λιποτάκτη ἢ σάν συκοφάντη. Ὑστερα ἀπ' αὐτό περίμεναν ἄλλες τριάντα ἡμέρες καί, ἐπειδή δέ φάνηκε πουθενά ἀναχώρησαν καί

τριάκοντα ἡμέρας καί, ὡς οὐδαμοῦ ἐφάνη, ἀναχωρήσαντες ἦλθον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· κάκει περιτυχόντες αὐτῷ ἐνεκάλουν ἐπὶ τῷ τετολημένῳ. Ὁ δὲ πάλιν ἀρρώστιαν σώματος προφασισάμενος ὑπισχνεῖτο τοὺς μάρτυρας.

- 5 Τούτων οὕτω χρονοτριβούντων, ἀποδνήσκει ὁ Ἀντωνίνος, μεθ' οὗ εἶχεν ὁ Εὐσέβιος τὴν δίκην. Αὐδὶς ψήφισμα ἐρχεται ἀπὸ Ἀσίας, τοῦτο μὲν τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἐφεσίων, τοῦτο δὲ τῶν ἐπισκόπων, πρὸς τὸν Ἰωάννην, ἀξίωσιν μεθ' ὄρκου φρικτοῦ περιέχον· “Ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις
10 φύρδην οἱ τε δεσμοὶ καὶ ἡμεῖς ἐποιμάνθημεν, ἀξιούμην σου τὴν τιμιότητα κατελθοῦσαν τύπον ἐπιθεῖναι θεόπεμπτον τῇ Ἐφεσίων ἐκκλησίᾳ ἐκ μακρῶν τῶν χρόνων καταπονηθείση, τοῦτο μὲν ὑπὸ τῶν τὰ Ἀρείου φρονούντων, τοῦτο δὲ ὑπὸ τῶν τὰ ἡμέτερα μετὰ πλεονεξίας καὶ φιλαυτίας ἀυχούντων· ἐπειδὴ
15 μάλιστα πολλοὶ οἱ ἐφεδρεύοντες, ὡς λύκοι βαρεῖς, διὰ χρημάτων ἀρπάσαι τὸν θρόνον ἐπειγόμενοι”. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἐν τοσαύτῃ σώματος ἀνωμαλίᾳ καὶ χειμερίας τῆς ὥρας, οὐδὲν πρὸ ὀφθαλμῶν θέμενος λυπηρόν, ἐπὶ καταστάσει μάλιστα νενοσηκότων πραγμάτων ὅλης τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως δι'
20 ἀπειρίαν ἢ ἐρημίαν ποιμένων, τονωθεὶς τῇ προθυμίᾳ, ἐμβὰς εἰς πλοῖον, ἀπαίρει τῆς πόλεως.

- Ἐπιγενομένου δὲ σφοδροῦ ἀνέμου βορρῆου, φοβηθέντες οἱ ναυτικοί, ἵνα μὴ εἰς τὴν Προκόνησον ἐκριφῶσι, τὸ ἔπαρμα
25 θέντες τῇ βαλλομένῃ, ὑποτρέχουσι τὸ ὄρος τοῦ Τρίτωνος· κάκεισε ῥίψαντες τοὺς κατόχους, ἔμενον ἐκδεχόμενοι νότον, ἵνα παραβάλωσι τῇ Ἀπαμείᾳ. Ἐπιμείναντες οὖν δύο ἡμέρας νῆστεις ῥεμβόμενοι ἐν τῷ πλοίῳ, τῇ τρίτῃ ἐξῆλθον εἰς τὴν Ἀπάμειαν, ἐν ἣ ἐξεδέχοντο Παῦλος καὶ Κυρίνος καὶ Παλλάδιος οἱ ἐπίσκοποι (τούτους γὰρ ἔλαβε συνεκδήμους ὁ Ἰωάννης). Διανύσαντες δὲ τῇ πεζικῇ πορείᾳ τὴν ὁδὸν εἰσβάλλουσιν
30 εἰς τὴν Ἐφεσον· καὶ συναγαγόντες τοὺς τῆς Λυδίας ἐπισκόπους καὶ Ἀσίας καὶ Καρίας συντείνοντας εἰς ἑβδομήκοντα ἀνδρας, ποιοῦνται τὴν χειροτονίαν, τῶν πολλῶν ἐκ προθυμίας ἐκουσίου ἀπαντησάντων, μάλιστα Φρυγῶν, ἐπὶ ἀπολαύσει

10. Στό τέλος τοῦ 400.

11. Ὁ Χρυσόστομος ἀπουσίαζε ἀπὸ τὴν Κων/πολη, σύμφωνα μὲ ὁμιλία του (Πατρολογία τοῦ Migne 52, 421-424), περισσότερο ἀπὸ 150 ἡμέρες).

ἦρθαν στήν Κωνσταντινούπολη. Καί ἐκεῖ δταν τόν συνάντησαν τυχαία τόν κατηγοροῦσαν γι' αὐτό πού τόλμησε καί ἔκαμε. Αὐτός ὁμως προφασιζόμενος πάλι ἀσθένεια τοῦ σώματος ὑποσχόταν τούς μάρτυρες.

Ἐνῶ αὐτοί ἔτσι χρονοτριβοῦσαν, πεθαίνει ὁ Ἀντωνίνος¹⁰, μέ τόν ὁποῖο εἶχε ὁ Εὐσέβιος τή δίκη. Ἀμέσως ἔρχεται ψήφισμα ἀπό τήν Ἀσία, καί ἀπό τούς κληρικούς τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου, καί ἀπό τούς ἐπισκόπους, πού περιεῖχε τήν ἐξῆς ἀξίωση μαζί μέ φοβερό ὄρκο· «Ἐπειδή στά προηγούμενα χρόνια καί οἱ θεσμοί καί ἔμεῖς ποιμανθήκαμε μέ κακό τρόπο, ἔχουμε τήν ἀξίωση νά κατεβεῖ ἡ τιμιότητά σου καί νά θέσει θεόσταλτο ὑπόδειγμα στήν ἐκκλησία τῆς Ἐφέσου, ἡ ὁποία ταλαιπωρήθηκε ἐπὶ πολλά χρόνια, καί ἀπό τούς ὁπαδούς τοῦ Ἀρείου, καί ἀπ' ἐκείνους πού ἐξουσιάζουν τά δικά μας μέ πλεονεξία καί ἐγωισμό· ἐπειδή μάλιστα εἶναι πολλοί ἐκείνοι πού καιροφυλακτοῦν, σάν λύκοι βλαβεροί, καί βιάζονται ν' ἀρπάξουν μέ χρήματα τό θρόνο». Καί ὁ Ἰωάννης μέ τέτοια κακή κατάσταση τῆς υἰείας του καί σ' ἐποχή χειμῶνα, ἀφοῦ δέ θεωροῦσε τίποτε τό ὀδυνηρό μπροστά στήν κατάσταση τῶν ὑπερβολικά νοσηρῶν πραγμάτων ὅλης τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας ἀπό τήν ἀπειρία ἢ τήν ἀπουσία ποιμένων, τονώθηκε ἀπό τήν προθυμία του καί, ἀφοῦ μπῆκε σέ πλοῖο, φεύγει ἀπό τήν πόλη¹¹.

Ἐπειδή φοβήθηκαν οἱ ναυτικοί, νά μή βγοῦν στήν Προκόνησο, γιατί φύσηξε δυνατός βόρρειος ἄνεμος, βάζοντας τά πανιά μέσα στό πλοῖο πού τό χτυποῦσαν οἱ ἄνεμοι, καταφεύγουν κάτω ἀπό τό ὄρος τοῦ Τρίτωνα. Καί ἀφοῦ ἔριξαν τίς ἄγκυρες ἐκεῖ, περίμεναν νότιο ἄνεμο, γιά νά περάσουν στήν Ἀπάμεια. Παραμένοντας λοιπόν δύο ἡμέρες νηστικοί περιπλανώμενοι μέσα στό πλοῖο, τήν τρίτη ἡμέρα βγήκαν στήν Ἀπάμεια, στήν ὁποία τούς ὑποδέχονταν οἱ ἐπίσκοποι Παῦλος, καί Κυρίνος καί Παλλάδιος (γιατί αὐτούς πῆρε ὁ Ἰωάννης συνοδούς του). Ἀφοῦ βάδισαν μέ τά πόδια τό δρόμο, μπαίνουν στήν Ἐφεσο· καί συγκεντρώνοντας τούς ἐπισκόπους τῆς Λυδίας, τῆς Ἀσίας καί τῆς Καρίας πού ἔφθναν τούς ἑβδομήντα, κάνουν τή χειροτονία¹², ἀφοῦ οἱ περισσότεροι ἐμφανίσθηκαν ἀπό δική τους θέληση καί προθυμία, μάλιστα οἱ ἐπίσκοποι τῆς Φρυγίας, γιά ν'

12. Ὁ Ἡρακλείδης, ἓνας ἀπό τούς διακόνους τοῦ Χρυσοστόμου, χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος Ἐφέσου (Σωκράτη, Ἐκκλ. Ἰστ. 8, 11 καί Σωζομενοῦ, Ἐκκλ. Ἰστ. 8, 6). Τρία χρόνια ἀργότερα καθαιρέθηκε καί στάλθηκε ἐξορία.

- στόματος σοφίας, κατὰ τὸ εἰρημένον· “Σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται” (τοῦτ’ ἔστιν ἐν τοῖς λαλοῦσιν), “ἐν δὲ πλατεῖαις παρῤῥησίαν ἄγει” (τοῦτ’ ἔστι καρδίαις ταῖς διὰ πολυτρόπων θλίψεων πλατυνθείσαις, κατὰ τό, “Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με”).
- 5 -Στενοχωρεῖται γὰρ ἡ σοφία ἐν τοῖς τὰ ζιζάνια γεωργοῦσι καὶ τὸν λόγον συμπτνίγουσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄

- Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, προσῆλθεν ὁ τῆς μακρηγορίας ἡμῖν αἴτιος τοῖς ἐπισκόποις πᾶσιν Εὐσέβιος, ὁ κατήγορος τῶν
- 10 ἐξ λοιπῶν ἐπισκόπων, ἀξιῶν δεχθῆναι εἰς κοινωνίαν. Προσαντιλέγουσί τινες τῶν ἐπισκόπων, μὴ δεῖν αὐτὸν δεχθῆναι ὡς συκοφάντην. Ἐπὶ τούτοις ἰκετεύει λέγων· “Ἐπειδὴ ἡ δίκη τὸ πλείστον μέρος ἐπὶ δύο ἔτη ἐβασανίσθη, εἰς μάρτυρας δὲ γεγένηται ἡ ὑπέρθεσις, δέομαι τῆς ὑμετέρας θεοσεβείας
- 15 σήμερον πάραυτα δοῦναί με τοὺς μάρτυρας. Εἰ γὰρ καὶ Ἄντωννινοσ ἐτελεύτησεν ὁ λαβῶν τὸ χρυσίον καὶ χειροτονήσας, ἀλλ’ οὖν γε μένουσιν οἱ δεδωκότες καὶ χειροτονηθέντες”. Ἐδικαίωσεν ἡ παροῦσα σύνοδος ζητηθῆναι τὸ πρᾶγμα.
- 20 Ἄρχεται ἡ ὑπόθεσις ἐξ ἀναγνώσματος τῶν πρώην πραχθέντων ὑπομνημάτων. Εἰσῆλθον οἱ μάρτυρες, εἰσῆλθον καὶ ἐξ τῶν δεδωκῶτων καὶ χειροτονηθέντων. Ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ ἤρουντο ἐπιμενονόντων δὲ τῶν μαρτύρων, τῶν μὲν λαϊκῶν, τῶν δὲ καὶ πρεσβυτέρων, οἷς ἔδοξαν τεθαρῤῥηκέναι, καὶ γυναικῶν τινων, καὶ τὰ εἶδη τῶν ἐνεχύρων λεγόντων, καὶ τοὺς τόπους καὶ τοὺς
- 25 καιροὺς καὶ τὴν ποσότητα, οὐ πάνυ καλῶς διακειμένης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, αὐθαίρετοι ὁμολογοῦσι δίχα πολλῆς ἀνάγκης, ὅτι “Δεδώκαμεν, ὠμολόγηται, καὶ γεγόναμεν, τοιαύτην νομίσαντες εἶναι ἀκολουθίαν, ἵνα δόξωμεν τοῦ βουλευτηρίου ἐλευθεροῦσθαι. Καὶ νῦν δεόμεθα, εἰ μὲν ἔστιν ὄσιον, ἡμᾶς εἶναι
- 30 ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς ἐκκλησίας· ἐπεὶ κἂν τὸ χρυσίον, ὃ δεδώκαμεν, ἵνα λάβωμεν τῶν γὰρ γυναικῶν ἡμῶν τινες δεδώκαμεν σκεύη”.

13. Παρομ. 1, 20. 14. Ψαλμ. 4, 2. 15. Βλ. Ματθ. 13, 22. 24-30.

1. Τέλος ἀνοιξης ἢ ἀρχές καλοκαιριοῦ τοῦ 402.

ἀπολαύσουν σοφία ὁμιλίας, σύμφωνα μέ τό εἰπωμένο· «Ἡ σοφία ὑμνεῖται δημόσια στούς δρόμους» (δηλαδή σ' αὐτούς πού μιλοῦν), «καί στίς πλατεῖες ἔχει τήν τόλμη νά παρουσιάζεται»¹³ (δηλαδή στίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων πού μέ ποικίλες θλίψεις ἔγιναν πλατιές, σύμφωνα μέ τό «Στή θλίψη μου ἔδωσες ἄνεση στήν ψυχή μου»¹⁴. Γιατί πιέζεται ἡ σοφία ἀνάμεσα σ' αὐτούς πού καλλιεργοῦν τά ζιζάνια καί πνίγουν τό λόγο¹⁵.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΕ'

Ἐνῶ λοιπόν αὐτά ἔτσι συνέβαιναν, ὁ αἴτιος τῆς μακρηγορίας μας Εὐσέβιος ἤρθε σ' ὄλους τοὺς ἐπισκόπους, ὁ κατήγορος τῶν ἄλλων ἔξι ἐπισκόπων, ἀξιῶνοντας νά γίνει δεκτός σέ κοινωνία. Ἐναντιώθηκαν μερικοί ἀπό τοὺς ἐπισκόπους λέγοντας, ὅτι δέν πρέπει νά γίνει δεκτός αὐτός ὡς συκοφάντης. Ἐπειτα παρακαλεῖ λέγοντας· «Ἐπειδή ἡ δίκη κατά τό μεγαλύτερο μέρος της ἐξετάσθηκε γιά δύο χρόνια¹, καί γιά τοὺς μάρτυρες ἔγινε ἡ ἀναβολή της, παρακαλῶ τή δική σας θεοσέβεια ἀμέσως σήμερα νά δώσω τοὺς μάρτυρες. Γιατί ἂν καί πέθανε ὁ Ἀντωνίνος πού πήρε τά χρήματα καί ἔκαμε τίς χειροτονίες, μένουν ὅμως αὐτοί πού τά ἔδωσαν καί χειροτονήθηκαν». Ἐκρίνε δίκαιο ἡ παρούσα σύνοδος νά ἐξετασθεῖ τό πράγμα. Ἀρχίζει ἡ ὑπόθεση μέ τήν ἀνάγνωση τῶν πρακτικῶν πού συντάχθηκαν προηγουμένως. Ὑπῆρχαν οἱ μάρτυρες καί ἔξι ἀπ' αὐτούς πού ἔδωσαν χρήματα καί χειροτονήθηκαν. Στήν ἀρχή ἀρνοῦνταν. Ὅταν ὅμως ἐπέμεναν οἱ μάρτυρες πού ἦταν καί λαϊκοί καί πρεσβύτεροι, στοὺς ὁποίους νόμισαν ὅτι εἶχαν ἐμπιστοσύνη, καί μερικές γυναῖκες, καί ἔλεγαν τά εἶδη τῶν ἐνεχύρων καί τοὺς τόπους καί τό χρόνο καί τήν ποσότητα, καθῶς ἡ σενεΐδισή τους τοὺς ἔλεγε, ὁμολογοῦν μέ τή θέλησή τους χωρίς πολύ ἐξαναγκασμό, ὅτι «Ἐχομε δώσει, τό ὁμολογοῦμε, καί γίναμε ἐπίσκοποι, ἐπειδή νομίσαμε πῶς τέτοιος εἶναι ὁ τρόπος, γιά νά φανοῦμε ἀπαλλαγμένοι ἀπό τό βουλευτικό ἀξίωμα². Καί τώρα σᾶς παρακαλοῦμε, ἐάν βέβαια εἶναι σύμφωνο μέ τοὺς ἱερούς κανόνες, νά παραμείνουμε στήν ὑπηρεσία τῆς ἐκκλησίας· ἡ τουλάχιστο τά χρήματα πού δώσαμε, νά τά πάρουμε πίσω· γιατί μερικοί ἔχομε δώσει τά κοσμήματα τῶν γυναικῶν μας».

2. Οἱ βουλευτές εἶχαν πολλές ὑποχρεώσεις. Ὁ Κωνσταντίνος ἀπάλλαξε τοὺς κληρικούς ἀπ' ὅλες τίς δημόσιες ὑπηρεσίες (Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἱστ. 10, 7).

Ὁ Ἰωάννης πρὸς ταῦτα ὑπέσχετο τῇ συνόδῳ, ὅτι “Τοῦ μὲν
 βουλευτηρίου ἐγὼ αὐτοὺς σὺν Θεῷ ἀπαλλάξω, ἀξιῶσας τὸν
 βασιλέα, ὑμεῖς δὲ προστάξατε αὐτοὺς λαβεῖν ὃ δεδώκασιν
 παρὰ τῶν Ἀντωνίνου κληρονόμων”. Προσέταξεν ἡ σύνοδος, τὸ
 5 μὲν χρυσίον αὐτοὺς λαβεῖν παρὰ τῶν κληρονόμων Ἀντωνίνου,
 κοινωεῖν δὲ ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου, εἶναι δὲ ἀπὸ ἱερέων, ἵνα
 μὴ τούτων συγχωρηθέντων ἕδος γένηται Ἰουδαϊκὸν ἢ Αἰγύ-
 πτιον, τοῦ πωλεῖν καὶ ἀγοράζειν τὴν ἱερωσύνην. Φασὶ δὲ τὸν
 λυμεῶνα καὶ ψευδώνυμον πατριάρχη τῶν Ἰουδαίων κατ’ ἔτος
 10 ἀμείβειν, ἢ καὶ παρ’ ἔτος, τοὺς ἀρχισυναγώγους ἐπὶ συλλογῇ
 τοῦ ἀργυρίου, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ζηλωτὴν τούτου τῶν Αἰγυπτίων
 πατριάρχη, ἵνα πληρωθῇ τὸ προφητικόν. “Οἱ ἱερεῖς αὐτῆς
 μετὰ δώρων ἀπεκρίνοντο, καὶ οἱ προφήται αὐτῆς μετὰ
 ἀργυρίου ἐμαντεύοντο”. Τούτων πάντων ἐστὶ καὶ ὑπομνήματα
 15 καὶ οἱ κρίναντες. Καὶ οὐκ εἰς μίαν ἡμέραν γεγένηται, ὡς
 ἐψεύσατο ὁ Θεόφιλος, ἢ ἐξέτασις, ἀλλ’ ἐπὶ δύο ἔτη. Καὶ
 ἔστερξαν οἱ καθαιρεθέντες, τῆς μελλούσης κρίσεως ἐλευθερω-
 θέντες, ὡς τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν ἐκδικὸν δημοσίων γενέσθαι
 πραγμάτων· καὶ εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν ἕτεροι ἀείπαιδες
 20 ἀντεισήχθησαν, θίω καὶ λόγῳ κεκοσμημένοι.

Καὶ οἱ γεννάδες καὶ φιλόνοικοι μετὰ τὴν Ἰωάννου
 ἐξορίαν λαθόντες ὃ ἔλαβον (οὐ γὰρ ἔχει ὄνομα ἢ κακία, ὥσπερ
 οὐδὲ οὐσίαν), τοὺς μὲν πρὸ τετραετίας ῥιφέντας πάλιν
 εἰσέφρησαν εἰς τὰς ἐκκλησίας, τοὺς δὲ ἐνθέσμως ἐνδρону-
 25 σθέντας ἐξέωσαν ἐπὶ σκορπισμῷ τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων.
 Τὸ μέντοι γελιοιδέστατον πάντων, μᾶλλον δὲ δρήνου ἀξιον,
 ἐὰν ἀκούσης, Θεόδωρε φιλομαδέστατε, “Ἠχῆσει μὲν σου”,
 κατὰ τὸν προφήτην, “ἄμφοτερα τὰ ὄτα”, ἀποκλαύσεις δέ,
 φιλόθεος ὢν, τοὺς μαινομένους τῶν ἐπισκόπων, ἐσκοτισμένη
 30 χειρὶ λυμαιομένους τὰς δωρεὰς τοῦ Χριστοῦ. Ἄς γὰρ μετὰ
 νηστείας καὶ δεήσεως καὶ δοκιμασίας κλήρου καὶ φόβου οἱ
 περὶ Πέτρον καὶ Ἰωάννην ἐποίουν χειροτονίας, αὐτοὶ τὸ
 ἐναντίον μετὰ κραιπάλης καὶ μέθης καὶ δώρων οἰκτρῶν τὰ τῶν
 ἀνθρώπων ἐκτρώματα, ἃ μῆτε χοίρων ἀλόγων ἢ κυνῶν ἀξία,

3. Μιχ. 3, 11.

4. Μετὰ τὸ Σίμωνα τὸ μάγο ἢ κακία αὐτὴ ὀνομάζεται σιμωνία.

Ὁ Ἰωάννης ἔπειτα ὑποσχέθηκε στή σύνοδο, ὅτι «Ἐγώ μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ θά τούς ἀπαλλάξω ἀπό τό βουλευτικό ἀξίωμα, ἀξιῶνοντας τοῦτο ἀπό τό βασιλιά· ἐσεῖς ὁμως προστάξτε νά πάρουν ἀπό τούς κληρονόμους τοῦ Ἀντωνίνου αὐτά πού ἔδωσαν». Ἡ σύνοδος πρόσταξε νά πάρουν αὐτοί τά χρήματα ἀπό τούς κληρονόμους τοῦ Ἀντωνίνου, καί νά κοινωνοῦν μέσα στό χῶρο τοῦ θυσιαστηρίου, ἐνῶ νά καθαιρεθοῦν ἀπό τήν ἱερατική ἐξουσία, γιά νά μή γίνει ἡ συνήθεια ἡ Ἰουδαϊκή ἢ ἡ αἰγυπτιακή, ὅταν συγχωρηθοῦν αὐτοί, νά πουλοῦν καί ν' ἀγοράζουν τήν ἱερωσύνη. Λέγουν λοιπόν ὅτι ὁ ἐκμεταλλευτής καί ψευτοπατριάρχης τῶν Ἰουδαίων ἀλλάζε κάθε χρόνο ἢ καί χρόνο παρά χρόνο τούς ἀρχισυναγώγους γιά νά συγκεντρώνει χρήματα, ὅπως ἐπίσης καί ὁ ζηλωτής αὐτοῦ πατριάρχης τῆς Αἰγύπτου, γιά νά πραγματοποιηθεῖ τό προφητικό· «Οἱ ἱερεῖς της ἀπαντοῦσαν μέ δῶρα, καί οἱ προφῆτες της προφήτευσαν μέ χρήματα»³. Γιά ὅλα αὐτά ὑπάρχουν καί πρακτικά καί οἱ δικαστές. Καί δέν ἔγινε ἡ ἐξέταση σέ μία μόνο ἡμέρα, ὅπως εἶπε ψέματα ὁ Θεόφιλος, ἀλλά σέ δύο χρόνια. Καί ἦταν εὐχαριστημένοι αὐτοί πού καθαιρέθηκαν, ἀφοῦ ἀπαλλάχθηκαν ἀπό τή μέλλουσα κρίση, ὥστε ὁ ἕνας ἀπ' αὐτούς νά γίνει δικηγόρος τῶν δημόσιων πραγμάτων· καί στίς ἐπισκοπές τους χειροτονήθηκαν σ' ἀντικατάστασή τους ἄλλοι μοναχοί, στολισμένοι μ' ἐνάρετο βίο καί λόγο.

Καί οἱ θρασεῖς καί φιλόνοικοι μετά τήν ἐξορία τοῦ Ἰωάννη παίρνοντας αὐτά πού πήραν (γιατί δέν ἔχει ὄνομα ἢ κακία⁴, ὅπως οὔτε καί οὐσία), ἔφεραν πάλι στίς ἐκκλησίες ἐκείνους πού εἶχαν ἀπομακρυνθεῖ πρὶν τέσσερα χρόνια, ἐνῶ ἔδιωξαν αὐτούς πού εἶχαν ἐνθρονισθεῖ νόμιμα, γιά νά σκορπίσουν τά πρόβατα τοῦ Χριστοῦ. Βέβαια τό πιό γελοῖο ἀπ' ὅλα, ἢ μᾶλλον ἀξιοθρήνητο, ἐάν ἀκούσεις, Θεόδωρε φιλομαθέστατε, «Θά φριξοῦν», σύμφωνα μέ τόν προφήτη, «καί τά δύο τά αὐτιά σου»⁵, ἐνῶ θά θρηγήσεις, ἐπειδή εἶσαι θεοσεβής, τούς μανιακούς ἐπισκόπους, πού ἐκμεταλλεύονται μέ σκοτεινό χέρι τίς δωρεές τοῦ Χριστοῦ. Γιατί τίς χειροτονίες πού ἔκαναν οἱ ἀπόστολοι, πού ἦταν μαζί μέ τόν Πέτρο καί τόν Ἰωάννη, τίς ἔκαμαν μέ νηστεία καί δέηση καί δοκιμασία κλήρου καί φόβος⁶, αὐτοί ἀντίθετα μέ κραιπάλη καί μέθη καί ἐλεεινά δῶρα χειροτονοῦσαν τά ἐκτρώματα τῶν ἀνθρώπων, τά ὅποια δέν εἶναι ἰσάξια οὔτε μέ τούς χωρίς λογικό

5. Ἱερ. 19. 3.

6. Βλ. Πράξ. 1, 15-26· 6, 1-6.

κατὰ τὸν προφητεύσαντα περὶ αὐτῶν Ἰώβ ἐκ προσώπου τοῦ Σωτῆρος· “Οὓς οὐχ ἡγησάμην ἀξιόους κυνῶν τῶν ἐμῶν νομάδων, οἱ ὑπὸ φρύγανα διητῶντο”. Οἱ τοίνυν μετὰ μιμᾶδων καὶ Ἰουδαίων, ὡς φίλοι τοῦ Σωτῆρος, παρὰ τῶν σοφῶν τὰ ἀπόρρητα τῆς ἱερωσύνης καταπιστεύονται· δι’ οὓς καὶ τοὺς εὐκτηρίους οἴκους φεύγουσιν οἱ λαοὶ τῶν ὀρθοδόξων.

Ἐφθασεν γὰρ πάντως τὸ καινὸν καὶ κουφωδέστατον τοῦ τολήματος καὶ μέχρις ὑμῶν τῆς κατὰ Ἐφεσον ἐκκλησίας· πῶς γὰρ οὐ; περαθαλασσίας οὐσης καὶ ῥαδίως διαπορθευοῦσης τὰς φήμας. Εἰς τὸν τόπον γάρ, μᾶλλον δὲ εἰς τὸν Ἰωάννου τοῦ τοῦ Εὐαγγέλιον γράψαντος, τοῦ εἰς τὸ τῆς σοφίας στήθος πιστῶς ἐπαναπεσόντος, περὶ οὗ γέγραπται· “Ὁν ἡγάπα ὁ Ἰησοῦς”· ὃν Τιμόθεος, ὁ Παύλου μαθητῆς, πρὸς ὃν αἱ δύο φέρονται τοῦ ἀποστόλου Ἐπιστολαί, διαδέχεται, “βδέλυγμα ἐρημώσεως” ἀντεισάγεται. Χειροτονήσαντες γὰρ τὸν Βίκτωρος τοῦ τριβούνου εὐνοῦχον ἐνεδρόνισαν, καὶ τὸν ὑπὸ ἐβδομήκοντα ἐπισκόπων ἐνθρονισθέντα ἐν εἰρκτῇ δαπανῶντες μέχρι τῆς δεῦρο, ἀνδρα μονάσαντα ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἀπὸ ἐγκυκλίων ἡγμένον μαθημάτων, καὶ τῶν θείων Γραφῶν ἐντός γενόμενον, καὶ διακονήσαντα ἔτη τρία. Καὶ εἶδε ὁ χειροτονηθεὶς εὐνοῦχος διὰ βίου σεμνοῦ ἦν ἡγμένος, καὶ ἡμίκακον ἦν τὸ κακόν· νυγὶ δέ, γῆς ἔντερον, γαστρίδουλον, δηλυμανές, ἰταμόν, μέδυσον, πορνοκόπον, ἀργυρῶνητον, ἀνελεύθερον, φιλάργυρον, πρὸς αὐτῇ τῇ γενέσει σιδηροκατάδικον, ἀνανδρον, ἄθηλυ, ἐπιμανές· (καθὼς ἤκουσα πολλάκις) τὰ θεατρικὰ κοράσια ἐπ’ ὧμων βαστάσαντα ἐν σατυρικοῖς συμποσίοις, κισσῷ τὴν κεφαλὴν ἔστεμμένον καὶ κρατῆρα ἐν τῇ χειρὶ ἐνημμένον οἴνοχοκέναι ἐν προσήματι τοῦ μυθικοῦ Διονύσου.

Ταῦτα δὲ πάντα ἐπραξεν οὐ πρὸ τῆς εἰς Χριστὸν μυσταγωγίας, ἀλλὰ μετὰ τὸ φῶτισμα· ὅς αἰνίσσεται διὰ τούτων μηδὲ τῇ ἀναστάσει πιστεύειν. Τῆς γὰρ ἀναστάσεως τὸν δεμέλιον σαδρῶσας, πῶς οὗτος ἐπὶ ταύτῃ πιστεύει; Ὁ δὲ μὴ πιστεύων τῇ ἀναστάσει, πῶς κήρυξ γένηται τῆς ἀναστάσεως, κατὰ τὸν εἰπόντα, “Πῶς δὲ κηρύξωσιν, ἐὰν μὴ πιστεύσωσιν;” οὗτος σωφρονεῖ μὲν ἄμισθα διὰ σιδήρου, μαίνεται δὲ ἄκαρπα δι’

7. Ἰώβ 30, 1.7.

8. Δηλαδή, στή Ρώμη.

9. Ἰω. 13, 23.

10. Ματθ. 24, 15· Δαν. 9, 27.

11. Ἐννοεῖ τὸν Ἡρακλεῖδη.

χοίρους ἢ σκύλους, σύμφωνα μέ τόν Ἰώβ πού προφήτηψε γι' αὐτά σάν ἐκπρόσωπος τοῦ Σωτήρα· «Αὐτούς δέν θεώρησα ἰσάξιους μέ τά σκυλιά τῶν κοπαδιῶν μου, πού ζοῦσαν κάτω ἀπό τούς θάμνους»⁷. Αὐτοί λοιπόν πού ἦταν ἰσάξιοι μέ τούς ὑποκριτές καί τούς Ἰουδαίους, σάν φίλοι δῆθεν τοῦ Σωτήρα, θεωροῦνται ἀπό τούς σοφούς ἄξιοι ἐμπιστοσύνης γιά τά ἀπόρρητα τῆς ἱερωσύνης· γι' αὐτούς ἀποφεύγουν καί τίς ἐκκλησίες οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί.

Ἐφθασε βέβαια ὅπωςδήποτε καί μέχρι σέ σᾶς⁸ τό καινούριο καί πιά ἀνόητο τόλμημα πού ἔγινε στήν ἐκκλησία τῆς Ἐφέσου· πῶς λοιπόν ὄχι; –ἐπειδή εἶναι παραθαλάσσια ἡ Ἐφεσσοῦ καί εὐκόλα διαβιβάζει τίς φήμες. Γιατί στό θρόνο τῆς –ἢ καλύτερα στό θρόνο τοῦ Ἰωάννη, πού ἔγραψε τό εὐαγγέλιο καί ἔγειρε μέ πίστη στό στήθος τῆς σοφίας, γιά τόν ὁποῖο ἔχει γραφεῖ· «Τόν ὁποῖο ἀγαποῦσε ὁ Ἰησοῦς»⁹, πού διαδέχθηκε ὁ Τιμόθεος, ὁ μαθητής τοῦ Παύλου, πρὸς τόν ὁποῖο ἀπευθύνονται οἱ δύο ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου– τοποθετεῖται «ἄνθρωπος βέβηλος»¹⁰. Γιατί, ἀφοῦ χειροτόνησαν τόν εὐνοῦχο τοῦ χιλίαρχου Βίκτωρα, τόν ἐνθρόνισαν βασανίζοντας στή φυλακή μέχρι σήμερα αὐτόν¹¹ πού ἐνθρονίσθηκε ἀπό ἑβδομήντα ἐπισκόπους, ἄνδρα πού μόνασε στήν ἔρημο, πού ὀδηγήθηκε ἀπό τά ἐγκύκλια γράμματα καί ἔγινε γνώστης τῶν θείων Γραφῶν, καί πού ὑπηρετήσε τρία χρόνια. Καί εἶθε ὁ εὐνοῦχος πού χειροτονήθηκε νά εἶχε προσαχθεῖ ἐξ αἰτίας τῆς σεμνῆς ζωῆς του, τό κακό θά ἦταν μισό. Τώρα ὅμως εἶναι σκουλήκι τῆς γῆς, κοιλιόδουλος, θηλυμανῆς, θρασύς, μέθυσος, ἀσελγῆς, ἀργυρώνητος, δουλοπρεπῆς, φιλάργυρος καταδικασμένος μέ σίδηρο¹² μετά τῆ γέννησή του, ἄνανδρος, χωρίς γυναίκα, μανιακός· καί καθὼς ἄκουσα πολλές φορές, βαστάζοντας ἐπάνω στους ὤμους του τά μικρά κορίτσια τοῦ θεάτρου σέ σατυρικά συμπόσια, στεμμένος μέ κισσό στό κεφάλι του καί κρατώντας τόν κρατήρα στό χέρι κερνοῦσε κρασί μ' ἐμφάνιση σάν τοῦ μυθικοῦ Διονύσου.

Καί ὅλα αὐτά τά ἔκανε ὄχι πρὶν τῆ μύησή του στό Χριστό, ἀλλά μετά τό βάπτισμα. Αὐτός ὑπονοεῖ μ' αὐτά ὅτι δέν πιστεύει οὔτε στήν ἀνάσταση. Γιατί, ἀφοῦ κατέστρεψε τό θεμέλιο τῆς ἀνάστασης, πῶς θά πιστεύει σ' αὐτήν; Ὅποιος ὅμως δέν πιστεύει στήν ἀνάσταση, πῶς θά γίνει κήρυκας τῆς ἀνάστασης, σύμφωνα μ' ἐκεῖνον πού εἶπε· «Πῶς ὅμως θά κηρύξουν, ἐάν δέν πιστέψουν;»¹³. Αὐτός βέβαια γίνεται

12. Τό σιδερένιο ἐργαλεῖο μέ τό ὁποῖο εἶχε γίνει εὐνοῦχος.

13. Ρωμ. 10, 14.

οικειάν αίσχροτητα. Ταῦτα δέ ἐσσι τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν γεγενη-
 μένα, περὶ ὧν ἐπηρώτησας, διὰ τὸν γράψαντα Θεόφιλον δέκα
 ἐξ ἐπισκόπους καθηρηκέναι τὸν Ἰωάννην. Ἔσο οὖν εἰδὼς ἐπὶ
 τῆς ἀληθείας, ὅτι ἐξ εἰσι. Τούτων ἐστὶ καὶ τὰ ὑπομνήματα
 5 σωζόμενα παρ' ἡμῖν μετὰ ὑπογραφῆς τῶν εἴκοσι δύο ἐπισκό-
 πων τῶν τὴν ἀρχὴν ἀκουσάντων καὶ τῶν ἐβδομήκοντα τῶν
 καθελόντων καὶ τὴν δίκην περαιωσάντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ'

Ο ΔΙΑΚ. Σύγγνωδί μοι, πάτερ, ὑπερβαίνει μέδην καὶ μανίαν
 10 καὶ παίγνιον τὰ τοιαῦτα. Οἱ μὲν γὰρ μαινόμενοι καὶ μέδουσι
 καὶ οἱ παῖδες, οἱ μὲν μετὰ τὴν νῆψιν, οἱ δὲ μετὰ τὴν πέψιν, οἱ
 δ' ἄλλοι μετὰ τὴν ἔννομον ἡλικίαν ἀρνοῦνται, ἐπαισχυνόμενοι
 τοῖς αἰσχροῦς ἢ ἀτάκτως γεγενημένοις ἢ λελεγμένοις· οὗτοι δὲ
 ἐν ἡλικίᾳ τελείᾳ καὶ δοκούσῃ νῆψει δεδρακότες, οὐ μόνον οὐ
 15 μεταμελοῦνται ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσιν, ἀλλ' ἔτι εὐχονται ἀσάλευ-
 τον καὶ θεβαίαν διαμεῖναι τὴν ἑαυτῶν κακοπραγίαν. Οἱ γὰρ μὴ
 φρίζαντες εὐαγγέλιον ἐπιδεινὰ ἐναγεῖ κεφαλῇ, εἰς ἣν γυναι-
 κῶν αἱ ἀνήμεροι ἐπωρχήσαντο, τίσιν ἄλλοις συναριθμήσονται,
 ἢ τοῖς τὸν ἀκάνθινον στέφανον τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ περιδεῖσιν;
 20 Αὐτὸς δὲ εἰ οἶσθα τὸν τρόπον τῆς καταστάσεως Πορφυρίου
 τοῦ Ἀντιοχέων, ἢ τοὺς καταστήσαντας, ἢ τὸν πάλαι τοῦ
 ἀνθρώπου βίον, εἰ ἄσημος ἢ ἐπίσημος, τὰ τε δόγματα, εἰ ἀληθῆ
 ἢ ψευδῆ, ἀπάγγελον ἡμῖν· ἐπειδὴ μάλιστα καὶ γεγράφηκεν τῇ
 ἐκκλησίᾳ Ῥωμαίων, καὶ ἀντιγράφων οὐκ ἤξιώθη.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ὁ αὐτὸς ἐσται μοι λόγος τῆς ἀληθείας, οὐ γὰρ
 ἐπιλήσομαι τῆς τοῦ Δεσπότου φωνῆς τῆς λεγούσης· “Περὶ
 παντὸς λόγου ἀργοῦ δώσουσι λόγον οἱ ἄνθρωποι ἐν ἡμέρᾳ
 κρίσεως”. Ἐγὼ δὲ προσπλέξας τολμηρῶς εἶπομι· “Καὶ περὶ
 πάσης ἀργῆς ἀκοῆς”. Ὡς γοῦν καὶ σευατὸν ἀ...σαι, εἴ τι
 30 οὐ συνορᾷς με ἀληθεύειν, μὴ τῇ πολιᾷ μου ἠττώμενος, ἀλλὰ τῇ
 τῶν πραγμάτων φύσει. Τί γὰρ μοι ἐκ τῶν σήμερον ἢ ἐκ τῶν χθὲς
 εἰρημένων ὄφελος ψευσαμένῳ, εἰς αἰῶνα ἐνώπιον τῆς ἀκρι-
 βοῦς δίκης καταισχυνομένῳ; Πῶς δὲ ὑποίσω τὸν μυλικὸν

1. Ὁ Πορφύριος ἦταν ἐπίσκοπος Ἀντιόχειας ἀπὸ τό 404 ἕως τό 413.

ἐγκρατῆς χωρὶς ἀμοιβή με τὸ σίδηρο¹⁴, μαινεται ὁμως ἀνώφελα ἐξ αἰτίας τῆς προηγούμενης αἰσχροτήτάς του. Αὐτὰ λοιπόν εἶναι τὰ γεγονότα πού συνέβηκαν στήν Ἀσία, γιά τὰ ὁποῖα ἔκαμες ἐρώτηση ἐξ αἰτίας τοῦ Θεοφίλου πού ἔγραψε ὅτι ὁ Ἰωάννης εἶχε καθαιρέσει δεκαέξι ἐπισκόπους. Γνώριζε λοιπόν τήν ἀλήθεια, ὅτι ἔξι εἶναι. Τῶν γεγονότων αὐτῶν ὑπάρχουν καί τὰ πρακτικά, τὰ ὁποῖα σώζονται σέ μᾶς μέ τήν ὑπογραφή τῶν εἰκοσι δύο ἐπισκόπων πού ἄκουσαν τήν ἀρχή, καί τῶν ἐβδομήντα πού ἔκαναν τήν καθαίρεση καί τελείωσαν τή δίκη.

Ο ΔΙΑΚ. Συγχώρησέ με, πάτερ, ξεπερνοῦν τή μέθη καί τή μανία καί τὰ παιχνίδια τὰ παρόμοια. Γιατί οἱ παράφρονες καί οἱ μεθυσμένοι καί τὰ παιδιά, οἱ πρῶτοι μετά τήν ἀνάνησή τους, οἱ ἄλλοι μετά τήν πέψη τῆς μέθης τους, καί τὰ παιδιά μετά τήν ἐνηλικίωσή τους τὰ ἀρνοῦνται αὐτά, ἐπειδή ντρέπονται γιά ὅσα μέ αἰσχρο ἢ ἀπρεπο τρόπο ἔκαμαν ἢ εἶπαν. Αὐτοὶ ὁμως ἐνεργώντας σέ ὠριμη ἡλικία καί μέ φαινομενική νηφαλιότητα, ὄχι μόνο δέ μετανοοῦν γιά τίς πράξεις τους, ἀλλ' ἀκόμη εὐχονται νά παραμείνει σταθερή καί μόνιμη ἡ κακοπραγία τους. Γιατί αὐτοὶ πού δέ φοβήθηκαν νά βάλουν τὸ εὐαγγέλιο ἐπάνω σέ μολυσμένο κεφάλι, στό ὁποῖο χόρευαν γυμνές γυναῖκες, μαζί μέ ποιούς ἄλλους θά συμπεριληφθοῦν, παρά μ' ἐκείνους πού ἔβαλαν τὸ ἀκάνθινο στεφάνι γύρω ἀπό τὸ κεφάλι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ; Ἐσὺ ὁμως ἐάν γνωρίζεις τόν τρόπο τῆς τοποθέτησης τοῦ Πορφυρίου, τοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας¹, ἢ αὐτοῦ πού τόν τοποθέτησαν, ἢ τόν προηγούμενο βίο τοῦ ἀνθρώπου, ἐάν ἦταν ἀσήμαντος ἢ διαβόητος, καί τίς διδασκαλίες του, ἐάν εἶναι ἀληθινές ἢ ψεύτικες, πληροφορήσέ μας· ἐπειδή μάλιστα καί ἔχει γράψει στήν ἐκκλησία τῆς Ρώμης², ἀλλά δέ θεωρήθηκε ἄξιος γι' ἀπάντηση.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἔχω τόν ἴδιο τὸ λόγο τῆς ἀλήθειας, γιατί δέ θά ξεχάσω τή φωνή τοῦ Κυρίου πού λέγει· «Γιά κάθε λόγο περιττὸ θά δώσουν λόγο οἱ ἄνθρωποι τήν ἡμέρα τῆς κρίσης»³. Ἐγὼ ὁμως προσθέτοντας θά πῶ μέ τόλμη· «Καί γιά κάθε περιττὴ ἀκοή». Ἔτσι λοιπόν καί τόν ἑαυτὸ σου προφύλαξε, ἐάν καταλαβαίνεις πῶς δέ λέγω κάτι ἀλήθεια, χωρὶς νά ὑποχωρεῖς στή γεροντική μου ἡλικία, ἀλλά στή φύση τῶν πραγμάτων. Γιατί ποιὸ θά εἶναι τὸ κέρδος μου ἀπ' αὐτά πού εἶπα σήμερα ἢ χθές, ἐάν πῶ ψέματα, ὅταν καταντροπιάζομαι αἰώνια

2. Τὸ γράμμα αὐτὸ δέ σώθηκε. •

3. Ματθ. 12, 36.

λίθον τῆς καταλαλιάς ἐν τῷ τραχήλῳ τῆς διανοίας, εἰς τὸν
 θυθὸν τῆς γέννησης κατασπόμενος, ἐπὶ τοῖς διὰ τῶν ψευσμάτων
 μου σκανδαλισθεῖσιν;

Πορφύριος οὗτος ἐν μὲν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐχρόνισεν καὶ
 5 διακονήσας καὶ ἱερατεύσας ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ, τῶν μέντοι
 χρόνων ἀλλότριον τὸ ἦθος φέρων, εἰς οὐδὲν πνευματικὸν
 ἐχρησίμευσέ ποτε τῇ ἐκκλησίᾳ· τοῖς δὲ περιχωρίοις τῶν
 εὐλαθῶν ἐπισκόπων ἀεὶ ἀντιπράττων, ὡς ἄτε μεγίστης ὦν
 πόλεως, καὶ ἔχων τοὺς ἄρχοντας ἐπ' ἐξουσίας, τὸ πρᾶγμα
 10 ἐκαπήλευεν· ἐπιβουλεύων δὲ ταῖς σεμναῖς χειροτονίαις, ὑ-
 πεισιῆρχετο τῇ τῶν τρόπων δεινότητι τοὺς κατὰ καιρὸν ἐπισκό-
 πους (ὡς ἂν εἴποι τις) καὶ ἄκοντας κατασπῶν ἐπὶ τὰς
 ἀνεμοφθόρους ἄγων χειροτονίας. Δεινὸν γὰρ ἡ κολακεία,
 κατὰ τὸν κωμικὸν Μένανδρον, μετὰ δυστροπίας συγκεκλω-
 15 σμένη, καθὼς λέγει· “Χαλεπὸν, Παμφίλη, ἐλευθέρα γυναικὶ
 πρὸς πόρνην μάχεσθαι. Πλείονα οἶδεν, πλείονα κακουργεῖ,
 αἰσχύνεται οὐδένα, κολακεύει μᾶλλον”. Κατὰ δὲ τὸν σοφὸν
 Σολομῶντα, “Λόγοι κερκώπων μαλακοί, αὐτοὶ δὲ τύπτουσιν
 εἰς ταμεῖα κοιλίας”. Σωφροσύνης μὲν γὰρ τῆς κατὰ τὰς
 20 σαρκικὰς ἡδονὰς οὐ μόνον ξένος, ἀλλὰ καὶ ἐχθρὸς, καθάπερ
 γῦψ μύρου, καθέστηκεν, ὡς κρατεῖν αὐτοῦ φήμην καὶ τῆς κατὰ
 Σόδομα κακομανίας.

Νόμων γὰρ καὶ μέτρων καὶ τειχῶν κειμένων παρὰ τῆς
 φύσεως ἐπὶ ταῖς ἡδοναῖς, ὡς φασιν οἱ πολλοί, πατήσας μὲν τὸ
 25 τεῖχος, συντρίψας δὲ τὸ μέτρον, ἐνυβρίσας δὲ τὸν νόμον,
 ταύτην ἀπεκύησε τὴν ὑπόληψιν, τῶν γοήτων καὶ ἠνιόχων καὶ
 τῶν τὰ παλαιὰ δι' ἀσχήμου κινήσεως μετ' ἐκτροφῆς σκέλους
 δεικνυόντων προϊστασθαι καὶ συνεστιᾶσθαι. Γοήσι μὲν γὰρ
 συναγωνίζεσθαι καὶ φιλικῶς συμβαλεῖν οὐ διετράπη, ὡς καὶ ἐν
 30 ὑπομνήμασι διαφόρων ἀρχόντων ἐμφέρεσθαι ἐγκλήματα, οὐκ
 ἀνεγνωκῶς τὸ γνωμικόν· “Ἄ μὴ δεῖ ποιεῖν, μηδ' ὑπονοοῦ
 ποιεῖν”. (Δι' ὃν καὶ ὁ μεσίτης πληγαῖς ἀνηρέθη, ὁ εὐρῶν
 ἐξωρίσθη, καὶ ὁ γόης ἐφυγαδεύθη). Φασὶ δέ, πρὸς ταῖς
 προλαθούσας κακοπραγίαις, μετὰ τὴν χειροτονίαν τὰ κειμή-

4. Μένανδρος· ὁ πῶς σημαντικὸς ποιητὴς τῆς νέας ἀττικῆς κωμωδίας (342-
 291 π.Χ.). 5. Παροιμ. 26, 22. 6. Γιά τὴν κακομανία αὐτῆ Βλ. Γεν. 19, 4-5.

7. Τὸ γνωμικὸ ἀποδίδεται στὸν Πυθαγόρα.

ἐνώπιον τῆς ἀλάνθαστης δίκης; Καί πῶς θ' ἀνεχθῶ τῆ μυλόπετρα τῆς κακολογίας στό λαϊμό τῆς διάνοιάς μου, ὅταν παρασύρομαι στό βυθό τῆς γέεννας, γι' αὐτούς πού μέ τά ψέματά μου σκανδαλίσθηκαν;

Ὁ Πορφύριος αὐτός ἔζησε πολλά χρόνια μέσα στήν ἐκκλησία καί σάν διάκονος καί σάν ιερέας στό πρεσβυτέριο, ἔχοντας ὁμως συμπεριφορά ἄσχετη μέ τά χρόνια, σέ κανένα πνευματικό δέν ἦταν ποτέ χρήσιμος στήν ἐκκλησία. Ἀντιδρώντας ὁμως πάντοτε στούς γειτονικούς εὐσεβεῖς ἐπισκόπους, ἐπειδή ἦταν στήν πιά μεγάλη πόλη, καί ἐπειδή κρατοῦσε τούς ἄρχοντες στό χέρι του, ἐκμεταλλεῦόταν τήν κατάσταση. Καί ἐπειδή φθονοῦσε τίς ιερές χειροτονίες, πλησίαζε μέ τήν ἐπιτηδειότητα τῶν τρόπων του τούς κατά καιρούς ἐπισκόπους, ὅπως θά μπορούσε νά πεί κανείς, καί παρασύροντας αὐτούς χωρίς τή θέλησή τους τούς ὀδηγοῦσε στίς ἀνεμόπληκτες χειροτονίες. Γιατί εἶναι φοβερό πράγμα ἡ κολακεία, κατά τόν κωμικό Μένανδρο⁴, πού εἶναι ἐνωμένη μέ κακότροπο χαρακτήρα, καθῶς λέγει· «Εἶναι δύσκολο, Παμφίλη, στήν ἐλεύθερη γυναίκα νά συναγωνίζεται μέ πόρνη. Αὐτή γνωρίζει περισσότερα, βλάπτει περισσότερο, δέν ντρέπεται κανένα, κολακεύει περισσότερο». Καί κατά τό σοφό Σολομώντα· «Τά λόγια τῶν ἀπατεῶνων εἶναι τρυφερά, πληγώνουν ὁμως τήν ψυχή»⁵. Γιατί ὄχι μόνο ἐγινε ξένος πρὸς τήν ἐγκράτεια σχετικά μέ τίς σαρκικές ἡδονές, ἀλλά καί ἐχθρός, ὅπως ἀκριβῶς ὁ γύπας τοῦ μύρου, ὥστε νά ἐπικρατεῖ γι' αὐτόν ἡ φήμη ὅτι εἶχε καί τή διαστροφή πού ὑπῆρχε στά Σόδομα⁶.

Ἐνῶ λοιπόν εἶχαν τεθεῖ ἀπό τή φύση νόμοι καί μέτρα καί τείχη γιά τίς ἡδονές, ὅπως λέγουν οἱ πολλοί, ἀφοῦ καταπάτησε τό τεῖχος, ἔσπασε τό μέτρο καί παραβίασε τό νόμο, ὁ Πορφύριος ἀπέκτησε αὐτή τή φήμη, ὅτι ἦταν ἀρχηγός καί ἔτρωγε μαζί μέ τούς ἀγύρτες καί τούς ἀμαξάδες καί μ' ἐκείνους πού ἐπιδεικτικά ἀσχημονοῦν μέ τίς γνωστές ἄσεμνες κινήσεις τοῦ σκέλους. Γιατί δέν ἄλλαξε γνώμη νά συναγωνίζεται καί νά συναντιέται φιλικά μέ τούς ἀγύρτες, καθῶς καί νά ἀναμειγνύεται σέ ἐγκλήματα, ὅπως ἀναφέρεται σέ ὑπομνήματα διάφορων ἀρχόντων, ἐπειδή δέ διάβασε τό γνωμικό· «Ὅσα δέν πρέπει νά κάνεις, οὔτε νά σκέπτεσαι νά τά κάνεις»⁷. (Γι' αὐτόν καί ὁ μεσίτης σκοτώθηκε καί αὐτός πού βρῆκε κάτι ἐξορίσθηκε, καί ὁ ἀγύρτης φυγαδεύτηκε). Λέγουν ἀκόμη, μαζί μέ τίς προηγούμενες κακές του πράξεις ὅτι μετά τή χειροτονία του ἀφοῦ ἔλειωσε τά κειμήλια τῆς ἐκκλησίας τά ξόδεψε γιά τούς ἄρχοντες, γιά νά φανεῖ ὅτι ἐξουσιάζει

λια χωνεύσας τοῖς ἄρχουσι προσαναλίσκει, ἵνα δόξη κρατεῖν οὐ λόγῳ, ἀλλὰ τυραννίδι, τῶν ἀθλίως αὐτῷ παραπεσόντων.

Τῇ γὰρ Ἰωάννου ἐξορία τῇ εἰς τὴν Ἀρμενίων συνήκμασεν ὁ θάνατος Φλαβιανοῦ τοῦ Ἀντιοχέων ἐπισκόπου. Θεασάμενος ὁ Πορφύριος τὴν τε ἀνδρῶνιτιν καὶ τὴν γυναικῶνιτιν πόδῳ ἐκκρεμαμένην τῷ τραχήλῳ Κωνσταντίνου τοῦ πρεσβυτέρου, τοῦ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων δουλεύσαντος τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνδρός, ὡς λέγουσιν οἱ Κριταί, “ἀμφοτεροδεξιῶν” (καὶ ἡ νομιζομένη γὰρ αὐτοῦ ἀριστερὰ τῆς ἄλλων δεξιᾶς ἀμείνων ὑπῆρχεν)· ὅς τὰ μὲν πρῶτα ἐν ἐπιστολαῖς ὑπηρετήσας, ἀμεμπτος ἀπὸ κέρδους αἰσχροῦ καὶ δώρων εὐρέδῃ μετέπειτα δὲ ἐπὶ τὸν ἀναγνώστην καὶ διάκονον φθάσας, ἀκόπως ἐκράτησεν τῆς ἐν ἀνθρώποις βασιλευούσης τῶν γυναικῶν ἡδονῆς, ὡς λέγει ὁ παροιμιστής· “Χεῖρ ἐκλεκτῶν κρατήσῃ εὐχερῶς”. Τὸ μὲν γὰρ κρατεῖν ἔστιν ἴσως καὶ τῶν ἐπὶ πλείστον φαύλων ἢ φόβῳ ἢ αἰσχύνη τὴν διὰ σώματος ἐνέργειαν κωλύόντων μετὰ πολλῆς τῆς ἀνάγκης, τῷ δὲ ἔρωτι τῶν ἄνω μὴ ἠττηθῆναι τοῖς κάτω μόνον ἔστι τῶν φιλοθέων, οὓς καὶ “ἐκλεκτοὺς” ὠνόμασεν ἡ Γραφή, τό, “Χεῖρ ἐκλεκτῶν κρατήσῃ εὐχερῶς”, εἰποῦσα. Πραῦς μὲν γὰρ ἔστιν, εἰ καὶ τις ἄλλος, ἀσκητής, διορατικός, ὄξυς συνιδεῖν, βραδύς εἰς κόλασιν, σύνους, τὸ σκεπτικὸν αἰεὶ αἰνιττόμενος, ἐλεῆμων, ἀφιλάργυρος, δίκαιος εἰς τὰς κρίσεις, μακρόθυμος εἰς τὰς ὕβρεις, εὐτονος εἰς τὸ πείσαι, παρατείνας πολλάκις νήστης ἕως ἑσπέρας, ἵν’ ἐλευθερώσῃ καταπονουμένους, σεμνὸς ἰδεῖν, ὀρμυὺς τὸ βλέμμα, ὄξυς τὸ θάδισμα, ἀγαμος, ὡς εἰκός, ἄνθος μειδιῶν ἐπὶ προσώπου σώζων καὶ ἐν αὐτοῖς ταῖς νόσοις.

Τοῦτον οὖν τὸν ποιούτον παρασκευάζει διὰ χρημάτων φυγαδευθῆναι τῷ τρόπῳ τούτῳ· ἀποστείλας εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸς τοὺς κρατοῦντας τῶν ἐπισκόπων ποιεῖ αὐτὸν ἀπὸ γράμματος βασιλικοῦ εἰς Ὁασιν ἐξορισθῆναι ὡς ἀναστάτην τῶν δήμων. Ὅς ἐξαυτῆς γνοὺς διασώζεται παρὰ τῶν φίλων ἐπὶ τὴν Κύπρον. Αὐτὸς δὲ ὁ Πορφύριος τοὺς περὶ Κυριακὸν καὶ Διόφαντον τοὺς πρεσβυτέρους καὶ λοιποὺς κληρικοὺς ὑπὸ τὴν τάξιν ποιήσας, ἐπιτηρεῖ καιρὸν, ἐν ᾧ πᾶσα ἡ πόλις μεθωρμίζε-

8. Ὁ Κωνσταντῖος ἀναφέρεται στίς ἐπιστολὰς τοῦ Χρυσοστόμου 221 καὶ 225. Οἱ ἐπιστολὰς 237-241 εἶναι δικῆς του.

ὄχι μέ τό λόγο, ἀλλά μέ τήν τυραννία, ἐκείνους πού μέ ἄθλιο τρόπο τόν πλησίασαν.

Γιατί μέ τήν ἐξορία τοῦ Ἰωάννη στήν Ἀρμενία, συνέπεσε καί ὁ θάνατος τοῦ Φλαβιανοῦ, τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἀντιόχειας. Παρατήρησε ὁ Πορφύριος πώς ὅλοι οἱ ἄνδρες καί οἱ γυναῖκες μέ πόθο ἦταν κρεμασμένοι στό λαιμό τοῦ πρεσβυτέρου Κωνσταντίου⁸, ὁ ὁποῖος ἀπό τήν παιδική του ἡλικία ὑπηρέτησε στήν ἐκκλησία, καθώς λέγουν οἱ Κριτές, «ἦταν ἄνδρας ἱκανός νά χρησιμοποιεῖ καί τά δύο χέρια του»⁹, (γιατί καί τό θεωρούμενο ἀριστερό του χέρι ἦταν καλύτερο ἀπό τό δεξιό τῶν ἄλλων). Αὐτός ὑπηρετώντας πρῶτα στίς ἀποστολές, βρέθηκε ἄμεμπτος ἀπό αἰσχρό κέρδος καί δῶρα. Ἀργότερα ὅταν ἔγινε ἀναγνώστης καί διάκονος, χωρίς κόπο συγκράτησε τήν ἡδονή τῶν γυναικῶν πού βασιλεύεε στούς ἀνθρώπους, ὅπως λέγει ὁ παροιμιστής: «Τά χέρια τῶν ἐκλεκτῶν θά κυριαρχοῦν εὐκολα»¹⁰. Γιατί τό νά κυριαρχοῦν ἀνήκει ἴσως καί στούς πάρα πολύ φαύλους, πού ἢ ἀπό φόβο ἢ ντροπή ἐμποδίζουν τή διά μέσου τοῦ σώματος ἐνέργεια μέ μεγάλο ἐξαναγκασμό, ἐνῶ τό νά μήν παραδοθοῦν στά γήινα ἀπό ἔρωτα τῶν οὐράνιων ἀγαθῶν ἀνήκει μόνο στούς θεοσεβεῖς, τούς ὁποίους καί «ἐκλεκτούς» ὀνόμασε ἡ Γραφή, λέγοντας τό «Τά χέρια τῶν ἐκλεκτῶν θά κυριαρχοῦν εὐκολα». Γιατί εἶναι πράος, περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον, ἀσκητής, διορατικός, γρήγορος στήν ἀντίληψη, ἀργός στήν τιμωρία, σκεπτικός, ὀμιλεῖ πάντοτε ἀφοῦ σκεφθεῖ, ἐλεήμονας, ἀφιλάργυρος, δίκαιος στίς κρίσεις, μακρόθυμος στίς ὕβρεις, ἱκανός στό νά πείθει, παραμένοντας πολλές φορές νηστικός μέχρι τό βράδυ, γιά νά ἐλευθερώσει τούς κατακουρασμένους, σεμνός στήν ὄψη, αὐστηρός στό βλέμμα, γρήγορος στό βάδισμα, ἄγαμος, ὅπως εἶναι φυσικό, διατηρώντας ζωηρό χαμόγελο στό πρόσωπό του καί σ' αὐτές τίς ἀρρώστιες.

Αὐτόν λοιπόν τόν ἄνδρα ἐτοιμάζει μέ χρήματα ν' ἀπομακρυνθεῖ μέ τόν ἐξῆς τρόπο· στέλνοντας στήν πρωτεύουσα πρὸς τούς ἰσχυροῦς ἐπισκόπους κάνει μέ γράμμα τοῦ βασιλιᾶ νά ἐξορισθεῖ αὐτός στήν Ὀαση σάν ταραχοποιός τοῦ λαοῦ. Αὐτός μαθαίνοντας ἀμέσως διασώζεται ἀπό τούς φίλους του στήν Κύπρο. Ὁ Πορφύριος ὁμως ἀφοῦ ἔθηκε κάτω ἀπό τόν ἐλεγχό του τούς γύρω ἀπό τόν Κυριακό καί Διόφαντο¹¹ τούς πρεσβυτέρους καί τούς ἄλλους κληρικούς, παρακολουθεῖ τήν εὐκαρῖα, πού ὀλόκληρη ἡ πόλη μετακινούταν στά

11. Οἱ Κυριακός καί Διόφαντος μνημονεύονται ἀπό τό Χρυσόστομο στίς ἐπιστολές 22, 62, 66, 107, 130 καί 222.

- το ἐν τοῖς τῆς πόλεως προαστείοις, ἔχων παρ' ἑαυτῷ τοὺς περὶ Ἀκάκιον καὶ Σευηριανὸν καὶ Ἀντίοχον κεκρυμμένους, μιᾶς τῶν παρὰ τοῖς ἔδνεσιν ἐπισήμων ἐορτῶν διὰ τετραετίας ἐπιτελουμένων τῶν Ἡρακλείων ἄθλων, Ὀλυμπίων καλουμένων, ἐν ἧ, ὡς εἶπειν, καὶ γυναικῶν αἱ νομάδες σὺν τοῖς δήμοις ἐκτριπίζονται ἐπὶ τὴν Δάφνην ἐπὶ θεᾷ τῶν ἀγωνιζομένων.
- Ἐπεισπηδήσας τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν προειρημένων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν ὀλίγων χειρονοεῖται λάθρα, θυρῶν κεκλεισμένων, μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς, ὡς μηδὲ τὴν εὐχὴν αὐτοῦς φθάσαι ἐπιτελέσαι, φόβῳ τοῦ καταληφθῆναι (τοιούτον γὰρ ἡ μοιχεία, τὰ σπούρια καὶ γεννώσα καὶ δρῶσα). Οἱ δὲ περὶ Σευηριανὸν "λαβόντες τὸ ἱκανόν" δι' ὀρέων καὶ ἀνοδιῶν ἔφυγον, τὸν ἀνθρώπινον διαδράσαντες φόβον, τῷ δὲ δεῖω, ὄν ἠγνόησαν, περιπαρέντες.
- 15 Λυθέντος δὲ τοῦ δημοτικοῦ θεάτρου καὶ τῶν δήμων εἰσελθόντων εἰς τὴν πόλιν, ἠγγέλη αὐτοῖς τὸ κατὰ τὸν Πορφύριον πάθος καὶ τὸ κατὰ Ἀκάκιον δρᾶμα. Διακαρτερήσαντες οὖν τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἐπὶ τὴν αὐριον, ὡς ἐπὶ μοιχείᾳ πληγέντες, διαναστάντες συνέρχουσιν πάντες μετὰ πυρὸς καὶ φρυγάνων, συναφανίσαι τὸν Πορφύριον τοῖς δωματίοις βουληθέντες. Ὁ δὲ Πορφύριος οὐκ ἀγνοῶν ὃ μεμίσηται μῖσος, καταλείψας τὸν Θεόν, καταφεύγει ἐπὶ τὸν στρατοπεδάρχην καὶ πληρώσας αὐτοῦ τὰς χεῖρας ἀντιστρατεύει τοῖς ἀκροαταῖς τοῦ Σωτήρος, ἀποστρέψας τῶν Ἰσαυρικῶν πολέμων. Καὶ οἱ μὲν ληστρικώτατοι Ἰσαυροὶ Ῥωσὸν καὶ Σελεύκειαν ἐπόρθουν, Πορφύριος δὲ καὶ Οὐαλεντίνος ὀκόμης μετὰ τῶν ὀπλιτῶν τὴν ἐκκλησίαν τῶν ὀρθοδόξων ἐλεηλάτουν, τὸ φρικωδέστατον τοῦ σταυροῦ σημεῖον, ὃ ἀντὶ διδασκάλου ἐπ' ὧμων φέροντες ἐπὶ τῆς ἀσπόρου ἐλιτάνευον, τοῖς ἑαυτῶν ποσὶ συμπατήσαντες. Διαγενομένων δὲ ἡμερῶν, ἀποστέλλει ἐν τῷ στρατοπέδῳ σπουδαίως καὶ παρασκευάζει πρὸς τοῖς τοιούτοις ἄρχουσιν ἰδιὸν τινα ὠμογέροντα, δῦστροπον, σκολιόν, χειροτονηθῆναι νυκτέπαρχον, ἵνα ἐπ' ἀδείας ἔχων τοῦ συκοφαντεῖν τοὺς σπουδαίους χειρῶσεται τὴν πόλιν, Νέρωνος τοῦ θεομάχου ἀπομιμούμενος τοὺς τρόπους. Οὐ γὰρ πάρεστιν

12. Δημόσιο πάρκο σὲ προάστειο τῆς Ἀντιόχειας.

13. Πράξ. 17, 9.

προάστειά της, ἔχοντας μαζί του αὐτούς πού ἦταν μέ τόν Ἄκακιο καί Σευηριανό καί Ἄντιοχο κρυμμένους, μιᾶς ἐπίσημης ἑορτῆς τῶν ἐθνικῶν πού γινόταν κάθε τέσσερα χρόνια καί τελοῦνταν οἱ ἄθλοι τοῦ Ἡρακλῆ, πού ὀνομάζονταν Ὀλύμπια, κατά τήν ὁποία (ὅπως θά μπορούσαμε νά ποῦμε) καί τά κοπάδια τῶν γυναικῶν τρέχουν ἔξω μαζί μέ τούς ὄχλους στή Δάφνη¹² γιά νά παρακολουθήσουν τούς ἀθλητές. Εἰσβάλλοντας τότε στήν ἐκκλησία μαζί μέ τούς ἐπισκόπους πού ἀναφέρθηκαν παραπάνω καί λίγους κληρικούς χειροτονεῖται στά κρυφά, ἐνῶ οἱ πόρτες ἦταν κλειστές, μέ πολλή βιασύνη, ὥστε νά μὴν προφθάσουν αὐτοί οὔτε τήν εὐχή νά τελειώσουν, ἀπό φόβο νά τούς πιάσουν (γιατί τέτοια εἶναι ἡ μοιχεία ἀφοῦ γεννᾶ τέτοιους καρπούς καί κάνει τέτοια ἔργα). Αὐτοί πού ἦταν μέ τό Σευηριανό «ἀφοῦ πῆραν ἀρκετά χρήματα»¹³ ἔφυγαν μέσα ἀπό τά βουνά καί μέρη πού δέν εἶχαν δρόμους, ἀποφεύγοντας τόν ἀνθρώπινο φόβο, ἐνῶ τούς διατρυποῦσε ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, πού ἀγνόησαν.

Ὅταν ὁμως τελείωσε τό θέαμα τοῦ λαοῦ καί ὁ λαός μπῆκε στήν πόλη, πληροφορηθήθηκε τήν περιπέτεια τοῦ Πορφυρίου καί τήν ἐνέργεια τοῦ Ἄκακίου. Ἀφοῦ περίμεναν λοιπόν τό βράδυ ἐκεῖνο μέχρι τήν ἐπόμενη ἡμέρα, σάν νά προσβλήθηκαν ἀπό μοιχεία, σηκώθηκαν καί συγκεντρώθηκαν ὅλοι μέ φωτιά καί φρύγανα, ἐπειδὴ ἤθελαν νά ἐξαφανίσουν τόν Πορφύριο μαζί μέ τά δωμάτια. Καί ὁ Πορφύριος, ὁ ὁποῖος δέν ἀγνοοῦσε μέ πόσο μίσος τόν μισοῦσαν, ἀφοῦ ἐγκατέλειψε τό Θεό, καταφεύγει στό διοικητή τοῦ στρατοπέδου καί, γεμίζοντας τά χέρια του μέ χρήματα, τόν ὀδήγησε ἐναντίον τῶν ἀκροατῶν τοῦ Σωτήρα, ἀφοῦ τόν ἔστρεψε ἀπό τούς Ἰσαυρικούς πολέμους. Καί οἱ ληστρικότατοι Ἰσαυροὶ κυρίευσαν τίς πόλεις Ρωσό καί Σελεύκεια, ἐνῶ ὁ Πορφύριος καί ὁ κόμης Οὐαλεντίνος λεηλατοῦσαν μέ τούς στρατιῶτες τήν ἐκκλησία τῶν ὀρθοδόξων, πατώντας μέ τά πόδια τους τό φοβερότατο σημεῖο τοῦ σταυροῦ, πού ἔφεραν σάν διδάσκαλο ἐπάνω στους ὤμους καί τό λιτάνευαν στήν ἄσπαρτη γῆ. Ὅταν πέρασαν μερικές ἡμέρες, στέλνει γρήγορα στήν πρωτεύουσα καί προετοιμάζει κοντά σέ τέτοιους ἄρχοντες νά ἐκλεγεί διοικητής τῆς νύχτας κάποιος δικός του ἄγιος γέροντας, δύστροπος καί διεστραμμένος, γιά νά αἰχμαλωτίσει τήν πόλη, ἀφοῦ μπορούσε ἄφοβα νά συκοφαντεῖ τούς σπουδαίους ἀνθρώπους, ἐνεργώντας ὅπως ἀκριβῶς καί ὁ θεομάχος Νέρωνας¹⁴. Γιατί δέν εἶχε τή δύναμη νά πείθει μέ τό

14. Νέρων· αὐτοκράτορας τῆς Ρώμης (54-68), σκληρός καί τυραννικός, διώκτης τοῦ χριστιανισμοῦ.

αὐτῷ τὸ λόγῳ πείθειν, ἀλλὰ ἀλογία καὶ δυσμενεῖα θλίβειν, οὐκ ἔχοντι σκοπὸν ἀρέσαι Θεῷ, πλανωμένας προσάγοντι ψυχάς, ἀλλ' ἐμπλήσαι ὀφιώδη γαστέρα ἐπὶ τῷ στήθει βαδίζουσας. Εἰσὶν οὖν καὶ ἄκοντες οἱ λαοὶ τῷ μὲν δοκεῖν συναγόμενοι
5 φόβῳ τῶν αἰκισμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τῇ δὲ ἀληθείᾳ δυσφημοῦντες αὐτῶν τὴν ζωὴν, ἔξιν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν ἀναμένοντες.

Πρὸς ταῦτα ὁ Θεόδωρος ἐκπληττόμενος ἔλεγε·

Ο ΔΙΑΚ. Παρὰ φύσιν ὀρῶ τῶν λόγων τὰ πράγματα, πάτερ.
10 Ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ κενόδοξοι, ἀνθρωπάρεσκοι ὄντες, καὶ κόλακες εὐρίσκονται καὶ τραπέζας πολυτελεῖς ἐπιτεχνῶνται, τοῦ ἀγαπηθῆναι χάριν καὶ καλοὶ ἀκοῦσαι, καὶ ἐμπτυσμάτων ἀνεχόμενοι πολλάκις. Πῶς τοίνυν ὁ Πορφύριος, ἢ ἄλλοις τις, τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰς τιμωρίας καὶ τὰς ἐξορίας ἐξήσκησαν,
15 ἀπορῶ.

Ο ΕΠΙΣΚ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ θαυμαστόν, Θεόδωρε, ὅτι εἰς τοσοῦτον κακίας ἡλάκασι μέτρον, ὡς οὐ μόνον μὴ σπεύδειν ἀρέσκειν ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπὲρ τῶν πραττομένων αἰσχύνῃς μὴδ' ὄλως φροντίζειν· κακία γὰρ κακίας ἐν κακίᾳ
20 προάγει. Τότε γὰρ ἡ κακία προβάλλεται τὴν κενοδοξίαν, ὅτε ἐλπίζει κρατεῖν διὰ τῆς κολακείας τῶν ἀνοήτων· ὅταν δὲ ἀνώτεροι εὐρεθῶσιν καὶ κολακείας καὶ τραπέζης οἱ θηρευόμενοι, τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰς τιμωρίας προφέρει, ἵν' οὓς οὐκ ἐδελέασεν τραπέζῃ ἢ κολακείᾳ, καταπτῆξῃ ἀπανθρωπία καὶ
25 δέει, ὡς ἐπὶ τῶν μαρτύρων. Ἐκεῖ γὰρ ἀμφοτέρω ἐτεκταίνοτο, καὶ ἡ διὰ δώρων καὶ τιμῶν μηχανευομένη παγίς, τοὺς περὶ τὰ δοξάρια κεχηνότας θηρῶσα, καὶ ἡ διὰ κολάσεων ἀπειλή, τήγανα καὶ ἀρδρῆμβολα καὶ θηρία καὶ ὅσα περὶ σφοδρὰν ὀδύνην ἐπιτήδεια εὐτρεπιζουσα, τοὺς ἀνδρείους καὶ φιλο-
30 θέους ἀναδεικνύσα.

Ὁ μέντοι κληρὸς ὁ Ἀντιοχέων ὁ ἐπίσημος κεκρυμμένως συνάγει, μὴδὲ πλησιάζων τοῖς τοίχοις τῆς ἐκκλησίας, καὶ πᾶσα ἡ ἐπίσημος γυναικωνίτις, δι' ἧς μάλιστα ἐκφρονες γεγόνασιν οἱ ἀργυρολόγοι τῶν ἡγουμένων. Περὶ δὲ τῶν Κωνσταντινουπό-
35 λεως τί δεῖ καὶ λέγειν, ὅσον πλῆθος ἀπέστη τῆς ἐκκλησίας,

λόγο, αλλά νά στενοχωρεῖ μέ παραλογισμό καί ἐχθρότητα, ἐπειδή δέν εἶχε σκοπό νά γίνει εὐάρεστος στό Θεό, ὀδηγώντας σ' αὐτόν ἀμαρτωλές ψυχές, ἀλλά νά γεμίσει τήν κοιλιά του πού σάν τό φίδι βάδιζε πάνω στό στήθος του¹⁵. Εἶναι λοιπόν καί χωρίς τή θέλησή τους μερικοί ἄνθρωποι πού περιμένουν ν' ἀποκτήσουν τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή φαινομενικά συγκεντρώνονται στήν ἐκκλησία ἀπό τό φόβο τῶν βασανιστηρίων, στήν πραγματικότητα ὁμως περιφρονοῦν τή ζωή τους.

Σ' αὐτά ὁ Θεόδωρος κατάπληκτος ἔλεγε·

Ο ΔΙΑΚ. Ἐφύσικα βλέπω τά πράγματα τῶν λόγων σου, πάτερ. Γιατί τίς περισσότερες φορές οἱ ματαιόδοξοι, ἐπειδή θέλουν ν' ἀρέσουν σέ ἄνθρώπους, καί κόλακες γίνονται καί πλούσια τραπέζια ἐπινοοῦν, γιά ν' ἀγαπηθοῦν καί ν' ἀκούσουν ὅτι εἶναι καλοί, ἀνεχόμενοι πολλές φορές ἀκόμη καί φτυσίματα. Πῶς λοιπόν ὁ Πορφύριος, ἢ κάποιος ἄλλος, χρησιμοποίησαν τίς ἀπειλές καί τίς τιμωρίες καί τίς ἐξορίες, ἀπορωῶ.

Ο ΕΠΙΣΚ. Αὐτό λοιπόν εἶναι τό παράδοξο, Θεόδωρε, ὅτι δηλαδή εἶχαν φθάσει σέ τόσο μεγάλο μέγεθος κακίας, ὥστε ὄχι μόνο δέν προσπαθοῦσαν ν' ἀρέσουν στούς ἄνθρώπους, ἀλλά καί δέ φρόντιζαν καθόλου γιά τή ντροπή τῶν πράξεών τους, γιατί ἡ κακία μεγαλώνει μέσα σέ κακία τίς κακίες. Τότε λοιπόν ἡ κακία μεταχειρίζεται σάν πρόφαση τή ματαιοδοξία, ὅταν ἐλπίζει πῶς θά ὑπερισχύσει μέ τήν κολακεία στούς ἀνόητους. Ὅταν ὁμως αὐτοί πού εἶναι τό θήραμα ἀποδειχθοῦν ἀνώτεροι καί ἀπό τήν κολακεία καί ἀπό τά τραπέζια, χρησιμοποιοῦν τίς ἀπειλές καί τίς τιμωρίες, ὥστε, ὅσους δέ δελέασε μέ τραπέζια ἢ τήν κολακεία, νά τούς φοβερίσει μέ τήν ἀπανθρωπιά καί τόν τρόμο, ὅπως στήν περίπτωση τῶν μαρτύρων. Γιατί ἐκεῖ ἐπινοοῦνταν καί τά δύο, ἢ παγίδα πού στήνόταν μέ δῶρα καί τιμές, γιά νά πιάσει αὐτούς πού ἄνοιγαν τό στόμα τους γι' ἀσήμαντα ἀξιώματα, καί ἡ ἀπειλή μέ τιμωρίες, ἐτοιμάζοντας τηγάνια καί ὄργανα γιά στρεβλώσεις καί θηρία καί ὅσα ἦταν κατάλληλα νά προξενήσουν φοβερό πόνο, ἀνακηρύσσοντας τούς ἀνδρείους καί τούς εὐσεβεῖς.

Οἱ σεβάσμιοι λοιπόν κληρικοί τῆς Ἀντιόχειας μαζεύονται στά κρυφά, χωρίς νά πλησιάζουν οὔτε στούς τοίχους τῆς ἐκκλησίας, ὅπως καί ὅλες οἱ ἐξέχουσες γυναῖκες, γιά τίς ὁποῖες μάλιστα ἐγιναν παράφρονες οἱ ἀργυρολόγοι ἀπό τούς ἄρχοντες. Ὅσο ἀφορᾷ ὁμως τά πράγματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τί χρειάζεται νά πῶ, πόσο πλῆθος ἀπομακρύνθηκε ἀπό τήν ἐκκλησία καί μαζευόταν στήν

συνάγον ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, ὡς προειρηκάμεν, ὡς μηδὲ τοὺς κρατοῦντας τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἔχειν τοσοῦτους ἀκροατὰς τῆς σιγῆς; Λόγος γὰρ οὐδαμοῦ παρ' αὐτοῖς.

- 5 Ὁ ΔΙΑΚ. Ἠλευθέρωσάς μου τὴν διάνοιαν, πάτερ, τῇ ἀμφιβολίᾳ δεδουλωμένην, τοῖς ὀφθαλμοῖς μου παραστήσας τὰ πράγματα. Ἡ γὰρ συμφωνία τῶν λόγων καὶ ἡ ἄσκητος διήγησις ἐπληροφόρησέν με ἀληθῆ εἶναι τὰ γεγενημένα· ἀδύνατον γὰρ ψευδῆ λόγον ἑαυτῷ συμφωνῆσαι. Ἀνεπαχθῶς τοίνυν διῆγησαι ἡμῖν καὶ τὰ κατὰ τὴν Ὀλυμπιάδα, εἰ γέ τίς σοι
10 γνῶσις.

Ὁ ΕΠΙΣΚ. Ποίαν ταύτην; Ἐπειδὴ εἰσι καὶ ἕτεροι.

Ὁ ΔΙΑΚ. Τὴν διάκονον Κωνσταντινουπόλεως, νύμφην ποτὲ γενομένην Νεβριδίου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων.

Ὁ ΕΠΙΣΚ. Καὶ πάνυ γε οἶδα.

- 15 Ὁ ΔΙΑΚ. Ποταπὴ γυνὴ τυγχάνει οὕσα;

Ὁ ΕΠΙΣΚ. Μὴ λέγε “γυνή”, ἀλλ’ “οἶος ἄνθρωπος”. ἀνὴρ γὰρ ἐστὶ παρὰ τὸ τοῦ σώματος σχῆμα.

Ὁ ΔΙΑΚ. Ἐν τίνι;

- 20 Ὁ ΕΠΙΣΚ. Ἐν τε θίῳ καὶ πόνοις καὶ γνώσει καὶ τῇ τῶν περιστάσεων ὑπομονῇ.

Ὁ ΔΙΑΚ. Πῶς οὖν ὁ Θεόφιλος αὐτὴν ἐλοιδόρησεν;

Ὁ ΕΠΙΣΚ. Ποῖος οὗτος;

Ὁ ΔΙΑΚ. Ὁ Ἀλεξανδρέων ἡγούμενος.

Ὁ ΕΠΙΣΚ. Ἔοικάς μοι, Θεόδωρε, τοὺς τοσοῦτους διαούλους

- 25 τῶν λόγων λήθη κεκαλυφέναι.

Ὁ ΔΙΑΚ. Ἐν τίνι;

- 30 Ὁ ΕΠΙΣΚ. Ὁ τῆς ἀληθείας μὴ φεισάμενος, ἀλλὰ ταύτην καταπατήσας, ὡς οἱ προάγοντες λόγοι παρέστησαν, καὶ ὁ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ὑπ’ οὐρανόν, δι’ ἣν ὁμονογενῆς, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐσκύλη, ἵνα ταύτην ἐνώση, μὴ τιμήσας, ἀλλ’ ἐνυβρίσας τῷ σχήματι, γυναικὸς ἔχει φείσασθαι χῆρας, ἐν προσευχαῖς τὸ ζῆν ἀναλισκούσης; Ἐμπερινόστησον καὶ ἴδε εἰτινά ποτε τῶν κακῶν ἐλοιδόρησεν, μισευλαθῆς ὑπάρχων αἰεὶ. Διὰ τί δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ οὐ στοχάζῃ, πῶς εἰσιν
35 ἐναντίαι ἀλλήλαις; Ἐπιφάνιον γὰρ τὸν μακάριον τὸν Κωνσταντίας τῆς Κύπρου ἐπίσκοπον, τριάκοντα ἕξ ἔτη ἄρξαντα τῆς ἐκκλησίας, δυσφημήσας, ὡς αἰρετικὸν ἢ σχισματάρην ἐπὶ Δαμάσου καὶ Σιρικίου τοῦ μακαρίου, ὕστερον ἐν τῇ πρὸς τὸν

ὑπαιθρο, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, ὥστε οὔτε οἱ ἰσχυροὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων νά ἔχουν τόσους ἀκροατές τῆς σιγῆς τους; -γιατί λόγος ἀπ' αὐτούς δέν ἀκουόταν πουθενά.

Ο ΔΙΑΚ. Μοῦ ἐλευθέρωσες τή διάνοια, πάτερ, πού ἦταν δούλη στήν ἀμφιβολία, παρουσιάζοντας στά μάτια μου τά πράγματα. Γιατί ἡ συμφωνία τῶν λόγων καί ἡ καθαρή ἀφήγηση μέ πληροφόρησε ὅτι εἶναι ἀληθινά τά γεγονότα, ἀφοῦ εἶναι ἀδύνατο ὁ ψεύτικος λόγος νά συμφωνήσει μέ τόν ἑαυτό του. Ἐνανόχλητα λοιπόν ἀφηγήσου μας καί τά σχετικά μέ τήν Ὀλυμπιάδα, ἐάν βέβαια ξέρεις κάτι.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ποιά ἐννοεῖς; γιατί ὑπάρχουν καί ἄλλες.

Ο ΔΙΑΚ. Τή διακόνισσα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πού ἔγινε κάποτε νύφη τοῦ Νεβριδίου ἑνός ἀπό τούς ἐπάρχους τῆς πόλης.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καί πολλά μάλιστα ξέρω.

Ο ΔΙΑΚ. Τί γυναίκα εἶναι αὐτή;

Ο ΕΠΙΣΚ. Νά μή λέγεις «γυναίκα», ἀλλά «τί ἄνθρωπος»· γιατί εἶναι ἄνδρας παρά τό σχῆμα τοῦ σώματός της.

Ο ΔΙΑΚ. Σέ τί;

Ο ΕΠΙΣΚ. Καί στή ζωή καί στούς κόπους καί στή γνώση καί στήν ὑπομονή τῶν περιστάσεων.

Ο ΔΙΑΚ. Πῶς λοιπόν ὁ Θεόφιλος τήν κατηγόρησε;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ποιός εἶναι αὐτός;

Ο ΔΙΑΚ. Ὁ πατριάρχης τῆς Ἀλεξάνδρειας.

Ο ΕΠΙΣΚ. Μοῦ φαίνεσαι, Θεόδωρε, ὅτι ξέχασες τούς τόσους ἀγῶνες τῶν λόγων μου.

Ο ΔΙΑΚ. Σέ τί;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐκεῖνος πού δέ σεβάσθηκε τήν ἀλήθεια, ἀλλά πού τήν καταπάτησε, ὅπως οἱ προηγούμενοι λόγοι παρουσίασαν, καί ἐκεῖνος πού δέν τίμησε τήν ἐπίγεια Ἐκκλησία, γιά τήν ὁποία ὁ μονογενῆς Υἱός, ὅπως λέγεται κοινά, ξεσχίσθηκε γιά νά τήν ἐνώσει, ἀλλά πού τήν πρόσβαλε μέ τό σχῆμα του, μπορεῖ νά σεβασθεῖ χήρα γυναίκα, πού ξοδεύει τή ζωή της στίς προσευχές; Ψάξε παντοῦ καί δές ἐάν κατηγόρησε ποτέ κάποιον ἀπό τούς κακοῦς, ἐπειδή πάντοτε αὐτός μισοῦσε τήν εὐσέβεια. Γιατί ὁμως δέ συμπεραίνεις καί ἀπό τίς ἐπιστολές του, πῶς εἶναι ἀντίθετες μεταξύ τους; Γιατί τόν μακάριο Ἐπιφάνιο τόν ἐπίσκοπο τῆς Κωνσταντίας Κύπρου, πού διοίκησε τήν ἐκκλησία τριάντα ἔξι χρόνια, ἀφοῦ τόν κακολόγησε ὡς αἰρετικό ἢ σχισματικό στό Δάμασο¹⁶, καί τό μακάριο Σιρίκιο¹⁷, ὕστερα στήν ἐπιστολή του

16. Πάπας Ρώμης (366-384).

17. Πάπας Ρώμης (384-398).

πάπαν Ἰννοκέντιον ἐπιστολῇ λοιδορῶν τὸν μακάριον Ἰωάννην, εὐρίσκεται ἀγιώτατον ὀνομάζων τὸν Ἐπιφάνισιν. Ποσάκις δὲ θέλεις καὶ τὰ γόνατα ταύτης ἐφίλησεν, ἐλπίδι τοῦ ἀργυρίου, ἣν νῦν λοιδορεῖ, ἐκείνης χαμαὶ πιπτούσης ἐπὶ τῷ
5 πράγματι καὶ δάκρυα ῥαινούσης, ἐπισκόπου ταῦτα ποιούντος; Πλὴν ἐν τίνι ἐλοιδόρησεν αὐτήν;

Ο ΔΙΑΚ. Ὡς ὑποδεξαμένην τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ῥιφέντας μοναχοὺς.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καὶ ἔξεστιν ἐπισκόπῳ ἢ πρέπον ὄλωσ ῥίπτειν τὸν
10 τυχόντα μαθητὴν, μήτι γε καὶ μονάζοντα;

Ο ΔΙΑΚ. Ὡς ἐὰν παρώξυναν αὐτὸν ἢ κακῶς εἶπον.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καὶ τὴν ἰδίαν ὀργὴν ὠφείλεν ἐκπληρῶσαι, φροντίζων τῆς κατηγορίας; Πῶς ἔτι οὗτος τὰς Χριστοῦ ὕβρεις ζητήσῃ, ὁ περὶ τὰς ἰδίας ἀσχολούμενος δόξας; Διὰ τί δὲ ὄλωσ
15 τὸν εἰπόντα διδάσκαλον οὐκ ἐμμήσατο, "Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν";

Ο ΔΙΑΚ. Τί οὖν, ὡς εἰ ἑτερόδοξοι ὑπῆρχον οἱ μονάζοντες;

Ο ΕΠΙΣΚ. Καὶ πάντως ἔδει διορθώσασθαι καὶ πεῖσαι, μὴ γὰρ ῥίψαι.

20 Ο ΔΙΑΚ. Ὡς εἰ καὶ τοῦτο ἐποίησεν, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐπέισθησαν φιλόνοικοι ὄντες;

Ο ΕΠΙΣΚ. Τὸ ἀποστολικὸν ἔδει ποιῆσαι· "Τὸν αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδῶς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος"· μὴ γὰρ ῥίψαι καὶ λεηλατῆσαι καὶ
25 ἔξω τῆς θρεψαμένης ἀπελάσαι μετὰ τῆς τῶν ἀρχόντων ἀπειλῆς.

Ο ΔΙΑΚ. Τελείου ἀνδρός μοι λέγεις μέτρα καὶ θεοφιλοῦς καὶ ἀνεξικάκου.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καὶ μὴν οὐκ ἔστι μέγα ἐγκώμιον τὸν ἥττονα
30 βαστάσαι. Πλὴν εἰ μὴ ἔστι τέλειος, ὅσον ἦκει, πῶς καὶ ἐπίσκοπος ὁ τοιοῦτος; Ἀτελῆς γὰρ ἀτελῶν οὐδέποτε προνοῆσει. Πῶς δὲ καὶ Θεόφιλος λέγεται, μὴ φιλῶν τὸν Θεόν, δι' ὃν ὠφείλεν τὰς τῶν ἀνθρώπων ὕβρεις ῥαδίως φέρειν; Εἰ δὲ Θεὸν οὐ φιλεῖ, δῆλον οὐδὲ ἑαυτὸν· ὁ δὲ ἑαυτοῦ ἐχθρός, πῶς λοιπὸν
35 ἄλλους φιλήσῃ; Οὐκοῦν οὐδὲν ξένον, εἰ τούτου χάριν ἔψεξεν Ὀλυμπιάδα ὡς τοὺς μονάζοντας δεξαμένην.

πρός τόν πάπα Ἰννοκέντιο¹⁸, κατηγορώντας τό μακάριο Ἰωάννη, ὀνομάζει ἀγιότατο τόν Ἐπιφάνιο. Καί ὁπόσες φορές νομίζεις δέν φίλησε τά γόνατά της, μέ τήν ἐλπίδα τῶν χρημάτων, ἐκείνην πού τώρα βρῖζει, ὅταν ἐκείνη ἔπεφτε κάτω γι' αὐτό καί ἔχυνε δάκρυα, ἀφοῦ ἐπίσκοπος ἔκαμνε αὐτά; Ἄλλά γιατί κατηγορήσε αὐτήν;

Ο ΔΙΑΚ. Ἐπειδή ὑποδέχθηκε τούς μοναχοὺς πού ἀπομάκρυνε αὐτός.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καί ἐπιτρέπεται στόν ἐπίσκοπο ἢ εἶναι σωστό ν' ἀπομακρύνει τελειῶς ἕναν ὁποιοδήποτε μαθητή, καί μάλιστα ὅταν εἶναι καί μοναχός;

Ο ΔΙΑΚ. Σάν νά τόν ἐξόργισαν ἢ νά τόν κακολόγησαν.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καί τή δική του ὀργή ἔπρεπε νά πραγματοποιήσῃ, φροντίζοντας γιά τήν κατηγορία; καί πῶς αὐτός θά ζητήσῃ τίς ὕβρεις τοῦ Χριστοῦ, αὐτός πού ἀσχολεῖται μέ τούς δικούς του ἐπαίνοους; Καί γιατί δέ μιμήθηκε καθόλου τό διδάσκαλο πού εἶπε, «Ὅταν μᾶς βρῖζουν, εὐλογοῦμε;»¹⁹.

Ο ΔΙΑΚ. Τί λοιπόν, μήπως ἦταν ἑτερόδοξοι οἱ μοναχοί;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ὅπωςδήποτε θά ἔπρεπε νά τούς διορθώσει καί νά τούς πείσει, ὄχι βέβαια νά τούς ἀπομακρύνει.

Ο ΔΙΑΚ. Μήπως τό ἔκαμε καί αὐτό, αὐτοὶ ὅμως δέν πείσθηκαν, ἐπειδή ἦταν φιλόνηκοι;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐπρεπε νά κάμει τό ἀποστολικό: «Τόν αἰρετικό ἄνθρωπο, ὕστερα ἀπό τήν πρώτη καί τή δεύτερη συμβουλή, παράτησέ τον, γνωρίζοντας ὅτι ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος ἔχει διαστραφεῖ»²⁰. Δέν ἔπρεπε λοιπόν νά τούς ἀπομακρύνει καί νά τούς λεηλατήσῃ καί νά τούς ἐξορίσῃ ἔξω ἀπό τή χώρα τους μέ τήν ἀπειλή τῶν ἀρχόντων.

Ο ΔΙΑΚ. Μοῦ λέγεις μέτρα πού ταιριάζουν σ' ἕναν τέλειο ἄνδρα καί εὐσεβῆ καί ἀνεξίκακο.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καί βέβαια δέν εἶναι μεγάλο ἐγκώμιο νά ὑπομένει κανεὶς τό χειρότερο. Ἄλλ' ἐάν δέν εἶναι τέλειος, ὅσο πρέπει, πῶς θά εἶναι καί ἐπίσκοπος ἕνας τέτοιος; Γιατί ὁ ἀτελής ποτέ δέ θά φροντίσῃ γιά τούς ἀτελεῖς. Πῶς ὅμως λέγεται καί Θεόφιλος, ἀφοῦ δέν ἀγαπάει τό Θεό, γιά τόν ὁποῖο ἔπρεπε νά ὑποφέρει εὐκόλα τίς ὕβρεις τῶν ἀνθρώπων; Ἐάν ὅμως τό Θεό δέν ἀγαπάει, εἶναι φανερό πῶς οὔτε τόν ἑαυτό του δέν ἀγαπάει· αὐτός ὅμως πού εἶναι ἐχθρός τοῦ ἑαυτοῦ του, πῶς θ' ἀγαπήσῃ στή συνέχεια τούς ἄλλους; Ἐπομένως δέν εἶναι καθόλου παράξενο, ἐάν γι' αὐτό κατηγορήσε τήν Ὀλυμπιάδα, ἐπειδή δηλαδή δέχθηκε τούς μοναχοὺς.

Ο ΔΙΑΚ. Ὁμολόγηται μὲν, ὅτι Θεόφιλος ὀργίλιον ἐποίησε πρᾶγμα, ῥίψας αὐτούς, εἴ τινες ἂν εἶεν, εἴτε ὀρθόδοξοι, εἴτε αἰρετικοί· ἢ μέντοι διάκονος οὐκ ᾤφειλεν αὐτούς ὑποδέξασθαι.

5 Ο ΕΠΙΣΚ. Τί σοι οὖν ἐφάνη; καλῶς πεποικέναι ἢ κακῶς;
Ο ΔΙΑΚ. Εἶπον ὅτι κακῶς.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καὶ ἡ εὐποιῖα κρίνεται ποτε;

Ο ΔΙΑΚ. Καὶ πάνυ γε, ὅταν ἢ ἐπὶ κακῶν καὶ μὴ ὀφειλόντων εὖ παθεῖν γινομένη.

10 Ο ΕΠΙΣΚ. Τίνες τοίνυν ἦσαν οἱ πεντακισχίλιοι, οὓς ἔδρεψεν ὁ Σωτῆρ ἐκ πέντε ἄρτων κριθίνων, καλοὶ ἢ κακοὶ;

Ο ΔΙΑΚ. Δηλονότι καλοὶ, ὡς παρὰ τοῦ Σωτῆρος τραφέντες.

Ο ΕΠΙΣΚ. Διὰ τί οὖν κριθίνοις ἐτράφησαν, καλοὶ ὄντες;

Ο ΔΙΑΚ. Διὰ σπάνην ἴσως πυρίνων καὶ λιμόν.

15 Ο ΕΠΙΣΚ. Πῶς οὖν ὄνειδίζονται ἐπὶ ἀπιστίᾳ, ὡς καλοὶ ἢ ὡς κακοὶ;

Ο ΔΙΑΚ. Εἰ ὄνειδίζονται, ὡς κακοὶ ὀδηλονότι.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καὶ δύνανται οἱ αὐτοὶ καλοὶ εἶναι καὶ κακοὶ;

Ο ΔΙΑΚ. Καὶ πάνυ γε.

20 Ο ΕΠΙΣΚ. Πῶς;

Ο ΔΙΑΚ. Ὡς μὲν πρὸς χείρονας καλοὶ, ὡς δὲ πρὸς κρείττονας κακοὶ.

Ο ΕΠΙΣΚ. Θαυμασίως εἴρηκας. Τούτῳ τοίνυν τῷ τρόπῳ καὶ οἱ μονάζοντες καὶ καλοὶ ἦσαν καὶ κακοὶ. Καὶ ἡ μὲν πιστοτάτη
25 ὡς καλοὺς αὐτούς ἐξένισεν, ὁ δὲ θαυμάσιος ὡς κακοὺς ἐῤῥύψεν, ὅπερ οὐκ ἔδει.

Ο ΔΙΑΚ. Ἄλλ' ἐρεῖ σοι, ὅτι "Ἐπὶ λύπη ἐμῇ ἐδέξω τοὺς ἐχθροὺς μου".

Ο ΕΠΙΣΚ. Ὅλωσ μὲν οὖν ἥττημα αὐτῷ ἐστίν, ὅτι καὶ
30 ἐχθροὺς ὀνομάζει, ὁ χρεώστης τῶν ὕβρεων ὡς Χριστοῦ μιμη-
τήσ.

Ο ΔΙΑΚ. Ποῦ δαὶ ὄνειδίζονται οἱ πεντακισχίλιοι ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος, ὡς εἴρηκας; Οὐ γὰρ ἀναφέρονται.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἦνίκα συναθροισθέντες ἐκ δευτέρου προσῆλ-
35 θον τῷ Ἰησοῦ, ἀκούσαντες: "Ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἶδετε σημεῖα καὶ τέρατα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε".

21. Βλ. Ἰω. 6, 5-13· Ματθ. 14, 13-21· Μάρκ. 6, 30-44 καὶ Λουκᾶ 9, 7-17.

22. Ἰω. 6, 25. 26.

Ο ΔΙΑΚ. Είναι ἀλήθεια βέβαια, ὅτι ὁ Θεόφιλος ἐνέργησε ὀργισμένα, ἀπομακρύνοντας αὐτούς, ὁποιοιδήποτε καί ἂν ἦταν, εἴτε ὀρθόδοξοι, εἴτε αἰρετικοί· ἡ διακόνισσα ὁμῶς δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς δεχθῆι αὐτούς.

Ο ΕΠΙΣΚ. Τί λοιπὸν σοῦ φαίνεται; ἔκανε καλὰ ἢ κακά;

Ο ΔΙΑΚ. Εἶπα πῶς ἔκανε κακά.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καί ἡ εὐεργεσία καταδικάζεται ποτέ;

Ο ΔΙΑΚ. Καί πολὺ μάλιστα, ὅταν γίνεται σέ κακοὺς καί σ' ἐκείνους πού δὲν πρέπει νὰ εὐεργετοῦνται.

Ο ΕΠΙΣΚ. Τί λοιπὸν ἦταν οἱ πέντε χιλιάδες, πού ἔθρεψε ὁ Σωτήρας ἀπὸ πέντε ψωμιά κριθαρένια²¹, καλοὶ ἢ κακοὶ;

Ο ΔΙΑΚ. Ὅλοφάνερα καλοὶ, ἀφοῦ τοὺς ἔθρεψε ὁ Σωτήρας.

Ο ΕΠΙΣΚ. Γιατί λοιπὸν τοὺς ἔθρεψε μὲ κριθαρένια ψωμιά, ἀφοῦ ἦταν καλοὶ;

Ο ΔΙΑΚ. Ἐκείνη ἴσως σιταρένιων καί ἀπὸ πείνα μεγάλη.

Ο ΕΠΙΣΚ. Πῶς λοιπὸν κατηγοροῦνται γιὰ τὴν ἀπιστία τους, ὡς καλοὶ ἢ ὡς κακοὶ;

Ο ΔΙΑΚ. Ἀφοῦ κατηγοροῦνται, εἶναι φανερό ὡς κακοὶ.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καί μποροῦν οἱ ἴδιοι νὰ εἶναι καί καλοὶ καί κακοὶ;

Ο ΔΙΑΚ. Βεβαίωτατα.

Ο ΕΠΙΣΚ. Πῶς;

Ο ΔΙΑΚ. Σέ σύγκριση μὲ τοὺς χειρότερους εἶναι καλοὶ, ἐνῶ σέ σύγκριση μὲ τοὺς καλύτερους εἶναι κακοὶ.

Ο ΕΠΙΣΚ. Θαυμάσια μίλησες. Κατὰ τὸν ἴδιο λοιπὸν τρόπο καί οἱ μοναχοὶ ἦταν καί καλοὶ καί κακοὶ. Καί αὐτὴ πού ἦταν πάρα πολὺ πιστὴ τοὺς φιλοξένησε ὡς καλοὺς, ἐνῶ ὁ θαυμάσιος τοὺς ἀπομάκρυνε ὡς κακοὺς, πράγμα πού δὲν ἔπρεπε νὰ κάνει.

Ο ΔΙΑΚ. Ἄλλὰ θά σοῦ πεῖ, ὅτι «Γιὰ δική μου λύπη δέχθηκες τοὺς ἐχθρούς μου».

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἀποτελεῖ λοιπὸν πλήρη ἀποτυχία γι' αὐτόν, ἐπειδὴ τοὺς ὀνομάζει καί ἐχθρούς, αὐτός πού εἶναι χρεώστης τῶν ὕβρεων σάν μμητῆς τοῦ Χριστοῦ.

Ο ΔΙΑΚ. Ποῦ λοιπὸν κατηγοροῦνται οἱ πέντε χιλιάδες ἀπὸ τὸ Σωτήρα, ὅπως εἶπες; γιατί δὲν ἀναφέρονται.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ὅταν συγκεντρώθηκαν καί ἤρθαν γιὰ δευτέρη φορὰ στὸν Ἰησοῦ, ἀκούοντας· «Μὴ ζητᾶτε, ὄχι γιατί εἶδατε ἀποδείξεις καί θαύματα, ἀλλὰ γιατί φάγατε ἀπὸ τὰ ψωμιά καί χορτάσατε»²².

Ὁ Θεόδωρος εἶπεν·

Ο ΔΙΑΚ. Σαφέστατα ἔχει.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ὁ δὲ ψεκτός, κατὰ τοῦτο καὶ κακός.

Ο ΔΙΑΚ. Μενούγγε.

5 Ο ΕΠΙΣΚ. Κακοὺς οὖν ἔθρεψεν, ἢ καλοὺς ὁ Σωτῆρ;

Ο ΔΙΑΚ. Ὁμολόγηται ὅτι κακοὺς· “Οὐ” γὰρ “χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ’ οἱ κακῶς ἔχοντες”.

Ο ΕΠΙΣΚ. Τί οὖν; Κακὸν πεποίηκεν Ὀλυμπιάς, τὸν ἑαυτῆς Κύριον μιμησαμένη, “Τὸν βρέχοντα καὶ ἀνατέλλοντα τὸν
10 ἑαυτοῦ ἥλιον ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους”; Κἂν οἱ Φαρισαῖοι ὀνειδίξωσι τοὺς μαθητάς, λέγοντες· “Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν μετὰ τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει”.

Ο ΔΙΑΚ. Ὡς ἔοικε, παρὰ τὴν σύνεσιν τῶν πολλῶν κακολογεῖται μὲν τὰ σεμνά, φιλεῖται δὲ τὰ αἰσχρά.

15 Ο ΕΠΙΣΚ. Πρὸς τί σοι οὗτος ὁ λόγος, φιλαληθέστατε Θεόδωρε;

Ο ΔΙΑΚ. Ὅτι εἰ μὴ σὺ ἐγύμνωσάς μοι τὸν λόγον, συλλογιστικῶς σαφηνίσας, εἰς τὴν ἀναίσθητον συναπηγόμην δόξαν, οὐ τῷ σκοπῷ τῆς ἐλευθερίας προσέχων, ἀλλὰ τοῖς Θεοφίλου
20 δρῦλοις.

Ο ΕΠΙΣΚ. Οὐκοῦν τὸ ἐνατίον, ἐὰν ἀποδειχθῶσιν οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι ἄνδρες οὐ μόνον οὐ κακοί, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἀπὸ κακίας πρὸς ἀρετὴν ἐπαναγαγόντες, δῆλος ἔσται ὁ τούτων διώκτης ἄξιος οὐ διωχθῆναι, ἀλλὰ ἐλεηθῆναι, ὡς τοὺς μὲν
25 καλοὺς αἰεὶ λυμαινόμενος, τοὺς δὲ κακοὺς ἀποδεχόμενος.

Ο ΔΙΑΚ. Οὕτως ἔχει, ὡς εἴρηκας. Κἂν γὰρ μὴ ἀποδειχθῶσιν ἐκεῖνοι σοφοί τε καὶ ἅγιοι (ὡς φασιν οἱ πολλοί), ἐκτὸς μέμψεως ἔσται ἡ Ὀλυμπιάς ἐκ τῶν προλαβόντων συλλογισμῶν, τὸ τοῦ Σωτῆρος μίμημα ἐπιδειξαμένη.

30 Ο ΕΠΙΣΚ. Καὶ ποῖαν μείζω ὀργᾶς μαρτυρίαν τῶν πράξεων, τὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἢ τὴν Θεοφίλου;

Ο ΔΙΑΚ. Ἄπαγε, παρακαλῶ· ὁμολόγηται γὰρ παρὰ πᾶσι κάκεινους αὐτὸν ἀπὸ τινος ὀργῆς καὶ φιλαρχίας ἐρρίφθαι, καὶ ταύτην ἀπὸ δεισιδαιμονίας καὶ ἐχθρας λελοιδωρηκέναι, προ-
35 φασισαμένου ἐκείνου τοὺς μονάζοντας. Ἄστοχῆσας γὰρ ἐπὶ

23. Λουκᾶ 5, 31.

24. Ματθ. 5, 45.

Ὁ Θεόδωρος εἶπε.

Ο ΔΙΑΚ. Εἶναι σαφέστατο τό πράγμα.

Ο ΕΠΙΣΚ. Αὐτός ὅμως πού εἶναι ἄξιος κατηγορίας, εἶναι ἐπίσης καί κακός.

Ο ΔΙΑΚ. Βεβαίωτατα.

Ο ΕΠΙΣΚ. Κακούς λοιπόν ἔθρεψε, ἢ καλούς ὁ Σωτήρας;

Ο ΔΙΑΚ. Ἔχει ἀποδειχθεῖ ὅτι κακούς, γιατί «δέν ἔχουν ἀνάγκη ἀπό ἱατρό οἱ ὑγιεῖς, ἀλλ' ὅσοι ἔχουν ἄσχημα στήν ὑγεία τους»²³.

Ο ΕΠΙΣΚ. Τί λοιπόν; ἔκαμε κακό ἡ Ὀλυμπιάδα πού μιμήθηκε τόν Κύριό της, «ὁ ὅποιος βρέχει καί ἀνατέλλει τόν ἥλιο του σέ δίκαιους καί ἄδικους»²⁴; ἀκόμα καί ἂν οἱ Φαρισαῖοι κατηγοροῦν τούς μαθητές του, λέγοντας· «Ὁ διδάσκαλός σας τρώγει καί πίνει μαζί μέ τούς τελῶνες καί τούς ἁμαρτωλούς»²⁵.

Ο ΔΙΑΚ. Ὅπως φαίνεται, ἀντίθετα μέ τή σύνεση τῶν πολλῶν, κατηγοροῦνται τά σεμνά, ἐνῶ ἀγαπιοῦνται τά αἰσχρά.

Ο ΕΠΙΣΚ. Τί σημαίνει αὐτός ὁ λόγος σου, φιλαληθέστατε Θεόδωρε;

Ο ΔΙΑΚ. Ὅτι θά παρασυρόμουν στήν ἀνόητη γνώμη, ἐάν δέ μοῦ γύμνωνες τό λόγο, ἐπεξηγώντας μέ συλλογιστικό τρόπο, γιατί δέν πρόσεχα στό σκοπό τῆς ἐλευθερίας, ἀλλά στούς θρύλους τοῦ Θεοφίλου.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐπομένως τό ἀντίθετο, ἐάν ἀποδειχθοῦν οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι ἄνδρες πώς ὄχι μόνο δέν ἦταν κακοί, ἀλλά καί πολλούς ἀπό τήν κακία ὀδήγησαν στήν ἀρετή, θά γίνει φανερό πώς ὁ διώκτης τους δέν εἶναι ἄξιος νά διωχθεῖ, ἀλλά νά ἐλεηθεῖ, ἐπειδή τούς μέν καλούς πάντοτε βλάπτει, ἐνῶ δέχεται τούς κακούς.

Ο ΔΙΑΚ. Ἔτσι ἔχει τό πράγμα, ὅπως εἶπες. Γιατί ἂν δέν ἀποδειχθοῦν ἐκεῖνοι καί σοφοί καί ἅγιοι (ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ πολλοί), θά εἶναι ἔξω ἀπό κάθε κατηγορία ἡ Ὀλυμπιάδα σύμφωνα μέ τούς προηγουμένους συλλογισμούς μας, ἐπειδή ἔδειξε τή μίμηση τοῦ Σωτήρα.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καί ποιά θεωρεῖς μεγαλύτερη μαρτυρία τῶν πράξεων, τοῦ Εὐαγγελίου ἢ τοῦ Θεοφίλου;

Ο ΔΙΑΚ. Σταμάτησε, σέ παρακαλῶ. Γιατί ὅλοι ἔχουν παραδεχθεῖ ὅτι ὁ Θεοφίλος καί ἐκείνους τούς ἀπομάκρυνε ἀπό κάποια ὀργή του καί φιλαρχία, καί αὐτήν ἀπό δεισδαιμονία καί μίσος τήν ἔχει κατηγορήσει, μέ πρόφραση τούς μοναχοῦς. Ἀφοῦ λοιπόν ἀπέτυχε μέ

25. Ματθ. 9, 11 καί Μάρκ. 2, 16.

ταῖς δουλοπρεπέσι κολακείαις τοῦ μηδέν παρ' αὐτῆς εἰληφέναι πλὴν θρωμάτων ἢ ξενίων, εἰς λοιδορίαν ἐτράπη· τοῦτο γὰρ αὐτοῦ τὸ ἔθος ἐπὶ πάντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΖ'

5 Ο ΕΠΙΣΚ. Ἄκουε τοίνυν, διακόνων ἄριστε, ὁρῶ γάρ σε χρήσιμον τῷ κοινῷ· τὸ γὰρ σπουδαῖόν σου ἐν τῷ νέῳ ἐχέγγυον τοῦ ἐντιμον ἐν γῆρα ἔσσεσθαι. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων καὶ Χριστιανῶν γονέων Θεῷ ὑποταγέντες, οὐκ ἠνέσχοντο, οὐδὲ κομιδῇ νέοι, τῇ ματαιότητι δουλεῦσαι, οὐδὲ τοῖς
10 ὄχλοις συναναστραφῆναι, ἀλλὰ καταλαβόντες τὴν ἐκ μεσημβρίας ἀοίκητον πόρῳ που κειμένην τῆς οἴκουμένης, συνεστήσαντο καλύβας, ὅσον διαφυγεῖν τὴν ἐπάχθειαν τῆς ἡλιακῆς λαμπάδος καὶ τὴν δρόσον τὴν ἐκ τοῦ ἀέρος. Ἐν αἷς διάγοντες, εὐχαῖς καὶ ἀναγνώσμασι τὸν ἑαυτῶν κατηνάλωσαν χρό-
15 νον, τοσοῦτον θλιβέντες τοὺς καρπούς τῶν χειρῶν ἐν ἔργοις σωματικοῖς, ὅσον εἰς τροφήν εὐτελεῖ ἐπαρκέσαι, ἄμεινον ἠγησάμενοι συναγελάζεσθαι δορκάσι καὶ στρουθοῖς καὶ βουβάλοις ἢ συνευωχεῖσθαι τοῖς Θεὸν ἀγνοοῦσιν ἀνθρώποις. Τούτων ὁ μὲν γεραιότατος ἀμφὶ τὰ ἐνενήκοντα παριππάσας
20 ἔτη, συνανεστράφη τῷ μακαρίῳ Ἀντωνίῳ, Ἰέραξ καλούμενος, τὸ κύριον ὄνομα εἰσέτι καὶ νῦν ἐνισχύων· ὁ δ' ἕτερος, Ἀμμώνιος, σὺν δυσὶν ἀδελφοῖς ἀσκηταῖς καὶ ἐνὶ ἐπισκόπῳ, οἱ καὶ κλοιοφορήσαντες ἐπὶ Οὐάλεντος ἐξωρίσθησαν (ὡς πᾶσα ἐπιγινώσκει ἢ Ἀλεξάνδρεια), ἐξηκοντούσης· τοιοῦτοι ὄντες
25 ἐν γνώσει, ὡς μηδέν αὐτοὺς διαφεύγειν τῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς τοῖς πολλοῖς ἀπορουμένων.

Ὦν οἱ μὲν δύο ἐκοιμήθησαν τελευτήσαντες ἐν Κωνσταντινουπόλει· Ἀμμώνιος μὲν, ὡς οἱ περὶ Αὐρήλιον καὶ Σισίνιον διηγήσαντο, προφητεύσας περὶ τὴν ἔξοδον, ὡς μεγάλου διω-
30 γμοῦ ἐπιγενομένου καὶ σχίσματος ταῖς ἐκκλησίαις, αἰσχιστον

1. Ἀντώνιος ὁ μέγας (250-355)· διάσημος ἀσκητής, πατέρας τοῦ μοναχικοῦ βίου.

2. Εἶναι γνωστός μόνο ἀπὸ τὸν παρόντα διάλογο.

3. Αὐτοὶ εἶναι οἱ τέσσερις ὀνομαστοὶ Μακροὶ Ἀδελφοί. Ἐκτός ἀπὸ τὸν Ἀμμώνιο ὁ Παλλάδιος ἀναφέρει μὲ τὸ ὄνομά του μόνο τὸ Δίσκουρο. Οἱ ἄλλοι δύο ἦταν ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Εὐθύμιος.

τίς δουλοπρεπεῖς κολακεῖες του νά πάρει ἀπ' αὐτὴν κάτι, ἐκτός ἀπὸ φαγητά ἢ δῶρα φιλοξενίας, στράφηκε στὴν ὕβρη· γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ συνήθειά του σέ ὄλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΖ'

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἄκου λοιπόν, ἄριστε διάκονε, γιατί σέ βλέπω χρήσιμο στό κοινό· γιατί τό ὅτι εἶσαι σπουδαῖος τώρα πού εἶσαι νέος εἶναι ἀπόδειξη τοῦ ὅτι θά εἶσαι ἐντιμος στά γηρατεία. Οἱ ἄνδρες αὐτοί ἀπὸ μικρά παιδιά καί ἀπὸ χριστιανούς γονεῖς ἀφοῦ ὑποτάχθηκαν στό Θεό, δέν ἀνέχονταν, οὔτε ὅταν ἦταν ἐντελῶς νέοι, νά γίνουν δοῦλοι τῆς ἀμαρτίας, οὔτε νά συναναστραφοῦν μέ τούς δχλους, ἀλλ', ἀφοῦ ἐφθασαν στὴν ἔρημο πού εἶναι στά νότια καί βρίσκεται μακριά ἀπὸ κατοικούμενες περιοχές, ἔκαμαν καλύβες, γιά ν' ἀποφύγουν μόνο τὴν ἐνόχληση τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου καί τὴν ὑγρασία ἀπὸ τόν ἀέρα. Μένοντας σ' αὐτές, ξόδεψαν τά χρόνια τους μέ προσευχές καί ἀναγνώσματα, καί κουράζονταν σέ χειρωνακτικά ἔργα τόσο μόνο, ὅσο νά ἐπαρκέσουν γιά λιτή τροφή, θεωρώντας καλύτερο νά συναναστρέφονται μέ ζαρκάδια καί στρουθοκαμήλους ἢ καί μέ βουβάλια, παρά νά διασκεδάζουν μαζί μ' ἀνθρώπους πού ἀγνοοῦν τό Θεό. Ὁ γεροντότερος ἀπ' αὐτούς πού ξεπέρασε τά ἐνενήντα περίπου χρόνια, συναναστράφηκε μέ τό μακάριο Ἄντώνιο¹, ὀνομάζεται Ἰέρακας² καί διατηρεῖ τό κύριο ὄνομά του ἀκόμη καί σήμερα, ὁ ἄλλος ὁμως, ὁ Ἄμμώνιος, μαζί μέ δύο ἀδελφούς ἀσκητές καί ἓναν ἐπίσκοπο³, οἱ ὁποῖοι βασανίσθηκαν μέ κλοιούς τὴν ἐποχὴ τοῦ Οὐάλη⁴, ἐξορίσθηκαν (ὅπως ὅλη ἡ Ἀλεξάνδρεια ξέρει πολύ καλά), ἐνῶ ἦταν ἐξήντα χρονῶν. Εἶχαν τέτοια γνώση, ὥστε δέν τούς ξέφευγε καμιὰ ἀπὸ τίς ἀπορίες πού εἶχαν οἱ πολλοί γιά τίς Γραφές.

Ἄπ' αὐτούς οἱ δύο κοιμήθηκαν πεθαίνοντας στὴν Κωνσταντινού-λη⁵. Ὁ Ἄμμώνιος, ὅπως ἀφηγήθηκαν αὐτοί πού ἦταν μέ τόν Αὐρηλίον καί τό Σισίνιο⁶, προφήτευσε κοντά στό τέλος του, ὅτι ὅταν γίνει μεγάλος διωγμός καί σχίσμα στίς ἐκκλησίες, θά φέρει αἰσχροτάτο

4. Οὐάλης (364-378)· αὐτοκράτορας στό Ἀνατολικό Ρωμαϊκό Κράτος.

5. Πρόκειται γιά τούς Ἄμμώνιο καί Διόσκορο πού ὁ θάνατός τους συνέβηκε τό 403.

6. Ὁ Αὐρηλίος εἶναι γνωστός μόνο ἀπὸ τό διάλογο αὐτόν, ἐνῶ ὁ Σισίνιος ἔγινε ἀρχιεπίσκοπος Κων/πόλεως γιά ἓνα χρόνο καί δέκα μῆνες (426-427).

τέλος ἀπενεγκεῖν τοὺς αἰτίους καὶ οὕτως ἐνωθῆναι τὰς ἐκκλησίας· ὁ δὲ καὶ ἐκ μέρους γεγένηται καὶ γενῆσεται (ἐντεῦθεν γάρ τινων τὰ σώματα, ἐπισκόπων τε καὶ λαϊκῶν, ἡ νόσος παραλαβοῦσα ποικίλοις πάθεσιν ἐμερίζετο, πυρετῶ μὲν
 5 μαλακῶ τὰ σπλάγχνα διακαίουσα, κνησμῶ δ' ἀφορήτῳ τὴν ἐπιφάνειαν ὅλην τοῖς ὄνυσιν ἐξορύττουσα, κόλου τε συνεχεῖς ἀληθόνες. Τινὸς περὶ τε τοὺς πόδας ὑδρωπιῶντος οἰδήματα πελιδνά· ἐτέρου δὲ ῥεύματα περὶ τὰ τέσσαρα ἄρθρα θερμὸν ψυχρὸν τοὺς κακῶς ὑπογράψαντας δακτύλους ἔφρισεν, τοῦ
 10 τε ἤτρου φλεγμονή καὶ διὰ μορίου τινὸς σηπεδῶν δυσωδίαν εἰς μακρὸν παρατείνουσα, σκώληκας γεννῶσα. Ὁρθόπνοιά τε πρὸς τούτοις καὶ δύσπνοια καὶ πάντων τῶν μελῶν διατάσεις· φαντασίαι τε νυκτεριναὶ εἰς κύνας λυτῶντας καὶ ξιφῆρεις βαρβάρους, ἀλλόγλωσσον καὶ κυματώδη φωνὴν ἐξηχοῦντας,
 15 μετεσχηματίζοντο, αὔπνον τὸν ὕπνον ἀποτελοῦσαι. Ἐτερος δὲ ἐξ ἵππου πεσὼν καὶ καυληδὸν τὸ δεξιὸν κατεάξας σκέλος παραυτίκα τὸ ζῆν ἀπέρρηξεν· ἄλλος ἀποκλεισθεὶς τὴν φωνὴν ὀκταμηνιαῖῳ χρόνῳ ἐπὶ κλίνης ἐταριχεύετο, μηδὲ τῷ ἰδίῳ στόματι τὰς χεῖρας προσάγειν δεδυνημένος.
 20 Ἐτερος ζῶν τὰ σκέλη ἕως γονάτων κατ' ὀλίγον ἐπρίζετο ἐπὶ τριετίαν, ἐρυσσιπέλου δῆθεν. τὰς ἀφορμὰς γεννῶντος· ἄλλος τὴν γλῶσσαν οἰδήσας, ὡς φασί, μετὰ λάβρου πυρετοῦ, ὡς διάφραγμα κείσθαι τῷ στόματι ἀντεριδῶν τοῖς ὁδοῦσι, μὴ χωρούσης τῆς γλώσσης ἐν τῷ ὠρισμένῳ παρὰ τῆς φύσεως
 25 τόπῳ, ἐν πυξίῳ γράψας ἐξομολόγησιν ἐποιεῖτο. Καὶ ἦν ἰδεῖν θεῖλατον ὄργην διαφόροις τιμωρίαις στρατηγοῦσαν. Οἱ γὰρ τὸν τῶν ψυχῶν ἰατρὸν καὶ ἐπαιοιδὸν παροξύναντες καὶ μεταστήσαντες τοῦ τῆς σωτηρίας ἐργαστηρίου τὸν ὑποφήτην τούτου, τοῖς τῶν σωμάτων ἰατροῖς εἰς αἰκισμὸν παρεδίδοντο,
 30 ὀδύνην μὲν ἐπιχορηγοῦντων τοῖς νομιζομένοις φαρμάκοις, σωτηρίαν δ' οὐκ ἐμποιοῦντων. Τίς γὰρ ἰάσεται τὸν ὑπὸ Θεοῦ τιμωρούμενον; Ὡς ὁ προφήτης λέγει· “Μὴ ἰατροὶ ἀναστήσουσι καὶ ἐξομολογήσονται σοι;” Οὕτως ἀπώλλυντο πάντες οἱ ἀντιπράττοντες ἢ εἰρήνη τῆς ἐκκλησίας σου, Κύριε). Λέγεται
 35 δὲ τὸ μνημῆμα τοῦ μονάζοντος Ἀμμωνίου νόσους τὰς περὶ ῥίγος ἐλαύνειν· τέδαπται δὲ ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῶν Ἀποστόλων· πέραν

τέλος στους υπεύθυνους και έτσι θά ένωθοῦν οἱ ἐκκλησίες, πράγμα λοιπόν πού έγινε κατά ένα μέρος και θά γίνει (γιατί ἡ ἀρρώστια, ἀφοῦ παρέλαβε ἀπ' ἐδῶ τὰ σώματα μερικῶν, και ἐπισκόπων και λαϊκῶν, χωριζόταν σέ διάφορες παθήσεις, καιίγοντας τὰ σπλάχνα τους μέ χαμηλό πυρετό, βγάζοντας ὅλη τήν ἐπιφάνεια στά νύχια τους μέ δυσάρεστη φαγούρα, και προκαλώντας ἀδιάκοπους πόνους στό παχύ έντερο. Σέ κάποιον, πού ἔπασχε ἀπό ὕδρωπικία, και στά πόδια προξένησε μελανά πρηξίματα, ἐνῶ σ' ἄλλον τρεμούλα στά δάχτυλα πού κακῶς υπέγραψαν μέ ρεύματα ἄλλοτε θερμά και ἄλλοτε ψυχρά στίς τέσσερις ἀρθρώσεις, και φλεγμονή στό ὑπογάστριο, και σάπισμα σέ κάποιο μέλος, πού βγάζοντας δυσωδία ἐφθανε πολύ μακριά και γεννοῦσε σκουλήκια. Προκαλοῦσε ἀκόμη και έντονο ἄσθμα και δύσπνοια και κόπωση ὄλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος. Και νυχτερινές φαντασίες μεταβάλλονταν σέ λυσσασμένα σκυλιά και ὀπλισμένους μέ ξίφη βαρβάρους, πού ἐβγαζαν ἀλλόγλωσση και ἄγρια φωνή, κάνοντας ἄυπνο τόν ὕπνο. "Άλλος, ἀφοῦ ἔπεσε ἀπό τό ἄλογο και κυλιόμενος ἔσπασε τό δεξί του πόδι, πέθανε ἀμέσως. "Άλλος πού ἔχασε τή φωνή του μαράζωνε γιά ὀχτώ μῆνες στό κρεβάτι, χωρίς νά μπορεῖ νά φέρει τὰ χέρια στό στόμα του.

"Άλλος ἐνῶ ζοῦσε πριζόταν σιγά-σιγά στά πόδια μέχρι τὰ γόνατα γιά τρία χρόνια, και οἱ ἀφορμές προέρχονταν δῆθεν ἀπό ἀνεμοπύρωμα. "Άλλου πρίσθηκε ἡ γλώσσα του, ὅπως λέγουν, μέ δυνατό πυρετό, ὡστε νά εἶναι διάφραγμα μέσα στό στόμα πού ὑποστηρίζει τὰ δόντια, και ἐξομολογίόταν γράφοντας σέ ξύλινη πινακίδα, ἐπειδή ἡ γλώσσα του δέν ὑποχωροῦσε στή θέση πού τῆς ὄρισε ἡ φύση. Και ἦταν δυνατό νά δεῖ κανεῖς τή θεόσταλη ὀργή νά ὀδηγεῖ διάφορες τιμωρίες. Γιατί αὐτοί πού ἐξόργισαν τόν ἱατρό και θεραπευτή τῶν ψυχῶν και ἀπομάκρυναν ἀπό τό ἐργαστήριο τῆς σωτηρίας⁷ τόν προφήτη του, παραδίνονταν στους ἱατρούς τῶν σωμάτων γιά βλάβη τους, ἐπειδή μέ τὰ θεωρούμενα φάρμακα χορηγοῦν βέβαια πόνο, ἀλλά δέν φέρουν τή σωτηρία. Γιατί ποιός θά θεραπεύσει ἐκείνον πού τιμωρεῖ ὁ Θεός; -ὅπως λέγει ὁ προφήτης· «Μήπως οἱ ἱατροί θ' ἀναστήσουν τούς νεκρούς γιά νά σέ δοξολογήσουν;»⁸. "Έτσι χάθηκαν ὅλοι πού ἐναντιώνονταν στήν εἰρήνη τῆς ἐκκλησίας σου, Κύριε). Λέγεται ὅτι τό μνημα τοῦ μοναχοῦ Ἄμμωνίου θεραπεύει τίς σχετικές μέ τό ρίγος ἀσθένειες. "Έχει ταφεῖ στό μαρτύριο τῶν Ἄποστόλων, ἀπέναντι ἀπό

θαλάσσης. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Διοσκόρος, ὡς φασιν, εὐξάμενος πλείστα ἢ εἰρήνην ἰδεῖν τῶν ἐκκλησιῶν ἢ τέλος τὸ ἑαυτοῦ, κατηξιώθη τοῦ τέλους, ἐπειδὴ οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος τῆς εἰρήνης, ταφείς ἐν τῷ πρὸ τῆς πύλης μαρτυρίῳ, ὡς τὰς
 5 πλείστας τῶν γυναικῶν καταλειψάσας τῆς μάρτυρος τοὺς ὄρκους, κατὰ τῶν εὐχῶν Διοσκόρου ὀμνύειν. Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἀσκητῶν πολὺς μοι λόγος καταναλίσκεται εἰς τὸ διηγῆσασθαι, ἴσως ἐπειγομένου σου, φερώνυμε ἄνθρωπε.

Ο ΔΙΑΚ. Καὶ τίς οὕτω τρισάδλιος τοῖς τῆς ἀρετῆς διηγήμασι
 10 μὴ διδοὺς χώραν; Λέγε τοίνυν, παρακαλῶ, καὶ οἰωδῆποτε λόγῳ εὐλόγῳ ἀπάγγε μου τὸν νοῦν τῶν βιωτικῶν νοημάτων.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἔτσι τοίνυν ἕτερος Ἰέραξ, Ἑλληνικῶ μὲν καλούμενος ὀνόματι, πνευματικοῖς δὲ κεκοσμημένος τρόποις ὅς τὰ μὲν πρῶτα ἔξω πάσης Αἰγύπτου καὶ Θηβαΐδος ἐν τῷ
 15 Πορφυρίτῃ ὄρει μόνος ἀναχωρήσας, ἄνευ πνοῆς ἀνθρωπίνης, τέσσαρα ἐκατέρησεν ἔτη, μόναις ταῖς ἀρεταῖς ἀρκούμενος εἰς παράκλησιν· ἔπειτα δὲ τῇ τῆς Νιτρίας ἐρήμῳ εἴκοσι πέντε ἔτη ἅμα τοῖς προειρημένοις πατράσιν. Τούτῳ «δαίμονες» ἐπιστάντες (ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγῆσατο), πολυχρόνιον ζωὴν
 20 ὑποβάλλοντες, ἀπὸ «τῆς προκειμένης ἐλπίδος» σαλεύειν ἐσπούδαζον, «μετασηματισθέντες εἰς ἀγγέλους φωτός». «Πεγτήκοντα ἔτη», λέγοντες, «ἔχεις ζῆσαι. Πῶς καρτερήσεις ἐν τῇ ἐρήμῳ;» Ὁ δὲ τῇ συνέσει διὰ τῆς πίστεως ἀνθυποφέρει, φήσας· «Ἐλυπήσατέ με, ἐλάττονα τῆς προδῆσεως τὸν χρόνον
 25 εἰπόντες· διακοσίων γὰρ ἐτῶν παρασκευὴν ἐποιησάμην ἐν τῇ ἐρήμῳ». Οἱ δὲ ἀκούσαντες ᾤχοντο ὀλολύζοντες. Καὶ τοῦτον τὸν τοιοῦτον, ὃν οἱ δαίμονες οὐκ ἐσάλευσαν, πολυμήκη χρόνον εἰς ἀκηδῖαν σφισιάμενοι, ὁ πάπας Θεόφιλος διὰ προστάγματος αὐτὸν μετανέστησεν καὶ εἰς τοσαύτην περιέ-
 30 στησεν ἀνάγκην, ὡς καὶ στρατόπεδον καταλαβεῖν· ὅς νῦν μετὰ τὴν κοίμησιν Ἀμμωνίου τὴν πανέρημον πάλιν κατεῖληφεν, τὴν τοῦ ἀρότρου παραβολὴν φοβηθεῖς.

Ἄλλος πάλιν πρεσβύτερος Ἰσαὰκ λεγόμενος, μαθητῆς Μακαρίου τοῦ μαθητοῦ Ἀντωνίου, φιλέρημος εἰσάγαν, πεν-

9. Στὴ Λαυσαϊκῇ Ἱστορίᾳ του λέγει σχετικά ὁ Παλλάδιος· «θάπτεται ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῷ λεγομένῳ Ρουφινιαναις. οὗ τὸ μῆμα λέγεται θεραπεύειν πάντας τοὺς ριγιαζομένους».

10. Ὁ Σωζομενός (8, 17) μᾶς λέγει πῶς τὸ ὄνομα τοῦ μάρτυρα ἦταν Μόκιος καὶ ὁ Σωκράτης (6, 17) τοποθετεῖ τὸ μαρτύριο στὴ Δρυῦ, ὅπου ἔγινε καὶ ἡ γνωστὴ σύνοδος.

τή θάλασσα⁹. Ἐνῶ ὁ ἐπίσκοπος Διόσκορος, ὅπως λέγουν, ἀφοῦ εὐχήθηκε πολὺ ἢ νὰ δεῖ τὴν εἰρήνην τῶν ἐκκλησιῶν ἢ τὸ δικό του τέλος, καταξιώθηκε νὰ δεῖ τὸ τέλος του, ἐπειδὴ δὲν ἦταν ὁ κόσμος ἄξιος γιὰ εἰρήνην, καὶ τάφηκε στό μαρτύριο πού εἶναι μπροστά ἀπὸ τὴν πύλη¹⁰, ἐνῶ οἱ περισσότερες γυναῖκες, ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν τοὺς ὄρκους τῆς μαρτύρισσας, ὀρκίζονται στίς εὐχές τοῦ Διοσκόρου. Γιὰ τοὺς ἄλλους ἀσκητὲς θά μοῦ χρειασθεῖ πολὺς χρόνος νὰ σοῦ τὰ ἀφηγηθῶ, πού ἴσως νὰ βιάζεσαι ἐσύ, περίφημε ἄνθρωπε.

Ο ΔΙΑΚ. Καὶ ποιὸς εἶναι τόσο τρισάθλιος πού νὰ μὴ δίνει χρόνο στίς ἀφηγήσεις τῆς ἀρετῆς; λέγε λοιπόν, σέ παρακαλῶ, καὶ μέ ὁποιοδήποτε εὐλογο λόγο ὁδήγησε τὸ νοῦ μου μακριά ἀπὸ τίς βιωτικές σκέψεις.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ὑπάρχει λοιπόν κάποιος ἄλλος Ἰέρακας¹¹, μ' ἑλληνικό ὄνομα, ἀλλὰ μέ πνευματικά χαρίσματα στολισμένος, ὁ ὁποῖος πρῶτα, ἀφοῦ ἀναχώρησε μόνος του ἔξω ἀπ' ὅλη τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴ Θηβαῖδα στό ὄρος Πορφυρίτη, χωρὶς ἀνθρώπινη ἀναπνοή γιὰ συντροφιά, ἄντεξε τέσσερα χρόνια, περιοριζόμενος γιὰ παρηγοριά μόνο ἀπὸ τίς ἀρετές· ἐνῶ ἔπειτα ἔμεινε εἴκοσι πέντε χρόνια στὴν ἔρημο τῆς Νιτρίας μαζί μέ τοὺς προηγούμενους πατέρες. Σ' αὐτόν παρουσιάσθηκαν οἱ δαίμονες (ὅπως μᾶς ἀφηγήθηκε), «παίρνοντας τὸ ἐξωτερικό σχῆμα τῶν ἀγγέλων τοῦ φωτός»¹², καὶ ἀφοῦ τοῦ ὑποσχέθηκαν μακροχρόνια ζωὴ, προσπαθοῦσαν νὰ τὸν μετακινήσουν «ἀπὸ τὴν ἐλπίδα πού ἔχομε μπροστά μας»¹³, λέγοντας· «Ἐχεις νὰ ζήσεις πενήντα χρόνια. Πῶς θ' ἀντέξεις στὴν ἔρημο;». Αὐτός μέ σύνεση καὶ πίστη ἀπάντησε, λέγοντας· «Μέ λυπήσατε, λέγοντας λιγότερο χρόνο ἀπὸ τὴν πρόθεσή μου, γιατί ἔκανα ἐτοιμασία νὰ ζήσω στὴν ἔρημο διακόσια χρόνια». Αὐτοὶ μόλις ἄκουσαν ἔφυγαν μέ φωνές. Καὶ αὐτόν, πού οἱ δαίμονες δέ μετακίνησαν, ἐπινοώντας πολὺ χρόνο γιὰ ἀδράνεια, ὁ πάπας Θεόφιλος μέ προσταγή του τὸν ἀνάγκασε νὰ φύγει ἀπὸ τὴ χώρα του καὶ τὸν ἔφερε σέ τόσο μεγάλη ἀνάγκη, ὥστε νὰ φθάσει καὶ στὴν πρωτεύουσα. Αὐτός τώρα μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀμμωνίου ἔπιασε πάλι τὴν ἔρημο, ἐπειδὴ φοβήθηκε τὴν παραβολὴ τοῦ ἀρότρου¹⁴.

Ἄλλος πάλι πρεσβύτερος, ὀνομαζόμενος Ἰσαάκ, μαθητὴς τοῦ Μακαρίου, τοῦ μαθητῆ τοῦ Ἀντωνίου, πού ἀγαποῦσε τὴν ἔρημο σέ

11. Αὐτός ὁ Ἰέρακας εἶναι πιθανῶς ἐκεῖνος πού ἀναφέρεται στὴ Λαυσαϊκὴ Ἱστορία. Εἶναι γνωστός μόνο ἀπὸ τὸν Παλλάδιο.

12. Β' Κορ. 11, 14.

13. Ἐβρ. 6, 18.

14. Βλ. Λουκᾶ 9, 62.

τηκοστόν ἔτος ἄγων κατὰ διάνοιαν σώζων τὴν πᾶσαν Γραφήν,
 κεράστας ὄφεις ἐν ταῖς χερσὶν ἀκινδύνως βαστάζων, παρθέ-
 νος ἐκ μήτρας, ἑπταετῆς καταλαβὼν τὴν ἔρημον, μετὰ τεσσα-
 ράκοντα ἔτη σὺν τοῖς προειρημένοις παρὰ τοῦ πάπα Θεοφί-
 5 λου ἐσινιάζετο. Ἔτερος Ἰσαάκ πρεσβύτερος καὶ αὐτὸς
 μαθητῆς καὶ διάδοχος Κρονίου τοῦ πρεσβυτέρου, μαθητοῦ καὶ
 αὐτοῦ Ἀντωνίου, γνωστικὸς καὶ αὐτὸς ἐν Γραφαῖς ὑπερ-
 θαλλόντως, φιλόξενος εἰ καὶ τις ἄλλος, ὡς δι' ὑπερβολὴν
 10 φιλανθρωπίας ξενοδοχεῖον κατασκευάσαι ἐν τῇ πανερήμῳ εἰς
 ἀνάψυξιν καὶ τῶν ἀρρώστο ὄντων μοναχῶν καὶ τῶν ἐπιχωριζόν-
 των ξένων θέας ἔνεκεν τῶν μακαρίων πατέρων, φασὶ δὲ ὀργῆς
 ἀλλότριος, τριακοστόν ἔτος ἄγων ἐν τῇ ἀναχωρήσει, σὺν
 τούτοις ἐκακουχεῖτο. Τούτων ὁ μὲν πρότερος Ἰσαάκ ἑκατὸν
 15 πεντήκοντα εἶχεν ὑφ' ἑαυτὸν ἀσκητάς· οὐ καὶ μαθητάς
 ἐπισκόπους κατέστησεν ὁ Θεόφιλος ἕως ἑπτὰ ἢ ὀκτώ, ἡνίκα
 Θεόφιλος ἦν· ὁ δ' ἕτερος διακοσίους δέκα, οὐ καὶ αὐτοῦ
 πολλοὶ ἐν ἐπισκόποις μαθηταὶ κατηριδμήθησαν.

Οὗτοί εἰσι, περὶ ὧν τρίτην ἡμέραν διηγησάμεθα, Ἰσιδώ-
 ρου χάριν τοῦ πρεσβυτέρου τῆς ἐρήμου ἠλάσθαι παρὰ Θεοφί-
 20 λου τοῦ πάπα. Οὗτοί εἰσιν, οὓς παρείδον ἱερεῖς καὶ Λευῖται,
 καὶ εἰς αἰσχύνην ἀνδρῶν ἀνδρεία γυνὴ ὑπεδέξατο καὶ εἰς
 κρῖμα ἐπισκόπων διάκονος θήλεια ἐξένισεν, ἧς ὁ ἔπαινος ἐν
 ταῖς ἐκκλησίαις ἐμπολιτεύεται πολλῶν ἔνεκεν, τὸν Σαμαρείτην
 ἐκείνον, ὅστις ποτέ ἐστι, μιμησαμένη, ὃς τὸν ὑπὸ ληστῶν
 25 συντριβέντα, ἡμιθανῆ, ἐν τῇ καταβάσει Ἱερειχῶ εὐρών, ἐπὶ τὸ
 ἴδιον ἐπεβίβασεν ὑποζύγιον μέχρι τοῦ πανδοχείου ἐνηνοχῶς,
 καὶ τὸ τῆς φιλανθρωπίας ἔλαιον σὺν τῷ στύφοντι οἴνῳ
 κεράσας ἴασατο τὰ οἰδήματα. Καὶ ταῦτα μὲν εἰρήσθω. Ὅσῃν
 δὲ περιουσίαν χρημάτων ἢ κτημάτων τοῖς δεομένοις διένειμεν,
 30 οὐκ ἐμὸν τὸ λέγειν, ἀλλὰ τῶν εὐπαθόντων (ὑπερόριος γὰρ ὢν,
 ἀβαρῆς ἐφυλάχθη). Ἄκουσον δὲ τῆς μείζονος ἀρετῆς. Ὁρ-
 φανὴ γὰρ ἀνδρὶ συναφθεῖσα οὐ συνεχωρήθη παρὰ τοῦ προ-
 γνώστου Θεοῦ, τοῦ προορῶντος τὰς τῶν ἀνθρώπων ἐκβάσεις,
 οὐδὲ εἴκοσι μῆνας δουλεῦσαι τῇ τῆς σαρκὸς ἡδονῇ τῆς
 35 πάντων βασιλευούσης, τοῦ συναφθέντος αὐτῇ συντόμως τὸ
 τῆς φύσεως χρέος ἀπαιτηθέντος.

ὑπερβολικό βαθμό, πού ἦταν πενήντα χρονῶν καί διατηροῦσε στή μνήμη του ὅλη τή Γραφή, πού κρατοῦσε στά χέρια του χωρίς κίνδυνο φαρμακερά φίδια, ἀγνός ἀπό τή γέννησή του, πού σέ ἡλικία ἑπτά χρονῶν πῆγε στήν ἔρημο, ὕστερα ἀπό σαράντα χρόνια μαζί μέ τούς προηγούμενους ταλαιπωροῦνταν ἀπό τόν πάπα Θεόφιλο. Ἄλλος Ἰσαάκ, πρεσβύτερος καί αὐτός, μαθητής καί διάδοχος τοῦ πρεσβυτέρου Κρονίου, τοῦ μαθητῆ τοῦ Ἀντωνίου, πού γνώριζε καί αὐτός τίς Γραφές σέ ὑπερβολικό βαθμό, φιλόξενος περισσότερο ἀπό τόν καθένα, ὥστε ἀπό ὑπερβολική φιλανθρωπία νά κατασκευάσει ξενοδοχεῖο στήν ἔρημο γι' ἀνακούφιση καί τῶν ἄρρωστων μοναχῶν καί τῶν ξένων πού σύχναζαν ἐκεῖ γιά νά δοῦν τούς μακάριους πατέρες πού λέγουν ὅτι ἦταν ἐχθρός τῆς ὀργῆς, καί ἦταν στόν τριακοστό χρόνο τῆς παραμονῆς του στήν ἔρημο, μαζί μ' αὐτούς βασανίζοταν. Ἀπ' αὐτούς ὁ πρῶτος Ἰσαάκ εἶχε κάτω ἀπό τίς ἐντολές του ἑκατό πενήντα ἀσκητές, καί ὁ Θεόφιλος μαθητές του ἔκαμε ἐπισκόπους μέχρι ἑπτά ἢ ὀχτώ, ὅταν ἦταν Θεόφιλος¹⁴. Ἐνῶ ὁ ἄλλος εἶχε διακόσιους δέκα, καί πολλοί μαθητές του ἔγιναν ἐπίσκοποι.

Αὐτοί εἶναι ἐκεῖνοι, γιά τούς ὁποίους τήν τρίτη ἡμέρα ἀφηγηθήκαμε, πού ἐξ αἰτίας τοῦ πρεσβυτέρου Ἰσιδώρου¹⁵ ὁ πάπας Θεόφιλος τούς ἔδιωξε ἀπό τήν ἔρημο. Αὐτοί εἶναι ἐκεῖνοι τούς ὁποίους παρέβλαψαν ἱερεῖς καί Λευίτες, καί γιά ντροπή τῶν ἀνδρῶν τούς ὑποδέχθηκε ἡ ἀνδρεία γυναίκα καί γιά καταδίκη τῶν ἐπισκόπων τούς φιλοξένισε διακόνισσα, πού ὁ ἔπαινός της ὑπάρχει στίς ἐκκλησίες γιά πολλές αἰτίες, ἀφοῦ ἐκεῖνον τόν Σαμαρείτη, ὁποιοσδήποτε καί ἂν εἶναι, μιμήθηκε, ὁ ὁποῖος, ὅταν συνάντησε κατεβαίνοντας στήν Ἱερικῶ μισοπεθαμένο ἐκεῖνον πού χτύπησαν οἱ ληστές, τόν ἀνέβασε στό ζῶο του καί τόν ἔφερε μέχρι τό πανδοχεῖο, καί, ἀφοῦ ἀνακάτωσε τό λάδι τῆς φιλανθρωπίας μέ τό στυφό κρασί, τοῦ θεράπευσε τίς πληγές¹⁶. Καί αὐτά βέβαια ἄς λεχθοῦν. Ἐνῶ πόση περιουσία χρημάτων ἢ κτημάτων μοίρασε σ' ἐκείνους πού εἶχαν ἀνάγκη, δέν εἶναι στήν ἀρμοδιότητά μου νά πῶ, ἀλλ' αὐτῶν πού εὐεργετήθηκαν (γιατί δέν εὐεργετήθηκα ἐγώ, ἐπειδή ἡμουν σέ ξένη χώρα). Ἄκουσε ὁμως τή μεγαλύτερη ἀρετή της. Γιατί, ἐνῶ ἦταν ὀρφανή καί παντρεύτηκε, δέν τῆς ἐπέτρεψε ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἀπό πρῖν γνωρίζει καί βλέπει τίς μεταβολές τῶν ἀνθρώπων, οὔτε εἴκοσι μῆνες νά γίνει δούλη στήν ἡδονή τῆς σάρκας πού βασιλεύει σ' ὅλους, ἀφοῦ ὁ ἄνδρας της σύντομα πλήρωσε τό χρέος τῆς φύσης.

Λέγεται δὲ παρθένος ὑπάρχειν, ὡς ἡ φήμη διδάσκει. Δυναμένη γὰρ τῷ ἀποστολικῷ νόμῳ δουλεῦσαι τῷ, "Βούλομαι νεωτέρας χήρας γαμεῖν, οἰκοδεσποτεῖν", οὐκ ἠνέσχετο, καί-
 περ καὶ γένει καὶ πλούτῳ καὶ παιδείᾳ μαθημάτων πολυτελῶν
 5 καὶ εὐφυῖα φύσεως καὶ ἀνδρους ὄρα κεκοσμημένη, δορκάδος δίκην τοῦ δευτέρου γάμου τὴν παγίδα ἀνεκτῶς ὑπερπηθή-
 σασα. "Δικαίῳ" γὰρ "νόμος οὐ κεῖται, ἀλλ' ἀνυποτάκτοις, βεβήλοις", ἀκορέστοις περὶ φθοράν. Ἐτυχεν δὲ κατὰ τινα
 10 φθόνον σατανικὸν δηλατορευθῆναι ταύτης τὴν ἄωρον χηρείαν
 εἰς τὰς ἀκοὰς Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, ὃς ἔσπευσεν αὐτὴν
 Ἐλπιδίῳ τινὶ συγγενεῖ ἑαυτοῦ Σπανῷ συνάψαι εἰς γάμον. Καὶ
 πολλὰ λιπαρήσας τὴν ἀνδρῶπον, ἀποτυχὼν ἐλυπήθη, δηλω-
 σάσης αὐτῆς· "Εἰ ἐβούλετό με ὁ ἐμὸς βασιλεὺς ἄρῃενι συζῆν,
 οὐκ ἂν μου τὸν πρῶτον ἀφείλετο· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνεπιτήδειόν με
 15 τῷ πεφυρμένῳ βίῳ ἔγνω, μὴ δυναμένην ἀνδρὶ ἀρέσαι, κάκει-
 νον τοῦ δεσμοῦ ἠλευθέρωσεν, κάμὲ τοῦ βαρυτάτου ζυγοῦ καὶ
 τῆς ἀνδρικής δουλείας ἀπήλλαξεν, τὸν χρηστὸν αὐτοῦ ζυγὸν
 τῆς ἐγκρατείας ἐπιθεῖς μου τῇ διανοίᾳ". Μετὰ τὴν ἀπόκρισιν
 ταύτην προστάσσει τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως φρουρεῖσθαι ταύ-
 20 τῆς τὰ πράγματα, μέχρι οὐ πληρώσει τριάκοντα ἔτη τὴν τοῦ
 σώματος ἡλικίαν.

"Ὅς ἐξ αὐτῆς λαθὼν τὴν τοῦ βασιλέως ἐπιτροπήν, εἰς
 τοσοῦτον αὐτὴν ἔδλιθεν, ὑποβαλλόμενος ὑπὸ τοῦ Ἐλπιδίου,
 ὡς μὴ ἔχειν ἐξουσίαν μηδὲ τοῖς ἐπισήμοις συντυγχάνειν τῶν
 25 ἐπισκόπων μηδὲ ἐκκλησίᾳ παραβάλλειν, ἵνα στενωθεῖσα ὑπὸ
 τῆς ἀκηδίας καταπέση εἰς τὴν αἴρεσιν τοῦ γάμου. Ἡ δὲ πλέον
 ἠσθεῖσα καὶ τῷ Θεῷ εὐχαριστήσασα ἀντεδήλωσεν τῷ βασιλεῖ
 ταῦτα· "Πρέπουσαν βασιλεῖ καὶ ἀρμόττουσαν ἀρετὴν ἐπισκό-
 πῳ εἰς ἐμὲ τὴν ταπεινὴν ἐπεδείξω, δέσποτα, κελεύσας παρα-
 30 φυλαχθῆναί μου τὸ βαρυτάτον φορτίον, περὶ οὐ ἐφρόντιζον,
 ὅπως διοικηθῆ· μείζον δὲ ποιήσεις, προστάξας αὐτὸ τοῖς
 πενομένοις καὶ ταῖς ἐκκλησίαις διασκορπισθῆναι. Ἐγὼ γὰρ
 ἀπηυξάμην πάλαι τὴν ἐκ τῆς διανομῆς κενοδοξίαν, ὅπως μὴ
 ἀμελήσω τοῦ τῆς φύσεως πλούτου, ἐλιττομένη περὶ τὴν ὕλην".
 35 Οὕτως ἐπανελθὼν ἀπὸ τοῦ πρὸς Μάξιμον πολέμου προσέτα-
 ξεν ἐξουσιάζειν αὐτὴν τῶν πραγμάτων, ἀκούσας τὸν τῆς

17. Α' Τιμ. 1, 9.

18. Θεοδοσίος (379-395)· αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου, ἐπέβαλε τό

Ἄκόμη λέγεται ὅτι εἶναι ἀγνή, καθὼς φημολογεῖται. Γιατί, ἐνῶ μποροῦσε νά χρησιμοποιοῦσε τόν ἀποστολικό νόμο πού λέγει, «Θέλω οἱ νεότερες χῆρες νά παντρεύονται, νά νοικοκυρεῦνται», δέ δέχθηκε, ἂν καί ἦταν στολισμένη μέ ἐνδοξη καταγωγή καί πλοῦτο καί παιδεία πολύ χρήσιμων μαθημάτων καί ὁμορφιά σώματος καί νιάτα, πηδώντας μέ ἄνεση σάν ζαρκάδι τήν παγίδα τοῦ δευτέρου γάμου. Γιατί «ὁ νόμος δέν ὀρίσθηκε γιά τό δίκαιο, ἀλλά γιά τούς ἀνυπότακτους καί τούς βέβηλους»¹⁷, τούς ἀχόρταγους γιά καταστροφή. Ἔτυχε ὁμως κατά κάποιο σατανικό φθόνο νά φθάσει μέ τρόπο ἡ πρόωρη χηρεία της στή ἀτυχία τοῦ βασιλιᾶ Θεοδοσίου¹⁸, ὁ ὁποῖος ἔσπευσε νά τήν παντρέψει μέ κάποιο συγγενή του, τόν Ἐλπίδιο Σπανό. Καί ἀφοῦ παρακάλεσε ἐπίμονα τή γυναῖκα, λυπήθηκε μέ τήν ἀποτυχία του, ὅταν αὐτή τοῦ δήλωσε· «Ἐάν ἤθελε ὁ δικός μου βασιλιάς νά συζῶ μέ ἄνδρα, δέ θά μοῦ ἔπαιρνε τόν πρῶτο. Ἀφοῦ ὁμως μ' ἔκρινε ἀκατάλληλη γιά τή συζυγική ζωή, ἐπειδή δέν μποροῦσα ν' ἀρέσω σέ ἄνδρα, καί ἐκείνον ἐλευθέρωσε ἀπό τό δεσμό, καί μένα ἀπάλλαξε ἀπό τό βαρύτερο ζυγό καί τήν ἀνδρική δουλεία, θέτοντας στήν ψυχή μου τόν ἀγαθό ζυγό τῆς ἐγκράτειας». Μετά τήν ἀπάντησή της αὐτή προστάζει τόν ἑπαρχο τῆς πόλης νά φυλάγονται τά πράγματά της, μέχρι πού νά συμπληρώσει τά τριάντα χρόνια στήν ἡλικία τοῦ σώματός της.

Αὐτός μόλις ἔλαβε τήν ἐξουσιοδότηση τοῦ βασιλιᾶ, τόσο πολύ τήν πίεζε, παρακινούμενος ἀπό τόν Ἐλπίδιο, ὥστε νά μήν ἔχει δικαίωμα οὔτε τούς σεβάσμους ἐπισκόπους νά συναντάει, οὔτε στήν ἐκκλησία νά πλησιάζει, γιά νά ὀδηγηθεῖ στήν ἐκλογή τοῦ γάμου, ἀφοῦ στενοχωρηθεῖ ἀπό τήν ἀδράνεια. Αὐτή ὁμως πού εὐχαριστήθηκε περισσότερο καί εὐχαρίστησε τό Θεό, ἀπάντησε στό βασιλιά τά ἐξῆς· «Σέ μένα τήν ταπεινή, βασιλιά μου, ἔδειξες ἀρετή πού ταιριάζει σέ βασιλιά καί ἀρμόζει σ' ἐπίσκοπο, διατάζοντας νά φυλαχθεῖ τό βαρύτερο φορτίο μου, γιά τό ὁποῖο φρόντιζα, πῶς νά διοικηθεῖ. Θά κάμεις ὁμως καλύτερα, προστάζοντας νά μοιρασθεῖ αὐτό στούς φτωχοῦς καί στίς ἐκκλησίες. Γιατί ἐγώ περιφρόνησα ἀπό καιρό τή ματαιοδοξία τῆς διανομῆς, γιά νά μήν ἀμελήσω τόν πλοῦτο τῆς φύσης, ἀσχολούμενη συνεχῶς μέ τήν περιουσία». Ἔτσι, ὁ βασιλιάς, ὅταν ἐπέστρεψε ἀπό τόν πόλεμο ἐναντίον τοῦ Μαξίμου¹⁹, πρόσταξε νά Χριστιανισμό σάν ἐπίσημη θρησκεία τοῦ κράτους..

19. Μάξιμος· σφετεριστής τῶν ἐπαρχιῶν Βρετανίας, Γαλατίας καί Ἰσπανίας. Ἡ ἐκστρατεία ἐναντίον του ἐγινε τό 388.

ἀσκήσεως αὐτῆς τόνον.

Ο ΔΙΑΚ. Δικαίως οὖν αὐτὴν ἐτίμα ὁ Ἰωάννης, ἀσκουμένην οὕτως.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἀπέχεται μὲν γὰρ ἐμφύχων, ἀλουτεῖ δὲ τὸ πλείστον· ἂν δὲ χρεῖα γένηται δι' ἀρρώστιαν (πάσχει γὰρ συνεχῶς τὸν στόμαχον), σὺν τῷ χιτωνίσκῳ τοῖς ὕδασι καταβαίνει, αἰδουμένη καὶ ἑαυτήν, ὡς φασιν.

Ο ΔΙΑΚ. Λέγεται δὲ καὶ αὕτη πάνυ τεδερραυκεῖναι τὸν μακάριον Ἰωάννην.

10 Ο ΕΠΙΣΚ. Καὶ τί ἄξιον τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς εἰς αὐτὸν ἐπεδείξατο; Εἰ μὴ τὸ ἀπερίσπαστον τῆς καθημερινῆς μάξης παρασχομένη· ὅπερ ἐστὶν οὐ μικρὸν τοῖς τοῦ Χριστοῦ ἐργάταις νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν τὰ τοῦ Χριστοῦ μεριμνῶσιν· ὡς λέγει Παῦλος ἀσπαζόμενος Περσίδα, τὸ αὐτὸ τῇ Ὀλυμπιάδι
15 τάχα καμούση· “Ἀσπάσασθε”, γράφων, “Περσίδα τὴν ἀγαπητήν, ἣτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν Κυρίῳ· οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, καὶ οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ”. Οἶδα ταύτην τὸν μακάριον Νεκτάριον πλέον τεδερραυκεῖναι, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς αὐτῇ πείθεσθαι. Ἀμφιλόχιον δὲ καὶ Ὀπτιμον καὶ
20 Γρηγόριον καὶ Πέτρον, τὸν ἀδελφὸν Βασιλείου, καὶ Ἐπιφάνιον τὸν Κύπρου, τοὺς ἀγίους, τί δεῖ λέγειν, οἷς καὶ κτήματα ἀγρῶν καὶ χρήματα ἐδωρήσατο; Ὀπτίμου δὲ τελευτῶντος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἰδίαις χερσὶν ἐκάμμυσεν. Πρὸς τούτοις καὶ τοὺς ἔλεεινοὺς οὐ μετρίως ἀνέψυξεν
25 ἐν πᾶσιν, Ἀντίοχον καὶ Ἀκάκιον καὶ Σευηριανόν, καὶ ἀπλῶς ἐκ μέρους πάντας τοὺς ἐπιδημοῦντας ἱερατικούς, ἀσκητῶν δὲ ἢ παρθένων ἀναριθμήτους.

Ἰωάννης μέντοι, ἐπειδὴ κρίνας ἦν, ὡς εἰπεῖν, τύπος ἀποστελεῖς τοῖς μετὰπειτα ἐπισκόποις τὸ ὅπως ὀφείλουσι ζῆν, κατὰ τὸν Παῦλον, “ἐν ἰδίῳ μισθώματι κηρυῖται τὴν μετάνοιαν”, μηδενὸς ἀπτόμενος τῶν τῆς ἐκκλησίας, τὰ τῆς ἡμέρας μόνης ἐλάμβανε βρώματα, δραπετεύων ἀεὶ τὴν τοιαύτην φροντίδα. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ αἰδουμένῳ ἔφκει, τῆς αἰσθητῆς μεταλαμβά-

20. Ρωμ. 16, 12 καὶ Φίλιπ. 2, 21.

21. Ἀμφιλόχιος· ἐπίσκοπος Ἰκονίου (374-394).

22. Ὀπτιμος· ἐπίσκοπος Ἀντιόχειας τῆς Πισιδίας.

23. Γρηγόριος, ὁ Θεολόγος· ἐπίσκοπος Κων/πόλεως γιὰ ἓνα μῆνα τὸ 381.

ἐξουσιάζει τὰ πράγματά της, ἀκούγοντας τή δύναμη τῆς ἄσκησής της.

Ο ΔΙΑΚ. Δίκαια λοιπόν τήν τιμοῦσε ὁ Ἰωάννης, ἀφοῦ ἀσκήτηε μετέτοιον τρόπο.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἀποφεύγει βέβαια τίς ζωικές τροφές, ἐνῶ τίς περισσότερες φορές εἶναι ἄλουστη· ἐάν ὁμως παρουσιασθεῖ ἀνάγκη ἐξ αἰτίας τῆς ἀρρώστιας (γιατί ὑποφέρει συνέχεια ἀπό τό στομάχι), κατεβαίνει μαζί μέ τό μικρό της χιτώνα μέσα στό νερό, ἐπειδή ντρέπεται καί τόν ἑαυτό της ἀκόμη, -ὅπως λέγουν.

Ο ΔΙΑΚ. Λέγουν ἀκόμη ὅτι αὐτή ἔχει ὑπηρετήσῃ πολύ τόν μακάριο Ἰωάννη.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καί τί ἰσάξιο τῆς ἀρετῆς του ἔδειξε σ' αὐτόν; ἐκτός πού τοῦ πρόσφερε συνέχεια τήν καθημερινή τροφή, πράγμα πού δεν εἶναι μικρό γιά τοὺς ἐργάτες τοῦ Χριστοῦ, οἱ ὅποιοι νύχτα καί ἡμέρα φροντίζουν ἐκεῖνα πού θέλει ὁ Χριστός ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, ὅταν χαιρετᾷ τήν Περσίδα, ἐνῶ τό ἴδιο ἴσως ἔκαμε ἢ Ὀλυμπιάδα. «Χαιρετῆστε», γράφει, «τήν Περσίδα τήν ἀγαπητή, ἡ ὅποια πολύ κοπίασε στήν ὑπηρεσία τοῦ Κυρίου, γιατί ὅλοι ζητοῦν τά δικά τους, καί ὄχι ἐκεῖνα πού θέλει ὁ Χριστός»²⁰. Ξέρω ὅτι αὐτή ἔχει ὑπηρετήσῃ περισσότερο τό μακάριο Νεκτάριο, ὥστε νά ὑπακούει σ' αὐτήν καί γιά τά ἐκκλησιαστικά ζητήματα. Γιατί πρέπει ν' ἀναφέρω τόν Ἀμφιλόχιο²¹ καί τόν Ὀπτιμο²² καί τό Γρηγόριο²³ καί τόν Πέτρο²⁴, τόν ἀδελφό τοῦ Βασιλείου²⁵, καί τόν Ἐπιφάνιο τῆς Κύπρου, τοὺς ἀγίους, στοὺς ὁποίους χάρισε καί χωράφια καί χρήματα; Ὅταν πέθανε στήν Κωνσταντινούπολη ὁ Ὀπτιμος καί τά μάτια του μέ τά ἴδια τά χέρια της τοῦ ἔκλεισε. Ἀκόμη καί τοὺς ἐλεεινοὺς πολύ ἀνακούφισε σ' ὅλα, τόν Ἀντίοχο καί τόν Ἀκάκιο καί τό Σευηριανό, καί ἕναν ἕναν χωριστά ὅλους τοὺς παρεπιδημοῦντες κληρικούς, ἀναριθμητοὺς ὁμως ἀσκητές ἢ μοναχές.

Ὁ Ἰωάννης ὁμως ἐπειδή θεωροῦσε -γιά νά πῶ ἔτσι- ὅτι στάθηκε ὑπόδειγμα γιά τοὺς μεταγενέστερους ἐπισκόπους πῶς πρέπει νά ζοῦν, σύμφωνα μέ τόν Παῦλο, «μέ δικό του μίσθωμα νά κηρύξει τή μετάνοια»²⁶, χωρὶς ν' ἀγγίζει τίποτε ἀπό τά πράγματα τῆς ἐκκλησίας, ἔπαιρνε τῆς ἡμέρας μόνο τήν τροφή, ἀποφεύγοντας πάντοτε μιὰ τέτοια φροντίδα. Λέγεται ὅτι ἔμοιαζε πῶς ντρεπόταν, ὅταν ἔτρωγε τήν

24. Πέτρος· ἐπίσκοπος, Σεβάστειας (380-392).

25. Βασίλειος ὁ μέγας (329-379)· ἐπίσκοπος Καισάρειας τῆς Καππαδοκίας.

26. Τό χωρίο θεμελιώνεται πάνω στό Α' Κορ. 9, 18 καί Πράξ. 28, 30 καί 20, 21.

νων τροφῆς. Ὡσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν μῆλων, ἐπὶ τῶν πεπανθῶσιν εἰς ἄκρον, οὐκ ἀνέχονται παραμένειν τῷ κλάδῳ, τὴν τοῦ δεσπότη χειρὰ ἐπιζητοῦντα, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀγίων, ὅταν ὑπερφυῶς ἐρασθῶσι τοῦ κάλλους τῶν οὐρανίων πραγμάτων, πρὸ
 5 τῆς ὠρισμένης ἐξόδου ἐπειγόνται τυχεῖν τῆς ἐπαγγελίας· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν δεσποτικῶν παιδίων, ἐκεῖνα γὰρ πολλάκις τῇ προσδοκίᾳ τῇ τῶν μελιπήκτων ἀδίγουσι τῶν προκειμένων βρωμάτων ἐπὶ φυλακῇ τῆς ὀρέξεως, ἔν' ἐμπλησθῶσι τῆς προσδοκωμένης γλυκύτητος. Γνωρίσωσι δὲ τοὺς λόγους οἱ εἰς
 10 τὸ αὐτὸ ἴχνος τῆς πνευματικῆς πορείας ἐμβεθηκότες· “Λόγον”, γάρ, “συνετὸν ἐὰν ἀκούσῃ σοφός, αἰνέσει αὐτὸν καὶ ἐπ’ αὐτὸν προσθήσει”.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

Ο ΔΙΑΚ. Παρεκάλεσάς με, τίμιε πάτερ, πεπονημένως μοι
 15 περὶ πάντων διηγησάμενος τὰ αὐτὰ τῆς προλαβούσης φήμης, μετὰ τινος χάριτος ἀρτύσας τὰ εἰρημένα. Τοῦτο δὲ λέγω, ὅτι οὐδὲν ἐβάρει τὴν ἐκκλησίαν ἢ τοῦ ἐπισκόπου τροφή, εἰ τῆς ἐκκλησίας μετελάμβανεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης, κατὰ τὸν εἰπόντα· “Ἄξιός” γὰρ “ὀεργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ”, καὶ πάλιν, “Τίς
 20 ποιμαίνει ποιμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποιμνης οὐκ ἐσθίει; Τίς δὲ φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐ μεταλαμβάνει;” Οὐ τῆς Γραφῆς ἐστὶ ταῦτα καὶ πολλὰ ἕτερα;

Ο ΕΠΙΣΚ. Πρεπόντως μὲν καὶ συνετῶς εἴρηκας, ὦ Θεόδωρε· πρόσδες δὲ τοῖς εἰρημένοις λόγοις καὶ τὰ ἐπόμενα
 25 ῥήματα. Ἐξουσίας γὰρ διδομένης παρὰ τοῦ ἱεροῦ νόμου “τοὺς τὰ ἱερά ἐργαζομένους ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίειν”, ὁ πλεονέκτης τῶν ἀγαθῶν Παῦλος τί ἐπιφέρει; “Οὐκ ἐχρησάμην τῇ ἐξουσίᾳ” ἐπὶ τοῖς σωματικοῖς, “ἵνα συγκοινῶς γένωμαι τοῦ Εὐαγγελίου” ἐν τοῖς πνευματικοῖς, μὴ γενόμενος “πρόσκομμα
 30 τοῖς ἀσθενέσι”, κατὰ τὸν εἰπόντα, “Ἐὰν γὰρ τις ἴδῃ σε τὸν ἔχοντα γνῶσιν” ἐν ἀσθενείᾳ “κατακαείμενον, οὐχὶ ἢ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθῆσεται” εἰς τὸ τὰ ἀσθενῆ μιμῆσθαι; Εἰ μὲν γὰρ μέχρις ἡμῶν εἰστήκει τὰ πράγματα,

αίσθητή τροφή. Γιατί, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει στά μῆλα, ὅταν ὠριμάσουν πολύ καλά, δέν ἀντέχουν νά παραμένουν στό κλαδί, καί ἐπιζητοῦν τό χέρι τοῦ ἰδιοκτήτη, ἔτσι γίνεται καί στήν περίπτωση τῶν ἀγίων, ὅταν ἀγαπήσουν ὑπερβολικά τήν ὁμορφιά τῶν οὐράνιων πραγμάτων, βιάζονται ν' ἀπολαύσουν τήν ὑπόσχεση πρὶν τό καθορισμένο τέλος τους· ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καί στά παιδιά τοῦ οἰκοδεσπότη, γιατί πολλές φορές αὐτά, ἐπειδὴ περιμένουν τά γλυκίσματα, ἀφήνουν ἄδικτα τά φαγητά πού εἶναι μπροστά τους καί φυλάγουν τήν ὄρεξή τους, γιά νά χορτάσουν ἀπό τή γλυκύτητα πού περιμένουν. "Ἄς γνωρίσουν βέβαια τοὺς λόγους αὐτοί, πού ἔχουν μπεῖ στά ἴδια ἴχνη τῆς πνευματικῆς πορείας, γιατί «ὁ σοφός, ἐάν ἀκούσει λόγο συνετό, θά τόν ἐπαινέσει καί ὁ ἴδιος κάτι θά προσθέσει»²⁷.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΗ'

Ο ΔΙΑΚ. Μέ παρηγόρησες, τίμιε πάτερ, ἀφοῦ μέ κόπο μοῦ διηγῆθηκες γιά ὅλα, πού τά ἴδια πρόλαβε ἡ φήμη, στολίζοντας τά λόγια σου μέ κάποια χάρη. Λέγω ὅμως αὐτό, ὅτι δέν ἦταν καθόλου βάρος στήν ἐκκλησία ἡ τροφή τοῦ ἐπισκόπου, ἐάν ὁ ἅγιος Ἰωάννης τήν ἔπαιρνε ἀπό τήν ἐκκλησία, σύμφωνα μ' ἐκεῖνον πού εἶπε· «Εἶναι δίκαιο ὁ ἐργάτης νά παίρνει τήν τροφή του»¹, καί πάλι, «Ποιός βόσκει ποῖμνιο, καί δέν τρώγει ἀπό τό γάλα τοῦ ποιμνίου; Καί ποιός φυτεύει ἀμπέλι, καί δέν τρώγει ἀπό τόν καρπό του;»². Δέν εἶναι αὐτά λόγια τῆς ἁγίας Γραφῆς καί πολλά ἄλλα;

Ο ΕΠΙΣΚ. Βέβαια μίλησες ὅπως ἔπρεπε καί μέ σύνεση, Θεόδωρε· πρόσθεσε ὅμως σ' αὐτά πού εἶπες καί τά ἐπόμενα λόγια. Ἀφοῦ λοιπόν ὁ ἱερός νόμος δίνει τό δικαίωμα «ὄσοι ὑπηρετοῦν στή λατρεία τοῦ ἱεροῦ νά τρώγουν ἀπό τά προσφερόμενα στό ναό»³, ὁ πλεονέκτης τῶν ἀγαθῶν Παῦλος τί προσθέτει; «Δέ χρησιμοποίησα τό δικαίωμα» γιά τά σωματικά, «γιά νά γίνω συμμετοχος τοῦ εὐαγγελίου»⁴ στά πνευματικά ἀγαθά, χωρίς νά γίνει «αἰτία ν' ἀμαρτήσουν οἱ ἀδύνατοι στήν πίστη»⁵, σύμφωνα μ' αὐτόν πού εἶπε, «Γιατί, ἐάν κανεῖς δεῖ ἐσένα, πού ἔχεις τήν ὀρθή γνώση, νά βρῖσκεσαι» σ' ἀδυναμία «δέ θά στερεωθεῖ ἡ συνειδήσή του, ἀφοῦ αὐτός εἶναι ἀδύνατος»⁶, στό νά μιμεῖται τά ἀδύνατα; Ἐάν λοιπόν τά πράγματα σταματοῦσαν σέ μᾶς,

3. Α' Κορ. 9, 13. 4. Α' Κορ. 9, 12.23. 5. Α' Κορ. 8, 9. 6. Α' Κορ. 8, 10.

οὐδενὸς μεθ' ἡμᾶς διαδεξομένου τὴν τοῦ λαοῦ θεραπείαν, ἢν εἶπειν πλημμυλοῦντα· “Βιώσωμεν ὡς βουλόμεθα, ἀπολαύσαντες τῶν βιωτικῶν πραγμάτων”.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ μεθ' ἡμᾶς ὡς διδασκάλους ἡμῖν χρῶνται, τὸν
 5 ἡμέτερον προβαλλόμενοι νόμον καὶ ἔθος, ἀναγκαῖόν ἐστι “μὴ μόνον ἑαυτοῖς ζῶντας, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι”, καὶ τὸ τοῦ λαοῦ παραβιαζομένους τὴν ἀσθένειαν, ἐπὶ τὸ σωφρονέστερον καὶ ἀπεριττότερον μέρος ἀγειν τὴν τάξιν, ἑαυτοὺς νουθετοῦντας, κατὰ τὸν λέγοντα· “Τίς ἐστὶν
 10 ἄνθρωπος ὀφοβούμενος τὸν Κύριον; Νομοθετήσει αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἢ ἡρετίσαστο”. Τοῖς μὲν γὰρ προπετέσι καὶ ἐλεεινοῖς ἀμαρτάνουσι ἀπερισκέπτως νομοθετεῖ ὁ Δεσπότης, ὡς ἄτε τὸ τῆς “δουλείας” ἀσπαζομένοις “πνεῦμα”, κατὰ τὸν ψαλμὸν Δαυεὶδ· “Νομοθετήσει Κύριος ἀμαρτάνοντας ἐν ὁδῷ”, κολάσει δὲ παραβαίνοντας· ὁ δὲ γε δίκαιος ὑπερβᾶς τὰ μέτρα τοῦ
 15 τῆς δουλείας νόμου διὰ τὸ ἀγαπᾶν τὸν Δεσπότην, ἐπὶ τὸ τῆς υἰοδεσίας ἐπειγόμενος μέρος, ἑαυτοῦ νομοθέτης γίνεται. Οἶος ἦν ὁ Ἰώβ, καὶ ποιῶν καὶ λέγων· “Διαθήκη ἐδέμην τοῖς ἀδελφοῖς μου, καὶ οὐ μὴ συνήσω ἐπὶ παρθένον”. Τίς δ' ἦν ἡ
 20 διαθήκη; Τὸ αὐτοὺς ἀτακήσαντας εἰς τὴν σωφροσύνην ἐκκοπήναι· ὁμοίως λέγων καὶ ὁ Δαυεὶδ· “Ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου”· τὸ ἐπαμφοτερίζον καὶ ἐνδυσάζον τῆς γνώμης ὄρκῳ πεδήσας.

Ὡν μιμητὴς πατέρων ὡς γνήσιος υἱός, καὶ οὐ νόδος
 25 ὑπάρχων ὁ Ἰωάννης, πλαδῶσαν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀγέλην ταῖς διαφόροις ἐπιθυμίαις ῥάτσαι γλιχόμενος ἐπὶ τὸ στεγνότερον μέρος τοῦ βίου, ἑαυτοῦ δικαστῆς καὶ νομοθέτης ἐγένετο, ἀμεταδέτῳ κρίσει πυκνούμενος, συμποσιῶν καὶ συλλόγων εὐτραπέλων καὶ γελωτοποιῶν καὶ ματαιολόγων ἀποσχονίσας
 30 ἀνθρώπων, θωρακίσας ἑαυτοῦ τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν τῆ τοῦ πνεύματος πανοπλίᾳ, ἵνα μὴ διὰ συμποσίου ἢ ἀκαίρου λόγου παρείδουσιν εὐροῦσα ἢ ἀφροσύνη ἐξαφανίσῃ τὴν σωφροσύνην, κατὰ τὸν εἰπόντα· “Φθείρουσιν ἤδη χρηστὰ ὀμίλια κακαῖ”. Διὸ καὶ συνεσκευάσθη· βαρὺς γὰρ αὐτοῖς ἦν καὶ
 35 φαινόμενος, καθάπερ λύχνος λημιῶσιν ὄμμασιν. Τοιοῦτός τις

7. Β' Κορ. 5, 15.

9. Ρωμ. 8, 15.

11. Ἰώβ 31, 1.

8. Ψαλμ. 24, 12.

10. Ψαλμ. 24, 8.

12. Ψαλμ. 18, 106.

ἀφοῦ κανένας ὕστερα ἀπὸ μᾶς δέ θ' ἀναλάμβανε τὴ φροντίδα τοῦ λαοῦ, θά μποροῦσε νά πει κάποιος ἀμαρτάνοντας: "Ἄς ζήσουμε ὅπως θέλουμε, ἀπολαμβάνοντας τὰ βιωτικά πράγματα".

Ἐπειδὴ ὁμως οἱ μεταγενέστεροι θά μᾶς χρησιμοποιοῦν σάν διδασκάλους, προβάλλοντας τὸ δικό μας κανόνα καὶ συνήθεια, εἶναι ἀνάγκη «ζώντας ὄχι μόνο γιὰ τὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ γιὰ ἐκεῖνον πού πέθανε καὶ ἀναστήθηκε γιὰ χάρη μας»⁷, καὶ ἐνισχύοντας τὴν ἀδυναμία τοῦ λαοῦ, νά ὀρίσουμε τὸ νόμο πρὸς τὸ σωφρονέστερο καὶ ἀπλούστερο μέρος, νοθετώντας τὸν ἑαυτό μας, σύμφωνα μ' αὐτόν πού εἶπε: «Ποιός εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού φοβεῖται τὸν Κύριο; θά νομοθετήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτό του σύμφωνα μὲ τὴ ζωὴ πού διάλεξε»⁸. Γιατί στοὺς ἀνόητους καὶ ἐλεεινοὺς πού ἀμαρτάνουν χωρὶς περίσκεψη, νομοθετεῖ ὁ Κύριος, ἐπειδὴ δέχονται τὸ «πνεῦμα τῆς δουλείας»⁹, σύμφωνα μὲ τὸν ψαλμωδὸ Δαυὶδ: «Θά νομοθετήσῃ ὁ Κύριος γι' αὐτοὺς πού ἀμαρτάνουν στὴ ζωὴ τους»¹⁰ καὶ θά τιμωρήσῃ τοὺς παραβάτες. Ἐνῶ βέβαια ὁ δίκαιος, πού ξεπέρασε τὰ ὄρια τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας, ἐπειδὴ ἀγαπᾷ τὸν Κύριο καὶ σπεύδει πρὸς τὸ μέρος τῆς υἰοθεσίας, γίνεται νομοθέτης τοῦ ἑαυτοῦ του. Τέτοιος ἦταν ὁ Ἰώβ, καὶ ὅταν ἐνεργοῦσε καὶ ὅταν ἔλεγε: «Ἐκαμα συμφωνία μὲ τὰ μάτια μου, γιὰ νά μὴ βλέπω μὲ κακὴ ἐπιθυμία τίς παρθένους»¹¹. Καὶ ποιά ἦταν ἡ συμφωνία; Τὸ νά ἐξολοθρευτοῦν αὐτοὶ πού δέν τήρησαν τὴν ἐγκράτεια. Τὸ ἴδιο λέγει καὶ ὁ Δαυὶδ: «Ἐκαμα ὄρκο καὶ ἔμεινα σταθερὸς νά φυλάξω τίς ἀποφάσεις τῆς δικαιοσύνης σου»¹², ἐμποδίζοντας μὲ ὄρκο τὴ γνώμη του ν' ἀμφιταλαντεύεται καὶ νά κάνει καὶ τὰ δύο.

Αὐτῶν τῶν πατέρων ὑπῆρξε μιμητὴς σάν γνήσιος υἱὸς καὶ ὄχι νόθος ὁ Ἰωάννης, καὶ θέλοντας ν' ἀνακουφίσει πρὸς τὸ στεγνότερο μέρος τῆς ζωῆς τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού ἦταν βρεγμένο μὲ τίς διάφορες ἐπιθυμίες, γινόταν δικαστὴς καὶ νομοθέτης τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀφοῦ τὸν πίεζε μὲ σταθερὴ κρίση, ἀποκλείοντας τὰ συμπόσια καὶ τίς συγκεντρώσεις τῶν εὐτράπελων καὶ γελωτοποιῶν καὶ φλύαρων ἀνθρώπων, θωρακίζοντας τὸ μάτι τῆς ψυχῆς του μὲ τὴν πανοπλία τοῦ πνεύματος, γιὰ νά μὴν ἐξαφανίσει τὴ σωφροσύνη ἢ ἀφροσύνη βρισκοντας εἴσοδο μὲ τὸ συμπόσιο ἢ τὸν ἀνοητο λόγο, σύμφωνα μ' αὐτόν πού εἶπε: «Καταστρέφουν τὰ καλά ἦθη οἱ κακὲς συναναστροφές»¹³. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν ἐξόρισαν: γιατί ἦταν ἐνοχλητικὸς σ' αὐτοὺς καὶ μὲ τὴν παρουσία του μόνο, ὅπως τὸ λυχνάρι σὲ μάτια γεμάτα τσίμπλες. Ἐνας τέτοιος ἦταν ὁ συμπαθητικὸς Ἰερεμίας, ὁ ὁποῖος

13. Α' Κορ. 15, 33.

ἦν ὁ συμπαθῆς Ἱερεμίας, ὁ δάκρυσιν ὀλοφυρόμενος τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἱερέων τὴν ἀπιστίαν, ἐπιλέγων· “Τίς δώσει μου τῇ κεφαλῇ ὕδωρ καὶ ὀφθαλμοῖς μου πηγὰς δακρῦων, καὶ κλαύσομαι τὸν λαόν μου ἡμέρας καὶ νυκτός;” Πάλιν, “Τίς δώσει μοι σταδμὸν ἔσχατον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ καταλείψω τὸν λαόν μου καὶ ἀπελεύσομαι ἀπ’ αὐτῶν; Διότι πάντες μοιχῶνται”· “Σύνοδον ἀδετούντων” τὸν σύλλογον ὀνομάζων τῶν ψευδοπροφητῶν καὶ ἱερέων· ὡς καὶ ἀλλαχοῦ προσφωνεῖ τῷ Θεῷ, οὐχ ὡς αὐτοῦ ἀγνοοῦντος, ἀλλ’ ὡς ἡμῶν ὀφειλόντων μιμεῖσθαι·

10 “Κύριε, εἰ ἐκάθισα ἐν συνεδρίῳ αὐτῶν παιζόντων, ἀλλ’ εὐλαβούμην ἀπὸ προσώπου σου· κατὰ μόνας ἐκαδήμην, ὅτι πικρίας ἐνεπλήσθην”.

Συνωδὰ δὲ τούτοις καὶ Δαυεὶδ· “Οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος”, λέγων, “καὶ μετὰ παρανομούντων οὐ μὴ εἰσέλθω”· καὶ ἐπιφέρει σαφηνίζων· “Ἐμίσησα ἐκκλησίαν πονηρευομένων, καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω. Νίψομαι ἐν ἁθῶις τὰς χεῖράς μου”, τὰς πρακτικὰς δυνάμεις, “καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε”. Οἱ δὲ ἔλαττον φροντίσαντες τοῦ θυσιαστηρίου καὶ δόντες αὐτῷ νῶτα, οὐ προθέσει,

20 ἀλλ’ ἢ βιοῦσιν, οὐ μόνον ἀνίπτους χερσὶ καὶ ἡμαγμέναις, δωροδοκία, δωροληψία, καὶ ψευδογραφία, ἀλλὰ καὶ πεπηλωμένοις ποσὶ λὰξ πατοῦντες· περὶ ὧν αἰνιττόμενος ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ φησιν· “Εἰσήγαγέ με ἐπὶ τὰ πρόθυρα τῆς αὐλῆς, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὀπή μία ἐν τῷ τοίχῳ. Καὶ εἶπε πρὸς με·

25 ‘Διόρυξον, υἱὲ ἀνθρώπου’. Καὶ διώρυξα, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα μία. Καὶ εἶπε πρὸς με· ‘Εἰσελθε, καὶ ἴδε τὰς ἀνομίας τὰς πονηράς, ἃς ποιοῦσιν ὧδε’. Καὶ εἰσῆλθον, καὶ ἰδοὺ πᾶσα ὁμοίωσις ἐρπετοῦ καὶ κτήνους, καὶ εἰδῶλα μάταια βδελύγματα. Καὶ εἶπέ μοι· ‘Εώρακας, υἱὲ ἀνθρώπου, ἃ ποιοῦσιν οἱ

30 πρεσβύτεροι οἴκου Ἰσραὴλ ἐν σκοτεινῷ ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτῶν τῷ κρυπτῷ;’”-τὴν ἀκάθαρτον αὐτῶν διάνοιαν αἰνιττόμενος- “διότι εἶπον· ‘Οὐχ ὄρα Κύριος ἡμᾶς, ἐγκαταλέξῃ Κύριος τὴν γῆν’. Καὶ εἶπε πρὸς με· ‘Ἐτι ὄψει ἀνομίας μείζονας ἃς οὗτοι ποιοῦσι’. Καὶ εἰσήγαγέ με εἰς ἕτερον τόπον, καὶ ἔδειξέ

35 μοι· καὶ ἰδοὺ ἐκεῖ γυναῖκες καθήμεναι κλαίουσαι τὸν Θαμ-

14. Ἱερ. 9, 1.

16. Ἱερ. 9, 2.

18. Ψαλμ. 25, 4.

15. Ἱερ. 9, 2.

17. Ἱερ. 15, 17.

19. Ψαλμ. 25, 5-6.

θρηνοῦσε μέ δάκρυα γιά τήν ἀπιστία τῶν ἀρχόντων καί τῶν ιερέων, προσθέτοντας· «Ποιός θά δώσει στό κεφάλι μου νερό, καί στά μάτια μου πηγές ἀπό δάκρυα γιά νά κλάψω τό λαό μου ἡμέρα καί νύχτα;»¹⁴· πάλι ἔλεγε· «Ποιός θά μοῦ δώσει τόν τελευταῖο σταθμό στήν ἔρημο, γιά νά ἐγκαταλείψω τό λαό μου καί νά φύγω ἀπ' αὐτούς; γιατί ὄλοι εἶναι μοχοί»¹⁵· καί ὀνομάζει «σύναξη ἀνθρώπων πού παραβαίνουν τό νόμο τοῦ Θεοῦ»¹⁶ τή σύναξη τῶν ψευδοπροφητῶν καί ιερέων. Ὅπως καί ἄλλοῦ λέγει στό Θεό, ὄχι γιατί ἀγνοεῖ αὐτός, ἀλλά γιατί πρέπει ἔμεῖς νά τόν μιμούμαστε· «Κύριε, ἄν καί κάθισα στό συμβούλιο ἐμπαικτῶν, ὄμως φοβόμουν τό πρόσωπό σου. Καθόμουν μόνος μου, γιατί χόρτασα ἀπό πικρία»¹⁷.

Κοντά σ' αὐτά καί ὁ Δαυίδ λέγει· «Δέν κάθισα μ' ἀνθρώπους πού συνεδριάζουν γιά μάταια πράγματα, καί δέ θά μῶ στό συμβούλιο τῶν παρανόμων»¹⁸. Καί προσθέτει ἐπεξηγώντας· «Μίσησα τή συγκέντρωση τῶν πονηρῶν καί μαζί μέ τούς ἀσεβεῖς δέ θά καθίσω. Θά καθαρίσω τά χέρια μου μέ ἔργα ἀθῶα» -τίς πρακτικές δυνάμεις- «καί θά περιτριγυρίζω τό θυσιαστήριό σου, Κύριε»¹⁹. Αὐτοί ὄμως φρόντισαν λιγότερο γιά τό θυσιαστήριό καί ἔστρεψαν σ' αὐτό τά νῶτα τους, ὄχι μέ πρόθεση, ἀλλά μέ τή δωροδοκία μέ τήν ὁποία ζοῦν, τή δωροληψία καί τήν πλαστογραφία, ὄχι μόνο μέ ἀκάθαρτα καί αἱματοβαμμένα χέρια, ἀλλά καί τό πάτησαν μέ λασπωμένα πόδια περπατώντας μέ τή φτέρνα. Αὐτούς ὑπονοεῖ ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ ὅταν λέγει· «Μέ ὀδήγησε μέσα στά πρόθυρα τῆς αὐλῆς, καί εἶδα, καί νά μία τρύπα στόν τοῖχο. Καί εἶπε σέ μένα· Ἐρύπησε τόν τοῖχο, υἱέ τοῦ ἀνθρώπου'. Καί ἄνοιξα τρύπα, καί εἶδα, καί νά μία πόρτα. Καί εἶπε σέ μένα· Ἐπήγαινε μέσα, καί δές τίς πονηρές παρανομίες, πού κάνουν ἐδῶ'. Καί μπήκα μέσα, καί νά τό καθετί εἶναι ὄμοιο μέ ἔρπετό καί κτήνος, καί ψεύτικα εἶδωλα πού προκαλοῦν ἀποστροφή. Καί μοῦ εἶπε· Ἐίδες, υἱέ τοῦ ἀνθρώπου, αὐτά πού κάνουν οἱ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ στό σκοτεινά μέσα στό ἰδιαίτερο δωμάτιό τους;» (ὑπονοώντας τήν ἀκάθαρτη διάνοιά τους) «Γιατί εἶπαν· Ἐδέ μᾶς βλέπει ὁ Κύριος, ἔχει ἐγκαταλείψει ὁ Κύριος τή γῆ'. Καί εἶπε σέ μένα· Ἐθά δεῖς ἀκόμη παρανομίες μεγαλύτερες πού κάνουν αὐτοί'. Καί μέ ἔβαλε μέσα σ' ἄλλο τόπο, καί μοῦ ἔδειξε· καί νά ἐκεῖ κάθονταν γυναῖκες πού

μούζ”· και πάλιν· “Εισηγάγε με εἰς τὸν οἶκον Κυρίου τὸν ἐσώτερον· και ἰδοὺ ἐκεῖ εἴκοσι και τέσσαρες πρεσβύτεροι, και τὰ πρόσωπα αὐτῶν διεστραμμένα, και τὰ νῶτα αὐτῶν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. Και εἶπε πρὸς με· ‘Μὴ μικρὰ ταῦτα ἂ ὁ οἶκος
5 ‘Ισραὴλ ποιεῖ;’ ”.

Ἦναγκάσθημεν δὲ τῆς τοῦ προφήτου περικοπῆς μνημονεῦσαι διὰ τοὺς ἀφειδεστέρους “τῶν οἰομένων εἶναι τι, και ἑαυτοὺς φρεναπατούντων”, και τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην συγγεόντων, διὰ τὸ νῶτα δοῦναι τῇ τοῦ Κυρίου τραπέζῃ, “οἷς
10 τὸ κρίμα οὐκ ἄργεῖ, και ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει”· “οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες”, περὶ ὧν Ἰούδας ὁ ἀδελφὸς Ἰακώβου φησὶν· “Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόθως, ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες· νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων φερόμεναι· και κύματα ἄγρια θαλάσσης,
15 ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας· ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται”. Ἡ μὲν γὰρ “νεφέλας ἀνύδρους” ἐκάλεσεν, τὴν πονηρὰν αὐτῶν ἠνίξατο χάλαζαν, τὴν τῆς ἀμπέλου ἀντίδικον· ἡ δὲ “πλανήτας ἀστέρας”, τὸ τῆς νηὸς ἐπίβουλον ὑπηνίξατο· ἥτις ναῦς και ἄμπελός ἐστιν ἡ
20 ἐκκλησία. Τίνα δὲ ἐστίν, ἂ τοῖς τοιοῦτοις ἔψεται ἐξ ἀνάγκης;

Ἄκουσον πάλιν τοῦ αὐτοῦ διηγουμένου προφήτου Ἰεζεκιήλ· “Και ἔδειξέ μοι, και ἰδοὺ ἄνδρες ἐξ ἤρχοντο ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς πύλης τῆς ὑψηλῆς τῆς βλεπούσης πρὸς βορρᾶν, και ἐκάστου πέλυξ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· και ἀνὴρ εἰς ἐν μέσῳ αὐτῶν,
25 ἐνδεδυκῶς ποδήρη, και ζώνη σαπφείρου ἐπὶ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ· και εἰσῆλθον και ἔστησαν ἐχόμενοι τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χαλκοῦ. Και ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ ἀνέβη ἀπὸ τῶν χερουβὶμ, ἡ οὐσα ἐπ’ αὐτῶν, εἰς τὸ αἶθριον τοῦ οἴκου. Και ἐκάλεσεν τὸν ἄνδρα τὸν ἐνδεδυμένον τὸν ποδήρη, ὃς εἶχεν ἐπὶ
30 τῆς ὀσφύος αὐτοῦ τὴν ζώνην, και εἶπεν Κύριος πρὸς αὐτόν· ‘Διέλθε μέσσην τὴν πόλιν τὴν Ἱερουσαλήμ, και δὸς τὸ σημεῖον ἐπὶ τὰ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν καταστεναζόντων και κατωδυναμένων ἐπὶ πάσαις ταῖς ἀνομίαις ταῖς γινομέναις ἐν μέσῳ αὐτῶν’. Και αὐτοῖς εἶπεν” -δηλαδὴ τοῖς ἐξ τοῖς ἔχουσι τοὺς

20. Θαμμούζ· θεὸς τῆς βλάστησης. Ἡ λατρεία του ἦταν σουμερικὴ και εἰσῆχθηκε στοὺς Ἰσραηλίτες με τὶς ἐλαφές τους πρὸς τοὺς Συροφόνικες και Ἀσσυροβαβυλωνίους κατακτητῆς. Ἦταν τὸ ἴνδαμα τῶν γυναικῶν.

ἐκλαιγαν τόν Θαμμούζ»²⁰· καί πάλι· «Μέ ὀδήγησε στό ἐσωτερικό τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου· καί νά ἐκεῖ ἦταν εἴκοσι τέσσερις πρεσβύτεροι καί τά πρόσωπά τους στραμμένα ἄλλοῦ, καί τά νῶτα τους πρὸς τό θυσιαστήριο. Καί εἶπε σέ μένα· 'Μήπως εἶναι μικρά αὐτά πού κάνει ὁ 'Ισραηλιτικός λαός;»²¹.

'Αναγκασθήκαμε ν' ἀναφέρουμε τήν περικοπή τοῦ προφήτη γιά τούς περισσότερο ἀδιάφορους ἀπό ἐκείνους «πού θεωροῦνται μεγάλοι καί ἐξαπατοῦν τόν ἑαυτό τους»²², καί διαταράσσουν τήν εἰρήνη τῆς ἐκκλησίας, ἐπειδή στρέφουν τά νῶτα τους στήν ἀγία τράπεζα, «στους ὁποίους ἡ καταδίκη δέν παραμένει ἀδρανῆς καί ἡ ἀπώλειά τους δέν εἶναι δυσκίνητη σάν τόν ἄνθρωπο πού νυστάζει»²³. «Αὐτοί ἔχουν γήινα φρονήματα»²⁴, γιά τούς ὁποίους ὁ 'Ιούδας, ὁ ἀδελφός τοῦ 'Ιακώβου, λέγει· «Αὐτοί εἶναι μιάσματα στά κοινά σας δεῖπνα πού συνδέονται μέ τή θεία εὐχαριστία, συντρῶγουν μαζί σας χωρίς φόβο, ποιμαίνουν τούς ἑαυτούς τους· εἶναι σύννεφα χωρίς νερό, πού σπρώχνονται μέ βία ἀπό τούς ἀνέμους· εἶναι κύματα ἄγρια τῆς θάλασσας, πού ὡς ἀφρό χύνουν τίς αἰσχρές πράξεις τους· εἶναι ἀστέρια πού πλανιοῦνται ἐδῶ καί ἐκεῖ, γιά τά ὅποια ἔχει φυλαχθεῖ τό αἰώνιο πυκνό σκοτάδι»²⁵. Γιατί ὅπου τούς ὀνόμασε «σύννεφα χωρίς νερό», ὑπενόησε τήν πονηρή τους σκέψη, πού εἶναι σάν τό χαλάζι, τόν ἐχθρό τοῦ ἀμπελιοῦ· ἐνῶ ὅπου τούς ὀνόμασε «ἀστέρια πού περιπλανιοῦνται», ὑπενόησε αὐτά πού βλάπτουν τό πλοῖο. Αὐτό τό πλοῖο καί τό ἀμπέλι εἶναι ἡ ἐκκλησία. Καί τί θ' ἀκολουθήσει σάν τιμωρία σέ τέτοιους ἀνθρώπους;

'Ακουσε πάλι τόν ἴδιο προφήτη 'Ιεζεκιήλ πού ἀφηγεῖται· «Καί μοῦ ἔδειξε, καί νά ἔξι ἄνδρες ἔρχονταν ἀπό τό δρόμο, ὅπου εἶναι ἡ ὑψηλή πόρτα πού βλέπει πρὸς τό βόρειο μέρος, καί ὁ καθένας κρατοῦσε στό χέρι του τσεκούρι· καί ἀνάμεσά τους ἦταν ἓνας ἄνδρας, ντυμένος μέ χιτῶνα, πού ἔφθανε μέχρι τά πόδι κάτω, καί μέ ζώνη στή μέση του ἀπό ζαφείρι. Καί μπῆκαν καί σταμάτησαν ἀφοῦ πλησίασαν τό χάλκινο θυσιαστήριο. Καί ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ τοῦ 'Ισραήλ ἔφυγε ἀπό τά χερουβίμ, ἡ ὁποία ἦταν ἐπάνω ἀπ' αὐτά, καί ἦρθε στό κατώφλι τοῦ ναοῦ. Καί κάλεσε τόν ἄνδρα, πού ἦταν ντυμένος μέ τό χιτῶνα καί εἶχε στή μέση του τή ζώνη, καί εἶπε ὁ Κύριος σ' αὐτόν· 'Πέρασε ἀπό τό μέσο τῆς πόλης 'Ιερουσαλήμ, καί σημείωσε στά μέτωπα τῶν ἀνδρῶν πού στενάζουν καί λυποῦνται πολύ γιά ὄλες τίς παρανομίες, οἱ ὁποῖες γίνονται ἀνάμεσά τους'. Καί εἶπε σ' αὐτούς» (δηλαδή στους ἔξι πού

23. Β' Πέτρ. 2, 3.

24. Φιλίπ. 3, 19.

25. 'Ιούδα 12-13.

πέλυκας- “ἀκούοντός μου· Πορεύεσθε εἰς τὴν πόλιν ὀπίσω αὐτοῦ” - δηλαδή τοῦ τὰ σημεῖα τιθέντος ἐπὶ τῶν μετώπων- “καὶ κόπτετε καὶ μὴ φείσησθε τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν, καὶ μὴ ἐλεήσητε· πρεσβύτερον καὶ νεανίσκον καὶ παρθένον καὶ νήπια καὶ γυναῖκας ἀποκτείνετε εἰς ἐξάλειψιν, ἐπὶ δὲ πάντας, ἐφ’ οὓς ἔστι τὸ σημεῖον, μὴ ἐγγίσητε· καὶ ἀπὸ τῶν ἀγίων μου ἄρξασθε”. Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τῶν πρεσβυτέρων οἱ ἦσαν ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου”.

Εἰ δέ τις νομίζει περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν προφητεῦ-
 10 σθαι ταῦτα, οὗτος ἔοικε καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίαν ἠγνοηκέναι· οὐ γὰρ πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἱεράτευσεν ὁ Ἰεζεκιήλ. Παῖς γὰρ ἔτι νεαρὸς συναιχμαλωτισθεὶς κατὰ οἰκονομίαν Θεοῦ τῇ φυλῇ τοῦ Λευῖ, τῷ τριακοστῷ ἔτει τῆς ὀράσεως καταξιούται τῶν μελλόντων, ἱερατῶν ἐν τῇ αἰχμα-
 15 λωσίᾳ, ὡς αὐτὸς ὑφηγεῖται· “Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει, ἐν τῷ τετάρτῳ μηνί, πέμπτη τοῦ μηνός· καὶ ἐγὼ ἤμην ἐν μέσῳ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Χοβάρ”· καὶ πάλιν μετ’ ὀλίγα· “Ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ἰεζεκιήλ, υἱὸν Βουζί, τὸν ἱερέα ἐν γῇ Χαλδαίων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χοβάρ”. Εἰ δὲ ἐντεῦθεν
 20 στενούμενός τις ἐρεῖ ἡμῖν· Ἐπροηγησαμένου τοῦ Σωτῆρος, ὃς καὶ τὸ σημεῖον δέδωκεν ἐπὶ τῶν μετώπων τοῦ σταυροῦ, ἐπηκολουθηκέναι ἀπιστηθέντος τοῦ Σωτῆρος, τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ συγκόψαντος τῷ τεσσαρακοστῷ ἔτει τὴν τὰ παράνομα ἐργασαμένην συναγωγὴν· ἀποδεχόμεθα
 25 μὲν τὸν ταῦτα νοοῦντα, παρακαλοῦμεν δὲ αὐτόν, ὡς υἱὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης, πείθεσθαι τῷ τῶν τοιοῦτων μύστη Παύλῳ τῷ λέγοντι περὶ πάντων τῶν τοιοῦτων βιβλίων, τό· “Ταῦτα δὲ τυπικῶς συνέβαιεν ἐκείνοις· ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰῶνων κατήντηκεν”.

30 Ταῦτα δὲ λέγω, οὐχὶ δι’ εὐχῆς ἔχων σιδηρᾶν ῥομφαίαν ἐλθεῖν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ, ἄπαγε. Οὐτε γὰρ περὶ σιδηρᾶς ὁ προφήτης σημαίνει, ἀλλὰ περὶ ἑτέρας τινὸς κολαστικῆς δυνάμεως, περὶ ἧς ὁ αὐτὸς Ἰεζεκιήλ λέγει· “Γῆ, ἐφ’ ἣν ῥομφαίαν ἐπάγω ἐπ’ αὐτήν” (τὸ δὲ, «ἐπάγω», ἀντὶ τοῦ,

26. Ἰεζ. 9, 1-6.

27. Ἰεζ. 1, 1.

28. Ἰεζ. 1, 2.

29. Ἡ Ἰερουσαλήμ κατακτῆθηκε ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους τὸ 70 μ.Χ., ὅταν αὐτοκράτορας ἦταν ὁ Βεσπασιανὸς (69-79).

κρατοῦσαν τὰ τσεκούρια) «ἐνῶ ἐγὼ ἄκουα· Ἐπηγαίνετε στήν πόλη πίσω ἀπ' αὐτόν» (δηλαδή ἀπ' ἐκεῖνον πού ἔβαζε τὰ σημάδια στά μέτωπα τῶν ἀνθρώπων) «καί κόβετε τὰ κεφάλια καί νά μή λυπηθοῦν τὰ μάτια σας καί νά μή φανεῖτε εὐσπλαχνικοί· γέροντες καί νέους καί παρθένους καί νήπια καί γυναῖκες νά σκοτώσετε γιά νά ἐξαλειφθοῦν, ἐπάνω σ' ὅλους ὁμως, στούς ὁποίους ὑπάρχει τό σημάδι, νά μήν πλησιάσετε τό χέρι σας· καί ν' ἀρχίσετε ἀπ' αὐτούς πού ὑπηρετοῦν τὰ ἅγια'. Καί ἔκαμαν ἀρχή ἀπό τούς πρεσβυτέρους πού ἦταν στό ναό τοῦ Κυρίου»²⁶.

Ἐάν ὁμως κανεῖς νομίζει ὅτι αὐτά προφητεύονται γιά τούς Ἰουδαίους, αὐτός φαίνεται πῶς δέ γνωρίζει καί τόν ἐρχομό τοῦ Σωτήρα, ἐπειδή ὁ Ἰεζεκιήλ δέν ἦταν ἱερέας πρὶν ἀπό τήν αἰχμαλωσία. Γιατί, ἀφοῦ κατά τήν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ αἰχμαλωτίσθηκε νεαρό παιδί μαζί μέ τή φυλή τοῦ Λευῖ, στό τριακοστό ἔτος κρίθηκε ἄξιος γιά νά δεῖ τὰ μελλοντικά, ἐνῶ ἦταν ἱερέας στήν αἰχμαλωσία, ὅπως ὁ ἴδιος ἀφηγεῖται: «Καί συνέβηκε στό τριακοστό ἔτος, στόν τέταρτο μήνα, στίς πέντε τοῦ μήνα· καί ἐγὼ βρισκόμουν στήν αἰχμαλωσία στίς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Χοβάρ»²⁷. Καί πάλι ὕστερα ἀπό λίγο: «Ἐγινε λόγος Κυρίου πρὸς τόν Ἰεζεκιήλ, τόν υἱό τοῦ Βουζί, τόν ἱερέα, στή γῆ τῶν Χαλδαίων στίς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Χοβάρ»²⁸. Ἐάν ὁμως ἀπό ἐδῶ θά μᾶς πεῖ κάποιος πού σκέπτεται πολύ στενά, «Προηγήθηκε ὁ Σωτήρας, ὁ ὁποῖος ἔδωσε καί τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ ἐπάνω στά μέτωπά τους, ἀκολούθησε ἔπειτα, ὅταν δέν πίστεψαν στό Σωτήρα, ἡ βασιλεία τῶν Ῥωμαίων τήν ἐποχή τοῦ Βεσπασιανοῦ, ὁ ὁποῖος κατέστρεψε τελείως στό τεσσαρακοστό ἔτος τή συναγωγή πού ἔπραξε τὰ παράνομα»²⁹, δεχόμεστε ἐκεῖνον πού τὰ σκέφτεται αὐτά, ἀλλά τόν παρακαλοῦμε, σάν υἱό τῆς Καινῆς Διαθήκης, νά πείθεται στόν Παῦλο, ὁ ὁποῖος γνωρίζει καλά αὐτά καί λέγει γιά ὅλα τὰ βιβλία αὐτά τό ἐξῆς: «Ὅλα ὁμως αὐτά συνέβαιναν σ' ἐκεῖνους σάν προφητικές προεικονίσεις, καί γράφηκαν γιά νουθετηθοῦμε ἐμεῖς, στούς ὁποίους κατέληξαν οἱ ἔσχατοι χρόνοι»³⁰.

Καί τὰ λέγω αὐτό, ὄχι ἐπειδή εὐχομαι νά ἐρθῆι σιδερένια ρομφαία ἐπάνω στούς ἐχθρούς τοῦ Θεοῦ, -μακριά ἀπ' ἐδῶ. Γιατί οὔτε ὁ προφήτης διακηρύσσει γιά σιδερένια ρομφαία, ἀλλά γιά κάποια ἄλλη δύναμη πού τιμωρεῖ, γιά τήν ὁποία ὁ ἴδιος ὁ Ἰεζεκιήλ λέγει: «Ἐάν σέ κάποια χώρα στείλω ρομφαία» (τό 'στείλω' ὁμως τό λέγει ἀντί γιά τό

30. Α' Κορ. 10, 11.

‘συγχωρήσω’), “καὶ λάβη ὁ λαὸς τῆς γῆς ἄνδρα ἓνα, καὶ δῶσιν
 ἑαυτοῖς εἰς σκοπὸν, καὶ ἴδη ὁ σκοπὸς τὴν ῥομφαίαν ἐρχομέ-
 νην, καὶ σαλπίσση τῇ σάλπιγγι, καὶ σημάνη τῷ λαῷ, καὶ ἀκούσῃ
 ὁ ἀκούων καὶ μὴ φυλάξεται, ἐπελθοῦσα δὲ ἡ ῥομφαία
 5 καταλάβη τινά, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐκζητήσω, ὅτι οὐκ
 ἤκουσεν τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος”· καὶ πάλιν “Ἐὰν δὲ
 ὁ σκοπὸς ἴδη τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην καὶ μὴ σαλπίσση τῇ
 σάλπιγγι, καὶ τῷ λαῷ μὴ σημάνη, ἐπελθοῦσα δὲ ἡ ῥομφαία
 καταλάβη τινά, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σκοποῦ τῆς
 10 σάλπιγγος ἐκζητήσω, ὅτι ἰδὼν τὴν ῥομφαίαν οὐκ ἐσάλπισεν”.
 Τοῦτον τὸν κίνδυνον οὐχ ὑπνῶν τὸν τῆς ἀπιστίας ὑπνον, οὐδὲ
 ὄκνων τὸν τῆς φιληδονίας ὄκνον ὁ μακάριος Ἰωάννης πρὸ
 ὀφθαλμῶν ἔχων, ὑψηλότερον ἰσχυρῶς ἐβόα, οὐκ ἄδηλος
 φθόγγον σημαίνων, ἀλλ’ εὐδηλον γινώσκων παρέχων τῆς διαβολι-
 15 κῆς ῥομφαίας, παρεκάλει φεύγειν τοὺς πάντας. Καὶ ὅσοι μὲν
 τὸ συνειδὸς καθαρὸν καθάπερ σημεῖον ἐπὶ τοῦ τῆς ψυχῆς
 μετώπου ἔσχον, χάριτι Θεοῦ σὺν ὑμῖν τοῖς πιστοῖς Ῥωμαίοις
 διεσώθησαν· ὅσοι δ’ αὐτὸν πάλιν μεμολυμμένον, τοὺς λαοὺς καὶ
 τοὺς ἱερεῖς εἰς τὴν κατ’ ἀλλήλων φιλονεικίαν ἐξέκαυσαν, ἵνα
 20 τοῖς κοινοῖς κακοῖς τὸ καθ’ ἑαυτοῦ συσκιάσωσιν.

Ο ΔΙΑΚ. Θαυμασιῶς μὲν εἴρηκας· ὠμολόγηται δὲ ὅτι
 ἀμήχανόν ἐστι πρᾶγμα, ἄνθρωπον ἀμεμπτον ἐν τῷ περιγεῖω
 βίῳ τούτῳ εὐρεθῆναι τέλειον· τῆς Γραφῆς λεγούσης πολλαχῶς·
 “Τίς καυχῆσεται ἀγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παρόρησιάσε-
 25 ται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας;” Πλὴν ὁμως οὐκ ἔγνω
 χρήσασθαι τῷ καιρῷ ὁ μακάριος Ἰωάννης· τοῖς γὰρ κεκρατη-
 μένοις οὐ δεῖ παρεγχειρεῖν.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐοικᾶς μοι, καλὲ Θεόδωρε, πανοῦργος ὑπάρ-
 χειν. Συμπάθειαν γάρ, ὡς ἐπρεπέν σοι, ἀπ’ ἀρχῆς ἡμῖν
 30 προβαλλόμενος μετὰ τινος κατανύξεως, ἐκ τοῦ κατὰ μικρὸν
 εὐρίσκη φιλοσκώπτῃς ὑπάρχων. Οὔτε γὰρ οἱ νομιζόμενοι
 ἐχθροὶ οὕτω δεινῶς τὰ κατ’ αὐτὸν διεμέψαντο.

Ο ΔΙΑΚ. Πρὸς τί ἠχθέσθης, φιλαλήθως ἀκούσας, πάτερ, ὅτι
 εἶπον “Οὐ προσέσχε τῷ καιρῷ ὁ μακάριος Ἰωάννης”; τῆς
 35 Γραφῆς λεγούσης· “Ἐν τόποις δυναστῶν μὴ ὑφίστασο”· καὶ

‘θά ἐπιτρέψω’), «καί ὁ λαός τῆς χώρας διαλέξει ἕναν ἄνδρα καί τόν διορίσουν σάν φρουρό τους, καί δεῖ ὁ φρουρός ὅτι ἡ ρομφαία ἐρχεται ἐναντίον τῆς χώρας καί σαλπίζει μέ τή σάλπιγγα καί προειδοποιήσει τό λαό, τότε ὅποιος ἀκούσει καί δέν προφυλαχθεῖ, ὅταν ἡ ρομφαία ἐρθεῖ καί ἀρπάξει κάποιον, ἡ εὐθύνη τοῦ αἵματός του θά πέσει πάνω του, γιατί ἄκουσε τή φωνή τῆς σάλπιγγας καί δέν προφυλάχθηκε»³¹. Καί πάλι: «Ἐάν ὁμως ὁ φρουρός δεῖ ὅτι ἡ ρομφαία ἐρχεται καί δέ σαλπίζει μέ τή σάλπιγγα καί δέν προειδοποιήσει τό λαό, ὅταν ἐρθεῖ ἡ ρομφαία καί ἀρπάξει κάποιον, πότε θά ζητήσω εὐθύνη γιά τό αἷμα του ἀπό τό φρουρό, γιατί, ὅταν εἶδε τή ρομφαία, δέ σάλπισε»³². Ἐχοντας μπροστά του αὐτόν τόν κίνδυνο ὁ μακάριος Ἰωάννης χωρίς νά κοιμᾶται τόν ὕπνο τῆς ἀπιστίας, οὔτε νά διστάζει ἀπό τό φόβο τῆς φιληδονίας, φώναξε δυνατώτερα ἀπό σάλπιγγα, σημαίνοντας ὄχι ἄγνωστη φωνή, ἀλλά παρέχοντας ὀλοφάνερη γνώση τῆς διαβολικῆς ρομφαίας, παρακαλοῦσε νά φεύγουν ὅλοι. Καί ὅσοι βέβαια εἶχαν τή συνείδησή τους καθαρῆ σάν σημάδι ἐπάνω στό μέτωπο τῆς ψυχῆς, μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ διασώθηκαν μαζί μέ σᾶς τούς πιστούς Ρωμαίους, ἐνῶ ὅσοι πάλι τήν εἶχαν ἀκόμη μολυσμένη, παρακίνησαν τούς ἀνθρώπους καί τούς ἱερεῖς στή φιλονεικία μεταξύ τους, γιά νά καλύψουν μέ τά κοινά κακά τό δικό τους.

Ο ΔΙΑΚ.Θαυμάσια βέβαια μίλησες, ἀλλ’ ἔχει ὁμολογηθεῖ ὅτι εἶναι ἀκατόρθωτο πράγμα, νά βρεθεῖ τέλειος ἄνθρωπος ἀμεμπτος στήν ἐπίγεια αὐτή ζωή, ἀφοῦ μέ πολλούς τρόπους λέγει ἡ ἀγία Γραφή: «Ποῖός μπορεῖ νά καυχηθεῖ ὅτι ἔχει ἀναμάρτητη ψυχή; ἢ ποῖός μπορεῖ νά λέγει μέ παρηρησία ὅτι εἶναι καθαρός ἀπό ἁμαρτία;»³³. Ἄλλ’ ὁμως δέ γνώριζε νά χρησιμοποιοῖ τίς εὐκαιρίες ὁ μακάριος Ἰωάννης, γιατί δέν πρέπει νά προβάλλει σφαλερὰ ἐπιχειρήματα σ’ αὐτούς πού εἶναι δέσμοι τῆς ἁμαρτίας.

Ο ΕΠΙΣΚ. Μοῦ φαίνεσαι, ἀγαθὲ Θεόδωρε, ὅτι εἶσαι πονηρός. Γιατί, ἐνῶ ἀπό τήν ἀρχή μᾶς πρόβαλλες συμπάθεια, ὅπως ταίριαζε σέ σένα, μέ κάποια κατάνυξη, σιγά-σιγά ἀποφαίνεσαι ὅτι εἶσαι χλευαστής. Γιατί οὔτε ἐκεῖνοι πού θεωροῦνται ἐχθροὶ του κατηγορήσαν τόσο σφοδρὰ τίς ἐνέργειές του.

Ο ΔΙΑΚ. Γιατί δυσανασχέτησες, ὅταν ἄκουσες μέ φιλαλήθεια, πάτερ, ὅτι εἶπα «Δέν πρόσεξε τίς εὐκαιρίες ὁ μακάριος Ἰωάννης»; καθόσον ἡ ἀγία Γραφή λέγει: «Νά μὴν κάθεσαι στίς θέσεις τῶν

πάλιν· “Τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι”, μάλιστα ἐπὶ τῶν παραί-
νεσιν ἢ ὠφέλειαν μὴ δεχομένων.

Ο ΕΠΙΣΚ. Μακάριοι ἐστε, οὕτω τὰς Γραφὰς ἐρμηνεύοντες.
Τὸ γάρ, “Ἐν τόποις δυναστῶν μὴ ὑφίστασο”, παρὰ τῷ
5 ἐκκλησιαστικῷ, πρὸς τοὺς ἀναξίους καὶ ἀδυνάτους ἱερωσύνης
εἴρηται, ἵνα μὴ ταύτην ἀρπάξωσι. “Δυνάστας” γὰρ τοὺς κατ’
ἀρετὴν διδασκάλους λέγει· πρῶτον τοὺς ἀποστόλους, οἵτινες
ἦσαν “δυνάσται”, τὸ τῆς “δυνάμεως” ἡμφιεσμένοι “πνεῦμα”,
ἔπειτα τοὺς μμητὰς τούτων. Καὶ τό, “ἐξαγοράζειν δὲ τὸν
10 καιρὸν”, τοιοῦτόν ἐστιν, οὐχ ἵνα ὑποκριθῶμεν, κλέπτιας
συντρέχοντες, καὶ μετὰ μοιχῶν τὴν μερίδα τιθέντες, ἀλλ’ ἵνα
κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς ἀρετῆς “ἀγοράσωμεν
τὸν καιρὸν”, μὴ πωλήσαντες αὐτὸν τῇ ἁμαρτίᾳ. Ὁ δὲ κατὰ
μικρὸν τούτῳ τῷ τρόπῳ “τὸν καιρὸν ἐξαγοράζων”, ὄλον
15 ἑαυτοῦ τὸ ζῆν ἐξηγόρασεν, παραχωρήσας τὰ τοῦ βίου ἡδέα,
ἵνα τὰ ὑπὲρ βίον εὐρήσῃ. “Ὡσπερ καὶ οἱ μάρτυρες πεποιήκασι,
δόντες τὸ ζῆν τὸ αἱμάτινον, τὴν ἀφθαρσίαν ἐκληρονόμησαν,
κυρίως αὐτοὶ “τὸν καιρὸν ἐξαγοράσαντες”. Εἰ δὲ μὴ οὕτως
ταῦτα νοεῖται, ἔσονται καὶ οἱ περὶ Μωϋσέα καὶ Ἡλίαν καὶ
20 Μιχαίαν καὶ Δανιὴλ καὶ Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν καὶ Ἡσαίαν
καὶ Πέτρον καὶ Παῦλον, ἵνα μὴ πλείονας εἴπω, τὸν ἑαυτῶν
καιρὸν ἀγνοήσαντες· ἐπειδὴ ὁ μὲν φυγὴ τὴν σωτηρίαν ἑαυτῷ
πορίζεται, διὰ τὸν ἔλεγχον τὸν πρὸς τινά, ἐν ὄρεσιν ἐθνικοῦ
πρόβατα νέμων, ὁ δὲ ὑπὸ κάρου τῇ λύπῃ πιεσθεὶς εἰς ὕπνον
25 κατέπεσεν, οὔτε τοίχου ἢ πέτρας σκιὰν εὐρίσκων, ἀλλ’ ὑπὸ
φυτὸν ἀρκεύθινον, ὃ καὶ αὐτὸ ἀμυδρῶς κατασκεπάζει· ὁ δὲ
ἐπρίζετο· ὁ δὲ εἰς λάκκον λεόντων ἐχαλάτο ὑπὲρ εὐσεβείας· ὁ
δὲ ἐν φυλακῇ (ἤγουν μυχῷ τινι) δέσμιος ἐφυλάσσετο, “ἄρτον
θλίψεως” καὶ ὕδωρ στενὸν καταδικασθεὶς λαμβάνειν, ἵν’ ἐπὶ
30 μακρὸν κατατηκόμενος χρόνον, θία τὸ ζῆν ἀπορρήξῃ διὰ τὴν
πρὸς βασιλέα τινὰ παρόρησιαν.

Τί δέ μοι λέξεις περὶ τοῦ ἀζύγου “ἐν γεννητοῖς γυναικῶν”
Ἰωάννου; Ἄρα οὐκ ἔγνω τῷ καιρῷ χρῆσασθαι, ἐπειδὴ διὰ τὸν
ἀνεπισκίαστον ἔλεγχον τῆς Ἡρώδου μοιχείας τὴν κεφαλὴν
35 ἀπειμήθη, κηδόμενος τοῦ Ἡρώδου ὡς ἰατρὸς νοσοῦντος τὸ

34. Παροιμ. 25, 6. 36. Β' Τιμ. 1, 7.

35. Κολ. 4, 5. 37. Βλ. Ἐξ. 2, 11-22· 3. 1. 38. Βλ. Γ' Βασ. 19, 2-5.

δυναστών»³⁴· και πάλι· «Νά ἐκμεταλλεύεστε τίς περιστάσεις»³⁵, ιδιαίτερα σ' ἐκείνους πού δέ δέχονται παραίνεση ἢ ὠφέλεια.

Ο ΕΠΙΣΚ. Εἶστε μακάριοι, ὅταν ἐρμηνεύετε ἔτσι τίς Γραφές. Γιατί τό, «Στίς θέσεις τῶν δυναστών νά μήν κάθεσαι», στόν ἐκκλησιαστή, ἔχει εἰπωθεῖ πρὸς τοὺς ἀνάξιους καί ἀδύνατους γιά τήν ἱερωσύνη, γιά νά μήν τήν ἀρπάζουν αὐτή. Γιατί «δυνάστες» λέγει τοὺς ἐνάρετους διδασκάλους· πρῶτα, τοὺς ἀποστόλους, οἱ ὅποιοι ἦταν «δυνάστες», ἀφοῦ εἶχαν «τό πνεῦμα τῆς δυνάμης»³⁶, ἔπειτα τοὺς μιμητές τους. Καί τό, «Νά ἐξαγορέζετε ὁμως τόν καιρό», εἶναι παρόμοιο, ὄχι γιά νά ὑποκριθοῦμε, συμφωνώντας μέ τοὺς κλέφτες καί μπαίνοντας στήν ἴδια θέση μαζί μέ τοὺς μοιχοὺς, ἀλλά κατά τόν καιρό τῆς ἁμαρτίας μέ τήν ἀρετή «ν' ἀγοράσουμε τόν καιρό», χωρίς νά τόν πουλήσουμε αὐτόν στήν ἁμαρτία. Ἐκεῖνος πού σιγά-σιγά μέ τόν τρόπο αὐτόν «ἐξαγοράζει τόν καιρό», ἐξαγόρασε ὅλη τή ζωή του, παραμερίζοντας ὅλα τά εὐχάριστα τῆς ζωῆς, γιά νά βρεῖ τά ἀνώτερα ἀπό τή ζωή. Ὅπως ἀκριβῶς ἔχουν κάμει καί οἱ μάρτυρες, δίνοντας τή θνητή ζωή, κληρονόμησαν τήν ἀφθαρσία, κυρίως αὐτοί «ἐξαγοράζοντας τόν καιρό». Ἐάν ὁμως δέν ἐξηγοῦνται ἔτσι αὐτά, δέ θά γνώρισαν τό δικό τους καιρό καί αὐτοί πού ἦταν μαζί μέ τόν Μωυσῆ καί τόν Ἡλία καί τόν Μιχαῖα καί τόν Δανιήλ καί τόν βαπτιστή Ἰωάννη καί τόν Ἡσαΐα καί τόν Πέτρο καί τόν Παῦλο, γιά νά μήν ἀναφέρω περισσότερους. Ἐπειδή ὁ πρῶτος μέ φυγή κέρδισε τή σωτηρία του, γιατί ἔλεγε κάποιον, βόσκοντας στά βουνά τά πρόβατα ἐνός εἰδωλολάτρη³⁷. Ὁ δεῦτερος, ἀφοῦ πίεσε τή λύπη του ὁ βαρὺς ὕπνος, ἔπεσε καί κοιμήθηκε, βρίσκοντας σκιά οὔτε τοίχου ἢ πέτρας, ἀλλά κάτω ἀπό θάμνο, πού καί αὐτός ἀμυδρά τόν σκέπαζε³⁸. Ὁ ἄλλος πριονιζόταν³⁹, ἐνῶ ὁ ἄλλος ριχνόταν σέ λάκκο λεονταριῶν γιά χάρη τῆς εὐσεβείας⁴⁰. Ὁ ἄλλος φυλαγόταν δεμένος σέ φυλακή. (δηλαδή σέ κάποια ἀποθήκη) καί καταδικάσθηκε νά παίρνει «τό ψωμί τῆς θλίψης»⁴¹ καί λιγοστό νερό, ὥστε, λειώνοντας γιά πολύ καιρό, νά πεθάνει βίαια ἐξ αἰτίας τῆς παρησίας του πρὸς τό βασιλιά⁴².

Καί τί θά μοῦ πεῖς γιά τόν ἄγαμο ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους Ἰωάννη; Ἄραγε δέ γνώριζε νά χρησιμοποιεῖ τίς περιστάσεις, ἐπειδή ἀποκεφαλίσθηκε γιά τό φανερό ἔλεγχο τῆς μοιχείας τοῦ Ἡρώδη, φροντίζοντας ὡς ἰατρός τόν Ἡρώδη πού ἔπασχε ἀπό τό ἀνίατο

39. Ἀναφέρεται στόν Ἡσαΐα.

41. Γ' Βασ. 22, 27.

40. Βλ. Δαν. 6, 10-16.

42. Ἀναφέρεται στό Μιχαῖα.

άνιατον πάθος ἢ καίων ἢ τέμνων; Ὡ λόγῳ καὶ Ἰωάννης ἐλεῶν ἢ φιλῶν, ἤλεγχε τοὺς νοσοῦντας. Εἰ δὲ ὁ βαπτιστὴς τὸν καιρὸν οὐκ ἔγνω, πῶς τὸν τεχνίτην τῶν αἰῶνων καὶ ποιητὴν ἐπέγνω, φήσας· “Ἴδε ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου”; Πῶς δὲ οὐκ ἔγνω Παῦλος καὶ Πέτρος τὸν καιρὸν, οἱ στυλοὶ τῆς ἐκκλησίας, οἱ καὶ μετὰ θάνατον κλείοντες καὶ ἀνοίγοντες τοὺς τῆς μετανοίας καιροὺς τοῖς βουλομένοις καὶ κρούουσιν; Ἐπειδὴ μάλιστα ὁ μὲν ἐπὶ πόδας σταυροῦται, εἰς οὐρανὸν τὴν πορείαν σημαίνων, ὁ δὲ κατατομεῖται διὰ τὴν ἐν Χριστῷ παρῴρησίαν, ἵνα τῆς ὄντων κεφαλῆς μὴ ἐκπέση, Μὴ τοίνυν ἀποδέχου τοὺς μετ’ ἐπισκῆψεως τὴν τῶν ἀγίων διαβάλλοντας παρῴρησίαν. Ἐθνικῶν γὰρ καὶ οἰησισόφων ἡ συνήθεια αὕτη, φιλοζωούντων καὶ φιλοσκωπούντων τὴν τῶν μαρτύρων ἀδειλίαν. Οὔτε γὰρ μάχαιραν ἀμβλείαν οὔτε παρῴρησίαν ἀπρακτον εἶναι δεῖ. Καὶ ὥσπερ τοῦ μύρου ἀχώριστος ἡ εὐδία, οὕτω τῆς παρῴρησίας ἡ εὐνοία.

Καὶ εἰ μὲν ἰδιωτικῶς ἐπὶ οἰκετῶν ἢ φίλων ἢ ἰδίων οἱ ἔλεγχοι ἐγίνοντο, ἐφ’ ὧν καὶ τὸ ἐρυθριᾶσαι φορτικόν, ἔγκλητος ἴσως ὁ παρῴρησιαζόμενος, οὔτε καιρὸν οὔτε τόπον γνωρίσας· εἰ δὲ καθάπερ ἐν μακέλλῳ τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ οἱ ἔπαινοι γίνονται τῶν κατορθούντων καὶ οἱ ψόγοι τῶν ἀμελούντων, τί τραχυνόμεθα πρὸς τοὺς ἐλέγχους ἀνωνύμως καὶ ἐπωφελῶς ἡμῖν γινομένους; Σιτεῦντες τὰς αἰτίας οὐ πειθόμενοι τῷ εἰρηκῶτι· “Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντας”. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ἔσται, ἔσονται πάλιν οἱ ἄγιοι σκανδαλίσαντες μὲν τινὰς πόλεις ἢ χώρας ἐπὶ τοῖς ἐλέγχοις, ἐκτραχηλίσαντες δὲ τοῖς ἐπαίνοις ἄλλας. Πρῶτος ὁ ἅγιος Ἰώβ, Φοινίκην τινὰ διαβάλλων χώραν, ὡς ἐπισπωμένην τὸν αὐτῷ προσπολεμοῦντα Σατανᾶν, καθὼς λέγει· “Μεριτεύονται δὲ αὐτὸν γένη Φοινίκων;” Ἐπειτα Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται τὴν Αἴγυπτον διαβάλλοντες, καὶ “κάμινον σιδηρᾶν” προσαγορεύοντες καὶ “σκότος”, καὶ τὴν Παλαιστίνην ἐγκωμιάζοντες καὶ “γῆν ἐπαγγελίας” ἀποκαλοῦντες, εὐρισκομένην τὴν μὲν Αἴγυπτον τῷ σπουδαίῳ “γῆν

43. Βλ. Ματθ. 14, 3-11. 44. Δηλαδή, ὁ Χρυσόστομος. 45. Ἰω. 1, 29.
 46. Ἐννοεῖ τὸν ἀπόστολο Πέτρο. 47. Ἐννοεῖ τὸν ἀπόστολο Παῦλο.
 48. Α΄ Κορ. 10, 25. 49. Ἰώβ 40, 30. 50. Δευτ. 4, 20· Ἰερ. 11, 4.
 51. Ἐξ. 20, 22· Ἰεζ. 32, 8. 52. Ἐβρ. 11, 9· Ἐξ. 12, 25· Ἀμώς 9, 6.

πάθος, ἢ καυτηριάζοντας ἢ ἐγχειρίζοντας;⁴³. Μ' αὐτόν τό λόγο καί ὁ Ἰωάννης⁴⁴ ἐλέωντας ἢ ἀγαπώντάς ἐλεγχε τοὺς ἀσθενεῖς. Ἐάν ὁμως ὁ Βαπτιστής δέ γνώριζε νά χρησιμοποιοιεῖ τίς περιστάσεις, πῶς ἀνανώρισε τόν τεχνίτη τῶν αἰῶνων καί δημιουργό, λέγοντας· «Νά, ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος θά σηκώσει ἐπάνω του τήν ἀμαρτία τοῦ κόσμου»⁴⁵; Καί πῶς δέ γνώρισαν τόν καιρό ὁ Παῦλος καί ὁ Πέτρος, οἱ στυλοὶ τῆς ἐκκλησίας, αὐτοὶ πού καί μετὰ τό θάνατό τους κλείνουν καί ἀνοίγουν τοὺς καιρούς τῆς μετάνοιας σ' ἐκείνους πού θέλουν καί χτυποῦν τήν πόρτα τῆς; ἀφοῦ μάλιστα ὁ ἕνας σταυρῶνεται μέ τά πόδια πρὸς τά πάνω, γιά νά δείχνει τήν πορεία στόν οὐρανό⁴⁶, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀποκεφαλίζεται ἐξ αἰτίας τῆς παρρησίας του γιά τό Χριστό, γιά νά μή χάσει τήν πραγματική κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας⁴⁷. Νά μή δέχῃσαι λοιπόν ἐκείνους πού μέ ψευτικές μαρτυρίες διαβάλλουν τήν παρρησία τῶν ἁγίων. Γιατί ἡ συνήθεια αὐτή εἶναι τῶν ἐθνικῶν καί αὐτῶν πού νομίζουν ὅτι εἶναι σοφοί, οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν τή ζωή καί χλευάζουν τήν ἀφοβία τῶν μαρτύρων. Οὔτε βέβαια πρέπει νά εἶναι μαχαίρι στομωμένο, οὔτε παρρησία ἀνώφελη. Καί ὅπως ἡ εὐωδιά εἶναι ἀχώριστη ἀπό τό μύρο, ἔτσι καί ἡ συμπάθεια ἀπό τήν παρρησία.

Καί ἐάν βέβαια οἱ ἐλεγχοὶ γίνονταν ἰδιωτικά ἐνώπιον ὑπηρετῶν ἢ φίλων ἢ συγγενῶν, στοὺς ὁποίους καί τό νά κοκκινίσουν εἶναι ἐνοχλητικό, ἴσως θά ἦταν κατηγορούμενος αὐτός πού μιλάει μέ παρρησία, ἀφοῦ δέ γνώρισε οὔτε καιρό οὔτε τόπο. Ἐάν ὁμως στήν ἐκκλησία, ὅπως ἀκριβῶς σέ κρεοπωλεῖο, γίνονται καί οἱ ἔπαινοι αὐτῶν πού κατορθώνουν τήν ἀρετή καί οἱ ψόγοι αὐτῶν πού τήν ἀμελοῦν, γιατί ὀργιζόμαστε γιά τοὺς ἐλέγχους ὅταν γίνονται ἀνώνυμα καί γιά ὠφέλειά μας; Μεγαλοποιοῦμε τίς αἰτίες, ἐπειδή δέν ὑπακοῦμε σ' αὐτόν πού εἶπε· «Κάθε τι πού πουλιέται στό κρεοπωλεῖο, τρώγετέ το, χωρὶς νά τό ἐξετάζετε καθόλου»⁴⁸. Ἐάν ὁμως δέ συμβεῖ αὐτό, θά σκανδαλίσουν πάλι οἱ ἅγιοι μερικές πόλεις ἢ χῶρες μέ τοὺς ἐλέγχους, ἐνῶ θά καταστρέψουν ἄλλες μέ τοὺς ἐπαίνους τους. Πρῶτα ὁ ἅγιος Ἰώβ, διαβάλλοντας κάποια χῶρα, τῆ Φοινίκη, ἐπειδή αὐτή προσκάλεσε τό Σατανᾶ πού πολεμοῦσε ἐναντίον του, καθὼς λέγει· «Μοιράζονται αὐτόν οἱ φυλές τῶν Φοινίκων;»⁴⁹. Ἐπειτα ὁ Μωυσῆς καί οἱ προφῆτες διαβάλλουν τήν Αἴγυπτο, ὀνομάζοντας αὐτή «καμίνι πού λειώνει τό σίδηρο»⁵⁰ καί «σκοτάδι»⁵¹, καί ἐγκωμιάζουν τήν Παλαιστίνη καί τήν ἀποκαλοῦν «γῆς τῆς ἐπαγγελίας»⁵², ἄν καί ἡ Αἴγυπτος γιά τόν ἐργατικό ἦταν «γῆ τῆς ἐπαγγελίας», ἐνῶ γιά τό ράθυμο ἡ Παλαιστίνη

ἐπαγγελίας”, τῷ δὲ ῥαθύμῳ τὴν Παλαιστίνην οὐ μόνον “κάμι-
νον σιδηρᾶν”, ἀλλὰ καὶ “σκότος ἐξώτερον” τῇ ἀπιστίᾳ· ὅποτε
οὐ τὰ χωρία ψεκτὰ ἢ ἐπαινετά, ἀλλὰ τὰ ἐπιτηδεύματα.

Τί δέ μοι καὶ εἰς μῆκος ἐκτείνειν τὸν λόγον, καὶ μὴ ἀπὸ τῶν
5 συντόμων ἀρχεσθαι; Ἀρά γε ὁ Παῦλος “Ψεύστας” Κρητᾶς
ἀποκαλῶν καὶ Γαλάτας “ἀνοήτους” καὶ Κορινθίους “πεφυ-
σιωμένους” καὶ ἄλλους ἄλλα, τούτοις μόνοις συνέγνω τὰ
πάθη, ὡς μόνοις τὸν ἔλεγχον ἐπαγαγών, ἢ καὶ τοῖς πᾶσιν; Ἡ
ἀνάπαλιν “πιστοὺς” Ῥωμαίους ἀποκαλῶν καὶ “μύστας”
10 Ἐφεσίους, οἷς καὶ ὑψηλότερον ἐπιστέλλει, καὶ “φιλαδέλ-
φους” Θεσσαλονικεῖς, μόνοις περιέγραψεν τοὺς ἐπαίνους; οὐ
πάντως· ἀλλ’ ὡς πνευματοφόρος τέδεικνεν καὶ τοὺς ψόγους
καὶ τοὺς ἐπαίνους, ἵνα ὁ μὲν ἄξιός τῶν ἐπαίνων ἐπιγνοῦς,
τονωθῇ τῇ προθυμίᾳ, ὁ δὲ ἕτερος ἐντυχών, ὀδυνήθῃ τῇ
15 ὑπομνήσει, ἀποτριψάμενος τοῦ ψόγου τὸ αἴτιον. Οὔτε οὖν
μόνοι Γαλάται ἀνόητοι, οὔτε Κρητῆς ψεύσται, οὔτε Κορίνθιοι
ὑπερῆφανοι· πανταχοῦ γὰρ τὰ πάντα ὑπάρχει, τοῦ μίαν εἶναι
καὶ τὴν ἀμαρτάνουσαν καὶ τὴν κατορδοῦσαν φύσιν, καὶ ἐκεῖνο
καὶ τοῦτο ἐν τῷ αὐτῷ γιγνομένην οἰκεία προαιρέσει. Τούτῳ
20 τοίνυν τῷ τρόπῳ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπαρῥησιάζετο ὁ Ἰωάννης·
μᾶλλον δὲ ἐκρεοκόπει τὴν ἀρετὴν τοῖς πεινῶσιν, ἐξοστεῖζων
τὴν ἀμαρτίαν τοῖς φανεροῖς ἐλέγχοις, παιδόμενος τῷ εἰρηκότι·
“Τὸν ἀμαρτάνοντα ἐνώπιον πάντων ἔλεγε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ
φόβον ἔχωσι”. Εἰ δέ τινες ἐπὶ πλείστον ὑπερηφανίαν ἢ
25 ἀφροσύνην νοσοῦντες βούλονται αὐτῶν καὶ τὰς ἡδονὰς
ἐγκωμιάζεσθαι, “ταύτην τὴν συνήθειαν οἱ τοῦ Θεοῦ δοῦλοι
οὐκ ἔχουσιν”. Οἱ γὰρ ἀγανακτοῦντες ἐπὶ τῷ ψόγῳ τῆς πλεονε-
ξίας καὶ τῆς πορνείας καὶ ἄλλης τινὸς μυσσαρᾶς ἡδονῆς, οὐδὲν
ἄλλο λέγουσι δυνάμει ἢ τὸ δεῖν ἀποδέχεσθαι ταῦτα δηλητήρια
30 ὄντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ΄

Ο ΔΙΑΚ. Χάρις πλείστη, πάτερ, τῇ ἐνδημίᾳ τῆς σῆς

53. Βλ. Τίτ. 1, 12· Γαλ. 3, 1 καὶ Α΄ Κορ. 5, 2.

54. Βλ. Ρωμ. 1, 8· Ἐφ. 1, 18 καὶ Α΄ Θεσ. 4, 9-10.

ὄχι μόνο «καμίνι πού λειώνει τό σίδερο», ἀλλά καί «σκοτάδι τό ἐξώτερο» ἀπό τήν ἀπιστία του, ὅποτε δέν πρέπει νά ψέγονται ἢ νά ἐπαινοῦνται οἱ χῶρες, ἀλλά τά ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

Καί γιατί νά μακραίνω τό λόγο καί νά μὴν ἀρχίζω ἀπό τά πλησιέστερα; Ἐραγε ὁ Παῦλος, ὅταν ἀποκαλεῖ «ψεῦτες» τοὺς Κρητες καί τοὺς Γαλάτες «ἀνόητους» καί τοὺς Κορίνθιους «φαντασμένους»⁵³ καί τοὺς ἄλλους διαφοροτικά, συγχώρησε τά πάθη σ' αὐτούς μόνο, ἐπειδή αὐτούς μόνο ἔλεγε, ἢ καί σ' ὅλους; ἢ ἀντίστροφα ὅταν ὀνομάζει «πιστούς» τοὺς Ρωμαίους καί «μύστες» τοὺς Ἐφεσίους, στοὺς ὁποίους γράφει καί ὑψηλά νοήματα, καί «φιλάδελφους» τοὺς Θεσσαλονικεῖς⁵⁴, καθόρισε μόνο γι' αὐτούς τοὺς ἐπαίνους; Ὅχι βέβαια, ἀλλ' ἐπειδή εἶχε τό ἅγιο Πνεῦμα ἔβαλε καί τοὺς ψόγους καί τοὺς ἐπαίνους, ὥστε ὁ ἕνας νά τονωθεῖ μέ τήν προθυμία, ἀφοῦ θεωρήθηκε ἄξιος γιά ἐπαίνους, ἐνῶ ὁ ἄλλος, ἀφοῦ κατηγορήθηκε, νά στενοχωρηθεῖ μέ τήν ὑπόμνηση, ἐξαφανίζοντας τήν αἰτία τοῦ ψόγου. Οὔτε λοιπόν εἶναι μόνο οἱ Γαλάτες ἀνόητοι οὔτε οἱ Κρητες ψεῦτες οὔτε οἱ Κορίνθιοι ὑπερήφανοι, γιατί παντοῦ ὑπάρχουν τά πάντα, ἀφοῦ μία εἶναι ἡ φύση ἢ ὁποία καί ἀμαρτάνει καί κατορθώνει τήν ἀρετή, καί γίνεται στόν ἴδιο μέ τή δική της προαίρεση καί ἀγαθό καί κακό. Μ' αὐτόν λοιπόν τόν τρόπο μιλοῦσε μέ παρρησία ὁ Ἰωάννης στήν ἐκκλησία, ἢ καλύτερα, τεμάχιζε τήν ἀρετή στοὺς φτωχοὺς, ἀφαιρώντας τά κόκκαλα ἀπό τήν ἀμαρτία μέ τοὺς φανεροὺς ἐλέγχους, ὑπακούοντας σ' ἐκεῖνον πού εἶπε· «Αὐτόν πού ἀμαρτάνει, νά τόν ἐλέγχεις μπροστά σ' ὅλους, γιά νά ἔχουν φόβο καί οἱ ἄλλοι»⁵⁵. Ἐάν ὁμως μερικοὶ πού πάσχουν περισσότερο ἀπό ὑπερηφάνεια ἢ ἀνοησία θέλουν νά ἐπαινοῦν καί τίς ἡδονές τους, «τέτοια συνήθεια οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ δέν ἔχουν»⁵⁶. Γιατί ὅσοι ἀγανακτοῦν γιά τόν ψόγο τῆς πλεονεξίας καί τῆς πορνείας καί κάθε ἄλλης ἄθλιας ἡδονῆς, τίποτε ἄλλο δέ λέγουν μέ δύναμη παρά τό ὅτι πρέπει νά τά δεχόμαστε αὐτά ἐνῶ εἶναι δηλητήρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΘ'

Ο ΔΙΑΚ. Ὅφειλουμε πάρα πολύ μεγάλη εὐγνωμοσύνη, πάτερ,

55. Α' Τιμ. 5, 20.

56. Α' Κορ. 11, 16· Α' Πέτρ. 2, 16.

φιλαδελφίας· γεγένηται γὰρ ἡμῖν ὄνησιφόρος καὶ μνημόσυνον τῆς ζωῆς.

Ἦουχάσαντος δὲ μετὰ τοὺς πολλοὺς ἐπαίνους τοῦ Θεοδώρου, τῶν παρόντων τις ἐρῶρηξεν ῥῆμα, λέγων·

5 Πῶς οὖν τοσοῦτοις προτερήμασι κεκοσμημένοι, ὑπερήφανος ἦν;

Ο ΕΠΙΣΚ. Αὐτὸς παρὼν ἔγνωσ αὐτὸν ὑπερήφανον, ἢ ἄλλος σοι ἀφηγήσατο;

Ὁ δὲ ἀπεκρίθη·

10 Οὐκ οἶδα τὸν ἄνδρα φησίν, ἀλλ' ἤκουσα παρὰ τινος θυρσοδέψου διηγουμένου, ὅτι σπανίως ἦν αὐτῷ συναγελάσαι δίχα τῆς ἐκκλησίας, στενοχωρουμένῳ τὸ συνδιάγειν ἐπὶ πολὺ τοῖς θουλομένοις. Τοῦτο δὲ δεῖγμα ὑπεροφίας καὶ τύφου, τὸ φεύγειν τὰς τῶν θουλομένων συνουσίας.

15 Ο ΕΠΙΣΚ. Καὶ τίνος ἦν ἄλλου ψέξει τὴν Ἰωάννου φιλοσοφίαν ἢ θυρσοδέψου, τοῦ καὶ τὴν δυσωδίαν τοῦ ἰδίου ἐργαστηρίου σύντροφον οὖσαν ἀποδεχομένου; Εἰ δὲ δεῖγμα ὑπεροφίας τὸ φεύγειν τοὺς ὄχλους, ἔσται καὶ ὁ θαππιστῆς Ἰωάννης ὑπερόπτης κατὰ τὸν λόγον τὸν σόν, ὑποχωρῶν εἰς τὰς ἐρήμους. Ἐπειτα δὲ καὶ ὁ Σωτῆρ· ἀναγέγραπται γάρ, ὅτι “Ἰδὼν τοὺς ὄχλους ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καθίσαντος δὲ αὐτοῦ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ”, καὶ οὐχ οἱ ὄχλοι· -καὶ πάλιν· “Ἰδὼν τοὺς ὄχλους ἀνεχώρησεν κατ' ἰδίαν”. Ὁν μιμούμενος κατὰ δύναμιν ὁ καλὸς Ἰωάννης, καὶ αὐτὸς
25 ὑπεχώρει τοὺς ὄχλους, συνηδόμενος τοῖς κατὰ ἀλήθειαν μαθεῖν τι θουλομένοις.

Ο ΔΙΑΚ. Καλῶς μὲν γὰρ ἀπὸ γραφικῶν παραδειγμάτων πείθεις· τί δὲ ἔχεις εἰπεῖν, ὅτι ὑβριστῆς ἦν, καὶ οὐ μόνον τοὺς πολλοὺς ὑπεχώρει, ἀλλὰ καὶ ἓνα καὶ δύο;

30 Ο ΕΠΙΣΚ. Μάλιστα μὲν καὶ εἰ ἀνωφελῆς καὶ ἀγύρτης ὄχλος ἐστίν, οἷος ἦν ὁ εἰπὼν τῷ Ἰησοῦ· “Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι, ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ”. Οὐ φυγῶν τὸν ὄχλον ὁ Σωτῆρ εἶπεν τό, “Αἰ ἀλώπεκες”, καὶ τὰ ἐξῆς; Οὐκ ἔχεις δὲ με πείσαι, ὅτι ποτὲ Ἰωάννης ἀφ' οὐ ἐθαπίσθη, ἢ ὤμοσεν ἢ ὠρκίσεν ἢ κατελάλη-
35 σεν ἢ ἐψεύσατο ἢ κατηράσατο ἢ εὐτραπέλων ἠνέσχετο.

Ο ΔΙΑΚ. Οὔτε γὰρ ἐγὼ λέγω τούτων τι, ἀλλ' ὅτι ὑβρίζεν.

στήν παρουσία τῆς ἀγάπης σου, γιατί μᾶς ἔχει γίνει χρήσιμη καὶ ὑπόμνηση τῆς ζωῆς.

Ἐφοῦ ἡσύχασε ὁ Θεόδωρος ὕστερα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐπαίνους, κάποιος ἀπὸ τοὺς παρόντες φώναξε, λέγοντας·

Πῶς, λοιπόν, στολισμένους μέ τόσα προτερήματα, ἦταν ὑπερήφανος;

Ο ΕΠΙΣΚ. Αὐτοπροσώπως γνώρισες αὐτόν ὑπερήφανο, ἢ ἄλλος σοῦ τό ἀφηγήθηκε;

Καὶ ἐκεῖνος ἀπάντησε:

Δέ γνωρίζω τόν ἄνδρα, λέγει, ἀλλ' ἄκουσα κάποιο βυρσοδέψη νά διηγείται, ὅτι ἦταν σπάνιο σ' αὐτόν νά συναναστρέφεται ἀνθρώπους μακριά ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, ἐπειδὴ στενοχωριόταν μ' αὐτοὺς πού ἤθελαν νά παραμένει μαζί τους γιά πολύ. Αὐτό ὅμως εἶναι ἀπόδειξη ὑπεροψίας καὶ ἀλαζονείας, τό ν' ἀποφεύγει δηλαδή τίς συναναστροφές αὐτῶν πού τίς ἤθελαν.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καὶ ποιός ἄλλος μπορούσε νά φέξει τόν τρόπο ζωῆς τοῦ Ἰωάννη παρὰ βυρσοδέψης, ὁ ὁποῖος δέχεται καὶ τὴ δυσσομία τοῦ δικοῦ του ἐργαστηρίου πού εἶναι σύντροφός του; Ἐάν ὅμως εἶναι ἀπόδειξη ὑπεροψίας τό ν' ἀποφεύγει τὰ πλήθη, θά εἶναι σύμφωνα μέ τό λόγο σου καὶ ὁ βαπτιστής Ἰωάννης ὑπερόπτης, γιατί ἀναχωροῦσε στίς ἐρήμους. Στή συνέχεια καὶ ὁ Σωτήρας· γιατί ἔχει γραφεῖ, ὅτι «Ὅταν εἶδε τοὺς ὄχλους ὁ Ἰησοῦς, ἀνέβηκε στό ὄρος· καὶ ἀφοῦ κάθισε, ἤρθαν κοντά του οἱ μαθητές του», καὶ ὄχι οἱ ὄχλοι· καὶ πάλι· «Ὅταν εἶδε τοὺς ὄχλους, ἀναχώρησε μόνος του»¹. Αὐτόν προσπαθοῦσε νά μιμηθεῖ ὁ καλός Ἰωάννης ὅσο μπορούσε, καὶ αὐτός ἀποσυρόταν ἀπὸ τὰ πλήθη, ἐπειδὴ εὐχαριστιόταν μαζί μ' ἐκείνους πού ἤθελαν νά μάθουν κάτι τό ἀληθινό.

Ο ΔΙΑΚ. Βέβαια πείθεις καλά ἀπὸ τὰ παραδείγματα τῆς Γραφῆς. Τί ὅμως μπορεῖς νά πεις, γιά τό ὅτι ἦταν περιφρονητής, καὶ ὄχι μόνο ἀπέφευγε τοὺς πολλοὺς, ἀλλά καὶ ἓνα καὶ δυο;

Ο ΕΠΙΣΚ. Βεβαιότατα ἰδίως ὅταν ὁ ὄχλος εἶναι ἄχρηστος καὶ ἀγύρτης, ὅπως ἦταν ἐκεῖνος πού εἶπε στόν Ἰησοῦ· «Διδάσκελε, θά σέ ἀκολουθήσω, σ' ὁποιο μέρος καὶ ἂν πηγαίνεις»². Δέν εἶπε ὁ Σωτήρας γιά ν' ἀποφύγει τόν ὄχλο τό, «Οἱ ἀλεποῦδες»³, καὶ τὰ ἐπόμενα; Δέν μπορεῖς ὅμως νά μέ πείσεις ὅτι κάποτε ὁ Ἰωάννης, ἀπὸ τότε πού βαπτίσθηκε, ἢ ὅτι ὀρκίσθηκε ἢ ἔκαμε κάποιον νά ὀρκισθεῖ ἢ συκοφάντησε ἢ εἶπε ψέματα ἢ καταράσθηκε ἢ ἀνέχθηκε τὰ ἀστεία.

Ο ΔΙΑΚ. Οὔτε ἐγώ βέβαια λέγω κάτι τέτοιο, ἀλλ' ὅτι φερόταν περιφρονητικά.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ὡ θέλιστε, καὶ ὁ τούτων μηδὲν ποιήσας, πῶς ὕβριζεν, ἀφειδῶν τῆς γλώσσης τῆς ἑαυτοῦ; Ἐν μικρῷ γὰρ καὶ μεγάλῳ ὁ μολυσμὸς ἴσος ἐστίν.

Ο ΔΙΑΚ. Τί οὖν ἐστίν, παρακαλῶ, ἃ λαλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι·
5 καὶ πότε παύσονται τοῦ λαλεῖν;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἄκουσον τοίνυν περὶ πάντων, καὶ μηκέτι ἔπου-
ταῖς φλυαρίαις· οὐ γὰρ ἔξεις ἀπολογίαν οὐδέποτε. Οἱ ἄνθρω-
ποι ὀρθῶς μὴ θιοῦντες, ὀρθὰς οὐκ ἔχουσι τὰς ὑπολήψεις, ἀεὶ
εἰκοτολογοῦντες καὶ εἰς τοῦτο σχολάζοντες, μάλιστα νῦν
10 οὐδενὸς τολμῶντος ἄλλο τι λέγειν. Καὶ ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος γὰρ
Θεοῦ, καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον καὶ ὑπὲρ προφήτην αὐτοῦ καὶ
θιοῦντος καὶ λαλοῦντος καὶ δρῶντος, ἀλλόκοτα ἐλάλουν,
χοίρων δίκην ἢ μυιῶν τὰ περὶ αὐτοῦ συναδροῖζοντες (τοῦτο
γὰρ ἦδελον οἱ τότε καιροί). Οἱ μὲν γὰρ ἔλεγον· “Πλανᾷ τὸν
15 κόσμον”· οἱ δέ, “Ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια”· ἕτεροι, “Ἰδοῦ, ἄνθρωπος φάγος καὶ
οἰνοπότης”· ἄλλοι, “Σαμαρεῖτης ἐστί, καὶ δαιμόνιον ἔχει”.

Καὶ τί με δεῖ λέγειν συναγαγόντα τοὺς ὕθλους; ὡς καὶ
αὐτὸν τὸν Σωτῆρα εἰδότα τοῦτο λέγειν τοῖς ἀποστόλοις· “Τίνα
20 με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;” ᾧ
προσαποκρίνονται οἱ μαθηταὶ τὰς εὐφημοτέρας περὶ αὐτοῦ
ὑπολήψεις διηγούμενοι· “Οἱ μὲν Ἠλίαν, οἱ δὲ Ἰερεμίαν, ἄλλοι
δὲ Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν φήσαντες”· ἡσυχάσαντες τῶν ἐπὶ
πλείστον φαύλων τοὺς λόγους. Οἷς ἀντεπερωτᾷ διαχωρίζων
25 αὐτοὺς “τῶν ἀνθρώπων” (οὐκέτι γὰρ ἦσαν τὴν γνώμην “ἄν-
θρωποι”, ἀλλ’ υἱοὶ Θεοῦ, “ἔδωκεν” γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος “ἔξου-
σίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι”); “Ἐγὼ δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;”
ἀποκρίνονται οὐ πάντες, ἀλλὰ μόνος ὁ Πέτρος, ἐρμηνεύων
τὴν πάντων γνώμην· “Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ
30 ζῶντος”. Ἦς ἀποκρίσεως ἀποδεχόμενος τὸ ὀρθὸν ὁ Σωτῆρ
ἀπεφήνατο, εἰπὼν· “Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρῳ”
(τοῦτ’ ἐστὶ, τῇ ὁμολογίᾳ) “οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ
πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς”.

Τούτῳ τοίνυν τῷ χαρακτήρι εὐρήσεις καὶ νῦν, οὐ μόνον ἐπὶ
35 Ἰωάννου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων τοὺς ψόγους καὶ τοὺς ἐπαίνους.

4. Ἰω. 7, 12. 6. Λουκᾶ 7, 34. 8. Ματθ. 16, 13. 10. Ἰω. 1, 12.

5. Λουκᾶ 11, 15. 7. Ἰω. 8, 48. 9. Ματθ. 16, 14. 11. Ματθ. 16, 15.

Ο ΕΠΙΣΚ. Φίλτατε, αὐτός πού δέν ἔκαμε τίποτε ἀπ' αὐτά, πῶς φερόταν περιφρονητικά, περιφρονώντας τή δική του γλώσσα; Γιατί σέ μικρό καί σέ μεγάλο τό μίasma εἶναι τό ἴδιο.

Ο ΔΙΑΚ. Ποιά λοιπόν εἶναι, παρακαλῶ, αὐτά πού λέγουν οἱ ἄνθρωποι, καί πότε θά σταματήσουν νά τά λέγουν;

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἄκουσε λοιπόν γιά ὅλα καί νά μὴν ἀκολουθεῖς πιά τίς φλυαρίες, γιατί δέ θά ἔχεις δικαιολογία ποτέ. Οἱ ἄνθρωποι χωρὶς νά ζοῦν ὅπως πρέπει, δέν ἔχουν ὀρθές ἀντιλήψεις, καί μιλοῦν πάντοτε μέ εἰκασίες καί καταγίνονται μ' αὐτό, μάλιστα τώρα πού δέν τολμᾷ κανεὶς νά πεῖ τίποτε ἄλλο. Γιατί καί στήν περίπτωση τοῦ Σωτήρα Θεοῦ, ἐνῶ αὐτός ζοῦσε καί μιλοῦσε καί ἐνεργοῦσε ἀνώτερα ἀπὸ ἄνθρωπο καί ἀπὸ προφήτη, ἔλεγαν παράδοξα πράγματα, κατὰ τή συνήθεια τῶν χοίρων ἢ τῶν μυγῶν συγκεντρώνοντας αὐτά πού τοῦ ἔλεγαν (γιατί αὐτό ἠθελαν οἱ τότε καιροί). Ἄλλοι λοιπόν ἔλεγαν «Ἐξαπατᾷ τόν κόσμον»⁴, ἐνῶ ἄλλοι, «Μέ τή βοήθεια τοῦ Βεελζεβούλ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν δαιμονίων βγάζει τά δαιμόνια»⁵; ἄλλοι ἔλεγαν, «Νά εἶναι ἄνθρωπος φαγᾶς καί οἰνοπότης»⁶; καί ἄλλοι, «Σαμαρείτης εἶναι, καί ἔχει δαιμόνιο»⁷.

Καί γιατί πρέπει νά λέγω συγκεντρώνοντας τίς ἀνοησίες; ἀφοῦ καί ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας τό γνώριζε αὐτό καί ἔλεγε στοὺς ἀποστόλους: «Ποιὸς νομίζουν οἱ ἄνθρωποι, πῶς εἶμαι ἐγώ, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;»⁸. Σ' αὐτόν ἀπάντησαν οἱ μαθητές ἀναφέροντας τίς ἐπαινετικότερες γι' αὐτόν γνώμες τῶν ἀνθρώπων, λέγοντας: «Ἄλλοι εἶπαν πῶς εἶσαι ὁ Ἥλιος, ἄλλοι ὁ Ἱερεμίας καί ἄλλοι ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης»⁹, παραιοπώντας τῶν περισσότερο φαύλων τοὺς λόγους. Αὐτοὺς τοὺς ξαναρωτᾷ, ξεχωρίζοντάς τους ἀπὸ «τοὺς ἀνθρώπους» (γιατί δέν ἦταν πιά στή γνώμη «ἄνθρωποι», ἀλλὰ υἱοὶ Θεοῦ, γιατί ὁ Λόγος μᾶς «ἔδωσε τό δικαίωμα νά γίνουμε τέκνα Θεοῦ»¹⁰): «Ἐσεῖς ὅμως ποιὸς λέγετε πῶς εἶμαι;»¹¹. Δέν ἀπάντησαν ὅλοι, ἀλλὰ μόνο ὁ Πέτρος, ἐρμηνεύοντας τή γνώμη ὅλων: «Ἐσύ εἶσαι ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πού ζεῖ παντοτινά»¹². Δεχόμενος τὴν ἀπάντηση αὐτὴ ὡς σωστὴ ὁ Σωτήρας ἀπάντησε λέγοντας: «Ἐσύ εἶσαι Πέτρος καί πάνω σ' αὐτὴ τὴν πέτρα» (δηλαδή, στήν ὁμολογία) «θὰ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησία μου, καί οἱ πόρτες τοῦ Ἄδη δέ θά τὴν κατανικήσουν»¹³.

Μ' αὐτόν λοιπόν τό χαρακτήρα θά βρεῖς καί τώρα τοὺς ψόγους καί τοὺς ἐπαίνους, ὄχι μόνο στὸν Ἰωάννη, ἀλλὰ καί σ' ὅλους. Καί

12. Ματθ. 16, 16.

13. Ματθ. 16, 18.

Τούτω τοίνυν τῷ χαρακτηῖρι εὐρήσεις καὶ νῦν, οὐ μόνον ἐπὶ Ἰωάννου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων τοὺς ψόγους καὶ τοὺς ἐπαίνους. Καὶ ὡσπερ κατ' ἐκείνο καιροῦ κακῶς ἐλαλεῖτο τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων, βοώντων Ἐφρεσίων· "Οὐτοὶ εἰσιν οἱ ἀναστατώσαντες τὴν οἰκουμένην", πέπαυται δὲ νῦν, δοξαζομένων αὐτῶν, οὕτως εὐρήσεις μετὰ τὴν γενεὰν ταύτην ὡς μάρτυρα τιμώμενον τὸν Ἰωάννην, καταλυθέντων τῶν ἀντικειμένων ταῖς περὶ αὐτοῦ εὐφημίαις· καὶ ὅσοι μὲν χοιρώδεις ἢ κυνώδεις φήσουσι τό, "Πλανᾷ τὸν κόσμον", καὶ τὰ ἐξῆς, ὅσοι δὲ μαθηταί, 5 γνησίως καὶ ἐπιστημόνως αὐτὸν ἐκζητοῦντες, τό, "Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος". Εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐν τοσαύταις μυριάσιν ἀνδρῶν δώδεκα εὐρηγῆται ἐν ἀρχῇ οἱ τὸν Ἰησοῦν ἐπιστημόνως γνωρίσαντες, τῶν πολλῶν εἰσέτι καὶ νῦν φλυαρούντων, τί ἀκριβολογοῦμεθα περὶ Ἰωάννου, ἀνθρώπου πρὸς τὸν σίελον τοῦ Χριστοῦ μὴ ὄντος; Τί δὲ 15 λέγω, πρὸς τὸν σίελον; -πρὸς τὸ κράσπεδον· "πάντα" γὰρ "τὰ ἔδνη", κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, "ὡς σταγῶν ἀπὸ κάδου, καὶ ὡς σίελος λογισθήσονται".

"Ὀν δὲ τρόπον εἶπας αὐτὸν ὑβρίζειν, τοιοῦτός ἐστιν. 20 Πρῶτον μὲν γὰρ ἀμήχανον ἦν πρᾶγμα πρὸς τὸν τυχόντα χαριεντίζεσθαι αὐτόν, μήτι γε δὴ καὶ ὑβρίσαι· εἰ δὲ πού τις τῶν γνησίων αὐτοῦ μαθητῶν ἢ κληρικῶν ἢ ἐπισκόπων εἶδεν ἐπὶ ἀντοχῇ τινος ἢ κατορθώματι σωματικῆς ἀρετῆς μεγαλοφρονούντας, τὸ ἐναντίον πρὸς αὐτοὺς ἐπισκώπτων ἀπεκάλει, ὡς 25 τὸν ὑδροπότην μέδυσσον, καὶ τὸν ἀκτῆμονα πλεονέκτην, καὶ τὸν ἐλεῆμονα κλέπτῃν λέγων (εἶδος γὰρ χαρίεν καὶ τοῦτο διδασκαλίας πρὸς τοὺς γνησίους, διὰ τῶν μὴ προσόντων κυροῦντος τὸ προσόν). Τὸ δὲ ἀληθές, ἐτίμα σῶφρονα νέον ὑπὲρ ἀκόλαστον γέροντα καὶ γέροντα φιλομαθῆ ὑπὲρ νεώτερον ἀμαθῆ καὶ ἀκτῆμονα ἰδιώτην ὑπὲρ πεπαιδευμένον φιλάργυρον καὶ κοσμικὸν ἐνᾶρετον ὑπὲρ μοναχὸν ἀπραγον. Ἄ ἴσως 30 ὑβρεῖς λέγουσιν οἱ τὰς τιμὰς ἐπιζητοῦντες· καίπερ τῆς Γραφῆς καὶ τὰς ὑβρεῖς ποσῶς ἐχούσης, Ἰωάννου μὲν λέγοντος τοῖς

14. Πράξ. 18, 6. Ὁ Παλλάδιος βάζει τὰ λόγια αὐτὰ στό στόμα τῶν Ἐφρεσίων, ἐνῶ στήν πραγματικότητα τὰ εἶπαν Θεσσαλονικεῖς (βλ. Πράξ. 18, 1-6).

15. Σύντομα τὸ ὄνομα τοῦ Χρυσοστόμου ἀποκαταστάθηκε στὰ δίπτυχα τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀντιόχειας, Κων/πόλεως καὶ Ἀλεξάνδρειας. Τὸ λείψανό του μεταφέρθηκε στήν Κων/πολη καὶ τοποθετήθηκε στό ναὸ τῶν ἁγίων

ὅπως ἐκεῖνο τόν καιρό κακῶς λέγονταν τά σχετικά μέ τό Χριστό καί τούς ἀποστόλους, ὅταν φώναζαν οἱ Ἐφέσιοι, «Αὐτοί εἶναι ἐκεῖνοι πού ἀναστάτωσαν τήν οἰκουμένη»¹⁴, ἔχουν ὁμως σταματήσει τώρα, καθῶς δοξάζονται αὐτοί, ἔτσι θά βρεῖς μετά τή γενεά αὐτή νά τιμοῦν ὡς μάρτυρα τόν Ἰωάννη¹⁵, ἀφοῦ πεθάνουν ἐκεῖνοι πού εἶναι ἀντίθετοι στούς ἐπαίνους γι' αὐτόν. Καί ὅσοι βέβαια εἶναι σάν τούς χοίρους ἢ τά σκυλιά θά πούν τό, «Ἐξαπατᾶ τόν κόσμο» καί τά ἐπόμενα, ἐνῶ ὅσοι εἶναι μαθητές, ποθώντας αὐτόν ἀληθινά καί ὅπως πρέπει, τό, «Ἐσύ εἶσαι ὁ Χριστός, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ πού ζεῖ παντοτινά». Ἐάν ὁμως στήν περίπτωση τοῦ Σωτήρα τοῦ Χριστοῦ ἀνάμεσα σέ τόσες χιλιάδες ἄνδρες εἶχαν βρεθεῖ δώδεκα στήν ἀρχή πού γνώρισαν τόν Ἰησοῦ ὅπως ἔπρεπε, ἐνῶ οἱ πολλοί, ἀκόμη καί τώρα φλυαροῦν, τί ἐξετάζουμε μέ λεπτομέρεια γιά τόν Ἰωάννη, πού εἶναι ἄνθρωπος καί δέ συγκρίνεται μέ τόν σῖελο τοῦ Χριστοῦ; Καί τί λέγω, μέ τόν σῖελο; οὔτε μέ τό κατώτατο ἄκρο τοῦ φορέματός του· γιατί, κατά τόν Ἡσαΐα, «ὅλα τά ἔθνη θά λογαριασθοῦν σάν σταγόνα νεροῦ ἀπό τό βαρέλι, καί σάν σιάλος»¹⁶.

Ὁ τρόπος, μέ τόν ὁποῖο εἶπες ὅτι αὐτός περιφρονοῦσε, εἶναι τέτοιος. Γιατί πρῶτα ἦταν ἀδύνατο πράγμα νά ἀστειευόταν αὐτός πρὸς ὁποιοδήποτε ἄνθρωπο, μή τυχόν καί θεωροῦνταν αὐτό σάν κάποια περιφρόνηση. Ἐάν ὁμως ἔβλεπε κάπου μερικούς ἀπό τούς γνήσιους μαθητές του ἢ κληρικούς ἢ ἐπισκόπους νά ὑπερηφανεύονται γι' ἀποχή ἀπό κάτι ἢ γιά κατόρθωμα σωματικῆς ἀρετῆς, περιπαίζοντας αὐτούς τούς ἀποκαλοῦσε μέ τό ἀντίθετο, ὅπως αὐτόν πού ἔπινε νερό τόν ἔλεγε μέθυσος, αὐτόν πού δέν εἶχε πλεονέκτη, καί αὐτόν πού ἔδινε ἐλεημοσύνη κλέφτη (γιατί εἶναι καί αὐτό χαριτωμένο εἶδος διδασκαλίας πρὸς τούς γνήσιους μαθητές, ὅταν ὁ διδάσκαλος ἐπικυρώνει μ' ἐκεῖνα, πού δέν εἶναι προτερήματα, τό προτέρημα). Ἐνῶ ἡ ἀλήθεια εἶναι, πῶς τιμοῦσε τόν ἐγκρατή νεο περισσότερο ἀπό τόν ἀκόλαστο γέρο, καί τόν φιλομαθῆ γέρο περισσότερο ἀπό τόν νεότερο ἀμαθῆ, καί τόν ἀμόρφωτο ἀκτήμονα περισσότερο ἀπό τό μορφωμένο φιλάργυρο, καί τόν ἐνάρετο λαϊκό περισσότερο ἀπό τόν ἀδρανή μοναχό. Αὐτά ἴσως λέγουν ὕβρεις ὅσοι ἐπιζητοῦν τίς τιμές, ἂν καί ἡ Γραφή περιέχει ἀρκετές ὕβρεις, ὅπως ὅταν ὁ Ἰωάννης ἔλεγε σ' ἐκείνους πού ἔρχονταν νά γίνουν μαθητές

¹⁴ Ἀποστόλων στίς 27 Ἰανουαρίου τοῦ 438. Ἡ ἐκκλησία μας, ὅπως εἶναι γνωστό, ἑορτάζει τή μνήμη τοῦ Ἰωάννη Χρυσοστόμου στίς 13 Νοεμβρίου, 27 Ἰανουαρίου καί στίς 30 τοῦ ἴδιου μήνα μαζί μέ τούς Μ. Βασίλειο καί Γρηγόριο τό Θεολόγο.

¹⁶ Ἡσ. 40, 15.

προσελθοῦσι μαθητευθῆναι· “Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑμῖν ὑπέδειξεν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;”· Πεύλου δὲ πάλιν λέγοντος ἐν ταῖς Πράξεσι τῷ ἀρχιερεῖ· “Τύπτει σε μέλλει ὁ Θεός, τοῖχε κεκονιαμένε”· τοῦ δὲ Σωτῆρος πῆ μὲν
 5 τοῖς Ἰουδαίοις, “Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλῖς σημεῖον ἐπιζητεῖ”, πῆ δὲ πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις, “Ὡ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῆ καρδία”, πῆ δὲ τὸν Πέτρον Σατανᾶν ὀνομάζων· “Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, ὅτι σκάνδαλόν μου εἶ”· οὐκ οὔσης οὐδεμιᾶς αἰτίας βαρείας, ἐφ’ ἧς γεγόνασιν αἱ ὕβρεις.

10 Ὡς γοῦν σιγῇ τὴν φιλομάθειαν ἀσπασώμεθα, οὐ δυνάμενοι τοὺς πνευματικούς ἀνακρίνειν. Οὔτε γὰρ μισοῦντες ὑβρίζουσιν οὔτε φυσιοῦμενοι φιλερμηοῦσιν, πάντα ἐξ ἀγάπης τὰ χρῆσιμα ἀσκοῦντες. Τούτου τοίνυν ἕνεκα καὶ πάντες ὅσοι σπουδαῖοι ἡμῖν ἀνεγράφησαν ἐν τοῖς ἱεροῖς λόγοις, ἐκκλί-
 15 νοντες καὶ ἐκτρεπόμενοι τὸν τῶν ἀπαιδευτῶν ὄμιλον εὐρηγνται, τοῦ μὴ τῷ χρόνῳ διὰ τῆς συνηθείας ἢ μειῶσαι τι τῆς ἀρετῆς ἢ σπάσαι τῆς ἀπ’ αὐτῶν κακίας. Σὰρξ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἀνδρὶ αὐτῆς Ἀβραάμ τὸν τῆς θεραπαινίδος παῖδα, ἔτι κομιδῇ νέον ὄντα, ἐξορίζειν τῆς κοινῆς ἐστίας· συμπαίζει γὰρ τῷ υἱῷ
 20 αὐτῆς Ἰσαὰκ ἀπαξιοῖ, μὴ πως τῷ συνασμενισμῷ ὑποσυρῇ τοῖς αὐτοῦ ἐπιτηδεύμασί τε καὶ ἡθεσιν. Καὶ Ἰακώβ δὲ αὐτὸς φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίζεται, τὴν εἰς Μεσοποταμίαν στείλᾶμενος ἀποδημίαν. Καὶ Λὼτ δὲ προτρέπεται ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ἐξοικίζεσθαι τῶν δυσεθῶν Σοδομιτῶν· ἀλλὰ καὶ Μωϋσῆς, ὡς προεἶ-
 25 πον, “μέγας γενόμενος καὶ ἀρνησάμενος λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ”, τῆς ἀπὸ τοῦ τυράννου καὶ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ προνοεῖται διαζεύξεως καὶ προτρέπεται τοὺς συμφρονοῦντας αὐτῷ συναπάραι καὶ τῆς ἐξόδου ἐπιμελεῖσθαι.

Καὶ οἱ προφῆται δὲ τὸν τῶν μοχθηρῶν ὄχλον περιεστάμε-
 30 νοι ἐν ἐρημίαις τὰ πολλὰ ἐξῆσαν, περὶ ὧν καὶ ὁ ἀπόστολὸς φησιν· “Ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις πλανώμενοι καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς”, διὰ τὴν τῶν ἀνόμων ἐπιμιξίαν, καὶ ἄλλως ἐπιστάμενοι, ὅτι ἰκανὸν ἢ συνήθεια ἐξαπατῆσαι καὶ εἰς τὰ

17. Λουκᾶ 3, 7.

18. Πράξ. 23, 3.

19. Ματθ. 12, 39.

20. Λουκᾶ 24, 25. Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπευθύνεται σ’ ὅλους τοὺς μαθητῆς, ἀλλὰ στοὺς δύο πού βάδιζαν πρὸς Ἐμμαοὺς (βλ. Λουκᾶ 24, 13-35).

του· «'Απόγονοι τῶν φαρμακερῶν ὀχιῶν, ποιός σᾶς συμβούλεψε ν' ἀποφύγετε τὴν ὀργήν πού πρόκειται νά ἐρθεῖ;»¹⁷ ὅπως ὅταν πάλι στίς Πράξεις ὁ Παῦλος ἔλεγε τόν ἀρχιερέα· «Θά σέ χτυπήσει ὁ Θεός, τοίχε ἀσβεστωμένε»¹⁸· καί ὅταν ὁ Σωτήρας ἄλλοτε μέν ἔλεγε στούς Ἰουδαίους, «Γενεά πονηρή καί διεφθαρμένη ἐπιζητεῖ θαῦμα»¹⁹, καί ἄλλοτε δέ σ' ὅλους τούς ἀποστόλους· «'Ανόητοι καί βραδυκίνητοι στήν καρδιά»²⁰, καί ἄλλοτε ὀνομάζοντας σατανᾶ τόν Πέτρο· «Πήγαινε πίσω μου, σατανᾶ, γιατί μοῦ εἶσαι ἐμπόδιο»²¹, ἐνῶ δέν ὑπῆρχε καμιά σοβαρή αἰτία, γιά τήν ὁποία λέχθησαν οἱ ὕβρεις αὐτές.

Ἔτσι λοιπόν ἄς ἐπιδιώκουμε ἡσυχά τή φιλομάθεια, ἀφοῦ δέν μπορούμε νά ἐλέγχουμε τούς πνευματικούς ἀνθρώπους. Γιατί δέ βρίζουν μέ μίσος οὔτε ἀγαποῦν τήν ἡσυχία τῆς ἐρήμου μέ ἀλαζονεία, ἀλλά κάνουν ὅλα τά χρήσιμα ἀπό ἀγάπη. Γι' αὐτό λοιπόν καί ὄλοι, ὅσοι σπουδαῖοι γιά ἡμᾶς καταχωρίσθηκαν στά ἱερά βιβλία, εἶχαν ἀποφύγει καί ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τόν ὄμιλο τῶν ἀπαιδευτῶν, γιά νά μή μειώσουν κάποια ἀρετή τους ἢ ν' ἀποσπάσουν κάτι ἀπό τήν κακία αὐτῶν μέ τόν καιρό καί τή συνήθεια. Πρώτη ἡ Σάρρα συμβούλευε τόν ἄνδρα της Ἰακώβ ν' ἀπομακρύνει ἀπό τό κοινό σπιτι τόν υἱό τῆς ὑπῆρέτριας, ἐνῶ ἦταν ἀκόμη πολύ μικρός, γιατί δέν τόν θεωροῦσε ἄξιο νά παίζει μαζί μέ τόν υἱό τῆς Ἰσαάκ, μήπως μέ τή συναναστροφή παρασυρθεῖ στίς συνήθειες καί στούς τρόπους του²². Καί ὁ ἴδιος ὁ Ἰακώβ μέ φυγή κερδίζει τή σωτηρία του, ὅταν τόν ἔστειλαν νά μείνει στή Μεσοποταμία²³. Καί ὁ Λῶτ προτρέπεται ἀπό τούς ἀγγέλους νά φύγει μακριά ἀπό τούς ἀσεβεῖς Σοδομίτες²⁴. Ἄλλά καί ὁ Μωυσῆς, ὅπως εἶπα προηγουμένως, «ὅταν μεγάλωσε καί ἀρνήθηκε νά ὀνομάζεται υἱός τῆς θυγατέρας τοῦ Φαραῶ»²⁵, φροντίζει τόν ἀποχωρισμό του ἀπό τόν τύραννο καί τούς σωματοφύλακές του καί τόν προτρέπει ὁ Θεός νά πάρει μαζί τους τούς ὁμόφρονές του καί νά φροντίσει γιά τήν ἔξοδο.

Καί οἱ προφῆτες, ἀφοῦ ὑπερνίκησαν τούς μοχθηροῦς ἀνθρώπους, τίς περισσότερες φορές ἔζησαν στίς ἐρήμους, γιά τούς ὁποίους καί ὁ ἀπόστολος λέγει· «Περιπλανιόταν στίς ἐρήμους καί στά βουνά καί στίς σπηλιές καί στίς τρύπες τῆς γῆς»²⁶, γιά ν' ἀποφύγουν τήν ἐπικοινωνία μέ τούς ἄνομους, ἐπειδή ὅπωςδήποτε γινώριζαν, ὅτι ἡ

21. Ματθ. 16, 23. 23. Βλ. Γεν. 27, 41-44· 28, 1.2.5. 25. Ἐβρ. 11, 24.

22. Βλ. Γεν. 21, 9-10. 24. Βλ. Γεν. 19, 1.12.13.15. 26. Ἐβρ. 11, 38.

αὐτὰ καθέλκειν τοὺς συνημερεύοντας· οὐ μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ ὁμιλία ἐπίφογός τε καὶ δηλητήριος, πρὸς δὲ καὶ αἰσχροῦ. Οὐ γὰρ φύσιν ἔχει τὸ μὴ ἡδόμενον ἐπὶ τινὶ ὑπομεῖναι, κἂν ἐπὶ βραχὺ τούτῳ συνδιατριβῆεν· αἰεὶ γὰρ “τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ φίλον”, ὡς καὶ λέγεται· “Πᾶν ζῶον τὸ ὅμοιον ἀγαπᾷ”, τὸ δὲ ἀνόμοιον ἐχθρὸν καὶ ἀλλότριον. Τίς γὰρ ποτε πείσει τὴν σπερμολόγον περιστερὰν ἢ τρυγὸνα ἰκτίσιν ἢ κόραξι συννεμηθῆναι τοῖς κρεοφάγοις, ἢ τὸν ποηφάγον χῆνα καὶ γέρανον γυψὶν ὀστογλύφοις συναγελάσαι; “Τίς” γὰρ “κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος”, ἢ ἀρετῇ πρὸς κακίαν, κακοῖς δὲ πρὸς καλοῦς;

Ο ΔΙΑΚ. Πῶς οὖν ὁ ἀπόστολος λέγει, ὅτι “Ἐγενόμην τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, ἵνα ἀνόμους κερδήσω”;

Ο ΕΠΙΣΚ. Αὕτη ἡ μαρτυρία, ὦ βέλτιστε, οὐ συντελεῖ πρὸς τὰ λεγόμενα· οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Παῦλος· “Ἐγενόμην τοῖς ἀμελέσιν ἀμελής, ἢ τοῖς φλυᾶροις φλυᾶρος, ἢ τοῖς φιλαργύροις φιλάργυρος”, ἢ ἕτερόν τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' “Ἐγενόμην ὡς τὸ ἦ τό”, οὐχὶ τὸ (τὸ γὰρ “ὡς τό” οὐ ταύτόν ἐστι τῷ τὸ). “Τοιούτον” δὲ ἐστὶ τὸ λεγόμενον ἢ γινόμενον παρὰ τοῦ ἀποστόλου· οὐ ἢ συγκατάθεσις κἂν μὴ μέγα κέρδος ἐνεποιεῖ, ἀλλ' οὖν γε οὐ παρεῖχε βλάβην· “ἐγενόμην” γὰρ “Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω”. Καίπερ ἐξ Ἰουδαίων ἦν, ἐμπερίτομος ὢν· πῶς οὖν λέγει, “ὡς Ἰουδαῖος” καὶ οὐχὶ “Ἰουδαῖος”; Συσσαββατιζὼν γὰρ καὶ συνηστεύων πολλάκις εὕρισκετο, μὴ παραφθεῖρων τὰ δόγματα τοῦ Σωτῆρος, ἵνα τῇ συνηθείᾳ καὶ τῷ συμβαδισμῷ ἐφελκύσῃται αὐτοὺς εἰς τελειότεραν ἐπίγνωσιν· καθάπερ οἱ ἰατροὶ τοῖς νοσοῦσιν οὐκ αἰεὶ συνόντες, οὔτε τοῦ αὐτοῦ νοσήματος ἀπολαύοντες, οὔτε ταῖς αὐταῖς ἐπιθυμίαις λυτῶντες.

Πρέπουσα γὰρ αὕτη διδασκάλῳ διαγωγῇ τὸ μὴ ἐγχρονίζειν τοῖς ὄχλοις, ἀλλ' ἡρεμοῦντα καὶ ἐξερευνῶντα ζητεῖν τῶν πολυτρόπων ἡθῶν τὴν διάγνωσιν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιστη-

27. Ἀριστοτέλη, Ἡθικά Νικομάχεια 1165 Β. Εἶναι γενικός νόμος τῆς φύσης. Πρβλ. τὰ γνωμικὰ καὶ παροιμίαις· “Ὁμοῖος ὁμοίῳ αἰεὶ πελάζει, ὁμοῖος στόν ὁμοῖο καὶ ἡ κοπριά στὰ λάχανα κλπ. 28. Σοφ. Σειρ. 13, 15.

συνήθεια μπορεί νά εξαπατήσει και νά παρασύρει αυτούς πού ζοῦν μαζί στά ἴδια· ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλ' ὅτι καί ἡ συναναστροφή ἀπό μόνη της εἶναι ἀξιοκατάκριτη καί φαρμακερή, ἀκόμη καί αἰσχρή. Γιατί ἐκεῖνο πού δέν εἶναι εὐχάριστο δέν εἶναι φυσικό νά τό ὑπομείνει κανείς, ἔστω καί ἂν μείνει μαζί του γιά λίγο· γιατί πάντοτε «τό ὅμοιο εἶναι ἀγαπητό στό ὅμοιο»²⁷, ὅπως καί λέγεται· «Κάθε ζῶο ἀγαπᾷ τό ὅμοιό του»²⁸, ἐνῶ τό ἀνόμοιο εἶναι ἐχθρικό καί ξένο. Γιατί ποιός θά πείσει ποτέ τό περιστέρι πού τρέφεται μέ σπόρους ἢ τό τρυγόνι νά βοσκῆσει μαζί μέ τά γεράκια καί τά κοράκια πού εἶναι κρεοφάγα, ἢ τή χορτοφάγο χήνα καί τό γερανό νά ζήσουν μαζί μέ τούς γύπες πού γλείφουν τά κόκκαλα; Γιατί «ποιά ἐπικοινωνία ὑπάρχει ἀνάμεσα στό φῶς καί τό σκοτάδι²⁹, ἢ στήν ἀρετή καί τήν κακία, καί στούς κακοῦς καί τούς καλοῦς;

Ο ΔΙΑΚ. Πῶς λοιπόν ὁ ἀπόστολος λέγει, ὅτι «Ἐγίνα σ' ὅλους τά πάντα, στούς Ἰουδαίους σάν Ἰουδαῖος, γιά νά κερδίσω τούς Ἰουδαίους· στούς ἀσθενεῖς στήν πίστη σάν ἀσθενής, γιά νά κερδίσω τούς ἀσθενεῖς· στούς ἄνομους σάν ἄνομος, γιά νά κερδίσω τούς ἄνομους»³⁰;

Ο ΕΠΙΣΚ. Αὐτή ἡ μαρτυρία, φίλτατε, δέ συμφωνεῖ μέ τά λεγόμενα. Γιατί δέν εἶπε ὁ Παῦλος, «Ἐγίνα στούς ἀμελεῖς ἀμελής, ἢ στούς φλύαρους φλύαρος, ἢ στούς φιλάργυρους φιλάργυρος», ἢ κάτι ἄλλο παρόμοιο, ἀλλ' «Ἐγίνα σάν τό ἦ τό», ὄχι «τό» (γιατί τό «σάν τό» δέν εἶναι ὅμοιο μέ τό «το»). «Τέτοιο» λοιπόν εἶναι αὐτό πού λέγεται ἢ γίνεται ἀπό τόν ἀπόστολο, πού ἡ συγκατάβασή του καί ἂν ἀκόμη δέν προκαλοῦσε μεγάλο κέρδος ὅπωςδήποτε ὅμως δέν προξενοῦσε βλάβη· «ἔγίνα» λοιπόν στούς Ἰουδαίους σάν Ἰουδαῖος, γιά νά κερδίσω τούς Ἰουδαίους». Ἄν καί ἦταν ἀπό Ἰουδαίους, καί εἶχε περιμηθεῖ· πῶς λοιπόν λέγει, «σάν Ἰουδαῖος» καί ὄχι «Ἰουδαῖος»; Γιατί τηροῦσε τό Σάββατο καί νήστευε μαζί τους πολλές φορές³¹, χωρίς ν' ἀλλοιώνει τά δόγματα τοῦ Σωτήρα, ὥστε μέ τή συνήθεια καί τή συναναστροφή νά τούς φέρει αὐτούς πρὸς τήν τελειότερη πίστη, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἱατροί δέν εἶναι πάντοτε μαζί μέ τούς ἄρρωστους, οὔτε κολλοῦν τήν ἴδια ἀρρώστια, οὔτε προσβάλλονται ἀπό τίς ἴδιες ἐπιθυμίες.

Αὐτή λοιπόν πρέπει νά εἶναι ἡ συμπεριφορά τοῦ διδασκάλου, δηλαδή τό νά μή μένει γιά πολύ μέ τούς ὄχλους, ἀλλά μέ ἡρεμία καί ἔρευνες νά προσπαθεῖ νά βρεῖ τή διάγνωση τῶν πολύτροπων ἠθῶν,

31. Βλ. Πράξ. 13, 1-3 καί 17, 1-3.

μόνων ἰατρῶν. Ἐκεῖνοι γὰρ τὰ πολλὰ τοῖς βιβλίοις ἐνδιατρί-
 βοντες καὶ τὰ αἷτια τῶν νοσημάτων προλέγουσι καὶ τὰς λύσεις
 παραδιδόασι, τοσοῦτον πλησιάζοντες τοῖς νοσοῦσιν, ὅσον τὸ
 πάθος εὔρειν καὶ τὸ φάρμακον παρασχεῖν, οὐ συμπαίζοντες
 5 οὐδὲ συναριστοῦντες αὐτοῖς. Οὐ γὰρ τοῦτο ἰατρικῆς ἐστὶν
 ἀρετῆς τὸ ἐπάγγελμα, τὸ συνεσθίειν ἢ τὸ συμπαίζειν, ἀλλὰ τὸ
 εἰς ὑγείαν τὸ κάμνοντα ἐπανάγειν. Παῦσαι τοίνυν, παρακαλῶ,
 καὶ περὶ τῶν αὐτῶν μὴ βασάνιζε, τῆς ἀρετῆς οὐδέποτε
 νικωμένης τοῖς τῶν ἀδυσροστόμων ψόγοις· ἀλλὰ μᾶλλον δέξαι
 10 μου γνώμην καὶ τοῖς ὡσί σου θυρωρὸν προσκατάστησον, ἵνα
 μὴ ἅπαντα λόγον σημαίνωσιν καὶ ἔσω ταμείου εἰσδέχωνται τὸν
 νοῦν σου ταρασσόντα. Ἐμοὶ δὲ συγχώρησον τὰ λείποντα
 προσαναπληρῶσαι τοῦ διηγήματος· ἐπείγομαι γὰρ τὴν ὁδὸν
 μου.

15 Καὶ ὁ Θεόδωρος εἶπεν·

Ο ΔΙΑΚ. Ἐν τίσιν οἱ ἐπίσκοποι, οἱ μετὰ τῶν ἡμετέρων
 ἀποσταλέντες, Εὐλύσιος καὶ Παλλάδιος καὶ Κυριακὸς καὶ
 Δημήτριος; Ἀμυδρῶς γὰρ ἠκούσαμεν ὅτι ἐξωρίσθησαν.

Ο ΕΠΙΣΚ. Εἰ τὰ πρῶτά σοι παρ' ἡμῶν σαφῆ κατεφάνη τὰ
 20 περὶ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου, οὐδὲν ὑποτυποῦντα ψεῦδος, καὶ
 εἰ μέμνησαι τούτων, διηγῆσομαι καὶ περὶ ὧν πυνθάνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'

25

Ο ΔΙΑΚ. Οὕτω πεπληροφορημένος ἔχω, ὡς αὐτὸς παρῶν ἐν
 τοῖς τόποις. Ἰκανὸν ἔστω δέ σοι τεκμήριον τῆς ἐμῆς πεισμο-
 νῆς ἢ προσοχῆ τῶν λεχθέντων, ὧν ἔναυλον ἔχων τὴν μνήμην,
 ἴσως καὶ γραφῆ παραδώσω ἐν δέρματι ἀκμαίῳ, μέλανι ἐγγαρά-
 30 ξας, εἰς μνήμην τῆς ἡμῶν γενεᾶς καὶ ὠφέλειαν τῶν ἐπισκοπῆς
 ὀρεγομένων, ἵνα γένωνται κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην, ἢ καθ'
 ὑμᾶς τοὺς ὑπὲρ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τῶν μαρτύρων ἐξηλωκότας,
 ἢ παύσωνται τοῦ θάρους ὑπὲρ τὴν αὐτῶν ἡλικίαν βαστάζειν,
 τὸν λαϊκὸν καὶ ἀκίνδυνον ἀσπαζόμενοι βίον. Ἄμεινον γὰρ
 35 παρ' ἐμπείροις κυβερνήταις τὸ ναῦλον δόντας, ἐπιβάτας

ὅπως γίνεται καί στούς ἔμπειρους ἰατρούς. Γιατί αὐτοί ἀσχολούμενοι πολὺ μὲ τὰ βιβλία καί τίς αἰτίες τῶν ἀσθενειῶν προλέγουν καί τίς θεραπείες χορηγοῦν, πλησιάζοντας τόσο μόνο τοὺς ἀρρώστους, ὅσο νά βροῦν τήν ἀρρώστια καί νά δώσουν τό φάρμακο, χωρίς νά παίζουν οὔτε νά τρώγουν μαζί τους. Γιατί αὐτό δέν εἶναι τό ἐπάγγελμα τῆς ἰατρικῆς ἀρετῆς, τό νά συντρώγει ἢ τό νά συμπαίζει μὲ τοὺς ἀρρώστους, ἀλλά τό νά ξαναφέρει στήν ὑγεία του τόν ἀρρώστο. Σταμάτησε λοιπόν, σέ παρακαλῶ, καί μὴ μὲ βασανίζεις γιά τὰ ἴδια, ἀφοῦ ἡ ἀρετὴ δέ νικιέται ποτέ μὲ τοὺς ψόγους τῶν ἀθυρόστομων, ἀλλά μᾶλλον δέξου τὴ γνώμη μου καί τοποθέτησε στά αὐτιά σου θυρωρό, γιά νά μὴν ἀποτυπώνουν κάθε λόγο καί ἐπιτρέπουν τὴν εἴσοδό του μέσα στήν καρδιά σου, ὥστε νά ταράζει τό νοῦ σου. Σέ μένα ὁμως νά ἐπιτρέψεις νά συμπληρώσω τὰ ὑπόλοιπα τῆς διήγησης, γιατί βιάζομαι πολὺ.

Καί ὁ Θεόδωρος εἶπε·

Ο ΔΙΑΚ. Σέ ποιά κατάσταση βρίσκονται οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ὁποῖοι στάλθηκαν μαζί μὲ τοὺς δικούς μας, δηλαδή ὁ Εὐλύσιος καί ὁ Παλλάδιος καί ὁ Κυριακός καί ὁ Δημήτριος; γιατί ἀμυδρά ἀκούσαμε πῶς ἐξορίσθηκαν.

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἐφόσον τὰ πρῶτα σοῦ παρουσιάσαμε μὲ σαφήνεια, τὰ σχετικὰ μὲ τό μακάριο Ἰωάννη, χωρίς νά περιέχουν κανένα ψέμα, καί ἐφόσον τὰ θυμᾶσαι αὐτά, θά σοῦ διηγηθῶ καί αὐτά πού ζητᾶς νά μάθεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Κ΄

Ο ΔΙΑΚ. Εἶμαι τόσο πληροφορημένος, σάν νά ἦμουν ὁ ἴδιος παρῶν στοὺς τότους. Ἄς εἶναι ὁμως γιά σένα ἀρκετὴ ἀπόδειξη τοῦ πείσματός μου ἢ προσοχῆ μου σ' αὐτά πού εἰπώθηκαν, τὰ ὁποῖα ἔχοντας ζωνῆ τὴ μνήμη τους ἴσως καί θά τὰ γράψω σέ κατάλληλη περγαμηνή, ἀφοῦ τὰ χαράξω μὲ μελάνη, σέ μνήμη τῆς γενιᾶς μας καί ὠφέλεια ἐκείνων πού ἐπιθυμοῦν τὴν ἐπισκοπὴ, γιά νά γίνουν ὅπως ὁ ἅγιος Ἰωάννης, ἢ ὅπως ἐσεῖς πού ἔχετε ποθῆσει μὲ ζῆλο γιά χάρη τῆς ἀλήθειας τό δρόμο τῶν μαρτύρων, ἢ νά σταματήσουν νά βαστάζουν τό βάρος ἀνώτερο ἀπὸ τὴν ἡλικία τους, δεχόμενοι τό λαϊκὸ καί ἀκίνδυνο βίον. Γιατί εἶναι καλύτερο, ἀφοῦ δώσουμε τὰ ναῦλα καί γίνουμε ἐπιβάτες, νά διασωθοῦμε ἀπὸ ἔμπειρους κυβερνήτες, παρά, ἀφοῦ

- γενομένους διασωθῆναι, ἢ κυβερνήτου τόπον ἀναλαβόντας, ὑποβρύχιον τὸ σκάφος τῷ φορτίῳ συναπολέσαι. Ἐφηγησάμενος οὖν τὰ κατὰ τὸν μακάριον Ἰωάννην, πῶς τε ἐξήσκησεν καὶ ὅπως διέπρεψεν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, τῇ τε Ἀντιοχείῳ καὶ
- 5 τῇ Κωνσταντινουπολιτῶν, καὶ ὅπως ἤχη καὶ ὅπως συνεσκευάσθη καὶ πάντα τὰ διὰ μέσου πικρά, ἃ παρὰ τῶν πλημμελῶν φιλοπόνως γεγεώρηται, εἰπὼν τε τὰ κατὰ τὸν Πορφύριον καὶ τὸν Ἐφέσου εὐνοῦχον, ἀπάγγελτον ἡμῖν τὰ λείποντα. Τίνες τε ἐν φυλακῇ ἐτελεύτησαν; Τίνες τε ἐξωρίσθησαν τῶν Ἰωάννου κοινωνικῶν; Δίκαιον γὰρ τῶν τοιούτων
- 10 μνείας ἐπιτελεῖν εἰς προθυμίαν τῶν ζώντων. Εἰ γὰρ ἐν τοῖς βιωτικοῖς τούτοις πράγμασι παῖδες οἱ ὑπὲρ τῶν δεσποτῶν συγκλειόμενοι ἢ τυπτόμενοι ἢ ξεόμενοι εὐνοίας καὶ ἐλευθερίας παρ' αὐτῶν ἀπολαύουσι, πῶς πλέον οἱ διὰ Χριστὸν
- 15 τιμωρούμενοι ἄξιοι καὶ τιμῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ εὐνοίας εἰσίν; Περὶ ὧν καὶ ὁ ἀπόστολος λέγει: "Τοῖς δεσμίῳις ὡς συνδεδεμένοι, τοῖς κακουχομένοις συγκακουχούμενοι, ὡς καὶ αὐτοὶ ἐν σώματι ὄντες". "Τίμιος" γὰρ "ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ".
- 20 Ο ΕΠΙΣΚ. Ἄριστα εἶπας· οὐκοῦν ἄκουσον. Οἱ μὲν ἐπίσκοποι, ὡς μὲν ἐν ἀρχαῖς ἢ φήμη περιέδραμεν, εἰς θάλασσαν ἐποντώθησαν, ὡς δὲ ὁ ἀληθῆς περιέχει λόγος, εἰς ἐξορίαν ὑπερόριον ἀπεστάλησαν ἐν ταῖς βαρβαρικαῖς ζώναις, ὑπὸ
- 25 δημίων εἰσέτι καὶ νῦν φρουρούμενοι. Ἐλθὼν γὰρ τις συνοδύσας αὐτοῖς διάκονος ἀφηγήσατο, Κυριακὸν μὲν Ἐμέσης ἐνδότερον ὀγδοήκοντα σημείων εἰς Πάλμυραν, τὸ τῶν Περσῶν φρούριον, εἶναι· Εὐλύσιαν δὲ Βόστρας τῆς Ἀράβων ἐσώτερον ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν ὁμοίως εἰς φρούριον Μισφᾶς καλούμενον, πλησίον τῶν Σαρακηνῶν· Παλλάδιον δὲ Βλεμμύων ἢ Αἰδιόπων
- 30 ἐκ γειτόνων φρουρεῖσθαι εἰς Συήνην καλούμενον τὸ χωρίον· Δημήτριον ἔσω εἰς Ὀασιν, τὴν γείτονα τῶν Μαζίκων (εἰσὶ γὰρ καὶ ἄλλαι Ὀάσεις)· Σαραπίωνα δέ, μετὰ μυρίας ἀναποδείκτους συκοφαντίας, ὠμότητι δικαστῶν καθυβρίσαντες αἰκισμοῖς τὸ σῶμα μέχρις ἐκκοπῆς τῶν ὀδόντων, ὡς λόγος, εἰς τὴν
- 35 ἰδίαν πατρίδα περιώρισαν. Ἰλάριος, ἀνὴρ ἅγιος, γεγηρακῶς, εἰς Πόντον τὴν ἐνδοτάτῳ ἐξαπεστάλη μετὰ πληγᾶς, οὐ δικα-

1. Ἐβρ. 13,3.

2. Ψαλμ. 115, 6.

πάρουμε τή θέση τοῦ κυβερνήτη, νά βυθίσουμε κάτω ἀπό τά νερά τῆς θάλασσας τό πλοῖο μαζί μέ τό φορτίο. Ἀφοῦ ἀφηγήθηκες λοιπόν τά σχετικά μέ τό μακάριο Ἰωάννη καί μέ ποιόν τρόπο ἄσκησε τήν ἀρετή, καί πῶς διακρίθηκε στίς ἐκκλησίες, καί τῆς Ἀντιόχειας καί τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καί πῶς ἀνέβηκε στό θρόνο, καί πῶς ἐξορίσθηκε καί ὅλα τά ἐνδιάμεσα πικρά, τά ὁποῖα μέ κόπο καλλιέργησαν αὐτοί πού ἔσφαλαν, καί ἀφοῦ εἶπες τά σχετικά μέ τόν Πορφύριο καί τόν εὐνοῦχο τῆς Ἐφέσου, πληροφορήσέ μας τά ὑπόλοιπα. Ποιοί πέθαναν στή φυλακή; καί ποιοί ἐξορίσθηκαν ἀπ' αὐτούς πού ἐπικοινωνοῦσαν μέ τόν Ἰωάννη; Γιατί εἶναι δίκαιο νά τοὺς ἀναφέρουμε αὐτούς γιά νά προθυμοποιοῦνται οἱ ζωντανοί. Ἐάν λοιπόν στά βιωτικά αὐτά πράγματα οἱ νεαροί δοῦλοι, πού γιά χάρη τῶν κυρίων τους φυλακίζονται ἢ χτυπιοῦνται ἢ ξεσχίζονται, κερδίζουν ἀπ' αὐτούς τήν εὐνοια καί τήν ἐλευθερία, πόσο περισσότερο ἐκείνοι πού τιμωροῦνται γιά τό Χριστό εἶναι ἀξιοί γιά τήν ἐκκλησιαστική τιμή καί εὐνοια; Γι' αὐτούς καί ὁ ἀπόστολος λέγει: «Μέ τοὺς φυλακισμένους σάν νά ἦταν μαζί τους δεμένοι, μ' ἐκείνους πού ταλαιπωροῦνταν, ταλαιπωροῦνταν μαζί τους, σάν νά ἦταν καί αὐτοί μέ τό σῶμα τους»¹. Γιατί «ἐνώπιον τοῦ Κυρίου εἶναι γεμάτος τιμές ὁ θάνατος τῶν ἁγίων του»².

Ο ΕΠΙΣΚ. Ἄριστα τά εἶπες· λοιπόν ἄκουσε. Οἱ ἐπίσκοποι, ὅπως ἔτρεξε στίς ἀρχές ἢ φήμη, καταποντίσθηκαν στή θάλασσα, ὅπως ἀναφέρει ὁμως ὁ ἀληθινός λόγος, στάλθηκαν σ' ἐξορία ἐξω ἀπό τή χώρα σέ βαρβαρικές περιοχές, φρουρούμενοι ἀκόμη καί τώρα ἀπό τοὺς δήμιους. Γιατί ὅταν ἐπέστρεψε κάποιος διάκονος, πού τοὺς συνόδευσε, ἀφηγήθηκε, ὅτι ὁ Κυριακός εἶναι πιο μέσα ἀπό τήν Ἐμεσα ὀγδόντα μίλια στήν Παλμύρα, τό φρούριο τῶν Περσῶν. Ὁ Εὐλύσιος βρίσκεται πιο μέσα ἀπό τή Βόστρα τῆς Ἀραβίας σέ ἀπόσταση τριῶν ἡμερῶν δρόμο, τό ἴδιο σέ φρούριο πού ὀνομάζεται Μισφᾶς, κοντά στοὺς Σαρακηνοὺς. Ὁ Παλλάδιος φρουρεῖται στή χώρα τῶν Βλεμμύων ἢ Αἰθιόπων ἀπό γείτονες στό μέρος πού ὀνομάζεται Συήνη. Τό Δημήτριο περιόρισαν μέσα στήν Ὀαση, τή γειτονική τῶν Μαζίκων (γιατί ὑπάρχουν καί ἄλλες Ὀάσεις), καί τό Σαραπίωνα, μετά ἀπό ἄπειρες ἀναπόδεικτες συκοφαντίες, μέ τή σκληρότητα τῶν δικαστῶν, ἀφοῦ τόν κακοποίησαν μέ βιαιοπραγίες στό σῶμα του μέχρι νά ξεριζώσουν τά δόντια του, ὅπως λέγει ὁ λόγος, τόν περιόρισαν στήν πατρίδα του. Ὁ Ἰλάριος³, ἄνδρας ἅγιος, γέρος,

3. Ὁ Ἰλάριος, ἀναφέρεται ἀπό τό Χρυσόστομο στήν ἐπιστολή του 14.

στοῦ, ἀλλὰ τοῦ κλήρου, ὃς ὀκτωκαιδέκατον ἔτος ἔχει, μὴ γευσάμενος ἄρτου, ἀλλὰ ψιλῶν λαχάνων ἢ κολλύθων μεταλαμβάνων. Ἄντώνιος ἐν σπηλαίοις τῆς Παλαιστίνης ἑαυτὸν ἐξώρισεν.

Τιμόθεος ὁ Μαρωνείας καὶ Ἰωάννης ὁ τῆς Λυδίας λέγονται ἐν Μακεδονίᾳ. Ῥόδων ὁ τῆς Ἀσίας ἐπορευθεὶς ἐν Μυτιλήνῃ. Ἐπιγρηγόριος ὁ τῆς Λυδίας λέγεται ἐν Φρυγίᾳ. Βρίσων δὲ ὁ ἀδελφὸς Παλλαδίου, ἀποστάς ἐκουσίως τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας, ἐν τῷ ἀγριδίῳ αὐτοῦ διάγει, ταῖς χερσὶν ἑαυτοῦ τὴν γῆν
 10 μεταλλεύων. Λαμπέτιος δὲ, ὡς φασιν, ἐν χωρίῳ Λυδίας παρά τινος Ἐλευθέρου ἐπικουρούμενος, τοῖς ἀναγνώσματι προσέχει. Εὐγένιός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι. Ἐλπίδιος, ὁ μέγας Λαοδικείας τῆς Συρίας, ἅμα Πάπῳ τρία πληροῦνται ἔτη, τὴν κλίμακα τῆς οἰκίας οὐ κατήλθον προσευχαῖς σχολάζοντες.
 15 Ἡρακλείδης ὁ Ἐφέσιος ἐν τῇ εἰρκτῇ τῆς Νικομηδείας ἐγκλείσται, τετραετὴς ἐστὶ χρόνος. Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν κοινωνικῶν ἐπισκόπων, οἱ μὲν ἀνέλπιστα ἐνδυμηθέντες ἐκοινωνήσαν Ἀτικῶ, εἰς ἑτέρας μετατεθέντες ἐκκλησίας τῆς Θράκης, οἱ δὲ ἄδελφοὶ εἰσὶν Ἀνατόλιον δὲ φασιν εἶναι ἐν Γαλλίαις. Τῶν
 20 δὲ πρεσβυτέρων οἱ μὲν εἰς Ἀραβίαν καὶ Παλαιστίνην περιωρίσθησαν. Τύριος δὲ εἰς τὴν μέσην τῶν Ποταμῶν περιωρίσθη. Φίλιππος ἐτελεύτησεν φυγὼν ἐν Πόντῳ. Θεόφιλος διάγει ἐν Παφλαγονίᾳ. Ἰωάννης ὁ τοῦ Αἰθρίου μοναστήριον συνεκρότησεν ἐν Καισαρείᾳ. Στέφανον εἰς Ἀραβίαν ἐξορυσθέντα τῶν δημίων ἀπέσπασαν οἱ Ἰσαυροὶ ἀπολύσαντες ἀνὰ τὸν Ταῦρον.

Σαλλουστιὸν φασιν ἐν τῇ Κρήτῃ. Φίλιππον τὸν ἀσκητὴν καὶ πρεσβύτερον τῶν σχολῶν ἤκουσα ἀρρώστοῦντα ἐν Καμπανίᾳ. Σωφρόνιος ὁ διάκονος ἐν φυλακῇ ἐστὶ τῆς Θηβαίδος.
 30 Παῦλος ὁ διάκονος, ὁ βοηθὸς τοῦ οἰκονόμου, λέγεται ἐν Ἀφρικῇ. Ἄλλος Παῦλος, ὁ τῆς Ἀναστασίας, ἐστὶν ἐν Ἱεροσολύμοις. Ἐλλάδιος ὁ πρεσβύτερος, ὁ τοῦ παλατίου, διάγει ἐν ἀγριδίῳ τῆς Βιδυνίας ἰδίῳ. Πλείους δὲ κρύπτονται ἐν

4. Εἶναι γνωστός μόνο ἀπὸ ἐδῶ.

5. Ὁ Τιμόθεος, καθὼς καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ποῦ ἀναφέρονται στὴ συνέχεια εἶναι γνωστοὶ μόνο ἀπὸ τὸν παρόντα διάλογο.

στάλθηκε στό έσωτερικό του Πόντου ύστερα από χτυπήματα, δχι του δικαστή, αλλά τών κληρικῶν, ό όποιος έχει δεκαοχτώ χρόνια χωρίς νά γευθει ψωμί, αλλά τρώγει μόνο λάχανα ή κόλλυβα. 'Ο 'Αντώνιος⁴ έξορίσθηκε μόνος του στίς σπηλιές τής Παλαιστίνης.

'Ο Τιμόθεος⁵ τής Μαρώνειας και ό 'Ιωάννης τής Λυδίας λέγουν ότι είναι στή Μακεδονία. 'Ο Ρόδων τής 'Ασίας πήγε στή Μυτιλήνη. 'Ο Γρηγόριος τής Λυδίας λέγεται ότι είναι στή Φρυγία. 'Ενώ ό Βρίσσων, ό αδελφός του Παλλαδίου, έφυγε μέ τή θέλησή του από τή δική του εκκλησία και ζει στό άγρόκτημά του, καλλιεργώντας τή γή μέ τά χέρια του. 'Ο Λαμπέτιος, όπως λέγουν, σέ χωριό τής Λυδίας βοηθούμενος από κάποιον 'Ελεύθερο, άφοσιώνεται στά άναγνώσματα. 'Ο Εύγένιος είναι στήν πατρίδα του. 'Ο 'Ελπίδιος, ό μεγάλος επίσκοπος τής Λαοδικείας τής Συρίας, μαζί μέ τόν Πάππο συμπληρώνονται τρία χρόνια πού δέν κατέβηκαν τή σκάλα του σπιτιού άσχολούμενοι μέ τίς προσευχές. 'Ο 'Ηρακλείδης ό 'Εφέσιος είναι κλεισμένος στή φυλακή τής Νικομήδειας, και είναι ό τέταρτος χρόνος. Και οι ύπόλοιποι από τούς επισκόπους πού είχαν επικοινωνία μέ τόν 'Ιωάννη, άλλοι πού σκέφθηκαν άνέλπιστα πράγματα επικοινωνήσαν μέ τόν 'Αττικό και μετατέθηκαν σ' άλλες εκκλησίες τής Θράκης, ενώ οι άλλοι είναι άγνωστοι. ό 'Ανατόλιος λέγουν ότι είναι στή Γαλλία. 'Από τούς πρεσβύτερους άλλοι περιορίσθηκαν στήν 'Αραβία και Παλαιστίνη. 'Ο Τίγριος όμως περιορίσθηκε στή Μεσοποταμία. 'Ο Φίλιππος έφυγε και πέθανε στόν Πόντο. 'Ο Θεόφιλος⁶ ζει στήν Παφλαγονία. 'Ο 'Ιωάννης, ό υίός του Αιθρίου, ίδρυσε μοναστήρι στήν Καισάρεια. Τόν Στέφανο, πού έξορίσθηκε στήν 'Αραβία, τόν απέσπασαν από τούς δήμιους οι "Ισαυροι και τόν άφησαν ελεύθερο στά μέρη του Ταύρου.

'Ο Σαλλούστιος λέγουν ότι είναι στήν Κρήτη. 'Ο Φίλιππος⁷, ό άσκητής και πρεσβύτερος τών σχολῶν⁸, άκουσα ότι είναι άρρωστος στήν Καμπανία. 'Ο διάκονος Σωφρόνιος είναι στή φυλακή τής Θηβαίδας. 'Ο διάκονος Παύλος, ό βοηθός του οικονόμου, λέγεται ότι είναι στήν 'Αφρική. "Άλλος Παύλος, του ναού τής άγίας 'Αναστασίας, είναι στά 'Ιεροσόλυμα. 'Ο 'Ελλάδιος⁹, ό πρεσβύτερος του παλατιού, ζει σέ ιδιωτικό μικρό κτήμα τής Βιθυνίας. Οι περισσότεροι όμως

6. 'Αναφέρεται στίς επιστολές του Χρυσοστόμου 115, 119, 210 και 212.

7. 'Ο Σαλλούστιος μνημονεύεται στίς επιστολές 203, 210, 212 και 213, ενώ ό Φίλιππος στή 213. 8. Σχολές. τάγματα τής αυτοκρατορικής φρουράς.

9. 'Αναφέρεται στήν επιστολή 14.

Κωνσταντινουπόλει, ἄλλοι δ' ἀπῆλθον εἰς τὰς πατρίδας. Σιλβανός δὲ ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος ἐν Τρωάδι ἐστίν, ἀλιεύων καὶ ζῶν. Στέφανος ὁ ἀσκητής, ὁ τὰς Ῥωμαίων ἐπιστολάς διακομίας, ἐν Κωνσταντινουπόλει, τούτου αὐτοῦ ἔνεκεν τυπτηθεῖς, 5 ἐπὶ μῆνας δέκα εἰς τὴν εἰρκτὴν ἐβλήθη. Προταδείσης δ' αὐτῷ κοινωνίας, ὡς οὐκ ἐπέισθη, ξεσθεῖς εἰσάγαν τὰς τε πλευράς καὶ τὸ στήθος (ὧν ἐγὼ αὐτόπτης ἐγενόμην), τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐπιμελείᾳ διασωθεῖς ἴσως εἰς δευτέρους ἀγῶνας, μετὰ δέκα μῆνας τῆς θεραπείας ἐξωρίσθη εἰς τὸ Πηλούσιον. Προβιγκάλιός τις στρατιώτης τῶν περὶ τὸν βασιλέα σχολῶν, διαβληθεῖς 10 ὡς φιλητῆς Ἰωάννου, μετὰ πληγὰς πολυτρόπους καὶ ξεσμόν ἀφειδῆ ἐξωρίσθη εἰς Πέτρας.

Οἰκέτης δὲ Ἐλπιδίου τοῦ πρεσβυτέρου μισθωθεῖς, ὡς φασι, πενήτηντα νομισμάτων, ἵνα τὸν ἅγιον Ἰωάννην δολο- 15 φονήσῃ, φωραθεῖς ἐπὶ τούτῳ τρεῖς ἔχων ῥομφαίας, ἔπαισεν τοὺς κατέχοντας αὐτὸν κατὰ μέρος ἐπτά· ὧν οἱ μὲν τέσσαρες παραντίκα ἐτάφησαν, οἱ δὲ τρεῖς ἐπὶ ἰκανὸν χρόνον ἐπιμεληθέντες ἐσώθησαν, τοῦ φονέως ἀπολυθέντος. Εὐτρόπιος ὁ μακάριος, ἄφθορος ἀπὸ γυναικῶν, ψάλτης, τυπτηθεῖς καὶ 20 ξεσθεῖς εἰσάγαν τὰς πλευράς σὺν τῷ μετώπῳ, ὡς καὶ τὰς ὀφρῦς κατασπασθῆναι, λαμπάδων αὐτῷ τελευταῖον ταῖς πλευραῖς ἀμφοτέρωθεν γυμνοῖς ὁστέοις προσπιληθεισῶν, ἐλαίῳ κομουσῶν, προσεκπνέει τῷ ξύλῳ, ταφεῖς μεσονυκτίῳ παρὰ τῶν τούτο δρασαντῶν ἱερατικῶν, συνεπιμαρτυρήσαντος τοῦ 25 Θεοῦ τῷ θανάτῳ ὀπτασίᾳ ψαλλόντων διὰ τὸ σύμμορφον τοῦ σωτηρίου πάθους. Διηγῆσατο δὲ ὀαναλύσας διάκονος ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων, ὅτι οἱ ἐπαρχικοὶ οἱ διάγοντες αὐτοὺς ἐπὶ τοσοῦτον ἔδλιψαν κατ' ἐντολάς τινῶν, ὡς εὐχεσθαι αὐτοὺς θάνατον ἐπελθεῖν καὶ τὸ ζῆν παραιτεῖσθαι. Τὰ μὲν γάρ ἐν ἀργυρίοις 30 ἀναλώματα, ἃ κατὰ τὴν ὁδὸν εἰλήφεισαν, ὑφ' ἐν ἀποσπάσαντες, εἰς ἀλλήλους διμερίσθησαν, ξηροῖς δὲ τοῖς ὀνοζυγίοις ἐπιφρίπτοντες, τῶν δύο ἡμερῶν τὴν ὁδὸν μίαν ἔποιουν, βαθεῖαν ἐσπέραν εἰσάγοντες καὶ ὄρθρῳ σκοτεινῷ ἐξάγοντες, ὡς μηδὲ τὰς ἀθλίας τροφὰς κατέχειν τὸν στόμαχον. Ῥήμασί τε 35 αἰσχροῖς καὶ ἀσέμνοις βάλλοντες οὐκ ἐφείδοντο.

Παλλάδιου δὲ καὶ τὸν παῖδα ἀφείλαντο βιασάμενοι αὐτὸν

κρύβονται στήν Κωνσταντινούπολη, ἐνῶ ἄλλοι ἔφυγαν στίς πατρίδες τους. Ὁ Σίλβανός, ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος, εἶναι στήν Τροία καί ζεῖ ψαρεύοντας. Ὁ Στέφανος ὁ ἀσκητής, ὁ ὁποῖος μετέφερε τίς ἐπιστολές τῶν Ρωμαίων, καί γι' αὐτό ἀκριβῶς χτυπήθηκε, γιά δέκα μῆνες ρίχθηκε στή φυλακή στήν Κωνσταντινούπολη. "Ὅταν τοῦ πρότειναν ἐπικοινωνία καί δέν ὑπάκουσε, ἀφοῦ τοῦ ἔσχισαν ὑπερβολικά καί τίς πλευρές καί τό στήθος του (σ' αὐτά ἤμουν ἐγώ αὐτόπτης μάρτυρας) καί σώθηκε μέ τή φροντίδα τοῦ Χριστοῦ ἴσως γιά δευτέρους ἀγῶνες, ὕστερα ἀπό δέκα μῆνες ἀπό τή θεραπεία του ἐξορίσθηκε στό Πηλούσιο. Κάποιος Προβιγκάλιος, στρατιώτης ἀπό τά σώματα τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ, ἀφοῦ συκοφαντήθηκε σάν θαυμαστής τοῦ Ἰωάννη, ὕστερα ἀπό πολλά καί διάφορα χτυπήματα καί ἀφθονα σχισίματα ἐξορίσθηκε στίς Πέτρες.

"Ενας ὑπηρέτης τοῦ πρεσβυτέρου Ἐλπιδίου πού πληρώθηκε, ὅπως λέγουν, πενήντα νομίσματα, γιά νά δολοφονήσει τόν ἅγιο Ἰωάννη, καί ἀποδείχθηκε ὅτι εἶχε τρία ξίφη γι' αὐτό, χτύπησε ξεχωριστά τοὺς ἐπτά πού τόν κρατοῦσαν αὐτόν. Ἀπ' αὐτούς οἱ τέσσερις θάφτηκαν ἀμέσως, ἀλλά οἱ τρεῖς σώθηκαν ἀφοῦ τοὺς φρόντισαν ἀρκετό καιρό, ἐνῶ ὁ δολοφόνος ἀφέθηκε ἐλεύθερος. Ὁ μακάριος Εὐτρόπιος, ἀγνός ἀπό γυναῖκες, ψάλτης, ἀφοῦ τόν χτύπησαν καί τοῦ ἔσχισαν ὑπερβολικά τίς πλευρές μαζί μέ τό μέτωπό του, ὥστε νά σχισθοῦν ἀκόμη καί τά φρύδια του, ἀφοῦ τελευταῖα καί στίς δύο πλευρές του μέ γυμνά κόκκαλα πλησίασαν λαμπάδες, πού ἔκαιγαν λάδι, ξεψυχάει ἐπάνω στό ξύλο, καί θάφτηκε τά μεσάνυχτα, ἀπό τοὺς κληρικούς πού τό ἔκαμαν αὐτό, ἐνῶ ὁ Θεός ἐπιβεβαίωσε τό θάνατό του μαζί μέ ὀπτασία ψαλτῶν ἐπειδή ὁ θάνατός του ἦταν παρόμοιος μέ τό σωτήριο πάθος. Διηγῆθηκε ἀκόμη ὁ διάκονος, πού ἐλευθερώθηκε ἀπό τοὺς ἐπισκόπους, ὅτι οἱ στρατιῶτες τοῦ ἐπάρχου πού τοὺς μετέφεραν τόσο πολύ τοὺς στενοχώρησαν σύμφωνα μ' ἐντολές κάποιων, ὥστε εὐχόνταν αὐτοί νά ἔρθει ὁ θάνατος καί νά ἐγκαταλείψουν τή ζωή. Γιατί τά ἐξοδά τους σέ χρήματα, τά ὁποῖα εἶχαν πάρει γιά τό δρόμο, ἀφοῦ τά ἀπέσπασαν ἀμέσως, τά μοίρασαν μεταξύ τους, καί βάζοντας αὐτούς ἐπάνω στά ἐξαντλημένα ζῶα, ἔκαναν τό δρόμο τῶν δύο ἡμερῶν σέ μία, ὀδηγώντας αὐτούς μέσα σέ πόλεις ἀργά τή νύχτα καί ἀπομακρύνοντάς τους βαθιά χαράματα, ὥστε οὔτε τίς ἄθλιες τροφές νά κρατήσει τό στομάχι τους. Δέ σταμάτησαν νά τοὺς προκαλοῦν μέ λόγια αἰσχροῦ καί ἄσεμνα.

'Από τόν Παλλάδιο στέρησαν καί τόν ὑπηρέτη, ἐξαναγκάζοντας

καὶ γραμματεῖον ἐκδέσθαι. Δημήτριον δὲ εἰς τοσοῦτον ἐθλιψεν εἰς τῶν διαγόντων, ὡς καὶ ζιβύνη βαθεῖαν ἐσπέραν ἐπελθεῖν, ὃς παρά πόδας εἰς τὸ σῶμα ἐβασανίσθη, ἐπωδύνως τὸ ζῆν ἀπορρήξας, ὡς τοὺς ἐπιδειάζοντας γνωρίζειν τὴν τῶν ὕβρεων
 5 ποινήν· προειπόντος αὐτῷ καὶ Παλλαδίου (ὡς ὁ ἐλθὼν διηγήσατο συστρατιώτης), ὅτι “Ἄλλην ὁδὸν οὐχ ὀδεύσεις, οἰκτρῶς τελευτήσας”. Ἐκκλησίᾳ μὲν γάρ τὸ σύνολον πλησιάζειν οὐκ εἶων, καταλύοντες ἢ ἐν πανδοχείοις, ἔνθα ἐταιριδίων πληθος, ἢ ἐν ταῖς συναγωγαῖς Σαμαρειτῶν ἢ Ἰουδαίων,
 10 μάλιστα ἀπὸ Ταρσοῦ, καὶ ἐκεῖ ὡς στενοχωρουμένους αὐτοὺς, καὶ ἕτερόν τι ἐννοεῖν ὃ ἦν ἀπρονόητον· λέγει δὲ εἰς τῶν ἐπισκόπων “Τί λυπούμεθα περὶ τῶν καταγωγίων; μὴ γὰρ ἐφ’ ἡμῖν ἐστι τὸ ποῦ μείναι, ἵνα οἰκεία αἰρέσει ἀσχημονοῦντες δίκας ὀφλήσωμεν; ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ταῦτα πάντα καὶ γεγένηται
 15 καὶ γενήσεται, τοῦ Θεοῦ διὰ πάντων δοξαζομένου; Πόσαι τούτων τῶν ἐταιριδίων λήθην Θεοῦ λαβοῦσαι ἢ τὴν ἀρχὴν μηδὲ γνοῦσαι, ἡμᾶς οὕτω θεασάμεναι, εἰς φόβον Θεοῦ καὶ ἐννοιαν ἤλθον, ἴσως ἐπὶ τὸ κρεῖττον τραπεῖσαι ἢ κἂν ἐπὶ τὸ χεῖρον μὴ καταρρέυσασαι; Οὐ μικρὸν δὲ ψυχῇ λογικῇ ὑπὸ πάθους
 20 κακουμένη καὶ μικρὸν ἀναπνεῦσαι, ὅπερ ἐστὶν ἐναυσμα σωφροσύνης· ὡς ταῦτα ὑποστάντα εἰπεῖν τὸν ἱεροφάντην Παῦλον· Ἐχριστοῦ εὐωδία ἐσμέν ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, διὰ τὸ θέατρον γεγενῆσθαι ἀγγέλοις τε καὶ ἀνδρώποισ’ ”.

Εἰς τοσοῦτον δὲ ὀμότητος οἱ κατὰ τόπον ἤκμασαν ἐπίσκοποι τῶν κοινωνικῶν Θεοφίλου κατὰ τὴν ἀνατολὴν πᾶσαν (ὡς ἔλεγεν ὁ ἐλθὼν ἀσκητής), ὡς τινὰς αὐτῶν οὐχὶ μόνον μὴ ἐνδειξασθαι τὴν ὀφειλομένην σωφροσύνην ἀλλὰ καὶ
 30 μετὰ δώρων πείθειν τοὺς ἐπαρχικοὺς τάχιον ἐξελαύνειν τῶν πόλεων. Εἰσὶ δὲ οἱ μάλιστα τοῦτο πεποιηκότες, ὁ Ταρσοῦ καὶ ὁ Ἄντιοχείας καὶ Εὐλόγιος ὁ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ὃ τε Ἄγκυρας πρὸ πάντων καὶ Ἀμμώνιος ὁ τοῦ Πηλουσί· τούτο μὲν δόμασι, τούτο δὲ ἀπειλαῖς πλέον κατ’ αὐτῶν τοὺς διάγοντας στρατιώτας ἐξαγριοῦντες, ἵνα μήτε τοὺς τῶν βουλο-
 35 μένων λαϊκῶν ἐπιδέχεσθαι αὐτοὺς συγχωρῶσιν· καθὼς ἐν ταῖς καθολικαῖς γράφει Γαῖω ὁ μακάριος Ἰωάννης κατὰ τινος

10. Β' Κορ. 1, 15· Α' Κορ. 4, 9.

11. Ἐπίσκοπος Ταρσοῦ ἦταν ὁ Φαλέριος, Ἄντιόχειας ὁ Πορφύριος καὶ Ἄγκυρας ὁ Λεόντιος.

αὐτόν νά ἐγκαταλείπει τό βιβλίον τῶν λογαριασμῶν. Τό Δημήτριο ὁμως τόν ἐνοχλοῦσε ἕνας ἀπ' αὐτούς, πού τοὺς μετέφεραν, τόσο πολύ, ὥστε τοῦ ἐπιτέθηκε μέ ἀκόντιο ἀργά τῆ νύχτα, ὁ ὁποῖος ἀμέσως βασανίσθηκε στό σῶμα καί πέθανε μέ πόνους, ὥστε αὐτοί, πού ἐπικαλέσθηκαν σάν μάρτυρες, ἀναγνωρίζουν τήν τιμωρία τῶν ὕβρεων, ἐνῶ ὁ Παλλάδιος τοῦ εἶχε πεῖ προηγουμένως (ὅπως διηγήθηκε ὁ συστρατιώτης πού ἦρθε), ὅτι «Δέ θά βαδίσεις ἄλλο δρόμο, ἀφοῦ βρεῖς οἰκτρό θάνατο». Δέν τοὺς ἄφηναν ὅλους νά πλησιάζουν σ' ἐκκλησία, καταλύοντας ἢ σέ πανδοχεῖα, ὅπου ὑπῆρχαν πολλές πόρνες, ἢ στίς συναγωγές τῶν Σαμαρειτῶν ἢ τῶν Ἰουδαίων, ἰδιαίτερα ἀπό τήν Ταρσό, καί ἐκεῖ ἐπειδή ἦταν στενοχωρημένοι αὐτοί, σκέπτονται καί κάτι ἄλλο πού δέν εἶχαν προβλέψει. Λέγει λοιπόν ἕνας ἀπό τοὺς ἐπισκόπους· «Τί λυπόμαστε γιά τά καταλύματα; Μήπως λοιπόν εἶναι στό χέρι μας τό πού νά μείνουμε, ὥστε ἀσχημονώντας μέ τή θέλησή μας νά καταδικασθοῦμε; Ἡ δέ γνωρίζετε, ὅτι ὅλα αὐτά καί ἔχουν γίνει καί θά γίνουν, ἀφοῦ ὁ Θεός δοξάζεται μέ ὅλα; Πόσες ἀπό τίς πόρνες αὐτές πού ξέχασαν τό Θεό ἢ δέν τόν γνώρισαν στήν ἀρχή, ὅταν μᾶς εἶδαν ἔτσι φοβήθηκαν καί γνώρισαν τό Θεό, οἱ ὁποῖες ἄλλαξαν στό καλύτερο ἢ τουλάχιστο δέν ἔπεσαν στό χειρότερο; Δέν εἶναι ὁμως μικρό πράγμα στή λογική ψυχή πού πάσχει ἀπό κάποιο πάθος ν' ἀναπνεύσει καί λίγο, πράγμα πού εἶναι ἡ ἀρχή τῆς ἐγκράτειας, ὥστε νά πεῖ ὁ ἱεροφάντης Παῦλος πού τά ἔπαθε αὐτά· 'Εἶμαστε Χριστοῦ εὐωδία ἀνάμεσα σ' ἐκείνους πού σώζονται καί σ' ἐκείνους πού καταδικάζονται, γιατί ἔχουμε γίνει θέαμα καί στοὺς ἀγγέλους καί στοὺς ἀνθρώπους¹⁰».

Ἐφθασαν μάλιστα σέ τέτοιο σημεῖο σκληρότητας οἱ κατά τόπους ἐπίσκοποι, πού ἦταν ὁπαδοί τοῦ Θεοφίλου, σ' ὅλη τήν ἀνατολή (ὅπως ἔλεγε ὁ ἀσκητής πού ἦρθε), ὥστε μερικοί ὄχι μόνο δέν ἐδειξαν τή σωφροσύνη πού ἔπρεπε ἀλλά καί μέ δῶρα προσπαθοῦσαν νά πείθουν τοὺς στρατιῶτες νά φεύγουν γρηγορότερα ἀπό τίς πόλεις τους. Καί ἐκεῖνοι πού ἔκαμαν αὐτό πῶς πολύ εἶναι ὁ ἐπίσκοπος Ταρσοῦ καί ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιόχειας καί ὁ Εὐλόγιος τῆς Καισάρειας τῆς Παλαιστίνης καί ἰδιαίτερα ὁ ἐπίσκοπος Ἀγκυρας¹¹ καί ὁ Ἀμμώνιος Πηλουσίου, ἄλλοτε μέ δῶρα, ἄλλοτε μέ ἀπειλές ἐξαγριώνοντας περισσότερο ἐναντίον τους τοὺς στρατιῶτες πού τοὺς μετέφεραν, γιά νά μήν ἐπιτρέπουν νά τοὺς δέχονται αὐτούς οὔτε οἱ λαϊκοί πού ἠθελαν νά τοὺς φιλοξενήσουν· ὅπως στίς καθολικές ἐπιστολές ὁ μακάριος Ἰωάννης γράφει στό Γάιο ἐναντίον κάποιου ἐπισκόπου, ἀφοῦ δέχεται

ἐπισκόπου, ἀποδεχόμενος τοῦ Γαίου τὸ ξενοδόχον, παρακαλῶν αὐτὸν μὴ μιμῆσθαι τοὺς πονηροὺς τῶν ἐπισκόπων.

Ἔχει δέ πως ἡ λέξις· “Γαίω ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ. Ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὐχομαί σε εὐδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐδοοῦταί σου ἡ ψυχὴ. Ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων τινῶν καὶ διηγουμένων μοι, ὅτι ἐν ἀληθείᾳ περιπτατεῖς καὶ ἐφ’ οἷς ἀνέπαυσας τοὺς ἀγίους. Μείζονα ταύτης χαρὰν οὐκ ἔχω”. Ἐπιφέρει δὲ μετὰ τοῦτο· “Ἐγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀλλ’ ὀφιλοπρωτεύων αὐτῶν Διοτρεφῆς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν· καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφούς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει”. Εἶθ’ ὕστερον παραινεὶ λέγων· “Ἀγαπητέ, μὴ μιμῶ τὸ κακόν· ὁ γὰρ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν· ὀκακοποιῶν οὐχ ἔδρακεν τὸν Θεόν”. Ἐμνημονεύσαμεν δὲ τοῦ ῥητοῦ ὄλου τῆς παλαιᾶς πονηρίας, ἵνα τῶν νῦν Διοτρεφῶν παραστήσωμεν τὴν γνώμην. Ἐπῆνει δὲ καὶ ἐθαύμαζεν τῆς δευτέρας Καππαδοκίας τοὺς ἐπισκόπους, ὡς πολὺ συναλγήσαντας μετὰ δακρῶν τοῖς ἐξορισθεῖσιν ἐπισκόποις, μάλιστα τὸν ἐπιεικέστατον Θεόδωρον τῶν Τυάνων καὶ Βοσπόριον Κολωνείας, τεσσαρακοστοόγδοον ἔτος ἔχοντα ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, καὶ Σαραπίωνα τὸν Ὀστρακίνης, τεσσαρακοστοπέμπτου ἔτος ἔχοντα ἐν τῇ τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίᾳ.

Ἐνεὸς δὲ γενόμενος ἐπὶ πολὺ ὁ Θεόδωρος εἶπεν·
 25 Ο ΔΙΑΚ. Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα, πάτερ; Μὴ ἄρα “ἐσχάτη ὥρα ἐστίν”, καὶ “ἡ ἀποστασία”, κατὰ τὸν Παῦλον, διὰ τούτων λαμβάνει τὴν εἰσοδον, ἵνα λοιπὸν “ἀποκαλυφθῇ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας ὁ ἀντικείμενος”; Τὸ γὰρ τοὺς κακοὺς εὐημερεῖν καὶ διαπράττεσθαι ταῦτα καὶ χρονίζειν καὶ ἰσχύειν, καὶ τοὺς
 30 καλοὺς θλίβεσθαι καὶ λεηλατεῖσθαι, εἰς φρίκην με ἄγει τοῦ πλησιάζειν ἐκεῖνον.

Ο ΕΠΙΣΚ. Μάλιστα μὲν οὖν, συνετώτατε, ἐγγὺς ἐστὶν τὸ τέλος, κατὰ τὸν εἰπόντα· “Παιδιά, ἐσχάτη ὥρα ἐστίν”, καὶ κατὰ τό· “Ἐξῆλθεν δὲ ὁ οἰκοδεσπότης περὶ ὥραν ἑνδεκάτην
 35 μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα”· ἡ δὲ ἐσχάτη τῶν δώδεκα ἐστὶν ἡ τελευταία· εἰ δὲ πρὸ τετρακοσίων ἐτῶν εἴρηται

12. Γ' Ἰω. 1-4. Τὸ «καὶ ἐφ’ οἷς ἀνέπαυσας τοὺς ἀγίους» εἶναι ἀπὸ τὴν πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῆ τοῦ Παύλου (στ. 7).

τῆ φιλοξενία τοῦ Γαίου, παρακαλώντας αὐτόν νά μή μιμείται τοὺς πονηροὺς ἐπισκόπους.

Ἔχει λοιπόν ἔτσι ἡ γραφή του· «Πρὸς τὸ Γάιο τὸν ἀγαπητό, πού ἐγὼ ἀγαπῶ ἀληθινά. Ἀγαπητέ, εὐχομαι νά εὐτυχεῖς σ' ὅλα καὶ νά ὑγιαίνεις, καθὼς πηγαίνει καλὰ ἡ ψυχὴ σου. Γιατί χάρηκα πάρα πολύ, ὅταν ἔρχονταν μερικοὶ καὶ μοῦ διηγούνταν, ὅτι βαδίζεις μέσα στὴν ἀλήθεια καὶ γι' αὐτὰ μέ τὰ ὅποια ἀνακούφισες τοὺς ἀδελφούς. Μεγαλύτερη χαρὰ ἀπ' αὐτὴ δέν ἔχω»¹². Καί προσθέτει ὕστερα ἀπ' αὐτό· «Ἐγραψα στὴν Ἐκκλησία· ἀλλ' ὁ Διοτρεφής, πού ἐπιδιώκει νά ἔχει τὰ πρωτεῖα σ' αὐτούς, δέ μᾶς δέχεται, καὶ μᾶς κατηγορεῖ μέ λόγια κακά. Καὶ δέν ἀρκεῖται σ' αὐτὰ οὔτε αὐτός δέχεται τοὺς ἀδελφούς, ἀλλὰ καὶ ἐμποδίζει ἐκείνους πού θέλουν νά τοὺς φιλοξενήσουν καὶ τοὺς βγάζει ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία»¹³. Στὴ συνέχεια τὸν συμβουλεύει λέγοντας· «Ἀγαπητέ, νά μή μιμῆσαι τὸ κακό. Γιατί, ἐκεῖνος πού πράττει τὸ ἀγαθὸ κατάγεται ἀπὸ τὸ Θεό· ἐκεῖνος πού πράττει τὸ κακό δέν ἔχει δεῖ τὸ Θεό»¹⁴. Ἀναφέραμε ὅλα τὰ λόγια γιὰ τὴν παλιά κακία, γιὰ νά παρουσιάσουμε τὴ διάθεσὴ τῶν σημερινῶν Διοτρεφῶν. Ἐπαινοῦσε ὅμως καὶ θαύμαζε τοὺς ἐπισκόπους τῆς δεύτερης Καππαδοκίας, ἐπειδὴ πολὺ συμπόνεσαν μέ δάκρυα γιὰ τοὺς ἐπισκόπους πού ἐξορίσθηκαν, ἰδιαίτερα τὸν πρῶτοτο Θεόδωρο τῶν Τυάνων καὶ τὸ Βοσπόριο Κολωνείας, πού εἶχε σαράντα ὀκτῶν χρόνια στὴν ἐπισκοπὴ, καὶ τὸ Σαραπίωνα Ὀστρακίνης, πού εἶχε σαράντα πέντε χρόνια στὴν ὑπηρεσία τῆς ἐπισκοπῆς του.

Ἀφοῦ ἔμεινε γιὰ πολὺ ἄφωνος ὁ Θεόδωρος εἶπε·

Ὁ ΔΙΑΚ. Τί λοιπόν θά ποῦμε γι' αὐτὰ, πάτερ; Μήπως λοιπόν «εἶναι ἡ ἔσχατη ὥρα»¹⁵, καὶ «ἡ ἀποστασία»¹⁶, κατὰ τὸν Παῦλο, ἔρχεται μ' αὐτὰ, ὥστε στὴ συνέχεια «νά φανερωθῆ ὁ υἱὸς τῆς ἀπώλειας, ὁ ἀντίπαλος»¹⁷; Γιατί τὸ ὅτι εὐτυχοῦν οἱ κακοὶ καὶ γίνονται αὐτὰ καὶ διαρκοῦν πολὺ καὶ ἐπικρατοῦν, καὶ τὸ ὅτι οἱ καλοὶ ἐνοχλοῦνται καὶ ληστεύονται, μέ ὁδηγεῖ στὴ φρίκη τοῦ ὅτι πλησιάζει αὐτός.

Ὁ ΕΠΙΣΚ. Βεβαίωτα λοιπόν, συνετότατε, πλησιάζει τὸ τέλος, σύμφωνα μ' ἐκεῖνον πού εἶπε· «Παιδιά μου, εἶναι ἡ ἔσχατη ὥρα», καὶ σύμφωνα μέ τὸ «Βγήκε καὶ ὁ νοικοκύρης κατὰ τὴν ἐνδέκατη ὥρα γιὰ νά μισθώσῃ ἐργάτες γιὰ τὸ ἀμπέλι του»¹⁸. Ἡ ἔσχατη ὁμως ὥρα ἀπὸ τίς δώδεκα εἶναι ἡ τελευταία, καὶ ἂν πρὶν ἀπὸ τετρακόσια χρόνια ὁ

13. Γ' Ἰω. 9.10.

15. Α' Ἰω. 2, 18.

17. Β' Θεσ. 2, 3.4.

14. Γ' Ἰω. 11.

16. Β' Θεσ. 2, 3.

18. Ματθ. 20, 1.6.

παρὰ τοῦ ἀποστόλου ἐσχάτη, πολλῶ μᾶλλον νῦν διὰ πάντα. Ἐπειτα δὲ ἀπ' ἀρχῆς ἐστί ταῦτα κατὰ συγχώρησιν τοῦ Κυρίου εἰς γυμνάσιον τῶν ἀγίων, ἐξαιτοῦντος αὐτοὺς τοῦ διαβόλου, καθὼς λέγει ὁ σωτήριος λόγος· “Σίμων, Σίμων, ἐξητήσατο ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς σινιάσαι ὡς τὸν σίτον· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου”.

Καὶ οὐ πάντως περὶ νόμου Πέτρου δεδέχται Ἰησοῦς, ἀλλὰ περὶ πάντων τῶν τὴν Πέτρου πίστιν ἐχόντων, οὐδὲν ἕτερον αἰνισσομένου τοῦ κοσκίνου ἢ τὸν περιέγειον κύκλον ἡδονῶν καὶ ὀδυνῶν πεπληρωμένον, δι' ὧν ὡς δι' ὀπῶν ἐκπίπτουσι οἱ γεώδεις ἀπὸ τοῦ τροφίμου σίτου ἐπὶ τὸν Ἄδην, ὡς ἀπὸ τρυπημάτων διαχωριζόμενοι· τῶν μὲν διαδρέοντων ὡς δι' ὀπῆς τῆς γαστριμαργίας, “ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία”, τῶν δὲ διὰ φιληδονίας, περὶ ὧν ὁ προφήτης λέγει· “Πνεύματι πορνείας ἐπλανήθησαν” (“οὔτε” γὰρ “πόρνοι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι”): τῶν δὲ διὰ φιλαργυρίας, ὅσοι τὴν τῆς εἰδωλολατρίας ὁμόζυγον ἐμνηστεύσαντο· τῶν δὲ δι' ὀργῆς καὶ θυμοῦ, ὅσοι τὸ θηριῶδες σκότος ἠγάπησαν, περὶ ὧν Ἰωάννης φησὶν· “Ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι” (“Ὀργή” γὰρ, φησὶν ὁ παροικιαστής, “ἀπόλλυσι καὶ φρονίμους”): τῶν δὲ δι' ἀκηδίας καὶ λήθης, μὴ προσκαρτερούντων τῇ ἀγρυπνίᾳ τῆς μνήμης καὶ δεομένων τό, “Ἐνύσταξεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκηδίας” (οὗς ταλανίζων ὁ λόγος φησὶν· “Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς ἀπολελωκόσι τὴν ὑπομονήν· καὶ τί ποιήσετε ὅταν ἐπισκέψηται ὁ Κύριος;”): ἄλλων δι' εὐδοξίας ἀλόγου, περὶ ὧν ὁ φθικὸς προανεφώνει· “Ὅτι διεσκόρπισεν ὁ Θεὸς ὅσα ἀνθρωπαρέσκων”· ἐτέρων δι' ἀλαζονείας ἢ τύφου, ὃ ἐστὶν ὑπεροψία, οὗς μέμφεται ὁ προφήτης ὡς λιποτάκτας· “Ἐπερήφανοι, παρηνόμουν ἕως σφόδρα· ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐξέκλινα”.

Ἐκάστη δὲ τούτων τῶν κακιῶν παρέπονται πλείους· τῷ τύφῳ ὁ φθόνος, τῇ πλεονεξίᾳ τὸ μῖσος καὶ ἀνελευθερία καὶ ψεῦδος, τῷ θυμῷ ὀργὴ ἢ μῆνις, αἱ ὑβρεῖς, οἱ φόνοι, τῇ πορνείᾳ ἢ λήθῃ, ἢ ἀφοβία, ὁ ὄκνος, ἡ ἀζηλία, ἡ ἀνόητος ἀγρυπνία, τῇ

35 κενοδοξία αἱ πολυπραγμονίαι, δωροδοκίαι, φαντασίαι, ὑπο-

19. Λουκᾶ 22, 31-32.

21. Ὡση 4, 12.

23. Α' Ἰω. 2, 9.

20. Φίλιπ. 3, 19.

22. Α' Κορ. 6, 10.

24. Παροιμ. 15, 1.

25. Ψαλμ. 118, 28.

ἀπόστολος τὴν ἔχει πεῖ ἔσχατη, πολὺ περισσότερο εἶναι τῶρα τελευταία γιὰ τὰ πάντα. Ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὑπάρχουν αὐτὰ κατὰ παραχώρηση τοῦ Κυρίου γιὰ ἄσκηση τῶν ἀγίων, ἐπειδὴ ὁ διάβολος τοὺς ζητοῦσε αὐτοὺς, καθὼς λέγει ὁ λόγος τοῦ Σωτῆρα· «Σίμων, Σίμων, σὰς ζήτησε ὁ σατανᾶς νὰ σὰς κοσκινίσει ὅπως τὸ σιτάρι. Ἐγὼ ὁμως προσευχήθηκα γιὰ σένα, γιὰ νὰ μὴ χάσεις τὴν πίστη σου»¹⁹.

Καὶ βέβαια ὁ Ἰησοῦς δέν προσεύχεται μόνο γιὰ τὸν Πέτρο, ἀλλὰ γιὰ ὅλους πού ἔχουν τὴν πίστη τοῦ Πέτρου, ἐνῶ τὸ κόσκινο δέν ὑπονοεῖ τίποτε ἄλλο παρὰ τὸν κύκλο τῆς γῆς πού εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἡδονές καὶ πόνους, μέσα ἀπὸ τὰ ὁποῖα σάν μέσα ἀπὸ τρύπες οἱ ἄνθρωποι, πού ἔχουν γῆινα φρονήματα, πέφτουν ἀπὸ τὸ θρεπτικὸ σιτάρι στὸν Ἄδη, σάν νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ τίς τρύπες. Ἄλλοι ξεγλιστροῦν μέσα ἀπὸ τὴν τρύπα τῆς λαιμαργίας, «τῶν ὁποίων ὁ θεὸς εἶναι ἡ κοιλία»²⁰· ἄλλοι μέσα ἀπὸ τὴ φιληδονία, γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ προφήτης λέγει· «Ἐξησαν μέσα στὴν ἀπάτη τῆς πορνείας»²¹ (γιατί «οὔτε οἱ πόρνοι, οὔτε οἱ μοιχοί, οὔτε οἱ κίμαιδοι θὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»²²)· ἄλλοι μέσα ἀπὸ τὴ φιλαργυρία, ὅσοι ἀρραβωνιάσθηκαν τὸ ταῖρι τῆς εἰδωλολατρίας· ἄλλοι μέσα ἀπὸ τὴν ὀργὴ καὶ τὸ θυμὸ, ὅσοι ἀγάπησαν τὸ ἄγριο σκοτάδι, γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Ἰωάννης λέγει· «Ἐκεῖνος πού μισεῖ τὸν ἀδελφὸ του βρίσκεται ἀκόμη καὶ τώρα μέσα στὸ σκοτάδι»²³ (γιατί «Ἡ ὀργή», λέγει ὁ παροϊμιστής, «καταστρέφει καὶ τοὺς φρόνιμους»²⁴)· ἄλλοι μέσα ἀπὸ τὴν ἀμέλεια καὶ τὴ λήθη, οἱ ὁποῖοι δέν ἐπιμένουν στὴν ἀγρυπνία τῆς μνήμης καὶ παρακαλοῦν τὸ, «Νύσταξε ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀμέλεια»²⁵ (πού ταλανίζει ὁ λόγος λέγοντας· «Ἄλλοιμονο σέ σὰς, πού ἔχετε χάσει τὴν ὑπομονή. Τί θὰ κάμετε, ὅταν θὰ σὰς ἐπισκεφθεῖ ὁ Κύριος;»²⁶)· ἄλλοι μέσα ἀπὸ παράλογη ὑπόληψη, γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ ψαλμωδὸς ἀπὸ πρὶν φώναζε δυνατὰ· «Ὅτι ὁ Θεὸς διασκόρπισε τὰ κόκκαλα ἐκείνων πού θέλουν ν' ἀρέσουν στοὺς ἀνθρώπους»²⁷· καὶ ἄλλοι μέσα ἀπὸ τὴν ἀλαζονεία ἢ τὴν ἔπαρση, πού εἶναι ὑπεροψία, τοὺς ὁποίους κατηγορεῖ ὁ προφήτης σάν λιποτάκτες· «Οἱ ὑπερήφανοι ἔκαναν πάρα πολλές παρανομίες· ἐγὼ ὁμως ἀπὸ τὸ νόμο σου δέν ἀπομακρύνθηκα»²⁸.

Σέ κάθε μία ἀπὸ τίς κακίες αὐτές ἀκολουθοῦν περισσότερες· στὴν ἔπαρση ὁ φθόνος, στὴν πλεονεξία τὸ μίσος καὶ ἡ φιλαργυρία καὶ τὸ ψέμα, στὸ θυμὸ ἡ ὀργὴ ἢ ἀγανάκτηση, οἱ ὕβρεις, οἱ φόνοι, στὴν πορνεία ἡ λήθη, ἡ ἀφοβία, ὁ δισταγμὸς, ἡ ἀπουσία ζήλου, ἡ ἀνώφελη ἀγρυπνία, στὴ ματαιοδοξία οἱ ἀσχολίες σέ ξένες ὑποθέσεις, οἱ

26. Σοφ. Σειφ. 2, 14.

27. Ψαλμ. 52, 6.

28. Ψαλμ. 118, 51.

κρίσεις, προσωποληψίαι, φανακισμοί, τῇ ὑπερηφανία αἱ ἀπό-
νοιαι, αἱ ἀσπλαγχνίαι, ἀνοσιουργίαι, ἐκστάσεις φρενῶν, καὶ
ἄλλη ἄλλαι (ἵνα μὴ πλείους εἶπω, φορτίζων τὸν λόγον,
εὐαποδείκτου ὄντος τοῦ εἰρημένου). Τούτων ἐκάστη τῶν
5 κακιῶν ὁ Θεὸς ἀντίδικον ἔταξεν ἀρετὴν· ὡς τῇ λαγνεΐα τὴν
σωφροσύνην, τῇ λαιμαργίᾳ τὴν ἐγκράτειαν, τῇ πλεονεξίᾳ τὴν
δικαιοσύνην, τῇ ὀργῇ τὴν πραύτητα, τῇ λύπῃ τὴν χαρὰν, τῇ
λήθῃ τὴν μνήμην, τῇ ἀκηδία τὴν ὑπομονήν, τῇ ἀφροσύνῃ τὴν
φρόνησιν, τῇ δειλίᾳ τὴν ἀνδρείαν, τῇ κενοδοξίᾳ τὴν ταπεινο-
10 φροσύνην, καὶ ἄλλη ἄλλην· πάσαις δὲ τὴν θεΐαν Γραφήν.
Μόνῳ δὲ τῷ τύφῳ οὐκ ἔδωκεν ἀρετὴν ἀντικειμένην διὰ τὴν
ὑπερβάλλουσαν κακίαν, ἑαυτὸν αὐτῇ φυλάξας, καθὼς εἴρη-
κεν· “Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται”. Ὡς ὁ αὐτὸς
ἰκετεύει προφήτης, λέγων· “Ἐπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς
15 ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος”· καὶ πάλιν, “Ἀπόδος ἀνταπό-
δοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις”.

Καὶ ὥσπερ “ἀπὸ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γνωρίζεται” (ὡς
ὁ Κύριος εἶπεν· “Ἐκ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐ-
τοὺς”), οὕτως ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων, εἴτε ὄντων ἁγίων εἴτε
20 καὶ λεγομένων, οὕτω δὲ πάντοτε εἰσιν αἱ τῶν κακῶν ἄσειστοι
εὐημερίαι, τοῦ Θεοῦ ἐπ’ αὐτοῖς μακροθυμοῦντος. Τοῦτο γὰρ
αὐτῷ πρέπει, ὡς τοὺς ἁγίους αὐτὸ τοῦτο ἐκ προσώπου τῶν
θλιβομένων προαναφωνεῖν, εἰς ἡμῶν τῶν νῦν πασχόντων
παράκλησιν. Πρῶτος ὁ τῆς ὑπομονῆς υἱὸς Ἰῶβ, τί φησι μετὰ
25 πολλὰ; “Τί γάρ, Μὴ ἐξ ἀνθρώπου ἢ ἑλεγχίς μου;” (τὸ ἄμεμπτον
αἰνιτιτόμενος). “Ἡ διὰ τί οὐ θυμωθήσομαι; Εἰσβλέψαντες εἰς
ἐμὲ θναυμάσατε, χεῖρα θέντες ἐπὶ σιαγόνι. Ἐάν τε γὰρ μνησθῶ,
ἐσπούδακα, ἔχουσι δὲ μὲν τὰς σάρκας ὀδύναι. Διὰ τί ἀσεβεῖς
ζῶσι, πεπαλαίωνται δὲ ἐν πλούτῳ; Ὁ σπόρος αὐτῶν κατὰ
30 ψυχὴν, τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ἐν ὀφθαλμοῖς. Οἱ οἴκοι αὐτῶν
εὐθηνούσιν, φόβος δὲ οὐδαμοῦ, μᾶστιξ Κυρίου οὐκ ἔστιν ἐπ’
αὐτούς. Ἡ βοῦς αὐτῶν οὐκ ὤμοτόκησεν, διεσώθη δὲ ἀπὸ
καύματος, ἐν γαστρὶ ἔχουσα οὐκ ἔσφαλεν. Μένουσι δὲ ὥσπερ
πρόβατα αἰώνια, τὰ δὲ παιδιά αὐτῶν προσπαίζουσιν· ἀναλα-
35 θόντα ψαλτήριον καὶ κιθάραν καὶ εὐφραίνοντα φωνῇ ψαλμοῦ.

δωροδοκίες, οί φαντασίες, οί ὑποκρισίες, οί μεροληψίες, οί ἀπάτες, στήν ὑπερηφάνεια οί ἀλόγιστες ἐνέργειες, ἡ ἀσπλαχνία, οί ἀνοσιουργίες, ἡ παραφροσύνη, καί σ' ἄλλη ἄλλες (γιά νά μὴν πῶ περισσότερες, φορτώνοντας τό λόγο, ἀφοῦ ἀποδεικνύεται εὐκολα αὐτό πού εἶπα). Σέ κάθε μία ἀπό τίς κακίες αὐτές ὁ Θεός ἔβαλε μία ἀντίστοιχη ἀρετή: ὅπως στή λαγνεία τή σωφροσύνη, στή λαιμαργία τήν ἐγκράτεια, στήν πλεονεξία τή δικαιοσύνη, στήν ὀργή τήν πραότητα, στή λύπη τή χαρά, στή λήθη τή μνήμη, στήν ἀμέλεια τήν ὑπομονή, στήν ἀφροσύνη τή φρόνηση, στή δειλία τήν ἀνδρεία, στή ματαιοδοξία τήν ταπεινοφροσύνη, καί σ' ἄλλην ἄλλη: σ' ὅλες ὁμως ἔβαλε τήν ἀγία Γραφή. Μόνο στήν ἔπαρση δέν ἔδωσε ἀντίστοιχη ἀρετή ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς της κακίας, φυλάγοντας γι' αὐτήν τόν ἑαυτό του, καθὼς ἔχει πεῖ: «Ὁ Θεός ἀντιτάσσεται στούς ὑπερήφανους»²⁹. Ὅπως ἰκετεύει ὁ ἴδιος προφήτης, λέγοντας: «Σήκωσε τό χέρι σου καί βάλε τέλος στίς ὑπερηφάνειες αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων»³⁰· καί πάλι, «Δῶσε πίσω ἀνταπόδοση στούς ὑπερήφανους»³¹.

Καί ὅπως «ἀπό τόν καρπό του διακρίνεται τό δένδρο»³² (ὅπως ὁ Κύριος εἶπε: «Ἀπό τά ἔργα τους θά τοὺς μάθετε καλά»³³), ἔτσι διακρίνεται καί κάθε ἄνθρωπος, εἴτε εἶναι ἅγιος εἴτε καί νομίζεται. Καί ἔτσι πάντοτε ὑπάρχει ἡ σταθερή εὐτυχία τῶν κακῶν, ἐπειδή ὁ Θεός εἶναι μακρόθυμος σ' αὐτούς. Γιατί τοῦτο ἀρμόζει σ' αὐτόν, ὥστε νά προαναγγέλλουν αὐτό ἀκριβῶς οἱ ἅγιοι σάν ἐκπρόσωποι ἐκείνων πού ὑποφέρουν, γιά παρηγοριά δική μας πού πάσχουμε τώρα. Πρῶτος ὁ υἱός τῆς ὑπομονῆς Ἰώβ, τί λέγει ὕστερα ἀπό πολλά: «Τί λοιπόν; μήπως ἀπό ἄνθρωπο εἶναι ὁ ἐλεγχός μου; (ὑπονοώντας τό ἄμεμπτο τοῦ Θεοῦ): ἢ γιατί δέ θά ἀγανακτήσω; Ὅταν δεῖτε σέ μένα νά θαυμάσετε, ἀφοῦ κλείσετε μέ τό χέρι σας τό στόμα. Γιατί καί ἐγώ ἂν θυμηθῶ, ταράσσομαι, καί κυριεύουν τίς σάρκες μου πόνοι. Γιατί οἱ ἀσεβεῖς ζοῦν καί φθάνουν σέ βαθιά γηρατεία μέσα σέ πλοῦτο; Οἱ ἀπόγονοί τους εὐδοκιμοῦν ὅπως θέλει ἡ ψυχὴ τους καί τά παιδιὰ τους τά χαίρονται μέ τά μάτια τους. Τά σπίτια τους εὐτυχοῦν, φόβος δέν τοὺς ἔρχεται ἀπό πρυθενά, ἡ μάστιγα τοῦ Κυρίου δέν ὑπάρχει σ' αὐτούς. Ἡ ἀγελάδα τους δέν ἀπέβαλε, ὅταν ἦταν ἔγκυος διασώθηκε καί δέν ἀρρώστησε, ἀλλά γέννησε κανονικά. Παραμένουν σάν πρόβατα αἰώνια, καί τά παιδιὰ τους παίζουν χαρούμενα, κρατώντας στά χέρια τους ψαλτήρι καί κιθάρα καί εὐχαριστιοῦνται μέ τή φωνή τοῦ τραγουδιοῦ. Πέρασαν ὀλόκληρη τή ζωὴ τους μέσα στά ἀγαθὰ,

31. Ψαλμ. 93. 2.

32. Ματθ. 12, 33.

33. Ματθ. 7, 16.

Συνετέλεσαν ἐν ἀγαθοῖς τὴν ζωὴν αὐτῶν, ἐν δὲ τῇ ἀναπαύσει τοῦ Ἄδου ἐκοιμήθησαν. Λέγει δὲ τῷ Κυρίῳ· “Ἀπόστα ἀπ’ ἐμοῦ, τὰς ὁδοὺς σου εἰδέναι οὐ βούλομαι”.

Τούτῳ συνφθὰ ὁ ἀνεξίκακος, καὶ τῶν θείων ἄστρος
 5 κριμάτων, κατὰ τό, “Ἐλεον καὶ κρίσιν ἔσομαι σοι, Κύριε”,
 Δαυεὶδ φησὶν· “Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ, τοῖς εὐθέσι τῇ
 καρδίᾳ. Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες, παρ’
 ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαθήματά μου”. Διὰ τί; “ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ
 τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεωρῶν”. Καὶ ἐν ἑτέρῳ
 10 πάλιν τὸν πλοῦτον αὐτῶν διαβάλλον, λέγει· “Οἱ θῆες αὐτῶν
 παχεῖς· τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς
 ἐξόδοις αὐτῶν· τὰ ταμεία αὐτῶν πλήρη, ἐξερευγόμενα ἐκ
 τοῦτου εἰς τοῦτο· αἱ θυγατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμέναι,
 περικεκοσμημέναι ὡς ὁμοίωμα ναοῦ”. Ἄλλὰ καὶ τὴν κακὴν
 15 αὐτῶν ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην θαυμάζων, ἐπιφέρει· “Οὐκ ἔστι
 κραυγὴ ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῶν, οὐδὲ κατάπτωμα φραγμοῦ ἐν
 τοῖς οἴκοις αὐτῶν”. Εἶτα τὴν τῶν πολλῶν διαβάλλον διεφθαρ-
 μένην δόξαν, φησὶν· “Ἐμακάρισαν τὸν λαόν, ᾧ ταῦτά ἐστιν”.
 Καὶ ἐπιφέρει· “Μακάριος ὁ λαὸς οὗ Κύριος ὁ Θεὸς Ἰακῶβ
 20 βοηθὸς αὐτοῦ”. Καὶ ἵνα μὴ μέχρι τούτου στήσας τὰς μαρτυ-
 ρίας, ἐπικίνδυνον ἀποδείξω τῇ ἀτελείᾳ τὸν λόγον, ἄκουε
 πάλιν μετὰ στερνοκτυπίας τινὸς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τὸν Ἀμβα-
 κοῦμ ἀποδυσφοροῦντα καὶ λέγοντα· “Ἐως πότε, Κύριε,
 κεκράξομαι ἀδικούμενος, καὶ οὐ μὴ εἰσακουσῆς;” Ἰδίας γὰρ
 25 ἀδικίας τὰς τοῦ πλησίον ὠνόμαζεν. Καὶ φιλάδελφος ὢν
 ἐπιφέρει· “Βοήσομαι πρὸς σέ, καὶ οὐ μὴ σώσης; Ἴνα τί μοι
 ἔδειξας κόπους καὶ πόνους ἐπιβλέπειν, ἐπὶ τάλαιπωρίαν καὶ
 ἀσέθειαν; Ἐξ ἐναντίας μου γέγονεν κρίσις, καὶ ὁ κριτὴς
 λαμβάνει διὰ τοῦτο διεσκέδασται νόμος, καὶ οὐ διεξάγεται
 30 εἰς τέλος κρίμα, ὅτι ὁ ἀσεθὴς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον”.

Τῷ αὐτῷ πνεύματι ὁ συμπαδέστατος τῶν ἁγίων Ἱερεμίας,
 ἐπαπορῶν ὑπὲρ ἄλλων, βοᾷ· “Δίκαιος εἶ, Κύριε, ὅτι ἀπολογη-
 σομαι πρὸς σέ· πλὴν κρίματα λαλήσω πρὸς σέ, Κύριε. Τί ὁδὸς
 ἀσεθῶν εὐοδοῦται; Εὐθῆνησαν πάντες οἱ ἀδετοῦντες ἀδετή-
 35 ματα; Ἐφύτευσας αὐτοὺς καὶ ἐρύξίζώθησαν” (ἀντὶ τοῦ, ἀκω-

34. Ἰώβ 21, 4-14.

36. Ψαλμ. 72, 1-3.

38. Ψαλμ. 143, 14.

35. Ψαλμ. 100, 1

37. Ψαλμ. 142 14.13.12.

39. Ψαλμ. 143, 15.

χωρίς νά δοκιμάσουν τόν τρόμο τοῦ " Ἄδη πέθαναν σάν νά κοιμήθηκαν. Καί λέγει στόν Κύριο ὁ ἀσεβής: 'Φύγε μακριά ἀπό μένα, δέ θέλω νά γνωρίζω τούς δρόμους σου'»³⁴.

Σύμφωνα μ' αὐτό ὁ ἀνεξίκακος καί ὑμνωδός τῶν ἀποφάσεων τοῦ Θεοῦ, κατά τό, «Τήν εὐσπλαχνία σου καί τή δικαιοσύνη σου θά ὑμνήσω, Κύριε»³⁵, Δαυίδ λέγει: «Πόσο ἀγαθός εἶναι ὁ Θεός στούς Ἰσραηλίτες, σ' αὐτούς πού ἔχουν καθαρή τήν καρδιά τους. Σέ μένα ὁμως σχεδόν κλονίσθησαν τά πόδια μου, παρά λίγο νά γλιστρήσουν τά βήματά μου». Γιατί; « Ἐπειδή ἐξοργίσθηκα ἐναντίον τῶν ἀνόητων, καθώς εἶδα τήν εὐημερία τῶν ἀσεβῶν»³⁶. Καί ἄλλου πάλι, κατηγορώντας τόν πλοῦτο τους, λέγει: «Τά βόδια τους εἶναι παχιά, τά πρόβατά τους πολύτοκα, πού πολλαπλασιάζονται στά βοσκοτόπια τους· οἱ ἀποθήκες τους εἶναι γεμάτες, πού ξεχειλίζουν ἀπό κάθε εἶδος· οἱ θυγατέρες τους εἶναι στολισμένες καί καλλωπισμένες σάν ὁμοιώματα κάποιου ναοῦ»³⁷. Ἄλλά θαυμάζοντας τήν κακή τους ὁμόνοια καί εἰρήνη, προσθέτει: «Δέν ὑπάρχει κραυγή θρήνου στίς πλατεῖες τους, οὔτε ὁ τοίχος τους εἶναι γκρεμισμένος»³⁸. Ἐπειτα κατηγορώντας τή διεφθαρμένη γνώμη τῶν πολλῶν, λέγει: «Μακάρισαν τό λαό, ὁ ὁποῖος ἔχει τήν εὐτυχία αὐτή»³⁹. Καί προσθέτει: «Μακάριος ὁ λαός πού βοηθός του εἶναι Κύριος ὁ Θεός τοῦ Ἰακώβ»⁴⁰. Καί γιά νά μή σταματήσω μέχρι σ' αὐτόν τίς μαρτυρίες καί ἀποδείξω μέ τήν ἀτέλεια ἐπικίνδυνο τό λόγο, ἄκου πάλι τόν Ἀββακούμ πού δυσανασχετεῖ γι' αὐτά χτυπώντας τό στήθος του καί λέγει: «Μέχρι πότε, Κύριε, θά φωνάζω ἐγώ πού ἀδικοῦμαι καί δέ θά μ' ἀκούσεις»⁴¹, γιατί ὀνόμαζε δικές του τίς ἀδικίες τοῦ πλησίον του. Καί ἐπειδή ἀγαποῦσε τούς ἀδελφούς προσθέτει: «Θά φωνάξω δυνατά σέ σένα, καί δέ θά μέ σώσεις; Γιατί μοῦ παραχώρησες νά βλέπω κόπους καί μόχθους, δυστυχία καί ἀσέβεια; Μπροστά μου δικάζεται κάποιος καί ὁ δικαστής δωροδοκεῖται. Γι' αὐτό ἔχει ἀχρηστευθεῖ ὁ νόμος σου, καί, ἡ δίκη δέ γίνεται ὅπως πρέπει, γιατί ὁ ἀσεβής καταδυναστεύει τό δίκαιο»⁴².

Μέ τό ἴδιο πνεῦμα ὁ συμπαθέστατος ἀπό τούς ἀγίους Ἰερεμίας, ἐπειδή ἀπορεῖ πάλι γι' ἄλλους, φωνάζει: «Δίκαιος εἶσαι. Κύριε, γι' αὐτό θ' ἀπολογηθῶ σέ σένα, ἀλλά θά σοῦ μιλήσω γιά δικαιοσύνη, Κύριε. Γιατί προχωρεῖ τό ἔργο τῶν ἀσεβῶν; Καλοπερνοῦν ὅλοι ἐκεῖνοι πού παραβίασαν τίς ἐντολές σου, τούς φύτεψες καί αὐτοί ἔβγαλαν ρίζες» (ἀντί γιά τό «ζοῦν χωρίς ἐμπόδια»), «καί ἔκαμαν καρπό» (ὄχι

40. Ψαλμ. 143, 5· 145, 5.

41. Ἄβ. 1, 2.

42. Ἄβ. 1, 2-4.

λύτως διάγουσι), “καὶ ἐποίησαν καρπὸν” (οὐ πάντως πνεύματος)· “ἔγγυς εἶ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ πόρρω ἀπὸ τῶν νεφρῶν αὐτῶν”. Ἄντικρυς δὲ ἰσοδυναμοῦντα τούτοις ὁ σοφὸς Σοφονίας ὁ προφήτης, ὡς κακηγόρους τοὺς ἀνθρώπους
 5 διαβάλλων, ὡς τὴν πρόνοιαν μεμφομένους καὶ τοὺς ἀγίους ταλανίζοντας, ἐκ προσώπου Κυρίου φησὶν· “Ἐβαρύνετε ἐπ’ ἐμὲ τοὺς λόγους ὑμῶν”, λέγει Κύριος, καὶ εἶπατε· “Ἐν τίνι κατελαλήσαμεν κατὰ σοῦ;” εἶπατε, Ἐμὰτιος ὁ δουλεύων Θεῷ, καὶ τί πλέον ὅτι ἐφυλάξαμεν τὰ προστάγματα αὐτοῦ, καὶ διότι
 10 ἐπορευθήμεν ἰκέται πρὸ προσώπου Κυρίου Παντοκράτορος; καὶ νῦν ἡμεῖς μακαρίζομεν ἄλλοτρίους καὶ ἀνοικοδομοῦνται πάντες ποιοῦντες ἀνομήματα, καὶ ἀντέστησαν Θεῷ, καὶ ἐσώθησαν. Ταῦτα κατελάλησαν οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ”.

15 Οἷς τὰ αὐτὰ ἐπιφέρει ὁ κήρυξ τῆς εὐσεβείας, Παῦλος· “Πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι”. Εἶτα τὴν εὐτέλειαν τῶν ἀγίων σημαίνει, λέγων· “Δοκῶ γάρ, ὅτι ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους· ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν
 20 τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. Μέχρι γὰρ τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινώμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσίν” (τὰς σωματικὰς καταλέγων τλαιπωρίας). “λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι ἀνεχόμεθα· βλασφημούμενοι
 25 παρακαλοῦμεν· ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίφημα ἕως ἄρτι”· τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου Θεοῦ κατὰ τινὰς ἀπορρήτους λόγους, σταδίου δίκην, τὸν κόσμον ἐκτείνοντος καὶ αὐτεξουσίους ἡμᾶς ποιήσαντος, ἵνα οἰκία αἰρέσει τοῖς πράγμασιν ἐπιβάλλοντες δικαίας τὰς εὐδύνας παράσχωμεν, καθὼς ὁ νόμος λέγει· “Τέθεικα πρὸ προσώπου σου τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, ἐκλεξαι ὁ θέλεις”. Διὰ τί δὲ τέθεικεν, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ τὸ λέγειν, πλὴν ὅτι τέθεικεν. Οὐ γὰρ σοφὸν ἦν τὸ ἀτρέπτους ἡμᾶς γενέσθαι, ἀδλων οὐ προκειμένων, καὶ γνώμης οὐ κατορθούσης, μόνῳ τῷ θεῷ καὶ
 35 αἰδίῳ προσαρμόζοντος τοῦ ἀτρέπτου.

43. Ἱερ. 12, 1-2.

44. Τὰ λόγια πού ἀκολουθοῦν δέν εἶναι τοῦ Σοφονία, ἀλλὰ τοῦ προφήτη Μαλαχία.

βέβαια πνευματικό): «εἶσαι μέσα στό στόμα τους, ἀλλά μακριά ἀπό τίς ἐπιθυμίες τους»⁴³. Ἀντίθετα λέγει ὁ σοφός Σοφονίας⁴⁴ ὁ προφήτης, πού ἰσοδυναμοῦν ὁμως μ' αὐτά, κατηγορώντας σάν συκοφάντες τούς ἀνθρώπους, ἐπειδή κατακρίνουν τήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ καί ἐλεεινολογοῦν τούς ἁγίους, σάν ἀντιπρόσωπος τοῦ Κυρίου· «Ἐίπατε βαριά λόγια ἐναντίον μου», λέγει Κύριος, καί ἀπαντήσατε· Ἐάν τίς μιλῆσαμε ἐναντίον σου; Ἐίπατε, Ἐἶναι ἀνόητος ἐκεῖνος πού ὑπηρετεῖ τό Θεό, καί κάτι περισσότερο, γιατί φυλάξαμε τίς ἐντολές του καί γιατί ἤρθαμε σάν ἰκέτες ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Παντοκράτορα; καί τώρα ἐμεῖς μακαρίζουμε τούς ξένους, καί ἀνορθώνονται ὅλοι αὐτοί πού κάνουν ἀδικήματα, καί ἀντιστάθηκαν στό Θεό καί ὁμως σώθηκαν'. Μ' αὐτά κακολόγησαν αὐτοί πού φοβοῦνται τόν Κύριο, ὁ καθένας τόν πλησίον του»⁴⁵.

Σ' αὐτά προσθέτει τά ἴδια ὁ κήρυκας τῆς εὐσέβειας, Παῦλος· «Κακοί ὁμως ἄνθρωποι καί ἀπατεῶνες θά προχωρήσουν στό χειρότερο, καί θά πλανοῦν τούς ἄλλους καί θά πλανιόνται καί αὐτοί οἱ ἴδιοι»⁴⁶. Ἐπειτα φανερώνει τήν ἀπλότητα τῶν ἁγίων, λέγοντας· «Γιατί νομίζω, ὅτι ὁ Θεός ἐμᾶς τούς ἀπδοστόλους ἔδειξε σάν μελλοθάνατους· γιατί γίναμε θέαμα στόν κόσμον καί στούς ἀγγέλους καί στούς ἀνθρώπους. Μέχρι λοιπόν τήν ὥρα αὐτή καί πεινοῦμε καί διψοῦμε καί εἶμαστε γυμνοί καί δεχόμαστε χτυπήματα καί κακομεταχειρίσεις καί κινούμαστε διαρκῶς καί κοπιᾶζουμε ἐργαζόμενοι μέ τά ἴδια μας τά χέρια» (ἀναφέροντας τίς σωματικές ταλαιπωρίες)· «ἐνῶ μᾶς βρίζουν, ἐμεῖς τούς εὐλογοῦμε· ἐνῶ μᾶς καταδιώκουν, τούς ἀνεχόμαστε· ἐνῶ μᾶς βλασφημοῦν, ἀπαντοῦμε μέ παρακλήσεις· σάν καθάρματα τοῦ κόσμου γίναμε, σάν σκουπίδι ὄλων μέχρι τή στιγμή αὐτή»⁴⁷, ἀφοῦ ὁ ἀγαθός καί δίκαιος Θεός σύμφωνα μέ κάποιους ἀπόρρητους λόγους, σάν στάδιο ἔκαμε τόν κόσμον καί μᾶς δημιούργησε αὐτεξούσιους, ὥστε πέφτοντας μέ τή θέλησή μας στίς θλίψεις νά τιμωρηθοῦμε δίκαια, καθῶς ὁ νόμος λέγει· «Ἐβαλα μπροστά σου τή ζωή καί τό θάνατο, διάλεξε αὐτό πού θέλεις»⁴⁸. Γιατί ὁμως ἔβαλε, δέν εἶναι νά τό ποῦμε τώρα, ἀλλ' ὅτι ἔβαλε. Γιατί δέν ἦταν σοφό τό νά γινόμαστε ἐμεῖς ἀμετάβλητοι, χωρίς νά ὑπάρχουν ἀγῶνες καί χωρίς νά τό κατορθώνει ἡ θέλησή μας, τή στιγμή πού τό ἀμετάβλητο ταιριάζει μόνο μέ τό θεῖο καί αἰώνιο.

45. Μαλαχ. 3, 13-16.

47. Α' Κορ. 4, 9.11-13.

46. Β' Τιμ. 3, 13.

48. Δευτ. 30, 15.19.

Ο ΔΙΑΚ. Εὐ γε καὶ φιλοσόφως ὑπήντησας, πάτερ, ὀμματώ-
 σας τὴν ψυχὴν τῶν παρόντων ἐν τούτοις ἀεὶ προσκοπτόντων
 διὰ Γραφῶν ἀπειρίαν· καὶ ὅτι γυμνάσιον ὑπέστη διὰ μακρῶν
 τῶν χρόνων ἢ ἐκκλησία, ἀναδείξασα τοὺς ἑαυτῆς στεφανίτας,
 5 ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας, οὐ δωρεὰν ἐν τοῖς ὀπίσω χρόνοις
 Χριστοῦ σάρκας καταφαγόντας. Λυπεῖ δὲ ἡμᾶς ἡ ὑμῶν ἀκατα-
 στασία καὶ ἡ τῶν ἐκκλησιῶν κατάλυσις.

Ο ΕΠΙΣΚ. Θαυμάζω σου, ἀνδρῶν τιμιώτατε Θεόδωρε, τοῦ
 τὸ πολλοστόν τὴν ὠφέλειαν ὁμολογοῦντος καὶ αὐθις τὰ
 10 ἐναντία λαλοῦντος. Μακαρίζων γὰρ ὡς στεφανίτας ταλανίζεις
 ὡς ἐκπεσόντας, ἐπειδὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑστερήμεθα τό-
 πων. Ὅμοιον δὲ μοι πάσχεις τῶν τὰ Ὀλύμπια δεωρούντων
 ἀγροίκων· ἐκεῖνοι γὰρ κεχῆνασι μὲν πρὸς τὰ θραβεῖα ἡδέως,
 δακρύουσι δὲ πρὸς τὰς πληγὰς τῶν ἀγωνιζομένων οἰκτρῶς.
 15 Ἐμοὶ δὲ ἄμεινόν ἐστι φάραγγας καὶ νάπας καὶ πελάγη
 διώκειν μετὰ τῆς ἀληθείας, ἢ πολλὴν ἔχοντα δόξαν τῆς νῦν
 νομιζομένης εὐημερίας ὑποκεισθαι τῷ ψεύδει. Ἀλήθειαν μὲν
 γὰρ ἔχων, ἔξω τὰ πάντα· αὐτῆς γὰρ δοῦλα τὰ πάντα· ψεῦδος δὲ
 κεκτημένος, οὐδ' ἑμαυτόν, ἐκείνης μὴ ὑπάρχων. Ἐχων δὲ τὴν
 20 ἀλήθειαν, οὐχ ἅπλως αὐτὴν θούλομαι ἔχειν, ὡς δέσποιναν ἢ
 δούλην ἢ γείτονα, ἀλλ' ὡς ἀδελφὴν· ἂν δὲ ἢ δυνατόν, καὶ ὡς
 ὁμόζυγον, τῆς ἡδονῆς αὐτῆς ἀπολαύων καὶ μετὰ ταῦτα
 κληρονομῶν, ὡς ἰδίαν γυναῖκα. Θυγάτηρ γὰρ ἐστὶ τῆς ὄντως
 ἀληθείας, ἧς γαμβρός ὁ σπουδαῖος.

25 Ὁ γὰρ ταύτην ἔχων σφριγᾶ, ἀνηθᾶ, ἀγήρως ἐστὶ καὶ
 ἀμάραντος, θερμότερον πυρὸς ἔχων τὸν ζῆλον, ὀξύτερον
 ξίφος τὸν λόγον, κουφότερον ἀετοῦ τὸν βίον, ἀόκνως τρέχει,
 καθάπερ πρὸς οἰκουρὸν μητέρα, πρὸς τὴν τῶν Γραφῶν
 μελέτην· ἀνθεὶ διηνεκῶς τῇ ἀλυπία, οὐ κεκράτῃται φόβῳ,
 30 γαυριᾶ τῇ ἀδειλία, κορυβαντιᾶ τῷ ἐνδουσιασμῷ, οὐ μισεῖ
 οὐδένα, οἰκτεῖρει τοὺς κακῶς τῷ βίῳ χρωμένους, μακαρίζει
 τοὺς ἰδιοπραγοῦντας μετὰ τῆς αὐταρκειας, λυπεῖται τὴν τοῦ
 Πνεύματος λύπην ἐπὶ τῇ τῶν ἱερατικῶν ἀμελείᾳ, περὶ ὧν εἶπεν
 ὁ ἀπόστολος· "Καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἐν ᾧ
 35 ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως". Λυπεῖ δὲ τὸ Πνεῦ-
 μα ὀδιδούς αὐτῷ νῶτα τῇ ἀμελείᾳ. Καὶ τί γὰρ τὸ ὄλον; Τελευτᾶ

Ο ΔΙΑΚ. Πολύ καλά και σοφά απάντησες, πάτερ, ανοίγοντας τά μάτια τῆς ψυχῆς τῶν παρόντων πού πάντοτε συναντοῦν ἐμπόδια σ' αὐτά, ἐπειδὴ δέ γνωρίζουν τίς Γραφές· καί ὅτι ἀγωνίσθηκε πολλά χρόνια ἡ ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἀνέδειξε τοὺς δικούς της νικητές, καί ἄνδρες καί γυναῖκες, πού δέν ἔφαγαν χωρὶς ἀμοιβή τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ στά περασμένα χρόνια. Μᾶς στενοχωρεῖ ὁμως ἡ ἀκαταστασία σας καί ἡ διάλυση τῶν ἐκκλησιῶν.

Ο ΕΠΙΣΚ. Σέ θαυμάζω, τιμιότατε ἀπό τοὺς ἄνδρες Θεόδωρε, πού ὁμολογεῖς τῆ μεγάλη ὠφέλεια καί ἀμέσως λέγεις τά ἀντίθετα. Γιατί ἐνῶ μᾶς μακαρίζεις σάν νικητές, μᾶς ταλανίζεις σάν διωγμένους, ἐπειδὴ χάσαμε τίς ἐκκλησιαστικές μας θέσεις. Μοῦ φαίνεται πῶς παθαίνεις τό ἴδιο μέ τοὺς ἄγριους πού βλέπουν τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες, γιατί αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν μέ εὐχαρίστηση τά βραβεῖα, δακρῦζουν ὁμως μέ λύπη γιά τά τραύματα τῶν ἀθλητῶν. Σέ μένα εἶναι καλύτερο νά ἐπιδιώκω μαζί μέ τήν ἀλήθεια τά φαράγγια, καί τίς κοιλάδες καί τά πελάγη, παρά ἔχοντας μεγάλη δόξα ἀπό τῆ θεωρούμενη σήμερα εὐτυχία νά ὑποκύπτω στό ψέμα. Γιατί ὅταν ἔχω τήν ἀλήθεια, θά ἔχω τά πάντα, ἀφοῦ τά πάντα εἶναι ὑπόδουλα σ' αὐτήν. "Ὅταν ὁμως ἔχω τό ψέμα, οὔτε τόν ἑαυτό μου δέ θά ἔχω, ἀφοῦ δέ ζῶ γιά ἐκείνη. "Ἐχοντας ὁμως τήν ἀλήθεια, δέ θέλω νά τήν ἔχω ἀπλά σάν οἰκοδέσποινα ἢ δούλη ἢ γειτόνισσα, ἀλλά σάν ἀδελφή, καί ἂν εἶναι δυνατό, καί σάν σύντροφο, ἀπολαμβάνοντας τήν ἡδονή της καί κληρονομώντας την ὕστερα, σάν δική μου γυναῖκα. Γιατί εἶναι θυγατέρα τῆς πραγματικῆς ἀλήθειας, πού γαμβρός της εἶναι ὁ σπουδαῖος.

Γιατί ἐκεῖνος πού ἔχει σάν σφραγίδα τήν ἀλήθεια εἶναι γεμάτος σφρίγγος, ξανανιώνει, εἶναι ἀγέραςτος καί ἀφθαρτος, καί ἔχει ζῆλο θερμότερο ἀπό τῆ φωτιά, λόγο πῖο κοφτερό ἀπό τό ξίφος, ζωὴ πῖο εὐκίνητη ἀπό τόν αἰτό, τρέχει ἀκούραστα πρὸς τῆ μελέτη τῶν Γραφῶν, ὅπως ἀκριβῶς πρὸς τῆ μητέρα πού μένει στό σπίτι· εἶναι εὐτυχισμένος πάντοτε ἀπό τήν ἀπουσία λύπης, δέν τόν ἐξουσιάζει ὁ φόβος, ὑπερηφανεύεται μέ τήν ἀφοβία του, κυριεύεται ἀπό ἐνθουσιασμό, δέ μισεῖ κανένα, λυπᾶται ἐκείνους πού χρησιμοποιοῦν κακῶς τῆ ζωὴ τους, μακαρίζει ἐκείνους πού φροντίζουν τά δικά τους μέ αὐτάρκεια, νιώθει τῆ λύπη τοῦ ἀγίου Πνεύματος γιά τήν ἀμέλεια τῶν κληρικῶν, γιά τοὺς ὁποίους εἶπε ὁ ἀπόστολος: «Καί μὴ λυπεῖτε τό ἅγιο Πνεῦμα, μέ τό ὁποῖο σφραγισθήκατε γιά τήν ἡμέρα τῆς ἀπολύτρωσης»⁴⁹. Καί λυπεῖ τό Πνεῦμα ἐκεῖνος πού τό ἀποστρέφεται μέ τήν

μετὰ παρρησίας οὐδένα λυπήσας πλὴν τῶν δαιμόνων, καὶ ὅσοι γείτονες τούτων. Χρόνος αὐτῷ περιττεύει· οὐκ ἑκαπήλευσεν τὰς ἡμέρας ἐν κακουργίαις. Ἐδιπλασίασεν τὸ δεδομένον χρῆμα καὶ τόκους ἀγαθῶν ἔργων προέπεμψεν, ἐν ὀλίγῳ καιρῷ
 5 πληρώσας πολυχρόνια χρέη. Διαθήκην ὕλης οὐ γράφει, ζῶν καὶ φρονῶν αὐτὴν κατεπάλαισεν. Θάνατος ἔκρουσεν τὴν τοῦ σαρκίου θύραν; Πρὶν αὐτὸν ἰδεῖν ἔξωθεν ὄντα, βοᾷ, “Ἀπέλθωμεν ἐντεῦθεν”, ἐπιψάλλων· “Οἴμοι ὅτι ἡ παροικία μου ἑμακρύνθη”. Καὶ εἰ μὴ διὰ τὸν πέμπσαντα Δεσπότην, αὐτῷ ἂν
 10 περιέδθηκε δίκας εἰσπράττων, ὅτι σχολαιότερον ἦλθεν. Ἄσμενίζει δὲ τελευταῖον ἀπαλλαγείς τοῦ πολυπαθοῦς σαρκίου, ὡς ξενιδίου σαδροῦ, ἀπειλοῦντος πῶσιν· ὠρθωσεν τὸ οὖς πρὸς τὸν λέγοντα, “Ἐὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ”, ἀκουσόμενος καὶ τὰ ἐξῆς.

15 Ἔστω δέ σοι τεκμήριον τῶν λεγομένων ἢ τῶν λόγων πυκνότης· “ἕκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα”. Ὁ δὲ τῷ ψεύδει συζῶν, βίον ἔχει τεταραγμένον, ποτὲ μὲν χαίρων ἀμέτρως ἐπὶ αὐξήσει ἀργυρίου ἢ δοξαρίου μικροῦ, ἢ πορνιδίου φιλίας, ἢ ἐχθρῶν αὐτοῦ δυσημερίας· ποτὲ δὲ
 20 λυπεῖται ἕως θανάτου, τὰς μεταβολὰς ὄνειροπολῶν καὶ τὰς ἀδηλίας, νύκτας ἔχει ἀυπνοὺς ἢ κακοῦπνοους, ὑπονοεῖ ἐπιβουλὰς καὶ τῶν γνησίων, οὐ θαρρῶν οὐδὲ ἑαυτῷ, ἀπιστῶν τοῖς πᾶσιν ὡς ψεῦσταις. Τοιοῦτος αὐτὸς ὑπάρχων, δειλὸς ἐστὶν ὡς λαγῶς, θρασὺς ὡς χοῖρος, ψεύστης ὡς χαμαιλέον, ἀπατεῶν
 25 ὡς πέρδιξ, ἀνελετήμων ὡς λύκος, ἀνήμερος ὡς μῦς· ἐχθρὸς ἑαυτοῦ, ἀδιαλείπτως θάσκανος, ἐξ ἀνάγκης ἑαυτὸν τιμωρούμενος οὐκ αἰσθάνεται· κατ’ ἄλλου γὰρ κακῶς λογιζόμενος, φθάνει πάσχων ὑφ’ ἑαυτοῦ κακῶς. Θάνατος ἐνυξε; πάντα δίδωσιν, ἵνα μικρὸν παραμείνη, φιλοζῶν· τὸν δεδομένον
 30 αὐτῷ χρόνον ἑκαπήλευσεν εἰκῆ· τὸ δηνᾶριον πρὸς οἷς οὐκ ἐδίπλωσεν, οὐδὲ σῶον ἐφύλαξεν.

Τρέμει διηνεκῶς ὡς φύλλον, γηρᾶν οὐ βουλόμενος· ληροφρονῶν τὰ γερόντων ὑφίσταται, φοβεῖται τὸν θάνατον ὡς θεόν· θεὸς παρ’ αὐτῷ ὁ φαινόμενος κόσμος. Καὶ τί γάρ;
 35 Ὁχριᾶ, φρικιᾶ, ἀγωνιᾶ· προλαμβάνων τὴν τοῦ Θεοῦ κρίσιν, ἑαυτὸν τιμωρεῖται, τοῦ συνειδότος ἀνηλεῶς βασανίζοντος καὶ

ἀμέλειά του. Καί (τί λοιπόν εἶναι τό πᾶν;) πεθαίνει μέ θάρρος, ἀφοῦ δέ λύπησε κανέναν ἐκτός ἀπό τούς δαίμονες, καί ὅσους εἶναι γείτονές τους. Ὁ χρόνος αὐτός εἶναι περιττός, δέν ἐκμεταλλεύτηκε τίς ἡμέρες γιά κακές πράξεις. Διπλασίασε τό χρῆμα πού πήρε καί ἀπέστειλε τούς τόκους τῶν ἀγαθῶν ἔργων, πληρώνοντας σέ λίγο καιρό μακροχρόνια χρέη. Διαθήκη περιουσίας δέ γράφει, ἀφοῦ μέ τή ζωή καί τίς σκέψεις του τή νίκησε. Χτύπησε ὁ θάνατος τήν πόρτα τοῦ σώματος; Πρίν τόν δεῖ νά εἶναι ἀπ' ἔξω, φωνάζει, « Ἄς φύγουμε ἀπ' ἐδῶ », ψάλλοντας· « Ἀλλοίμονο, γιατί ἡ προσωρινή μου κατοικία μακραίνει »⁵⁰· καί ἐάν δέν ἐπρόκειτο γιά τόν Κύριο πού τόν ἔστειλε, θά τιμωροῦσε τό θάνατο, γιατί ἦρθε ἀργότερα. Χαίρεται ὁμως τελευταία, ἐπειδή ἀπαλλάχθηκε ἀπό τό πολυπαθοῦ σώμα, σάν ἀπό κάποιον σάπιο ξένο σῶμα, πού πρόκειται νά πέσει· τέντωσε τό αὐτί του σ' αὐτόν πού ἔλεγε, « Εὐγε, δοῦλε ἀγαθέ καί πιστέ »⁵¹, γιά ν' ἀκούσει καί τή συνέχεια.

Ἄς εἶναι γιά σένα ἀπόδειξη τῶν λεγόμενων τό περιεχόμενο τῶν λόγων, « γιατί ἀπό ἐκεῖνο πού περισσεύει στήν καρδιά λαλεῖ τό στόμα »⁵². Ἐκεῖνος ὁμως πού ζεῖ μαζί μέ τό ψέμα, ἔχει ταραγμένη ζωή, καί ἄλλοτε χαίρεται χωρίς μέτρο γιά τήν αὔξηση τῶν χρημάτων ἢ γι' ἀσήμαντο ἀξίωμα, ἢ γιά τή φιλία μιᾶς πόρνης, ἢ γιά τή δυστυχία τῶν ἐχθρῶν του, καί ἄλλοτε λυπεῖται ὑπερβολικά, ἐπειδή ὄνειρεύεται τίς μεταβολές καί τίς ἀστάθειες, περνᾷ τίς νύχτες χωρίς ὕπνο ἢ μέ κακό ὕπνο, ὑποψιάζεται σκευωρίες ἀκόμη καί τῶν πλησιέστερων συγγενῶν του, ἐπειδή δέν ἔχει ἐμπιστοσύνη οὔτε στόν ἑαυτό του, καί δέν πιστεύει σ' ὅλους σάν ψεῦτες. Ἀφοῦ εἶναι τέτοιος ὁ ἴδιος, εἶναι δειλός σάν λαγός, θρασύς σάν χοῖρος, ψεύτης σάν χαμαιλέοντας, ἀπατεώνας σάν πέρδικα, σκληρός σάν λύκος, ἀνήσυχος σάν ποντίκι. Εἶναι ἐχθρός τοῦ ἑαυτοῦ του, συνέχεια φθονερός, ὅταν τιμωρεῖ ἀναγκαστικά τόν ἑαυτό του δέν αισθάνεται, γιατί ὅταν σκέπτεται κακά ἐναντίον ἄλλου, καταλήγει νά πάσχει κακῶς ἀπό τόν ἑαυτό του. Τόν κέντησε ὁ θάνατος; τά πάντα δίνει, γιά νά παραμείνει λίγο, ἐπειδή ἀγαπᾷ τή ζωή. Τό χρόνο πού τοῦ δόθηκε τόν ἐκμεταλλεύτηκε στά χαμένα· τό δηνάριό του ὄχι μόνο δέν τό διπλασίασε, ἀλλ' οὔτε τό φύλαξε σῶο.

Τρέμει συνέχεια σάν φύλλο. ἐπειδή δέ θέλει νά γεράσει· ἐπειδή σκέφτεται ἀνόητα, παθαίνει ὅ,τι οἱ γέροι, φοβᾶται τό θάνατο σάν θεό· Θεός γι' αὐτόν εἶναι ὁ ὁρατός κόσμος. Καί τί λοιπόν συμβαίνει; Γίνεται ὠχρός, τρέμει, ἀγωνιᾷ· προλαβαίνοντας τήν κρίση τοῦ Θεοῦ, τιμωρεῖ τόν ἑαυτό του, ἀφοῦ ἡ συνείδησή του τόν βασανίζει χωρίς οἰκτο καί

καθ' ἐν τῶν πλημμελημάτων ὑπομιμνήσκοντος, δεινότερα
 πάσχων ἤπερ οἱ μαστιγούμενοι τὰ ἑαυτῶν σώματα ταῖς πλη-
 γαῖς. Ὑποδύνει τὰς κατὰ καιρὸν δυναστείας δουλοπρεπῶς,
 5 κολακεύει τὸν κόσμον αἰσχροῶς, ἀντὶ ἐνὸς κυρίου μυρίους ἔχει
 δεσπότης, ἵνα μὴ τῇ ἀληθείᾳ δουλεύσῃ. Ἐπίφοβος ἀσκει
 εἶναι, φοβούμενος τοὺς πάντας. Ταῦτα μὲν σοι παρ' ἡμῶν
 κατὰ δύναμιν εἰρήσθω. Καὶ εἰ τις ἀληθέστερον καὶ γλαφυρώ-
 τερον λέγων τὴν οὐδένειαν ἡμῶν διορθώσῃται, καὶ τοῦτον
 10 ἡδέως ἀποδεξώμεθα ὡς διορθωτὴν καὶ φιλάδελφον καὶ τῷ
 Σωτῆρι εὐχαριστήσωμεν διὰ πάντα. Πλήν καὶ αὐτὸς ἀντίδος
 μοι τοῦ σκοποῦ τὴν γνώσιν τῆς δυτικῆς συνόδου καὶ ἐπισφρά-
 γισαί μου τοὺς λόγους, εἰ γέ σοι συνήρῃσαν, ὡς ἐπωφελῶς
 εἰρημένοι.

Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν διηγησάμενον εἶπεν ὁ Θεόδω-
 15 ρος ταῦτα·

Ὁ ΔΙΑΚ. Σοὶ μὲν τῷ διηγησαμένῳ ταῦτα “ὄψῃ Κύριος ἔλεος
 εὐρεῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ”, καὶ ὅτι τῶν τοιούτων ἀπέστης τῆς
 κοινωνίας καὶ ὅτι ἡμῖν σαφῶς διηγήσῃ· μνησθεῖν δὲ Κύριος
 πάσης θυσίας τῆς Ἰωάννου, ὅτι ἕως θανάτου οὐ προέδωκεν
 20 τὴν παρθένον. Ὁ δὲ σκοπὸς τῆς ἐκκλησίας Ῥωμαίων οὕτως
 ἐστίν, ἕως τέλους μὴ κοινωνῆσαι τοῖς ἀνατολικοῖς ἐπισκόποις,
 μάλιστα Θεοφίλῳ, ἕως ἂν δῶ Κύριος χώραν οἰκουμενικῆς
 συνόδου, ἰατρευούσης τὰ σεσηπότα μέλη τῶν ταῦτα ἐργασα-
 μένων. Εἰ γὰρ καὶ κεκοίμηται ὁ μακάριος Ἰωάννης, ἀλλ'
 25 ἐγγήγορεν ἡ ἀλήθεια, δι' ἣν ἡ ζήτησις ἐσται. Τοῖς δὲ ταῦτα
 διαπραξαμένοις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡδέως ἂν συνέτυχον κατὰ
 πρόσωπον, εἰπών· “Ποῦ ἡ ἰερωσύνη; Ποῦ ἡ ὁσιότης; Ποῦ τὸ
 ἡμερον καὶ κοινὸν τῆς φύσεως; Ποῦ αἱ ἐντολαὶ τοῦ Σωτῆρος,
 τό, ‘Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου, καὶ μνησθῆς ὅτι ἔχει τι
 30 κατὰ σοῦ ὁ ἀδελφός σου, ἀπελθε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ
 ἀδελφῷ σου, καὶ οὕτω πρόσφερε τὸ δῶρόν σου’· ποῦ τό, ‘Ἐὰν
 τίς σε ῥαπίσῃ ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν
 ἄλλην’;

Ποῦ ἡ τῶν Γραφῶν μελέτη, τό, ‘Ἴδου τί καλὸν ἢ τί
 35 τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό’; Ποῦ τό,
 ‘Ἀδελφοὶ ἐν ἀνάγκαις χρησιμοὶ ἐστῶσαν’; Διὰ τί δέ, ‘Ἀδελ-
 φὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὄχυρά’, ἀντιστρέ-
 ψαντες πεποιήκατε; ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ’ συκοφαντούμε-

τοῦ θυμίζει ἕνα ἕνα τὰ ἀμαρτήματά του παθαίνοντας φοβερότερα καὶ ἀπ' αὐτούς ἀκόμη πού μαστιγώνουν τὰ σώματά τους. Δέχεται τίς κατά καιρὸ ἐξουσίες μὲ δουλοπρέπεια, κολακεύει τὸν κόσμον αἰσχρά, ἀντὶ γιὰ ἕναν κύριο ἔχει ἀμέτρητους δεσπότες, γιὰ νὰ μὴν ὑπηρετήσῃ τὴν ἀλήθεια. Προσπαθεῖ νὰ εἶναι φοβερός, ἐπειδὴ φοβᾶται ὄλους. Αὐτὰ μπορούσα νὰ σοῦ πῶ. Καὶ ἐάν κάποιος διορθώσῃ τὴν ἀναξιοτήτά μας μιλώντας μὲ περισσότερη ἀλήθεια καὶ γλαφυρότητα, ἄς τὸν δεχθοῦμε καὶ αὐτὸν σάν διορθωτὴ καὶ φιλάδελφο καὶ ἄς εὐχαριστήσουμε τὸ Σωτῆρα γιὰ ὅλα. Ἄλλὰ καὶ σὺ ἀνταπόδωσέ μου νὰ γνωρίσω τὸ σκοπὸ τῆς δυτικῆς συνόδου καὶ ἐπικύρωσε τὰ λόγια μου, ἐάν βέβαια σοῦ ἄρεσαν καὶ σένα, σάν νὰ εἰπώθησαν χρήσιμα.

Ἄφου σταμάτησε ὁ ἀφηγητῆς εἶπε ὁ Θεόδωρος τὰ ἑξῆς:

Ο ΔΙΑΚ. Σὲ σένα πού ἀφηγήθηκε αὐτὰ «εἶθε νὰ δώσει ὁ Κύριος νὰ βρεῖς ἔλεος κατὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη»⁵³, καὶ γιατί ἀπομακρύνθηκες ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνία τέτοιων ἀνθρώπων καὶ γιατί μᾶς τὰ ἀφηγήθηκες μὲ σαφήνεια· καὶ εἶθε ὁ Κύριος νὰ θυμηθεῖ ὅλη τὴ θυσία τοῦ Ἰωάννη, γιατί δὲν ἐγκατέλειψε τὸ θάρος του. Ἡ ἀπόφαση τῆς ἐκκλησίας τῆς Ρώμης εἶναι ἡ ἑξῆς, δηλαδή νὰ μὴν ἐπικοινωνήσῃ μέχρι τέλος μὲ τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἀνατολῆς ἰδιαίτερα μὲ τὸ Θεόφιλο, ὥσπου νὰ ἐπιτρέψει ὁ Κύριος νὰ γίνῃ οἰκουμενικὴ σύνοδος, πού θὰ θεραπεύσῃ τὰ σάπια μέλη ἐκείνων πού ἔπραξαν αὐτά. Γιατί ἂν καὶ ἔχει πεθάνῃ ὁ μακάριος Ἰωάννης, ἔχει ζήσει ὁμοῦς ἡ ἀλήθεια, γιὰ τὴν ὁποία θὰ γίνῃ ἡ ἔρευνα. Καὶ σ' ἐκείνους πού ἔπραξαν αὐτὰ στὴν ἐκκλησία θὰ τοὺς συναντοῦσα μὲ εὐχαρίστηση κατὰ πρόσωπο λέγοντας: «Ποῦ εἶναι ἡ ἱερωσύνη; ποῦ εἶναι ἡ ἀγιότητα; ποῦ εἶναι ἡ πραότητα καὶ ἡ κοινωνικότητα τῆς φύσης; ποῦ εἶναι οἱ ἐντολές τοῦ Σωτῆρα, τὸ Ἔάν προσφέρεις τὸ δῶρο σου, καὶ θυμηθεῖς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει κάτι ἐναντίον σου, πῆγαινε πρῶτα συμφιλιώσου μὲ τὸν ἀδελφόν σου, καὶ ἔτσι πρόσφερε τὸ δῶρο σου»⁵⁴; ποῦ τὸ, Ἔάν σέ χτυπήσῃ κάποιος στό δεξιὸ σαγόνι σου, στρέψε σ' αὐτὸν καὶ τὸ ἄλλο»⁵⁵;

«Ποῦ εἶναι ἡ μελέτη τῶν Γραφῶν, τὸ Ἔνά ποιὸ εἶναι πιὸ καλὸ καὶ ὠφέλιμο, παρά τὸ νὰ κατοικοῦν τὰ ἀδελφία στό ἴδιο σπίτι»⁵⁶; ποῦ τὸ, ἜΟἱ ἀδελφοί ἄς εἶναι χρήσιμοι στίς ἀνάγκες»⁵⁷; καὶ γιατί ἀντιστρέψατε τὸ ἜΟταν ἕνας ἀδελφός βοηθιέται ἀπ' ἄλλον ἀδελφόν, εἶναι σάν μιὰ ὄχυρωμένη πόλη»⁵⁸; ἜΟταν ἕνας ἀδελφός ἀπ' ἄλλον ἀδελφόν συκο-

53. Β' Τμ. 1, 18.

55. Ματθ. 5, 39.

57. Παροιμ. 17, 17.

54. Ματθ. 5, 23-24.

56. Ψαλμ. 132, 1.

58. Παροιμ. 18, 19.

νος ἢ λαφυραγωγούμενος, ὡς πόλις' οἰκτρὰ καὶ ἀτείχιστος. Τί
 ποτε οὖν ὡς ἄμικτον τὸ χρῆμα διώκειν ἐπεχειρήσατε, τρεῖς καὶ
 οὐχ ἅπαξ ἄθλιοι; Τίνι δὲ λόγῳ, ὡς πρὸς ἐχθρόν, φονᾶν κατ'
 αὐτοῦ οὐχ ὑπεστείλασθε; Πῶς δὲ καὶ ἐπῆλθεν ὑμῖν οὕτως κατ'
 5 ἀλλήλων ἐξαργιαινεσθαι; Πόθεν δὲ καὶ τὴν τηλικαύτην μετα-
 βολὴν ἐνεδείξασθε, ὡς ἀπὸ τοῦ τιθασσοῦ ἐπὶ τὸ ἀτίθασσον καὶ
 ἀνήμερον μεταβαλεῖν; Θαυμάζω, καὶ τῆς διαστροφῆς θαυμά-
 ζων ἐκπέπληγμαι, ὁρῶν λίαν διακεκινημένον τὸ πᾶν ἐπὶ τοῦτο.
 Ἴνα τί δὲ οὕτω πολλῶ τῷ θράσει ἐπαιρούμενοι ἔτην τιθηνοκό-
 10 μον καὶ κουροτρόφον' τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν, οἷα πολυγόνον
 μήτραν ὑβρίσατε διακείραντες; ὡς ἐφ' ὑμῖν πληροῦσθαι τὸ
 προφητικόν· Ἐνδ' ὧν ἐδίωξαν ἐν ῥομφαίᾳ τὸν ἀδελφὸν
 αὐτῶν, καὶ ἐλυμήναντο μήτραν ἐπὶ γῆς'. Ἡ μήτρα συνὼν ὁ
 θεῖος καὶ σωτήριος λόγος ὑμᾶς τε κάκεινον ἔσπειρέν τε καὶ
 15 ἐφύτευσεν ἐπὶ ἀμυθῆτοις χρηστοῖς καὶ ὠφελίμοις πράγμασιν.
 Ἄντι γὰρ τοῦ συναντιλαμβάνεσθαι ὑμᾶς ἀλλήλους, εἰς ἃ καὶ
 προσῆκεν τί μαδόντες οὐδ' ἠσυχάζειν καὶ καθ' ἑαυτοὺς
 ἠρεμεῖν ἐκρίνατε κἂν τοῦ λοιποῦ; Εἰς τὴν χρεῖαν οὖν τῆς
 συναντιλήψεως κτισθέντες, τί ἐρῶραδιουργήσατε τὴν χάριν, οὐ
 20 μόνον μὴ ἐπικουφίζοντες τοὺς πόνους, ἀλλὰ καὶ προσαπω-
 δούμενοι καὶ τῆς οἰκείας συγγενείας ἀποσχίζοντες· τοῦ προ-
 φήτου πρὸς ὑμᾶς βοῶντος· Ὁὐχὶ Πατὴρ εἰς πάντων ἡμῶν;
 Οὐχὶ Θεὸς εἰς ἔκτισεν ἡμᾶς;

Ἄλλ' ἐρεῖτέ μοι· Ἡμαρτεν εἰς τὸν νόμον'. Ποῖον; ὃν ὑμεῖς
 25 κατεπατήσατε τῇ πονηρίᾳ διασκεδάσαντες; Ποῦ οὖν ὁ τῆς
 φύσεως νόμος, τὸ μετὰ χρηστότητος διορδῶσασθαι; Τί δαὶ καὶ
 νόμῳ πολεμίων καταχρώμενοι, διώκετε ἐν οἷς βουλευέσθε, καὶ
 πράσσετε ἐναντίοις οὐσιν καὶ ἐχθρας ἀξίοις; Πόσω δὲ ἦν
 ἄμεινον συνοικοῦντας καὶ ἐν ταύτῳ δαιτωμένους, τῶν κοινῶν
 30 καὶ ἀγαθῶν βουλευμάτων ἀλλήλοις μεταδιδόναι, εἰς χάριν καὶ
 ἀρέσκειαν τοῦ ὑμετέρου Πατρός; Τέκνων γὰρ ἀρετὴ καὶ
 συμφωνία χαρίτων, καὶ σφόδρα εὐμενῆς τοῖς τοκεῦσι, μηδενὸς
 ἄλλου χρῆζουσιν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐγγόνων ἢ τούτου. Εὐ ἴστε δὲ
 καὶ τοῦτο, ὅτι φιλίας καὶ εὐνοίας σύνδεσμος οὐδὲν ἕτερόν

φαντιέται καὶ ληστεύεται, εἶναι ὅσῳ πόλῃ ἄξιοθρήνητη καὶ ἀτειχίστη. Γιατί λοιπόν κάποτε προσπαθήσατε νά ἐπιδιώξετε τό χρῆμα πού εἶναι ἀσυμβίβαστο μέ σᾶς, τρισάθλιοι καὶ ὄχι ἀπλά ἄθλιοι; Καί γιά ποιό λόγο, ὅσῳ νά ἦταν ἐχθρός ὁ Ἰωάννης, δέν παραιτηθήκατε ἀπό τό νά θέλετε νά τόν σκοτώσετε; Καί πῶς σᾶς ἤρθε ἔτσι νά ἐξαργιῶνεστε μεταξύ σας; Πῶς δεχθήκατε τόσο μεγάλη ἀλλαγῆ, ὥστε ἀπό ἡμεροὶ νά γίνετε ἀνήμεροὶ καὶ ἐξαργιωμένοι; Ἀπορῶ, καὶ ἀπορῶντας γιά τή διαστροφή σας μένω κατάπληκτος, γιατί βλέπω πῶς ἔχουν ἀναστατωθεῖ πάρα πολύ τά πάντα γι' αὐτό. Γιατί ὑπερηφανεύεστε μέ τόσο μεγάλη ἀναίδεια καὶ βρίζετε «τή μητέρα καὶ τροφὸν» ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἀποκόβοντας ἀπ' αὐτήν μία πάρα πολύ καρπερῆ μητέρα, ὥστε νά πραγματοποιηθεῖ σέ σᾶς τό προφητικόν, «Στή θέση αὐτῶν καταδίωξαν μέ ξίφος τόν ἀδελφόν τους καὶ κατέστρεψαν τή μητέρα πάνω στή γῆ»⁵⁹. Καθὼς βρίσκεται μαζί μέ τή μητέρα αὐτή, ὁ θεῖος καὶ σωτήριος λόγος καὶ σᾶς καὶ ἐκείνον ἔσπειρε καὶ φύτεψε γι' ἀμέτρητα χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα πράγματα. Ἀντί λοιπόν νά βοηθίεστε μεταξύ σας σ' ἐκεῖνα πού ἔπρεπε, γιατί δέν προτιμήσατε νά ἡσυχάζετε καὶ νά ἡρεμεῖτε μεταξύ σας τουλάχιστο στό μέλλον; Ἀφοῦ λοιπόν δημιουργηθήκατε γιά τήν ἀνάγκη τῆς μεταξύ σας βοήθειας, γιατί ἐκμεταλλεύεστε τή χάρη, καὶ ὄχι μόνο δέν ἀνακουφίζετε τά βάσανα, ἀλλά καὶ ἀπομακρύνετε καὶ ἀποχωρίζετε ἀπό τή δική σας συγγένεια, ὅταν ὁ προφήτης φωνάζει σέ σᾶς, «Δέν εἶναι ἓνας ὁ Πατέρας ὄλων μας; δέ μᾶς δημιούργησε ἓνας Θεός;»⁶⁰.

« Ἀλλά θά μοῦ πεῖτε: Ἐμάρτησε στό νόμο'. Ποιό νόμο; Αὐτόν πού ἔσεῖς καταπατήσατε, ἀφοῦ τόν διαλύσατε μέ τήν πονηριά σας; Ποῦ λοιπόν εἶναι ὁ φυσικός νόμος, τό νά διορθῶνεστε μέ καλή διάθεση; Τί λοιπόν, χρησιμοποιώντας καὶ νόμο τῶν ἐχθρῶν, ἐπιδιώκετε μ' αὐτά πού σκέφτεστε καὶ κάνετε πράγματα πού εἶναι ἀντίθετα καὶ ἀξίζουσιν στήν ἐχθρα; Πόσο καλύτερο ὅμως θά ἦταν, ἐάν μένατε μαζί καὶ τρώγατε στό ἴδιο μέρος, νά ἀνακοινῶνατε μεταξύ σας τίς κοινές καὶ ἀγαθές σκέψεις, γιά εὐχαρίστηση καὶ ἰκανοποίηση τοῦ Πατέρα σας; Γιατί οἱ γονεῖς δέ χρειάζονται ἀπό τά παιδιά τους τίποτε ἄλλο παρά μόνο αὐτό, δηλαδή τήν ἀρετῆ τῶν παιδιῶν τους, τή συμφωνία στίς χαρές μεταξύ τους καὶ τό μεγάλο σεβασμό γι' αὐτούς. Νά γνωρίζετε καλά καὶ αὐτό, ὅτι δέν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο ἀπό τό σύνδεσμο τῆς φιλίας καὶ τῆς συμπάθειας, παρά τό νά φροντίζουμε καὶ

ἔστιν ἢ τὸ σπουδάζειν καὶ πάντα πράττειν ἀρεσκόντων τῷ Πατρὶ καὶ τῷ τῆς γενέσεως καὶ διατροφῆς καὶ διαμονῆς αἰτίῳ· οὐ ὑπερφρονήσαντες ὡς λήρου, πολέμους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐξήψατε, κατὰ τὸν εἰπόντα προφήτην· Μανίαν ἐν οἴκῳ Κυρίου
 5 κατέπηξαν· ἀντὶ τοῦ παρορμᾶν καὶ προτρέπειν ἀλλήλους· ἔπειτα παρὰ νοῦν καὶ γνώμην τὴν τοῦ Πατρὸς πολέμους ἀσυμβάτους ἐργαζόμενοι ἐν ἀλλήλοις. Προστίθημι δέ, ὅτι καὶ τὸν Θεὸν καὶ πάντας τοὺς προσχωροῦντας αὐτῷ, τοῦ μὲν υἱοῦς, ὑμῶν δὲ ἀδελφούς, σφόδρα ἐξίστησι καὶ κινεῖ, καὶ
 10 σιωπᾶν οὐκ ἐπιτρέπει (οὐδὲ γὰρ ὀλίγῳρος οὐδὲ τῆς τῶν τέκνων ὠφελείας ἀφροντίς ἐστίν).

Ἀχθόμενος τοιγαροῦν ἐπὶ τε τῇ ὑμετέρᾳ φρενοθλαβείᾳ καὶ ἐπὶ τῇ τῶν ἀδικουμένων καταδυναστείᾳ, διὸ καὶ παρελθεῖν ὑμᾶς ἀτιμωρήτους οὐ κρίνει δίκαιον (καθὼς ἐνήρξατο)· οὔτε
 15 γὰρ αὐτῷ εὐπρεπὲς οὔτε ὑμῖν ἀσφαλές· τὸ τε πάθος ὑμῶν οὐ φορητὸν, ἐπιμελείας τε οὐ τῆς τυχοῦσης, διὰ τε πληγῶν καὶ τῶν ἀπὸ παιδείας μολώπων οὐκ ἀριθμητῶν χείρους ὑμᾶς ὄργῃ. Πολὺ γὰρ τὸ ἀναίσθητον καὶ ἀκαμπέστατον ὑμῖν ἐπιπολάζει, ἀδελφούς, γνησίους, καὶ ὁμοδαίτους, πρὸς δὲ καὶ ὁμοσπόν-
 20 δους, ὁμοτραπέζους τε καὶ ὁμολέκτους, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς συγγενείας τετυχηκότας, οὕτως εἰς μῖσος ἐχθιστον περιετρέψατε, ὡς καὶ τῶν ἰδίων ὄρων καὶ τῆς κοινῆς ἐστίας ἀποδιαπέμπεσθαι καὶ πόρρω ἀπελαύνειν, ἀπόλεις καὶ ἀοίκους, πρὸς δὲ καὶ φυγάδας, ὅσον ἐφ' ὑμῖν ἦκον μέρος, κατασκευάσαν-
 25 τες, καὶ ταῦτα οὐ πρὸς ποσὸν τινα χρόνον τὴν φυγάδα ὀρίσαντες, ἀλλ' ὅσον ἐδυνήθητε καὶ ἐπ' ἀπειρον, διὰ τὸ ὠμόθυμον καὶ τὸ λίαν παρακεκινημένον ὑμῶν. Ὁ ἐπ' αὐτοῖς καὶ τῷ μακαρίῳ Ἰωάννῃ κέκτησθε, ἔγκοτον πῶ ἐχθος ἀναζωπυροῦντες καὶ ὥσπερ ἠκονημένον ξίφος, μέχρι τῆς δεῦρο κατ'
 30 αὐτοῦ χαλῶντες τὴν γλῶτταν, τὴν μῆνιν ἀσπάξεσθε ἀντὶ διδασκαλίας ἐπωφελουῦς, τὴν κατηγορίαν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας εἰς μολυσμὸν τῶν ἀκουόντων ἐκχέοντες· καὶ ταῦτα μὲν ἐκείνοις, οἷς ὁ Κύριος ἐν ἐλέει καὶ φιλανθρωπία ἀποδώσει κατὰ τὰ ἔργα”.

35 Σοὶ δὲ ποίων λόγων “ἀμάραντον στέφανον” πλέξας οἶσω,

νά κάνουμε τά πάντα μέ τρόπο πού ν' ἀρέσει στόν Πατέρα μας, ὁ ὁποῖος εἶναι αἷτιος καί γιά τή γέννησή μας καί τή διατροφή καί τήν παραμονή μας στή ζωή. Αὐτό τό περιφρονήσατε σάν ἀνοησία καί ἀνάψατε πολέμους στήν ἐκκλησία, σύμφωνα μέ τόν προφήτη πού εἶπε: "Ἐμπηξαν μεγάλη ὀργή στό σπίτι τοῦ Κυρίου"⁶¹, ἀντί νά παρακινοῦν καί νά προτρέπουν ὁ ἕνας τόν ἄλλο. "Ἐπειτα ἀντίθετα ἀπό τή σκέψη καί τή διάθεση τοῦ Πατέρα κάνετε μεταξύ σας πολέμους ἀδιάλλακτους. Προσθέτω ἀκόμη, ὅτι καί τό Θεό καί ὅλους πού προσχωροῦν σ' αὐτόν, τούς υἱούς του καί ἀδελφούς σας, πάρα πολύ ἐρεθίζει καί παρακινεῖ, καί δέν τούς ἀφήνει νά σιωποῦν, γιατί δέν εἶναι οὔτε ἀμελής οὔτε ἀδιάφορος κανεῖς γιά τήν ὠφέλεια τῶν παιδιῶν του.

«'Ἐπειδή δυσανασχετεῖ λοιπόν γιά τή δική σας παραφροσύνη καί τήν καταπίεση αὐτῶν πού ἀδικοῦνται, γι' αὐτό καί δέ θεωρεῖ δίκαιο νά ξεφύγετε ἀτιμώρητοι (καθώς ἄρχισε), γιατί οὔτε γι' αὐτόν εἶναι σεμνό οὔτε γιά σᾶς ἀσφάλεια, καί τό πάθος σας δέν εἶναι ὑποφερτό, ἀφοῦ καί φροντίδα χρειάζεται ὄχι τή συνηθισμένη, γιατί σᾶς βλέπει χειρότερους καί ἀπό τίς πληγές καί ἀπό τά ἀναρίθμητα χτυπήματα πού ἔχουν σκοπό τή νοθεσία. Γιατί ὑπάρχει σέ σᾶς μεγάλη ἀναισθησία καί σκληρότητα, ἀφοῦ ἀδελφούς, γνήσιους καί ὁμοδιαιτους, ἀκόμη καί ὁμόσπονδους καί ὁμοτράπεζους καί συζητητές σας, πού εἶναι ἀπό τή μία καί τήν ἴδια οἰκογένεια, στρέψατε ἐναντίον τους τέτοιο ἐχθρικότατο μῖσος, ὥστε καί ἀπό τήν πατρίδα τους καί τό κοινό θυσιαστήριο τούς διώχνετε καί τούς ἀπομακρύνετε μακριά, κάνοντας αὐτούς χωρίς πόλεις καί χωρίς σπίτια, ἀκόμη καί ἐξορίστους, ὅσο ἦταν στό χέρι σας, καί μάλιστα χωρίς νά ὀρίσετε τό χρόνο τῆς ἐξορίας, ἀλλ' ὅσο μπορέσατε καί γιά πάντα, ἐξ αἰτίας τῆς ἀσπλαχνίας καί τοῦ ὑπερβολικοῦ πάθους σας. Τοῦτο ἔχετε ἐναντίον αὐτῶν καί τοῦ μακαρίου Ἰωάννη, ἀνανεώνοντας τό γεμάτο ὀργή μῖσος καί, σάν ἀκονισμένο ξίφος, ἀφήνοντας ἐλεύθερη τή γλώσσα σας ἐναντίον του μέχρι σήμερα, ἐπιδιώκετε τήν ὀργή ἀντί γιά τή χρήσιμη διδασκαλία, ἐκστομίζοντας τήν κατηγορία στήν ἐκκλησία γιά μολυσμό τῶν ἐκκλησιαζόμενων, καί αὐτά βέβαια σ' ἐκείνους, στους ὁποίους ὁ Κύριος' μέ τό ἔλεος καί τή φιλανθρωπία του «θ' ἀποδώσει σύμφωνα μέ τά ἔργα τους»⁶²».

Σέ σένα ὅμως μέ ποιά λόγια νά πλέξω «ἄφθαρτο στεφάνι»⁶³ καί νά

μακάριε Ἰωάννη, μετὰ ἔξοδον τοῦ σταδίου οὐ φοβούμενος τὸ ἐγκωμιάσαι; (ἀπεδύσω γὰρ τὴν τρικυμίαν)· ἡ τῶν Μωσαϊκῶν ἐκείνων νόμων οὐς δέδωκεν εὐλογήσας τὸν πρακτικὸν Ἰωσήφ καὶ τὸν θεωρητικὸν Λευὶ τὸν ἱερέα (ἐν σοὶ γὰρ ὀρῶ ἀμφοτέρους); “Ἐπ’ εὐλογίας Κυρίου ἡ γῆ σου, καὶ ἀπὸ ὀρῶν οὐρανοῦ καὶ δρόσου, καὶ ἀβύσσων πηγῶν κάτωθεν, καὶ καθ’ ὥραν γεννημάτων ἡλίου τροπῶν, καὶ ἀπὸ συνόδων μηνῶν, ἀπὸ κορυφῆς ὀρέων ἀρχῆς, καὶ ἀπὸ κορυφῆς ἀενάων βουνῶν, ἔσονται ἐπὶ κορυφῆς Ἰωσήφ” (εἶ τις Ἰωσήφ), “καὶ ἐπὶ κορυφῆς ὧν ἡγήσατο ἀδελφῶν, δοξασθεὶς ἐν ἀδελφοῖς. Πρωτότοκος ταύρου τὸ κάλλος αὐτοῦ, κέρατα μονοκέρωτος τὰ κέρατα αὐτοῦ· ἐν αὐτοῖς ἔδνη κερατιεὶ ἅμα ἕως ἐπ’ ἄκρου τῆς γῆς. Καὶ τῷ Λευὶ εἶπεν” (καὶ εἶ τις αὐτὸν ἐμμήσατο)· “Δότε Λευὶ δῆλους αὐτοῦ, καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τῷ ἀνδρὶ τῷ ὀσίῳ, ὃν ἐπέειπας αὐτὸν ἐν Πείρα, ἐλοιδόρησαν αὐτὸν ἐπὶ ὕδατος Ἀντιλογίας. Ὁ λέγων τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ, ‘Οὐχ ἑώρακά σε’, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ οὐκ ἐπέγνων· ἐφύλαξεν τὰ λόγια σου, καὶ τὴν διαθήκην σου διετήρησεν. Ἐδήλωσεν τὰ δικαιώματά σου τῷ Ἰακώβ, καὶ τὸν νόμον σου τῷ Ἰσραὴλ· ἐπιδῆσει 20 θυμίαμα διὰ παντός ἐν ἑορτῇ σου ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ σου. Εὐλόγησον, Κύριε, τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ δέξαι· πάταξον ὄφρυν ἐχθρῶν ἐπανεστηκότων αὐτῷ, καὶ οἱ μισοῦντες αὐτὸν μὴ ἀναστήτωσαν”· Ἐγὼ δὲ προσπλέξας εἶπομι· “Οἱ φιλοῦντες αὐτόν, Ἰησοῦ Χριστέ, μὴ κατασχυνθήτωσαν· σὸν γὰρ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν”.

Ο ΕΠΙΣΚ. Καὶ αὕτη τῆς σῆς συνέσεως ἡ ἄσκησις, θηρευτὰ νοημάτων Θεόδωρε, ἐκφέρειν “ἐκ τοῦ” τῆς διανοίας σου “θησαυροῦ”, κατὰ τὸν εἰπόντα Σωτῆρα, “καινὰ καὶ παλαιὰ”. “Παλαιὰ” μὲν, τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας παιδεύματα, “καινὰ” 30 δέ, τὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λόγια. Ἐξ ὧν θησαυρῶν ὀποτέρῳ μέρει τὸ πρόσφορον δέδωκας, τῆς μὲν σῆς φρονήσεως φρά-

64. Δευτ. 33, 13-17· 8-11.

65. Ματθ. 13, 52.

σοῦ τό προσφέρω, μακάριε Ἰωάννη, ἀφοῦ δέ φοβᾶμαι νά σε ἐγκωμιάσω μετά τήν ἔξοδό σου ἀπό τό στάδιο (γιατί ἀπομάκρυνες τήν τρικυμία); Ἄλήθεια μέ τούς νόμους ἐκείνους τοῦ Μωυσῆ τούς ὁποίους ἔδωσε, ὅταν εὐλόγησε τόν πρακτικό Ἰωσήφ καί τό θεωρητικό Λευί τόν ιερέα (γιατί σέ σένα βλέπω καί τούς δύο); « Ἡ χώρα σου εἶναι εὐλογημένη ἀπό τόν Κύριο καί ἀπό τίς βροχές τοῦ οὐρανοῦ καί ἀπό τή δροσιά του, καί ἀπό τά νερά τῶν πηγῶν τῆς γῆς, ἀπό τούς καρπούς κάθε ἐποχῆς πού κανονίζεται μέ τίς θέσεις τοῦ ἡλίου, καί ἀπό τή διαδοχή τῶν μηνῶν, καί ἀπό τούς καρπούς τῶν κορυφῶν τῶν ἀρχαίων βουνῶν, καί ἀπό τούς καρπούς τῶν κορυφῶν αἰώνιων λόφων, θά εἶναι ἐπάνω στό κεφάλι τοῦ Ἰωσήφ» (ὅποιος εἶναι σάν τόν Ἰωσήφ), «καί στό κεφάλι ἐκείνων πού θεώρησε ἀδέλφια του, ἀφοῦ δοξάσθηκε ἀνάμεσα στά ἀδέλφια του. Ἡ ὁμορφιά του εἶναι σάν τόν πρωτότοκο ταῦρο καί ἡ δύναμή του σάν τή δύναμη τοῦ ζώου πού ἔχει ἓνα κέρατο. Μέ τή δύναμη αὐτή θά καταβάλει τά ἔθνη σ' ὅλα τά ἄκρα τῆς γῆς. Καί στό Λευί εἶπε» (καί σ' ὅποιον τόν μιμήθηκε): «Δῶστε στό Λευί τά διάσημά του καί τήν ἀλήθεια στόν ἅγιο αὐτόν ἄνδρα, πού ἔθεσαν σέ πειρασμό στήν τοποθεσία Πειρασμός, καί τόν κατηγορήσαν στήν τοποθεσία νερό τῆς Ἀντιλογίας. Αὐτός εἶπε στόν πατέρα καί τή μητέρα του, 'Δέ σέ ἔχω ξαναδεῖ', καί τούς ἀδελφούς του δέν ἀναγνώρισε· φύλαξε τά λόγια σου καί διατήρησε τή διαθήκη σου. Ἔκαμε γνωστές τίς ἐντολές σου στούς ἀπογόνους τοῦ Ἰακώβ, καί τό νόμο σου στούς Ἰσραηλίτες. Θά τοποθετήσῃ θυμίαμα πάντοτε στήν ἑορτή σου ἐπάνω στό θυσιαστήριό σου. Εὐλόγησε, Κύριε, τή δύναμή του, καί δέξου τίς θυσίες πού προσφέρουν τά χέρια τους· σύντριψε τήν ὑπερηφάνεια τῶν ἐχθρῶν του, πού ἐπαναστάτησαν ἐναντίον του καί ἐκείνοι πού τόν μισοῦν ἄς μή σηκωθοῦν ἐπάνω στή γῆ!»⁶⁴. Ἐγώ ὅμως ἀφοῦ τό πλέξω πιά πολύ θά πῶ μαζί μ' αὐτά· « Ἐκείνοι πού τόν ἀγαποῦν, Ἰησοῦ Χριστέ, ἄς μὴν ντροπιασθοῦν, γιατί δική σου εἶναι ἡ δύναμη στούς αἰῶνες. Ἀμήν».

Ο ΕΠΙΣΚ. Καί αὐτή ἡ ἄσκηση εἶναι δείγμα τῆς δικῆς σου σύνεσης, κυνηγέ νοημάτων Θεόδωρε, νά βγάζεις δηλαδή «ἀπό τό θησαυροφυλάκιο» τῆς διάνοιάς σου (σύμφωνα μέ τό Σωτήρα πού τό εἶπε) «καινούρια καί παλαιά»⁶⁵. «παλαιά» εἶναι οἱ γνώσεις τῆς ἀνθρώπινης σοφίας, ἐνῶ «καινούρια» τά λόγια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀπό τούς θησαυρούς αὐτούς ἔδωσες στό καθένα ἀπό τά δύο μέρη τό

- σας τοῖς πλημμελήσασιν ἃ ἤρμοζεν, τῆς δὲ Μωσαϊκῆς εὐλο-
 γίας πλέξας Ἰωάννη τὸν ὀφειλόμενον στέφανον. Ὅς ἀπαθῶς
 ἱερατεύσας, ἀληθῶς οὐκ ἔγνω πατέρα ἢ μητέρα ἢ γένος
- 5 αἱμάτων δικαιοσύνης ὑπερβολῆ, ἀλλ' ἢ τοὺς ἐραστάς καὶ
 ἐργάτας τοῦ λόγου. Οἱ δὲ καθ' ἡμᾶς δοκοῦντες ἐπίσκοποι τὸ
 μὲν πῆλινον γένος πορισμοῖς καὶ στρατείαις καὶ ἀξιώμασιν
- 10 ἐγκαθώρμησαν, παραβάντες τὸν εἰπόντα νόμον, "Οὐ δώσου-
 σιν οἱ ἱερεῖς τοὺς υἱοὺς αὐτῶν εἰς ἄρχοντας καὶ παρατρέ-
 χοντας τῷ βασιλεῖ", τὰ δὲ τοῦ Πνεύματος συσκευαῖς καὶ
- 15 Καὶ οὐ δήπου περὶ Ἑλλήνων εἶπεν, ἐπεὶ ἂν εἰρήκει, "τοῖς
 θεοῖς", οἳ πλείονας παρὰ τὸν ἓνα σημαίνουσιν. Ἐξ ὧν δὲ τὸν
 ἓνα καὶ μόνον ὠνόμασεν, ἐδήλωσεν τοὺς νῦν ἡμᾶς προσχῆματι
- 20 τῆς ἐκκλησίας λεηλατοῦντας. Τὰς γὰρ ἰδίας κακοτροπίας καὶ
 φθόνους ἐπικρουσάμενοι, ὑπὲρ ταύτης φροντίζειν κατασχημα-
 τίζονται λόγῳ, ἣν ἐλυμήναντο ἔργοις. Ἄλλὰ κἂν οὕτω σοφί-
- 25 σωνται, ἢ ἔκβασις τῶν γεγενημένων αὐτοὺς διελέγξει ὑπουργή-
 σαντας τῷ καυχησαμένῳ. "Οὐ μὴ σαλευθῶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς
 γενεᾶν ἄνευ κακοῦ". Οὐκέτι γὰρ ἐφευρίσκων εἶδος αἰρέσεως
- 30 καινοτέρας ὁ ἐφευρετῆς τῆς ἀνομίας καὶ γεωργὸς τῆς κακί-
 στης ἐπιθυμίας ὄφρις ἐξοίστησεν τοὺς προεστῶτας τῆς ἐκκλη-
 σίας εἰς ἀλληλοκτονίαν, φιλοκαθεδρίας καὶ πρωτοκαθεδρίας
- πᾶθει, δι' ὧν εἰργάσαντο τὸ σχίσμα. Εἰ γὰρ ἦν Πνεύματος
 Θεοῦ συμφωνία ἐν τοῖς ἐπισκόποις καὶ ὡς αἴτιος πλημμελείας,
 ἢ ἀνάξιος ἱερωσύνης ἢ, ὡς ὁ Θεόφιλος λέγει, ὑπερηφανίας,
 30 ὄφειλεν εἰρχθῆναι ὁ Ἰωάννης, ἐδύνατο ἢ παντοδύναμος
 Θεοῦ σοφία ἐνδέσμως αὐτὸν κωλύσαι τῆς ἱερατείας ἢ ἐφευ-
 ρεῖν τρόπον, δι' οὗ ἀταράχως καὶ ἀκλανοστί ἐξεβάλλετο οὗτος ἢ
 θανάτῳ ἢ παραλύσει ἢ ἀφωνίᾳ, ὡς οἶδαμέν τινὰς τῶν ἀντιπε-
 σόντων αὐτῷ πεπονθότας καὶ τινὰς μέλλοντας πάσχειν.

κατάλληλο, από τή δική σου σύνεση λέγοντας σ' αὐτούς πού ἔσφαλαν ὅσα ἔπρεπε, ἐνῶ ἀπό τήν εὐλογία τοῦ Μωυσῆ πλέκοντας στόν Ἰωάννη τόν ὀφειλόμενο ἔπαινο. Αὐτός ἱερατεύοντας χωρίς πάθη, πραγματικά δέν ξεχώρισε ἀπό ὑπερβολική δικαιοσύνη πατέρα ἢ μητέρα ἢ συγγένεια αἵματος, παρὰ μόνο τούς ἐραστές καί ἐργάτες τοῦ λόγου. Ἐκεῖνοι ὁμως πού τούς θεωροῦμε ἐπισκόπους ἀγκυροβόλησαν στήν ἀνθρώπινη συγγένεια μέ χρηματισμούς καί στρατιωτική ὑπηρεσία. Καί ἀξιώματα, ἀφοῦ παρέβηκαν τό νόμο πού λέγει· «Δέν ἐπιτρέπεται νά δώσουν οἱ ἱερεῖς τά παιδιά τους στούς ἀρχοντες καί σ' αὐτούς πού ἀκολουθοῦν τό βασιλιά»⁶⁶, ἐνῶ τά λόγια τοῦ ἁγίου Πνεύματος σπαταλοῦν σέ μηχανορραφίες καί δυστυχίες καί φυλακίσεις καί περιορισμούς, καταντοῦν νά ἔχουν καθαρή ἄγνοια, ἐπειδή ἀπ' αὐτά νομίζουν ὅτι ἀτιμάζουν τούς φίλους τῆς ἀρετῆς, γιά τούς ὁποίους προεῖπε ὁ Σωτήρας· «Θ' ἔρθουν ἡμέρες, κατά τίς ὁποῖες ἐκεῖνοι πού σᾶς φονεύουν θά νομίσουν, ὅτι προσφέρουν λατρεία στό Θεό»⁶⁷.

Καί δέν τό εἶπε βέβαια γιά τούς Ἕλληνες, γιατί θά ἔλεγε 'στούς θεούς, πού σημαίνουν περισσότερους θεούς παρά τόν ἕνα. Ἀφοῦ ὁμως ὀνόμασε τόν ἕνα καί μοναδικό, ἔδειξε ἐκείνους πού μᾶς ληστεύουν τώρα μέ τό πρόσχημα τῆς ἐκκλησίας. Γιατί, ἀφοῦ ἀπέκρυσαν τίς μοχθηρίες καί τούς φθόνους τους, προσποιοῦνται μέ τ' ἀλόγια ὅτι φροντίζουν γιά τήν ἐκκλησία, πού τήν ἔβλαψαν μέ τ' ἔργα τους. Ἄλλ' ἐάν καί ἔτσι ἀκόμη θά σοφισθοῦν, θά τούς ἐλέγξει τό ἀποτέλεσμα τῶν πράξεών τους, ἀφοῦ ὑπηρέτησαν ἐκεῖνον πού καυχῆθηκε· «Δέν πρόκειται νά κινηθῶ ἀπό γενεά σέ γενεά χωρίς κακό»⁶⁸. Ἐπειδή λοιπόν δέν μπορούσε νά ἐπινοήσει πιό καινούρια αἵρεση ὁ ἐφευρέτης τῆς ἀνομίας καί καλλιεργητῆς τῆς κακίστης ἐπιθυμίας διάβολος ξεσήκωσε τούς προεστούς τῆς ἐκκλησίας σέ ἀλληλοσκοτωμό, μέ τό πάθος τῆς φιλοκαθηδρίας καί τῆς πρωτοκαθηδρίας, μέ τά ὁποῖα ἔκαμαν τό σχίσμα. Γιατί ἂν ὑπῆρχε στούς ἐπισκόπους ἢ συμφωνία τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ἔπρεπε ὁ Ἰωάννης νά εἶχε φυλακισθεῖ καί σάν αἴτιος παραπτώματος, ἢ ἀνάξιος ἱερωσύνης ἢ (ὅπως ὁ Θεόφιλος λέγει) ὑπερηφάνειας, μπορούσε ἢ παντοδύναμη σοφία τοῦ Θεοῦ νά τόν ἐμποδίσει νόμιμα ἀπό τήν ἱερωσύνη ἢ νά ἐπινοήσει τρόπο, μέ τόν ὁποῖο θ' ἀπομακρυνόταν αὐτός ἤρεμα καί χωρίς ἰλάματα ἢ μέ θάνατο ἢ μέ παράλυση ἢ μέ στέρηση τῆς φωνῆς του, ὅπως γνωρίζουμε νά ἔχουν πάθει μερικοί ἀπό τούς ἐχθρούς του καί πρόκειται νά πάθουν ἄλλοι.

Ἐξ ὧν δὲ τοσαῦτα παρηκολούθησεν ἀνάξια τοῦ Σωτήρος ἔργα, καὶ αὐτὸς οὐ καθηρέθη, ἀλλ' ἐξωρίσθη, εὐδελον τοῦ διαβόλου εἶναι τὸ δράμα, οὐ κατελύετο τῇ διδασκαλίᾳ ἢ βασιλείᾳ. Οἶδα ἐγὼ τὸν Ἰωάννην ἐξ καθελόντα ἀξίως, ὡς ὠνητὰς τῆς ιερατικῆς ἀξίας, περὶ ὧν ἀνωτέρω εἶπον. Τίς ἐδάκρυσεν; Τίνος δὲ ῥίνες ἔσταξαν αἶμα; Ποία ἀράχνη ἐσχίσθη; Τί δὲ τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἐξῆλθεν; Τίς δὲ ὄβολόν ἐζημιώθη; Ποῖος δὲ τῆς Ἀσίας ἀγύρτης ἢ δημιουργὸς ἢ γηπόνος ἢ σκυτοτόμος ἢ δημότης οὐκ ἡσμένισεν τὸ γεγενημένον ἐπὶ ἐκδικίᾳ τῶν ἱερῶν νόμων, ἐπευφημῶν, “Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε; Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας”; (ὅπου γὰρ Θεὸς ἐργάζεται, πάντα γίνεται ἐν σοφίᾳ· ὅπου δὲ ὀμισόκαλος δαίμων, ὁμοίως ἅπαντα ἐν ἀσοφίᾳ. Παρακολουθεῖ δὲ τῇ ἀσοφίᾳ ἀλλόκοτα πράγματα· φθόνοι, φόνοι, ἔρις, ζῆλος, θυμοί, ἐριθειαι, διχοστασίαι, κτύποι, κλωσμός ἀπαιδευτῶν, ἐξουσιῶν ζέσις, ἴκρια, ξεσμοί, λαμπάδες, κρουνοὶ αἱμάτων, ἀφόρητοι ζημίαι, δημεύσεις, λύσεις δεσμῶν θείων, καταφρονήσεις νόμων, ἀδετήσεις σωφροσύνης, οἰκουμένης σχίσμα, παραφυλακαὶ γῆς καὶ θαλάσσης, ναυτικαὶ, ἰππικαὶ, πεζικαὶ μηχαναὶ εἰς ἐμποδισμόν τῶν διὰ τὴν ἀλήθειαν ἐκδημούντων).

Πῶς τοίνυν τολμῶσι λέγειν· “Θεοῦ οἰκονομία ἐκβέβληται ὁ Ἰωάννης”; Εἰπάτωσαν δέ μοι οἱ ἐξηχοῦντες ταῦτα· “Ἦπόρει ἢ παντοδύναμος τοῦ Θεοῦ σοφία, ὡς προέφη, ἀοράτῳ δυνάμει παῦσαι τὸν Ἰωάννην ἀνάξιον ὄντα ἢ πείσαι τοὺς ἀμφισβητοῦντας αὐτοῦ δίχα πολλῆς ἀνάγκης ἀρχόντων ἀπαδῶς φέρειν τὸ πρᾶγμα; Εἰ γὰρ ὁ αὐτὸς Θεὸς ἐστὶν ὁ τῷ Μωϋσεῖ συνεργήσας εἰς ἐλευθερίαν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ὑπακοήν, τοῦ Φαραῶ ἀναφανδὸν βοῶντος, ‘Οὐκ οἶδα τὸν Θεόν, καὶ τὸν Ἰσραὴλ οὐκ ἐξαποστελῶ’, πῶς τοίνυν βοηθείας δεδέηται ἐπὶ Ἰωάννου τῆς τῶν ἐπιγείων ἀρχόντων, ὡς γηράσας ἢ ὡς ἀτονήσας ἢ ὡς ἀπορήσας; Εἶτα ὁ τὰς μοιχείας τινῶν καὶ τὰς παιδεραστίας ἐτέρων καὶ γοητείας ἄλλων δημοσιεύσας, ἠπόρησεν ἔτι διελέγξαι τὸν Ἰωάννην; Ἡ ἀνάπαλι, ὁ τοῦδε τὴν γλῶσσαν συνάγῃ ὀγκώσας μετ’ ἐξομολογήσεως ἐγγράφου καὶ τὸν ἄλλον κλιμακτῆρι περιπεσεῖν συγχωρήσας θανατηφόρῳ ἢ

69. Ψαλμ. 103, 24.

70. Ἐξ. 5, 2.

Ἄφου ὁμως ἀκολούθησαν τόσο πολλά ἔργα ἀνάξια τοῦ Σωτήρα (καί αὐτός δέν καθαιρέθηκε, ἀλλ' ἐξορίσθηκε) εἶναι ὀλοφάνερο πῶς ἡ σκηνοθεσία εἶναι τοῦ διαβόλου, πού μέ τή διδασκαλία τοῦ Ἰωάννη διαλυόταν ἡ βασιλεία του. Ξέρω ἐγώ ὅτι ὁ Ἰωάννης καθαίρεσε δίκαια ἔξι ἐπισκόπους, σάν ἀγοραστῆς τοῦ ιερατικοῦ ἀξιώματος, γιά τούς ὁποίους εἶπα προηγουμένως. Ποιός δάκρυσε; τίνος οἱ μύτες ἔσταξαν αἷμα; ποιά ἀράχνη σχίσθηκε; καί ποιός βγήκε ἔξω ἀπό τό σπίτι του; καί ποιός πλήρωσε ἕναν ὀβολό; Ποιός ἀγύρτης τῆς Ἀσίας ἢ τεχνίτης ἢ γεωργός ἢ σκυτοτόμος ἢ πολίτης δέ χάρηκε αὐτό πού ἔγινε μέ παράβαση τῶν ιερῶν νόμων, ἐπευφημώντας, «Πόσο μεγάλα εἶναι τά ἔργα σου, Κύριε! ὅλα τά ἔκανες μέ σοφία»⁶⁹; (γιατί ὅπου ἐργάζεται ὁ Θεός, ὅλα γίνονται μέ σοφία, ἐνῶ ὅπου ἐργάζεται ὁ δαίμονας πού μισεῖ τό καλό, ὅμοια γίνονται ὅλα χωρίς σοφία. Καί ἀκολουθοῦν στήν ἔλλειψη σοφίας ἀλλόκοτα πράγματα· φθόνοι, φόνοι, φιλονικία, ζῆλος, θυμοί, φατρίες, διαφωνίες, θόρυβοι, φωνές ἀπαιδευτων, ἐπιθυμία ἐξουσιῶν, ἰκριώματα, γδαρσίματα τοῦ σώματος, λαμπάδες, ποταμοί αἱμάτων, ἀνυπόφορες τιμωρίες, δημεύσεις περιουσιῶν, καταλύσεις θείων θεσμῶν, περιφρονήσεις νόμων, παραβιάσεις τῆς ἐγκράτειας, σχίσμα τῆς οἰκουμένης, φρουρές στή γῆ καί στή θάλασσα, ναυτικές, ἰππικές, πεζικές ἐπινοήσεις γιά νά ἐμποδίσουν αὐτοῦς πού πεθαίνουν γιά τήν ἀλήθεια).

Πῶς λοιπόν τολμοῦν νά λέγουν, «Μέ τήν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ ἔχει ἐξορισθεῖ ὁ Ἰωάννης»; Ἄς μοῦ ποῦν ὁμως ὅσοι φωνάζουν αὐτά· «Δέν μποροῦσε ἡ παντοδύναμη σοφία τοῦ Θεοῦ (ὅπως εἶπα προηγουμένως) μέ ἀόρατη δύναμη νά σταματήσει τόν Ἰωάννη, ἐάν ἦταν ἀνάξιος, ἢ νά πείσει ὅσους διαφωνοῦσαν μαζί του χωρίς πολύ ἐξανασκασμό τῶν ἀρχόντων νά ὑποφέρουν χωρίς πάθος τό πράγμα αὐτό; Ἐάν πραγματι εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός πού βοήθησε τό Μωυσῆ στήν ἀπελευθέρωση καί ὑπακοή τοῦ Ἰσραήλ, ὅταν ὁ Φαραώ ὀλοφάνερα φώναζε δυνατά, Ἄδ γνωρίζω τό Θεό καί δέ θ' ἀφήσω ἐλεύθερο τό Ἰσραήλ»⁷⁰, πῶς λοιπόν στήν περίπτωσι τοῦ Ἰωάννη ἔχει ἀνάγκη ἀπό τή βοήθεια τῶν ἐπίγειων ἀρχόντων, σάν νά γέρασε ἢ σάν νά μήν ἔχει δυνάμεις ἢ σάν νά μήν μπορεῖ; Ἐπειτα ἐκεῖνος πού φανέρωσε τίς μοιχεῖες μερικῶν καί τίς παιδευαστίες ἄλλων καί τίς μαγεῖες ἄλλων, δέν ἔχει τόν τρόπο πιά νά ἐλέγξει τόν Ἰωάννη; Ἡ ἀντίθετα, ἐκεῖνος πού μέ συνάχι ἐξόγκωσε τή γλώσσα τοῦ ἐνός καί ἔκαμε γραπτή ἐξομολόγησι καί ἄφησε τόν

ταριχεύσας τόνδε μετὰ γενέσεως σκωλήκων ἄφρων· ἐπὶ κλίνης ἐνιαυτὸν παρ' ὀλίγον ὄλον ἢ ὁ τὰς ἀπηρημένας ἐκδειματώσεις ἐπαγαγὼν ἐτέρῳ μετὰ τῆς συντροφου ποδάγρας ἢ ὁ τὰ σκέλη πρήσας οὐ ἐβουλήθη ἢ ὁ τόνδε δυσώδει

5 θανάτῳ ἀναρπάσας θάπτον, ὃν Ἰσασι πάντες, ἠτόνησεν ἐπὶ Ἰωάννου, ὡς φατε, ἱεροσύλου ὄντος, ἐν τι τούτων ἐνεργῆσαι, ἀλλ' ἐδεήθη τοῦ καὶ τοῦ, ἵνα ἀτιμάσας ἐξώσῃ τὸν Ἰωάννην, πλεον αὐτὸν ἐκ τούτου δοξάσας;”

Ἀπατῶνται τοίνυν μὴ τὴν ἐντολήν τοῦ λόγου εἰδότες .

10 Ἱεροσούλος γὰρ κυρίως οὐχ ὁ χρυσὸν ἢ ἄργυρον ἢ τὰ σηρῶν νήματα, σπητῶν θρώματα, πτωχοῖς διανείμας, ἀλλ' ὁ ἀργυρίῳ καὶ κολακείᾳ καὶ τραπέξῃ ἀπεμπολῶν τὰ δόγματα καὶ τοὺς δεσμοὺς τοῦ Σωτῆρος· ἐπειτα ὀλυμαινόμενος ἱερὸν ἄνδρα, θίῳ καὶ λόγῳ κεκοσμημένον, δι' οὗ ὁ Σωτῆρ, ὡς διὰ κρατήρος

15 ἢ κειμηλίου, ἐλογοπότει τοῖς ἐρασταῖς τοῦ λόγου τὰ πρόσφορα τῆς σωτηρίας. Λεγέσθωσαν τοίνυν ἱεροσούλοι οὗτοι, οἱ συλαγωγῆσαντες τὴν ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, τοιούτων στερήσαντες διδασκάλων καὶ πωλοῦντες ἀργυρίῳ τὰς χειροτονίας, οὓς ἤδη μετελεύσεται ἡ θεία δίκη εἰς ἐπανόρθωσιν τῆς αὐτῶν

20 κακοπραγίας. Εἰ γὰρ οἱ τὸν Μωϋσέως παραχαράξαντες νόμον διὰ τῆς ἄγαν ἀπροσεξίας φραγελλίῳ ἐκβέβληνται τοῦ νεῶ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος, καὶ τοῦτο σχοινίου, ὡς ἐνδον τὰς περιστερὰς πωλοῦντες, τί πείσονται ἄρα οἱ καπηλεύοντες τῆς Νέας Διαθήκης τὴν ἱερατείαν, ἢ τὸ “ῥάβδῳ σιδηρᾷ” συντριβῆναι

25 ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπίμενος, καθὼς ὁ ἀπόστολος λέγει· “Ἀδετήσας τις νόμον Μωϋσέως χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσιν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποδνήσκει», πόσω, δοκεῖτε, χεῖρονος ἀξιοθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἠγησάμενος ἐν ᾧ ἠγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς

30 χάριτος ἐνυθρίσας; Οἶδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα· “Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος”. “Φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος”.

71. Ὁ Παλλάδιος ἴσως ἀναφέρεται στό Ἐξ. 19, 30 καὶ 26, 2.

72. Βλ. Ἰω. 2, 13-16.

73. Ἀποκ. 19, 15.

74. Ἐβρ. 10, 28-31.

ἄλλο νά πέσει σέ θανατηφόρο σκαλοπάτι ἢ διατήρησε αὐτόν μαζί μέ τή δημιουργία σκουληκιῶν ἄφωνο στό κρεβάτι του σχεδόν ἕναν ὀλόκληρο χρόνο ἢ ἐκεῖνος πού προκάλεσε στόν ἄλλο τρομακτικές κραυγές μαζί μέ τήν ποδάγρα πού τίς συνοδεύει ἢ ἐκεῖνος πού ἐπρηξε τά πόδια αὐτοῦ πού θέλησε ἢ ἐκεῖνος πού ἄρπαξε γρηγορότερα αὐτόν μέ βρωμερό θάνατο, πού γνωρίζουν ὅλοι, ἔχασε τή δύναμή του στήν περίπτωση τοῦ Ἰωάννη (ὅπως λέγετε), ἄν καί ἦταν ιερόσυλος, νά πράξει κάτι ἀπ' αὐτά, ἀλλά χρειάσθηκε αὐτόν καί αὐτόν γιά νά ἐξορίσει τόν Ἰωάννη ἀφοῦ τόν ἀτίμασε, δοξάζοντάς τον περισσότερο ἀπ' αὐτό;».

Ἀπατῶνται λοιπόν, ἐπειδή δέ γνωρίζουν τήν ἐντολή τοῦ λόγου. Γιατί ιερόσυλος κυρίως δέν εἶναι ἐκεῖνος πού μοίρασε στούς φτωχοῦς χρυσάφι ἢ ἀσήμι ἢ τά μεταξωτά νήματα, τίς τροφές τῶν σκόρων, ἀλλ' ἐκεῖνος πού μέ χρήματα καί κολακειές καί τραπέζια πουλεῖ τίς διδασκαλίες καί τούς θεσμούς τοῦ Σωτήρα· ἔπειτα ἐκεῖνος πού κακοποιεῖ ἱερό ἄνδρα, στολισμένο μ' ἐνάρετη ζωή καί λόγο, μέ τόν ὅποιο ὁ Σωτήρας, σάν μέ κρατήρα ἢ κύπελλο, πότιζε σ' ἐκείνους πού ἀγαποῦσαν τό κήρυγμα τά χρήσιμα γιά τή σωτηρία τους. Ἄς λέγονται λοιπόν ιερόσυλοι αὐτοί, οἱ ὅποιοι λεηλάτησαν τήν ἀποστολική ἐκκλησία, ἀφοῦ τῆς στέρησαν τέτοιους διδασκάλους καί πουλοῦν μέ χρήματα τίς χειροτονίες, τούς ὁποίους τώρα θά τιμωρήσει ἡ θεία δίκη γιά ἐπανόρθωση τῆς κακῆς τους πράξης. Ἐάν λοιπόν ἐκεῖνοι, πού παραποίησαν τό Μωσαϊκό νόμο⁷¹ μέ τήν ὑπερβολική τους ἀπερισκεψία, διώχθηκαν ἀπό τό Σωτήρα, μέσα ἀπό τό ναό μέ μαστίγιο, πού ἦταν ἀπό σχοινί, ἐπειδή πουλοῦσαν μέσα στό ναό τά περιστέρια⁷², τί θά πάθουν ἐπομένως ἐκεῖνοι πού ἐκμεταλλεύονται τήν ἱερωσύνη τῆς Νέας Διαθήκης, παρά νά συντριβοῦν «μέ σιδερένιο ραβδί»⁷³ ἀπό τόν ἀρχιποιμένα; καθώς ὁ ἀπόστολος λέγει· «Ὅταν κανεῖς παραβῆι τό Μωσαϊκό νόμο μπροστά σέ δύο ἢ τρεῖς μάρτυρες, αὐτός θανατώνεται χωρίς ἐπιείκεια. Μέ πόσο χειρότερη τιμωρία, νομίζετε, θά τιμωρηθεῖ ἐκεῖνος πού περιφρόνησε τόν Υἱό τοῦ Θεοῦ καί θεώρησε σάν συνηθισμένο τό αἷμα τῆς Νέας Διαθήκης, μέ τό ὅποιο καί ὁ ἴδιος ἀγιάσθηκε, καί πρόσβαλε τό Πνεῦμα τῆς χάριτος; Γιατί γνωρίζουμε αὐτόν πού εἶπε· Ἐδικό μου δικαίωμα εἶναι ἡ ἐκδίκηση, ἐγώ θά κάμω τήν ἀνταπόδοση», λέγει Κύριος. Καί εἶναι φοβερό νά πέσει κανεῖς στά χέρια τοῦ Θεοῦ πού ζεῖ πάντοτε»⁷⁴.

Ὁ δὲ τὸν ὄσιον τοῦτον καὶ ἅγιον ποιμένα καὶ τῆς
δικαιοσύνης φωστῆρα δοξάσας Θεός, δῶη ἡμῖν μέρος καὶ
κλήρον εὐρεῖν σὺν αὐτῷ ἐν τῇ φοβερᾷ αὐτοῦ τῆς δικαιοκρι-
σίας ἡμέρᾳ· ᾧ πρέπει δόξα, τιμὴ, μεγαλωσύνη, καὶ μεγαλο-
5 πρέπεια τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ
αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ
ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΛΕΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,
ΠΡΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΝ, ΔΙΑΚΟΝΟΝ ΡΩΜΗΣ,
ΠΕΡΙ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΡΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΑΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ·
ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ,
ΤΕΤΕΛΕΣΤΑΙ.

Ὁ Θεός ὅμως πού δόξασε τόν ὄσιο αὐτόν καί ἅγιο ποιμένα καί διδάσκαλο τῆς δικαιοσύνης, εἶθε νά δώσει σέ μᾶς νά βροῦμε μέρος καί κλῆρο μαζί μ' αὐτόν κατά τή φοβερή ἡμέρα τῆς δίκαιας κρίσης του. Στό Θεό ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ τιμή ἡ μεγαλωσύνη καί ἡ μεγαλοπρέπεια στόν Πατέρα καί τόν Υἱό καί τό " Ἅγιο Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε, καί στούς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ
ΤΟΥ ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΛΕΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΠΡΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟ, ΔΙΑΚΟΝΟ ΡΩΜΗΣ
ΠΕΡΙ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΑΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΙΩΑΝΝΗ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΧΕΙ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ

ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΑΣΑΦΕΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΕΙΩΝ

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΤΟΥ ΧΡΗΣΙΜΩΣ ΤΑΣ ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΚΑΙ ΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΠΤΩΣΕΩΣ ΙΟΥΔΑΙΩΝ
ΠΡΟΦΗΤΕΙΑΣ ΑΣΑΦΕΙΣ ΕΙΝΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ Α

1. Προφητικὴν σήμερον ὑμῖν παραδεῖναι θούλομαι τράπε-
ζαν καὶ πρὸς τὸ πέλαγος τῆς Ἑσᾶτου σοφίας ἐπαφεῖναι τὸν
λόγον παρασκευάζομαι. Ἄλλὰ τί πάθω; Ὀκνῶ καὶ δέδοικα,
μή ποτε τὸν λιμένα ἐξελθόντες, καὶ πρὸς τὸ βάθος καταντή-
5 σαντες τῶν προφητικῶν νοημάτων, ἰλιγγιάσωμεν, ὅπερ πά-
σχουσιν οἱ τῶν πλωτῆρων ἀήθεις. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, ἐπειδὴν τὴν
γῆν ἀφέντες ἐξ ἑκατέρου μέρους τῆς νηὸς πέλαγος ἴδωσι, καὶ
οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἢ θάλατταν καὶ οὐρανόν, σκοτοδίνῳ
κατέχονται, καὶ περιφέρεσθαι τὸ πλοῖον αὐτοῖς κύκλῳ νομί-
10 ζουσι μετὰ τῆς θαλάττης. Ἄλλ' οὐ παρὰ τὴν φύσιν τῆς
θαλάττης, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν πλεόντων οἱ ἰλιγγοὶ
γίνονται· ἕτεροι γοῦν τῶν ναυτῶν γυμνοῖς τοῖς σώμασι
κυθιστῶσι κατὰ τῶν κυμάτων, καὶ οὐδὲν πάσχουσι τοιοῦτον,
ἀλλὰ πρὸς τὸ βάθος καταβάντες αὐτὸ, τῶν ἐν ἐδάφει
15 διαιτωμένων ἀσφαλέστερον διατρίβουσι, καὶ τῷ στόματι, καὶ
τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ παντὶ τῷ σώματι δεχόμενοι τὴν ἄλμην, οὐ
δυσχεραίνουσι.

Τοσοῦτόν ἐστι μελέτη καλόν, τοιοῦτόν ἐστιν ἀπειρία
κακόν· οὕτως αὕτη καὶ τῶν φοβερῶν καταφρονεῖν πείθει,
20 ἐκείνη δὲ καὶ τὰ ἀσφαλῆ ὑποπτεύειν καὶ δεδοικέναι παρα-
σκευάζει. Οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ὑψηλῶν τῶν ἰκρίων καθήμενοι τῆς
νηὸς, καὶ πρὸς τὴν θέαν ἰλιγγιῶσιν, οἱ δὲ οὐδὲ ἐν μέσοις
θορυβοῦνται τοῖς κύμασι. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας γίνεται
τῆς ἡμετέρας· καὶ γὰρ καὶ ταύτην πολλάκις καταλαμβάνει

ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΟΤΙ ΣΚΟΠΙΜΑ ΕΙΝΑΙ ΑΣΑΦΕΙΣ ΟΙ ΠΡΟΦΗΤΕΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΝΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

ΟΜΙΛΙΑ Α΄

1. Θέλω νά σᾶς παραθέσω σήμερα προφητικό τραπέζι καί ἐτοιμάζομαι ν' ἀφήσω τό λόγο στό πέλαγος τῆς σοφίας τοῦ Ἡσαΐα. Ἄλλά τί νά κάνω; Διστάζω καί φοβάμαι, μήπως κάποτε, ὅταν βγοῦμε ἀπό τό λιμάνι καί φθάσουμε στό βάθος τῶν προφητικῶν νοημάτων, μᾶς πιάσει ὁ Ἰλιγγοσ, πράγμα πού παθαίνουν οἱ ἀσυνήθιστοι στά ταξίδια μέ πλοῖο. Γιατί καί αὐτοί, ὅταν ἀφήσουν τήν ξηρά καί ἀπό κάθε πλευρά τοῦ πλοίου δοῦν θάλασσα, καί τίποτε ἄλλο, τοὺς πιάνει ὁ Ἰλιγγοσ καί νομίζουν πῶς τό πλοῖο γυρίζει γύρω ἀπ' αὐτούς μαζί μέ τή θάλασσα. Ὅμως οἱ Ἰλιγγοί δέ γίνονται ἀπό τή φύση τῆς θάλασσας, ἀλλά ἀπό τήν ἔλλειψη πείρας αὐτῶν πού ταξιδεύουν. Βέβαια, ἄλλοι ναῦτες μέ γυμνά τά σώματά τους ἐκτελοῦν ἀκροβατικά γυμνάσματα μέσα στά κύματα, καί δέν παθαίνουν τίποτε τέτοιο, ἀλλά κατεβαίνουν σέ μεγάλο βάθος καί ζοῦν μέ μεγαλύτερη ἀσφάλεια ἀπ' αὐτούς πού μένουν στήν ξηρά, καί μολονότι δέχονται τήν ἀρμύρα μέ τό στόμα καί μέ τά μάτια καί μ' ὄλο τό σῶμα τους, δέ δυσανασχετοῦν καθόλου.

Τόσο μεγάλο καλό εἶναι ἡ ἀσκησι καί τόσο κακό ἡ ἔλλειψη πείρας. Ἐτσι ἡ ἀσκησι σέ πείθει νά περιφρονεῖς καί τά φοβερά πράγματα, ἐνῶ ἡ ἔλλειψη πείρας σέ κάνει νά ὑποπτεῦσαι καί νά φοβᾶσαι καί τά πιό ἀκίνδυνα. Γιατί οἱ ἀπειροί, καί ἂν ἀκόμη κάθονται στά ψηλά καθίσματα τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου, παθαίνουν Ἰλιγγο καί μόνο ὅταν κυττάξουν τή θάλασσα, ἐνῶ οἱ ἐμπειροί δέν τά χάνουν οὔτε καί ὅταν βρεθοῦν ἀνάμεσα στά κύματα. Αὐτό γίνεται καί στή δική μας ψυχή. Γιατί καί αὐτήν πολλές φορές τήν κυριεύουν τά

κύματα παδῶν τῶν θαλαττίων ἀγριώτερα, οἷον ζάλη θυμοῦ
 κάτωθεν στρέφουσα τὴν καρδίαν, πνεύματα ἐπιθυμίας πονη-
 ρᾶς πολλὴν ἐμποιοῦντα τῇ διανοίᾳ τὴν σύγχυσιν. Ἄλλ' ὁ μὲν
 ἀπειρος καὶ ἀμελέτητος, ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος τῆς ὀργῆς,
 5 εὐθὲς δορυβεῖται, ταράττεται, κλονεῖται, περιορᾷ γινομένην
 ὑποβρύχιον τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῶν παδῶν, καὶ ναυάγιον ὑπομέ-
 νουσαν, ὁ δὲ ἐμπειρος καὶ μεμελετηκῶς τὰ τοιαῦτα φέρειν
 γενναίως, καθάπερ κυβερνήτην ἐπὶ τῶν οἰάκων, οὕτω τὸν
 λογισμὸν ἐπάνω τῶν παδῶν καθίσας, οὐ πρότερον ἀφίσταται
 10 πάντα ποιῶν, ἕως ἂν κατευθύνῃ τὸ σκάφος πρὸς τὸν εὐδιον
 τῆς φιλοσοφίας λιμένα.

Ὅπερ οὖν ἐπὶ τῆς θαλάττης γίνεται, καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας
 συμβαίνει, τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἐξηγήσει τῶν Γραφῶν συμπύπτει
 ἀνάγκη δορυβεῖσθαι, ταράττεσθαι, ἐπειδὴν ἐξέλθωμεν εἰς τὸ
 15 πέλαγος, οὐκ ἐπειδὴ τὸ πέλαγος φοβερόν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς
 οἱ πλείοντες ἀπειροί. Ὅτι γὰρ ἔστιν, εὐκόλον φύσει λόγον
 ὄντα, δύσκολον γενέσθαι παρὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἀκουόντων,
 Παῦλον ὑμῖν παραστήσομαι μάρτυρα. Εἰπὼν γὰρ ὅτι Χριστὸς
 ἐγένετο ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, καὶ ζητῶν τίς
 20 ἔστιν ὁ Μελχισεδέκ, ἐπήγαγε· “Περὶ οὐ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ
 δυσερμῆνευτος”. Τί λέγεις, ὦ μακάριε Παῦλε; Δυσερμῆνευτος
 σοὶ τῷ πνευματικῇ ἔχοντι σοφίαν, τῷ τὰ ἀπόρρητα ῥήματα
 ἀκούσαντι, τῷ πρὸς τρίτον ἀρπαγέντι οὐρανόν; Εἰ σοὶ δυσερ-
 μῆνευτος, τίνι καταληπτὸς; Ἐμοί, φησί, δυσερμῆνευτος, οὐ
 25 παρὰ τὴν οἰκείαν δυσκολίαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν
 ἀκουόντων. Εἰπὼν γὰρ, “Δυσερμῆνευτος”, ἐπήγαγεν· “Ἐπει-
 δὴ νωθροὶ γεγόνατε γαῖς ἀκοαῖς”. Ὅρᾳς ὅτι οὐχ ἡ φύσις τοῦ
 λόγου, ἀλλ' ἡ ἀπειρία τῶν ἀκουόντων δύσκολον τὸν οὐ
 δύσκολον ἐποίησεν;

30 Οὐ μόνον δὲ δύσκολον, ἀλλὰ καὶ πολὺν ποιεῖ τὸν βραχὺν ἢ
 αὐτὴ αἰτία· διόπερ οὐχὶ δυσερμῆνευτον ἔφησεν εἶναι μόνον,
 ἀλλὰ καὶ πολὺν, καὶ τοῦ μήκους, καὶ τῆς δυσκολίας ἀναθεῖς
 τὴν αἰτίαν τῇ νωθρότητι τῆς ἀκοῆς. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν
 ἀρῶστούτων οὐκ ἀναγκαῖον σύντομον καὶ ἐσχεδιασμένην
 35 παραδεῖναι τράπεζαν, ἀλλὰ δεῖ παρασκευάσαι τὰ σιτία
 διάφορα, ἵνα ἂν τοῦτο ὁ κάμνων μὴ βοληθῇ μεταλαβεῖν, τὸ

1. Ἐβρ. 5, 11.

2. Βλ. Β' Κορ. 12, 1-10.

κύματα τῶν παθῶν, πού εἶναι πιό ἄγρια ἀπό τά θαλασσινά, ὅπως ἡ ζάλη τῆς ὀργῆς πού κάνει ἄνω κάτω τήν καρδιά, οἱ ἄνεμοι τῆς πονηρῆς ἐπιθυμίας πού προκαλοῦν μεγάλη σύγχυση στό νοῦ. ' Ἄλλ' ὁ ἄπειρος καί ἐκεῖνος πού δέν εἶναι ἐξασκημένος ὅταν ἀρχίζει ἡ τρικυμία τῆς ὀργῆς, ἀμέσως τά χάνει, ταράζεται, συγκλονίζεται, ἀνέχεται νά καταποντίζεται ἡ ψυχὴ του ἀπό τά πάθη καί νά ὑπομένει τό βύθισμά της, ἐνῶ ὁ ἐμπειρος καί ἐξασκημένος ὑπομένει τά παρόμοια μέ γενναιότητα, καί ἀφοῦ βάλει τή σκέψη του ἐπάνω στά πάθη, ὅπως εἶναι ὁ κυβερνήτης ἐπάνω στό τιμόνι, δέ σταματᾶ νά κάνει τά πάντα, προτοῦ νά ὀδηγήσει τό σκάφος στό ἥσυχο λιμάνι τῆς πίστεως.

Αὐτό λοιπόν πού γίνεται στή θάλασσα καί στήν ψυχὴ μας, τό ἴδιο ἀκριβῶς συμβαίνει καί στήν ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν. ' Ἀναγκαστικά τά χάνουμε, ταραζόμαστε, ὅταν βγοῦμε στό πέλαγος, ὄχι γιατί τό πέλαγος εἶναι φοβερό, ἀλλά γιατί ἐμεῖς πού ταξιδεύουμε εἴμαστε ἄπειροι. " Ὅτι λοιπόν εἶναι δυνατό, ἐνῶ ἀπό τή φύση του ὁ λόγος εἶναι εὐκόλος, νά γίνει δύσκολος ἀπό τήν ἀπειρία τῶν ἀκροατῶν, θά σᾶς παρουσιάσω μάρτυρα τόν Παῦλο. Γιατί, ἀφοῦ εἶπε ὅτι ὁ Χριστός ἐγινε ἀρχιερέας σύμφωνα μέ τήν τάξη Μελχισεδέκ καί προσπαθοῦσε νά ἐξηγήσει ποιός εἶναι ὁ Μελχισεδέκ, πρόσθεσε· «Γι' αὐτόν μποροῦμε νά πούμε πολλά, πού δύσκολα ἐρμηνεύονται»¹. Τί λές, μακάριε Παῦλε; Εἶναι δύσκολα νά ἐρμηνευθοῦν ἀπό σένα πού ἔχεις πνευματικὴ σοφία, πού ἄκουσες τά ἀπόρρητα λόγια, πού ἀνέβηκες στόν τρίτο οὐρανό²; ' Ἐάν σέ σένα εἶναι δυσκολοκατανόητος, σέ ποιόν εἶναι κατανοητός; ' Ἀπό μένα, λέγει, εἶναι δύσκολο νά ἐρμηνευθεῖ, ὄχι ἀπό δική του δυσκολία, ἀλλά ἀπό τήν ἀδυναμία τῶν ἀκροατῶν. Γιατί, ἀφοῦ εἶπε, «Εἶναι δύσκολο νά ἐρμηνευθοῦν», πρόσθεσε· «Γιατί ἔχετε γίνει βραδυκίνητοι στό νά ἀκοῦτε μέ τά αὐτιά τῆς ψυχῆς σας». Βλέπεις ὅτι ὄχι ἡ φύση τοῦ λόγου, ἀλλ' ἡ ἀπειρία τῶν ἀκροατῶν ἔκαμε δύσκολο τό λόγο πού ὁμως δέν ἦταν δύσκολος;

Καί ὄχι μόνο δύσκολο, ἀλλά καί μακραίνει τό μικρὸ λόγο ἡ ἴδια αἰτία. Γι' αὐτό ἀκριβῶς δέν εἶπε μόνο ὅτι δύσκολα ἐρμηνεύονται, ἀλλά καί ὅτι θά πεῖ πολλά, δικαιολογώντας καί τά πολλά λόγια καί τή δυσκολία τους ἀπό τήν ἀδιαφορία τῶν ἀκροατῶν. Γιατί, ὅπως ἀκριβῶς στοὺς ἄρρωστους δέν εἶναι ἀπαραίτητο νά τοὺς παραθέσουμε τραπέζι μέ λίγα καί ἀκατάλληλα φαγητά, ἀλλά πρέπει νά τοὺς ἐτοιμάσουμε διαφορετικὰ φαγητά, ὥστε, ἂν κάποιος δέ θελήσει νά τό φάγει ὁ ἄρρωστος, νά πάρει τό ἄλλο, καί ἂν καί αὐτό δέν τό ἀγγίξει. νά φάγει

ἕτερον λάβη· κἄν ἐκεῖνο μὴ προσίηται, τὸ ἄλλο δέξηται· κἄν
 τοῦτο διακρούσηται, ἐπιλάβηται θατέρου, καὶ τῇ ποικιλίᾳ τῶν
 βρωμάτων τὴν δυσκολίαν νικῆσωμεν, καὶ τῷ πολυτρόπῳ τῆς
 τραπέζης τὸ δυσάρεστον τῆς γνώμης θεραπεύσωμεν, οὕτω
 5 πολλάκις καὶ ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἐσιτιάσεως χρῆ ποιεῖν.
 Ὅταν ἀσθενεῖς ὦμεν, πολὺν παρασκευάσασθαι χρῆ τὸν λόγον
 καὶ ποικίλον, παραβολὰς καὶ παραδείγματα ἔχοντα, κατα-
 σκευὰς, καὶ περιόδους, καὶ ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα, ἵνα ἐκ
 πάντων ῥαδία γένηται ἡμῖν τῶν συμφερόντων ἢ αἵρεσις. Πλὴν
 10 ἄλλ' εἰ καὶ πολὺς ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος, οὐκ ἀπεστέρη-
 σεν αὐτοὺς τῆς διδασκαλίας τοῦ Μελχισεδέκ· τῷ μὲν γὰρ
 εἶπεῖν, "Πολὺς καὶ δυσερμήνευτος", ἀναστήσας αὐτῶν τὴν
 σπουδὴν, ἵνα προθυμότεροι γένωνται περὶ τὴν ἀκρόασιν, τῷ
 δὲ παρασχεῖν τὴν τράπεζαν, χαρισάμενος αὐτῶν τῇ ἐπιθυμίᾳ.
 15 2. Τοῦτο δὲ καὶ ἡμεῖς ποιήσωμεν· εἰ καὶ ἀπειρον τὸ
 πέλαγος τῶν προφητῶν, καὶ πολλὰ ἐκεῖ τὰ βάθη, κατατολμή-
 σωμεν τῆς θαλάττης κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν· μᾶλλον δὲ μὴ
 κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἄνωθεν δεδομένην
 ἡμῖν χάριν, οὐ διὰ τὴν ἡμετέραν παρῥησίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν
 20 ὑμετέραν ὠφέλειαν κατατολμήσωμεν τῆς θαλάττης, κἄν τοῦτω
 Παῦλον μιμούμενοι. Ὅτι γὰρ οὐκ ἀπεστέρησεν αὐτοὺς τοῦ
 λόγου τοῦ κατὰ τὸν Μελχισεδέκ, ἄκουσον τῶν ἑξῆς. Εἰπὼν
 γοῦν, "Περὶ οὐ πολὺς ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος", ἐπήγαγεν·
 "Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδέκ, βασιλεὺς δικαιοσύνης· ἔπειτα δὲ
 25 καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὃ ἐστὶ βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ,
 ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος
 ἔχων· ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ μένει ἱερεὺς εἰς τὸ
 διηνεκές". Ἄρα οὐκ ἐτάραξεν ὑμῶν τὰς ἀκοὰς περὶ ἀνθρώ-
 που διαλεγόμενος ὁ Παῦλος καὶ λέγων, "Ἀπάτωρ, ἀμήτωρ";
 30 Καὶ τί λέγω, περὶ ἀνθρώπου; Εἰ γὰρ περὶ τοῦ Χριστοῦ
 λέγοιτο τοῦτο, οὐκ ἂν πολλὴν καὶ οὕτως ἡμῖν παρέχοι ζήτησιν;
 Εἰ γὰρ ἀπάτωρ, πῶς Υἱός; εἰ ἀπάτωρ, πῶς Μονογενής; Ὁ γὰρ
 υἱὸς ὀφείλει πατέρα ἔχειν, ἐπεὶ οὐκ ἂν εἴη υἱὸς. Ἀλλὰ καὶ
 ἀπάτωρ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀμήτωρ. Πῶς; Ἀπάτωρ τὴν
 35 κάτω γέννησιν, ἀμήτωρ τὴν ἄνω· οὔτε γὰρ ἐπὶ γῆς ἔσχε πατέρα,
 οὔτε ἐν οὐρανῷ μητέρα. "Ἀγενεαλόγητος". Ἀκουέτωσαν οἱ
 τὴν οὐσίαν αὐτοῦ πολυπραγμονοῦντες· καίτοι τινὲς νομίζου-

τό άλλο, καί ἄν καί αὐτό δέν τό πλησιάσει, νά πιάσει τό άλλο, γιά νά νικήσουμε τή δυσκολία μέ τήν ποικιλία τῶν φαγητῶν καί νά ικανοποιήσουμε τή δυσκολία στίς προτιμήσεις μέ τό πλούσιο τραπέζι, ἔτσι πρέπει νά κάνουμε πολλές φορές καί στό πνευματικό συμπόσιο. "Όταν εἶμαστε ἀδύναμοι, πρέπει νά ἐτοιμάσουμε λόγο μεγάλο καί πολύμορφο, πού νά ἔχει παραβολές καί παραδείγματα, ἐπινοήσεις καί νοήματα, καί πολλά ἄλλα παρόμοια, γιά νά διαλέξουμε εὐκολα αὐτά πού μᾶς συμφέρουν. ' Ἄλλ' ὁμως ἄν καί ὁ λόγος ἦταν μέγας καί δύσκολα ἐρμηνεύεται, δέν τούς στέρησε τή διδασκαλία γιά τό Μελχισεδέκ. Γιατί μέ τό νά πει, «Μεγάλος καί δύσκολα ἐρμηνευόμενος», τούς προκάλεσε τό ἐνδιαφέρον τους, γιά νά γίνουν πιό πρόθυμοι στήν ἀκρόαση τοῦ λόγου, ἐνώ μέ τό νά παραθέσει τό τραπέζι, παραδόθηκε στήν ἐπιθυμία τους.

2. Αὐτό λοιπόν ἄς κάνουμε καί ἐμεῖς. " Ἄν καί εἶναι ἄπειρο τό πέλαγος τῶν προφητῶν, καί ὑπάρχουν ἐκεῖ πολλά βᾶθη, ἄς τολμήσουμε νά πλησιάσουμε τή θάλασσα σύμφωνα μέ τή δική μας δύναμη, ἢ καλύτερα, ὄχι σύμφωνα μέ τή δική μας δύναμη, ἀλλά σύμφωνα μέ τή χάρη πού μᾶς δίνει ὁ Θεός, ἄς τολμήσουμε λοιπόν νά πλησιάσουμε τή θάλασσα, ὄχι γιά τό δικό μας θάρρος, ἀλλά γιά τή δική σας ὠφέλεια, καί νά μιμηθοῦμε τουλάχιστο σ' αὐτό τόν Παῦλο. " Ὅτι λοιπόν δέν τούς στέρησε τή διδασκαλία τή σχετική μέ τό Μελχισεδέκ, ἄκουσε καί τά ἐπόμενα. ' Ἀφοῦ εἶπε, «Γιά τόν ὁποῖο ἔχουμε νά ποῦμε πολλά, πού δύσκολα ἐρμηνεύονται», πρόσθεσε: «Γιατί αὐτός ὁ Μελχισεδέκ, εἶναι βασιλιάς τῆς δικαιοσύνης· καί ἔπειτα βασιλιάς Σαλήμ, πού σημαίνει βασιλιάς τῆς εἰρήνης, χωρίς πατέρα, χωρίς μητέρα, χωρίς γενεαλογία, σάν νά μήν ἔχει οὔτε ἀρχή οὔτε τέλος ζωῆς, ἀλλ' ὅμοιος μέ τόν Υἱό τοῦ Θεοῦ μένει παντοτινά ἱερέας»³. " Ἄραγε δέν τάραξε τά αὐτιά σας μιλώντας ὁ Παῦλος γιά ἄνθρωπο καί λέγοντας, «χωρίς πατέρα, χωρίς μητέρα»;

Γιατί λέγω, ὅταν μιλάει γιά ἄνθρωπο; ' Ἐάν γιά τό Χριστό λεγόταν αὐτό, δέ θά μᾶς ὀδηγοῦσε καί ἔτσι σέ μεγάλη ἐρευνα; Γιατί, ἐάν εἶναι χωρίς πατέρα, πῶς εἶναι Υἱός; ἐάν εἶναι χωρίς πατέρα, πῶς εἶναι Μονογενής; Γιατί ὁ υἱός πρέπει νά ἔχει πατέρα, ἐπειδή ἀλλιῶς δέ θά ἦταν υἱός. ' Ἄλλ' ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ εἶναι καί χωρίς πατέρα, καί χωρίς μητέρα. Πῶς; Χωρίς πατέρα γεννήθηκε στή γῆ, χωρίς μητέρα στόν οὐρανό, γιατί δέν εἶχε οὔτε πατέρα ἐπάνω στή γῆ, οὔτε μητέρα ἐπάνω στόν οὐρανό. «Χωρίς γενεαλογία». " Ἄς ἀκοῦν αὐτοί πού ἐρευνοῦν νά βροῦν τήν πραγματική του φύση, ἄν καί μερικοί νομίζουν, ὅτι αὐτό τό

σιν, ὅτι τὸ “Ἀγενεαλόγητος” τοῦτο περὶ τῆς ἄνω γεννήσεως εἶρηται. Οἱ μὲν γὰρ αἰρετικοὶ οὐδὲ τοῦτο βούλονται· καὶ γὰρ καὶ ἐκείνην πολυπραγμονοῦσι καὶ περιεργάζονται· οἱ δὲ ἐπιεικέστεροι τούτων ἐκείνη μὲν παραχωροῦσιν, οὐκέτι δὲ καὶ
 5 περὶ ταύτης τῆς κάτω νομίζουσιν εἰρησθαι τὸ, “Ἀγενεαλόγητος”. Δειξώμεν οὖν ὅτι περὶ ἑκατέρας γεννήσεως τοῦτο ὁ Παῦλος εἶπε, καὶ περὶ τῆς ἄνω, καὶ περὶ τῆς κάτω· καὶ γὰρ καὶ ἐκείνη φρικτὴ, καὶ αὐτὴ μυστικωτάτη. Διὰ τοῦτο καὶ Ἡσαίας φησί, “Τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγῆσεται;”. Ἄλλὰ περὶ ἐκείνης,
 10 φησὶν, εἶπε τῆς ἄνω.

Τί οὖν ἐροῦμεν Παύλῳ, ἀμφοτέρας εἰπὸντι τὰς γεννήσεις, καὶ τότε ἐπαγαγόντι τὸ, “Ἀγενεαλόγητος”; Πρῶτερον γὰρ εἰπὼν, “Ἀπάτωρ, ἀμήτωρ”, τότε ἐπήγαγε τὸ, “Ἀγενεαλόγητος”, ἵνα μὴ μόνον κατ’ ἐκείνην τὴν γέννησιν, καθ’ ἣν ἀμήτωρ
 15 ἐστίν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ταύτην, καθ’ ἣν ἀπάτωρ ἦν, τὴν κάτω λέγω, ἀγενεαλόγητον εἶναι πιστεύσης. Διὰ τοῦτο ἀμφοτέρας δεῖς, τότε εἶπε τὸ, “Ἀγενεαλόγητος”· καὶ γὰρ καὶ αὕτη ἢ κάτω ἀκατάληπτος, ἵνα πρὸς ἐκείνην μὴδὲ παρακύψαι τολμήσωμεν. Εἰ γὰρ τὰ προπύλαια τοῦ ναοῦ οὕτω φοβερὰ καὶ ἀπρόσιτα,
 20 πῶς εἰς τὰ ἄδυτὰ τις εἰσελθεῖν ἐπιχειρήσει; “Ὅτι μὲν γὰρ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς, οἶδα, τὸ δὲ πῶς, οὐκ οἶδα. “Ὅτι ἐτέχθη ἐκ τῆς παρθένου, ἐπίσταμαι, τὸν δὲ τρόπον οὐδὲ ἐνταῦθα καταλαμβάνω. Ἐκατέρας γὰρ φύσεως ἢ γέννησις ὁμολογεῖται, καὶ ἑκατέρας ὁ τρόπος σεσίγηται. Καὶ ὥσπερ
 25 ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς παρθένου, οὐκ εἰδῶς ἐγὼ πῶς ἐκ παρθένου ἐγεννήθη, ὁμολογῶ ὅτι ἐγεννήθη, καὶ οὐκ ἀναιρῶ τὸ πρᾶγμα διὰ τὴν ἀγνοίαν τοῦ τρόπου, οὕτω καὶ σὺ ποίησον ἐπὶ τοῦ Πατρὸς· εἰ καὶ οὐκ οἶδας πῶς ἐγεννήθη, τὸ, “Ἐγεννήθη”, ὁμολόγησον.

30 Κἂν λέγῃ σοι ὁ αἰρετικὸς, Πῶς ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός; κατάσπασον αὐτοῦ τὸ φρόνημα εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰπέ πρὸς αὐτόν· Κατάβηθι ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ δεῖξον πῶς ἐγεννήθη ἐκ τῆς παρθένου, καὶ τότε ἐκεῖνα ἐρώτα. Κάτασχε αὐτόν, καὶ περίστηθι, καὶ μὴ ἀφῆς ἀποπηδῆσαι, μὴδὲ ἀναχωρῆσαι εἰς

«Χωρίς γενεαλογία» έχει είπωθει γιά τή γέννησή του ἐπάνω στόν οὐρανό. Οἱ αἱρετικοί βέβαια οὔτε αὐτό θέλουν, γιατί καί αὐτοί ἀσχολοῦνται καί καταγίνονται πολύ μέ τή γέννηση αὐτή, ἐνώ αὐτοί πού εἶναι λιγότερο αὐστηροί τήν παραδέχονται αὐτή τή γέννηση, ἀλλά δέν πιστεύουν πιά πῶς εἶπε τό «Χωρίς γενεαλογία» καί γιά τή γέννησή του κάτω στή γῆ. Ἄς δείξουμε λοιπόν ὅτι ὁ Παῦλος τό εἶπε αὐτό καί γιά τίς δύο γεννήσεις, καί γιά τή γέννησή του ἐπάνω στόν οὐρανό, καί γιά τή γέννησή του κάτω στή γῆ. Γιατί καί ἡ πρώτη προκαλεῖ δέος καί ἡ δεύτερη εἶναι πολύ μεγάλο μυστήριο. Γι' αὐτό καί ὁ Ἡσαίας λέγει: «Γιά τή γενεά του ποιός θά μπορέσει νά μιλήσει;»⁴. Ἀλλά, θά μᾶς πει κάποιος, ἐννοοῦσε τή γέννησή του στόν οὐρανό.

Τί λοιπόν θά ποῦμε στόν Παῦλο, ὁ ὁποῖος πρῶτα μίλησε καί γιά τίς δύο γεννήσεις καί ὕστερα πρόσθεσε τό «Χωρίς γενεαλογία»; Γιατί, ἀφοῦ εἶπε πρῶτα, «Εἶναι χωρίς πατέρα καί χωρίς μητέρα», τότε πρόσθεσε τό, «Χωρίς γενεαλογία», γιά νά μήν πιστέψεις ὅτι εἶναι χωρίς γενεαλογία μόνο στή γέννησή του ἐπάνω στόν οὐρανό, στήν ὁποία δέν ἔχει μητέρα, ἀλλά καί στή γέννησή του κάτω στή γῆ, στήν ὁποία δέν εἶχε πατέρα. Γι' αὐτό, ἀφοῦ ἀνέφερε καί τίς δύο γεννήσεις, τότε εἶπε τό «Χωρίς γενεαλογία», γιατί καί ἡ κάτω γέννησή του εἶναι ἀσύλληπτη μέ τό νοῦ, γιά νά μήν τολμήσουμε οὔτε νά κυττάξουμε τήν ἐπάνω γέννηση. Ἐάν λοιπόν τά προπύλαια τοῦ ναοῦ εἶναι τόσο φοβερά καί ἀπρόσιτα, πῶς θά ἐπιχειρήσει κανείς νά μπει μέσα στά ἄδυτά του; Ὅτι βέβαια γεννήθηκε ἀπό τόν Πατέρα, τό γνωρίζω· τό πῶς ὅμως, δέν τό γνωρίζω. Ὅτι γεννήθηκε ἀπό τήν Παρθένο, τό ξέρω καλά· τόν τρόπο ὅμως οὔτε ἐδῶ τόν καταλαβαίνω. Γιατί ἡ γέννηση καί τῆς μιᾶς καί τῆς ἄλλης φύσης θεωρεῖται σάν δεδομένο, ἀλλά τηρεῖται σιγή γιά τό πῶς ἐγιναν. Καί ὅπως ἐδῶ στήν περίπτωση τῆς Παρθένου, ἂν καί δέν ξέρω πῶς γεννήθηκε ἀπό τήν παρθένο, ὁμολογῶ ὅτι γεννήθηκε, καί δέν ἀμφιβάλλω γιά τό γεγονός ἐπειδή δέ γνωρίζω τόν τρόπο, ἔτσι καί ἐσύ νά κάνεις στήν περίπτωση τοῦ Πατέρα. Ἄν καί δέ γνωρίζεις πῶς γεννήθηκε, ὁμολόγησε τό «Γεννήθηκε».

Καί ἂν σοῦ λέγει ὁ αἱρετικός, «Πῶς γεννήθηκε ἀπό τόν Πατέρα ὁ Υἱός;», στρέψε τή σκέψη του στή γῆ καί πές σ' αὐτόν: «Κατέβα ἀπό τούς οὐρανούς καί δείξε μου πῶς γεννήθηκε ἀπό τήν Παρθένο, καί ἔπειτα νά ἐρωτήσεις γι' αὐτά». Κράτησέ τον καί φέρε τον σέ δύσκολη θέση καί μήν τόν ἀφήσεις νά σοῦ ξεφύγει, οὔτε νά καταφύγει στό

τὸν λαθύρινθον τῶν λογισμῶν· ἀλλὰ κάτασχε, καὶ ἀπόπνιξόν, μὴ τῇ χειρὶ, ἀλλὰ τῷ ῥήματι· μὴ δῶς αὐτῷ διαστολὰς καὶ διαφυγὰς, ἃς θούλεται. Ἐκεῖθεν θόρυβον ἐμποιοῦσι τοῖς διαλεγόμενοις, ἐπειδὴ ἡμεῖς αὐτοῖς ἀκολουθοῦμεν, καὶ οὐκ ἄγομεν ὑπὸ τοὺς νόμους τῶν θείων Γραφῶν. Περίδες τοίνυν αὐτῷ τειχίον πάντοθεν, τὰς ἀπὸ τῶν Γραφῶν μαρτυρίας, καὶ οὐδὲ χάσαι δυνήσεται. Εἰπέ πρὸς αὐτόν, Πῶς ἐγεννήθη ἐκ τῆς παρθένου; οὐκ ἀφίσταμαι οὐδὲ ἀναχωρῶ. Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔχοι τὸν τρόπον εἰπεῖν, κἄν μυρία φιλονεικῆ. Ὅταν γὰρ ὁ Θεὸς ἀποκλείσῃ, τίς ἀνοίξει λοιπόν; Πίστει παραδεκτὰ τὰ τοιαῦτα μόνῃ. Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχη, ἀλλὰ λογισμοὺς ἐπιζητεῖς, ἐρῶ πρὸς σέ, ὃ πρὸς τὸν Νικοδόμῳ ὁ Χριστός· “Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς, ἐὰν τὰ ἐπουράνια εἶπω, πιστεύσετε;”.

Περὶ τῆς ἐκ παρθένου γεννήσεως εἶπον, καὶ οὐκ οἶδας, οὐδὲ χάσαι τολμᾶς, καὶ τὸν οὐρανὸν περιεργάζῃ; Εἶδε μὲν οὖν τὸν οὐρανόν, καὶ μὴ τὸν Δεσπότην τῶν οὐρανῶν ἐπολυπραγμόνεις. “Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε”. Οὐκ εἶπεν, ‘οὐ πείθεσθε’, ἀλλ’ “Οὐ πιστεύετε”, δεικνὺς ἡμῖν, ὅτι καὶ τὰ ἐπίγεια πίστεως δεῖται. Εἰ δὲ τὰ ἐπίγεια πίστεως δεῖται, πολλῶ μᾶλλον τὰ οὐράνια. Καίτοι τότε τῷ Νικοδήμῳ περὶ τόκου διελέγετο πολὺ ἐλάττωνος· περὶ τοῦ βαπτίσματος γὰρ ὁ λόγος ἦν, καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς πνευματικῆς· ἀλλ’ ἔλεγεν, ὅτι καὶ ταῦτα πίστει ἐστὶ καταληπτὰ. Ἐπίγεια δὲ αὐτὰ ἐκάλεσεν, οὐκ ἐπειδὴ ἐπίγεια ἐστίν, ἀλλ’ ἐπειδὴ ἐν τῇ γῇ τελεῖται, καὶ τῇ συγκρίσει τῆς ἄνω γεννήσεως τῆς ἀπορόρητου καὶ πάντα ὑπερβαινούσης νοῦν, ἐπίγεια ταῦτά ἐστιν. Εἰ τοίνυν, πῶς ἀναγεννώμαι ἐκ τῶν ὑδάτων, οὐ δυνατόν εἰδέναί, ἀλλὰ πίστει μόνῃ παραδέχεσθαι δεῖ τὸ γινόμενον, καὶ τὸν τρόπον μὴ περιεργάζεσθαι, πόσης ἂν εἴη μανίας, ἐπὶ τῆς ἄνω γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ λογισμοὺς ἀνθρωπίνους κινεῖν, καὶ τρόπου γεννήσεως εὐθύνας ἀπαιτεῖν;

3. Πῶς μὲν οὖν ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ ὁ Μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἱκανῶς ἀποδέδεικται, καὶ πῶς ἀγενεαλόγητος ἐκατέραν τὴν γέννησιν· λοιπὸν δὲ πρὸς τὸ ἐπεῖγον ἀπαγάγωμεν, τὸν λόγον τὸν περὶ τοῦ Μελχισεδέκ εἰς ἑτέραν ἡμέραν

λαβύρινθο τῶν συλλογισμῶν, ἀλλά κράτησέ τον καί σφίξε τον ἀποπνικτικά, ὄχι μέ τό χέρι, ἀλλά μέ τό λόγο· μή τοῦ προσφέρεις παρανοήσεις καί διαφυγές, τίς ὁποῖες ἐπιθυμεῖ. Γι' αὐτό προκαλοῦν σύγχυση σ' αὐτούς μέ τούς ὁποίους συζητοῦν, ἐπειδή ἡμεῖς τούς ἀκολουθοῦμε καί δέν τούς φέρουμε κάτω ἀπό τούς νόμους τῶν θείων Γραφῶν. Τοποθέτησε λοιπόν γύρω του ἀπό παντοῦ τεῖχος, τίς μαρτυρίες δηλαδή ἀπό τίς Γραφές, καί δέ θά μπορέσει οὔτε τό στόμα του ν' ἀνοίξει. Πές σ' αὐτόν, 'Πῶς γεννήθηκε ἀπό τήν Παρθένο; Δέν παραιτοῦμαι ἀπ' αὐτό οὔτε ὑποχωρῶ'. 'Αλλά δέ θά μπορέσει ν' ἀπαντήσῃ, καί ἂν ἀκόμη φιλονικεῖ γιά πολλά ζητήματα. Γιατί ὅταν ὁ Θεός κλείσει τό δρόμο, ποιός θά τόν ἀνοίξει στή συνέχεια; Μέ πίστη μόνο παραδεχόμαστε τά παρόμοια. 'Εάν ὁμως δέν ὑποφέρεις αὐτό, ἀλλά ζητᾷς συλλογισμούς, θά σοῦ πῶ αὐτό, πού εἶπε ὁ Χριστός στό Νικόδημο: «'Εάν σᾶς εἶπα γιά ἐπίγεια πράγματα καί δέν τά πιστεύετε, πῶς θά πιστέψετε, ἐάν σᾶς πῶ γιά τά ἐπουράνια;»⁵

Γιά τή γέννηση ἀπό τήν Παρθένο εἶπα, καί δέ γνωρίζεις, οὔτε τολμᾷς ν' ἀνοίξεις τό στόμα σου, καί ἐξετάζεις τόν οὐρανό; Εἶθε βέβαια νά καταγινόσουν μέ τόν οὐρανό καί ὄχι μέ τόν Κύριο τῶν οὐρανῶν. «'Εάν σᾶς εἶπα γιά τά ἐπίγεια πράγματα καί δέν τά πιστεύετε». Δέν εἶπε, δέν πείθεστε, ἀλλά, «Δέν πιστεύετε», δείχνοντας σέ μᾶς, ὅτι καί τά ἐπίγεια ἔχουν ἀνάγκη ἀπό πίστη. 'Εάν ὁμως τά ἐπίγεια ἔχουν ἀνάγκη ἀπό πίστη, πολύ περισσότερο ἔχουν τά οὐράνια. Ἄν καί μέ τό Νικόδημο τότε συζητοῦσε γιά γέννηση πολύ μικρότερης σημασίας, γιατί ὁ λόγος ἦταν γιά τό βάπτισμα καί τήν πνευματική ἀναγέννηση, ἀλλ' ἔλεγε ὅτι καί αὐτά μποροῦμε νά τά καταλάβουμε μέ τήν πίστη. Καί τά ὀνόμασε αὐτά ἐπίγεια, ὄχι γιατί πραγματικά εἶναι ἐπίγεια, ἀλλ' ἐπειδή γίνονται στή γῆ, καί σέ σύγκριση μέ τήν ἐπάνω γέννηση, πού εἶναι ἀπόρρητη καί ξεπερνᾷ κάθε νοῦ, εἶναι ἐπίγεια αὐτά. 'Αφοῦ λοιπόν δέν εἶναι δυνατό νά γνωρίζω, πῶς ἀναγεννιέμαι ἀπό τά νερά, ἀλλά μέ πίστη μόνο πρέπει νά παραδέχομαι τό γεγονός, καί νά μήν πολυεξετάζω πῶς ἔγινε, πόσο μεγάλη τρέλλα θά ἦταν νά χρησιμοποιεῖ κανεῖς ἀνθρώπινους συλλογισμούς γιά τήν ἐπάνω γέννηση τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ καί νά ζητᾷ ἐξηγήσεις γιά τόν τρόπο τῆς γέννησής του;

3. Πῶς λοιπόν εἶναι χωρίς πατέρα καί χωρίς μητέρα ὁ Μονογενής Υἱός τοῦ Θεοῦ ἔχει ἀποδειχθεῖ ἱκανοποιητικά, καί ἀκόμη πῶς εἶναι χωρίς γενεαλογία σέ κάθε μία γέννηση. Ἄς ἔλθουμε στή συνέχεια στό ἐπείγον θέμα, ἀναβάλλοντας γι' ἄλλη ἡμέρα τό λόγο σχετικά μέ τό

ἀναβαλλόμενοι, καὶ διαναστήσωμεν τὴν ἀκοήν, προφητικῶν μέλλοντες ἀκούειν αἰνιγμάτων. Αἰνίγμασι γὰρ ἔοικε τὰ προφητικά, καὶ πολλὴ δυσκολία ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ, καὶ δυσεπίληπτα τὰ βιβλία· ἡ δὲ Καινὴ σαφεστέρα καὶ εὐκολωτέρα. Καὶ 5 τίνος ἔνεκεν, φησί, ταῦτα οὕτω διατετύπῳται, καίτοι ἡ Καινὴ περὶ μειζόνων διαλέγεται πραγμάτων, περὶ βασιλείας οὐρανῶν, καὶ σωμάτων ἀναστάσεως, καὶ τῶν ἀποθρήτων ἀγαθῶν, ἃ καὶ ἀνθρώπινον ὑπερβαίνει νοῦν; Τίς οὖν ἡ αἰτία τοῦ τὰς προφητείας ἀσαφεῖς εἶναι; Πολλὰ προλέγουσιν 10 Ἰουδαίους αὐταὶ κακὰ· καὶ ὅτι ἐκβληθήσονται μὲν ἐκεῖνοι, ἡμεῖς δὲ εἰσδεχθησόμεθα· καὶ ὅτι καταλυθήσεται μὲν ὁ ναός, καὶ οὐκέτι λοιπὸν ἀναστήσεται, πεσεῖται δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ πᾶσιν ἔσται θατά· Ἰουδαῖοί τε πλανῆται γενόμενοι, πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης διασπαρήσονται, καὶ τῆς πόλεως 15 ἐκπεσόντες, οὐδὲ τὴν πολιτείαν ἔξουσι λοιπὸν τὴν ἀρχαίαν, ἀλλὰ πάντα αὐτῶν ἀφαιρεθήσεται τὰ πρότερα, καὶ προφητεῖαι, καὶ θυσίαι, καὶ ἱερωσύνη, καὶ βασιλεία.

Οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα προέλεγον οἱ προφῆται, μυρίας τραγωδίας τοῖς οἰκείοις ἐγκαταμι- 20 γνύντες βιβλίους. Ἴν' οὖν οἱ Ἰουδαῖοι μὴ σαφῶς ἀκούσαντες παρὰ τὴν ἀρχήν, διαχειρίζονται τοὺς λέγοντας ταῦτα, τῇ δυσκολίᾳ τῆς ἐρμηνείας ἀπέκρουσαν τὰς προθρήσεις, καὶ πολλὴν ἀσάφειαν κατέχεαν τῶν πραγμάτων, τῇ ἀσαφείᾳ τῶν λεγομένων τοῖς λέγουσι παρασκευάζοντες ἀσφάλειαν. Καὶ 25 πόθεν δῆλον τοῦτο; Δεῖ γὰρ καὶ εὐθύνας ἡμᾶς ἀπαιτεῖσθαι, εἰ καὶ ἐν φίλοις λέγομεν· καὶ γὰρ πολλοὶ ἴσως καὶ τῶν οὐ φίλων πάρεισι. Μανθανέτωσαν τοίνυν ταῦτα κάκεινοι, ἵνα καὶ αὐτοὶ φίλοι γένωνται. Εἶπον, ὅτι εἰ ἤκουσαν οἱ Ἰουδαῖοι τὰ μέλλοντα αὐτοὺς καταλήψεσθαι κακὰ, καὶ ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα ἀλώσεται 30 διὰ τὸν Χριστὸν τὴν ἄλωσιν ταύτην τὴν ἀθάνατον, καὶ οὐκ ἔχουσαν μεταβολήν, εἰ ἤκουσαν φανερώς παρὰ τῶν προφητῶν ταῦτα, εὐδέως ἂν τοὺς ταῦτα λέγοντας ἀπέκτειναν.

Πόθεν οὖν τοῦτο δῆλον; Πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν τρόπων αὐτῶν· μανικοὶ γὰρ καὶ θηριώδεις ἦσαν. Δημός ἐστιν αἱμάτων 35 ἀεὶ διψῶν προφητικῶν, αἱ χεῖρες αὐτῶν ἐμελέτησαν ταῖς σφαγαῖς τῶν ἀγίων. Ταῦτα ὁ μέγας Ἡλίας αὐτῶν καταβοᾷ λέγων· “Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, τὰ θυσια-

Μελχισεδέκ, καί ἄς τεντώσουμε τὰ αὐτιά, ἀφοῦ πρόκειται ν' ἀκούσουμε προφητικά αἰνίγματα. Γιατί τὰ λόγια τῶν προφητῶν μοιάζουν μέ αἰνίγματα, καί ὑπάρχει μεγάλη δυσκολία στήν Παλαιά Διαθήκη καί τὰ βιβλία της εἶναι δυσνόητα, ἐνῶ ἡ Καινή Διαθήκη εἶναι σαφέστερη καί εὐκολότερη. Καί γιά ποιό λόγο, θά μπορούσε νά ἐρωτήσῃ κανείς, αὐτά ἔχουν διατυπωθεῖ ἔτσι, μολονότι ἡ Καινή Διαθήκη μιλάει γιά σπουδαιότερα πράγματα, ὅπως, γιά τή βασιλεία τῶν οὐρανῶν, γιά τήν ἀνάσταση τῶν σωμάτων καί τὰ ἀνέκφραστα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ξεπερνοῦν καί τόν ἀνθρώπινο νοῦ; Ποιά λοιπόν εἶναι ἡ αἰτία πού οἱ προφητεῖες εἶναι ἀσαφεῖς; Οἱ προφητεῖες αὐτές προλέγουν πολλά κακά στούς Ἰουδαίους, καί ὅτι θά διωχθοῦν ἐκεῖνοι καί ἡμεῖς θά γίνουμε δεκτοί, καί ὅτι θά καταστραφεῖ ὁ ναός, ἀλλά δέ θά ξανακτισθεῖ στό μέλλον, θά πέσουν τὰ Ἱεροσόλυμα καί σ' ὅλους θά γίνουν βατά· καί οἱ Ἰουδαῖοι, ἀφοῦ περιπλανηθοῦν, θά διασκορπισθοῦν σ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς οἰκουμένης, καί, ἀφοῦ χάσουν τήν πόλη τους, δέ θά ἔχουν στό ἐξῆς τό ἀρχαῖο τους πολίτευμα, ἀλλά ὅλα τὰ προηγούμενα θ' ἀφαιρεθοῦν ἀπ' αὐτούς, καί οἱ προφητεῖες, καί οἱ θυσίαι, καί ἡ ἱερωσύνη, καί ἡ βασιλεία.

Ὅχι μόνο αὐτά, ἀλλά καί πολλά ἄλλα παρόμοια προφήτευσαν οἱ προφῆτες, ἀναφέροντας μέσα στά βιβλία τους ἀπειρες τραγωδίες. Οἱ προφῆτες λοιπόν, γιά νά μήν τούς σκοτώσουν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπειδή δέν ἄκουαν καθαρά γιά πρώτη φορά, σκέπασαν τίς προφητεῖες μέ τή δυσκολία στήν ἐρμηνεία τους καί ἔριξαν μεγάλη ἀσάφεια στά γεγονότα, καί μέ τήν ἀσάφεια πού ὑπῆρχε στά λόγια τους ἐξασφαλίζονταν ἐκεῖνοι πού προφήτευσαν. Καί ἀπό ποῦ φαίνεται αὐτό; Γιατί πρέπει καί ἡμεῖς νά ζητᾶμε δικαιολογίες, ἄν καί μιᾶμε ἀνάμεσα σέ φίλους, γιατί ἴσως εἶναι παρόντες καί πολλοί πού δέν εἶναι φίλοι. Ἄς τὰ μαθαίνουν λοιπόν αὐτά καί αὐτοί, γιά νά γίνουν καί αὐτοί φίλοι. Εἶπα ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, ἐάν ἄκουαν τὰ μελλοντικά κακά πού θά τούς βροῦν καί ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα θά πέσουν γιά πάντα ἐξ αἰτίας τοῦ Χριστοῦ, χωρίς ἐλπίδα μεταβολῆς, ἐάν λοιπόν ἄκουαν ξεκάθαρα αὐτά ἀπό τούς προφῆτες, ἀμέσως θά σκότωναν τούς προφῆτες.

Ἀπό ποῦ λοιπόν φαίνεται αὐτό; Πρῶτα βέβαια ἀπό τή συμπεριφορά τους, γιατί ἦταν ἀλόγιστη καί ἄγρια. Εἶναι λαός πού πάντοτε διψᾷ γιά τό αἷμα τῶν προφητῶν, τὰ χέρια τους ἀσκήθησαν στίς σφαγές τῶν ἁγίων. Αὐτά τούς φωνάζει ὁ μέγας Ἡλίας λέγοντας· «Κύριε, τούς προφῆτες σου σκότωσαν, τὰ θυσιαστήριά σου κατέστρεψαν ἀπό τά

στήριά σου κατέσκαψαν". Ὁ Χριστὸς πάλιν, "Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνασα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν". Καὶ ὁ Ἡσαίας συνῶδὰ τούτοις αὐτῶν κατηγορῶν, ἐβόα· "Αἱ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις". Καὶ πάλιν ὁ Χριστὸς· "Οἱ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν τοὺς προφήτας, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε τὰ μνήματα αὐτῶν· πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν". Ὁρᾷς πῶς καὶ ὁ Δεσπότης καὶ οἱ δοῦλοι μαιφονίαν αὐτῶν μαρτυροῦσι; Τί δέ ἐστι· "Πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν";

10 Ἀποκτείνετε, φησί, κάμ᾽ πρόσθετε τοῖς δουλικοῖς αἵμασι τὴν δεσποτικὴν σφαγὴν. Εἰ γὰρ μυρίους ἔσφαξαν ἀνθρώπους, ἀλλὰ συνδούλους πάντας· ὅτε δὲ κατὰ τοῦ Δεσπότητος τὰς χεῖρας ἐξέτειναν, τότε ἐπληρώθη τὸ μέτρον· καὶ εἰκότως.

Ἔως μὲν γὰρ οὐκ ἀπέκτειναν τὸν Δεσπότην, εἶχον ἐλπίδα

15 σωτηρίας, καὶ προσεδόκων ὅτι ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ ἐλθὼν ἀρεῖ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ δὲ τὸν ἱατρὸν διεχειρίσαντο, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἱλαστήριον ὕβρισαν, καὶ τὸν ἐλθόντα ἀφείναι τὰ ἁμαρτήματα ἀπεστράφησαν, πάσης λοιπὸν ἐλπίδος ἐξέπεσον. Διὰ τοῦτο λέγει· "Πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν".

20 *Ναί, φησὶν· ἀλλ' ὅτι μὲν μαιφόνοι καὶ ἐναγεῖς, ἀποδέδεικται ἐκ πολλῶν μαρτυριῶν, πόθεν δὲ δῆλον, ὅτι τῶν προφητῶν οὐκ ἂν ἐφείσαντο, εἰ ἤκουσαν ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα καταστραφήσεται, ὅτι ὁ νόμος παυθήσεται, ὅτι ἡ Παλαιὰ ἀλλαγῆσεται; Μάλιστα μὲν καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων*

25 *δῆλον· πλὴν ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν Γραφῶν πάλιν ποιήσομαι τὴν ἀπόδειξιν σαφεστέραν. Εἰ γὰρ ποτε ἤκουσαν προφήτου λέγοντος, ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα καταστραφήσεται καταστροφὴν πρόσκαιρον, δέον αὐτοὺς μεταβάλλεσθαι καὶ ἀποκρούεσθαι τοῦ Θεοῦ τὴν ὀργήν, εἰς τὸν προφήτην ἠφίεσαν τὸν θυμόν.*

30 Καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθές, αὐτῶν ἀκούσατε τῶν ἱστοριῶν. Ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν αὐτῶν οἱ Πέρσαι ποτέ, καὶ βαρβαρικὸν στρατόπεδον ἐξω περιεκάθητο· καὶ τὰ τῶν κινδύνων οὐκ ἦν ἄδηλα, ἀλλ' ἐν μέσῃ παγίδι ἢ πόλις ἦν τότε Ἱερουσαλήμ, ὀπλισμένων ἀπάντων καὶ περιστώτων ἐξωθεν· ἀλλ' ὅμως

35 οὕτω φανερῶν ὄντων τῶν δεινῶν, ἐπειδὴ Ἱερεμίας ἐλθὼν εἶπε πρὸς αὐτοῦς, ὅτι ἡ πόλις παραδοθήσεται εἰς χεῖρας

θεμέλιά τους»⁶. Ὁ Χριστός πάλι λέγει· «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, πού σκοτώνεις τοὺς προφῆτες καὶ λιθοβολεῖς τοὺς ἀποσταλμένους σέ σένα»⁷. Καί ὁ Ἡσαΐας συμφωνῶντας μ' αὐτά, τοὺς κατηγοροῦσε φωνάζοντας· «Τά χέρια σας εἶναι γεμάτα αἷμα»⁸. Καί πάλι ὁ Χριστός λέγει· «Οἱ πατέρες σας σκότωσαν τοὺς προφῆτες, ἐσεῖς ὁμως κτιζετε τοὺς τάφους τοὺς· συμπληρῶστε ἐκεῖνα πού λείπουν ἀκόμη ἀπό ὅσα ἔκαμαν οἱ πατέρες σας»⁹. Βλέπεις πῶς καί ὁ Κύριος καί οἱ δούλοι του μαρτυροῦν τή δίψα τους γιά αἷμα; Καί τί σημαίνει· «Πληρῶσατε τό μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν»; Σκοτῶστε, λέγει, καί μένα· προσθέστε στό αἷμα τῶν δούλων καί τή σφαγή τοῦ Κυρίου. Γιατί, ἂν ἐσφάξαν πάρα πολλοὺς ἀνθρώπους, ἦταν ὁμως ὅλοι συνάνθρωποι τους. Ὅταν ὁμως ἄπλωσαν τά χέρια τους ἐναντίον τοῦ Κυρίου, τότε συμπληρώθηκε αὐτό πού τοὺς ἀναλογοῦσε. Καί πολύ φυσικά.

Γιατί, ὥσπου δέ σκότωσαν τόν Κύριο, εἶχαν κάποια ἐλπίδα σωτηρίας καί περίμεναν ὅτι ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἐρθεῖ, θά πάρει ἐπάνω του τήν ἁμαρτία τοῦ κόσμου. Ἐπειδή ὁμως σκότωσαν τόν ἱατρό, ἔβρισαν αὐτόν πού θά τοὺς ἐξίλενε καί περιφρόνησαν αὐτόν πού ἦρθε νά τοὺς συγχωρήσει τίς ἁμαρτίες, ἔχασαν πιά κάθε ἐλπίδα γιά σωτηρία. Γι' αὐτό λέγει· «Συμπληρῶστε ἐκεῖνα πού λείπουν ἀκόμη ἀπ' ὅσα ἔκαμαν οἱ πατέρες σας». Ναί, θά πει κάποιος, ἔχει ἀποδειχθεῖ ἀπό πολλές μαρτυρίες ὅτι εἶναι αἰμοχαρεῖς καί καταραμένοι. Ἀπό ποῦ ὁμως εἶναι φανερό, ὅτι δέ θά λυποῦνταν τοὺς προφῆτες, ἂν ἄκουαν πῶς θά καταστραφοῦν τά Ἱεροσόλυμα, πῶς θά καταργηθεῖ ὁ νόμος, πῶς θ' ἀλλάξει ἡ Παλαιά Διαθήκη; Εἶναι φανερά αὐτά κυρίως ἀπ' ὅσα ἔχουμε πει, ἀλλ' ὁμως θά κάμω σαφέστερη τήν ἀπόδειξη ἀπό τίς ἴδιες πάλι τίς Γραφές. Ἐάν λοιπόν ἄκουαν κάποτε ἕναν προφήτη νά λέγει, πῶς τά Ἱεροσόλυμα θά καταστραφοῦν προσωρινά, ἐνῶ θά ἔπρεπε ν' ἀλλάξουν αὐτοί καί νά ἀποκρούσουν τήν ὀργή τοῦ Θεοῦ, θ' ἄφηναν τό θυμό τους νά πέσει στόν προφήτη.

Καί ὅτι αὐτό εἶναι ἀληθινό, ἀκοῦστε τά ἴδια τά ἱστορικά γεγονότα. Κάποτε οἱ Πέρσες πολιορκοῦσαν τήν πόλη τους καί ὁ βαρβαρικός στρατός τήν εἶχε περικυκλώσει. Οἱ κίνδυνοι ἦταν φανεροί καί ἡ πόλη Ἱερουσαλήμ ἦταν τότε ἀνάμεσα σέ παγίδα, ἀφοῦ ὅλοι ἦταν ὀπλισμένοι καί τήν περικύκλωσαν ἀπ' ἔξω. Ἀλλ' ὁμως, ἐνῶ οἱ συμφορές ἦταν τόσο φανερές, ἐπειδή ὁ Ἱερεμίας ἦρθε καί τοὺς εἶπε, ὅτι ἡ πόλη θά παραδοθεῖ στά χέρια τῶν Χαλδαίων (ἂν καί αὐτό δέν ἦταν οὔτε

Χαλδαιῶν· καίτοι τοῦτο οὐδὲ προφητεία ἦν· οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἑώρων τὰ συμβησόμενα· ἀλλ' ὁμως ἐπειδὴ τὰ φανερά καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν εἶπεν, οἱ μιαιοὶ καὶ ἀναίσθητοι καὶ περὶ τοὺς εὐεργέτας ἀγνώμονες οὕτως ἐμάνησαν, ὡς προδό-
 5 τὴν αὐτὸν καὶ λυμεῶνα τῆς πόλεως νομίσαι, καὶ εἰπεῖν, ὅτι
 “Ἐκλύει τὰς χεῖρας τοῦ λαοῦ τούτου”. Καὶ μὴν ἔστερέου, καὶ μὴν διήγειρε τὴν προθυμίαν αὐτῶν, καὶ πρὸς Θεὸν ἦγε, τὸ ἀρράγες καὶ ἀκαταμάχητον αὐτοῖς περιτιθεῖς τεῖχος· ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐννοήσαντες ἐκεῖνοι, ἐκέλευον αὐτὸν ἀναιρεῖ-
 10 σθαι. Τοιαύτας γὰρ τοῖς εὐεργέταις ἀεὶ τὰς ἀμοιβὰς ἀπεδί-
 δοσαν, καὶ τοῦ βασιλέως συγγνώμης, οὐδὲ οὕτως ἐνέδωκαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνελεῖν οὐκ ἴσχυσαν εἰς τὸν τοῦ βορβόρου λάκκον ἐνέβαλον.

4. Εἰ δὲ προσκαίρου αἰχμαλωσίας ἀκοὴν οὐκ ἤνεγκαν,
 15 πῶς τὴν πρόβρῃσιν τῆς διηνεκοῦς δουλείας ἐμελλον εἰσα-
 κούειν; Εἰ Ἰερεμίας εἶπεν, ὅτι “Ἀπελεύσεσθε εἰς Βαβυλῶνα”, καὶ οὐχ ὑπήνεγκαν, ἀκούσαι, ἀλλ' ἐτιμωρήσαντο τὸν εἰπόντα, εἰ ἤκουσαν τῶν προφητῶν εἰπόντων, ὅτι Οὐκ εἰς Βαβυλῶνα, ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης διασπαρήσεσθε, καὶ οὐκέτι
 20 λοιπὸν ἐπανήξετε, οὐκ ἂν καὶ τὸ αἷμα τῶν λεγόντων ἐξέπιον;
 Εἰ δὲ δοκεῖ τοῦτο ἔτι στοχασμὸς εἶναι, φανεράν ὑμῖν ἀπόδει-
 ξιν παρέχω, ὅτι οὐκ ἦν ἀσφαλὲς αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα, τὴν ἡμετέραν τιμὴν λέγω, τὴν ἐκπτώσιν τὴν ἐκείνων. Στέφανον γὰρ, εἶπέ μοι, τὴν ἀπαρχὴν τῶν μαρτύρων, διὰ τί ἐλίθασαν; οὐ
 25 ταῦτα ἐγκαλοῦντες αὐτῷ καὶ λέγοντες, ὅτι “Ὁ ἀνὴρ οὗτος λαλεῖ θλάσφημα ῥήματα”; “Εἶπε”, φησὶν, “ὅτι Ἰησοῦς κατα-
 λύσει τὸν ναὸν τούτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθνη, ἃ παρέδωκε Μωϋσῆς”, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν ἐλίθασαν. Εἰ δὲ τότε οὐκ ἠνείχοντο ταῦτα ἀκούειν, καὶ ταῦτα τῶν πραγμάτων αὐτοῦς
 30 πειθόντων λοιπὸν, πῶς ἂν τῶν προφητῶν ἠνέσχοντο ταῦτα
 προαναφωνούντων; Ἦκουσας, ἀγαπητέ, ὅτι διὰ τὸν ναὸν καὶ τὴν μετάρθεσιν τῆς πολιτείας αὐτὸν ἐλίθασαν· ἄκουσον πῶς καὶ τῷ Χριστῷ τοῦτο προφέρουσιν ἐγκλημα. “Εἶπε” γὰρ, φησὶν,
 “οὗτος· Λύσατε τὸν ναὸν τούτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερω
 35 αὐτόν”.

Εἶδες πῶς πανταχοῦ ἡ κατάλυσις τοῦ ναοῦ, καὶ ἡ μετά-

προφητεία, γιατί τά μάτια τους έβλεπαν αυτά πού θά συμβούν), άλλ' όμως, επειδή τούς είπε τά φανερά και μπροστά στά μάτια τους, οι άχρηστοι και οι άναίσθητοι και οι άχάριστοι γιά τούς ευεργέτες τους, τόσο πολύ όργίσθηκαν, ώστε έφθασαν νά τόν θεωρήσουν προδότη και έξολοθρευτή τής πόλης τους και νά πούν, ότι «Παραλύει τά χέρια αύτου του λαού»¹⁰. Και όμως τούς στερέωνε, και όμως τούς προκαλούσε τήν προθυμία, τούς όδηγούσε στό Θεό, τοποθετώντας γύρω τους τό στερεό και άκαταμάχητο τείχος. Έκείνοι όμως, επειδή δέν κατάλαβαν τίποτε άπ' αυτά, πρότειναν νά τόν σκοτώσουν. Γιατί μέ τέτοιες άμοιβές πλήρωσαν πάντοτε τούς ευεργέτες τους, και ένώ ό βασιλιάς τόν συγχώρησε, ούτε έτσι ύποχώρησαν, άλλ', επειδή δέν μπόρεσαν νά τόν σκοτώσουν, τόν έριξαν στό λάκκο πού ήταν γεμάτος βούρκο.

4. 'Αφού λοιπόν δέν άντεξαν ν' άκούσουν γιά προσωρινή αιχμαλωσία, πώς θά μπορούσαν ν' άκούσουν τήν προφητεία γιά παντοτινή δουλεία; 'Εάν ό 'Ιερεμίας τούς είπε, ότι θά μεταφερθείτε στή Βαβυλώνα, και δέν άντεξαν νά τό άκούσουν, αλλά τιμώρησαν αύτόν πού τό είπε, εάν άκουαν τούς προφήτες νά λέγουν, ότι "Οχι στή Βαβυλώνα, αλλά θά διασκορπισθείτε σ' όλα τά μέρη τής γής και δέ θά γυρίσετε ποτέ στό μέλλον", δέ θά έπιναν και τό αίμα αύτών πού έλεγαν αυτά; 'Εάν όμως νομίζετε ότι αυτό είναι άπλή σκέψη, σάς δίνω φανερή άπόδειξη, ότι δέν είχαν ασφάλεια αυτοί όταν τούς έλεγαν τά μελλοντικά γεγονότα, έννοώ κάτι πού είναι τιμή γιά μās και άπώλεια γιά εκείνους. Τό Στέφανο λοιπόν, πές μου, τόν πρωτομάρτυρα, γιατί τόν λιθοβόλησαν; Δέν τόν κατηγορούσαν γιά τά ίδια λέγοντας ότι «'Ο άνθρωπος αυτός λέγει βλάσφημα λόγια»; «Είπε», λέγει ή Γραφή, «ότι ό 'Ιησούς θά καταστρέψει τό ναό αύτόν και θ' αλλάξει τά έθιμα, τά όποια παρέδωσε ό Μωυσής»¹¹, και γι' αυτό τόν λιθοβόλησαν. 'Εάν όμως τότε δέν άνέχονταν ν' άκούν αυτά, ένώ τούς έπειθαν άργότερα τά ίδια τά γεγονότα, πώς θ' άνέχονταν τούς προφήτες πού προφήτευαν αυτά; "Ακουσες, αγαπητέ, ότι γιά τό ναό και γιά τήν άλλαγή του τρόπου ζωής τους τόν λιθοβόλησαν αύτόν. "Ακουσε πώς και στό Χριστό άποδίδουν τήν ίδια κατηγορία. Γιατί λέγει ό ευαγγελιστής: «Είπε αυτός: Γκρεμίστε τό ναό αύτόν και σέ τρεις ήμέρες θά τόν κτίσω»¹².

Είδες ότι παντού τούς έξόργιζε ή κατάργηση του ναού και ή

θεσις τῆς πολιτείας τὴν ὀργὴν αὐτοῖς ἐνεποίει; Διὰ τοῦτο
 ἔλεγον μὲν οἱ προφῆται ταῦτα, οὐκ ἔλεγον δὲ φανερώς. Διὰ
 τοῦτο καὶ Παῦλον ἐβούλοντο ἀνελεῖν, ὅτι ἐπειθεν αὐτοὺς
 μετατίθεσθαι ἀπὸ τῆς πολιτείας. Πόθεν τοῦτο δῆλον; “Θεω-
 5 ρεῖς”, φησὶν, “ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν
 πεπιστευκότων, καὶ οὗτοι πάντες κατήχηνται περὶ σοῦ, ὅτι
 ἀποστασίαν τοῦ νόμου διδάσκεις”. Οἱ πιστοὶ οὐκ ἠνεύχοντο
 διδάσκασαι ἀποστασίαν τοῦ νόμου· καὶ οἱ οὐδέπω πιστεύ-
 σαντες πῶς ἂν ἠνέσχοντο ἀκούσαι, ὅτι παυθήσεται ὁ νόμος
 10 ποτέ; “Ὅτι μὲν οὖν τοὺς προφῆτας ἀπέκτειναν ἂν οἱ Ἰουδαῖοι,
 εἴ τι τοιοῦτον σαφῶς προεῖπον, ἐδείξαμεν ἀπὸ τῶν μαρτυριῶν,
 ἀπὸ τε τοῦ μακαρίου Ἰερεμίου, καὶ τοῦ πρωτομάρτυρος
 Στεφάνου, ἀπ’ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ ἀποστόλου
 Παύλου. Πᾶσι γὰρ τὰ αὐτὰ ἐγκαλοῦντες, οὕτως αὐτοὺς
 15 ἀνείλον. “Ὅτι δὲ καὶ αὐτὰ τὰ βιβλία κατέκαυσαν ἂν τὰ προφη-
 τικᾶ, εἰ συνείδον τὰ λεγόμενα, καὶ τοῦτο παραστῆσαι πειρά-
 σομαι ἀπὸ τίνος ἱστορίας, κεκρυμμένης μὲν ὑμῖν, δῆλης δὲ
 ἐσομένης αὐτίκα δὴ μᾶλα· οὕτω γὰρ αὐτὴν ἀπαγγεῖλαι πειρά-
 σομαι. Τίς οὖν ἡ ἱστορία, ἀκούσατε.
 20 “Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει Ἰωακείμ υἱοῦ Ἰωσίου
 βασιλέως Ἰούδα, εἶπε Κύριος πρὸς Ἰερεμίαν· Γράψον
 πάντας τοὺς λόγους, οὓς ἔχρημάτισα πρὸς σὲ ἀπὸ τῆς ἡμέρας
 Ἰωσίου, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης”· τουτέστι, πάντα τὰ κακὰ, ἃ
 λογιζομαι ποιῆσαι αὐτοῖς. “Ὅρα τί φιλάνθρωπος ὁ Θεὸς καὶ
 25 κηδεμονικός. Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ μέρος ἀκούσαι οὐκ ἠνεύ-
 χοντο, Συνάγαγε, φησὶν, αὐτὰ πάντα, καὶ αὐξήσον τὸν φόβον,
 ἵνα κἂν οὕτω βελτίους γένωνται. Μνημονεύετε τῆς ὑποσχέ-
 σεως· τὸ ζητούμενον ἡμῖν δεῖξαι, ὅτι καὶ τὰ βιβλία ἂν αὐτὰ
 κατέκοψαν, εἰ ἐνόησαν τὰ σήμερον ἐκθάντα πάντα. “Ἰσως
 30 ἀκούσονται κακὰ” (δεῖ γὰρ ἔχεσθαι τῆς ἱστορίας), “ἃ λογι-
 ζομαι ποιῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἀποστραφήσονται ἀπὸ τῆς ὁδοῦ
 αὐτῶν τῆς πονηρᾶς”. “Ἰσως”, ὁ Θεὸς λέγει; ἀγνοεῖ, εἰπέ μοι,
 τὰ ἐσόμενα; οὐκ οἶδεν εἰ ἀκούσονται, ὁ εἰδὼς πάντα πρὶν
 γενέσεως, ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς, ὁ κριτικός ἐνδυμή-
 35 σεων καὶ ἐννοιῶν; ᾧ πάντα γυμνά καὶ τετραχλισμένα τοῖς
 ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ; Τίνος δὲ ἔνεκεν ἔλεγεν, “Ἰσως ἀκούσον-

ἀλλαγὴ τοῦ τρόπου ζωῆς τους; Γι' αὐτό οἱ προφῆτες ἔλεγον βέβαια αὐτά, δὲν τὰ ἔλεγον ὁμως φανερά. Γι' αὐτό καὶ τὸν Παῦλο ἤθελαν νὰ σκοτώσουν, ἐπειδὴ προσπαθοῦσε νὰ τοὺς πείσει ν' ἀλλάξουν τρόπο ζωῆς. Ἐκείνη ἡμέρα φαίνεται αὐτό; «Βλέπεις», λέγει, «ἀδελφέ μου, πόσες χιλιάδες εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι ποὺ ἔχουν πιστέψει, καὶ ὅλοι αὐτοὶ πληροφορηθῆκαν γιὰ σένα, ὅτι διδάσκεις τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸ Μωσαϊκὸ νόμο»¹³. Οἱ πιστοὶ δὲν ἀνέχονταν νὰ διδάσκει τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸ νόμο· ὅσοι ὁμως δὲν πίστεψαν ἀκόμη πῶς θ' ἀνέχονταν ν' ἀκούσουν, ὅτι θὰ καταργηθεῖ κάποτε ὁ νόμος; Ὅτι λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι θὰ σκότωναν τοὺς προφῆτες, ἐάν προφήτευαν καθαρὰ κάτι τέτοιο, τὸ ἀποδείξαμε ἀπὸ τίς μαρτυρίες, καὶ ἀπὸ τὸ μακάριο Ἰερεμία, καὶ ἀπὸ τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανο, ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Χριστὸ καὶ ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Παῦλο. Γιατί, ἀφοῦ τοὺς κατηγοροῦσαν ὅλους γιὰ τὰ ἴδια, ἔτσι τοὺς σκότωναν. Ὅτι ὁμως θὰ ἔκαιαν καὶ τὰ ἴδια τὰ προφητικὰ βιβλία, ἐάν γινώριζαν καλά τί ἔλεγον, θὰ προσπαθῆσω καὶ αὐτὸ νὰ σᾶς παρουσιάσω ἀπὸ κάποια ἱστορία, ποὺ εἶναι σκοτεινὴ γιὰ σᾶς, ἀλλὰ θὰ γίνῃ ἀμέσως πολὺ φανερὴ. Θὰ προσπαθῆσω νὰ σᾶς τὴν διηγηθῶ. Ποιὰ λοιπὸν εἶναι ἡ ἱστορία, ἀκούστε.

«Καὶ συνέβηκε στὸν τέταρτο χρόνον τοῦ Ἰωακείμ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωσία, βασιλιᾶ τοῦ Ἰούδα, εἶπε ὁ Κύριος στὸν Ἰερεμία· Γράψε ὅλους τοὺς λόγους, ποὺ εἶπα σέ σένα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰωσία μέχρι τὴν ἡμέρα αὐτῆ»¹⁴. δηλαδή, ὅλα τὰ κακά, ποὺ σκέπτομαι νὰ κάμω σ' αὐτούς. Πρόσεχε πόσο φιλάνθρωπος εἶναι ὁ Θεὸς καὶ πόσο φροντίζει γι' αὐτούς. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἀνέχονταν νὰ τὰ ἀκούσουν ἕνα ἕνα ξεχωριστά, λέγει· «Συγκέντρωσε αὐτά ὅλα, καὶ μεγάλωσε τὸ φόβον τους, γιὰ νὰ γίνουν τουλάχιστο ἔτσι καλύτεροι». Νὰ θυμάστε τὴν ὑπόσχεσή μου· ἐκεῖνο ποὺ θέλω νὰ δείξω εἶναι ὅτι καὶ τὰ βιβλία αὐτά θὰ κατέστρεφαν, ἐάν καταλάβαιναν ὅλα ὅσα συνέβηκαν σήμερα. «Ἰσως ἀκούσουν τὰ κακά» (γιατί πρέπει νὰ παρακολουθοῦμε τὴν ἱστορία), «τὰ ὅποια σκέπτομαι νὰ κάμω σ' αὐτούς καὶ ἐγκαταλείψουν τὸν πονηρὸν δρόμον»¹⁵. «Ἰσως», ὁ Θεὸς λέγει; Πές μου, δὲ γνωρίζει αὐτά ποὺ θὰ συμβοῦν; δὲ γνωρίζει, ἐάν θὰ τὰ ἀκούσουν, αὐτὸς ποὺ γνωρίζει τὰ πάντα πρὶν τὴ δημιουργία τους, αὐτὸς ποὺ ἐρευνᾷ καρδιὰς καὶ νεφρά, αὐτὸς ποὺ εἶναι ἰκανὸς νὰ διακρίνει τίς ἀναμνήσεις καὶ τίς σκέψεις μας; ποὺ τὰ πάντα εἶναι γυμνά καὶ ξεσκεπάστα μπροστά στὰ μάτια του; Καὶ γιὰ ποῖο λόγο ἔλεγε, «Ἰσως

ται"; Καὶ γὰρ καὶ ταῦτα ἀναγκαῖον ὑμᾶς μανθάνειν, διὰ τοὺς ἐγκαλοῦντας ἀγνοίαν τῷ Μονογενεῖ. Ἴδου γὰρ καὶ ὁ Πατὴρ ἀγνοοῦντος φθέγγεται ῥήματα· τό γάρ, "Ἴσως", ἀγνοοῦντός ἐστιν· ἀλλ' οὐκ ἀγνοεῖ. Ὅπότεν οὖν καὶ παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἀκούσης τι τοιοῦτον λέγοντος, τὴν αὐτὴν κατάδεξαι ψήφον. 5 Υἱὸς γὰρ ὢν, πανταχοῦ τὸν Πατέρα μιμεῖται.

Ἄλλ' οἱ μὲν τῶν ἀγώνων καιροὶ τούτων ἀναμενέτωσαν, ἵνα μὴ τῆς προκειμένης ὑποδέσεως ἐκπέσωμεν, εἰπωμεν δέ, τίνος ἔνεκεν λέγει, "Ἴσως ἀκούσονται". Εἰ εἶπεν, ὅτι ἀκούσονται, 10 χωρὶς τοῦ "Ἴσως", ψευδὲς ἦν· οὐ γὰρ ἐμελλον ἀκούσεσθαι. Εἰ εἶπε τὸ ἀληθές, ὅτι οὐκ ἀκούσονται, περιττῶς ἐπεμπε τὸν προφήτην τοῖς οὐκ ἀκουσομένοις. Καὶ οὐ διὰ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἵνα μὴ ἡ πρόγνωσις αὐτοῦ νομισθεῖται ἀναγκαστικὴ τις εἶναι τῆς παρακοῆς, διὰ τοῦτο ἐπαμφιβόλως τέδεικε τὰ 15 ῥήματα, ἵνα μὴ λέγωσί τινες, ὅτι προεῖπεν ὁ Θεός, καὶ πάντως ἔδει γενέσθαι· ὃ καὶ περὶ τοῦ Ἰούδα λέγουσι. Προεῖπε, φησὶν, ὅτι προδότης ἔσται, καὶ διὰ τοῦτο προδότης ἐγένετο. Ὡ τῆς ἀνοίας, ὧ τῆς ἀναισχυντίας. Οὐδὲ γὰρ ἡ πρόγνωσις, ἀνδρωπε, τῆς πονηρίας αἰτία· μὴ γένοιτο. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀναγκαστικὴ τῶν 20 μελλόντων ἔσεσθαι, ἀλλὰ προγνωστικὴ μόνον. Οὐκ ἐπειδὴ προεῖπεν ὁ Χριστός, διὰ τοῦτο ἐγένετο ἐκεῖνος προδότης, ἀλλ' ἐπειδὴ προδότης ἐμελλε γενέσθαι, διὰ τοῦτο προεῖπεν ὁ Χριστός. Ἴνα οὖν μὴ καὶ ἐνταῦθα λέγωσιν, ὅτι εἶπεν ὅτι οὐκ ἀκούσονται, καὶ ἀπέκλεισεν αὐτοῖς τῆς μετανοίας τὴν ὁδόν, 25 προλαθὼν ἀνέσπασεν αὐτῶν τὴν πρόφασιν, εἰπὼν τῷ προφήτῳ, "Ἴσως ἀκούσονται".

5. Μνημονεύετε τῆς ὑποσχέσεως· διὰ γὰρ τοῦτο συνεχῶς ὑμᾶς ὑπομιμνήσκω, ἵν' ὅταν ἐπαγάγω τὸ συμπέρασμα, μὴ ἐπιλάθησθε τοῦ ζητηθέντος ἡμῖν ἐν ἀρχῇ κεφαλαίου. Τί δὲ ἦν 30 τοῦτο; Ὅτι εἰ ἦσθοντο οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι ἐμελλεν αὐτοῖς συμβῆσεσθαι τὰ κατειληφότεα αὐτοὺς δεινὰ (ταῦτα δὴ λέγω τὰ νῦν κατέχοντα αὐτούς), αὐτὰ τὰ βιβλία ἂν κατέκοψαν, καὶ οὐκ ἂν ἐφείσαντο οὐδὲ τῶν δειῶν γραμμάτων. Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἱστορίαν ἔλθωμεν. "Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἱερεμίας, καλεῖ τὸν μαθητὴν 35 αὐτοῦ Βαροῦχ υἱὸν Νηρίου, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Γράψον εἰς βιβλίον πάντα τὰ μέλλοντα αὐτοῖς ἔσεσθαι δεινὰ". Τί γέγονε;

ἀκούσουν»; Γιατί καί αὐτά εἶναι ἀνάγκη νά μαθαίνετε, γιά ἐκείνους πού κατηγοροῦν γιά ἄγνοια τό Μονογενή. Νά λοιπόν πού καί ὁ Πατέρας ὁμιλεῖ σάν νά μή γνωρίζει, γιατί τό «Ίσως», εἶναι δείγμα ἐκείνου πού ἄγνοεῖ. Ἄλλά δέν ἄγνοεῖ. Ὅταν λοιπόν ἀκούσεις καί τόν Υἱό νά λέγει κάτι τέτοιο, νά δέχεσαι τήν ἴδια γνώμη. Γιατί, ἀφοῦ εἶναι Υἱός, παντοῦ μιμεῖται τόν Πατέρα.

Ἄλλ' οἱ εὐκαιρίες γιά τούς ἀγῶνες αὐτούς ἄς περιμένουν, γιά νά μήν ξεφύγουμε ἀπό τό θέμα μας. Ἄς ποῦμε ὁμως, γιά ποιό λόγο λέγει, «Ίσως νά τά ἀκούσουν». Ἐάν ἔλεγε, ὅτι θά τά ἀκούσουν, χωρίς τό «Ίσως», θά ἦταν ψέμα, γιατί δέν ἐπρόκειτο νά τά ἀκούσουν. Ἐάν ἔλεγε τήν ἀλήθεια, ὅτι δέ θά τά ἀκούσουν, θά ἔστειλε ἄσκοπα τόν προφήτη σ' ἐκείνους πού δέν ἐπρόκειτο ν' ἀκούσουν. Καί ὄχι μόνο γι' αὐτό, ἀλλά καί γιά νά μή θεωρηθεῖ ὅτι ἡ πρόγνωση του ἀναγκάζει τούς ἀνθρώπους γιά παρακοή, γι' αὐτό ἔβαλε τά λόγια μέ ἀσάφεια, γιά νά μή λέγουν μερικοί, ὅτι τό εἶπε ὁ Θεός ἀπό πρῖν καί ὅπωςδῆποτε ἔπρεπε νά γίνει, πράγμα πού λέγουν καί στήν περίπτωση τοῦ Ἰούδα. Τό εἶπε ἀπό πρῖν, λέγει, ὅτι θά γίνει προδότης, καί γι' αὐτό ἀκριβῶς ἔγινε προδότης. Πόση εἶναι ἡ ἀνοησία καί πόση εἶναι ἡ ἀναιδεΐα τους! Γιατί δέν εἶναι ἡ πρόγνωση, ἄνθρωπε, ἡ αἰτία τῆς κακίας; μακριά μιά τέτοια σκέψη. Δέν ἀναγκάζει δηλαδή νά συμβοῦν ἐκεῖνα πού πρόκειται νά συμβοῦν στό μέλλον, ἀλλά μόνο τά γνωρίζει ἀπό πρῖν. Ὅχι γιατί τό προεῖπε ὁ Χριστός, γι' αὐτό ἔγινε ἐκεῖνος προδότης, ἀλλά γιατί ἐπρόκειτο νά γίνει προδότης, γι' αὐτό τό προεῖπε ὁ Χριστός. Γιά νά μή λέγουν λοιπόν καί ἐδῶ, πῶς εἶπε ὅτι δέ θά τά ἀκούσουν, καί τούς ἀπέκλεισε τό δρόμο τῆς μετάνοιας, προκαταβολικά τούς ἀφαίρεσε τήν πρόφασιν, λέγοντας στόν προφήτη, «Ίσως νά τά ἀκούσουν».

5. Νά θυμάστε τήν ὑπόσχεση. Γι' αὐτό σᾶς τῆ θυμίζω συνέχεια, ὥστε, ὅταν φθάσω στό συμπέρασμα, νά μήν ξεχάσετε ἐκεῖνο πού ζητούσαμε στήν ἀρχή. Καί ποιό ἦταν αὐτό; Ὅτι, ἂν οἱ Ἰουδαῖοι ἀντιλαμβάνονταν, πῶς ἐπρόκειτο νά τούς συμβοῦν τά κακά πού τούς ἔχουν βρεῖ (ἐννοῶ αὐτά πού τούς καταπιέζουν καί σήμερα), θά κατέστρεφαν τά ἴδια τά βιβλία καί δέ θά σέβονταν οὔτε τά ιερὰ γράμματα. Ἄλλ' ἄς ἐρθοῦμε στήν ἱστορία. «Ἀφοῦ ἄκουσε αὐτά ὁ Ἱερεμίας, καλεῖ τό μαθητή του Βαρούχ, τόν υἱό τοῦ Νηρία, καί λέγει σ' αὐτόν: Γράψε σέ βιβλίον ὅλα τά κακά πού πρόκειται νά συμβοῦν σ' αὐτούς»¹⁶. Τί ἔχει γίνει; ἐσένα διέταξε ὁ Θεός, καί ἐσύ στέλνεις τό μαθητή σου; Μήπως λοιπόν δειλιάζεις; μήπως ἀνησυχεῖς; μήπως

σὺ ἐπετάγης παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν μαθητὴν πέμπεις; ἄρα μὴ δειλιῶς; ἄρα μὴ ἀγωνιῶς; ἄρα μὴ δέδοικας; εἰ σὺ δέδοικας, πῶς ὁ μαθητὴς τολμήσει; Ἄλλ' οὐδὲν τούτων· πρόσκειται γὰρ ἡ αἰτία, εἰπὼν γάρ, Γράψον καὶ ἀνάγνωδι, ἐπήγαγεν·

5 γὰρ κατέχομαι ἐν τῇ φυλακῇ". Ὁ μεγαλοψυχίας. Ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ἦν, καὶ τῆς προφητείας οὐκ ἀφίστατο. Προσέχωμεν τῇ ἀνδρείᾳ τοῦ δικαίου, καὶ τῇ τῆς διανοίας φιλοσοφίᾳ. Οὐκ εἶπε πρὸς ἑαυτὸν· Τοσαῦτά μοι δεινὰ συμβέβηκε διὰ τὴν παρῴρησίαν ταύτην· μυρίους ἀνήλωσα λόγους, καὶ οὐδὲν

10 ᾤνησα, οὐδὲ ἐγένετό μοι τι πλεον, ἀλλ' ἢ τὸ δεδέσθαι μόνον· καὶ οὐπω με τῶν δεσμῶν ἀπέλυσεν ὁ Θεός, καὶ πάλιν πέμπει με πρὸς τοὺς θήρας ἐκείνους;

Οὐδὲν τούτων οὐκ εἶπεν, οὐδὲ ἐνενόησεν· ἀλλ' ἐν μόνον ἐσκόπει, ὅπως ἀνυσθῇ τὸ ἐπίταγμα τοῦ Δεσπότη· καὶ ἐπεὶ

15 δι' ἑαυτοῦ οὐκ ἴσχυσε, διὰ τοῦ μαθητοῦ κατεσκεύασεν αὐτό. "Ἀνάγνωδι" γάρ, φησὶν, "αὐτοῖς, καὶ εἶπε πάντα τὰ κακὰ. Ἐγὼ γὰρ κατέχομαι ἐν τῇ φυλακῇ". Καὶ ἔλεγεν Ἱερεμίας, καὶ ἔγραφεν ὁ Βαροῦχ ἐν βιβλίῳ. Νηστείας καιρὸς ἦν, ὅτε ταῦτα ἐγένετο· ἑορτὴ ἐφειστήκει, πάντας καλοῦσα πρὸς τὴν μητρό-

20 πολιν· ἔδει γὰρ κοινὸν γενέσθαι τὸν σύλλογον, ἐπειδὴ περὶ ἀναγκαίων πραγμάτων ἐμελλεν ἡ ἐκκλησία ἔσεσθαι. "Ἐισῆλθε πρὸς τοὺς ἄρχοντας ὁ Βαροῦχ, καὶ ἀνέγνω εἰς τὰ ὦτα τῶν ἀρχόντων πάντας τοὺς λόγους τούτους"· καὶ εἶπε καὶ τὴν αἰτίαν· "Ἴσως" γάρ, φησὶ, "πεσεῖται τὸ ἔλεος ὑμῶν ἐνώπιον

25 Κυρίου"· ἵνα μὴ νομίσωσιν ὅτι ὡς κατήγορος ἔλεγεν, ἀλλὰ μαθόντες ὅτι θεραπεῦσαι αὐτοὺς ἀφίκται, ἐπιεικέστεροι γένωνται. Τί οὖν ἐκεῖνοι; Δέον χάριτας ὁμολογήσαι, δέον ἐπαινέσαι, δέον θαυμάσαι, οὐδὲν τούτων ποιοῦσιν, ἀλλ' ἀπελθόντες ἀνήγγειλαν τῷ βασιλεῖ τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ, καὶ

30 τὸ βιβλίον ἀπέθεντο ἐν τῷ οἴκῳ Ἑλισαμᾶ.

"Καὶ πέμψας", φησὶν, "ὁ βασιλεὺς τὸν Ἰουδῆν", ἕνα τινὰ τῶν παρεστηκότων αὐτῷ, "ἐκέλευσε κομισθῆναι τὸ βιβλίον. Καὶ ἐκάθητο ὁ βασιλεὺς ἐν οἴκῳ χειμερινῷ"· μὴν γὰρ ἕνατος ἦν, τουτέστι Νοέμβριος· ἕνατον ἀπὸ τοῦ Σανδικοῦ ἀριθμῶν

35 λέγει· δεῖ γὰρ καὶ ταῦτα ἀκριβῶς εἰδέναί. Εἰ γὰρ ἀπὸ τοῦ Δίου ἠριθμῆι, οὐκ ἐμελλεν ἔσεσθαι τότε χειμῶν. Τίνος οὖν ἔνεκεν καὶ τοῦτο πρόσκειται; Ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα εἶση σαφῶς. "Καὶ

φοβάσαι; Ἐάν ἐσύ φοβάσαι, πῶς θά τολμήσει ὁ μαθητής; Τίποτε ὁμως ἀπ' ὅλα αὐτά, γιατί ὑπάρχει παρακάτω ἡ αἰτία. Γιατί, ἀφοῦ εἶπε, «Γράψε καί διάβασε», πρόσθεσε· «Ἐγώ εἶμαι στή φυλακή». Πόση εἶναι ἡ μεγαλοψυχία του! Ἦταν στή φυλακή καί δέν ἄφηνε τήν προφητεία. Ἄς προσέξουμε τή γενναιότητα τοῦ δίκαιου ἀνθρώπου καί στή φιλοσοφία τῆς ψυχῆς του. Δέν εἶπε στόν ἑαυτό του· «Μοῦ συνέβηκαν τόσες συμφορές ἐξ αἰτίας τῆς παρρησίας μου· ξόδεψα τόσα λόγια, τίποτε ὁμως δέν ὠφέλησα, οὔτε ἀπέκτησα κάτι περισσότερο, παρά μόνο φυλακίσθηκα· καί δέ μέ ἐλευθέρωσε ὁ Θεός ἀκόμη ἀπό τά δεσμά, καί μέ στέλνει πάλι στά θηρία αὐτά;».

Τίποτε ἀπ' αὐτά δέν εἶπε, οὔτε σκέφθηκε. Ἄλλ' ἓνα μόνο φρόντιζε, πῶς νά πραγματοποιηθεῖ ἡ ἐντολή τοῦ Κυρίου. Καί ἐπειδή δέν μπόρεσε μόνος του, τό ἔκαμε μέ τό μαθητή του. Γιατί τοῦ λέγει· «Διάβασε σ' αὐτούς καί πές ὅλα τά κακά. Γιατί ἐγώ βρίσκομαι στή φυλακή». Καί ἔλεγε ὁ Ἱερεμίας καί ὁ Βαρούχ ἔγραφε στό βιβλίο. Ἦταν ἐποχή νηστείας, ὅταν γίνονταν αὐτά· πλησίαζε ἑορτή, πού καλοῦσε ὅλους στήν πρωτεύουσα. Γιατί ἔπρεπε νά γίνει συγκέντρωση ὅλων, ἐπειδή ἡ συνέλευση θά γινόταν γιά θέματα ἀναγκαῖα. «Πλησίασε πρὸς τοὺς ἄρχοντες ὁ Βαρούχ, καί διάβασε γιά ν' ἀκούσουν οἱ ἄρχοντες ὅλα αὐτά τά λόγια»¹⁷. Καί εἶπε μάλιστα καί τήν αἰτία, γιατί λέγει· «Ἴσως θά πέσει ἡ δέησή σας μπροστά στόν Κύριο»¹⁸, γιά νά μή νομίσουν ὅτι μιλοῦσε σάν κατηγορος, ἀλλά γιά νά γίνουν πιό πρᾶοι, ὅταν μάθουν ὅτι ἦρθε γιά νά τοὺς θεραπεύσει. Τί λοιπόν ἔκαμαν ἐκεῖνοι; Ἐνῶ ἔπρεπε νά τόν εὐχαριστήσουν, ἐνῶ ἔπρεπε νά τόν ἐπαινέσουν, ἐνῶ ἔπρεπε νά τόν θαυμάσουν, δέν κάνουν τίποτε ἀπ' αὐτά, ἀλλά πῆγαν καί ἀνακοίνωσαν στό βασιλιά ὅσα ἦταν γραμμένα στό βιβλίο, καί τοποθέτησαν τό βιβλίο στό σπίτι τοῦ Ἐλισαμά.

«Καί ἀφοῦ ἔστειλε», λέγει ἡ Γραφή, «ὁ βασιλιάς τόν Ἰουδή», ἓναν ἀπό τοὺς ὑπηρέτες του, «τόν διέταξε νά φέρει τό βιβλίο. Καθόταν ὁ βασιλιάς σέ χειμερινό σπίτι»¹⁹. Γιατί ἦταν ὁ ἑνατος μήνας, δηλαδή ὁ Νοέμβριος. Τόν ὀνομάζει ἑνατο, γιατί μετράει ἀπό τό Μάρτιο²⁰· πρέπει λοιπόν καί αὐτά νά τά γνωρίζουμε μέ ἀκρίβεια. Γιατί ἂν ἀριθμοῦσε ἀπό τόν Ὀκτώβριο²¹, δέν ἔπρεπε τότε νά εἶναι χειμώνας.

17. Ἱερ. 36, 14-15.

18. Ἱερ. 36, 7.

19. Ἱερ. 36, 21.22.

20. Ξανθικός· τό ὄνομα τοῦ Μαρτίου στοὺς Μακεδόνες.

21. Δίος· τό ὄνομα τοῦ πρώτου μήνα στό Μακεδονικό ἡμερολόγιο. Εἶναι ὁ μήνας Ὀκτώβριος.

ἐσχάρα πυρός ἐμπροσθεν αὐτοῦ· ἀνδρακιὰ, φησί, διότι
 ψυχὸς ἦν. Ὅρατε πῶς οὐδὲν παραλιμπάνεται τῇ θείᾳ Γραφῇ;
 Καὶ ἀνδρακιὰ πυρός ἐμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ περιεστήκεισαν οἱ
 5 σατράπαι· ἐκομίσθη τὸ βιβλίον μυρίων γέμον καλῶν (ἡ γὰρ τῶν
 κακῶν προφητεία κακῶν ἀναίρεσις ἦν), καὶ ἀνεγινώσκετο.
 Μνημονεύετέ μοι, παρακαλῶ, τῆς ὑποσχέσεως. “Καὶ ἐν τῷ
 ἀναγινώσκειν αὐτὸν τρεῖς σελίδας, λαβῶν τὴν σμίλην ἔκοψεν,
 καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ἐσχάραν τοῦ πυρός, ἕως ἐξέλιπε τὸ βιβλίον
 ἅπαν”. Εἶδες πῶς οὐ φείδονται οὐδὲ τῶν βιβλίων; πῶς οὐδὲ
 10 τῶν γραμμάτων τῶν θείων ἀπέχονται; Ἐπειδὴ αἰχμαλωσίαν
 εἶχε τῆς Ἱερουσαλήμ, κατέκοψε· καὶ οὐχ εὐρῶν τὸν προφήτην,
 εἰς τὰ γράμματα τὴν ὀργὴν ἀφήκεν. Ὁ τοίνυν τοῖς ἀψύχοις
 οὕτω πολεμῶν, εἰ τὸν ψυχὴν ἔχοντα εὔρε, τί οὐκ ἂν εἰργάσατο;
 Καθάπερ γὰρ τὰ χαλεπὰ τῶν θηρίων, ἐπειδὴν ἐπιλάβονται
 15 τῶν πυκτευόντων αὐτοῖς, εἶτα ἐκεῖνοι διαφύγωσι καταλι-
 πόντες ἐν τῷ στόματι τῶν θηρίων ἃ περιέκινται δέρματα,
 λοιπὸν αὐτὰ περιτρώγουσι παραμυθούμενα τὸν θυμόν, οὕτω
 δὴ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐποίησεν. Οὐχ εὔρε τὸν ἔχοντα τὸ βιβλίον,
 καὶ αὐτὸ τὸ βιβλίον κατέκοψε· καὶ οὐ κατέκοψε μόνον, ἀλλὰ
 20 καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὴν ἐσχάραν τοῦ πυρός, ἵνα μὴδὲ λείψανον
 μείνη τῶν γραμμάτων ἐκείνων. Ἄλλ’ οὐδέπω πᾶσαν ἔγνωτε
 αὐτοῦ τὴν μανίαν· εἴσεσθε δὲ σαφῶς, ἐὰν μετὰ ἀκριβείας τῷ
 διηγήματι προσέχητε. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἀναγνούς τὸ βιβλίον
 ἅπαν, οὕτως ἔκαυσεν, ἀλλ’ “Ἐν τῷ ἀναγινώσκειν αὐτὸν τρεῖς
 25 σελίδας ἢ τέσσαρας, ἐξέτεμεν αὐτό”. Οὐκ ἀνέμεινεν οὐδὲ τὸ
 τέλος τῆς ἀναγνώσεως, ἀλλ’ ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμιῶν εὐθέως
 ἐξηγριώθη. Διὰ ταῦτα οὐκ ἦν ἀσφαλὲς τοῖς προφήταις
 Ἰουδαίοις λέγειν μετὰ σαφηνείας πάντα τὰ ἐσόμενα δεινά. Εἰ
 γὰρ πρόσκαιρον οὐκ ἠνεγκεν αἰχμαλωσίαν ἀκοῦσαι, τὴν
 30 διηνεκὴ πῶς ἂν ὑπέμεινε μαθεῖν; Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἔστη
 ὁ βασιλεὺς, ἀλλ’ ἐπεμψε, φησί, ζητεῖν πανταχοῦ τὸν προφή-
 την, ἀλλ’ οὐχ εὔρεν αὐτόν· ἔκρυψε γὰρ αὐτόν ὁ Θεός.
 Ἐκεῖνον μὲν τόπῳ τότε ἔκρυψε, τοὺς δὲ ἄλλους προφήτας τῇ
 ἀσαφείᾳ τῶν λεγομένων.

35 6. Οὐκ ἀπὸ τούτων δὲ μόνον ἡμῖν ἔσται φανερόν, ὅτι
 τολμηρόν ἦν παρὰ Ἰουδαίοις καὶ ψυχῆς ῥίψοκινδύνου, τὴν

Για ποιό λόγο λοιπόν προσθέτει και αυτό; 'Απ' αυτά που ακολουθούν, θά τό γνωρίσεις καλά. «Καί άναμμένη φωτιά ήταν μπροστά του»²². 'Υπήρχαν άναμμένα κάρβουνα, λέγει, γιατί έκανε κρύο. Βλέπετε πώς τίποτε δέ μένει κρυφό στή θεία Γραφή; Καί άναμμένα κάρβουνα έχει μπροστά του και γύρω του κάθονταν οι σατράπες. "Έφεραν τό βιβλίο που ήταν γεμάτο μ' άπειρα καλά (γιατί ή προφητεία τών κακών καταργούσε τά κακά), και τό διάβαζαν. Νά θυμάστε, σās παρακαλῶ, τήν υπόσχεση. «Καί, άφου αυτός διάβασε τρεις σελίδες, πήρε τό μαχαίρι τίς έκοψε και τίς έβαλε στή φωτιά, ώσπου τελείωσε όλο τό βιβλίο»²³. Είδες ότι δέ σέβονται ούτε τά βιβλία; είδες ότι δέν άποφεύγουν ούτε τά θεία γράμματα; 'Επειδή περιείχε τήν αιχμαλωσία τής 'Ιερουσαλήμ, τό κατέστρεψε, και, επειδή δέ βρήκε τόν προφήτη, άφησε νά ξεσπάσει ή όργή του στά γράμματα. Αύτός λοιπόν που πολεμᾷ έτσι τά άψυχα, αν εύρισκε αυτόν που είχε ψυχή, τί θά τόν έκαμε;

"Οπως τά άγρια θηρία, όταν πιάσουν αυτούς που μονομαχοῦν μαζί τους, και στή συνέχεια ξεφύγουν αυτοί, αφήνοντας στό στόμα τών θηρίων τά δέρματα που φορουν, τότε τά τρώγουν αυτά για νά καταπραΰνουν τό θυμό τους, έτσι ακριβῶς και ο βασιλιάς έκαμε. Δέ βρήκε λοιπόν αυτόν που είχε τό βιβλίο και καταξέσχισε τό ίδιο τό βιβλίο· και όχι μόνο τό καταξέσχισε, αλλά και τό έβαλε μέσα στή φωτιά, για νά μή μείνει κανένα απομεινάρι από τά γράμματα εκείνα. 'Αλλά δέ γνωρίσατε ακόμη όλη του τή μανία· θά τή γνωρίσετε όμως καλά, εάν δώσετε προσοχή στή διήγηση. Γιατί δέν ειπε, ότι άφου διάβασε όλο τό βιβλίο, τότε τό έκαψε, άλλ' «'Αφου διάβασε αυτός τρεις ή τέσσερις σελίδες, τό ξεσχισε». Δέν περίμενε ούτε τό τέλος τής άνάγνωσης, άλλ' άμέσως εξαγριώθηκε από τήν εισαγωγή του βιβλίου. Γι' αυτό δέν ήταν άσφαλισμένοι οι προφήτες νά λέγουν στους 'Ιουδαίους μέ σαφήνεια όλα τά κακά που επρόκειτο νά συμβοῦν. 'Αφου όμως δέν άντεξε ν' άκούσει για προσωρινή αιχμαλωσία, πώς θά υπέφερε νά μάθει για τήν παντοτινή; Καί ούτε μέχρι εδώ σταμάτησε ο βασιλιάς· άλλ' έστειλε, λέγει ή Γραφή, νά ζητήσει παντού τόν προφήτη, αλλά δέν τόν βρήκε, γιατί τόν έκρυψε ο Θεός. Αύτόν βέβαια τόν έκρυψε τότε σε τόπο, τούς άλλους όμως προφήτες τούς έκρυβε μέ τήν ασάφεια τών προφητειών.

6. "Οχι μόνο απ' αυτά θά γίνει σε μās φανερό, ότι ήταν τολμηρό στους 'Ιουδαίους και πράξη ρισκοκίνδυνου ανθρώπου, νά τούς μιλοῦν

ἔσομένην τοῖς ἔθνεσι τιμὴν καὶ δόξαν, καὶ τὴν διαδεξομένην
 ἐκείνους ἀτιμίαν λέγειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Παύλου ῥημάτων.
 Οὗτος γοῦν ἰδὼν τινα προφήτην μικρὸν παρανοοῖξαντά τι τῆς
 5 προῤῥήσεως ταύτης, καὶ σαφέστερον τῶν ἄλλων εἰπόντα, καὶ
 τὰ ἡμέτερα ἀγαθὰ, καὶ τὰ ἐκείνων κακὰ, ἐξεπλάγη καὶ ἔθαυ-
 μασε τῆς τόλμης αὐτόν, οὕτως εἰπὼν· “Ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ,
 *καὶ λέγει· Εὐρέδην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανῆς ἐγενόμην
 τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν. Εἶπον, Ἰδοὺ εἰμι, τῷ ἔθνει, οἱ οὐκ
 ἐκάλεσαν τὸ ὄνομά μου”. Καίτοι, εἰ μὴ κίνδυνος ἐκ τῆς
 10 προῤῥήσεως ἠκολούθει, τίνος ἔνεκεν εἶπε Παῦλος, “Ἡσαΐας
 δὲ ἀποτολμᾷ, καὶ λέγει· Εὐρέδην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν”;
 Μεγίστη ὄντως κατηγορία Ἰουδαίων. Οἱ μὴ ζητοῦντες εὖρον,
 καὶ οἱ ζητοῦντες ἀπέτυχον· οἱ μὴ ἀκούσαντες ἐπίστευσαν, καὶ
 οἱ ἀκούσαντες ἔσταύρωσαν. Διὰ ταῦτα τολμητὴν ἐκάλεσε τὸν
 15 Ἡσαΐαν. Καὶ γὰρ ὄντως μεγίστης τόλμης ἦν, ἐν μέσῳ τῶν
 κατηγορουμένων ἐστῶτα, ἀφειδῶς ποιεῖσθαι τὰς κατηγορίας,
 καὶ ἐκείνους μὲν τῆς τιμῆς φανερῶς ἐκβάλλειν διὰ τῆς προφη-
 τείας, ἑτέρους δὲ εἰσάγειν εἰς τὴν ὀφειλομένην ἐκείνοις
 δόξαν. Τὸ δικαστήριον τῶν ἀκουόντων κατηγοροῦς εἶχε
 20 πάντας. Τίς δὲ ἐν δικασταῖς ἐχθροῖς διαφεύγειν δύναται
 κίνδυνον; Διὰ τοῦτο, φησὶν, “Ἀποτολμᾷ καὶ λέγει”.

Ἄλλ’ ἔτι τοῦτο ὑμῖν σαφέστερον ἀποδειξάι βούλομαι. Διὰ
 τοῦτο περὶ Ἰουδαίων καὶ ἡμῶν ἀσαφῶς ἐν ταῖς Γραφαῖς
 εἴρηται, ἵνα μὴ πρὸ καιροῦ συνῶσι τῶν λεγομένων Ἰουδαῖοι.
 25 Καὶ τούτου παράγω μάρτυρα τὸν μεγαλοφωνότατον Παῦλον,
 τὸν ἄνωθεν φθεγγόμενον, τὴν σάλπιγγα τῶν οὐρανῶν, τὸ
 σκευὸς τῆς ἐκλογῆς, τὸν νυμφαγωγὸν τοῦ Χριστοῦ. “Ἠρμο-
 σάμην γὰρ ὑμᾶς”, φησὶν, “ἐνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἀγνήν παρα-
 στήσαι τῷ Χριστῷ”. Τοῦτον ὑμῖν παράγω μάρτυρα φανερῶς
 30 λέγοντα, ὅτι διὰ τοῦτο συνεσκίασταί τινα τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ,
 οὐχὶ πάντα. Εἰς γὰρ πάντα ἀσαφῆ ἔμελλεν εἶναι, περιττῶς
 εἴρητο τοῖς τότε. Αἱ γὰρ προφητεῖαι ἔχουσι καὶ πολέμους
 προσκαίρους τοὺς τότε, καὶ λοιμούς, καὶ λιμούς· ἔχουσι δὲ καὶ
 τὰ σήμερον ἐκθάντα, τῆς Ἐκκλησίας τὴν κλήσιν, τῆς συνα-
 35 γωγῆς τὴν ἀποβολήν, τοῦ νόμου τὴν κατάργησιν. Ταῦτα δὲ οὐκ
 ἐβούλετο αὐτοὺς εἰδέναι· ἐκεῖνα δὲ ἤθελε τὰ ἐν τοῖς καιροῖς

γιά τήν τιμή καί δόξα, πού θά ἔρθει στά ἔθνη, καί γιά τήν ντροπή πού θά ἔρθει σ' αὐτούς, ἀλλά καί ἀπό τά λόγια τοῦ Παύλου. Αὐτός λοιπόν, ὅταν εἶδε ὅτι κάποιος προφήτης φανέρωσε ἐλάχιστα ἀπό τήν προφητεία αὐτή καί εἶπε πιό καθαρά ἀπό τούς ἄλλους καί τά δικά μας ἀγαθά καί τά κακά ἐκείνων, ξαφνιασθηκε καί θαύμασε αὐτόν γιά τήν τόλμη του, λέγοντας τά ἑξῆς· «Ὁ Ἡσαίας ὅμως τολμᾷ καί λέγει· Βρέθηκα ἀνάμεσα σ' ἐκείνους πού δέ μέ ζητοῦν, ἔγινα φανερός σ' ἐκείνους πού δέν ἐρωτοῦν γιά μένα. Εἶπα· Νά εἶμαι ἀνάμεσα στό ἔθνος, πού δέν πρόφερε τό ὄνομά μου»²⁴. Βέβαια, ἂν δέν ἀκολουθοῦσε ὁ κίνδυνος ἀπό τήν προφητεία, γιά ποιό λόγο εἶπε ὁ Παῦλος, «Ὁ Ἡσαίας τολμᾷ καί λέγει· Βρέθηκα ἀνάμεσα σ' ἐκείνους πού δέ μέ ζητοῦν»; Εἶναι πραγματικά πολύ μεγάλη ἡ κατηγορία ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων. Ἐκεῖνοι πού δέ ζητοῦσαν τό Θεό, τόν βρῆκαν, καί ἐκεῖνοι πού τόν ζητοῦσαν, ἀπέτυχαν· ἐκεῖνοι πού δέν τόν ἄκουσαν, πίστεψαν, καί ἐκεῖνοι πού τόν ἄκουσαν, τόν σταύρωσαν. Γι' αὐτό ὀνόμασε τολμηρό τόν Ἡσαῖα. Καί πράγματι ἦταν πράξη πολύ μεγάλης τόλμης, ἐνῶ στεκόταν ἀνάμεσα σ' ἐκείνους πού κατηγοροῦσε, νά τούς κατηγορεῖ ἀλύπητα, καί μέ τήν προφητεία του φανερά τούς στεροῦσε τήν τιμή, ἐνῶ ἄλλους τούς ὀδηγοῦσε στή δόξα πού ὀφیلόταν σ' ἐκείνους. Τό δικαστήριο τῶν ἀκροατῶν του ἦταν ὅλοι κατήγοροί του. Ποιός ὅμως μπορεῖ νά ξεφύγει τόν κίνδυνο ἀνάμεσα σ' ἐχθρικούς δικαστές; Γι' αὐτό, λέγει· «Τολμᾷ καί λέγει».

Ἄλλά θέλω νά σᾶς ἀποδείξω αὐτό ἀκόμη πιό καθαρά. Γι' αὐτό στίς Γραφές γίνεται λόγος γιά τούς Ἰουδαίους καί γιά μᾶς μέ ἀσάφεια, γιά νά μήν καταλαβαίνουν τά λεγόμενα οἱ Ἰουδαῖοι πρῖν ἀπό τήν ὥρα τους. Καί γι' αὐτό παρουσιάζω μάρτυρα τόν Παῦλο, πού φωνάζει δυνατά, πού μιλάει σάν ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ, τή σάλπιγγα τῶν οὐρανῶν, τό ἐκλεκτό ὄργανο, τόν παράνυμφο τοῦ Χριστοῦ. «Γιατί σᾶς ἀρραβώνιασα», λέγει, «μ' ἓναν ἄνδρα, γιά νά σᾶς παρουσιάσω σάν ἀγνή παρθένο στό Χριστό»²⁵. Αὐτόν σᾶς παρουσιάζω μάρτυρα πού λέγει φανερά, ὅτι γι' αὐτό εἶναι σκοτεινά μερικά σημεῖα στήν Παλαιά Διαθήκη, ὄχι ὅμως ὅλα. Γιατί, ἂν ἐπρόκειτο νά εἶναι ὅλα σκοτεινά, θά λέγονταν ἄσκοπα γιά τούς τότε ἀνθρώπους. Οἱ προφητεῖες λοιπόν περιέχουν καί τούς πρόσκαιρους πολέμους τῆς τότε ἐποχῆς καί τούς λοιμούς καί τούς λιμούς, περιέχουν ὅμως καί τά σημερινά γεγονότα, τήν κλήση τῆς Ἐκκλησίας, τή διάλυση τῆς συναγωγῆς, τήν κατάργηση τοῦ νόμου. Αὐτά δέν ἤθελε νά τά γνωρίζουν αὐτοί, τά πρῶτα ὅμως πού συνέβαιναν στήν ἐποχή τους ἤθελε νά τά γνωρίζουν. Καί ἀκριβῶς

συμβαίνοντα τοῖς αὐτῶν. Καὶ τοῦτο αὐτὸ ἀποδείξει πειράσομαι· ὅτι ταῦτα μόνον ἀσαφῆ ἐποίησε γενέσθαι, τὰ περὶ ἡμῶν καὶ τῆς συναγωγῆς, τὰ νῦν ἐκθάντα, καὶ τὴν τοῦ νόμου κατάργησιν· τοῦτο δὲ αὐτοῦς οὐκ ἔδει εἰδέσθαι ἐκ τότε. Εἰ γὰρ ἐξ 5 ἀρχῆς ἔμαθον, ὅτι πρόσκαιρος ὁ νόμος, πάντως ἂν αὐτοῦ κατεφρόνησαν· διὰ τοῦτο αὐτὸν συνεσκίασε μόνον.

*Ὅτι γὰρ οὐ πᾶσα προφητεία ἀσαφῆς ἦν, ἀλλὰ τοῦτο μόνον περιέσταλτο τὸ μέρος, ἄκουσον τοῦ Παύλου σαφῶς ἀμφοτέρωτα ταῦτα ἡμῖν ἐνδεικνυμένου, καὶ ὅτι συνεσκίαστο ὁ νόμος, καὶ 10 ὅτι κατὰ τοῦτο μόνον τὸ μέρος. Κορινθίοις γὰρ ἐπιστέλλων, οὕτω πῶς φησιν· “Ἐχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῆ παρήρσις χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ Μωϋσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὥστε μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου, ἀλλ’ ἐπωρώδη τὰ νοήματα 15 αὐτῶν. Ἄχρι γὰρ σήμερον κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται”. Τάχα ἀσαφὲς τὸ εἰρημένον· οὐκοῦν ἀναγκαῖον αὐτὸ ποιῆσαι σαφέστερον, τῆς ἱστορίας αὐτῆς ὑμᾶς ἀναμνήσας. Ἐπειδὴ γὰρ λαθὼν τὰς πλάκας ἐν τῷ ὄρει ἔμελλε 20 καταβαίνειν ὁ Μωϋσῆς, δόξα τις ἀπόρρητος καὶ θαυμαστὴ τῆς ἁγίας ἐκείνης ἐξέλαμψεν ὄψεως τοιαύτη, ὡς μηδένα τῶν πολλῶν αὐτῷ δύνασθαι προσιέναι καὶ διαλέγεσθαι.

Ἴνα οὖν μὴ διὰ παντὸς ἀπρόσιτος ἢ τῷ δήμῳ, κάλυμμα ἐπὶ τῆς ὄψεως ἐπιτιθεῖς, παρείχε μετὰ ἀδειας τοῖς Ἰουδαίοις 25 αὐτῷ συγγίνεσθαι. Καὶ τῷ δήμῳ μὲν ὁμιλῶν εἶχε τὸ κάλυμμα, πρὸς δὲ τὸν Θεὸν ἐπιστρέφων ἀπετίθει τοῦτο πάλιν. Τοῦτο δὲ συνέβαινεν, ὁμοῦ μὲν ἵνα ἀξιόπιστος ὁ νομοθέτης φαίνεται τοῖς μέλλουσι τὸν δι’ αὐτοῦ κομιζόμενον δέχεσθαι νόμον, ὁμοῦ δὲ ἵνα καὶ ὁ τῆς ἀληθείας ἐν αὐτῷ προδιαγραφῆ τύπος, 30 καὶ διαγραφῆ τῆς κατὰ Χριστὸν οἰκονομίας ἄνωθεν ἢ αἰτία. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλον τινες λέγειν, Τίνος ἔνεκεν οὐ γυμνῇ τῇ θεότητι παρεγένετο ὁ Χριστός, ἀλλὰ σάρκα περιεβάλλετο; ἄνωθεν διὰ τῆς ὄψεως τοῦ δούλου πᾶσι τούτοις ἀπελογήσατο. Εἰ γὰρ τὴν τοῦ δούλου δόξαν οὐκ ἤνεγκαν ἰδεῖν τὴν ἐπιγενο- 35 μένην ὑστερον Ἰουδαῖοι, πῶς ἂν γυμνῇ τὴν θεότητα μετὰ ταῦτα ἰδεῖν ὑπέμειναν;

αυτό θά προσπαθήσω ν' αποδείξω, ὅτι δηλαδή ἔκαμε νά γίνουν σκοτεινά αὐτά μόνο, πού ἀφοροῦν ἐμᾶς καί τή συναγωγή, τά σημερινά γεγονότα καί τήν κατάργησι τοῦ νόμου. Αὐτό ὁμως δέν ἔπρεπε νά τό γνωρίζουν αὐτοί ἀπό τότε. Γιατί, ἂν ἀπό τήν ἀρχή μάθαιναν, πῶς ὄνομος θά ἦταν προσωρινός, ὅπωςδῆποτε θά τόν περιφρονοῦσαν. Γι' αὐτό κάλυψε μέ ἀσάφεια μόνο τό νόμο.

“Ὅτι λοιπόν δέν ἦταν ἀσαφής ὅλη ἡ προφητεία, ἀλλά τοῦτο μόνο τό μέρος ἔχει καλύψει, ἄκουσε τόν Παῦλο πού μᾶς παρουσιάζει καθαρά καί τά δύο, καί ὅτι δηλαδή ἔχει καλυφθεῖ μέ ἀσάφεια ὁ νόμος, καί ὅτι σ' αὐτό τό σημεῖο μόνο. Γιατί γράφοντας στούς Κορινθίους, λέγει τά ἑξῆς: “Ἐχοντας λοιπόν μιά τέτοια ἐλπίδα, μεταχειριζόμεσθε στό κήρυγμα πολλή παρησία, καί ὄχι ὅπως ὁ Μωυσῆς, πού ἔβαζε στό πρόσωπό του κάλυμμα, γιά νά μήν ἀτενίσουν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσραήλ τό τέλος τοῦ νόμου πού ἐπρόκειτο νά καταργηθεῖ, ἀλλά τυφλώθηκαν οἱ σκέψεις τους. Γιατί μέχρι σήμερα παραμένει τό κάλυμμα κατά τήν ἀνάγνωσι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καί δέ σηκώνεται αὐτό, ἐπειδή καταργεῖται μέ τό Χριστό»²⁶. Ἴσως τά λόγια αὐτά νά εἶναι σκοτεινά. Ἐπομένως εἶναι ἀνάγκη νά τά κάμω πιό καθαρά, ὑπενθυμίζοντας σέ σᾶς αὐτή τήν ἱστορία. “Ὅταν λοιπόν ὁ Μωυσῆς πῆρε τίς πλάκες τοῦ νόμου στό βουνό καί ἐπρόκειτο νά κατεβεῖ, μιά τέτοια ἀνέκφραστη καί θαυμαστή λάμψη ξεχύθηκε ἀπό τό ἅγιο πρόσωπό του, ὥστε κανένας ἀπό τούς πολλούς δέν μπορούσε νά τόν πλησιάσει καί νά συζητήσει μαζί του.

Γιά νά μήν εἶναι λοιπόν πάντοτε ἀπρόσιτος στό λαό, ἀφοῦ ἔβαλε κάλυμμα στό πρόσωπό του, ἄφηνε τούς Ἰουδαίους νά τόν πλησιάζουν ἀφοβα. Καί ὅταν μιλοῦσε μέ τό λαό, φοροῦσε τό κάλυμμα, ὅταν ὁμως ξαναγύριζε στό Θεό, τό ἀφαιροῦσε πάλι. Καί αὐτό συνέβαινε, γιά νά φαίνεται ἀξιόπιστος ὁ νομοθέτης σ' ἐκείνους πού ἐπρόκειτο νά δεχθῶν τό νόμο, τόν ὁποῖο ὁ ἴδιος ἔφερε, καί μαζί γιά νά προσχεδιασθεῖ στό νόμο ὁ τύπος τῆς ἀλήθειας καί νά διατυπωθεῖ ἡ αἰτία πού ἡ θεία πρόνοια ἔστειλε τό Χριστό. Ἐπειδή λοιπόν ἐπρόκειτο νά λέγουν μερικοί, ‘Γιά ποιό λόγο δέν ἦρθε ὁ Χριστός μέ καθαρή τή θεότητά του, ἀλλά ντύθηκε ἀνθρώπινη σάρκα;’, ἀπολογήθηκε ἀπό τήν ἀρχή σ' ὄλους αὐτούς μέ τή μορφή τοῦ ἀνθρώπου. Ἀφοῦ τή δόξα τοῦ ἀνθρώπου πού ἦρθε ἔπειτα δέν ἄντεξαν νά δοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, πῶς θά ὑπέφεραν ὕστερα νά δοῦν τήν ἴδια τή θεότητα;

7. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον τὸ κάλυμμα ἡμῖν ἐνδείκνυται ἐκεῖνο, ἀλλ' ὅτι καὶ ταῦτα πάσχουσιν οἱ Ἰουδαῖοι ἐπὶ τοῦ νόμου, ἅπερ ἔπασχον ἐπὶ τῆς ὄψεως Μωϋσέως τότε. Καθάπερ γὰρ οὐχ ἑώρων τῆς ὄψεως τοῦ νομοθέτου τὴν δόξαν, τοῦ παραπετά-
 5 σματος ἐκεῖνου παρεμβεβλημένου μέσον, οὕτως οὐδὲ τὴν νόμου δόξαν δύνανται νῦν κατιδεῖν. Τοῦτο δὲ καὶ πρὸς αἰρετι-
 10 κούς ἀναγκαῖον ἡμῖν. Καὶ γὰρ νομίσαντες κατηγορίαν εἶναι τοῦ νόμου τὰ εἰρημένα, κατεδέξαντο τῆς Ἐπιστολῆς τὸ χωρίον τοῦτο· καὶ ἐπειδὴ ἤκουσαν, ὅτι κάλυμμα ἔχει ὁ νόμος,
 15 καὶ ὅτι καταργεῖται, νομίσαντες εἶναι διαβολήν, ἀφήκαν τὰ γράμματα, ἵνα τοῖς οἰκείοις ἀλώσιν ἐπιχειρήμασιν. Αὐτὸ γὰρ τοῦτο δείκνυσι μέγαν ὄντα τὸν νόμον. Ὡσπερ γὰρ τότε οὐκ ἦν κατηγορία Μωϋσέως τὸ κάλυμμα ἔχειν ἐπὶ τῆς ὄψεως, ἀλλ' ἀσθένεια τῶν Ἰουδαίων, Μωϋσέως δὲ καὶ ἐγκώμιον μέγιστον
 20 ἦν, ὅτι τοιαύτην εἶχεν ἐπὶ τῆς ὄψεως δόξαν, ὡς καὶ παραπετά-
 σματος δεηθῆναι πρὸς τοὺς ὁμοδούλους· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ νόμου συνέβη. Εἰ γὰρ μὴ δόξαν εἶχεν ἀπρόσιτον ὁ νόμος, οὐκ ἂν ἐδεήθη καλύμματος.

Ὅταν οὖν λέγῃ, ὅτι “Κάλυμμα ἐπὶ τῆς ἀναγνώσεως τῆς
 20 Παλαιᾶς Διαθήκης μένει”, τὴν ἀσάφειαν αὐτοῦ φησιν· ὅταν δὲ λέγῃ, “Μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται”, τὸ μέρος, ὅπερ ἐστὶν ἀσαφές, ὁ νόμος ἡμῖν ἐπέδειξεν. Οὐ γὰρ ἐκεῖνο ἀσαφές ἦν τοῦ νόμου τὸ μέρος, ὅπερ εἰς βίον ἡμῖν συνετέλει καὶ πολιτείαν· ἐπεὶ περιττῶς ἂν ἐδόθη· ἀλλ' ἐκεῖνα
 25 μόνον συνεσκίαστο τὰ μέρη, δι' ὧν ἐδυνάμεθα μαθεῖν, ὅτι διὰ τοῦ Χριστοῦ καταργεῖται. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἔργον, τὸ τὸν νόμον αὐτὸν εἰσαγαγεῖν λέγοντα περὶ αὐτοῦ, ὅτι Χριστὸς ἐλθὼν αὐτὸν καταργήσει, καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ παυθήσεται. Αὐτὸ οὖν τοῦτο τὸ μέρος τοῦ νόμου τὸ λέγον, ὅτι
 30 ἐν Χριστῷ καταργεῖται ὁ νόμος, τοῦτο ἀσαφές μόνον ἦν. Καὶ τοῦτο αὐτὸ δηλῶν ὁ μέγας Παῦλος, ἐπήγαγε· “Μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται”. Ἴνα γὰρ μὴ, ἀκούσας, ὅτι “Κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει”, ὅλην αὐτὴν ἀσαφῆ καὶ συνεσκιασμένην εἶναι νομίσης, τῇ
 35 ἐπαγωγῇ ταύτην διώρθωσε τὴν ὑπόνοιαν. Εἰπὼν γὰρ, “Κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει”, ἐπήγαγε. “Μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται”.

7. Καί ὄχι μόνο αὐτό τό κάλυμμα μᾶς φανερώνει ἐκεῖνο, ἀλλ' ὅτι καί τά ἴδια παθαίνουν οἱ Ἰουδαῖοι στήν περίπτωσι τοῦ νόμου, πού πάθαιναν τότε, ὅταν ἀντίκρουζαν τό Μωυσῆ. Γιατί, ὅπως δέν ἔβλεπαν τή δόξα τοῦ προσώπου τοῦ νομοθέτη, ἐπειδή ἔμπαινε στή μέση ἐκεῖνο τό παραπέτασμα, ἔτσι δέν μποροῦν τώρα νά δοῦν τή δόξα τοῦ νόμου. Αὐτό μᾶς εἶναι ἀναγκαῖο καί γιά τούς αἰρετικούς. Γιατί αὐτοί, ἐπειδή νόμισαν ὅτι τά λόγια αὐτά ἀποτελοῦν κατηγορία ἐναντίον τοῦ νόμου, δέχθησαν τό χωρίο αὐτό τῆς ἐπιστολῆς, καί ὅταν ἄκουσαν ὅτι ὁ νόμος ἔχει κάλυμμα, καί ὅτι καταργεῖται, ἐπειδή νόμισαν ὅτι αὐτό εἶναι συκοφαντία, ἄφησαν τά γράμματα, γιά νά καταλάβουν τό χωρίο μέ τά δικά τους ἐπιχειρήματα. Αὐτό ἀκριβῶς δείχνει ὅτι ὁ νόμος εἶναι μέγας. Γιατί ὅπως τότε δέν ἦταν κατηγορία γιά τό Μωυσῆ πού εἶχε τό κάλυμμα στό πρόσωπό του, ἀλλ' ἀδυναμία γιά τούς Ἰουδαίους, ἐνῶ ἦταν πολύ μέγας ἔπαινος, γιατί εἶχε στό πρόσωπό του τέτοια δόξα, ὥστε νά χρειασθεῖ καί παραπέτασμα γιά τήν ἐπαφή του μέ τούς συνανθρώπους του, ἔτσι ἔγινε καί στήν περίπτωσι τοῦ νόμου. Ἐάν λοιπόν δέν εἶχε ἀπλησίαστη δόξα ὁ νόμος, δέν θά χρειαζόταν τό κάλυμμα.

Ἦταν λοιπόν λέγει, ὅτι «Τό κάλυμμα κατά τήν ἀνάγνωσι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης παραμένει», τήν ἀσάφεια τοῦ νόμου ἐννοεῖ. Ἦταν ὅμως λέγει, «Καί δέ σηκώνεται τό κάλυμμα, γιατί καταργεῖται μέ τό Χριστό», μᾶς φανέρωσε τό μέρος τοῦ νόμου, πού εἶναι σκοτεινό. Γιατί δέν εἶναι σκοτεινό τό μέρος ἐκεῖνο τοῦ νόμου, πού μᾶς βοηθάει στή ζωή καί στή συμπεριφορά μας (γιατί θά μᾶς εἶχε δοθεῖ ἄσκοπα), ἀλλ' ἔχουν καλυφθεῖ ἐκεῖνα μόνο τά μέρη, μέ τά ὅποια μπορούσαμε νά μάθουμε, ὅτι ὁ νόμος καταργεῖται μέ τό Χριστό. Καί αὐτό εἶναι ἔργο τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, τό νά παρουσιάζει δηλαδή τό νόμο νά λέγει γιά τόν ἑαυτό του, ὅτι, ὅταν ἔρθει ὁ Χριστός, θά τόν καταργήσει, καί ὅτι μ' αὐτόν θά σταματήσει νά ἔχει δύναμι. Αὐτό λοιπόν τό μέρος τοῦ νόμου πού λέγει, ὅτι μέ τό Χριστό καταργεῖται ὁ νόμος, αὐτό μόνο ἦταν σκοτεινό. Καί δηλώνοντας ἀκριβῶς αὐτό ὁ μέγας Παῦλος, πρόσθεσε· «Τό κάλυμμα δέ σηκώνεται, γιατί καταργεῖται μέ τό Χριστό». Γιά νά μή νομίσεις, ὅταν ἀκούσεις, ὅτι «Τό κάλυμμα κατά τήν ἀνάγνωσι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης παραμένει», ὅτι ὀλόκληρη εἶναι ἀσαφής καί σκοτεινή, διόρθωσε τήν ὑπόνοιαν αὐτή μή τήν προσθήκη. Γιατί ἀφοῦ εἶπε, «Τό κάλυμμα κατά τήν ἀνάγνωσι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης παραμένει», πρόσθεσε, «Τό ὅποιο δέ σηκώνεται, γιατί μέ τό Χριστό καταργεῖται».

Τούτο αὐτό, φησίν, οὐκ ἀνεκαλύφθη, ὅτι μέλλει ἐν Χριστῷ καταργεῖσθαι· οὐκ ἀνεκαλύφθη δὲ τοῖς μὴ προσελθοῦσι τῇ πίστει· ὡς ὁ γε προσελθὼν, καὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτος ἀπολαύσας, οὐκέτι μετὰ παραπετάσματος βλέπει τὸν νόμον, ἀλλὰ γυμνὴν αὐτοῦ καθορᾷ τὴν δόξαν. Δόξα δὲ νόμου, τὸ δυνηθῆναι διδάξαι, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται, ἵνα καὶ τοῦτο μάθῃς. Εἶδε τοῦ νόμου τὴν δόξαν; Δόξα δὲ ἐστὶν ἀληθοῦς ἐκείνου, ὅταν σε πρὸς τὸν Χριστὸν παιδαγωγῆσαι δυνηθῇ· παιδαγωγεῖ δέ, ἐπειδὴν δεῖξῃ αὐτὸν καταργούμενον. Ὡστε καὶ ἐντεῦθεν καιρία τοῖς αἰρετικοῖς ἡ πληγὴ γέγονεν. Εἰ γὰρ ἐναντίος ἦν ὁ νόμος καὶ πολέμιος τοῦ Χριστοῦ, καὶ μὴ παρ' ἐκείνου δοδεῖς, οὐκ ἔδει Παῦλον δόξαν αὐτοῦ καλέσαι, τῷ δυνηθῆναι παιδεῦσαι τοὺς προσιόντας αὐτῷ, ὅτι διὰ Χριστοῦ καταργεῖται. Εἰ πονηρὸς ἦν ὁ νόμος πάλιν, οὐκ ἔδει τὸ κάλυμμα αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι, ἀλλὰ μένειν αὐτὸν καὶ μετὰ τὴν χάριν συνεσκιασμένον.

Εἰ δὲ τοῦτο τῆς χάριτος ἔργον, τὸ διορατικωτέρους ποιεῖν τοὺς προσιόντας πρὸς τὴν τοῦ νόμου κατάληψιν, ὥστε ἐκεῖθεν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀφορμὰς πάσας λαμβάνειν τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν πίστεως, τί μείζον τούτου τεκμήριον τῆς τοῦ νόμου συγγενείας τῆς πρὸς τὴν χάριν εἶποι τις ἄν, ἀλλ' ἢ ὅταν μὲν Χριστὸς ἀνοίγῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν αὐτῷ προσιόντων, ὥστε δυνηθῆναι κατιδεῖν τοῦ νόμου τὴν ἀγωγήν, ἐκείνη δὲ φανεῖσα καὶ γενομένη δῆλη, παραπέμψαι μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας δυνήσεται τοὺς συνιέντας τὰ Χριστοῦ; Ταῦτα γὰρ οὔτε τὸν Χριστὸν τῷ νόμῳ μαχόμενον δείκνυσιν, οὔτε τὸν νόμον πολεμοῦντα τῷ Ἰησοῦ, ἀλλὰ τὸναντίον ἅπαν, τὸν μὲν προοδαιοῦντα τῇ μεγάλῃ ταύτῃ φιλοσοφίᾳ, τὸν δὲ ἐκεῖθεν αὐτοὺς παραλαμβάνοντα καὶ πρὸς ἄκραν ἄγοντα κορυφῆν. Ὑπὲρ δὲ τούτων ἀπάντων εὐχαριστήσωμεν τῷ φιλανθρωπῷ Θεῷ, τῷ κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν ἕκαστα οἰκονομοῦντι, καὶ πολυτρόπως τὴν ἡμετέραν πραγματευομένῳ σωτῆρι καὶ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας καὶ τῆς τοσαύτης προνοίας ἀξίαν κατὰ δύναμιν ἐπιδειξώμεθα πολιτείαν, ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, τιμὴ, κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Αυτό τό ἴδιο, λέγει, δέν ἀποκαλύφθηκε, ὅτι πρόκειται μέ τό Χριστό νά καταργηθεῖ· δέν ἀποκαλύφθηκε ὁμως σ' ἐκείνους πού δέν πλησίασαν στήν πίστη. Αὐτός ὁμως πού πλησίασε καί ἀπόλαυσε τή χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δέ βλέπει πιά μέ παραπέτασμα τό νόμο, ἀλλ' ἀντικρύζει γυμνή τή δόξα του. Καί δόξα τοῦ νόμου εἶναι, τό ὅτι μπόρεσε νά διδάξει, πώς μέ τό Χριστό θά καταργηθεῖ, γιά νά τό μάθει καί αὐτό. Εἶδες τή δόξα τοῦ νόμου; Ἡ ἀληθινή δόξα ἀνήκει σ' ἐκείνον, ὅταν κατορθώσει νά σέ ὀδηγήσει στό Χριστό, καί ὀδηγεῖ ὅταν δείξει ὅτι ὁ ἴδιος καταργεῖται. Ἐπομένως καί ἀπό ἐδῶ τό χτύπημα ἐναντίον τῶν αἰρετικῶν εἶναι θανάσιμο. Γιατί, ἐάν ὁ νόμος ἦταν ἀντίθετος καί ἐχθρός τοῦ Χριστοῦ καί δέν εἶχε δοθεῖ ἀπ' αὐτόν, δέ θά ἔπρεπε ὁ Παῦλος νά τόν ὀνομάσει δόξα του, μέ τό νά κατορθώσει νά διδάξει ἐκείνους πού τόν πλησίαζαν, ὅτι μέ τό Χριστό θά καταργηθεῖ. Ἐάν πάλι ὁ νόμος ἦταν κακός, δέν ἔπρεπε ν' ἀφαιρεθεῖ τό κάλυμμα του, ἀλλ' ἔπρεπε νά μείνει αὐτός καί ὕστερα ἀπό τή χάρη σκοτεινός.

Ἐάν ὁμως αὐτό εἶναι τό ἔργο τῆς χάρης, τό νά κάνει δηλαδή νά βλέπουν καλύτερα ἐκείνοι πού πλησιάζουν τήν κατανόηση τοῦ νόμου, ὥστε νά παίρνουν ἀπό ἐδῶ ὅλες τίς ἀρχές καί τίς ἀφορμές γιά τήν πίστη τους στό Χριστό, ποιά μεγαλύτερη ἀπόδειξη ἀπ' αὐτό θά μποροῦσε νά πει κανεῖς γιά τή συγγένεια τοῦ νόμου μέ τή χάρη, παρά μόνο, ὅτι ὁ Χριστός ἀνοίγει τά μάτια αὐτῶν πού τόν πλησιάζουν, γιά νά μπορέσουν νά δοῦν καλά τήν καθοδήγηση τοῦ νόμου, ἐνῶ αὐτή, ἀφοῦ ἀποκαλυφθεῖ καί γίνει φανερή, θά μπορέσει μέ μεγάλη εὐκολία νά ὀδηγήσει ἐκείνους πού γνώρισαν τά σχετικά μέ τό Χριστό; Γιατί αὐτά οὔτε τό Χριστό δείχνουν ὅτι ἀντιμάχεται τό νόμο, οὔτε τό νόμο ὅτι πολεμáει τόν Ἰησοῦ, ἀλλά τό ἐντελῶς ἀντίθετο, ὅτι ὁ νόμος προετοιμάζει τό δρόμο στή μεγάλη αὐτή διδασκαλία, καί ὅτι ὁ Χριστός παραλαβαίνει ἀπό ἐκεῖ τούς ἀνθρώπους καί τούς ὀδηγεῖ στήν πύση ψηλή κορυφή. Γιά ὅλα αὐτά ὁμως ἄς εὐχαριστήσουμε τό φιλόφθωρο Θεό, ὁ ὁποῖος ρυθμίζει τά πάντα στόν κατάλληλο καιρό καί φροντίζει γιά τή σωτηρία μας μέ πολλούς τρόπους, καί ἄς δείξουμε, ὅσο βέβαια μποροῦμε, συμπεριφορὰ ἀντάξια στή φιλοφθωρία του καί τήν τόση πρόνοιά του, γιά νά ἐπιτύχουμε καί τά μελλοντικά ἀγαθά. Αὐτά τά ἀγαθά εἶθε ὅλοι ἔμεῖς νά ἐπιτύχουμε, μέ τή χάρη καί τή φιλοφθωρία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μέσω τοῦ ὁποῖου καί μαζί μέ τόν ὁποῖο στόν Πατέρα, καί συγχρόνως στό ἅγιο Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ τιμή, καί ἡ δύναμη, στοῦς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

ΕΤΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΑΦΕΙΑΝ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ
ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΝ
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΚΑΤΗΓΟΡΕΙΝ
ΑΛΛΗΛΩΝ

ΟΜΙΛΙΑ Β΄

1. Χαίρει μὲν βουκόλος, ἐπειδὴν εὐπαδοῦσαν αὐτῷ καὶ σφριγῶδαν ἴδῃ τῶν βοῶν τὴν ἀγέλην, χαίρει δὲ καὶ γηπόνος, θεωρῶν κομῶντα τὰ λήϊα· ἀλλ' οὔτε γηπόνος ἐπὶ τοῖς λητοῖς, οὔτε βουκόλος ἐπὶ ταῖς βουσί· οὕτω χαίρουσιν, ὡς ἐγὼ χαίρω
5 νῦν καὶ ἀγάλλομαι, τὴν καλὴν ταύτην ἄλω τῶν πνευματικῶν τούτων δραγμάτων πεπληρωμένην ὄρων. "Ὅταν γὰρ εἰς ἀκοῆς τοσαύτας καὶ τοιαύτας σπείρηται τῆς εὐσεβείας ὁ λόγος, ἀνάγκη ταχέως πολὺν καὶ ὄριμον βλαστήσαι τῆς ὑπακοῆς τὸν ἄσταχυν. Καὶ γὰρ ὅταν τις εἰς βαθύγειον καὶ λιπαρὰν ἄρουραν
10 αὐλακα τέμῃ, κἂν μὴ δαψιλῆ τῇ χειρὶ καταβάλλῃ τὰ σπέρματα, πολλὴν δέξεται τὴν φορὰν, τῆς φύσεως τοῦ χωρίου τὴν ὀλιγότητα τῶν σπερμάτων διὰ τῆς οἰκείας δυνάμεως πλεοναζούσης, οὕτω καὶ ὅταν τις εἰς ψυχὰς σπείρῃ καταπειθεῖς καὶ εὐλαθείας γεμούσας, κἂν ὀλίγα καταβάλλῃ τὰ τῆς διδασκαλίας σπέρματα,
15 πλούσιον ὄψεται τὸν ἄμητον, τῆς τῶν ἀκουόντων σοφίας τὴν τοῦ λόγοντος πενίαν ἀποκρουπούσης.

Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς ἀλείας γίνεται τῶν ἰχθύων. Κἂν γὰρ ἄπειροι τυγχάνωσιν ὄντες οἱ ἀλιεῖς, εἰς κόλπον δὲ θάλωσι τὰ δίπτυα πολλοὺς ἔχοντα τοὺς ἰχθύας, ῥαδίως τῆς θήρας ἐπιτυγ-
20 χάνουσι, τοῦ πλήθους τῶν συντρεχόντων ἰχθύων συσκιάζοντος, ἐκείνων τὴν ἀπειρίαν. Εἰ δὲ ἐπὶ τῆς ἄγρας ἐκείνης τῶν ἀλιεύεσθαι μελλόντων τὸ πλήθος τοῦ σαγηνεύοντος πολλάκις παραμυθεῖται τὴν ἀμάθειαν, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ τῆς ἀλείας ταύτης τῆς πνευματικῆς τοῦτο συμβήσεται. Καὶ γὰρ ἐκείνοι
25 μὲν οἱ ἰχθύες, ὅταν ἴδωσιν ἐμβληθέντα τὰ θήρατρα, εὐθέως

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΑΦΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ,
ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΕΙ
Ο ΕΝΑΣ ΤΟΝ ΑΛΛΟ

Ο Μ Ι Λ Ι Α Β´

1. Χαίρεται ὁ βοσκός, ὅταν δεῖ ὅτι τό κοπάδι τῶν βοδιῶν του εἶναι εὐχαριστημένο καί σφριγηλό· χαίρεται καί ὁ γεωργός, ὅταν βλέπει ὅτι τά σπαρτά του φυτρῶνουν καί βγάζουν πλούσιο φύλλωμα. Ἐλλ' οὔτε ὁ γεωργός γιά τά σπαρτά του, οὔτε ὁ βοσκός γιά τά βόδια του χαίρονται τόσο, ὅσο χαίρομαι ἐγώ τώρα καί εὐφραίνομαι, καθῶς βλέπω τό καλό αὐτό ἀλῶνι τῶν πνευματικῶν αὐτῶν καρπῶν νά εἶναι γεμάτο. Γιατί, ὅταν σέ τόσοι καί τέτοιους ἀκροατές σπέρνεται ὁ λόγος τῆς εὐσέβειας, εἶναι ἀναπόφευκτο νά βλαστήσει γρήγορα πολὺς καί ὄρμος ὁ καρπός τῆς ὑπακοῆς. Γιατί, ὅταν κανεῖς ἀνοίγει ἀλύακι σέ εὐφορο καί γόνιμο χωράφι, καί ἂν ἀκόμη δέ ρίξει πολλοὺς σπόρους, θά περιμένει πλούσια τήν καρποφορία, ἀφοῦ ἡ γονιμότητα τοῦ ἐδάφους μέ τή δική του δύναμη θά πολλαπλασιάζει τοὺς λίγους σπόρους, ἔτσι καί ὅταν κανεῖς σπέρνει σέ ψυχές ὑπάκουες καί γεμάτες εὐσέβεια, καί ἂν ἀκόμη ρίξει λίγους τοὺς σπόρους τῆς διδασκαλίας, θά δεῖ πλούσιο τό θερισμό, ἀφοῦ ἡ σοφία τῶν ἀκροατῶν του καλύπτει τή φτώχεια τοῦ ὁμιλητῆ.

Τό ἴδιο γίνεται καί στό ψάρεμα τῶν ψαριῶν. Γιατί, καί ἂν ἀκόμη οἱ ψαράδες εἶναι ἀπειροί, ἀλλά ρίξουν τά δίχτυα τους σέ κόλπο πού ἔχει πολλά ψάρια, εὐκόλα κατορθῶνουν τό ψάρεμα, ἐπειδὴ τά πολλά ψάρια πού μαζεύονται καλύπτουν τήν ἀπειρία τους. Ἐάν ὁμως στό ψάρεμα αὐτό τά πολλά ψάρια μετριάξουν τήν ἀμάθεια ἐκείνων πού πρόκειται νά ψαρέψουν, πολὺ περισσότερο θά συμβεῖ αὐτό στό πνευματικό αὐτό ψάρεμα. Γιατί ἐκεῖ τά ψάρια, ὅταν δοῦν ὅτι μπῆκαν μέσα στά δίχτυα, ἀμέσως πηδοῦν καί τινάζονται, ἐνῶ ἐσεῖς κάνετε τό

ἀποπηδῶσι καὶ ἐξάλλονται, ὑμεῖς δὲ τὸ ἐναντίον ποιεῖτε· ὅταν ἴδητε ἀναστάντα καὶ τὴν σαγήνην ἀπλώσαντα τῆς διδασκαλίας, οὐ μόνον οὐκ ἀποπηδᾶτε καὶ ἐξάλλεσθε, ἀλλὰ καὶ ἐνδοτέρω θαδίζετε πανταχόθεν συντρέχοντες, καὶ τὸν πλησίον
 5 ἕκαστος ὠθῶν καὶ θλίβων, πρότερος αὐτὸς ἐπείγεται ἐμπηθῆσαι καὶ ἐμπεσεῖν εἰς τὰ δίκτυα. Διὰ τοῦτο οὐδέποτε κενὴν ἀνεσπάσαμεν τὴν σαγήνην, οὐ διὰ τὴν ἡμετέραν ἐμπειρίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑμετέραν ἐπιθυμίαν. Ἰκανῶς μὲν οὖν ἡμᾶς καὶ πρῶην εἰστίασεν ἢ χρυσὸν δόκιμον καὶ καθαρὸν θέουσα
 10 γλῶττα, καὶ πηγὰς ἔχουσα μέλιτος ἐν τῷ στόματι, ἢ τοῦ μακαρίου, λέγω, Παύλου· μᾶλλον δὲ καὶ κηρίου παντὸς ἀποκρύπτουσα τὴν ἡδονὴν τῇ τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας γλυκύτητι.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν πρόεπουσαν ὑμῖν φιλοσοφίαν οὐδὲ τὰ
 15 τοῦ πένητος ἐμοῦ καὶ πτωχεύοντος ἀτιμάζετε, ἀλλὰ θαυμάζετε μὲν τὰ πολλὴν ἔχοντα ὑπεροχὴν, προσείσεθε δὲ καὶ τὰ τῆς ἡμετέρας εὐτελείας ῥήματα, ἀνέστην μετὰ προθυμίας ἀποδώσων ὑμῖν τὸ δφλημα, ὃ πρῶην ὑπεσχόμην μὲν, οὐ κατέβαλον δέ, τοῦ μήκους τῆς διδασκαλίας ἐκκρούσαντος ἡμᾶς
 20 τοῦ τέλους. Τί οὖν ἦν τὸ δφλημα ἐκεῖνο; Ἀνάγκη γὰρ ἀναμνησαί ὑμᾶς τὴν ἀρχὴν τοῦ δανείσαντος, ὥστε σαφεστέραν ὑμῖν ἀπὸ τῆς ὑποδέσεως γενέσθαι τὴν ἐξήγησιν. Ἐζητήσαμεν τότε, τίνας ἔνεκεν ἀσαφεστέρα τῆς Καινῆς ἢ Παλαιᾶ Διαθήκης τάχα γὰρ μέμνησθε καὶ μίαν τέως εἰρήκαμεν
 25 αἰτίαν, τὴν θηριωδίαν τῶν ἀκουόντων, καὶ μάρτυρα παρηγάγομεν τὸν Παῦλον λέγοντα, ὅτι “Τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται”. Ἐδείξαμεν ὅτι καθάπερ Μωϋσῆς εἶχε κάλυμμα ὁ νομοθέτης, οὕτω καὶ ὁ νόμος εἶχε κάλυμμα,
 30 τὴν ἀσάφειαν· ἀλλ’ οὔτε τοῦ νομοθέτου ἔγκλημα, οὔτε τοῦ νόμου κατηγορία τὸ κάλυμμα, ἀλλὰ τῆς ἀσθενείας τῶν ἀκουόντων.

Οὐδὲ γὰρ δι’ ἑαυτὸν εἶχε κάλυμμα ὁ Μωϋσῆς, ἀλλ’ ἐπειδὴ οὐκ ἠδύνατο ὑπενεγκεῖν τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ.
 35 Ὅτε γοῦν ἐπέστρεφε πρὸς Κύριον, περιηρεῖτο τὸ κάλυμμα. Οὕτω καὶ ὁ νόμος, ἐπεὶ οὐδέπω ἠδύνατο μαθεῖν τὰ τέλεια διδάγματα καὶ φιλοσοφίας γέμοντα, τὰ τε περὶ Χριστοῦ καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης (πάντα γὰρ ἐκεῖνα ἐναπέκειτο, καθάπερ ἐν

ἀντίθετο. "Όταν δείτε ὅτι σηκώθηκε ὁ ὁμιλητής καί ἄπλωσε τό δίχτυ τῆς διδασκαλίας, ὄχι μόνο δέν πηδᾶτε καί δέν τινάζετε, ἀλλά μαζεύετε ἀπό παντοῦ καί πιό μέσα πηγαίνετε καί ὁ καθένας σπρώχνοντας καί πιέζοντας τό διπλανό του, βιάζεται αὐτός πρῶτος νά πηδήσει καί νά πέσει μέσα στά δίχτυα. Γι' αὐτό ποτέ δέ σηκώσαμε ἄδειο τό δίχτυ, ὄχι ἀπό δική μας ἐμπειρία, ἀλλά ἀπό τή δική σας ἐπιθυμία. Ἄρκετά λοιπόν μᾶς φιλοξένησε καί προηγουμένως ἡ γλώσσα πού στάζει ἀγνό καί καθαρό χρυσάφι καί ἔχει στό στόμα πηγές ἀπό μέλι, δηλαδή ἡ γλώσσα τοῦ μακάριου Παύλου, ἡ γλώσσα πού κρῦβει πιό πολύ καί ἀπ' ὄλο τό κερί τήν ἡδονή μέ τή γλυκύτητα τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας.

Ἐπειδή ὁμως, σύμφωνα μέ τή φιλοσοφία πού ταιριάζει σέ σᾶς, δέν περιφρονεῖτε αὐτά πού λέγω ἐγώ ὁ φτωχός καί ἐπαίτης, ἀλλά θαυμάζετε ὅσα ἔχουν μεγάλη ὑπεροχή καί ἀποδέχεσθε τά λόγια τῆς δικῆς μου ταπεινότητος, σηκώθηκα μέ προθυμία γιά νά σᾶς ἐπιστρέψω τό χρέος, τό ὁποῖο ὑποσχέθηκα στήν πρώτη μου ὁμιλία, ἀλλά δέν τό πλήρωσα, ἐπειδή τό μάκρος τῆς διδασκαλίας μᾶς στέρησε τό τέλος. Ποιό λοιπόν ἦταν τό χρέος ἐκεῖνο; Εἶναι ἀνάγκη βέβαια νά σᾶς θυμίσω τήν ἀρχή τοῦ δανείου, ὥστε μέ βάση αὐτό νά γίνει πιό καθαρή σέ σᾶς ἡ ἐξήγησις. Ἐξετάσαμε τότε, γιατί εἶναι ἡ Παλαιά Διαθήκη περισσότερο ἀσαφῆς ἀπό τήν Καινή (ἴσως τό θυμάστε) καί εἶπαμε τότε μία αἰτία, τήν ἀγριότητα τῶν ἀκροατῶν, καί παρουσιάσαμε μάρτυρα τόν Παῦλο, πού ἔλεγε ὅτι «Τό ἴδιο κάλυμμα παραμένει κατά τήν ἀνάγνωσις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τό ὁποῖο δέ σηκώνεται, γιατί μέ τό Χριστό καταργεῖται»¹. Δείξαμε ὅτι, ὅπως ἀκριβῶς εἶχε κάλυμμα ὁ νομοθέτης Μωυσῆς, ἔτσι καί ὁ νόμος εἶχε κάλυμμα, τήν ἀσάφεια· ἀλλά τό κάλυμμα δέν ἦταν κατηγορία οὔτε τοῦ νομοθέτη, οὔτε τοῦ νόμου, ἀλλά τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀκροατῶν.

Γιατί ὁ Μωυσῆς δέν εἶχε τό κάλυμμα γιά τόν ἑαυτό του, ἀλλ' ἐπειδή δέν μποροῦσαν ν' ἀντέξουν τή λάμψη τοῦ προσώπου του. "Όταν λοιπόν ξαναγύριζε στόν Κύριο, ἔβγαζε τό κάλυμμα. "Ἐτσι καί ὁ νόμος, ἐπειδή δέν ἵκροῦσε ἀκόμη νά κατανοήσει τίς τέλειες καί γεμάτες φιλοσοφία διδασκαλίαις οἱ ὁποῖαι ἀναφέρονταν στό Χριστό καί στήν Καινή Διαθήκη (γιατί ὅλα αὐτά ἦταν φυλαγμένα, σάν σέ θησαυροφυλάκιο, στήν Παλαιά Διαθήκη), εἶχε κάλυμμα, συμφωνών-

1. Β΄ Κορ. 3, 14.

θησαυρῷ, τῇ παλαιᾷ Γραφῇ), κάλυμμα εἶχεν, ἐκείνοις μὲν συγκαταβαίνων, ἡμῖν δὲ τηρῶν τὸν πλοῦτον ἅπαντα, ἴν' ὅταν παραγένηται ὁ Χριστός, καὶ ἐπιστρέψωμεν πρὸς αὐτόν, περιαιρεθῇ τὸ κάλυμμα. Ὁρᾶτε τοίνυν εἰς ὄσσην ἡμᾶς ἀξίαν

5 ἤγαγεν ἡ τοῦ Χριστοῦ παρουσία, εἰς τὴν τάξιν ἀνάγουσα Μωϋσέως. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· Καὶ τίνας ἔνεκεν ἐλέγετο τότε, εἰ μὴ ἔμελλεν αὐτοῖς σαφῆ εἶναι τὰ λεγόμενα; Ἴνα τοῖς μετὰ ταῦτα γένηται χρήσιμα. Προφητείας γὰρ ἀξίωμα τοῦτό ἐστιν, οὐχ ὅταν τὰ παρόντα ἀπαγγείλη πράγματα, ἀλλ' ὅταν τὰ

10 μέλλοντα προαναφωνήσῃ. Προφητεία δὲ ὅταν συνεσκιασμένως λέγεται, μετὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἐκθασιν γίνεται σαφεστέρα, πρὸ δὲ τῆς ἐκβάσεως οὐδαμῶς. Ὡστε, ἐπειδὴ τότε μὲν ἐλέγετο συνεσκιασμένως, ἀσαφῆ ἦν, ὅτε δὲ ἐκβέβηκε τὰ πράγματα, διὰ τοῦτο σαφέστερα ἦν τὰ λεγόμενα.

15 Καὶ ἵνα μάθητε, ὅτι προφητεία, κἂν πρὸ πολλοῦ λέγεται τοῦ χρόνου, συνεσκιασμένως δὲ λέγεται, ἀσαφεστέρα γίνεται ἀναμένουσα τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων ἐκθασιν, ἀπ' αὐτῶν τῶν μαθητῶν ὑμῖν τοῦτο ποιήσω φανερόν. Ἄψατε τὸν ναὸν τοῦτον", τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγεν ὁ Χριστός. Ἐπειδὴ γὰρ

20 ἐδίωκε τοὺς διὰ τῆς καπηλείας εἰς τὸν ναὸν ἐνουβρίζοντας, λέγουσιν ἐκεῖνοι· "Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς;". Καὶ πρὸς τοῦτό φησι· Ἄψατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ". Τοῦτο προφητεία τίς ἐστιν· οὐπω

25 γὰρ ἦν ἐκβεθηκῶς ὁ σταυρός, οὐδὲ ἡ λύσις τοῦ ναοῦ, οὐδὲ ἡ τριήμερος ἀνάστασις, ἦν αὐτὸς ἐποιήσατο. Καὶ ὄρα πῶς τὰ ἀμφοτέρα μετὰ ἀκριθείας ἠνίξατο, καὶ τὴν τόλμαν τὴν ἐκείνων, καὶ τὴν οἰκείαν αὐτοῦ δύναμιν. Ἄλλ' ὅμως οὐκ ἤδεισαν τὰ λεγόμενα. Καὶ τὸ μὲν Ἰουδαίους ἀγνοεῖν, οὐδὲν

30 θαυμαστόν, λέγει δὲ, ὅτι οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ συνήκαν, ἕως ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν· "Καὶ τότε ἐπίστευσαν τῇ Γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ, ᾧ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς".

2. Ὁρᾷς ὅτι ἐδεήθησαν τῆς διὰ τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως, ἵνα σαφεστέρα γένηται ἡ προφητεία, καὶ ὅτι ἐγκλημα

35 οὐκ εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι μὴ συνιέντες τὰς προφητείας ἐκείνας τὰς περὶ Χριστοῦ πρὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας; Τῇ γὰρ

τας μ' εκείνους, αλλά διατηρώντας για μᾶς ὁλόκληρο τὸν πλοῦτο, ὥστε, ὅταν ἔρθει ὁ Χριστὸς καὶ πιστέψουμε σ' αὐτόν, νά σηκωθεί τὸ κάλυμμα. Βλέπετε λοιπὸν σέ πόση ἀξία μᾶς ὀδήγησε ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ, πού μᾶς ἀνύψωσε στὴ θέση τοῦ Μωυσῆ. Ἴσως ὅμως θὰ ἐρωτήσει κάποιος: Καὶ γιὰ ποιοῦ λόγου λέγονταν αὐτά τότε, ἀφοῦ δὲν ἐπρόκειτο νά εἶναι σαφὴ σ' αὐτοὺς τὰ λεγόμενα; Γιὰ νά γίνουν χρήσιμα στοὺς μεταγενέστερους. Γιατί γνώρισμα τῆς προφητείας εἶναι αὐτό, ὄχι δηλαδή ὅταν ἀναγγέλλει τὰ παρόντα γεγονότα, ἀλλ' ὅταν λέγει ἀπὸ πρὶν τὰ μελλοντικά. Ἡ προφητεία ὅμως, ὅταν λέγεται μὲ κάποια ἀσάφεια, μετὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν πραγμάτων γίνεται πιὸ καθαρὴ, πρὶν ὅμως ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμά τους καθόλου. Ἐπομένως, ἐπειδὴ λέγονταν τότε μὲ κάποια ἀσάφεια, γι' αὐτὸ ἦταν σκοτεινά: ὅταν ὅμως πραγματοποιήθηκαν τὰ γεγονότα, τότε ἦταν πιὸ καθαρὰ τὰ λεγόμενα.

Καὶ γιὰ νά μάθετε, ὅτι ἡ προφητεία, καὶ ἂν ἀκόμη λέγεται πρὶν ἀπὸ πολὺ χρόνο, λέγεται ὅμως μὲ κάποια ἀσάφεια, γίνεται περισσότερο σκοτεινὴ καθὼς περιμένει τὴν πραγματοποίησίν της ἀπὸ τὰ γεγονότα, θὰ σᾶς τὸ κάμω φανερό ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ. «Γκρεμίστε τὸ ναὸ αὐτόν»², ἔλεγε ὁ Χριστὸς στοὺς Ἰουδαίους. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐδιώχνε εκείνους πού πρόσβαλλον τὸ ναὸ μὲ τὸ ἐμπόριο, αὐτοὶ τοῦ λέγουν: «Ποιὸ σημεῖο μᾶς δείχνεις, ὅτι ἔχεις ἐξουσία νά κάνεις αὐτά;»³. Καὶ σ' αὐτὸ ἀπάντησε: «Γκρεμίστε τὸ ναὸ αὐτόν καὶ σέ τρεῖς ἡμέρες θὰ τὸν κτίσω. Ἐκεῖνος ὅμως ἔλεγε γιὰ τὸ ναὸ τοῦ σώματός του»⁴. Αὐτὸ εἶναι κάποια προφητεία, γιατί δὲν εἶχε πραγματοποιηθεῖ ἀκόμη ἡ σταύρωση, οὔτε τὸ γκρέμισμα τοῦ ναοῦ, οὔτε ἡ τριήμερη ἀνάσταση, πού ὁ ἴδιος ἔκαμε. Καὶ πρόσεξε πῶς ὑπονόησε μὲ ἀκρίβεια καὶ τὰ δύο, δηλαδή καὶ τὴν παράτολμη ἐνέργειά τους καὶ τὴ δική του δύναμη. Ἄλλ' ὅμως δὲν κατανόησαν τὰ λεγόμενα. Καὶ τὸ ὅτι βέβαια δὲν τὰ κατανοοῦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, δὲν εἶναι καθόλου παράξενο. Λέγει ὅμως ὅτι οὔτε οἱ μαθητὲς τοῦ τὰ κατάλαβαν, ὥσπου ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροῦς. «Καὶ πίστεψαν στὴν ἀγία Γραφή καὶ στὸ λόγον πού εἶπε ὁ Ἰησοῦς»⁵.

2. Βλέπεις ὅτι χρειάστηκε νά πραγματοποιηθοῦν τὰ γεγονότα, γιὰ νά γίνει σαφέστερη ἡ προφητεία, καὶ ὅτι δὲν ἦταν ἀξιοὶ κατηγορίας οἱ Ἰουδαῖοι ἐπειδὴ δὲν κατανόησαν τίς προφητείες ἐκεῖνες πού ἀναφέρονταν στὸ Χριστὸ πρὶν ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ; Γιατί

5. Ἰω. 2, 22.

παρουσία δῆλαι ἔμελλον γίνεσθαι καὶ σαφεῖς. Ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· “Εἰ μὴ ἦλθον, καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον”. Διὰ τί οὐκ εἶχον ἁμαρτίαν, εἰ αἱ προφητεῖαι προέλεγον; “Οτι προέλεγον μὲν, οὐκ ἦσαν δὲ 5 σαφεῖς, οὐδὲ δῆλαι πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ προλεγομένου. Εἰ γὰρ καὶ τότε σαφεῖς ἦσαν αὐτοῖς καὶ δῆλαι, δῆλον ὅτι καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἁμαρτίαν εἶχον· εἰ δὲ ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον, εὐδηλον ὅτι διὰ τὴν ἀσάφειαν αὐτῶν καὶ τὸ συνεσκιάζεσθαι τὰ λεγόμενα. Οὐδὲ γὰρ ἀπητοῦντο τὴν εἰς τὸν Χριστὸν 10 πίστιν πρὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας.

Τίνος οὖν ἔνεκεν προελέγετο τότε; “Ἰν’ ὅταν παραγένηται, οἰκοθεν ἔχωσι τοὺς διδασκάλους ἐνάγοντας αὐτούς, καὶ εἰδῶσιν ὅτι οὐ καινοτομία τὰ γινόμενα, οὐδὲ πρόσφατος ἢ οἰκονομία, ἀλλ’ ἄνωθεν ταῦτα καὶ πρὸ πολλῶν προανεκηρύττετο 15 χρόνων· οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο εἰς τὸ ἐπισπάσασθαι πρὸς τὴν πίστιν αὐτούς. Μία μὲν οὖν αὕτη τῆς ἀσαφείας αἰτία, ἦν καὶ διὰ πλειόνων ἀπεδείξαμεν μαρτυριῶν ἐν τῇ προτέρᾳ διαλέξει. “Ἰν’ οὖν μὴ πάλιν ὑμᾶς ἐνοχλῶμεν τὰ αὐτὰ λέγοντες, ἀναγκαῖον μὲν ταύτης ἀποστῆναι, ἑτέραν δὲ εἰπεῖν τὴν οὐκ ἀσαφῆ 20 καὶ ἄγνωστον, ἀλλὰ δυσκολωτέραν ἡμῖν ποιούσαν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Ἄλλο γὰρ ἐστὶ μηδὲν ὅλως εἰδέναι τῶν ἐγκειμένων, καὶ ὄραν κάλυμμα ἐπικείμενον, ἄλλο δὲ εὐρεῖν μὲν τὰ λεγόμενα, μετὰ πόνου δὲ εὐρεῖν.

Τίς οὖν ἐστὶν ἡ δευτέρα αἰτία, δι’ ἣν δυσκολωτέρα ἡ 25 Παλαιὰ Διαθήκη τῆς Νέας ἐστίν; Οὐχὶ τῇ ἐγχωρίῳ φωνῇ ἔχομεν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην παρ’ ἡμῖν γεγραμμένην, ἀλλ’ ἑτέρα μὲν συνετέθη γλώττῃ, ἑτέρα δὲ ἔχομεν αὐτὴν ἀναγινωσκομένην ἡμεῖς. Τῇ γὰρ Ἑβραίων φωνῇ παρὰ τὴν ἀρχὴν συνεγράφη, ἡμεῖς δὲ αὐτὴν τῇ Ἑλλήνων παρελάβομεν γλώττῃ· ὅταν δὲ 30 γλῶττα ἐρμηνευθῇ εἰς ἑτέραν γλῶτταν, πολλὴν ἔχει τὴν δυσκολίαν. Καὶ ἴσασι ἀκριβῶς, ὅσοι πολλῶν γλωσσῶν εἰσὶν ἔμπειροι, πῶς οὐ δυνατὸν πᾶσαν τὴν σαφήνειαν τῆς φωνῆς τῆς ἐν τῇ οἰκείᾳ φύσει κειμένης μετενεγκεῖν εἰς τὴν ἑτέραν μεταβάλλοντας γλῶσσαν. Τοῦτο οὖν αἴτιον τῆς δυσκολίας τῆς 35 ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ γέγονε. Πρὸ γὰρ τριακοσίων ἐτῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων, πρὸς τὴν Ἑλλάδα μετηνέχθη γλῶσσαν ἡ Παλαιὰ

μέ τήν παρουσία του ἐπρόκειτο νά γίνουν φανερές καί καθαρές. "Άκουσε τόν ἴδιο τό Χριστό πού λέγει: « Ἐάν δέν ἐρχόμουν καί δέν τούς μιλοῦσα, ἁμαρτία δέ θά εἶχαν»⁶. Γιατί δέν εἶχαν ἁμαρτία, ἐφόσον οἱ προφητεῖες τά ἔλεγαν ἀπό πρῖν; Γιατί τά ἔλεγαν βέβαια ἀπό πρῖν, δέν ἦταν ὅμως καθαρές, οὔτε φανερές πρῖν ἀπό τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Γιατί, ἄν ἦταν τότε καί καθαρές καί φανερές σ' αὐτούς, εἶναι φανερό ὅτι καί πρῖν ἀπό τήν παρουσία του θά εἶχαν ἁμαρτία. Ἄφου ὅμως δέν εἶχαν ἁμαρτία, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι δέν εἶχαν, γιατί ἦταν ἀσαφῆ καί σκοτεινά τά λεγόμενα. Οὔτε βέβαια τούς ζητοῦσαν νά πιστέψουν στό Χριστό πρῖν ἀπό τήν παρουσία του.

Γιά ποιό λοιπόν λόγο γίνονταν οἱ προφητεῖες τότε; Γιά νά ἔχουν, ὅταν ἔρθει ὁ Χριστός, τά ἴδια τά κείμενα σάν διδασκάλους πού νά τούς προτρέπουν, καί νά γνωρίζουν ὅτι δέν ἦταν ἀσυνήθιστα αὐτά πού γίνονταν, οὔτε καινούρια ἢ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι προέρχονταν αὐτά ἀπό τούς οὐρανοῦς καί εἶχαν προαναγγελθεῖ πρῖν ἀπό πολλά χρόνια. Καί δέν ἦταν μικρό αὐτό γιά νά τούς προσελκύσει στήν πίστη. Αὐτή λοιπόν εἶναι ἡ πρώτη αἰτία τῆς ἀσάφειας, πού τήν ἀποδείξαμε μέ περισσότερες μαρτυρίες στήν προηγούμενη ὁμιλία μας. Γιά νά μή σᾶς ἐνοχλοῦμε λοιπόν λέγοντας τά ἴδια, εἶναι ἀνάγκη νά φύγουμε ἀπ' αὐτήν, καί νά ποῦμε γιά κάποια ἄλλη, πού δέν κάνει τήν Παλαιά Διαθήκη σκοτεινή καί ἄγνωστη σέ μᾶς, ἀλλά δυσκολότερη. Γιατί ἄλλο πράγμα εἶναι νά μή γνωρίζεις ἐντελῶς καθόλου αὐτά πού ὑπῆρχαν μέσα της καί νά βλέπεις πῶς ὑπάρχει ἐπάνω τους ἓνα κάλυμμα, καί ἄλλο νά βρεῖς τά λεγόμενα, ἀλλά νά τά βρεῖς μέ κόπο.

Ποιά λοιπόν εἶναι ἡ δεύτερη αἰτία, γιά τήν ὁποία εἶναι πιό δύσκολη ἡ Παλαιά Διαθήκη ἀπό τήν Καινή; Δέν ἔχουμε τήν Παλαιά Διαθήκη γραμμένη, στή δική μας γλώσσα, ἀλλά σ' ἄλλη γλώσσα ἔχει γραφεῖ, καί σ' ἄλλη τήν ἔχουμε νά τή διαβάζουμε ἐμεῖς. Γιατί ἀπό τήν ἀρχή γράφτηκε στήν ἐβραϊκή γλώσσα, ἐμεῖς ὅμως τήν παραλάβαμε στήν ἑλληνική. "Όταν ὅμως μία γλώσσα μεταφρασθεῖ σ' ἄλλη, ἔχει πολλές δυσκολίες. Καί γνωρίζουν καλά, ὅσοι ξέρουν πολλές γλώσσες, ὅτι δέν εἶναι δυνατό νά μεταφέρουν οἱ μεταφραστῆς ὅλη τή σαφήνεια τῆς γλώσσας, πού ἀπό τή φύση της ἔχει, σ' ἄλλη γλώσσα. Αὐτό λοιπόν ἔγινε ἡ αἰτία τῆς δυσκολίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Γιατί τριακόσια χρόνια πρῖν ἀπό τήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ, στήν ἐποχή τοῦ Πτολεμαίου⁷ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Αἰγύπτου, ἡ Παλαιά Διαθήκη μεταφράσθηκε

7. Πρόκειται γιά τόν Πτολεμαῖο Β΄ τό Φιλαδέλφο (285-246) πού στήν ἐποχή του ἄρχισε νά γίνεται ἡ μετάφραση τῆς Π. Διαθήκης.

Διαθήκη, χρησίμως σφόδρα καὶ ἀναγκαίως. Ἐως μὲν γὰρ ἐνὶ ἔθνει τῶν Ἰουδαίων διελέγετο, ἔμενον ἐν τῇ Ἑβραϊδί φωνῇ. Οὐδεὶς γὰρ τότε ἔμελλεν αὐτῇ προσέχειν, τοῦ λοιποῦ τῶν ἀνθρώπων γένους εἰς θηριωδίαν ἐσχάτην ἐληλακότος.

- 5 Ἐπειδὴ δὲ ἔμελλεν ὁ Χριστὸς παραγίνεσθαι, καὶ τὴν οἰκουμένην πᾶσαν πρὸς ἑαυτὸν καλεῖν, οὐχὶ διὰ τῶν ἀποστόλων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν προφητῶν (καὶ γὰρ κάκεινοι πρὸς τὴν πίστιν ἡμᾶς χειραγωγοῦσι τῆς τοῦ Χριστοῦ γνώσεως), τῆνικαῦτα λοιπὸν ὡσπερεὶ τινὰς εἰσόδους καὶ ὁδοὺς τὰς
10 προφητείας, πρότερον ἀποκεκλεισμένας τῇ τῆς γλώττης ἀσαφείᾳ, πάντοθεν ἀνοιγῆναι παρεσκεύασε διὰ τῆς ἐρμηνείας, ἵνα πάντες οἱ ἐκ τῶν ἔθνῶν πανταχόθεν συρρέοντες, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας ταύτας ὁδεύοντες τὰς ὁδοὺς, δι' αὐτῶν δυνηθῶσι πρὸς τὸν βασιλέα τῶν προφητῶν ἐλθεῖν, καὶ
15 προσκυνῆσαι τῷ μονογενεῖ τοῦ Θεοῦ Υἱῷ. Διὰ τοῦτο πρὸ γε τοῦ χρόνου τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἡρμηνεύθησαν ἅπασαι· ἐπεὶ εἰ ἔμενον ἐν τῇ Ἑβραϊδί διαλέκτῳ μόνον, ἔλεγε δὲ ὁ Δαυτὶδ, “Ἄιτησαι παρ’ ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς”, πόθεν
20 ἔμελλεν εἰδέναί τὸ λεγόμενον ὁ Σύρος, ἢ ὁ Γαλάτης, ἢ ὁ Μακεδών, ἢ ὁ Ἀθηναῖος, ἐν ἀσαφείᾳ μενούσης τῆς Γραφῆς; Πάλιν ὁ Ἡσαίας ἔθόα· “Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἄμνος ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος”. Καὶ πάλιν· “Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν·
25 ἐπ’ αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσι”. Καὶ πάλιν· “Πλησθήσεται ἡ γῆ τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον, ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψει θαλάσσας”. Καὶ ὁ Δαυτὶδ πάλιν ἔλεγεν· “Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος”· καὶ πάλιν· “Ἐἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν δῶ τοὺς ἐχθρούς σου
30 ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου”.

3. Ἐπεὶ οὖν καὶ περὶ τοῦ πάθους, καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ περὶ τῆς ἀναλήψεως, καὶ περὶ τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας, καὶ περὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας, καὶ περὶ πάντων τούτων ἀπλῶς τῶν ἐν τῇ Καινῇ κειμένων προεῖπεν ἡ
35 Παλαιὰ Διαθήκη, ἵνα μὴ ἄγνωστα μένη ταῦτα τοῖς ἔθνεσι τοῖς μετὰ ταῦτα μέλλουσιν ἔσεσθαι, καὶ ἀγνοῶσι τῆς προφητείας

στήν ελληνική γλώσσα, πράγμα πού ήταν πολύ χρήσιμο καί αναγκαῖο. Γιατί ὥσπου μιλοῦσε σ' ἓνα λαό, τόν Ἰουδαϊκό, ἔμενε στήν ἑβραϊκή γλώσσα. Κανένας βέβαια τότε δέν ἐπρόκειτο νά τήν προσέχει, ἀφοῦ τό τύπόλοιπο ἀνθρώπινο γένος εἶχε φθάσει στήν πιό μεγάλη ἀγριότητα.

Ἐπειδή ὁμως ἐπρόκειτο νά ἔρθει ὁ Χριστός καί ἐπρόκειτο νά καλέσει κοντά του ὅλη τήν οἰκουμένη, ὄχι μόνο μέ τούς ἀποστόλους, ἀλλά καί μέ τούς προφήτες (γιατί καί αὐτοί μᾶς ὀδηγοῦν στήν πίστη νά γνωρίσουμε τό Χριστό), τότε λοιπόν σάν νά ήταν οἱ προφητεῖες εἴσοδοι καί δρόμοι, κλεισμένοι προηγουμένως μέ τήν ἀσάφεια τῆς γλώσσας, ἔκανε μέ τήν ἑρμηνεῖα ν' ἀνοιχθοῦν ἀπό παντοῦ, ὥστε, ὅλοι αὐτοί πού μαζεύονταν ἀπ' ὅλους τούς λαούς καί βιάδιζαν μέ μεγάλη εὐκολία αὐτούς τούς δρόμους, νά μπορέσουν μέ τίς προφητεῖες νά πλησιάσουν τό βασιλιά τῶν προφητῶν καί νά προσκυνήσουν τό μονογενή Υἱό τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό ἀκριβῶς μεταφράσθηκαν ὅλες οἱ προφητεῖες πρῖν ἀπό τό χρόνο τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Γιατί, ἐάν ἔμενε γραμμένη μόνο στήν ἑβραϊκή διάλεκτο, ἐνῶ ἔλεγε ὁ Δαυίδ, «Ζήτησε ἀπό μένα καί θά σοῦ δώσω τά ἔθνη σάν κληρονομιά σου, καί σάν ἰδιοκτησία του τά πέρατα τῆς γῆς»⁸, ἀπό ποῦ ἐπρόκειτο νά γνωρίσει τό λεγόμενο ὁ Σύρος ἢ ὁ Γαλάτης ἢ ὁ Μακεδόνας ἢ ὁ Ἀθηναῖος, ἀφοῦ ἡ Γραφή θά παρέμενε σκοτεινή; Πάλι ὁ Ἡσαίας φώναζε: «Ὁδηγήθηκε στή σφαγή σάν πρόβατο καί σάν ἀρνί ἄφωνο μπροστά σ' αὐτόν πού τό κυρεύει»⁹. Καί πάλι: «Θά εἶναι ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί καί αὐτός πού θ' ἀναστηθεῖ θά ἐξουσιάζει τά ἔθνη. Σ' αὐτόν θά στηριξοῦν τίς ἐλπίδες τους τά ἔθνη»¹⁰. Καί πάλι «Θά γεμίσει ἡ γῆ ἀπό τή γνώση τοῦ Κυρίου, σάν τό πολύ νερό πού σκεπάζει τίς θάλασσες»¹¹. Καί ὁ Δαυίδ πάλι ἔλεγε: «Ἀνέβηκε ὁ Θεός μέ ἀλαλαγμό, ὁ Κύριος μέ φωνή σάλπιγγας»¹². Καί πάλι: «Εἶπε ὁ Κύριος στόν Κύριό μου: Κάθισε στά δεξιά μου, ὥσπου νά βάλω τούς ἐχθρούς σου ὑποπόδιο στά πόδια σου»¹³.

3. Ἀφοῦ λοιπόν καί γιά τό πάθος, καί γιά τήν ἀνάσταση, καί γιά τήν ἀνάληψη, καί γιά τήν ἐγκατάστασή του στά δεξιά, καί γιά τή δεύτερη παρουσία του, καί γιά ὅλα αὐτά γενικά πού ὑπάρχουν στήν Καινή Διαθήκη, εἶπε ἀπό πρῖν ἡ Παλαιά Διαθήκη, γιά νά μή μένουν αὐτά ἄγνωστα στά ἔθνη πού ἐπρόκειτο νά ἐμφανισθοῦν ἀργότερα καί γιά νά μήν ἀγνοοῦν τή δύναμη τῆς προφητείας, φρόντισε ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ πρῖν ἀπό τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ νά μεταφραστοῦν οἱ

11. Ἦσ. 11, 9.

12. Ψαλμ. 46, 6.

13. Ψαλμ. 109, 1.

τὴν ἰσχύν, ὠκονόμησεν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἐρμηνευθῆναι τὰς Γραφάς, οὐ τοῖς ἐξ ἔθνῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἰουδαίων τοῖς πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης διασπαρείσι καὶ τὴν Ἑβραϊδα λοιπὸν ἀποβαλοῦσι γλώσσαν
 5 χρησίμους αὐτὰς ποιῶν. Ἰδοὺ γάρ, ἐπίστευσεν ὁ ἐξ ἔθνῶν, βλέπων τὰ σημεῖα τῶν Ἰουδαίων. Πῶς εἶχον πάλιν ἐπαγαγέσθαι τὸν Ἰουδαῖον οἱ ἀπόστολοι, εἰ μὴ ἔμελλον αὐτῷ διδάσκαλον οἰκοδεν παρέχειν τὸν προφήτην; Εἰ γὰρ εἰς Ἀθήνας εἰσελθὼν ὁ Παῦλος ἐπιγράμματος ἐδεήθη ἐγκεκο-
 10 λαμμένον βωμῶ, καὶ τὴν διδασκαλίαν ἐξ ἐκείνου πρὸς αὐτοὺς ἐποιήσατο, τοῖς οἰκειοῖς αὐτῶν ὄπλοις εὐκολώτερον αἰρήσειν προσδοκῶν, ὅπερ καὶ ἐγένετο, πολλῶ μᾶλλον Ἰουδαίους διαλεγόμενος ἐδεῖτο συμμαχίας τῆς ἀπὸ τῶν προφητῶν, ὥστε μὴ καὶ ἐκείνους ἐγκαλεῖν, ὅτι καινά τινα καὶ ξενίζοντα
 15 εἰσφέρει εἰς τὰς ἀκοὰς αὐτῶν.

Καὶ διὰ τί, φησὶν, οὐκ ἦν μία φωνή, καὶ πάσης ἡμεν ἀπηλλαγμένοι τῆς δυσκολίας; Μία φωνὴ τὸ παλαιὸν ἦν, ὡ ἄνθρωπε, καὶ ὥσπερ μία φύσις ἀνθρώπων, καὶ μία φωνὴ πάντων ἦν. Οὐκ ἦν ἑτερόγλωσσος ἀπ' ἀρχῆς, οὐκ ἦν ἑτερό-
 20 φωνος, οὐκ ἦν Ἰνδός, οὔτε Θραξ, οὔτε Σκύθης, ἀλλὰ πάντες μιᾷ διελέγοντο γλώσση. Τί οὖν γέγονε τὸ αἴτιον; φησὶν. Ἀνάξιοι τῆς μιᾶς ταύτης φωνῆς ἐφάνημεν ἡμεῖς, οἱ ἀγνώμονες αἰεὶ περὶ τὸν εὐεργέτην. Τί λέγεις; φωνῆς ἀνάξιοι ἐφάνημεν; καὶ τὰ μὲν ἄλογα τὴν οἰκειάν φωνὴν ἔχει πάντα· βληχᾶται
 25 πρόβατα, μηκῶνται αἶγες, μυκάται ταῦρος, χρεμετίζει ἵππος, βρύχεται λέων, ὠρύεται λύκος, συρίζει δράκων· ἕκαστον τῶν ἀλόγων τὸν οἰκεῖον φθόγγον διετήρησεν, ἐγὼ δὲ μόνος τῆς οἰκειᾶς ἀπεστέρημαι φωνῆς; Καὶ τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα, καὶ τὰ χειροῦθη καὶ τὰ ἀτιθάσσευτα ζῶα ἔμεινεν ἕκαστον ἔχοντα
 30 τὴν ἐξ ἀρχῆς συγκληρωθεῖσαν αὐτοῖς φωνήν, ἐγὼ δὲ ὁ ἄρχων αὐτῶν ἠτίμωμαι; κάκεινοις μὲν ἀκίνητοι αἱ τιμαί, ἐγὼ δὲ ἐξέπεσον τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ; Καὶ τί τοσοῦτον ἡμάρτηταί μοι; οὐκ ἤρκουν αἱ πρότεροι τιμωραὶ;

Ἔδωκέ μοι τὸν παράδεισον, καὶ ἐξέβαλέ με τοῦ παραδεί-
 35 σου· ἔζων βίον ἀταλαίπωρον καὶ πόνων ἀπηλλαγμένον, κατεδίκασέ με ἰδρωτί καὶ μόχθῳ· ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα μοι παρεῖχεν ἡ γῆ, ἐκέλευσεν αὐτῇ ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνενεγκεῖν, καὶ εἰς αὐτὴν με πάλιν ἀπέστρεψε· θανάτῳ με

Γραφές, κάνοντας χρήσιμες αυτές όχι μόνο σ' εκείνους πού προέρχονται από τὰ ἔθνη, ἀλλά καί στούς Ἰουδαίους πού διασκορπίσθηκαν σ' ὄλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς καί ξέχασαν ἔτσι τὴν ἐβραϊκὴ γλῶσσα. Νά λοιπόν, πίστεψε ὁ ἔθνικός, ἐπειδὴ ἔβλεπε τὰ σημεῖα τῶν Ἰουδαίων. Πῶς μπορούσαν πάλι οἱ ἀπόστολοι νά πείσουν τὸν Ἰουδαῖο, ἐάν δέν ἐπρόκειτο νά τοῦ δώσουν διδάσκαλο ἀπὸ τὴν πατρίδα τους τὸν προφήτη; Ἐάν βέβαια ὁ Παῦλος, ὅταν μπῆκε στὴν Ἀθήνα, χρειάσθηκε κάποια ἐπιγραφή¹⁴ πού ἦταν χαραγμένη σέ βωμό καί ἔκαμε τὴ διδασκαλία του ξεκινώντας ἀπ' αὐτή, ἐπειδὴ προσδοκοῦσε νά τοὺς κατακτήσει μὲ τὰ δικὰ τους ὄπλα πῶς εὐκόλα, πρᾶγμα πού καί ἔγινε, πολὺ περισσότερο εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ τὴ συμμαχία τῶν προφητῶν, ὅταν μιλοῦσε μὲ τοὺς Ἰουδαίους, γιὰ νά μὴν τὸν κατηγοροῦν αὐτοὶ ὅτι φέρνει στὰ αὐτιά τους καινούρια καί ξένα πράγματα.

Καί γιατί, θά πεῖ κάποιος, δέν ὑπῆρχε μία γλῶσσα καί θά εἶχαμε ἀπαλλαγθεῖ ἀπὸ κάθε δυσκολία; Ὑπῆρχε μία γλῶσσα τὴν παλιά ἐποχή, ἄνθρωπε, καί ὅπως ἦταν μία ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων, ἦταν καί μία ἡ γλῶσσα ὄλων. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δέν ὑπῆρχαν ἄνθρωποι μὲ διαφορετικὴ γλῶσσα, οὔτε μὲ διαφορετικὴ διάλεκτο, δέν ὑπῆρχαν Ἰνδοί, οὔτε Θρακῶτες, οὔτε Σκύθες, ἀλλ' ὄλοι μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλῶσσα. Ποιὰ λοιπόν, λέγει, ἦταν ἡ αἰτία; Ἐμεῖς φανήκαμε ἀνάξιοι γιὰ τὴ μία αὐτὴ γλῶσσα, οἱ ὅποιοι εἴμαστε πάντοτε ἀχάριστοι στὸν εὐεργέτη μας. Τί λέγεις; φανήκαμε ἀνάξιοι γιὰ τὴ γλῶσσα; Τὰ ζῶα βέβαια ἔχουν ὄλα τὴ δικὴ τους φωνή· τὰ πρόβατα καί τὰ γίδια βελάζουν, ὁ ταῦρος μουγκρίζει, τὸ ἄλογο χλιμιτρίζει, τὸ λιοντάρι βρυχᾶται, ὁ λύκος οὐρλιάζει, τὸ φίδι σφυρίζει τὸ καθένα ζῶο διατήρησε τὴ δικὴ του φωνή, ἐνῶ μόνο ἐγὼ ἔχω χάσει τὴ δικὴ μου φωνή; Καί τὰ ἄγρια καί τὰ ἡμερα, καί τὰ ἐξημερωμένα καί τὰ ἀτιθάσσευτα ζῶα διατήρησαν τὸ καθένα τὴ γλῶσσα πού τοὺς ἔλαχε ἀπὸ τὴν ἀρχή· ἐγὼ ὅμως ὁ ἄρχοντας τῶν ζῶων τιμωρήθηκα μὲ τὴ στέρηση τῆς γλώσσας; καί σ' ἐκεῖνα ὑπάρχουν σταθερές οἱ τιμές, ἐγὼ ὅμως ἔχασα τίς δωρεές τοῦ Θεοῦ. Σέ τί ἀμάρτησα τόσο πολὺ; δέ μοῦ ἐφθάναν οἱ προηγούμενες τιμωρίες;

Μοῦ ἔδωσε τὸν παράδεισο, ἀλλά μ' ἔδιωξε ἀπὸ τὸν παράδεισο. Ζοῦσα ζωὴ χωρὶς βάσανα καί κόπους, μὲ καταδίκασε νά ζῶ μὲ ἰδρώτα καί μόχθο. Ἡ γῆ μοῦ ἔδινε τὰ πάντα χωρὶς νά σπέρνω καί νά ὀργώνω, τὴ διέταξε ὅμως νά βλασταίνει ἀγκάθια καί τριβόλια, καί μὲ ξαναγύρισε πάλι σ' αὐτή. Μὲ τιμώρησε μὲ θάνατο· τιμώρησε τὸ γυναικεῖο

14. Ἀναφέρεται στὴν ἐπιγραφή «Στὸν ἄγνωστο Θεό» (Πράξ. 17, 23).

ἐκόλασε· τὸ τῶν γυναικῶν γένος ἐκόλασεν ὑποβαλὼν ὠδίσι καὶ πόνοις. Οὐκ ἤρκει ταῦτα εἰς τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ τῆς φωνῆς με ἐξέβαλε, καὶ ταύτης ἀπεστέρησε τῆς τιμῆς, ἵνα τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμογενεῖς καθάπερ θηριώδεις ἀποστρέφωμαι, τῆς φωνῆς διατειχιζούσης μοι τὴν συνουσίαν. Διὰ τοῦτο ἠῤῥησα τὴν ἀντίθεσιν, ἵν', ὅταν ἐπαγάγω τὴν λύσιν, λαμπροτέρα γένηται ἢ νίκη. Εἰ ἐβούλετό με, φησὶν, ἐκβαλεῖν τούτων ἀπάντων, τίνος ἔνεκέν μοι αὐτὰ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐδίδου; Βούλεσθε ἀπ' αὐτοῦ τούτου ἐπαγάγω τὴν λύσιν, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀντιρρήσεως τῆς ψιλῆς; Τοσαύτη γὰρ τῶν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ δικαιωμάτων ἢ περιουσία, ὡς αὐτὴν τοῦ ἀντιλέγοντος τὴν ἀντιρρήσιν, μηδὲν παρ' ἡμῶν προσλαμβάνουσαν, ἀρκέσαι πρὸς τὴν τῶν ἐγκλημάτων λύσιν.

Εἰ ἐβούλετό με ἐκβαλεῖν πάντων τούτων, τίνος ἔνεκεν αὐτὰ μοι παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐδίδου; Καὶ γὰρ κἀγὼ τὸ αὐτὸ λέγω· εἰ ἐβούλετό σε ἐκβαλεῖν πάντων τούτων, τίνος ἔνεκεν ἐδίδου; Ὡστε ἐπειδὴ οὐκ ἐβούλετό σε ἐκβαλεῖν, διὰ τοῦτο ἔδωκέ σοι ταῦτα παρὰ τὴν ἀρχὴν. Τί οὖν ἐγένετο; Οὐχ ὁ Θεὸς σε ἐξέβαλεν, ἀλλὰ σὺ ἀπώλεσας τὰ δοθέντα. Ἐκεῖνον θαύμαζε τῆς φιλανθρωπίας, ὅτι ἐχαρίσατο· σαυτῷ μέμφου τῆς ῥαθυμίας, ὅτι τὸ δῶρον οὐκ ἐφύλαξας. Ὡστε δῆλον, ὅτι οὐχ ὁ παρακαταθέμενος αἰτίος, ἀλλ' ὁ τὴν παρακαταθήκην προδοὺς ἐγκλημάτων ὑπεύθυνος. Ὅτι γὰρ ἐφίλει, καὶ φιλάνθρωπος ἦν, καὶ ἐβούλετο χαρίσασθαι, ἔδειξεν, οὐδενὸς δὲ ἀναγκάζοντος, οὐδὲ βίαν ἐπιτιθέντος, οὐ τὰ κατορθώματά σου θαυμάσας, οὐκ ἔχων σοι πόνων ἀμοιβὴν ἀποδοῦναι· ἀλλ' εὐθέως πλάσας, εὐθέως εἰς τὴν ἀρχὴν μετήγαγε ταύτην, ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐκ ἀντίδοσις ἀμοιβῆς ἢ δωρεά, ἀλλὰ γυμνὴ ἡ χάρις ἦν. Εἰ δὲ οὐκ ἐφύλαξας τὰ δοθέντα, σαυτὸν αἰτιῶ, μὴ τὸν δεδωκότα τὴν δωρεάν.

Ἄρ' οὖν τοῦτο μόνον ἔχομεν εἰπεῖν ὑπὲρ τοῦ Δεσπότου; Ἰκανὴ μὲν οὖν καὶ αὕτη ἡ ἀπολογία, ἀλλ' ἡ ἀπειρος αὐτοῦ ἀγαθότης καὶ ἡ ἀρρήτος φιλανθρωπία καὶ ἑτέραν ἡμῖν περιουσίαν δικαιωμάτων παρέχει. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο μόνον ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι αὐτὸς μὲν ἔδωκε, σὺ δὲ ἀπώλεσας· ἀπήλλακται μὲν γὰρ καὶ οὕτω τῶν ἐγκλημάτων ὁ δούς, μᾶλλον δὲ καὶ μεγίστου θαύματός ἐστιν ἄξιος, ὅτι καὶ προειδῶς ὅτι ἀπολεῖς, οὐκ ἀπεστέρησέ σε τῆς δωρεᾶς· πλην ἀλλὰ καὶ ἕτερον πολλῶ

φύλο ὑποβάλλοντας αὐτό στους πόνους τοῦ τοκετοῦ καί σέ κόπους. Δέν ἐφθαναν αὐτά γιά τιμωρία, ἀλλά μοῦ ἀφαίρεσε καί τή γλώσσα, καί μέ στέρησε ἀπό τήν τιμή αὐτή, γιά ν' ἀποστρέφομαι τούς ἀνθρώπους πού ἀνήκουμε στήν ἴδια φυλή καί στό ἴδιο γένος σάν νά ἦταν θηρία, ἐπειδή ἡ γλώσσα μοῦ ἐμποδίζει τή συνανστροφή. Γι' αὐτό μεγάλωσα τήν ἀντίθεση, γιά νά γίνει λαμπρότερη ἡ νίκη, ὅταν σᾶς παρουσιάσω τήν ἀπάντηση. Ἐάν ἤθελε, λέγει, νά μοῦ τά στερήσει ὅλα αὐτά, γιά ποιό λόγο μοῦ τά ἔδωσε ἀπό τήν ἀρχή; Θέλετε ἀπ' αὐτό μόνο νά φέρω τή λύση, ἀπ' αὐτή τήν ἀντίρρηση μόνο; Γιατί ὑπάρχουν τόσο πολλές δικαιολογίες γιά ὑπεράσπιση τοῦ Θεοῦ, ὥστε νά φθάσει γι' ἀνασκευή τῶν κατηγοριῶν ἡ ἴδια ἡ ἀντίρρηση αὐτοῦ πού ἀντιλέγει, χωρίς νά χρειάζεται τίποτε ἀπό μᾶς.

Ἐάν ἤθελε νά μοῦ τά στερήσει ὅλα αὐτά, γιατί μοῦ τά ἔδωσε αὐτά ἀπό τήν ἀρχή; Πραγματικά καί ἐγώ τό ἴδιο λέγω· ἐάν ἤθελε νά σοῦ τά στερήσει ὅλα αὐτά, γιά ποιό λόγο σοῦ τά ἔδωσε; Ἐπομένως, ἐπειδή δέν ἤθελε νά σοῦ τά στερήσει, γι' αὐτό σοῦ τά ἔδωσε ἀπό τήν ἀρχή. Τί ἔγινε λοιπόν; Δέ σοῦ τά στέρησε ὁ Θεός, ἀλλ' ἐσύ ἔχασες αὐτά πού σοῦ δόθηκαν. Θαύμαζε τό Θεό γιά τή φιλανθρωπία του, γιατί σοῦ τά χάρισε· νά κατηγορεῖς τόν ἑαυτό σου γιά τήν ἀδιαφορία σου, γιατί δέ φύλαξες τό δῶρο. Ἐπομένως εἶναι φανερό, ὅτι δέν εἶναι αἴτιος αὐτός πού τά παρέδωσε, ἀλλ' ἐκεῖνος πού ἐγκατέλειψε τήν παρακαταθήκη εἶναι ὑπεύθυνος γιά τίς κατηγορίες αὐτές. Γιατί ἔδειξε ὅτι σ' ἀγαποῦσε καί ὅτι ἦταν φιλάνθρωπος καί ὅτι ἤθελε νά σοῦ χαρίσει, χωρίς νά τόν ἀναγκάζει κανείς, οὔτε νά τοῦ ἐπιβάλλει μέ βία, οὔτε γιατί θαύμασε τά κατορθώματά σου, οὔτε γιατί ἔπρεπε νά σοῦ δώσει ἀμοιβή γιά τούς κόπους σου· ἀλλ' ἀμέσως, ὅταν σ' ἔπλασε, ἀμέσως σ' ἔφερε σ' αὐτήν τήν ἐξουσία, γιά νά δείξει, ὅτι ἡ δωρεά δέν ἦταν ἀνταπόδοση ἀμοιβῆς, ἀλλά μόνο χάρις. Ἐάν ὁμως δέ φύλαξες αὐτά πού σοῦ δόθηκαν, κατηγορήσε τόν ἑαυτό σου, ὄχι αὐτόν πού σοῦ ἔδωσε τή δωρεά.

Μήπως αὐτό μόνο μπορούμε νά ποῦμε γιά ὑπεράσπιση τοῦ Κυρίου; Βέβαια καί ἡ ἀπολογία αὐτή εἶναι ἀρκετή, ἀλλ' ἡ ἀπειρη ἀγαθότητά του καί ἡ ἀνέκφραστη φιλανθρωπία του μᾶς δίνει καί πολλές ἄλλες δικαιολογίες. Οὔτε λοιπόν αὐτό μόνο μπορούμε νά ποῦμε, ὅτι δηλαδή αὐτός ἔδωσε, ἐσύ ὁμως τά ἔχασες· γιατί καί ἔτσι εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπό τίς κατηγορίες αὐτός πού ἔδωσε, ἢ καλύτερα, εἶναι ἄξιος γιά μεγαλύτερο θαυμασμό, ἐπειδή, ἂν καί γνώριζε ἀπό προηγουμένως ὅτι θά τά χάσεις, δέ σοῦ στέρησε τή δωρεά. Ἄλλ' ὁμως

μείζον ἔχω τούτων εἰπεῖν. Τί δὲ τοῦτό ἐστιν; Ὅτι καὶ μετὰ τὸ ἀπολέσαι ἐξ οἰκείας ῥαθυμίας, πάλιν ἀποδέδωκέ σοι τὰ ἀπολωλότα· μᾶλλον δὲ οὐ τὰ ἀπολωλότα μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῶ μείζονα τούτων. Ἀπόλεσας μὲν γὰρ παράδεισον, 5 ἔδωκε δέ σοι τὸν οὐρανόν. Ὁρᾷς πῶς μείζων ἢ ἔμπορία τῆς ζημίας, πῶς πλείων ὁ πλοῦτος; Ἐδωκέ σοι τὸν οὐρανόν, ἵνα καὶ τὴν οἰκείαν φιλανθρωπίαν ἐπιδειξῆται, καὶ τὸν διάβολον δάκη, δεικνὺς ὅτι κἂν μυρία τῶ τῶν ἀνθρώπων ἐπιβουλεῦση γένοι, οὐδὲν ἔσται πλέον αὐτῶ, τοῦ Θεοῦ πρὸς μείζονα αἰετιμὴν ἡμᾶς ἀνάγοντος. Ἀπόλεσας τοίνυν παράδεισον, καὶ ἀνέφξέ σοι ὁ Θεὸς τὸν οὐρανόν· κατεδικάσθης πόνῳ προσκαιρω, καὶ ἐτιμήθης ζωῇ αἰωνίῳ· ἐκέλευσε τῇ γῆ ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἐνεγκεῖν, καὶ ἐβλάστησέ σοι καρπὸν Πνεύματος ἢ ψυχῆ.

15 4. Καὶ σκόπει μοι τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, μέχρι πόσου κατέβη. Ἐν τοῖς ἀπολλύουσι τινα τῶν οἰκείων κτημάτων, κἂν μείζονα λάβωσι καὶ πολυτελέστερα, ἐκεῖνα τὰ ἀπολωλότα ζητεῖν ἐφίενται, καὶ μὴ πρότερον πληροφορεῖσθαι, ἕως ἂν αὐτὰ ἀπολάβωσιν. Ἐπεὶ οὖν ἀπόλεσας παράδεισον, 20 οὐχὶ τὸν οὐρανόν σοι δέδωκε μόνον, ἀλλὰ καὶ παράδεισον καὶ οὐρανόν. “Σήμερον μετ’ ἐμοῦ ἔση ἐν τῷ παραδείσῳ”, φησὶν· ἵνα μὴ μόνον τῇ τῶν μειζόνων προσθήκη, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν ἀπολωλότων ἀνακτήσει παραμυθησῆται τὴν ὀδυνωμένην ψυχὴν. Ἄλλ’ εἰ δοκεῖ, καὶ ἐπ’ αὐτὸ τοῦτο ἔλθωμεν τὸ προκειμένον, καὶ ἴδωμεν πῶς ἀπώλεσαμεν τὴν φωνήν. Οὐδὲ γὰρ μικρὸν εἰς ἀσφαλείας λόγον ἢ ἱστορία. Ὁ γὰρ μαθὼν τὸν τρόπον τῆς προτέρας ἀσφαλείας, πρὸς τὰ λοιπὰ ἀσφαλέστερος ἔσται. Ἀναγκαῖον δὲ πάντα πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν· οἷον, ὅτι μία φωνὴ τὸ παλαιὸν πάντων ἀνθρώπων ἦν, ὅτι εἰς πολλὰς ὕστερον 30 μετέπεσε· μέχρι πότε μία ἦν, καὶ πότε μετέπεσεν εἰς πολλὰς· καὶ πότερον αὐτῇ ἐκείνῃ ἠφανίσθη, καὶ ἕτεραι εἰσηνέχθησαν, ἢ μενούσης ἐκείνης ἐπεισήχθησαν αἱ λοιπαί· διὰ τί συνεχύθη, καὶ ἐκ ποίας αἰτίας· εἶτα ποία τούτων τῶν πολλῶν φωνῶν ἢ Παλαιὰ συνέκειτο Διαθήκη· διὰ γὰρ ἐκείνην πάντα ταῦτα 35 ἐκινήσαμεν· πότερον τῇ ἀρχαίᾳ καὶ πρεσβυτέρᾳ, ἢ ταῖς ὕστερον ἐπεισενεχθείσαις.

Ἄλλὰ μὴ δείσητε· κἂν γὰρ μὴ τήμερον ἅπαντα δυνηθῶμεν

ἔχω νά πῶ καί ἄλλο πολύ μεγαλύτερο ἀπ' αὐτά. Ποιό λοιπόν εἶναι αὐτό; "Ὅτι, ἀφοῦ τά ἔχασες ἀπό δική σου ἀδιαφορία, πάλι σοῦ ἐπέστρεψε τά χαμένα, καί μάλιστα ὄχι μόνο τά χαμένα, ἀλλά καί πολύ μεγαλύτερα ἀπ' αὐτά. Γιατί ἔχασες βέβαια τόν παράδεισο, σοῦ ἔδωσε ὁμως τόν οὐρανό. Βλέπεις πῶς τό κέρδος εἶναι μεγαλύτερο ἀπό τή ζημία, πῶς ὁ πλοῦτος εἶναι περισσότερος; Σοῦ ἔδωσε τόν οὐρανό, γιά νά φανερώσει καί τή δική του φιλανθρωπία καί γιά νά πληγώσει τό διάβολο, δείχνοντας ὅτι καί ἂν ἀκόμη σκεφθεῖ νά κάμει πάρα πολλά κακά στό ἀνθρώπινο γένος, δέ θά εἶναι καθόλου ἀνώτερος, ἀφοῦ ὁ Θεός μᾶς ἀνεβάζει πάντοτε σέ μεγαλύτερη τιμή. Ἐχασες λοιπόν τόν παράδεισο, ἀλλά σοῦ ἄνοιξε ὁ Θεός τόν οὐρανό· καταδικάσθηκες μέ προσωρινό μόχθο, καί τιμῆθηκες μέ τήν αἰώνια ζωή· διέταξε τή γῆ νά βλαστήσει ἀγκάθια καί τριβόλια καί ἡ ψυχή σου βλάστησε τόν καρπό τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

4. Καί πρόσεξε, παρακαλῶ, τή φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, μέχρι ποιό σημεῖο κατέβηκε. Ἐκεῖνοι πού χάνουν μερικά ἀπό τά δικά τους κτήματα, καί ἂν ἀκόμη πάρουν μεγαλύτερα καί ἀκριβότερα, ἐξακολουθοῦν νά ζητοῦν ἐκεῖνα πού ἔχασαν, καί δέ συνέρχονται προηγουμένως, ὥσπου νά ξαναπάρουν αὐτά. Ἐπειδή λοιπόν ἔχασες τόν παράδεισο, δέ σοῦ ἔδωσε μόνο τόν οὐρανό, ἀλλά καί τόν παράδεισο καί τόν οὐρανό. «Σήμερα μαζί μου θά εἶσαι στόν παράδεισο»¹⁵, λέγει, γιά νά παρηγορήσει τήν πονεμένη ψυχή, ὄχι μόνο μέ τήν προσθήκη τῶν μεγαλύτερων, ἀλλά καί μέ τήν ἀπόκτηση τῶν χαμένων. Ἄλλά, ἐάν θέλετε, ἄς ἔλθουμε καί σ' αὐτό τό θέμα, καί ἄς δοῦμε πῶς χάσαμε τή γλώσσα. Γιατί ἡ ἱστορία εἶναι μεγάλο πρᾶγμα γιά τήν ἀσφάλεια τοῦ λόγου. Ἐκεῖνος λοιπόν πού γνώρισε τόν τρόπο τῆς προηγούμενης ἀσφάλειας, θά εἶναι περισσότερο ἀσφαλής γιά τά μελλοντικά. Εἶναι ἀνάγκη ὁμως νά τά πῶ ὅλα σέ σᾶς· ὅτι δηλαδή τήν παλιά ἐποχή ἦταν μία ἡ γλώσσα σ' ὅλους τούς ἀνθρώπους καί ὅτι ἀργότερα ἄλλαξε σέ πολλές· μέχρι τότε ἦταν μία καί τότε ἄλλαξε σέ πολλές· καί ποιό ἀπό τά δύο, ἐκείνη ἡ ἴδια ἐξαφανίσθηκε καί χρησιμοποιοῦντο ἄλλες, ἢ παρέμεινε ἐκείνη καί χρησιμοποιοῦντο καί οἱ ἄλλες· γιατί ἔγινε τό ἀνακάτωμα καί ἀπό ποιά αἰτία· ἐπειτα, σέ ποιά ἀπό τίς πολλές αὐτές γλώσσες γράφτηκε ἡ Παλαιά Διαθήκη· γιατί ἐξ αἰτίας της θέσαμε ὅλα αὐτά τά ζητήματα· ποιό ἀπό τά δύο ἔγινε, στήν ἀρχαία καί παλιότερη γράφτηκε, ἢ σ' αὐτές πού χρησιμοποιοῦντο ἀργότερα.

Ἄλλά μή φοβηθεῖτε, γιατί καί ἂν ἀκόμη δέν μπορέσουμε νά τά

ἀποδοῦναι, ἀλλὰ πάντως ὑμῖν ἀποδώσομεν ὕστερον. Τίνος οὖν ἔνεκεν μὴ μέλλοντες ἅπαντα τήμερον ἀποδιδόναι, ἀπάντων τῶν ὀφλημάτων τὴν ὑπόδεισιν ὑμῖν ἀνέγνωμεν; Ἴνα προσδοκῶντες τὴν ἀπόδοσιν, διαπαντὸς κατὰ νοῦν ἡμᾶς
 5 ἔχητε. Καὶ γὰρ ὁ χρυσίον τινὶ δανείσας, καὶ ὑπεύθυνον ἔχων τοῦ ὀφλήματος, καὶ ἐν τραπέζῃ, καὶ ἐν οἰκίᾳ, καὶ ἐν ἀγορᾷ, καὶ ἐν κλίνῃ, καὶ πανταχοῦ τὸν ὀφείλοντα αὐτῷ φαντάζεται καὶ ὄνειροπολεῖ· καὶ ὁ τῶν χρημάτων ἔρως μετὰ τῶν χρημάτων κάκεινον ἐπὶ τῆς τοῦ δεδανεικότος ποιεῖ διαπαντὸς περιφέ-
 10 ρεσθαι ψυχῆς. Ἴνα οὖν καὶ ἡμεῖς τῇ ἐλπίδι τῆς ἀποδόσεως ἐσώμεθα διαπαντὸς ἐν ταῖς ὑμετέροις διανοίαις, καὶ ἐν οἰκίᾳ, καὶ ἐν ἀγορᾷ, καὶ ὅπου δ' ἂν ἦτε, διὰ τοῦτο τὰ μὲν ὀφλήματα ὠμολογήσαμεν, τὴν δὲ ἀπόδοσιν ἅπασαν οὐ ποιούμεθα σήμερον, ἵνα τῇ προσδοκίᾳ τῶν λειπομένων ὑπόδεισιν τῆς περὶ
 15 ἡμῶν μνήμης παρ' ὑμῖν καταλείψωμεν.

Μεγάλῃ γὰρ ἡμῶν ἀσφάλεια, τῆς ὑμετέρας ἀγάπης ἀπολαύειν διηνεκῶς, δήμου τοιοῦτου καὶ τοσοῦτου. Ὁ γὰρ ἀγάπης ἀπολαύων, καὶ εὐχῆς ἀπολαύσεται πάντως. Τοῦτο δὲ ἡλίκον ἐστὶν ἀγαθόν, δῆλον ἐκείθεν· Παῦλος ἐκεῖνος, ὁ εἰς
 20 τρίτον ἀρπαγείς οὐρανόν, ὁ ῥήματα ἀκούσας ἄρρόγητα, ὁ πάσας καταπατήσας τὰς ἀνάγκας τῆς φύσεως, ὁ ἐν ἀσφαλείᾳ τελείᾳ λοιπὸν ὢν, ἐδεῖτο καὶ εὐχῆς τῶν μαθητῶν, καὶ ἔλεγε “Προσεύχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειδούντων”· καὶ πάλιν, “Προσεύχεσθε, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ
 25 στόματός μου”. Καὶ πανταχοῦ ὁρᾶτε αὐτὸν καὶ αἰτοῦντα τὰς εὐχὰς τῶν μαθητῶν, καὶ εὐχαριστοῦντα αὐτοῖς μετὰ τὸ λαβεῖν. Ἴνα γὰρ μὴ λέγη τις, ὅτι διὰ ταπεινοφροσύνην καταφεύγει ἐπὶ τὰς εὐχὰς τῶν μαθητῶν, δείκνυσιν αὐτῶν καὶ τὴν δύναμιν, οὕτω λέγων· “Ὁς ἐκ τηλικούτων θανάτων ἐρρύσατο ἡμᾶς·
 30 ἠλπίκαμεν δὲ ὅτι καὶ ῥύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν τῇ δεήσει ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν”.

Εἰ δὲ Παῦλον κινδύνων ἀπήλλαξεν ἢ τοῦ πλήθους εὐχῆ, πῶς οὐ μεγάλα δεῖ προσδοκᾶν καὶ ἡμᾶς ἀπὸ ταύτης καρπῶ-
 35 σεσθαι τῆς προστασίας; Ἐπειδὴ γὰρ καθ' ἑαυτοὺς εὐχόμενοι ἀσθενεῖς ἐσμεν, ὅταν δὲ συλλεγῶμεν, ἰσχυροὶ γινόμεθα μάλ-

ἀποδώσουμε σήμερά ὅλα αὐτά, ὅπωςδήποτε ὁμως θά σᾶς τά ἀποδώσουμε ἀργότερα. Γιά ποιό λοιπόν λόγο σᾶς διαβάσαμε τόν κατάλογο ὄλων τῶν ὀφειλῶν μας, ἀφοῦ δέν πρόκειται νά σᾶς τά ἀποδώσουμε ὅλα σήμερα; Γιά νά προσέχετε σέ μᾶς συνέχεια, περιμένοντας τήν ἀπόδοση. Γιατί καί ἐκεῖνος πού δάνεισε σέ κάποιον χρήματα καί γνωρίζει τόν ὑπεύθυνο τῆς ὀφειλῆς, καί στό τραπέζι καί στό σπίτι καί στήν ἀγορά καί στό κρεβάτι καί παντοῦ αὐτόν πού τοῦ ὀφείλει φαντάζεται καί ὄνειρεύεται. Καί ἡ μεγάλη ἀγάπη γιά τά χρήματα κάνει νά περιφέρεται συνέχεια στήν ψυχὴ ἐκείνου πού ἔχει δανείσει καί αὐτός μαζί μέ τά χρήματα. Γιά νά εἴμαστε λοιπόν καί ἐμεῖς συνέχεια μέσα στό νοῦ σας μέ τήν ἐλπίδα τῆς ἀπόδοσης, καί στό σπίτι καί στήν ἀγορά καί ὅπουδήποτε καί ἄν βρῖσκεστε, γι' αὐτό παραδεχθήκαμε τίς ὀφειλές μας, τήν ἐξόφληση ὁμως δέ θά τήν κάνουμε ὅλη σήμερα, γιά ν' ἀφήσουμε μέσα σας τή δική μας θύμηση μέ τήν προσδοκία τῶν ὑπόλοιπων.

Γιατί εἶναι μεγάλη ἡ ἀσφάλειά μου, νά ἀπολαμβάνω διαρκῶς τήν ἀγάπη σας, ὅταν ὑπάρχει τέτοιος καί τόσος λαός. Γιατί ἐκεῖνος πού ἀπολαμβάνει τήν ἀγάπη, θά ὠφεληθεῖ ὅπωςδήποτε καί ἀπό τήν προσευχή. Πόσο μεγάλο ὁμως ἀγαθὸ εἶναι αὐτό, γίνεται φανερό ἀπ' αὐτό· ὁ Παῦλος, αὐτός πού ἀνέβηκε στόν τρίτο οὐρανό, πού ἄκουσε ἀνέκφραστα λόγια, πού καταπάτησε ὅλες τίς ἀνάγκες τῆς φύσης, πού ἦταν τέλεια ἐξασφαλισμένος στό ἐξῆς, χρειαζόταν καί τήν προσευχή τῶν μαθητῶν, καί ἔλεγε· «Προσεύχεστε γιά μένα, γιά νά γλυτώσω ἀπ' ἐκείνους πού ἀπειθοῦν στό κήρυγμα»¹⁶. Καί πάλι· «Προσεύχεστε, γιά νά μοῦ δοθεῖ ὁ λόγος, γιά νά μοῦ ἀνοίξει δηλαδή τό στόμα ὁ Θεός»¹⁷. Καί παντοῦ τόν βλέπετε καί νά ζητᾷ τίς προσευχές τῶν μαθητῶν καί νά τοὺς εὐχαριστεῖ, ὅταν τίς λάβει. Γιά νά μὴ λέγει λοιπόν κανεὶς, ὅτι ἀπό ταπεινοφροσύνη καταφεύγει στίς προσευχές τῶν μαθητῶν του, δείχνει καί τὴ δύναμή τους, λέγοντας τά ἐξῆς· «Ὁ Θεός μᾶς γλύτωσε ἀπό τόσο θανάσιμους κινδύνους. Ἔχουμε τήν ἐλπίδα ὅτι καί στό μέλλον θά μᾶς γλυτώσει, ἀφοῦ καί σεῖς συνεργεῖτε μέ τίς προσευχές σας γιά μᾶς, γιά νά ἐκφρασθεῖ ἡ εὐγνωμοσύνη ἀπό πολλοὺς γιά τὴ χάρι πού μᾶς ἔκαμε μέ τὴ σωτηρία μας»¹⁸.

Ἐάν ὁμως ἡ προσευχὴ τῶν πολλῶν ἔσωσε τόν Παῦλο ἀπό τοὺς κινδύνους, πῶς δέν πρέπει νά περιμένουμε καί μεῖς ὅτι θά ὠφεληθοῦμε πολὺ ἀπὸ τὴν προστασία αὐτή; Γιατί, ὅταν προσευχόμεστε μόνοι μας, εἴμαστε ἀδύναμοι, ὅταν ὁμως συγκεντρωθοῦμε, γινόμαστε περισσότερο δυνατοί, καί ἰκετεύουμε τὸ Θεὸ μέ τὸ πλῆθος καί τὴ

λον, δυσωποῦμεν τὸν Θεὸν τῷ πλήθει καὶ τῇ συμμαχίᾳ. Οὕτω
καὶ βασιλεὺς πολλάκις τινὰ παραπέμψας θανάτῳ, ἐνὶ μὲν οὐκ
ἐπένευσε δεομένῳ περὶ τοῦ καταδικασθέντος, πόλιν δὲ ὀλό-
κληρον παρακαλοῦσαν ἐδυσωπήθη, καὶ τὸν ἐπὶ τὸ θάραδρον
5 ἀπαγόμενον διὰ τὸ πλήθος τῶν παρακαλούντων ἐξήρπασε τῆς
καταδίκης, καὶ πρὸς ζωὴν ἐπανήγαγε. Τοσαύτη ἡ δύναμις τῆς
τοῦ πλήθους ἰκετηρίας ἐστὶ. Διὰ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα συλλεγό-
μεθα πάντες, ἵνα μειζόνως εἰς οἶκον ἐπισπασώμεθα τὸν Θεόν.
'Επειδὴ γὰρ καθ' ἑαυτοὺς εὐχόμενοι, καθὼς ἐφθην εἰπὼν,
10 ἀσθενεῖς ἐσμεν, ἀπὸ τοῦ συνδέσμου τῆς ἀγάπης δυσωποῦμεν
τὸν Θεὸν δοῦναι ἡμῖν τὰ αἰτούμενα. Ταῦτα δὲ οὐχ ἀπλῶς λέγω,
οὐδὲ δι' ἑμαυτὸν μόνον, ἀλλ' ἵνα αἰεὶ σπευδῆτε εἰς τὰς
συνάξεις, ἵνα μὴ λέγητε· Τί γάρ, ἐν τῇ οἰκίᾳ οὐ δύναμαι
εὔξασθαι; Δύνασαι μὲν εὔξασθαι, οὐ τοσαύτην δὲ δύναμιν ἔχει
15 ἡ εὐχή, ὡς ὅταν μετὰ τῶν μελῶν τῶν οἰκείων γίνηται, ὡς ὅταν
ὀλόκληρον τὸ σῶμα τῆς 'Εκκλησίας ὁμοθυμαδὸν ἀναπέμπῃ
τὴν δέησιν μιᾶ φωνῇ, ἱερέων παρόντων, καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ
κοινού πλήθους ἀναφερόντων.

5. Βούλει μαθεῖν πόση ἐστὶν ἡ δύναμις τῆς εὐχῆς ἐν τῇ
20 ἐκκλησίᾳ γινομένης; 'Εδέδετο ὁ Πέτρος ποτὲ ἐν τῷ δεσμοτη-
ρίῳ, καὶ ἀλύσεις περιέκειτο πολλάς· "Προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς
ὑπὸ τῆς 'Εκκλησίας περὶ αὐτοῦ γινομένη, καὶ εὐθέως αὐτὸν
ἀπήλλαξε τοῦ δεσμοτηρίου". Τί τοίνυν δυνατώτερον ταύτης
γένοιτ' ἂν τῆς εὐχῆς, ἢ τοὺς στύλους καὶ πύργους τῆς
25 'Εκκλησίας ὠφέλησε; Παῦλος γὰρ καὶ Πέτρος πύργοι καὶ
στῦλοι τῆς 'Εκκλησίας· καὶ τοῦ μὲν τὰ δεσμὰ ἔλυσε, τοῦ δὲ τὸ
στόμα ἀνέφωξεν. "Ἴνα δὲ μὴ μόνον ἀπὸ τῶν τότε συμβάντων,
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν καθ' ἑκάστην τελουμένων τὴν ἡμέραν,
διπλὴν τὴν δύναμιν ἐπιδειξώμεν, αὐτῆς τῆς ὑπὸ τοῦ δήμου
30 γινομένης εὐχῆς ὑμᾶς ἀναμνήσωμεν. Καίτοι γε εἴ τις τῶν
πολλῶν ὑμῶν ἐπιτάξειεν εὔχεσθαι καθ' ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ
ἐπισκόπου σωτηρίας, ἕκαστος ἂν παραιτήσαστο, ὡς μεῖζον τὸ
φορτίον τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ὄν· κοινῇ δὲ πάντες ἀκούοντες
τοῦ διακόνου τοῦτο κελεύοντος καὶ λέγοντος, "Δεηθῶμεν
35 ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τοῦ γήρω, καὶ τῆς ἀντιλήψεως, καὶ
ἵνα ὀρθοτομῇ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐνταῦθα,
καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπανταχοῦ", οὐ παραιτεῖσθε ποιεῖν τὸ ἐπίταγμα,

συμμαχία. Ἔτσι καί ἕνας βασιλιάς πολλές φορές, ὅταν στείλει κάποιον σέ θάνατο, δέν ὑποχωρεῖ σ' ἕναν πού παρακαλεῖ γιά τόν κατάδικο, ὅταν ὁμως τόν παρακαλεῖ ὀλόκληρη πόλη, ὑποχωρεῖ, καί αὐτόν πού ὀδηγοῦνταν στήν καταστροφή, ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν πού τόν παρακαλοῦσαν, τόν γλύτωσε ἀπό τό θάνατο καί τόν ἔφερε πάλι στή ζωή. Τόσο μεγάλη εἶναι ἡ δύναμη τῆς ἰκεσίας τοῦ πλήθους. Γι' αὐτό συγκεντρωνόμαστε καί ἐδῶ ὅλοι, γιά νά προκαλέσουμε τό Θεό γιά μεγαλύτερη εὐσπλαχνία. Ἐπειδή λοιπόν, ὅταν προσευχόμαστε μόνοι μας, ὅπως εἶπα παραπάνω, εἴμαστε ἀδύναμοι, ἐνώνοντας τήν ἀγάπη μας ἰκετεύουμε τό Θεό νά μᾶς δώσει αὐτά πού ζητᾶμε. Αὐτά ὁμως δέν τά λέγω ἄσκοπα, οὔτε γιά τόν ἑαυτό μου μόνο, ἀλλά γιά νά τρέχετε πάντοτε στίς συγκεντρώσεις μας, γιά νά μή λέγετε: 'Τί λοιπόν, δέν μπορῶ νά προσευχηθῶ στό σπίτι μου;'. Μπορεῖς βέβαια νά προσευχηθεῖς, ἡ προσευχή σου ὁμως δέν ἔχει τόση δύναμη, ὅπως ὅταν γίνεται μαζί μέ τά συγγενικά σου μέλη, ὅπως ὅταν ὀλόκληρο τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ὁμόψυχα ἀπευθύνει στό Θεό τή δέηση μέ μιά φωνή, ἐνῶ εἶναι παρόντες οἱ ἱερεῖς καί προσφέρουν τίς προσευχές ὅλου τοῦ πλήθους.

5. Θέλεις νά μάθεις πόση εἶναι ἡ δύναμη τῆς προσευχῆς πού γίνεται στήν ἐκκλησία; Κάποτε ὁ Πέτρος ἦταν φυλακισμένος καί δεμένος μέ πολλές ἀλυσίδες: «Ἀπό τήν Ἐκκλησία ὁμως γινόταν συνέχεια γιά τή διάσωσή του θερμή προσευχή, καί ἀμέσως τόν ἐλευθέρωσε ἀπό τή φυλακή»¹⁹. Τί λοιπόν θά μπορούσε νά γίνει πιό δυνατό ἀπό τήν προσευχή αὐτή, ἡ ὁποία ὠφέλησε τούς στύλους καί τούς πύργους τῆς Ἐκκλησίας; Γιατί ὁ Παῦλος καί ὁ Πέτρος εἶναι πύργοι καί στύλοι τῆς Ἐκκλησίας· τοῦ δευτέρου ἔλυσε τά δεσμά, ἐνῶ τοῦ πρώτου ἄνοιξε τό στόμα. Γιὰ νά μή δεῖξουμε ὁμως τή διπλή δύναμή της μόνο ἀπό τά τότε γεγονότα, ἀλλά καί ἀπ' αὐτά πού συμβαίνουν καθημερινά, ἄς σᾶς θυμίσουμε τήν προσευχή αὐτή πού γίνεται ἀπό τό λαό. Μολονότι βέβαια ἄν θά σᾶς διέταζε κάποιος ἀπό τούς πολλούς νά προσεύχεστε μόνοι σας γιά τή σωτηρία τοῦ ἐπισκόπου, ὁ καθένας θ' ἀπέφευγε, ἐπειδή τό φορτίο θά ἦταν μεγαλύτερο ἀπό τή δύναμή του. Ὅταν ὁμως ἀκούτε ὅλοι μαζί τό διάκονο νά προτρέπει αὐτό καί νά λέγει, «Ἄς δεηθῶμε γιά τόν ἐπίσκοπο, καί γιά τά γηρατεία του, καί γιά τή βοήθειά του, καί γιά νά διδάσκει σωστά τό λόγο τῆς ἀλήθειας, καί γι' αὐτούς πού βρίσκονται ἐδῶ καί γιά ἐκείνους πού βρίσκονται σ' ὅλα τά μέρη τῆς γῆς», δέν

19. Πράξ. 12, 5.

ἀλλὰ μετ' ἔκτενείας ἀναφέρετε τὴν εὐχήν, εἰδότες τῆς ὑμετέρας συνόδου τὴν δύναμιν.

- Ἰσασιν οἱ μεμνημένοι τὰ λεγόμενα· τῇ γὰρ εὐχῇ τῶν κατηγουμένων οὐδέπω τοῦτο ἐπιτέτραπται, ἐπειδὴ οὐδέπω 5 πρὸς τὴν παρόρησιαν ἐφθασαν ταύτην· ὑμῖν δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, καὶ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τῆς μέχρι περάτων τῆς γῆς ἐκτεταμένης, καὶ ὑπὲρ τῶν διοικούντων αὐτὴν ἐπισκόπων ἀπάντων παρακελεύεται ποιεῖσθαι τὰς δεήσεις ὁ ταύταις διακονῶν, καὶ ὑπακούετε μετὰ προθυμίας, ἔργω μαρτυροῦν- 10 τες, ὅτι μεγάλη τῆς εὐχῆς ἡ δύναμις τῆς ἐν ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τοῦ δήμου συμφώνως ἀναφερομένης ἐστίν. Ἄλλὰ γὰρ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανώμεν, ὅτι μία φωνὴ ἦν τὸ παλαιόν. Πόθεν οὖν δῆλον, ὅτι μία φωνὴ ἦν; “Καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ”, φησί, “χειλος ἔν”. Ἄσαφές τὸ εἰρημένον. Ἡ γῆ χειλος ἔχει; Οὐδαμῶς. Τί 15 οὖν φησι, καὶ περὶ τίνος; Οὐ περὶ ταύτης λέγει τῆς γῆς τῆς ἀναισθητοῦ, τῆς ἀκινήτου, ἀλλὰ τὸ κοινὸν τῶν ἀνθρώπων γένος οὕτως ἐκάλεσε, τῆς οἰκείας αὐτοῦς ἀναμνηστικῶν φύσεως, τῆς μητρὸς εἰς ὑπόμνησιν ἄγων, ὅθεν ἐγένοντο. Διπλοῦν γὰρ τοῦτο τὸ ζῶον, ὁ ἄνθρωπος, λέγω, ἐκ δύο 20 συγκείμενος οὐσιῶν, τῆς μὲν αἰσθητῆς, τῆς δὲ νοητῆς, ψυχῆς, λέγω, καὶ σώματος, καὶ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν γῇ συγγένειαν ἔχων. Διὰ μὲν γὰρ τῆς νοητῆς οὐσίας κοινωνεῖ ταῖς ἄνω δυνάμεσι, διὰ δὲ τῆς αἰσθητῆς τοῖς τῆς γῆς συνῆπται πράγμασι, σύνδεσμός τις ὧν ἀκριβῆς ἐκατέρας τῆς κτίσεως.
- Ὅταν μὲν οὖν πράττη τι τῶν τῷ Θεῷ δοκούντων, πνευματικὸς λέγεται, καὶ οὐδὲ ἀπὸ τῆς ψυχῆς ὀνομάζεται, ἀλλ' ἀφ' 25 ἐτέρας μείζονος τιμῆς, ἀπὸ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας. Οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ ἡ ψυχὴ ἡμῖν εἰς κατορθώματα, ἐὰν μὴ ἀπολαύσωμεν τῆς βοηθείας ἐκείνης. Καὶ ἵνα μάθητε, ὅτι, οὐδὲ 30 ἡ ψυχὴ ἀρκεῖ ἡμῖν εἰς κατορθώματα· καὶ τί λέγω, εἰς κατορθώματα; οὐδὲ εἰς τὸ δυνηθῆναι συνιέναι τῶν λεγομένων· “Ψυχικός, φησὶν, ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος”. Ὡσπερ γὰρ σαρκικὸν καλεῖ τὸν τῇ σαρκὶ δουλεύοντα, οὕτω ψυχικὸν καλεῖ τὸν τοῖς λογισμοῖς τοῖς ἀνθρωπίνοις τὰ πράγμα- 35 τα ἐπιτρέποντα, καὶ μὴ δεχόμενον τοῦ Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν. Ἄλλ' ὅπερ ἔλεγον, ὅτι κατορθοῦντες μὲν πνευματικοὶ λεγόμεθα, ὅταν δὲ ἀμάρτωμεν καὶ ὑποσκελισθῶμεν καὶ πράξωμέν τι ἀνάξιον τῆς ἡμετέρας εὐγενείας, ἀπὸ τῆς εὐτελοῦς

ἀποφεύγετε νά ἐκτελείτε τήν προσταγή, ἀλλά μέ ζήλο προσφέρετε τήν προσευχή, ἐπειδή γνωρίζετε τή δύναμη τῆς δικῆς σας συγκέντρωσης.

Γνωρίζουν οἱ πιστοί αὐτά πού λέγω· γιατί αὐτό δέν τό ἐμπιστεύονται αὐτό στήν προσευχή τῶν κατηχουμένων, ἐπειδή δέν ἔφθασαν ἀκόμη σ' αὐτήν τήν παρρησία. Ἐνῶ ἐσᾶς καί γιά τήν οἰκουμένη, καί γιά τήν Ἐκκλησία πού ἔχει ἀπλωθεῖ μέχρι τά πέρατα τῆς γῆς, καί γιά ὅλους τοὺς ἐπισκόπους πού τή διοικοῦν, σᾶς παρακινεῖ ὁ διάκονος νά κάνετε τίς δεήσεις, καί ὑπακοῦτε μέ προθυμία, ἐπιβεβαιώνοντας μέ τό ἔργο σας, ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ δύναμη τῆς προσευχῆς πού προσφέρεται μέσα στήν ἐκκλησία ὁμόφωνα ἀπό τό λαό. Ἄλλ' ἄς γυρίσουμε πάλι στό θέμα μας, ὅτι δηλαδή ὑπῆρχε τήν παλιά ἐποχή μία γλώσσα. Ἀπό πού ὁμως γίνεται φανερό, ὅτι ὑπῆρχε μία γλώσσα; «Καί ὅλη ἡ γῆ», λέγει ἡ Γραφή, «ἦταν ἓνα χεῖλος»²⁰. Εἶναι σκοτεινός ὁλόγος. Ἡ γῆ ἔχει χεῖλος; Καθόλου. Τί λοιπόν λέγει, καί γιά ποιό πράγμα; Δέ λέγει γι' αὐτήν τή γῆ πού εἶναι ἄχωρίς αἰσθήσεις καί ἀκίνητη, ἀλλά κάλεσε ἔτσι ὅλο τό ἀνθρώπινο γένος, θυμίζοντας στοὺς ἀνθρώπους τή δική τους φύση, ἀνακαλώντας στή μνήμη τή μητέρα, ἀπό τήν ὁποία δημιουργήθηκαν. Γιατί εἶναι διπλό αὐτό τό ζῶο, δηλαδή ὁ ἄνθρωπος, πού ἀποτελεῖται ἀπό δύο οὐσίες, ἡ μία εἶναι ὑλική, ἐνῶ ἡ ἄλλη πνευματική, ἐννοῶ τήν ψυχὴ καί τό σῶμα, καί ἔχει συγγένεια καί στόν οὐρανό καί στή γῆ. Γιατί μέ τήν πνευματική του οὐσία ἐπικοινωνεῖ μέ τίς οὐράνιες δυνάμεις, ἐνῶ μέ τήν ὑλική ἔχει συνδεθεῖ μέ τά πράγματα τῆς γῆς, ἐπειδή εἶναι ἓνας τέλειος σύνδεσμος καί στίς δύο κτίσεις.

Ὅταν λοιπόν κάνει κάτι ἀπ' αὐτά πού θέλει ὁ Θεός, λέγεται πνευματικός, καί δέν ὀνομάζεται ἀπό τήν ψυχὴ, ἀλλ' ἀπό κάποια ἄλλη μεγαλύτερη τιμὴ ἀπό τήν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Γιατί δέ μᾶς φθάνει ἡ ψυχὴ μας γιά κατορθώματα, ἐάν δέν ἔχουμε τή βοήθεια αὐτῆ. Καί γιά νά μάθετε ὅτι δέ μᾶς φθάνει ἡ ψυχὴ γιά κατορθώματα (καί γιατί λέγω γιά κατορθώματα; οὔτε γιά νά μπορέσουμε νά καταλάβουμε αὐτά πού λέγονται), «Ὁ ψυχικός ἄνθρωπος», λέγει ὁ Παῦλος, «δέ δέχεται ἐκεῖνα πού διδάσκει τό ἅγιο Πνεῦμα»²¹. Γιατί, ὅπως ὀνομάζει σαρκικό ἐκεῖνον πού εἶναι δοῦλος τῆς σάρκας²², ἔτσι ὀνομάζει ψυχικό ἐκεῖνον πού ἐμπιστεύεται τά πράγματα στίς ἀνθρώπινες σκέψεις καί δέ δέχεται τήν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἄλλ' αὐτό πού ἔλεγα, ἐπειδή κάνουμε κατορθώματα, λεγόμεστε πνευματικοί· ὅταν ὁμως ἀμαρτήσουμε καί πράξουμε κάτι ἀνάξιο γιά τή δική μας εὐγενική καταγωγή, μᾶς ὀνομάζει ἀπό τήν ἀσήμαντη φύση,

20. Γεν. 11, 1.

21. Α΄ Κορ. 2, 14.

22. Βλ. Ρωμ. 7, 14.

- ἡμᾶς καλεῖ φύσεως, γῆν ἡμᾶς ὀνομάζων. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἐνταῦθα μέλλει τινῶν κατηγορήσειν τῶν τὸν πύργον οἰκοδομησάντων, τῶν εἰς ἀπόνοιαν ἐπαρθέντων, τῶν μείζονα ἔγνοιαν λαθόντων τῆς οἰκειᾶς ἀξίας, μέλλει δὲ αὐτῶν κατηγορεῖν
- 5 ἀπόνοιαν, διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς εὐτελοῦς αὐτοῦς ἐκάλεσεν οὐσίας εἰπών· “Καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χειλος ἕν”. Καὶ ἵνα μάθητε, ὅτι οὕτω καλεῖ ἡμᾶς, ὅταν ἀμάρτωμεν, τὸν Ἀδὰμ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν οὕτως ἐκάλεσεν εἰπών· “Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ”· καὶ μὴν οὐκ ἦν γῆ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀθάνατον εἶχε ψυχὴν.
- 10 Τίνος οὖν ἔνεκεν γῆν αὐτὸν ἐκάλεσεν; Ἐπειδὴ ἤμαρτεν. Ὅτε γοῦν ἐπλαττεν αὐτόν, οὐκ ἐκάλεσεν αὐτόν οὕτως· ἀλλὰ τί; “Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ’ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν· καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν θηρίων τῆς γῆς. Καὶ ἔσται ὁ φόβος αὐτῶν καὶ ὁ τρῶμος ἐπὶ πᾶσαν τὴν
- 15 γῆν”. Ὁρᾷς οἷα τὰ προέδρια τῆς φύσεως; οἷα αἱ τιμαί; οἷα τὰ ἐγκώμια; Ἄλλὰ πρὸ τῆς ἀμαρτίας· μετὰ δὲ τὴν ἀμαρτίαν λοιπόν, “Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ”. Ἀκουσον δὲ καὶ τοῦ Μαλαχίου τοῦτο αἰνιττομένου, μᾶλλον δὲ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου· “Ἴδου γὰρ ἀποστέλλω ὑμῖν”, φησὶν, “Ἥλιον τὸν
- 20 Θεοσβίτην”. Τίνος οὖν ἔνεκεν ἀποστέλλει; Ὅστε ἐπιστρέψαι καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱόν”. Ἐπειδὴ γὰρ μέλλει τὸ δικαστήριον ἐφίστασθαι τὸ φοβερόν ἐκεῖνο καὶ φρικῶδες, ἵνα μὴ ἀναπολογήτους λαθῶν ὑπὸ τὰς εὐθύνας ὁ δικαστὴς κατακρίνη τινάς· ἵνα ἐλθῶν μὲν ἐκεῖνος καὶ προειπών, ὅτι ἐγγὺς ἐπὶ
- 25 θύραις ἡ παρουσία, σωφρονεστέρους ποιήσῃ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ γὰρ τὰ πρὸ πολλῶν χρόνων εἰρημένα εἰς ὀλιγωρίαν ἐμπίπτειν εἶωθεν· ἀνανεῶν τοίνυν τὴν μνήμην ἡμῶν ἔρχεται ἐκεῖνος ὁ προφήτης. Ἄλλ’ ὅτι γῆ καλοῦνται οἱ ἀμαρτάνοντες, τοῦτο ἀποδείξει χρὴ νῦν.
- 30 6. Εἰπὼν τοίνυν, “Ὅπως ἐπιστρέψῃ καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱόν”, ἐπήγαγε· “Μὴ ποτε ἐλθῶν πατάξῃ τὴν γῆν ἄρδην”· πατάσσει δὲ τοὺς ἀμαρτάνοντας. Ὁρᾷς τοὺς ἀμαρτάνοντας γῆν καλουμένους; Πάλιν ἀλλαχοῦ περὶ τοῦ Χριστοῦ διηγούμενος ὁ προφήτης, οὕτως ἔλεγεν· “Ἔσται δικαιοσύνη περιε-
- 35 ζωσμένος τὴν ὄσφυν αὐτοῦ, καὶ ἀληθεῖα εἰλημμένος τὰς πλευρὰς αὐτοῦ”· οὐχ ὅτι πλευρὰ καὶ ὄσφυς περὶ τὸν Θεόν·

ἀποκαλώντας μας γῆ. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἐδῶ πρόκειται νὰ κατηγορήσει μερικοὺς ποὺ ἔκτισαν τὸν πύργον, ποὺ ὑπερηφανεύθηκαν ἀνόητα, ποὺ εἶχαν μεγαλύτερη ἀντίληψη ἀπὸ τὴ δική τους ἀξία, ἐπειδὴ λοιπὸν πρόκειται νὰ κατηγορήσει τὴν ἀνοησία τους, γι' αὐτὸ τοὺς ὀνόμασε ἀπὸ τὴν ἀσήμαντη οὐσία λέγοντας: «Καὶ ἦταν ὅλη ἡ γῆ ἓνα χεῖλος». Καὶ γιὰ νὰ μάθετε, ὅτι ἔτσι ὀνομάζει καὶ μᾶς, ὅταν ἀμαρτήσουμε, ὀνόμασε ἔτσι τὸν Ἀδὰμ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀμαρτία λέγοντας: «Γῆ εἶσαι, καὶ στὴ γῆ θὰ γυρίσεις»²³. Καὶ ὅμως δὲν ἦταν μόνο χῶμα, ἀλλὰ εἶχε καὶ ἀθάνατη ψυχὴ.

Γιὰ ποιὸ λοιπὸν λόγο τὸν ὀνόμασε γῆ; Ἐπειδὴ ἀμαρτήσε. Ὅταν βέβαια τὸν δημιουργοῦσε, δὲν τὸν ὀνόμασε ἔτσι· ἀλλὰ τί εἶπε; «Ἄς κάμουμε τὸν ἄνθρωπον σύμφωνα μὲ τὴ δική μας εἰκόνα καὶ ὁμοίωση. Καὶ ἄς ἐξουσιάζει τὰ ψάρια τῆς θάλασσας καὶ τὰ θηρία τῆς γῆς. Καὶ θὰ εἶναι ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος σ' ὅλη τὴ γῆ»²⁴. Βλέπεις ποιὲς ἐξουσίες εἶχε πάνω στὴ φύση; ποιὲς τιμές; ποιὰ ἐγκώμια; Ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀμαρτία· ἐνῶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀμαρτία, «Γῆ εἶσαι, καὶ στὴ γῆ θὰ γυρίσεις». Ἄκουσε ὅμως καὶ τὸ Μαλαχία ποὺ ὑπονοεῖ αὐτό, ἢ καλύτερα, τὸ Θεὸ μὲ τὸ στόμα τοῦ προφήτη· «Νὰ λοιπὸν», λέγει, «σᾶς στέλνω τὸν Ἥλιον τὸ Θεοβίτην»²⁵. Γιὰ ποιὸ λόγο ὅμως τὸν στέλνει; «Γιὰ νὰ ἐπιστρέψει ἡ καρδιά τοῦ πατέρα στὸν υἱόν»²⁶. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρόκειται νὰ στηθεῖ τὸ φοβερὸ ἐκεῖνο καὶ τρομερὸ δικαστήριον, γιὰ νὰ μὴ καταδικάσει ὁ δικαστὴς μερικοὺς, ὅταν τοὺς βρεῖ ὑπεύθυνους καὶ χωρὶς δικαιολογία (γιὰ νὰ κάμει τοὺς ἀνθρώπους πιὸ συνετοὺς ὅταν ἔρθει ἐκεῖνος καὶ προφητέψει, ὅτι εἶναι πολὺ κοντὰ ἢ παρουσία του, γιατί συνήθως ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν εἰπωθεῖ πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια δὲν τὰ προσέχουν οἱ ἄνθρωποι), ἔρχεται λοιπὸν αὐτὸς ὁ προφήτης γιὰ ν' ἀνανεώσει τὴ μνήμη μας. Ἀλλὰ πρέπει τώρα ν' ἀποδείξουμε, ὅτι αὐτοὶ ποὺ ἀμαρτάνουν ὀνομάζονται γῆ.

6. Ἀφοῦ εἶπε λοιπὸν, «Γιὰ νὰ ἐπιστρέψει ἡ καρδιά τοῦ πατέρα στὸν υἱόν», πρόσθεσε «Μήπως ἔρθω κάποτε καὶ καταστρέψω τὴ γῆ ἀπὸ τὰ θεμέλια της». Καταστρέφει βέβαια αὐτοὺς ποὺ ἀμαρτάνουν. Βλέπεις ὅτι οἱ ἀμαρτωλοὶ ὀνομάζονται γῆ; Σ' ἄλλο σημεῖο πάλι μιλώντας γιὰ τὸ Χριστὸ ὁ προφήτης, ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Θὰ εἶναι ζωσμένος μὲ δικαιοσύνη γύρω ἀπὸ τὴ μέση του, καὶ μὲ ἀλήθεια τυλιγμένος στὰ πλευρά του»²⁷. Ὅχι γιατί ἔχει πλευρὰ καὶ μέση ὁ Θεός, ἀφοῦ εἶναι ἀσώματος, ἀλλὰ μ' αὐτὰ μᾶς παρουσιάζει τὴν ἀδέκαστη

26. Μαλαχ. 4, 5.

27. Ἦσ. 11, 5.

ἀσώματον γὰρ τὸ Θεῖον· ἀλλὰ τὸ ἀδέκαστον καὶ ἀπαραλόγι-
 στον τῆς τοῦ δικαστοῦ κρίσεως διὰ τούτων ἡμῖν ἐμφαίνει· καὶ
 ὅτι οὐδαμοῦ συκοφάνται λοιπόν, οὐδὲ οἱ ἐπηρεάζοντες, οὐδὲ
 ἢ διὰ τῶν χρημάτων διαφθορά, οὐδὲ ἄγνοια τοῦ δικαίου. Ἐν
 5 τούτοις μὲν γὰρ τοῖς δικαστηρίοις καὶ ἀνεύθυνος κολάζεται,
 καὶ ὑπεύθυνος διαφεύγει· διέφθαρται γὰρ πολλαχοῦ τὸ
 δίκαιον· ἐπειδὴν δὲ ὁ δίκαιος κριτῆς καὶ ἀπαραλόγιστος
 παραγένηται, ὁ δικαιοσύνη ἐξωσμένος τὴν ὄσφυν αὐτοῦ, καὶ
 ἀληθεία περιειλημμένος τὰς πλευρὰς αὐτοῦ, τῶν δικαίων μετὰ
 10 ἀκριθείας ἅπαντες τεύξονται. “Καὶ πατάξει τὴν γῆν τῷ λόγῳ
 τοῦ στόματος· αὐτοῦ”. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ περὶ τῆς γῆς λέγει,
 ἀλλὰ περὶ ἀμαρτωλῶν, ἐπήγαγεν, ὅτι “Καὶ πνεύματι διὰ
 χειλέων ἀνελεῖ ἀσεβεῖς”.

Ὅρᾳς ὅτι καὶ ἐνταῦθα τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐκάλεσε γῆν;
 15 Ταῦτ' οὖν εἰδῶς, ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι “Ἡ γῆ πᾶσα ἦν χεῖλος
 ἔν”, τὴν ἀνθρωπίνην πάλιν ἐννοεῖ φύσιν· ἀναμιμνήσκει γὰρ
 τῆς οἰκείας εὐτελείας ἡμᾶς· καὶ γὰρ μέγα ἀγαθὸν τὴν οἰκείαν
 ἐπισκέπτεσθαι συγγένειαν, καὶ εἰδέναί ποθεν συνεστήκαμεν.
 Ἀρκούσα αὕτη διδασκαλία ταπεινοφροσύνης, ἢ τῆς φῦσεως
 20 ἐπίσκεψις· πάντα τὰ πάθη καταστεῖλαι δύναται, καὶ ποιῆσαι
 γαλήνην ἐν διανοίᾳ. Διὰ τοῦτο παρῆναι τις λέγων· “Πρόσεχε
 σεαυτῷ”· ἀναλόγισαι τὴν φύσιν σου καὶ τὴν κατασκευὴν, καὶ
 ἀρκεῖ σοι τοῦτο πρὸς τὸ κατεστάλθαι διηνεκῶς. Διὰ τοῦτο ὁ
 δίκαιος ἐκεῖνος Ἀβραὰμ διαπαντὸς τοῦτον εἶχε τὸν λογισμόν
 25 ἐν ἑαυτῷ, καὶ οὐδέποτε μέγα ἐφρόνει. Ὁ γοῦν Θεῷ διαλεγό-
 μενος, καὶ παρῶσθας τὸσαυτῆς ἀπολαύων, καὶ μαρτυρηθεὶς
 παρ' αὐτοῦ ἐπὶ ἀρετῇ, ἔλεγεν· “Ἐγὼ δὲ εἰμι γῆ καὶ σποδός”.
 Καὶ ἄλλος βουλόμενος πάλιν τὸν πεφυσιωμένον ἀνθρωπὸν
 καταστεῖλαι, οὐ μακροὺς κινεῖ λόγους, ἀλλ' ἀναμιμνήσκει
 30 αὐτὸν τῆς φύσεως μόνον, καὶ ἐπιτιμᾷ σφοδρῶς, οὕτωςι λέγων·
 “Τί ὑπερηφανεύεται γῆ καὶ σποδός;”.

Τὰ μετὰ τὸν θάνατόν μοι φαινόμενα λέγεις; Κατάστελλον
 αὐτὸν ζῶντα. Οὐκ οἶδε νῦν, ὅτι γῆ καὶ σποδός ἐστιν. Ὅρᾳ τὴν
 εὐπρέπειαν τοῦ σώματος, ὁρᾳ τὴν δυναστείαν, τὴν θεραπείαν
 35 τῶν κολάκων, τοὺς παρασίτους ἀκολουθοῦντας. Ἰμάτια
 περιέκειται πολυτελεῖ, ὄγκον ἀρχῆς περιβέβληται μέγαν, ἢ
 φαντασία αὐτὸν ἀπατᾷ καὶ ἐπιλαθέσθαι ποιεῖ τῆς φύσεως.
 Οἶδαμεν, ὅτι γῆ ἐσμεν καὶ σποδός· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ σωφρονοῦν-

καί σωστή κρίση τοῦ δικαστῆ, καί ὅτι δέν ὑπάρχουν πιά οἱ συκοφάντες, οὔτε αὐτοί πού ἐπηρεάζουν, οὔτε ἡ δωροδοκία, οὔτε ἡ ἄγνοια τοῦ δικαίου. Γιατί στά δικαστήρια αὐτά καί ὁ ἀθῶος τιμωρεῖται, καί ὁ ἔνοχος γλυτώνει τήν τιμωρία, ἐπειδὴ πολλές φορές ἡ δικαιοσύνη εἶναι διεφθαρμένη. Ὅταν ὁμοῦς ἔρθει ὁ δίκαιος καί ἀλάθητος κριτής, πού εἶναι ζωσμένος μέ δικαιοσύνη γύρω ἀπό τή μέση του καί περιτυλιγμένος μέ ἀλήθεια στά πλευρά του, θά βροῦν ὅλοι τό σωστό δίκαιό τους. «Καί θά τραντάξει τή γῆ μέ τό λόγο τοῦ στόματός του»²⁸. Καί γιά νά μάθεις ὅτι δέ μιλάει γιά τή γῆ, ἀλλά γιά τούς ἀμαρτωλούς, πρόσθεσε ὅτι «Καί μέ τό φύσημα τῶν χειλιῶν του θά καταστρέψει τούς ἀσεβεῖς».

Βλέπεις ὅτι καί ἐδῶ τούς ἀμαρτωλούς ὀνόμασε γῆ; Γνωρίζοντας λοιπόν αὐτά, ὅταν ἀκούσεις, ὅτι «Ἡ γῆ ὅλη ἦταν ἓνα χεῖλος», νά ἐννοεῖς πάλι τήν ἀνθρώπινη φύση, γιατί μᾶς θυμίζει τήν ἀσήμαντη καταγωγή μας. Εἶναι πραγματικά μεγάλο ἀγαθό νά ἐξετάζουμε τή δική μας συγγένεια καί νά γνωρίζουμε ἀπό ποῦ δημιουργηθήκαμε. Εἶναι ἀρκετή αὐτή ἡ διδασκαλία ταπεινοφροσύνης, δηλαδή ἡ ἐξέταση τῆς φύσης μας· μπορεῖ νά συγκρατήσῃ ὅλα τά πάθη καί νά φέρει γαλήνη στό νοῦ. Γι' αὐτό συμβούλευε κάποιος λέγοντας· «Πρόσσεχε τόν ἑαυτό σου»²⁹. Ἀναλογίσου τή φύση σου καί τή δημιουργία σου, καί σοῦ εἶναι ἀρκετό αὐτό γιά νά εἶσαι πάντοτε σεμνός. Γι' αὐτό καί ὁ δίκαιος ἐκείνος Ἀβραάμ εἶχε αὐτή τή σκέψη διαρκῶς μέσα του, καί ποτέ δέν ὑπερηφανευόταν. Αὐτός λοιπόν πού μιλοῦσε μέ τό Θεό, καί εἶχε τόσο μεγάλη παρησία, καί πήρε μαρτυρία ἀπ' αὐτόν γιά τήν ἀρετή του, ἔλεγε· «Ἐγώ ὁμοῦς εἶμαι γῆ καί στάχτη»³⁰. Καί ἄλλος πάλι πού ἤθελε νά συγκρατήσῃ τό φουσκωμένο ἄνθρωπο, δέν ἀναφέρει πολλά λόγια, ἀλλά τοῦ θυμίζει μόνο τή φύση του καί τόν κατακρίνει σφοδρά, λέγοντας ἀκριβῶς ἔτσι· «Γιατί ὑπερηφανεύεται ἡ γῆ καί ἡ στάχτη;»³¹.

Μοῦ ἀναφέρεις αὐτά πού γίνονται ὕστερα ἀπό τό θάνατο; Συγκρατήσέ τον, ὅταν ζεῖ. Δέ γνωρίζει τώρα, ὅτι εἶναι γῆ καί στάχτη. Βλέπει τήν ὁμορφιά τοῦ σώματος, βλέπει τήν ἐξουσία, τήν περιποίηση τῶν κολάκων, τά παράσιτα πού τόν ἀκολουθοῦν. Φοράει ρούχα ἀκριβά, ἔχει μεγάλη ἐξουσία, ἡ φαντασία τόν ἐξαπατᾷ καί τόν κάνει νά ξεχνᾷ τή φύση του. Γνωρίζουμε, ὅτι εἴμαστε γῆ καί στάχτη. Τό γνωρίζουμε ὁμοῦς ἐμεῖς οἱ συνετοί, ἐνῶ ἐκεῖνος δέν περιμένει τήν

28. Ἦσ. 11, 4.

30. Γεν. 18, 27.

29. Σοφ. Σειφ. 29, 20.

31. Σοφ. Σειφ. 10, 9.

τες· ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἀναμένει τὴν ἀπὸ τοῦ τέλους ἀπόδειξιν, οὐδὲ ἔρχεται πρὸς τὰς σοροὺς καὶ τὰς θήκας τῶν προγόνων, ἀλλὰ πρὸς τὰ παρόντα βλέπει, οὐδὲν τῶν μελλόντων ἐννοεῖ. Δίδαξον αὐτὸν ἐντεῦθεν ἤδη, ὅτι γῆ καὶ σποδός ἐστιν.

5 Ἀνάμεινόν με, φησί, καὶ οὐ διδάσκω τοῦτο, ἀλλὰ πολλῶ ἄλλο εὐτελέστερον· ἴν', ὅταν φαντάζηται, ἐπιγινώσκη τὴν ἑαυτοῦ εὐτέλειαν· ἵνα ζῶν λάβῃ τὸ φάρμακον. Εἰπὼν γάρ, "Τί ὑπερηφανεύεται γῆ καὶ σποδός;" ἐπήγαγεν· "Ὅτι καὶ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἐξουδένωται τὰ ἐνδόσδια αὐτοῦ". Τί ἐστιν, "Ὅτι

10 καὶ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἐξουδένωται τὰ ἐνδόσδια αὐτοῦ;". Τάχα ἀσαφὲς τὸ εἰρημένον. Ἐνδόσδια τὰ ἔγκατα λέγει, τὰ σπλάγχνα λέγει, τὴν γαστέρα τὴν γέμουσαν σκυβάλων καὶ πολλῆς ἀκαθαρσίας καὶ δυσωδίας, οὐ κατηγορῶν τῆς φύσεως, ἀλλ' εἰς ταπεινοφροσύνην ἐνάγων· "Ὅτι καὶ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ

15 ἐξουδένωται".

Εἶδες τὸ εὐτελὲς καὶ ἐπίκηρον τῆς οὐσίας; Μὴ ἀναμείνης τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς, ἵνα μάθης σου τὴν ἀσθένειαν· ἔτι μοι ζῶντα τὸν ἄνθρωπον διερεύνησον, καὶ εἰς τὰ ἔγκατα αὐτοῦ διάβηθι τῷ λόγῳ, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν οὐδένειαν ὄψαι. Ἀλλὰ

20 μὴ καταπέσης· οὐδὲ γὰρ μισῶν ἡμᾶς, ἀλλὰ φειδόμενος οὕτως ἐποίησεν ὁ Θεός, προφάσεις ἡμῖν ταπεινοφροσύνης παρέχων μεγάλας. Εἰ γὰρ ἄνθρωπος γῆ ὢν καὶ σποδός, ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὅτι "Εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναθήσομαι", εἰ μὴ τὸν τῆς φύσεως χαλινὸν εἶχε, ποῦ οὐκ ἂν ἐξέπεσε τῇ διανοίᾳ; "Ὅταν

25 οὖν ἴδῃς τινὰ πεφουσιωμένον, τὸν αὐχένα ἀνατείνοντα, τὰς ὀφρῦς ἀνασπῶντα, ἐπὶ τοῦ ὀχήματος φερόμενον, ἀπειλοῦντα, εἰς δεσμωτήριον ἐμβάλλοντα, θανάτῳ παραδιδόντα, ἐπηρεάζοντα, εἰπέ πρὸς αὐτόν· "Τί ὑπερηφανεύεται γῆ καὶ σποδός; "Ὅτι καὶ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἐξουδένωται τὰ ἐνδόσδια αὐτοῦ".

30 Ταῦτα οὐ περὶ ἀνθρώπου μόνον ἰδιώτου, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ βασιλικοῦ ἔστιν εἰπεῖν.

Μὴ γὰρ τὴν ἀλουργίδα ἴδῃς, μηδὲ τὸ διάδημα, μηδὲ τὰ ἱμάτια τὰ χρυσαῖα, ἀλλ' αὐτὴν τὴν φύσιν ἐρεύνησον, καὶ οὐδὲν ὄψαι πλέον ἔχουσαν τῶν πολλῶν· μᾶλλον δέ, εἰ βούλει, καὶ τὴν

35 ἄλουργίδα, καὶ τὸ διάδημα, καὶ τὰ ἱμάτια, καὶ πᾶσαν περίελθε τὴν φαντασίαν ἐκείνην, καὶ τούτων αὐτῶν ὄψαι πάλιν τὴν γῆν οὖσαν ὑπόδεσιν. "Πᾶσα γὰρ δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου". Ἴδου καὶ γῆς εὐτελέστερος ἐφάνη ὁ καλλωπισμὸς

ἀπόδειξη ἀπό τό τέλος, οὔτε ἔρχεται στούς τάφους καί τά μνήματα τῶν προγόνων του, ἀλλά βλέπει στά παρόντα, δέ σκέφτεται καθόλου γιά τά μελλοντικά. Δίδαξε αὐτόν ἀπό ἐδῶ καί πέρα, ὅτι εἶναι γῆ καί στάχτη. Περιμένέ με, λέγει, καί δέ διδάσκω αὐτό, ἀλλά κάτι ἄλλο πολύ χειρότερο, γιά νά γνωρίζει καλά, ὅταν φαντάζεται, τήν ἀσήμαντη καταγωγή του, γιά νά πάρει τό φάρμακο, ὅσο ἀκόμη βρίσκεται στή ζωῆ. Γιατί, ἀφοῦ εἶπε, «Γιατί ὑπερηφανεύεται ἡ γῆ καί ἡ στάχτη;», πρόσθεσε· «'Επειδή καί ὅσο ζεῖ αὐτός δέν ἀξίζουν τίποτε τά ἐντόσθια του». Τί σημαίνει, «'Οτι καί ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἐξουδένωται τά ἐνδόσθια αὐτοῦ»; Ἴσως εἶναι σκοτεινός ὁ λόγος. Ἐντόσθια ὀνομάζει αὐτά πού ὑπάρχουν μέσα στό σῶμα, τά σπλάχνα, τήν κοιλιά πού εἶναι γεμάτη κοπριά καί πολλή ἀκαθαρσία καί δυσσομία, ὄχι γιά νά κατηγορήσει τή φύση, ἀλλά γιά νά ὀδηγήσει στήν ταπεινοφροσύνη· «'Επειδή καί ὅσο ζεῖ αὐτός δέν ἀξίζουν αὐτά τίποτε».

Εἶδες ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξη εἶναι ἀσήμαντη καί θνητή; Μήν περιμένεις τήν ἡμέρα τοῦ θανάτου, γιά νά μάθεις τήν ἀσθένειά σου. Ἐξέτασε, σέ παρακαλῶ, τόν ἄνθρωπο ὅσο ζεῖ ἀκόμη, πέρασε μέ τό λόγο βαθιά μέσα του, καί θά δεῖς ὅλη του τή μηδαμινότητα. Ἄλλά μή χάσεις τό θάρρος σου, γιατί δέ μᾶς ἔκανε ἔτσι ὁ Θεός ἐπειδή μᾶς μισοῦσε, ἀλλ' ἐπειδή μᾶς συμπαθοῦσε, δίνοντας σέ μᾶς μεγάλες εὐκαιρίες γιά ταπεινοφροσύνη. Ἀφοῦ λοιπόν ὁ ἄνθρωπος, πού εἶναι γῆ καί στάχτη, τόλμησε νά πεῖ, ὅτι «Θ' ἀνεβῶ στόν οὐρανό»³², ἐάν δέν εἶχε τό χαλινάρι τῆς φύσης του, πού δέ θά ἐξορμοῦσε μέ τό νοῦ του; Ὅταν λοιπόν δεῖς ὅτι κάποιος εἶναι φουσκωμένος ἀπό ἐγωισμό, ὅτι ἔχει τεντωμένο τό λαιμό του, ὅτι εἶναι σοβαρός, ὅτι ταξιδεύει ἐπάνω σέ ἄμαξα, ὅτι ἀπειλεῖ ὅλους, ὅτι ρίχνει στή φυλακή ἀνθρώπους, ὅτι παραδίνει στό θάνατο, ὅτι συμπεριφέρεται περιφρονητικά στούς ἄλλους, πές του· «Γιατί ὑπερηφανεύεσαι γῆ καί στάχτη; Ἀφοῦ καί ὅσο ζεῖ ὁ ἄνθρωπος δέν ἀξίζουν τίποτε τά ἐντόσθια του». Αὐτά μπορεῖ νά τά πεῖ κανεῖς ὄχι μόνο γιά πολίτη ἀπλό, ἀλλά καί γι' αὐτόν πού κἀθεται στό βασιλικό θρόνο.

Μήν κυττάξεις βέβαια τή βασιλική πορφύρα, οὔτε τό στέμμα, οὔτε τά χρυσά φορέματα, ἀλλ' ἐξέτασε τήν ἴδια τή φύση του, καί θά δεῖς ὅτι δέν ἔχει τίποτε περισσότερο ἀπό τούς ἄλλους· ἢ καλύτερα, ἐάν θέλεις, περιεργάσου καί τήν πορφύρα καί τό στέμμα καί τά φορέματα καί ὅλη ἐκείνη τήν ἐμφάνισή του, καί θά δεῖς ὅτι ἡ γῆ πάλι εἶναι ἡ βάση τους. «Γιατί ὅλη ἡ δόξα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σάν τό λουλούδι τοῦ φυτοῦ»³³.

32. Ἦσ. 14, 13.

33. Ἦσ. 40, 6.

ἐκεῖνος ἅπας. Ὁρᾷς πῶς καταστέλλει τὸ φύσημα; πῶς καθαιρεῖ πᾶσαν ἀπόνοιαν ἢ ἐννοια τῆς φύσεως αὐτῆς; Ἄρκει μόνον λογίσασθαι τίνες ἐσμέν, καὶ πόθεν συνεστήκαμεν, καὶ πᾶσα οἰχθήσεται λογισμῶν ἀπόνοια. Διὰ γάρ τοῦτο ἐκ δύο οὐσιῶν κατεσκευάσεν ἡμᾶς ὁ Θεός, ἴν', ὅταν μὲν εἰς ἀπόνοιαν ἐπαρθῆς, καταστείλῃ σε τὸ εὐτελὲς τῆς σαρκός, ὅταν δὲ ἀνάξιόν τι καὶ ἀγενὲς τῆς δοθείσης σοι παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμῆς ἐννοήσῃς, ἀναγάγῃ σε πρὸς τὸν τῶν οὐρανίων δυνάμεων ζῆλον ἢ τῆς ψυχῆς εὐγένεια.

7. Οὐκ εἰς ἀναίρεσιν δὲ ἀπονοίας μόνον ἐπιτηδεῖα ἢ ἐπίσκεψις τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ ἑτέρα τις ἐπιθυμία διανοχλῆ, καὶ ἢ τῶν χρημάτων, καὶ ἢ τῶν σωματίων, ἢ ἄτοπος αὕτη καὶ εἰς ἀσέλγειαν ἐκκαλουμένη, ἀπόχρη τοῦτο εἰς παραμυθίαν τοῦ πάθους. Ὅταν οὖν ἴδῃς γυναῖκα εὐμορφον, λάμποντα ἔχουσαν ὀφθαλμόν, φαιδρόν, στίλβουσαν ἀπὸ τῆς παρειᾶς, ἀμήχανόν τινα ὄραν ἐπὶ τῆς ὄψεως φέρουσαν, φλέγουσάν σου τὸν λογισμόν, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὖξουσας, ἐννόησον ὅτι γῆ τὸ θαυμαζόμενον, ὅτι σποδὸς τὸ ἐκκαῖον, καὶ παύσεται λυτῶσα ἢ ψυχὴ ἀνακάλυψον αὐτῆς τὸ δέρμα τῆς ὄψεως, καὶ τότε πᾶσαν αὐτὴν ὄψει τῆς εὐμορφίας τὴν εὐτέλειαν· μὴ στῆς μέχρι τῆς ἐπιφανείας, ἀλλ' ἐνδοτέρω διὰ βῆθι τῷ λογισμῷ, καὶ οὐδὲν ἕτερον εὐρήσεις, ἀλλ' ἢ ὅσα καὶ νεῦρα καὶ φλέβας. Ἄλλ' οὐκ ἄρκει ταῦτα; Λόγισαί μου ταύτην ἀλλοιουμένην, γηράσκουσαν, ἀρρώστοῦσαν, ὑφιζάνοντας ὀφθαλμούς, καὶ κοιλαινομένης παρειᾶς, ἅπαν καταρρέον τὸ ἄνθος ἐκεῖνο· ἐννόησον τί θαυμάζεις, καὶ αἰσχύνθητί σου τὴν κρίσιν. Πηλὸν θαυμάζεις καὶ σποδόν, καὶ κόνις σὲ ἐκκαίει καὶ τέφρα.

Οὐ κατηγορῶν τῆς φύσεως ταῦτα λέγω· μὴ γένοιτο· οὐ κακίζων, οὐδὲ εἰς εὐτέλειαν ἐμβάλλων, ἀλλὰ φάρμακα τοῖς νοσοῦσι κατασκευάζων. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς τοιαύτην αὐτὴν ἐποίησεν, οὕτως εὐτελεῖ, ἵνα καὶ τὴν οἰκειάν δύναιτο ἐπιδείξῃται, καὶ τὴν κηδεμονίαν τὴν περὶ ἡμᾶς, τῇ υἱῆς φύσεως μὲν εὐτελείᾳ πρὸς ταπεινοφροσύνην ἐνάγων, καὶ πᾶσαν τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν καταστέλλων, τὴν δὲ σοφίαν δεικνύς τὴν ἑαυτοῦ, ὡς καὶ ἐν πηλῷ τοσοῦτον ἰσχύων ἐξασκησάι κάλλος.

Νά, ὅλος ὁ στολισμός αὐτός φάνηκε πιό ἀσήμαντος καί ἀπό τό χῶμα. Βλέπεις πῶς συγκρατεῖ τήν ἀλαζονεία, καί πῶς καταργεῖ κάθε ἀνοησία ἢ γνώση τῆς φύσης μας; Ἄρκει μόνο ν' ἀναλογισθοῦμε ποιοί εἴμαστε καί ἀπό ποῦ δημιουργηθήκαμε, καί θά μᾶς ἐγκαταλείψουν ὅλες οἱ ἀνόητες σκέψεις. Γι' αὐτό λοιπόν μᾶς δημιούργησε ὁ Θεός ἀπό δύο οὐσίες, ὥστε, ὅταν ὑπερηφανευθεῖς ἀνόητα, νά σέ συγκρατήσῃ ἡ ἀσήμαντη καταγωγή τῆς σάρκας, ὅταν ὁμως σκεφθεῖς κάτι ἀνάξιο καί ἀσήμαντο στήν τιμῆ πού σου ἔδωσε ὁ Θεός, νά σέ ὀδηγήσῃ στό ζῆλο τῶν οὐράνιων δυνάμεων ἢ εὐγενική καταγωγή τῆς ψυχῆς.

7. Ἡ προσεκτική ἐξέταση τῆς φύσης μας δέν εἶναι κατάλληλη μόνο γιά συγκράτηση τῆς ἀλαζονείας, ἀλλά καί ἂν ἀκόμη σ' ἐνοχλεῖ συνέχεια κάποια ἄλλη ἐπιθυμία, εἴτε ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων, εἴτε ἡ ἐπιθυμία τῶν σωμάτων, αὐτή πού εἶναι παράλογη καί προτρέπει σ' ἀκολασία, χρησιμοποίησε αὐτό γιά νά καταπραῦνεις τό πάθος σου. Ὅταν λοιπόν δεῖς μιᾶ ὁμορφη γυναῖκα, νά ἔχει μάτι σπινθηροβόλο καί λαμπερό, νά ἔχει ὠραῖα μάγουλα, νά φέρει κάποια ἀκατανίκητη ὁμορφιά στό πρόσωπό της, νά σου ἀνάβει τό νοῦ καί νά σου μεγαλώνει τήν ἐπιθυμία, σκέψου ὅτι αὐτό πού θαυμάζεις εἶναι χῶμα, ὅτι αὐτό πού σέ καίει εἶναι στάχτη, καί τότε ἡ ψυχὴ σου θά σταματήσῃ νά τήν ἐπιθυμεῖ μέ μανία. Ξεσκέπασε τό δέγμα τοῦ προσώπου της, καί τότε θά δεῖς ὅλη τήν ἀσήμαντη προέλευση τῆς ὁμορφιάς της. Μή σταματήσῃς στήν ἐξωτερική ἐμφάνιση, ἀλλά προχώρησε μέ τή σκέψη σου πιό μέσα, καί δέ θά βρεῖς τίποτε ἄλλο παρά μόνο κόκκαλα καί νεῦρα καί φλέβες. Ἄλλά δέν ἀρκοῦν αὐτά; Σκέψου, σέ παρακαλῶ, τῆ γυναῖκα αὐτή ν' ἀλλάζει στό χειρότερο, νά γίνεται γριά, νά εἶναι ἄρρωστη, μέ ζαρωμένα μάτια καί βαθουλωτά μάγουλα, ὅλο ἐκεῖνο τό λουλούδι νά μαραινεται. Σκέψου τί θαυμάζεις καί νά ντραπῆς γιά τήν κρίση σου. Θαυμάζεις λάσπη καί στάχτη, καί ἡσκόνη καί ἡ τέφρα σέ καίει.

Δέν τά λέγω αὐτά γιά νά κατηγορήσω τήν ἀνθρώπινη φύση (μακριά μιᾶ τέτοια σκέψη), οὔτε γιά νά τήν κατακρίνω σάν κακή, οὔτε γιά νά πολεμήσω τήν ἀσήμαντη καταγωγή της, ἀλλά γιά νά ἐτοιμάσω φάρμακα σ' αὐτούς πού εἶναι ἄρρωστοι. Γι' αὐτό ὁ Θεός τήν ἔκαμε τέτοια, τόσο ἀσήμαντη, γιά νά φανερώσῃ καί τή δική του δύναμη καί τή φροντίδα του γιά μᾶς, μέ τήν ἀσήμαντη καταγωγή τῆς φύσης μας ὀδηγώντας στήν ταπεινοφροσύνη καί συγκρατώντας κάθε ἐπιθυμία μας, δείχνοντας βέβαια καί τή σοφία του, ἀφοῦ καί στή λάσπη ἔχει τή δύναμη νά δημιουργήσῃ τόσο μεγάλη ὁμορφιά. Ὡστε, ὅταν χαρακτη-

“Ὅστε ὅταν ἐξευτελίσω τὴν οὐσίαν, τότε ἐκκαλύπτω τὴν τέχνην τοῦ Δημιουργοῦ. Ὅσπερ γὰρ ἀνδριαντοποιὸν τότε μᾶλλον θαυμάζομεν, οὐχ ὅταν ἐκ χρυσοῦ καλὸν ἡμῖν δείξῃ τὸν ἀνδριάντα, ἀλλ’ ὅταν ἐκ πηλοῦ τῆς ὕλης ὑποκειμένης ἀπληρο-
 5 σμένην καὶ ἀκριβῆ τὴν εἰκόνα ἐργάζεται, οὕτω καὶ τὸν ἀριστοτέχνην Θεὸν ἐκπληττόμεθα καὶ δοξάζομεν, ὅτι ἐν σποδῶ καὶ πηλῶ κάλλος ἀμήχανον καὶ σοφίας ἀρόρητου τινὸς ἐπίδειξιν τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἐναπέδeto.

Καὶ τοῦτο οὐκ ἐν τῷ σώματι μόνον τῷ ἡμετέρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν
 10 πάσῃ τῇ κτίσει ἐποίησεν. Εὐτελεῖς γὰρ πολλαχοῦ παραγαγὼν τὰς οὐσίας, καὶ τῆς οἰκείας τέχνης δεῖγμα σαφὲς ἐγκατέδηκε, καὶ τῆς τῶν οὐσιῶν ἀσθενείας ἔλεγχόν τινα ἐγκατέμειξεν· ἵνα διὰ μὲν τὴν τέχνην καὶ τὸ κάλλος θαυμάζῃς τὸν Δημιουργόν, διὰ δὲ τὴν ἀσθένειαν καὶ τὴν εὐτέλειαν τῆς φύσεως καὶ τῆς
 15 οὐσίας μὴ προσκυνήσῃς τὰ γενόμενα. Φαιδρὸς ὁ ἥλιος λάμπων, καὶ πᾶσαν καταυγάζει τὴν οἰκουμένην, ἀλλ’ ἐλθούσης τῆς νυκτὸς ἐκλείπει. “Τί γάρ”, φησί, “φωτεινότερον ἡλίου; Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ἐκλείπει”· οὐκ ἐν νυκτὶ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἡμέρᾳ. Καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἥλιος ἐξέλιπεν,
 20 ἵνα θαυμάζῃς μὲν διὰ τὴν τέχνην τὸν Δημιουργόν, μὴ προσκυνήσῃς δὲ διὰ τὴν ἀσθένειαν τὸ γενόμενον. Ὅρας τὸν οὐρανὸν τοῦτον, ἡλίκον ἐστὶ σῶμα; πῶς καλόν; πῶς ἀποσίμβον, καὶ τῶν ἡμετέρων βέλτιον σωμάτων κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν; Ἄλλ’ ἄψυχόν ἐστιν. Εἶδες καὶ τῆς τέχνης τὴν ἐπίδειξιν, καὶ τῆς
 25 ἀσθενείας τὸν ἔλεγχον; ὄρας ἐκατέρωθεν σοὶ τὰ ὀχυρώματα κείμενα; Ἴνα γὰρ μὴ καταγινώσκῃς τοῦ Δημιουργοῦ ὡς ἀσθενούς, καλὰ ἐποίησεν· ἵνα δὲ μὴ προσκυνῇς τὰ γενόμενα ὡς θεούς, ἀσθενῆ ταῦτα ἐκ μέρους εἰργάσατο. Ταῦτα μέμνησθε διηνεκῶς.

30 Διὰ τοῦτο Γραφᾶς ἐρμηνεύομεν, οὐχ ἵνα Γραφᾶς μάθητε μόνον, ἀλλ’ ἵνα καὶ τὰ ἦδη διορθώσῃτε. Ἄν γὰρ τοῦτο μὴ γένηται, περιπτῶς ἀναγινώσκομεν, περιπτῶς ἐξηγουμεθα. Ὅσπερ γὰρ ἀθλητῆς εἰς παλαιστραν εἰσιῶν ἀλειφόμενος καὶ ἀπολαύων τῶν χειρῶν τοῦ παιδοτρίβου, ἂν τοῦ ἀγῶνος
 35 παραγενομένου ἐλέγξῃ ἐκείνην τὴν τέχνην, περιπτῶς εἰσήχηδῃ εἰς τὴν παλαιστραν, οὕτως ἂν ἐνταῦθα παραγινόμενοι, καὶ μανθάνοντες τὰ παλαίσματα πάντα καὶ τὰς λαβὰς τοῦ διαβόλου, τοῦ καιροῦ τῶν ἀγῶνων ἐλθόντος ὑποσκελισθῆτε, ἢ

ρίσω ἀσήμαντη τὴν οὐσία, τότε φανερώνω τὴν τέχνη τοῦ Δημιουργοῦ. Γιατί, ὅπως ἀκριβῶς τότε θαυμάζουμε πῶς πολὺ ἓνα γλύπτη, ὄχι ὅταν μᾶς παρουσιάσει ὠραῖο τὸ ἄγαλμα ἀπὸ χρυσάφι, ἀλλ' ὅταν τὸ κάνει τέλειο καὶ μὲ ἀκρίβεια ἔχοντας σάν ὑλικό του τὴ λάσπη, ἔτσι καὶ τὸν ἀριστοτέχνη Θεὸ τὸν θαυμάζουμε καὶ τὸν δοξάζουμε, ἐπειδὴ στὴ στάχτη καὶ στὴ λάσπη τοποθέτησε ἀκατανίκητη ὁμορφιά καὶ φανέρωση κάποιας ἀνέκφραστης σοφίας στὰ σώματά μας.

Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμε μόνο στὸ δικό μας σῶμα, ἀλλὰ καὶ σ' ὅλη τὴν κτίση. Γιατί, δημιουργώντας ὁ Θεὸς πολλές φορές τὰ ὄντα ἀπὸ ἀσήμαντα ὑλικά, τοποθέτησε σ' αὐτὰ καθαρὴ ἀπόδειξη τῆς δικῆς του τέχνης καὶ ἔνωσε σ' αὐτὰ κάποιον ἔλεγχο τῆς ἀδυναμίας τῶν ὄντων, γιὰ νὰ θαυμάζεις τὸ Δημιουργό ἀπὸ τὴν τέχνη καὶ τὴν ὁμορφιά, καὶ νὰ μὴν προσκυνήσεις τὰ δημιουργήματα γιὰ τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν ἀσήμαντη προέλευση τῆς φύσης καὶ τῆς οὐσίας τους. Εἶναι λαμπερός ὁ ἥλιος, ὅταν λάμπει, καὶ φωτίζει τὴν οἰκουμένη ὅλη· ὅταν ὅμως ἔρχεται ἡ νύχτα, χάνεται. «Ποιὸ ἄλλο πράγμα λοιπόν», λέγει ἡ Γραφή, «εἶναι φωτεινότερο ἀπὸ τὸν ἥλιο; Καὶ ὅμως καὶ αὐτὸς χάνεται»³⁴, ὄχι μόνο τὴ νύχτα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέρα. Καὶ γι' αὐτὸ πολλές φορές ὁ ἥλιος παθαίνει ἐκλειψη καὶ τὴν ἡμέρα, γιὰ νὰ θαυμάζεις βέβαια γιὰ τὴν τέχνη του τὸν Δημιουργό, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴν προσκυνήσεις γιὰ τὴν ἀδυναμία του τὸ δημιούργημα. Βλέπεις αὐτὸν τὸν οὐρανό, πόσο μεγάλος εἶναι; πῶς εἶναι ὠραῖος; πῶς εἶναι λαμπερός καὶ πῶς εἶναι καλύτερος στὴν ἐμφάνιση ἀπὸ τὰ δικά μας σώματα; "Ὁμως εἶναι χωρὶς ψυχὴ. Εἶδες καὶ τὴ φανέρωση τῆς τέχνης καὶ τὸν ἔλεγχο τῆς ἀδυναμίας; Βλέπεις πῶς ὑπάρχουν γύρω σου τὰ ὀχυρώματα; Γιὰ νὰ μὴν κατηγορεῖς λοιπόν τὸ Δημιουργό σάν ἀδύνατο, τὰ ἔκαμε ὠραῖα, καὶ γιὰ νὰ μὴν προσκυνεῖς τὰ δημιουργήματα σάν θεοὺς, τὰ ἔκαμε ἀδύναμα αὐτὰ μέχρι ἓνα σημεῖο. Αὐτὰ νὰ τὰ θυμάστε διαρκῶς.

Γι' αὐτὸ ἐρμηνεύουμε τίς Γραφές, ὄχι γιὰ νὰ μάθετε μόνο τίς Γραφές, ἀλλὰ γιὰ νὰ διορθώσετε καὶ τὴ συμπεριφορὰ σας. Γιατί ἂν δέ γίνει αὐτό, ἄσκοπα τίς διαβάζουμε, ἄσκοπα τίς ἐρμηνεύουμε. "Ὅπως λοιπόν ὁ ἀθλητὴς, πού μπαίνει στὴν παλαίστρα ἀλειμμένος μὲ λάδι καὶ ἐτοιμασμένος ἀπὸ τὸν γυμναστή του, ἂν μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνα ἀποδείξει πῶς ἄσκοπα ἔμαθε τὴν τέχνη αὐτὴ, ἄσκοπα μπῆκε τότε καὶ στὴν παλαίστρα, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ἐσεῖς, πού ἐρχεστε ἐδῶ καὶ μαθαίνετε ὅλα τὰ ἀγωνίσματα καὶ τίς λαβές τοῦ διαβόλου, ὅταν ἔρθει ὁ καιρὸς τῶν ἀγῶνων, ἂν νικηθεῖτε, ἢ γιατί εἶδατε κάποιο ὁμορφο

34. Σοφ. Σειφ. 17, 31.

εὐμορφον ὄψιν ἰδόντες, ἢ πρὸς ἀπόνοιαν ἐπαρδέντες, ἢ ἐτέρω
 τινὶ πονηρῷ χειρωθέντες λογισμῷ, μάτην ἐνταῦθα εἰσήλθετε.
 Μέμνησθε τοίνυν τῶν λόγων, οὐ τῶν κατὰ τῆς φύσεως τῆς
 ἡμετέρας, ἀλλὰ τῶν κατὰ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἀκολάστου. Οὐ
 5 φύσεως ἔγκλημα τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ ἐπιθυμίας τὰ λεγόμενα.
 Ταύτη καταστέλλετε θυμόν, οὕτω πραῦναιτε ἐπιθυμίαν, οὕτω
 κατασπάτε ἀπόνοιαν. "Καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἓν, καὶ φωνὴ
 μία πᾶσιν". Ἰδοὺ τὸ ζητούμενον ἔτι. Οὐ περὶ ταύτης ὁ λόγος,
 ἀλλ' ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι φωνὴν εἶχον μίαν. Διὰ τί δὲ χεῖλος
 10 ἓν ἐκάλεσε τὴν φωνήν; Ἔθος τῇ Γραφῇ οὕτω καλεῖν τὰ
 ῥήματα, γλῶσσαν.

Ἀναγκαῖον δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι διὰ τοὺς αἰρέτικούς, τοὺς
 κατηγοροῦντας τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ, τοὺς λέγοντας, ὅτι
 πονηρὸν τὸ σῶμα. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ πονηρὰ κινήματα τῆς
 15 διανοίας τοῖς μέλεσι τοῦ σώματος ἡ Γραφή καλεῖ οἷόν τι λέγω·
 "Ἠκόνησαν γλῶσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ὄφρος"· "Ἡ γλῶσσα αὐτῶν
 μάχαιρα ὀξεῖα"· νομίζουσιν οὖν τινες, ὅτι περὶ τῆς γλώττης
 εἴρηται. Οὐκ εἴρηται δὲ περὶ τῆς γλώττης· μὴ γένοιτο· ἔργον
 γὰρ ἔστι τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ περὶ τῶν ῥημάτων τῶν φονικῶν, τῶν
 20 ἀποκτιννύντων ἀνθρώπους, τῶν ἐμπιπτόντων ξίφους χαλεπώ-
 τερον. "Ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὀξεῖα"· καὶ πάλιν· "Χεῖλη
 δόλια ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν καρδίᾳ ἐλάλησε κακὰ"· οὐ περὶ τοῦ
 μέλους λέγων τοῦ σώματος, ἀλλὰ περὶ τῶν ὑποῦλων ῥημάτων.

Οὕτω καὶ ἐνταῦθα εἰπὼν, "Καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἓν", οὐ
 25 τοῦτο ἐδίδαξεν, ὅτι πάντες ἄνθρωποι εἶχον ἓν χεῖλος, ἀλλὰ
 χεῖλος τὴν φωνὴν ἐκάλεσεν. Εἰπὼν γὰρ, "Ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος
 ἓν", ἐπήγαγε, "Καὶ φωνὴ μία πᾶσιν". Οὕτως ὅταν λέγη,
 "Τάφος ἀνεφωγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν", οὐ τοῦ λάρυγγος
 κατηγορεῖ, ἀλλὰ τῶν κακῶν ῥημάτων τῶν ἀγαθαινόντων
 30 ἐκεῖθεν, τῶν νεκρῶν δογμάτων. Τάφος γὰρ τοῦτό ἐστι, νεκρῶν
 δοχεῖον ὄστων καὶ σωμάτων. Τοιαῦτα κάκεινων τὰ στόματα,
 τῶν κατηγορούντων τοῦ Δημιουργοῦ· τοιαῦτα τὰ στόματα
 αἰσχρὰ φδεγγομένων ἀνθρώπων, τῶν λοιδορούντων, τῶν δυσώ-
 δη καὶ πονηρὰ ῥήματα ἐκ τῆς οἰκειᾶς φάρυγγος ἐκβαλλόντων.

8. Εὐωδίας αὐτὴν ἐμπλησον, ἄνθρωπε, μὴ δυσωδίας·
 δησαυρὸν ποιήσον βασιλικόν, μὴ τάφον σατανικόν. Εἰ δὲ

35. Γεν. 11, 1.

36. Ψαλμ. 139, 4 καὶ 56, 5.

37. Ψαλμ. 11, 5.

38. Ψαλμ. 5, 11.

πρόσωπο, ἢ γιατί ὑπερηφανευθήκατε ἀνόητα, ἢ γιατί αἰχμαλωτισθήκατε ἀπό κάποια ἄλλη πονηρὴ σκέψη, στὰ χαμένα μπήκατε ἐδῶ μέσα. Νά θυμάστε λοιπόν τὰ λόγια, ὄχι αὐτὰ πού στρέφονται ἐναντίον τῆς δικῆς μας φύσης, ἀλλ' αὐτὰ πού στρέφονται ἐναντίον τῆς ἀκόλαστης ἐπιθυμίας. Αὐτὰ πού εἶπαμε δέν ἀποτελοῦν κατηγορία ἐναντίον τῆς φύσης μας, ἀλλὰ κατηγορία ἐναντίον τῆς ἐπιθυμίας. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό νά συγκρατεῖτε τὸ θυμό, ἔτσι νά καταπραΰνετε τὴν ἐπιθυμία, ἔτσι νά συντριβετε τὴν ἀνόητη ἐπαρση. «Καὶ ἦταν ὅλη ἡ γῆ ἓνα χεῖλος, καὶ μία γλῶσσα εἶχαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι»³⁵. Νά, αὐτό πού ζητᾶμε ἀκόμη. Δέ λέγει γι' αὐτὴν τὴ γλῶσσα, ἀλλ' ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μιλοῦσαν μιά γλῶσσα. Γιατί ὁμως ὀνόμασε τὴ γλῶσσα ἓνα χεῖλος; Εἶναι συνήθεια τῆς Γραφῆς νά ὀνομάζει ἔτσι τὰ πράγματα, δηλαδή γλῶσσα.

Εἶναι ἀνάγκη ὁμως νά τὸ γνωρίζουμε καὶ αὐτό γιὰ τοὺς αἰρετικούς, οἱ ὅποιοι κατηγοροῦν τὴ δημιουργία τοῦ Θεοῦ καὶ λέγουν, ὅτι τὸ σῶμα εἶναι κακό. Ἐπειδὴ λοιπόν ἡ Γραφή ὀνομάζει τίς κακές ἐπιθυμίες τῆς ψυχῆς μὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος, ὅπως γιὰ παράδειγμα, «Ἀκόνισαν τὴ γλῶσσα τους σάν τοῦ φιδιοῦ», καὶ «Ἡ γλῶσσα τους εἶναι κοφτερό μαχαίρι»³⁶, νομίζουν λοιπόν μερικοί, ὅτι αὐτό ἔχει εἰπωθεῖ γιὰ τὴ γλῶσσα. Δέν ἔχει εἰπωθεῖ ὁμως γιὰ τὴ γλῶσσα (μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη, γιατί εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ ἡ γλῶσσα), ἀλλὰ γιὰ τὰ φονικά λόγια, πού σκοτώνουν ἀνθρώπους, πού πέφτουν πῶς φοβερά ἀπὸ τὸ ξίφος. «Ἡ γλῶσσα τους εἶναι μαχαίρι κοφτερό», καὶ πάλι, «Ἐχει στὴν καρδιά του χεῖλη δόλια, καὶ μέσα στὴν καρδιά του μίλησε κακὰ λόγια»³⁷, δέ μιλάει γιὰ τὸ μέλος τοῦ σώματος, ἀλλὰ γιὰ τὰ πονηρὰ λόγια.

Ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἀφοῦ εἶπε, «Καὶ ἦταν ὅλη ἡ γῆ ἓνα χεῖλος», δέ δίδαξε αὐτό, ὅτι δηλαδή ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἓνα χεῖλος, ἀλλὰ χεῖλος ὀνόμασε τὴ γλῶσσα. Γιατί, ἀφοῦ εἶπε, «Ὅλη ἡ γῆ ἦταν ἓνα χεῖλος», πρόσθεσε, «Καὶ ὑπῆρχε μιά γλῶσσα σ' ὅλους». Ἔτσι ὅταν λέγει, «Τάφος ἀνοιγμένος εἶναι ὁ λάρυγγάς τους»³⁸, δέν κατηγορεῖ τὸ λάρυγγα, ἀλλὰ τὰ πονηρὰ λόγια πού ἀνεβαίνουν ἀπ' ἐκεῖ, τίς πεθαμένες διδασκαλίες. Γιατί τάφος αὐτό σημαίνει, δηλαδή δοχεῖο γιὰ πεθαμένα κόκκαλα καὶ σώματα. Τέτοια εἶναι τὰ στόματα καὶ ἐκείνων, πού κατηγοροῦν τὸ Δημιουργό. Τέτοια εἶναι τὰ στόματα τῶν ἀνθρώπων πού λέγουν αἰσχρολογίες, πού βρίζουν, πού βγάζουν ἀπὸ τὸ δικό τους φάρυγγα βρωμερὰ καὶ πονηρὰ λόγια.

8. Γέμισε τὸ φάρυγγά σου μὲ εὐωδία, ἄνθρωπε, ὄχι μὲ δυσσομία· κάμε αὐτὸν βασιλικὸ θησαυροφυλάκιο, ὄχι σατανικὸ τάφο. Ἐάν ὁμως

τάφος ἐστί, κἀν ἀπόκλεισον, ἵνα μὴ προβαίῃ ἢ δυσωδία. Πονηρὰ ἔχει ἐνδυμήματα; Μὴ προενέγκῃς αὐτὰ διὰ ῥημάτων· ἔασον κάτω κεῖσθαι, καὶ ταχέως ἀποπνίγονται. Ἄνθρωποι
 5 ἔσμεν, πολλὰ πολλάκις πονηρὰ βουλευόμενοι καὶ ἄτοπα καὶ
 αἰσχρὰ βουλεύματα· ἀλλὰ μὴ συγχωρῶμεν εἰς ῥήματα τὰ
 νοήματα προελθεῖν, ἵνα πιεζόμενα κάτω ἀσθενέστερα γίνηται
 καὶ ἀπολλύηται. Καθάπερ γὰρ θηρία τις παντοδαπὰ καὶ
 ἀνήμερα εἰς λάκκον ἐμβαλὼν, ἂν μὲν ἐμφράξῃ τὸν λάκκον
 ἀνωθεν, ἀποπνίγει ῥαδίως, ἂν δὲ διέξοδόν τινα καὶ ἀναπνοὴν
 10 παράσῃ μικράν, πολλὴν αὐτοῖς δίδωσι τὴν παραμυθίαν, καὶ
 οὐκ ἀφήσιν ἀπολέσθαι, ἀλλ' ἐκθηριοῖ μειζόνως, οὕτω καὶ ἐπὶ
 τῶν λογισμῶν γίνεται τῶν πονηρῶν, ὅταν τεχθῶσιν ἔνδον, ἂν
 μὲν ἀποκλείσωμεν αὐτῶν τὴν εἰς τὰ ἔξω πρόοδον, ταχέως
 αὐτοὺς ἀφανίζομεν, ἂν δὲ διὰ τῶν ῥημάτων αὐτοὺς ἐξενέγκω-
 15 μεν, κἀκεῖνους ἰσχυροτέρους εἰργασάμεθα, δόντες ἀναπνεῦ-
 σαι διὰ τῆς γλώττης αὐτοῖς, καὶ πρὸς τὰ τῶν ἀτόπων πράξεων
 βάραθρα ταχέως ἀπὸ τῆς τῶν αἰσchrῶν ῥημάτων μελέτης
 καταπίπτομεν.

Διὰ τοῦτο ὁ προφήτης οὐχ ἀπλῶς τάφον ἐκάλεσεν, ἀλλὰ
 20 "Τάφον ἀνεωγμένον", αὐτὸ τοῦτο ἐγκαλῶν ὅπερ εἶπον. Οὐδὲ
 γὰρ ἑαυτὸν αἰσχύνει μόνον ὁ τὰ αἰσχρὰ φθειγόμενος ῥήματα,
 ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίον, καὶ τοὺς συγγινομένους αὐτῷ πολλῆς
 ἀναπίμπλησι τῆς λύμης. Καὶ καθάπερ εἰ τοὺς τάφους ἀνοίξο-
 μεν, λοιμοῦ τὰς πόλεις ἐμπλήσομεν, οὕτω τὰ αἰσχρὰ στόματα
 25 εἰ μετὰ ἀδείας ἀνοίγοιτο, τοὺς συγγινομένους ἅπαντας νόσου
 χαλεπωτάτης ἐμπλήσει. Διὰ τοῦτο χρὴ θυραν καὶ μοχλὸν καὶ
 χαλινὸν ἐπιθεῖναι τῷ στόματι. "Ὅτι μὲν οὖν μία φωνὴ ἦν τότε,
 ἱκανῶς ἐκ τούτων ἡμῖν ἀποδέδεικται, λοιπὸν δὲ ἀναγκαῖον
 εἶπεν, τίνας ἔνεκεν αἱ πολλαὶ ἐπεισῆχθησαν. Ἄλλὰ τέως τὸν
 30 ἡδικώτερον γυμνάσωμεν λόγον· παιδεύσωμεν τὴν ἡμετέραν
 γλῶτταν χαλινὸν ἔχειν, καὶ μὴ πάντα ἀπλῶς ἐκφέρειν τὰ ἀπὸ
 τῆς διανοίας· μὴ κακηγορεῖν τοὺς ἀδελφούς, μὴ ἀλλήλους
 δάκνειν καὶ κατεσθίειν. Τῶν δακνόντων τὰ σώματα χεῖρους
 εἰσὶν οἱ διὰ λόγων τοῦτο ποιοῦντες. Ἐκεῖνοι τοῖς ὁδοῦσι
 35 δάκνουσι τὸ σῶμα, οὗτος τοῖς λόγοις δάκνει τὴν ψυχὴν,
 τιτρώσκει τὴν ὑπόληψιν, ἀνίατον ποιεῖ τὸ τραῦμα. Διόπερ
 μείζονα ἐκδέξεται κόλασιν καὶ τιμωρίαν, ὅσον χαλεπώτερον
 ἐντίθησι τὸ δῆγμα.

εἶναι τάφος, τουλάχιστο κράτησέ τον κλειστό, γιά νά μή βγαίνει έξω ἡ δυσσομία. Ἔχεις πονηρές σκέψεις; Μήν τίς προφέρεις μέ τά λόγια, ἄφησε νά βρίσκονται μέσα σου καί γρήγορα ἐξαφανίζονται. Ἄνθρωποι εἴμαστε, πολλές φορές σκεφτόμαστε πολλά πονηρά καί παράλογα καί αἰσχρά πράγματα, ἀλλ' ἄς μήν ἀφήνουμε νά γίνονται οἱ σκέψεις λόγια, γιά νά ἐξασθενίζουν καί νά χάνονται, πιεζόμενα πρός τά κάτω. Γιατί, ὅπως κανεῖς, ὅταν βάλει μέσα σέ λάκκο διάφορα ἄγρια θηρία, ἄν φράξει τό λάκκο ἀπό πάνω, τά πνίγει εὐκόλα, ἄν ὅμως ἀφήσει κάποιο ἄνοιγμα γιά λίγη ἀναπνοή, δίνει σ' αὐτά μεγάλη παρηγοριά, καί δέν τά ἀφήνει νά χαθοῦν, ἀλλά τά ἐξαγριώνει περισσότερο, ἔτσι γίνεται καί στίς πονηρές σκέψεις. Ὅταν γεννηθοῦν μέσα μας, ἄν φράξουμε τό δρόμο τους πρός τά έξω, γρήγορα τίς ἐξαφανίζουμε· ἄν ὅμως τίς βγάλουμε έξω μέ τά λόγια, καί αὐτές κάμαμε πιό δυνατές, ἀφοῦ τίς ἐπιτρέψαμε ν' ἀναπνεύσουν μέ τή γλῶσσα, καί γρήγορα πέφτουμε ἀπό τή συνήθεια τῶν αἰχρῶν λόγων στά βάραιρα τῶν παράλογων πράξεων.

Γι' αὐτό ὁ προφήτης δέν ὀνόμασε τό φάρυγγα ἀπλά τάφο, ἀλλά «τάφο ἀνοιγμένο», κατηγορώντας αὐτό ἀκριβῶς πού εἶπα. Γιατί αὐτός πού λέγει αἰσχρά λόγια δέν ντροπιάζει τόν ἑαυτό του μόνο, ἀλλά βλάπτει πάρα πολύ καί τούς συγγενεῖς καί τούς φίλους του. Καί ὅπως ἀκριβῶς, ἐάν ἀνοιξομε τούς τάφους, θά γεμίσουμε τίς πόλεις μέ πανούκλα, ἔτσι τά αἰσχρά στόματα, ἐάν ἀνοίγονται ἄφοβα, θά γεμίσουν ὅλους τούς φίλους τους μέ τήν πιό φοβερή ἀρρώστια. Γι' αὐτό πρέπει νά βάλουμε στό στόμα πόρτα καί σύρτη καί χαλινάρι. Ὅτι λοιπόν ὑπῆρχε τότε μία γλῶσσα, ἀρκετά ἔχει ἀποδειχθεῖ μέ αὐτά. Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νά ποῦμε στή συνέχεια, γιά ποιό λόγο ἐμφανίσθηκαν ὕστερα οἱ πολλές γλῶσσες. Ἄλλά πρῶτα ἀπ' ὅλα ἄς συνηθίσουμε τά πιό ἠθικά λόγια. Ἄς μάθουμε τή γλῶσσα μας νά ἔχει χαλινάρι καί νά μή βγάζει έξω ὅλες τίς σκέψεις χωρίς λόγο· νά μήν κακολογεῖ τούς ἀδελφούς, νά μή δαγκώνει καί κατατρώγει ὁ ἕνας τόν ἄλλο. Ἀπό ἐκείνους πού δαγκώνουν τά σώματα εἶναι χειρότεροι αὐτοί πού τό κάνουν αὐτό μέ τά λόγια. Ἐκεῖνοι δαγκώνουν τό σῶμα μέ τά δόντια, αὐτός δαγκώνει τήν ψυχή μέ τά λόγια, πληγώνει τήν ὑπόληψη, κάνει ἀνίατη τήν πληγή. Γι' αὐτό ἀκριβῶς θά δεχθεῖ μεγαλύτερη ποινή καί τιμωρία, ὅσο πιό ἄγριο εἶναι τό δάγκωμα πού προξε-
νεῖ.

Οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον ἐκπεσεῖται συγγνώμης ὁ κατηγο-
 ρῶν, ἀλλ' ὅτι οὔτε δικαίαν οὔτε ἄδικον ἔχει πρόφασιν εἰπεῖν
 τῆς πονηρίας τῆς ἑαυτοῦ. Αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι ἁμαρτίαι κἂν
 ἀλόγους ἔχωσιν αἰτίας, ἀλλ' ὅμως ἔχουσιν· οἷον, ὁ πόρνος
 5 ἐπιθυμίαν πληροῖ, ὁ κλέπτης τὴν πενίαν λύει, ἀνδροφόνος τὸν
 θυμὸν παύει· ὁ κατηγορῶν οὐδεμίαν ἔχει πρόφασιν εἰπεῖν.
 Ποίαν γάρ, εἰπέ μοι, χρημάτων περιουσίαν περιβάλλεται;
 ποίαν ἐπιθυμίαν πληροῖ; Οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἀλλ' ἡ βασκα-
 νίας ὑπόθεσις, οὔτε δικαίαν οὔτε ἄδικον ἔχουσα αἰτίαν. Διὰ
 10 τοῦτο ἀπεστέρηται συγγνώμης ἀπάσης. Βούλει κατηγορεῖν;
 Δίδωμί σοι χρησίμην ὑπόθεσιν. Βούλει κακῶς λέγειν; Εἰπέ τὰς
 ἁμαρτίας σου κακῶς. "Λέγε γὰρ σύ", φησί, "τὰς ἁμαρτίας σου
 πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς". Εἶδες κακηγορίαν στέφανον ἔχουσαν
 καὶ ἐγκώμιον καὶ δικαιοσύνην; Πάλιν, "Δίκαιος ἑαυτοῦ
 15 κατήγορος ἐν πρωτολογίᾳ"· ἑαυτοῦ", οὐκ ἄλλου. Ἐὰν ἄλλου
 κατήγορος γένη, ἐκολάσθης· ἐὰν ἑαυτοῦ, ἐστεφανώθης. Καὶ
 ἵνα μάθης πόσον ἐστὶ καλὸν τὸ κατηγορεῖν τὸ ἑαυτοῦ
 παράπτωμα, "Δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογίᾳ",
 φησί. Καὶ μὴν εἰ δίκαιος, πῶς κατήγορος; εἰ κατήγορος, πῶς
 20 δίκαιος; Ὁ δίκαιος οὐκ ἔστι κατηγορίας ὑπεύθυνος.

Ἄλλ' ἵνα μάθης, ὅτι κἂν ἁμαρτωλὸς ἢ τις, κατηγορῆ δὲ τῶν
 ἁμαρτημάτων, διὰ τῆς κατηγορίας δίκαιος γίνεται, διὰ τοῦτο
 εἶπε, "Δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογίᾳ". Τί δέ ἐστιν,
 "Ἐν πρωτολογίᾳ"; Πρόσεχε ἀκριβῶς· Ἐν τοῖς δικαστηρίοις
 25 δύο μέρη ἐστί, τῶν μὲν ἐναγόντων, τῶν δὲ ἐναγομένων· τῶν μὲν
 κατηγορούντων, τῶν δὲ κατηγορουμένων· τῶν μὲν ὑπευθύνων,
 τῶν δὲ ἀνευθύνων· καὶ ἡ πρωτολογία τῷ κατηγορῶν δίδεται, τῷ
 ἀνευθύνῳ. Ἐνταῦθα δὲ τούναντίον. Σὺ ὁ ὑπεύθυνος ἄρπασον
 τὴν πρωτολογίαν, ἵνα ἀνεύθυνος γένη· μὴ ἀναμείνης τὸν
 30 κατήγορον. Εἰ καὶ τῶν ὑπευθύνων εἶ, ἀλλὰ πρὶν ἢ παρ'
 ἐκείνου τι τοιοῦτον ἀκούσης, αὐτὸς κατηγορήσον τῶν ἡμαρ-
 τημένων. Μάχαιρά ἐστιν ἡ γλῶσσα ἡκονημένη· ἀλλὰ μὴ ἑτέροις
 ἐπάγωμεν τραύματα, ἀλλὰ τὰς ἡμετέρας σηπεδόνας ἀποτέ-
 μνωμεν. Βούλει μαθεῖν ὅτι ἔθος ἦν τοῖς δικαίοις μὴ ἄλλους
 35 κακῶς λέγειν, ἀλλ' ἑαυτούς; Ἄκουσον τοῦ Παύλου βοῶντος·
 "Χάριν ἔχων ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ, ὅτι πιστόν με ἠγήσατο
 θέμενος εἰς διακονίαν, τὸν πρότερον θλάσφημον ὄντα, καὶ

Δέ θά χάσει τή συγγνώμη ἐκεῖνος πού κατηγορεῖ γι' αὐτό μόνο, ἀλλά καί γιατί δέν μπορεῖ νά πεῖ οὔτε δίκαιη οὔτε ἀδίκη δικαιολογία γιά τήν κακία του. Γιατί οἱ ἄλλες βέβαια ἁμαρτίες, καί ἂν ἀκόμη ἔχουν παράλογες αἰτίες, ἀλλ' ὅμως ἔχουν γιά παράδειγμα, ὁ πόρνος ἱκανοποιεῖ κάποια ἐπιθυμία του, ὁ κλέφτης δίνει λύση στή φτώχεια του, ὁ δολοφόνος σταματᾷ τό θυμό του. Αὐτός πού κατηγορεῖ δέν μπορεῖ νά πεῖ καμιά δικαιολογία. Ποιά λοιπόν, πές μου, χρήματα ἀποκτᾷ; ποιά ἐπιθυμία ἱκανοποιεῖ; Δέν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρά μόνο αἰτία τοῦ φθόνου, χωρίς νά ἔχει οὔτε δίκαιη οὔτε ἀδίκη αἰτία. Γι' αὐτό ἔχει χάσει ὅλη τή συγγνώμη. Θέλεις νά κατηγορεῖς; Σοῦ δίνω κάποια χρήσιμη ἀφορμή. Θέλεις νά κακολογεῖς; Κακολόγησε τίς ἁμαρτίες σου. Γιατί λέγει ὁ προφήτης: «Λέγε ἐσύ πρῶτος τίς ἁμαρτίες σου, γιά νά δικαιωθεῖς»³⁹. Εἶδες κακολογία πού ἔχει στεφάνι καί ἔπαινο καί δικαιοσύνη; Πάλι λέγει ἡ Γραφή, «Ὁ εὐσεβής πρέπει πρῶτος νά κατηγορεῖ τόν ἑαυτό του»⁴⁰: νά κατηγορεῖ τόν ἑαυτό του, ὄχι ἄλλον. Ἐάν γίνεις κατήγορος κάποιου ἄλλου, θά τιμωρηθεῖς· ἐάν ὅμως γίνεις τοῦ ἑαυτοῦ σου, θά βραβευθεῖς. Καί γιά νά μάθεις πόσο καλό εἶναι τό νά κατηγορεῖς τό δικό σου ἁμάρτημα, λέγει «Ὁ δίκαιος πρέπει νά κατηγορήσει πρῶτος τόν ἑαυτό του». Ἄλλ' ὅμως, ἐάν εἶναι δίκαιος, πῶς εἶναι κατήγορος; ἐάν εἶναι κατήγορος, πῶς εἶναι δίκαιος; Ὁ δίκαιος δέν εἶναι ὑπόλογος κατηγορίας.

Ἄλλά γιά νά μάθεις, ὅτι καί ἂν ἀκόμη εἶναι ἁμαρτωλός κάποιος, μπορεῖ νά γίνει δίκαιος μέ τήν κατηγορία, ἂν κατηγορεῖ ὅμως τά ἁμαρτήματά του, γι' αὐτό εἶπε, «Ὁ δίκαιος πρῶτος ὁ ἴδιος νά κατηγορήσει τόν ἑαυτό του». Τί σημαίνει ὅμως, «Ἐν πρωτολογία»; Πρόσεχε καλά· στά δικαστήρια ὑπάρχουν δύο μέρη, αὐτοί πού ὑποβάλλουν μηνύσεις καί αὐτοί πού μνηύονται, οἱ κατήγοροι καί οἱ κατηγορούμενοι, οἱ ἔνοχοι καί οἱ ἀθῶοι, καί τό δικαίωμα νά μιλήσει πρῶτος δίνεται στόν κατήγορο, δηλαδή στόν ἀθῶο. Ἐδῶ ὅμως συμβαίνει τό ἀντίθετο. Ἐσύ ὁ ἔνοχος ἄρπαξε πρῶτος τό λόγο, γιά νά γίνεις ἀθῶος· μήν περιμένεις τόν κατήγορο. Ἄν καί εἶσαι ἔνοχος, προτοῦ ὅμως ἀκούσεις κάτι τέτοιο ἀπ' αὐτόν, ὁ ἴδιος κατηγόρησε τά ἁμαρτήματά σου. Ἡ γλώσσα εἶναι ἀκονισμένο μαχαίρι, ὅμως ἄς μή προξενούμε τραύματα σ' ἄλλους, ἀλλ' ἄς κόβουμε μόνο τή δική μας σαπίλα. Θέλεις νά μάθεις ὅτι συνήθιζαν οἱ δίκαιοι νά μήν κακολογοῦν τούς ἄλλους, ἀλλά μόνο τούς ἑαυτούς τους; Ἄκουσε τόν Παῦλο πού φωνάζει· «Εὐχαριστῶ τό Χριστό πού μέ ἐνίσχυσε, γιατί μέ ἔκρινε ἄξιο τῆς ἐμπιστοσύνης του καί ἔβαλε στήν ὑπηρεσία του ἐμένα, πού ἤμουν

διώκτην, καὶ ὑβριστήν". Ὁρᾷς πῶς ἑαυτὸν κακῶς λέγει; Καὶ πάλιν, "Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ". Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ, "Οὐκ εἰμι ἱκανός", φησί, "καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ".

9. Εἶδες πῶς πανταχοῦ ἑαυτὸν κακῶς λέγει; Οἶδε γὰρ τῆς κατηγορίας ταύτης τὸ κέρδος, ὅτι δικαιοσύνην ἐργάζεται. Ὅταν μὲν οὖν αὐτὸν ἑαυτοῦ κατηγορεῖν δέη, ἀφειδῶς κέχρηται τῇ κατηγορίᾳ· ὅταν δὲ καὶ ἑτέρους ἴδη τοῖς ἀλλοτρίοις δικάζοντας κακοῖς, ὄρα μεθ' ὅσης αὐτοὺς ἐπιστομίζει τῆς ἀστηρότητος, οὕτως εἰπὼν· "Ὡστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν". Ἐκεῖνῳ τήρησον τὸ δικαστήριον, τῷ τὰ ἀπόρρητα εἰδότι τῆς διανοίας.

15 Κἂν ἀκριβῶς νομίζῃς εἰδέναί τὰ τοῦ πλησίον, ἔσφαλταί σου ἡ κρίσις. "Τίς γὰρ οἶδε", φησί; "τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ;". Πόσοι τῶν ἀπερὸρμιμένων καὶ εὐτελῶν ἡλίου φαιδρότερον ἐκλάμπειν ἔχου-σι! πόσοι τῶν μεγάλων καὶ περιφανῶν σποδὸς ὄντες καὶ τάφος κεκονιαμέ-

20 νος εὐρεθήσονται!

"Ἦκουσας πῶς ὁ Παῦλος ἑαυτὸν κακῶς λέγει, μετὰ σφοδρότητος καὶ ὑπερβολῆς ἁμαρτημάτων, ὧν οὐκ ἔμελλεν εὐθύνας ὑπέχειν, συνεχῶς μεμνημένον; Βλάσφημος γὰρ καὶ διώκτης καὶ ὑβριστὴς πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἦν, ἐκεῖνα δὲ τὰ ἁμαρτήματα ἔλυσεν τὸ βάπτισμα· ἀλλ' ὅμως αὐτῶν μέμνηται, οὐκ ἐπειδὴ λόγον ἔμελλεν ὑπὲρ αὐτῶν ὑπέχειν, ἀλλ' ἵνα δείξῃ τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ τίνα ὄντα, οἶον κατεσκεύασεν, ἀπὸ διώκτου ποιήσας ἀπόστολον. Εἰ δὲ ἐκεῖνος τῶν ἀφανισθέντων ἁμαρτημάτων μέμνηται, πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς

30 τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα μεμνησθαι χρή. Τίς γὰρ ἡμῖν ἀπολογία ἔσται, ἢ ποία συγγνώμη, ὅταν ἐκεῖνος μὲν τῶν ἀνευθύνων μνημονεῦῃ συνεχῶς, ἡμεῖς δὲ μηδὲ ὧν μέλλομεν λόγον ὑπέχειν, μηδὲ τούτων ἑαυτοὺς ὑπομιμνήσκωμεν, ἀλλ' ἀφέντες τὰ οἰκεία, τὰ ἀλλότρια περιεργαζώμεθα κακά; ("Ἀκουσον τὸν

35 Πέτρον λέγοντα· "Ἐξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς εἰμι"). Ἀκουσον πῶς καὶ Ματθαῖος τῆς προτέρας ἑαυτοῦ

41. Α' Τιμ. 1, 12-13.

43. Α' Κορ. 15, 9.

45. Α' Κορ. 2, 11.

42. Α' Τιμ. 1, 15

44. Α' Κορ. 4, 5.

46. Λουκᾶ 5, 8.

πρωτύτερα βλάσφημος καὶ διώκτης καὶ ὑβριστής»⁴¹. Βλέπεις πῶς κακολογεῖ τὸν ἑαυτό του; Καὶ πάλι λέγει· «Ὁ Χριστὸς ἦρθε στὸν κόσμον γιὰ νὰ σώσει τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐγὼ εἶμαι ὁ πρῶτος»⁴². Καὶ ἄλλοῦ πάλι λέγει ὁ ἴδιος· «Δέν εἶμαι ἱκανὸς νὰ ὀνομάζομαι ἀπόστολος, γιατί καταδίωξα τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ»⁴³.

9. Εἶδες πῶς κακολογεῖ παντοῦ τὸν ἑαυτό του; Γιατί γνωρίζει τὸ κέρδος ἀπ' αὐτὴν τὴν κατηγορία, ὅτι φέρει τὴ δικαίωση. "Ὅταν λοιπὸν χρειάζεται νὰ κατηγορεῖ ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του, χρησιμοποιεῖ πλοῦσια τὴν κατηγορία. "Ὅταν ὁμως δεῖ καὶ ἄλλους νὰ κρίνουν τὰ ξένα σφάλματα, πρόσεχε μὲ πόση αὐστηρότητα τοὺς κλείνει τὸ στόμα, λέγοντας αὐτὰ ἐδῶ· «Ἐπομένως μὴν κάνετε καμιά κρίση πρὶν ἀπὸ τὸν καθορισμένο χρόνο, ὥσπου νὰ ἐρθεῖ ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος θὰ φωτίσει αὐτὰ πού εἶναι κρυμμένα στὸ σκοτάδι καὶ θὰ φανερώσει τίς σκέψεις τῶν καρδιῶν»⁴⁴. Φύλαξε τὸ δικαστήριο γι' αὐτόν, πού γνωρίζει τὰ ἀπόρητα τοῦ νοῦ. Καὶ ἂν ἀκόμη νομίζεις πῶς ξέρεις πολὺ καλά τὰ ἰδιαίτερα τοῦ πλησίον σου, εἶναι λαθεμένη ἡ κρίση του. «Γιατί ποιὸς ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους», λέγει ὁ Παῦλος, «γνωρίζει τὰ ἰδιαίτερα τοῦ ἀνθρώπου, παρὰ μόνο ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου πού εἶναι μέσα του;»⁴⁵. Πόσοι ἀπ' αὐτοὺς πού εἶναι παραπεταμένοι καὶ τιποτένιοι μποροῦν νὰ λάμπουν πῶς λαμπερά ἀπὸ τὸν ἥλιο! Πόσοι ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ ὀνομαστούς θὰ βρεθοῦν ὅτι εἶναι στάχτη καὶ τάφος ἀσπρισμένος ἀπ' ἔξω!

"Ἀκουσε πῶς ὁ Παῦλος κακολογεῖ τὸν ἑαυτό του, πού μὲ δύναμη καὶ ὑπερβολὴ θυμόταν συνεχῶς τὰ ἁμαρτήματά του, γιὰ τὰ ὁποῖα δέν ἐπρόκειτο νὰ λογοδοτήσει; Γιατί πρὶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα ἦταν βλάσφημος καὶ διώκτης καὶ ὑβριστής, τὸ βάπτισμα ὁμως διέλυσε ὅλα αὐτὰ τὰ ἁμαρτήματα. Ἄλλ' ὁμως τὰ θυμᾶται αὐτά, ὄχι γιατί ἐπρόκειτο νὰ λογοδοτήσει γι' αὐτά, ἀλλὰ γιὰ νὰ δεῖξει τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καὶ τί τὸν ἔκαμε, ἀπὸ ἐκεῖνο ἦταν, ἀφοῦ ἀπὸ διώκτη τὸν ἔκαμε ἀπόστολο. Ἐάν ὁμως αὐτὸς θυμᾶται τὰ ἁμαρτήματά του πού ἔσβησαν, πολὺ περισσότερο πρέπει ἐμεῖς νὰ θυμόμαστε τὰ ἁμαρτήματα πού κάναμε μετὰ τὸ βάπτισμα. Γιατί, ποιά θὰ εἶναι ἡ δικαιολογία μας, ἢ ποιά συγγνώμη θὰ ἐπιτύχουμε, ὅταν αὐτὸς ἀναφέρει συνέχεια ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα δὲ θὰ δώσει λόγο, ἐνῶ ἐμεῖς οὔτε ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ λογοδοτήσουμε, οὔτε αὐτὰ ὑπενθυμιζοῦμε στὸν ἑαυτό μας, ἀλλ', ἀφοῦ ἀφήσαμε τὰ δικά μας, ἀσχολοῦμαστε μὲ τὰ ξένα σφάλματα; (Ἄκουσε τὸν Πέτρο πού λέγει· «Ἐβγα ἔξω ἀπὸ μένα, γιατί εἶμαι ἄνθρωπος ἁμαρτωλός»⁴⁶). Ἄκουσε πῶς καὶ ὁ Ματθαῖος κατηγορεῖ τὴν προηγούμενη ζωὴ του καὶ ὀνομάζει τὸν ἑαυτό του

κατηγορεῖ ζωῆς, καὶ τελώνην ἑαυτὸν καλεῖ, καὶ οὐδὲ αἰσχύνεται τὸν πρότερον ἐκπομπεύων βίον. Ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν εἶχον κατηγορεῖν ἑαυτῶν μετὰ τὸ θάπτισμα, τῶν προτέρων ἐμέμνητο, παιδεύοντες ἡμᾶς τῶν μὲν ἀλλοτριῶν κακῶν 5 μηδένα ποιεῖσθαι λόγον, τὰ δὲ οἰκεῖα μεριμνᾶν καὶ συνεχῶς ἀναστρέφειν.

Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἕτερον φάρμακον τοιοῦτον πρὸς τὴν τῶν ἀμαρτημάτων ἀναίρεσιν, ὡς ἡσυνεχῆς αὐτῶν ἀνάμνησις, καὶ ἡ διηνεκῆς αὐτῶν κατηγορία. Οὕτως ὁ τελώνης 10 τὰ μυρία ἠδυνήθη κακὰ ἀποδέσθαι, ἵνα εἶπῃ: “Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἀμαρτωλῷ”. οὕτως ὁ Φαρισαῖος τῆς δικαιοσύνης ἀπάσης ἐξέπεσεν, ὅτι ἀφείς λογιζέσθαι τὰ αὐτῷ πεπλημμελημένα, τὴν οἰκουμένην κατεδίκασε, λέγων: “Οὐκ εἰμι ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες καὶ πλεονέκται, 15 οὐδὲ ὡς οὗτος ὁ τελώνης”. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος παρήγει λέγων: “Ἐκαστος δὲ δοκιμαζέτω τὸ ἑαυτοῦ ἔργον, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον”. Βούλει μαθεῖν καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ πῶς οἱ δίκαιοι κατηγορήσαν ἑαυτῶν; Ἄκουε καὶ τούτων ἐκείνοις συνωδᾷ φθεγγομένων. Ὁ μὲν γὰρ 20 Δαυὶδ ἔλεγεν: “Αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ’ ἐμέ”. Ὁ δὲ Ἡσαίας ἐβόα: “Οἴμοι ὁ τάλας ἐγώ, ὅτι ἀνθρώπος ὢν καὶ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχων”.

Καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ἐν καμίνῳ διατρίβοντες, καὶ τὰ 25 σώματα θανάτῳ διὰ τὸν Θεὸν παραδόντες, ἐν τοῖς ἐσχάτοις τῶν ἀμαρτωλῶν ἑαυτοὺς ἠρίθμουν, “Ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν” λέγοντες: καίτοι τί λαμπρότερον ἐκείνων, τί καθαρώτερον ἦν; Καὶ γὰρ εἰ καὶ τινες ἦσαν ἀμαρτίας πεποικηότες, πάσας ἀπέσμηξε τῆς φλογὸς ἐκείνης ἡ φύσις. Ἄλλ’ οὐ πρὸς 30 τὰ κατορθώματα ἐώρων τὰ οἰκεῖα, ἀλλὰ τὰ ἀμαρτήματα ἀνελογίζοντο. Οὕτω καὶ Δανιὴλ μετὰ τὸν λάκκον τῶν λεόντων, μετὰ τὰς μυρίας τιμωρίας, ἃς ὑπέμεινε, καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ κατηγορεῖ, τοῦ δὲ πλησίον οὐδεὶς. Τί δή ποτε; “Ὅτι ὁ μὲν ἐτέρους λέγων κακῶς, παροξύνει τὸν Δεσπότην, ὁ δὲ ἑαυτὸν 35 λέγων κακῶς, ἐξιλεοῖ καὶ καταλλάττει: καὶ τὸν δίκαιον δικαιοδ-

τελώνη, καὶ δὲν ντρέπεται νὰ διασύρει τὴν προηγούμενη ζωὴ του⁴⁷. Ἐφοῦ λοιπὸν δὲν εἶχαν γιὰ τίποτε νὰ κατηγορήσουν τὸν ἑαυτὸν μετὰ τὸ βάπτισμα, θυμοῦνταν τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματά τους, διδάσκοντας ἑμᾶς νὰ μὴ μιᾶμε καθόλου γιὰ τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων, ἀλλὰ νὰ φροντίζουμε καὶ νὰ ἀσχολούμαστε συνέχεια μὲ τὰ δικά μας.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν, δὲν ὑπάρχει κανένα ἄλλο φάρμακο τέτοιο γιὰ τὴν κατάργησι τῶν ἁμαρτημάτων, ὅπως ἡ διαρκὴς ἀνάμνησή τους καὶ ἡ παντοτινὴ κατηγορία τους. Ἔτσι ὁ τελώνης μπόρεσε νὰ διώξει τὰ ἄπειρα παραπτώματά του, γιὰ νὰ πεῖ· «Θεέ μου, ἐλέησέ με τὸν ἁμαρτωλό»⁴⁸. Ἔτσι ὁ Φαρισαῖος ἔχασε ὅλη τὴ δικαίωση, γιατί, ἐνῶ σταμάτησε νὰ σκέπτεται τὰ δικά του ἁμαρτήματα, καταδίκαζε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, λέγοντας· «Δὲν εἶμαι σάν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους πού εἶναι ἄρπαγες καὶ πλεονέκτες, οὔτε σάν αὐτὸν τὸν τελώνη»⁴⁹. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος συμβούλευε λέγοντας· «Ὁ καθένας ἅς ἐξετάζει καλὰ τὰ ἔργα του, καὶ τότε θὰ ἔχει λόγο γιὰ καύχησι, ἀποβλέποντας μόνον στὸν ἑαυτὸν του, καὶ ὄχι στὸν ἄλλο»⁵⁰. Θέλεις νὰ μάθεις καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη πῶς οἱ δίκαιοι κατηγοροῦσαν τὸν ἑαυτὸν τους. Ἄκου καὶ αὐτοὺς πού λέγουν τὰ ἴδια μ' ἐκείνους. Γιατί ὁ Δαυὶδ ἔλεγε· «Οἱ ἁμαρτίες μου ἀνέβηκαν ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου· βάρυναν ἐπάνω μου σάν βαρὺ φορτίο»⁵¹. Καὶ ὁ Ἡσαΐας φώναξε· «Ἄλλοίμονο ἐγὼ ὁ δυστυχημένος, γιατί εἶμαι ἀνθρώπος καὶ ἔχω ἀκάθαρτα χεῖλη»⁵².

Καὶ οἱ τρεῖς νέοι πού βρισκόνταν μέσα στό καμίνι καὶ παρέδωσαν τὰ σώματά τους στό θάνατο γιὰ τὸ Θεό, ἀριθμοῦσαν τὸν ἑαυτὸν τους ἀνάμεσα στοὺς τελευταίους ἁμαρτωλοὺς, λέγοντας· «Ἄμαρτήσαμε, κάνεμε ἀνομίες»⁵³. Καὶ ὅμως τί ἦταν πιὸ λαμπρὸ καὶ πιὸ καθαρὸ ἀπ' αὐτούς; Γιατί πραγματικά, ἂν καὶ εἶχαν κάμει κάποιες ἁμαρτίες, τίς καθάρισε ὅλες ἡ φλόγα τῆς φωτιᾶς ἐκείνης. Ὅμως δὲν ἔβλεπαν πρὸς τὰ δικά τους κατορθώματα, ἀλλὰ ἀναλογίζονταν τὰ ἁμαρτήματά τους. Ἔτσι καὶ ὁ Δανιὴλ ὕστερα ἀπὸ τὸ λάκκο μὲ τὰ λιοντάρια, ὕστερα ἀπὸ τίς ἄπειρες τιμωρίες πού ὑπέφερε, καὶ αὐτὸς κατηγοροῦσε τὸν ἑαυτὸν του, ἐνῶ κανεὶς δὲν κατηγοροῦσε τὸν πλησίον του. Τί συμβαίνει λοιπὸν; Γιατί αὐτὸς πού κακολογεῖ τοὺς ἄλλους, ἐξοργίζει τὸν Κύριο. Αὐτὸς ὅμως πού κακολογεῖ τὸν ἑαυτὸν του, τὸν ἐξευμενίζει καὶ τὸν συμφιλιώνει μαζί του, καὶ τὸ δίκαιο τὸν κάνει περισσότερο δίκαιο, καὶ

47. Ματθ. 10, 3.

49. Λουκᾶ 18, 11.

51. Ψαλμ. 37, 5.

48. Λουκᾶ 18, 13.

50. Γαλ. 6, 4.

52. Ἡσ. 6, 5.

53. Δαν. 3, 20.

τερον ἀπεργάζεται, καὶ τὸν ἁμαρτωλὸν ἐξαρπάζει τῶν ἐγκλημάτων καὶ συγγνώμης ἄξιον ποιεῖ.

Ταῦτ' οὖν εἰδότες, μὴ τὰ ἀλλότρια, ἀλλὰ οἰκεία πολυπραγμονῶμεν κακὰ· ἀναπτύξωμεν ἡμῶν τὸ συνειδός, ἀναμνησθῶμεν ἡμῶν τὴν ζωὴν ἅπασαν, ἕκαστον τῶν ἡμαρτημένων ἡμῖν περιεργασώμεθα, καὶ μὴ μόνον μὴ λέγωμεν κακῶς ἐτέρους, ἀλλὰ μηδὲ ἀκούωμεν ἐτέρων λεγόντων κακῶς. Καὶ γὰρ καὶ τούτου ἔγκλημα κεῖται καὶ τιμωρία μεγίστη· “Ἄκοήν” γὰρ, φησί, “ματαίαν μὴ παραδέξῃ”. Οὐκ εἶπεν, Ἄκοῆ μатаία 5 μὴ πιστεύσης, ἀλλὰ, Μηδὲ δέξῃ αὐτήν· ἀπόφραξον τὰ ὦτα, ἀποτείχισον τῇ κατηγορίᾳ τὴν εἴσοδον, δείξον ὅτι τοῦ κατηγορουμένου οὐκ ἔλαττον αὐτὸς ὁ ἀκούων ἐχθρὸς εἶ καὶ πολέμιος τῷ κακῶς λέγοντι. Μίμησαι τὸν προφήτην οὕτω λέγοντα· “Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον”. Οὐκ εἶπεν, ὅτι Οὐκ ἐπίστευον, οὐδὲ ὅτι Οὐ παρεδεχόμην τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ καὶ ἀπήλυνον, ὡς ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. 15

10. Ἄλλ' εἰσὶ τινες, οἱ ψυχρᾶ παραμυθία ἑαυτοῦς παραμυδοῦνται, οὕτως λέγοντες· Κύριε, μὴ στήσης μοι τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, ὅτι ἀκοῆς λόγον ὀφείλω. Τίς χρεῖα τῆς ἀπολογίας; τίς χρεῖα τῆς συγγνώμης ταύτης; Σίγησον, καὶ ἀπήλλαξαι τῶν ἐγκλημάτων· μηδὲν εἶπης, καὶ καθαρὸς εἶ τῆς ἀγωνίας. Τί σου ταῦτα πράγματα πλέκεις, καὶ παρὰ Θεοῦ, καὶ παρὰ ἀνθρώποις; Τί ποιεῖς ὑπεύθυνον ἑαυτὸν ἐγκλημάτων; τί τὸ φορτίον βαρύτερον δεσμῆς; Οὐκ ἀρκεῖ σοι περὶ τῶν οἰκείων κακῶν εὐθύνας ὑποσχεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐτέρας ἁμαρτίας ἐπισωρεύεις· σου ταῦτα; Περιττὴ αὕτη ἢ ἀπολογία· οὐκ ἀκοῆς λόγον ὀφείλεις, ἀλλὰ κατηγορίας λόγον χρεωστεῖς. “Ὅταν γὰρ ἀκούσας, οὐ σιγήσης, οὐ τῆς ἀκοῆς λόγον μόνον ὀφείλεις, ἀλλὰ καὶ κατηγορίας. “Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ”, φησί, 25 “καὶ ἐκ τῶν λόγων σου κατακριθήσῃ”. 30

Ταῦτα οὐχ ὑπὲρ τῶν κακῶς ἀκουόντων, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν κακῶς λεγόντων δεδοικῶς λέγω καὶ διαμαρτύρομαι. Ὁ μὲν γὰρ κακῶς ἀκούσας, οὐδὲν ἐπηρεάσται, οὐδὲ ἐβλάβη· ἀλλ' ἂν μὲν ψευδῆ ἢ τὰ περὶ αὐτοῦ λεγόμενα, καὶ μισθὸν ἔχει, ἂ δὲ

τόν άμαρτωλό τόν σώζει άπό τίς άμαρτίες του και τόν κάνει άξιο για συγχώρηση.

Γνωρίζοντας λοιπόν αυτά, άς μήν άσχολούμαστε μέ τά ξένα άμαρτήματα, αλλά μέ τά δικά μας. "Άς άνοιξουμε τή συνείδησή μας, άς θυμηθούμε όλη μας τή ζωή, άς έξετάσουμε καλά κάθε σφάλμα μας, και άς μήν κακολογούμε μόνο τούς άλλους, άλλ' οϋτε ν' άκούμε άλλους νά κακολογούν. Γιατί και γι' αυτό ύπάρχει κατηγορία και πολύ μεγάλη τιμωρία, άφου λέγει ή Γραφή: «Νά μή δεχθείς ν' άκούσεις κάτι πού είναι άσκοπο»⁵⁴. Δέν ειπε, 'Νά μήν πιστέψεις σέ κάτι τό άσκοπο', αλλά, «Νά μή τό δεχθείς αυτό»· κλείσε τά αυτιά σου, φράξε τήν είσοδο στήν κατηγορία, άπόδειξε ότι αυτός πού άκούει δέν είναι λιγότερο έχθρός και πολέμιος σ' εκείνον πού κακολογεί άπό τόν κατηγορούμενο. Νά μιμηθείς τόν προφήτη πού λέγει αυτά: «'Εκείνον πού κακολογούσε κρυφά τόν πλησίον του, αυτόν τόν έδιωχνα»⁵⁵. Δέν ειπε, ότι 'Δέν τόν πίστευα', οϋτε ότι 'Δέν παραδεχόμουν τά λόγια του', αλλά «και τόν έδιωχνα», σάν νά ήταν έχθρός και αντίπαλος.

10. 'Υπάρχουν όμως μερικοί, οι όποιοι παρηγορούν τόν έαυτό τους μέ άνόητη παρηγοριά, λέγοντας αυτά έδώ: 'Κύριε, μή λογαριάσεις αυτήν τήν άμαρτία μου, γιατί όφείλω δικαιολογία γι' αυτό πού άκουσα'. Γιατί χρειάζεται αυτή ή δικαιολογία; γιατί χρειάζεται αυτή ή συγχώρηση; Σιώπησε, και θ' άπαλλαχθείς άπό τίς κατηγορίες· νά μήν πεις τίποτε, και είσαι καθαρός άπό τήν άγωνία. Γιατί δημιουργείς δυσκολίες στον έαυτό σου, και μπροστά στό Θεό και μπροστά στους ανθρώπους; Γιατί κάνεις τόν έαυτό σου ένοχο για τέτοιες κατηγορίες; γιατί δένεις πιό βαρύ τό φορτίο; Δέ σου φθάνει πού θά λογοδοτήσεις για τά δικά σου παραπτώματα, αλλά μαζεύεις επάνω σου και άλλες άμαρτίες; Είναι άχρηστη αυτή ή άπολογία. Δέν όφείλεις λόγο γι' αυτό πού άκουσες, αλλά χρεωστώς λόγο γι' αυτήν τήν κατηγορία. Γιατί όταν άκούσεις και δέ σιωπήσεις, δέν όφείλεις τό λόγο μόνο γι' αυτό πού άκουσες, αλλά και για τήν κατηγορία. «Γιατί άπό τά καλά σου λόγια θά δικαιωθείς», λέγει ό Χριστός, «και άπό τά κακά λόγια σου θά καταδικασθείς»⁵⁶.

Αυτά τά λέγω και τά φωνάζω όχι γιατί φοβάμαι γι' αυτούς πού κακολογούνται, αλλά γι' αυτούς πού κακολογούν. Γιατί αυτός πού κακολογείται, δέν άπειλήθηκε καθόλου, οϋτε ζημιώθηκε, άλλ' εάν είναι ψέματα αυτά πού λέγονται γι' αυτόν, έχει και μισθό, εάν όμως

54. 'Εξ. 23, 1.

55. Ψαλμ. 100, 5.

56. Ματθ. 12, 37.

ἀληθῆ, οὐδὲν οὐδὲ οὕτως ἐπηρέασται παρὰ τὴν σὴν κατηγο-
 ρίαν. Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τῆς σῆς λοιδορίας οἶσαι τότε τὴν ψῆφον
 αὐτῷ ὁ δικάζων. Εἰ δὲ χρή τι καὶ θανυμαστὸν εἰπεῖν, καὶ τὰ
 μέγιστα κερδανεῖ γενναίως φέρων τὴν βλασφημίαν, ὥσπερ οὖν
 5 καὶ ὁ τελώνης· ὁ δὲ κακῶς λέγων, ἂν τε ἀληθῆ κακῶς εἴπῃ τὸν
 πλησίον, τὰ μέγιστα ἠδίκηται. Καὶ ὅτι μὲν ὁ συκοφαντῶν
 ἀπόλωλεν, οὐδὲ ἀποδείξεως χρεῖα· ὅτι δέ, κὰν ἀληθῆ λέγῃ,
 φορτικώτερον ἑαυτῷ ποιεῖ τὸ δικαστήριον, ἐκπομπεύων τὰς
 τοῦ πλησίον συμφοράς, καὶ σκανδάλων αἴτιος γινόμενος, ἃ
 10 κρύπτειν θέον, ἐκκαλύπτων ἅπασιν, καὶ κηρύττων τὰ ἁμαρτή-
 ματα τοῦ πλησίον, παντί που δῆλόν ἐστιν. Εἰ γὰρ ἓνα τις
 σκανδαλίσας, ἀπαραίτητον δώσει τιμωρίαν, ὁ μυρίους σκαν-
 δαλιζων διὰ τῆς πονηρᾶς φήμης, πόσῃν οὐχ ὑποστήσεται
 κόλασιν; Καὶ γὰρ ὁ Φαρισαῖος οὐκ ἐψεύδετο, ἀλλ' ἀληθῆ
 15 ἔλεγε, τελώνην καλῶν τὸν τελώνην, ἀλλ' ὅμως δίκην ἔδωκε.

Ταῦτ' οὖν εἰδότες, ἀγαπητοί, φεύγωμεν τὸ κατηγορεῖν.
 Οὔτε γὰρ ταύτης χαλεπωτέρα, οὔτε εὐκολωτέρα ἐστὶν ἁμαρ-
 τία. Τίνος ἔνεκεν; "Ὅτι πάσης παρανομίας ὀξύτερον δοῦναι,
 καὶ ταχέως συναρπάξει τὸν μὴ προσέχοντα. Αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι
 20 ἁμαρτίαι καὶ χρόνου θέονται, καὶ δαπάνης, καὶ μελλήσεως,
 καὶ συνεργῶν, καὶ πολλάκις ἐν τῇ τοῦ χρόνου διατριβῇ
 διακόπτονται. Οἷόν τι λέγω· Εἵλετό τις φονεῦσαι, εἵλετό τις
 ἀρπάσαι καὶ πλεονεκτῆσαι· πολλῆς αὐτῷ δεῖ τῆς πραγματείας,
 καὶ ἐν τῷ μέλλειν πολλάκις ἐξέλυσε τὸν θυμόν, ἀπέστη τῆς
 25 πονηρᾶς ὁρμῆς, κατέλυσε τὴν διεφθαρμένην γνώμην, οὐ
 προσέδηκε τὸ ἔργον τῇ βουλή· ἐπὶ δὲ τοῦ κακῶς λέγειν οὐχ
 οὕτως, ἀλλ' ἐὰν μὴ σφόδρα ὤμεν νήφοντες, συναρπαζόμεθα
 ῥαδίως· καὶ οὔτε χρόνου, οὔτε μελλήσεως, οὔτε δαπάνης, οὔτε
 πραγματείας ἡμῖν δεῖ τίνος, ὥστε κακῶς εἰπεῖν· ἀλλ' ἀρκεῖ
 30 μόνον ἐλέσθαι, καὶ εὐθέως εἰς ἔργον ἐξῆλθε τὸ βούλημα.
 Γλῶσσα γὰρ ἐστὶν ἡ ὑπηρετουμένη μόνον. Ἐπεὶ οὖν καὶ
 ὀξύρροπον τὸ κακόν, καὶ εὐπερίστατος ἡ ἁμαρτία, καὶ χαλεπὴ
 ἡ κόλασις καὶ ἡ τιμωρία, καὶ κέρδος οὐδὲν, οὐ μικρόν, οὐ
 μέγα, μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας φεύγωμεν τὸ νόσημα, καὶ τὰ
 35 ἀλλότρια περιστέλλωμεν κακά, καὶ μὴ ἐκπομπεύωμεν· παραι-

εἶναι ἀλήθεια, οὔτε ἔτσι δὲν ἔχει ἀπειληθεῖ καθόλου ἀπὸ τῆ δικῆ σου κατηγορία. Οὔτε βέβαια αὐτός πού τόν δικάζει τότε θά βγάλει τὴν ἀπόφασή του ἀπὸ τῆ δικῆ σου κακολογία. Ἐάν ὅμως πρέπει νά πῶ καί κάτι παράξενο, θά κερδίσει πάρα πολλά, ἐάν ὑποφέρει μέ γενναιότητα τῆ βλασφημία, ὅπως ἀκριβῶς καί ὁ τελώνης. Ἐκεῖνος ὅμως πού κακολογεῖ καί ἂν ἀκόμη πεῖ τὴν ἀλήθεια κακολογώντας τόν πλησίον του, ἔχει κάμει μεγάλη ἀδικία. Καί ὅτι βέβαια ὁ συκοφάντης θά χαθεῖ, δέ χρειάζεται ἀπόδειξη. "Ὅτι ὅμως, καί ἂν ἀκόμη λέγει τὴν ἀλήθεια, κάνει τό δικαστήριον χειρότερον γι' αὐτόν, ἐπειδὴ διασύρει τίς δυστυχίες τοῦ πλησίον καί γίνεται αἴτιος γιὰ σκάνδαλα, τὰ ὅποια, ἐνῶ ἔπρεπε νά κρύβει, τὰ φανερώνει σ' ὅλους, καί διαλαλεῖ τὰ ἁμαρτήματα τοῦ πλησίον, εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο γνωστό στὸν καθένα. Γιατί, ἐάν θά τιμωρηθεῖ ὅπωςδήποτε κάποιος, ὅταν σκανδαλίσει ἕναν ἄνθρωπο, αὐτός πού σκανδαλίζει πάρα πολλούς μέ τὴν κακὴ φήμη, πόσο θά τιμωρηθεῖ; Πραγματικά ὁ Φαρισαῖος δὲν ἔλεγε ψέματα, ἀλλὰ τὴν ἀλήθεια, ὅταν ἔλεγε τελώνη τὸν τελώνη, ἀλλ' ὅμως τιμωρήθηκε⁵⁷.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, ἀγαπητοί, ἄς ἀποφεύγουμε τὴν κατηγορία. Γιατί δὲν ὑπάρχει ἁμαρτία οὔτε δυσκολότερη οὔτε εὐκολότερη ἀπ' αὐτή. Γιὰ ποιό λόγο; Γιατί γίνεται πιὸ γρήγορα ἀπὸ κάθε παρανομία, καί γρήγορα παίρνει μαζί της αὐτόν πού δὲν προσέχει. Οἱ ἄλλες ἁμαρτίες βέβαια χρειάζονται καί χρόνο καί ἔξοδα καί φροντίδα καί συνεργούς καί πολλές φορές μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου σταματοῦν. Θέλω νά πῶ τό ἔξης· Προτίμησε κάποιος νά σκοτώσει, προτίμησε κάποιος νά κλέψει καί ν' ἀρπάξει· ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ πολλή ἐργασία, καί μέ τὴν ἀναβολὴ πολλές φορές σταματᾷ τό θυμὸ του, ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν κακὴ διάθεση, διαλύει τὴ διεφθαρμένη σκέψη, δὲν προσθέτει στὴν ἀπόφαση τό ἔργο. Στὴν περίπτωση ὅμως τῆς κακολογίας δὲν γίνεται ἔτσι, ἀλλὰ μᾶς παίρνει εὐκολα μαζί της, ἐάν δὲν εἴμαστε πολὺ νηφάλιοι· καί δὲ μᾶς χρειάζεται οὔτε χρόνος, οὔτε φροντίδα, οὔτε ἔξοδα, οὔτε κάποια κοπιαστικὴ ἐργασία γιὰ νά κακολογήσουμε, ἀλλὰ φθάνει μόνο ν' ἀποφασίσουμε καί ἀμέσως ἡ σκέψη βγήκε καί ἐγινε πράξη. Γιατί μόνο ἡ γλώσσα εἶναι αὐτὴ πού κάνει τό ἔργο αὐτό. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι γρήγορο τό κακὸ καί εὐκολα μᾶς κυριεύει ἡ ἁμαρτία, καί ἐπειδὴ ἡ ποινὴ καί ἡ τιμωρία εἶναι φοβερὴ, καί τό κέρδος καθόλου, οὔτε μικρὸ οὔτε μεγάλο, ἄς ἀποφεύγουμε μέ μεγάλη προσοχὴ τὴν ἀσθένεια αὐτὴ, ἄς καλύψουμε τὰ ξένα κακά, καί ἄς μὴ τὰ διασύρουμε. "Ἄς συμβουλευομε αὐτούς

νῶμεν τοῖς ἁμαρτάνουσι, καθὼς καὶ ὁ Κύριός φησιν· “Ἐὰν ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου”.

Ὡστε τὸ ἀδημοσίευτον τῶν ἐλέγχων εὐκολωτέραν ποιήσει
 5 τὴν θεραπείαν. Μὴ δάκνωμεν, μηδὲ κατεσθίωμεν τὰ ἀλλότρια
 τραύματα· μὴ τὰς μυίας μιμησώμεθα, ἀλλὰ τὰς μελίττας
 ζηλώσωμεν. Αἱ μυῖαι τοῖς τραύμασιν ἐγκαθίζονται, καὶ δά-
 κνουσιν· αἱ μέλιτται τοῖς ἄνθεσιν ἐφίπτανται. Διὰ τοῦτο αὐται
 10 μὲν κηρία πηγνύουσιν, ἐκεῖναι δὲ νοσήματα ἐπάγουσιν, οἷς ἂν
 ἐπικαθεσθῶσι σώμασι· καὶ αἱ μὲν εἰσι βδελυκταί, αἱ δὲ
 ποδευαὶ καὶ ἐπίδοξοι. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν τῷ λειμῶνι τῆς ἀρετῆς
 τῶν ἁγίων ἐπιπτῆναι τὴν ψυχὴν παρασκευάσωμεν, καὶ συνε-
 χῶς τὴν εὐωδίαν τῶν παρ’ ἐκείνοις κατορθωμάτων ἀνακινῶ-
 15 μεν, τὰ δὲ τραύματα μὴ δάκνωμεν τῶν πλησίον· ἀλλ’ εἰ καὶ
 τινὰς ἴδωμεν τοῦτο ποιοῦντας, ἐπιστομίζωμεν, τὸν φόβον
 αὐτοῖς τῆς κολάσεως ἐπιτειχίζοντες, τῆς συγγενείας αὐτοῦς
 ἀναμνησκόντες τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφούς. Εἰ δὲ μηδενὶ
 τούτων εἰκοιεν, μυίας αὐτοῦς καλῶμεν, ἵνα κἂν τὸ δνειδος τῆς
 προσηγορίας ταύτης ἀποστήσῃ τῆς πονηρᾶς μελέτης αὐτοῦς·
 20 ἵνα τῆς κακοσχολίας ταύτης ἀπαλλαγέντες, πᾶσαν τὴν σχολὴν
 εἰς τὴν ἔρευναν τῶν οἰκείων ἀναλίσκωσι κακῶν.

Οὕτω γὰρ οἱ τε πεπτωκότες ἀναστήσονται τῇ μνήμῃ τῶν
 ἡμαρτημένων αὐτοῖς οὐκ ἐκπομπευομένων, οἱ τε τᾶ οἰκεία
 ἀναλογιζόμενοι συνεχῶς κακά, ῥαδίως αὐτὰ ἀποθήσονται, τῇ
 25 μνήμῃ τῶν ἡμαρτημένων πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν προᾶξιν ὀκνηρό-
 τεροι γινόμενοι, οἱ τε τὴν ἀρετὴν τῶν ἁγίων ἐπισκοποῦντες
 συνεχῶς, μέγιστον λήφονται ζῆλόν πρὸς τὴν τῶν αὐτῶν
 μίμησιν· καὶ διὰ τούτων ἀπάντων ὀλοκλήρου τοῦ σώματος τῆς
 Ἐκκλησίας ἡμῖν κατορθωθέντος, δυνησόμεθα μετὰ τοῦ πλη-
 30 ρώματος τούτου εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελθεῖν· ἥς
 γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ
 Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι’ οὐ καὶ μεθ’ οὐ τῷ Πατρὶ ἢ
 δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
 τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

πού άμαρτάνουν, ὅπως καί ὁ Κύριος λέγει· « Ἄν σου φταιξει σέ κάτι ὁ ἀδελφός σου, πήγαινε καί δεῖξε τό φταιξιμό του αὐτό, ὅταν εἶναι αὐτός καί ἐσύ μόνο»⁵⁸.

Ἐπομένως ὁ κρυφός ἔλεγχος θά κάμει πιό εὐκόλη τή θεραπεία. Ἄς μήν ἐρεθίζουμε, οὔτε νά κατατρῶγουμε τά ξένα τραύματα. Ἄς μή μμηθοῦμε τίς μύγες, ἀλλ' ἄς ζηλέψουμε τίς μέλισσες. Οἱ μύγες κάθονται στά τραύματα καί δαγκώνουν, οἱ μέλισσες πετοῦν ἐπάνω στά λουλούδια. Γι' αὐτό οἱ μέλισσες κάνουν κηρήθρες, ἐνῶ οἱ μύγες μεταφέρουν ἀρρώστιες, σ' ὅποια σώματα θά καθίσουν· καί αὐτές εἶναι σιχαμερές, ἐνῶ ἐκεῖνες ποθητές καί διάσημες. Καί ἐμεῖς λοιπόν ἄς ἐτοιμάσουμε τήν ψυχή μας γιά νά πετάξει στό λιβάδι τῆς ἀρετῆς τῶν ἁγίων, καί ἄς ἀνακατώνουμε τή μυρωδιά τῶν κατορθωμάτων τους, ἀλλ' ἄς μήν ἐρεθίζουμε τά τραύματα τῶν πλησίον μας. Ἄλλά καί ἄν δοῦμε ὅτι τό κάνουν αὐτό μερικοί, ἄς τούς κλείνουμε τό στόμα, ἀντιτάσσοντας σ' αὐτούς τό φόβο τῆς τιμωρίας καί θυμίζοντας σ' αὐτούς τή συγγένεια μέ τούς ἀδελφούς τους. Ἐάν ὁμως δέ θά ὑποχωρήσουν σέ τίποτε ἀπ' αὐτά, ἄς τούς ὀνομάζουμε μύγες, γιά νά τούς ἀπομακρύνει τουλάχιστο ἡ ντροπή τῆς ὀνομασίας αὐτῆς ἀπό τήν κακή αὐτή συνήθεια, ὥστε, ἀφοῦ ἀπαλλαγοῦν ἀπό τήν κακή αὐτή ἀσχολία, νά ξεοδεύουν ὅλη τους τή φροντίδα στήν ἔρευνα τῶν δικῶν τους κακῶν.

Γιατί ἔτσι καί αὐτοί πού ἔχουν πέσει θ' ἀναστηθοῦν μέ τήν ὑπενθύμιση, ἀφοῦ τά ἁμαρτήματά τους δέ διασύρονται, καί αὐτοί πού σκέφτονται συνέχεια τά δικά τους κακά, εὐκόλα θά τά ἀπομακρύνουν, ἀφοῦ μέ τήν ὑπενθύμιση τῶν σφαλμάτων τους γίνονται πιό διστακτικοί στή διάπραξη ἄλλων ἁμαρτημάτων, καί αὐτοί πού συνέχεια προσέχουν τήν ἀρετή τῶν ἁγίων, θά ἔχουν μεγάλο ζήλο γιά νά τούς μμηθοῦν. Καί μέ ὅλα αὐτά, ἀφοῦ ὀλόκληρο τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας μας θά κατορθώσει τήν ἀρετή, θά μπορέσουμε μαζί μέ ὅλους αὐτούς τούς πιστούς νά μποῦμε στή βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τήν ὁποία εἶθε νά τήν ἐπιτύχουμε ὅλοι μας, μέ τή χάρη καί τή φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μέσω τοῦ ὁποίου καί μαζί μέ τόν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στόν Πατέρα καί συγχρόνως καί στό ἅγιο Πνεῦμα τώρα καί πάντοτε καί στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἄμην.

58. Ματθ. 18, 15.

ΣΥΝΟΨΗ
ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΣΥΝΟΨΙΣ
ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΤΕ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ
ΩΣ ΕΝ ΤΑΞΕΙ ΥΠΟΜΝΗΣΤΙΚΟΥ

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ

Καινή λέγεται ἀπὸ τοῦ χρόνου καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως τῶν ἐν αὐτῇ γενομένων, ὅτι πάντα ἀνεκαινίσθη, καὶ πρῶτον ἄνθρωπος, δι' ὃν τὰ πάντα. Ἴνα δὲ μὴ τις λέγῃ· Ὁ οὐρανὸς ὁ αὐτός, ἡ γῆ, καὶ τὸ κυριώτατον ἀπάντων ἄνθρωπος· καὶ καινὸς νόμος
5 ἐδόθη, καιναὶ ἐντολαί, καινὴ ἡ χάρις διὰ τοῦ λουτροῦ, καινὸς ἄνθρωπος, καιναὶ ἐπαγγελίαι. Οὐκέτι γὰρ γῆ καὶ τὰ ἀπὸ τῆς γῆς· ἀλλ' οὐρανός, καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς. Καινὰ τὰ μυστήρια. Οὐκέτι γὰρ ἐκεῖνα τὰ σωματικά, πρόβατον καὶ αἷμα, καὶ κνίσσα, καὶ κόπρος, ἀλλ' ἡ λογικὴ καὶ ἐνάρετος λατρεία, τὰ
10 παραγγέλματα καινά, ξύλον εἰς οὐρανοῦς ἀνάγον καὶ ὑψηλοὺς ἐργαζόμενον. Σκοπὸς δὴ ἐκατέρωθεν τῶν διαθηκῶν εἰς, τῶν ἀνθρώπων ἢ διόρθωσις. Καὶ τί δεῖ θαυμάζειν περὶ τῆς Γραφῆς, ὅπου γε καὶ τῆς κτίσεως αὐτῆς ἡ χρεία διὰ τοῦτον; Καὶ γὰρ οὐρανὸν μέγαν δι' αὐτὸν ἐποίησε, καὶ γῆν εὐθεΐαν,
15 καὶ θάλασσαν ὑπὲρ τὴν χρείαν, ἵνα ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῶν γενομένων θαυμάσαντες τὸν Δημιουργόν, εἰς θεογνωσίαν ἔλθωσι. Καὶ ταῦτα οὖν διὰ τοῦτον γέγονεν.

Ἐπεὶ οὖν σκοπὸς εἰς τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς, ἀναγκαῖον εἶναι ἐνόμισεν ὁ Μωϋσῆς καὶ ἱστορίας ἀναγράψαι
20 παλαιάς· οὐ κατὰ τὴν ἐξῶθεν ἀκολουθίαν· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ
ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ
ΥΠΟ ΜΟΡΦΗ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Καινή Διαθήκη ὀνομάζεται ἀπό τό χρόνο καί ἀπό τή φύση τῶν γεγονότων πού συνέβηκαν σ' αὐτή, γιατί ὅλα ἀνακαινίστηκαν, καί πρῶτα ὁ ἄνθρωπος, γιά τόν ὅποιο ἔγιναν τά πάντα. Γιά νά μή λέγει λοιπόν κανείς, 'Ὁ οὐρανός εἶναι ὁ ἴδιος, ὅπως καί ἡ γῆ, καί τό σπουδαιότερο ἀπ' ὅλα ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἴδιος', δόθηκε νέος νόμος, νέες ἐντολές, εἶναι νέα ἡ χάρις πού δίνεται μέ τό βάπτισμα, νέος ὁ ἄνθρωπος, νέες οἱ ὑποσχέσεις. Γιατί δέν εἶναι πιά γῆ καί τά προερχόμενα ἀπό τή γῆ, ἀλλά οὐρανός καί τά συμβαίνοντα στούς οὐρανοῦς. Νέα τά μυστήρια. Δέν εἶναι πιά ἐκεῖνα τά ὑλικά, δηλαδή πρόβατο καί αἷμα καί κνίσσα καί ἀκαθαρσία, ἀλλ' ἡ λογική καί ἐνάρετη λατρεία, οἱ ἐντολές νέες, ὁ σταυρός πού ἀνεβάζει στούς οὐρανοῦς καί κάνει ὑψηλοῦς τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ σκοπός λοιπόν καί ἀπό τίς δύο Διαθήκες εἶναι ἕνας, ἡ διόρθωση τοῦ ἀνθρώπου. Καί γιατί πρέπει νά θαυμάζουμε γιά τήν ἀγία Γραφή, ἀφοῦ καί ἡ ὠφέλεια τῆς ἴδιας τῆς δημιουργίας εἶναι γιά τόν ἄνθρωπο; Γιατί ἔκανε γι' αὐτόν καί οὐρανό μεγάλο καί γῆ τό ἴδιο καί θάλασσα παραπάνω ἀπό τήν ἀνάγκη του, γιά νά ὀδηγηθοῦν στή θεογνωσία οἱ ἄνθρωποι, ἀφοῦ θαυμάσουν τό Δημιουργό ἀπό τό μέγεθος αὐτῶν πού ἔγιναν. Καί αὐτά λοιπόν ἔγιναν γιά τόν ἄνθρωπο.

Ἐπειδή λοιπόν ἕνας εἶναι ὁ σκοπός τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης, θεώρησε ὁ Μωυσῆς ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο νά γράψει καί τίς παλιές ἱστορίες, ὄχι κατά τόν τρόπο τῶν ἄλλων ἱστορικῶν, γιατί αὐτοί

ιστορίας γράφουσιν ἀπλῶς, ὥστε πραγμάτων διηγήσεις ποιῆσθαι, καὶ πολέμους καὶ μάχας εἰς μέσον ἀγαγεῖν, καὶ καρπώσασθαι δόξαν ἀπὸ τῶν γραμμάτων. Ὁ δὲ νομοθέτης οὐχ οὕτως· ἀλλὰ πάντοτε ἱστορίας ἀναγράφει ἀνδρῶν μεγάλων
 5 κατωρθωκότων, ὥστε τοῖς μετὰ ταῦτα τῶν ἐκείνοις βεβιωμένων τὴν διήγησιν γενέσθαι διδασκαλίας ἀγαθῆς ὑπόδεσιν. Διὰ δὲ τοῦτο οὐ μόνον τοὺς κατωρθωκότας εἰς μέσον ἀγει, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἡμαρτηκότας, ἵνα τοὺς μὲν ζηλώσωμεν, τοὺς δὲ ἐκφύγωμεν, καὶ ἐκατέρωθεν ὀρθωθῇ τὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τὰ τῆς
 10 ἐπιμελείας. Μὴ τοίνυν νομιζέτω τις ξένον εἶναι νομοθέτου τὸ παλαιᾶς ἱστορίας διηγείσθαι καὶ νόμους ἀναγράφειν. Ὅπερ γὰρ ἰσχύει νόμος, τοῦτο καὶ ἡ διήγησις τοῦ βίου τῶν ἀγίων.

Ἔστι τοίνυν τῆς Παλαιᾶς τὸ μὲν ἱστορικόν, ὡς ἡ Ὀκιάτευχος· ἡ μὲν Γένεσις τὰ περὶ τῆς δημιουργίας διηγουμένη, καὶ τὰ
 15 περὶ τοῦ βίου τῶν εὐηρεστηκότων Θεῶν· ἡ δὲ Ἐξοδος τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν Ἰουδαίων τὴν ἐξ Αἰγύπτου, τὴν παράδοξον ἐκείνην, καὶ τὴν τῆς ἐρήμου διατριβὴν, καὶ τὴν τοῦ νόμου δόσιν· τὸ δὲ Λευιτικόν τὰ περὶ θυσιῶν καὶ ἱερουργίας· ἡ γὰρ τοῦ Λευὶ φυλῆ αὕτη ἦν ἡ τὴν ἱερωσύνην κεκληρωμένη, καὶ ἀπὸ
 20 τοῦ ὀνόματος τῆς φυλῆς τὴν προσηγορίαν ἔλαχε τὸ βιβλίον. Μετ' ἐκεῖνο οἱ Ἀριθμοὶ· μετὰ γὰρ τὸ ἐξελθεῖν ἐξ Αἰγύπτου, ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς ἀριθμηθῆναι τὸν δῆμον τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἦσαν ἑξακόσαιο χιλιάδες, ἀφ' ἑνὸς ἀνθρώπου τοῦ Ἀβραὰμ γενόμενοι. Εἶτα μετ' ἐκεῖνο τὸ Δευτερονόμιον· τὸν γὰρ νόμον
 25 ἐκ δευτέρου ἠρμήνευσεν αὐτοῖς ὁ Μωϋσῆς. Εἶτα μετ' ἐκεῖνο Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ· οὗτος γὰρ μετὰ τὸν Μωϋσέα γενόμενος αὐτῶν δημαγωγός, εἰς τε τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσήγαγε, καὶ τὴν γῆν διένειμε κατὰ κλήρους ταῖς δώδεκα φυλαῖς. Μετ' ἐκεῖνον οἱ Κριταί· τοῦ γὰρ Ἰησοῦ τελευτήσαντος, εἰς ἀριστο-
 30 κράτειαν μετέπεσε τὰ πράγματα τῶν Ἰουδαίων, καὶ αἱ φυλαὶ ἐκράτουν. Εἶτα Ρούθ, βιβλίον βραχύ, ἱστορίαν ἔχον γυναικὸς ἀλλοφύλου, γαμηθείσης Ἰουδαίῳ τινί.

Μετ' ἐκεῖνο αἱ Βασιλεῖαι αἱ τέσσαρες, ἐν αἷς τὰ εἰς τὸν Σαοῦλ, τὰ εἰς τὸν Δαυῖδ, τὰ εἰς Σολομῶντα καὶ τὸν Ἡλίαν καὶ
 35 τὸν Ἐλισσαῖον, καὶ τὰ μέχρι τῆς αἰχμαλωσίας τῆς εἰς Βαβυλῶνα. Μετὰ δὲ τὰς βασιλείας Ἑσδρας. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπηνέχθησαν εἰς Βαβυλῶνα ἀμαρτόντες, καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη

γράφουν απλά τις ιστορίες, διηγούμενοι τά γεγονότα και παρουσιάζοντας τούς πολέμους και τις μάχες, για νά κερδίσουν τή δόξα από τά συγγράμματα. Ὁ νομοθέτης ὅμως δέν κάνει ἔτσι, ἀλλά πάντοτε γράφει ἱστορίες μεγάλων ἀνδρῶν πού εἶχαν κάνει κατορθώματα, ὥστε ἡ διήγηση ἐκείνων, πού εἶχαν πράξει αὐτοί, νά γίνει θεμέλιο ἀγαθῆς διδασκαλίας στους μεταγενέστερους. Γι' αὐτό ἀκριβῶς δέν παρουσιάζει μόνο αὐτούς πού κατόρθωσαν τήν ἀρετή, ἀλλά και τούς ἀμαρτωλούς, για νά μιμηθοῦμε τούς πρώτους και ν' ἀποφύγουμε τούς δεύτερους, και νά κατορθωθεῖ και ἀπό τις δύο μεριές ἡ ἀρετή και ἡ φροντίδα γι' αὐτήν. Ἄς μή νομίζει λοιπόν κάποιος πώς εἶναι ἄσχετο πρὸς τό νομοθέτη τό νά διηγῆται παλιές ἱστορίες και νά γράφει νόμους. Γιατί τῆ δύναμη πού ἔχει ὁ νόμος, τήν ἔχει και ἡ διήγηση τοῦ βίου τῶν ἁγίων.

Τό ἕνα μέρος λοιπόν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι ἱστορικό, ὅπως ἡ Ὀκτάτευχος. Ἡ Γένεση διηγῆται τά σχετικά μέ τή δημιουργία τοῦ κόσμου και μέ τή ζωή αὐτῶν πού ἦταν εὐάρεστοι στό Θεό. Ἡ Ἔξοδος ἀναφέρει τήν ἀπελευθέρωση τῶν Ἰουδαίων ἀπό τήν Αἴγυπτο, ἐκείνη τῆ θαυμαστή, τῆ διαμονή τους στήν ἔρημο, και τῆ χορήγηση τοῦ νόμου. Τό Λευϊτικό πραγματεύεται τά σχετικά μέ τις θυσίες και τις ἱερουργίες. Γιατί ἡ φυλή τοῦ Λευὶ ἦταν αὐτή πού μέ κληρο ἔλαβε τήν ἱερωσύνη και ἀπό τό ὄνομα τῆς φυλῆς πήρε τήν ὀνομασία τό βιβλίο. Ἔστερα ἀπ' αὐτό οἱ Ἀριθμοί. Γιατί, μετά τήν ἔξοδο ἀπό τήν Αἴγυπτο, διέταξε ὁ θεός ν' ἀριθμηθεῖ ὁ λαός τῶν Ἰουδαίων, και βρέθηκαν ἑξακόσιες χιλιάδες πού ἔγιναν ἀπό ἕνα ἄνθρωπο, δηλαδή τόν Ἀβραάμ. Ἐπειτα ἀπ' αὐτό εἶναι τό Δευτερονόμιο, γιατί για δεύτερη φορά τούς ἐρμήνευσε τό νόμο ὁ Μωυσῆς. Ἔστερα εἶναι ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ. Αὐτός ἀφοῦ ἔγινε ἀρχηγός τῶν Ἰουδαίων μετά τό Μωυσῆ, τούς ὀδήγησε στή γῆ τῆς ἐπαγγελίας και μοίρασε τῆ γῆ μέ κλήρους στίς δώδεκα φυλές. Μετά εἶναι οἱ Κριτές. Γιατί ὅταν πέθανε ὁ Ἰησοῦς, τό πολίτευμα τῶν Ἰουδαίων ἔγινε ἀριστοκρατικό και κυβερνοῦσαν οἱ φυλές. Ἐπειτα εἶναι τό μικρό βιβλίο τῆς Ρούθ, πού περιέχει τήν ἱστορία μιᾶς ξένης γυναίκας, ἡ ὁποία παντρεύτηκε κάποιον Ἰουδαῖο.

Ἔστερα ἀπ' αὐτό εἶναι τά τέσσερα βιβλία τῶν Βασιλειῶν, στά ὁποία περιέχεται ἡ ἱστορία τοῦ Σαοῦλ, τοῦ Δαυῖδ, τοῦ Σολομώντα, τοῦ Ἡλία και τοῦ Ἐλισσαίου, καθὼς και τά γεγονότα μέχρι τήν αἰχμαλωσία στή Βαβυλώνα. Μετά τά βιβλία τῶν Βασιλειῶν εἶναι ὁ Ἔσδρας. Ἀφοῦ λοιπόν ὀδηγήθηκαν στή Βαβυλώνα, ἐπειδή ἀμάρτη-

διετέλεσαν αὐτόθι δουλεύοντες, ὁ Θεὸς ὕστερον ἰλεως αὐτοῖς·
 γενόμενος, παρεσκεύασε τὸν Κῦρον τὸν τότε Περσῶν βασι-
 λεύοντα, Κῦρον, οὐ τὰς παιδείας ἀνέγραψε Ξενοφῶν, ἀφείναι
 τοὺς αἰχμαλώτους. Καὶ ἀφέντος, ἐπανῆλθον ἡγουμένου τοῦ
 5 Ἑσδρα, τοῦ Νεεμίου, τοῦ Ζοροβάβελ. Καὶ τὴν ἐπάνοδον
 ταύτην γράφει ὁ Ἑσδρας· ὡς ἐπανελθόντες ἐκ δευτέρου τὸν
 ναὸν ᾠκοδόμησαν, καὶ τὴν πόλιν ἀνέστησαν. Καὶ ἑκατὸν
 διαγενομένων ἐτῶν, πάλιν πόλεμος αὐτοὺς κατέλαβεν ὁ
 Μακεδονικός. Εἶτα τὰ ἐπὶ Ἀντιόχου συνέβη τοῦ Ἐπιφανοῦς,
 10 ὅτε καὶ τρία ἔτη πολιορκηθέντες καὶ ἡμῖς, κακῶς παθόντες,
 πάλιν ἀπηλλάγησαν τῶν ἐπιγενομένων κακῶν. Καὶ μετ' ἐκείνο
 ὀλίγου διαγενομένου χρόνου, ἔρχεται ὁ Χριστὸς, καὶ τέλος
 λαμβάνει ἡ Παλαιά.

Ὡστε δὲ μαθεῖν πόθεν συνέστη τὸ Ἰουδαίων γένος,
 15 ἀναγκαῖον ὀλίγα εἰπεῖν. Μετὰ τὸν Ἀδὰμ γέγονεν ὁ Σήθ, εἶτα
 Ἐνώχ, εἶτα ἕτεροι μέχρι πλειόνων γενεῶν· καὶ τότε ὁ Νῶε, ἐφ'
 οὗ, τῶν ἀνθρώπων διαφθαρέντων ὑπὸ κακίας, γίνεται ὁ
 κατακλυσμός. Εἶτα τοῦ κατακλυσμοῦ παυθέντος, ἐξελθὼν ἀπὸ
 τῆς κιβωτοῦ μόνος μετὰ παιδῶν τριῶν, ἐνέπλησε τὴν γῆν ἐκ
 20 τῆς αὐτοῦ γενεᾶς, κατὰ διαδοχὴν πολλῶν ὄντων τῶν τικτομέ-
 νων. Ὡς οὖν ἐγένοντο πολλοί, ἐβουλεύσαντο πύργον οἰκο-
 δομῆσαι, φθάνοντα ἕως τοῦ οὐρανοῦ. Καταγνοὺς δὲ αὐτῶν
 τὴν γνώμην ὁ Θεός, συνέχεεν αὐτῶν τὰς γλώσσας, καὶ τὴν μίαν
 εἰς πολλὰς διέτεμεν. Ὅθεν ἀνάγκη γέγονεν αὐτοῖς οὐκ
 25 ἀκούουσιν ἀλλήλων, μηδὲ συνοικῆσαι ἀλλήλοις· καὶ αὕτη
 γέγονε πρόφασις τοῦ πανταχοῦ διασπαρῆναι αὐτοὺς τῆς
 οἰκουμένης. Λέγεται δὲ ἐν ταύτῃ τῇ συγχύσει τῶν γλωσσῶν ὁ
 Ἑβραῖος ὁ τῶν Ἰουδαίων πρόγονος μὴ βουληθῆναι κοινωνῆσαι
 τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτοῖς, καὶ μόνος μείναι διατηρῶν τὴν
 30 οἰκείαν γλῶσσαν, τῆς καλλίστης γνώμης τοῦτο τιμηθεῖς.
 Τούτου ἔγγονος ἐγένετο, Ἀβραάμ· διὸ καὶ Ἰουδαίων γλῶσσα
 Ἑβραϊκὴ κέκληται, ἀπὸ τοῦ Ἑβραῖο.

Τούτου τοίνυν ἐγένετο ἔγγονος Ἀβραάμ, τοῦ Ἀβραάμ,
 Ἰσαάκ, οὗ Ἰακώβ. Οὗτος ἐγέννησε τοὺς δώδεκα πατριάρχας,
 35 τὸν Ῥουβεῖμ, τὸν Συμεὼν, τὸν Λευί, τὸν Ἰούδαν, τὸν Ἰσαχάρ,
 τὸν Ζαβουλὼν, τὸν Νεφθαλεῖμ, τὸν Γάδ, τὸν Δάν, τὸν Ἀσήρ,

1. Ξενοφώντας· Ἀθηναῖος ἱστορικός καὶ φιλόσοφος (427-355 π.Χ.). Στό

σαν, καί ἔμειναν ἐκεῖ δούλοι ἑβδομήντα χρόνια, ὁ Θεός ἔγινε τελευταία εὐμενής σ' αὐτούς καί ἔκαμε τόν Κύρο, τόν τότε βασιλιά τῶν Περσῶν, τόν Κύρο πού τήν παιδεία του ἔγραψε ὁ Ξενοφώντας¹, ν' ἀφήσει τούς αἰχμαλώτους. Καί ὅταν τούς ἄφησε, ἐπέστρεψαν μέ ἀρχηγό τόν Ἔσδρα, τόν Νεεμία, καί τό Ζοροβάβελ. Καί τήν ἐπιστροφή αὐτή γράφει ὁ Ἔσδρας. Μόλις ἐπέστρεψαν ἔκτισαν γιά δεύτερη φορά τό ναό καί ἀνοικοδόμησαν τήν πόλη. Καί ὅταν πέρασαν ἑκατό χρόνια, πάλι τούς βρῆκε ὁ πόλεμος τῶν Μακεδόνων. Ἐπειτα συνέβηκαν τά γεγονότα στήν ἐποχή τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανῆ ὁπότε, ἀφοῦ πολιορκήθηκαν τρία χρόνια καί μισό καί ὑπέφεραν τά πάντα, πάλι ἀπαλλάχθηκαν ἀπό τά κακά πού ἀκολούθησαν. Καί ὕστερα ἀπ' αὐτό, ὅταν πέρασε λίγος καιρός, ἔρχεται ὁ Χριστός καί τελειώνει ἡ Παλαιά Διαθήκη.

Γιά νά μάθουμε ὅμως πῶς ἔγινε τό γένος τῶν Ἰουδαίων, εἶναι ἀνάγκη νά ποῦμε λίγα λόγια. Ὑστερα ἀπό τόν Ἀδάμ γεννήθηκε ὁ Σῆθ, ἔπειτα ὁ Ἐνώχ, ἔπειτα ἄλλοι μέχρι περισσότερες γενεές. Καί τότε γεννήθηκε ὁ Νῶε, στήν ἐποχή τοῦ ὁποίου γίνεται ὁ κατακλυσμός, ἐπειδή ἡ κακία διέφθειρε τούς ἀνθρώπους. Ἐπειτα, ἀφοῦ σταμάτησε ὁ κατακλυσμός καί βγῆκε ἀπό τήν κιβωτό αὐτός μέ τά τρία παιδιά του, γέμισε τή γῆ ἀπό τή δική του γενεά, ἀφοῦ ἦταν πολλοί αὐτοί πού γεννιοῦνταν διαδοχικά. Μόλις λοιπόν ἔγιναν πολλοί, θέλησαν νά κτίσουν ἕναν πύργο, πού νά φθάνει μέχρι τόν οὐρανό. Ἐπειδή γνώρισε τήν ἀπόφασή τους ὁ Θεός, προκάλεσε σύγχυση στίς γλώσσες τους καί χώρισε τή μία σέ πολλές. Ἀναγκαστικά λοιπόν δέν ἄκουε ὁ ἕνας τόν ἄλλο, οὔτε μπορούσαν νά ζήσουν μαζί. Καί αὐτό ἔγινε ἡ αἰτία πού διασκορπίσθηκαν σ' ὅλα τά σημεῖα τῆς γῆς. Λέγεται ὅτι σ' αὐτή τή σύγχυση τῶν γλωσσῶν ὁ Ἔβερ, ὁ πρόγονος τῶν Ἰουδαίων, δέ θέλησε νά πάρει μαζί τους μέρος στήν ἐπιχείρηση καί ὅτι ἔμεινε μόνος γιά νά διατηρήσει τή γλώσσα του, ἀφοῦ τιμῆθηκε ἔτσι γιά τήν ἀριστη ἀπόφασή του. Ἀπόγονος αὐτοῦ ὑπῆρξε ὁ Ἀβραάμ. Γι' αὐτό καί ἡ γλώσσα τῶν Ἰουδαίων ὀνομάζεται ἑβραϊκή ἀπό τόν Ἔβερ.

Ἀπόγονος λοιπόν τοῦ Ἔβερ ὑπῆρξε ὁ Ἀβραάμ, τοῦ Ἀβραάμ ὁ Ἰσαάκ, καί αὐτοῦ ὁ Ἰακώβ. Αὐτός γέννησε τούς δώδεκα πατριάρχες, τόν Ρουβεῖμ, τόν Συμεών, τόν Λευῖ, τόν Ἰούδα, τόν Ἰσαάκ, τόν Ζαβουλών, τόν Νεφθαλμ, τόν Γάδ, τόν Δάν, τόν Ἀσήρ, τόν Ἰωσήφ, ἔργο του «Κύρου Παιδεία» διηγείται τήν ἀγωγή καί τήν ἱστορία ἐνός ὑποδειγματικοῦ βασιλιά, τοῦ Κύρου, παρουσιάζοντας τίς δικές του ἠθικές καί πολιτικές θέσεις.

τὸν Ἰωσήφ, τὸν Βενιαμίν. Τούτων τῶν ἔνδεκα πατριαρχῶν ἐπώνυμοι γεγόνασιν αἱ μετὰ ταῦτα φυλαί. Ἐκαστος γὰρ φυλὴν ἀπεγέννησε, καὶ οἱ τεχθέντες, ἀπ' ἐκείνων ἐκαλοῦντο. Ἀντιμέντοι τοῦ Ἰωσήφ μία φυλὴ οὐκέτι γίνεται, ἀλλὰ δύο. Οὐ γὰρ ἠβουλήθη ὁ πατὴρ ὁ τοῦ Ἰωσήφ μιᾶ φυλῇ ἐπώνυμον αὐτὸν γενέσθαι. Τί οὖν γίνεται; Ἐπειδὴ εἰς ἣν ὁ αὐτός, ἵνα διπλοῦς γένηται πατριάρχης, τὸν Ἐφραΐμ καὶ τὸν Μανασσῆ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ τοὺς δύο, τούτους ἐποίησε δύο φυλῶν γενέσθαι ἐπωνύμους, καὶ αἱ δύο φυλαὶ τῷ Ἰωσήφ ἐλογίζοντο.

- 10 Ὡστε συνέβη ἐκ τούτου τρισκαίδεκα εἶναι τὰς φυλάς, ἔνδεκα τὰς τῶν ἄλλων, δύο τὰς τοῦ Ἰωσήφ τὰς διὰ τῶν παίδων. Ὑπεξαίρειται ἡ τοῦ Λευί, καὶ ἀφορίζεται τῇ τάξει τῆς ἱερωσύνης· οὐδὲ γὰρ ἦν ἀναγκαῖον ἄλλο τι μεταχειρίσασθαι καὶ μένει τῶν δώδεκα ὁ ἀριθμὸς μὴ ἀκρωτηριασθεῖς. Αἱ μὲν οὖν
15 δώδεκα τὰ ἄλλα πάντα ἐπραττον, ἡ δὲ τοῦ Λευί τὰ ἱερατικά ἦν ἐπιτεταγμένη μόνη. Ἐκ ταύτης ἦν ὁ Μωϋσῆς. Οὗτοι τοίνυν οἱ δώδεκα πατριαρχαὶ ἀπελθόντες εἰς Αἴγυπτον, τῆς τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίας τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ πληρουμένης τῆς λεγούσης, “Ποιήσω τὸ σπέρμα σου ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ”, ἔξακο-
20 σίων χιλιάδων ἐγένοντο πρόγονοι. Ἐντεῦθεν τὸ τῶν Ἰουδαίων συνέστη γένος ἀπὸ τῆς Ἰούδα φυλῆς ὀνομασθὲν τῆς βασιλικωτάτης, ὅθεν οἱ βασιλεῖς ἂν ἐγένοντο.

Τῆς οὖν Παλαιᾶς ἐστὶ τὸ μὲν ἱστορικόν, τοῦτο δὴ ὁ προειρήκαμεν· τὸ δὲ συμβουλευτικόν, ὡς αἱ τε Παροιμίαι, καὶ
25 ἡ τοῦ Σειρᾶχ Σοφία, καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής, καὶ τὰ ἄσματα τῶν ἁσμάτων· τὸ δὲ προφητικόν, ὡς οἱ δεκαεὶ λέγω Προφῆται, καὶ Ῥουθ, καὶ Δαυίδ. Εὐροὶ δ' ἂν τις τὰ εἶδη ταῦτα διηρημένα ἀδρομερῆ ἐν ἀλλήλοις ὄντα. Οἷόν τι λέγω, ἐν ταῖς ἱστορίαις εὐροὶ τις ἂν προφητεῖαν· καὶ τῶν προφητῶν ἀκούσειεν ἂν
30 πολλὰ ἱστορικὰ διαλεγόμενων. Καὶ τὸ τῆς συμβουλῆς δὲ εἶδος καὶ τὸ τῆς παραινέσεως, ἐν ἑκατέρῳ τούτων, ἐν τε τῇ προφητείᾳ, ἐν τε τῇ ἱστορίᾳ. Πάντα δὲ ταῦτα, ὥσπερ ἔφθην εἰπὼν, εἰς ἓν βλέπει, τὴν τῶν ἀκουόντων διόρθωσιν, ὥστε καὶ ἀπὸ τῆς τῶν προτέρων διηγήσεως, καὶ ἀπὸ τῆς συμβουλῆς καὶ
35 τῆς παραινέσεως, καὶ ἀπὸ τῆς προφητείας ῥυθμίζεσθαι πρὸς τὸ δέον.

τόν Βενιαμίν. Τό ὄνομα αὐτῶν τῶν ἔνδεκα πατριαρχῶν ἔφεραν στή συνέχεια οἱ φυλές. Γιατί ὁ καθένας γέννησε μία φυλή, καί οἱ ἀπόγονοι ὀνομάζονταν ἀπ' αὐτούς. Ἀπό τόν Ἰωσήφ ὅμως δέ γίνεται μόνο μία φυλή, ἀλλά δύο. Γιατί δέ θέλησε ὁ πατέρας τοῦ Ἰωσήφ νά δώσει αὐτός τό ὄνομά του σέ μία φυλή. Τί λοιπόν γίνεται; Ἐπειδή ὁ ἴδιος ἦταν ἕνας, γιά νά γίνει διπλός πατριάρχης, ἔκαμε τά δύο παιδιά του τόν Ἐφραΐμ καί τόν Μανασσῆ νά δώσουν τό ὄνομά τους σέ δύο φυλές, καί οἱ δύο αὐτές φυλές λογαριάζονταν στόν Ἰωσήφ.

Ἐπομένως ἔτσι ὑπῆρχαν δεκατρεῖς φυλές, δηλαδή οἱ ἔνδεκα φυλές τῶν ἄλλων καί οἱ δύο τοῦ Ἰωσήφ μέ τά παιδιά του. Ἀποκλείεται ἡ φυλή τοῦ Λευὶ καί ὀρίζεται στήν ὑπηρεσία τῆς ἱερωσύνης, γιατί δέν ἦταν ἀνάγκη νά καταλάβει κάποιο ἄλλο ἀξίωμα. Ἐτσι μένει ἀκέραιος ὁ ἀριθμός τῶν δώδεκα φυλῶν. Οἱ δώδεκα λοιπόν φυλές ἔκαναν ὅλα τά ἄλλα, ἐνῶ ἡ φυλή τοῦ Λευὶ εἶχε ἀναλάβει μόνη τά ἱερατικά καθήκοντα. Ἀπ' αὐτήν καταγόταν ὁ Μωυσῆς. Αὐτοὶ λοιπόν οἱ δώδεκα πατριάρχες πού ἔφυγαν στήν Αἴγυπτο, ἐνῶ ἐκπληρωνόταν ἡ ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ στόν Ἀβραάμ πού ἔλεγε, «Θά κάμω τούς ἀπογόνους σου σάν τά ἀστέρια τοῦ οὐρανοῦ»², ἔγιναν οἱ πρόγονοι στίς ἑξακόσιες χιλιάδες. Ἀπό ἐδῶ συγκροτήθηκε τό γένος τῶν Ἰουδαίων πού πῆρε τό ὄνομα ἀπό τή φυλή τοῦ Ἰούδα τήν πιό ἐκλεκτή, ἀπ' ὅπου θά γίνονταν οἱ βασιλεῖς.

Τό πρῶτο λοιπόν μέρος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι τό ἱστορικό, αὐτό πού εἶπαμε προηγουμένως. Τό δεῦτερο εἶναι τό διδακτικό, ὅπως εἶναι οἱ Παραομιές, ἡ Σοφία Σειράχ, ὁ Ἐκκλησιαστής καί τά Ἄσματα τῶν ἀσμάτων. Καί τό τρίτο εἶναι τό προφητικό, ὅπως δηλαδή οἱ δεκαῆξι Προφῆτες, ἡ Ρούθ καί ὁ Δαυίδ³. Θά μπορέσει ὅμως κανεὶς νά βρεῖ ὅτι τά εἶδη αὐτά εἶναι χωρισμένα μεταξύ τους σέ γενικές γραμμές. Τί θέλω νά πῶ· στίς ἱστορίες θά συναντήσῃ κανεὶς προφητεία καί θ' ἀκούσῃ τούς προφῆτες νά ἀναφέρουν πολλά ἱστορικά. Καί τό εἶδος τό διδακτικό καί τό εἶδος τό παραινεντικό θά τό βρεῖ νά ὑπάρχει καί στά δύο αὐτά, δηλαδή καί στήν προφητεία καί στήν ἱστορία. Ὅλα αὐτά ὅμως, ὅπως εἶπα παραπάνω, ἀποβλέπουν σ' ἕνα πράγμα, τή διόρθωση αὐτῶν πού ἀκοῦν, ὥστε καί ἀπό τή διήγηση τῶν προηγούμενων γεγονότων καί ἀπό τή συμβουλή καί τήν παραινενση καί ἀπό τήν προφητεία νά διορθώνονται πρὸς τό σωστό.

3. Τά κανονικά βιβλία τῆς Π.Δ. εἶναι 49 καί χωρίζονται σέ ἱστορικά, διδακτικά ἢ ποιητικά καί προφητικά.

Προφητείας δὲ τοῦτο ἔργον μᾶλλον ἦν, τὸ τὰ μέλλοντα
 προαναφωνεῖν, εἴτε χρηστά, εἴτε λυπηρά, ἵνα τοὺς μὲν
 ἀποσπάσωνται, τοὺς δὲ τῷ φόβῳ τῆς κακίας ἀπειρῶσιν. Ἔστι
 δὲ καὶ ἕτερον προφητείας εἶδος, τὸ τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ
 5 προαναφωνῆσαι· ἔνθα μετ' ἀκριθείας οὐ περὶ τῆς παρουσίας
 μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὧν ἐμελλε παραγενόμενος πράττειν, καὶ
 περὶ τοῦ τόκου, καὶ περὶ τῆς γεννήσεως, καὶ περὶ τοῦ σταυροῦ,
 καὶ περὶ τῶν θαυμάτων, καὶ περὶ τῆς τῶν μαθητῶν ἐκλογῆς,
 περὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, περὶ τῆς παύσεως τῶν Ἰουδαϊκῶν,
 10 καὶ περὶ τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ περὶ τῆς
 εὐγενείας τῆς κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ περὶ τῶν ἄλλων
 ἀπάντων τῶν καδεξῆς ὄντων πραγμάτων. Ταῦτα πάντα μετὰ
 σαφηνείας ἀπάσης πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου προανεφώνησαν
 οἱ προφῆται, τὰ μὲν διὰ τύπων, τὰ δὲ διὰ ῥημάτων.
 15 Καὶ γὰρ δύο προφητείας εἶδη, καὶ διὰ ἔργων καὶ διὰ λόγων
 προαναφωνεῖν τὰ μέλλοντα· διὰ λόγων μὲν, ὡς ὅταν τὸν
 σταυρὸν βουλόμενοι εἰπεῖν, λέγωσιν· “Ὡς πρόβατον ἐπὶ
 σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν
 ἄφωνος”. Τοῦτο μὲν οὖν διὰ λόγων εἶλον προφητεῦσαι· δι'
 20 ἔργων δέ, ὅταν Ἀβραὰμ φαίνεται τὸν υἱὸν ἀναφέρων, καὶ τὸν
 κριὸν κατασφάττων. Διὰ γὰρ τῶν πραγμάτων προανατυποῖ τοῦ
 σταυροῦ τὴν εἰκόνα, καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς οἴκουμένης ἐσομένην
 σφαγὴν. Καὶ πολλοὺς ἄν τις εὖροι τοιούτους τύπους ἐν τῇ
 Παλαιᾷ, καὶ προφητείας διὰ πραγμάτων. Οὐ μόνον δὲ τὰ
 25 μέλλοντα προφητείας ἐστὶν εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ παρελθόντα,
 ὅπερ μᾶλλον ἐστὶ παρὰ Μωϋσῆ. “Ὅταν γὰρ περὶ οὐρανοῦ καὶ
 γῆς διαλέγηται, παρελθόντα μὲν λέγει πράγματα καὶ κεκρυμ-
 μένα τῷ χρόνῳ, προφητεία δὲ αὐτὰ φθέγγεται. Ὡσπερ γὰρ τὰ
 μηδέπω γενόμενα, καὶ ἀφανῆ ἔτι τυγχάνοντα, προφητείας
 30 ἐστὶν εἰπεῖν, οὕτω τὰ γενόμενα μὲν, κεκρυμμένα δὲ τῷ χρόνῳ,
 ταῦτα ἀνακαλύψαι καὶ εἰς μέσον ἀγαγεῖν τῆς ἴσης χάριτός
 ἐστίν.

Ἔστι δὲ καὶ τὰ παρόντα προφητείας εἰπεῖν, ὅταν τι γίνηται
 μὲν, κρύπτηται δέ, οἷον ἐπὶ τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρης.
 35 Ἐκεῖ γὰρ οὔτε παρελθόν, οὔτε μέλλον ἦν, ἀλλὰ παρὸν μὲν,
 ἄδηλον δέ. Ὁ τοίνυν Πέτρος προφητεία αὐτὰ ἐκκαλύψας, εἰς

4. Ἦσ. 53, 7.

5. Βλ. Γεν. 22, 1-13.

Βέβαια έργο τής προφητείας ήταν περισσότερο αυτό, τό νά προαναγγέλλει τά μελλοντικά, είτε είναι καλά, είτε είναι όδυνηρά, γιά νά προσελκύσουν άλλους, και ν' άπομακρύνουν μέ τό φόβο άλλους από τήν κακία. 'Υπάρχει όμως και άλλο είδος προφητείας, πού προλέγει τά σχετικά μέ τό Χριστό, όπου λέγεται μέ άκρίβεια όχι μόνο γιά τήν παρουσία του, αλλά και γιά εκείνα πού έπρόκειτο νά κάνει όταν έρθει, και γιά τό χρόνο τής έλευσής του, και γιά τή γέννησή του, και γιά τή σταύρωσή του, και γιά τά θαύματά του, και γιά τήν εκλογή τών μαθητών του, και γιά τήν Καινή Διαθήκη, και γιά τό τέλος τής ιουδαϊκής θρησκείας, και γιά τήν εξαφάνιση τής ειδωλολατρείας, και γιά τήν εύγενική καταγωγή τής 'Εκκλησίας, και γιά όλα τά άλλα γεγονότα πού έγιναν στή συνέχεια. "Όλα αυτά μέ κάθε σαφήνεια τά προείπαν οι προφήτες πριν από πολλά χρόνια, άλλα μέ τύπους και άλλα μέ λόγια.

Πραγματικά υπάρχουν δύο είδη προφητείας, νά προλέγουν τά μελλοντικά και μέ έργα και μέ λόγια. Μέ λόγια, όπως όταν λέγουν, θέλοντας νά πουν τή σταύρωσή του «Σάν πρόβατο οδήγήθηκε γιά σφαγή και σαν άρνι άφωνο παρουσιάστηκε ενώπιον εκείνου πού τό κουρεύει»⁴. Αυτό λοιπόν προτίμησαν νά τό προφητέψουν μέ λόγια. Και μέ έργα, όταν ό 'Αβραάμ φαίνεται νά προσφέρει τόν υιό του και θυσιάζει τό κριάρι⁵. Μέ τά πράγματα λοιπόν προτυπώνει τήν εικόνα τής σταύρωσης και τή σφαγή πού θά γίνει γιά χάρη τής οικουμένης. Και θά μπορούσε κανείς νά βρει πολλούς τέτοιους τύπους στήν Παλαιά Διαθήκη και προφητείες μέ πράγματα. Και όχι μόνο τά μελλοντικά είναι δυνατό νά τά πούμε προφητείες, άλλα και τά περασμένα, πράγμα πού συμβαίνει περισσότερο στό Μωυσή. Γιατί όταν μιλάει γιά τόν ουρανό και τή γή, λέγει περασμένα πράγματα και κρυμμένα από τό χρόνο, τά όνομάζει όμως αυτά προφητεία. "Όπως λοιπόν όσα δέν έγιναν άκόμη και είναι κρυφά, είναι δυνατό νά τά πούμε προφητείες, έτσι όσα έγιναν, άλλα είναι κρυμμένα από τό χρόνο, είναι δυνατό νά τά φανερώσει και νά τά παρουσιάσει ή ίδια χάρη.

Είναι δυνατό όμως και τά παρόντα νά πούμε προφητείες, όταν γίνεται κάτι άλλα κρύβεται, όπως δηλαδή στήν περίπτωση του 'Ανανία και τής Σαπφείρας⁶. Γιατί εκεί δέν ήταν ούτε παρελθόν, ούτε μέλλον, άλλα παρόν, πού ήταν όμως σκοτεινό. 'Ο Πέτρος λοιπόν άφού

6. Για τό σχετικό περιστατικό βλ. Πράξ. 5, 1-11.

- μέσον ἄγει. Καὶ τὰ μὲν τῆς Παλαιᾶς, ὡς ἂν τις ἀδρομερῶς εἶποι, ταῦτα. Ἐπὶ δὲ τῆς Καινῆς τὰ ἐν τῇ Παλαιᾷ αἰνιγματωδῶς εἰρημένα, ταῦτα δείκνυται, τὰς προφητείας λέγω τὰς διὰ τῶν ἔργων μαρτυρουμένας, τὴν τῶν οὐρανῶν ἀπτομένην
- 5 πολιτείαν, τὰ ἀπόρρητα τῶν μελλόντων ἀγαθὰ, “Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”. Παραλαβοῦσα γὰρ τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς Παλαιᾶς ἢ Καινῆς, συμμετρῶς πως καὶ τῆς κακίας ἡρέμα ἀπαλλαγέντα, πρὸς τὴν τῶν ἀγγέλων ἀνάγει πολιτείαν.
- 10 Ὡστε τῆς μὲν Παλαιᾶς ἔργον ἦν ποιῆσαι ἄνθρωπον, τῆς δὲ Καινῆς τὸν ἄνθρωπον ἐργάσασθαι ἄγγελον. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ κακία καὶ τὸ ἀνθρώπου εἶναι ἐποίησεν ἀπολέσαι, εἰς ἀλόγων δυσγένειαν καταγαγοῦσα, καὶ θηριώδεις ἐργασαμένη· ὁ μὲν νόμος ἐκείνης μὲν ἀπήλλαττε τῆς κακίας, ἡ δὲ χάρις καὶ
- 15 ταύτην τὴν ἀγγελικὴν προστίθειν ἀρετὴν. Ἔστι δὲ καὶ τῆς Καινῆς βιβλία, αἱ Ἐπιστολαὶ αἱ δεκατέσσαρες Παύλου, τὰ Εὐαγγέλια τὰ τέσσαρα, δύο μὲν τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, Ἰωάννου καὶ Ματθαίου, δύο δὲ Λουκᾶ καὶ Μάρκου· ὧν ὁ μὲν τοῦ Πέτρου, ὁ δὲ τοῦ Παύλου γεγόνασι μαθηταί. Οἱ μὲν γὰρ
- 20 αὐτόπται ἦσαν γεγενημένοι, καὶ συγγενόμενοι τῷ Χριστῷ, οἱ δὲ παρ’ ἐκείνων τὰ ἐκείνων διαδεξάμενοι, εἰς ἑτέρους ἐξήνεγκαν· καὶ τὸ τῶν Πράξεων δὲ βιβλίον, καὶ αὐτὸ Λουκᾶ, ἱστορήσαντος τὰ γενόμενα, καὶ τῶν καθολικῶν Ἐπιστολαὶ τρεῖς.

τά ἀποκάλυψε αὐτά με τὴν προφητεία, τὰ φανερώνει. Καί σχετικὰ μετὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ πει κανεὶς σὲ γενικὲς γραμμὰς, εἶναι ἀρκετὰ αὐτά. Στὴν Καινὴ ὁμως Διαθήκη ὅσα εἰπώθηκαν αἰνιγματικὰ στὴν Παλαιὰ, αὐτὰ φανερώνονται, ἐννοῶ δηλαδὴ τίς προφητεῖες πού με ἔργα βεβαιώνονται, τὴν πολιτεία πού ἐγγίζει τοὺς οὐρανοὺς, τὰ ἀπόρρητα μελλοντικά ἀγαθὰ, «Τὰ ὅποια μάτι δὲν εἶδε καὶ αὐτί δὲν ἄκουσε καὶ νοῦς ἀνθρώπου δὲ φαντάστηκε»⁷. Γιατὶ παραλαμβάνοντας τὸν ἄνθρωπο μετὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἢ Καινή, τὸν ἀνεβάζει στὴν πολιτεία τῶν ἀγγέλων, ἀφοῦ στὸν κατάλληλο χρόνον κατὰ κάποιον τρόπο καὶ σιγά-σιγά ἀπαλλαχθεὶ ἀπὸ τὴν κακία.

Ἐπομένως τὸ ἔργο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦταν νὰ δημιουργήσῃ τὸν ἄνθρωπο, ἐνῶ τῆς Καινῆς νὰ κάμῃ τὸν ἄνθρωπο ἄγγελο. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ κακία ἔκαμε τοὺς ἀνθρώπους νὰ χάσουν καὶ τὴν ἀνθρώπινη ιδιότητά τους, ἀφοῦ τοὺς ἔφερε στὴν κατάστασιν τῶν ζώων καὶ τοὺς ἔκαμε πολὺ ἄγριους, ὁ νόμος τοὺς ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὴν κακία αὐτή, ἐνῶ ἡ χάρις προσθέτει καὶ τὴν ἀγγελικὴ αὐτὴν ἀρετή. Ἐπὶ τῶν ὁμως βιβλίων καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, οἱ δεκατέσσερις Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου, τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια, δύο τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τοῦ Ἰωάννη καὶ τοῦ Ματθαίου, καὶ δύο τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Μάρκου, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ πρῶτος ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Πέτρου καὶ ὁ δεῦτερος τοῦ Παύλου. Γιατὶ οἱ πρῶτοι εἶδαν μετὰ τὰ μάτια τους τὸ Χριστό καὶ συναναστράφηκαν μαζί του, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, ἀφοῦ ἔλαβαν ἀπ' αὐτοὺς τίς διδασκαλίας τους, τίς μετέφεραν σ' ἄλλους. Ἀκόμη ὑπάρχει καὶ τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων, καὶ αὐτὸ τοῦ Λουκᾶ, γιατί ἐγράψεν τὰ γεγονότα, καὶ τρεῖς Καθολικὲς Ἐπιστολὲς.

Α΄ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΕΣΕΩΣ

Τὰ κατὰ τὴν κοσμοποιίαν, καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου πλάσιν. Ἐντολὴν λαμβάνει ὁ Ἀδάμ, καὶ πλάττεται ἡ γυνὴ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ, ἢ ἀπατηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὄφρα, ἀπατᾷ τὸν ἄνδρα, καὶ γενομένη μετ' αὐτοῦ ἐπικατάρατος, ἐκβάλλεται 5 τοῦ παραδείσου· καὶ ὁ ὄφρις δέχεται κατάραν ἐπὶ τοῦ στήθους περιπατεῖν. Ἀναιρεῖ τὸν ἀδελφὸν ὁ Κάϊν διὰ τὸ ὑπερευδοκιμηθῆναι, καὶ δίδωσι δίκην· καὶ μετὰ ταῦτα παιδοποιεῖ. Τίκει δὲ καὶ Εὐὰ τὸν Σήθ. Κατάλογος τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Σήθ, ἕως τοῦ Νῶε, καὶ κατηγορία τῶν ἀνδρῶν διὰ τὰς 10 οὐ προσηκούσας ἐπιγαμίας καὶ τὰς λοιπὰς ἀνομίας· Υἱοὺς δὲ Θεοῦ ἐνταῦθα καλεῖ τοὺς ἀπὸ τοῦ Σήθ κατάγοντας τὸ γένος· καὶ γὰρ εἶρηται· “Ἐγὼ εἶπον, Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες”. Θυγατέρας δὲ ἀνθρώπων τὰς ἀπὸ τοῦ Κάϊν.

Προλέγει ὁ Θεὸς τῷ Νῶε τὴν μέλλουσαν τῶν ἀνθρώπων 15 ἀπώλειαν διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ παραινεῖ ποιῆσαι τὴν κιβωτόν, τριακοσίων πήχεων τὸ μῆκος, πενήκοντα πήχεων τὸ πλάτος, τριάκοντα πήχεων τὸ ὕψος. Ὡς δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν κιβωτόν, ἐφέρετο ὁ κατακλυσμὸς τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας. Ἐνεδίδου δὲ τὸ ὕδωρ μετὰ ἑκατὸν 20 πενήκοντα ἡμέρας. Ὡφθησαν δὲ αἱ κορυφαὶ τῶν ὄρεων πρώτη τοῦ δεκάτου μηνός. Καὶ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπέστειλε τὸν κόρακα, καὶ οὐχ ὑπέστρεψε· καὶ μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἀπέστειλε τὴν περιστερᾶν, καὶ ὑπέστρεψε θαλλὸν ἐλαίας κομίζουσα. Κελευεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὁ Νῶε ἐξελθεῖν ἐκ 25 τῆς κιβωτοῦ· καὶ ἐξελθὼν ἔδυσε τῷ Θεῷ, καὶ εὐλογηθῆ μετὰ

1. Γεν. 6, 2.

2. Ψαλμ. 81, 6.

Α΄ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΓΕΝΕΣΗΣ

Τά σχετικά μέ τή δημιουργία τοῦ κόσμου καί τήν πλάση τοῦ ἀνθρώπου. Παίρνει ἐντολή ὁ Ἄδὰμ καί δημιουργεῖται ἀπό τήν πλευρά του ἡ γυναίκα, ἡ ὁποία, ἀφοῦ ἐξαπατήθηκε ἀπό τό φίδι, ἐξαπατᾷ τόν ἄνδρα, καί, ἀφοῦ ἐγινε καταραμένη μαζί μ' αὐτό, διώχνεται ἀπό τόν παράδεισο. Καί τό φίδι δέχεται τήν κατάρα νά περπατᾷ μέ τό στήθος του. Σκοτώνει τόν ἀδελφό του ὁ Κάιν ἐπειδή πρόκοψε πάρα πολύ καί τιμωρεῖται· καί ὕστερα ἀπ' αὐτά κάνει παιδιά. Γεννάει καί ἡ Εὐᾶ τό Σήθ. Κατάλογος τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἄδὰμ καί τοῦ Σήθ μέχρι τό Νῶε, καί κατηγορία τῶν ἀνδρῶν γιά τίς ἀνάρμοστες ἐπιγαμίες καί τίς ἄλλες ἀνομίες. Υἱούς Θεοῦ¹ ἐδῶ ὀνομάζει αὐτούς πού κατάγονταν ἀπό τό γένος τοῦ Σήθ. Γιατί πραγματικά ἔχει εἰπωθεῖ· «Ἐγώ εἶπα· ὅλοι ἐσεῖς εἶστε θεοί καί υἱοί τοῦ Ἵψίστου»². Θυγατέρες ὁμως τῶν ἀνθρώπων ὀνομάζει αὐτές πού κατάγονταν ἀπό τόν Κάιν.

Προλέγει ὁ Θεός στό Νῶε τή μελλοντική καταστροφή τῶν ἀνθρώπων μέ τόν κατακλυσμό καί τόν συμβουλεύει νά κατασκευάσει τήν κιβωτό, πού νά ἔχει μῆκος τριακόσιες πῆχες, πλάτος πενήντα πῆχες καί ὕψος τριάντα πῆχες³. Καί μόλις μπῆκε μέσα στήν κιβωτό, ὁ κατακλυσμός γινόταν γιά σαράντα ἡμέρες καί σαράντα νύχτες. Ἵποχώρησε τό νερό ὕστερα ἀπό ἑκατό πενήντα ἡμέρες. Φάνηκαν οἱ κορυφές τῶν βουνῶν στήν πρώτη τοῦ δέκατου μήνα. Καί ὕστερα ἀπό σαράντα ἡμέρες ἔστειλε τόν κόρακα καί δέν ἐπέστρεψε. Καί ὕστερα ἀπό ἐπτὰ ἡμέρες ἔστειλε τό περιστέρι καί ἐπέστρεψε φέροντας κλωναράκι ἐλίᾶς. Ὁ Θεός διατάζει τό Νῶε νά βγεῖ ἀπό τήν κιβωτό,

3. Δηλαδή τό μῆκος τῆς κιβωτοῦ ἦταν 156 μέτρα, τό πλάτος 26 καί τό ὕψος τῆς 15,60 μέτρα.

τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Καὶ ἔλαβεν ἐπαγγελίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὥστε
 μηκέτι γενέσθαι τοιαύτην ἀπώλειαν ἀνθρώπων διὰ τοῦ κατα-
 κλυσμοῦ. Καὶ μετὰ ταῦτα εὐλογεῖ μὲν τὸν Σὴμ καὶ τὸν Ἰάφεθ,
 καταρᾶται δὲ τὸν Χαναάν, ἐπειδὴ ὁ πατήρ αὐτοῦ Χάμ ἐξεῖπε
 5 τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρός. Ἐκβαίνει δὲ ἡ κατάρρα ἐπὶ τῶν
 Γαβαονιτῶν· μᾶλλον δὲ πρόσχημα μὲν κατάρρας ἦν, τὸ δὲ
 ἀληθὲς προφητεία.

Οἱ ἀπὸ τοῦ Νῶε ἕως τοῦ Φαλέκ, ὅς ἀπὸ τοῦ μερισθῆναι
 ἐπ' αὐτοῦ τὴν γῆν τὴν προσηγορίαν ἔλαβε ταύτην. Τότε γὰρ
 10 τὸν πύργον ᾠκοδόμησαν, ὅθεν καὶ ὀτόπος Βαβυλῶν προσηγο-
 ρεῦδθ, ὃ ἐστὶ Σύγχυσις, ἐπειδὴ ἐκεῖ συνεχύθησαν αὐτῶν αἱ
 γλῶσσαι. Τὸν δὲ πατέρα τοῦ Φαλέκ τὸν Ἔβερ λόγος ἔχει μὴ
 ὁμοιοῦσαι τοῖς λοιποῖς εἰς τὴν τοῦ πύργου οἰκοδομήν, καὶ διὰ
 τοῦτο αὐτῷ τὴν λαλιὰν μὴ ἀμειφθῆναι, ἀλλὰ μείναι αὐτὸν
 15 ἀκέραιον ἔχοντα τὴν διάλεκτον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐπωνυμίαν
 αὐτὴν λαβεῖν. Ἔβερ γὰρ ἐκείνου καλουμένου, Ἑβραῖς αὕτη
 κέκληται, ὃ καὶ σημεῖόν ἐστι μέγιστον τοῦ πασῶν τῶν λαλιῶν
 πρεσβυτέραν εἶναι τὴν Ἑβραΐδα· πρὶν γὰρ συγχυθῆναι τὰς
 γλῶσσας, ταύτη πάντες ἐκέχρητο. Ἔστι δὲ ὁ Ἔβερ οὗτος
 20 πρόγονος Ἀβραάμ. Γενεαλογοῦνται δὲ ἀπὸ τοῦ Σὴθ ἕως τοῦ
 Ἀβραάμ. Λαμβάνει ὀπατὴρ τοῦ Ἀβραάμ ὁ Θάρα τοὺς υἱοὺς
 αὐτοῦ, τὸν τε Ἀβραάμ, καὶ τὸν Ναχώρ, καὶ τὸν ἐγγονον αὐτοῦ
 Λῶτ, καὶ ἔρχεται εἰς Χαρρῶν, προδόμενος εἰς τὴν Χαναanaίων
 ἐλθεῖν, καὶ ἀποθανόντος αὐτοῦ ἐν Χαρρῶ, προστάττεται ὑπὸ
 25 τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ μετοικῆσαι ἀπὸ Χαρρῶν, καὶ ἦλθεν εἰς
 Συχέμ τῆς γῆς Χαναάν.

Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός, τῷ σπέρματι αὐτοῦ δώσειν τὴν
 γῆν. Καὶ ᾠκοδόμησεν Ἀβραάμ θυσιαστήριον τῷ Θεῷ, καὶ
 ἐπηξεν τὴν σκηπὴν αὐτοῦ κατὰ θάλασσαν. Γενομένου δὲ λιμοῦ,
 30 κατελθὼν εἰς Αἴγυπτον παραγγέλλει τῇ γυναικὶ αὐτοῦ εἰπεῖν,
 ὅτι ἀδελφὴ αὐτοῦ εἴη. Καὶ λαβὼν αὐτὴν Φαραώ, καὶ ἐτασθεὶς
 ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, δίδωσι τῷ Ἀβραάμ. Μαχεσθέντων τῶν ποιμέ-
 νων τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Λῶτ πρὸς ἀλλήλους, διείλοντο τὰς
 οἰκήσεις. Καὶ ὁ μὲν Λῶτ ἔλαβε τὴν Σοδομωνῶν, ὁ δὲ Ἀβραάμ
 35 πρὸς τῇ δρυὶ τῇ Μαμβρὶ κατῴκησεν, ἐπαγγελίας τε ἔλαβε
 πάλιν παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι εἰς πληθος ἐπιδώσει αὐτοῦ τὸ
 σπέρμα καὶ ὅτι κληρονομήσει τὴν γῆν. Ὁ Χοδολαγομόρ,
 ἐπειδὴ ἀπέστησαν αὐτοῦ οἱ πέντε βασιλεῖς οἱ τῆς Σοδομωνῆς,

πού όταν βγήκε θυσίασε στό Θεό, και εύλογήθηκε μαζί μέ τά παιδιά του. Καί έλαβε ύπόσχεση από τό Θεό, γιά νά μή γίνει πιά τέτοια καταστροφή στους άνθρώπους μέ κατακλυσμό. Καί ύστερα απ' αυτά εύλογεί τό Σήμ και τόν 'Ιάφεθ, αλλά καταριέται τό Χαναάν, επειδή ό πατέρας του Χάμ έκαμε γνωστή τή γύμνωση τοῦ πατέρα του. Καταλήγει ή κατάρα επάνω στους Γαβαονίτες, ή καλύτερα ήταν πρόσχημα κατάρας, αλλά στην πραγματικότητα ήταν προφητεία.

Οί άπόγονοι τοῦ Νῶε μέχρι τό Φαλέκ⁴ πού πήρε τό όνομα αυτό γιατί στίς ήμέρες του διασκορπίστηκαν οί κάτοικοι τής γής. Τότε λοιπόν έκτισαν τόν πύργο, και γι' αυτό όνομάσθηκε ό τόπος Βαβυλώνα, πού σημαίνει Σύγχυση, επειδή εκεί προκλήθηκε σύγχυση στίς γλώσσες τους. Λέγεται όμως ότι ό πατέρας τοῦ Φαλέκ ό "Εβερ δέ συμφώνησε μέ τούς άλλους στην οικοδομή τοῦ πύργου και γι' αυτό ή φωνή του δέν αλλοιώθηκε, αλλά παρέμεινε αυτός νά έχει καθαρή τή γλώσσα του και από τόν ίδιο πήρε τήν όνομασία της. Γιατί, ενώ αυτός όνομαζόταν "Εβερ, ή γλώσσα έχει όνομασθει έβραϊκή, πράγμα πού είναι ή πιό μεγάλη απόδειξη τοῦ ότι ή έβραϊκή είναι πιό παλιά απ' όλες τίς γλώσσες, γιατί πριν νά προκληθει σύγχυση στίς γλώσσες, αυτή χρησιμοποιούσαν όλοι. Αὐτός ό "Εβερ είναι όμως πρόγονος τοῦ 'Αβραάμ. 'Αναφέρεται ή γενεαλογία από τό Σήθ μέχρι τόν 'Αβραάμ. Παίρνει ό πατέρας τοῦ 'Αβραάμ ό Θάρα τούς υιούς του, τόν 'Αβραάμ και τό Ναχώρ, και τόν έγγονό του Λώτ και έρχεται στή Χαρράν, έχοντας σκοπό νά μεταβεί στή χώρα τών Χαναανίων, και όταν πέθανε αυτός στή Χαρράν, προστάζει ό Θεός τόν 'Αβραάμ νά φύγει από τή Χαρράν, και ήρθε στή Συχέμ τής γής Χαναάν.

Και είπε ό Θεός στον 'Αβραάμ, ότι στους άπογόνους του θά δώσει τή χώρα αυτή. Και έκτισε ό 'Αβραάμ θυσιαστήριο στό Θεό και έστησε τή σκηνή του προς τή θέλασσα. "Όταν έγινε λιμός κατέβηκε στην Αίγυπτο και λέγει στή γυναίκα του νά πει, ότι είναι άδελφή του. Και όταν τήν πήρε ό Φαραώ, αφού τιμωρήθηκε από τό Θεό, τή δίνει στον 'Αβραάμ. "Όταν έγινε μάχη ανάμεσα στους βοσκούς τοῦ 'Αβραάμ και τοῦ Λώτ, χώρισαν τίς περιοχές πού ξμειναν. Και ό Λώτ έλαβε τά Σόδομα, ενώ ό 'Αβραάμ κατοίκησε κοντά στή δρυ Μамβρή, και έλαβε ύποσχέσεις πάλι από τό Θεό, και ότι θά κάμει πλήθος τούς άπογόνους του και ότι θά κληρονομήσουν τή γή. 'Ο Χοδολαγομόρ, επειδή έπαναστάτησαν έναντίον του οί πέντε βασιλείς τής περιοχής τών Σοδόμων, πού ήταν δούλοι του προηγουμένως, έχοντας μαζί του

4. Φαλέκ σημαίνει χωρισμός.

δουλεύοντες αὐτῷ πρότερον, παραλαβὼν ἑτέρους βασιλεῖς τρεῖς, ἐπεστράτευσεν αὐτοῖς, καὶ τροπωσάμενος ἔλαβεν αἰχμαλώτους· ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ Λῶτ.

Ὁ δὲ Ἀβραάμ ἀκούσας, καὶ σὺν τοῖς οἰκογενέσιν αὐτοῦ
 5 τριακοσίοις δεκαοκτῶ καταδιώξας, ἐξείλετο τὸν ἀδελφιδοῦν μετὰ τῆς ἵππου καὶ τῶν γυναικῶν· καὶ τῷ μὲν Μελχισεδὲκ εὐλογήσαντι αὐτόν, ἐξενεγκόντι ἄρτους τε καὶ οἶνον, δεκάτην ἔδωκε. Διὸ φησιν ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους, ὅτι “Καὶ ὁ Λεὺτ ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτῳται”. Ὑπὸ τοῦ βασιλέως
 10 Σοδόμων παρακληθεὶς τὴν ἵππον λαβεῖν, οὐκ ἐπένευσεν· “Ἴνα μὴ εἴπῃς”, φησὶν, “Ἐγὼ πεπλούτηκα τὸν Ἀβραάμ”. Τότε τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν εἰπόντος, ὅτι “Ὁ μισθός σου πολὺς ἔσται”, ἀποδύρεται τὴν ἀπαιδίαν· καὶ ἀκούει πάλιν, ὅτι ὁ ἐξ αὐτοῦ ἐξελευσόμενος κληρονομήσει αὐτόν, καὶ τὸ σπέρμα
 15 αὐτοῦ ἔσται ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ. Ἐνταῦθα κεῖται τό, “Ἐπίστευσεν Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην”. Τὰ διχοτομήματα ποιεῖ, καὶ μανθάνει ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα ἀπαλλαγῆσεται, μετὰ τὸ ταπεινωθῆναι ἔτη τετρακόσια.

Σάρρα δὲ ἐπεὶ στεῖρα ἦν, δίδωσι τὴν Ἄγαρ τῷ Ἀβραάμ,
 ἵνα παιδοποιησῆται ἐξ αὐτῆς. Ὡς δὲ ἐκύει, ἐπήρθη κατὰ τῆς κυρίας αὐτῆς· καὶ δίδωσιν αὐτὴν τῇ Σάρρα ὁ Ἀβραάμ, ὥστε ἀμῦναι τῇ ὕβρει τῇ ἑαυτῆς. Ἡ δὲ κακωθεῖσα ὑπὸ τῆς δεσποίνης, ἀπέδρα ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ κελεύεται ὑπὸ
 25 ἀγγέλου ἀποστραφῆναι πρὸς τὴν κυρίαν αὐτῆς· λαμβάνει τε ἐπαγγελίαν, ὅτι τὸ σπέρμα αὐτῆς ἐπιδώσει εἰς πλῆθος, καὶ ὄνομα τῷ παιδίῳ πρὶν ἢ τεχθῆναι ἐπιτίθησιν ὁ ἄγγελος, Ἰσμαῆλ αὐτόν καλῶν. Ἐτεκεν ἡ Ἄγαρ τὸν Ἰσμαῆλ, καὶ Ἀβραάμ ἐτῶν ἐνενήκοντα ἐννέα μετωνομάζετο. Κελεύεται
 30 ὑπὸ τοῦ Θεοῦ περιτμηθῆναι αὐτὸς πανοικεσίᾳ. Καὶ τὸ τῆς Σάρρας ὄνομα ἀμείβεται, καὶ καλεῖται Σάρρα. Καὶ λαμβάνει περὶ τοῦ Ἰσαάκ ἐπαγγελίαν ὁ Ἀβραάμ. Ἐπιφαίνεται τῷ Ἀβραάμ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μετὰ δύο ἀγγέλων, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· “Ἐπανήξω πρὸς σὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς ὥρας, καὶ ἔξει υἱὸν Σάρρα ἡ γυνὴ σου”.

Ἀβραάμ δεῖται τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ Σοδόμων. Οἱ δύο ἄ, λοι

ἄλλους τρεῖς βασιλεῖς, ἐκστράτευσε ἐναντίον τους, καί ἀφοῦ τούς νίκησε, συνέλαβε αἰχμαλώτους, ἀνάμεσα στούς ὁποίους ἦταν καί ὁ Λώτ.

“Ὅταν τό ἔμαθε αὐτό ὁ Ἀβραάμ καί ἀφοῦ τούς καταδίωξε μαζί μέ τούς τριακόσιους δεκαοκτώ δούλους τῆς οἰκογένειάς του, ἐλευθέρωσε τόν ἀνεψιό του μαζί μέ τό ἵππικό καί τίς γυναῖκες του. Καί στό Μελχισεδέκ πού τόν εὐλόγησε καί τοῦ πρόσφερε ἄρτους καί οἶνο, ἔδωσε τό ἕνα δέκατο ἀπό τά λάφυρα. Γι’ αὐτό λέγει ὁ Παῦλος στήν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή, ὅτι «Καί ὁ Λευὶ πού παίρνει δεκάτες ἔχει δώσει δεκάτη»⁵. Ὅταν τόν παρακάλεσε ὁ βασιλιάς τῶν Σοδόμων νά πάρει μόνο τό ἵππικό, δέ δέχθηκε. «Γιὰ νά μήν πεῖς», λέγει, «ὅτι ἐγώ πλούτισα τόν Ἀβραάμ»⁶. Τότε, ὅταν ὁ Θεός τοῦ εἶπε, ὅτι «Ὁ μισθός σου θά εἶναι πολὺς»⁷, θρηνεῖ τὴν ἀτεκνία του. Ἀκούει πάλι, ὅτι θά τόν κληρονομήσει ἐκεῖνος πού θά γεννηθεῖ ἀπ’ αὐτόν καί οἱ ἀπόγονοί του θά εἶναι σάν τά ἀστέρια τοῦ οὐρανοῦ. Ἐδῶ βρίσκεται τό, «Πίστεψε ὁ Ἀβραάμ στό Θεό, καί ἡ πίστη του αὐτὴ λογαριάσθηκε στή δικαίωσή του»⁸. Διχοτομεῖ τά ζῶα καί μαθαίνει πὼς οἱ ἀπόγονοί του θά κατοικήσουν σέ ξένη χώρα καί ὕστερα ἀπ’ αὐτά θά ἐλευθερωθοῦν, ἀφοῦ τούς ἐξευτελίσουν γιὰ τετρακόσια χρόνια.

Ἡ Σάρρα ἐπειδὴ ἦταν στείρα, δίνει στὸν Ἀβραάμ τὴν Ἄγαρ, γιὰ ν’ ἀποκτήσει παιδί ἀπ’ αὐτὴ. Αὐτὴ ὅμως μόλις ἔμεινε ἔγκυος, ὑπερηφανεύθηκε ἐναντίον τῆς κυρίας της. Ὁ Ἀβραάμ τὴ δίνει στή Σάρρα, γιὰ νά ὑπερασπίσει τὴν προσβολὴ της. Ἡ Ἄγαρ ὅμως, ὅταν βασανίστηκε ἀπὸ τὴν κυρία της, δραπέτευσε ἀπὸ τό σπίτι καί παίρνει διαταγὴ ἀπὸ τὸν ἄγγελο νά ἐπιστρέψει στήν κυρία της καί παίρνει τὴν ὑπόσχεση ὅτι θ’ αὐξήσει πολὺ τούς ἀπογόνους της καί ὁ ἄγγελος δίνει τό ὄνομα στό παιδί πρὶν νά γεννηθεῖ, ὀνομάζοντας αὐτό Ἰσμαήλ. Γέννησε ἡ Ἄγαρ τὸν Ἰσμαήλ καί ὁ Ἀβραάμ σέ ἡλικία ἐνενηντα ἐννέα ἐτῶν ἔλλαξε ὄνομα. Γιατί δὲν ὀνομάσθηκε πιά Ἀβραμ, ἀλλὰ Ἀβραάμ. Διατάζει ὁ Θεός νά περιμηθεῖ αὐτὸς μαζί μέ ὅλη τὴν οἰκογένειά του. Καί τό ὄνομα τῆς Σάρρας ἀλλάζει καί ὀνομάζεται Σάρρα. Καί παίρνει τὴν ὑπόσχεση γιὰ τὸν Ἰσαάκ ὁ Ἀβραάμ. Παρουσιάζεται στὸν Ἀβραάμ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μαζί μέ δύο ἀγγέλους καί τοῦ λέγει «Θά ἐπιστρέψω σέ σένα τὸν ἐπόμενο χρόνο κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ καί ἡ γυναῖκα σου Σάρρα θά ἔχει παιδί»⁹.

Ὁ Ἀβραάμ παρακαλεῖ τὸ Θεό γιὰ τὴ σωτηρία τῶν Σοδόμων. Οἱ

8. Γεν. 15, 6.

9. Γεν. 18, 10.

ἔρχονται πρὸς τὸν Λῶτ. Ἐπιστάντες οἱ Σοδομίται ἐπεζήτουν
 αὐτούς, καὶ πλήττονται ἀορασίᾳ. Τὸν δὲ Λῶτ λαθόντες οἱ
 ἄγγελοι ἐξῆλθον τῆς οἰκίας· καὶ αὐτὸς μὲν ἅμα ταῖς θυγατρᾶσι
 διασώζεται εἰς Σηγῶρ, ἡ δὲ γυνὴ γέγονε στήλη ἀλόγος, ἐπειδὴ
 5 ἀπέβλεπεν εἰς τὰ ὀπίσω. Ὡς δὲ ἐνεπλήσθη ἡ Σοδομὴν ἡ, καὶ
 ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος Λῶτ, καὶ συνέλαβον ἐξ αὐτοῦ αἱ
 θυγατέρες αὐτοῦ, καὶ ἡ μὲν πρεσβυτέρα ἔτεκε τὸν Μωάβ, ἡ δὲ
 νεωτέρα τὸν Ἀμμών· τὴν δὲ μετὰ τοῦ πατρὸς μίξιν ἐκλεψαν τῇ
 μέθῃ· φοντο γὰρ τὸ ἀνδρώπινον ἐκλελοιπέναι γένος. Παρώκη-
 10 σεν ἐν Γεράροις ὁ Ἀβραάμ, καὶ ὁ βασιλεὺς Γεράρων
 Ἀβιμέλεχ ἔλαβε τὴν Σάρραν· ἀπειλήσαντος δὲ αὐτῷ τοῦ Θεοῦ,
 ἀπελογεῖτο λέγων, ἀδελφὴν αὐτοῦ νενομικέναι τὴν γυναῖκα
 εἶναι· οὕτω γὰρ αὐτὴ εἶπεν. Ἀπέδωκε δὲ αὐτὴν τῷ Ἀβραάμ
 μετὰ δώρων. Τότε ἀποδοθεῖσα τίκει τὸν Ἰσαάκ. Ἐκβάλλει δὲ
 15 τὴν παιδίον τῆς οἰκίας μετὰ τοῦ παιδίου Ἰσμαήλ.

Ὁ δὲ Ἀβιμέλεχ τίθεται πρὸς τὸν Ἀβραάμ διαθήκην, ὥστε
 μὴ ἀδικῆσαι ἀλλήλους, καὶ λαμβάνει ἑπτὰ ἀμνάδας παρὰ τοῦ
 Ἀβραάμ, εἰς μαρτύριον τοῦ φρέατος τοῦ ὀρκισμοῦ, ἵνα ἡ
 δῆλον ὅτι τοῦ Ἀβραάμ ἐστὶ. Κελεύεται ἀνεύγκαι τὸν υἱὸν εἰς
 20 ὀλοκάρπωσιν, καὶ ἀναφέρεται, καὶ σφάζεται κριὸς ἀντ'
 αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ τύποι ἦσαν τῆς μελλούσης οἰκονομίας ὑπὸ
 Χριστοῦ τελείσθαι ὑπὲρ ἡμῶν. Ἀποθνήσκει Σάρρα, καὶ
 ἀγοράσας τόπον ὁ Ἀβραάμ παρὰ Ἐφρών τοῦ Χετταίου,
 θάπτει ἐκεῖ τὴν γυναῖκα, καὶ πέμπει τὸν παῖδα αὐτοῦ, ὥστε
 25 μνηστεύσασθαι τῷ Ἰσαάκ γυναῖκα ἀπὸ Μεσοποταμίας, πα-
 ραγγείλας μὴ ἀποστρέψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκεῖ, εἰ μὴ θούλοιο
 ἔλθειν ἡ γυνή. Ὡς δὲ ἦλθεν ὁ παῖς εἰς τὴν πόλιν Ναχώρ, καὶ τὸ
 σημεῖον ἦτησε, καθ' ὃ ἡμελλε γνωρίζειν τὴν παρθένον· ἦν δὲ
 τὸ σημεῖον, παρασχεῖν ἐκείνην αὐτῷ τε καὶ ταῖς καμήλοις
 30 αὐτοῦ πιεῖν· ἐξέρχεται Ῥεθέκκα ἡ θυγάτηρ Βαδούηλ τοῦ υἱοῦ
 Ναχώρ· ὁ δὲ Ναχώρ ἀδελφὸς ἦν τοῦ Ἀβραάμ· δοῦσά τε αὐτῷ
 πιεῖν καὶ ταῖς καμήλοις, εἰποῦσά τε, τίνος εἶη θυγάτηρ, εἰσάγει
 τὸν ἄνδρα καὶ ξενίζει. Ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ἐκεῖνος, τίνος ἔνεκεν
 ἦλθε, καὶ ἦται τὴν παῖδα λαβεῖν, τῇ παρθένῳ τὴν αἴρεσιν
 35 ἐπέτρεψαν οἱ γονεῖς. Ὡς δὲ ἐπένευσεν ἐκείνη, λαθὼν αὐτὴν
 ἀπῆλθε· καὶ ἐγένετο τῷ Ἰσαάκ γυνή.

Λαμβάνει ὁ Ἀβραάμ γυναῖκα τὴν Χεττούραν, ἀποθανού-
 σης Σάρρας, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς γενομένους παῖδας ἐξαπέστει-

δύο ἄγγελοι ἔρχονται στό Λώτ. "Όταν τό ἔμαθαν οἱ Σοδομίτες τούς ἐπιζητοῦσαν, καί τιμωροῦνται μέ τύφλωση. Παίρνοντας μαζί τους τό Λώτ οἱ ἄγγελοι ἔφυγαν ἀπό τό σπίτι. Καί αὐτός βέβαια μαζί μέ τίς θυγατέρες του σώζεται στή Σηγώρ, ἐνῶ ἡ γυναίκα του ἔγινε στήλη ἄλατος, γιατί στράφηκε νά δεῖ πίσω. Μόλις κήκηκαν τά Σόδομα, ἔφυγε στό βουνό ὁ Λώτ, καί συνέλαβαν ἀπ' αὐτόν οἱ θυγατέρες του, καί ἡ μεγαλύτερη γέννησε τό Μωάβ, ἐνῶ ἡ νεότερη τόν 'Αμμών. Τή συνουσία μέ τόν πατέρα τους τήν ἔκλεψαν μέ τή μέθη, γιατί νόμιζαν πώς εἶχε ἔξαφανισθεῖ τό ἀνθρώπινο γένος. 'Ο 'Αβραάμ ἐγκαταστάθηκε προσωρινά στά Γέραρα, καί ὁ βασιλιάς τῶν Γεράρων 'Αβιμέλεχ ἔλαβε τή Σάρρα σάν γυναίκα του. "Όταν τόν ἀπειλῆσε ὁ Θεός, ἀπολογήθηκε λέγοντας, πώς εἶχε νομίσει ὅτι ἦταν ἀδελφή του ἡ γυναίκα, γιατί ἔτσι τήν εἶπε ὁ 'Αβραάμ. Τήν ἐπέστρεψε στόν 'Αβραάμ μαζί μέ δῶρα. Τότε ἡ Σάρρα, ὅταν γύρισε πίσω, γεννᾷ τόν 'Ισαάκ. Διώχνει ἀπό τό σπίτι τή δούλη μαζί μέ τό παιδί της τόν 'Ισμαήλ.

'Ο 'Αβιμέλεχ κάνει συνθήκη μέ τόν 'Αβραάμ, γιά νά μήν ἀδικήσει ὁ ἕνας τόν ἄλλο καί παίρνει ἐπτά θηλυκά ἀρνιά ἀπό τόν 'Αβραάμ, γι' ἀπόδειξη τοῦ πηγαδιοῦ τοῦ ὄρκου, ὥστε νά γίνει φανερό ὅτι τό πηγάδι εἶναι τοῦ 'Αβραάμ. Τόν διατάζει ὁ Θεός νά προσφέρει ὀλοκαύτωμα τόν υἱό του καί προσφέρεται, ἀλλά θυσιάζεται κριάρι ἀντί γι' αὐτόν. Αὐτά ὅμως ἦταν τύποι τῆς οἰκονομίας πού ἐπρόκειτο νά κάμει ὁ Χριστός γιά μᾶς. Πεθαίνει ἡ Σάρρα, καί ἀφοῦ ἀγόρασε τόπο ὁ 'Αβραάμ ἀπό τόν 'Εφρών τό Χετταῖο, θάβει ἐκεῖ τή γυναίκα του, καί στέλνει τό δούλο του, γιά νά βρεῖ στόν 'Ισαάκ γυναίκα ἀπό τή Μεσοποταμία, παραγγέλλοντας νά μήν ἐπιστρέφει τόν υἱό του ἐκεῖ, ἐάν δέ θέλει νά ἔρθει ἡ γυναίκα του. Μόλις ἦρθε ὁ δούλος στήν πόλη Ναχώρ καί ζήτησε τήν ἀπόδειξη, μέ τήν ὁποία ἐπρόκειτο νά γνωρίσει τήν παρθένο (ἦταν ἡ ἀπόδειξη ἡ ἔξῃς, νά δώσει ἐκείνη σ' αὐτόν καί στίς καμήλες του νά πιοῦν νερό), βγαίνει ἀπό τήν πόλη ἡ Ρεβέκκα ἡ θυγατέρα τοῦ Βαθουήλ πού ἦταν παιδί τοῦ Ναχώρ, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀδελφός τοῦ 'Αβραάμ. 'Αφοῦ ἔδωσε σ' αὐτόν νά πιεῖ νερό καί στίς καμήλες καί ἀφοῦ τοῦ εἶπε, τίνος εἶναι θυγατέρα, φέρει τόν ἄνδρα στό σπίτι της καί τόν φιλοξενεῖ. 'Αφοῦ εἶπε ἐκεῖνος γιά ποιό λόγο ἦρθε καί ζητοῦσε νά πάρει τήν κόρη, ἄφησαν οἱ γονεῖς τήν ἐκλογή στή παρθένο. Μόλις συμφώνησε ἐκείνη, τήν πῆρε καί ἔφυγε· καί ἔγινε ἡ γυναίκα τοῦ 'Ισαάκ.

Παίρνει ὁ 'Αβραάμ γυναίκα τή Χεττούρα, ἀφοῦ πέθανε ἡ Σάρρα, καί τά παιδιά πού γεννήθηκαν ἀπ' αὐτήν τά ἀπομάκρυνε ἀπό τόν

λεν ἀπὸ Ἰσαάκ, δόματα δούς αὐτοῖς· τῆς δὲ οὐσίας Ἰσαάκ
 κληρονόμον ἐποίησε, καὶ ἀπέθανε. Τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν
 Ἰσμαήλ ἔγκειται ἐνταῦθα· κατώκησε δὲ ἀπὸ Εὐιλὰτ ἕως Σούρ.
 Τῆς Ῥεβέκκας ἐστειρωμένης, ἐδεῖτο Ἰσαάκ τοῦ Θεοῦ, ὥστε
 5 κυεῖν αὐτήν· καὶ ἐπειδὴ ἐκύει, φησὶν αὐτῇ ὁ Θεός· “Δύο ἔδνη
 ἐν τῇ κοιλίᾳ σου, καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει”· προλέγων τὰ περὶ
 Ἰουδαίων καὶ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν. Ὡς δὲ ἐτέχθη τὰ παιδιά
 καὶ ἠξήθη, ἀποδίδεται καὶ πιπράσκει ἐψήματος φακῆς τὰ
 πρωτοτόκια ἑαυτοῦ ὁ Ἡσαῦ τῷ Ἰακώβ. Βουλόμενον δὲ τὸν
 10 Ἰσαάκ εἰς Αἴγυπτον καταλθεῖν, ἐπειδὴ λιμὸς κατίσχυε, κωλύει
 ὁ Θεός, παραινῶν ἔνθα ᾤκει, ἐκεῖ μένειν, καὶ ὑπισχνούμενος
 ἔσεσθαι μετ’ αὐτοῦ, καὶ εὐλογῆσειν τὸ σπέρμα αὐτοῦ καὶ
 πληθυνεῖν. Μαθῶν δὲ ὁ βασιλεὺς Γεράρων Ἀβιμέλεχ, ὅτι ἡ
 Ῥεβέκκα γυνὴ ἐστὶ τοῦ Ἰσαάκ (ὑπώπτευσεν γὰρ ἀδελφὴν
 15 αὐτοῦ εἶναι αὐτήν), θάνατον ὤρισε εἴ τις ἐξυβρίσει εἰς αὐτήν.

Τότε ἔσπειρεν ὁ Ἰσαάκ, καὶ εὗρεν ἑκατοστεύουσαν
 κριθήν. Ὡς δὲ ἦλθεν εἰς πλοῦτον μέγαν ἐκ τῆς εὐλογίας τοῦ
 Θεοῦ, διεφθορῶντο αὐτῷ οἱ Φυλιστιεῖμ, καὶ ὁ Ἀβιμέλεχ
 ἀπήλαυεν αὐτὸν ἐκεῖθεν. Ὁ δὲ οὐκ ἠμύνατο, ἀλλ’ ἀνεχώρη-
 20 σε, καὶ ὤρυξε φρέατα, καὶ ἐμάχοντο περὶ αὐτῶν. Ὁ δὲ οὐκ
 ἀνθίστατο, ἀλλ’ ἕτερα ὤρυσσεν, ἕως οὐ ἐπαύσαντο. Καὶ
 εὐλόγησεν αὐτὸν ὁ Θεός. Καὶ ὁ Ἰσαάκ ἐλθὼντα πρὸς αὐτὸν
 τὸν Ἀβιμέλεχ ἐδέξατο ἀσμένως καὶ ἐστίασεν, οὐ μνησθεὶς ὧν
 ἠδίκηθη. Ἔλαβεν ὁ Ἡσαῦ Χαναναίας γυναῖκας, καὶ ἤριζον
 25 τῇ Ῥεβέκκα. Ἐγήρασεν ὁ Ἰσαάκ καὶ ἠμβλυώπησε, καὶ
 προστάσσει τῷ υἱῷ Ἡσαῦ θηρεῦσαι καὶ ποιῆσαι αὐτῷ ἕδρασμα,
 ἵνα εὐλογῆσῃ αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰακώβ, συμπραττούσης αὐτῷ τῆς
 μητρὸς, ἔφθασε τὸν Ἡσαῦ· ἐψήσασα γὰρ ἐρίφους δύο, καὶ τὰ
 δέσματα αὐτῶν περιδείσα αὐτῷ, ἵνα ἐπικρύψῃ τὴν λειότητα
 30 τοῦ παιδός, ἔδωκε τὰ ἐδέσματα εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ
 εἰσέπεμψεν. Ὁ δὲ εἰσελθὼν ἔλαβε τὰς εὐλογίας.

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἡσαῦ, καὶ μαθῶν τὸ γεγονός, ἀπωδύρετο καὶ
 ἐδρῆνει, καὶ ἤπει εὐλογηθῆναι καὶ αὐτός, καὶ ἤνυσεν τῇ
 ἐπιμονῇ, οὐδὲν μὲν τοσοῦτον ὅσον ἤλπισεν· ἤνυσεν δὲ ὁμῶς.
 35 Μικρὰ τοίνυν εὐλογηθεὶς ἀντὶ μεγάλων, ὠργίζετο πρὸς τὸν
 ἀδελφόν, ἐμνησικακεῖ, περιέμενε τοῦ πατρὸς τὴν τελευτήν, ὡς
 τότε ἀδεέστερον ἐπιβουλεύσων αὐτῷ. Μηνύει τῷ Ἰακώβ ταῦτα

Ἰσαάκ, ἀφοῦ ἔδωσε σ' αὐτά δῶρα, ἐνῶ κληρονόμο τῆς περιουσίας του ἔκαμε τόν Ἰσαάκ, καί πέθανε. Τά ὀνόματα τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσμαήλ βρίσκονται ἐδῶ, ἐγκαταστάθηκαν ὁμως ἀπό Εὐλάτ μέχρι τῆ Σούρ. Ἐπειδή ἦταν στεῖρα ἡ Ρεβέκκα, παρακαλοῦσε ὁ Ἰσαάκ τό Θεό, γιά νά μείνει ἔγκυος. Καί ὅταν ἔμεινε ἔγκυος, λέγει σ' αὐτήν ὁ Θεός· «Δύο λαοί ὑπάρχουν στήν κοιλιά σου καί ὁ ἕνας λαός θά γίνει ἀνώτερος ἀπό τόν ἄλλο»¹⁰, προλέγοντας γιά τούς Ἰουδαίους καί γιά μᾶς τούς Χριστιανούς. Μόλις γεννήθηκαν τά παιδιά καί μεγάλωσαν, παραχωρεῖ καί πουλάει στόν Ἰακώβ τά πρωτοτόκια του ὁ Ἡσαῦ γιά ἕνα πιάτο μαγειρεμένες φακές. Ὅταν ἤθελε ὁ Ἰσαάκ νά κατεβεῖ στήν Αἴγυπτο, ἐπειδή ἔπεσε πείνα, τόν ἐμποδίζει ὁ Θεός, συμβουλευοντάς τον ὅπου κατοικοῦσε ἐκεῖ νά μείνει, καί τοῦ ἔδινε ὑποσχέσεις ὅτι θά εἶναι μαζί του καί ὅτι θά εὐλογῆσει τούς ἀπογόνους του καί θά τούς πληθύνει. Ὅταν ἔμαθε ὁ βασιλιάς τῶν Γεράρων Ἀβιμέλεχ, ὅτι ἡ Ρεβέκκα εἶναι γυναίκα τοῦ Ἰσαάκ (γιατί ὑποψιαζόταν πῶς ἦταν ἀδελφή του), ὀρίζει τήν ποινή τοῦ θανάτου σ' ὅποιον προσβάλλει τήν τιμή της.

Τότε ἔσπειρε ὁ Ἰσαάκ καί θέρισε ἑκατό φορές περισσότερο κριθάρι. Μόλις ὁμως ἔγινε πολύ πλούσιος ἀπό τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ, τόν φθόνησαν οἱ Φιλιισταῖοι καί ὁ Ἀβιμέλεχ τόν ἔδιωξε ἀπό ἐκεῖ. Αὐτός δέν πρόβαλε ἀντίσταση, ἀλλ' ἀναχώρησε, καί ἄνοιξε πηγάδια, καί φιλονικοῦσαν γι' αὐτά. Αὐτός ὁμως δέν ἀντιστεκόταν, ἀλλ' ἄνοιξε ἄλλα, μέχρι πού σταμάτησαν τίς φιλονικίες. Καί εὐλόγησε αὐτόν ὁ Θεός. Καί ὁ Ἰσαάκ, ὅταν ἤρθε σ' αὐτόν ὁ Ἀβιμέλεχ, τόν δέχθηκε καί τόν φιλοξένησε. Ὁ Ἡσαῦ πῆρε Χαναναίες γυναῖκες, πού φιλονικοῦσαν μέ τῆ Ρεβέκκα. Γέρασε ὁ Ἰσαάκ καί ἀδυνάτισαν τά μάτια του, καί προστάζει τόν υἱό του Ἡσαῦ νά κυνηγήσει καί νά τοῦ κάμει φαγητό, γιά νά τόν εὐλογῆσει. Ὁ Ἰακώβ ὁμως, μέ τῆ βοήθεια τῆς μητέρας του, πρόφθασε τόν Ἡσαῦ. Ἀφοῦ ἔψησε λοιπόν δύο κατσίκια καί φόρεσε τά δέρματά τους στόν Ἰακώβ, γιά ν' ἀποκρύψει τό ἀτρίχωτο δέσμα τοῦ παιδιοῦ, ἔδωσε τά φαγητά στά χέρια του καί τόν ἔστειλε. Καί αὐτός ὅταν πῆγε, ἔλαβε τίς εὐλογίες.

Ὅταν ὁμως ἤρθε ὁ Ἡσαῦ καί ἔμαθε αὐτό πού ἔγινε, θρηνοῦσε καί ἔκλαιγε, καί ζητοῦσε νά εὐλογηθεῖ καί αὐτός, καί τό κατόρθωσε μέ τήν ἐπιμονή του, ὄχι βέβαια τόσο ὅσο εἶχε ἐλπίζει, ἀλλ' ὁμως τό κατόρθωσε. Ἀφοῦ εὐλογήθηκε λοιπόν λίγο ἀντί γιά πολύ, ὀργιζόταν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του, μνησικακοῦσε, περίμενε τό θάνατο τοῦ πατέρα του, γιά νά κινηθεῖ τότε ἐναντίον τοῦ Ἰακώβ μέ περισσότερη

10. Γεν. 25, 23.

ἡ μήτηρ, καὶ παραινεῖ φυγῇ τὴν σωτηρίαν εὐρηκέναι· εἰποῦσά τε πρὸς τὸν Ἰσαάκ, ὅτι ἀβίωτος αὐτῇ ἔσται ὁ βίος, εἰ καὶ Ἰακώβ ἀπὸ τῶν Χαναναίων λάβοι γυναῖκα, παρασκευάζει τὸν Ἰσαάκ ἐκπέμψαι τὸν Ἰακώβ εἰς Μεσοποταμίαν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς τὸν Λάβαν, καὶ ἐκ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ γυναῖκα λαβεῖν. Ἀπελθόντος δὲ τοῦ Ἰακώβ, λαμβάνει τὴν θυγατέρα Ἰσμαῆλ ἑαυτῷ γυναῖκα ὁ Ἡσαῦ. Ὁ δὲ Ἰσμαῆλ υἱὸς ἦν τοῦ Ἀθραάμ, ἀπὸ τῆς Ἄγαρ γενόμενος αὐτῷ. Βλέπει τὴν κλίμακα ὁ Ἰακώβ, ἴσθησι στήλην, καὶ ἐπαγγέλλεται τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ ἀποδεκατώσειν τῷ Θεῷ, εἰ ὑγιαίνων ἐπανέλθοι.

Ἔρχεται εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, εἶδε τὴν Ῥαχήλ, ἐφίλησεν αὐτήν· ἀπελθοῦσα ἡ κόρη ἀπήγγειλε τῷ πατρὶ Λάβαν. Ἐλθὼν αὐτὸς ἐπέγνω τὸν Ἰακώβ, εἰσήγαγεν αὐτὸν πρὸς ἑαυτόν. Ἐδούλευσεν αὐτῷ ἐπὶ μισθῷ θυγατρὸς· ὁ δὲ τὴν πρεσβυτέραν ἔδωκε· δυσχεραίνοντι δὲ τῷ Ἰακώβ ἐπὶ τῇ ἀπάτῃ, προτείνει ἐπὶ ἕτη ἕτερα δουλεῦσαι, εἰ βούλοιο καὶ τὴν νεωτέραν λαβεῖν. Ὁ δὲ καὶ τοῦτο ὑπέμεινε, καὶ λαμβάνει καὶ τὴν νεωτέραν. Ἦν δὲ ἡ μὲν πρεσβυτέρα ἀσθενὴς τοῖς ὀφθαλμοῖς, Λεία, ἡ δὲ νεωτέρα ὠραία, ἡ Ῥαχήλ. Εἰσὶ δὲ τύποι αὐταί, ἡ μὲν πρεσβυτέρα τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, ἡ δὲ νεωτέρα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Συνέλαβε Λεία, καὶ ἔτεκε τὸν Ῥουθεῖμ, τὸν Συμεὼν, τὸν Λευὶ, τὸν Ἰουδαν. Ἡ δὲ Ῥαχήλ, ἐπεὶ μὴ ἔτικτε, δίδωσι τῷ Ἰακώβ γυναῖκα δεύτεραν, τὴν παδίσκην αὐτῆς Βάλαν, καὶ ἔτεκεν ἐκείνη τὸν Δὰν καὶ τὸν Νεφθαλεῖμ. Ἐδωκε δὲ καὶ ἡ Λεία Ζελφάν τὴν παιδίσκην αὐτῆς τῷ Ἰακώβ γυναῖκα· ἡ δὲ ἔτεκε τὸν Γὰδ καὶ τὸν Ἀσήρ. Ἐτεκε δὲ ἐξῆς Λεία μετὰ ταῦτα τὸν Ἰσάχαρ καὶ τὸν Ζαβουλὼν. Τότε ἔτεκε καὶ ἡ Ῥαχήλ τὸν Ἰωσήφ.

Ὡς δὲ ἤθελεν ὁ Ἰακώβ ἀπελθεῖν εἰς τὴν αἰκείαν γῆν, δίδωσιν αὐτῷ τὸν μισθὸν ὁ Λάβαν, ὃν αὐτὸς ὁ Ἰακώβ ὥρισε, πᾶν φαιὸν ἐν τοῖς ἄρνασι, καὶ πᾶν λευκὸν ἐν ταῖς αἰξίν· ὥς δὲ πολλὰ τὰ τοιαῦτα γέγονεν· ἐτίθει γὰρ ῥάβδους ἐν τοῖς ποτιστηρίοις, καὶ ἐνεκίσσα τὰ πρόβατα, καὶ ἔτικτε λευκὰ καὶ ποικίλα, καὶ σποδοειδῆ ῥαντά. Τὸ δὲ πᾶν τοῦ Θεοῦ ἔργον ἦν, ὡς αὐτὸς φησιν ὁ Ἰακώβ. Διεφθονοῦντο αὐτῷ υἱοὶ Λάβαν, καὶ λαθῶν λάθρα τὰς ἑαυτοῦ γυναῖκας μετὰ τῶν ὑπάρχοντων ἀπῆλθεν. Ὁ δὲ Λάβαν κατεδίωξε, καὶ πρὶν αὐτῷ συμβαλεῖν, ἠπειλήσεν ὁ Θεὸς αὐτῷ, εἰ τραχέως προσενεχθεῖ τῷ Ἰακώβ.

ασφάλεια. Πληροφορεῖ αὐτά στὸν Ἰακώβ ἢ μητέρα, καὶ τὸν συμβουλεύει νὰ βρεῖ τὴ σωτηρία του μὲ φυγὴ. Καὶ ἀφοῦ εἶπε στὸν Ἰσαάκ, ὅτι θὰ εἶναι ἀνυπόφορη ἡ ζωὴ της, ἐάν καὶ ὁ Ἰακώβ πάρει γυναῖκα ἀπὸ τοὺς Χαναναίους, ἐτοιμάζει τὸν Ἰσαάκ νὰ στείλει τὸν Ἰακώβ στὴ Μεσοποταμία πρὸς τὸν ἀδελφὸ της Λάβαν, καὶ νὰ πάρει γυναῖκα ἀπὸ τίς θυγατέρες του. "Ὅταν ἔφυγε ὁ Ἰακώβ, παίρνει τὴ θυγατέρα τοῦ Ἰσμαήλ γιὰ γυναῖκα του ὁ Ἡσαῦ. Ὁ Ἰσμαήλ ἦταν υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Ἄγαρ. Βλέπει τὴ σκάλα ὁ Ἰακώβ, στήνει στήλη, καὶ ὑπόσχεται ὅτι ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ του θὰ προσφέρει τὸ ἓνα δέκατο στὸ Θεό, ἐάν ἐπιστρέψει ὑγιής.

"Ἐρχεται ὁ Ἰακώβ στὴ Μεσοποταμία, εἶδε τὴ Ραχήλ καὶ τὴ φίλησε. "Ὅταν ἡ κόρη ἔφυγε, ἀνάγγειλε αὐτὸ στὸν πατέρα της Λάβαν. Ἀφοῦ ἦρθε αὐτός, γνώρισε τὸν Ἰακώβ καὶ τὸν ὀδήγησε στὸ σπίτι του. Ἐργάσθηκε σ' αὐτόν μὲ μισθὸ τὴ θυγατέρα του. Αὐτὸς ὅμως τοῦ ἔδωσε τὴ μεγαλύτερη. Ἐπειδὴ δυσανασχέτησε ὁ Ἰακώβ γιὰ τὴν ἀπάτη, προτείνει νὰ ἐργασθεῖ ἄλλα ἑπτὰ χρόνια, ἐάν θέλει νὰ πάρει καὶ τὴ νεότερη. Ὁ Ἰακώβ ὑπέμεινε καὶ αὐτό, καὶ παίρνει καὶ τὴ νεότερη. Ἦταν ἡ μεγαλύτερη, ἡ Λεία, ἄρρωστη στὰ μάτια, ἐνῶ ἡ νεότερη, ἡ Ραχήλ, ἦταν ὡραία. Εἶναι τύποι αὐτές, ἡ μεγαλύτερη τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, ἐνῶ ἡ νεότερη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐμεινε ἔγκυος ἡ Λεία καὶ γέννησε τὸν Ρουβὴμ, τὸν Συμεὼν, τὸν Λευὶ, τὸν Ἰούδα. Ἡ Ραχήλ ὅμως, ἐπειδὴ δὲ γεννοῦσε, δίνει στὸν Ἰακώβ ὀυρύτερη γυναῖκα, τὴ δούλη της Βάλα, καὶ γέννησε αὐτὴ τὸν Δάν καὶ τὸν Νεφθαλεὶμ. Ἐδωσε καὶ ἡ Λεία τὴ Ζελφά τὴ δούλη της γυναῖκα στὸν Ἰακώβ. Αὐτὴ γέννησε τὸν Γάδ καὶ τὸν Ἀσήρ. Γέννησε στὴ συνέχεια ἡ Λεία ὕστερα ἀπ' αὐτὰ τὸν Ἰσάχαρ καὶ τὸν Ζαβουλὼν. Τότε γέννησε καὶ ἡ Ραχήλ τὸν Ἰωσήφ.

Μόλις ὅμως ἤθελε ὁ Ἰακώβ νὰ ἐπιστρέψει στὴν πατρίδα του, δίνει σ' αὐτόν τὸ μισθὸ ὁ Λάβαν, πού ὁ ἴδιος ὁ Ἰακώβ εἶχε καθορίσει, ἀπὸ τὰ πρόβατα κάθε φαιὸ πρόβατο καὶ ἀπὸ τὰ γίδια κάθε ἀσπρη γίδα. Ἔτσι ὅμως ἐγιναν πολλὰ αὐτά, γιατί τοποθέτησε ραβδιά στίς ποτήστρες τῶν ζώων, καὶ γονιμοποιούνταν τὰ πρόβατα καὶ γεννοῦσαν λευκά καὶ ποικιλόχρωμα, καὶ διάστικτα σταχτιά. Τὰ πάντα ὅμως ἦταν ἔργο τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος ὁ Ἰακώβ. Τὸν φθονοῦσαν τὰ παιδιά τοῦ Λάβαν καὶ ἀφοῦ πῆρε κρυφὰ τίς γυναῖκες του μαζί μὲ τὰ ὑπάρχοντά του ἔφυγε. Ὁ Λάβαν ὅμως τὸν καταδίωξε, καὶ πρὶν συγκρουσθεῖ μαζί του, τὸν ἀπειλήσε ὁ Θεός, ἐάν ἐπιτεθεῖ μὲ

Ὁ δὲ ἐλθὼν, τὸ μὲν πρῶτον ἐνεκάλει, καὶ τὴν αἰτίαν ἐζήτηε τῆς λαθραίας ἀναχωρήσεως. Ὡς δὲ εἶπεν ὁ Ἰακώβ, διὰ τὸ πεφθονῆσθαι μήποτε τὰς θυγατέρας αὐτοῦ λάθοι, τοῦτο πεποιηκέναι, ἐζήτηε τοὺς θεοὺς αὐτοῦ Λάβαν, οὓς ἐκλεψεν ἢ
 5 Ῥαχὴλ. Ὡς δὲ οὐχ εὔρεν, ἐπιτίθεται σφοδρῶς ὁ Ἰακώβ ἐγκαλῶν. Καὶ τέλος, φαγόντες καὶ πιόντες, διεχωρίσθησαν ἀλλήλων, βουνὸν λίθων στήσαντες ἐκεῖ, ὃν καὶ Βουνὸν «μαρτυρίου» ἐκάλεσαν. Τότε συνήντησαν τῷ Ἰακώβ ἄγγελοι Θεοῦ.

Ἀποστέλλει ὁ Ἰακώβ πρὸς τὸν Ἡσαῦ, ἀπαγγέλλων αὐτοῦ τὴν ἐπιδημίαν. Ὡς δὲ ἦλθον οἱ ἀποσταλέντες, καὶ εἶπον ἔρχεσθαι τὸν Ἡσαῦ μετὰ τετρακοσίων ἀνδρῶν, περίφοβος γενόμενος δεῖται τοῦ Θεοῦ, ὥστε αὐτὸν ἀπαλλάξαι τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, καὶ πέμπει δῶρα τῷ Ἡσαῦ. Ὡς δὲ
 15 εἰσῆλθε τὸν χειμάρρουν ὁ Ἰακώβ, καὶ εὐλογήθη, καὶ μετωνομάσθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὄρᾳ τὸν Ἡσαῦ ἐρχόμενον, καὶ διελὼν τὸ πλῆθος, τὰς μὲν παιδίσκας μετὰ τῶν παίδων αὐτῶν πρῶτας ἔταξε, τὴν δὲ Λεῖαν δευτέραν μετὰ τῶν παιδίων, καὶ τὴν Ῥαχὴλ μετὰ Ἰωσήφ ἐσχάτην ἔρχεσθαι κελεύσας, αὐτὸς
 20 πρῶτος ἀπῆει. Ὡς δὲ εἶδεν αὐτὸν ἀσμένως ὁ Ἡσαῦ, καὶ τὰ δῶρα ἔλαβε παρ' αὐτοῦ, ἠξίου συμπορεύεσθαι αὐτῷ· ὁ δὲ παρηγεῖτο. Καὶ ἐλθὼν κατέλυσεν εἰς πόλιν Σικίμων Σαλήμ, ἔνθα Συχὲμ ὁ υἱὸς Ἐμμῶρ τοῦ βασιλέως, ἐρασθεὶς Δίνας τῆς θυγατρὸς Ἰακώβ, καὶ φθείρας τὴν παρθένον, ἠξίου νόμφ
 25 γάμου λαβεῖν αὐτὴν γυναῖκα. Εἶπε δὲ Συμεὼν καὶ Λευὶ δώσειν ἐτοιμῶς, εἰ περιτμηθεῖεν ἐκεῖνοι μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτῶν. Ὡς δὲ περιετμήθησαν, ἔτι ὄντας ἐν τῷ πόνῳ ἀνείλον αὐτοὺς Συμεὼν καὶ Λευὶ.

Ἐφοβεῖτο λοιπὸν ὁ Ἰακώβ, μὴ συνεπιδῶνται αὐτῷ οἱ
 30 πλησίον Χαναναῖοι· καὶ τοῦ Θεοῦ κελεύσαντος ἀνῆλθεν εἰς Βαιθὴλ. Καὶ ἀπέθανεν ἡ τροφὸς Ῥεβέκκας. Ὡς δὲ ηὐλόγησεν αὐτῷ ὁ Θεός, ἀπάρας ἐκ Βαιθὴλ κατῴκησεν ἐπέκεινα πύργου Γαδέρ. Τότε ἐδυστόκησεν ἢ Ῥαχὴλ, καὶ ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ὁδῷ Ἐφραθᾶ· αὕτη ἐστὶ Βηθλεὲμ. Ὁ δὲ τεχθεὶς ἦν
 35 Βενιαμίν. Τότε ἐκοιμήθη Ῥουθιμ μετὰ Βάλας τῆς παλλακῆς

σκληρότητα στον 'Ιακώβ. "Όταν ήρθε ο Λάβαν, πρώτα τόν κατηγορούσε και ζητούσε να μάθει τήν αἰτία πού ἔφυγε κρυφά. Μόλις ὁμως εἶπε ὁ 'Ιακώβ, ὅτι ἔχει κάνει αὐτό, ἐπειδή φθονήθηκε μήπως κάποτε πάρει πίσω τίς θυγατέρες του, ζητούσε τούς θεούς του ὁ Λάβαν, τούς ὁποίους ἔκλεψε ἡ Ραχήλ. "Όταν ὁμως δέν τούς βρῆκε, ἐπιτίθεται σφοδρά ὁ 'Ιακώβ καί τόν κατηγορεῖ. Καί στό τέλος, ὅταν ἔφαγαν καί ἤπιαν, χώρισαν μεταξύ τους, ἀφοῦ ἔστησαν ἐκεῖ σωρό ἀπό πέτρες, πού τόν ὀνόμασαν «Βουνό τῆς μαρτυρίας». Τότε συνάντησαν τόν 'Ιακώβ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ.

Στέλνει ἀγγελιαφόρους στον 'Ησαῦ ὁ 'Ιακώβ, γιά νά τόν πληροφορήσει τήν ἐπιστροφή του. "Όταν ὁμως ἦρθαν οἱ ἀπεσταλμένοι καί εἶπαν ὅτι ἔρχεται ὁ 'Ησαῦ μαζί μέ τετρακόσιους ἄνδρες, φοβήθηκε πάρα πολύ καί παρακαλεῖ τό Θεό, γιά νά τόν γλυτώσει ἀπό τόν ἐπικείμενο κίνδυνο, καί στέλνει δῶρα στον 'Ησαῦ. Μόλις μπῆκε μέσα στό χείμαρρο ὁ 'Ιακώβ καί εὐλογήθηκε καί ἄλλαξε τό ὄνομά του¹¹, βλέπει τόν 'Ησαῦ νά ἔρχεται, καί ἀφοῦ χώρισε τό πλήθος, ἔβαλε πρώτες τίς δοῦλες μέ τά παιδιά τους, δεύτερη τή Λεία μέ τά παιδιά της, καί ἀφοῦ ὄρισε νά βαδίζει τελευταία ἡ Ραχήλ μέ τόν 'Ιωσήφ, ὁ ἴδιος προχωροῦσε πρώτος. Μόλις τόν εἶδε μέ χαρά ὁ 'Ησαῦ καί πήρε ἀπ' αὐτόν τά δῶρα, ἀξίωνε νά βαδίζουν μαζί, ὁ 'Ιακώβ ὁμως δέ δεχόταν. Καί ἦρθε καί ἔμεινε στήν πόλη τῶν Σικίμων Σαλήμ, ὅπου ὁ Συχέμ, ὁ υἱός τοῦ βασιλιᾶ 'Εμμώρ, ἐρωτεύθηκε τή θυγατέρα τοῦ 'Ιακώβ Δίνα, καί ἀφοῦ διέφθειρε τήν παρθένο, ἀπαιτοῦσε νά τήν πάρει αὐτή γυναίκα μέ γάμο. Εἶπε ὁ Συμεών καί ὁ Λευὶ ὅτι θά τή δώσουν ἀμέσως, ἐάν περιμηθοῦν αὐτοί μαζί μέ τό λαό τους. Μόλις ὁμως αὐτοί περιμήθηκαν, ἐνῶ ἀκόμη εἶχαν πόνο, τούς σκότωσαν ὁ Συμεών καί ὁ Λευὶ.

Φοβόταν ἔπειτα ὁ 'Ιακώβ, μήπως τοῦ ἐπιτεθοῦν οἱ γειτονικοὶ Χαναναῖοι, καί ὅταν ὁ Θεός τόν διέταξε, ἀνέβηκε στή Βαιθήλ. Καί πέθανε ἐκεῖ ἡ τροφός τῆς Ρεβέκκας. 'Αφοῦ τόν εὐλόγησε ὁ Θεός, ἀναχώρησε ἀπό τή Βαιθήλ καί κατοίκησε πέρα ἀπό τόν πύργο Γαδέρ. Τότε ταλαιπωρήθηκε κατά τόν τοκετό ἡ Ραχήλ καί πέθανε, καί τήν ἔθαψαν στό δρόμο τῆς πόλης Εὐφραθᾶ, πού εἶναι ἡ Βηθλεέμ. 'Ο υἱός πού γεννήθηκε ἦταν ὁ Βενιαμίν. Τότε κοιμήθηκε ὁ Ρουβὴμ μέ τή

τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Τότε ἀπέθανεν Ἰσαάκ· καὶ ἔθαψαν αὐτὸν Ἡσαῦ καὶ Ἰακώβ. Γενεαλογοῦνται οἱ ἀπὸ τοῦ Ἡσαῦ, ἔνθα εὐρίσκεται Ἰὼβ ἀπὸ τούτων ὧν, Ἰωθὰβ δὲ ἐνταῦθα καλεῖται. Διαφθοροῦνται τῷ Ἰωσήφ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἐνυπνίων ἕνεκα, καὶ
 5 ὅτι μᾶλλον αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐφίλει. Καὶ λαθόντες μόνον ἐβούλοντο ἀνελεῖν· συμβουλευσάντος δὲ τοῦ Ῥουβὶμ εἰς λάκκον ἐμβαλεῖν (ἐβούλετο γὰρ αὐτὸν τέως ἐξελέσθαι τοῦ θανάτου), ἐπεὶ ἐνέβαλον, ἀπέδοντο ὕστερον τοῖς Μαδιαναί-
 10 οῖς, τοῦ Ἰούδα τοῦτο εἰσηγησαμένου. Τὸν δὲ χιτῶνα αὐτοῦ βάψαντες αἵμασι, ἐπεδείκνουν τῷ πατρί. Ὁ δὲ νομίσας θηριάλωτον γεγονέναι, ἐδρῆνει χαλεπῶς.

Τῷ δὲ Ἰούδα ἐτέχθησαν Ἥρ, Αὐνᾶν, καὶ Σηλὼν. Ἀποδα-
 νόντος δὲ τοῦ Ἥρ, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τὴν Θάμαρ ἔλαβεν ὁ
 ἀδελφὸς αὐτοῦ Αὐνᾶν· καὶ οὐκ ἐβούλετο ἀναστῆσαι σπέρμα
 15 τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ὡς δὲ καὶ οὗτος ἀπέθανεν, οὐκέτι ἤθελε τῷ τρίτῳ Σηλὼν δοῦναι γυναῖκα τὴν Θάμαρ ὁ Ἰούδας. Ἡ δὲ Θάμαρ κοσμησαμένη ἐκάθισεν ὡς πόρνη παρὰ τὴν ὁδόν. Καὶ νομίσας αὐτὴν ἀληθῶς πόρνην εἶναι Ἰούδας (ἐκεκάλυπτο γὰρ τὸ πρόσωπον), εἰσήλθε πρὸς αὐτήν, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ
 20 ἀργύρων, ὀρμίσκον καὶ δακτύλιον καὶ ῥάβδον. Ὡς δὲ ἀπηγγέλθη μετὰ ταῦτα, ὅτι κύει Θάμαρ, ἐκέλευσεν αὐτὴν κατακαυθῆναι ὁ πενθερὸς Ἰούδας. Ἡ δὲ ἀπέστειλε λέγουσα, ἐκ τοῦ ἀνδρὸς συνειληφέναι, οὐ ὀδᾶκτυλὸς ἐστί. Τότε φησὶν Ἰούδας· “Δεδικαίωται Θάμαρ ἢ ἐγώ”. Ὡς δὲ ἔτικτε, προεξή-
 25 νεγκε τὴν χεῖρα ὁ Ζαρά, εἶτα συνέστειλε, καὶ ἐξῆλθεν ὁ Φαρές, καὶ τότε ὁ Ζαρά. Ταῦτα δὲ οὕτως ἀλληγορεῖται. Προεξήνεγκε, φησὶν, ὁ πρῶτος λαὸς, οἱ πρὸ τοῦ νόμου δίκαιοι, τὴν χεῖρα, τουτέστι, τὴν ἐνάρετον πολιτείαν καὶ ἀγγελικὴν. Εἶτα ἐν μέσῳ παρενεβλήθη νόμος· μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἀνεκλήθη ἐκεῖνος ὁ
 30 πρότερος βίος, διὰ τῆς κατὰ Χριστὸν πολιτείας ἐπὶ τὸ τελειότερον παραχθεῖς.

Ἠγόρασε τὸν Ἰωσήφ ὁ ἀρχιμάγειρος Φαραὼ ὁ Πεντεφερῆς· ἐνεχείρισε τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν. Οὐκ εἶξε τῇ δεσποίνῃ παρανο-
 μεῖν κελευοῦση ἐκεῖνος. Ἐσυκοφαντήθη, ἐνεβλήθη εἰς τὸ
 35 δεσμοκτήριον· ἦν ἀρχὼν κάκει, διέκρινε τῷ ἀρχιοινοχῶφ καὶ τῷ

12. Ἡ παλλακίδα (= ἐρωμένη) ἦταν συνήθως αἰχμάλωτη ἢ ἀργυρώνυτη δούλη καὶ διακρινόταν καὶ ἀπὸ τῆ νόμιμη σύζυγο καὶ ἀπὸ τὴν πόρνη.

Βάλλα, τήν παλλακίδα¹² τοῦ πατέρα του. Τότε πέθανε ὁ Ἰσαάκ καί τόν ἔθαψαν ὁ Ἡσαῦ καί ὁ Ἰακώβ. Ἀναφέρονται οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡσαῦ, ὅπου ἀποδείχεται ὅτι ὁ Ἰώβ ἦταν ἀπ' αὐτούς καί ὀνομάζεται ἐδῶ Ἰωβάβ. Φθονοῦν οἱ ἀδελφοί του τόν Ἰωσήφ ἀπό τά ὄνειρά του καί γιατί τόν ἀγαποῦσε πιά πολύ ὁ πατέρας τους. Καί ὅταν τόν βρῆκαν μόνο του ἤθελαν νά τόν σκοτώσουν. "Ὅταν τοὺς συμβούλεψε ὁ Ρουβὴμ νά τόν ρίξουν σέ λάκκο (γιατί ἤθελε μετά νά τόν γλυτώσει ἀπό τό θάνατο), ἀφοῦ τόν ἔριξαν, ὕστερα τόν πούλησαν στοὺς Μαδιανίτες, ἔπειτα ἀπό σχετική πρόταση τοῦ Ἰούδα. Ἀφοῦ ἔβαψαν μέ αἷμα τό χιτῶνα τοῦ Ἰωσήφ, τόν ἔδειξαν στόν πατέρα τους. Καί αὐτός πού νόμισε πῶς τόν ἔφαγαν ἄγρια θηρία, ἔκλαιγε πικρά.

Ἀπό τόν Ἰούδα γεννήθηκαν ὁ Ἡρ, ὁ Αὐνάν καί ὁ Σηλῶν. "Ὅταν πέθανε ὁ Ἡρ, τή γυναίκα του Θάμαρ τήν πήρε ὁ ἀδελφός του Αὐνάν καί δέν ἤθελε νά δώσει ἀπόγονο στόν ἀδελφό του. Μόλις ὅμως πέθανε καί αὐτός, δέν ἤθελε πιά ὁ Ἰούδας νά δώσει τή Θάμαρ γυναίκα στόν τρίτο υἱό του Σηλῶμ. Ἡ Θάμαρ ἀφοῦ στολίστηκε κάθισε σάν πόρνη κοντά στό δρόμο. Καί ἐπειδὴ ὁ Ἰούδας νόμισε πῶς εἶναι πράγματι πόρνη (γιατί εἶχε κρύψει τό πρόσωπό της), τήν ἐπισκέφθηκε καί ἔδωσε σ' αὐτήν ἐγγύηση, τήν ἀλυσίδα πού φοροῦσε στό λαιμό, τό δαχτυλίδι καί τό ραβδί του. "Ὅταν ὅμως πληροφορήθηκε ὕστερα ἀπ' αὐτά, ὅτι ἡ Θάμαρ ἔμεινε ἐγκυος, διέταξε ὁ πεθερός της Ἰούδας νά τήν κάψουν. Αὐτή ὅμως ἔστειλε σ' αὐτόν τά ἐνέχυρα λέγοντας, ὅτι ἔχει συλλάβει ἀπό τόν ἄνδρα, στόν ὅποιο ἀνήκει τό δαχτυλίδι. Τότε λέγει ὁ Ἰούδας: «Ἐχει δίκαιο ἡ Θάμαρ καί ὄχι ἐγώ»¹³. "Ὅταν γεννοῦσε, ἔβγαλε ἔξω τό χέρι του ὁ Ζαρά, ἔπειτα τό συμμαζέψε, καί βγῆκε πρῶτα ὁ Φαρές καί μετά ὁ Ζαρά. Αὐτά ὅμως λέγονται ἔτσι μέ ἀλληγορική ἔννοια. "Ἐβγαλε πρῶτα, λέγει, ὁ πρῶτος λαός, οἱ δίκαιοι πρῶν ἀπό τό νόμο, τό χέρι του, δηλαδή τήν ἐνάρετη καί ἀγγελική πολιτεία. "Ἐπειτα μπῆκε στή μέση ὁ νόμος. "Ὑστερα ὅμως ἀπ' αὐτά πάλι ἐπανῆλθε ἐκεῖνη ἡ προηγούμενη ζωή, ἀφοῦ ἔγινε πιά τέλεια μέ τή συμπεριφορά πού εἶναι σύμφωνη μέ τό Χριστό.

Ἀγόρασε τόν Ἰωσήφ ὁ ἀρχιμάγειρος τοῦ Φαραῶ Πετεφρῆς καί τοῦ ἀνέθεσε ὄλα ὅσα εἶχε τό σπίτι του. Δέν ἐπέτρεψε ἐκεῖνος στήν κυρία του νά παρανομήσει πού τόν διέταξε γι' αὐτό. Συκοφαντήθηκε, ρίχθηκε στή φυλακή. Ἦταν ἄρχοντας καί ἐκεῖ, ἐξήγησε στόν ἀρχικεραστή καί στόν ἀρχιμάγειρο τά ὄνειρα. "Ἐγινε ὅπως εἶπε ὁ

13. Γεν. 38, 26.

ἀρχισιτοποιῶ τὰ ἐνύπνια. Ἐξέβη καθὼς εἶπε· καὶ ὁ μὲν ἀνηρέθη, ὁ δὲ εἰς τὴν προτέραν ἐπανήλθε τιμὴν. Εἶδε Φαραῶ τὰ ἐνύπνια τῶν βοῶν, τῶν σταχύων· δι' ὧν ἐδηλοῦτο ἡ εὐθηνία, καὶ ὁ διαδεξάμενος αὐτὴν λιμός. Ἐξηνέχθη Ἰωσήφ τοῦ
 5 δεσμοτηρίου, ἵνα ἐπιλύσῃ· ἐμήνυσε γάρ ὁ ἀρχιοινοχόος. Ἐπέλυσεν, ἔδωκε καὶ γνώμην τὴν τὸν λιμὸν παραμυθησομένην. Γίνεται μετὰ τὸν Φαραῶ, καὶ συναγαγὼν σίτον πολὺν ἐν τοῖς ἑπτὰ ἔτεσι τῆς εὐθηνίας, ὅτε ὁ λιμός ἐπέστη, ἐπώλει τοῖς βουλομένοις. Ἦλθον καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ πρίασθαι. Ὡς
 10 δὲ οὐκ εἶδε μετ' αὐτῶν τὸν Βενιαμὴν, δεδοικῶς μὴ καὶ αὐτὸν ἀπώλεσαν, αἰτιᾶται ὡς κατασκόπους τῆς γῆς, καὶ τοῦ ἐγκλήματος οὐκ εἶναι ἑτέραν λύσιν, πλὴν εἰ μὴ τὸν ἀδελφὸν τὸν νεώτερον τὸν Βενιαμὴν καταγαγόντες εἰς Αἴγυπτον ἐπιδειξάι δυνηθεῖεν.

15 Λαβὼν δὲ τὸν Συμεὼν ἀπ' αὐτῶν καὶ δῆσας, τοὺς λοιποὺς ἐξέπεμψε, τὸν τε σίτον δοῦς καὶ τὸ ἀργύριον. Ὡς δὲ εἶδον τὸ ἀργύριον ἐν τῷ κενοῦν τοὺς μαρσίππους, ἐταράχθησαν τῷ παραδόξῳ, καὶ τὸν Βενιαμὴν ἤτουν παρὰ τοῦ πατρὸς λαβεῖν, τὰ γεγονότα ἀπαγγέλλοντες ἅπαντα. Ὁ δὲ ἀντείχετο τοῦ
 20 παιδίου. Ὡς δὲ ἐπεκράτησεν ὁ λιμός, καὶ Ἰούδας ἐπέκειτο βουλόμενος λαβεῖν τὸν Βενιαμὴν, ὑγιῆ καὶ σῶον ἐπαγγελιάμενος ἐπανήξειν, ἔδωκεν ὁ Ἰακώβ τό τε ἀργύριον διπλοῦν, κελεύσας ἐπιφέρεισθαι καὶ δῶρα ἕτερα. Ὡς δὲ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωσήφ, ἐδέξατο αὐτοὺς εὐμενῶς, καὶ περὶ τοῦ πατρὸς
 25 ἠρώτησε, καὶ εἰστίασε λαμπρῶς. Ἦνίκα δὲ ἔδει ἀπιέναι, τὸ ποτήριον τὸ ἀργυροῦν κελεύει ἐμβληθῆναι τῷ μαρσίππῳ τοῦ Βενιαμὴν, οὐκ εἰδότων ἐκείνων. Ὡς δὲ ἐνεβλήθη καὶ λαβόντες ἀπῆλθον, προστάσσει τῷ ἐπὶ τῆς οἰκίας ὁ Ἰωσήφ καταδιώξαι τοὺς ἄνδρας. Ὁ δὲ καταδιώξας ἐνεκάλει, ὅτι κακοῖς τὸν
 30 εὐεργέτην ἡμίψαντο. Ταραττομένων δὲ αὐτῶν, καὶ τῷ μὲν ἄλόντι ἐπὶ τῇ κλοπῇ, εἰ εὐρεθεῖη, θάνατον ὀριζόντων, ἑαυτοῖς δὲ δουλείαν, εὐρίσκειται παρὰ τῷ Βενιαμὴν.

Τότε εἰσελθὼν ὁ Ἰούδας, καὶ μακρὸν ἀποτείνας λόγον περὶ τε τοῦ πατρὸς καὶ περὶ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τοῦ Βενιαμὴν, ὃς
 35 ἦν ἐλόμενος ἀντὶ τοῦ μειρακίου δουλεύειν αὐτός, εἰς τοσοῦτον ἐνέβαλεν οἶκτον τὸν Ἰωσήφ, ὡς ἐλεγχθῆναι τὴν σκηνὴν

Ἰωσήφ. Καί ὁ ἕνας κρεμάσθηκε, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀποκαταστάθηκε στό προηγούμενο ἀξίωμά του. Εἶδε ὁ Φαραώ τά ὄνειρα γιά τίς ἀγελάδες καί τά στάχυα, μέ τά ὁποῖα φανερωνόταν ἡ εὐφορία καί ἡ πείνα πού θά τή διαδεχόταν. Βγήκε ὁ Ἰωσήφ ἀπό τή φυλακή, γιά νά τά ἐξηγήσει, γιατί τό φανέρωσε ὁ ἀρχικεραστής. Ἐξήγησε καί ἔδωσε γνώμη πού θά καταπράυνε τήν πείνα. Γίνεται ὁ δεύτερος στήν ἐξουσία μετά τό Φαραώ, καί ἀφοῦ συγκέντρωσε πολύ σιτάρι στά ἑπτὰ χρόνια τῆς εὐφορίας, ὅταν ἔπεσε ἡ πείνα, τό πουλοῦσε σ' αὐτούς πού ἤθελαν. Ἦρθαν καί οἱ ἀδελφοί του γιά ν' ἀγοράσουν. Ὅταν ὁμως δέν εἶδε μαζί τους τό Βενιαμίν, ἐπειδή φοβήθηκε μήπως τόν ἐξαφάνισαν καί αὐτόν, τούς κατηγορεῖ σάν κατασκόπους τῆς χώρας, καί γιά ν' ἀπαλλαγῶν ἀπό τήν κατηγορία δέν ὑπάρχει ἄλλη λύση, ἐκτός ἐάν μπορέσουν νά τοῦ δεῖξουν τό νεότερο ἀδελφό τους τόν Βενιαμίν, ἀφοῦ τόν κατεβάσουν στήν Αἴγυπτο.

Ἀφοῦ πῆρε ἀπ' αὐτούς τό Συμεών καί τόν φυλάκισε, τούς ὑπόλοιπους ἔστειλε πίσω δίνοντας καί τό σιτάρι καί τά χρήματά τους. Μόλις ὁμως εἶδαν τά χρήματα, ὅταν ἀδειάζαν τούς σάκκους, τάράχθηκαν μέ τό παράδοξο γεγονός καί ζητοῦσαν νά πάρουν τό Βενιαμίν ἀπό τόν πατέρα τους, ἀφοῦ τοῦ γνωστοποίησαν ὅλα τά γεγονότα. Ὁ Ἰακώβ ὁμως κρατοῦσε κοντά του τό παιδί. Ὅταν ἐπικράτησε ἡ πείνα καί ὁ Ἰούδας μέ ἐπιμονή ἤθελε νά πάρει τό Βενιαμίν, ἀφοῦ ὑποσχέθηκε νά τόν φέρει πίσω ὑγίη καί σῶο, ἔδωσε ὁ Ἰακώβ καί τά χρήματα διπλά, προτρέποντας νά φέρουν στόν Ἰωσήφ καί ἄλλα δώρα. Μόλις ἦρθαν στόν Ἰωσήφ, τούς δέχθηκε μέ χαρά, τούς ἔκανε ἐρωτήσεις γιά τόν πατέρα καί τούς φιλοξένησε μέ λαμπρότητα. Καί ὅταν ἐπρόκειτο νά ἐπιστρέψουν, διατάζει νά βάλουν μέσα στό σάκκο τοῦ Βενιαμίν τό ἀργυρό ποτήρι του, χωρίς νά γνωρίζουν ἐκεῖνοι. Μόλις τό ἔβαλαν καί παίρνοντας τό σιτάρι ἔφυγαν, διατάζει τόν ἀρχηγό τοῦ οἴκου του ὁ Ἰωσήφ νά καταδιώξει τούς ἄνδρες. Αὐτός, ἀφοῦ τούς καταδιώξε, τούς κατηγοροῦσε ὅτι ἀνταπέδωσαν κακά στόν εὐεργέτη τους. Ἐνῶ αὐτοί τάράχθηκαν καί ὄρισαν νά θανατωθεῖ ἐκεῖνος πού θά συλληφθεῖ γιά τήν κλοπή, ἐάν βρεθεῖ, καί οἱ ἄλλοι νά γίνουν δοῦλοι, βρίσκεται τό ποτήρι στό σάκκο τοῦ Βενιαμίν.

Τότε ἀφοῦ ἦρθε στό σπίτι τοῦ Ἰωσήφ ὁ Ἰούδας καί εἶπε πολλά λόγια καί γιά τόν πατέρα τους καί γιά τόν Ἰωσήφ καί τό Βενιαμίν, πού προτιμοῦσε νά γίνει δοῦλος αὐτός ἀντί γιά τό μικρό ἀδελφό του, προκάλεσε τόση λύπη στόν Ἰωσήφ, ὥστε φανερώθηκε ὅλη ἡ

ἀπασαν. Πάντας γὰρ ἐκβαλὼν, ἵνα αὐτῷ μετ' ἐξουσίας
 5 δακρύειν ἐξῆ, γνωρίζει τε αὐτὸν τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ἀποστέλλει
 ἐπὶ τὸν πατέρα μετὰ δώρων καὶ ἀμαξῶν ἦν δὲ καὶ τῷ Φαραῶ
 τοῦτο συνενδοκοῦν. Ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ Ἰακώβ τὰ κατὰ τὸν
 10 Ἰωσήφ, περιχαρῆς τε ἦν, καὶ τοῦ Θεοῦ κελεύσαντος κατέβη
 εἰς Αἴγυπτον. Ὁρῶ τὸν Ἰωσήφ ὁ πατήρ, ἀπηγγέλη ταῦτα τῷ
 Φαραῶ, καὶ κατῴκησεν ἐν Ῥαμεσσῆ. Ὡς δὲ ἀνάλωτο τὸ
 ἀργύριον τῆς γῆς, κτήνη διδόντες οἱ ἄνθρωποι, ἐλάμβανον
 15 σίτον· ἐπειδὴ δὲ καὶ ταῦτα ἐπέλιπε, καὶ ὁ λιμός οὐκ ἐπαύετο,
 20 ἑαυτοὺς ἔδωκαν μετὰ τῆς γῆς· καὶ γενόμενοι τῷ Φαραῶ
 δούλοι, ἔσπειρον, καὶ τὸ πέμπτον μέρος ἐδίδοσαν αὐτῷ, τὰ
 τέσσαρα αὐτοὶ καρπούμενοι.

Μέλλων δὲ τελευτῆν ὁ Ἰακώβ, ὄρκον ἀπαιτεῖ τὸν Ἰωσήφ,
 ὥστε μὴ θάψαι αὐτὸν ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλ' ἐν τῷ τάφῳ τῶν
 15 πατέρων αὐτοῦ. Καὶ τοὺς υἱοὺς Ἰωσήφ, τὸν Ἐφραΐμ καὶ τὸν
 Μανασσῆ, οὐκ εἰς ἐγγόνων, ἀλλ' εἰς υἱῶν καταλέγει τάξιν. Καὶ
 ἠμβλυώπει Ἰακώβ· ὡς δὲ κατεφίλησεν αὐτούς, καὶ ἔδει
 εὐλογεῖν, ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Ἰακώβ ἔστησε τὸν Ἐφραΐμ ὁ
 Ἰωσήφ, τὸν δὲ Μανασσῆ ἐκ δεξιῶν. Ὁ δὲ Ἰακώβ τὴν δεξιὰν
 20 χεῖρα ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν ἐξ ἀριστερῶν ἐστῶτα τὸν νεώτερον, τὴν
 δὲ ἀριστερὰν ἐπὶ τὸν ἐκ δεξιῶν, καὶ εὐλόγησε, τοῦ δὲ Ἰωσήφ
 οἰομένου κατὰ ἀγνοίαν τοῦτο ποιεῖν τὸν πατέρα, καὶ διορθου-
 μένου, οὐκ ἠγέσχετο ὁ Ἰακώβ· εἰδὼς γὰρ ἔφη τοῦτο ποιεῖν,
 οὐκ ἀγνοῶν. Τότε δίδωσι τῷ Ἰωσήφ ὁ Ἰακώβ τὴν Σίκιμαν
 25 ἐξαίρετον, ἦν ὁ Συμεὼν καὶ Λευιέϊλον. Καὶ εὐλογεῖ τοὺς υἱοὺς
 αὐτοῦ. Ἐνταῦθα περὶ τοῦ Χριστοῦ προφητεῖει. “Οὐκ ἐκλείπει
 ἀρχων”, φησὶν, “ἐξ Ἰουδα, οὐδὲ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν
 αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται”.

Ὡς δὲ ἀπέθανεν ὁ Ἰακώβ, ἐπένθησεν αὐτὸν ὁ Ἰωσήφ, καὶ
 30 ἀναγαγὼν ἔθαψεν ἐν τῷ σπηλαίῳ Ἀβραάμ. Εἶπον οὖν οἱ
 ἀδελφοὶ αὐτοῦ· “Μήποτε μνησικακήση, καὶ ἀνταποδώσει ἡμῖν
 κακά, ἃ ἐνεδειξάμεθα αὐτῷ”. Καὶ παρεκάλουν αὐτὸν λέ-
 γοντες· “Ἴδου ἡμεῖς οἰκέται σου”. Καὶ ἐκλαυσεν ὁ Ἰωσήφ,
 καὶ εἶπεν αὐτοῖς· “Μὴ φοβεῖσθε· τοῦ γὰρ Θεοῦ εἰμι ἐγώ. Ὑμεῖς
 35 ἐβουλεύσασθε πονηρὰ, ὁ δὲ Θεὸς ἀνταπέδωκέ μοι ἀγαθὰ.

σκηνοθεσία. Γιατί, αφού ἔβγαλε ὄλους ἔξω, γιά νά μπορέσει νά κλάψει ἐλεύθερα, φανερώνεται στους ἀδελφούς του καί τούς στέλνει στόν πατέρα τους μέ δῶρα καί ἄμαξες. Σ' αὐτό ἔδωσε καί ὁ Φαραώ τή συναίνεσή του. Μόλις ἄκουσε ὁ Ἰακώβ τά σχετικά μέ τόν Ἰωσήφ, ἦταν γεμάτος χαρά, καί ὅταν τόν διέταξε ὁ Θεός, κατέβηκε στήν Αἴγυπτο. Βλέπει τόν Ἰωσήφ ὁ πατέρας, ἐγιναν γνωστά αὐτά στό Φαραώ, καί κατοίκησε στή Ραμεσσή. "Οταν τελείωσαν τά χρήματα τῆς χώρας, οἱ ἄνθρωποι ἔδιναν ζῶα καί ἐπαιρναν σιτάρι. Ἐπειδή ὁμως τελείωσαν καί τά ζῶα, ἀλλά ἡ πείνα δέ σταματοῦσε, παρέδωσαν τόν ἑαυτό τους μαζί μέ τά χωράφια τους. Καί αφού ἐγιναν δοῦλοι στόν Φαραώ, ἔσπειραν καί ἔδιναν τό ἓνα πέμπτο τοῦ σιταριοῦ σ' αὐτόν καί ἐπαιρναν αὐτοί τά τέσσερα πέμπτα.

Ἐνῶ ἐπρόκειτο νά πεθάνει ὁ Ἰακώβ, ὀρκίζει τόν Ἰωσήφ, γιά νά μὴν τόν θάψει στήν Αἴγυπτο, ἀλλά στόν τάφο τῶν πατέρων του. Καί τά παιδιά τοῦ Ἰωσήφ, τόν Ἐφραΐμ καί τό Μανασσή, δέν τά συγκαταλέγει ἀνάμεσα στά ἐγγόνια του, ἀλλά ἀνάμεσα στά παιδιά του. Καί δέν ἔβλεπε καθαρὰ ὁ Ἰακώβ. Μόλις ὁμως τὰ φίλησε καί ἐπρόκειτο νά τά εὐλογήσει, τοποθέτησε ὁ Ἰωσήφ στά ἀριστερά τοῦ Ἰακώβ τόν Ἐφραΐμ καί στά δεξιά του τό Μανασσή. Ὁ Ἰακώβ ἔβαλε τό δεξί του χέρι ἐπάνω στό κεφάλι τοῦ νεότερου πού στεκόταν στά ἀριστερά του καί τό ἀριστερό του σ' αὐτόν πού στεκόταν δεξιά, καί τούς εὐλόγησε, ἐνῶ ὁ Ἰωσήφ, πού νόμιζε πῶς ἀπό ἄγνοια ἔκανε αὐτό ὁ πατέρας του τόν διόρθωνε, δέ τό δέχθηκε ὁμως ὁ Ἰακώβ, γιατί εἶπε ὅτι κάνει αὐτό ἐπειδή τό γνωρίζει καί ὄχι ἀπό ἄγνοια. Τότε ὁ Ἰακώβ δίνει στόν Ἰωσήφ τήν ἐκλεκτή πόλη Συχέμ, πού κυρίευσαν ὁ Συμεών καί ὁ Λευὶ. Καί εὐλογεῖ τά παιδιά του. Ἐδῶ προφητεύει γιά τό Χριστό. «Δέ θά λείψει ἄρχοντας ἀπό τή φυλὴ τοῦ Ἰούδα», λέγει, «οὔτε ἀρχηγός ἀπό τούς ἀπογόνους του, μέχρι νά ἔρθει ἐκεῖνος πού ἔχει τήν ἐξουσία»¹⁴.

"Οταν πέθανε ὁ Ἰακώβ, τόν πένθησε ὁ Ἰωσήφ καί ἀνέβηκε καί τόν ἔθαψε στό σπήλαιο τοῦ Ἀβραάμ. Εἶπαν λοιπόν οἱ ἀδελφοί του: «Μήπως κάποτε μνησικακήσει ὁ Ἰωσήφ καί μᾶς ἀνταποδώσει τά κακά, πού κάναμε σ' αὐτόν»¹⁵, καί τόν παρακαλοῦσαν λέγοντας: «Νά, ἐμεῖς εἴμαστε δοῦλοι σου»¹⁶. Ἐκλαψε ὁ Ἰωσήφ καί τούς εἶπε: «Μή φοβᾶστε, γιατί ἐγώ εἶμαι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Ἐσεῖς σκεφθήκατε κακά ἐναντίον μου, ὁ Θεός ὁμως μου ἀνταπέδωσε ἀγαθὰ. Ἐγώ θά

14. Γεν. 49, 10.

15. Γεν. 50, 15.

16. Γεν. 50, 18.

Ἐγὼ διαδρέψω ὑμᾶς καὶ τοὺς οἴκους ὑμῶν". Ἐξησεν οὖν Ἰωσήφ ἔτη ἑκατόν, καὶ εἶδεν Ἐφραΐμ παιδιά ἕως τρίτης γενεᾶς. Λέγει οὖν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ· "Ἐπισκοπῆ ἐπισκέψεται ὑμᾶς ὁ Θεός, καὶ εἰσάξει ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἣν ὤμοσε τοῖς πατράσιν ἡμῶν δοῦναι αὐτοῖς. Καὶ συνανοίσετε τὰ ὀσᾶ μου μεθ' ὑμῶν". Καὶ τελευτήσας ἑτῶν ἑκατόν, ἐτάφη ἐν τῇ σορῶ ἐν Αἰγύπτῳ.

2. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ

Ἀναστάς βασιλεὺς ἐν Αἰγύπτῳ, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ, ἐκάκου τοὺς Ἰσραηλίτας τῷ πληθῶ καὶ τῇ πλινθείᾳ. Ἐκέλευσε δὲ καὶ ταῖς μαίαις ἀναιρεῖν τὰ ἄρθρενα τῶν Ἰσραηλιτῶν ὡς δὲ οὐκ εἶξαν, τῷ λαῷ τὸ τόλμημα ἐπέτρεψε. Τότε τίκτεται Μωϋσῆς ἐκ τῆς φυλῆς Λευὶ, καὶ ἐξέθηκαν αὐτὸν οἱ γονεῖς ἐν θήβῃ. Κατελθοῦσα δὲ ἡ θυγάτηρ Φαραῶ, καὶ ἀνελομένη τὸ παιδίον, ἔδωκε τρέφεσθαι. Μέγας οὖν γενόμενος Μωϋσῆς, ἐξῆλλθε πρὸς υἱοὺς Ἰσραὴλ. Κατανοήσας δὲ τὸν πόνον, ὄρᾳ Αἰγύπτιον τύπτοντά τινα Ἑβραῖον. Περιθλεψάμενος δὲ ὧδε καὶ ὧδε, οὐχ ὄρᾳ οὐδένα· πατάξας δὲ τὸν Αἰγύπτιον, ἐκρυσπεν αὐτὸν ἐν τῇ ἄμμῳ. Ἐξελθὼν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ, ὄρᾳ δύο Ἑβραίους διαπληκτιζομένους καὶ λέγει τῷ ἐνί· "Διὰ τί τύπτεις τὸν πλησίον;". Ὁ δὲ εἶπε· "Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με θέλεις ὡς χθὲς Αἰγύπτιον;" Ἐφοβήθη οὖν Μωϋσῆς· ἤκουσε δὲ Φαραῶ τὸ ῥῆμα, καὶ ἐζήτηε ἀνελεῖν Μωϋσῆν. Φοβηθεὶς δὲ Μωϋσῆς, ἀνεχώρησεν εἰς Μαδιάμ· ἐβοήθησε ταῖς θηγατρᾶσιν Ἰοθὼρ πρὸς τὸ ποτίσαι. Αἱ δὲ ἀνήγγειλαν τῷ πατρὶ τὸ γεγονός καὶ εἰσήγαγον πρὸς αὐτὸν τὸν Μωϋσῆν. Καὶ δίδωσιν αὐτῷ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ γυναῖκα· καὶ ἔτεκε τῷ Μωϋσῆ τὸν Γερσεμ καὶ τὸν Ἐλιέζερ.

Ποιμαίνοντι δὲ αὐτῷ λαλεῖ ὁ Θεός· ὅτε ἦλθεν, εἶδε τὸ ἐπὶ τῆς βάτου θαῦμα, ὅτε ἐκαίετο, καὶ οὐ κατεκαίετο. Καὶ ἀποστέλλει αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον λέγων· "Εἶπέ, Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν".

διαθρέψω καὶ σᾶς καὶ τίς οἰκογένειές σας»¹⁷. Ἐξῆσε λοιπόν ὁ Ἰωσήφ ἑκατό χρόνια, καὶ εἶδε παιδιά τοῦ Ἐφραΐμ μέχρι τρίτη γενεά. Τότε λοιπόν λέγει στοὺς ἀδελφούς του· «Θά σᾶς ἐπισκεφθεῖ σάν προστάτης ὁ Θεός καὶ θά σᾶς ὀδηγήσει στή γῆ τῆς ἐπαγγελίας, πού μέ ὄρκο ὑποσχέθηκε νά δώσει στοὺς πατέρες μας. Καί θά φέρετε μαζί σας τὰ κόκκαλά μου»¹⁸. Καί ἀφοῦ πέθανε σέ ἡλικία ἑκατό χρόνων, τόν ἔθαψαν στήν Αἴγυπτο καί τόν τοποθέτησαν στή λάρνακα.

2. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ

Ὄταν πῆρε τὴν ἐξουσία ἄλλος βασιλιάς στήν Αἴγυπτο, ὁ ὁποῖος δὲ γνώριζε τόν Ἰωσήφ, βασάνιζε τοὺς Ἰσραηλίτες στή λάσπη καὶ τὴν κατασκευὴ πλίνθων. Διέταξε ἀκόμη καὶ τίς μαῖες νά σκοτώνουν τὰ ἀρσενικά παιδιά τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἐπειδὴ ὁμως δέν ὑπάκουσαν, ἔδωσε στό λαό τό δικαίωμα νά κάνει αὐτό. Τότε γεννιέται ὁ Μωυσῆς ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Λευί, καὶ τόν τοποθέτησαν οἱ γονεῖς του μέσα σ' ἓνα καλάθι. Ὄταν κατέβηκε στό ποτάμι ἢ κόρη τοῦ Φαραῶ, ἔβγαλε τό παιδί καὶ τό ἔδωσε νά τρέφεται. Ἀφοῦ λοιπόν ἔγινε μεγάλος ὁ Μωυσῆς, βγῆκε νά συναντήσῃ τοὺς Ἰσραηλίτες. Ἐνῶ κατανοοῦσε τὴν ταλαιπωρία τους, βλέπει ἓναν Αἰγύπτιο νά χτυπᾷ κάποιον Ἑβραῖο. Ἀφοῦ εἶδε γύρω του ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, δὲ βλέπει κανένα καί, ἀφοῦ σκότωσε τόν Αἰγύπτιο, τόν ἔκρυψε στήν ἄμμο. Ὄταν βγῆκε πάλι τὴν ἄλλη ἡμέρα, βλέπει δύο Ἑβραῖοὺς νά μαλώνουν, καὶ λέγει στὸν ἓνα· «Γιατί χτυπᾷς τόν πλησίον σου;» Ἐκεῖνος τοῦ εἶπε· «Ποιός σέ ὄρισε ἄρχοντα καὶ δικαστὴ σέ μᾶς; μήπως θέλεις νά μέ σκοτώσεις ὅπως σκότωσες χθές τόν Αἰγύπτιο;»¹. Φοβήθηκε στή συνέχεια ὁ Μωυσῆς. Ἐμαθε τό γεγονός αὐτό ὁ Φαραῶ καὶ ζητοῦσε νά θανατώσῃ τό Μωυσῆ. Ἐπειδὴ φοβήθηκε ὁ Μωυσῆς ἔφυγε καὶ ἦρθε στή Μαδιάμ. Βοήθησε τίς θυγατέρες τοῦ Ἰοθὼρ γιὰ νά ποτίσουν τὰ ζῶα τους. Αὐτὲς πληροφόρησαν τό γεγονός στὸν πατέρα τους καὶ ἔφεραν τό Μωυσῆ σ' αὐτόν. Καί τοῦ δίνει γυναῖκα τὴ θυγατέρα του, πού γέννησε στό Μωυσῆ τόν Γερσέμ καὶ τόν Ἐλιέζερ.

Καθὼς ὁ Μωυσῆς ἔβοσκε τὰ ζῶα, τοῦ μιλάει ὁ Θεός. Ὄταν πλησίασε, εἶδε τό θαῦμα στή βᾶτο, πού φλεγόταν, ἀλλὰ δέν καιγόταν. Καί τόν στέλνει στήν Αἴγυπτο λέγοντας· «Πές, Ἐγὼ εἶμαι αὐτός πού

Κελεύεται δὲ συναγαγεῖν τὴν γερουσίαν, καὶ οὕτως εἰσελθεῖν πρὸς Φαραῶ, καὶ παραγγεῖλαι τῷ λαῷ, ἥνικα ἀποτρέχουσι χρήσασθαι σκευὴ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ παρὰ τῶν γειτόνων. Καὶ δίδωσιν αὐτῷ σημεῖα τοῖα πρὸς τὸ πιστευθῆναι, τὴν ῥάβδον, ἣ
 5 γέγονεν ὄφιν, τὴν ἀλλοιώσιν τῆς χειρὸς αὐτοῦ· γέγονε γὰρ ὡς χιών, καὶ πάλιν ἀποκατεστάθη εἰς οἰκείαν χροιάν, τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ. “Ἐκχεῖς γὰρ ἀπ’ αὐτοῦ”, φησὶν, “ἐπὶ τὴν ξηράν, καὶ ἔσται αἷμα”. Ὁ δὲ Μωϋσῆς παρητεῖτο· τότε ὀργισθεὶς ὁ Θεός, συνέζευξεν αὐτῷ τὸν Ἄαρών. Ἀπήγγειλε Μωϋσῆς τῷ
 10 πενθερῷ αὐτοῦ τῷ Ἰοθόρ, ὅτι μέλλει εἰς Αἴγυπτον ἀπιέναι. Καὶ τελευτήσαντος τοῦ βασιλέως τοῦ ζητοῦντος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, φησὶν αὐτῷ ὁ Θεός, ὅτι “Ἐἴσελθε εἰς Αἴγυπτον”.

Ὁ δὲ τὰ παιδιά καὶ τὴν γυναῖκα λαθὼν, οὕτως εἰσῆει. Διὸ καὶ ἄγγελος φαίνεται φοβῶν αὐτόν. Οὐ γὰρ διὰ τὴν περιτομὴν
 15 (εἰ γὰρ τῆς περιτομῆς ἔνεκεν, ἐχρῆν μὴ πρότερον ἀναστῆναι τὸν ἄγγελον, ἕως οὐ καὶ τὸν ἕτερον περιέτεμεν ἢ μῆτηρ), ἀλλ’ ὑπὲρ τοῦ μὴ τὴν γυναῖκα λαβεῖν εἰς Αἴγυπτον. Οὐ γὰρ οἰκῆσαι ἐκεῖ ἐπέμπετο, ἀλλ’ ἐξαγαγεῖν τὸν Ἰσραήλ· ὅπερ καὶ αὐτὸς συνιδὼν, ἀφήσιν τὴν γυναῖκα. Καὶ πόθεν δῆλον ὅτι ἀφήκεν;
 20 Ἀπελθόντι αὐτῷ ἐξ Αἰγύπτου ἀπαντᾶ μετὰ τῆς γυναικὸς ὁ πενθερὸς Ἰοθόρ. Ἔρχεται Ἄαρών πρὸς Μωϋσῆν, καὶ ἀμφότεροι συνήγαγον τὴν γερουσίαν Ἰσραήλ, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτοῖς τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ ἐχάρησαν. Ὡς δὲ καὶ πρὸς τὸν Φαραῶ εἰσῆλθον, καὶ ἐκέλευον ἐξαποστέλλειν τὸν λαόν, οὐ μόνον οὐκ εἶξεν ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ πλέον ἐκάκωσε τοὺς Ἰσραηλίτας, κελεύσας μὴ δίδοσθαι αὐτοῖς ἄχυρον, ἀλλ’ αὐτοὺς ἀφ’ ἑαυτῶν πορίζειν. Ὡς δὲ ἐμαστίχθησαν οἱ γραμματεῖς διὰ τὸ μὴ πληροῦσθαι τὸ ἔργον, ἐνέτυχον τῷ Φαραῶ, καὶ οὐδὲν ὤνησαν. Κατεβῶν λοιπὸν τοῦ Μωϋσέως· καὶ πάλιν
 30 ἀποστέλλεται πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας, εὐαγγελιζόμενος αὐτῶν τὴν ἐξοδον. Οἱ δὲ οὐκ ἤκουσαν Μωϋσέως ἀπὸ τῆς ὀλιγοψυχίας αὐτῶν.

Ἐνταῦθα γενεαλογεῖται Μωϋσῆς, καὶ φησὶν αὐτῷ ὁ Θεός· “Δέδωκά σε θεὸν τῷ Φαραῶ”· καὶ ἀποστέλλει αὐτόν πρὸς
 35 Φαραῶ, κελεύσας ἐπιδειξάιν σημεῖον, εἰ αἰτήσειεν ὁ βασιλεὺς, τὸ τῆς ῥάβδου τῆς εἰς ὄφιν στραφείσης. Ὡς δὲ ἐγένετο ἡ

2. Ἐξ. 3, 14.

3. Ἐξ. 4, 9.

4. Ἐξ. 4, 19.

5. Ἐξ. 7, 1.

ὑπάρχει»². Διατάζεται νά συγκεντρώσει τούς γεροντότερους Ἰσραηλίτες, καί ἔτσι νά ἐρθεῖ στό Φαραώ, καί νά παραγγεῖλει στό λαό, ὅταν φύγουν νά χρησιμοποιοῦσιν ἀργυρά καί χρυσά σκεύη ἀπό τούς γείτονες. Καί δίνει σ' αὐτόν ὁ Θεός ἀποδειξεις ἱκανές γιά νά τόν πιστέψουν, τό ραβδί, πού ἔγινε φίδι, τήν ἀλλοίωση τοῦ χεριοῦ του, γιατί ἔγινε σάν τό χιόνι καί ἀποκαταστάθηκε πάλι στό φυσικό του χρῶμα, τό νερό τοῦ ποταμοῦ. «Γιατί θά τό χύσεις στήν ξηρά», λέγει, «καί θά γίνεῖ αὐτό αἷμα»³. Ὁ Μωυσῆς ὅμως παρακαλοῦσε νά μὴν ἀναλάβει τήν ἀποστολή αὐτή. Τότε ὀργίσθηκε ὁ Θεός καί ἔνωσε μαζί του τόν Ἀαρών. Ἀνακοίνωσε ὁ Μωυσῆς στόν πεθερό του Ἰοθόρ, ὅτι πρόκειται νά φύγει στήν Αἴγυπτο. Καί ὅταν πέθανε ὁ βασιλιάς πού ζητοῦσε νά θανατώσει τό Μωυσῆ, λέγει σ' αὐτόν ὁ Θεός, «Πήγαινε στήν Αἴγυπτο»⁴.

Παίρνοντας μαζί του αὐτός τά παιδιά καί τή γυναίκα του, βάδιζε γιά τήν Αἴγυπτο. Γι' αὐτό καί παρουσιάζεται ἄγγελος γιά νά τόν φοβῆσει. Ὅχι βέβαια γιά τήν περιτομή (γιατί ἂν ἦταν αἰτία ἡ περιτομή, ἔπρεπε νά μὴν ἀναχωρήσει ὁ ἄγγελος προτοῦ νά κάνει περιτομή καί στό ἄλλο παιδί της ἡ μητέρα), ἀλλά γιά νά μὴν πάρει τή γυναίκα του στήν Αἴγυπτο. Γιατί δέ στελνόταν ἐκεῖ γιά νά κατοικήσει, ἀλλά γιά νά ἐλευθερώσει τούς Ἰσραηλίτες, πράγμα πού καί αὐτός ἀφοῦ κατάλαβε, ἀφήνει τή γυναίκα του. Καί ἀπό ποῦ φαίνεται ὅτι τήν ἄφησε; Ὅταν ἐπέστρεψε αὐτός ἀπό τήν Αἴγυπτο, τόν συναντᾷ ὁ πεθερός του Ἰοθόρ μαζί μέ τή γυναίκα του. Ἐρχεται ὁ Ἀαρών στό Μωυσῆ, καί οἱ δύο συγκέντρωσαν τούς γεροντότερους Ἰσραηλίτες καί ἀνακοίνωσαν σ' αὐτούς τά λόγια τοῦ Θεοῦ· καί αὐτοὶ χάρηκαν. Ὅταν ἦρθαν στό Φαραώ καί τόν παρακαλοῦσαν ν' ἀφήσει ἐλεύθερο τό λαό, ὄχι μόνο δέν ὑπάκουσε ὁ βασιλιάς, ἀλλά καί βασάνισε περισσότερο τούς Ἰσραηλίτες, διατάζοντας νά μὴν τούς δίνουν ἄχυρο, ἀλλά μόνοι τούς αὐτοὶ νά τό προμηθεύονται. Μαστιγώθηκαν οἱ γραμματεῖς ἐπειδή δέν τελείωναν τό ἔργο, συνάντησαν τό Φαραώ καί δέν ἐπέτυχαν τίποτε. Φώναζαν στή συνέχεια ἐναντίον τοῦ Μωυσῆ. Πάλι στέλνεται στους Ἰσραηλίτες εὐαγγελίζοντας τήν ἐξοδό τους. Αὐτοὶ ὅμως δέν ὑπάκουσαν στόν Μωυσῆ ἕξ αἰτίας τῆς ἀπογοήτευσής τους.

Ἐδῶ ἀναφέρεται ἡ γενεαλογία τοῦ Μωυσῆ καί ὁ Θεός λέγει σ' αὐτόν· «Σέ καθιστῶ Θεός στό Φαραώ»⁵. Καί τόν στέλνει στό Φαραώ, διατάζοντας νά δεῖξει θαῦμα, ἐάν τό ζητήσει ὁ βασιλιάς, τό θαῦμα μέ τό ραβδί πού μεταβλήθηκε σέ φίδι. Ὅταν ὅμως τό ραβδί ἔγινε φίδι,

ῥάβδος ὄφεις, καὶ οὐκ εἶξε, τρέπεται τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ εἰς
 αἶμα, πληροῦται ἡ γῆ βατράχων· εἶτα σκνίπες ἐπήλθον, εἶτα ἡ
 κυνόμυια, εἶτα ὁ θάνατος τῶν κτηνῶν, εἶτα αἱ φλυκτίδες, εἶτα
 ἡγάλαζα καὶ τὸ πῦρ, εἶτα ἡ ἀκρίς, καὶ τὸ σκότος τὸ ψηλαφητόν.
 5 Ὡς δὲ ἡμελλεν ὁ τῶν πρωτοτόκων ἐπάγεσθαι θάνατος,
 κελεύονται θῦσαι πρόβατον ἄρσεν, ἄμωμον, καὶ χρῖσαι τὰς
 φλιάς τῷ αἵματι· οὐ γὰρ ἀπολεισθαι τοὺς ὄντας ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐν
 ἧ ἂν τὸ αἶμα ἦν τοῦ ἀμνοῦ. Τότε καὶ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν τῶν
 10 ἀζύμων αὐτοῖς νομοθετεῖ· κἂν εισέλθωσιν εἰς τὴν γῆν τῆς
 ἐπαγγελίας, φυλάττειν κελεύει τὴν λατρείαν. “Κἂν ἐρωτήσω-
 σιν ὑμᾶς υἱοὶ ὑμῶν”, φησί, “ἔρεῖτε· Θυσία τὸ πάσχα τοῦτο
 Κυρίῳ”. Ὡς δὲ κατὰ τὸ μέσον τῆς νυκτὸς ἀπώλετο τὰ
 πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων, ἀπήλασαν τοὺς Ἰσραηλίτας τῆς
 Αἰγύπτου. Οἱ δὲ ἐξῆλθον, λαβόντες τὰ σκεύη τὰ ἀργυρᾶ καὶ
 15 χρυσᾶ, καὶ πολὺν λαὸν μετ’ αὐτῶν ἐπίμικτον, καὶ πρόβατα,
 καὶ θόας καὶ κτήνη. Ἡ δὲ κατοίκησις τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἦν
 κατῳκησαν αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν
 γῇ Χαναάν, ἔτη τετρακόσια τριάκοντα.

“Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Ἀνάδες καὶ ἀγίασόν μοι πᾶν
 20 πρωτότοκον ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους”, ὅτι ἀπέκτεινε τὰ
 πρωτότοκα Αἰγυπτίων. Οὐκ ἤγαγε δὲ αὐτοὺς διὰ Φυλιστιεῖμ,
 ἵνα μὴ μετανοήσωσιν ἰδόντες πόλεμον, καὶ ἀποστρέψωσιν εἰς
 Αἶγυπτον, ἀλλὰ διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς. Πέμπτη δὲ γενεᾷ ἀνέβησαν
 υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου· καὶ ἔλαβε Μωϋσῆς τὰ ὀστᾶ Ἰωσήφ.
 25 Ὡδῆγει δὲ ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραὴλ στόλῳ πυρὸς τὴν νύκτα, καὶ
 στόλῳ νεφέλης τὴν ἡμέραν. Ὡς δὲ κατεδίωξεν ὁ Φαραὼ
 μεταμεληθεὶς, ἐπάταξε τὴν θάλασσαν Μωϋσῆς τῇ ῥάβδῳ, καὶ
 διηρέθη· παρελθόντων δὲ τῶν Ἰσραηλιτῶν, συνῆλθε κατὰ τῶν
 Αἰγυπτίων, καὶ κατεπόντισεν αὐτοὺς. Καὶ ἦσε Μωϋσῆς τὴν
 30 ῥοδὴν, ἦσε δὲ καὶ Μαριάμ μετὰ τῶν γυναικῶν. Ἦλθον εἰς
 Μαρόρᾶς, ἐνθα πικρὸν ἦν τὸ ὕδωρ, καὶ ἐγλύκανεν αὐτὸ
 Μωϋσῆς διὰ τοῦ ξύλου. Ἦλθον ἐνθα δώδεκα πηγαὶ καὶ
 φοῖνικες οἱ ἑβδομήκοντα· ὁ δὲ τόπος Ἐλεῖμ ἐλέγετο. Ἦλθον
 35 ἐγόγγυσαν οἱ Ἰσραηλίται ἐν τῇ ἐρήμῳ, κρέα ζητοῦντες.

Τότε ἔβρεξεν αὐτοῖς μάννα. Εἶτα ἠνεγκε τὴν ὀρυτογομή-

καί δέν ὑπάκουσε, μετατρέπεται τό νερό τοῦ ποταμοῦ σέ αἷμα, γερμίζει ἡ γῆ βατράχια. Ἐπειτα ἔπесαν οἱ σκνίπες, ἔπειτα ἡ σκυλόμουγα, ἔπειτα ὁ θάνατος τῶν ζῶων, ἔπειτα οἱ φουσκάλες, ἔπειτα τό χαλάζι καί ἡ φωτιά, ἔπειτα οἱ ἀκρίδες καί τό πυκνό σκοτάδι. Ὄταν ἐπρόκειτο νά συμβεῖ ὁ θάνατος σέ ὄλα τά πρωτότοκα, διατάζονται νά θυσιάσουν ἓνα ἀρσενικό πρόβατο, χωρίς ἐλάττωμα, καί νά βάψουν τό ἐπάνω μέρος στίς πόρτες μέ τό αἷμα του. Γιατί δέ θά θανατώνονταν ἐκεῖνοι πού βρίσκονταν μέσα στό σπίτι, στό ὁποῖο θά ἦταν τό αἷμα τοῦ ἀρνιοῦ. Τότε τούς νομοθετεῖ τά ἄζυμα τῶν ἐπτά ἡμερῶν καί, ὅταν μποῦν στή γῆ τῆς ἐπαγγελίας, τούς διατάζει νά διατηροῦν τή λατρεία. «Καί ὅταν σᾶς ἐρωτήσουν τά παιδιά σας», λέγει, «θά τοὺς ἀπαντήσετε· τό πάσχα αὐτό εἶναι θυσία στόν Κύριο»⁶. Ὄταν κατά τά μεσάνυχτα θανατώθηκαν τά πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων, ἔδιωξαν τοὺς Ἰσραηλίτες ἀπό τήν Αἴγυπτο. Αὐτοί ἔφυγαν παίρνοντας μαζί τους τά ἀργυρά καί χρυσά σκευή, καί πολύ ἀνάμικτο λαό, καί πρόβατα, βόδια καί ζῶα. Ἡ παραμονή τῶν Ἰσραηλιτῶν, πού ἔμειναν αὐτοί καί οἱ πατέρες τους στήν Αἴγυπτο, καί στή Χαναάν, ἦταν τετρακόσια τριάντα χρόνια.

«Καί εἶπε ὁ Θεός· Νά προσφέρεις καί ν' ἀφιερῶσεις σέ μένα κάθε πρωτότοκο ἀπό ἄνθρωπο μέχρι ζῶο»⁷, ἐπειδή θανάτωσε τά πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων. Δέν ὀδήγησε αὐτούς μέσα ἀπό τοὺς Φιλισταίους, γιά νά μή μετανοήσουν, ἂν συναντήσουν πόλεμο, καί ἐπιστρέψουν στήν Αἴγυπτο, ἀλλά μέσα ἀπό τήν Ἐρυθρά θάλασσα. Κατά τήν πέμπτη γενεά οἱ Ἰσραηλίτες ἀνέβηκαν ἀπό τήν Αἴγυπτο. Ὁ Μωυσῆς πήρε μαζί του τά κόκκαλα τοῦ Ἰωσήφ. Καί ὁ Θεός ὀδηγοῦσε τοὺς Ἰσραηλίτες στέλνοντας φωτιά τῆ νύχτα καί σύννεφο τήν ἡμέρα. Ὄταν μετανόησε ὁ Φαρώ καί τοὺς κυνήγησε, ὁ Μωυσῆς κτύπησε μέ τό ραβδί του τή θάλασσα, καί χωρίστηκε στά δύο αὐτή. Ἀφοῦ πέρασαν οἱ Ἰσραηλίτες, ἐνώθηκε ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων καί τοὺς βύθισε ὄλους. Καί ἔψαλε ὁ Μωυσῆς τόν ὕμνο, ἔψαλε καί ἡ Μαριάμ⁸ μαζί μέ τίς γυναῖκες. Ἦρθαν στή Μερρά, ὅπου τό νερό ἦταν πικρό καί τό γλύκανε ὁ Μωυσῆς μέ τό ξύλο. Ἦρθαν ἐκεῖ πού ὑπῆρχαν οἱ δώδεκα πηγές καί οἱ ἐβδομήντα φοῖνικες. Ὁ τόπος αὐτός λεγόταν Ἐλεῖμ. Ἦρθαν ἀπό ἐκεῖ στήν ἔρημο πού βρίσκεται ἀνάμεσα στήν Ἐλεῖμ καί τό Σινά. Τότε γόγγυζαν οἱ Ἰσραηλίτες ζητώντας κρέας.

Τότε ὁ Θεός ἔβρεξε σ' αὐτούς τό μάννα. Ἐπειτα τοὺς πρόσφερε

8. Ἡ Μαριάμ ἦταν ἀδελφή τοῦ Ἀαρῶν.

τραν. Ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ μάννα, ὃ τὸ πολὺ οὐκ ἐπλεόνασε, καὶ ὃ τὸ ὀλίγον οὐκ ἠλαττόνησε, παρήγγειλε μὴ ὑπολείπεσθαι εἰς τὴν αὖριον. Οἱ δὲ παρήκουσαν, καὶ γέγονε τὸ καταλειφθὲν σκωλήκων πλήρες. Εἶπε· Μὴ ἐξέλθητε συλλέξαι τῷ σαββάτῳ· οἱ
 5 δὲ καὶ ἐν τούτῳ παρήκουσαν, καὶ ἐξελθόντες οὐχ εὗρον. Κελεύει Μωϋσῆς ἐν στάμνῳ χρυσῇ ἀποθέσθαι ἀπὸ τοῦ μάννα εἰς τὰς μετὰ ταῦτα γενεάς. Τὸ δὲ μάννα ἔφαγον τεσσαράκοντα ἔτη. Τότε ἐγόγγυζον διὰ τὸ δίψος. Καὶ ἐπάταξε Μωϋσῆς τὴν πέτραν, καὶ ἐξῆλθεν τὸ ὕδωρ. Ἔρχεται Ἀμαλήκ πολεμῶσαι τὸν Ἰσραήλ· καὶ ἐτρέψατο αὐτὸν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ· καὶ ἕως ἦσαν αἱ χεῖρες Μωϋσῆ μετέωροι, ἴσχυσεν ὁ Ἰσραήλ, ὅτε δὲ καθῆκεν αὐτάς, ἠττώντο. Τοῦτο δὲ τύπος ἦν τοῦ σταυροῦ. Εἰστήκεισαν γὰρ Ἀαρὼν καὶ Ὡρ, στηρίζοντες τὰς χεῖρας Μωϋσῆ. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· “Κατάγραφον τοῦτο
 15 εἰς μνημόσυνον ἐν βιβλίῳ”. Ἀπαντᾷ Ἰοθὼρ ὁ πενθερὸς Μωϋσῆ μετὰ τῆς γυναικὸς (γαμβρὸν δὲ αὐτὸν καλεῖ καταχρηστικῶς ἢ Γραφή) τῷ τε Μωϋσῆ καὶ τῷ λαῷ.

Διηγείται τὰ θαυμάσια Μωϋσῆς τῷ πενθερῷ· ὁ δὲ ἐθαύμασεν. Ὡς δὲ εἶδε πάντα τὸν λαὸν παρεστηκότα Μωϋσῆ, τὸν
 20 δὲ οὐκ ἄρκοῦντα πᾶσι κρίνειν, φησὶν αὐτῷ ὁ πενθερὸς· Ἐπίλεξαι ἄνδρας δυνατούς, θεοσεβεῖς, δικαίους, μισοῦντας ὑπερηφανίαν, καὶ κατάστησον αὐτούς χιλιάρχους, ἑκατοντάρχους, πεντηκοντάρχους, δεκάρχους. Ἐποίησε Μωϋσῆς οὕτως, καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος. Καὶ προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεὸς
 25 εἰπεῖν τῷ λαῷ, ὅτι ἔσονται τοῦ Θεοῦ βασιλείον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, εἰάν ὑπακούσωσι. Οἱ δὲ εἶπον· “Ἄπαντα, ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα”. Τότε προστάσσει τῷ λαῷ ἀγνισθῆναι ἕως τρίτης ἡμέρας, πλῦναι τὰ ἰμάτια αὐτῶν. Ἐνταῦθα εἴρηται καὶ τὸ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ ἐν τῇ πρὸς
 30 Ἑβραίους· “Κἂν δίγη τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται”. Τότε ἑκαπνίζετο τὸ ὄρος, φωναὶ σαλπύγγων ἤχουν. Τότε τὰς ἐντολάς τοῦ νόμου λαμβάνει Μωϋσῆς, τὴν Δεκάλογον, καὶ τὰ λοιπὰ δικαιώματα. Τὸ δὲ, “Θεοὺς οὐ κακολογήσεις”, οὐ περὶ εἰδώλων εἴρηται, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀρχόντων· ἐπάγει γάρ,
 35 “Ἀρχοντι τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς”.

Ἐπαγγέλλεται, εἰ ὑπακούσειαν, πολλὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ·

9. Ἐξ. 17, 14.

10. Ἐξ. 18, 21.

11. Ἐξ. 19, 8.

12. Ἐβρ. 12, 20.

13. Ἐξ. 22, 28.

τά ὄρτύκια. Ἐδῶ στήν περίπτωση τοῦ μάννα, πού τό πολύ δέν ἔγινε περισσότερο καί τό λίγο δέν ἔγινε λιγότερο, παράγγειλε ὁ Μωυσῆς νά μήν ἀφήσει κανεῖς τό ὑπόλοιπο γιά τήν ἐπόμενη ἡμέρα. Αὐτοί ὁμως δέν τόν ἄκουσαν, καί αὐτό πού ἀφηναν γέμισε σκουλήκια. Εἶπε: Νά μή βγεῖτε νά μαζέψετε κατά τό Σάββατο. Οἱ Ἰσραηλίτες ὁμως καί σ' αὐτό δέν τόν ἄκουσαν, καί, ὅταν βγῆκαν, δέ βρῆκαν. Διατάζει ὁ Μωυσῆς νά βάλουν ἀπό τό μάννα μέσα σέ χρυσή στάμνα, γιά νά διατηρηθεῖ στίς ἐπόμενες γενεές· ἔφαγαν τό μάννα σαράντα χρόνια. Τότε γόγγυζαν γιά τή δίψα. Κτύπησε ὁ Μωυσῆς τήν πέτρα καί βγήκε τό νερό. Ἔρχονται οἱ Ἀμαληκίτες γιά νά πολεμήσουν τοὺς Ἰσραηλίτες. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ τοὺς ἔτρεψε σέ φυγή. Καί ὅσο τά χέρια τοῦ Μωυσῆ ἦταν ὑψωμένα, νικοῦσαν οἱ Ἰσραηλίτες, ὅταν ὁμως τά κατέβαζε, νικούνταν. Αὐτό ἦταν τύπος τοῦ σταυροῦ. Γιατί στέκονταν ὁ Ἀαρὼν καί ὁ Ὡρ καί στηρίζαν τά χέρια τοῦ Μωυσῆ. Εἶπε ὁ Κύριος πρὸς τό Μωυσῆ: «Γράψε τό γεγονός αὐτό σέ βιβλίο γιά νά μένει πάντοτε σέ ἀνάμνηση»⁹. Συναντᾶ τό Μωυσῆ καί τό λαό ὁ πεθερός τοῦ Μωυσῆ Ἰοθὼρ μαζί μέ τή γυναῖκα του (ἡ Γραφή τόν ὀνομάζει καταχρηστικά γαμβρό).

Ὁ Μωυσῆς ἀναφέρει τά θαυμαστά ἔργα στὸν πεθερό του. Αὐτὸς θαύμασε. Ὅταν εἶδε ὁ Ἰοθὼρ ὅτι ὁλος ὁ λαὸς στεκόταν γύρω ἀπὸ τό Μωυσῆ, πού δέν ἦταν ἀρκετὸς νά δικάσει ὅλους, λέγει σ' αὐτόν ὁ πεθερός του: «Διάλεξε ἄνδρες δυνατοὺς, θεοσεβεῖς, δίκαιους, πού μισοῦν τὴν ὑπερηφάνεια, καί διόρισε αὐτοὺς ἀρχηγούς ἄλλους σέ χίλιους ἀνθρώπους, ἄλλους σ' ἑκατόν, ἄλλους σέ πενήντα καί ἄλλους σέ δέκα»¹⁰. Ἐκανε ὁ Μωυσῆς ἔτσι καί ἀνέβηκε στό βουνό. Καί τὸν πρόσταξε ὁ Θεὸς νά πεῖ στό λαό, ὅτι θά εἶναι βασιλεῖο ἱερέων τοῦ Θεοῦ, ἔθνος ἅγιο, ἐάν ὑπακούσουν στίς ἐντολές του. Αὐτοὶ εἶπαν: «Ὅλα ὅσα εἶπε ὁ Θεὸς θά κάνουμε καί θά ὑπακούσουμε»¹¹. Τότε διατάζει νά καθαρισθοῦν τρεῖς ἡμέρες καί νά πλύνουν τά ροῦχα τους. Ἐδῶ λέγεται καί αὐτό πού ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος στήν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή του: «Καί ἂν ἀκόμη κανεῖς ἀγγίσει τό βουνό, θά λιθοβοληθεῖ»¹². Τότε κάπνιζε τό βουνό, ἀντηχοῦσαν οἱ φωνές τῶν σαλπίγγων. Τότε ὁ Μωυσῆς παίρνει τίς ἐντολές τοῦ νόμου, τό Δεκάλογο, καί τίς ὑπόλοιπες ἐντολές. Τό «Νά μήν κακολογεῖς τοὺς θεοὺς»¹³, δέν ἔχει εἰπωθεῖ γιά τά εἰδωλα, ἀλλὰ γιά τοὺς ἄρχοντες, γιατί προσθέτει: «Στόν ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου νά μή μιλήσεις ἄσχημα».

Ὁ Θεὸς ὑπόσχεται σ' αὐτοὺς, ἐάν ὑπακούσουν, πολλὰ ἀγαθὰ· νά

κρατήσῃ τῶν ἐθνῶν, τῆς γῆς κληρονομίαν, τὸ ὕδωρ αὐτῶν
 εὐλογῆσῃ καὶ τὸν ἄρτον, πάσης μαλακίας αὐτοὺς ἀπαλλά-
 ξῃ, μὴ ἔσσεσθαι στείραν ἐν αὐτοῖς, μηδὲ ἄγονον, μηδὲ
 5 θάλασσης ἕως τῆς Φυλιστιείμ, ἀπὸ τῆς ἐρήμου ἕως τοῦ
 Εὐφράτου. Τότε θύει Μωϋσῆς, καὶ τὸ ἡμισυ τοῦ αἵματος
 προσέχεε πρὸς τὸ θυσιαστήριον· καὶ λαθὼν τὸ αἷμα κατεσκέ-
 δασε τοῦ λαοῦ. Μέννηται τούτων ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς
 Ἑβραίους λέγων, ὅτι “Οὐδὲ ἡ πρώτη διαθήκη χωρὶς αἵματος
 10 ἐγκεκαίνισται”. Κελεύεται Μωϋσῆς ἀνελθὼν λαβεῖν τὰ πνύξια.
 Καὶ ἦν ἐκεῖ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας.
 Ἦκουσε δὲ τὴν διάταξιν τῆς σκηνῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, καὶ τῆς
 ἱερατικῆς στολῆς, καὶ τῆς χρίσεως τῶν ἱερέων, καὶ τῶν λύτρων.
 Ταῦτα δὲ ἦν τὸ ἡμισυ τοῦ διδράχμου ἕκαστον διδόναι,
 15 τουτέστιν, ὀβολοὺς δέκα. Καὶ περὶ τῆς συνθέσεως τοῦ ἐλαίου
 παραινεῖ καὶ ὑπὲρ τῆς φυλακῆς τοῦ Σαββάτου.

Ἐκκλησιάζουσιν οἱ Ἰσραηλίται κατὰ Ἀαρῶν καὶ εἰδωλο-
 λατροῦσι. Τότε φησὶν ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῆ· “Ἐασόν με, καὶ
 ἐξάλειψω αὐτοὺς, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα”. Ὡς δὲ
 20 κατελθὼν ὁ Μωϋσῆς εἶδε τὸν μόσχον καὶ τὸν λαὸν παίζοντας,
 ἔρριψε τὰς πλάκας, καὶ συνέτριπεν, ἐπετίμησε τῷ Ἀαρῶν,
 ἐκέλευσε τοῖς υἱοῖς Λευὶ ἐλθοῦσιν, εἶπε· “Εἴ τις πρὸς Κύριον,
 ἴτω πρὸς με, σφάξῃν ἕκαστον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ τὸν
 πλησίον αὐτοῦ. Καὶ ἔπεσον τρισχίλιοι ἄνδρες”. Τότε δὲ
 25 ἀνελθὼν Μωϋσῆς λέγει τῷ Θεῷ· “Εἰ μὲν ἀφιεῖς αὐτοῖς τὴν
 ἁμαρτίαν, ἄφες, εἰ δὲ μὴ, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου, ἧς
 ἔγραψας”. Τότε ἐπένηθησεν ὁ λαός, καὶ ἐκελεύσθη περιελεῖν
 τὸν κόσμον αὐτοῦ. Ἐνταῦθα εἶρηται· “Καὶ ἐλάλησε Κύριος
 πρὸς Μωϋσῆν, ὡς εἰ τις λαλήσει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον”.
 30 Ἰησοῦς δὲ ὁ τοῦ Ναυῆ οὐκ ἐξεπορεύετο τῆς σκηνῆς. Τότε
 παρακαλεῖ Μωϋσῆς τὸν Θεόν, ὥστε μὴ καταλιπεῖν τὸν λαόν·
 καὶ λαξεύσας δύο πλάκας, λαμβάνει τὴν Δεκάλογον, ποιήσας
 πάλιν τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας.

Ἐντέλλεται δὲ αὐτῷ πάλιν περὶ τοῦ Πάσχα, περὶ τοῦ
 35 Σαββάτου, περὶ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνῶν, ὑπὲρ
 τοῦ ἀγιάσαι αὐτῷ τὰ πρωτότοκα. Ἐνταῦθα κεῖται, ὅτι μετὰ

14. Ἐβρ. 9, 18.

16. Ἐξ. 32, 26.27.28.

15. Ἐξ. 32, 10.

17. Ἐξ. 32, 31.32.

18. Ἐξ. 33, 11.

νικήσουν λαούς, νά κληρονομήσουν τή χώρα, νά εὐλογῆσει τό νερό καί τό ψωμί τους, ν' ἀπαλλάξει αὐτούς ἀπό κέθε ἀδιαθεσία, νά μὴν ὑπάρχει ἀνάμεσά τους στείρα γυναίκα, οὔτε ἄγονος ἄνδρας, οὔτε πρόωρος θάνατος, νά ὀρίσει τά σύνορά τους ἀπό τήν Ἐρυθρά θάλασσα μέχρι τή θάλασσα τῶν Φιλισταίων, ἀπό τήν ἔρημο μέχρι τόν Εὐφράτη. Τότε θυσιάζει ὁ Μωυσῆς καί τό μισό αἶμα τό ἔχυσε κοντά στό θυσιαστήριο. Παίρνοντας τό αἶμα ράντισε τό λαό. Θυμίζει αὐτά ὁ Παῦλος στήν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή λέγοντας, ὅτι «Οὔτε ἡ πρώτη διαθήκη δέν ἐγκαινιάσθηκε χωρὶς αἶμα»¹⁴. Διατάζεται ὁ Μωυσῆς ν' ἀνεβῆι στό βουνό γιά νά πάρει τίς πλάκες τοῦ νόμου. Καί ἦταν ἐκεῖ σαράντα ἡμέρες καί σαράντα νύχτες. Ἐκούσε γιά τή διάταξη τῆς Σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καί τῶν πραγμάτων πού θά τοποθετοῦσε μέσα σ' αὐτή, γιά τή στολή καί τή χειροτονία τῶν ἱερέων, καί γιά τά λύτρα. Αὐτά ἦταν μισό δίδραχμο πού ἔπρεπε νά δώσει ὁ καθένας, δηλαδή δέκα ὀβολούς. Καί συμβουλεύει γιά τή σύνθεση τοῦ ἁγίου μύρου καί γιά τήν τήρηση τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου.

Συγκεντρώνονται οἱ Ἰσραηλίτες γύρω ἀπό τόν Ἄαρῶν καί προσκυνοῦν τά εἰδῶλα. Τότε ὁ Θεός λέγει στό Μωυσῆ· «Ἄφησέ με νά τοὺς καταστρέψω αὐτούς καί νά σέ κάμω ἐσένα ἔθνος μεγάλο»¹⁵. Ὅταν κατέβηκε ὁ Μωυσῆς καί εἶδε τό μοσχάρι καί τό λαό νά παίζει, πέταξε τίς πλάκες καί τίς κομμάτισε, ἐπέκρινε τόν Ἄαρῶν, διέταξε ὅλους πού ἀνήκαν στή φυλή τοῦ Λευὶ νά πλησιάσουν καί εἶπε· «Ὅποιος εἶναι μέ τόν Κύριο, ἄς ἔρθει κοντά μου καί νά σφάξει καθένας τόν ἀδελφό του καί τό συγγενή του. Καί θανατώθηκαν τρεῖς χιλιάδες ἄνδρες»¹⁶. Τότε ὁ Μωυσῆς, ἀφοῦ ἀνέβηκε στό βουνό, λέγει στό Θεό· «Ἐάν βέβαια τοὺς συγχωρήσεις τήν ἁμαρτία, συγχωρησέ τους. Ἐάν ὅμως δέν τοὺς συγχωρήσεις, ἐξάλειψε καί μένα ἀπό τό βιβλίον, στό ὁποῖο μ' ἔγραψες»¹⁷. Τότε ὁ λαός πένθησε καί διατάχθηκαν νά βγάλουν τά κοσμήματά τους. Ἐδῶ εἶναι εἰπωμένο· «Καί μίλησε ὁ Κύριος πρὸς τό Μωυσῆ, ὅπως μιλάει κανεὶς πρὸς τό φίλον του»¹⁸. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ δέν ἔβγαινε ἀπό τή σκηνή. Τότε παρακαλεῖ ὁ Μωυσῆς τό Θεό νά μὴν ἐγκαταλείψει τό λαό. Ὅταν πελέκησε δύο πλάκες, παίρνει τό Δεκάλογο, ἀφοῦ ἔκανε πάλι σαράντα ἡμέρες καί σαράντα νύχτες.

Πάλι ὁ Θεός ἔδωσε στό Μωυσῆ ἐντολές γιά τό Πάσχα, γιά τό Σάββατο, γιά τό ὅτι θά ἐξοντώσει τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνῶν, γιά τό ὅτι θά προσφέρουν σ' αὐτόν τά πρωτότοκα. Ἐδῶ εἶναι γραμμένο, ὅτι ὁ

καλύμματος ἐλάλει Μωϋσῆς τῷ λαῷ· ὃ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Κορινθίους φησὶν ὁ Παῦλος. Τότε αὐτοῖς παραγγέλλεται περὶ τοῦ Σαββάτου, καὶ περὶ τῆς ὕλης τῆς ὀφειλοῦσης προχωρῆσαι εἰς τὴν τῆς σκηνῆς ἐργασίαν, τουτέστι, περὶ τοῦ χρυσοῦ, τοῦ χαλκοῦ, τῶν τριχῶν, καὶ τῆς λοιπῆς ὕλης. Καὶ οἱ μὲν ἔφερον πολλῇ τῇ προθυμίᾳ, ὡς καὶ περισσεύειν· ἐργάζεται δὲ Βεσελεὴλ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, καὶ Ἐλιὰβ ἐκ τῆς φυλῆς Δάν ἅπαντα τὰ πρὸς τὴν κατασκευὴν, καὶ ἔστη ἡ σκηνή, καὶ ἐκάλυπεν αὐτὴν ἡ νεφέλη. Τὸ δὲ ἀναλωθὲν εἰς τὰ ἔργα χρυσοῦ μὲν τάλαντα κδ' καὶ σίκλοι ψ', ἀργυρίου δὲ τάλαντα ρ', σίκλοι ψοβ', καὶ χαλκοῦ τάλαντα ο', καὶ σίκλοι, βφ'.

3. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΟΥ ΛΕΥΪΤΙΚΟΥ

Λευϊτικὸν καλεῖται τοῦτο τὸ βιβλίον, ἐπειδὴ ἰδικῶς πᾶσαν τῆς τε Λευϊτικῆς λειτουργίας τὴν διατύπωσιν περιέχει, καὶ πῶς Ἰσραὴλ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐκλέγονται ἐκ τῆς φυλῆς Λευὶ, καὶ χρίονται ἱερέας, πᾶσάν τε τὴν διαφορὰν τῶν θυσιῶν· καὶ τὴν ποιότητα πᾶσαν τῆς ἐν τῷ ἱερῷ λατρείας καὶ ἱερατικῆς λειτουργίας. Διηγεῖται καὶ τὸν νόμον ἐκάστης θυσίας, περὶ τοῦ σωτηρίου καὶ τοῦ ἔκουσίου καὶ ἀκουσίου πλημμελήματος, καὶ πῶς ἐκάστῳ τῶν προσφερομένων διαιρεῖσθαι καὶ ἀναφέρεισθαι ὀφείλει διηγεῖται. Ἔστι δὲ ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ ἡ χρῆσις τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν ἱερέων, καὶ ἡ διάκρισις καὶ ἡ γνῶσις τῶν σημείων, περὶ λέπρας ἀνθρώπων καὶ ἱματίων καὶ τοίχου οἰκίας, καὶ ὁ νόμος ὁ περὶ καθαρισμοῦ αὐτῶν. Νόμος τε καὶ διαστολὴ περὶ νομικῶν γάμων, καὶ τίνες εἰσὶ παράνομοι. Καὶ πάλιν διαστολὴ καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων κτηνῶν καὶ πετεινῶν καὶ ἰχθύων καὶ ἔρπετῶν, καὶ τίνων μὲν ἐκ τούτων ἀπογεύεσθαι ὀφείλουσιν Ἑβραῖοι, τίνων δὲ ἀπέχεσθαι προσετάχθησαν.

Καὶ τὴν μὲν ἡμέραν τῶν σαλπύγγων τῇ νεομηνίᾳ τῇ ἐβδόμῃ μηνὸς δηλοῖ· τὸ δὲ παράγγελμα τῆς μεγάλης νηστείας, ἴν' ἐν αὐτῷ τῷ ἐβδόμῳ μηνὶ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς ποιῶσι ταύτην, ἦντινα Σάββατα σαββάτων καὶ ἄφεισιν ἁμαρτίας καλεῖ. Περιέχει τὴν

19. Β' Κορ. 3, 13.

20. Σίκλος· ἑβραϊκὴ μονάδα βάρους καὶ νομίσματος.

Μωυσῆς μιλοῦσε στό λαό ἔχοντας στό πρόσωπό του κάλυμμα, πράγμα πού λέει ὁ Παῦλος στή δεύτερη πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή του¹⁹. Τότε τοὺς δίνει ἐντολές γιὰ τὸ Σάββατο καὶ γιὰ τὰ ὑλικά πού χρειάζονταν γιὰ νά προχωρήσουν στήν κατασκευὴ τῆς σκηνῆς, δηλαδή, γιὰ τὸ χρυσό, τὸ χαλκὸ, τίς τρίχες καὶ τὰ ὑπόλοιπα ὑλικά. Καὶ ἄλλοι ἔφεραν μὲ πολλή προθυμία, ὥστε νά περισσεύουν, ἐνῶ ὅλες τίς ἐργασίες γιὰ τὴν κατασκευὴ τῆς ἔκαναν ὁ Βεσελεὴλ ἀπὸ τῆ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ ὁ Ἐλιάβ ἀπὸ τῆ φυλὴ τοῦ Δάν, καὶ στήθηκε ἡ σκηνή, καὶ τὴ σκέπασε τὸ σύννεφο. Ὁ χρυσὸς πού ξοδεύτηκε στὰ ἔργα ἦτα εἴκοσι ἐννέα τάλαντα καὶ ἑπτακόσιοι σίκλοι²⁰, ὁ ἄργυρος ἑκατὸ τάλαντα καὶ ἑπτακόσιοι ἑβδομήντα δύο σίκλοι, καὶ ὁ χαλκὸς ἑβδομήντα τάλαντα καὶ δυὸ χιλιάδες πεντακόσιοι σίκλοι.

3. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΛΕΥΪΤΙΚΟΥ

Τὸ βιβλίον αὐτὸ ὀνομάζεται Λευϊτικὸ, ἐπειδὴ κάνει λόγο εἰδικά καὶ γιὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Λευϊτῶν, καὶ πῶς ὁ Ἄαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ του ἐκλέγονται ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Λευὶ καὶ χριόνται ἱερεῖς, καὶ γιὰ ὅλα τὰ εἶδη τῶν θυσιῶν πού προσφέρεται στό ναὸ καὶ γιὰ ὅλη τὴ φύση τῆς λατρείας καὶ τῆς ἱερατικῆς ὑπηρεσίας. Ἀναφέρει καὶ τὸ νόμον κάθε θυσίας, καὶ γιὰ τὴ σωτηρία καὶ γιὰ τὸ ἐκούσιο καὶ ἀκούσιο ἁμάρτημα, ἀκόμη ἀναφέρει τὸν τρόπο πού κάθε προσφορά πρέπει νά ξεχωρίζεται καὶ νά προσφέρεται. Ὑπάρχει στό βιβλίον αὐτὸ ἡ χρῆσις τοῦ ἀρχιερέα καὶ τῶν ἱερέων, ἡ διάκρισις καὶ ἡ γνώσις τῶν σημείων, γιὰ τὴ λέπρα τῶν ἀνθρώπων, τῶν ρούχων καὶ τῶν τοίχων τοῦ σπιτιοῦ, καὶ ὀνόμος γιὰ τὸν καθαρισμὸ τους. Νόμος καὶ διάκρισις γιὰ τοὺς νόμιμους γάμους, καὶ ποιοὶ εἶναι παράνομοι. Καὶ πάλι διάκρισις καθαρῶν καὶ ἀκάθαρτων ζώων καὶ πτηνῶν καὶ ψαριῶν καὶ ἐρπετῶν, καὶ ποιά ἀπ' αὐτὰ πρέπει νά τρώγουν οἱ Ἑβραῖοι καὶ ἀπὸ ποιά διατάχθηκαν ν' ἀπέχουν.

Καὶ τὴν ἡμέραν τῶν σαλλίγγων¹ τὴν τοποθετεῖ στήν πρώτη τοῦ ἑβδομοῦ μήνα, ἐνῶ τὴν ἐντολήν γιὰ νά κάμουν τὴ μεγάλη νηστεία στή δέκατη ἡμέραν τοῦ ἴδιου ἑβδομοῦ μήνα, πού τὴν ὀνομάζει Σάββατα σαββάτων καὶ συγχώρησις ἀπὸ τίς ἁμαρτίες². Περιέχει τὴν ἑορτὴν τῆς

1. Πρόκειται γιὰ ἀργία πού ἀναγγελλόταν στό λαὸ μὲ σάλπιγγες.

2. Εἶναι ἡ ἑορτὴ τοῦ ἐξίλασμοῦ.

σκηνοπηγίαν τῇ ἰε' τοῦ αὐτοῦ μηνός. Καὶ περὶ ἐορτῶν, καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ὀφειλόντων προσφέρεισθαι. Καὶ περὶ ἀφέσεως τῶν πιπρασκομένων Ἑβραίων, καὶ χρεῶν ἀποκοπῆς, καὶ περὶ ἀναπαύσεως τῆς γῆς κατὰ ζ' ἔτη ὀφειλούσης γίνεσθαι.

5 Ἐξηγεῖται πάλιν τε ὑπόμνησιν νομίμων καὶ προσταγμάτων καὶ μαρτυριῶν. Περιέχει καὶ ἐπαγγελίας μὲν τοῖς φυλάσσουσιν αὐτήν, ἀπειλὰς δὲ τοῖς παραβαίνουσι δεινότητος. Τὴν δὲ διαστολὴν καὶ τὴν αἰτίαν τῶν καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων βρωμάτων οὕτω ποιεῖται. Καὶ τὰ μὲν ἀπὸ κτηνῶν καθαρὰ τὰ

10 τοιαῦτα λέγει, τὰ διχηλοῦντα ὄπλην καὶ ὄνυχισηθρας, ὄνυχίζοντα δύο χηλῶν, καὶ ἀνάγοντα μηρυκισμόν· οἷά ἐστι μόσχος, πρόβατον, αἶξ, ἔλαφος, θυύβαλος, δορκάς, ὄρυξ, πύγαργος, τραγέλαφος, καμηλοπάρδαλις, καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰ δέ τινα ἀπὸ τούτων ἐνέλιπε, ἀκάθαρτόν ἐστιν· οἷά ἐστιν ὁ κάμηλος καὶ ὁ

15 δασύπους καὶ ὁ χοιρόγρυλλος· ταῦτα γὰρ μηρυκάται μὲν, οὐ διχηλεῖ δὲ ὄπλην· καὶ ὁ ὕς· καὶ οὗτος διχηλεῖ μὲν καὶ ὄνυχιζει, οὐ μηρυκάται δέ.

Ἄπὸ δὲ τῶν πετεινῶν, ἃ κελεύει μὴ ἐσθίειν, ταῦτά ἐστιν· τὸν ἀετόν, τὸν γρῦπα, τὸν ἀλιέα, τὸν γῦπα, τὸν ἰκτίνον, τὸν

20 κόρακα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῶν, καὶ ἰέρακα καὶ τὰ ὅμοια αὐτῶν, καὶ τὸν νυκτικόρακα, καὶ καταράκτην, καὶ ἴβιν, καὶ πορφυρίωνα, καὶ πελεκᾶνα, καὶ κύκνον, καὶ ἐρωδιόν, καὶ χαράδριον, καὶ τὰ ὅμοια αὐτοῖς, καὶ ἔποπα καὶ νυκτερίδα. Τῶν δὲ ἐρπετῶν πετεινῶν ἀκάθαρτα ἅπαντα εἶναι λέγει, τὰ πορευόμενα ἐπὶ τεσσάρων, ἔχοντα δὲ ἀνωτέρω τῶν ποδῶν σκέλη, ὥστε

25 ἐν αὐτοῖς πηδᾶν ἀπὸ τῆς γῆς, οἷά ἐστιν ὁ βροῦχος, ὁ πίττακος, ὁ ἀτταγός, καὶ ἡ ἀκρίς, καὶ τὰ ὅμοια αὐτοῖς, καὶ ὁ ὀφιοῦχος. Τὰ δὲ ἐν τοῖς ὕδασι, ἐν τε τῇ θαλάσῃ καὶ τοῖς ποταμοῖς καὶ χειμάρροισι γινόμενα, ταῦτα λέγει εἶναι καθαρὰ, ὅσα ἔχει

30 πτερύγια καὶ λεπίδας, οἷά ἐστι τρίγλα, σκάρος, γλαῦκος, κεστρεύς, καὶ τὰ ὅμοια αὐτοῖς. Τὰ δὲ λειπόμενα ἐν τινι τούτων, ἀκάθαρτα καὶ οὐ βρωτέα, οἷόν ἐστι πτερύγια μὲν γὰρ ἔχει, λεπίδας δὲ οὐ. Τῶν δὲ ἐρπετῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀκάθαρτα ταῦτα λέγει εἶναι, τὴν γαλῆν, τὸν μῦν, τὸν χερσαῖον

35 κροκόδειλον, τὴν μυγαλῆν, καὶ τὸν χαμαιλέοντα, τὸν ἀσκαλαβώτην, τὴν σαῦραν καὶ ἀσπάλακα. Περὶ γὰρ τοῦ ὄψεως καὶ τῶν

Σκηνοπηγίας στις δεκαπέντε του ίδιου μήνα. Καί για τίς εορτές καί τίς προσφορές πού πρέπει νά κάνουν σ' αὐτές. Καί για τήν ἀπελευθέρωση τῶν Ἑβραίων πού εἶχαν πωληθεῖ, καί για τήν ἀπόσβεση τῶν χρεῶν, καί για τήν ξεκούραση τῆς γῆς πού πρέπει νά γίνεται κάθε ἑπτὰ χρόνια. Ὑπενθυμίζει πάλι τίς ὑποχρεώσεις τοῦ νόμου καί τίς ἐντολές καί τίς ἀποδείξεις. Περιέχει καί ὑποσχέσεις για ἐκείνους πού φυλάγουν αὐτά καί φοβερότατες ἀπειλές για ἐκείνους πού τά παραβαίνουν. Τή διάκριση καί τήν αἰτία τῶν καθαρῶν καί ἀκάθαρτων φαγητῶν κάνει ὡς ἐξῆς. Ἀπό τά ζῶα λέγει καθαρά αὐτά πού εἶναι δίχηλα, αὐτά πού ἔχουν σχισμένη στά δύο τήν ὀπλή τους, καί εἶναι μηρυκαστικά, ὅπως εἶναι τό μοσχάρι, τό πρόβατο, ἡ γίδα, τό ἐλάφι, τό βουβάλι, τό ζαρκάδι, ἡ ἀντιλόπη, ὁ πύγαργος³, ὁ τραγέλαφος⁴, ἡκαμηλοπάρδαλη, καί τά παρόμοια. Ἐάν ὁμως παρέλειψε μερικά ἀπ' αὐτά, εἶναι ἀκάθαρτα. Τέτοια εἶναι ἡ καμήλα, ὁ λαγός καί ὁ σκαντζόχοιρος, γιατί αὐτά εἶναι μηρυκαστικά βέβαια, ἀλλά δέν εἶναι δίχηλα, ἀκόμη καί ὁ χοῖρος, πού εἶναι δίχηλο καί ἔχει σχιστά νύχια, ἀλλά δέν εἶναι μηρυκαστικό.

Ἀπό τά πτηνά ἐκεῖνα πού διατάζει νά μὴν τρώγουν εἶναι τά ἐξῆς· ὀαετός, ὁ γρυπάετος, ὁ θαλασσινός αετός, ὁ γύπας, τό γεράκι, ὁ κόρακας καί τά ὅμοια μ' αὐτά, καί τό γεράκι μέ τά ὁμοιά του, καί ὀνυχοκόρακας, ὁ καταρράκτης⁵, ἡ ἴβη⁶, ἡ νερόκοττα, ὁ πελεκάνος, ὁ κύκνος, ὁ ἐρωδιός⁷, ὁ χαραδριός⁸ καί τά ὅμοια μ' αὐτά, καί ὀτσαλαπετεινός καί ἡ νυχτερίδα. Ἀπό τά ἐρπετά-πτηνά λέγει πῶς ὅλα εἶναι ἀκάθαρτα, ὅσα βαδίζουν μέ τά τέσσερα καί ἔχουν τά πίσω πόδια ψηλότερα ἀπό τά μπροστινά, για νά πηδοῦν στό ἔδαφος, ὅπως εἶναι ὀβροῦχος, ὁ πίττακος, ὁ ἀτταγός καί ἡ ἀκρίδα, καί τά ὅμοια μ' αὐτά, καί ὁ ὀφιομάχος⁹. Αὐτά πού ζοῦν στά νερά, καί στή θάλασσα καί τά ποτάμια καί τούς χειμάρρους, αὐτά λέγει πῶς εἶναι καθαρά, ὅσα ἔχουν πτερύγια καί λέπια, ὅπως εἶναι τό μπαρμποῦνι, ὁ σκάρος, ὁ γλαῦκος, ὁ κεστρίνος καί τά ὅμοια μ' αὐτά. Τά ὑπόλοιπα ἀπ' αὐτά εἶναι ἀκάθαρτα καί δέν πρέπει νά τρώγονται, ὅπως εἶναι ἡ σουπιά, γιατί ἔχει βέβαια πτερύγια, ἀλλά δέν ἔχει λέπια. Ἀπό τά ζῶα πού περπατοῦν στό ἔδαφος λέγει πῶς εἶναι ἀκάθαρτα αὐτά, ἡ γάτα, ὀποντικός, ὁ κροκόδειλος τῆς ξηρᾶς, ὁ ἀρουραῖος, ὁ χαμαιλέοντας, ἡπαρδαλή σαύρα, ἡ σαύρα καί ὁ τυφλοπόντικας. Σχετικά μέ τό φίδι

6. Λιμνόβιο πουλί.

7. Ἐλόβιο πουλί, ὁ ψαροφάγος.

8. Πουλί πού ζεῖ στις χαράδρες καί εἶναι πολύ λαίμαργο.

9. Βροῦχος, πίττακος, ἀτταγός, ὀφιομάχος· εἶδη ἀκρίδας.

ὁμοίων αὐτῷ περιττὸν ἐν αὐτῷ μνημονεῦσαι· φανερόν μὲν γάρ ἦν πᾶσι ταῦτα βδελυκτά εἶναι καὶ μισητά. Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ αὐτῶν ἐμνημόνευσεν ἐν τῷ Δευτερονομίῳ.

Ἔτι δὲ περιέχει περὶ τε τῶν θνησιμαίων ὡς ἀπηγορευμένων, καὶ τοῦ αἵματος ὁμοίως, καὶ περὶ γυναικῶν τικτουσῶν. Καὶ εἰ σπερτικὴ ἦ, ἀκάθαρτος ἔσται ἑπτὰ ἡμέρας. Καὶ περὶ τῆς ὀκτομημέρου περιτομῆς τοῦ βρέφους. Καὶ περὶ τῆς ἀφέδρου, καὶ περὶ διαφορᾶς τικτουσῶν ἄρβεν ἢ θήλυ καθαρισμοῦ. Καὶ νόμος περὶ λέπρας καὶ καθαρισμοῦ αὐτῆς, καὶ περὶ γονορροίων καὶ σπερμογονείας. Περὶ τε εὐλαβείας, καὶ περὶ ἀποπομπαίου καὶ περὶ νηστείας· καὶ περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀτάκτους ποιεῖσθαι συζυγίας, καὶ περὶ γάμων νομίμων καὶ ἀθέσμων, καὶ ὅτι οὐ χρὴ χήραν ἢ ἐκβεβλημένην τὸν ἱερέα λαμβάνειν, ἀλλὰ παρθένον καὶ ἐκ πάντων ἀκολήτων. Καὶ περὶ ἐκπορνεύσεως θυγατρὸς ἱερέως. Καὶ περὶ τοῦ ἄμωμον εἶναι τὸν ἱερέα. Καὶ περὶ τῶν προσφερομένων δώρων. Περὶ τε Σαββάτων, καὶ ἑορτῶν, καὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, καὶ τῶν σκηνοπηγιῶν καὶ τῶν σαλπίγγων. Καὶ περὶ τοῦ ἐλαίου, τοῦ φωτός, καὶ τῶν ἄρτων τῆς προθέσεως, καὶ περὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς ἀφέσεως. Εἶτα περὶ δούλων Ἰουδαίων καὶ ἐθνικῶν.

Καὶ περὶ ἀπαγορεύσεως εἰδώλων οὕτω διαλαμβάνων· “Ἐγὼ γὰρ ὁ Θεὸς ὑμῶν· οὐ ποιήσετε ὑμῖν αὐτοῖς χειροποίητα, οὐδὲ γλυπτὰ, οὐ στήλην ἀναστήσετε ὑμῖν, οὐδὲ λίθον σκοπὸν θήσετε ἐν τῇ γῆ ὑμῶν· προσκυνῆσαι αὐτῷ”. Πρὸς τούτοις ἀπειλὰς τῶν παραβαινόντων οὕτως· “Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὁ ἐξαγαγὼν ἐκ γῆς Αἰγύπτου ὑμᾶς, ὄντων ὑμῶν δούλων, καὶ συνέτριψα τὸν δεσμὸν τοῦ ζυγοῦ ὑμῶν, καὶ ἤγαγον ὑμᾶς μετὰ παρόρησίας. Ἐὰν δὲ μὴ ὑπακούσητέ μου, μηδὲ ποιήσητε τὰ προστάγματά μου ταῦτα, ἀλλ’ ἀπειθήσετε αὐτοῖς, καὶ τοῖς κρίμασί μου προσοχθίσῃ ἡ ψυχὴ ὑμῶν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ποιεῖν πάσας τὰς ἐντολάς μου, ὥστε διασκεδάσαι τὴν διαθήκην μου, καὶ ἐγὼ ποιήσω οὕτως ὑμῖν, καὶ ἐπιστήσω ἐφ’ ὑμᾶς τὴν ἀπορίαν, τὴν τε ψώραν, καὶ τὸν ἰκτερον σφακελιζόντα τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν· καὶ σπερεῖτε διακενῆς τὰ σπέρματα ὑμῶν, καὶ ἔδονται ταῦτα οἱ ὑπεναντίοι ὑμῶν”. Καὶ οὕτω περιέχον τὸ βιβλίον ταῦτα μετὰ τῶν λοιπῶν προσταγμάτων καὶ ἐντολῶν τελειοῦται ἐν τούτοις.

καί τά ὁμοιά του ἦταν περιττό νά τ' ἀναφέρει σ' αὐτό, γιατί σ' ὅλους ἦταν φανερό πώς αὐτά εἶναι ἀκάθαρτα καί μισητά. Ἐπίσης ἔκανε λόγο γι' αὐτά καί στό Δευτερονόμιο.

Ἄκομη περιέχει γιά τά πτώματα πού εἶναι ἀπαγορευμένα, ἐπίσης γιά τό αἷμα καί γιά τίς γυναῖκες πού γεννοῦν. Καί ἐάν κάποια γυναίκα μείνει ἐγκυος, θά εἶναι ἀκάθαρτη γιά ἑπτά ἡμέρες. Καί γιά τήν περιτομή τοῦ βρέφους κατά τήν ὄγδοη ἡμέρα. Καί γιά τήν ἔμμηνη ρύση, καί γιά τή διαφορά στόν καθαρισμό τῶν γυναικῶν πού γεννοῦν ἀρσενικό ἢ θηλυκό παιδί. Καί νόμος γιά τή λέπρα καί τόν καθαρισμό της, καί γι' αὐτούς πού παθαίνουν ρεῦση καί τήν ἐκσπερμάτωση. Καί γιά τήν εὐλάβεια, τόν ἀποπομπαιο τράγο καί τή νηστεία. Καί γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά ἐρχονται σέ δεσμό γάμου παραβαίνοντας τήν τάξη, καί γιά τούς νόμιμους καί παράνομους γάμους, καί ὅτι δέν πρέπει ὁ ἱερέας νά παίρνει γυναίκα του χήρα ἢ διαζευγμένη, ἀλλά παρθένο καί ἀπ' ὅλα ἀκηλίδωτη. Καί γιά τή θυγατέρα τοῦ ἱερέα πού γίνεται πόρνη. Καί γιά τό ὅτι πρέπει νά εἶναι χωρίς ἐλαττώματα ὁ ἱερέας. Καί γιά τά προσφερόμενα δῶρα. Γιά τά Σάββατα, τίς ἑορτές, τήν ἑορτή τοῦ Πάσχα, τή σκηνοσηγία καί τίς σάλπιγγες. Καί γιά τό λάδι τῆς λυχνίας, τό φῶς, τούς ἄρτους τῆς πρόθεσης καί γιά τό χρόνο τῆς ἐλευθερίας¹⁰. Ἐπειτα γιά τούς δούλους τούς Ἰουδαίους καί τούς ἐθνικούς.

Καί γιά τήν ἀπαγόρευση τῶν εἰδώλων λέγει τά ἐξῆς: « Ἐγώ εἶμαι ὁ Θεός σας. Δέ θά κάνετε γιά τόν ἑαυτό σας εἰδωλα χειροποίητα, οὔτε γλυπτά ἀγάλματα, οὔτε θά στήσετε εἰδωλολατρική στήλη, οὔτε θά βάλετε στή χώρα σας πέτρινο σημεῖο γιά νά τό προσκυνήσετε»¹¹. Κοντά σ' αὐτά ἀπειλές γιά τούς παραβάτες ἔτσι: « Ἐγώ εἶμαι Κύριος ὁ Θεός σας, πού σᾶς ἐβγαλα ἀπό τήν Αἴγυπτο, ὅταν ἦσατε δούλοι καί ἔσπασα τό ζυγό τῆς δουλείας σας καί σᾶς ὀδήγησα μέ δύναμη. Ἐάν ὅμως δέ μέ ὑπακούσετε καί δέν ἐφαρμόσετε τίς ἐντολές μου αὐτές, ἀλλά τίς παραβείτε καί ἀηδιάσει ἡ ψυχὴ σας στίς ἀποφάσεις μου, ὥστε ἐσεῖς νά μὴν ἐφαρμόσετε ὅλες τίς ἐντολές μου καί νά διαλύσετε τή συμφωνία μου, καί ἐγώ θά σᾶς κάνω τό ἴδιο, καί θά σᾶς στείλω τή φτώχεια, τήν ψώρα καί τόν ἴκτερο πού ἀδυνατίζει τά μάτια σας. Θά σπείρετε στά χαμένα τούς σπόρους σας καί θά τρώγουν αὐτούς οἱ ἐχθροί σας»¹². Καί περιέχοντας αὐτά τό βιβλίον τοῦτο μαζί, μέ τά ὑπόλοιπα προστάγματα καί ἐντολές τελειώνει σ' αὐτά.

10. Πρόκειται γιά τό λεβηλαῖο ἔτος κατά τό ὁποῖο γινόταν ἡ ἀπελευθέρωση τῶν δούλων. Ἐορταζόταν κάθε πενήντα χρόνια.

11. Λευϊτ. 26, 1.

12. Λευϊτ. 26, 13-16.

4. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ

Κελεύεται Μωϋσῆς ἀριθμῆσαι τὸν λαὸν ἀπὸ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω, καὶ ἦσαν ἑξακόσαιοι χιλιάδες καὶ τρισχίλιοι, καὶ ἑξακόσιοι καὶ πενήκοντα χωρὶς τῶν Λευϊτῶν. Γενεαλογοῦνται οἱ Λευῖται, καὶ ἀριθμοῦνται, καὶ ἦσαν εἴκοσι δύο χιλιάδες ἀπὸ 5 μνησίου καὶ ἐπάνω. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πρωτότοκοι Ἰσραὴλ εἰκοσιδύο χιλιάδες ἦσαν καὶ τρεῖς καὶ διακόσιοι καὶ ἑβδομήκοντα, ἀντὶ τῶν περισσῶν ἔλαβε λύτρα Μωϋσῆς, καὶ δίδωσιν Ἰσραὴλ. Τὰ δὲ λύτρα ἦν χίλιοι τριακόσιοι ἑξήκοντα πέντε 10 σίκλοι κατὰ κεφαλὴν. Διατάσσει τίνα λειτουργεῖν δεῖ, τίνες Λευῖται ὀφείλουσιν εἶναι· οὐ γὰρ πάντες τῆς αὐτῆς ἡξίωοντο τιμῆς. Ἄλλοι μὲν τὰ τιμώτερα τῶν σκευῶν τῆς σκηνῆς, οἱ δὲ τὰ ἐλάττω ἐνεχειρίζοντο. Ἐγενήθησαν δὲ οἱ Λευῖται οἱ ἀπὸ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω, οἱ καὶ ἐλειτούργουν, ἕως πενήκονταέτους, ὀκτακισχίλιοι πεντακόσιοι ὀγδοήκοντα τρεῖς. 15

Τότε κελεύει πάντα ἀκάθαρτον ἐξαποστεῖλαι τῆς παρεμβολῆς, καὶ περὶ θυσίας τῆς ὑπὲρ πλημμελείας διαλέγεται, καὶ τὸν τῆς ζηλοτυπίας διατάττει νόμον, ὥστε μὴ συκοφαντεῖσθαι 20 γυναῖκα ἐπὶ μοιχείᾳ, μήτε μοιχευθεῖσαν δύνασθαι λαβεῖν. Περὶ τῆς εὐχῆς τοῦ ἁγιασμοῦ διατάττεται, καὶ πῶς δεῖ τὸν ἱερέα εὐλογεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ. Ὡς δὲ ἔστη ἡ σκηνή, περιήγον οἱ ἄρχοντες δῶρα πολλὰ τε καὶ μεγάλα. Κελεύεται Μωϋσῆς ἀγνίσαι τοὺς Λευῖτας, καὶ ἀκοῦει ὅτι ἀπὸ εἰκοσαέτους δεῖ 30 αὐτοὺς λειτουργεῖν καὶ ἐπάνω, ἀπὸ δὲ πενήκονταέτους ἀφίστασθαι τῆς λειτουργίας. Κελεύει αὐτοῖς ὁ Θεὸς διὰ Μωϋσέως ποιῆσαι τὸ Πάσχα. "Εἰπέ" γάρ, φησί, "καὶ ποιήσωσαν υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ Πάσχα". Ἦν γὰρ πρῶτος μῆν τοῦ δευτέρου ἔτους. Προσῆλθον δὲ οἱ ἀκάθαρτοι Μωϋσεῖ, καὶ ἀνήνεγκε περὶ αὐτῶν τῷ Θεῷ. Καὶ προσέταξεν ὁ Θεὸς τὸν μὴ 30 δυνάμενον ἐν τῷ πρώτῳ μηνὶ θύειν τὸ Πάσχα, ἢ διὰ τὸ ἀκάθαρτον εἶναι, ἢ διὰ τὸ ἐν ὀδῷ μακρᾷ τυγχάνειν, τῷ δευτέρῳ μηνὶ ποιεῖν, τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ. Εἰ δὲ τις καὶ καθαρὸς ὢν, καὶ οὐκ ὢν ἐν μακρᾷ ὀδῷ, μὴ βούλοιο ποιεῖν τὸ Πάσχα ἐν τῷ πρώτῳ μηνί, ὑπὸ ἁμαρτίαν ἔσται. Νόμος, φησὶν, 35 εἰς ἔστω τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ αὐτόχθονι.

1. Ἀριθμ. 9, 2.

2. Ἀριθμ. 9, 14.

4. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ

Διατάζεται ὁ Μωυσῆς νά μετρήσει ὄλους τούς Ἰσραηλίτες ἀπό εἴκοσι χρονῶν καί πάνω, καί ἦταν ἑξακόσιες τρεῖς χιλιάδες ἑξακόσιοι πενήντα χωρίς τούς Λευῖτες. Ἐναφέρεται ἡ γενεαλογία τῶν Λευϊτῶν, γίνεται ἡ ἀπογραφή τους· καί ἦταν εἴκοσι δύο χιλιάδες ἀπό ἡλικία ἐνός μήνα καί πάνω. Ἐπειδή τά πρωτότοκα ἀρσενικά παιδιὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν βρέθηκαν εἴκοσι δύο χιλιάδες διακόσια ἑβδομήντα τρία, γι' αὐτά πού πλεονάζουν πῆρε λύτρα ὁ Μωυσῆς καί τά δίνει στόν Ἄαρων. Τά λύτρα ἦταν χίλιοι τριακόσιοι ἑξήντα πέντε σίκλοι γιά κάθε ἄτομο. Διατάζει ὁ Θεός ποιά πρέπει νά εἶναι τά ἱερατικά καθήκοντα, ποιοί πρέπει νά εἶναι οἱ Λευῖτες, γιατί δέν κρίθηκαν ὄλοι ἄξιοι γιά τήν ἴδια τιμή. "Ἄλλοι ἀνέλαβαν τά πιό πολύτιμα σκευή τῆς Σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καί ἄλλοι τά πιό ἀσήμαντα. "Ὅλοι οἱ Λευῖτες ἀπό εἴκοσι χρονῶν καί πάνω, αὐτοί δηλαδή πού εἶχαν ἱερατικά καθήκοντα, ἦταν ὀκτώ χιλιάδες πεντακόσιοι ὀγδόντα τρεῖς.

Τότε διατάζει ν' ἀπομακρύνουν ἀπό τήν κατασκήνωσή τους κάθε ἀκάθαρτο, καί μιλάει γιά τή θυσία πού γίνεται γιά ἐξιλέωση ἀπό τήν ἁμαρτία, καί διατάζει τό νόμο τῆς ζηλοτυπίας, ὥστε νά μή συκοφαντοῦν γυναίκα γιά μοιχεία, οὔτε νά μποροῦν νά πάρουν γυναίκα μοιχαλίδα. Ὁρίζεται ἡ εὐχή τοῦ ἁγιασμοῦ, καί πῶς πρέπει ὀιερρέας νά εὐλογεῖ τούς Ἰσραηλίτες. Μόλις στήθηκε ἡ Σκηνή, πρόσφεραν οἱ ἀρχηγοί δῶρα πολλά καί μεγάλα. Παίρνει ἐντολή ὁ Μωυσῆς νά κάνει καθαρμό στούς Λευῖτες καί πληροφορεῖται πῶς ἀπό ἡλικία εἴκοσι ἐτῶν καί πάνω πρέπει νά προσφέρουν αὐτοί τήν ἱερατική ὑπηρεσία, ἐνῶ ἀπό τό πεντηκοστό ἔτος ν' ἀποχωροῦν ἀπό τήν ὑπηρεσία αὐτή. Τούς διατάζει ὁ Θεός μέ τό στόμα τοῦ Μωυσῆ νά τελέσουν τό Πάσχα. Γιατί λέγει, «Πές νά τελέσουν οἱ Ἰσραηλίτες τό Πάσχα»!. Ἦταν ὁ πρῶτος μήνας τοῦ δευτέρου χρόνου. Παρουσιάστηκαν οἱ ἀκάθαρτοι στό Μωυσῆ, καί ἀνέφερε γι' αὐτούς στό Θεό. Καί πρόσταξε ὁ Θεός, ἐκεῖνος πού δέν μπορεῖ νά κάμει τό Πάσχα στόν πρῶτο μήνα, ἢ γιατί εἶναι ἀκάθαρτος ἢ βρῖσκεται μακριά, θά κάμει καί αὐτός τό Πάσχα στίς δεκατέσσερις τοῦ δευτέρου μήνα. Ἐάν ὁμως κάποιος, ἐνῶ εἶναι καθαρός καί δέ βρῖσκεται μακριά, δέ θέλει νά ἐορτάσει τό Πάσχα στόν πρῶτο μήνα, θά κάμει παράπτωμα. Ὁ νόμος, λέγει, θά εἶναι ὁ ἴδιος γιά τόν ξένο καί γιά τόν ντόπιον.

Ἦνίκα ἀνέβαινεν ἡ νεφέλη, ἀπήρουν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ οὐ
 ἀν ἔστη, ἐκεῖ παρενέβαλλον. Κελεύεται Μωϋσῆς ποιῆσαι
 σάλπιγγας ἀργυρᾶς, ὥστε δι' αὐτῶν σημαίνειν τῷ λαῷ, ἡνίκα
 ἀπάραι δέοι, ἡνίκα συναγαγεῖν τὸν λαόν ἐν πολέμοις, ἐν
 5 θυσίαις, χρήσασθαι ταῖς σάλπιγξι ταύταις ἐν ἑορταῖς, ἐν
 νεομηνίαις, ἐν ὀλοκαυτώμασιν. Ὡς δὲ ἐξῆραν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ,
 παρεκάλει τὸν Ἰωθάρ Μωϋσῆς υἱὸν Ῥαγουήλ τὸν καὶ Ἰοδόρ,
 ὥστε αὐτῷ καὶ τῆς ὁδοῦ κοινωνῆσαι, καὶ τῶν ἐπαγγελθέντων
 ἀγαθῶν αὐτοῖς· καὶ ἐν τῷ ἐξαίρειν τὴν κιβωτόν, εἶπε Μωϋσῆς·
 10 “Ἐξεγέρθητι, Κύριε, διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου,
 φυγέτωσαν πάντες οἱ μισοῦντές σε”. Καὶ ἐγόγγυζεν ὁ λαός, καὶ
 κατεκᾶν μέρος τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἐκλήθη ὁ τόπος ἐμπτρι-
 σμός. Καὶ ἠῤῥατο Μωϋσῆς, καὶ ἐπαύσατο ἡ τιμωρία. Καὶ
 ἐζήτησάν κρέα, καὶ ἔλεγον· “Ἐμνήσθημεν τοὺς ἰχθύς, οὓς
 15 ἡσθίομεν ἐν Αἰγύπτῳ, τοὺς σικύους, καὶ τοὺς πέποννας, τὰ
 πράσα, τὰ κρόμμυα, τὰ σκόροδα. Νῦν δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν
 κατὰξηρος· οὐδὲν πλὴν εἰς τὸ μάννα οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν”.

Ὡς δὲ ἐβαρύνετο τὴν ἀντιστάσιαν αὐτῶν, καὶ ἐνετύγχανε
 τῷ Θεῷ, προστίθησιν αὐτῷ ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρους, ὥστε
 20 συλλαμβάνεσθαι αὐτῷ ἐν τῇ ἀρχῇ. Τότε τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ
 εἰπόντος· Κώλυσον τὸν υἱὸν Ἑλδὰδ καὶ Μωδὰδ τοῦ προφη-
 τεύειν, φησὶν ὁ Μωϋσῆς· “Ζηλοῖς σύ μοι; Καὶ τίς δὲ ἅπαντα
 τὸν λαόν Κυρίου προφήτας;” Τότε ἀνέβη ὀρτυγομήτρα παρὰ
 Κυρίου, καὶ ἔφαγον. Καὶ τὰ κρέα ἦν ἐν τοῖς ὁδοῦσιν αὐτῶν,
 25 πρὶν ἢ ἐκλιπεῖν. Τοῦτο τὸ ἐν ψαλμῷ εἰρημένον· “Ἐτι τῆς
 θρώσεως οὐσης ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ ὀργῇ τοῦ Θεοῦ ἀνέβη
 ἐπ’ αὐτούς· καὶ ἀπέκτεινεν ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν”. Ἐκλήθη
 δὲ ὁ τόπος οὗτος μνήματα ἐπιθυμίας. Τότε κατελάλησε τῷ
 Μωϋσεὶ Μαρία, λέγουσα· “Μὴ αὐτῷ μόνῳ ἐλάλησεν ὁ Θεός;”
 30 Εἰπὼν δὲ ὁ Θεός, ὅτι αὐτῷ μόνῳ προφητῶν ἐλάλησεν οὕτως,
 ἐπέβαλεν ἐπὶ τὴν Μαριάμ λέπραν, καὶ Μωϋσέως δεηθέντος
 ὑπὲρ αὐτῆς, οὐ πρότερον αὐτὴν ἀφήκε καθαρισθῆναι, ἕως
 ἐποίησεν ἐπὶ τὰς ἡμέρας ἕξω τῆς παρεμβολῆς.

Πέμπει γοῦν τινὰς ἐκ τοῦ λαοῦ κατασκέψασθαι τὴν γῆν
 35 Χαναάν. Καὶ κατασκεψάμενοι, βότρυν ἠνεγκαν ἐκεῖθεν, καὶ
 τὴν γῆν ἑδαύμαζον. Ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν, ὡς μαχίμων

3. Ἀριθμ. 10, 34.

4. Ἀριθμ. 11, 5-6.

5. Ἀριθμ. 11, 29.

“Όταν σηκωνόταν τό σύννεφο, αναχωρούσαν οί Ἰσραηλίτες, καί ἐκεῖ πού θά σταματοῦσε, ἐκεῖ στρατοπέδευαν. Προστάζεται ὁ Μωυσῆς νά κάμει ἀσημένιες σάλπιγγες, γιά νά εἰδοποιεῖ μ’ αὐτές τό λαό, ὅταν πρέπει ν’ ἀναχωρήσουν, ὅταν πρέπει νά συγκεντρώνει τό λαό στούς πολέμους, στίς θυσίες, νά χρησιμοποιοῦν τίς σάλπιγγες αὐτές στίς ἐορτές, στίς νομηνίες, στά ὀλοκαυτώματα. Μόλις ἀναχώρησαν οί Ἰσραηλίτες, παρακαλοῦσε ὁ Μωυσῆς τόν Ἰωβάρ τόν υἱό τοῦ Ραγουήλ, ὁ ὁποῖος λεγόταν καί Ἰοθόρ, γιά νά ἐρθεῖ μαζί τους καί νά συμμετάσχει στά ἀγαθά πού τούς ὑποσχέθηκε ὁ Κύριος. Καί ὅταν ἐπρόκειτο ν’ ἀναχωρήσει ἡ κιβωτός, εἶπε ὁ Μωυσῆς· «Σήκω, Κύριε, καί ἄς σκορπισθοῦν οἱ ἐχθροί σου, ἄς τραποῦν σέ φυγή ὅλοι ἐκεῖνοι πού σέ μισοῦν»³. Ὁ λαός γόγγυζε, καί κήκε ἓνα μέρος ἀπό τό στρατόπεδό τους, καί ὀνομάστηκε ὁ τόπος αὐτός «Ἐμπυρισμός». Προσευχήθηκε ὁ Μωυσῆς καί σταμάτησε ἡ τιμωρία. Ζητοῦσαν κρέας καί ἔλεγαν· «Θυμηθήκαμε τά ψάρια πού τρώγαμε στήν Αἴγυπτο, τά ἀγγοῦρια, τά πεπόνια, τά πράσα, τά κρεμμύδια, τά σκόρδα. Τώρα ἡ ψυχή μας εἶναι κατάξηρη· τίποτε ἄλλο δέ βλέπουμε ἐκτός ἀπό τό μάννα»⁴.

Ἐπειδή ὁ Μωυσῆς κουράστηκε ἀπό τήν ἀντίστασή τους καί προσευχήθηκε στό Θεό, τοῦ προσθέτει ἑβδομήντα ἄνδρες ἀπό τοῦς γεροντότερους, γιά νά τόν βοηθοῦν στήν ἐξουσία. Ὅταν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ τοῦ εἶπε τότε, ἐμπόδισε τόν Ἑλδὰδ καί τό Μωδὰδ νά προφητεύουν, λέγει ὁ Μωυσῆς· «Μέ ζηλεύεις ἐσύ; Εἶθε ὅλοι νά γίνουν προφῆτες τοῦ Κυρίου!»⁵. Τότε ἔστειλε ὁ Κύριος ὀρτύκια, καί ἔφαγαν. Καί τά κρέατα ἦταν ἀκόμη στά δόντια τους, προτοῦ νά σταματήσουν νά τρώγουν. Αὐτό εἶναι γραμμένο στούς ψαλμούς· «Ἐνῶ ἡ τροφή ἦταν ἀκόμη στό στόμα τους, ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ ἔξεπασε ἐναντίον τους καί θανάτωσε πάρα πολλούς ἀπ’ αὐτούς»⁶. Ὀνομάστηκε ὁ τόπος αὐτός «Μνήματα· τῆς ἐπιθυμίας». Τότε ἡ Μαρία κακολόγησε τό Μωυσῆ, λέγοντας· «Μήπως σ’ αὐτόν μόνο μίλησε ὁ Θεός;»⁷. Ἀφοῦ ἀπάντησε ὁ Θεός, ὅτι σ’ αὐτόν μόνο ἀπό τοῦς προφῆτες μίλησε ἔτσι, τιμώρησε τή Μαριάμ μέ λέπρα, καί ὅταν ὁ Μωυσῆς παρακάλεσε γι’ αὐτή, δέν ἄφησε νά καθαρισθεῖ αὐτή προτοῦ νά μείνει ἑπτὰ ἡμέρες ἔξω ἀπό τήν κατασκήνωση.

Στέλνει ὁ Μωυσῆς μερικούς ἀπό τό λαό νά κατασκοπεύσουν τή χώρα τῆς Χαναάν. Καί ἀφοῦ κατασκόπευσαν, ἔφεραν ἀπό ἐκεῖ σταφύλια, καί θαύμαζαν τή χώρα. Γιατί φοβοῦνταν τό λαό τῆς, ἐπειδή

6. Ψαλμ. 77, 30.31.

7. Ἀριθμ. 12, 2.

ὄντων τῶν ἐκεῖ ἀνδρῶν. Χαλὲθ δὲ ὅτου Ἰεφονεὶ, καὶ Ἰησοῦς ὁ
 τοῦ Ναυῆ, καὶ αὐτοὶ ἐκ τῶν κατασκόπων ὄντες, παρεδάρρυνον
 τὸν λαόν. Οἱ δὲ ἤλθον λιθοβολῆσαι αὐτούς· ὁ δὲ Θεὸς
 ὀργισθεὶς εἶπε μὴ ἀνελθεῖν τοὺς γογγύσαντας εἰς τὴν γῆν τῆς
 5 ἐπαγγελίας, εἰ μὴ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ Χαλὲθ υἱὸν Ἰεφονεὶ,
 καὶ Ἰησοῦν. Τεσσαράκοντα δὲ ἔτη, φησὶν, ἔσονται ἐν τῇ
 ἐρήμῳ, ἕως ἂν αὐξηθῇ τὰ παιδία, κατὰ ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν,
 ὧν ἐπεσκέψαντο τὴν γῆν. Τότε οἱ κατάσκοποι πάντες ἀπέθανον,
 10 πλὴν Χαλὲθ καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ ἐπένησεν ὁ λαός.
 Ἀνῆλθον ἐπὶ τὸν Ἀμαλήκ παρὰ τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ, καὶ ἡ
 κιβωτὸς ἀνέμεινεν ἐν τῇ παρεμβολῇ μετὰ Μωϋσέως. Καὶ
 ἐξῆλθεν Ἀμαλήκ, καὶ κατέκοψεν αὐτούς. Ἐντέλλεται περὶ
 ὀλοκαυτωμάτων, περὶ ἀπαρχῶν, περὶ θυσιῶν τῶν ὑπὲρ πλημ-
 μελείας. Ἐάλω τις ξύλα συλλέξας ἐν Σαββάτῳ, καὶ ἐλιθοβολή-
 15 θη. Προστάσσονται κράσπεδα ἐπὶ τὰ περυγία ποιῆσαι.

Τὰ περὶ Κορὲ καὶ Δαδάν καὶ Ἀθηρῶν ἡ ἐπανάστασις
 αὐτῶν, ἡ τιμωρία ἦν ἔδοσαν. Οἱ δὲ λοιποὶ τοῦ λαοῦ, τούτων
 γενομένων, οὐκ ἔσωφρονίσθησαν, ἀλλὰ πάλιν ἐπανέστησαν τῷ
 Μωϋσῇ, καὶ ἀποδνήσκουσι τεσσαρεσκαίδεκα χιλιάδες καὶ
 20 ἑπτακόσιοι. Τότε ἦνθησεν ἡράβδος Ἀαρῶν. Λέγει καὶ δια-
 τάσσεται ὁ λαμβάνειν δεῖ τοὺς Λευῖτας καὶ τὸν ἱερέα τὸν
 μέγαν. Καὶ νομοθετεῖ περὶ τῆς σποδοῦ τῆς δαμάλεως, ἐξ ἧς τὸ
 ὕδωρ τοῦ θανάτου ἐγίνετο. Τὴν δὲ δάμαλιν αὐτὴν ἔδοξέ τισι
 τύπον εἶναι τοῦ πάδου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 25 Ἀπὸ δὲ τῆς σποδοῦ τῆς δαμάλεως ἐκαθαίρετο ὁ ὢν ἐπὶ
 νεκροῦ ἀκάθαρτος. Ἦλθε δὲ ὁ λαὸς εἰς Καδῆς, καὶ ἐκεῖ
 ἀπέθανε Μαρία, καὶ ἐτάφη. Οὐκ ὄντος ὕδατος πάλιν γογγύ-
 ζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι· ὁ δὲ Μωϋσῆς καὶ Ἀαρῶν κελεύονται ἐκ
 τῆς πέτρας ἐξαγαγεῖν ὕδωρ. Ἐπάταξεν αὐτὴν ὁ Μωϋσῆς
 30 λέγων· “Μὴ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐξάξομεν ὕδωρ ὑμῖν;” Καὶ
 ἐξῆλθεν ὕδωρ. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν καὶ Ἀαρῶν·
 “Ὅτι οὐκ ἐπιστεύσατέ μοι ἀγιάσαι με ἐναντίον τῶν υἱῶν
 Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο οὐκ εἰσάξετε ὑμεῖς τὴν συναγωγὴν ταύτην
 εἰς τὴν γῆν, ἣν ἔδωκα αὐτοῖς”.

35 Πρεσβεύεται Μωϋσῆς πρὸς τὸν βασιλέα Ἐδώμ, ἵνα ἀφή
 αὐτούς· ὁ δὲ οὐ συνεχώρησε· καὶ ἐξέκλιναν ἀπ’ αὐτοῦ υἱοὶ

οι ἄνδρες ἐκεῖ ἦταν φιλοπόλεμοι. Ὁ Χαλέβ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰεφονεὶ καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, πού ἦταν καὶ αὐτοὶ ἀνάμεσα στοὺς κατασκόπους, ἔδιναν θάρρος στό λαό. Οἱ Ἰσραηλίτες ὅμως ἤρθαν νά τοὺς λιθοβολήσουν. Ὁ Θεὸς ὀργίσθηκε καὶ εἶπε πῶς δέ θ' ἀνεβοῦν στή γῆ τῆς ἐπαγγελίας αὐτοὶ πού γόγγυσαν, ἐκτός ἀπὸ τὰ τέκνα τους, τὸ Χαλέβ τὸν υἱὸ τοῦ Ἰεφονεὶ καὶ τὸν Ἰησοῦ. Σαράντα χρόνια, λέγει, θὰ εἶναι στὴν ἔρημο, μέχρι πού θὰ μεγαλώσουν τὰ παιδιά, σύμφωνα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἡμερῶν, πού κατασκόπευσαν τὴ χώρα. Τότε ὅλοι οἱ κατάσκοποι πέθαναν, ἐκτός ἀπὸ τὸ Χαλέβ καὶ τὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ πένθησε ὁ λαός. Ἀνέβηκαν στοὺς Ἀμαληκίτες ἀντίθετα πρὸς τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κιβωτὸς περιέμενε στό στρατόπεδὸ τους μαζὶ μὲ τὸ Μωυσῆ. Βγῆκαν οἱ Ἀμαληκίτες καὶ τοὺς κατέκοψαν. Ὁρίζονται τὰ σχετικά μὲ τὰ ὀλοκαυτώματα, τίς ἀπαρχές καὶ τίς θυσίες γιὰ ἐξιλέωση ἀπὸ τίς ἀμαρτίες. Ἔσπασε κάποιος ξύλα πού μάζεψε τὸ Σάββατο, καὶ λιθοβολήθηκε. Προστάζονται νά γράψουν ταινία στίς κάτω ἄκρες τῶν ρούχων τους.

Τὰ σχετικά μὲ τὸν Κορέ, Δαθάν καὶ Ἀβηρών, ἡ ἐπανάστασή τους καὶ ἡ τιμωρία τους. Οἱ ὑπόλοιποι Ἰσραηλίτες, ἀφοῦ ἔγιναν αὐτά, δέ σωφρονίσθηκαν, ἀλλὰ πάλι ἐπαναστάτησαν ἐναντίον τοῦ Μωυσῆ, καὶ πεθαίνουν δεκατέσσερις χιλιάδες ἑπτακόσιοι. Τότε βλάστησε τὸ ραβδί τοῦ Ἀαρών. Λέγει καὶ ὀρίζεται αὐτὸ πού πρέπει νά παίρνουν οἱ Λευῖτες καὶ ὁ ἀρχιερέας. Νομοθετεῖ γιὰ τὴ στάχτη τῆς δαμαλίδας, ἀπὸ τὴν ὁποία γινόταν τὸ νερό γιὰ τὸ ραντισμό. Ἡ δαμαλίδα αὐτὴ φάνηκε σὲ μερικὸς πῶς εἶναι τύπος τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ τὴ στάχτη τῆς δαμαλίδας καθαριζόταν αὐτὸς πού ἦταν ἀκάθαρτος γιὰτί ἔπιασε νεκρό. Ἦρθαν οἱ Ἰσραηλίτες στὴν Καδῆς· ἐκεῖ πέθανε ἡ Μαρία καὶ θάφτηκε. Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε νερό, πάλι οἱ Ἰουδαῖοι γόγγυζαν. Ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Ἀαρών διατάζονται νά βγάλουν ἀπὸ τὴν πέτρα νερό. Τὴ χτύπησε ὁ Μωυσῆς λέγοντας: «Μήπως εἶναι δυνατό νά βγάλουμε νερό γιὰ σᾶς ἀπὸ τὴν πέτρα αὐτή;». Καὶ βγῆκε νερό. Τότε εἶπε ὁ Κύριος στό Μωυσῆ καὶ Ἀαρών: «Ἐπειδὴ δέ με πιστέψατε γιὰ νά με δοξάσετε μπροστὰ στοὺς Ἰσραηλίτες, γι' αὐτὸ δέ θὰ ὀδηγήσετε ἐσεῖς τὸ λαὸ αὐτὸν στή γῆ, πού ἔδωσα σ' αὐτοὺς»⁹.

Στέλνει πρεσβεῖα ὁ Μωυσῆς στό βασιλιά τῆς Ἐδῶμ, γιὰ νά τοὺς ἀφήσει νά περάσουν ἀπὸ τὴ χώρα του. Αὐτὸς ὅμως δὲν τοὺς

Ἰσραὴλ. Ὡς δὲ ἦλθον εἰς ὄρος, κελεύσαντος τοῦ Θεοῦ, λαθὼν Μωϋσῆς τὸν Ἀαρὼν καὶ Ἐλεάζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἀνήγαγεν εἰς τὸ ὄρος· καὶ ἐνέδυσσε τὸν Ἐλεάζαρ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἀαρὼν ἀπέθανε ἐν τῷ ὄρει. Καὶ ἐκλαυσεν
 5 ὁ λαὸς τριάκοντα ἡμέρας. Εἶλον τὸν Χαναναῖον, καὶ ἀνεθεμάτισαν αὐτόν. Ἐλθόντες δὲ ἐπὶ θάλασσαν Ἐρυθράν, ἐκύκλουν τὴν γῆν Ἐδώμ, καὶ ὀλιγοψύχουν, καὶ κατεγόγγυζον Μωϋσῆ· καὶ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς ἐπ' αὐτοὺς ὄφεις θανατοῦν-
 10 τας. Καὶ ἠϋξάτο Μωϋσῆς· καὶ ἐποίησε χαλκοῦν ὄφιν, προσταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ δακνόμενος, ἥνίκα ἀνέβλεψεν εἰς τὸν ὄφιν, ἔζη. Περὶ τούτου τοῦ ὄφews εἰρηται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ·
 “Καθὼς ὑψωσε Μωϋσῆς τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτω δεῖ ὑψωθῆναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου”.

Πρεσβεύεται Μωϋσῆς πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ἀμορφαίων
 15 τὸν Σηὼν. Οὗτος δὲ ὁ Σηὼν πολεμήσας πρότερον τὸν βασιλέα Μωάβ, ἔλαβε τὴν γῆν αὐτοῦ. Ὡς δὲ καὶ τοῖς Ἰσραηλίταις συνέμιξεν εἰς πόλεμον, ἠττήθη κατὰ κράτος, καὶ τὰς πόλεις αὐτοῦ πάσας ἔλαβον οἱ Ἰσραηλίται. Συμβαλόντες δὲ καὶ τῷ
 20 ὄρει βασιλεῖ τῆς Βασάν, τοῖς αὐτοῖς περιέβαλον αὐτὸν κακοῖς, οἷς καὶ τὸν Σηὼν, καὶ τὴν γῆν καὶ τὰς πόλεις αὐτοῦ πάσας ἔλαβον. Πέμπει βασιλεὺς Βαλάκ πρὸς Βαλαάμ τὸν μάντιν, ἵνα ἀράσῃται τὸν λαόν. Ὁ δὲ Θεὸς τὸ μὲν πρῶτον ἐκώλυσε. Ὡς δὲ ἐνέκειτο τῷ μάντει, συνεχώρησεν ἀπελθεῖν μὲν, οὐ μὴν ἀράσασθαι, ἀλλ' ἔτρεψε τὰς κατάρας εἰς εὐλογίας. Οὐκ
 25 ἐπειδὴ ἰσχυρὸν τι αἱ ἀραι τοῦ μάντεως, ἀλλ' ἐπειδὴ ταλαίπωρος ἦν ὁ λαός, ἤμελλεν αὐτοῦ πιστεῦειν ταῖς κατάραις, καὶ κατακρίνεσθαι ἐκεῖ διὰ τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν. Οὗτος προφητεύει περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγων· “Ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰακώβ, καὶ ἀναστήσεται ἄνθρωπος ἐξ Ἰσραὴλ”. Πνεῦμα γὰρ Θεοῦ
 30 ἐγενήθη ἐπὶ τῷ μάντει.

Ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ Βαλαάμ, ἐκπορνεύουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ εἰς τὰς θυγατέρας Μωάβ, καὶ τελοῦνται τῷ Βεελφ. Τότε κελεύει Μωϋσῆς ἕκαστον, ἀποκτεῖναι τὸν ἀδελφον εἰδωλολατρήσαντα. Τότε καὶ Φινεὲς υἱὸς Ἐλεάζαρ ἐξεκέντησε τὸν
 35 Ζαμβρὶν τὸν Ἰσραηλίτην, καὶ τὴν Χασθὶ τὴν Μαδιανίτιν μετ' αὐτοῦ· “Καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην”. Τότε ἀριθμοῦν-

ἐπέτρεψε, καί παρέκαμψαν τή χώρα του οἱ Ἰσραηλίτες. Μόλις ἦρθαν στό ὄρος Ὡρ, μέ ἐντολή τοῦ Θεοῦ, ὁ Μωυσῆς πήρε μαζί του τόν Ἄαρών καί τόν υἱό του Ἐλεάζαρ καί τούς ἀνέβασε στό βουνό· τότε ἔντυσε τόν Ἐλεάζαρ μέ τή στολή του. Καί ὁ Ἄαρών πέθανε πάνω στό βουνό. Ὁ λαός ἔκλαψε τριάντα ἡμέρες. Συνέλαβαν τό Χαναναῖο βασιλιά καί τόν ἀφίερωσαν στό Θεό. Ὅταν ἦρθαν πρὸς τήν Ἐρυθρά θάλασσα, περικύκλωσαν τή χώρα τῆς Ἐδώμ, λιγοψύχησαν καί γόγγυζαν ἐναντίον τοῦ Μωυσῆ. Ὁ Θεός ἔστειλε ἐναντίον τους φίδια θανατηφόρα. Τότε προσευχήθηκε ὁ Μωυσῆς καί κατασκεύασε τό χάλκινο φίδι, γιατί πρόσταξε ὁ Θεός. Καί ἐκεῖνος πού εἶχε δαγκωθεῖ ὅταν ἔβλεπε στό χάλκινο φίδι, ζοῦσε. Γιά τό φίδι αὐτό ἔχει γραφῆ στό Εὐαγγέλιο· «Ὅπως ὑψωσε ὁ Μωυσῆς τό φίδι στήν ἔρημο, ἔτσι πρέπει νά ὑψωθεῖ ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου»¹⁰.

Ὁ Μωυσῆς στέλνει πρέσβεις στό βασιλιά τῶν Ἀμορραίων τό Σηών. Αὐτός ὁ Σηών κάνοντας προηγουμένως πόλεμο ἐναντίον τοῦ βασιλιά τῆς Μωάβ, κυρίεψε ὅλη τή χώρα του. Ὅταν ὁμως πολέμησε μέ τούς Ἰσραηλίτες, νικήθηκε ὀλοσχερῶς, καί ὅλες του τίς πόλεις τίς πήραν οἱ Ἰσραηλίτες. Ὅταν συγκρούστηκαν καί μέ τόν Ὡγ, τό βασιλιά τῆς Βασάν, προξένησαν σ' αὐτόν τά ἴδια κακά, πού προξένησαν καί στό Σηών, καί πήραν τή χώρα καί ὅλες του τίς πόλεις. Στέλνει καί προσκαλεῖ ὁ βασιλιάς Βαλάκ τό μάντη Βαλαοῦμ, γιά νά καταρασθεῖ τό λαό. Ὁ Θεός ἐμπόδισε τό πρῶτο. Καθώς ὁμως ἐπέμενε στό μάντη, ἐπέτρεψε νά ἔρθει, ὄχι βέβαια νά καταρασθεῖ ἀλλά μετέτρεψε τίς κατάρες σέ εὐλογίες. Ὅχι ἐπειδή εἶχαν κάποια δύναμη οἱ κατάρες τοῦ μάντη, ἀλλ' ἐπειδή ὁ λαός ἦταν ταλαίπωρος, ἐπρόκειτο νά πιστέψουν στίς κατάρες του καί νά κατακριθεῖ ἐκεῖ γιά τή δική του ἀδυναμία. Ὁ Βαλαάμ προφητεύει γιά τό Χριστό λέγοντας· «Θά ἀνατεῖλει ἄστρο ἀπό τούς ἀπογόνους τοῦ Ἰακώβ καί θά ἀναδειχθεῖ ἄνθρωπος ἀπό τούς Ἰσραηλίτες»¹¹. Βέβαια τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἦρθε στό μάντη.

Ὅταν ἔφυγε ὁ Βαλαάμ, οἱ Ἰσραηλίτες πέφτουν σέ πορνεία μέ τίς θυγατέρες τῶν Μωαβιτῶν καί παίρνουν μέρος στίς τελετές τοῦ Βεελφεγῶρ. Τότε ὁ Μωυσῆς διατάζει νά σκοτώσει ὁ καθένας τό συγγενή του πού προσκύνησε στά εἰδωλα. Τότε καί ὁ Φινεές, ὁ υἱός τοῦ Ἐλεάζαρ, χτύπησε μέ τή λόγχη του τόν Ἰσραηλίτη Ζαμβρὶν καί μαζί του τή Μαδιανίτισσα Χασβί, «καί ἡ πράξη του αὐτή λογαριάστηκε

ται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ εἰκοσαέτους καὶ ἐπάνω, καὶ εὐρέθησαν ἑξακόσαιοι χιλιάδες, καὶ τρισχίλιοι ἄνδρες καὶ τριάκοντα· οἱ δὲ Λευῖται τρεῖς καὶ εἴκοσι χιλιάδες ἀπὸ μηνιαίου καὶ ἐπάνω. Αὕτη ἡ ἐπίσκεψις ἐν Ἀραβῶδ Μωᾶδ ἐγένετο, πέραν
 5 τοῦ Ἰορδάνου. Καὶ οὐκ ἦν ἐν αὐτοῖς ἄνθρωπος, ἐξ ὧν ἐπεσκέψατο Μωϋσῆς πρότερον ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινᾶ, πλην Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ Χαλὲθ ὁ τοῦ Ἰεφονεῖ. Προσέρχονται τινες θυγατέρες Σαλπαὰδ τῆς φυλῆς Μανασσῆ, ἀξιούσαι, ἐπειδὴ ἅπαις ἀρρένων παίδων ἀπέθανεν ὁ πατὴρ αὐτῶν, εἰς
 10 αὐτὰς ἔλθειν τὴν κληρονομίαν, καὶ τὴν κατάσχεσιν. Προσέταξεν ὁ Θεὸς λαβεῖν αὐτὰς. Κἂν τις ἀποδάνῃ μὴ ἔχων υἴον, ἢ θυγάτηρ κληρονομεῖτω· θυγατρὸς δὲ οὐκ οὕσης, ἀδελφός· ἀδελφοῦ δὲ οὐκ ὄντος, ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς.

Δείκνυσιν ὁ Θεὸς Μωϋσῆ ἀπὸ τοῦ ὄρους τοῦ Ναυῶ τὴν
 15 γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ χειροτονεῖται Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ εἰς τὴν αὐτοῦ τάξιν. Τότε ἐντέλλεται τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ περὶ ὀλοκαυτωμάτων, θυσιῶν τῶν καθ' ἡμέραν, τῶν ἐν σαββάτοις, τῶν ἐν νεομηνίαις, τῶν ἐν τῷ πάσχα, τῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν ἑβδομάδων, τῶν ἐν τῷ ἑθδόμῳ μηνί. Διατάσσει καὶ περὶ εὐχῶν,
 20 τουτέστιν, ὧν ἂν τις τάξῃται. Τότε ἐξοπλίζονται δώδεκα χιλιάδες ἐκ τῶν Ἰσραηλιτῶν κατὰ Μαδιανιτῶν, καὶ Φινεὲς μετ' αὐτῶν, καὶ ἀναιροῦσιν αὐτούς, καὶ πέντε βασιλεῖς Μαδιάμ, καὶ τὸν Βαλαὰμ τὸν μάντιν. Καὶ ἀπῆρξαντο τῷ Θεῷ τῶν σκύλων, καὶ τὰ λοιπὰ διένειμαν ἑαυτοῖς. Προσελθόντες ἡ
 25 φυλὴ Ῥουβὶμ καὶ Γάδ, καὶ τὸ ἡμισυ τῆς φυλῆς Μανασσῆ, ἦτουν παρὰ Μωϋσέως τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώραν. Ὁ δὲ ἔδωκε, πρότερον συνομολογησάντων ἐκείνων συμμαχήσειν τοῖς λοιποῖς Ἰσραηλίταις, καὶ διαθήσεσθαι τὸν Ἰορδάνην μεθ' ὄπλων, ὥστε πολεμῆσαι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν.

30 Ἐνταῦθα διηγείται Μωϋσῆς ἀπὸ Αἰγύπτου ἕως ἤλθον ἀντικρὺ Ἰεριχώ. Ἐντέλλεται αὐτοῖς ὥστε ἐξολοθρεῦσαι πάντα τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν. Λέγει αὐτοῖς καὶ περὶ τῶν ὀρίων τῆς γῆς, πόθεν ἄρχονται, καὶ ποῦ πληροῦνται. Παραγγέλλει δὲ καὶ περὶ τῆς γῆς, ἧς ἔδει τοὺς Λευῖτας λαβεῖν, καὶ περὶ τῶν ἐξ
 35 πόλεων τῶν φυγαδευτηρίων, ὥστε τὸν ἀκουσίως ἀνελόντα ἐκεῖ καταφεύγειν, καὶ ἀπαλλάσεσθαι κινδύνου, μένοντι ἐκεῖ, ἕως

σάν δίκαιη»¹². Ὑστερα γίνεται ἀρίθμηση τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπό ἡλικία εἴκοσι χρονῶν καί πάνω, καί βρέθηκαν πῶς εἶναι ἑξακόσιες τρεῖς χιλιάδες τριάντα οἱ ἄνδρες, ἐνῶ οἱ Λευίτες εἴκοσι τρεῖς χιλιάδες ἀπό ἡλικία ἑνὸς μήνα καί πάνω. Αὐτὴ ἡ καταμέτρηση ἔγινε στὴν Ἀραβῶθ τῆς Μωάβ, ἀπέναντι ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη. Καί δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ἀνάμεσα σ' αὐτούς, πού ἀρίθμησε τὴν προηγούμενη φορὰ ὁ Μωυσῆς στὴν ἔρημο τοῦ Σινᾶ, παρὰ μόνο ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καί ὁ Χαλέβ οὐιὸς τοῦ Ἰεφονεὶ. Ἔρχονται στὸ Μωυσῆ μερικές θυγατέρες τοῦ Σαλπαὰδ ἀπὸ τὴ φυλὴ Μανασσῆ, παρακαλώντας, ἐπειδὴ ὁ πατέρας τους πέθανε χωρὶς ν' ἀποκτήσει ἀρσενικά παιδιά, νά ἔρθει σ' αὐτές ἡκληρονομία καί ἡ ἰδιοκτησία. Πρόσταξε ὁ Θεὸς νά πάρουν αὐτές. Καί ἐάν ἀκόμη πεθάνει ἕνας ἄνθρωπος χωρὶς ν' ἀποκτήσει υἱό, νά τὸν κληρονομεῖ ἡ θυγατέρα του, ἂν ὁμως δὲν ὑπάρχει θυγατέρα, νά τὸν κληρονομεῖ ὁ ἀδελφός του, καί ἂν δὲν ὑπάρχει ἀδελφός, νά τὸν κληρονομεῖ ὁ ἀδελφός τοῦ πατέρα του.

Ὁ Θεὸς δείχνει στὸ Μωυσῆ ἀπὸ τὸ βουνὸ Ναυὼ τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας καί χειροτονεῖται ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ στὴ δική του θέση. Τότε δίνεται ἡ ἐντολὴ στοὺς Ἰσραηλίτες γιὰ τὰ ὀλοκαυτώματα, τίς θυσίες δηλαδή πού θά γίνονται κάθε ἡμέρα, τὸ Σάββατο, τὴν πρώτη κάθε μήνα, τὸ Πάσχα, τὴν ἑορτὴ τῶν ἑβδομάδων¹³, τὸν ἑβδομο μήνα. Διατάζει καί γιὰ τὰ ταξίματα, δηλαδή, γι' αὐτὰ πού θά ἔκανε τάξιμο ἕνας ἄνθρωπος. Τότε ἐξοπλιζόνται δώδεκα χιλιάδες Ἰσραηλίτες ἐναντίον τῶν Μαδιανιτῶν καί ὁ Φινεὲς μαζί μ' αὐτούς, καί τοὺς σκότωσαν ὅλους αὐτούς, μαζί καί τοὺς πέντε βασιλεῖς τῆς Μαδιάμ καί τὸ μάντη Βαλαάμ. Καί πρόσφεραν στὸ Θεὸ τὰ λάφυρα καί τὰ ὑπόλοιπα τὰ μοίρασαν μεταξύ τους. Ἦρθαν ὅλοι ἀπὸ τὴ φυλὴ Ρουβὴμ καί Γάδ, καί οἱ μισοὶ ἀπὸ τὴ φυλὴ Μανασσῆ καί ζητοῦσαν ἀπὸ τὸ Μωυσῆ τὴ χώρα πού ἦταν πέρα ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη. Αὐτὸς τὴν ἔδωσε, ἀφοῦ πρῶτα συμφώνησαν αὐτοὶ νά βοηθήσουν τοὺς ἄλλους Ἰσραηλίτες καί νά περάσουν τὸν Ἰορδάνη μὲ τὰ ὄπλα τους, γιὰ νά πολεμήσουν στὸ πλευρὸ τῶν ἀδελφῶν τους.

Ἐδῶ διηγεῖται ὁ Μωυσῆς τὴν πορεία τους ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο μέχρι πού ἤρθαν ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Ἰερικώ. Διατάζει αὐτούς νά καταστρέψουν ὅλα τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν. Λέγει σ' αὐτούς καί γιὰ τὰ σύνορα τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ἀπὸ ποῦ ἀρχίζουν καί ποῦ τελειώνουν. Παραγγέλλει καί γιὰ τὴ χώρα, πού ἔπρεπε νά πάρουν οἱ Λευίτες καί γιὰ τίς ἑξι πόλεις πού θά εἶναι καταφύγια, γιὰ νά καταφεύγει ἐκεῖ ἐκεῖνος πού σκότωσε ἀκούσια, καί νά ξεγλυτώνει τὸν κίνδυνο, ὅταν μένει σ' αὐτές,

ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας. Ἐὰν δὲ ἀλῶ ἔξω τῶν ὄρων τῆς
 πόλεως, καὶ φονεύσῃ αὐτὸν ὁ συγγενὴς τοῦ πεφονευμένου, οὐ
 δώσει δίκην. Καὶ διαλέγεται βραχέα περὶ τῶν νόμων τῶν περὶ
 φόνων κειμένων. Προσέρχονται οἱ ἄρχοντες τῆς φυλῆς Μα-
 5 νασσῆ λέγοντες τῷ Μωϋσῆ· Ἐπειδὴ ἔδοξε τὰς θυγατέρας
 Σαλπαὰδ λαβεῖν κληρὸν, εἰ συμβαίῃ αὐτὰς γαμηθῆναι ἀνδρὶ ἐξ
 ἑτέρας φυλῆς, τί ἵνα γίνηται; ἀπελεύσεται γὰρ ὁ κληρὸς τῆς
 ἡμετέρας φυλῆς εἰς ἐκείνην τὴν φυλὴν. Τότε προσέταξε
 Μωϋσῆς, ἐκ τῆς ἰδίας φυλῆς γυναῖκα λαμβάνειν ἄνδρα, ἵνα μὴ
 10 μεταφέρωνται αἱ κληρονομίαι ἀπὸ φυλῆς εἰς φυλὴν.

5. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΥ

Ὡς ἐν κεφαλαιῷ διηγεῖται πάντα τὰ πρῶτα Μωϋσῆς, εἰς
 ὑπόμνησιν αὐτοὺς ἄγων τῆς τε τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας, καὶ τῆς
 αὐτῶν κακίας. Περὶ τοῦ μὴ εἰδωλολατρεῖν παραίνεσις. Ἐν-
 15 ταῦθα κεῖται καὶ τό, “Μὴ προσκυνήσῃς τοῖς ἀστροῖς, ἃ
 ἀπένειμε Κύριος ὁ Θεὸς σου πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὑποκάτω
 τοῦ οὐρανοῦ”. Τὸ δέ, “Ἀπένειμε”, οὐχ ὅτι αὐτὸς προσέταξεν·
 ἄπαγε· ἀλλὰ καθὼς φησιν ὁ μακάριος Παῦλος· “Παρέδωκεν
 αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν”, οὐχ ὅτι παρέδωκεν, ἀλλ’
 20 ὅτι ἐλομένους αὐτοὺς καὶ ἐνεπιστρόφως ἔχοντας ἀφήκεν.
 Οὕτως ἐνταῦθα τό, “Ἀπένειμεν αὐτοῖς”, τουτέστιν, ἐλομέ-
 νους τὴν πλάνην, καὶ μὴ θουλομένους ἐπιστρέψαι, ἀφήκεν.
 Ἐνταῦθα μικρὸν προελθὼν λέγει· “Διαμαρτύρομαι ὑμῖν τὸν
 οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅτι ἀπωλεία ἀπολείσθε, ἐὰν ἀποστήτε
 25 ἀπὸ τοῦ Θεοῦ”. Εἶτα δείκνυσιν ὅτι οὐδενὶ ταῦτα παρέσχεν ὁ
 Θεὸς ἄπερ ἐκείνοις. Καὶ ἀφορίζει τρεῖς πόλεις τοῦ Ἰορδάνου
 εἰς φυγαδευτήριον. Ἔτι τῶν προτέρων αὐτοὺς ὑπομιμνήσκει,
 καί, “Ἐφαψαι αὐτὰ ἐπὶ τῶν χειρῶν σου”, φησί, “καὶ ἐπὶ τῶν
 φλιῶν σου γράψεις, καὶ διδάξεις τὸν υἱόν σου”. Εἰπὼν δὲ ἃ
 30 συμβήσεται κακὰ ἐὰν παρακούσῃσι, παραδαρῆναι πρὸς τὸ
 μὴ δεδοικέναι τοὺς πολεμίους.

Πάλιν ἀναμιμνήσκει τῶν προτέρων. Ἐνταῦθα κεῖται τό,
 “Πρόσεχε σεαυτῷ”, ὃ πολλάκις αὐτοῖς καὶ προῖων ἐπιλέγει,

μέχρι πού θά πεθάνει ὁ ἀρχιερέας. Ἐάν ὁμως συναντήσῃ αὐτόν ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς πόλης καὶ τὸν σκοτώσῃ ὁ συγγενὴς τοῦ θύματος, δέ θά τιμωρηθῇ. Καὶ λέγει λίγα λόγια γιὰ τοὺς νόμους σχετικὰ μὲ τοὺς φόνους. Ἔρχονται οἱ ἀρχηγοὶ τῆς φυλῆς Μανασσῆ καὶ λέγουν στὸ Μωυσῆ· «Ἐπειδὴ θεωρήθηκε καλὸ νὰ πάρουν κληρο οἱ θυγατέρες τοῦ Σαλπαὰδ, ἐάν συμβεῖ νὰ παντρευθοῦν αὐτὲς ἄνδρα ἀπὸ ἄλλη φυλὴ, τί θά γίνῃ; γιατί θά φύγῃ ὁ κληρὸς τῆς δικῆς μας φυλῆς στὴν ἄλλη φυλὴ. Τότε πρόσταξε ὁ Μωυσῆς νὰ παίρνουν ἄνδρα ἀπὸ τὴν ἴδια φυλὴ, γιὰ νὰ μὴν μεταβιβάζονται οἱ κληροὶ ἀπὸ φυλὴ σὲ φυλὴ.

5. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΥ

Περίληπτικὰ διηγεῖται ὅλα τὰ προηγούμενα ὁ Μωυσῆς, γιὰ νὰ ὑπενθυμίσει στοὺς Ἰσραηλίτες καὶ τὴν εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δική τους κακία. Συμβουλή γιὰ νὰ μὴν προσκυνοῦν τὰ εἰδῶλα. Ἐδῶ βρίσκεται καὶ τό, «Νὰ μὴν προσκυνήσεις τὰ ἀστέρια, τὰ ὅποια Κύριος ὁ Θεός σου ἔδωσε σ' ὅλα τὰ ἔθνη πού ζοῦν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανό»¹. Τό «ἔδωσε» λέγεται, ὄχι γιατί πρόσταξε ὁ Θεός, μακριὰ μιά τέτοια σκέψη, ἀλλὰ καθὼς λέγει ὁ μακάριος Παῦλος· «Παρέδωσε αὐτοὺς ὁ Θεός σ' ἀνίκανο νοῦ»², ὄχι γιατί τοὺς παρέδωσε, ἀλλὰ γιατί τοὺς ἄφησε, ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι τό προτίμησαν καὶ δέν ἤθελαν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν ἀλήθεια. Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ βρίσκεται ἐδῶ τό «ἔδωσε σ' αὐτοὺς», δηλαδή ἄφησε, ἐπειδὴ προτίμησαν τὴν πλάνη καὶ δέν ἤθελαν νὰ ἐπιστρέψουν. Ἐδῶ, λίγο παρακάτω, λέγει· «Βάζω μάρτυρες ἐναντίον σας τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, ὅτι θά καταστραφεῖτε ὅπως δὴ ποτε, ἐάν ἀπομακρυνθεῖτε ἀπὸ τὸ Θεό»³. Ἐπειτα δείχνει ὅτι σὲ κανένα δέν ἔδωσε ὁ Θεός αὐτά, πού ἔδωσε σ' αὐτοὺς. Καὶ ξεχωρίζει τρεῖς πόλεις τοῦ Ἰορδάνη γιὰ ἄσυλο. Ἀκόμη τοὺς θυμίζει τὰ προηγούμενα, καί, «Νὰ τὰ δέσεις αὐτὰ ἐπάνω στὰ χέρια σου», λέγει, «καὶ νὰ τὰ γράφεις στοὺς παραστάτες τῶν σπιτιῶν σας καὶ νὰ τὰ διδάξεις στὸν υἱό σου»⁴. Ἀφοῦ εἶπε ποιά κακά θά τοὺς συμβοῦν, ἐάν παρακούσουν τὸ Θεό, τοὺς δίνει θάρρος γιὰ νὰ μὴ φοβοῦνται τοὺς ἐχθρούς.

Πάλι ὑπενθυμίζει τὰ προηγούμενα. Ἐδῶ βρίσκεται τό, «Πρόσεχε τὸν ἑαυτὸ σου»⁵, πού .τολλές φορές στὸ λόγο του τό λέγει σ' αὐτοὺς,

4. Δευτ. 6, 8-9.

5. Δευτ. 6, 12.

- καὶ παραινεί τὰς νίκας μὴ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει ἐπιγράφειν, ἀλλὰ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι. Ἐνταῦθα κεῖται, ὅτι “Ὁ Θεὸς πῦρ καταναλίσκων ἐστίν”, ὅπερ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἔδηκε. Παραινεί δὲ ἐν ταύτῳ Μωϋσῆς μὴ ἐπαίρεσθαι αὐτοὺς.
- 5 “Οὐ γὰρ διὰ τὴν δικαιοσύνην σου”, φησὶν, “Ἰσραήλ, ἐξολοθρευθήσεται τὰ ἔθνη, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν”. Ὑπομνήσκει δὲ αὐτοὺς καὶ τῆς μοσχοποιίας. Ἐνταῦθα δὲ κεῖται “Περιτέμνεσθε τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν, καὶ τὸν τράχηλον ὑμῶν οὐ σκληρυνεῖτε”. Ἐγκωμιάζει τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας.
- 10 Ἐνταῦθα κεῖται “Φαγῶν καὶ πιῶν καὶ ἐμπλησθεὶς πρόσσεχε σεαυτῷ” καὶ προλέγει τὰ κακὰ παρακούουσι, καὶ τὰ ἀγαθὰ εἰ ὑπακούσειαν. Καὶ κελεύει ἐπ’ ὄρος Γαριζὶν δοῦναι τὴν εὐλογίαν, καὶ τὴν κατάραν ἐπ’ ὄρος Γεβάλ· ἀπολέσαι τὰ εἰδῶλα καὶ τοὺς τόπους αὐτῶν. Κελεύει μὴ πανταχοῦ θυσίας
- 15 ἀναφέρειν τῷ Θεῷ, ἀλλ’ εἰς τὸν τόπον ὃν ἂν ἐκλέξῃται.

Περὶ τοῦ μὴ ζηλοῦν τὰ ἔθνη, μηδὲ τινι πείθεσθαι συμβουλεύονται εἰδωλολατρεῖν. Κἂν σημεῖα ποιῇ, μήτε φίλῳ, μήτε ἄλλῳ τινί, ἀλλὰ λιθοβολεῖν τὸν παραινούντα, κἂν ἀδελφὸς ᾖ, κἂν πόλις εἰδωλολατρεύσῃ, πανῶλεθρον αὐτὴν ποιεῖν. Τίνα δεῖ

20 ἐσθίειν, καὶ τίνα παραιτεῖσθαι παραινεί. Περὶ ἀφέσεως χρεῶν νομοθετεῖ, περὶ ἀφέσεως καὶ ἐλευθερίας τῶν δουλευόντων, περὶ πρωτοτόκων, περὶ τοῦ πάσχα. Ἐνταῦθα κεῖται τό, “Οὐ δυνήσῃ τὸ πάσχα ποιεῖν ἐν οὐδεμίᾳ τῶν πόλεων ἃν Κύριος ὁ Θεὸς σου δίδωσί σοι, ἀλλ’ εἰς τὸν τόπον ὃν ἂν ἐκλέξῃται

25 Κύριος ὁ Θεὸς σου”. Περὶ τῆς τῶν ἑβδομάδων, περὶ τῆς τῶν σκηνοπηγιῶν, περὶ κριτῶν, περὶ βασιλέων, εἴ ποτε ἔλθοιεν εἰς ἐπιθυμίαν τοῦ βασιλεῦσαι τίνα. Περὶ Λευϊτῶν, καὶ ὧν ὀφείλουσι λαμβάνειν. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοῖς λεγομένοις καθαρσταῖς κεχρησθαι, ἢ ἐπαιδοῖς, ἢ μαντεῖαις ἢ κληδόσιν, ἢ τοῖς

30 τοιούτοις. Ἐνταῦθα κεῖται τό, “Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει ὁ Θεὸς ὡς ἐμέ”. Καὶ περὶ τῶν φυγαδευτηρίων πόλεων διατάσσεται.

Ἐνταῦθα κεῖται, “Ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα”. Καὶ περὶ τῶν ψευδομαρτυρούντων, τί

6. Δευτ. 4, 24. 7. Ἐβρ. 12, 29. 8. Δευτ. 9, 5. 9. Δευτ. 10, 16.

10. Δευτ. 6, 12.13. 11. Δευτ. 16, 5-6. 12. Δηλ. τὴν Πεντηκοστή.

καί συμβουλεύει νά μὴν ἀποδίδουν τίς νίκες στή δική τους δύναμη, ἀλλὰ στή χάρη τοῦ Θεοῦ. Ἐδῶ λέγεται, ὅτι «ὁ Θεός εἶναι φωτιά πού καίει καί ἐξαφανίζει»⁶, πού ὁ Παῦλος τό ἔγραψε στήν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή του⁷. Συμβουλεύει συγχρόνως ὁ Μωυσῆς νά μὴν ὑπερηφανεύονται οἱ Ἰσραηλίτες. «Γιατί δέ θά ἐξολοθρευθεῖς τὰ ἔθνη γιά τίς ἀρετές σας, Ἰσραηλίτες, ἀλλά γιά τήν ἀσέβειά τους»⁸, λέγει. Τούς θυμίζει καί τήν κατασκευή τοῦ χρυσοῦ μοσχαριοῦ. Ἐδῶ βρίσκεται τό, «Νά μαλακώσετε τή σκληροκαρδία σας καί νά μὴν κρατᾶτε σκληρό τόν τράχηλό σας»⁹. Ἐγκωμιάζει τή γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Ἐδῶ βρίσκεται τό, «Θά φάγεις καί θά πιεῖς καί θά χορτάσεις, πρόσεχε ὅμως τόν ἑαυτό σου»¹⁰, καί προλέγει τὰ κακά σ' αὐτούς πού δέν ὑπακούουν στίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, καί τὰ ἀγαθὰ ἐάν θά ὑπακούσουν. Καί δίνει ἐντολή ν' ἀπαγγέλλουν τίς εὐλογίες στό ὄρος Γαριζίν καί τίς κατάρες στό ὄρος Γεβάλ, καί νά καταστρέψουν τὰ εἰδῶλα καί τούς τόπους τους. Προστάζει νά μὴν προσφέρουν σ' ὅλα τὰ μέρη τίς θυσίες τους στό Θεό, ἀλλά στόν τόπο πού θά διαλέξει αὐτός.

Νά μὴ μμοῦνται τὰ ἔθνη, οὔτε νά πείθονται σ' ὅποιον τούς συμβουλεύει νά προσκυνήσουν τὰ εἰδῶλα, καί ἂν ἀκόμη κάνει θαύματα, οὔτε σέ φίλο, οὔτε σέ κάποιον ἄλλο, ἀλλά νά λιθοβολοῦν αὐτόν πού τούς συμβουλεύει, ἔστω καί ἂν εἶναι ἀδελφός τους, καί ἂν ἀκόμη μία πόλη προσκυνήσει τὰ εἰδῶλα, νά τήν καταστρέψουν ἐντελῶς. Συμβουλεύει ποιά ζῶα πρέπει νά τρώγουν καί ποιά ν' ἀποφεύγουν. Ὁρίζει γιά τήν ἄφεση τῶν χρεῶν, γιά τήν ἀπόλυση καί τήν ἀπελευθέρωση τῶν δούλων, γιά τὰ πρωτότοκα ζῶα, γιά τό Πάσχα. Ἐδῶ λέγεται τό, «Δέ θά μπορέσεις νά κάνεις τό Πάσχα σέ καμιά ἀπό τίς πόλεις, πού σοῦ δίνει Κύριος ὁ Θεός σου, ἀλλά στόν τόπο πού θά διαλέξει Κύριος ὁ Θεός σου»¹¹. Γιά τήν ἐορτή τῶν ἐβδομάδων¹², γιά τήν ἐορτή τῆς Σκηνοπηγίας, γιά τούς κριτές, γιά τούς βασιλεῖς, μήπως ποτέ ἐπιθυμήσει κανεῖς νά γίνει βασιλιάς. Γιά τούς Λευῖτες καί γι' αὐτά πού πρέπει νά παίρνουν. Γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά χρησιμοποιοῦν τούς λεγόμενους καθαριστές¹³ ἢ τούς μάγους ἢ τίς μαντεῖες ἢ νά λέγουν μαντεῖες, ἢ τὰ παρόμοια. Ἐδῶ βρίσκεται τό, «Ὁ Θεός θ' ἀναδείξει προφήτη ἀνάμεσά σας ὅπως ἐμένα»¹⁴. Καί ὀρίζονται τὰ σχετικά μέ τίς πόλεις πού θά εἶναι ἄσυλα.

Ἐδῶ λέγεται, «Κάθε ἀπόφαση πρέπει νά στηρίζεται στή μαρτυρία δύο καί τριῶν μαρτύρων¹⁵. Καί γιά τούς ψευδομάρτυρες, τί πρέπει νά

13. Αὐτοί πού κάνουν ἐξαγνισμό. 14. Δευτ. 18, 15. 15. Δευτ. 19, 15.

δεῖ πάσχειν αὐτούς. Ἐπιστάντος πολέμου, λέγει τίνα δεῖ
 ἐκπέμπειν, καὶ μὴ ἀφιέναι συμπολεμεῖν αὐτοῖς. Παραινεῖ μὴ
 ἀναιρεῖσθαι τοὺς πολεμίους ὑποπίπτοντας, πλὴν τῶν ἐπὶ
 5 ἔθνων. Καὶ τὰς μὲν πόλεις ἀπάσας, ἐπειδὴν ἔλητε, φησί,
 σκυλευέτε, τὰ ἀρρήενα μόνον ἀναιροῦντες. Ἐκ δὲ τούτων, ὧν
 τὴν γῆν κληρονομεῖτε, μηδένα ζωογήσητε ἐμπνέοντα. Καρπο-
 φόρα ξύλα μὴ τέμνετε, φησὶν, εἰς τὸ πῆξαι χάρακα ἐν
 πολιορκίᾳ. Εἴ τις εὐρεθῆ πεφονευμένος, ὁ δὲ φονεύσας μὴ
 φαίνοιτο, νομοθετεῖ τί δεῖ γίνεσθαι. Ἐὰν δὲ τις δύο ἔχων
 10 γυναῖκας, τὴν μὲν μισήσῃ, ἀγαπήσῃ δὲ τὴν ἑτέραν, καὶ συμβῆ
 τὸν τῆς μισουμένης εἶναι πρωτότοκον, μὴ προτιμείσθω αὐτοῦ
 ὁ τῆς ἡγαπημένης. Περὶ υἱοῦ ἀπειδοῦς. Ἐνταῦθα κεῖται,
 “Ἐπικατάρτος πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου”. Ἐπεὶ οὖν
 ἔκειτο κατάρτα τοῖς μὴ φυλάσσοισι τὸν νόμον, “Ἐπικατάρ-
 15 τος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ
 τούτῳ”· περὶ τοῦ νόμου λέγω Μωϋσῆς καὶ τὴν κατάρταν ἐκείνην
 οὐκ ἐνήν λαθεῖν τὸν Χριστὸν· ἐπλήρωσε γὰρ τὸν νόμον,
 κατάρταν κατάρτας ἀντηλλάξατο κρεμασθεὶς ἐπὶ ξύλου.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν μηδὲ τῶν ἐχθρῶν τὰ ἄλογα παρορᾶν, καὶ
 20 ἕτερα νομοθετεῖ, καὶ περὶ γαμικῶν διαλέγεται νόμων, καὶ
 τιμωρίας τίθησι κατὰ τῶν ὑβριζόντων εἰς παρθέλους. Τίνας
 κωλύει μὴ εἰσιέναι εἰς ἐκκλησίαν, καὶ περὶ ἐτέρων νομοθετεῖ,
 καὶ περὶ τοῦ μὴ λαθεῖν τόκον. Περὶ τοῦ μὴ χρονίζειν ἐν ταῖς
 τῶν εὐχῶν ἀποδόσεσι, ἀλλ’ ὅπερ ἂν τις εὐξῆται, εὐθέως
 25 ἀποτελεῖν. Περὶ τῆς γυναικὸς τῆς λαμβανούσης βιβλίον
 ἀποστασίου, περὶ ἐνεχυρῶν, περὶ κλοπῆς, περὶ μισθοῦ μισθω-
 τοῦ, περὶ ὄρφανοῦ, περὶ χήρας, περὶ τοῦ καταλιμπάνειν
 σταχυολογεῖν καὶ ῥαγολογεῖν τοῖς πένησιν. Ἐνταῦθα κεῖται
 30 περὶ τοῦ μὴ δεῖν πλέον τεσσαράκοντα λαμβάνειν τὸν ἐγκαλού-
 μενον περὶ ἀδικίας τινός. Καὶ περὶ τοῦ μὴ φιμοῦν βοῦν
 ἀλοῶντα, καὶ περὶ τοῦ ἐγείρειν σπέρμα τῷ τεθνεῶτι ἀδελφῷ
 τὸν ὑπολειπόμενον, καὶ τί πείσεται εἰ μὴ θούλοιο ἐγείραι.

16. Οἱ λαοὶ αὐτοὶ εἶναι· οἱ Χετταῖοι, Ἄμορραῖοι, Χαναναῖοι, Φερεζαῖοι, Εὐαῖοι, Ἰεβουσαῖοι καὶ οἱ Γεργεσαῖοι.

παθαίνουν. "Όταν γίνει πόλεμος, λέγει ποιόν πρέπει νά στέλνουν μακριά και νά μὴν τὸν ἀφήνουν νά πολεμᾷ μαζί τους. Συμβουλεύει νά μὴ σκοτώνουν τοὺς ἐχθροὺς πού ὑποτάσσονται, ἐκτός ἀπὸ τοὺς ἐπτὰ λαοὺς¹⁶. Καί ὅλες τίς πόλεις, λέγει, ὅταν τίς κυριεύσετε, νά τίς λαφυραγωγεῖτε καί νά σκοτώνετε μόνο τοὺς ἄνδρες. 'Απ' αὐτοὺς, πού θά κληρονομήσετε τή χώρα τους, δέ θά συλλάβετε ζωντανό κανέναν αἰχμάλωτο. Τά καρποφόρα δένδρα νά μὴν τά κόβετε, λέγει, γιά νά κάμουν χαράκωμα σέ περίπτωση πολιορκίας. 'Εάν βρεθεῖ κάποιος νεκρός, ἀλλά δέν εἶναι γνωστός ὁ φονιάς, ὀρίζει τί πρέπει νά γίνεται. 'Εάν κάποιος πού ἔχει δύο γυναῖκες, μισήσει τή μία καί ἀγαπήσει τήν ἄλλη, καί ἐάν συμβεῖ νά εἶναι πρωτότοκος ὁ Υἱός τῆς γυναίκας πού μισεῖ, νά μὴν προτιμήσει τόν υἱό τῆς γυναίκας πού ἀγαπάει. Γιά τόν ἀνυπάκουο υἱό. 'Εδῶ βρίσκεται τό, «Εἶναι καταραμένος κάθε ἄνθρωπος πού κρέμεται καί πεθαίνει πάνω στό σταυρό»¹⁷. 'Επειδή λοιπόν ὑπῆρχε ἡ ἀπειλή τῆς κατάρας γι' αὐτοὺς πού δέν τηροῦσαν τό νόμο λέγει «Εἶναι καταραμένος κάθε ἄνθρωπος πού δέ μένει σταθερός σ' ὅλα τά γραμμένα στό βιβλίο αὐτό»¹⁸, ἐννοώντας ὁ Μωσῆς τό νόμο. Καί τήν κατάρα αὐτή δέν ἦταν δυνατό νά τή δεχθεῖ ὁ Χριστός, γιατί τήρησε τό νόμο καί ἄλλαξε τήν κατάρα μέ κατάρα ἀφοῦ κρεμάστηκε πάνω στό σταυρό.

Γιά τό ὅτι δέν πρέπει ν' ἀδιαφοροῦν οὔτε γιά τά ζῶα τῶν ἐχθρῶν, ὀρίζει καί ἄλλες διατάξεις, μιλάει γιά τοὺς νόμους τοῦ γάμου καί ὀρίζει τιμωρίες ἐναντίον ἐκείνων πού κατηγοροῦν παρθένους. Ποιοὺς δέν ἀφήνει νά ἐρχονται στίς συγκεντρώσεις λατρείας, ὀρίζει νόμους γιά ἄλλα πράγματα καί γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά παίρνουν τόκο. Νά μὴν καθυστεροῦν νά ἐκπληρώνουν τά ταξίματα, ἀλλά τό τάξιμο πού ἔκανε κάποιος, νά τό ἐκπληρώνει ἀμέσως. Γιά τή γυναῖκα πού παίρνει διαζύγιο, γιά τά ἐνέχυρα, τήν κλοπή, τό μισθό τοῦ ὑπρέτη, τό ὄρφανό, τή χήρα, γιά νά ἐπιτρέπουν τοὺς φτωχοὺς νά μαζεύουν τά στάχυα καί τά σταφύλια πού ἀπέμειναν στά χωράφια καί τά ἀμπέλια. 'Εδῶ βρίσκεται τό ὅτι δέν πρέπει νά μαστιγώνεται μέ περισσότερο ἀπό σαράντα μαστιγώσεις αὐτός πού κατηγορεῖται γιά κάποιο ἀδίκημα. Καί γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά βάζουν φίμωτρο στό βόδι πού ἀλωνίζει, γιά τήν ὑποχρέωση τοῦ ἀδελφοῦ πού εἶναι στή ζωὴ νά κάνει παιδί στόν ἀδελφό πού πέθανε, καί τί θά πάθει, ἐάν δέ θελήσει νά

17. Δευτ. 21, 23· Γαλ. 3, 13.

18. Δευτ. 27, 26.

Περὶ σταδμῶν, περὶ μέτρων. Περὶ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι τὸν Ἀμαλήκ. Περὶ ἀπαρχῶν, περὶ φιλανθρωπίας τῆς εἰς χήρας καὶ ὄρφανούς.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν αἱ κατάραι καὶ εὐλογίαι, αἱ μὲν παρα-
 5 κούουσιν, αἱ δὲ πειδομένοις. Καὶ μακρὸν ἀποτείνει λόγον
 περὶ τῶν μελλόντων αὐτοὺς διαδέχεσθαι κακῶν. Τοῦτο συνέβη
 ἐπὶ Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων. Τὸ δὲ τοὺς υἱοὺς φαγεῖν, ἐν
 πολιορκίαις ἐξέβη. Καὶ αὐτοῦ μέμνηται ἐνταῦθα περὶ τοῦ
 Χριστοῦ. “Ἔσται”, φησὶν, “ἡ ζωὴ σου κρεμαμένη πρὸ ὀφθαλ-
 10 μῶν σου”. Ἐνταῦθα κεῖται, “Μὴ τις ῥίζα πικρίας”, οὐ καὶ
 ὁ Παῦλος ἐμνημόνευσεν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους. Ἐνταῦθα
 κεῖται, “Τὰ κρυπτὰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ, τὰ δὲ φανερὰ ὑμῖν καὶ τοῖς
 τέκνοις ὑμῶν”. “Ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ”, φησὶν, “οὐκ ἔσται
 15 ὑπέρογκος. Οὐκ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἵνα εἴπῃς, Τίς ἀναθήσεται εἰς
 τὸν οὐρανόν; οὐδὲ πέραν τῆς θαλάσσης, ἀλλ’ ἐγγύς σου τὸ
 ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου”. Ταῦτα περὶ τῆς νομικῆς
 ἐντολῆς εἰρημένα εἴλκυσεν εἰς τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν ὁ
 Παῦλος· “Διαμαρτύρομαι ὑμῖν”, φησὶ, “τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
 γῆν, ὥστε ἀγαπᾶν τὸν Θεόν”.

20 Τότε καλεῖ τὸν Ἰησοῦν τὸν Ναυῆ, καὶ ἐντέλλεται ἡγεῖσθαι
 τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ φοβεῖσθαι τοὺς πολεμίους, Θεὸν ἔχοντας
 βοηθόν. Καὶ παραινεῖ, ὥστε ἐν ταῖς σκηνοπηγίαις παντὶ τῷ
 λαῷ τὸν νόμον ἀναγινώσκεισθαι. Προλέγει τῷ Μωϋσῆ ὁ Θεός,
 25 ὅτι μετὰ θάνατον αὐτοῦ ὀλαὸς εἰδωλολατρῆσει, καὶ κολασθή-
 σεται. Ἔστω οὖν, φησὶν, ἡ ᾠδὴ αὕτη καταμαρτυροῦσα αὐτῶν.
 Οὐ γάρ ποτε λήσονται αὐτῆς. Καὶ ἔγραψε Μωϋσῆς τὴν ᾠδὴν,
 καὶ προεῖπεν αὐτοῖς, ὅτι ἀνομήσουσιν. Ἐνταῦθα κεῖται·
 “Αὐτοὶ παρεζήλωσάν με ἐπ’ οὐ Θεῷ, κάγῳ παραζηλώσω
 αὐτοὺς ἐπ’ οὐκ ἔδνει”. Κελεύεται Μωϋσῆς ἀνελθεῖν εἰς τὸ
 30 ὄρος τὸ Ἀθαρεῖμ, ὃ καὶ Ναβαὶ ἐλέγετο, καὶ ἰδεῖν τὴν γῆν
 ἐπαγγελίας· καὶ εὐλογήσας ἐκάστην φυλὴν, ἐτελεύτησε· καὶ
 οὐκ εἶδεν οὐδεὶς τὴν ταφὴν αὐτοῦ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.

19. Δευτ. 28, 66.

21. Ἐβρ. 12, 15.

23. Δευτ. 30, 11.12.14.14.

20. Δευτ. 29, 18.

22. Δευτ. 29, 29.

24. Βλ. Ρωμ. 10, 6-8.

κάνει παιδί. Γιά τά σταθμά καί τά μέτρα. Γιά νά ἐξαλείψουν τούς Ἀμαληκίτες. Γιά τίς ἀπαρχές, γιά τή φιλανθρωπία στίς χήρες καί τά ὄρφανά.

Στή συνέχεια ἀναφέρονται οἱ κατάρες καί οἱ εὐλογίες, οἱ πρῶτες γι' αὐτούς πού θά παρακούσουν τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ καί οἱ δευτέρες γι' αὐτούς πού θά τίς τηρήσουν. Καί ἀπευθύνει μακρῷ λόγο γιά τίς συμφορές πού πρόκειται νά τούς διαδεχθοῦν. Αὐτό ἔγινε μέ τούς Ἀσσύριους καί τούς Βαβυλώνιους. Καί τό ὅτι θά φάγουν τά παιδιά τους, πραγματοποιήθηκε κατά τίς πολιορκίες. Καί ἀκριβῶς ἐδῶ θυμίζει γιά τό Χριστό. «Ἡ ζωή σου», λέγει, «θά εἶναι ἐνώπιόν σου ἀβέβαιη»¹⁹. Ἐδῶ βρίσκεται τό, «Μήπως ὑπάρχει καμιά ρίζα ἀπό τήν ὁποία φυτρώνει πικρία»²⁰, πού καί ὁ Παῦλος ἀνέφερε στήν πρός Ἑβραίους ἐπιστολή του²¹. Ἐδῶ λέγεται: «Τά κρυφά ἀνήκουν στόν Κύριο τό Θεό, ἐνῶ τά φανερά σέ σᾶς καί τά παιδιά σας»²². «Γιατί ἤεντολή του», λέγει, «δέ θά εἶναι ὑπερβολική. Δέν εἶναι πάνω στόν οὐρανό γιά νά πείς: Ποιός θ' ἀνεβεί στόν οὐρανό; οὔτε πέρα ἀπό τή θάλασσα, ἀλλά πολύ κοντά σου εἶναι ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, στό στόμα σου»²³. Αὐτά πού εἶναι γραμμένα γιά τήν ἐντολή τοῦ νόμου τά προσάρμοσε ὁ Παῦλος γιά τήν πίστη στό Χριστό²⁴. «Ἐπικαλοῦμαι ἐνώπιόν σας μάρτυρες», λέγει, «τόν οὐρανό καί τή γῆ, γιά ν' ἀγαπάτε τό Θεό»²⁵.

Τότε ὁ Μωυσῆς καλεῖ τόν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καί τοῦ δίνει ἐντολή νά γίνει ἀρχηγός τοῦ λαοῦ καί νά μή φοβᾶται τούς ἐχθρούς, ἀφοῦ βοηθό τους ἔχουν τό Θεό. Καί συμβουλεύει, νά διαβάζεται ὁ νόμος κατά τήν ἑορτή τῆς Σκηνοπηγίας ἐνώπιον ὄλου τοῦ λαοῦ. Ὁ Θεός προλέγει στό Μωυσῆ, ὅτι μετά τό θάνατό του ὁ λαός θά προσκυνήσει τά εἰδῶλα καί θά τιμωρηθεῖ. Ἄς εἶναι λοιπόν, λέγει, ἡ ὁδή αὐτή μιά καταμαρτυρία ἐναντίον τους²⁶. Γιατί δέ θά τήν ξεχάσουν ποτέ. Καί ἔγραψε ὁ Μωυσῆς τήν ὁδή²⁷ καί προεῖπε σ' αὐτούς ὅτι θά παρανομήσουν. Ἐδῶ βρίσκεται τό, «Αὐτοί μ' ἔκαναν νά ζηλοτυπήσω γιατί λάτρεψαν ἀνύπαρκτο Θεό, καί ἐγώ θά τούς κάμω νά ζηλοτυπήσουν παραδίνοντας αὐτούς σέ εἰδωλολατρικούς λαούς»²⁸. Παίρνει διαταγή ὁ Μωυσῆς ν' ἀνεβεί στό βουνό Ἀβαρεῖμ, τό ὁποῖο λέγεται καί Ναβαί, γιά νά δεῖ τή γῆ τῆς ἐπαγγελίας, καί ἀφοῦ εὐλόγησε κάθε φυλή, πέθανε. Κανείς δέν εἶδε τόν τάφο του μέχρι τήν ἡμέρα αὐτή²⁹.

25. Δευτ. 30, 19.20.

27. Βλ. Δευτ. 32, 1-43.

26. Δευτ. 31, 19.

28. Δευτ. 32, 21.

29. Δευτ. 34, 6.

Ἐνταῦθα ἐτελειώθησαν τὰ πέντε βιβλία Μωϋσέως, ἃ μόνα ἐδέξαντο οἱ Σαμαριῖται.

6. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΤΟΥ ΝΑΥΗ

Κελεύεται Ἰησοῦς διατάττειν τῷ λαῷ, τῷ τε νόμῳ τοῦ
 5 Θεοῦ προσέχειν. Πέμπει κατασκόπους· εἰσῆλθον εἰς τὴν
 Ἱεριχώ. Ἀκούσας ὁ βασιλεὺς τῆς πόλεως, ἐπεμψε, ζητῶν τοὺς
 ἄνδρας παρὰ Ῥαάβ τῆ πόρνη τῆ ὑποδεξαμένη. Ἡ δὲ ἔκρυψε
 τοὺς κατασκόπους. Καὶ ἀντὶ ταύτης τῆς χάριτος ἤτησε τὴν
 σωτηρίαν τῆς οἰκίας αὐτῆς, ὅταν ἡ πόλις ληφθῆ· οἱ δὲ
 10 ἐπένευσαν. Καὶ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τὰ γενόμενα. Παραγ-
 γέλλει τῷ λαῷ, ὥστε διαβῆναι τὸν Ἰορδάνην, καὶ διέβησαν ἐπὶ
 ξηρᾶς, καὶ λίθους ἔστησαν ἐν τῇ στρατοπεδείᾳ δώδεκα.
 Ἀκούσαντες οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων οἱ πέραν τοῦ
 Ἰορδάνου, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Φοινίκης, ὅτι διὰ ξηρᾶς
 15 διέβησαν τὸν Ἰορδάνην, κατετάκησαν, καὶ κατεπλάγησαν.
 Τότε Ἰησοῦς προσταχθεὶς μαχαίραις πετρίναις περιτέμνει
 τοὺς Ἰουδαίους. Ἐπεὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἀνέστραπτο Ἰσραὴλ
 ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ διὰ τοῦτο ἀπερίτμητοι ἦσαν αὐτῶν οἱ πλείστοι
 τῶν μαχίμων, οἱ καὶ ἀπώλοντο· ἀντὶ δὲ τούτων ἀντικατέστησε
 20 τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, οὓς ὁ Ἰησοῦς περιέτεμε, διὰ τὸ γενέσθαι
 αὐτοὺς ἀπεριτμήτους ἐν τῇ ὁδῷ.

Τότε ἐποίησε τὸ πάσχα. Καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἦ ἔφαγον ἄζυμα
 ἀπὸ τοῦ σίτου τῆς γῆς ἐκείνης, ἐξέλιπε τὸ μάννα. Κελεύεται ὁ
 Ἰησοῦς λῦσαι τὸ ὑπόδημα αὐτοῦ, καὶ κυκλῶσαι τὴν Ἱεριχώ
 25 μετὰ σαλπύγγων καὶ τῆς κιβωτοῦ ἡμέρας ἑπτὰ. Οὐ γενομένου
 αὐτόματα ἔπεσον τὰ τεῖχη. Δῆλον οὖν ὅτι ἔκτοτε ἀρχὴν ἔλαβε
 λύεσθαι τὸ σάββατον· ὅθεν γὰρ ἂν ἀρξῆται τις, ἀνάγκη τὸ
 σάββατον ἐμπεσεῖν ἐν ταῖς ἑξ ἡμέραις. Τότε σώζεται μὲν ἡ
 Ῥαάβ μετὰ τῆς συγγενείας αὐτῆς, καὶ οἰκεῖ ἐν τῷ Ἰσραὴλ,
 30 ἐμπιπρᾶται δὲ ἡ πόλις καὶ ἀναθεματίζεται, καὶ κατηράσατο
 Ἰησοῦς τῷ οἰκοδομοῦντι αὐτήν. Ἐκλεψεν ἐκ τοῦ ἀναδέματος
 Ἀχαρ, καὶ ἠτιτᾶται ὁ λαὸς προσβαλὼν ἑτέρα πόλει. Δεῖται τοῦ
 Θεοῦ Ἰησοῦς, κελεύει ὁ Θεὸς ἐξαρθῆναι τὸ ἀνάδεμα.

30. Τὰ πέντε πρῶτα αὐτὰ βιβλία, δηλ. ἡ Γένεσις, ἡ Ἔξοδος, οἱ Ἀριθμοὶ, τὸ
 Λευϊτικὸν καὶ τὸ Δευτερονόμιον, ἀποτελοῦν τὴν Πεντάτευχον.

Ἐδῶ συμπληρώθηκαν τὰ πέντε βιβλία τοῦ Μωυσῆ³⁰, πού μόνο αὐτά δέχθηκαν οἱ Σαμαρίτες.

6. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΤΟΥ ΝΑΥΗ

Ὁ Ἰησοῦς παίρνει τὴν ἐντολή νά γίνει ἀρχηγός τοῦ λαοῦ καί νά εφαρμόζει τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ. Στέλνει κατασκόπους καί μῆκαν στήν Ἱεριχώ. Ὅταν τὸ ἔμαθε ὁ βασιλιάς τῆς πόλης, ἔστειλε ἀνθρώπους του γιὰ νά ζητήσουν τοὺς ἀνδρες ἀπὸ τὴν πόρνη Ραάβ πού τοὺς ὑποδέχτηκε. Αὐτὴ ἔκρυψε τοὺς κατασκόπους. Καί γι' ἀντάλλαγμα αὐτῆς τῆς χάρης ζήτησε τὴ σωτηρία τοῦ σπιτιοῦ της, ὅταν κυριευθεῖ ἡπόλη· αὐτοὶ ὑποσχέθηκαν. Καί ὅταν ἔφυγαν, πληροφόρησαν τὰ γεγονότα. Παραγγέλλει ὁ Ἰησοῦς στό λαό νά περάσει τὸν Ἰορδάνη, καί πέρασαν ἐπάνω σὲ ξηρά καί ἔστησαν στό στρατόπεδό τους δώδεκα πέτρες. Ὅταν ἄκουσαν οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων, πού κατοικοῦσαν πέρα ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη, καί οἱ βασιλεῖς τῆς Φοινίκης, ὅτι πέρασαν τὸν Ἰορδάνη πάνω σὲ ξηρά, ἔλειωσαν ἀπὸ τὸ φόβο τους καί τὰ ἔχασαν. Τότε ὁ Ἰησοῦς, πού τὸν πρόσταξε ὁ Θεός, κάνει περιτομή στοὺς Ἰουδαίους μέ πέτρινα μαχαίρια. Ἐπειδὴ περιπλανοῦνταν οἱ Ἰσραηλίτες στήν ἔρημο σαράντα χρόνια, γι' αὐτὸ ἦταν ἀπερίτμητοι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μάχιμους ἀνδρες, οἱ ὁποῖοι καί χάνονταν. Στὴ θῆση τους ὁ Ἰησοῦς ἔβαλε τὰ παιδιά τους, στὰ ὁποῖα ἔκανε περιτομή, γιατί γεννήθηκαν στὴ διάρκεια τῆς πορείας τους καί ἔμειναν ἀπερίτμητα.

Τότε ἔκαμε τὸ Πάσχα. Καί κατὰ τὴν ἡμέρα πού ἔφαγαν ἄζυμο ψωμί ἀπὸ τὸ σιτάρι τῆς χώρας ἐκείνης, χάθηκε τὸ μάννα. Διατάζεται ὁ Ἰησοῦς νά λύσει τὰ παπούτσια του καί νά περικυκλώσουν τὴν Ἱεριχώ μέ σάλπιγγες καί τὴν κιβωτό ἑπτὰ ἡμέρες. Ὅταν ἔγινε αὐτό, ἀμέσως ἔπεσαν τὰ τείχη τῆς πόλης. Εἶναι φανερό λοιπόν ὅτι ἀπὸ τότε ἄρχισε νά παραβιάζεται ἡ ἀργία τοῦ Σαββάτου, γιατί ἀπ' ὅπου καί ἂν ἀρχίσει κανεὶς, τὸ Σάββατο θὰ πέσει ἀναγκαστικά μέσα στὶς ἑξὶ ἡμέρες. Τότε σώζεται ἡ Ραάβ μαζί μέ τοὺς συγγενεῖς της καί ἐγκαταστάθηκε ἀνάμεσα στοὺς Ἰσραηλίτες, ἐνῶ ἡ πόλη κάηκε καί γίνεται ἀφιέρωμα στό Θεό, καί ὁ Ἰησοῦς καταράστηκε ἐκεῖνον πού θὰ τὴν ξανακτίσει. Ἐκλεψε ἀπὸ τὰ ἀφιερώματα ὁ Ἄχαρ καί νικήθηκαν οἱ Ἰσραηλίτες, ὅταν πολιορκήσαν ἄλλη πόλη. Παρακαλεῖ τὸ Θεό ὁ Ἰησοῦς, προστάζει ὁ Θεός νά βγεῖ ἀπὸ ἀνάμεσά τους

Ἄνεδειχθη ὁ Ἄχαρ, ἠλέγχθη τὸ κλέμμα, ἐλιθοβολήθη μετὰ τῶν υἱῶν καὶ θυγατέρων ὁ Ἄχαρ. Ἄνεμαχέσατο Ἰησοῦς τὴν μάχην, καὶ εἶλε τὴν Γάζαν, καὶ ἐνεπύρισε· καὶ ἔπεσον ἐν αὐτῇ δώδεκα χιλιάδες· καὶ τὸν βασιλέα τῆς πόλεως ἐκρέμασαν ἐπὶ
5 ξύλου.

Συνέρχονται πολεμήσαι τὸν Ἰσραὴλ οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀμορρῶν καὶ Χανααίων, καὶ οἱ λοιποὶ. Οἰκοδομεῖ Ἰησοῦς θυσιαστήριον ἐκ λίθων ὀλοκλήρων καὶ γράφει τὸ Δευτερονόμιον ἐκεῖ. Καὶ αἱ ἡμίσεις ἴστανται πλησίον τοῦ ὄρους Γεθάλ,
10 καὶ αἱ ἡμίσεις πλησίον τοῦ ὄρους Γαριζίν. Ἐντεῦθεν τὰ κατὰ τοὺς Γαβαωνίτας. Οὔτοι γὰρ ἀκούσαντες περὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ φοβηθέντες αὐτοὺς ἐξ ὧν ἤδη κατώρδωσαν ἐν τοῖς πολεμίοις, ἔρχονται πρὸς αὐτοὺς, παλαιὰ περιδόμενοι ἱμάτια, ἄρτους ἐπιφερόμενοι ξηρούς, σανδάλια πεπαλαιωμένα, καὶ
15 φασὶ πρὸς τὸν λαόν, ὅτι ἐκ γῆς πόρρωθεν ἤκουσι, καὶ σημεῖον τοῦ πόρρω οἰκεῖν, τὰ ἱμάτια, καὶ τοὺς ἄρτους, καὶ τὰ σανδάλια ἐποιοῦντο. Ἐν γὰρ τῇ ὁδῷ αὐτὰ πεπαλαιῶσαι ἔλεγον· ἤκειν δὲ ἐπὶ τῷ συνθήκας ποιήσασθαι πρὸς αὐτοὺς εἰρήνης. Οἱ δὲ μὴ ἐρόμενοι τὸν Θεόν, ἐποίησαντο συνθήκας. Ὡς δὲ ἔγνωσαν
20 ἠπατημένοι, καὶ ὅτι οὐ πόρρω, ἀλλὰ πλησίον οἰκοῦσι, μὴ δυνάμενοι αὐτοὺς καταπολεμήσαι διὰ τοὺς ὄρκους, δούλους ἐποίησαντο ξυλοκόπους τε καὶ ὑδροφόρους. Ἐνταῦθα ἐκβαίνει ἡ πρόρρησις τοῦ Νῶε, ἣν εἶπε· “Χαναὰν παῖς οἰκέτης”· ἐξ ἐκείνου γὰρ εἰσιν οὔτοι.

Ἦκουσεν Ἀδωνιβεζὲκ βασιλεὺς Ἱερουσαλήμ, ὅτι ἐάλω Ἱεριχῶ καὶ Γάζα, καὶ ὅτι ἠτύτομόλησαν οἱ Γαβαωνῖται, καὶ ἐπιστρατεύει ἐπ’ αὐτοὺς μετὰ καὶ ἐτέρων βασιλέων. Οἱ δὲ ἐκάλουν εἰς συμμαχίαν τὸν Ἰησοῦν. Ἦλθε δὲ καὶ συνέβαλε, καὶ ἐτρέψατο αὐτούς· καὶ ἄνωθεν ἐπ’ αὐτοὺς χάλαζα κατη-
30 νέχθη· καὶ πλείους ἀνείλεν ἡ χάλαζα, ἢ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν μαχαίρᾳ. Τότε ἔστη ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαὼν, καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγμα Ἐλώμ· καὶ πάντα τῶν ἐχθρῶν τὸν λαὸν ἀπέκτεινεν Ἰησοῦς, καὶ πέντε βασιλεῖς. Εἶλε δὲ καὶ τὴν Μακηλά, καὶ τὴν Λοβνά, καὶ τὴν Λαχίς, καὶ τὴν Ὀδολάν, καὶ τὴν Χεβρών, καὶ
35 τὴν Δαβὴρ, καὶ τὴν ὄρεινὴν, καὶ τὴν πεδινὴν. Συνῆλθον ἕτεροι βασιλεῖς πολλοὶ μετὰ στρατοπέδων μεγάλων, καὶ τούτους εἶλεν Ἰησοῦς. Ἐγκεῖται δὲ αὐτῶν ἐνταῦθα καὶ τὰ ὀνόματα καὶ αἱ πόλεις, καὶ ὁ ἀριθμὸς.

όνασθεματισμένος. Ἐποδείχθηκε πὼς ἦταν ὁ Ἄχαρ, βρέθηκαν αὐτά πού ἐκλεψε, λιθοβολήθηκε ὁ Ἄχαρ μαζί μέ τούς υἱούς καί τίς θυγατέρες του. Ξανακέρδισε ὁ Ἰησοῦς τή μάχη, κυρίευσε τή Γάζα καί τήν πυρπόλησε. Ὅσοι σκοτώθηκαν τήν ἡμέρα αὐτή ἦταν δώδεκα χιλιάδες, καί τό βασιλιά τῆς πόλης τόν κρέμασαν σέ ξύλο.

Κάνουν συμμαχία οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀμοραίων, τῶν Χαναναίων καί οἱ ὑπόλοιποι, γιά νά πολεμήσουν τούς Ἰσραηλίτες. Χτίζει ὁ Ἰησοῦς θυσιαστήριο ἀπό ἀκατέργαστες πέτρες καί γράφει ἐκεῖ τό Δευτερονόμιο. Καί οἱ μισοί στέκονταν κοντά στό ὄρος Γεβάλ καί οἱ ἄλλοι μισοί κοντά στό ὄρος Γαριζίν. Στή συνέχεια τά σχετικά μέ τούς Γαβαωνίτες. Ἐπειδή λοιπόν ἔμαθαν αὐτοί γιά τούς Ἰσραηλίτες καί τούς φοβήθηκαν ἀπό τά κατορθώματά τους ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ἔρχονται νά τούς συναντήσουν, φορώντας παλιά ροῦχα, φέροντας μαζί τους ξερά ψωμιά, παλιά σανδάλια, καί λέγουν στούς Ἰσραηλίτες, ὅτι ἔχουν ἔρθει ἀπό μακριά καί γι' ἀπόδειξη πὼς ζοῦν μακριά ἐδειχναν τά ροῦχα, τά ψωμιά καί τά σανδάλια τους. Γιατί ἔλεγαν πὼς ἔχουν παλιώσει αὐτά στό δρόμο καί ἦρθαν νά κάνουν μ' αὐτούς συνθήκη εἰρήνης. Αὐτοί χωρίς νά ρωτήσουν τό Θεό, ἔκαμαν συνθήκη. Μόλις ὅμως ἔμαθαν ὅτι ἐξαπατήθηκαν καί ὅτι δέ μένουν μακριά, ἀλλά κοντά, ἐπειδή δέν μποροῦσαν νά τούς κατακτήσουν ἐξ αἰτίας τῶν ὄρκων, τούς ἔκαμαν δούλους ξυλοκόπους καί νεροκουβαλητές τους. Ἐδῶ πραγματοποιεῖται ἡ προφητεία τοῦ Νῶε, πού εἶπε: « Ὁ Χαναάν θά γίνῃ ὑπηρέτης καί δούλος », γιατί οἱ Γαβαωνίτες κατάγονται ἀπ' αὐτόν.

Ἐμαθε ὁ βασιλιάς τῆς Ἱερουσαλήμ Ἀδωνιβεζέκ, ὅτι ἔπεσε ἡ Ἱεριχώ καί ἡ Γάζα, καί ὅτι αὐτομόλησαν οἱ Γαβαωνίτες, καί ἐκστρατεύει ἐναντίον τους μαζί καί μέ ἄλλους βασιλεῖς. Αὐτοί κάλεσαν σέ βοήθεια τόν Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος ἦρθε καί βοήθησε καί τούς ἔτρεψε σέ φυγή. Ἀπό τόν οὐρανό ἔπεσε ἐναντίον τους χαλάζι, καί σκότωσε περισσότερους ἀπ' αὐτούς πού ἔσφαξαν οἱ Ἰσραηλίτες στή μάχη. Τότε στάθηκε ὁ ἥλιος ἐπάνω ἀπό τή Γαβαών καί τό φεγγάρι ἐπάνω ἀπό τήν κοιλάδα Ἐλώμ. Ὅλους τούς ἐχθρούς τούς σκότωσε ὁ Ἰησοῦς, ὅπως καί τούς πέντε βασιλεῖς. Κατέλαβε καί τίς πόλεις Μακηλά, Λοβνά, Λαχίς, Ὀδολά, Χεβρών καί Δαβήρ, τήν ὄρεινή καί τήν πεδινή χώρα. Συμμάχησαν πολλοί ἄλλοι βασιλεῖς μέ μεγάλα στρατεύματα, ἀλλά καί σ' αὐτούς τούς νίκησε ὁ Ἰησοῦς. Τά ὀνόματα, οἱ πόλεις καί ὁ ἀριθμός τους βρίσκονται ἐδῶ².

1. Γεν. 9, 25.

2. Ἰησ. Ναυή κεφ. 12.

Προστάσεται δὲ Ἰησοῦς διαδοῦναι τὴν γῆν τοῖς Ἰσραη-
 λίταις. Καὶ διαγράφει τίς φυλὴ τίνας κλήρους ἔλαβε, καὶ τοῖς
 Λευΐταις τί δοδῆ. Ἐκπέμπεται Ἰησοῦς τὴν φυλὴν Ῥουβὶμ καὶ
 τὴν Γὰδ καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ εἰς τοὺς κλήρους αὐτῶν,
 5 οὓς ἔλαβον ἔτι ζῶντος Μωϋσέως. Οἱ δὲ ἀπελθόντες, παρὰ τὸν
 Ἰορδάνην ὠκοδόμησαν θωμόν. Ἐτάραξε τοῦτο τὰς ἄλλας
 φυλάς. ᾤοντο γὰρ ἀποστασίας ἔνεκεν τοῦτο πεποιηκέναι
 αὐτοὺς. Πέμπουσι πρὸς αὐτοὺς ἐγκαλοῦντες· οἱ δὲ ἀπελο-
 γοῦντο λέγοντες, οὐκ ἀποστασίας ἔνεκεν οἰκοδομήσαι τὸν
 10 θωμόν· ἀλλ' ἵνα μὴ ἔχωσιν οἱ μεθ' ὑμᾶς γενόμενοι τοὺς
 ἡμετέρους υἱοὺς ὡς ἀλλοτρίους τῆς ἑαυτῶν συγγενείας, διὰ τὸ
 τὸν Ἰορδάνην μέσον ἑκατέρων ρεῖν· ἀλλ' ἵνα ἢ ὁ θωμός εἰς
 μαρτύριον, καὶ μὴ ἔχωσι λέγειν τὰ τέκνα ὑμῶν τοῖς ἐγγόνοις
 ἡμῶν, "Οὐκ ἔστιν ὑμῖν μερὶς Κυρίου". Ἐπείσθησαν μηκέτι
 15 πολεμῆσαι αὐτοὺς αἱ λοιπαὶ φυλαί. Τότε συγκαλεῖ τοὺς
 Ἰσραηλίτας Ἰησοῦς, καὶ ὑπομιμνήσκει αὐτοὺς τῶν τοῦ Θεοῦ
 εὐεργεσιῶν, καὶ παραινεῖ φυλάττειν τὸν νόμον, καὶ προλέγει
 τὰ διαδεξόμενα αὐτοὺς κακά, εἰ μὴ φυλάξειεν, καὶ τελευτᾷ.
 Τελευτᾷ δὲ καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἱερεὺς, καὶ ἱεράτευσε Φινεὲς ὁ
 20 υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ. Καὶ εἰδωλολάτρησαν οἱ Ἰσραηλίται,
 καὶ παρεδόθησαν τῷ Αἰγλῶμ βασιλεῖ Μωάβ, καὶ κατεκυριεύ-
 σαν αὐτῶν ἔτη δεκαοκτώ.

7. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΚΡΙΤΩΝ

Ἐνταῦθα κεῖται ποίας μὲν πόλεις εἶλον, ποίας δὲ ἀφῆκαν
 25 φόρου ἐπιτελεῖς αὐτοῖς εἶναι οἱ Ἰσραηλίται. Καταμαλακι-
 σθέντες γὰρ πρὸς τοὺς τοῦ πολέμου πόνους, παρέβησαν τὸ
 πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ, κελεύσαν πάντας παντελῶς ἄρδην
 ἀφανισθῆναι. Ἦλθεν ἄγγελος παρὰ Κυρίου πρὸς τοὺς Ἰσραη-
 λίτας, καὶ ἠλεγξεν αὐτῶν τὴν παρανομίαν. Δέον γάρ, φησί,
 30 πάντας ἀφανισθῆναι, ὑμεῖς δὲ καὶ συνθήκας ἔθεσθε πρὸς
 αὐτοὺς· διὰ τοῦτο οὐκ ἐξολοθρευσε ὁ Θεὸς τὰ ὑπολειπόμενα
 ἔθνη. Ταῦτα ἀκούσαντες ἔκλαυσαν ὁμοθυμαδόν, καὶ Κλαυθ-
 μὸς ὁ τόπος ἐκλήθη. Καὶ παρηνόμουν καὶ εἰδωλολάτρουν
 συνεχῶς, καὶ παρεδίδοντο τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ἀπηλλάσσοντο
 35 τῆς δουλείας, καὶ πάλιν τοῖς αὐτοῖς ἐπέμενον κακοῖς. Παρε-

Προστάζεται ὁ Ἰησοῦς νά μοιράσει τή χώρα στους Ἰσραηλίτες. Καί περιγράφει τήν κληρονομία κάθε φυλῆς καί τί θά δοθεῖ στους Λευῖτες. Στέλνει ὁ Ἰησοῦς τίς φυλές Ρουβὴμ καί Γάδ καί τούς μισοὺς ἀπὸ τῆ φυλῆ Μανασσῆ στίς κληρονομίες τους, πού πήραν ὅταν ἀκόμη ζοῦσε ὁ Μωυσῆς. Αὐτοί, ὅταν ἔφυγαν, ἔκτισαν κοντά στόν Ἰορδάνη βωμό. Αὐτό τό γεγονός προκάλεσε σύγχυση στίς ἄλλες φυλές. Γιατί θεώρησαν πῶς ἔχουν κάνει αὐτό ἐπειδὴ ἀποστάτησαν ἀπὸ τό Θεό. Στέλνουν ἀντιπροσώπους σ' αὐτούς γιά νά τούς κατηγορήσουν. Αὐτοί ὅμως ἀπάντησαν λέγοντας ὅτι δέν ἔκτισαν τό βωμό, ἐπειδὴ ἀποστάτησαν, ἀλλά γιά νά μή θεωροῦν οἱ ἀπόγονοί σας τά δικά μας παιδιά σάν ξένα ἀπὸ τῆ συγγενείά τους, ἀφοῦ ὁ Ἰορδάνης τρέχει ἀνάμεσα σ' αὐτούς. Γιά νά εἶναι λοιπόν ὁ βωμός μιά μαρτυρία καί νά μήν μποροῦν τά παιδιά σας νά λέγουν στους ἀπογόνους μας, «Δέν ἔχετε μέρος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου»³. Πείσθησαν νά μήν τούς πολεμήσουν πιά οἱ υπόλοιπες φυλές. Τότε ὁ Ἰησοῦς συγκεντρώνει τούς Ἰσραηλίτες, τούς θυμίζει τίς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ, τούς συμβουλεύει νά τηροῦν τό νόμο καί τούς προλέγει τά κακά πού θά τούς διαδεχθοῦν, ἐάν δέν τόν φυλάξουν, καί πεθαίνει. Πεθαίνει ὅμως καί ὁ ἱερέας Ἐλεάζαρ καί ἔγινε ἱερέας ὁ υἱός του Φινεές στή θέση του πατέρα του. Καί οἱ Ἰσραηλίτες προσκύνησαν τά εἰδωλα καί παραδόθηκαν στό βασιλιά τῆς Μωάβ Αἰγλῶμ, καί τούς ὑποδούλωσε δεκαοχτώ χρόνια.

7. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΚΡΙΤΩΝ

Ἐδῶ λέγεται ποιές πόλεις κατέλαβαν οἱ Ἰσραηλίτες καί ποιές ἄφησαν νά εἶναι φόρου ὑποτελεῖς σ' αὐτούς. Ἐπειδὴ φοβήθηκαν τούς κόπους τοῦ πολέμου, παρέβηκαν τήν προσταγή τοῦ Θεοῦ, πού ἔλεγε νά ἐξοντωθοῦν ὅλοσχερῶς ὅλοι μαζί. Ἦρθε στους Ἰσραηλίτες ἄγγελος ἀπὸ τόν Κύριο καί τούς ἔκανε ἔλεγχο γιά τήν παρανομία τους. Γιατί ἔπρεπε, λέγει, νά τούς ἐξοντώσετε ὅλους, ἐσεῖς ὅμως κάνετε συμφωνίες μαζί τους· γι' αὐτό δέ θά ἐξαφανίσει ὁ Θεός τά υπόλοιπα ἔθνη. Ὅταν ἄκουσαν αὐτά, ἔκλαψαν ὅλοι μαζί καί ὁ τόπος ὀνομάστηκε «Κλαυθμός». Καί παρέβαιναν τό νόμο καί προσκυνοῦσαν τά εἰδωλα συνέχεια, καί παραδίνονταν στους ἐχθρούς, καί ἐλευθερώνονταν ἀπὸ τῆ δουλεία, καί πάλι ἐπέμεναν στά ἴδια κακά.

3. Ἰησ. Ναυῆ 22, 27.

δόθησαν Χουσαρ Σαδών βασιλεῖ Συρίας ἔτη ἡ', καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς Κύριος διὰ Γοδονοήλ τοῦ κριτοῦ. Καὶ παρεδόθησαν τῷ Ἐγλώμ βασιλεῖ Μωάβ, καὶ ἔκραξαν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἤγειρεν αὐτοῖς Ἀώδ, ὅστις δόλω ἀνειλε τὸν Ἐγλώμ καὶ τὸν
5 Μωάβ.

Μετὰ τοῦτον ἔκρινε Σομεγάρ, Δεβώρα, γυνή προφῆτις. Δουλεούντων δὲ τῷ βασιλεῖ Χαναάν τῶν Ἰσραηλιτῶν, κελεύει τῷ Βαράκ ἢ Δεβώρα στρατηγήσαι τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ οὐκ ἠνείχετο, εἰ μὴ καὶ αὐτὴ συνεξέλθοι αὐτῷ· καὶ συνεξήλθεν ἡ
10 γυνή. Γενομένου δὲ τοῦ πολέμου, φεύγουσιν οἱ πολέμοιοι, καὶ ὁ στρατηγὸς Ἰαθίς Σισάρα ἐλθὼν πρὸς τινα γυναῖκα λεγομένην, ἦται πιεῖν· ἡ δὲ γάλα ἔδωκεν αὐτῷ ἀντὶ ὕδατος. Ὡς δὲ ἐκοιμήθη πιὼν, πάσσαλον λαβοῦσα ἡ γυνή, διήλασεν διὰ τοῦ κροτάφου αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἀπέθανε Σισάρα· καὶ ἐπελθὼν
15 Βαράκ εἶδεν αὐτὸν τεθνηκότα. Τότε ἦσεν φθὴν Δεβώρα ἐπινίκιον. Πάλιν παραδίδονται εἰς χεῖρας Μαδιὰμ οἱ Ἰσραηλίται· συνεχῶς γὰρ παρώργιζον τὸν Θεόν. Τότε τῷ Γεδεὼν ὄφθη ἄγγελος, καὶ παρώργισεν εἰς πόλεμον. Εἶτα ὁ Κύριος κελεύει αὐτὸν δῦσαι τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν τοῦ πατρὸς
20 αὐτοῦ, καὶ ἀνενεγκεῖν ὀλοκαύτωμα, καὶ τὸ θυσιαστήριον κατασκάψαι τοῦ Βαάλ. Ἐποίησεν οὕτως, καὶ ἀνήνεγκεν ὀλοκαύτωμα τῷ Θεῷ. Καὶ αἰτεῖ σημεῖον ὁ Γεδεὼν ὁ καὶ Ἱεροβαὰλ τὸ ἐπὶ τοῦ πόκου γενόμενον. Καὶ κελεύεται ἅπαν ἀποπέμψαι τὸ στρατόπεδον, τριακοσίους δὲ μόνον κατασχεῖν.
25 Καὶ ἐποίησεν οὕτω, καὶ συμβαλὼν μετὰ λαμπάδων καὶ σαλπύγγων, εἶλε τοὺς πολεμίους. Τότε ἀνηρήθησαν Ὠρήβ καὶ Ζήβ οἱ ἄρχοντες Μαδιὰμ, καὶ Ζεβεὲ καὶ Σαλμανὰ οἱ βασιλεῖς.

Ἀποθανὼν Γεδεὼν κατέλιπεν υἱοὺς ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπὸ παλλακίδος ἓνα τὸν Ἀθιμέλεκ. Οὗτος τοὺς ἑβδομήκοντα
30 ἀνελὼν, ἐκράτησε τὴν βασιλείαν· καὶ μετ' οὐ πολὺ δίκην ἔδωκε τῆς ἀδελφοκτονίας. Προσελθὼν γὰρ ἐν πολέμῳ τινὶ πόλει, κλάσματι μύλου ἐδλάσθη τὴν κεφαλὴν ὑπὸ γυναικὸς, καὶ ἀπέθανε. Μετὰ τὸν Ἀθιμέλεκ ἔκρινε Θωλά, μετὰ τὸν Θωλά Ἱαεῖρ. Καὶ παρώργισαν τὸν Θεὸν υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ παρεδό-
35 θησαν εἰς χεῖρας Ἀμμών. Τότε τὸν Ἰεφθάε, υἱὸν ὄντα γυναικὸς πόρνης, καὶ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἀπελαθέντα τῆς

1. Πόκος· τὸ σύνολο τοῦ ἀκατέργαστου μαλλιῦ ἀπὸ τοῦ κούρεμα τοῦ προβάτου.

Παραδόθηκαν στό Χουσάρ Σαθών, τό βασιλιά τῆς Συρίας, ὀχτώ χρόνια καί τούς ἔσωσε ὁ Κύριος μέ τόν κριτή Γοθονοήλ. Παραδόθηκαν στόν Ἐγλώμ, τό βασιλιά τῆς Μωάβ, ζήτησαν βοήθεια ἀπό τό Θεό καί ἀνέδειξε σ' αὐτούς τόν Ἀώδ, πού μέ δόλο σκότωσε τόν Ἐγλώμ καί τούς Μωαβίτες.

Ἔστερα ἀπό τόν Ἀώδ κριτές ἔγιναν ὁ Σομεγάρ, ἡ Δεβώρα, μία γυναίκα προφήτισσα. Ὅταν οἱ Ἰσραηλίτες ἦταν ὑπόδουλοι στό βασιλιά τῆς Χαναάν, ἡ Δεβώρα προστάζει τόν Βαράκ νά γίνει ἀρχηγός στόν πόλεμο. Αὐτός ὅμως δέ δεχόταν, ἐκτός ἐάν ἐρχόταν καί αὐτή μαζί του πῆγε μαζί του καί ἡ γυναίκα. Ὅταν ἔγινε ὁ πόλεμος, τρέπονται σέ φυγή οἱ ἐχθροί καί ὁ στρατηγός Ἰαβίβ Σισάρα, ἀφοῦ πλησίασε μία γυναίκα πού λεγόταν Ἰαήλ, ζητοῦσε νά πιεῖ νερό· αὐτή ὅμως τοῦ ἔδωσε γάλα ἀντί γιά νερό. Ὅταν ἤπιε καί κοιμήθηκε, ἡ γυναίκα πῆρε ἓνα πάσσαλο καί τόν πέρασε ἀπό τό ἓνα μέρος τοῦ κροτάφου του στό ἄλλο. Ἐτσι πέθανε ὁ Σισάρα καί ὁ Βαράκ πού ἦρθε ἐκεῖ εἶδε αὐτόν νεκρό. Τότε ἡ Δεβώρα ἔψαλε ἐπινίκιο ὕμνο. Πάλι οἱ Ἰσραηλίτες παραδίνονται στό χεῖρα τῶν Μαδιανιτῶν, γιατί συνέχεια ἐξόργιζαν τό Θεό. Τότε παρουσιάστηκε στό Γεδεών ἄγγελος καί τόν παρακίνησε σέ πόλεμο. Ἐπειτα ὁ Κύριος προστάζει αὐτόν νά θυσιάσει τό παχύ μοσχάρι τοῦ πατέρα του καί νά τό προσφέρει ὀλοκαύτωμα, καί νά γκρεμίσει τό θυσιαστήριο τοῦ Βάαλ. Ἐκαμε ἔτσι καί πρόσφερε ὀλοκαύτωμα στό Θεό. Καί ὁ Γεδεών, ὁ ὁποῖος λέγεται καί Ἱεροβάαλ, ζητᾶ σημάδι πού ἔγινε πάνω στό ποκάρι του¹. Καί παίρνει ἐντολή νά στείλει πίσω ὅλο τό στράτευμα καί νά κρατήσῃ τριακόσιους μόνο ἄνδρες. Ἐκαμε ἔτσι, καί ἀφοῦ συγκρούστηκε μέ λαμπάδες καί σάλπιγγες, νίκησε τούς ἐχθρούς. Τότε σκοτώθηκαν οἱ ἀρχηγοί τῶν Μαδιανιτῶν Ὠρήβ καί Ζήβ καί οἱ βασιλεῖς Ζεβεέ καί Σαλμανά.

Ὅταν πέθανε ὁ Γεδεών, ἄφησε ἑβδομήντα παιδιά καί ἀπό παλλακίδα ἓνα, τόν Ἀβιμέλεχ. Αὐτός, ἀφοῦ σκότωσε τούς ἑβδομήντα, ἄρπαξε τή βασιλεία. Ἔστερα ἀπό λίγο ὅμως τιμωρήθηκε γιά τήν ἀδελφοκτονία. Γιατί, ὅταν ἦρθε πολεμώντας σέ κάποια πόλη, μία γυναίκα τοῦ ἔσπασε τό κεφάλι μέ κομμάτι μολόπετρας, καί πέθανε. Μετά τόν Ἀβιμέλεχ ἔγινε κριτής ὁ Θωλά, μετά ἀπό τό Θωλά ὁ Ἱαεῖρ. Καί ἐξόργισαν τό Θεό οἱ Ἰσραηλίτες καί παραδόθηκαν στό χεῖρα τῶν Ἀμμωνιτῶν. Τότε τόν Ἱεφθάε, πού ἦταν υἱός γυναίκας πόρνης καί ἀπό τά ἀδέλφια του ἐκδιώχθηκε ἀπό τό σπίτι τοῦ πατέρα τους, οἱ

πατέρων οίκιας, οἱ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ ἀξιοῦσι στρατηγήσαι τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἀμμών, καὶ διδῶσιν αὐτῷ τὴν ἀρχήν. Ὁ δὲ πεισθεὶς, καὶ πρῶτον πρεσβευσάμενος πρὸς τὸν βασιλέα υἱῶν Ἀμμών, ὡς οὐκ ἔπειθεν, εὐξάμενος τῷ Θεῷ
5 θύσειν τὸν πρῶτον ἀπαντήσαντα αὐτῷ, εἰ ἐπανέλθοι ἐκ τοῦ πολέμου, συμβαλὼν τοῖς ἐχθροῖς καὶ νικήσας, θύει τὴν θυγατέρα αὐτοῦ· πρώτη γὰρ αὐτῷ ἀπήντησεν αὕτη.

Πάλιν παρώργισαν τὸν Θεὸν οἱ Ἰσραηλῖται, καὶ παρεδόθησαν εἰς χεῖρας ἀλλοφύλων. Τότε τίκεται ὁ Σαμψών, καὶ ἰδὼν
10 γυναῖκα ἐν Θαμναδᾶ, ἠράσθη αὐτῆς, καὶ λαβεῖν ἠθέλησε νόμῳ γάμου. Οἱ δὲ γονεῖς τὸ μὲν πρῶτον διεκώλυον διὰ τὸ ἀλλόφυλον εἶναι· ὡς δὲ εἶδον ἐπικειμένον, οὐκ ἠναντιώθησαν. Ἦνίκα δὲ ἀπῆει διαλεχθῆναι περὶ αὐτῆς, συνήντησεν αὐτῷ λέων, καὶ ἀνεῖλεν αὐτὸν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἔδει
15 γενέσθαι τοὺς γάμους, πάλιν ἀπιῶν, ὄρᾳ κηρίον μέλιτος ἐν τῷ στόματι τοῦ λέοντος τοῦ ἀνηρημένου ὑπ' αὐτοῦ, καὶ λαθὼν ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς γονεῦσι καὶ τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ· καὶ προέτεινεν αὐτοῖς πρόβλημα λέγων· “Ἐκ στόματος ἑσθίουτος ἐξῆλθε βρῶσις”, τουτέστιν, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ
20 λέοντος, “καὶ ἐκ σκληροῦ ἀντὶ πικροῦ γλυκὺ”. Καὶ ὑπέσχετο, εἰ ἐπιλύσειε, δώσειν αὐτοῖς τριάκοντα σινδόνας, καὶ τριάκοντα στολάς· εἰ δὲ μὴ δυνηθεῖεν, ἀπαιτήσειν αὐτοὺς τοσαῦτα. Ὡς δὲ διηπόρουν, καὶ οὐχ εὔρισκον, ἠπέιλησαν τῇ γυναικὶ αὐτοῦ θάνατον, εἰ μὴ μάθοι παρ' αὐτοῦ τὸ αἶνιγμα· ἡ δὲ
25 μαδοῦσα, ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, καὶ εἰπόντες ἔλαβον. Ὁργισθη δὲ ὁ Σαμψών.

Ὁ δὲ πατὴρ τῆς νύμφης δείσας, λαθὼν αὐτὴν ἔδωκε τῷ νυμφαγωγῷ αὐτοῦ· τοῦτο δὲ μᾶλλον αὐτὸν ἐλύπησεν, καὶ λαθὼν τριακοσίους ἀλώπεκας, καὶ λαμπάδας ὀπισθεν αὐτῶν
30 ἐξάψας, ἀφῆκεν εἰς τὰ πεδία τῶν ἀλλοφύλων· ὡς δὲ ἐνεπύρυσεν αὐτῶν τὰ σταχυοφόρα πεδία, ἐνέπρησαν ἐκεῖνοι τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης μετ' αὐτῆς καὶ τοῦ πατρὸς· οὐδὲ
τούτου γενομένου ἐχάλασε τὴν ὀργὴν ὁ Σαμψών, ἀλλ' ἐτι ἐπολέμει αὐτοῖς. Οἱ δὲ παραταξάμενοι κατὰ τοῦ Ἰσραήλ, τὸν
35 Σαμψών ἐζήτουν· δῆσαντες αὐτὸν οἱ Ἰσραηλῖται παρέδωκαν τοῖς ἐχθροῖς. Ὁ δὲ τὰ δεσμὰ διαρρήξας, καὶ εὐρῶν σιαγόνα ὄνου, χιλίους ἀπέκτεινεν ἐν αὐτῇ. Καὶ διψήσας ἠψάτο τῷ

ἄρχοντες τοῦ λαοῦ τὸν θεώρησαν ἄξιο νά γίνει ἀρχηγός τοῦ πολέμου ἐναντίον τῶν Ἀμμωνιτῶν καί τοῦ παραδίνουν τήν ἔξουσία. Ἀφοῦ συμφώνησε, πρῶτα ἀπ' ὅλα ἔστειλε πρεσβευτές στό βασιλιά τῶν Ἀμμωνιτῶν, ἐπειδή δέν τόν ἔπεισε, προσευχήθηκε στό Θεό νά θυσιάσει ἐκείνον πού θά τόν συναντοῦσε πρῶτος, ἐάν ἐπιστρέψει ἀπό τόν πόλεμο· ὅταν συγκρούστηκε μέ τούς ἐχθρούς καί τούς νίκησε, θυσιάζει τή θυγατέρα του, γιατί αὐτή πρώτη τόν συνάντησε.

Πάλι ἐξόργισαν τό Θεό οἱ Ἰσραηλίτες καί παραδόθηκαν στά χέρια τῶν ἐχθρῶν. Τότε γεννιέται ὁ Σαμφών, καί ὅταν εἶδε μία γυναίκα στή Θαμναθᾶ, τήν ἀγάπησε καί θέλησε νά τήν πάρει γυναίκα του μέ γάμο. Οἱ γονεῖς στήν ἀρχή τόν ἐμπόδιζαν, γιατί ἦταν ξένη· μόλις ὁμως εἶδαν πώς ἐπέμενε, δέν ἔφεραν ἀντίρρηση. "Ὅταν πήγαινε νά συζητήσει γι' αὐτήν, τόν συνάντησε ἓνα λιοντάρι καί τό σκότωσε μέ τά χέρια του. Ἐπειδή ἐπρόκειτο νά γίνουν οἱ γάμοι, πάλι πηγαίνοντας βλέπει κηρύθρα μέ μέλι μέσα στό στόμα τοῦ λεονταριοῦ πού σκότωσε ὁ ἴδιος, καί πήρε καί ἔφαγε καί ἔδωσε καί στούς γονεῖς του καί στούς συμπολίτες του, καί τούς πρότεινε ἓνα αἶνιγμα λέγοντας· « Ἀπό τό στόμα ἐκείνου πού κατατρῶγει βγήκε φαγώσιμο», δηλαδή, ἀπό τό στόμα τοῦ λεονταριοῦ, «καί ἀπό τό σκληρό ἀντί γιά πικρό βγήκε γλυκό»². Καί ὑποσχόταν, ἐάν τό λύσουν, ὅτι θά δώσει σ' αὐτούς τριάντα λινούς χιτῶνες καί τριάντα στολές· ἐάν ὁμως δέ θά μπορέσουν νά τό λύσουν, θά ζητήσει αὐτός τά προηγούμενα. "Ὅταν συνάντησαν δυσκολίες καί δέν μποροῦσαν νά τό βοῦν, ἀπειλήσαν μέ θάνατο τή γυναίκα του, ἐάν δέ θά μάθαινε ἀπ' αὐτόν τό αἶνιγμα. Καί αὐτή, ὅταν τό ἔμαθε, τό ἀνακοίνωσε σ' αὐτούς, καί ἀφοῦ τό εἶπαν πήραν τούς χιτῶνες καί τίς στολές. Ὁργίσθηκε ὁμως ὁ Σαμφών.

Ὁ πατέρας τῆς νύφης φοβήθηκε καί τήν ἔδωσε στόν προξενητή του. Αὐτό ὁμως τόν στενοχώρησε περισσότερο καί παίρνοντας τριακόσιες ἀλεπουῖδες καί ἀνάβοντας λαμπάδες στήν οὐρά τους, τίς ἄφησε στά χωράφια τῶν Φιλισταίων. "Ὅταν ἔκαψε τά χωράφια τους μέ τά σιτηρά, ἔκαψαν ἐκείνοι τό σπίτι τῆς νύφης μαζί μέ τήν ἴδια καί τόν πατέρα της. Οὔτε ὅταν ἔγινε αὐτό, καταπράυνε τήν ὀργή του ὁ Σαμφών, ἀλλά τούς πολεμοῦσε ἀκόμη. Αὐτοί, ἀφοῦ παρατάχθηκαν γιά πόλεμο ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν, ζητοῦσαν τόν Σαμφών. Οἱ Ἰσραηλίτες τόν ἔδεσαν καί τόν παρέδωσαν στούς ἐχθρούς. Αὐτός ὁμως ἔσπασε τά δεσμά καί βρίσκοντας ἓνα σαγόνι ὄνου σκότωσε μ' αὐτό χίλιους ἄνδρες. Καί ὅταν δίψασε, προσευχήθηκε στό Θεό, καί

2. Κριτῶν 14, 14.

Θεῶ, καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ ἐκ τῆς σιαγόνας, καὶ ἔπιεν. Ἦλθεν ἐκεῖθεν εἰς γυναῖκα πόρνην εἰς Γάζαν, καὶ περιεκύκλωσαν αὐτὸν οἱ ἐχθροί· ὁ δὲ κατὰ τὸ μεσονύκτιον λαβὼν τὰς πύλας τῆς πόλεως, καὶ θείς ἐπὶ τῶν ὧμων ἐξῆλθεν. Ἠράσθη μετὰ ταῦτα γυναικὸς τινος ὁ Σαμφῶν ὀνόματι Δαλιδάς, καὶ ἔλαβεν αὐτὴν εἰς γυναῖκα. Ταύτῳ δὲ ὑπέσχοντο οἱ σατράπαι τῶν ἀλλοφύλων χιλίους καὶ ἑκατὸν ἀργυρίου, εἰ μάθοι παρ' αὐτοῦ, πῶς ἂν εὐκαταγώνιστος γένοιτο.

Ὡς δὲ ἐπειράτο μαθεῖν, τὸ μὲν πρῶτον αὐτὴν ἠπάτα· τέλος
 10 δέ, ὡς κατειργάσατο αὐτόν, εἶπεν αὐτῇ τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἐάν τις αὐτοῦ περιέλοι τοὺς βοστρύχους, ἀσθενήσει. Ἡ δὲ καλέσασα τοὺς σατράπας, καὶ κοιμήσασα αὐτόν, ἐποίησε ξυρισθῆναι, καὶ ἠσθένησε. Καὶ λαβόντες αὐτόν οἱ ἀλλόφυλοι, ἐτύφλωσαν καὶ ἐνέβαλον εἰς τὸ δεσμοτήριον. Οἱ δὲ ἠύφραϊ-
 15 νοντο, καὶ ἐξήγαγον αὐτόν ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου, εἰς τὸ ἐμπαῖξαι αὐτῷ· ὁ δὲ πικρὸν στενάξας, καὶ τοῦ Κυρίου δεηθεὶς ὥστε ἐνισχύσαι αὐτόν, τῶν κιώνων λαβόμενος τοῦ οἴκου, καὶ διασαλεύσας, κατήνεγκε τὸν οἶκον ἐπὶ τοὺς σατράπας καὶ ἑαυτὸν καὶ ἕτερον λαὸν πολὺν, καὶ ἀπέθανον πλείους, ἢ ὅσοι
 20 ἀπέθανον ὑπ' αὐτοῦ ζῶντος. Μετὰ ταῦτα ἐπιστρατεύουσιν οἱ ἐκ τῆς φυλῆς Δάν, καὶ ἔλαβον τὴν Λαϊσάν, καὶ ἐπωνόμασαν αὐτὴν, καὶ ἔστησαν ἐκεῖ γλυπτὸν λατρείαν. Ἀνὴρ Λευΐτης, ὀργισθείσης αὐτῷ τῆς παλλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἀπελδούσης εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἀπῆει καταλέξων αὐτὴν ἑαυτῷ·
 25 καὶ λαβὼν αὐτὴν ἐπανῆλθεν· ἐν δὲ τῇ ὁδῷ κατέλυσεν εἰς Γαθαὰ τὴν Βενιαμὴν παρὰ τινι πρεσβύτῃ.

Οἱ δὲ ἐν τῇ Γαθαὰ περιστάντες τὴν οἰκίαν ἐκείνην, ἐζήτουν τὸν ξένον, ἵνα ἐξυθρίσωσιν εἰς αὐτόν. Ὁ πρεσβύτης ἐτοιμος ἦν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ δοῦναι αὐτοῖς τὴν παρθένον.
 30 Οἱ δὲ λαβόντες τὴν παλλακὴν, ἐνέπαιξαν αὐτῇ ὅλην τὴν νύκτα. Ὡς δὲ πρωὶ γέγονεν, ἀφέντες αὐτὴν ἀπῆλθον. Ἡ δὲ ὑπὸ τῆς ἐπιτηρείας, ἐλθοῦσα παρὰ τὴν οἰκίαν, ἔνθα κατ' ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐξέψυξεν. Ἐξελθὼν δὲ ἐκεῖνος, καὶ εὐρῶν αὐτὴν νεκράν, διεΐλεν εἰς δεκαδύο μέρη, καὶ ἔπεμψε ταῖς δώδεκα
 35 φυλαῖς. Χαλεπῶς δὲ ἠνεγκαν τὸ γεγονός, καὶ ἐξοπλισάμενοι ἦτουν τοὺς ἐνυθρίσαντας τὸ γύναιον. Ὡς δὲ οὐκ ἐδίδοσαν ἐκεῖνοι, συνεκρότησαν πόλεμον, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἠττήθη-

βγήκε νερό από τό σαγόνι, καί ἤπιε. Ἐπί ἐκεῖ πῆγε σέ μία γυναίκα πόρνη στή Γάζα καί τόν περικύκλωσαν οἱ ἐχθροί. Αὐτός ὅμως κατά τά μεσάνυχτα πῆρε τίς πύλες τῆς πόλης, τίς ἔβαλε στούς ὤμους του καί βγήκε ἔξω ἀπό τήν πόλη. Ὑστερα ἀπ' αὐτά ὁ Σαμψών ἀγάπησε πολύ μία γυναίκα πού ὀνομαζόταν Δαλιδά καί τήν πῆρε γυναίκα του. Σ' αὐτήν ὑπόσχονταν οἱ ἄρχοντες τῶν Φιλισταίων χίλια ἑκατό ἀργυρά νομίσματα, ἐάν θά μάθαινε ἀπ' αὐτόν, πῶς θά μπορούσε νά τόν νικήσει κανεῖς εὐκολα.

Ὅταν ἡ Δαλιδά προσπαθοῦσε νά μάθει, στήν ἀρχή τῆς ἔλεγε ψέματα. Στό τέλος ὅμως, ὅταν τόν κατάφερε, εἶπε σ' αὐτή τήν ἀλήθεια, ὅτι, ἐάν κάποιος τοῦ κόψει τά μαλλιά, θά χάσει τή δύναμή του. Αὐτή τότε κάλεσε τούς ἄρχοντες, κοίμησε τό Σαμψών, ἔβαλε κάποιον νά τόν ξυρίσει καί ἔχασε αὐτός τή δύναμή του. Καί ἀφοῦ τόν συνέλαβαν οἱ Φιλισταῖοι, τόν τύφλωσαν καί τόν ἔκλεισαν στή φυλακή. Αὐτοί εὐχαριστήθηκαν καί τόν ἔβγαλαν ἀπό τή φυλακή γιά νά τόν περιπαίξουν. Ὁ Σαμψών ὅμως, ἀφοῦ ἀναστέναξε πικρά καί προσευχήθηκε στόν Κύριο γιά νά τόν ἐνισχύσει, καί ἀφοῦ ἔπιασε τούς στύλους τοῦ οἰκοδομήματος καί τούς τράνταξε, ἔριξε τό οἰκοδόμημα ἐπάνω στούς ἄρχοντες, στόν ἑαυτό του καί σέ πολύ ἄλλο λαό, καί πέθαναν περισσότεροι ἀπ' ὅσους θανάτωσε αὐτός ὅταν ζοῦσε. Ὑστερα ἀπό τά γεγονότα αὐτά ἐκστρατεύουν οἱ Ἰσραηλίτες τῆς φυλῆς Δάν καί κατέλαβαν τή Λαϊσά, τῆς ἄλλαξαν τό ὄνομά της καί ἔστησαν ἐκεῖ ἄγαλμα γιά τή λατρεία τους. Κάποιος Λευΐτης, ὅταν ὀργίσθηκε ἐναντίον τοῦ ἡ παλλακίδα του καί ἔφυγε στό σπίτι τοῦ πατέρα της, πῆγε νά τήν πείσει νά ἐπιστρέψει κοντά του, καί, ἀφοῦ τήν πῆρε, ἐπέστρεψε. Στήν ἐπιστροφή του κατέλυσε στή Γαβαά, πόλη τῆς φυλῆς Βενιαμίν, στό σπίτι ἐνός γέροντα.

Οἱ κάτοικοι τῆς Γαβαά περικύκλωσαν τό σπίτι αὐτό καί ζητοῦσαν τόν ξένο, γιά νά τόν κακοποιήσουν. Ὁ γέροντας ἦταν ἔτοιμος νά δώσει σ' αὐτούς τή θυγατέρα του πού ἦταν παρθένος. Αὐτοί πῆραν τήν παλλακίδα καί τήν ἐξευτέλιζαν ὅλη τή νύχτα. Μόλις ὅμως ἐγινε πρωί, τήν ἐγκατέλειψαν καί ἔφυγαν. Αὐτή, ἀφοῦ ἤρθε κοντά στό σπίτι, ὅπου ἦταν ὁ ἄνδρας της, ξεψύχησε ἀπό τήν προσβολή. Ὅταν βγήκε ἐκεῖνος καί τή βρῆκε νεκρή, τήν ἔκοψε σέ δώδεκα κομμάτια καί τά ἔστειλε στίς δώδεκα φυλές. Οἱ Ἰσραηλίτες ἔφεραν βαριά τό γεγονός αὐτό καί, ἀφοῦ ἐξοπλίστηκαν, ζητοῦσαν αὐτούς πού πρόσβαλαν τή γυναίκα. Ἐπειδή ὅμως δέν τούς ἔδιναν ἐκεῖνοι, ἔκαναν πόλεμο. Τήν πρώτη φορά νικήθηκαν, ὅπως καί τή δεύτερη, ἐνῶ κατά

σαν, και δευτερον, εν δε τη τριτη συμβολη πασαν την φυλην Βενιαμιν κατεκοψαν, πλην εξακοσιων των διαφυγοντων. Ως δε εκινδυνευσεν η φυλη τελως απολεσθαι (ουτε γαρ ειχον ουτοι γυναικας, και οι υιοι Ισραηλ ωμοσαν εξ αυτων μη δώσειν αυτοις), ελόντες τους μη συστρατεύσαντας αυτοις κατα των Βενιαμιτων, τας εκεινων παρθένους εδωκαν αυτοις τετρακοσίας· ως δε ενέλιπον ετι, εορτης τελουμένης, συνεχώρησαν αυτοις εξελθούσιν, αφαρπάσαι παρθένους, ουκ ειδότων των των γονέων.

10 8. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΗΣ ΡΟΥΘ

Ἡ Νοεμμὴν, ἀποθανόντος αὐτῆ τοῦ ἀνδρός, καὶ τῶν υἱῶν, καὶ τοῦ λιμοῦ παυθέντος, δι' ὃν καὶ εἰς τὴν Μωαβίτιν κατώκησεν, ἔρχεται εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἡμὲν μία αὐτῆς νύμφη ἐπέισθη μείναι ἐν τῇ Μωαβίτιδι, ἢ δὲ ἄλλη, ἢ ὄνομα 15 Ῥούθ, πολλὰ παρακαλοῦση, ὥστε μείναι, οὐκ εἶξεν, ἀλλὰ συνηκολούθησε. Καὶ γαμεῖται τῷ Βοώζ, ἀγχιστεύοντι τὴν Νοεμμὴν, καὶ τίττει τὸν Ὁθῆδ, ὁ δὲ Ὁθῆδ τὸν Ἰεσσαί, ὁ δὲ Ἰεσσαί Δαυῖδ τὸν βασιλέα.

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΟΥ ΤΕΤΡΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

20 1. ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Α΄

Ἐλκανᾶ γυναικας ἔχων δύο, ἀπὸ τῆς μιᾶς οὐκ εἶχε παῖδας. Ὡς δὲ ἀνῆλθε θῦσαι ἐν Σηλωμ, προσεύχεται ἡ γυνή, καὶ τίττει τὸν Σαμουήλ, καὶ δίδωσιν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον Κυρίου διηνεκῶς, καθὼς ηὔξατο πρὶν ἢ συλλαβεῖν αὐτόν. Ἦν δὲ 25 ἱερεὺς τότε ὁ Ἥλει. Οἱ δὲ υἱοὶ Ἥλει Ὀφνὶ καὶ Φινεές, λοιμοὶ καὶ μοχθηροὶ νέοι, μεταλαμβάνοντες ἐκ τῶν θυσιῶν, πρὶν ἢ προσενεχθῆναι Θεῷ. Ὁ δὲ Ἥλει εὐλόγησε τὴν Ἄνναν, καὶ ἔσχεν εἰς τρεῖς υἱούς, καὶ δύο θυγατέρας, καὶ Σαμουήλ ἐπεδίδου πρὸς ἀρετὴν. Ὁ δὲ Ἥλει ἀκούσας τῶν παιδῶν τὰ 30 τολμήματα (καὶ γὰρ καὶ ἐμοιχῶντο), ἐπετίμησε λόγῳ· οἱ δὲ οὐκ

τήν τρίτη σύγκρουση ἐξόντωσαν ὅλη τή φυλή Βενιαμίν, ἐκτός ἀπό ἑξακόσιους πού ξέφυγαν. Ὅταν ὁμως κινδύνευσε νά ἑξαφανισθεῖ ἐντελῶς ἡ φυλή (γιατί οὔτε γυναῖκες εἶχαν αὐτοί καί οἱ Ἰσραηλίτες ὀρκίστηκαν νά μὴν τούς δώσουν ἀπό τίς δικές τους), σκότωσαν ἐκείνους πού δέν πολέμησαν μαζί τους ἐναντίον τῶν Βενιαμιτῶν καί ἔδωσαν σ' αὐτούς τίς τετρακόσιες παρθένους ἐκείνων. Ἐπειδὴ ὁμως ἔλειπαν μερικές ἀκόμη, ὅταν γινόταν κάποια ἐορτή, ἐπέτρεψαν σ' αὐτούς νά βγοῦν καί ν' ἀρπάξουν παρθένους, χωρὶς νά γνωρίζουν οἱ γονεῖς τους.

8. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΡΟΥΘ

Ἡ Νοεμμήν, ὅταν πέθανε ὁ ἄνδρας της καί τὰ παιδιά της, καί ὅταν σταμάτησε ὁ λιμός, πού ἦταν ἡ αἰτία νά κατοικήσει στή χώρα Μωάβ, ἔρχεται στήν Ἰουδαία, καί ἡ μία νύφη της πείσθηκε νά παραμείνει στή Μωάβ, ἐνῶ ἡ ἄλλη, πού ὀνομάζεται Ρούθ, ἂν καί τήν παρακάλεσε γιά νά μείνει, δέν ὑποχώρησε, ἀλλά τήν ἀκολούθησε μαζί της. Παντρεύεται μέ τό Βοόζ, πού ἦταν συγγενής μέ τή Νοεμμήν, καί γεννάει τόν Ὅβήδ, ὁ Ὅβήδ τόν Ἰεσσαί, καί ὁ Ἰεσσαί τό Δαυῖδ τό βασιλιά.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ

1. ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Α'

Ὁ Ἐλκανά εἶχε δύο γυναῖκες καί ἀπό τή μία δέν εἶχε παιδιά. Ὅταν ἀνέβηκε νά θυσιάσει στή Σηλώμ, προσεύχεται ἡ γυναῖκα του, καί γεννάει τό Σαμουήλ, καί τόν παραδίνει στό ναό τοῦ Κυρίου γιά πάντα, ὅπως προσευχήθηκε προτοῦ νά τόν συλλάβει. Ἰερέας τότε ἦταν ὁ Ἡλεί. Τά παιδιά τοῦ Ἡλεί Ὁφνὶ καί Φινεές, ἐλεεινοί καί μοχθηροί νέοι, ἔπαιρναν ἀπό τίς θυσίες προτοῦ νά προσφερθοῦν στό Θεό. Ὁ Ἡλεί εὐλόγησε τήν Ἄννα καί ἀπέκτησε ἀκόμη τρεῖς υἱούς καί δύο θυγατέρες, καί ὁ Σαμουήλ εὐδοκίμοῦσε στήν ἀρετή. Ὁ Ἡλεί ὅταν ἔμαθε τίς πράξεις τῶν παιδιῶν του (γιατί ἦταν ἀκόμη καί μοιχοί),

εἶξαν. Προφητεύεται τῷ Ἡλεὶ ὁ δλεθρος τῆς οἰκίας αὐτοῦ καὶ τῶν υἱῶν διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῶν νέων. Δηλοῦται δὲ καὶ τῷ Σαμουήλ ἡ ἀπαραίτητος ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπαγγέλλει καὶ αὐτὸς τῷ Ἡλεὶ. Συμβάλλουσιν οἱ ἀλλόφυλοι τῷ Ἰσραήλ, καὶ
 5 τρέπουσιν αὐτὸν εἰς φυγὴν μετὰ τοῦ πατάξαι. Ὡς δὲ καὶ τὴν κιβωτὸν ἐξήγαγον υἱοὶ Ἡλεὶ, οὗτοι μὲν πίπτουσιν ἐν τῷ πολέμῳ μετὰ καὶ ἐτέρων πολλῶν, τὴν δὲ κιβωτὸν λαμβάνουσιν οἱ πολέμιοι. Ἡλθέ τις ταῦτα ἀπαγγέλλων τῷ Ἡλεὶ ὁ δὲ καταπεσὼν ἐκ τοῦ δίφρου αὐτοῦ συνετρίβη καὶ ἀπέθανεν.
 10 ἀπέθανε δὲ καὶ ἡ τούτου νύμφη, ἠνίκα ταῦτα ἤκουσεν.

Εἰσήνεγκαν οἱ ἀλλόφυλοι τὴν κιβωτὸν εἰς τὸν οἶκον Δαγῶν ὁ δὲ κατέπεσε δεῦτερον, καὶ συνετρίβη. Ἐπατάχθησαν δὲ καὶ οἱ ἄνδρες εἰς τὰς ἔδρας αὐτῶν. Ἦσαν δὲ οἱ Ἀζῳῖτιοι οὗτοι, καὶ μῦς ἀνέδωκεν ἡ χώρα αὐτῶν. Ἀποστέλ-
 15 λουσι τὴν κιβωτὸν εἰς Γέθ· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ἐπλήγησαν. Πέμπουσιν αὐτὴν εἰς Ἀσκαλῶνα, κάκει γέγονε θάνατος. Συμβουλευθέντες δὲ ὑπὸ τῶν μάντεων αὐτῶν, ποιοῦσιν ἔδρας χρυσᾶς, καὶ μῦς χρυσοῦς, καὶ ἐπιθέντες αὐτοὺς ἀμάξη μετὰ τῆς κιβωτοῦ ὑπέξευξαν βόας, ὧν τὰ τέκνα ἀπέκλεισαν εἰς
 20 οἰκίσκον. Αἱ δὲ ὀρθὴν ἐπορεύθησαν εἰς Βεδσαμῦς. Δέχονται αὐτὴν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, καὶ θύουσι τῷ Θεῷ, ὀρώντων τῶν σατραπῶν τῶν ἀλλοφύλων. Ὡς δὲ οὐκ ἠσμένισαν, τουτέστιν, οὐ συνεχάρησαν οἱ υἱοὶ Ἰεχονίου, γίνεται πληγὴ μεγάλη ἐν τῷ λαῷ· καὶ φοβηθέντες οἱ ἀπὸ Βεδσαμῦς, ἀποστέλλουσιν ἐξ
 25 αὐτῶν τὴν κιβωτὸν εἰς τὸν οἶκον Ἀμιναδάβ. Τότε ἐπέστρεψαν πρὸς τὸν Θεὸν οἱ Ἰσραηλίται, καὶ ἐπολέμησαν αὐτοὺς οἱ ἀλλόφυλοι, καὶ ἠττήθησαν, τοῦ Σαμουήλ εὐξαμένου ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ἔλαβον παρ' αὐτῶν τὰς πόλεις, ἃς εἶχον αὐτῶν.

Ὡς δὲ ἐγήρασε Σαμουήλ, οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ οὐκ ἐπορεύοντο
 30 ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ, συναχθέντες οἱ Ἰουδαῖοι αἰτοῦσι βασιλέα. Ἦλθησεν ἐπὶ τούτῳ ὁ Σαμουήλ, καὶ φησιν αὐτῷ ὁ Θεός· “Οὐ σὲ ἐξουδενήκασιν, ἀλλ' ἐμέ. Τοῦτο οὖν διαμαρτύρομαι αὐτοῖς, τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως»· τουτέστιν, ὅσης ὀφείλει παρ' αὐτῶν τυγχάνειν θεραπειᾶς διεμαρτύρατο ὁ Σαμουήλ· οἱ
 35 δὲ ἐπέκειντο αἰτοῦντες. Ἀπώλοντο αἱ ὄνοι Κεῖς τοῦ πατρὸς Σαοὺλ· ἐπεμψεν αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐπιζητήσοντα ταύτας. Ὡς δὲ

τά ἐπιτίμησε μέ λόγια· αὐτά ὁμως δέν ἄκουσαν. Προφητεῦεται στόν Ἡλεὶ ἡ καταστροφή τοῦ σπιτιοῦ του καί τῶν υἱῶν του ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας τῶν δύο νέων. Φανερώνεται καί στό Σαμουήλ ἡ ἀναγκαστική ὀργή τοῦ Θεοῦ, καί πληροφορεῖ καί αὐτός τόν Ἡλεὶ. Συγκρούσθηκαν οἱ Φιλισταῖοι μέ τούς Ἰσραηλίτες καί τούς τρέπουν σέ φυγή, ἀφοῦ πρῶτα τούς νίκησαν. Μέχρι καί τήν κιβωτό ἔφεραν στή μάχη τά παιδιά τοῦ Ἡλεὶ, ἀλλά αὐτά σκοτώνονται στόν πόλεμο μαζί καί μέ ἄλλους πολλούς, ἐνῶ τήν κιβωτό τήν παίρνουν οἱ ἐχθροί. Ἦρθε κάποιος ν' ἀναγγεῖλει τά γεγονότα αὐτά στόν Ἡλεὶ. Αὐτός, ἀφοῦ ἔπεσε ἀπό τό κάθισμά του, χτύπησε καί πέθανε. Πέθανε ὁμως καί ἡ νύφη του, ὅταν ἄκουσε αὐτά.

Ἐφεραν οἱ Φιλισταῖοι τήν κιβωτό μέσα στό ναό τοῦ Θεοῦ Δαγῶν, πού τό ἄγαλμά του ἔπεσε δύο φορές καί κομματιάστηκε. Προσβλήθηκαν καί οἱ ἄνδρες στά ὀπίσθιά τους. Αὐτοὶ ἦταν οἱ κάτοικοι τῆς Ἀζώτου καί ἡ χώρα τους ἔβγαλε ποντίκια. Στέλνουν τήν κιβωτό στή Γέθ· καί αὐτοὶ ὁμως προσβλήθηκαν. Στέλνουν αὐτή στήν Ἀσκάλωνα, καί ἐκεῖ ἔπεσε θάνατος. Ἀφοῦ συμβουλευτήκαν τούς μάντις τους, κατασκευάζουν χρυσές ἔδρες καί χρυσά ποντίκια, καί, ἀφοῦ τά ἔβαλαν μαζί μέ τήν κιβωτό ἐπάνω στήν ἄμαξα, ἔξεψαν τήν ἄμαξα σέ ἀγελάδες, πού τά μωσχάρια τους τά ἔκλεισαν σέ σταῦλο. Αὐτές βάδισαν ἴσια στήν πόλη Βεθσαμύς. Ὑποδέχθηκαν τήν ἄμαξα οἱ ἄνδρες τῆς πόλης αὐτῆς καί προσφέρουν θυσία στό Θεό, ἐνῶ ἔβλεπαν οἱ ἄρχοντες τῶν Φιλισταίων. Ὅταν ὁμως δέν εὐχαριστήθηκαν, δηλαδή, δέ χάρηκαν μαζί τους τά παιδιά τοῦ Ἰεχονία, γίνεται μεγάλη συμφορά στό λαό. Ἐπειδή φοβήθηκαν οἱ κάτοικοι τῆς Βεθσαμύς, στέλνουν τήν κιβωτό στό σπίτι τοῦ Ἀμιναδάβ. Τότε οἱ Ἰσραηλίτες ἐπέστρεψαν στό Θεό καί τούς πολέμησαν οἱ Φιλισταῖοι, πού νικήθηκαν, ἐνῶ ὁ Σαμουήλ προσευχήθηκε γι' αὐτούς, καί πῆραν πίσω τίς πόλεις, τίς ὁποῖες εἶχαν οἱ ἐχθροὶ τους.

Ἐπειδή γέρασε ὁ Σαμουήλ καί τά παιδιά του δέν ἀκολουθοῦσαν τό παράδειγμά του, συγκεντρώθηκαν οἱ Ἰουδαῖοι καί ζητοῦν βασιλιά. Λυπήθηκε γι' αὐτό ὁ Σαμουήλ καί τοῦ λέγει ὁ Θεός· «Δέν περιφρόνησαν ἐσένα, ἀλλ' ἐμένα. Αὐτό λοιπόν προβάλλω σάν δικαιολογία, τά δικαιώματα τοῦ βασιλιά»¹. Δηλαδή, ὁ Σαμουήλ πρόβαλλε σάν δικαιολογία τή μεγάλη περιποίηση πού πρέπει νά κάνουν στό βασιλιά. Αὐτοὶ ὁμως ἐπέμεναν στό αἴτημά τους. Χάθηκαν τά γαϊδούρια τοῦ Κεῖς, τοῦ πατέρα τοῦ Σαοὺλ· τόν ἔστειλε ὁ πατέρας του γιά νά τά βρεῖ. Ἐπειδή ὁμως δέν τά ἔβρισκε, ἐρχεται νά ἐρωτήσῃ

οὐχ εὔρισκε, τοῦ ἀκολούθου αὐτῷ συμβουλευσάντος, εἰσέρχεται πρὸς τὸν Σαμουήλ ἐρωτήσεων περὶ αὐτοῦ. Γνωρίζει αὐτὸν ὁ Θεὸς τῷ Σαμουήλ λέγων, ὅτι Τοῦτον χρῖσον βασιλέα. Προσηλάδεν ὁ Σαοὺλ ἐρωτῶν τὸν Σαμουήλ, ποῦ εἶη ὁ βλέπων· οὕτω γὰρ
 5 ἐκάλουν τοὺς προφῆτας. Ὁ δὲ ἔφη, αὐτὸν εἶναι, καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν εἰς Βαμᾶ (θυσία γὰρ ἦν τῷ λαῷ), καὶ ἐστιάσας, ὑπὸ τὴν ἔω κατελθὼν μετ' αὐτοῦ κατέχεεν αὐτοῦ τὸν φακὸν τοῦ ἐλαίου, καὶ καταφιλήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, ὅτι Ἄρξεις τοῦ λαοῦ, καὶ σημεῖά τινα δοὺς ἐξέπεμψεν αὐτόν, καὶ προεφήτευσεν ὁ Σαοὺλ.
 10 Ἐρωτῶ τὸν Σαοὺλ ὁ οἰκείος αὐτοῦ, ποῦ ἀπῆλθεν· ὁ δὲ εἶπεν· Εἰς ἐπιζήτησιν τῶν ὄνων. Συνάγεται ὁ λαὸς εἰς Μασσηφᾶ· χειροτονεῖται Σαοὺλ.

Ἐπανίσταται ὁ Ἀμμανιτῶν βασιλεὺς τοῖς Γαλααδίταις· πρεσβεύονται πρὸς τὸν Σαοὺλ· ἔλδων συνεμάχησεν αὐτοῖς,
 15 καὶ εἶλε τοὺς πολεμίους κατὰ κράτος. Εὐωχοῦνται ἐν Γαλαλοῖς. Καὶ δημηγορεῖ πρὸς τὸν λαὸν ὁ Σαμουήλ. Τότε λέγει· "Μόσχον τινὸς εἴληφα, ἢ ὄνον τινὸς εἴληφα;" Παραγγείλας δὲ αὐτοῖς ὑπακούειν τῷ Θεῷ, εὐχεται, καὶ ὑετὸς ἐν ἡμέρᾳ θερισμοῦ γίνεται. Ἐφοβήθη ὁ λαός, καὶ ὠμολόγησαν ἡμαρτηκῆναι αἰτήσαντες βασιλέα.
 20 Ὁ δὲ Σαμουήλ πάλιν παραινεῖ ὥστε ἀκολουθεῖν τοῖς τοῦ Θεοῦ προστάγμασιν. Κόπτει τοὺς ἀλλοφύλους ὁ Σαοὺλ. Οἱ δὲ παροξυνθέντες ἐπιστρατεύουσι μετὰ πλείονος δυνάμεως. Φεύγουσιν οἱ Ἰσραηλίται, καταλιμπάνεται μόνος ὁ Σαοὺλ. Ἀναφέρει ὀλοκαύτως τῷ Θεῷ,
 25 μὴ περιμείνας τὸν Σαμουήλ, περιμείναι δὲ αὐτῷ παρηγγέλλει. Ἐρχεται ὁ Σαμουήλ, δυσχεραίνει πρὸς τὸ γεγονός, ἀπειλεῖ αὐτῷ κατάλυσιν τῆς βασιλείας αὐτοῦ· εἰς γὰρ ἕτερον αὐτὴν μετατίθεσθαι· τὸν Δαυῖδ ἔφη.

Καθημένου τοῦ Σαοὺλ ἐν τῷ βουνῷ, καὶ ἑξακοσίων μετ' αὐτοῦ, λάδρα Ἰωνάθαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἰδίου παιδὸς ἐπελθὼν τοῖς ἐχθροῖς, ἀναιρεῖ τινας. Ἴδὼν δὲ ἀντικρὺ ὁ Σαοὺλ, καὶ τεταραγμένοις ἐπιπεσὼν, νικᾷ κατὰ κράτος, καὶ ὄρκισε μηδένα τινὸς γεύσασθαι ἕως ἑσπέρας. Ὁ Ἰωνάθαν οὐκ ἔπακούσας ἐγεύσατο μέλιτος. Προσέρχεται ὁ Σαοὺλ
 35 ἐρωτῆσαι τὸν Θεόν, εἰ δεοὶ ἐπιδιώξαι ὀπίσω τῶν ἐχθρῶν. Οὐκ ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ Θεός. Συνῆκεν ἀμάρτημα γεγενῆσθαι ἐν τῷ λαῷ. Ὡς δὲ ἀνεδείχθη Ἰωνάθαν, ἔτοιμος ἦν αὐτὸν ἀνελεῖν. Ὁ δὲ λαὸς ἐξείλατο αὐτὸν τῶν χειρῶν αὐτοῦ. Παραγγέλλει

γι' αυτό τό Σαμουήλ, ὅπως τόν συμβούλευσε ὁ ὑπηρέτης του. Τό Σαούλ γνωρίζει ὁ Θεός στό Σαμουήλ λέγοντας, ὅτι «Αὐτόν νά κρίσεις βασιλιά. Ἦρθε ὁ Σαούλ καί κάνει ἐρώτηση στό Σαμουήλ, πού εἶναι αὐτός πού βλέπει, γιατί ἔτσι ὀνόμαζαν τούς προφῆτες. Αὐτός εἶπε, πώς εἶναι ὁ ἴδιος, καί ανέβασε τό Σαούλ στή Βαμά (γιατί ὁ λαός ἔκανε θυσία), καί τόν φιλοξένησε, καί ὅταν κατέβηκε μαζί του τό πρωί, ἔχυσε πάνω του τό δοχεῖο μέ τό λάδι, καί, ἀφοῦ τόν φίλησε, τοῦ εἶπε, ὅτι «Θά εἶσαι ἀρχηγός τοῦ λαοῦ», καί ἀφοῦ τοῦ ἔδωσε μερικά σημάδια τόν ἔστειλε, καί προφήτηψε ὁ Σαούλ. Ἐρωτᾷ τό Σαούλ ὁ συγγενής του, πού πῆγε· καί αὐτός εἶπε· Για νά βροῦμε τά γαϊδούρια. Συγκεντρώνεται ὁ λαός στή Μασσηφά· χειροτονεῖται ὁ Σαούλ.

Ἐ βασιλιάς τῶν Ἀμμωνιτῶν κάνει πόλεμο μέ τούς Γαλααδίτες· στέλνουν πρεσβευτές στό Σαούλ. Ἦρθε καί τούς βοήθησε, καί νίκησε τούς ἐχθρούς ὀλοκληρωτικά. Κάνουν εὐωχία στά Γάλγαλα. Ὁ Σαμουήλ μιλάει στό λαό. Τότε λέγει· «Μήπως ἔχω πάρει τό μωσχάρι κανενός ἢ τό γαϊδούρι;»². Ἀφοῦ τούς ἔδωσε ἐντολή νά ὑπακούουν στό Θεό, προσεύχεται, καί βρέχει στήν ἐποχή θερισμοῦ. Φοβήθηκε ὁ λαός καί ὁμολόγησαν ὅτι ἔκαναν σφάλμα, ὅταν ζήτησαν βασιλιά. Ὁ Σαμουήλ πάλι τούς συμβουλεύει γιά νά ἐφαρμόζουν τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ. Νικάει τούς Φιλισταίους ὁ Σαούλ. Αὐτοί ὀργίστηκαν καί ἐκστρατεύουν μέ περισσότερες δυνάμεις. Φεύγουν οἱ Ἰσραηλίτες, ἐγκαταλείπεται μόνος ὁ Σαούλ. Προσφέρει ὀλοκαύτωμα στό Θεό, χωρίς νά περιμένει τό Σαμουήλ, πού τοῦ εἶχε παραγγεῖλει νά τόν περιμένει. Ἔρχεται ὁ Σαμουήλ, στενοχωριέται γι' αὐτό πού ἔγινε, τόν ἀπειλεῖ μέ κατάργηση τῆς βασιλικῆς του ἐξουσίας, γιατί θά μετατεθεῖ σ' ἄλλον· τό Δαυῖδ εἶπε.

Ἢταν ὁ Σαούλ καθόταν στό βουνό καί ἦταν ἐξακόσιοι ἄνδρες μαζί του, ὁ Ἰωνάθαν ὁ υἱός του ἐπιτίθεται ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μαζί μέ τό δοῦλο του καί σκότωσε μερικούς. Βλέποντας ἀπέναντι ὁ Σαούλ, ἐπιτίθεται στους ἐχθρούς πού βρισκόνταν σέ μεγάλη σύγχυση, τούς νικάει ὀλοκληρωτικά, καί ἔκαμε ὄρκο νά μή φάγει κανεῖς τίποτε μέχρι τό βράδυ. Ὁ Ἰωνάθαν δέν ὑπάκουσε καί ἔφαγε μέλι. Ἔρχεται ὁ Σαούλ γιά νά ἐρωτήσῃ τό Θεό, ἐάν πρέπει νά καταδιώξῃ πάλι τούς ἐχθρούς. Δέν παίρνει ἀπάντηση ἀπό τό Θεό. Κατάλαβε πώς κάποια ἁμαρτία ἔγινε στό λαό. Ἢταν ἀποδείχθηκε ἐνοχος ὁ Ἰωνάθαν, ἦταν ἔτοιμος νά τόν σκοτώσῃ. Ὁ λαός τόν γλύτωσε ἀπό τά χέρια του. Ὁ

ὁ Σαμουὴλ τῷ Σαούλ, ὥστε καταπολεμήσαι τὸν Ἀμαλήκ, καὶ ἀναθεματίσαι πάντα, καὶ μηδενὸς φείσασθαι. Ὁ δὲ παρήκουσε, καὶ περιεποιήσατο τὸν Ἀγὰγ τὸν βασιλέα αὐτῶν, καὶ ποίμνια, καὶ βουκόλια. Ἐλθὼν εἶδεν ὁ Σαμουὴλ, ὠργίσθη, καὶ φησὶν· “Οὐ θέλει Κύριος ὀλοκαυτώσεις καὶ θυσίας, ὡς τὸ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ· ἰδοὺ γὰρ ἀκοή ἀγαθὸν ὑπὲρ θυσίαν”. Ἀπειλεῖ καὶ τότε αὐτῷ τὴν ἐξάιρσιν τῆς βασιλείας. Ὁ δὲ Σαούλ παρεβιάζετο αὐτὸν συναπελθεῖν αὐτῷ. Ὁ δὲ οὐκ ἐθέλησεν. Ὑστερον δὲ βιασθεὶς ἀνήλθε. Καὶ μετὰ ταῦτα αὐτὸς ὁ Σαμουὴλ κελεύσας προσενεχθῆναι αὐτῷ τὸν Ἀγὰγ, ἀνεῖλεν αὐτὸν ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶ. Καὶ ἔκτοτε οὐκ εἶδε τὸν Σαούλ ἕως τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλ’ ἐπένθει αὐτόν.

Εἶτα ἀποστέλλεται Σαμουὴλ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χρεῖσαι τὸν Δαυὶδ, καὶ ἐλθὼν ἔχρισε. Τότε συνέσχε πνεῦμα πονηρὸν τὸν Σαούλ, καὶ εἰσάγουσιν αὐτῷ τὸν Δαυὶδ, ὥστε ψάλλειν, καὶ καταπαύειν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν. Ὡς δὲ ἐπεστράτευσεν ὁ Γολιάθ, καὶ πάντες ἐξέστησαν, πέμπεται Δαυὶδ ἐπισκεψόμενος τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐρωτᾷ τί ἔσται τῷ ἀποκτείνοντι τὸν ἀλλόφυλον τοῦτον. Οἱ δὲ εἶπον· Ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως δοθήσεται αὐτῷ γυνή. Εἰσῆλθε πρὸς τὸν Σαούλ, ὑπέσχετο ἀναιρήσειν. Ὁ δὲ διηπίσται. Τέλος ἐξέπεμψε γυμνὸν ὄπλων, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι βαστάζειν τὰ ὄπλα. Ὁ δὲ λίθον ἀκοντίσας κατὰ τοῦ μετώπου, κατήνεγκεν αὐτόν, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀποτεμῶν τῇ ἐκείνου ῥομφαίᾳ, ἐπανῆλθε λαμπρῶς ἀπὸ τοῦ πολέμου. Ἰδὼν δὲ αὐτόν ὁ Ἰωνάθαν, συνεδέθη τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, καὶ λίαν αὐτὸν ἠγάπησε, καὶ δῶρα ἔδωκεν.

Ὁ δὲ Σαούλ διεφθονεῖτο αὐτῷ, ἐπειδὴ αἱ χορεύουσαι εἶπον· “Ἐπάταξε Σαούλ ἐν χιλιάσι, καὶ Δαυὶδ ἐν μυριάσιν”. Ἐπῆρε τὸ δόρυ Σαούλ κατὰ τοῦ Δαυὶδ, ὥστε ἀνελεῖν αὐτόν· ὁ δὲ ἐξέφυγεν. Ὡς δὲ ἠυδοκίμει παρὰ πᾶσιν ὁ Δαυὶδ, μᾶλλον ἐδάκνετο ὁ Σαούλ· καὶ βουλόμενος αὐτὸν ἀπολέσαι, ὑπισχνεῖτο τὴν θυγατέρα αὐτοῦ δώσειν αὐτῷ, εἰ ἀνέλοι ἄνδρας ἑκατὸν τῶν ἐχθρῶν· ὡς δὲ ἀνεῖλε, γίνεται γαμβρὸς τοῦ βασιλέως. Καὶ πολέμου συστάντος ἐτέρου, πάλιν εὐδοκίμει· ὁ δὲ μᾶλλον ἠγριαίνετο κατ’ αὐτοῦ, καὶ ἐκλαλεῖ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰωνάθαν,

Σαμουήλ παραγγέλλει στό Σαούλ, νά ἐξοντώσει τούς Ἀμαληκίτες, νά τούς ἀναθεματίσει ὅλους καί νά μὴ λυπηθεῖ κανένα. Αὐτός ὅμως δέν τήρησε τὴν ἐντολή καί περιποιήθηκε τὸ βασιλιά τους Ἀγάγ, τὰ πρόβατα καί τὰ βόδια του. Ὅταν ἦρθε καί εἶδε ὁ Σαμουήλ, ὀργίστηκε καί λέγει: «Δέ θέλει ὁ Κύριος ὀλοκαυτώματα καί θυσίαι, ὅσο τὸ νά ὑπακούει κανεὶς στὴν ἐντολή του, γιατί ἡ ὑπακοή στὴν ἐντολή του εἶναι ἀνώτερο ἀγαθὸ ἀπὸ κάθε θυσία». Καί τὸν ἀπειλεῖ τότε μὲ τὴν ἀφαίρεση τῆς βασιλείας. Ὁ Σαούλ ἤθελε νά τὸν ἀναγκάσει νά ἔρθει μαζί του. Αὐτός δὲ θέλησε. Ὑστερα ὅμως, ἐπειδὴ τὸν ἀνάγκασε, πῆγε μαζί του. Καί μετὰ ἀπ' αὐτὰ ὁ ἴδιος ὁ Σαμουήλ διέταξε νά φέρουν μπροστά του τὸν Ἀγάγ καί τὸν σκότωσε μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια. Καί ἀπὸ τότε δέν εἶδε τὸ Σαούλ μέχρι τὴν ἡμέρα πού πέθανε, ἀλλὰ πενθοῦσε γι' αὐτόν.

Ἐπειτα ὁ Σαμουήλ στέλνεται ἀπὸ τὸ Θεὸ νά χρίσει βασιλιά τὸ Δαυῖδ, καί πῆγε καί τὸν ἔχρισε. Τότε κατέλαβε τὸ Σαούλ πνεῦμα πονηρὸ, καί ὀδήγησαν τὸ Δαυῖδ σ' αὐτόν γιὰ νά τοῦ ψάλλει καί νά σταματᾷ τὸ πονηρὸ πνεῦμα. Ὅταν ἦρθε ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν ὁ Γολιάθ καί ὅλοι φοβήθηκαν πολὺ, στέλνεται ὁ Δαυῖδ νά ἐπισκεφθεῖ τούς ἀδελφούς του. Καί ὅταν ἦρθε στό στρατόπεδο, ἐρωτᾷ ποιὰ θὰ εἶναι ἡ ἀμοιβή σ' ἐκείνον πού θὰ σκοτώσει αὐτόν τὸν ἀλλόφυλο. Ἐκεῖνοι ἀπάντησαν· Θὰ δοθεῖ σ' αὐτόν γυναῖκα ἢ κόρη τοῦ βασιλιᾶ. Πῆγε στό Σαούλ, ὑποσχέθηκε πῶς θὰ τὸν σκοτώσει. Αὐτός ὅμως δυσπιστοῦσε. Τέλος τὸν ἔστειλε χωρὶς ὅπλα, ἐπειδὴ δέν μποροῦσε νά κρατᾷ τὰ ὅπλα. Ὁ Δαυῖδ ρίχνοντας ἐναντίον τοῦ μετώπου του πέτρα, τὸν ἔριξε κάτω, καί, ἀφοῦ τοῦ ἔκοψε τὸ κεφάλι μὲ τὸ δικό του ξίφος, ἐπέστρεψε μὲ δόξα ἀπὸ τὸν πόλεμο. Βλέποντας αὐτόν ὁ Ἰωνάθαν, συνδέθηκε μαζί του μὲ στενὴ φιλία καί τὸν ἀγάπησε ὑπερβολικὰ καί τοῦ ἔδωσε δῶρα.

Ὁ Σαούλ ὅμως φθονοῦσε τὸ Δαυῖδ, ἐπειδὴ οἱ γυναῖκες πού χόρευαν εἶπαν· «Ὁ Σαούλ θανάτωσε χιλιάδες καί ὁ Δαυῖδ μυριάδες». Σήκωσε τὸ δόρυ ὁ Σαούλ ἐναντίον τοῦ Δαυῖδ, γιὰ νά τὸν σκοτώσει. Αὐτός ὅμως ξέφυγε. Καθὼς ὅλοι ἀγαποῦσαν τὸ Δαυῖδ, τόσο περισσότερο θλιβόταν ὁ Σαούλ. Θέλοντας ὁ Σαούλ νά ἐξοντώσει τὸ Δαυῖδ, ὑποσχέθηκε νά τοῦ δώσει τὴ θυγατέρα του, ἐὰν σκότωνε ἑκατὸ ἄνδρες ἀπὸ τούς ἐχθρούς. Μόλις τούς σκότωσε, γίνεται γαμβρὸς τοῦ βασιλιᾶ. Καί ὅταν ἔγινε ἕνας ἄλλος πόλεμος, πάλι διακρίνεται. Ὁ Σαούλ περισσότερο ὀργιζόταν ἐναντίον του καί μίλησε

ὅτι ἀνελεῖν αὐτὸν βούλοιο. Ὁ δὲ ἀπήγγειλε τῷ Δαυῖδ, καὶ κελεύει κρύπτεσθαι. Ὡς δὲ ἐξημενίσαστο τὸν πατέρα, εἰσάγει τὸν Δαυῖδ πρὸς αὐτόν. Πολέμου τε πάλιν ἐπιστάντος, ἀριστεύει ὁ Δαυῖδ, καὶ πάλιν ἐκφεύγει τὸν Σαοὺλ βουλόμενον
 5 αὐτὸν πατάξαι τῷ δόρατι. Συμβουλευσάσης αὐτῷ τῆς γυναικός, ἀπέδρα ἐκεῖθεν. Πέμπει ὁ Σαοὺλ λαβεῖν αὐτόν, ἡ δὲ ἔφη αὐτὸν ἀρόρωστέιν. Ὡς δὲ ἔγνω ὁ Σαοὺλ ὅτι ἔφυγεν, ἐγκαλέσας τῇ θυγατρὶ, καὶ μαδῶν ὅπου ἦν ὁ Δαυῖδ, ἀποστέλλει ληψόμενος αὐτὸν ἐκεῖθεν. Ὡς δὲ οἱ πεμπόμενοι οὐχ ὑπέστρεφον,
 10 ἀλλὰ μένοντες προεφήτευσον, ἀπῆλθεν αὐτός.

Ἔρχεται πρὸς τὸν Ἰωνάθαν ὁ Δαυῖδ· ἀπαγγέλλει αὐτῷ, ὅτι φονᾶ κατ' αὐτοῦ ὁ Σαοὺλ. Καὶ εἰ βούλει σαφέστερον αὖριον μαθεῖν, κατὰ τὸν τοῦ ἀρίστου καιρὸν ἀπολειφθήσομαι. Εἶτα ἂν ἔρηται ὁ πατήρ σου τὴν αἰτίαν, εἰπέ, ὅτι θυσίας οὐσης ἐν
 15 τῇ πόλει, ἤτησεν ἀπελθεῖν. Ἐὰν μὲν οὖν πράως ἐνέγκῃ, οὐδὲν ὑποπτέω δεινόν· ἐὰν δὲ δυσχεράνη, πρόδηλος ἡ κατ' ἐμοῦ δίκη καὶ ἐπιβουλή. Ποιεῖ ταῦτα ὁ Ἰωνάθαν· ὁ δὲ Σαοὺλ οὕτως ὠργίσθη, ὥστε καὶ ἐπιχειρήσαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀνελεῖν. Ὁ δὲ ἀναπηδήσας ἐκ τῆς τραπέζης, ἐξῆλθε εἰς τὸ πεδίον, καὶ ῥίπτει
 20 τὰς σχίζας· ἦν γὰρ καὶ τοῦτο σύνθημα· καὶ ἐπιδραμῶν ὀπισθεν τῷ παιδί αὐτοῦ, κρυπτομένου ἐκεῖ που τοῦ Δαυῖδ, φησὶ· Ταχύνاس πορεύου, καὶ μὴ στήῃς, ὅτι ἐκεῖ ἡ σχίζα ἀπὸ σοῦ καὶ ἐπέκεινα. Συνῆκεν ὁ Δαυῖδ τί ἐβούλετο τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ τοῦ παιδὸς ἀναχωρήσαντος, ἐπιπίπτει τῷ Ἰωνάθαν καὶ κλαίει·
 25 ὁ δὲ κελεύει φυγεῖν καὶ μεμνησθαι τῶν συνθηκῶν. Αὐταὶ δὲ ἦσαν, μηδέποτε ἐξᾶραι ἔλεον ἐκ τοῦ οἴκου Ἰωνάθαν, μήτε ζῶντος, μήτε θανόντος αὐτοῦ.

Ἔρχεται πρὸς τὸν ἱερέα τὸν Ἀθιμέλεκ ὁ Δαυῖδ. Τότε τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγε· ἔλαβε δὲ καὶ τὴν ῥομφαίαν
 30 Γολιάθ, φήσας ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀπεστάλδαι που κατὰ σπουδὴν. Καὶ ἔρχεται ἐκεῖθεν πρὸς Ἀγχοῦς, εἶτα εἰς Ὀδολάμ, καὶ παρατίθεται τῷ βασιλεῖ Μωᾶθ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐδυσχέραιεν ὁ Σαοὺλ πρὸς τοὺς αὐτοῦ παῖδας, ὅτι μηδεὶς αὐτῷ συμπονεῖ, μηδὲ παραδίδωσι τὸν Δαυῖδ, Δωὴκ Ἰδουμαῖος
 35 (ἔτυχε γὰρ τότε ἐκεῖ, ὅτε Δαυῖδ πρὸς τὸν ἱερέα ἦλθεν), ἀπήγγειλεν αὐτῷ τὸ γεγονός. Ὁ δὲ μεταπεμψάμενος τοὺς

στόν υιό του Ἰωνάθαν, ὅτι θέλει νά τόν σκοτώσει. Αὐτός ὁμως τό πληροφορήθηκε στό Δαυῖδ καί τόν συμβουλεύει νά κρύβεται. Ὅταν καταπράυνε τήν ὀργή τοῦ πατέρα του ὁ Ἰωνάθαν, παρουσιάζει τό Δαυῖδ σ' αὐτόν. Καί ὅταν ξέσπασε πάλι πόλεμος, ἀριστεύει ὁ Δαυῖδ, καί πάλι ξεφεύγει τό Σαούλ πού ἤθελε νά τόν θανατώσει μέ τό δόρυ. Μέ συμβουλή τῆς γυναίκας του ἔφυγε κρυφά ἀπό ἐκεῖ. Στέλνει ὁ Σαούλ ἀνθρώπους του νά τόν συλλάβουν, αὐτή ὁμως εἶπε πώς εἶναι ἄρρωστος. Ὅταν πληροφορηθῆκε ὁ Σαούλ πώς ἔφυγε, ἀφοῦ κατηγόρησε τή θυγατέρα του καί ἔμαθε πού ἦταν ὁ Δαυῖδ, στέλνει νά τόν πάρουν ἀπό ἐκεῖ. Ἐπειδή ὁμως οἱ ἀπεσταλμένοι δέν ἐπέστρεφαν, ἀλλά ἔμειναν ἐκεῖ καί προφήτευαν, πῆγε ὁ ἴδιος.

Ἔρχεται ὁ Δαυῖδ στόν Ἰωνάθαν καί τοῦ πληροφορεῖ ὅτι ὁ Σαούλ θέλει νά τόν σκοτώσει. Καί ἄν θέλεις νά μάθεις καλύτερα αὔριο, κατά τήν ὥρα τοῦ φαγητοῦ θ' ἀπουσιάσω. Ἐπειτα, ἐάν ἐρωτήσῃ ὁ πατέρας σου γιά τήν αἰτία τῆς ἀπουσίας μου, ἀπάντησε ὅτι ζήτησε νά πάει στήν πόλη, ἐπειδή γινόταν ἡ θυσία. Ἐάν λοιπόν συμπεριφερθεῖ ἤρεμα, δέν ὑποψιάζομαι κανένα κακό· ἐάν ὁμως δυσανασχετήσῃ, εἶναι φανερό ἡ ἀπόφαση καί ἡ ἐπιβουλή του ἐναντίον μου. Κάνει αὐτά ὁ Ἰωνάθαν. Ὁ Σαούλ ὀργίστηκε τόσο πολύ, ὥστε ἐπιχείρησε νά σκοτώσῃ τόν υιό του. Αὐτός, ἀφοῦ πήδησε ἀπό τό τραπέζι, πῆγε στήν πεδιάδα καί ρίχνει τά βέλη, γιατί αὐτό ἦταν τό σύνθημα, καί τρέχοντας πίσω ἀπό τόν ὑπηρέτη του, ἐνῶ ὁ Δαυῖδ κρυβόταν κάπου ἐκεῖ, λέγει· Φύγε γρήγορα καί μή σταματᾶς, γιατί τό βέλος εἶναι πίσω ἀπό σένα. Κατάλαβε ὁ Δαυῖδ τί σήμαιναν τά λόγια αὐτά καί, ὅταν ἔφυγε ὁ ὑπηρέτης, ἔπεσε πάνω στόν Ἰωνάθαν καί ἔκλαψε. Αὐτός τόν συμβουλεύει νά φύγει καί νά θυμᾶται τή συμφωνία τους. Ἡ συμφωνία αὐτή ἦταν ἡ ἐξῆς· νά μή στερῆσῃ ποτέ τήν καλωσύνη του ἀπό τούς ἀπογόνους τοῦ Ἰωνάθαν, οὔτε ὅταν ζεῖ οὔτε ὅταν πεθάνει αὐτός.

Ἔρχεται ὁ Δαυῖδ στόν ἱερέα τόν Ἀβιμέλεχ. Τότε ἔφαγε τούς ἄρτους τῆς πρόθεσης καί πήρε τό ξίφος τοῦ Γολιάθ, λέγοντας πώς εἶχε κάποια βιαστική ἀποστολή ἀπό τό βασιλιά. Ἀπό ἐκεῖ ἔρχεται στόν Ἀγγούς, ἔπειτα στήν Ὀδολάμ καί παραδίνει στό βασιλιά τῆς Μωάβ τήν οἰκογένειά του. Ἐπειδή ὁ Σαούλ δυσανασχετοῦσε μέ τούς δούλους του, γιατί κανένας δέν τόν συμπονοῦσε, οὔτε τοῦ παρέδινε τό Δαυῖδ, ὁ Δωῆκ ὁ Ἰδουμαῖος (γιατί ἔτυχε τότε νά βρισκεται ἐκεῖ, ὅταν ὁ Δαυῖδ ἤρθε στόν ἱερέα), ἀνακοινώνει σ' αὐτόν τό περιστάτικό. Ὁ

- ιερείς, καὶ τῶν παρεστηκότων οὐ βουλομένων αὐτοὺς ἀνελεῖν, κелеύει τῷ Δωὴκ. Ὁ δὲ ἀνεῖλε τριακοσίους πεντήκοντα ἄνδρας αἰφροντας ἐφούδ, καὶ τὴν Νοβὰ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐξωλόθρευσε. Ἀπαγγέλλει ταῦτα τῷ Δαυῖδ εἰς τῶν τοῦ ἱερέως υἱῶν
- 5 διασωθεῖς. Ὁ δὲ ἀλγήσας εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν διασωθέντα, καὶ τὴν Κίλα πολεμουμένην ἔσωσε. Ἀκούσας τε, ὅτι ὁ Σαοὺλ ἔρχεται ἐπ' αὐτόν, ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἔρημον Ζίφ. Ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ Σαοὺλ, ἔρχεται ἐπ' αὐτόν. Ἀπαγγελθείσης δὲ ἐφόδου πολεμίων μεταξὺ διώκειν αὐτόν, ἀναχωρεῖ.
- 10 Εἶτα ἐπανελθὼν ἐκ τῶν πολεμίων, πάλιν αὐτόν ἐπεζήτηει, καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ σπηλαιον, ἔνθα Δαυῖδ ἐκάθητο, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄνδρες ἐσώτεροι. Καὶ πάντων παρακελευομένων ἀνελεῖν τὸν Σαοὺλ, οὐκ ἐπέισθη, οὔτε τοῖς βουλομένοις συνεχώρησεν. Ὡς δὲ ἐξῆλθεν ἐκεῖνος ἐκ τοῦ σπηλαίου, ἐπηκολούθη-
- 15 σε καὶ οὗτος, καὶ βοήσας πρὸς αὐτόν, τὴν τε ἐκείνου κακίαν καὶ τὴν αὐτοῦ δικαιοσύνης ἐδίδασκε τὸν Σαοὺλ. Ὁ δὲ ἐδάκρυσεν. Τότε ἀπέθανε Σαμουήλ. Πέμπει, δῶρα τὸν Νάβαλ αἰτῶν, ἀντὶ τῆς φυλακῆς ἧς ἐφύλαξεν αὐτοῦ τὰ ποιμνία. Ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ ὕβρισεν αὐτόν διὰ τῶν
- 20 ἀπεσταλμένων. Ἐξοπλισάμενος δὲ ἀνῆει ὥστε ἀπολέσαι αὐτόν. Ἐμαθε ταῦτα ἡ Ἀβιγαία ἡ τούτου γυνή, καὶ λαβοῦσα δῶρα ἀπήντησε τῷ Δαυῖδ, καὶ πολλὰ δεηθεῖσα, ἐπέσχεν αὐτόν τῆς ὀρμῆς. Καὶ ἀποδανόντος τοῦ Νάβαλ, γίνεται αὐτῷ γυνή. Ἀκούσας ὁ Σαοὺλ, ἔνθα ἦν ὁ Δαυῖδ, ἔρχεται πάλιν ἐπ' αὐτόν.
- 25 Ὡς δὲ καὶ ἐκαθεύδησε μετὰ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης, ἐφίσταται ὁ Δαυῖδ μετὰ Ἀβεσσαῖ καὶ κελουοντος ἐκείνου παίειν τὸν ἐχθρόν, οὐκ εἶξεν, ἀλλὰ τὸν πρὸς κεφαλῆς κείμενον φακὸν λαβὼν καὶ δόρυ, ἀπῆλθεν ἕως πορρώτατω, καὶ βοήσας διηγείρε τε αὐτοῦ τὸν στρατηγόν, καὶ ἐνεκάλει ῥαθυμίαν, ὅτι
- 30 μὴ φυλάττει τὸν βασιλέα. Ἐπιδεικνύει τό τε δόρυ καὶ τὸν φακόν, καὶ ἐγκαλεῖ τῷ Σαοὺλ, ὅτι τὸν οὐδὲν ἡδικηκότα καταδιώκει.

Τότε φεύγει πρὸς Ἀγχοῦς ὁ Δαυῖδ· οὐ γὰρ ἀσφαλὲς ἡγεῖτο εἶναι πλησίον διατρίβειν τοῦ Σαοὺλ. Λαμβάνει ὁ Δαυῖδ παρὰ

35 τοῦ Ἀγχοῦς τὴν Σεκελάκ· καὶ ἐπετίθετο τοῖς πολεμίοις, καὶ ἐλάμβανε χρήματα καὶ πρόβατα πολλά. Τότε συναθροίζονται οἱ ἀλλόφυλοι κατὰ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ Σαοὺλ ἐρωτᾷ τὴν

Σαούλ, ἀφοῦ ἔστειλε καὶ ἔφεραν τοὺς ἱερεῖς, διατάζει τὸ Δωὴκ νὰ τοὺς σκοτώσει, ἐπειδὴ κανένας ἀπὸ τοὺς σωματοφύλακές τους δὲν ἤθελε νὰ τὸ κάνει αὐτό. Ὁ Δωὴκ σκότωσε τριακόσιους πενήντα ἄνδρες πού φοροῦσαν τὴν ἱερατικὴ τους στολή καὶ ἐξαφάνισε τὴν πόλη τους τὴ Νοβά. Πληροφορεῖ τὰ γεγονότα αὐτά στοῦ Δαυὶδ κάποιος ἀπὸ τὰ παιδιά τοῦ ἱερέα πού σώθηκε. Αὐτός στενοχωρήθηκε καὶ εἶχε μαζί του ἐκείνον πού σώθηκε, καὶ ἔσωσε τὴν Κίλα πού τὴν πολιορκοῦσαν. Ὅταν πληροφορήθηκε ὅτι ὁ Σαοὺλ ἔρχεται ἐναντίον του, ἔφυγε ἀπὸ ἐκεῖ στὴν ἔρημο Ζίφ. Μόλις τὸ ἔμαθε ὁ Σαοὺλ, ἔρχεται ἐναντίον του. Ὅταν ὁμως τὸν πληροφορήσαν γιὰ ἐπίθεση τῶν ἐχθρῶν, στοῦ διάστημα πού καταδίωκε τὸ Δαυὶδ, γύρισε πίσω.

Ἐπειτα, ὅταν ἐπέστρεψε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, πάλι τὸν ἀναζητεῖ καὶ μπαίνει μέσα στὴν σπηλιά, ὅπου ἀπὸ ἐσωτερικὸ της καθόταν ὁ Δαυὶδ μαζί μὲ τοὺς ἄνδρες του. Καὶ ἐνῶ ὅλοι τὸν παρακινοῦσαν νὰ σκοτώσει τὸ Σαοὺλ, δὲν ὑπάκουσε, οὔτε ἄφησε ἐκείνους πού ἤθελαν νὰ τὸν σκοτώσουν. Ὅταν βγῆκε ὁ Σαοὺλ ἀπὸ τὴ σπηλιά, τὸν ἀκολούθησε ὁ Δαυὶδ, καὶ, φωνάζοντας σ' αὐτόν, δίδασκε στοῦ Σαοὺλ τὴν κακία του καὶ τὴ δική του ἀρετή. Αὐτός δάκρυσε. Τότε πέθανε ὁ Σαμουὴλ. Στέλνει καὶ ζητᾷ δῶρα ἀπὸ τὸ Νάβαλ, σὲ ἀντάλλαγμα πού προστάτευε τὰ κοπάδια του. Αὐτός ὄχι μόνο δὲν ἔδωσε, ἀλλὰ καὶ τὸν πρόσβαλε μὲ τοὺς ἀπεσταλμένους. Πῆρε τὰ ὄπλα καὶ ἀνέβηκε γιὰ νὰ τὸν ἐξοντώσει. Πληροφορήθηκε αὐτὰ ἡ Ἀβιγαῖα, ἡ γυναῖκα τοῦ Νάβαλ, καὶ παίρνοντας δῶρα συνάντησε τὸ Δαυὶδ, καὶ, ἀφοῦ τὸν παρακάλεσε πολὺ, συγκράτησε τὴν ὀρμὴ του. Καὶ ὅταν πέθανε ὁ Νάβαλ, γίνεται γυναῖκα του. Μαθαίνοντας ὁ Σαοὺλ ποῦ ἦταν ὁ Δαυὶδ, ἔρχεται πάλι ἐναντίον του. Ὅταν κοιμήθηκε ὁ Σαοὺλ μαζί μὲ ὅλους τοὺς στρατιῶτες, πλησίασε κρυφά ὁ Δαυὶδ μαζί μὲ τὸν Ἀβεσσά. Καθὼς τὸν συμβούλευε αὐτός νὰ χτυπήσει τὸν ἐχθρὸ του, δὲ δέχθηκε, ἀλλὰ πῆρε τὸ δόρυ καὶ τὸ δοχεῖο, πού βρισκόταν κοντὰ στοῦ κεφάλι του, καὶ ἔφυγε ἀρκετὰ μακριά, καὶ φωνάζοντας ξύπνησε τὸ στρατηγὸ τοῦ Σαοὺλ, καὶ τὸν κατηγοροῦσε γι' ἀδιαφορία, ἐπειδὴ δὲ φυλάγει τὸ βασιλιά. Παρουσιάζει καὶ τὸ δόρυ καὶ τὸ δοχεῖο, καὶ κατηγορεῖ τὸ Σαοὺλ, ὅτι καταδιώκει ἐκείνον πού δὲν ἔκαμε κανένα ἀδίκημα.

Τότε ὁ Δαυὶδ καταφεύγει στὸν Ἀγγούς, γιατί νόμιζε πὼς δὲν ἦταν ἀσφαλὴς νὰ ζεῖ κοντὰ στοῦ Σαοὺλ. Παίρνει ὁ Δαυὶδ ἀπὸ τὸν Ἀγγούς τὴν πόλη Σεκελάκ. Ἐκανε ἐπιδρομὲς ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔπαιρνε πράγματα καὶ πρόβατα πολλὰ. Τότε συγκεντρώνονται οἱ Φιλισταῖοι ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ ὁ Σαοὺλ ἐρωτᾷ τὴ μάγισσα.

εγγαστρίμυθον. Ἀποστραφεῖς ὁ Δαυὶδ ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου (οὐ γὰρ εἶασαν αὐτὸν οἱ σατράπαι τῶν ἄλλοφύλων συνεξελεθεῖν, ὑποπτεύοντες αὐτὸν προδιδόναι τὸ στρατόπεδον), εὐρίσκει τὴν Σεκελάκ ἐμπεπρησμένην, καὶ τὰς γυναῖκας οὐδαμοῦ·
 5 ἀπήχθησαν γὰρ αἰχμάλωτοι. Ἐρόμενος δὲ τὸν Θεόν, εἰ δέοι καταδιῶξαι, εἰπόντος ὅτι δέοι, κατεδίωξε. Καὶ μαθὼν παρὰ παιδίου Αἰγυπτίου, ποῦ στρατοπεδεύονται, ἐπιπεσὼν ῥαθυμοῦσιν, ἐπάταξεν αὐτούς, καὶ τὰ σκῦλα ἔλαβε, καὶ διένειμεν ἐξ ἴσης τοῖς τε πολεμήσασιν καὶ τοῖς ἀπομείναςιν ἐπὶ τῶν
 10 σκευῶν. Ὡς δὲ ὁ πρὸς τὸν Ἰσραὴλ γέγονε πόλεμος τῶν ἄλλοφύλων, πίπτει Σαοὺλ καὶ Ἰωνάθαν, καὶ δύο ἄλλοι υἱοὶ αὐτοῦ· καὶ λαθόντες αὐτὸν οἱ πολέμοι, προσέπηξαν τῷ τείχει Βιθσάν, ἣ ἐστὶ Σκυθοπόλις. Ἐλθόντες δὲ οἱ ἀπὸ Ἰάθης, ἔλαβόν τε αὐτὸν καὶ τὸν Ἰωνάθαν, καὶ ἔθαψαν.

15

2. ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Β΄

Ἔρχεται τις ἀπαγγέλλων τῷ Δαυὶδ, ὅτι ἀνεῖλεν αὐτὸς τὸν Σαοὺλ· καὶ ἀνεῖλεν αὐτὸν ὁ Δαυὶδ· καὶ ἐθρήνησε τὸν Σαοὺλ καὶ τὸν Ἰωνάθαν, καὶ χρίουσιν αὐτὸν εἰς βασιλέα. Καὶ ἀποστέλλει πρὸς τοὺς Ἰαβὲς Γαλαάδ, ἐπαινῶν αὐτούς ὅτι ἔθαψαν τὸν Σαοὺλ. Καὶ Ἀβεννήρ ὁ στρατηγὸς τοῦ Σαοὺλ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ υἱὸν Σαοὺλ τὸν Μεμφιβοσθέ. Τοῦ δὲ Ἰούδα ἐβασίλευσε Δαυὶδ. Ὡς δὲ συνέτυχον ἀλλήλοις Ἰωάβ ὁ τοῦ Δαυὶδ, καὶ Ἀβεννήρ ὁ τοῦ Σαοὺλ, καὶ συνεκροτήθη πόλεμος ἀπὸ παιδίας, κατεδίωκεν Ἀσαήλ ὁ ἀδελφὸς Ἰωάβ
 25 τὸν Ἀβεννήρ· καὶ πολλάκις κελεύοντος ἀναχωρεῖν, οὐκ ἠνέσχετο. Τότε ἀναιρεῖ αὐτὸν Ἀβεννήρ, καὶ καλέσας τὸν Ἰωάβ παραινεῖ καταπαῦσαι τὸν πόλεμον. Καὶ ἦν πόλεμος ἀναμέσον τοῦ οἴκου Σαοὺλ καὶ τοῦ οἴκου Δαυὶδ· καὶ ὁ μὲν ἠσθένει, ὁ δὲ ἐκραταιοῦτο. Λαμβάνει τὴν παλλακὴν τοῦ Σαοὺλ ὁ Ἀβεννήρ· ἐνεκάλεισεν ὁ Μεμφιβοσθέ. Θυμωθεὶς ὁ Ἀβεννήρ πέμπει πρὸς τὸν Δαυὶδ, ἐπαγγελλόμενος ἅπαντα τὸν λαὸν αὐτῷ παραδώσαν. Καὶ ἐλθόντα αὐτὸν πρὸς αὐτόν, εἰστίασεν ὁ Δαυὶδ.

Ἐπιστρέφοντας ὁ Δαυὶδ ἀπὸ τὸ στρατόπεδο (γιατὶ δὲν τὸν ἄφησαν οἱ σατρέπες τῶν ἄλλοφύλων νὰ πάει μαζί τους, ἐπειδὴ ὑποψιάζονταν αὐτὸν πὼς θὰ προδώσει τὰ στρατεύματά τους), βρῖσκει τὴ Σεκελάκ νὰ καίγεται καὶ ὅλες τὶς γυναῖκες νὰ λείπουν, γιατί αἰχμαλωτίστηκαν. Ἀφοῦ ἐρώτησε τὸ Θεό, ἐάν πρέπει νὰ καταδιώξει τοὺς ἐχθρούς, καὶ τοῦ ἀπάντησε πὼς πρέπει, τοὺς καταδιώξε. Καὶ ὅταν ἔμαθε ἀπὸ κάποιον Αἰγύπτιο δοῦλο ποῦ στρατοπεδεύουν, τοὺς ἐπιτέθηκε καθὼς ἀναπαύονταν καὶ τοὺς χτύπησε, πήρε τὰ λάφυρα καὶ τὰ μοίρασε ἐξίσου σ' αὐτοὺς ποῦ πολέμησαν καὶ σ' αὐτοὺς ποῦ ἔμειναν νὰ φυλάγουν τὶς ἀποσκευές τους. Ὅταν ἐγινε ὁ πόλεμος τῶν ἄλλοφύλων ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν, σκοτώνεται ὁ Σαοὺλ καὶ ὁ Ἰωνάθαν καὶ τὰ δύο ἄλλα παιδιὰ του. Οἱ ἐχθροὶ πήραν τὸ Σαοὺλ καὶ τὸν κάρφωσαν στό τεῖχος τῆς Βιθσάν, ποῦ εἶναι ἡ Σκυθόπολη. Ἦρθαν ἄνδρες, ἀπὸ τὴν Ἰαβὲς, πήραν αὐτὸν καὶ τὸν Ἰωνάθαν καὶ τοὺς ἔθαψαν.

2. ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Β'

Ἔρχεται κάποιος καὶ πληροφορεῖ τὸ Δαυὶδ, ὅτι σκότωσε ὁ ἴδιος τὸ Σαοὺλ· τὸν σκότωσε αὐτὸν ὁ Δαυὶδ. Ὁ Δαυὶδ θρήνησε τὸ Σαοὺλ καὶ τὸν Ἰωνάθαν, καὶ τὸν χρίουν βασιλιά. Ἔστειλε στοὺς ἄρχοντες τῆς Ἰαβὲς τῆς Γαλαὰδ γιὰ νὰ τοὺς ἐπαιέσει, ἐπειδὴ ἔθαψαν τὸ Σαοὺλ. Ὁ Ἀβεννήρ, ὁ στρατηγὸς τοῦ Σαοὺλ, ἀνακήρυξε βασιλιά τῶν Ἰσραηλιτῶν τὸν υἱὸ τοῦ Σαοὺλ τὸ Μεμφιβοσθέ. Ὁ Δαυὶδ ὅμως ἦταν βασιλιάς τῆς φυλῆς Ἰούδα. Ὅταν συναντήθηκαν μεταξύ τους ὁ Ἰωάβ, ὁ στρατηγὸς τοῦ Δαυὶδ, καὶ ὁ Ἀβεννήρ, ὁ στρατηγὸς τοῦ Σαοὺλ, καὶ ἐγινε πόλεμος ἀπὸ παιδιὰ, ὁ Ἀσαήλ, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάβ, κυνήγησε τὸν Ἀβεννήρ· καὶ ἐνῶ πολλές φορές τὸν συμβούλευε νὰ γυρίσει πίσω, δὲν ὑπάκουε. Τότε ὁ Ἀβεννήρ τὸν σκοτώνει καί, ἀφοῦ κάλεσε τὸν Ἰωάβ, συμβουλεύει αὐτὸν νὰ σταματήσει τὸν πόλεμο. Γινόταν ὁ πόλεμος ἀνάμεσα στὴν οἰκογένεια τοῦ Σαοὺλ καὶ στὴν οἰκογένεια τοῦ Δαυὶδ. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Σαοὺλ ἐξασθενοῦσε, ἐνῶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Δαυὶδ ἐνισχυόταν. Ὁ Ἀβεννήρ παίρνει τὴν παλλακίδα τοῦ Σαοὺλ· τὸν κατηγορήσε ὁ Μεμφιβοσθέ. Ἐπειδὴ θύμωσε ὁ Ἀβεννήρ, στέλνει ἀγγελιαφόρους στό Δαυὶδ γιὰ νὰ ὑποσχεθεῖ, πὼς θὰ τοῦ παραδώσει ὅλο τὸ λαό. Καὶ ὅταν ἦρθε ὁ Ἀβεννήρ στό Δαυὶδ, τὸν φιλοξένησε αὐτός.

- Ἦς δὲ ἤκουσεν πόδεν ἐκ πολέμου ἐπανῆλθεν ὁ Ἰωάβ, μεταπεμψάμενος τὸν Ἀβεννήρ ἐδόλοφόνησεν, ἐκδικῶν τὸ τοῦ ἀδελφοῦ αἷμα. Μαθὼν ὁ Δαυὶδ καταρᾶται τὸν Ἰωάβ, καὶ θρηνεῖ τὸν Ἀβεννήρ, καὶ μετὰ πολλῆς θάπτει τῆς τιμῆς.
- 5 Ῥιχὰν καὶ Βανέας λάθρα τὸν Μεμφιβοσθὲ ἀνελόντες ἦλθον πρὸς τὸν Δαυὶδ ὡς εὐδοκιμήσαντες διὰ τὸν φόνον. Ὁ δὲ αὐτοὺς ἀνεῖλε. Τότε γίνεται παντός τοῦ λαοῦ βασιλεὺς ὁ Δαυὶδ, καὶ ἔρχεται εἰς Ἱερουσαλήμ πρὸς τὸν Ἰεβουσαῖον, καὶ κωλύουσιν αὐτὸν οἱ χωλοὶ εἰσελθεῖν, καὶ λαμβάνει τὴν ἄκραν,
- 10 καὶ ὀκδομήσεν ἑαυτῷ οἶκον. Συνέπραξε δὲ αὐτῷ καὶ Χυράμ ὁ βασιλεὺς Τύρου. Ἐπανεστήσαν οἱ ἀλλόφυλοι, καὶ ἐξελθὼν κατέκοψεν αὐτοὺς ὁ Δαυὶδ. Ἦς δὲ πάλιν ἐπέδεντο, κωλύεται παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς συνάντησιν αὐτοῖς ἀνελθεῖν. Ἄλλ' "Ἐν τῷ ἀκοῦσαί σε", φησὶν ὁ Θεός, "τὴν φωνὴν τοῦ σεισμοῦ τοῦ
- 15 κλαυθμῶνος, τότε πολέμει". Τότε γὰρ παραδίδονται σοι.
- Ἄνάγει τὴν κιβωτὸν ὁ Δαυὶδ, καὶ ἀποδνησκει Ὁξᾶ, ὅτι ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς τὴν κιβωτὸν. Ἦς δὲ ἀνήγετο ἡ κιβωτός, ὠρχεῖτο ὁ Δαυὶδ, καὶ ἐξουθένησεν ἡ Μελχῶλ. Τότε βουλόμενος ὁ Δαυὶδ οἰκοδομῆσαι ναόν, κωλύεται ὑπὸ τοῦ
- 20 Νάθαν τοῦ προφήτου, καὶ εὐχεται εὐχαριστῶν πρὸς τὸν Θεόν, εὐχαριστῶν ὑπὲρ τῶν ἐπαγγελιῶν ἃν ἤκουσεν. Ἐπάταξε Δαυὶδ τοὺς ἀλλοφύλους καὶ τὸν Μωάβ καὶ τοὺς Σύρους, καὶ τὰ ὄπλα τὰ χρυσᾶ, ἃ ἔλαβεν, ἤνεγκεν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἅπερ ὕστερον ἔλαβε Σουσακεὶμ βασιλεὺς Αἰγύπτου. Καὶ πολλὰ
- 25 ἀναδέματα ἀνέθηκεν ὁ Δαυὶδ. Ἄξιοι τὸν Μεμφιβαάλ υἱὸν Ἰωνάθαν τραπέζης βασιλικῆς, καὶ πάντα τὰ τοῦ Σαοὺλ δίδωσιν αὐτῷ. Καὶ κελεύει τῷ Σίβα, ὃς ἦν αὐτῷ δούλος πατρικός, δουλεύειν τῷ Μεμφιβαάλ μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ. Πέμπει δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα υἱῶν Ἀμμῶν παρακαλέσων,
- 30 ἐπειδὴ τεθνήκει αὐτοῦ ὁ πατήρ. Ὁ δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ ἀναπεισθεῖς, ἀτιμᾶζει τοὺς ἀποσταλέντας ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ εἰς παράκλησιν. Ἐντεῦθεν γίνεται πόλεμος· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔπεμψε τὸν Ἰωάβ, εἶτα ἦλθεν αὐτὸς ὁ Δαυὶδ, καὶ τρέπεται τοὺς ἐχθρούς.
- 35 Τὰ κατὰ τὸν Οὐρίαν ἐντεῦθεν καὶ τὴν Βηρσαβεέ, καὶ τὸ παιδίον τὸ τελευτήσαν. Μεθ' ὃ τίκτεται Σολομών. Πολεμεῖ ὁ Ἰωάβ τὴν Ῥαυάδ, καὶ μετὰ τὸ κρατῆσαι τῆς πόλεως, πέμπει

“Όταν έμαθε ό ‘Ιωάβ γιά ποιό λόγο επέστρεψε από τόν πόλεμο ό ‘Αβεννήρ, άφου έστειλε και τόν γύρισε πίσω, τόν δολοφόνησε γιά νά πάρει εκδίκηση γιά τό αίμα του άδελφου του. Μαθαίνοντας αυτά ό Δαυίδ καταριέται τόν ‘Ιωάβ, θρηνηί τόν ‘Αβεννήρ και τόν θάβει μέ μεγάλες τιμές. ‘Ο Ριχάν και ό Βανέας, άφου σκότωσαν κρυφά τό Μεμφιβοσθέ, ήρθαν στό Δαυίδ, γιά νά τούς τιμήσει γιά τό φόνο πού έκαμαν. Αύτός όμως τούς σκότωσε. Τότε ό Δαυίδ γίνεται βασιλιάς όλου του ‘Ισραηλιτικού λαού, έρχεται στά ‘Ιεροσόλυμα έναντίον τών ‘Ιεβουσαίων, τόν έμποδίζουν οι χωλοί νά μπει στην πόλη, παίρνει τήν ακρόπολη και εκτίσει εκεί τά ανάκτορά του. Τόν βοήθησε και ό Χωράμ, ό βασιλιάς της Τύρου. Ξεσηκώθηκαν έναντίον του οι Φιλισταίοι και ό Δαυίδ βγήκε και τούς έξολόθρευσε. “Όταν όμως επιτέθηκαν πάλι, ό Θεός τόν έμποδίζει ν’ άνεβει γιά νά τούς έπιτεθει. ‘Αλλά, «“Όταν ακούσεις», λέγει ό Θεός, «τή βοή του σεισμού στόν Κλαυθμώνα, τότε νά τούς πολεμήσεις!». Γιατί τότε θά παραδοθούν σέ σένα.

Μεταφέρει τήν κιβωτό ό Δαυίδ, και παθαίνει ό ‘Οζά, γιατί άπλωσε τό χέρι του στην κιβωτό. Καθώς μεταφερόταν ή κιβωτός, χόρευε ό Δαυίδ και τόν έξευτέλισε ή Μελχώλ. Τότε ό Δαυίδ θέλοντας νά κτίσει ναό, έμποδίζεται από τόν προφήτη Νάθαν, και προσεύχεται γιά νά εύχαριστήσει τό Θεό γιά τίς τόσες ύποσχέσεις πού άκουσε. Νίκησε ό Δαυίδ τούς Φιλισταίους, τούς Μωαβίτες και τούς Σύρους, και τά όπλα τά χρυσά, πού πήρε, τά έφερε στην ‘Ιερουσαλήμ, τά όποια άργότερα πήρε ό βασιλιάς της Αιγύπτου Σουσακείμ. Και άφιέρωσε ό Δαυίδ πολλά δώρα στό Θεό. Τίμησε τό Μεμφιβαάλ, τόν υιό του ‘Ιωνάθαν, μέ βασιλικό τραπέζι και του δίνει όλα όσα άνήκαν στό Σαούλ. Και διατάζει τό Σίβα, πού ήταν δούλος του πατρικός, νά υπηρετεί τό Μεμφιβαάλ μαζί μέ τά παιδιά του. Στέλνει άνθρώπους του στό βασιλιά τών ‘Αμμωνιτών νά τόν παρηγορήσει, επειδή είχε πεθάνει ό πατέρας του. Αύτός πού πείσθηκε από τούς άρχοντές του, άτιμάζει τούς άπεσταλμένους από τό Δαυίδ νά τόν παρηγορήσουν. ‘Από τήν άφορμή αυτή γίνεται πόλεμος. Στην άρχή ό Δαυίδ έστειλε τόν ‘Ιωάβ, έπειτα ήρθε ό ίδιος και τρέπει σέ φυγή τούς εχθρούς.

Τά σχετικά μέ τόν Ουρία και τή Βηρσαβεέ και τό παιδί πού πέθανε. “Υστερα γεννιέται ό Σολομώντας. Πολεμάει ό ‘Ιωάβ τή Ραββάθ, και άφου τήν κατέκτησε, έστειλε άγγελιαφόρους στό Δαυίδ,

ἐπὶ τὸν Δαυῖδ, βουλόμενος τὴν νίκην ἐκείνῳ ἐπιγραφῆναι. Ἐρχῶ ὁ υἱὸς Δαυῖδ Ἀμνῶν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ τῆς Θάμαρ, καὶ προσποιηθεὶς νόσον, ἐλθοῦσαν αὐτὴν εἰς ἐπίσκεψιν ἐξύβρισεν. Ἀκούσας δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς Ἀβεσσαλώμ, καλεῖ μετὰ ταῦτα τὸν βασιλέα εἰς ἐστίασιν· ὡς δὲ οὐκ ἦλθεν ἐκεῖνος, ἤξίου τοὺς γοῦν ἀδελφοὺς ἐλθεῖν. Ἐπεὶ δὲ ἦλθον, παρηγγεῖλε τοῖς ἑαυτοῦ παισίν, καὶ ἀνεῖλον ἐν αὐτῷ τῷ ἀρίστῳ τὸν Ἀμνῶν. Ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ Δαυῖδ, ἐπένηθησεν ἱκανῶς, καὶ ὠργίζετο τῷ Ἀβεσσαλώμ. Ὁ δὲ ἀπέδρα· καὶ μετὰ ἔτη τρία, ὅτε καθυφῆκε τῆς ὀργῆς ὁ βασιλεὺς, σοφίζεται Ἰωάβ διὰ γυναικὸς Θεκωῖτιδος, καὶ πείθει ἐπαναγαγεῖν τὸν Ἀβεσσαλώμ. Ἐπανελθόντα δὲ οὐκ ἠθέλησεν εὐθέως ἰδεῖν ὁ πατὴρ, ἀλλ' ἦν δύο ἔτη ἐν Ἱερουσαλήμ ἐξ ὄψεως τοῦ βασιλέως. Τότε καλεῖ τὸν Ἰωάβ· ὁ δὲ οὐχ ὑπήκουσεν. Εἶτα ἐνέπρησεν αὐτοῦ τὸν ἀγρόν, καὶ οὕτως ἀναγκασθεὶς ἦλθε πρὸς τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ ἀποστελεῖς ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, κατήλλαξεν αὐτόν, καὶ εἰσήγαγε τὸν Ἀβεσσαλώμ.

Ἐποίησε δὲ αὐτῷ ἄρματα καὶ ἵππους Ἀβεσσαλώμ, καὶ τοὺς ἐρχομένους κρίνεσθαι μετὰ πολλῆς ἀποδεχόμενος τιμῆς, ἐπῆνει μὲν ὡς δίκαια λέγειν ἔχοντας, ἐλέει δὲ ὡς οὐδενὸς ὄντος τοῦ ἀμῦναι δυναμένου, καὶ ἔλεγε· “Τίς καταστήσει με κριτὴν ἐπὶ τῆς γῆς;” καὶ οὕτως ὠκειοῦτο τὸν λαόν. Ἐπανίσταται δὲ Ἀβεσσαλώμ τῷ Δαυῖδ· ὁ δὲ ἀκούσας ἐφυγεν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀφείς τὰς παλλακὰς αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει. Βουλομένου τοῦ Ἐθὶ συμπορεύεσθαι αὐτῷ, τὸ μὲν πρῶτον ἐκώλυεν, ἐπεὶ δὲ εἶδεν ἐπικείμενον, εἶασεν. Ὡς δὲ διέβησαν τὸν χειμάρρουν, προσέταξε τοῖς ἱερεῦσιν ἀποστρέψαι τὴν κιθωτὸν εἰς τὴν πόλιν. Αὐτὸς δὲ περιμένειν αὐτοὺς ἔφη πρὸς τῇ ἐλαίᾳ, εἴ τι ἔχοιεν τῶν τοῦ βασιλέως ἀπορόρητων ἐξείπειν. Ἀπαντῶν Δαυῖδ ὁ Χουσί. Ὁ δὲ ἀπέστειλεν αὐτόν τῷ Ἀχιτόφελ ἐναντιωθησόμενον, ὃς ἦν σύμβουλος τῷ Ἀβεσσαλώμ. Ὡς δὲ ἀπῆλθεν αὐτός, ἔρχεται ὁ Σιβᾶ, καὶ κατηγορήσας τοῦ δεσπότης αὐτοῦ Μεμφιβαάλ, ὡς βουλομένου αὐτοῦ βασιλεῦσαι, λαμβάνει πᾶν παρὰ τοῦ Δαυῖδ. Τότε Σεμεὶ κατηγοράσατο τὸν Δαυῖδ· ὁ δὲ Δαυῖδ βουλόμενον αὐτόν ἀνελεῖν τὸν Ἀβεσσαῶμ διεκώλυσεν.

Ἐρχεται ὁ Χουσί πρὸς τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ πείθει αὐτόν ὡς εὐνοϊκῶς διακείμενος αὐτῷ προσέχειν. Καὶ προκειμένης

ἐπειδὴ ἤθελε ν' ἀποδώσει σ' αὐτόν τὴ νίκη του. Ἐρωτεύεται ὁ υἱὸς τοῦ Δαυὶδ ὁ Ἀμμών τὴν ἀδελφή του τὴ Θάμαρ, προσποιήθηκε πὼς ἦταν ἀρρωστος καί, ὅταν ἦρθε νά τόν ἐπισκεφθεῖ, τὴ διέφθειρε. Ὅταν ἔμαθε αὐτὸ ὁ ἀδελφός της Ἀβεσσαλώμ, προσκαλεῖ ὕστερα τὸ βασιλιά γιὰ νά τοῦ παραθέσει τραπέζι. Ἐπειδὴ ὅμως δέν ἦρθε αὐτός, ζητοῦσε νά ξρθοῦν οἱ ἀδελφοί του. Ὅταν ἦρθαν, διέταξε τοὺς δούλους του, καί σκότωσαν τόν Ἀμμών στὴ διάρκεια τοῦ γεύματος. Μόλις τὸ ἔμαθε ὁ Δαυὶδ, ἔκλαψε πολὺ καί ὀργίστηκε ἐναντίον τοῦ Ἀβεσσαλώμ. Αὐτός ὅμως δραπέτευσε. Ὑστερα ἀπὸ τρεῖς χρόνια, ὅταν ὑποχώρησε ἡ ὀργή τοῦ βασιλιά, ὁ Ἰωάβ τὸν ἐξαπατᾷ μέ κάποια σοφὴ γυναῖκα ἀπὸ τὴ Θεκουέ καί τόν πείθει νά φέρει πίσω τόν Ἀβεσσαλώμ. Ὅταν ἐπέστρεψε αὐτός, δέ θέλησε νά τόν δεῖ ἀμέσως ὁ πατέρας του, ἀλλὰ ἦταν δύο χρόνια στὴν Ἱερουσαλήμ χωρὶς νά δεῖ τὸ πρόσωπο τοῦ βασιλιά. Τότε προσκαλεῖ τόν Ἰωάβ, αὐτός ὅμως δέν ὑπάκουσε. Ἐπειτα ἔκαψε τὸ χῶράφι του, καί ἔτσι ἀναγκάστηκε νά ξρθοῖ στὸν Ἀβεσσαλώμ, καί, ἀφοῦ στάλθηκε ἀπ' αὐτόν στό βασιλιά, τόν συμφιλίωσε μαζί του, καί ἔφερε τόν Ἀβεσσαλώμ.

Ὁ Ἀβεσσαλώμ ἔκαμε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ἄρματα καί ἀγόρασε ἄλογα, καί ὑποδεχόταν μέ μεγάλη τιμὴ αὐτοὺς πού ἔρχονταν νά δικάσει, συμφωνοῦσε ὅτι εἶχαν δίκαιο, αισθανόταν ὅμως λύπη γιατί κανεὶς δέν μπορούσε νά τοὺς ὑπερασπίσει, καί ἔλεγε· «Ποιὸς θὰ μέ κάμει δικαστὴ στὴ χώρα αὐτή;»². Μέ τὸν τρόπο αὐτόν κατακτοῦσε τὴν ἀγάπη τοῦ λαοῦ. Ἐπαναστατεῖ ὁ Ἀβεσσαλώμ ἐναντίον τοῦ Δαυὶδ. Αὐτός, ὅταν τὸ ἄκουσε αὐτό, ἔφυγε ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐγκαταλείποντας τίς παλακίδες του στὴν πόλη. Ἐπειδὴ ὁ Ἐθὶ ἤθελε νά πάει μαζί του, στὴν ἀρχὴ τὸν ἐμπόδιζε, ἀφοῦ ὅμως εἶδε πὼς ἐπέμενε, τὸν ἄφησε. Ὅταν πέρασαν τὸ χεῖμαρρο, πρόσταξε τοὺς ἱερεῖς νά ἐπιστρέψουν τὴν κιβωτὸ στὴν πόλη. Ὁ Δαυὶδ εἶπε ὅτι θὰ τοὺς περιμένει στὸν ἐλαιώνα, ἂν ἔχουν νά τοῦ ἀναφέρουν κάτι ἀπὸ τὰ ἀπόρητα τοῦ βασιλιά. Συναντᾷ τὸ Δαυὶδ ὁ Χουσί. Τὸν ἔστειλε γιὰ νά λέγει τὰ ἀντίθετα στὸν Ἀχιτόφελ, πού ἦταν σύμβουλος τοῦ Ἀβεσσαλώμ. Ὅταν ἔφυγε αὐτός, ἔρχεται ὁ Σιβά, καί, ἀφοῦ κατηγορήσε τὸν κύριό του Μεμφιβαάλ, πὼς θέλει νά γίνῃ βασιλιάς, παίρνει τὰ πάντα ἀπὸ τὸ Δαυὶδ. Τότε ὁ Σεμεὶ καταράστηκε τὸ Δαυὶδ, καί ὁ Δαυὶδ ἐμπόδισε τὸν Ἀβεσσαλώμ πού ἤθελε νά τὸν σκοτώσει.

Ἐρχεται ὁ Χουσί στὸν Ἀβεσσαλώμ καί τὸν πείθει νά ὑπηρετεῖ αὐτόν, ἐπειδὴ ἔχει φιλικὰ αἰσθήματα ἀπέναντί του. Καί ἐνῶ ἐπρόκειτο

βουλῆς τίνα δέοι πράττειν, συγγενέσθαι ταῖς παλλακαῖς τοῦ πατρὸς παραινεί τὸν Ἀβεσσαλώμ Ἀχιτόφελ. Καὶ ἐποίησε τοῦτο ἐπὶ τοῦ δώματος, ὥστε πάντας ὄρῃν. Καὶ προστίθηναι ἑτέραν γνώμην, ὥστε λαθεῖν χιλίους μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἐπιδέ-

5 σθαι τῷ Δαυῖδ, καὶ ἀνελεῖν αὐτόν. Ὡς δὲ ἐκλήθη καὶ ὁ Χουσί πρὸς τὸ εἰσηγήσασθαι συμβουλήν, ἀνατρέπει τὴν τοῦ Ἀχιτόφελ γνώμην, τέως μὲν ὑπερδέσθαι παραινῶν, ὕστερον δὲ μετὰ παρασκευῆς ἐπιδέσθαι τῷ Δαυῖδ. Καὶ ἤρесе μᾶλλον αὐτῇ ἢ γνώμῃ Θεοῦ γὰρ ἦν ἡ οἰκονομία. Τότε πέμπει διὰ τῶν υἱῶν τῶν

10 ἱερέων, καὶ ἀπαγγέλλει ταῦτα τῷ Δαυῖδ ὁ Χουσί. Ὁ δὲ Ἀχιτόφελ διαμαρτῶν τῆς γνώμης, ἀπήγγατο. Φέρεται πολλὰ δῶρα τῷ Δαυῖδ. Διατάξας δὲ τὸ στρατόπεδον, ἐξέπεμψε λέγων·
 “Φείσασθέ μου τοῦ παιδαρίου Ἀβεσσαλώμ”. Αὐτὸν γὰρ οὐ συνεχώρησαν ἐξελθεῖν.

15 Γίνεται πόλεμος, καὶ πολλῶν πεσόντων ἀναιρεῖται καὶ ὁ Ἀβεσσαλώμ, προσδεθείς τινὶ δένδρῳ ἀπὸ τῆς κόμης. Ἀναιρεθέντος δέ, ἐπαύσατο ὁ πόλεμος. Πέμπει τὸν Χουσί ὁ Ἰωᾶθ ἀπαγγέλλειν τῷ Δαυῖδ τὴν νίκην. Ὁ δὲ ἀκούσας ἐθρήνη διὰ τὸν υἱόν· ἕως οὐ εἰσελθὼν ὁ Ἰωᾶθ μετέβαλέ τε αὐτόν, καὶ

20 ἔπεισε δέξασθαι τὸ στρατόπεδον φαιδρῷ τῷ προσώπῳ. Φυγόντα τὸν Ἰσραὴλ ὃ τε βασιλεὺς προσεκαλεῖτο, ὃ τε Ἀβεσσαῶ προηρημένους αὐτοὺς ἤδη ἔπεισεν ὑποταγῆναι τῷ Δαυῖδ. Ὡς διέβαινε τὸν Ἰορδάνην ἤλθεν ὁ Σεμεεί, ὁμολογῶν αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν. Ἐβούλετο δὲ αὐτὸν θανατῶσαι ὁ Ἀβεσσαῶ, καὶ

25 διεκώλυσεν ὁ Δαυῖδ. Ἦλθε δὲ καὶ ὁ Μεμφιθαάλ ἀνύχμων, ρυπαρὰ ἐνδεδυμένος ἱμάτια, κομῶν τὸν μύστακα, δυνυχας μεγάλους ἐπιδεικνύς, πάντα ἅπερ ἦν λύπης σημεῖα τῆς γενομένης αὐτῷ διὰ τὸν πόλεμον τὸν κατὰ τοῦ Δαυῖδ. Εἶτα ὁ μὲν ἠρώτα, διὰ τί μὴ ἐπορεύθη μετ' αὐτοῦ, ὁ δὲ ἔφη ἠξιωκεῖναι

30 τὸν Σιβᾶ τὸν οἰκέτην αὐτοῦ ὥστε ἐπιβιβάσαι αὐτὸν ὑποζυγίῳ (καὶ γὰρ ἦν χωλὸς ὁ Μεμφιθαάλ), μὴ ἀνασχέσθαι δὲ ἐκείνῳ. Τότε κελεύει αὐτὸν καὶ τὸν Σιβᾶ διελέσθαι τὸν ἀγρόν. Καὶ τὸν Βερζελλί, ὃς ἐχορήγησεν αὐτῷ πολλὰ τοῦ πολέμου συνεστῶτος, ὃν ἐβούλετο μεθ' ἑαυτοῦ λαθεῖν. Ὁ δὲ παρητήσατο διὰ τὸ

35 γῆρας. Καὶ λαμβάνει τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Τότε σχίζεται τὸ στρατόπεδον, καὶ προστίθενται τῷ Σαβεέ. Καὶ ἐκπέμπει Δαυῖδ τὸν Ἀβεσσαῶ πολεμῆσαι αὐτῷ· ὁ δὲ Ἰωᾶθ

ν' αποφασίσουν τί πρέπει νά κάνουν, ὁ Ἀχιτόφελ συμβουλεύει τόν Ἀβεσσαλώμ νά ἐρθῆι σέ συνουσία μέ τίς παλλακίδες τοῦ πατέρα του. Καί ἔκαμε αὐτό ἐπάνω στό ἡλιακωτό, γιά νά βλέπουν ὅλοι. Ἐκφέρει ἄλλη γνώμη, νά πάρει μαζί του χίλιους ἄνδρες, νά ἐπιτεθεῖ ἐναντίον τοῦ Δαυῖδ καί νά τόν σκοτώσει. Ὅταν κάλεσαν καί τόν Χουσί γιά νά πει τή συμβουλή του, αὐτός ἀνατρέπει τή γνώμη τοῦ Ἀχιτόφελ, συμβουλεύοντας πρῶτα ἀναβολή καί ἀργότερα ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ Δαυῖδ ὕστερα ἀπό προετοιμασία. Ἄρесе περισσότερο αὐτή ἡ γνώμη, γιατί αὐτή ἦταν ἡ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ. Τότε ὁ Χουσί στέλνει μέ τά παιδιά τῶν ἱερέων καί ἀνακοινώνει αὐτά στό Δαυῖδ. Ὁ Ἀχιτόφελ, ἐπειδή δέν ἐγινε δεκτὴ ἡ γνώμη του, κρεμάστηκε. Φέρνουν πολλά δῶρα στό Δαυῖδ. Ἀφοῦ παρέταξε τό στρατό του, ἔστειλε διαταγή λέγοντας: «Λυπηθῆτε τό παιδί μου, τόν Ἀβεσσαλώμ»³. Γιατί αὐτόν δέν τόν ἄφησαν νά πάει μαζί τους.

Γίνεται ὁ πόλεμος, ἔπεσαν πολλοί, σκοτώνεται καί ὁ Ἀβεσσαλώμ, πού δέθηκε ἀπό τά μαλλιά του σέ κάποιο δένδρο. Ὅταν σκοτώθηκε αὐτός, σταμάτησε ὁ πόλεμος. Ὁ Ἰωάβ στέλνει τόν Χουσί ν' ἀνακοινώσει τή νίκη στό Δαυῖδ. Ὅταν ἔμαθε αὐτός, θρηνοῦσε γιά τό παιδί του, μέχρι πού ἦρθε ὁ Ἰωάβ καί τόν ἄλλαξε γνώμη καί τόν ἔπεισε νά ὑποδεχθεῖ τό στράτευμα μέ χαρούμενο πρόσωπο. Ἐπειδή ἔφυγαν οἱ Ἰσραηλίτες, καί ὁ βασιλιάς τούς καλοῦσε, καί ὁ Ἀβεσσά τούς ἔπεισε νά ὑποταχθοῦν στό Δαυῖδ, πράγμα πού τό ἀποφάσισαν ἤδη καί μόνοι τους. Καθώς περνοῦσε τόν Ἰορδάνη, ἔρχεται ὁ Σεμεεί καί ὁμολογεῖ τήν ἁμαρτία του. Ἦθελε νά τόν θανατώσει ὁ Ἀβεσσά, ἀλλά τόν ἐμπόδισε ὁ Δαυῖδ. Ἦρθε ἐπίσης καί ὁ Μεμφιβαάλ πού ἦταν ἄπλυτος, φοροῦσε βρώμικα ροῦχα, ἔτρεφε μουστάκι καί ἔδειχνε τά μεγάλα νύχια του, ὅλα αὐτά πού ἦταν τά σημάδια τῆς λύπης του γιά τόν πόλεμο ἐναντίον τοῦ Δαυῖδ. Αὐτός ἔπειτα τόν ἐρωτοῦσε, γιατί δέν πῆγε μαζί του. Ὁ Μεμφιβαάλ ἀπάντησε ὅτι ζήτησε ἀπό τό Σιβά, τό δούλο του, νά τόν ἀνεβάσει στό ὑποζύγιο (γιατί ἦταν χωλός ὁ Μεμφιβαάλ), ἀλλά δέ δέχθηκε ἐκεῖνος. Τότε διατάζει νά μοιράσουν τά χωράφια αὐτός καί ὁ Σιβά. Καί τόν Βερζελλί, πού ἔδωσε πολλά τροφίμα στό Δαυῖδ κατά τή διάρκεια τοῦ πολέμου, ἤθελε νά τόν πάρει μαζί του. Αὐτός ἀρνήθηκε ἐξ αἰτίας τῶν γηρατειῶν του. Καί παίρνει ἀντί γι' αὐτόν τό παιδί του.

Τότε χωρίζεται τό στράτευμα, καί ἀκολουθοῦν τόν Σαβεέ. Στέλνει ὁ Δαυῖδ τόν Ἀβεσσά γιά νά πολεμήσει τόν Σαβεέ. Ὁ Ἰωάβ σκοτώνει

ἀναιρεῖ μὲν τὸν Ἀμεσσᾶ δόλω, πολιορκεῖ δὲ τὴν πόλιν εἰς ἣν κατέφυγεν ὁ Σαβεῆ. Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει, γυναικὸς συμβουλευσάσης, ἀποτεμόντες τοῦ Σαβεῆ τὴν κεφαλὴν, ἐρύψαν ἀπὸ τοῦ τείχους τῷ Ἰωᾶθ, καὶ οὕτως ἀπηλλάγησαν τοῦ πολέμου. Λιμὸς καταλαμβάνει τὴν γῆν· λύσις δὲ ἦν τοῦ λιμοῦ τὸ τινᾶς τῶν τοῦ Σαοὺλ ἐκδοθῆναι τοῖς Γαβαωνίταις. Καὶ τὸν Μεμφιθαῶλ περιποιεῖται ὁ Δαυῖδ, διὰ τοῦ ὄρκου τοῦ πρὸς Ἰωνάθαν. Ἐκδίδωσι δὲ τοὺς τοῦ Σαοὺλ υἱοὺς καὶ ἐκγόνους, καὶ θάπτει τὸν Σαοὺλ καὶ τὸν Ἰωνάθαν ἐν τῷ τάφῳ Κεῖς. Γίνονται ἐνταῦθα πόλεμοι. Καὶ κωλύουσι τὸν Δαυῖδ ἐξελθεῖν, μήποτε κινδυνεύσῃ. Τότε λέγει τὸν ἑπτακαιδέκατον ψαλμόν. Καταλέγει τὰς ἀριστείας καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν ἀρχόντων τοῦ Δαυῖδ. Κελεύεται Ἰωᾶθ ἀριθμῆσαι τὸν λαόν, καὶ ἀριθμεῖ καὶ ἦν Ἰσραὴλ ἑννακόσαιοι χιλιάδες, καὶ Ἰούδα τετρακόσαιοι χιλιάδες, πάντες πολεμισταί.

Τότε ἔρχεται Γὰδ ὁ προφήτης, αἵρεσιν αὐτῷ διδοὺς τριῶν τιμωριῶν, ἣν θούλοιο ὑποστῆναι, ἢ τρία ἔτη λιμόν, ἢ τρεῖς ἡμέρας φυγεῖν ἐπικειμένων ἐχθρῶν, ἢ τρεῖς ἡμέρας θάνατον. Ὁ δὲ τὰς τρεῖς ἡμέρας τοῦ θανάτου εἴλετο, καὶ ἀπέθανον ἀπὸ πρῶτῃ ἕως ἀρίστου ἑβδομήκοντα χιλιάδες. Τότε λέγει Δαυῖδ· “Ἰδοὺ ἐγὼ ἥμαρτον, καὶ ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἑκακοποίησα, καὶ οὗτοι τὸ ποιμνιον τί ἐποίησαν; Γενέσθω ἡ χεὶρ ἐν ἐμοί, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου”. Ἐπαύσατο ἡ τιμωρία. Καὶ καλεῖται ὁ Δαυῖδ στήσαι θυσιαστήριον ἐν τῇ ἄλλῃ Ὀρνία, καὶ θῦσαι· καὶ ἐποίησεν οὕτως. Ὀρνίας υἱὸς Δαυῖδ ἐστὶ τῶν περὶ Ἰωᾶθ καὶ Ἀβιάθαρ, ὡς βασιλεύσων. Εἰσέρχεται ἡ Βηρσαβεῆ κατὰ συμβουλήν Νάθαν τοῦ προφήτου, καὶ ἀπαγγέλλει τῷ Δαυῖδ· μεταξὺ δὲ λαλούσης ἐκείνης εἰσηλθέ και ὁ Νάθαν, κατασκευάσαντες ὥστε βασιλεύσαι τὸν Σολομῶνα. Ἐξῆλθον ἐπιβιβάσαντες τὸν Σολομῶνα τῇ ἡμίονῳ τῇ βασιλικῇ.

Τότε ὁ προφήτης Νάθαν καὶ ὁ ἱερεὺς Σαδδοὺκ ἀπῆλθον εἰς τὴν Γιών, καὶ ἔχρισαν αὐτὸν καὶ εἶπον· “Ζήτω ὁ βασιλεὺς”. Ἐλθὼν ὁ υἱὸς Ἰωνάθαν ἀπήγγειλε τῷ Ὀρνία ταῦτα ἐστιωμένῳ. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐφυγον, ὁ δὲ Ὀρνίας κατέφυγεν εἰς τὸ θυσιαστήριον, δεδοικῶς τὸν Σολομῶνα. Τότε ἐξάγει αὐτὸν ἐκεῖθεν, καὶ ἐλθὼν προσεκύνησε τῷ βασιλεῖ. Μέλλων τελευτᾶν

μέ δόλο τόν Ἄμεσσά, πολιορκεῖ ὁμως τήν πόλη στήν ὁποία κατέφυγε ὁ Σαβεέ. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλης, μέ συμβουλή κάποιας γυναίκας, ἀφοῦ ἔκοψαν τό κεφάλι τοῦ Σαβεέ, τό ἔριξαν ἀπό τό τεῖχος στόν Ἰωάβ, καί ἔτσι ἀπαλλάχτηκαν ἀπό τόν πόλεμο. Λιμός ἔπεσε στή χώρα. Γιά ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπό τό λιμό ἔπρεπε νά παραδώσουν μερικά παιδιά τοῦ Σαοῦλ στούς Γαβαωνίτες. Καί ὁ Δαυῖδ φροντίζει γιά τό Μεμφιβαάλ, ἐξ αἰτίας τοῦ ὄρκου του πρός τόν Ἰωνάθαν. Παραδίνει τά παιδιά τοῦ Σαοῦλ καί τούς ἀπογόνους του καί θάβει τό Σαοῦλ καί τόν Ἰωνάθαν στόν τάφο τοῦ Κεῖς. Γίνονται ἐδῶ πόλεμοι. Καί ἐμποδίζουν τό Δαυῖδ νά βγεῖ στόν πόλεμο, μήπως κινδυνεύσει. Τότε λέγει τόν δέκατο ἔβδομο ψαλμό. Ἄναφέρει τίς ἀριστείες καί τά ἀνδραγαθήματα τῶν ἀρχόντων τῆς αὐλῆς τοῦ Δαυῖδ. Ὁ Ἰωάβ παίρνει ἐντολή ν' ἀριθμήσει τό λαό, καί ἀριθμεῖ. Οἱ Ἰσραηλίτες βρέθηκαν ἐννιακόσιες χιλιάδες καί ἀπό τή φυλή τοῦ Ἰούδα τετρακόσιες χιλιάδες, ὅλοι πολεμιστές.

Τότε ἔρχεται ὁ προφήτης Γάδ, προτείνοντας στό Δαυῖδ νά διαλέξει ἀπό τρεῖς τιμωρίες αὐτή πού ἠθελε νά ὑποφέρει, ἢ τρία χρόνια πείνα, ἢ τρεῖς ἡμέρες νά τόν καταδιώκουν οἱ ἐχθροί, ἢ τρεῖς ἡμέρες νά πέσει θάνατος. Αὐτός προτίμησε τίς τρεῖς ἡμέρες τοῦ θανάτου, καί πέθαναν ἀπό τό πρωί μέχρι τίς ἀπογευματινές ὥρες ἑβδομήντα χιλιάδες. Τότε λέγει ὁ Δαυῖδ· «Νά, ἐγώ ἀμάρτησα καί εἶμαι ὁ βοσκός πού ἔκαμα τό κακό, καί αὐτά τά πρόβατα τί ἔκαμαν; Ἄς πέσει τό χέρι σου σέ μένα καί στήν οἰκογένεια τοῦ πατέρα μου»⁴. Σταμάτησε ἡ τιμωρία. Καί προστάζεται ὁ Δαυῖδ νά στήσει θυσιαστήριο στό ἄλωγι τοῦ Ὁρνία καί νά θυσιάσει καί ἔκανε αὐτά. Ὁ Ὁρνίας, οὐιός τοῦ Δαυῖδ, φιλοξενεῖ αὐτούς πού ἦταν μέ τόν Ἰωάβ καί τόν Ἀβιάθαρ, ἐπειδή πίστευε πῶς θά γίνει βασιλιάς. Ἐρχεται ἡ Βηρσαβεέ, ὕστερα ἀπό συμβουλή τοῦ προφήτη Νάθαν, καί ἐνημερώνει τό Δαυῖδ. Στό μεταξύ, ὅταν μιλοῦσε αὐτή, ἦρθε καί ὁ Νάθαν, γιά νά ετοιμάσουν ὥστε νά γίνει βασιλιάς ὁ Σολομώντας. Βγήκαν ἔξω καί ἀνέβασαν τό Σολομώντα στό μουλάρι τοῦ βασιλιά.

Τότε ὁ προφήτης Νάθαν καί ὁ ἱερέας Σαδδούκ πήγαν στή Γιών καί ἔχρισαν τό Σολομώντα καί εἶπαν· «Ζήτω ὁ βασιλιάς»⁵. Ἦρθε οὐιός Ἰωνάθαν καί ἀνακοίνωσε αὐτά στόν Ὁρνία τήν ὥρα πού βρισκόταν στό τραπέζι. Καί οἱ ἄλλοι ἔφυγαν, ἐνῶ ὁ Ὁρνίας κατέφυγε στό θυσιαστήριο, ἐπειδή φοβήθηκε τό Σολομώντα. Τότε τόν ἔβγαλε ἀπ' αὐτό, καί ἦρθε καί προσκύνησε τό βασιλιά. Καθώς πλησίαζαν οἱ

ὁ Δαυῖδ, παραινεῖ τῷ Σολομῶνι, ὡσεὶ φυλάττειν τοῦ Θεοῦ τὸν νόμον· οὕτω γὰρ τεύξεσθαι αὐτῷ τῶν ἐπαγγελιῶν τῶν ἐπηγγελμένων αὐτῷ. Παραγγέλλει τε περὶ Ἰωάβ καὶ Σεμεεί, ὥστε τιμωρηθῆναι αὐτούς, καὶ περὶ τῶν υἱῶν Βερζελλί, ὥστε αὐτοὺς
 5 τιμῆς τυγχάνειν, καὶ τῆς τραπέζης ἀπολαύειν τῆς βασιλικῆς. Καὶ ἀποδνησκει τεσσαράκοντα ἔτη βασιλεύσας.

3. ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Γ΄

Ἄναιρει τὸν Ὀρνιαν ὁ Σολομῶν, ὅτι τὴν Ἀβισὰκ ἤτησε, καὶ τὸν Ἀθιάθαρ ἐξέβαλε τῆς ἱερωσύνης. Καὶ ἐπληρώθη ἡ
 10 κατὰ τοῦ Ἥλει ἀπειλή· ἐξ ἐκείνου γὰρ κατήγε τὸ γένος. Ἄνεϊλε δὲ καὶ τὸν Ἰωάβ· τὸν δὲ Σαδδουκ τὸν ἱερέα ἀντὶ τοῦ Ἀθιάθαρ κατέστησεν ἱερέα. Δίδωσι δὲ ὁ Σολομῶν πρόσταγμα τῷ Σεμεεί, ὥστε ἐν τῇ πόλει μένειν διόλου· εἰ δέ ποτε ἐξέλθοι, οὐκ ἀτιμωρητὶ τοῦτο ποιήσεις, ἀλλὰ θανάτου ὑποστήσεσθαι
 15 ζημίαν. Ἀπώλοντο αὐτῷ δούλοι· ὁ δὲ ἐπιλαθόμενος τοῦ προστάγματος, ἐξῆλθε ζητήσιν, καὶ μαθὼν ὁ Σολομῶν ἀνεῖλεν αὐτόν. Περὶ τῆς σοφίας Σολομῶντος διήγησις, περὶ τῆς εἰρήνης τῆς ἐπ' αὐτοῦ, περὶ τῆς πολυτελείας τῆς τοῦ ἀρίστου, καὶ περὶ ἀρμάτων, περὶ τῶν ἵππων, περὶ παντὸς τοῦ πλοῦτου.
 20 Αἰτεῖ Σολομῶν σοφίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Τότε κρίνει ταῖς γυναιξὶ ταῖς ὑπὲρ τοῦ παιδίου προσελθοῦσαις αὐτῷ. Πάλιν περὶ τῆς σοφίας Σολομῶντος λόγος, περὶ τῆς πολυτελείας τῆς τραπέζης αὐτοῦ, καὶ τίνες ἐλειτούργουν ταύτην αὐτῷ τὴν λειτουργίαν.
 25 Ἀποστέλλει πρὸς Χειράμ τὸν βασιλέα Τύρου, τοὺς δρυοτόμους αἰτῶν ἐπὶ μισθῷ· ὁ δὲ παρέσχεν. Ἐνταῦθα ἐγκεῖται τῶν ἐργαζομένων ὁ ἀριθμὸς, καὶ τῆς ἐτοιμασθείσης εἰς τὸν ναὸν ὕλης τὸ πλῆθος. Εἶτα ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ. Εὐχεται ὁ Σολομῶν ἐν τῷ ναῷ, καὶ θύει, καὶ ἐγκαινίζει τὸν οἶκον. Ἐπαγγέλλεται
 30 ἀγαθὰ αὐτῷ ὁ Θεός, ἐὰν φυλάξῃ τὰ προστάγματα αὐτοῦ, καὶ ἀπειλεῖ τάναντία, ἐὰν παραβῇ. Ἦν δὲ αὐτῷ ναὺς χρυσίον φέρουσα. Τὰ κατὰ τὴν βασιλίσσαν Νότου, τὴν ἐλθοῦσαν ἀκούσαι τῆς σοφίας αὐτοῦ. Τὰ κατὰ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ τὸν μέγαν, τὰ περὶ τῶν ὀπλῶν τῶν χρυσῶν ὧν ἐποίησε, τὰ περὶ τῆς

ἡμέρες γιά νά πεθάνει ὁ Δαυῖδ, συμβουλεύει τὸ Σολομώντα, γιά νά τηρεῖ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, γιατί ἔτσι θά ἐκπληρωθοῦν οἱ ὑποσχέσεις πού ἔδωσε ὁ Θεός σ' αὐτόν. Παραγγέλλει καί γιά τόν Ἰωάβ καί τὸ Σεμεεί, γιά νά τοὺς τιμωρήσει αὐτούς, καί γιά τὰ παιδιά τοῦ Βερζελλί, γιά νά τιμῆσει αὐτά καί νά κάθονται στό τραπέζι τοῦ βασιλιά. Καί πεθαίνει ὁ Δαυῖδ, ἀφοῦ εἶχε τὴ βασιλεία σαράντα χρόνια.

3. ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Γ΄

Ὁ Σολομώντας θανατώνει τόν Ὁρνία, ἐπειδὴ ζήτησε γιά γυναίκα του τὴν Ἀβιάκ, καί ἀπομάκρυνε τόν Ἀβιάθαρ ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη. Καί ἐκπληρώθηκε ἡ ἀπειλή ἐναντίον τοῦ Ἡλεί, γιατί καταγόταν ἀπ' αὐτόν ὁ Ἀβιάθαρ. Θανατώνει ἐπίσης καί τόν Ἰωάβ, ἐνῶ στὴ θέση τοῦ ἀρχιερέα Ἀβιάθαρ τοποθέτησε τόν ἱερέα Σαδδούκ. Προστάζει ὁ Σολομώντας τὸ Σεμεεί, νά μείνει πάντοτε μέσα στὴν πόλη καί ἂν κάποτε βγεῖ ἀπὸ τὴν πόλη, δέ θά τὸ ἀφήσει αὐτὸ ἀτιμωρητό, ἀλλὰ θά τιμωρηθεῖ μέ θάνατο. Κάθησαν δούλοι τοῦ Σεμεεί, καί αὐτός, ξεχνώντας τὴ διαταγή, βγήκε νά τοὺς βρεῖ, καί ὅταν τὸ ἔμαθε αὐτὸ ὁ Σολομώντας τὸν σκότωσε. Διήγησι γιά τὴ σοφία τοῦ Σολομώντα, γιά τὴν εἰρήνη πού ἐπικρατοῦσε στίς ἡμέρες του, γιά τὴν πολυτέλεια τοῦ μεσημβρινοῦ φαγητοῦ του, καί γιά τὰ ἄρματα, τὰ ἄλογα, γιά ὅλα τὰ πλοῦτη του. Ζητάει ὁ Σολομώντας σοφία ἀπὸ τὸ Θεό. Τότε κρίνει τίς γυναῖκες πού ἦρθαν σ' αὐτόν γιά τὸ παιδί. Πάλι γίνεται λόγος γιά τὴ σοφία τοῦ Σολομώντα, γιά τὴν πολυτέλεια στό τραπέζι του καί ποιοὶ τὸν ὑπηρετοῦσαν σ' αὐτὴν τὴν ὑπηρεσία.

Στέλνει ἀνθρώπους στόν Χειράμ, τὸ βασιλιά τῆς Τύρου, γιά νά ζητήσῃ τοὺς ξυλοκόπους του μέ πληρωμὴ, πράγμα πού ἔδωσε. Ἐδῶ ἀναφέρεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν καί τὸ πλῆθος τῶν ὑλικῶν πού ἐτοιμάστηκαν γιά τὸ ναό. Ἀκολουθεῖ ἡ ἀνοικοδόμησι τοῦ ναοῦ. Προσλεύεται ὁ Σολομώντας στό ναό, θυσιάζει καί ἐγκαινιάζει τὸ ναό. Ὁ Θεός ὑπόσχεται σ' αὐτόν ἀγαθὰ, ἐάν τηρήσῃ τίς ἐντολές του, καί ἀπειλεῖ ἀντίθετα, ἐάν τίς παραβῇ. Εἶχε αὐτός πλοῖο πού ἔφερνε τὸ χρυσάφι. Τὰ σχετικά μέ τὴ βασίλισσα τοῦ Νότου, πού ἦρθε ν' ἀκούσῃ τὴ σοφία του. Τὰ σχετικά μέ τὰ μεγάλα πλοῦτη του, τὰ σχετικά μέ τὰ ὄπλα τὰ χρυσά πού κατασκεύασε, τὰ σχετικά μέ τὴ βασιλεία του, ἀπὸ

βασιλείας αὐτοῦ, πόθεν καὶ μέχρι ποῦ παρέτεινεν. Ἐντεῦθεν
 περὶ τῆς εἰδωλολατρίας αὐτοῦ, καὶ τῆς προσκρούσεως ἧς
 προσέκρουσε τῷ Θεῷ. Ἐντεῦθεν ἀπειλὴ πρὸς αὐτόν, καὶ τῆς
 βασιλείας παράλυσις, εἰρήνης ἀφανισμός. Ἐπανίσταται γὰρ
 5 αὐτῷ Ἀδὲρ ὁ Ἰδουμαῖος, καὶ ὁ Ἐσδρώμ. Ἐπανίσταται αὐτῷ
 καὶ ὁ δοῦλος αὐτοῦ Ἱεροβοάμ. Ἔρχεται πρὸς τὸν Ἱεροβοάμ
 Ἀχιᾶ ὁ προφήτης, καὶ δίδωσιν αὐτῷ διαβροχῆσαι ἰμάτιον
 τελαμῶνας δέκα, προμηνύων αὐτῷ, ὅτι καδέξει τὰ δέκα
 σκῆπτρα. Ὡς δὲ ἤθελεν αὐτόν ἀνελεῖν ὁ Σολομῶν, ἔφυγεν εἰς
 10 Αἴγυπτον. Ἐπανήλθεν ἀπ' Αἰγύπτου Ἱεροβοάμ, ἀποθανόντος
 Σολομῶντος.

Ὁ δὲ λαὸς προσελθὼν τῷ Ῥοβοάμ υἱῷ Σολομῶντος, ἡξίου
 ἐλαφροτέραν αὐτοῖς γενέσθαι τὴν ἀρχὴν τῆς τοῦ Σολομῶντος.
 Ὁ δὲ ὑπὸ τῶν συντρόφων αὐτοῦ νέων τινῶν ἀναπεισθεῖς,
 15 ἠπειλήσεν καὶ βαρύτεραν αὐτοῖς ποιήσειν. Ἐνθεν ἀπεσχίσθη-
 σαν αἱ δέκα φυλαὶ, καὶ ἐβασίλευσαν ἐφ' ἑαυτῶν τὸν Ἱερο-
 βοάμ; Καὶ βουλόμενον ἐπιστρατεῦσαι αὐτῷ τὸν Ῥοβοάμ
 ἐκώλυσεν ὁ Θεός. Ὡς δὲ ἠρόρωσθησε τὸ παιδίον Ἱεροβοάμ,
 πέμπει τὴν γυναῖκα αὐτοῦ πρὸς Ἀχιᾶ τὸν προφήτην πευσο-
 20 μένην περὶ τῆς νόσου. Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι ἀποδανεῖται, καὶ
 ἀπέθανεν. Ἰστησι δαμάλεις χρυσᾶς ὁ Ἱεροβοάμ, μίαν ἐν
 Βαιθήλ, καὶ μίαν ἐν Δάν, ἵνα μὴ ἀναβαίνωσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ
 ὁ λαός. Θύσοντας δὲ αὐτοῦ ἐκεῖ, ἰδοὺ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ
 ἐλθὼν, προφητεύει τὰ κατὰ τὸν Ἰωσῖαν. Καὶ ἐξηράνθη ἡ χεὶρ
 25 τοῦ βασιλέως, καὶ ἐρράγη τὸ θυσιαστήριον. Δεηθέντος δὲ τοῦ
 προφήτου τοῦ Θεοῦ, ὑγίανεν ὁ βασιλεύς. Καὶ παρεκάλει τὸν
 προφήτην ἐστιαθῆναι παρ' αὐτῷ. Ὁ δὲ οὐκ ἠνέσχετο,
 πρόσταγμα φυλάττων τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ὕστερον παραβάς,
 ἀνηρέθη ὑπὸ τοῦ λέοντος.

30 Ὁ δὲ Ἱεροβοάμ ἔτι ἐπέμενε τῇ κακίᾳ αὐτοῦ, καὶ ὁ
 Ῥοβοάμ εἰδωλολάτρησεν ἔτη πάντα τῆς βασιλείας αὐτοῦ.
 Ἐλθὼν Σουσακεὶμ ἔλαβε τοὺς θησαυρούς. Μετὰ τοῦτον
 βασιλεύει Ἀβιάς ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ
 Ἀβιά ὁ Ἀσᾶ. Μετὰ δὲ τὸν Ἱεροβοάμ βασιλεύει ὁ υἱὸς αὐτοῦ
 35 Ἀδάθ· ὃν ἀνελὼν Βασᾶ ἐβασίλευσε, καὶ ἐπολέμει τὸν Ἀσᾶ.
 Ὁ δὲ τῇ συμμαχίᾳ τοῦ Σύρου ἄδερ χρησάμενος, ἐπικρατέ-
 στερος γέγονεν. Ὡς δὲ πονηρός ἦν ὁ Βασᾶ, ἀπειλεῖ αὐτῷ ὁ
 Θεὸς κακὰ μεγάλα. Ἀποθανόντος δὲ αὐτοῦ ἐβασίλευσεν

πού και μέχρι πού ἔφθανε. Ἐπειτα γιά τή λατρεία τῶν εἰδώλων καί ὀργή πού προκάλεσε στό Θεό. Ἐπειτα ἀπειλή ἐναντίον του, καί ἀφαίρεση τῆς βασιλείας, ἐξαφάνιση τῆς εἰρήνης. Γιατί ἐπαναστατεῖ ἐναντίον του ὁ Ἀδέρ ὁ Ἰδουμαῖος καί ὁ Ἐσδρώμ. Ἐπαναστατεῖ ἐναντίον του καί ὁ δούλος Ἱεροβοάμ. Ἐρχεται στόν Ἱεροβοάμ ὁ προφήτης Ἀχιά καί δίνει σ' αὐτόν νά σχίσει τό ροῦχο του σέ δέκα λουρίδες, προφητεύοντας σ' αὐτόν ὅτι θά πάρει στά χέρια του τά δέκα σκῆπτρα. Ἐπειδή ὁμως ὁ Σολομώντας ἤθελε νά τόν θανατώσει, ἔφυγε στήν Αἴγυπτο. Ὁ Ἱεροβοάμ ἐπέστρεψε ἀπό τήν Αἴγυπτο, ὅταν πέθανε ὁ Σολομώντας.

Οἱ Ἰσραηλίτες ἤρθαν στόν Ροβοάμ, τόν υἱό τοῦ Σολομώντα, καί παρακαλοῦσαν νά γίνει ἡ βασιλεία του σ' αὐτούς ἐλαφρότερη ἀπό τοῦ Σολομώντα. Αὐτός ὁμως παρασύρθηκε ἀπό κάποιους νεαρούς φίλους του καί ἀπειλησε νά τήν κάμει βαρύτερη. Ἀπ' αὐτό χωρίστηκαν οἱ δέκα φυλές καί ἔκαμαν βασιλιά τους τόν Ἱεροβοάμ. Καί ἐνῶ ἤθελε ὁ Ροβοάμ νά ἐκστρατεύσει ἐναντίον του, τόν ἐμπόδισε ὁ Θεός. Ὅταν ἀρρώστησε τό μικρό παιδί τοῦ Ἱεροβοάμ, στέλνει τή γυναῖκα του στόν προφήτη Ἀχιά νά μάθει γιά τήν ἀρρώστια. Αὐτός εἶπε, ὅτι θά πεθάνει, καί πέθανε. Στήνει δύο χρυσές δαμάλες ὁ Ἱεροβοάμ, μία στή Βαιθήλ καί τήν ἄλλη στήν Δάν, γιά νά μήν ἀνεβαίνει στά Ἱεροσόλυμα ὀλαός. Ὅταν πρόσφερε θυσία αὐτός ἐκεῖ, ἔρχεται ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ καί προφητεύει τά σχετικά μέ τόν Ἰωσία. Καί ἔμεινε ξερό τό χέρι τοῦ βασιλιά καί ἔσπασε τό θυσιαστήριο. Ὑστερα ἀπό προσευχή τοῦ προφήτη τοῦ Θεοῦ, ἔγινε καλά ὁ βασιλιάς. Καί παρακαλοῦσε τόν προφήτη νά τόν φιλοξενήσει στό σπίτι του. Αὐτός ὁμως δέ δέχθηκε, ἐπειδή τηροῦσε κάποια ἐντολή τοῦ Θεοῦ, τήν ὁποία παρέβηκε ἀργότερα καί γι' αὐτό θανατώθηκε ἀπό τό λιοντάρι.

Ὁ Ἱεροβοάμ ἐξακολουθοῦσε νά μένει στήν ἀσέβειά του καί ὁ Ροβοάμ θυσίασε στά εἰδωλα ὅλα τά χρόνια τῆς βασιλείας του. Ἦρθε ὁ Σουσακεῖμ καί πήρε τούς θησαυρούς. Μετά ἀπ' αὐτόν βασιλεύει ὁ Ἀβιάς, ὁ υἱός του, καί μετά ἀπ' αὐτόν ὁ υἱός τοῦ Ἀβιά, ὁ Ἀσά. Μετά τόν Ἱεροβοάμ βασιλεύει ὁ υἱός του Ἀδάβ, τόν ὁποῖο σκότωσε ὁ Βασά καί βασιλεύει ὁ ἴδιος, καί πολεμοῦσε τόν Ἀσά. Αὐτός ὁμως κάνοντας συμμαχία μέ τό Σύρο Ἄδερ, ὑπερίσχυσε. Ἐπειδή ἦταν πονηρός ὁ Βασά, τόν ἀπειλεῖ ὁ Θεός, μέ μεγάλες συμφορές. Ὅταν πέθανε αὐτός, βασιλιάς ἔγινε ὁ υἱός του Ἐλά, πού τόν σκότωσε

Ἐλά ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὃν ἀνελὼν Ζαμβρὶ εἰς τῶν ἀρχόντων, ἐβασίλευσε, καὶ ἰσχυροῦσε τὸν οἶκον Βασᾶ. Ὡς δὲ καὶ Ζαμβρὶ ἀπέθανεν ἑαυτὸν ἐμπρήσας, βασιλεύει Ἀμβρὶ. Ὡς δὲ ἀπέθανε καὶ οὗτος, βασιλεύει Ἀχαάβ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Βασιλεύει ὁ υἱὸς Ἀσᾶ Ἰωσαφάτ. Ἀπειλεῖ Ἠλίας ὁ προφήτης τῷ Ἀχαάβ τὴν γενομένην ἀνομβρίαν ἐπὶ τρία ἔτη καὶ μῆνας ἕξ. Τότε διατρέφεται διὰ τῶν κοράκων ὁ προφήτης. Ἐνταῦθα τὰ κατὰ τὴν χήραν τὴν ἐν Σαρέφθοις, τὰ κατὰ τὸν καμψάκην τοῦ ἐλαίου, καὶ τὴν ὑδρίαν τοῦ ἀλεύρου, καὶ τὸν θάνατον τοῦ παιδίου, καὶ τὴν ἐκ τοῦ θανάτου ἔγερσιν. Ἀποστέλλεται πρὸς τὸν Ἀχαάβ ὁ Ἠλίας, καὶ ποιεῖ τὴν θυσίαν, καὶ καταφέρει τὸ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλίσκει αὐτήν. Τότε λαβὼν τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βαᾶλ ἀπέσφαξε. Τότε εὐαγγελίζεται τῷ Ἀχαάβ τὸν ὑετόν. Καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸν Κάρμηλον ἠΐξαστο Ἠλίας, καὶ ποιεῖ τὴν θυσίαν· ἰδοὺ ὑετός.

Ἀπειλεῖ τῷ Ἠλίᾳ θάνατον Ἰεζάβελ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀχαάβ, ὃ δὲ ἔρχεται εἰς τὴν ἔρημον, καὶ κοιμηθεὶς, καὶ διεγεργθεὶς ὑπὸ ἀγγέλου Θεοῦ, εὗρεν ἐγκρυφίαν ὄλυρῖτην, καὶ φαγὼν αὐτόν, ἐνίσχυσεν. Ἐν ἐκείνῃ τῇ βρώσει τεσσαράκοντα ἡμέρας ἦλθεν εἰς Χωρηθ. Τότε λέγει· “Κύριε, τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν”. Τὰ ζεύγη τῶν βοῶν ἀφείς ὁ Ἐλισσαῖος ἀκολουθεῖ τῷ Ἠλίᾳ. Ἐντεῦθεν τὸ διήγημα τὸ κατὰ τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Ναβουθαὶ καὶ ἡ ἀπειλὴ κατὰ Ἰεζάβελ καὶ Ἀχαάβ, καὶ ἡ κατάνυξις τοῦ Ἀχαάβ. Ἐπῆλθε τῷ Ἰσραὴλ ὁ Σύρος Ἄδερ μετὰ τριακονταδύο βασιλέων· ὃ δὲ ἐχειρώσατο αὐτούς. Καὶ δεῦτερον ἐπιστρατεύσας περιέπεσε πληγῇ μεγάλη. Ὡς δὲ ἑώρα ἑαυτὸν ἐν κινδύνῳ, σῆμα περιδέμενος ἐλεεινόν, ἔρχεται πρὸς τὸν Ἀχαάβ, δούλον ἑαυτὸν ἀποκαλῶν, καὶ ἀγαπητῶς ἔχων σωτηρίας τυχεῖν. Ὁ δὲ ἀνεβίβασέ τε αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἄρμα, καὶ τιμῆς ἀξιώσας, ἐξέπεμψεν εἰς τὴν οἰκείαν γῆν. Ἐρχεται ὁ προφήτης ἐγκαλῶν ὑπὲρ τούτων τῷ βασιλεῖ καὶ θάνατον ἀπειλῶν.

Βουλευεται ὁ Ἀχαάβ, εἰ δέοι ἐπιστρατεύσαι τοῖς Σύροις· καὶ συμβουλευσάντος τοῦ Ἰωσαφάτ βασιλέως Ἰούδα, μετά-
 35 πεμπτos γίνεται Μιχαίας ὁ προφήτης, καὶ ἐρωτηθεὶς προλέγει συμφοράς, εἰ πολεμήσειεν. Ὁργίζεται ὁ Ἀχαάβ· τύπτει τὸν Μιχαίαν Σεδεκίας ὁ ψευδοπροφήτης. Κελεύεται Ἀχαάβ τηρεῖσθαι Μιχαίαν τὸν ψευδοπροφήτην ἕως ἂν ὁ πόλεμος

κάποιος από τούς ἄρχοντες, ὁ Ζαμβρί, καί ἔγινε βασιλιάς καί ἐξόντωσε τήν οἰκογένεια τοῦ Βασά. "Όταν ὁμως πέθανε καί ὁ Ζαμβρί, βάζοντας φωτιά στόν ἑαυτό του, βασιλεύει ὁ Ἄμβρί. "Όταν πέθανε καί αὐτός, βασιλεύει ὁ υἱός του Ἀχαάβ. Βασιλεύει ὁ υἱός τοῦ Ἀσά ὁ Ἰωσαφάτ. Ὁ προφήτης Ἡλίας ἀπειλεῖ τόν Ἀχαάβ μέ τήν ξηρασία πού ἔγινε γιά τρία χρόνια καί ἕξι μῆνες. Τότε ὁ προφήτης τρέφεται μέ τούς κόρακες. Ἐδῶ ἀναφέρονται τά σχετικά μέ τή χήρα στά Σάρεφθα, μέ τό δοχεῖο τοῦ λαδιοῦ, μέ τή στάμνα πού εἶχε τό ἀλεύρι, τό θάνατο τοῦ παιδιοῦ της καί τήν ἀνάστασή του. Στέλνεται στόν Ἀχαάβ ὁ Ἡλίας, κάνει τή θυσία, κατεβάζει τή φωτιά ἀπό τόν οὐρανό καί κατατρῶγει τή θυσία. Τότε ἔπιασε τούς ἱερεῖς τοῦ Βάαλ καί τούς ἔσφαξε. "Υστερα ὑπόσχεται στόν Ἀχαάβ τή βροχή. Ἀφοῦ ἀνέβηκε στόν Κάρμηλο, προσευχήθηκε ὁ Ἡλίας καί προσφέρει τή θυσία· νά ἡ βροχή.

Ἡ Ἰεζάβελ, ἡ γυναῖκα τοῦ Ἀχαάβ, ἀπειλεῖ μέ θάνατο τόν Ἡλία, αὐτός ἔρχεται στήν ἐρημο, καί ἀφοῦ κοιμήθηκε καί ξύπνησε ἀπό τόν ἄγγελο τοῦ Θεοῦ, βρῆκε ψημένη κρίθινη λαγάνα, τήν ἔφαγε καί πήρε δυνάμεις. Μέ τό φαγητό αὐτό σέ σαράντα ἡμέρες ἦρθε στό Χωρήβ. Τότε λέγει· Κύριε, τά θυσιαστήριά σου τά κατέσκαψαν. Ἐγκαταλείποντας τά ζεύγη τῶν βοδιῶν ὁ Ἐλισσαῖος, ἀκολουθεῖ τόν Ἡλία. Στή συνέχεια εἶναι ἡ διήγησις γιά τόν ἀμπελώνα τοῦ Ναβουθαί καί ἡ ἀπειλή ἐναντίον τῆς Ἰεζάβελ καί τοῦ Ἀχαάβ καί ἡ συντριβή τοῦ Ἀχαάβ. Βάδισε ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν ὁ Σύρος Ἀδερ μέ τριάντα δύο βασιλεῖς· αὐτοί ὁμως τούς κατανίκησαν. Καί ὅταν ἐκστράτευσε γιά δεύτερη φορά, τοῦ συνέβηκε μεγάλη συμφορά. Ἐπειδή ἔβλεπε τόν ἑαυτό του σέ κίνδυνο, φορῶντας ἐλεεινή στολή, ἔρχεται στόν Ἀχαάβ, ἀποκαλώντας τόν ἑαυτό του δοῦλο καί ἐπιθυμώντας νά ἐπιτύχει τή σωτηρία του. Ὁ Ἀχαάβ ὁμως τόν ἀνέβασε πάνω στό ἄρμα καί, ἀφοῦ τόν θεώρησε ἄξιο γιά νά τόν τιμήσει, τόν ἔστειλε στή χώρα του. Ἐρχεται ὁ προφήτης καί κατηγορεῖ γι' αὐτά τό βασιλιά καί τόν ἀπειλεῖ μέ θάνατο.

Κάνει σύσκεψη ὁ Ἀχαάβ, ἐάν πρέπει νά ἐκστρατεύσει ἐναντίον τῶν Σύρων. Μέ συμβουλή τοῦ Ἰωσαφάτ, τοῦ βασιλιᾶ τοῦ Ἰούδα, προσκαλεῖται μέ ἀπεσταλμένο ὁ προφήτης Μιχαίας καί, ὅταν ἐρωτήθηκε, προλέγει συμφορές, ἐάν πολεμήσουν. Ὁργίζεται ὁ Ἀχαάβ· χτυπᾷ τό Μιχαία ὁ ψευδοπροφήτης Σεδεκίας. Διατάζει ὁ Ἀχαάβ νά κρατηθεῖ ὁ ψευδοπροφήτης Μιχαίας, μέχρι νά τελειώσει ὁ

λάβη τέλος. Ἐξῆλθε μαχεσόμενος, καὶ φησι τῷ Ἰωσαφάτ·
 Ἀμείψωμεν τὸ σχῆμα καὶ τὸν ἱματισμόν· λαβὼν ἐγὼ τὸν σόν,
 ἀντιδίδωμί σοι τὸν ἔμόν. Ὡς δὲ γέγονε τοῦτο, καὶ οἱ
 στρατιῶται ἐντολὴν εἰλήφεισαν παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ ἑαυ-
 5 τῶν, πάντας ἀφέντες, μόνῳ τῷ βασιλεῖ τοῦ Ἰσραὴλ συνάπτειν
 εἰς πόλεμον, ἰδόντος τὸν Ἰωσαφάτ τὸν βασιλέα τοῦ Ἰούδα,
 καὶ νομίσαντες αὐτὸν τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι (τὸ γὰρ σχῆμα αὐτοὺς
 ἠπάτησεν), ἐκύκλουν αὐτόν, ἀνελεῖν θέλοντες. Ὁ δὲ ἀναβοή-
 σασ, ἀπηλλάγη τοῦ κινδύνου. Ἔτερος δέ τις τοξότης ἔβαλε τὸν
 10 Ἀχαάβ, καὶ κατέρρηξε τὸ αἷμα. Ὅπερ ἀπέπλυναν ἐν τῇ κρήνῃ,
 καὶ αἱ πόρνοι ἐλούσαντο ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ οἱ κύνες
 ἔλειξαν αὐτό. Ἐβασίλευσε μετὰ τὸν Ἀχαάβ Ὀχοζίας ὁ υἱὸς
 αὐτοῦ. Ὡς δὲ φίλος αὐτοῦ γέγονεν Ἰωσαφάτ, ἔδωκε δίκην, τὸ
 διακοπῆναι τὰ ἔργα αὐτοῦ.

15

4. ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Δ΄

Ἀρρώσθησας Ὀχοζίας ἐπεμψεν ἐρωτῆσαι ἐν τῷ Βάαλ, εἰ
 ἀναστήσεται, καὶ ἀπαντήσας Ἠλίας ὁ προφήτης τοῖς ἀποστα-
 λείοις, ἐκέλευσεν ἀπελθόντας εἰπεῖν, ὅτι οὐκ ἀναστήσεται.
 Μαθὼν δὲ Ὀχοζίας, ὅτι Ἠλίας ἐστίν, ἐπεμψε τὸν πεντηκόν-
 20 ταρχον πρῶτον καὶ δεῦτερον· ὡς δὲ ἀνηλώθησαν ὑπὸ τοῦ
 πυρός ἕκαστος μετὰ τῶν πεντήκοντα, μετὰ τοῦ τρίτου κελεύε-
 ται κατελθεῖν ὁ Ἠλίας, καὶ ἐλθὼν πρὸς τὸν βασιλέα εἶπεν, ὅτι
 ἀποθανεῖται. Μετὰ τοῦτον βασιλεύει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰω-
 ράμ· οὐ γὰρ ἦν αὐτῷ υἱός. Ἐντεῦθεν ἡ ἀνάληψις τοῦ Ἠλίου
 25 εἰς τὸν οὐρανόν. Ἰδόντες υἱοὶ τῶν προφητῶν τὸν Ἐλισσαῖον
 διὰ ξηρᾶς ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βαδίσαντα, εἶπον· Ἐπαναπέπανται
 τὸ πνεῦμα Ἠλίου ἐπ' αὐτόν, καὶ ἀξιοῦσιν ὥστε ἐπιπέμψαι εἰς
 ἐπιζήτησιν τοῦ Ἠλίου· ὁ δὲ διεκώλυσεν· ὕστερον δὲ συνεχώ-
 ρησεν· οἱ δὲ ἀπελθόντες οὐχ εὖρον. Ἰᾶται ἡ γῆ Ἰεριχά
 30 ὕδατα· ἀπερχόμενος εἰς Βαιθήλ, τὰ διασῦροντα αὐτὸν παιδία
 καταρᾶται, καὶ ἀναιρεῖται ὑπὸ τῶν ἄρκτων.

Ὁ Μωάβ βασιλεὺς ἀπέστη τοῦ τελεῖν τὸν εἰωθότα φόρον.
 Ἐπιστρατεύει ἐπ' αὐτόν Ἰωράμ ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ, προσλα-
 βὼν καὶ τὸν Ἰωσαφάτ βασιλέα Ἰούδα, καὶ τὸν Ἐδὼμ βασιλέα.

πόλεμος. Βγήκε νά πολεμήσει καί λέγει στόν 'Ιωσαφάτ· "Ας αλλάξουμε στολή καί ρουῖχα· ἐγώ θά πάρω τά δικά σου, σοῦ δίνω τά δικά μου. 'Επειδή ἔγινε αὐτό, καί οἱ στρατιῶτες εἶχαν πάρει ἐντολή ἀπό τό δικό τους βασιλιά, ἀφοῦ ἀφήσουν ὅλους τούς ἄλλους, νά συνάπτουν μάχη μόνο ἐναντίον τοῦ βασιλιά τοῦ 'Ισραήλ, βλέποντας τόν 'Ιωσαφάτ τό βασιλιά τοῦ 'Ιούδα καί νομίζοντας πώς αὐτός εἶναι ὁ βασιλιάς τοῦ 'Ισραήλ (γιατί τούς ἐξαπάτησε ἡ στολή του), τόν περικύκλωσαν καί ἤθελαν νά τόν σκοτώσουν. Αὐτός ὅμως φώναξε δυνατά καί γλύτωσε τόν κίνδυνο. Κάποιος ἄλλος τοξότης χτύπησε τόν 'Αχαάβ καί ἔτρεχε τό αἷμα του. Τό αἷμα του τό ἔπλυναν στή βρύση καί οἱ πόρνες λούστηκαν μέ τό αἷμα του καί τά σκυλιά τό ἐγλειψαν. Μετά τόν 'Αχαάβ βασιλιάς ἔγινε ὁ υἱός του 'Οχοζίας. 'Επειδή ὁ 'Ιωσαφάτ εἶχε γίνει φίλος μέ τόν 'Αχαάβ, τιμωρήθηκε, ὥστε νά σταματήσουν τά ἔργα του.

4. ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Δ'

"Όταν ἀρρώστησε ὁ 'Οχοζίας, ἔστειλε νά ἐρωτήσῃ στό Βάαλ, ἐάν θά σηκωθεῖ, καί συναντώντας ὁ προφήτης 'Ηλίας τούς ἀπεσταλμένους, τούς διέταξε νά ἐπιστρέψουν καί νά ποῦν, ὅτι δέ θά σηκωθεῖ ἀπό τήν ἀρρώστια του. Μαθαίνοντας ὁ 'Οχοζίας, ὅτι εἶναι ὁ 'Ηλίας, ἔστειλε τόν πεντηκόνταρχο πρώτη καί δεύτερη φορά. 'Επειδή ἡ φωτιά κατέφαγε καί τούς δύο μαζί μέ τούς πενήντα ἄνδρες τους, μέ τόν τρίτο πεντηκόνταρχο παίρνει ἐντολή νά κατεβεῖ ὁ 'Ηλίας, καί, ἀφοῦ ἦρθε στό βασιλιά, εἶπε πώς θά πεθάνει. Μετά ἀπ' αὐτόν βασιλεύει ὁ ἀδελφός του 'Ιωράμ, γιατί δέν εἶχε υἱό. Στή συνέχεια εἶναι ἡ ἀνάληψη τοῦ 'Ηλία στόν οὐρανό. Βλέποντας οἱ προφῆτες ὅτι ὁ 'Ελισσαῖος βάδισε σέ ξηρά ἐπάνω στόν 'Ιορδάνη, εἶπαν· "Ἐχει ἀναπαυθεῖ τό πνεῦμα τοῦ 'Ηλία σ' αὐτόν, καί ἀπαιτοῦν νά στείλουν ἀνθρώπους γιά ν' ἀναζητήσουν τόν 'Ηλία. 'Ο 'Ελισσαῖος τούς ἐμπόδισε, στό τέλος ὅμως τούς ἄφησε. Αὐτοί πήγαν καί δέν τόν βρήκαν. 'Εξυγιάει τά νερά στήν 'Ιεριχώ. Βαδίζοντας γιά τή Βαιθήλ, καταράστηκε τά μικρά παιδιά πού τόν περιγελοῦσαν καί θανατώνονται ἀπό τίς ἀρκούδες.

'Ο βασιλιάς τῆς Μωάβ ἀρνήθηκε νά πληρώσει τό συνηθισμένο φόρο. 'Εκστρατεύει ἐναντίον τοῦ ὁ βασιλιάς τοῦ 'Ισραήλ, παίρνοντας μαζί του καί τόν 'Ιωσαφάτ, τό βασιλιά τοῦ βασιλείου τοῦ 'Ιούδα, καί

Ὡς δὲ οὐχ εὕρισκον ὕδωρ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἀλλ' ἐκινδύνευον
 διαφθαρήναι, συμβουλευσάντος Ὁχοζίου ἔρχονται πρὸς Ἐ-
 λισσαῖον. Ὁ δὲ ὀργίζεται πρὸς τὸν βασιλέα Ἰσραὴλ, καὶ οὐδ'
 5 ἂν ἰδεῖν αὐτὸν ἔφη, εἰ μὴ διὰ τὸν βασιλέα Ἰούδα. Οὐ μόνον δὲ
 ὕδατος ἀφθονίαν προεῖπεν αὐτοῖς ἤξειν, ἀλλὰ καὶ τὴν
 κράτησιν τῆς Μωαβίτιδος, ὥσπερ καὶ γέγονε· καὶ εἰς τοσαύτην
 συμφορὰν ἦλθεν ὁ Μωαβιτῶν βασιλεὺς, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ
 σφάζει ἀνωθεν ἀπὸ τοῦ τείχους. Ἐνταῦθα ἡ γυνή, ἣ τὸ ἔλαιον
 ἐπερίσσευσε, καὶ ἡ Σουμανίτις, ἣ τὸν υἱὸν ἐχαρίσατο εὐξάμε-
 10 νος, καὶ ἀποθανόντα ἀνέστησε. Λιμοῦ γενομένου τὴν τε
 πικρίαν ἀφεῖλε τὴν ἐν τῷ λέβητι γενομένην, καὶ ἑκατὸν ἀνδρας
 ἔθρεψεν ἐν ὀνόματι Θεοῦ ἀπὸ κριδίνων ἄρτων εἴκοσιν.

Ἐλεπρώδη Νεεμάν ὁ στρατηγὸς τοῦ βασιλέως Σύρων· καὶ
 ἔλθων πρὸς τὸν βασιλέα Ἰσραὴλ ἐζήτηι θεραπείαν· ὁ δὲ
 15 διηπόρει, καὶ διεόρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Μεταπέμπεται αὐτὸν
 ὁ Ἐλισσαῖος, καὶ κελεύει βαπτισθῆναι ἐν τῷ Ἰορδάνῃ
 ἑβδομον. Ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ὠκνησε, καὶ ἠπίσται θεραπευ-
 θῆναι· ὕστερον δὲ ὑπὸ τῶν παίδων αὐτοῦ παρακληθεῖς,
 βαπτίζεται καὶ θεραπεύεται, καὶ ἐδίδου δῶρα τῷ Ἐλισσαίῳ.
 20 Ὁ δὲ οὐκ ἠδελεν. Ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἀνθρωπος, καταδιώξας ὁ
 Γιεζὶ ὁ παῖς τοῦ Ἐλισσαίου, ὡς παρὰ τοῦ Ἐλισσαίου
 πεμφθεῖς, λαμβάνει παρὰ τοῦ Νεεμάν διτάλαντον ἀργυρίου,
 καὶ δύο στολάς. Ἐλθὼν δὲ πρὸς Ἐλισσαῖον ἐπειράτο κρύ-
 πτειν. Ὁ δὲ διήλεξεν αὐτόν, καὶ τιμωρίαν ἔλαβε τὴν λέπραν.
 25 Ἐρχονται οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν κόψαι ξύλα πρὸς οἰκοδομήν.
 Ὡς δὲ ἐξέπεσεν ἐνὸς τὸ σιδήριον ἐκ τοῦ στελεοῦ, ῥίπτει ξύλον
 ἀποκλάσας ὁ Ἐλισσαῖος, καὶ ἐμετεωρίζετο τὸ σιδήριον ἐπὶ
 τοῦ ὕδατος.

Βασιλεὺς Συρίας ἐπολέμει τὸν Ἰσραὴλ, προλέγοντος
 30 αὐτῷ τοῦ Ἐλισσαίου. Μαθὼν ὁ πολέμιος, πέμπει στράτευμα
 ἐπὶ τὸν Ἐλισσαῖον. Εὐξαμένου δὲ τοῦ προφήτου, πλήττονται
 ἀορασίᾳ οἱ ἐλθόντες, καὶ εἰσάγει αὐτοὺς εἰς μέσοις
 ἔχθροὺς αὐτῶν, καὶ βουλόμενον τὸν βασιλέα ἀνελεῖν αὐτοὺς
 ἐκέλευσεν ἐκπέμψαι. Λιμοῦ καταλαθόντος ἰσχυροῦ, ὡς κεφα-
 35 λὴν ὄνου πεντήκοντα σίκλων, καὶ τέταρτον κάθου κόπρου
 περισσερῶν πέντε σίκλων εἶναι, προσέρχεται γυνὴ τῷ βασιλεῖ

1. Κάβος· μέτρο χωρητικότητας σιτηρῶν καὶ ξηρῶν καρπῶν.

τό βασιλιά τῆς Ἐδώμ. Ἐπειδὴ δὲν ἔβρισκαν νερό στὴν ἔρημο, ἀλλὰ κινδύνευαν νὰ χαθοῦν, μὲ συμβουλή τοῦ Ὁχοζία ἔρχονται στὸν Ἐλισσαῖο. Αὐτὸς ὀργίζεται ἐναντίον τοῦ βασιλιᾶ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ εἶπε πῶς οὔτε θὰ τὸν ἔβλεπε, ἂν δὲν ἦταν γιὰ τό βασιλιά τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα. Ὁχι μόνο προεῖπε σ' αὐτούς ὅτι θὰ ἔρθει ἄρθονο νερό, ἀλλὰ καὶ τὴν παράδοση τῆς χώρας τῶν Μωαβιτῶν, ὅπως ἀκριβῶς ἔγινε· καὶ ὁ βασιλιάς τῶν Μωαβιτῶν ἔφθασε σέ τέτοια συμφορὰ, ὥστε ἔσφαξε τὸν υἱό του καὶ τὸν πρόσφερε θυσία ἐπάνω στό τεῖχος. Ἐδῶ ἀναφέρεται ἡ γυναίκα, στὴν ὁποία πλήθυνε τό λάδι, καὶ ἡ Σουμανίτιδα, στὴν ὁποία χάρισε τό παιδί ἀφοῦ προσευχήθηκε καὶ τό ἀνέστησε, ὅταν πέθανε. Ὅταν ἔπεσε πείνα, ἀφαίρεσε τὴν πίκρα πού ἔγινε μέσα στό καζάνι καὶ ἔθρεψε ἑκατὸ ἄνδρες μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ ἀπὸ εἴκοσι κρίθινα ψωμιά.

Ἐπιασε λέπρα ὁ Νεεμάν, ὁ στρατηγός τοῦ βασιλιᾶ τῶν Σύρων. Ἦρθε στό βασιλιά τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ζητοῦσε θεραπεία. Αὐτὸς ἦταν ἀμήχανος καὶ ἔσχισε τὰ ρούχα του. Ἔστειλε ἀγγελιαφόρο σ' αὐτόν ὁ Ἐλισσαῖος καὶ τὸν διατάζει νὰ λουσθεῖ ἑπτὰ φορές μέσα στὸν Ἰορδάνη. Ὁ Νεεμάν στὴν ἀρχὴ δίστασε καὶ δὲν πίστευε πῶς θὰ θεραπευθεῖ, ὕστερα ὁμως, ὅταν τὸν παρακάλεσαν οἱ δούλοι του, λούζεται καὶ θεραπεύεται, καὶ δίνει δῶρα στὸν Ἐλισσαῖο. Αὐτὸς ὁμως δὲν τὰ ἤθελε. Ὅταν ἔφυγε ὁ ἄνθρωπος, ἔτρεξε πίσω του ὁ Γιεζί, ὁ δούλος τοῦ Ἐλισσαίου, σάν νὰ τὸν ἔστειλε δῆθεν ὁ Ἐλισσαῖος, καὶ παίρνει ἀπὸ τὸν Νεεμάν δύο ἀργυρὰ τάλαντα καὶ δύο στολές. Ὅταν ἐπέστρεψε στὸν Ἐλισσαῖο, προσπαθοῦσε νὰ τὰ κρύψει. Ὁ Ἐλισσαῖος τὸν ἔλεγε, καὶ τιμωρήθηκε μὲ λέπρα. Ἐρχονται οἱ προφῆτες νὰ κόψουν ξύλα γιὰ νὰ κάνουν κατοικίες. Ὅταν ἔπεσε τό σίδερο τοῦ ἐνός ἀπὸ τό στειλιάρι, ὁ Ἐλισσαῖος σπάζοντας ἓνα ξύλο τό ρίχνει στό νερό καὶ ἀνέβηκε τό σίδερο στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ.

Ὁ βασιλιάς τῆς Συρίας πολεμοῦσε τοὺς Ἰσραηλίτες, ἐνῶ ὁ Ἐλισσαῖος τοὺς ἔλεγε ἀπὸ πρὶν τίς προθέσεις τοῦ ἐχθροῦ. Μαθαίνοντας αὐτὸ ὁ ἐχθρός, στέλνει στρατό ἐναντίον τοῦ Ἐλισσαίου. Ἀφοῦ προσευχήθηκε ὁ προφήτης, τιμωροῦνται μὲ τύφλωση οἱ στρατιῶτες, καὶ τοὺς ὀδηγεῖ ἀνάμεσα στοὺς ἐχθρούς τους, καὶ ἐνῶ ὁ βασιλιάς ἤθελε νὰ τοὺς σκοτώσει, τὸν ἐμπόδισε ὁ Ἐλισσαῖος. Ἀφοῦ τοὺς φιλοξένησαν, πρόσταξε νὰ τοὺς στείλουν πίσω. Ἐπειδὴ ἔπεσε μεγάλη πείνα, ὥστε ἓνα κεφάλι γαϊδάρου ἄξιζε πενήντα σίκλα καὶ ἓνα τέταρτο τοῦ κάβου! τῆς κοπριάς τῶν περισσεριῶν πέντε σίκλα, ἔρχεται μία

ἐγκαλοῦσα ἐτέρῃ γυνῆ, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτῆς καταφαγοῦσα μετ' αὐτῆς, καὶ τὸν ἴδιον ὑποσχομένη παρέξειν, ἠγνωμόνησε περὶ τὴν ἀντίδοσιν. Τότε διέβρῆξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς, καὶ πέμπει ἐπὶ τὸν Ἐλισσαῖον ἀφελεῖν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν. Λέγει ὁ
 5 προφήτης τῷ ἐλθόντι ἐπ' αὐτόν, ὅτι αὔριον ἔσται τοῦ λιμοῦ ἡ λύσις. Ὡς δὲ διηπίσται, προλέγει αὐτῷ θάνατον. Λεπροὶ τέσσαρες ἀπειρηκότες τῷ λιμῷ, βουλεύονται παραδοῦναι ἑαυτοὺς τοῖς πολεμίοις, καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν παρεμβολήν, ἀνθρώπων μὲν κενὸν τὸ χωρίον εὗρον, τὰς δὲ σκηνάς αὐτῶν
 10 πλήρεις πλοῦτου πολλοῦ. Καὶ διαρπάσαντες ἅπερ ἠδύναντο φέρειν, ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ βασιλεῖ.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον δόλον ὑπώπτευσεν εἶναι τὸ πρᾶγμα ὁ βασιλεὺς· ἀποστείλας δὲ ἱππεῖς καὶ μαδῶν τὸ σαφές, ἐπαφῆκε τὸν λαὸν τῆ τῆς παρεμβολῆς διαρπαγῆ· καὶ ἐλύθη ὁ λιμός. Καὶ
 15 διαπιστήσας τῷ Ἐλισσαίῳ ὑπὸ τοῦ ὄχλου συμπατηθεὶς ἀπέθανε. Προλέγει τῇ γυναικὶ ὁ Ἐλισσαῖος, ἧς ἐζωοποίησε τὸν υἱόν, ἑπταετῆ λιμόν, καὶ παραινεῖ μετοικιῆσθαι ἐκ τῆς χώρας ἐκείνην. Ὡς δὲ μετώκησε, καὶ ἐπαύσατο ὁ λιμός, πάλιν ἐπανῆλθε, καὶ προσελθοῦσα τῷ βασιλεῖ τὴν τῶν κτημάτων ἦται
 20 δεσποτείαν. Ὁ βασιλεὺς Συρίας ἀποστέλλει πρὸς τὸν Ἐλισσαῖον πεισομόνος εἰ φεύξεται τὴν νόσον, ἐν ἣ κατείχετο. Ὁ δὲ τῷ ἐλθόντι εἶπεν, ὅτι οὐ διαφεύξεται, καὶ προεφήτευσεν αὐτῷ καὶ τὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπώλειαν. Ὡς δὲ ἀπέθανεν ἐκεῖνος, ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ Ἀζαήλ. Ὡς δὲ καὶ Ἰωράμ
 25 ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς Ἰούδα, διαδέχεται αὐτόν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὁχοζίας. Πέμπσας ὁ Ἐλισσαῖος ἓνα τῶν υἱῶν τῶν προφητῶν, ἐκέλευσε χρίσαι Ἰοῦ, καὶ βασιλεύσας ὁ Ἰοῦ ἀναιρεῖ τὸν Ἰωράμ, καὶ ῥίπτει αὐτόν εἰς τὸν ἀμπελῶνα Ναβουδαί, δν ἤρπασεν ὁ πατήρ τοῦ Ἰωράμ. Ὡς δὲ ἀνείλε καὶ
 30 τὸν Ὁχοζίαν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν Ἰσραήλ. Ἡ δὲ Ἰεζάβελ κοσμηθεῖσα παρέκλυπεν ἄνωθεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπε τοῖς εὐνούχοις ῥίψαι αὐτήν, καὶ ῥιφείσα ἀπέθανεν.

Ἀπέκτεινε δὲ ὁ Ἰοῦ καὶ τοὺς ἑβδομήκοντα υἱοὺς Ἀχαάβ, εἶλε καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Ὁχοζίου, ἀνείλε δὲ καὶ τοὺς ἱερεῖς
 35 τοῦ Βάαλ, καὶ τὸν Βάαλ συνέτριψε. Τότε ὁ Ἀζαήλ συνέκοπτε τὸν Ἰεζραήλ. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Ἰοῦ, βασιλεύει Ἰωάχαζ υἱὸς αὐτοῦ. Τὰ κατὰ τὸν Ἰωᾶς τὸν βασιλέα Ἰούδα, καὶ τὸν ἱερέα Ἰωδαέ, καὶ τὴν Γοδολίαν. Παρεδόθη τοῖς ἐχθροῖς

γυναίκα στό βασιλιά, κατηγορώντας άλλη γυναίκα, ὅτι, ἀφοῦ ἔφαγε τό παιδί της μαζί μ' αὐτήν καί ὑποσχέθηκε πῶς θά δώσει καί τό δικό της, τήν ἐξαπάτησε στήν ἀνταπόδοση. Τότε ἔσχισε τά ροῦχα του ὁ βασιλιάς καί ἔστειλε κάποιον στόν Ἐλισσαῖο νά τοῦ πάρει τό κεφάλι. Λέγει ὁ προφήτης στόν ἀπεσταλμένο ἐναντίον του, ὅτι αὔριο θά τελειώσει ἡ πείνα. Ἐπειδή ὁμως δέν πίστευε, προλέγει σ' αὐτόν θάνατο. Τέσσερις λεπροί, ἐξαντλημένοι ἀπό τήν πείνα, ἀποφασίζουν νά παραδοθοῦν στούς ἐχθρούς, καί, ὅταν ἦρθαν στό στρατόπεδό τους, βρῆκαν τό μέρος χωρίς ἀνθρώπους καί τίς σκηνές τους γεμάτες ἀπό πολύ πλοῦτο. Καί ἀφοῦ ἄρπαξαν ὅσα μπορούσαν νά φέρουν, ἦρθαν καί ἀνέφεραν τό πράγμα στό βασιλιά.

Στήν ἀρχή ὁ βασιλιάς ὑποψιάστηκε πῶς ὑπάρχει δόλος στό πράγμα, ὅταν ὁμως ἔστειλε ἵππεις καί ἔμαθε τήν ἀλήθεια, ἄφησε τό λαό νά λεηλατήσῃ τό στρατόπεδο. Ἐτοι ἔληξε ἡ πείνα. Καί αὐτός πού δέν πίστευε στόν Ἐλισσαῖο, καταπατήθηκε ἀπό τό πλῆθος καί πέθανε. Προλέγει ὁ Ἐλισσαῖος στή γυναίκα, πού ἀνέστησε τό παιδί της, πείνα γιά ἑπτά χρόνια καί τήν συμβουλεύει νά φύγει ἀπό τή χώρα της. Ἀφοῦ ἔφυγε καί σταμάτησε ἡ πείνα, ἐπέστρεψε πάλι, ἦρθε στό βασιλιά καί ζητοῦσε τήν κυριαρχία τῶν κτημάτων της. Ὁ βασιλιάς τῆς Συρίας στέλνει ἀνθρωπο στόν Ἐλισσαῖο γιά νά μάθει ἂν θά γλυτώσει ἀπό τήν ἀρρώστια, πού τόν εἶχε πιάσει. Αὐτός ἀπάντησε στόν ἀπεσταλμένο, πῶς δέ θά γλυτώσει, καί προφήτευσε σ' αὐτόν τήν καταστροφή τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ὅταν πέθανε αὐτός, ἔγινε στή θέση του βασιλιάς ὁ Ἀζαήλ. Ὅταν πέθανε καί ὁ Ἰωράμ, ὁ βασιλιάς τοῦ Ἰούδα, τόν διαδέχεται ὁ υἱός του Ὁχοζία. Στέλνοντας ἕνα νεαρό προφήτη ὁ Ἐλισσαῖος, διέταξε νά χρίσει τόν Ἰού, καί ὅταν ὁ Ἰού ἔγινε βασιλιάς, σκοτώνει τόν Ἰωράμ καί τόν ριχνε στόν ἀμπελῶνα τοῦ Ναβουθαί, πού ἄρπαξε ὁ πατέρας τοῦ Ἰωράμ. Ὅταν σκότωσε καί τόν Ὁχοζία, μπῆκε στήν πόλη Ἰσραήλ. Ἡ Ἰεζάβελ στολίστηκε καί ἔβλεπε ψηλά ἀπό τό παράθυρο. Ὁ βασιλιάς εἶπε στούς εὐνούχους νά τήν ρίξουν κάτω, καί, ἀφοῦ τήν ἔριξαν, πέθανε.

Ἐκτέλεσε ὁ Ἰού καί τά ἐβδομήντα παιδιά τοῦ Ἀχαάβ, θανάτωσε καί τούς ἀδελφούς τοῦ Ὁχοζία, σκότωσε καί τούς ἱερεῖς τοῦ Βάαλ καί κομμάτισε τόν Βάαλ. Τότε ὁ Ἀζαήλ ἀφαιροῦσε ἐδάφη ἀπό τούς Ἰσραηλίτες. Ὅταν πέθανε ὁ Ἰού, βασιλεύει ὁ υἱός του Ἰωάχαζ. Τά σχετικά μέ τόν Ἰωάσ τό βασιλιά τοῦ Ἰούδα, καί τόν ἱερέα Ἰωδαέ καί τή Γολοθία. Παραδόθηκαν στούς ἐχθρούς οἱ Ἰσραηλίτες, καί πάλι ὁ

Ἰσραὴλ, καὶ πάλιν ὁ Θεὸς ὤκτειρήσεν αὐτούς. Ὡς δὲ ἀπέθανεν Ἰωάχαζ, βασιλεύει τοῦ Ἰσραὴλ Ἰωὰς ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἔλθων πρὸς τὸν Ἐλισσαῖον ἐκλαιεν. Ὁ δὲ προσέταξεν αὐτῷ, πέντε θέλη λαβόντι, τοξεύσαι ἐπὶ τὴν γῆν. Ὡς δὲ τρία
 5 τοξεύσας ἔστη, εἶπεν αὐτῷ, ὅτι Τρίτον πατάξεις τὴν Συρίαν· εἰ γὰρ τὰ πέντε ἐτόξευσας, ἕως συντελείας αὐτὴν ἐπάταξες ἂν. Ἀποθανὼν Ἐλισσαῖος δάπτεται, καὶ ῥίφεις τις νεκρὸς πρὸς τῷ τάφῳ αὐτοῦ ἀνέστη. Ὡς δὲ ἀπέθανεν Ἀζαήλ, ἐβασίλευσεν υἱὸς Ἄδερ ἀντ' αὐτοῦ. Ἐπάταξε τρεῖς τοὺς Σύρους Ἰωὰς, καὶ
 10 ἀπέθανε, καὶ βασιλεύει Ἱεροβοὰμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Ἀποθανόντος δὲ καὶ τοῦ Ἰωὰς βασιλέως Ἰούδα, ἐβασίλευσεν Ἀμεσίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ· καὶ πατάξας τὸν Ἐδώμ, συνέβαλε καὶ τῷ Ἰωὰς βασιλεῖ Ἰσραὴλ. Ὁ δὲ ἐνίκησεν αὐτόν, καὶ εἰσηλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ.
 15 Ἀποθανόντος τοῦ Ἱεροβοὰμ, ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ Ζαχαρίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Ἀποθανόντος δὲ Ἀμεσίου βασιλέως Ἰούδα, ἐβασίλευσεν Ἀζαρίας, ὁ καὶ Ὀζίας. Ἐπὶ τούτου ἤρξατο Ὡσηὲ προφητεῦειν. Τὸν δὲ Ζαχαρίαν ἀνελὼν ὁ Σελῦς, ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ. Οὗτος ἐχρήσατο τῇ συμμαχίᾳ Φουᾶ
 20 βασιλέως Ἀσσυρίων, χίλια τάλαντα δούς αὐτῷ. Τελευτήσαντος αὐτοῦ, Μαναιὴμ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὸν Ὀζιαν ἐβασίλευσε τοῦ Ἰούδα ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωδάμ· καὶ τούτου τελευτήσαντος ἐβασίλευσεν Ἀχαζ υἱὸς Ἰωδάμ. Ἐφ' οὗ Ῥασσὶν ὁ Σύρος ἀνῆλθε καὶ Φακὲς υἱὸς Ῥωμελίου. Ὁ
 25 δὲ Ἀχαζ ἀπέστειλε πρὸς Θεγλαφασάρ τὸν Ἀσσύριον, εἰς συμμαχίαν καλῶν. Ὁ δὲ ἔλθων ἔλαβε τὴν Δαμασκόν, καὶ τὸν Ῥασσὶν ἐθανάτωσε. Ἀνέβη δὲ καὶ Σαλμανασάρ ὁ Ἀσσύριος ἐπὶ Ὡσηὲ τὸν υἱὸν Ἐλᾶ, καὶ ἐγένετο αὐτῷ δούλος. Ὡς δὲ ἔγνω ὁ Ἀσσύριος, ὅτι ἀποστήναι βούλεται, καὶ γὰρ ἐπρεσβεύ-
 30 σατο πρὸς τὸν Αἰθίοπα, ἐπολιόρκησεν αὐτόν, καὶ ἔδησεν αὐτόν, καὶ τὴν Σαμάρειαν λαβὼν καὶ ἑτέρας πόλεις, μετόπισεν εἰς Ἀσσυρίους.

Κατηγορία τοῦ Ἰσραὴλ ἐνταῦθα καὶ τοῦ Ἰούδα. Οἱ ἀπὸ Βαβυλῶνος ἀχθέντες καὶ κατοικισθέντες ἐν τῇ Σαμαρείᾳ,
 35 ἐπειδὴ μὴ ἐφοβοῦντο τὸν Θεόν, διεφθείροντο ὑπὸ τῶν λεόντων. Τότε πέμπεται ἱερεὺς ἐκεῖθεν, καὶ φωτίζει αὐτούς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν Κύριον ἐφοβοῦντο, καὶ τοῖς

Θεός τούς λυπήθηκε. "Όταν πέθανε ὁ Ἰωάχαζ, γίνεται βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάς, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἐπισκέφθηκε τὸν Ἐλισσαῖο, ἔκλαψε. Ὁ Ἐλισσαῖος τὸν πρόσταξε νὰ πάρει πέντε βέλη καὶ νὰ τὰ ρίξει πάνω στὴ γῆ. Μόλις ἔριξε τὰ τρία καὶ σταμάτησε, τοῦ εἶπε ὁ Ἐλισσαῖος, ὅτι τρεῖς φορές θὰ χτυπήσεις τὴ Συρία· ἐάν ἔμῳς ἔριχνες καὶ τὰ πέντε, θὰ ἐξολόθρευες ὀλοκληρωτικά τὴ Συρία. "Όταν πέθανε ὁ Ἐλισσαῖος θάβεται, καὶ κάποιος νεκρὸς πού ρίχτηκε στὸν τάφο του ἀναστήθηκε. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀζαήλ, ἔγινε βασιλιάς στὴ θέση τοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Ἄδερ. Τρεῖς φορές νίκησε τοὺς Σύρους ὁ Ἰωάς καὶ πέθανε, καὶ βασιλεύει ὁ υἱὸς τοῦ Ἱεροβοάμ. Ἀφοῦ πέθανε καὶ ὁ βασιλιάς τοῦ Ἰούδα Ἰωάς, ἔγινε βασιλιάς ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμεσίας, ὁ ὁποῖος νίκησε τοὺς Ἰδουμαίους καὶ συγκρούστηκε μέ τὸν Ἰωάς, τὸ βασιλιά τοῦ Ἰσραήλ. Αὐτὸς ὁμοῦς τὸν νίκησε καὶ μπῆκε στὴν Ἱερουσαλήμ.

"Όταν πέθανε ὁ Ἱεροβοάμ, ἔγινε βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ ὁ υἱὸς τοῦ Ζαχαρίας. "Όταν πέθανε καὶ ὁ Ἀμεσίας, ὁ βασιλιάς τοῦ Ἰούδα, ἔγινε βασιλιάς ὁ Ἀζαρίας, ὁ ὁποῖος λεγόταν καὶ Ὀζίας. Στὴν ἐποχὴ τοῦ ἄρχισε νὰ προφητεύει ὁ Ὠσηέ. Σκοτώνοντας τὸν Ζαχαρία ὁ Σελύς, ἔγινε βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ. Αὐτὸς ἔκαμε συμμαχία μέ τὸν Φουά, τὸ βασιλιά τῶν Ἀσσυρίων, δίνοντας σ' αὐτὸν χίλια τάλαντα. Πεθαίνοντας αὐτὸς, ἔγινε βασιλιάς στὴ θέση τοῦ Ὀζια καὶ τὸν Φουά, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωθάμ, καὶ ὅταν πέθανε αὐτὸς ἔγινε βασιλιάς ὁ Ἀχαζ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωθάμ. Στὴν ἐποχὴ τοῦ ἐκστρατεύουν ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλήμ ὁ Σύρος Ραασεὶν καὶ ὁ Φακές, ὁ υἱὸς τοῦ Ρωμελίου. Ὁ Ἀχαζ ἔστειλε ἀγγελιαφόρους στό Θεγλαφασάρ τὸν Ἀσσύριο, γιὰ νὰ τὸν καλέσει σὲ συμμαχία. Αὐτὸς ἦρθε καὶ κατέλαβε τὴ Δαμασκὸ καὶ θανάτωσε τὸ Ραασεὶν. Ἀνέβηκε καὶ ὁ Σαλμανασάρ ὁ Ἀσσύριος ἐναντίον τοῦ Ὠσηέ, υἱοῦ τοῦ Ἐλά, πού ἔγινε δοῦλος σ' αὐτόν. "Όταν πληροφορήθηκε ὁ Ἀσσύριος, ὅτι θέλει ν' ἀποστατήσῃ, γιατί πραγματικά ἔστειλε πρεσβευτὲς στό βασιλιά τῆς Αἰθιοπίας, τὸν πολιορκήσε, τὸν ἔδωσε καὶ, ἀφοῦ κατέλαβε τὴ Σαμάρεια καὶ ἄλλες πόλεις, μετέφερε τοὺς Ἰσραηλίτες στὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων.

Ἐδῶ ὑπάρχει κατηγορία ἐναντίον τοῦ Ἰσραήλ καὶ τοῦ Ἰούδα. Οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα, οἱ ὁποῖοι μεταφέρθηκαν καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴ Σαμάρεια, ἐπειδὴ δὲ φοβοῦνταν τὸ Θεό, κατασπαράχθηκαν ἀπὸ τὰ λιοντάρια. Τότε στέλνεται ἱερέας ἐκεῖ καὶ διδάσκει σ' αὐτούς τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καὶ τὸν Κύριο φοβοῦνταν καὶ τὰ

εἰδώλοις ἐλάτρευον. Τὰ κατὰ τὸν Ἐζεκίαν καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἃ καὶ ἐν τῷ Ἡσαΐα κεῖται. Τὰ κατὰ τὸν Μανασσῆ καὶ τὴν ἀσέθειαν αὐτοῦ, καὶ τὰς μαιφονίας. Ὡς δὲ ἀπέθανε καὶ οὗτος, ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμών. Τελευτήσαντος δὲ
 5 τοῦ Ἀμών, ἐβασίλευσεν Ἰωσίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ· περὶ οὗ ἐπροφητεύθη τῷ Ἱεροβοὰμ δούλῳ τοῦ Σολομῶντος, ὅτε καὶ ἡ χεὶρ τοῦ βασιλέως ἐξηράνθη. Οὗτος ἐκαθῆρε τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ πάντα τόπον, ἀνασκάψας τόπους· τῶν ἱερέων τῶν εἰδώλων, συντρίψας τὰ εἰδῶλα. Περὶ αὐτοῦ εἴρηται, ὅτι ὁμοιος
 10 αὐτῷ οὐ γέγονεν ἔμπροσθεν βασιλεὺς, ὃς ἐπέστρεψε πρὸς Κύριον ἐν ὅλῃ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ αὐτοῦ. Ἐπὶ τούτου ἤρξατο προφητεύειν Ἱερεμίας· ἐπὶ τούτου ἦν Ὀλδᾶ προφήτης. Ὡς δὲ ἀνείλεν αὐτὸν Φαραὼ Νεχαώ, βασιλεύει ὁ Ἰωάχαζ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Φαραὼ καὶ τούτον
 15 καταλύσας, καὶ εἰς Αἴγυπτον ἀγαγών, ἐνθα καὶ ἀπέθανε, κατέστησεν υἱὸν Ἰωσίου Ἐλιακίμ τὸν καὶ Ἰωακίμ, καὶ ἐφορολόγει τὴν γῆν.

Ὅς πρῶτος γενόμενος τοῦ Ναβουχοδονόσορ, ἐρρόφη ἐξω τῶν τειχῶν. Περὶ αὐτοῦ φησὶν ὁ Ἱερεμίας· “Ἔσται τὸ
 20 θνησιμαῖον αὐτοῦ ἐρρόμμéνον τῷ καύματι τῆς ἡμέρας, καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτός”· καὶ τότε, “Ταφὴν ὄνου ταφήσεται”. Μετὰ γὰρ τὸ διαλυθῆναι, τότε ἐτάφη. Ἀποδανόντος δὲ Ἐλιακίμ τοῦ καὶ Ἰωακίμ υἱοῦ Ἰωσίου, βασιλεύει Ἰωακίμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἐκγονος Ἰωσίου· ὁ δὲ Ἰωακίμ οὗτος καὶ Ἰεχονίας
 25 ἐκαλεῖτο· οὐκέτι λοιπὸν βασιλεὺς Αἰγύπτου ἐξῆι τῆς χώρας αὐτοῦ. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ναβουχοδονόσορ καὶ πολιορκήσας τὴν πόλιν, ἐπειδὴ ἐξῆλθε πρὸς αὐτὸν μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ὁ Ἰωακίμ ὁ καὶ Ἰεχονίας καὶ ἀπώκισεν αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ κατεστήσατο τὸν ἀδελφὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, υἱὸν δὲ
 30 Ἰωσίου βασιλέα ἐν Ἱερουσαλήμ. Οὗτος δὲ ἦν Μαθανίας ὁ καὶ Σεδεκίας. Ὡς δὲ ἠδέτησεν ἐν τῷ βασιλεὶ Βαβυλῶνος, ἐλθὼν ὁ Ναβουχοδονόσορ πολιορκεῖ τὴν Ἱερουσαλήμ· καὶ ἐλὼν αὐτὴν καὶ ἐμπρήσας, τὸν μὲν Σεδεκίαν πηρώσας ἔδησε καὶ ἀπήγαγεν εἰς Βαβυλῶνα, τὸν δὲ Γοδολίαν κατέστησεν ἐπὶ τῶν
 35 καταλειφθέντων ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὡς δὲ ἀπέκτεινεν αὐτὸν ὁ Ἰσμαήλ, ἀναστάντες οἱ ὑπολειφθέντες, εἰσῆλθον εἰς Αἴγυ-

εἰδῶλα λάτρευαν. Τά σχετικά μέ τόν Ἐζεκία καί τό βασιλιά τῶν Ἀσσυρίων², πού βρίσκονται καί στό βιβλίον τοῦ Ἡσαΐα. Τά σχετικά μέ τό Μανασσῆ καί τήν ἀσέβειά του, καί τούς φόνους του. "Όταν πέθανε καί αὐτός, βασιλιάς ἔγινε ὁ υἱός του Ἀμών. Πεθαίνοντας ὁ Ἀμών, βασιλιάς ἔγινε ὁ υἱός του Ἰωσίας, γιά τό ὁποῖο προφητεύθηκε στόν Ἱεροβοάμ, τό δούλο τοῦ Σολομώντα, ὅταν ἔμεινε ξερό καί τό χέρι τοῦ βασιλιά. Αὐτός καθάρισε τά Ἱεροσόλυμα καί ὅλη τή χώρα, κατεδαφίζοντας τούς τόπους τῶν ἱερῶν τῶν εἰδώλων, κομματιάζοντας τά εἰδῶλα. Γι' αὐτόν ἔχει εἰπωθεῖ, ὅτι πρῖν ἀπ' αὐτόν δέν ὑπῆρξε κανένας ὁμοίος του βασιλιάς, πού νά ἐπέστρεψε στόν Κύριο μέ ὅλη τήν καρδιά του καί ὅλη τήν ψυχή του. Στήν ἐποχή του ἄρχισε νά προφητεύει ὁ Ἱερεμίας καί στήν ἐποχή του ζοῦσε ἡ προφήτισσα Ὀλδά. "Όταν τόν σκότωσε αὐτόν ὁ Φαραῶ Νεχαῶ, βασιλεύει ὁ υἱός του Ἰωάχαζ στή θέση τοῦ πατέρα του. Ὁ Φαραῶ, ἀφοῦ τόν νίκησε καί αὐτόν καί τόν ἔφερε στήν Αἴγυπτο, ὅπου καί πέθανε, ἐγκατέστησε βασιλιά τόν υἱό τοῦ Ἰωσία Ἐλιακίμ, ὁ ὁποῖος λεγόταν καί Ἰωακίμ, καί φορολογοῦσε τή χώρα.

Αὐτός ὁ Ἐλιακίμ ἄν καί ὑπῆρξε πρῖν ἀπό τό Ναβουχοδονόσορα, ρίχτηκε ἔξω ἀπό τά τείχη. Γι' αὐτόν ὁ Ἱερεμίας λέγει: «Θά πετάξουν τό πτώμα του ἔξω στόν καύσωνα τῆς ἡμέρας καί στό ψύχος τῆς νύχτας», καί ὕστερα, «Θά γίνει ἡ ταφή του ὅπως ἡ ταφή τοῦ γαιδάρου»³. Γιατί, ἀφοῦ διαλύθηκε τό σῶμα του, τότε θάφτηκε. "Όταν πέθανε ὁ Ἐλιακίμ, ὁ ὁποῖος ὀνομαζόταν καί Ἰωακίμ, ὁ υἱός τοῦ Ἰωσία, βασιλεύει ὁ υἱός του Ἰωακίμ, ἐγγονός τοῦ Ἰωσία. Ὁ Ἰωακίμ αὐτός ὀνομαζόταν καί Ἰεχονίας. Ὁ βασιλιάς τῆς Αἰγύπτου δέν τόλμησε στό ἐξῆς νά βγεῖ ἀπό τή χώρα του. Ὁ Ναβουχοδονόσορας ὅμως, ἀφοῦ ἤρθε καί πολιορκήσε τή πόλη, ἐπειδή βγήκε νά τόν συναντήσῃ μαζί μέ τή μητέρα του ὁ Ἰωακίμ πού ὀνομαζόταν καί Ἰεχονίας, τόν μετέφερε στή Βαβυλώνα καί ἐγκατέστησε βασιλιά στή Ἱεροσόλυμα τόν ἀδελφό τοῦ πατέρα του καί υἱό τοῦ Ἰωσία. Αὐτός ἦταν ὁ Μαθανίας, πού λεγόταν καί Σεδεκίας. Ἐπειδή ὅμως ἐπαναστάτησε ἐναντίον τοῦ βασιλιά τῆς Βαβυλώνας, ἤρθε ὁ Ναβουχοδονόσορας καί πολιορκεῖ τά Ἱεροσόλυμα. "Όταν κατέλαβε καί ἔκαψε τήν πόλη, τό Σεδεκία τόν τύφλωσε, τόν ἔδεσε καί τόν ἔφερε στή Βαβυλώνα, ἐνῶ τό Γολοδία, τόν ἐγκατέστησε διοικητή σ' αὐτούς πού ἔμειναν στή Ἱεροσόλυμα. Μόλις ὅμως ὁ Ἰσμαήλ τόν σκότωσε αὐτόν, ὅλοι ὅσοι ἔμειναν σηκώθηκαν καί πῆγαν στήν Αἴγυπτο. "Υστερα ἀπ'

πτον. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Ἰωακείμ ἐν Βαβυλῶνι πολλῆς ἡξίωσε τιμῆς Εὐλιὰδ Μαρωδάκ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος.

Ἡ μὲν οὖν βασιλεία τῆς Σαμαρείας, ὡς ἤδη εἴρηται, πέπανται ἐπὶ Ὡσηὺ υἱοῦ Ἰωλῶ τοῦ σφάξαντος τὸν Φακεὺ υἱὸν Ῥωμελίου. Ἡ δὲ τῆς Ἱερουσαλήμ βασιλεία πέπανται ἐπὶ Σεδεκίου. Καὶ αὐτὸς γὰρ ἀπαχθεὶς εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ἀφαιρεθέντων αὐτῷ τῶν ὀφθαλμῶν, εἰς λάκκον ἐβλήθη ἔτη κς'... Ὁν μετὰ ταῦτα ὑψώσας ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος, ἔδωκεν αὐτῷ δρόνον ἐπάνω τῶν ἐκεῖσε βασιλειῶν, καὶ συνήσθιε καὶ συνέπινεν αὐτῷ ἕως ἡμέρας ζωῆς αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ τούτου λήγει τὸ βιβλίον, αἰχμαλωτισθέντος τοῦ λαοῦ, καὶ τῆς πόλεως πάσης ἀλούσης.

Ἔστι δὲ τὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ὁποῖον τῆς ἐκάστου πράξεως τὸ τέλος, καὶ πόσι εἴτη ἕκαστος αὐτῶν ἐβασίλευσε, ὡς ἐν ἐπιτόμῳ διαλαβεῖν ἔστι ἀπὸ τῶν προκειμένων δ' βιβλίων, οὕτως.

Μετὰ τὸ ἀπολέσθαι τὸν Σαοὺλ βασιλεύσαντα ἔτη μ', βασιλεῦει Δαυὶδ ἐπὶ πάντα τὸν Ἰσραήλ καὶ τὸν Ἰούδα εἴτη μ' οὕτως· ἐν μὲν Χεβρων ἔτη ζ', ἐν δὲ παντὶ τῷ Ἰσραήλ καὶ τῷ Ἰούδα ἔτη λγ'. Καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐν τελείᾳ καρδίᾳ. Ἐπὶ τούτου ἦσαν προφῆται Ναθάν καὶ Γάδ. Σολομῶν ὁ υἱὸς Δαυὶδ ἐβασίλευσεν ἐπὶ πάντα τὸν λαὸν ἔτη μ' καὶ αὐτὸς· καὶ ἐποίησε τὸ πονηρόν. Καὶ ἐπὶ αὐτοῦ ἦσαν προφῆται Ναθάν καὶ Γάδ. Ῥοβοὰμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη ιζ', καὶ ἐποίησε τὸ πονηρόν. Ἐπὶ τούτου ἐσχίσθη ἡ βασιλεία, καὶ ἔμειναν μετ' αὐτοῦ μὲν ἐν Ἱερουσαλήμ φυλαὶ δύο, ἡ Ἰούδα καὶ ἡ Βενιαμίν. Ἐν δὲ τῇ Σαμαρείᾳ φυλαὶ δέκα. Ἐπὶ τούτου ἦσαν προφῆται Ἀχίας ὁ Σιλωνίτης, καὶ Ἀδδώ. Ἀβία ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσε ἔτη τρία. Καὶ οὐκ ἦν ἡ καρδία αὐτοῦ ὡς Δαυὶδ, ὃς ἐπορεύθη ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ τούτου ἦν Ἀδδώ ὁ προφήτης. Ἀσά ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη μα', καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς· ἀλλ' ἔτι ἦν τὰ ὑψηλά. Ἐπὶ τούτου ἦσαν Ἀζαρίας υἱὸς Ὡδηδ, καὶ Ἀναμί, οἱ προφῆται.

Ἰωσαφάτ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κε', καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς· ἀλλὰ τὰ ὑψηλά ἔτι ὑπῆρχε. Καὶ μετὰ ταῦτα μέμψιν ἔσχεν ἀνομίας, ὅτι ἐφιλίασε τῷ Ὀχοζία βασιλεῖ Ἰσραήλ, καὶ ἐκοινώνησεν αὐτῷ εἰς πλεῖον πραγματείας. Ἐπὶ τούτου ἦσαν προφῆται Ἥλις, Ἐλισσαιέ, Μιχαίας, καὶ Ἰοῦ ὁ τοῦ Ἀνεμί, καὶ Ὄζηλ

αυτά, ὁ βασιλιάς τῆς Βαβυλώνας Εὐλάδ Μαρωδάκ τίμησε μέ μεγάλες τιμές τόν Ἰωακείμ στή Βαβυλώνα.

Τό βασίλειο λοιπόν τῆς Σαμάρειας, ὅπως ἔχει ἤδη εἰπωθεῖ, τελειώνει μέ τόν Ὡσηέ, τόν υἱό τοῦ Ἡλά, ὁ ὁποῖος ἔσφαξε τόν Φακεέ, τόν υἱό τοῦ Ρωμελίου. Καί τό βασίλειο τῆς Ἱερουσαλήμ τελειώνει μέ τό Σεδεκία. Γιατί καί αὐτός, ἀφοῦ ὀδηγήθηκε στή Βαβυλώνα καί τοῦ ἔβγαλαν τά μάτια του, ρίχτηκε σέ λάκκο εἴκοσι ἕξι χρόνια. Ἐξυψώνοντας αὐτόν ἀργότερα ὁ βασιλιάς τῆς Βαβυλώνας, τοῦ ἔδωσε τιμή μεγαλύτερη ἀπό τούς βασιλεῖς πού ὑπῆρχαν ἐκεῖ, καί ἔτρωγε καί ἔπινε μαζί του ὅλες τίς ἡμέρες τῆς ζωῆς του. Καί μ' αὐτόν τελειώνει τό βιβλίο, ἀφοῦ ὁ λαός αἰχμαλωτίστηκε καί ἡ πόλη ὅλη ἔπεσε στά χέρια τοῦ ἐχθροῦ.

Τά ὀνόματα τῶν βασιλέων τῆς Ἰουδαίας καί τοῦ Ἰσραήλ, ποιό τό τέλος τοῦ καθενός καί πόσα χρόνια εἶχε ὁ καθένας τους τῆ βασιλεία, ὅπως μπορούμε νά τά πούμε περιληπτικά ἀπό τά τέσσερα βιβλία αὐτά, ἔχουν ὡς ἑξῆς.

Ἀφοῦ χάθηκε ὁ Σαούλ πού βασίλευσε σαράντα χρόνια, βασιλεύει ὁ Δαυῖδ σ' ὅλο τό βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ καί τοῦ Ἰούδα σαράντα χρόνια ὡς ἑξῆς· στή Χεβρών ἑπτὰ χρόνια καί σ' ὅλο τό Ἰσραήλ καί τήν Ἰουδαία σαράντα τρία χρόνια. Αὐτός ἔπραξε τό σωστό μέ ὅλη τήν καρδιά του. Στήν ἐποχή του προφῆτες ἦταν ὁ Νάθαν καί ὁ Γάδ. Ὁ Σολομώντας, ὁ υἱός τοῦ Δαυῖδ, βασίλευσε σ' ὅλο τό λαό σαράντα χρόνια καί αὐτός· καί ἔπραξε τό πονηρό. Στήν ἐποχή του χωρίστηκε τό βασίλειο στά δύο, καί ἔμειναν μαζί του στήν Ἱερουσαλήμ δύο φυλές, ἡ φυλή τοῦ Ἰούδα καί ἡ φυλή τοῦ Βενιαμίν, ἐνῶ στή Σαμάρεια δέκα φυλές. Προφῆτες στίς ἡμέρες του ἦταν ὁ Σιλωνίτης Ἀχίας καί ὁ Ἀδδώ. Ὁ υἱός του Ἀβία βασίλευσε τρία χρόνια. Ἡ καρδιά του δέν ἦταν ὅπως τοῦ Δαυῖδ, αὐτός βάδισε στήν ἀμαρτία τοῦ πατέρα του. Καί στά χρόνια του ἦταν ὁ προφήτης Ἀδδώ. Ὁ υἱός του Ἀσά βασίλευσε σαράντα ἕνα χρόνια καί ἔπραξε τό σωστό, ἀλλ' ἀκόμη ὑπῆρχαν οἱ εἰδωλολατρικοί τόποι. Στήν ἐποχή του ἔζησαν οἱ προφῆτες Ἀζαρίας, ὁ υἱός τοῦ Ὡδήδ, καί Ἀναμί.

Ὁ Ἰωσαφάτ, ὁ υἱός τοῦ Ἀσά, βασίλευσε εἴκοσι πέντε χρόνια καί ἔπραξε τό σωστό· ἀλλά τά εἰδωλα ὑπῆρχαν ἀκόμη στους ὑψηλοῦς τόπους. Ἀργότερα κατηγορήθηκε γιά παρανομία, ἐπειδή ἔγινε φίλος μέ τόν Ὀχοζία, τό βασιλιά τοῦ Ἰσραήλ, καί συνεργάστηκε μαζί του σέ πολλές ὑποθέσεις. Στήν ἐποχή του ἦταν οἱ προφῆτες Ἡλίας, Ἐλισ-

ὁ τοῦ Ζαχαρίου, καὶ Ἐλιάδαδ ὁ τοῦ Ἀδία ἀπὸ Μαρίσης.
 Ἰωράμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη η', καὶ ἐποίησε τὸ πονηρόν. Εἶχε γὰρ
 γυναῖκα θυγατέρα Ἀχαάθ. Καὶ ἐπὶ τούτου ἦσαν Ἡλίας καὶ
 Ἐλισσαῖος. Ὁχοζίας υἱὸς αὐτοῦ ἔτος α', καὶ ἐποίησε τὸ
 5 πονηρόν. Μετ' αὐτὸν Γοδολία ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἔτη ἑπτά. Ἰωᾶς
 υἱὸς Ὁχοζίου ἔτη μ'. Οὗτος ἐφόνευσε τὸν Ζαχαρίαν, καὶ
 ἐποίησε τὸ εὐδὲς ἐν ὄλη τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, ἕως Ἰωδαῆ ὁ συννετός
 ἔζη, καὶ ἐφώτισεν αὐτόν. Τούτον ἀπέκτειναν οἱ δοῦλοι αὐτοῦ
 ἐν οἴκῳ Μασεῶδ. Ἐπὶ τούτου ἐπροφήτευσεν Ζαχαρίας υἱὸς
 10 Ἰωδαῆ. Ἀμεσίας υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιδ', καὶ ἐποίησε τὸ εὐδὲς ἐν
 ἀρχῇ, ἀλλ' οὐχ ὡς Δαυῖδ. Ἐτι γὰρ ὁ λαὸς ἐδυσίαζεν ἐν τοῖς
 ὑψηλοῖς, καὶ τὰ ἄλλα οὐκ ἐξῆρε. Καὶ ἐπὶ τούτου ἐπροφήτευσ-
 σαν προφῆται, ἀλλ' οὐκ ἐγράφησαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Μετὰ
 ταῦτα μέντοι Ἀμεσίας πατάξας τοὺς ἐν Σηεῖρ, ἐπήρθη, καὶ
 15 ἐλάτρευσεν τοῖς εἰδώλοις τῶν Σηεῖρ, καὶ ἐπατάχθη παραδοθεῖς
 τοῖς ἐχθροῖς.

Ἀζαρίας ὁ καὶ Ὀζίας ἔτη νθ', καὶ ἐποίησε κατὰ τὴν ἀρχὴν
 τὸ εὐδὲς, ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ· πλὴν τὰ ὑψηλὰ οὐκ ἐξῆρε.
 Εὐνοδούμενος δὲ ἐπήρθη, καὶ ἠθέλησεν ἑαυτῷ θυμᾶσαι ἐν τῷ
 20 ναῷ, ὅπερ μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν ἔξεστι. Διὸ καὶ ἐλεπρώθη
 ἀκούσας· "Οὐ σοί, Ὀζία, θυμᾶσαι τῷ Κυρίῳ, ὁ μόνοις τοῖς
 ἱερεῦσιν ἔξεστιν". Ἐπὶ τούτου προφήτης Ἡσαίας. Ἰωδάμ ὁ
 υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη ις', καὶ ἐποίησε τὸ εὐδὲς ὡς ὁ
 πατὴρ αὐτοῦ· πλὴν τὰ ὑψηλὰ οὐκ ἐξῆρε. Καὶ ἐπὶ τούτου ἦν
 25 Ἡσαίας. Ἀχάζ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ις', καὶ ἐποίησε τὸ πονηρόν.
 Καὶ ἐπὶ τούτου ἦν Ἡσαίας καὶ Ὡδῆδ προφῆται. Ἐζεκίας ὁ
 υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κθ', καὶ ἐποίησε τὸ εὐδὲς ὡς Δαυῖδ τελείως.
 Οὗτος καδεῖλεν ὄφιν χαλκοῦν, ὃν ἐκρέμασε Μωϋσῆς. Ἐπὶ
 τούτου Σεναχηρείμ καὶ Ῥαψάκης οἱ Ἀσσύριοι θλασφημοῦν-
 30 τες ἐπατάχθησαν μὲν αὐτοί, μετὰ ταῦτα ἐν μιᾷ δὲ νυκτὶ
 χιλιάδας ῥπε' ἐξελεθὼν ἄγγελος ἀνεῖλε. Μέλλων δὲ Ἐζεκίας
 ἀποδνήσκειν, ἔλαβε προσθήκην ἔτη ιε'. Μανασσῆς ὁ υἱὸς
 αὐτοῦ ἔτη νε', καὶ ἐποίησε τὸ πονηρόν. Ὅσα δὲ κατέσκαψεν

σαῖος, Μιχαίας, ὁ Ἰού, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνεμί, ὁ Ὄζιήλ, ὁ υἱὸς τοῦ Ζαχαρία, καὶ ὁ Ἐλιάδαδ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀδιά, ἀπὸ τῆ Μάρισα. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωράμ βασιλεύσε τρία χρόνια καὶ ἔκαμε τό πονηρό. Γιατί εἶχε γυναῖκα του θυγατέρα τοῦ Ἀχαάβ. Καὶ στὰ χρόνια του ἦταν ὁ Ἡλίας καὶ ὁ Ἐλισσαῖος. Ὁ υἱὸς τοῦ Ὀχοζίας βασιλεύσε ἕνα χρόνο καὶ ἔπραξε τό πονηρό. Ὑστερα ἀπ' αὐτόν βασιλεύσε ἡ μητέρα του Γοθολία ἐπτὰ χρόνια. Ὁ Ἰωάς, ὁ υἱὸς τοῦ Ὀχοζία, βασιλεύσε σαράντα χρόνια. Αὐτός σκότωσε τό Ζαχαρία καὶ ἔπραξε τό σωστό μέ ὅλη του τὴν ψυχὴ, ὥσπου ζοῦσε ὁ συνेतὸς Ἰωδαέ καὶ τόν φώτιζε. Αὐτόν τόν σκότωσαν οἱ δοῦλοι του στό σπίτι τοῦ Μαελώθ. Στίς ἡμέρες του προφήτης ἦταν ὁ Ζαχαρίας ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωδαέ. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμεσίας βασιλεύσε δεκαεννέα χρόνια καὶ ἔπραξε τό σωστό στήν ἀρχή, ὄχι ὅμως ὅπως ὁ Δαυῖδ. Γιατί ὁ λαὸς ἐξακολουθοῦσε νά θυσιάζει στοὺς εἰδωλολατρικούς τόπους καὶ δέν κατέστρεψε τά ἄλση. Καὶ στή δική του βασιλεία προφήτεψαν προφῆτες, ἀλλά δέ γράφηκαν τά ὀνόματά τους. Ἀργότερα ὅμως ὁ Ἀμεσίας, ἀφοῦ νίκησε αὐτούς πού ζοῦσαν στό ὄρος Σηεῖρ, ὑπερηφανεύτηκε καὶ προσκύνησε τά εἰδῶλα τῶν κατοίκων τοῦ Σηεῖρ καὶ τιμωρήθηκε σκληρά μέ τό νά παραδοθεῖ στοὺς ἐχθρούς του.

Ὁ Ἀζαρίας, ὁ ὁποῖος λεγόταν καὶ Ὀζίας, βασιλεύσε πενήντα δύο χρόνια καὶ ἔπραξε στήν ἀρχή τό σωστό, ὅπως ὁ πατέρας του, ἀλλά δέν κατέστρεψε τοὺς ὑψηλοὺς εἰδωλολατρικούς τόπους. Ὅταν ὅμως ἀπέκτησε δύναμη, ὑπερηφανεύτηκε καὶ θέλησε νά προσφέρει ὁ ἴδιος θυμῆμα στό ναό, πράγμα πού ἐπιτρεπόταν μόνο στοὺς ἱερεῖς. Γι' αὐτό καὶ ἔγινε λεπρός, ὅταν ἄκουσε· «Δέν ἐπιτρέπεται σέ σένα, Ὀζία, νά προσφέρεις θυμῆμα στόν Κύριο, πράγμα πού ἐπιτρέπεται μόνο στοὺς ἱερεῖς»⁴. Στήν ἐποχὴ του προφήτης ἦταν ὁ Ἡσαίας. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωθάμ βασιλεύσε δεκαεῖς χρόνια καὶ ἔπραξε τό σωστό, ὅπως τό ἔπραξε ὁ πατέρας του, ἀλλά δέν κατέστρεψε τοὺς εἰδωλολατρικούς χώρους. Καὶ στὰ δικά του χρόνια ἦταν ὁ Ἡσαίας. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχάζ βασιλεύσε δεκαεῖς χρόνια καὶ ἔπραξε τό πονηρό. Καὶ στή δική του ἐποχὴ ἦταν ὁ Ἡσαίας καὶ ὁ Ὡδήδ προφῆτες. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἐζεκίας βασιλεύσε εἴκοσι ἐννέα χρόνια καὶ ἔπραξε τό σωστό, ὅπως ὁ Δαυῖδ, σέ ὅλα. Αὐτός κατέβασε τό χάλκινο φίδι, πού κρέμασε ὁ Μωυσῆς. Στήν ἐποχὴ του οἱ βλάσφημοι Ἀσσύριοι Σεναχηρείμ καὶ Ραψάκης τιμωρήθηκαν σκληρά καὶ ὕστερα μέσα σέ μιά νύχτα ἄγγελος Κυρίου βγήκε καὶ θανάτωσε ἑκατόν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες ἄνδρες. Ὅταν ἐπρόκειτο νά πεθάνει ὁ Ἐζεκίας, ἔζησε ἀκόμη δεκαπέντε χρόνια. Ὁ υἱὸς τοῦ Μανασσῆς βασιλεύσε πενήντα πέντε χρόνια καὶ ἔπραξε τό πονηρό.

Ἐζεκίας, ταῦτα οὗτος ἀνήγειρε, καὶ γέγονεν ἄλλος Ἱεροβοὰμ τῷ Ἰούδα, ὥστε δι' αὐτὸν παθεῖν τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς τὴν Σαμάρειαν. Καὶ γὰρ ἐπ' αὐτοῦ ἐλέχθη, "Ὅς ἐξήμαρτε τὸν Ἰούδα". Διὸ καὶ αἰχμάλωτος ἀπήχθη εἰς Βαβυλῶνα. Ἄλλ' ἐν

5 τῇ αἰχμαλωσίᾳ, ὡς ἐν τοῖς Παραλειπομένοις γέγραπται, μετανοήσαντα αὐτὸν μετέστρεψεν ὁ Θεὸς εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ πάλιν ἀντελάβετο τῆς βασιλείας. Μετανοῶν δὲ καὶ διδάσκων τὸν λαὸν δουλεύειν τῷ Θεῷ, ἐτελεύτησεν. Οὐκ ἐτάφη δὲ ἐν πόλει Δαυὶδ, ἀλλ' ἐν τῷ κήπῳ αὐτοῦ, κήπῳ Ὁζᾶ.

10 Ἄμωσ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη θ', καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν, ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ Μανασσῆς, καὶ ἀνεῖλον αὐτὸν οἱ παῖδες αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη ἐν κήπῳ Ὁζᾶ, ἔνθα καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἰωσίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη λα'. Τοῦτον ὁ λαὸς ἤγειρε βασιλέα, ὄντα ἐτῶν ἠ', καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐν πάσῃ ὁδοῦ Δαυὶδ, καὶ οὐκ ἀπέστη

15 δεξιᾶ, οὐδὲ ἀριστερᾶ. Καὶ γὰρ καὶ τὰ ἄλλα ἐξέκοψε, καὶ τὰ εἰδῶλα πάντα καθεῖλε. Γενόμενος δὲ ἐτῶν ις', τὸν τε νόμον ζητήσας, καὶ εὐρῶν ἀμεληθέντα, ἀναγνωσθῆναι πεποίηκε, καὶ τὸ πάσχα ἐποίησε, καὶ ἐκήρυξεν, ὡς γέγραπται. Τοῦτον δὲ ἀνεῖλε Φαραὼ Νεχαὼ ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου φιλονεικήσαντα πρὸς

20 αὐτόν. Ἐπὶ τούτου Ἱερεμίας καὶ Σοφονίας ἦσαν οἱ προφῆται. καὶ Ὀλδὰ ἡ προφῆτις γυνὴ Σελλῆ. Ἰωάχαζ υἱὸς αὐτοῦ μῆνας τρεῖς, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν, καὶ μετέστησεν αὐτὸν Φαραὼ Νεχαὼ καὶ ἐπὶ τούτου ἦν Ἱερεμίας. Ἐλιακίμ ἕτερος υἱὸς Ἰωσίου, ὃς μετωνομάσθη Ἰωακείμ, ἔτη ια', καὶ ἐποίησε τὸ

25 πονηρὸν. Ἰωακείμ ὁ καὶ Ἰεχονίας, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, μῆνα γ', καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν καὶ ἀπήχθη εἰς Βαβυλῶνα. Ματθὰν ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Τοῦτον Ναβουχοδονόσορ ἐποίησε βασιλέα, καὶ μετωνόμασε αὐτόν Σεδεκίαν. Καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη ιθ', καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν. Καὶ ἐπὶ τούτου ἦν Ἱερεμίας. Ἔως τούτου ἡ

30 βασιλεία τοῦ Ἰούδα, καὶ κατελύθη, ὡσπερ καὶ τῆς Σαμαρείας. Καὶ γὰρ ἡ πόλις ἐάλω, καὶ πάντες ἀπήχθησαν αἰχμάλωτοι εἰς Βαβυλῶνα μετὰ σκευῶν. Εἰσὶ δὲ βασιλεῖς κα', ἐκτὸς Γοδολίας.

Ὀνόματα τῶν βασιλέων τῶν γενομένων ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ ποῖον τῆς ἐκάστου πράξεως γέγονε τέλος, καὶ πόσα ἔτη

5. Δ' Βασ. 21, 11.

6. Βλ. Β' Παρὰλ. 33, 1-20.

“Οσα γκρέμισε ὁ Ἐζεκίας, αὐτός τὰ ἔκτισε, καί ἔγινε ἄλλος Ἱεροβοάμ στοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα, ὥστε ἐξ αἰτίας του νά πάθει ἡ Ἱερουσαλήμ, ὅπως ἔπαθε ἡ Σαμάρεια. Γιατί γι’ αὐτόν ἔχει εἰπωθεῖ, «Αὐτός παρακίνησε τόν Ἰουδαϊκό λαό στήν ἀμαρτία»⁵. Γι’ αὐτό καί ὀδηγήθηκε αἰχμάλωτος στή Βαβυλώνα. Στήν αἰχμαλωσία ὁμως, ἀφοῦ μετανόησε ὅπως ἔχει γραφῆ στο βιβλίον τῶν Παραλειπομένων⁶, τόν ἔφερε πίσω ὁ Θεός στήν Ἱερουσαλήμ καί πῆρε πάλι τή βασιλεία. Μετανοώντας καί διδάσκοντας τό λαό νά ὑπηρετεῖ τό Θεό, πέθανε. Δέ θάφτηκε ὁμως στήν πόλη τοῦ Δαυῖδ, ἀλλά στόν κῆπο του, στόν κῆπο τοῦ Ὁζά.

Ὁ Ἀμώς, υἱός τοῦ Μανασσῆ, βασιλεύσε δύο χρόνια καί ἔπραξε τό πονηρό, ὅπως ὁ πατέρας του, καί τόν σκότωσαν τά παιδιά του, καί θάφτηκε στόν κῆπο τοῦ Ὁζά, ὅπου θάφτηκε καί ὁ πατέρας του. Ὁ υἱός του Ἰωσίας βασιλεύσε τριάντα ἕνα χρόνια. Αὐτόν ὁ λαός τόν ἔκαμε βασιλιά, ὅταν ἦταν ὀκτώ χρονῶν, καί ἔπραξε τό σωστό βαδίζοντας σέ ὅλα τό δρόμο τοῦ Δαυῖδ, καί δέν ξέφυγε οὔτε δεξιά οὔτε ἀριστερά. Γιατί καί τά ἄλλα ἔκοψε καί ὅλα τά εἰδῶλα κατέστρεψε. Ὅταν ἔγινε δεκαεξί χρονῶν καί βρῆκε τό βιβλίον τοῦ νόμου καί διαπίστωσε ὅτι εἶχε παραμεληθεῖ, ἔδωσε ἐντολή νά διαβασθεῖ, καί ἐόρτασε τό Πάσχα, καί κήρυξε, ὅπως εἶναι γραμμένα. Τόν Ἰωσία σκότωσε ὁ Φαραώ Νεχαώ στόν Εὐφράτη ποταμό, ὅταν πολέμησε ἐναντίον του. Στήν ἐποχή του ὁ Ἱερεμίας καί ὁ Σοφονίας ἦταν οἱ προφῆτες καί ἡ Ὀλδὰ, ἡ γυναῖκα τοῦ Σελλή, προφήτισσα. Ὁ υἱός του Ἰωάχαζ βασιλεύσε τρεῖς μῆνες, καί ἔπραξε τό πονηρό, καί τόν μετέφερε αὐτόν ὁ Φαραώ Νεχαώ· καί στίς ἡμέρες του ἦταν ὁ Ἱερεμίας. Ὁ Ἐλιακίμ, ἕνας ἄλλος υἱός τοῦ Ἰωσία, ὁ ὁποῖος ὀνομάστηκε Ἰωακίμ, βασιλεύσε ἕνδεκα χρόνια καί ἔπραξε τό πονηρό. Ὁ Ἰωακίμ, ὁ ὁποῖος λεγόταν καί Ἱεχονίας, υἱός τοῦ προηγούμενου, βασιλεύσε τρεῖς μῆνες, καί ἔπραξε τό πονηρό καί ὀδηγήθηκε στή Βαβυλώνα. Ὁ Ματθάν ἦταν υἱός του. Αὐτόν ὁ Ναβουχοδονόσορας τόν ἔκαμε βασιλιά καί τόν ὀνόμασε Σεδεκία. Βασιλεύσε δώδεκα χρόνια καί ἔπραξε τό πονηρό. Καί στά δικά του χρόνια ἦταν ὁ Ἱερεμίας. Μέχρις αὐτόν ἦταν τό βασίλειον τοῦ Ἰούδα, ἔπειτα καταλύθηκε, ὅπως ἀκριβῶς καί τό βασίλειον τῆς Σαμάρειας. Γιατί καί ἡ πόλη ἔπεσε, καί ὅλοι ὀδηγήθηκαν αἰχμάλωτοι στή Βαβυλώνα μέ τίς ἀποσκευές τους. Οἱ βασιλεῖς αὐτοί εἶναι εἴκοσι ἕνας, ἐκτός ἀπό τή Γοθολία.

Τά ὀνόματα τῶν βασιλέων πού ἔγιναν στή Σαμάρεια, ποῖο ὑπῆρξε τό τέλος τοῦ καθενός καί πόσα χρόνια βασιλεύσε καθένας, ἔχουν ὡς

ἕκαστος ἐβασίλευσεν, οὕτως. Ἱεροβοὰμ υἱὸς Ναβὰθ ἔτη κδ´. Οὗτος σχισθείσης τῆς βασιλείας ἀνελθὼν ἀπ' Αἰγύπτου πρῶτος ἐβασίλευσεν ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ὡς οὐδεὶς ἕτερος. Φοβούμενος γὰρ μὴ καταληφθῆ, ἐποίησε
 5 δαμάλεις χρυσᾶς δύο, καὶ ἠπάτησε τὸν λαὸν λέγων· "Οὗτοί εἰσιν οἱ θεοί, οἱ ἀναγαγόντες ἡμᾶς ἐκ τῆς Αἰγύπτου". Ἐπλάσατο καὶ ἑορτὰς καὶ ἱερέας· "Καὶ οὗτος ἐξῆμαρτε τὸν Ἰσραὴλ". Αὐτῷ γὰρ πάντες οἱ μετ' αὐτὸν κατηκολούθησαν. Ἐπὶ τούτου ἦν προφήτης Ἀχίας ὁ Σιλονίτης, καὶ ὁ ἐπικαλε-
 10 σάμενος ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κατ' αὐτοῦ. Ναβὰθ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη β´, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν, καὶ οὐκ ἔτι τις ἐκ γένους αὐτοῦ ἐβασίλευσε. Ζαμβρὶ ἐτέρου γένους ἔτη ιβ´. Βασαῖ ἔτη κδ´, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν. Ἐπὶ τούτου προφηταὶ ἦσαν Ἡλίας, καὶ Ἐλισσαῖος, καὶ Μιχαίας, καὶ ὁ προφητεύσας τῷ
 15 Ἀχαάβ περὶ τῆς Συρίας καὶ τοῦ υἱοῦ Ἀδέρ, καὶ ὁ πατάξας αὐτὸν τραύματι, καὶ ἐλέγξας τὸν Ἀχαάβ, καὶ πολλοὶ καθ' ἑαυτοὺς υἱοὶ τῶν προφητῶν.

Ὁχοζίας υἱὸς αὐτοῦ ἔτη β´, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν. Καὶ ἐπὶ τούτου ἦσαν Ἡλίας καὶ Ἐλισσαῖος· αὐτοῦ γὰρ τοὺς
 20 πεντηκοντάρχους ἐπάταξεν ἐν πυρὶ Ἡλίας ἐν ῥήματι Κυρίου. Ἰωρὰμ υἱὸς Ἀχαάβ ἔτη ιβ´, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν, καὶ οὐκέτι τις τοῦ γένους αὐτοῦ ἐβασίλευσε. Καὶ ὁ μὲν Ἡλίας ἀνελήφθη ἐπὶ τούτου· ὁ δὲ Ἐλισσαῖος διέμεινεν ἕως Ἱεροβοὰμ, υἱὸν Ἰωᾶς βασιλέως Ἰσραὴλ. Ἦσαν δὲ καὶ ἐπὶ τούτου
 25 οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν. Ἰοὺ ἐτέρου γένους, υἱὸς Ναμεσση, ἔτη κβ´. Οὗτος ἀνείλε τὸ γένος Ἀχαάβ καὶ τοὺς προφήτας τοῦ Βάαλ ἐν τῷ περνιασμῷ, καὶ τὴν στήλην αὐτοῦ συνέτριψε. Καὶ ἐν τούτοις ποιήσας τὸ εὐδές, ἔσχε ἐπαγγελίαν, ὅτι "Υἱοὶ τέταρτοι καθίσονται σοι ἐπὶ θρόνον". Ἰσαχὰζ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη
 30 ιζ´, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν, καὶ ἐπολέμησε τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔλαβε τὸ χρυσίον καὶ τὰ σκεύη. Ἱεροβοὰμ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη μα´, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν. Ζαχαρίας υἱὸς αὐτοῦ μῆνας ς´, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν. Ἔως τούτου γεγόνασι τοῦ γένους Ἰοὺ υἱοὶ τέταρτοι.

35 Σελλοὺμ ἐτέρου γένους, υἱὸς Ἰαθίς, ἡμέρας λ´, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν. Μαναῆμ ἄλλου γένους, υἱὸς Γαδδῆ, ἔτη

ἐξῆς. Ὁ Ἱεροβοάμ, ὁ υἱὸς τοῦ Ναβάθ, βασιλεύσε εἴκοσι τέσσερα χρόνια. Αὐτός, ὅταν χωρίσθηκε τὸ βασίλειο καὶ ἦρθε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, βασιλεύσε πρῶτος στὴ Σαμάρεια καὶ ἐπραξε τὸ πονηρὸ ὅσο κανεῖς ἄλλος. Ἐπειδὴ φοβόταν μήπως τὸν συλλάβουν καὶ διαλύσουν τὸ βασίλειό του, ἔκαμε δύο χρυσῆς δαμάλες καὶ ἐξαπάτησε τὸ λαὸ λέγοντας· «Αὐτοὶ εἶναι οἱ θεοί, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐβγαλαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο»⁷. Καθιέρωσε ἑορτές καὶ ἔκαμε ἱερεῖς. «Καὶ αὐτὸς παρέσυρε τοὺς Ἰσραηλίτες στὴν ἀμαρτία»⁸. Γιατί ὅλοι οἱ ἐπόμενοι τὸν ἀκολούθησαν πιστά. Στὴν ἐποχὴ του ἦταν προφήτης ὁ Ἀχίας ὁ Σηλονίτης, ὁ ὁποῖος μίλησε στὸ θυσιαστήριον ἐναντίον τοῦ Ἱεροβοάμ. Ὁ υἱὸς τοῦ Ναβάθ βασιλεύσε δύο χρόνια καὶ ἐπραξε τὸ πονηρὸ καὶ στὸ ἐξῆς δὲ βασιλεύσε κανεῖς ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του. Ὁ Ζαμβρί ἦταν ἀπὸ ἄλλη οἰκογένεια καὶ βασιλεύσε δώδεκα χρόνια. Ὁ Βαασά εἴκοσι τέσσερα χρόνια καὶ ἐπραξε τὸ πονηρὸ. Στὴν ἐποχὴ του προφῆτες ἦταν ὁ Ἡλίας, ὁ Ἐλισσαῖος, ὁ Μιχαίας, ἐκεῖνος πού προφήτεψε στὸν Ἀχαάβ γιὰ τὴ Συρία καὶ τὸν υἱὸ του Ἄδερ, ἐκεῖνος πού προξένησε σ' αὐτὸν καταστροφὴ καὶ ἔλεγε τὸν Ἀχαάβ καὶ πολλοὶ ἄλλοι προφῆτες.

Ὁ Ὁχοζίας, υἱὸς τοῦ Ἀχαάβ, βασιλεύσε δύο χρόνια καὶ ἐπραξε τὸ πονηρὸ. Καὶ στὴν ἐποχὴ του ἦταν ὁ Ἡλίας καὶ ὁ Ἐλισσαῖος. Τοὺς δικούς του πεντηκοντάρχους χτύπησε μὲ φωτιά ὁ Ἡλίας μὲ λόγον τοῦ Κυρίου. Ὁ Ἰωράμ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχαάβ, βασιλεύσε δώδεκα χρόνια καὶ ἐπραξε τὸ πονηρὸ καὶ κανεῖς ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του δὲ βασιλεύσε στὸ ἐξῆς. Καὶ ὁ Ἡλίας ἀναλήφθηκε στὸν οὐρανὸ στὶς ἡμέρες του, ἐνῶ ὁ Ἐλισσαῖος ἔμεινε μέχρι τὸν Ἱεροβοάμ, τὸν υἱὸ τοῦ Ἰωάσ πού ἦταν βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ. Στὰ χρόνια του ἦταν ἐπίσης προφῆτες. Ὁ Ἰού πού ἦταν ἀπ' ἄλλο γένος, υἱὸς τοῦ Ναμεσση, βασιλεύσε εἴκοσι δύο χρόνια. Αὐτὸς ἐξόντωσε τὸ γένος τοῦ Ἀχαάβ καὶ τοὺς προφῆτες τοῦ Βάαλ μὲ πανουργία καὶ ἔσπασε τὸ ἄγαλμά του. Καὶ ἀφοῦ σ' αὐτὰ ἐπραξε τὸ σωστό, πῆρε τὴν ὑπόσχεση ἀπὸ τὸ Θεό, ὅτι «Τέσσερις ἀπόγονοί σου θὰ καθήσουν στὸ βασιλικὸ θρόνον»⁹. Ὁ Ἰωαχάζ, υἱὸς τοῦ Ἰού, βασιλεύσε δεκαεπτὰ χρόνια, ἐπραξε τὸ πονηρὸ, πολέμησε τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ πῆρε τὸ χρυσὸ καὶ τὰ σκευῆ. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἱεροβοάμ βασιλεύσε σαράντα ἕνα χρόνια καὶ ἐπραξε τὸ πονηρὸ. Ὁ Ζαχαρίας, υἱὸς τοῦ Ἱεροβοάμ βασιλεύσε ἕξι μῆνες καὶ ἐπραξε τὸ πονηρὸ. Μέχρι τὸ Ζαχαρία ἔγιναν τέσσερις βασιλεῖς ἀπόγονοι τοῦ γένους Ἰού.

Ὁ Σελλοὺμ πού ἦταν ἀπ' ἄλλο γένος, υἱὸς τοῦ Ἰαβίς, βασιλεύσε σαράντα ἡμέρες καὶ ἐπραξε τὸ πονηρὸ. Ὁ Μαναήμ, ἀπ' ἄλλο γένος,

κ', και ἐποίησε τὸ πονηρόν. Ἐπὶ τούτου Ἡσαΐας και Ὡσηὲ ἦσαν προφητεύοντες. Φακεὲ ἄλλου γένους, υἱὸς Ῥωμελίου ἔτη κ'. Οὗτος ἔσφαξε τὸν Φακειάν, και ἐποίησε τὸ πονηρόν. Ἐπὶ τούτου ἦσαν Ἡσαΐας και Ὡσηὲ οἱ προφῆται. Ὡσηὲ
 5 ἑτέρου γένους, υἱὸς Ἠλᾶ, ἔτη δ'. Οὗτος ἔσφαξε τὸν Φακεὲ, και ἐποίησε τὸ πονηρόν, πλὴν οὐχ ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ. Ὑστερος Ὡσηὲ γέγονε βασιλεὺς Σαμαρείας. Ἐπ' αὐτοῦ γὰρ πέπαιται, και ἀπώλετο ἡ Σαμάρεια, και λοιπὸν Ἀσσύριοι κατώκησαν ἐν αὐτῇ. Ἐξ ὧν αἰρετικοὶ Σαμαρεῖται γεγόνασιν,
 10 καλούμενοι Σαδδουκαῖοι. Ἐν τούτοις οὖν και τελευτᾷ ὁ πᾶς σκοπὸς τῶν βιβλίων τῶν Βασιλειῶν.

5. ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Α'

Παραλειπόμενα καλεῖται, ἐπειδὴ πολλὰ ἐν ταῖς Βασιλείαις παραλειφθέντα περιέχεται ἐν τούτοις τοῖς βιβλίοις.
 15 Ἔστι δὲ ἐν τούτῳ τῷ πρώτῳ γενεαλογία πασῶν φυλῶν ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τῶν βασιλέων κατὰ φυλὰς και κατὰ δήμους και κατὰ πατριὰς και κατ' οἶκον. Τίνας τε ἔταξε τῶν Λευϊτῶν Δαυὶδ ἐν αὐλοῖς και κινύραις ᾄδειν τῷ Θεῷ, και τίνας ἔταξεν ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ναοῦ. Πρῶτερος γὰρ αὐτὸς τὸν ναὸν κτίζειν
 20 ἤρξατο. Καὶ ἕτερά τινα λεπτομερῶς βασιλέων και τῶν γενεῶν διέρχεται. Οἷς συναπτέον και ταῦτα, ὅτι γίνεται ὁμοῦ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ βασιλευσάντων ἀπὸ τοῦ Δαυὶδ τὰ πάντα ἔτη υοδ'. Οἱ δὲ βασιλεῖς πάντες γεγόνασιν ἐξ ἑνὸς γένους τοῦ Δαυὶδ, και οἱ μὲν ἐποίησαντο τὸ εὐθές, εἰσὶ δ' οἱ δὲ τὸ
 25 πονηρόν ἐποίησαντο, ιβ', χωρὶς μέντοι Γοδολίας. Τῶν δὲ ἐν Σαμαρείᾳ βασιλευσάντων γίνονται ὁμοῦ τὰ πάντα ἔτη σξδ' και ἡμέραι λ'. βασιλεῖς μὲν ιβ' ἐκ διαφόρων ὀκτῶ γενεῶν γεγόνασιν· οἱ δὲ πάντες ἐποίησαντο τὸ πονηρόν, κατὰ τὴν ἀμαρτίαν Ἱεροβοάμ.

10. Σαδδουκαῖοι· ἱερατικὴ ἀριστοκρατία τοῦ ἰουδαϊσμοῦ. Ἀπέρριπταν τὴν παράδοση, δὲν πίστευαν στὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, ἀρνοῦνταν τὴν ὑπαρξὴ ἀγγέλων και γενικὰ τῶν πνευμάτων, και δὲ συμμερίζονταν τίς προσδοκίες τῶν ὑπόλοιπων Ἰουδαίων γιὰ ἔλευση Μεσσία ἐλευθερωτῆ. Στὴν Κ.Δ. ἀναφέρονται νὰ πειράζουσαν τὸν Ἰησοῦ ἡ νὰ ζητοῦσαν σημεῖο ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἡ νὰ καταδιώκουσαν τοὺς μαθητῆς τοῦ Ἰησοῦ.

υιός του Γαδδή, βασίλευσε είκοσι χρόνια και έπραξε τό πονηρό. Στην εποχή του προφήτες ήταν ό ' Ησαίας και ό ' Ωσηέ. ' Ο Φακεέ, άπ' άλλος γένος, υιός του Ρωμελίου, βασίλευσε είκοσι χρόνια. Αύτός έσφαξε τόν Φακεία και έπραξε τό πονηρό. Στά χρόνια του ήταν ό ' Ησαίας και ό ' Ωσηέ οι προφήτες. ' Ο ' Ωσηέ, άπ' άλλο γένος, υιός του ' Ηλά, έννιά χρόνια. Αύτός έσφαξε τόν Φακεέ και έπραξε τό πονηρό, όχι όμως όπως οι προηγούμενοι άπ' αυτόν. Τελευταίος έγινε ό ' Ωσηέ βασιλιάς της Σαμάρειας. Γιατί στις ήμέρες του έπεσε και καταστράφηκε ή Σαμάρεια και οι ' Ασύριοι κατοίκησαν στή συνέχεια σ' αυτήν. ' Απ' αυτούς έγιναν αίρετικοί οι Σαμαρείτες, πού όνομάζονται Σαδουκαίοι¹⁰. Σ' αυτά λοιπόν τελειώνει όλος ό σκοπός τών βιβλίων τών Βασιλειών.

5. ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Α'

Παραλειπόμενα όνομάζονται, επειδή στά βιβλία αυτά περιέχονται πολλά πού παραλείφθηκαν στά βιβλία τών Βασιλειών. Στο πρώτο βιβλίο ύπάρχει ή γενεαλογία όλων τών φυλών άπό τόν ' Αδάμ μέχρι τούς βασιλείς κατά φυλές και κατά δήμους και κατά πατριές και κατά οικογένεια. Ποιούς όρισε άπό τούς Λευίτες ό Δαυδ νά ψάλλουν τό Θεό μέ αύλους και κιθάρες και ποιούς όρισε νά υπηρετοϋν στό ναό. Γιατί πρώτος αυτός άρχισε νά κτίζει τό ναό. Περιέχει και μερικά άλλα λεπτομερειακά στοιχεία για τούς βασιλείς και τίς γενεές. Σ' αυτά πρέπει νά προσθέσουμε και αυτά, ότι όλα μαζί τά χρόνια τών διαδόχων του Δαυδ πού βασίλευσαν στην ' Ιερουσαλήμ είναι τετρακόσια έβδομήντα τέσσερα. " Όλοι οι βασιλείς ήταν μόνο άπό τό γένος του Δαυδ, και αυτοί πού έπραξαν τό σωστό είναι έννέα, ενώ αυτοί πού έπραξαν τό πονηρό είναι δώδεκα, χωρίς όμως τή Γοθολία. Και όλα μαζί τά χρόνια αυτών πού βασίλευσαν στή Σαμάρεια είναι διακόσια έξήντα έννέα και τριάντα ήμέρες. Οι δώδεκα βασιλείς ήταν άπό όκτώ διάφορα γένη και όλοι έπραξαν τό πονηρό, έξ αίτίας της άμαρτίας του ' Ιεροβοάμ.

6. ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Β'

Ἐν τῇ δευτέρῃ βίβλῳ τῶν Παραλειπομένων παράγονται
 πράξεις βασιλέων. Εἰσὶ δὲ οἱ ταύτας ἀναγράψαντες οἱ κατὰ
 καιροὺς ὄντες προφήται. Ὑπὲρ δὲ τοῦ γινώσκειν ἐκ μέρους
 5 τοὺς συγγράψαντας, σημειωτέον ὅτι μὲν πράξεις ἐγκαινῶν
 ἐνταῦθα πάντων τῶν βασιλέων Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα ἦτοι αἱ
 παραλειφθεῖσαι τῆς ἱστορίας τῶν βασιλέων. Οἱ δὲ τὰς ἀπάσας
 αὐτῶν πράξεις ἱστορήσαντες, εἰσὶν οὗτοι· τὰ περὶ τοῦ Δαυὶδ
 ἔγραψε Σαμουὴλ, καὶ Ναθάν καὶ Γὰδ οἱ προφήται· τὰ περὶ
 10 Σολομῶντος, Ναθάν καὶ Ἀχίας προφήται· τὰ περὶ Σολομῶντος,
 Ναθάν καὶ Ἀχίας προφήται· τὰ περὶ Ἱεροβοάμ, Σαμέας καὶ
 Ἀδδῶ προφήται· τὰ περὶ Ἀβιά, Ἀδδῶ ὀπροφήτης. Τὰ περὶ
 Ἀσά, ἐν τῷ βιβλίῳ λόγων περὶ τῶν βασιλέων Ἰούδα· τὰ περὶ
 Ἰωσαφάτ, Ἰοὺ ὁ προφήτης, τοῦ Ἀναμή, ὃς κατέγραψε
 15 βιβλίον λόγων τῶν βασιλέων Ἰσραὴλ. Τὰ περὶ Ἰωάς, ἐπὶ τὴν
 γραφὴν τῶν βασιλέων. Τὰ περὶ Ἀμεσία, ἐπὶ βιβλίου βασιλέων
 Ἰούδα καὶ Ἰσραὴλ. Τὰ περὶ Ὀζίου, Ἰεσίας ὁ προφήτης. Τὰ
 περὶ Ἰωθὰμ, ἐπὶ βιβλίου βασιλέων Ἰούδα καὶ Ἰσραὴλ. Τὰ
 περὶ Ἀχαζ, ἐπὶ βιβλίον βασιλέων Ἰούδα καὶ Ἰσραὴλ. Τὰ περὶ
 20 Ἐζεκίου, Ἡσαΐας υἱὸς Ἀμὼς ὀπροφήτης. Τὰ περὶ Μανασσῆ,
 ἐπὶ λόγων τῶν ὀρώντων. Τὰ περὶ Ἰωσίου, ἐπὶ βιβλίου βασιλέων
 Ἰούδα καὶ Ἰσραὴλ. Τὰ περὶ Ἰωακείμ, ἐπὶ βιβλίου βασιλέων
 Ἰούδα καὶ Ἰσραὴλ. Ταῦτα ἔστιν εὐρεῖν οὕτω τεταγμένα ἐν
 τοῖς Παραλειπομένοις τῶν βασιλέων.

25

7. ΕΣΔΡΑΣ Α'

Ἐσδρας καλεῖται τὸ βιβλίον, ἐπειδὴ αὐτὸς Ἐσδρας ἱερεὺς
 ὦν καὶ ἀναγνώστης, ἐξηγεῖται καὶ συγγράφει τὴν ἐπάνοδον
 τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ Περσίδος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ γενομέ-
 νην. Γέγονε δὲ ἡ ἐπάνοδος προτέρως μὲν ἐκ τοῦ προστάγμα-
 30 τος, ἔπειτα δὲ κελεύσαντος Κύρου καὶ Δαρείου τῶν βασιλέων
 ἐν χειρὶ Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδέκ, καὶ Ἐσδρα καὶ Ζοροβάβελ, οἱ
 ἦρισαν προβλήμασι, τεθείσης ἐπαγγελίας, αἰτῆσαι τὸν νικῶντα

6. ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Β΄

Στό δεύτερο βιβλίο τῶν Παραλειπομένων ἀναφέρονται πράξεις τῶν βασιλέων. Τίς πράξεις ἔγραψαν αὐτοί πού ἦταν κατὰ καιροῦς προφῆτες. Γιά τό ὅτι γνωρίζουμε μερικῶς τοὺς συγγραφεῖς, πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι ἐδῶ βρίσκονται οἱ πράξεις ὄλων τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραήλ καί τοῦ Ἰούδα. Αὐτοὶ λοιπόν πού ἔγραψαν ὅλες τίς πράξεις τοὺς εἶναι οἱ ἑξῆς: τὰ σχετικά μέ τό Δαυίδ ἔγραψαν ὁ Σαμουήλ, ὁ Νάθαν καί ὁ Γάδ οἱ προφῆτες· τὰ σχετικά μέ τό Σολομώντα οἱ προφῆτες Νάθαν καί Ἄχίας· τὰ σχετικά μέ τόν Ἱεροβοάμ οἱ προφῆτες Σαμέας καί Ἀδδώ· τὰ σχετικά μέ τόν Ἀβιά ὁ προφήτης Ἀδδώ. Τὰ σχετικά μέ τόν Ἀσά εἶναι γραμμένα στό βιβλίο τῶν πράξεων γιά τοὺς βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα. Τὰ σχετικά μέ τόν Ἰωσαφάτ τά ἔγραψε ὁ προφήτης Ἰού, ὁ υἱός τοῦ Ἀναμή, ὁ ὁποῖος ἔγραψε βιβλίο γιά τίς πράξεις τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραήλ. Τὰ σχετικά μέ τόν Ἰωάς εἶναι γραμμένα στά ἀπομνημονεύματα τῶν βασιλέων. Τὰ σχετικά μέ τόν Ἀμεσία εἶναι γραμμένα στό βιβλίο τῶν βασιλέων τοῦ Ἰούδα καί τοῦ Ἰσραήλ. Τὰ σχετικά μέ τόν Ὄζια τά ἔγραψε ὁ προφήτης Ἰεσίας. Τὰ σχετικά μέ τόν Ἰωθάμ εἶναι γραμμένα στό βιβλίο τῶν βασιλέων τοῦ Ἰούδα καί τοῦ Ἰσραήλ. Τὰ σχετικά μέ τόν Ἀχαζ εἶναι γραμμένα στό βιβλίο τῶν βασιλέων τοῦ Ἰούδα καί τοῦ Ἰσραήλ. Τὰ σχετικά μέ τόν Ἐζεκία τά ἔγραψε ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὁ υἱός τοῦ Ἀμώς. Τὰ σχετικά μέ τό Μανασσῆ εἶναι γραμμένα στά βιβλία τῶν προφητῶν. Τὰ σχετικά μέ τόν Ἰωσία εἶναι στό βιβλίο τῶν βασιλέων τοῦ Ἰούδα καί τοῦ Ἰσραήλ. Τὰ σχετικά μέ τόν Ἰωακείμ εἶναι γραμμένα στό βιβλίο τῶν βασιλέων τοῦ Ἰούδα καί τοῦ Ἰσραήλ. Αὐτά εἶναι δυνατὸ νά τά βροῦμε μέ τή σειρά αὐτή στά βιβλία τῶν Παραλειπομένων.

7. ΕΣΔΡΑΣ Α΄

Ἐσδρας ὀνομάζεται τό βιβλίο, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὁ Ἐσδρας, πού ἦταν ιερῆας καί ἀναγνώστης, διηγεῖται καί γράφει τήν ἐπιστροφή τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπό τήν Περσία στήν Ἱερουσαλήμ. Ἡ ἐπιστροφή ἔγινε πρῶτα μέ τό διάταγμα καί ἔπειτα ὅταν διέταξε ὁ Κύρος καί ὁ Δαρείος, οἱ βασιλεῖς, διά μέσου τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδέκ, τοῦ Ἐσδρα καί τοῦ Ζοροβάβελ, οἱ ὁποῖοι πῆραν μέρος στή λύση προβλημάτων, ἐνώ ὑπῆρχε ὑπόσχεση, νά ζητήσῃ ὁ νικητής ὅ,τι θελήσῃ ἀπό τό βασιλιά.

ὅπερ ἐὰν θελήσῃ παρὰ τοῦ βασιλέως. Τοῦ τοίνυν ἐνὸς εἰπόντος νικᾶν τὸν οἶνον, καὶ τοῦ ἑτέρου εἰπόντος νικᾶν τὸν βασιλέα, ὁ Ζοροβάβελ εἶπεν νικᾶν τὰς γυναῖκας, ὑπὲρ δὲ πάντα τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἐπειδὴ ταῦτα εἰρηκῶς νενίκηκε, καὶ
 5 ἤκουσε αἰτήσασθαι ὁ βούλεται, ἠξίωσε αὐτὸς ἀφεθῆναι τὴν αἰχμαλωσίαν, καὶ οἰκοδομηθῆναι τὴν Ἱερουσαλήμ. Καὶ γέγονεν ὡς ἠξίωσε, καὶ ἀφείθη ἡ αἰχμαλωσία. Τότε γὰρ ἐπληρώθη καὶ τὰ ο' ἔτη τῆς ὀργῆς.

Εἰσὶ τοίνυν οἱ ἀναβάντες ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἀπὸ
 10 Ἰούδα καὶ Βενιαμὴν, καὶ οἱ Λευῖται, τὸν ἀριθμὸν μυριάδες δ' καὶ δισχίλιοι, ἵπποι τλ', ἡμίονοι σμε', κάμηλοι υλε', παῖδες αὐτῶν καὶ παιδίσκαι ζτλδ', οἱ ἄδοντες σ', ὄνοι ,σψκ', καὶ οἱ μὲν οἰκοδομοῦντες ἦσαν Ζοροβάβελ καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδέκ, καὶ Νεεμίας. Ὁ δὲ Ἑσδρας εὐφυῆς ἐν τῷ νόμῳ,
 15 αὐτὸς προσεκόμισε τὸν νόμον, καὶ ἀνέγνω, καὶ διετύπωσε πάντα τὰ κατὰ τὸ ἱερὸν καὶ τοὺς Λευῖτας. Αὐτὸς ἔδειξε τὸν νόμον, καὶ πεποίηκε ἐκβληθῆναι τὰς ἀλλογενεῖς γυναῖκας τοὺς λαθόντας ἐν καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας. Καὶ ἐξέβαλον πάντες, καὶ ἐκαθαρίσθησαν, καὶ ἐποίησε τὸ πάσχα νομίμως,
 20 ὡς γέγραπται, καὶ τὴν νηστείαν, καὶ οὕτω τελειοῦται τὸ πρῶτον βιβλίον Ἑσδρα.

8. ΕΣΔΡΑΣ Β'

Ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ τὰ αὐτὰ μὲν τῷ πρώτῳ λέγει ὁ Ἑσδρας περὶ τῆς ἐπανόδου, χωρὶς τῶν προβληθέντων. Καὶ τὰ πλείω δὲ
 25 ἐξηγεῖται περὶ Νεεμίου τοῦ εὐνούχου· ὅτι αὐτὸς ἠξίωσε περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἱεροῦ· καὶ ὅτι μὲν Ἑσδρας ἀνεγίνωσκε, Ἰησοῦς δὲ καὶ Βανέας καὶ Σαραβίας ἦσαν συνετιζόντες τὸν λαόν. Καὶ ὁ μὲν Ἑσδρας ἀναγινώσκων διέστειλεν ἐν ἐπιστήμῃ Κυρίου· ὁ δὲ λαὸς συνῆκε ἐν τῇ ἀναγνώσει, καὶ ἐποίησε τὸ
 30 πάσχα, καὶ ἐν τῷ ἑβδόμῳ μηνὶ ἐποίησε τὴν νηστείαν καὶ τὴν σκηνοπηγίαν, ὡς γέγραπται: "Ὅτι", φησὶν, "οὐκ ἐποίησαν

1. Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἦταν ἐνωμένο στήν ἀρχὴν μετὰ τὸ βιβλίον τοῦ Νεεμίας. Ἡ διαίρεσή του ἐγένετο στοὺς μεταχριστιανικοὺς χρόνους.

“Όταν λοιπόν ὁ ἕνας εἶπε πῶς ἰσχυρότερο εἶναι τὸ κρασί καὶ ὁ ἄλλος εἶπε πῶς ἰσχυρότερος εἶναι ὁ βασιλιάς, ὁ Ζοροβάβελ εἶπε πῶς ἰσχυρότερες εἶναι οἱ γυναῖκες καὶ πάνω ἀπ’ ὅλα νικάει ἡ ἀλήθεια. Καὶ ἐπειδὴ νίκησε λέγοντας αὐτὰ καὶ τοῦ εἶπε ὁ βασιλιάς νὰ ζητήσει ὅ,τι θέλει, ἀξίωσε νὰ σταματήσει ἡ αἰχμαλωσία καὶ νὰ ἀνοικοδομήσει τὴν Ἱερουσαλὴμ. Καὶ ἐγινε ὅπως ἀξίωσε, καὶ σταμάτησε ἡ αἰχμαλωσία. Γιατί τότε συμπληρώθηκαν καὶ τὰ ἑβδομήντα χρόνια τῆς ὀργῆς.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν πού ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν, καθὼς καὶ οἱ Λευῖτες, ἦταν σαράντα δύο χιλιάδες, τὰ ἄλογά τους τριακόσια τριάντα, τὰ μουλάρια τους διακόσια σαράντα πέντε, οἱ καμήλες τους τετρακόσιες τριάντα πέντε, τὰ γαϊδούρια τους ἑξὶ χιλιάδες ἑπτακόσια εἴκοσι, οἱ δοῦλοι καὶ οἱ δοῦλες τους ἑπτὰ χιλιάδες τριακόσιοι τριάντα τέσσερις, οἱ ψάλτες διακόσιοι, καὶ αὐτοὶ πού ἀνοικοδομοῦσαν τὴν πόλη ἦταν ὁ Ζοροβάβελ, ὁ Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωσεδέκ, καὶ ὁ Νεεμίας. Ὁ Ἔσδρας, πού ἦταν γνῶστης τοῦ νόμου, ἔφερε τὸ νόμο καὶ τὸν διάβασε σ’ ὅλους καὶ ὄρισε ὅλα τὰ σχετικά μὲ τὸ ἱερό καὶ τοὺς Λευῖτες. Αὐτὸς ἔδειξε τὸ νόμο καὶ ἔκανε νὰ διώξουν τίς ξένες γυναῖκες τους αὐτοὶ πού τίς πῆραν στὸν καιρὸ τῆς αἰχμαλωσίας. Καὶ τίς ἔδιωξαν ὅλοι, καὶ καθαρίστηκαν, καὶ ἐόρτασε τὸ Πάσχα σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ὅπως εἶναι γραμμένο, καὶ τὴ νηστεία, καὶ ἔτσι τελειώνει τὸ πρῶτο βιβλίον τοῦ Ἔσδρα.

8. ΕΣΔΡΑΣ Β΄

Στὸ βιβλίον αὐτό ὁ Ἔσδρας λέγει τὰ ἴδια μὲ τὸ πρῶτο γιὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν Ἰσραηλιτῶν, χωρὶς ν’ ἀναφέρει τὰ προηγούμενα. Καὶ τὰ περισσότερα τὰ διηγεῖται γιὰ τὸν εὐνοῦχο Νεεμία, ὅτι αὐτὸς ἀξίωσε γιὰ τὴν ἀνοικοδομὴ τοῦ ναοῦ καὶ ὅτι ὁ Ἔσδρας διάβαζε τὸ νόμο, ἐνῶ ὁ Ἰησοῦς, ὁ Βανέας καὶ ὁ Σαραβίας ἦταν αὐτοὶ πού καθοδηγοῦσαν τὸ λαό. Καὶ ὁ Ἔσδρας διαβάζοντας τὸ νόμο τὸν ἀνέλυε σύμφωνα μὲ τὴ γνώση πού τοῦ εἶχε δώσει ὁ Κύριος καὶ ὁ λαὸς κατανοοῦσε αὐτὰ πού διάβαζε, καὶ ἐόρτασε τὸ Πάσχα, καὶ στὸν ἑβδομο μῆνα ἔκανε τὴ νηστεία καὶ τὴ Σκηνοπηγία, ὅπως εἶναι γραμμένο. «Γιατί», λέγει, «δὲν ἐόρτασαν ἔτσι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ»². Βλέποντας ὁ

2. Νεεμία 8, 17.

οὕτως ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ". Ἐσδρας δὲ ἐωρακῶς ἐπιμιγείσας γυναῖκας Ἀζωτίους τοῖς Ἑβραίοις, ἐπεισε πάντας ἐπαγγείλασθαι φυλάττειν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Καὶ οὕτως ἀγιασθέντες καὶ καθαρισθέντες εὐφράνθησαν, καὶ

5 ἀπῆλθε ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰστορεῖται δὲ καὶ τοῦτο περὶ τοῦ Ἐσδρα, ὅτι ἀπολλυμένων τῶν βιβλίων ἐξ ἀμελείας τοῦ λαοῦ διὰ τὴν πολυχρόνιον αἰχμαλωσίαν, αὐτὸς Ἐσδρας, φιλόκαλος ὢν καὶ εὐφυής, καὶ ἀναγνώστης, ἐφύλαξε πάντα, καὶ λοιπὸν προήνεγκε, καὶ πάλιν ἐκδέδωκε· καὶ οὕτω διασώζε-

10 ται τὰ βιβλία.

9. Ε Σ Θ Η Ρ

Ἐσθῆρ καλεῖται τὸ βιβλίον, ἐπειδὴ διὰ τῆς Ἐσθῆρ ὁ Θεὸς μέλλοντας ἀπολέσθαι παγγενῆ τοὺς Ἰουδαίους, αὐτοὺς μὲν διέσωσε, τὸν δὲ Ἀμάν ἐπιβουλεῦσαι δελήσαντα ἐπάταξεν.

15 Ἀρταξέρξης γὰρ ὁ βασιλεὺς τὴν ἰδίαν ἐκβαλὼν γυναῖκα, ἐζήτησεν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ τὴν πάντων καλλίστην οὖσαν καὶ ὠραιότεραν λαβεῖν ἑαυτῷ γυναῖκα· καὶ εὐρέθη Ἐσθῆρ τὸ γένος Ἰουδαία τυγχάνουσα. Ἦν δὲ καὶ Μαρδοχαῖος συγγενῆς αὐτῆς ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς γενομένης ἐπὶ Σεδεκίου

20 ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ. Ὁ οὖν βασιλεὺς μέγαν ποιήσας τὸν λεγόμενον Ἀμάν, ἐκέλευσε πάντας αὐτὸν προσκυνεῖν. Ἀλλὰ τοῦ Μαρδοχαίου τῇ πρὸς Θεὸν λατρεία μὴ προσκυνούντος τὸν ἄνθρωπον, ὠργίσθη ὁ Ἀμάν, καὶ μαθὼν ὅτι Ἰουδαῖός ἐστι, πείθει τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην, καὶ γράφει ὥστε πάντας τοὺς

25 ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ Ἰουδαίους ὀλοθροῦν ἀπολέσθαι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τῷ δωδεκάτῳ μηνί. Τοῦτο τοίνυν μαθὼν ὁ Μαρδοχαῖος, ἐπένθει, καὶ νηστεύων, προὔπεμψε τὴν Ἐσθῆρ ἀξίων παρὰ αὐτῆς βοήθειαν γενέσθαι. Ἡ τοίνυν Ἐσθῆρ νηστεύσασα, καὶ εὐξαμένη τῷ Θεῷ, ἐκόσμησεν ἑαυτὴν τῷ γυναικείῳ κόσμῳ, καὶ

30 μὴ κληθεῖσα (οὐκ ἦν γὰρ ἐξὸν μὴ κληθεῖσαν εἰσελθεῖν), ὁμως εἰσῆλθε παρὰ τὸν καιρὸν πρὸς τὸν βασιλέα, ἀντὶ τοῦ καιροῦ τῇ εὐχῇ θαρσύνουσα. Εἶτα τοῦ βασιλέως θαυμάζοντος τὸ ξένον, ἔπεσεν ἐκείνη ἀπὸ τοῦ φόβου.

Ἔσδρας ὅτι οἱ Ἑβραῖοι εἶχαν πάρει γυναῖκες ἀπό τήν Ἄζωτο τοὺς ἔπεισε ὅλους νά ὑποσχεθοῦν πῶς θά τηροῦν τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ. Καί ἔδιωξε τίς γυναῖκες, σάν παράνομο γάμο, καί ὀρκίστηκαν τή τηρήσουν τὸ νόμο. Καί ἔτσι, ἀφοῦ ἀγιάστηκαν καί καθαρίστηκαν, εὐφράνθησαν καί ἐπέστρεψε ὁ καθέννας στό σπίτι του. Ἀναφέρεται καί αὐτό γιά τόν Ἔσδρα, ὅτι δηλαδή, ἀφοῦ χάθηκαν τὰ βιβλία τοῦ νόμου ἀπό τήν ἀμέλεια τοῦ λαοῦ ἐξ αἰτίας τῆς πολυχρόνιας αἰχμαλωσίας, ὁ ἴδιος ὁ Ἔσδρας, ἐπειδὴ ἀγαποῦσε τὸ καλὸ, ἦταν εὐφυῆς καί ἀναγνώστης τοῦ νόμου, φύλαξε ὅλα τὰ βιβλία, καί τότε τὰ παρουσίασε καί πάλι τὰ παρέδωσε. Καί ἔτσι σώζονται τὰ βιβλία τοῦ νόμου.

9. ΕΣΘΗΡ

Τὸ βιβλίον αὐτὸ ὀνομάζεται Ἐσθήρ, ἐπειδὴ μέ τήν Ἐσθήρ ὁ Θεὸς ἔσωσε τοὺς Ἰουδαίους, τῇ στιγμή πού ἐπρόκειτο νά καταστραφοῦν ὀλοκληρωτικά, καί τιμῶρησε τόν Ἀμάν πού θέλησε νά κάμει αὐτὸ τὸ κακόν. Ὁ Βασιλιάς λοιπόν Ἀρταξέρξης, ἀφοῦ ἔδιωξε τὴ γυναῖκα του, ζήτησε νά πάρει γυναῖκα του αὐτὴν πού θά ἦταν ἡ πιὸ καλὴ καί ἡ πιὸ ὁμορφὴ ἀπ' ὅλες μέσα στό βασιλείον του. Βρέθηκε ἡ Ἐσθήρ πού ἦταν Ἰουδαία. Ἦταν στή χώρα αὐτῇ καί ὁ Μαρδοχαῖος, συγγενὴς τῆς Ἐσθήρ, ἀπὸ τήν αἰχμαλωσία πού ἔγινε στήν ἐποχὴ τοῦ Σεδεκία. Ὁ βασιλιάς λοιπόν τίμησε πολὺ τόν Ἀμάν καί διέταξε νά τόν προσκυνοῦν ὅλοι. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Μαρδοχαῖος δέν προσκυνοῦσε τόν ἄνθρωπο ἐξ αἰτίας τῆς λατρείας του στό Θεόν, ὀργίστηκε ὁ Ἀμάν καί, μαθαίνοντας ὅτι εἶναι Ἰουδαῖος, πείθει τὸ βασιλιά Ἀρταξέρξη καί γράφει ὥστε ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι πού ζοῦν στό βασιλείον του νά ἐξαφανισθοῦν καί νά ξεριζωθοῦν ὅλοι τήν ἴδια μέρα τοῦ δωδέκατου μηνός. Μαθαίνοντας λοιπόν αὐτὸ ὁ Μαρδοχαῖος, πενθοῦσε καί νηστεύοντας εἰδοποίησε τήν Ἐσθήρ καί ζήτησε ἀπ' αὐτὴ βοήθεια. Ἡ Ἐσθήρ λοιπόν, ἀφοῦ νηστεύσε καί προσευχήθηκε στό Θεόν, φόρεσε τὰ κοσμήματα καί στολίστηκε, καί χωρὶς νά τὴν καλέσει (γιατί δέν ἦταν δυνατό χωρὶς νά τὴν καλέσει ὁ βασιλιάς νά πάει σ' αὐτόν), πῆγε σ' ἀκατάλληλη ὥρα στό βασιλιά, ἀντὶ νά περιμένει τήν κατάλληλη ὥρα, ἐπειδὴ πῆρε θάρρος ἀπὸ τήν προσευχὴ τῆς. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ὁ βασιλιάς παραξενεύτηκε, ἔπεσε ἀπὸ τὸ φόβον τῆς.

Ὁ δὲ Θεὸς μετέβαλε τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως εἰς διάθεσιν
 καὶ πραότητα· καὶ ἀναστὰς ἐβάστασε τὴν γυναῖκα, καὶ
 παρεκάλει αὐτὴν μὴ φοβεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἠξίωσεν αὐτὴν
 αἰτεῖσθαι, εἴ τι βούλοιο. Ἡ δὲ ἐπὶ δεῖπνον ἠξίωσεν ἐλθεῖν
 5 αὐτὸν τε τὸν βασιλέα καὶ τὸν Ἀμάν, οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ
 δεῦτερον. Ὁ μὲν οὖν Ἀμάν διαχυθεὶς καὶ γανωθεὶς, ὡς ὑπὸ
 τῆς βασιλίδος ἀξιωθεὶς κληθῆναι, ἐτι μᾶλλον ἐπήρητο κατὰ τοῦ
 Μαρδοχαίου, καὶ ἐποίησε ξύλον κοπήναι μέγα, βουλόμενος
 τὸν Μαρδοχαίον τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ ἐν αὐτῷ κρεμάσαι. Ὁ δὲ
 10 βασιλεὺς κατὰ τινα πρόνοιαν ἀγαθὴν, ἀγρυπνήσας ἐκείνην
 τὴν νύκτα, καὶ μὴ δυνάμενος ὑπνῶσαι, ἐκέλευσεν ἀναγινώ-
 σκεσθαι αὐτῷ τῶν πράξεων αὐτοῦ τὰ ὑπομνήματα. Ἀναγινω-
 σκομένων δὲ αὐτῶν, εὗρε πρᾶξιν ἀγαθὴν εἰς αὐτὸν γενομένην
 ὑπὸ τοῦ Μαρδοχαίου. Δύο γὰρ εὐνούχους μέλλοντας ἐπιβου-
 15 λεύειν τῷ βασιλεῖ κατήνεγκεν αὐτῷ τῷ βασιλεῖ καὶ ἠλεγξεν. Ὁ
 τοίνυν βασιλεὺς ἀποδεξάμενος τὴν προαίρεσιν τοῦ Μαρδο-
 χαίου, ἐζήτηε τιμὴν ἀξίαν τῷ τοιούτῳ παρασχεῖν. Ὡς δὲ
 εἰσηλθε πρῶτὸς πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀμάν, ἐπυνθάνετο ὁ βασιλεὺς
 20 αὐτοῦ, ὁποίας καὶ πηλίκης τιμῆς ἀξιὸς ἐστὶν ὁ τὸν βασιλέα
 εὐεργετήσας. Ὁ δὲ Ἀμάν νομίζων περὶ αὐτοῦ πυνθάνεσθαι
 τὸν βασιλέα, εἶπεν ἀξιὸν εἶναι τὸν τοιοῦτον δεῦτερον βασιλέα
 καλεῖσθαι. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς κελεύει τὸν Μαρδοχαίον τῆς
 τοιαύτης ἀξιωθῆναι τιμῆς, καὶ τὸν Ἀμάν ἐμπροσθεν αὐτοῦ
 περιπατεῖν.

25 Ἡ δὲ Ἑσθήρ πρόφασιν εὐροῦσα, ἠξίωσε περὶ τῶν Ἰου-
 δαίων. Εἶτα τοῦ βασιλέως λυπηθέντος ἐπὶ τῷ παρανόμῳ
 προστάγματι τῷ κατὰ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὀργισθέντος κατὰ
 τοῦ Ἀμάν, αὐτὸς ὁ Ἀμάν παρεκάλει τὴν Ἑσθήρ, ἀπόντος
 τοῦ βασιλέως, ἐπικύπτων καὶ προσκυνῶν τὰ γόνατα αὐτῆς. Ὁ
 30 δὲ βασιλεὺς καὶ ἑωρακῶς τὸν Ἀμάν ἀπτόμενον τῶν ἰχνῶν τῆς
 βασιλείας, ὑπονοήσας αἰσχροῶς αὐτὸν τοῦτο ποιεῖν, ἐκέλευ-
 σεν αὐτὸν μὲν τὸν Ἀμάν εἰς τὸ ξύλον, ὅπερ ἦν ἐτοιμάσας τῷ
 Μαρδοχαίῳ, κρεμασθῆναι· γράφει δὲ ἀνεσθαι μὲν ἔχειν πάντας
 τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς δὲ ἐχθροὺς αὐτῶν ἀναιρεθῆναι παρ’
 35 αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν ἀναιρεθέντες εἰσὶ μύριοι πεντακισχίλιοι.
 Γέγονε δὲ ἑορτὴ τῇ ιδ’ καὶ ιε’ ἐν τῷ μηνὶ τῷ δωδεκάτῳ, ὅστις
 καλεῖται Ἄδαρ. Καλεῖται δὲ ἡ ἡμέρα αὕτη τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ
 αὐτῶν Φουρά. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην καίουσιν οἱ

Ὁ Θεός ὅμως ἄλλαξε τὴν ὀργήν του βασιλιά σὲ καλὴ διάθεση καὶ πραότητα. Ἀφοῦ σηκώθηκε ἀπὸ τὸ θρόνον του, βάσταξε τὴ γυναῖκα του καὶ τὴν παρακαλοῦσε νὰ μὴ φοβᾶται, ἀλλὰ καὶ τῆς εἶπε νὰ ζητήσῃ ὅ,τι θέλει. Ἡ Ἑσθήρ ζήτησε νὰ ἔρθουν στὸ δεῖπνο ὁ βασιλιάς καὶ ὁ Ἀμάν, ὄχι μία φορά, ἀλλὰ καὶ δεύτερη. Ὁ Ἀμάν λοιπὸν γεμάτος διάθεση καὶ χαρὰ, ἐπειδὴ κρίθηκε ἄξιος νὰ τὸν προσκαλέσῃ ἡ βασίλισσα, ἀκόμη περισσότερο ὀργιζόταν ἐναντίον τοῦ Μαρδοχαίου, καὶ ἔδωσε ἐντολή νὰ κόψουν ἓνα μεγάλο ξύλο, γιατί ἤθελε νὰ κρεμάσῃ σ' αὐτὸ τὸ Μαρδοχαῖο τὴν ἐπόμενη ἡμέρα. Ὁ βασιλιάς ἀπὸ κάποια πρόνοια ἀγαθῆ, ἐπειδὴ ἔμεινε ξάγρυπνος ἐκείνη τὴ νύχτα καὶ δὲν μπόρεσε νὰ κοιμηθεῖ, διέταξε νὰ τοῦ διαβάσουν τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν πράξεών του. Καθὼς διαβάζονταν τὰ ἀπομνημονεύματά του, βρῆκε τὴν καλὴν πράξιν πού του ἔκαμε ὁ Μαρδοχαῖος. Γιατί, ὅταν δύο εὐνοῦχοι ἐπρόκειτο νὰ κάνουν κακὸ στὸ βασιλιά, ὁ Μαρδοχαῖος τὸ φανέρωσε στὸ βασιλιά καὶ τοὺς τιμώρησε. Ὁ βασιλιάς λοιπὸν δέχτηκε τὴν καλὴν διάθεσιν τοῦ Μαρδοχαίου καὶ ζητοῦσε νὰ τοῦ δώσει ἀμοιβὴ ἰσάξια μ' αὐτὸ πού ἔκαμε. Ὅταν ἦρθε τὸ πρωὶ σ' αὐτὸν ὁ Ἀμάν, ζήτησε ὁ βασιλιάς νὰ μάθει ἀπ' αὐτόν, τί εἶδους καὶ πόσο μεγάλη τιμὴ ἀξίζει ἐκεῖνος πού εὐεργέτησε τὸ βασιλιά. Ὁ Ἀμάν, νομίζοντας ὅτι γιὰ τὸν ἴδιο ἐρωτοῦσε νὰ μάθει ὁ βασιλιάς, εἶπε πὼς ἀξίζει νὰ ὀνομάζεται αὐτὸς δεύτερος βασιλιάς. Ὁ βασιλιάς λοιπὸν διατάζει νὰ τιμηθεῖ ἔτσι ὁ Μαρδοχαῖος καὶ ὁ Ἀμάν νὰ βαδίζει μπροστὰ ἀπ' αὐτόν.

Ἡ Ἑσθήρ βρίσκοντας ἀφορμὴν, ζήτησε τὴ σωτηρίαν τῶν Ἰουδαίων. Ἐπειδὴ στή συνέχεια ὁ βασιλιάς λυπήθηκε γιὰ τὸ παράνομο διάταγμα ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων καὶ ὀργίστηκε ἐναντίον τοῦ Ἀμάν, ὁ ἴδιος ὁ Ἀμάν παρακαλοῦσε τὴν Ἑσθήρ, ὅταν ἀπουσίαζε ὁ βασιλιάς, σκύβοντας καὶ φιλώντας τὰ γόνατά της. Ὁ βασιλιάς, ἐπειδὴ εἶδε τὸν Ἀμάν νὰ πιάνει τὰ πόδια τῆς βασίλισσας καὶ ὑποψιάστηκε πὼς τὸ ἔκανε αὐτὸ μὲ ἀισχρὸ σκοπὸ, διέταξε νὰ κρεμάσουν τὸν Ἀμάν στὸ ξύλον πού εἶχε ἐτοιμάσει γιὰ τὸ Μαρδοχαῖο καὶ γράφει νὰ ἔχουν ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι ἐλευθερίαν, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ τους νὰ ἐξοντωθοῦν ἀπ' αὐτούς. Καὶ αὐτοὶ πού ἐξοντώθηκαν εἶναι δεκαπέντε χιλιάδες. Ἐγινε ἡ εορτὴ στίς δεκατέσσερις καὶ δεκαπέντε τοῦ δωδέκατου μηνός, πού ὀνομάζεται Ἄδαρ. Στὴ δικὴ τους διήλεκτο ἡ ἡμέρα αὐτὴ ὀνομάζεται Φουρά².

2. Ἐβραϊκὰ Πουρίμ (= εορτὴ τῶν κληρῶν). Ὀνομάστηκε ἔτσι ἡ εορτὴ, ἐπειδὴ θὰ καταστρέφονταν μὲ κληρῶν.

Ἰουδαῖοι τὸν Ἀμάν, καὶ ἐορτάζουσι, μνημόσυνον οὖσαν τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Καὶ ἐν τούτοις τέλος ἔχει τὸ βιβλίον.

10. Τ Ω Β Ι Τ

Τωβίτ καλεῖται τὸ βιβλίον, ἐπειδὴ τὴν περὶ αὐτοῦ τοῦ
 5 Τωβίτ ἱστορίαν περιέχει. Ἔστι δὲ ὁ Τωβίτ ἀπὸ μὲν φυλῆς
 Νεφθαλεὶμ, γέγονε δὲ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, καὶ ἦν ἐν τῇ Νινευτὶ
 ἐλεθμῶν καὶ θεοσεθῆς. Καὶ γὰρ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ γενόμενος,
 οὐκ ἤσθιε κοινὸν ἄρτον ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ἐαυτὸν συνετή-
 10 ρησε. Ἦν δὲ καὶ ἀγοραστής τοῦ βασιλέως Ἐνεμασάρου, καὶ
 παρέδετο ἐν τῇ Μηδεΐᾳ Γαβαήλ τάλαντα ἰ'. Οὗτος οὖν ὁ Τωβίτ
 σπουδῆν εἶχε δάπτειν τοὺς ἀποδνήσκοντας τῶν Ἰουδαίων.
 Διαβληθεὶς δὲ τῷ βασιλεὶ Ἀχειρήλ, ἔφυγε. Καὶ ἐπανελθὼν, καὶ
 θάψας τινὰ τῶν ἀποδανόντων, ἐκοιμήθη ἔξω τοῦ τείχους, καὶ
 ὡς εἶωθε κοιμώμενος, ἀνεωγμένους εἶχε τοὺς ὀφθαλμούς,
 15 στρουθίων δὲ ἀφοδουσάντων ἄνωθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς
 αὐτοῦ, λευκώματα ἔσχε, καὶ οὐκέτι ἔβλεπεν. Ἦν δὲ καὶ ἐν
 Ἐκβατάνοις θυγάτηρ τοῦ Ῥαγουήλ συγγενοῦς αὐτοῦ Σάφρα
 ὀνόματι. Ταύτην γαμηθῆναι οὐκ ἐπέτρεπεν ὁ δαίμων Ἀσμο-
 20 δαῖος· ἐπὶ γοῦν ἐξῆς λαβόντας αὐτὴν ἀπέκτεινε (καὶ πάνυ
 λυπηθεῖσα· ἐπὶ γὰρ λαβόντας ἐξῆς αὐτὴν ἀπέκτεινε). Καὶ
 πάνυ λυπηθεῖσα ἡ παῖς ηὔξατο· καὶ ἀπέστειλεν αὐτῇ βοηθὸν ὁ
 Θεὸς τὸν ἀρχάγγελον Ῥαφαήλ.

Ὁ τοίνυν Τωβίτ παραγγείλας τῷ υἱῷ αὐτοῦ Τωβία μὴ
 λαβεῖν ἀλλαχόθεν γυναῖκα, εἰ μὴ ἐκ τῆς φυλῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ
 25 γένους, δίδωσιν αὐτῷ τὸ χειρόγραφον τῶν δέκα ταλάντων, καὶ
 ἐντέλλεται αὐτῷ ἀπελθεῖν καὶ ἀπαιτῆσαι. Ἀγνοῶν δὲ ὁ παῖς
 τὴν ὁδὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον, ἐξέρχεται ζητῆσαι συνοδοιπόρον.
 Κατὰ Θεοῦ πρόνοιαν εὕρισκει τὸν Ῥαφαήλ, ὡς ἄνθρωπον
 ἐστῶτα ἔξω, καὶ μισθοῦται αὐτὸν λέγοντα εἰδέναί τὴν ὁδόν.
 30 (Καὶ συνοδεύει αὐτῷ ὁ ἄγγελος ὡς ἄνθρωπον λέγοντα
 εἰδέναί τὴν ὁδόν.) Καὶ συνοδεύει αὐτῷ ὁ ἀρχάγγελος Ῥαφαήλ
 ὡς ἄνθρωπος λεγόμενος Ἀζαρίας. Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς
 τὸν Τίγρην ποταμὸν, ἠδέλησεν ὁ παῖς εἰς αὐτὸν καταβῆναι καὶ

1. Ἀσμοδαῖος· τὸ πονηρὸ δαιμόνιο τῆς ἠδυπάθειας στήν Π.Δ.

Γι' αυτό την ημέρα αυτή οι 'Ιουδαίοι καίουν τόν 'Αμάν και εορτάζουν, επειδή αποτελεί ανάμνηση της σωτηρίας τους. Καί μ' αυτά τελειώνει τό βιβλίο.

10. ΤΩΒΙΤ

Τό βιβλίο ονομάζεται Τωβίτ, επειδή περιέχει τήν ιστορία γιά τόν Τωβίτ. Κατάγεται ό Τωβίτ από τή φυλή του Νεφθαλείμ, έγινε αιχμάλωτος και ήταν στή Νινευί αγαθοεργός και ευσεβής. Γιατί, και όταν βρέθηκε στήν αιχμαλωσία, δέν έτρωγε από τίς κοινές τροφές τών ειδωλολατρικών έθνών, αλλά συγκρατήθηκε. Ήταν και προμηθευτής του βασιλιά Ένεμασάρου και κατέθεσε στό Γαβαήλ στή Μήδεια δέκα τάλαντα. Αύτός λοιπόν ό Τωβίτ φρόντιζε νά θάβει τούς 'Ιουδαίους πού πέθαιναν. "Όταν κατηγορήθηκε στό βασιλιά 'Αχειρής, έφυγε. Καί όταν επέστρεψε και έθαψε κάποιο νεκρό, κοιμήθηκε έξω από τό τείχος, και όπως συνήθως κοιμόταν, είχε ανοιχτά τά μάτια του, και όταν σπουργίτες άφησαν από ψηλά νά πέσουν στά μάτια του τά περιτώματά τους, έπαθε λεύκωμα και δέν έβλεπε πιά. Ήταν στά 'Εκβάτανα και ή θυγατέρα του Ραγουήλ, πού ήταν συγγενής του, ή Σάρρα. Τό δαιμόνιο 'Ασμοδαίος' δέν άφηνε τή Σάρρα νά παντρευθεί· θανάτωσε λοιπόν τούς έπτά άνδρες πού τήν πήραν διαδοχικά· (αυτή λυπήθηκε υπερβολικά, γιατί θανάτωσε τούς έπτά άνδρες πού τήν πήραν διαδοχικά). Καί επειδή ήταν υπερβολικά λυπημένη, ή κόρη προσευχήθηκε, και ό Θεός τής έστειλε βοηθό τόν αρχάγγελο Ραφαήλ.

'Ο Τωβίτ λοιπόν παράγγειλε τόν υιό του Τωβία νά μήν πάρει άπ' άλλου γυναίκα, παρά μόνο από τή φυλή και τό γένος του, και του έδωσε τήν απόδειξη τών δέκα ταλάντων και τήν έντολή νά πάει και νά τά ζητήσει. Ήπειδή ό νέος δέ γνώριζε τό δρόμο και τόν άνθρωπο, βγήκε νά ζητήσει συνοδό του. Σύμφωνα μέ τήν πρόνοια του Θεού συναντάει τό Ραφαήλ, πού στεκόταν έξω σαν άνθρωπος, και τόν μισθώνει, επειδή του είπε πώς γνωρίζει τό δρόμο. (Και τόν συνοδεύει ό άγγελος σαν άνθρωπος πού είπε πώς γνωρίζει τό δρόμο). Καί τόν συνοδεύει ό αρχάγγελος Ραφαήλ σαν άνθρωπος μέ τό όνομα 'Αζαρίας. "Όταν ήρθαν στον Τίγρη ποταμό, θέλησε ό Τωβίας νά κατεβεί και νά πλυθεί σ' αυτόν, και άμέσως αναπήδησε στό παιδί ένα

λούσασθαι, καὶ εὐθύς ἰχθύς ἐπεπήδησε τῷ παιδαρίῳ μέγας. Ὁ δὲ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ ἐπιλαβέσθαι τοῦ ἰχθύος καὶ τεμεῖν αὐτὸν καὶ λαβεῖν τό τε ἥπαρ καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ τὴν χολήν, καὶ ταῦτα τηρεῖν. Εἶτα πυνθανομένου τοῦ παιδός, εἰς τί
5 χρήσιμα ταῦτα, ἐκεῖνος ἔφη· Τὸ ἥπαρ καὶ ἡ καρδία θυμιώμενα διώξει τὸν δαίμονα, ἡ δὲ χολὴ καθαρῖσει τὰ λευκώματα.

Ὁ μὲν οὖν παῖς συμβουλία καὶ συνεργία τοῦ ἀγγέλου λαμβάνει τὴν τοῦ Ἰραγουήλ θυγατέρα τὴν Σάρραν γυναῖκα, διωχθέντος τοῦ δαιμονίου ἐν τῷ θυμιάματι τούτῳ, καὶ δεθέν-
10 τος εἰς τὰ ἀνώτερα μέρη Αἰγύπτου ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου. Μείνας δὲ μετὰ τῆς γυναικὸς ὁ Τωβίας, ἀποστέλλει τὸν Ἀζαρίαν, ὡς ἄνθρωπον ὄντα, εἰς τὴν Μηδίαν, καὶ ἀπαιτήσας ἐκεῖνος τὰ δέκα τάλαντα ὑπέστρεψε μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀγγέλου πρὸς τὸν πατέρα. Ὑποστρέψας δὲ ὁ παῖς, ἐγχεῖ τῇ
15 χολῇ τοῦ ἰχθύος τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πατρός, καὶ ἀποπίπτουσιν αἱ λεπίδες, καὶ εὐθύς ἀνέβλεψε. Ὅτε μὲν ἐτυφλώθη ὁ Τωβίτ, ἦν ἐτῶν νη΄, ὅτε δὲ ἀνέβλεψε, ἦν ἐτῶν ξς΄. Καὶ λοιπὸν βλέψαντος αὐτοῦ, ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν ὁ ἄγγελος, ὅτι οὐκ ἄνθρωπος ἦν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπεστάλη εἰς βοήθειαν
20 αὐτῶν τε καὶ τῆς Σάρρας. Γηράσας δὲ ὁ Τωβίτ, παρήγγειλε τῷ υἱῷ αὐτοῦ Τωβία, ἀπελθεῖν εἰς τὴν Μηδίαν διὰ τὴν ἔσομένην καταστροφὴν τῆς Νινευῖ κατὰ τὸ ῥῆμα Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου, καὶ ἐκλιπῶν ἀπέθανε ἐτῶν ὦν ρνε΄. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Τωβίας ἀπελθὼν εἰς τὴν Μηδίαν, καὶ θάψας τοὺς πενθεροὺς αὐτοῦ,
25 καὶ ἀκούσας περὶ τῆς καταστροφῆς Νινευῖ, ἀπέθανε καὶ αὐτὸς ρζ΄ ἐτῶν ὦν. Καὶ ἐν τούτοις τέλος ἔχει καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον.

11. ΙΟΥΔΙΘ

Ἰουδίθ καλεῖται τὸ βιβλίον, ἐπειδὴ πολεμουμένους καὶ
30 πολιορκουμένους ὑπὸ τοῦ Ὀλοφέρνηου τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ὁ Θεὸς διὰ τῆς Ἰουδίθ τοὺς μὲν λαοὺς ἔσωσε, τὸν δὲ Ὀλοφέρνην ἐπάταξεν. Ἡ δὲ ἱστορία αὕτη· Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων, πόλεμον ἔχων πρὸς Ἀρφάξαδ βασιλέα Μήδων, ἤτησε συμμαχίαν παρὰ τῶν ἔθνῶν πάντων
35 ἕως Αἰγύπτου. Μὴ δεδωκότων δὲ αὐτῶν, ἀλλ’ ἀντειρηκότων

μεγάλο ψάρι. Ὁ ἄγγελος τοῦ εἶπε νά πιάσουν τό ψάρι καί νά τό σχίσουν καί νά πάρουν τό συκώτι, τήν καρδιά καί τή χολή του καί νά τά φυλάξουν αὐτά. Ἐπειτα, ὅταν ζήτησε νά μάθει ὁ Τωβίας, σέ τί θά εἶναι χρήσιμα αὐτά, ἐκεῖνος ἀπάντησε· Τό συκώτι καί ἡ καρδιά, ὅταν καίονται σάν θυμίαμα, θά διώξουν τό δαιμόνιο, ἐνῶ ἡ χολή θά καθαρῖσει τό λεύκωμα.

Ὁ Τωβίας λοιπόν μέ τή συμβουλή καί τή βοήθεια τοῦ ἀγγέλου παίρνει γυναίκα τή θυγατέρα τοῦ Ραγουήλ Σάρρα, ἀφοῦ διώχθηκε τό δαιμόνιο μέ τό θυμίαμα αὐτό καί δέθηκε ἀπό τόν ἄγγελο στά ἀνώτερα μέρη τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Τωβίας ἔμεινε μέ τή γυναίκα του καί στέλνει τόν Ἀζαρία, ἀφοῦ ἦταν σάν ἄνθρωπος, στή Μηδία, καί, ἀφοῦ ζήτησε ἐκεῖνος τά δέκα τάλαντα, ἐπέστρεψε μαζί μέ τή γυναίκα του καί τόν ἄγγελο στόν πατέρα του. Ὅταν ἐπέστρεψε ὁ Τωβίας, ἀλείφει μέ τή χολή τοῦ ψαριοῦ τά μάτια τοῦ πατέρα του καί πέφτουν τά λέπια καί ἀμέσως εἶδε. Ὅταν τυφλώθηκε ὁ Τωβίτ ἦταν πενήντα ὀκτώ χρονῶν, ἐνῶ ὅταν εἶδε πάλι ἦταν ἐξήντα ἔξι. Στή συνέχεια, ὅταν εἶδε ὁ Τωβίτ, ὁ ἄγγελος φανερώθηκε, ὅτι δέν ἦταν ἄνθρωπος, ἀλλά τόν ἔστειλε ὁ Θεός νά βοηθήσει αὐτούς καί τή Σάρρα. Ἀφοῦ γέρασε ὁ Τωβίτ, παράγγειλε στόν υἱό του Τωβία νά πάει στή Μηδία ἐξ αἰτίας τῆς μελλοντικῆς καταστροφῆς τῆς Νινευί, σύμφωνα μέ τό λόγο τοῦ προφήτη Ἰωνᾶ, καί πέθανε σέ ἡλικία ἑκατόν πενήντα πέντε χρονῶν. Ἐνῶ ὁ υἱός του Τωβίας, ἀφοῦ πῆγε στή Μηδία καί ἔθαψε τούς πεθερούς του καί ἔμαθε γιά τήν καταστροφή τῆς Νινευί, πέθανε καί αὐτός σέ ἡλικία ἑκατόν ἐπτὰ χρόνων. Καί μ' αὐτά τελειώνει καί τό βιβλίον αὐτό.

11. ΙΟΥΔΙΘ

Ἰουδίθ ὀνομάζεται τό βιβλίον, ἐπειδή ὁ Θεός μέ τήν Ἰουδίθ ἔσωσε τούς λαούς καί θανάτωσε τόν Ὀλοφέρνη, ὅταν αὐτός πολεμοῦσε καί πολιορκοῦσε τούς Ἰσραηλίτες. Ἡ ἱστορία εἶναι ἡ ἐξῆς· Ὁ Ναβουχοδονόσορας, ὁ βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων, ἔχοντας πόλεμο μέ τόν Ἀρφαάδ, τό βασιλιά τῶν Μήδων, ζήτησε βοήθεια ἀπ' ὅλα τά ἔθνη μέχρι τήν Αἴγυπτο. Ἐπειδή ὁμως δέν τοῦ ἔδωσαν, ἀλλ' ἀρνήθηκαν

πάντων, μετὰ τὸ νικῆσαι καὶ περιγενέσθαι τοῦ Ἀρφάξαδ,
 ἔθετο κατὰ τῶν μὴ δεδωκότων πόλεμον. Καὶ ἀπέστειλε τὸν
 Ὀλοφέρην μετὰ δυνάμεως πολλῆς κατ' αὐτῶν. Τὰ μὲν οὖν
 ἄλλα πάντα ἔδνη ἔλαβε, καὶ τὰ εἰδῶλα αὐτῶν συνέτριψεν. Οἱ
 5 δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἠσφαλίσαντο ἑαυτούς, καὶ οὐχ ὑπήκουσαν τῷ
 Ὀλοφέρην, οὔτε ἐφοβήθησαν αὐτοῦ τὴν ἀπειλήν. Ὁ τοίνυν
 ἱερεὺς Ἰωακείμ ἔγραψε τοῖς ἐν Βετυλοῦα φράζει τὴν ὁδὸν
 Ὀλοφέρνου, ἐπειδὴ ἐκεῖθεν ἦν αὐτοῦ ἡ ὁδός, καὶ ἔφραξαν.
 Καὶ ὁ μὲν Ὀλοφέρνης παρετάσσετο εἰς πόλεμον. Ἀχιῶρ δὲ ὁ
 10 ἡγούμενος τῶν υἱῶν Ἀμμὼν συνεβούλευσε τῷ Ὀλοφέρην μὴ
 πολεμεῖν τὸ ἔθνος τῶν Ἑβραίων διὰ τὸ ὑπερασπίζειν αὐτῶν
 τὸν Θεόν. Καὶ ὀργισθεὶς Ὀλοφέρνης ἀπέστρεψεν αὐτὸν εἰς
 Βετουλά, ἀπειλήσας ἀναιρεῖν αὐτὸν εἰ περιγένοιτο τῶν Ἑ-
 βραίων. Ὁ μὲν οὖν Ἀχιῶρ ἦν Βετουλά ἀναπαυόμενος. Ὁ δὲ
 15 Ὀλοφέρνης ἐπολιόρκει τὴν πόλιν, προκαταλαθῶν τὰ
 ὕδατα.

Ἦδη δὲ τοῦ λαοῦ ἐκλυθέντος διὰ τὸ δίψος, καὶ μελλόντων
 ἐκδοῦναι τὴν πόλιν τῶν ἀρχόντων, Ἰουδιδ ἀποβαλοῦσα τὰ τῆς
 χηρείας ἱμάτια (ἐπένθει γὰρ τὸν ἄνδρα, καὶ δι' ὄλου νηστεύ-
 20 ουσσα ἦν), ἐκόσμησεν ἑαυτὴν ὡς νύμφην, καὶ πολλὰ παρακαλέ-
 σασσα, ὥστε μὴ ἐκδοῦναι τὴν πόλιν ἄχρις ἡμερῶν ε', ἐξῆλθεν
 αὐτὴ πρὸς τὸν Ὀλοφέρην, καὶ τῇ σοφίᾳ αὐτῆς ἀπατήσασα
 αὐτόν, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀπεκεφάλισεν αὐτόν, ἀγνοοῦντων
 στρατιωτῶν αὐτοῦ, καὶ οὕτω λοιπὸν ἀπὸ τοῦ τείχους οἱ πολῖται
 25 ἀπάψαντες τὴν κεφαλὴν Ὀλοφέρνου, τοῖς αὐτοῦ στρατηγοῖς
 ὑπέδειξαν. Ἐντεῦθεν οἱ γὰρ Ἀσσύριοι ἔφυγον, οἱ δὲ υἱοὶ
 Ἰσραὴλ πανταχόθεν συνδραμόντες κατέκοψαν τοὺς Ἀσσυ-
 ρίους. Σωθέντες δὲ καὶ σκυλεῦσαντες τοὺς πολεμίους, δεδώ-
 κάσι τῇ Ἰουδιδ πάντα τὰ τοῦ Ὀλοφέρνου. Αὐτὴ δὲ Ἰουδιδ
 30 ἀπελθοῦσα εἰς Ἱερουσαλήμ ἀνέδηκε πάντα τῷ Κυρίῳ, καὶ
 ἐπιστρέψασα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, τὴν αὐτὴν εἶχε ἄσκησιν, καὶ
 διέμεινεν ἕως θανάτου χήρα, μηδενὸς αὐτὴν ἰσχύοντος πείσαι
 πρὸς γάμον ἔλθειν. Ἀπέθανε δὲ ζήσασα καλῶς ἐν τῇ χηρείᾳ
 αὐτῆς ἐτῶν ρε'. Καὶ ἐν τούτοις τέλος ἔχει τὸ βιβλίον.

όλοι, μετά τή συντριπτική νίκη του έναντίον τοῦ Ἀρφάξαδ, κήρυξε πόλεμο έναντίον ἐκείνων πού δέν του ἔδωσαν βοήθεια. Καί ἔστειλε έναντίον τους τόν Ὀλοφέρνη μέ μεγάλη δύναμη. Ὅλους λοιπόν τούς ἄλλους λαούς τούς κατέλαβε καί συνέτριψε τά εἰδωλά τους. Οἱ Ἰσραηλίτες ὁμως ἐξασφάλισαν τούς ἑαυτούς τους καί δέν ὑπάκουσαν στόν Ὀλοφέρνη, οὔτε φοβήθηκαν τήν ἀπειλή του. Ὁ ἀρχιερέας λοιπόν Ἰωακείμ ἔγραψε στους κατοίκους τῆς Βετυλούα ν' ἀποκλείσουν τό δρόμο τοῦ Ὀλοφέρνη ἐπειδή ἀπό ἐκεῖ ἦταν ὁ δρόμος του, καί αὐτοί τόν ἀπέκλεισαν. Καί ὁ Ὀλοφέρνης ἐτοιμάστηκε γιά πόλεμο. Ὁ Ἀχιώρ ὁμως, ὁ ἀρχηγός τῶν Ἀμμωνιτῶν, συμβούλεψε τόν Ὀλοφέρνη νά μήν πολεμήσει τό ἔθνος τῶν Ἑβραίων, γιατί τούς ὑπερασπίζει αὐτούς ὁ Θεός. Ὁ Ὀλοφέρνης ὀργίστηκε καί ὀδήγησε τόν Ἀχιώρ στή Βετυλούα ἀπειλώντας τον νά τόν σκοτώσει, ἐάν νικήσει τούς Ἑβραίους. Ὁ Ἀχιώρ λοιπόν ἀναπαύοταν στή Βετυλούα. Ὁ Ὀλοφέρνης ὁμως πολιορκοῦσε τήν πόλη καί κατέλαβε τίς πηγές τοῦ νεροῦ.

Ἀφοῦ πιά εἶχε παραλύσει ὁ λαός ἀπό τή δίψα καί οἱ ἄρχοντες ἐπρόκειτο νά παραδώσουν τήν πόλη, ἡ Ἰουδίθ βγάζοντας τά ρούχα τῆς χηρείας της (γιατί πενθοῦσε τόν ἄνδρα της καί νήστευε ὄλο τόν καιρό), στολίστηκε σάν νύφη καί, ἀφοῦ παρακάλεσε πολύ νά μήν παραδώσουν τήν πόλη μέχρι πέντε ἡμέρες, πῆγε στόν Ὀλοφέρνη καί μέ τή σοφία της τόν ἐξαπάτησε καί τήν τρίτη ἡμέρα τόν ἀποκεφάλισε, χωρίς νά γνωρίζουν οἱ στρατιῶτες του, καί ἀφοῦ στή συνέχεια οἱ πολίτες κρέμασαν ἀπό τό τεῖχος τό κεφάλι τοῦ Ὀλοφέρνη, τό παρουσίασαν στους στρατηγούς του. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ γεγονότος οἱ Ἀσσυριοὶ ἔφυγαν, ἐνῶ οἱ Ἰσραηλίτες ἔτρεξαν ἀπό παντοῦ καί ἐξόντωσαν τούς Ἀσσυριοὺς. Ἀφοῦ σώθηκαν καί λεηλάτησαν τούς ἐχθρούς, δίνουν στήν Ἰουδίθ ὄλα τά πράγματα τοῦ Ὀλοφέρνη. Ἡ Ἰουδίθ ὁμως πῆγε στήν Ἱερουσαλήμ καί τά ἀφιέρωσε ὄλα στόν Κύριο, καί ἐπιστρέφοντας στό σπίτι της, ἔκαμε τήν ἴδια ἄσκηση καί παρέμεινε μέχρι τό θάνατό της χήρα, χωρίς νά μπορέσει κανεὶς νά τήν πείσει γιά νά παντρευθεῖ. Καί πέθανε σέ ἡλικία ἑκατόν πέντε χρόνων, ἀφοῦ ἔζησε τίμια στή χηρεία της. Καί μ' αὐτά τελειώνει τό βιβλίον.

B' ΠΟΙΗΤΙΚΑ Ἡ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1. Ι Ω Β

Ἰώβ καλεῖται τὸ βιβλίον, ἐπειδὴ τὴν κατ' αὐτὸν ἱστορίαν περιέχει, πῶς τε πέπονθε πειρασθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ νικήσας αὐτὸν ἐν τῷ ὑπομεῖναι εὐσεβῶς τὰς ἐπενεχθεῖσας αὐτῷ πληγὰς· καὶ διπλᾶ πάντα ἀπέλαβε, καὶ γέγονεν ἐνδοξότερος ὑπὲρ ὃ ἦν. Πέπονθε δὲ ἐτῶν ὧν ο', ἐπέζησε δὲ μετὰ τὰς πληγὰς ἔτη ρο', ὡς εἶναι τὰ πάντα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη σμ'. Γέγονε δὲ Ἰώβ πρὸ Μωϋσέως· ἀπὸ γὰρ Ἀβραάμ πέμπτος ἦν, ἕκτος δὲ Ἰσραὴλ. Διὰ δὲ τὴν γενομένην κατ' αὐτοῦ πληγὴν ἦλθον πρὸς αὐτὸν φίλοι παρακαλεῖν αὐτόν, καὶ τοσοῦτον φιλονείκως καὶ ἀνηλεῶς πρὸς αὐτόν διετέθησαν τοῖς λόγοις, ὥστε καὶ ἁμαρτίαν αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα λογισθῆναι. Ὁ δὲ Ἰώβ παρεκάλεσε τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ συνεχωρήθη αὐτοῖς.

15 Εἰσὶν οὖν τῷ Ἰώβ διάλογοι πρὸς τοὺς φίλους ἡ' τοῦ Ἐλιφάζ πρὸς αὐτόν τρεῖς· τοῦ Σωφάρ πρὸς αὐτόν δύο· καὶ τοῦ Βαλδὰδ τρεῖς· Ἐτι δὲ καὶ τοῦ Ἐλιοῦζ τοῦ Βαραχιήλ τοῦ Βουζίτου. Καὶ λοιπὸν ὁ Κύριος χρηματίζει τῷ Ἰώβ διὰ λαίλαπος καὶ νεφέλης. Ἀποκρίνεται δὲ καὶ Ἰώβ τῷ Κυρίῳ διὰ λόγων δύο. Καὶ τοῦτο

20 τέλος ἔχει τὸ βιβλίον.

Ἔστι δὲ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἅπας πρὸς ὑπομονὴν ἐκκαλούμενος τοὺς ἐν πειρασμοῖς περιπίπτοντας, κἂν πάνυ ἐπ' εὐσεβείᾳ μεμαρτύρηται, καὶ μὴ σκανδαλίζεσθαι, ἀλλ' ἐπιφωνεῖν·

25 "Ὁ Κύριος ἔδωκε, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο· εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος". Ἐτι καὶ τό, "Γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, γυμνὸς καὶ ἀπελευσόμενος ἐκεῖ"· καὶ ἐντεῦθεν λοιπὸν μανθάνειν πόση τῆς ὑπομονῆς ἡ ὠφέλεια· καὶ γὰρ ἐντεῦθεν κάκει τὴν μισθαποδοσίαν λήψοντες· Ἰώβ. Ἐτι

30 δὲ καὶ ἀναδείξῃ ὁ Θεὸς ἀπειραστος κακῶν, πειράζει δὲ οὐδένα· παραχωροῦντος δὲ τοῦ Θεοῦ πειρασμοὶ τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ δαιμόνων ἐπέρχονται, διὰ τὴν ἐκάστου δοκιμὴν καὶ τελείωσιν. Φασὶ δὲ Σολομῶντα συντεταχέναι καὶ τοῦτο τὸ

Β' ΠΟΙΗΤΙΚΑ "Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1. ΙΩΒ

'Ιώβ ονομάζεται τό βιβλίον, επειδή περιέχει τή δική του ιστορία, πώς έπαθε τούς πειρασμούς του διαβόλου και, όταν τούς νίκησε, υπομένοντας μέ ευσέβεια τίς συμφορές πού τόν χτύπησαν, όλα τά απέκτησε διπλά και έγινε πιό ένδοξος απ' ό,τι ήταν. Έπαθε όταν ήταν έβδομήντα χρονών και έζησε μετά τίς συμφορές του εκατόν έβδομήντα χρόνια, ώστε όλα τά χρόνια τής ζωής του γίνονται διακόσια σαράντα. Έζησε ό 'Ιώβ πριν από τό Μωυσή, γιατί ήταν πέμπτος μετά τόν 'Αβραάμ, εγγονός του 'Ησαΰ. Για τή συμφορά πού του έγινε ήρθαν κοντά του νά τόν παρηγορήσουν οί φίλοι του και μίλησαν τόσο έχθρικά και σκληρά σ' αυτόν, ώστε νά λογαριασθεί τό πράγμα σάν άμαρτία σ' αυτούς. 'Ο 'Ιώβ όμως παρακάλεσε τό Θεό γι' αυτούς και τούς συγχώρησε. 'Υπάρχουν λοιπόν όκτώ διάλογοι του 'Ιώβ μέ τούς φίλους του· τρεις μέ τόν 'Ελιφάζ, δύο μέ τόν Σωφάρ και τρεις μέ τόν Βαλδάδ. 'Ακόμη υπάρχει και ό λόγος του 'Ελιούζ, του υιού του Βαραχιήλ, του Βουζίτη. Στη συνέχεια ό Κύριος μιλάει στόν 'Ιώβ μέ τήν καταϊγίδα και τά σύννεφα. 'Απαντάει και ό 'Ιώβ στόν Κύριο μέ δύο λόγους. Και αυτό είναι τό τέλος του βιβλίου.

'Ο σκοπός του βιβλίου είναι νά προτρέψει αυτούς πού πέφτουν σέ πειρασμούς νά έχουν υπομονή, έστω και άν διακρίνονται υπερβολικά γιά τήν ευσέβειά τους, και νά μή σκανδαλίζονται, αλλά νά λέγουν· «'Ο Κύριος έδωσε, ό Κύριος άφαιρέσε· όπως φάνηκε καλό στόν Κύριο, έτσι και έγινε· ως είναι τό όνομα του Κυρίου δοξασμένο από τώρα και σ' όλους τούς αιώνες»· ακόμη και τό, «Γυμνός βγήκα από τήν κοιλία τής μητέρας μου, γυμνός θά φύγω πάλι στήν άλλη ζωή!». Και από τή ζωή αυτή λοιπόν νά μάθουν πόση είναι ή ωφέλεια τής υπομονής, γιατί και έδω και εκεί θά πάρουν τήν άμοιβή τους όπως ό 'Ιώβ. 'Ακόμη ν' άποδειξει πώς ό Θεός δέν είναι δυνατό νά πειρασθεί από κάτι κακό και πώς δέν προκαλεί πειρασμό σέ κανένα. Μέ παραχώρηση του Θεού έρχονται από τούς δαίμονες οί πειρασμοί στους ανθρώπους, μέ σκοπό τή δοκιμασία και τελείωση του ανθρώπου. Λέγουν ότι ό Σολομώντας

βιβλίον, εἰ μὴ ἄρα Μωϋσέως ἐστὶ σύγγραμμα. Ἡ μὲν περιοχὴ τοῦ βιβλίου τούτου ἔχει τὸν τρόπον.

Ἡ δὲ ἀνακεφαλαίωσις ἐστὶν ἐν τούτοις. Ἐν προοιμίῳ μὲν, ὡς ἦν Ἰώβ οἰκῶν ἐν χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι· εἶτα μαρτυρία τῆς
 5 Γραφῆς περὶ τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ πολιτείας· καὶ ὅτι ἦσαν οἱ υἱοὶ αὐτῷ ζ', καὶ θυγατέρες ς'· καὶ περὶ ἀριθμοῦ τῶν κτηνῶν αὐτοῦ. Καὶ ὅτι πορευόμενοι οἱ υἱοὶ αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους, ἐποίουν πότον καθ' ἐκάστην ἡμέραν σὺν ταῖς τρισὶν ἀδελφαῖς αὐτῶν. Καὶ ἐπέστελλε Ἰώβ καὶ ἐκαθάριζε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ,
 10 προσφέρων περὶ αὐτῶν θυσίαν τῷ Κυρίῳ. Πρῶτῃ μαρτυρία τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ Ἰώβ πρὸς τὸν διάβολον, πρῶτῃ φθονολογία τοῦ διαβόλου περὶ Ἰώβ πρὸς τὸν Κύριον. Ἔδωκεν ἐξουσίαν ὁ Κύριος τῷ διαβόλῳ, πάντα ὅσα ἦν τῷ Ἰώβ, ἐκτὸς αὐτοῦ μόνου. Πρῶτον εὐαγγελίζεται ὁ διάβολος τῷ Ἰώβ περὶ τῆς αἰχμαλω-
 15 σίας τῶν ἵππων καὶ τῶν ὄνων, καὶ τοῦ παταγμοῦ τῶν παιδῶν. Περὶ τοῦ δευτέρου ἀγγέλου, ὃς εἶπε πρὸς Ἰώβ· Ἐμπεπύρισται σου τὰ πρόβατα, καὶ οἱ ποιμαίνοντες αὐτά. Περὶ τοῦ τρίτου ἀγγέλου, ὃς εἶπε πρὸς Ἰώβ περὶ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν καμήλων καὶ τοῦ παταγμοῦ τῶν παιδῶν. Τέταρτος ἀγγελος
 20 ἔρχεται πρὸς αὐτόν, ὅτι Συνεπτῶδη ἡ οἰκία, καὶ ἐθανατώθησαν πάντες οἱ υἱοὶ σου. Ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς συμβεηκόσιν αὐτῷ, οὐδὲν ἤμαρτε Ἰώβ ἐναντίον Κυρίου.

Καὶ δευτέρα μαρτυρία τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν διάβολον, ἐγκωμιάζουσα τὸν Ἰώβ, καὶ δευτέρα φθονολογία τοῦ διαβό-
 25 λου περὶ Ἰώβ πρὸς τὸν Κύριον. Καὶ ὡς ἀπέδοτο Κύριος τὸν Ἰώβ, φυλαττομένης τῆς ψυχῆς. Ἐξελθὼν δὲ ὁ διάβολος ἐπαισε τὸν Ἰώβ ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς. Καὶ καθίσας Ἰώβ ἐπὶ τῆς κοπρίας ἔξεε τὸν ἰχώρα. Ἐντέλλεται τῷ Ἰώβ ἡ γυνὴ αὐτοῦ εἰπεῖν εἰς Κύριον, καὶ τωλευτήσαι· καὶ ἐπιτιμᾶ αὐτῇ.
 30 Ἦκουσαν οἱ τρεῖς φίλοι τοῦ Ἰώβ, Ἐλιφάξ ὁ Θαιμανιτῶν βασιλεὺς, Βαλδὰδ ὁ Σαυχέων τύραννος, Σωφάρ ὁ Μηναίων βασιλεὺς πάντα τὰ ἐπελθόντα αὐτῷ. Καὶ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν ἕκαστος ἐκ τῆς ἰδίας χώρας, τοῦ ἐπισκέψασθαι αὐτόν, καὶ ἐπιγνόντες αὐτόν, διέβρῃξεν ἕκαστος τὴν στολὴν αὐτοῦ
 35 ἐπὶ τῷ πάθει. Μετὰ δὲ τὴν πληγὴν πρῶτον ἠνοιξεν Ἰώβ τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ κατηράσατο τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἐν ἧ ἐγεννήθη. Περὶ τοῦ, “Ὡσπερ θεράπων δεδοικῶς τὸν κύριον,

ἔχει γράψει καί τό βιβλίον αὐτό, ἐκτός ἐάν βέβαια εἶναι ἔργον τοῦ Μωυσῆ. Τό περιεχόμενον τοῦ βιβλίου ἔχει αὐτή τή δομή.

Ἡ περιλήψις τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ ἑξῆς. Στήν ἀρχή, ὅτι ὁ Ἰώβ ζούσε στήν Αὐσίτιδα χώρα. Ἐπειτα μαρτυρία τῆς Γραφῆς γιά τήν ἀγαθή πολιτεία του καί ὅτι εἶχε ἑπτά υἱούς καί ἕξι θυγατέρες· καί γιά τόν ἀριθμό τῶν ζώων του. Καί ὅτι πηγαίνοντας τά παιδιά του μέ τή σειρά στά σπίτια τους, παρέθεταν συμπόσιο καθημερινά μαζί μέ τίς τρεῖς ἀδελφές τους. Καί προσκαλοῦσε τά παιδιά του ὁ Ἰώβ καί τά καθάριζε, προσφέροντας γι' αὐτά θυσία στόν Κύριον. Πρώτη μαρτυρία τοῦ Κυρίου γιά τόν Ἰώβ στό διάβολον, πρώτη ζηλοτυπία τοῦ διαβόλου γιά τόν Ἰώβ στόν Κύριον. Παρέδωσε στήν ἐξουσία τοῦ διαβόλου ὁ Κύριος ὅλα ὅσα εἶχε ὁ Ἰώβ, ἐκτός ἀπό τόν ἑαυτό του μόνο. Πρῶτα ὁ διάβολος πληροφορεῖ τόν Ἰώβ γιά τήν αἰχμαλωσία τῶν ἀλόγων καί τῶν γαϊδουριῶν του, καί γιά τή θανάτωση τῶν δούλων. Γιά τό δεύτερον ἀγγελιαφόρον, πού εἶπε στόν Ἰώβ· «Ἔχουν καί τά πρόβατα καί οἱ βοσκοί σου». Γιά τόν τρίτον ἀγγελιαφόρον, πού εἶπε στόν Ἰώβ γιά τήν αἰχμαλωσία τῶν καμηλῶν καί τή θανάτωση τῶν δούλων. Τέταρτος ἀγγελιαφόρος ἔρχεται στόν Ἰώβ καί λέγει, ὅτι «ἔπεσε τό σπίτι καί σκοτώθηκαν ὅλα τά παιδιά σου». Σ' ὅλα αὐτά πού συνέβηκαν στόν Ἰώβ, αὐτός δέν ἀμάρτησε καθόλου ἐνώπιον τοῦ Κυρίου.

Καί δεύτερη μαρτυρία τοῦ Κυρίου στό διάβολον, πού ἐπαινεῖ τόν Ἰώβ, καί δεύτερη ζηλοτυπία τοῦ διαβόλου γιά τόν Ἰώβ στόν Κύριον. Καί ὅτι παρέδωσε ὁ Κύριος τόν Ἰώβ, ἀφοῦ φύλαξε τή ζωή του. Βγήκε ὁ διάβολος καί χτύπησε τόν Ἰώβ ἀπό τά πόδια μέχρι τό κεφάλι. Καί κάθισε ὁ Ἰώβ ἐπάνω στήν κοπριά καί ἔξιυε τό πύον ἀπό τίς πληγές του. Ἡ γυναίκα του λέγει στόν Ἰώβ νά πεῖ ἐναντίον τοῦ Κυρίου καί νά πεθάνει. Ὁ Ἰώβ τήν ἐπικρίνει. Ὅλα ὅσα ἔπασαν στόν Ἰώβ τά ἔμαθαν οἱ τρεῖς φίλοι του, ὁ Ἐλιφάξ, ὁ βασιλιάς τῶν Θαιμανιτῶν, ὁ Βαλδάδ, ὁ τύραννος τῶν Σαυχέων, καί ὁ Σωφάρ, ὁ βασιλιάς τῶν Μηναιῶν. Αὐτοί ἤρθαν στόν Ἰώβ ὁ καθένας ἀπό τή δική του χώρα, γιά νά τόν ἐπισκεφθοῦν καί, ὅταν τόν ἀναγνώρισαν, ἔσχισε ὁ καθένας τή στολή του γιά τό πάθος τοῦ Ἰώβ. Μετά τή συμφορά πρῶτος ἀνοίξε τό στόμα του ὁ Ἰώβ καί καταράστηκε τήν ἡμέρα καί τή νύχτα πού γεννήθηκε. Σχετικά μέ τό, «Ὅπως ὁ ὑπηρέτης πού φοβάται τόν Κύριον του, ἔτσι ἔχει δοθεῖ τό φῶς σ' αὐτούς πού ζοῦν μέσα στήν

οὕτω δέδοται τοῖς ἐν πικρία φῶς, οἱ ἰμείρονται τοῦ θανάτου, καὶ οὐ τυγχάνουσι. Θάνατος γὰρ ἀνδρὶ ἀνάπαισις”.

Ἵπολαβὼν πρῶτος Ἐλιφάξ ὁ Θαυμανίτης λέγει πρὸς Ἰώβ· “Μνήσθητι τίς καθαρὸς ὧν ἀπώλετο, ἢ πότε ἀληθινοὶ ὀλοῦντο; 5 ζοὶ ἀπώλοντο. Ὅτι γαυρίαμα δρακόντων ἐσβέσθη· μυρμηκολέων δὲ ὄλετο παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βοράν· ἀκύνμοι λεόντων ἔλιπον ἀλλήλους. Ὡς οὐκ ἔστι θροτὸς καθαρὸς ἐναντίον Κυρίου, καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀμεμπτος ἀνὴρ. Οἱ ἀφροντες”, φησί, “κὰν ῥίζας βάλωσιν, εὐθέως βρωθήσεται ἡ δίαίτα αὐτῶν, διότι ἃ ἐκεῖνοι συνήγαγον, δίκαιοι ἔδονται. 10 “Ἀνθρωπος”, φησί, “γεννᾶται κόπῳ, καὶ νεοσσοὶ γυπῶν ὑψηλὰ πέτονται. Καταλαμβάνει δὲ Κύριος τοὺς σοφοὺς ἐν φρονήσει αὐτῶν, καὶ τὰς βουλὰς τῶν πολυπλόκων ἐξιστᾷ. Τὸν ἀδφον ἐξ ἀναγκῶν ἐξελεῖται Κύριος, καὶ ἐν τῷ ἐβδόμῳ οὐ μὴ ἄψεται 15 αὐτοῦ κακόν. Σὺ δὲ γνῶθι σεαυτόν, εἴ τι ἔπραξας”.

Πρώτη πρὸς Ἐλιφάξ τοῦ Ἰώβ ἀντίλεξις· περὶ τοῦ, “Εἰ γὰρ τις ἰσῶν στήσαι μου τὴν ὀργήν, τὰς δὲ ὀδύνας μου ἄραι ἐν ζυγῷ ὀμοθυμαδόν, καὶ δὴ ἄμμου παραλίας βαρύτερα ἔσται”. 20 Περὶ τοῦ, “Μὴ γὰρ διακενῆς κεκραῖξεται ὄνος ἄγριος, ἀλλ’ ἢ τὰ αἰτία ζητῶν; Εἰ δὲ καὶ ῥήξει φωνὴν βοῦς ἐπὶ φάτνης ἔχων τὰ βρώματα; Μὴ ἰσχύς λίθων καὶ ἰσχύς μου; αἱ σάρκες μου εἰσι χάλκεαι;” Ὅτι, “Ὡσπερ πειρατήριόν ἐστιν ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὥσπερ μισθίου αὐθημερινοῦ ἡ ζωὴ αὐτοῦ”· ὅτι, “Εἰ ἐγὼ ἤμαρτον, τί δυνήσομαι πράξαι;”. Ὅτι, “Ἐπιστάμενος 25 τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων, διατί ἔθου με κατεντευκτὴν;”.

Μετὰ δὲ Ἐλιφάξ δεύτερος ὑπολαβὼν Βαλδὰδ ὁ Σαυχεώτης λέγει πρὸς Ἰώβ· “Μέχρι τίνος λαλήσεις; Πνεῦμα πολυρόφημον ἐν τῷ στόματί σου. Μὴ ὁ Κύριος ἀδικήσει κρίνων; ἢ ὁ τὰ πάντα ποιήσας οὐ παρέξει τὸ δίκαιον;” Περὶ τοῦ, “Ὡσπερ οὐ 30 θάλλει πάπυρος ἀνευ ὕδατος, ἢ ὑψοῦται βούτομος ἀνευ πότου· ἔτι γὰρ ὧν ἐπὶ ῥίζαν, οὐ μὴ θροισθῆ. Πρὸ τοῦ γὰρ πεσεῖν πᾶσαν βοτάνην ξηρανθήσεται· οὕτως ἔσται τὰ ἔσχατα πάντα τῶν ἐπιλανθανομένων τοῦ Θεοῦ”.

2. 3, 19.20.21.23.

4. 6, 2.3.5.12· 7, 1.20.

3. 4, 7.10.11.17· 5, 3.5.

5. 8, 2.3. 11-13.

πικρία, οι όποιοι επιθυμοῦν πολύ τό θάνατο καί δέν τόν βρίσκουν. Γιατί ό θάνατος είναι ανάπαυση γιά τόν άνθρωπο»².

Πρώτος πήρε τότε τό λόγο ό 'Ελιφάζ, ό Θαιμανίτης καί εἶπε στόν 'Ιώβ: «Θυμήσου ποιός καθαρός άνθρωπος χάθηκε ἤ πότε οι ἀληθινά ἐνάρετοι ξεριζώθηκαν καί χάθηκαν. "Ότι τό φοβερό σφύριγμα τῶν δρακόντων σβήστηκε, ό μυρμηκολέοντας χάθηκε γιατί δέν εἶχε τροφή, τά μικρά τῶν λεονταριῶν διασκορπίστηκαν. "Ότι δέν ὑπάρχει ἄνθρωπος καθαρός ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καί κανένας δέν εἶναι ἄμεμπτος στά ἔργα του. Οι ἀνόητοι», λέγει, «καί ἄν ἀκόμη βγάλουν ρίζες, ἀμέσως θά καταστραφεί ἡ κατοικία τους, γιατί ὅσα ἐκεῖνοι συγκέντρωσαν, θά τά φάγουν οι δίκαιοι. 'Ο ἄνθρωπος», λέγει, «γεννιέται γιά νά κοπιάζει καί οι νεοσσοί τοῦ γύπα πετοῦν ψηλά. 'Ο Κύριος συλλαμβάνει τούς σοφούς πού ὑπερηφανεύονται γιά τή σοφία τους καί ματαιώνει τίς σκέψεις τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων. 'Ο Κύριος θά γλυτώσει τόν ἀθῶο ἀπό τίς ἀνάγκες του καί τήν ἔβδομη φορά δέ θά τόν πλησιάσει κακό. 'Εσύ ὁμως ἐξέτασε τόν ἑαυτό σου, μήπως ἔκανες κάποιο κακό»³.

Πρώτη ἀπάντηση τοῦ 'Ιώβ στόν 'Ελιφάζ. Για τό ὅτι, «'Εάν κανεῖς θλήσει νά ζυγίσει τήν ὀργή τοῦ Θεοῦ ἐναντίον μου καί μαζί μέ ὄλες τίς ὀδύνες μου τήν τοποθετήσει στή ζυγαριά, θά εἶναι βαρύτερα ἀπό τήν ἄμμο πού ὑπάρχει στήν παραλία τῆς θάλασσας». Για τό ὅτι, «Μήπως λοιπόν ό ἀγριος γαῖδαρος φωνάζει χωρίς αἰτία, παρά μόνο ὅταν ζητάει τροφή; Μήπως τό βόδι ἀφήνει τή φωνή του, ὅταν ἔχει τροφή στό παχνί του; Μήπως ἡ δύναμή μου ἔχει τήν ἀντοχή τῆς πέτρας; μήπως οι σάρκες μου εἶναι καμωμένες ἀπό χαλκό;» "Ότι, «Σάν τόπος δοκιμασιῶν εἶναι ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου ἐπάνω στή γῆ καί ἡ ζωή του εἶναι σάν τή ζωή τοῦ ἡμερομίσθιου ἐργάτη· ὅτι, «'Εάν ἐγώ ἀμάρτησα, τί θά μπορέσω νά κάνω;» "Ότι, «'Εσύ πού γνωρίζεις τίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων, γιατί μέ κάνεις νά παίρνω θέση ἐναντίον σου;»⁴.

Μετά τόν 'Ελιφάζ δεύτερος παίρνει τό λόγο ό Βαλδάδ ό Σαυχεώτης καί λέγει στόν 'Ιώβ: «Μέχρι πότε θά μιλάς ἔτσι; 'Αέρας φλύαρος εἶναι στό στόμα σου. Μήπως ό Κύριος θά εἶναι ἄδικος στίς κρίσεις του; ἤ μήπως αὐτός πού δημιουργήσε τά πάντα, δέ θά δώσει τό δίκαιο;» Για τό, «"Όπως ό πάπυρος δέν ἀναπτύσσεται χωρίς νερό ἤ τό ψαθί δέν αὐξάνει χωρίς νά πίνει νερό, γιατί ὅταν ἀκόμη βρίσκεται στή ρίζα του, δέ θά θερισθεῖ καί πρίν πέσει κάθε χόρτο, θά ξεραθεῖ, ἔτσι θά εἶναι τά τελευταῖα ὄλων τῶν ἀνθρώπων πού λησμονοῦν τό Θεό»⁵.

Πρώτη τοῦ Ἰώβ πρὸς Βαλδὰδ ἀντίλεξις· ὅτι, “Ἐπ’ ἀληθείας οἶδα, ὅτι οὕτως ἐστὶ· πῶς γὰρ ἔσται δίκαιος βροτὸς παρὰ Κυρίῳ;” Περὶ τοῦ, “Ὁ τανύσας τὸν οὐρανὸν μόνος, καὶ περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης ὡς ἐπ’ ἐδάφους, ποιῶν Πλειάδα καὶ
5 “Ἐσπερον. Τίς κρῖματος Θεοῦ ἀντιστήσεται; Ἐάν τε γὰρ ὦ δίκαιος, τὸ στόμα μου ἀσεθήσει· κἂν τε ὦ ἄμεμπτος, σκολιὸς ἀποθήσομαι”. Περὶ τοῦ· “Ὁ βίος μου ἐστὶν ἐλαφρότερος ὁρομέως. Εἰ καὶ ἐστὶ ναυσὶν ἴχνος ὁδοῦ, ἢ ἀετοῦ πετομένου ζητούντος βοράν; Μνήσθητι, ὅτι πηλὸν με ἐπλασας, εἰς δὲ γῆν
10 με πάλιν ἀποστρέφεις. Ἦ οὐχ ὥσπερ γάλα με ἠμελξας», καὶ τὰ ἐξῆς. “Ὅσπερ ἐγινόμην οὐκ ὦν. Διὰ τί ἐκ γαστροῦ εἰς μνήμα οὐκ ἀπηλλάγην;”.

Μετὰ Ἐλιφᾶζ Βαλδὰδ, μετὰ Βαλδὰδ Σωφάρ ὁ Μηναῖος κατὰ τὴν οἰκείαν τάξιν, ὥσθ’ ἕκαστον αὐτῶν περιμένειν τὰ
15 κρείττονα λέγειν πρὸς τὸν Ἰώβ· “Ὁ τὰ πολλὰ λέγων, καὶ ἀντακούσεται”. Περὶ τοῦ ὅτι “Ἀναλάμψει σου τὸ πρόσωπον ὥσπερ ὕδωρ καθαρὸν. Ἐκδύση δὲ ῥύπον, καὶ οὐ φοβηθήσῃ, καὶ τὸν κόπον ἐπιλήσῃ ὥσπερ κῦμα παρελθόν. Ἦ γὰρ εὐχή σου ὡς ἔωσφόρος”.

20 Πρώτη τοῦ Ἰώβ πρὸς Σωφάρ ἀντίλεξις· ὅτι, “Ὑμεῖς μόνοι ἐστὲ ἄνθρωποι, ἢ μεθ’ ὑμῶν τελευτήσῃ σοφία; Κάμοι μὲν καρδία καθ’ ὑμᾶς ἔσται”. Περὶ τοῦ, “Τίς οὐκ ἔγνω ἐν πᾶσι τούτοις, ὅτι χεὶρ Κυρίου ἐποίησε ταῦτα; Ὅτι ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ψυχὴ πάντων τῶν ζώντων, καὶ πνεῦμα παντὸς ἀνθρώπου”.
25 “Ἐάν”, φησί, “τὸ ὕδωρ κωλύσῃ, ξηρανεῖ τὴν γῆν· ἐάν δὲ ἐπαφῇ, ἀπώλεσεν αὐτὴν καταστρέψας”. Περὶ τοῦ, “Τίς καθαρὸς ἔσται ἀπὸ ῥύπου; Ἄλλ’ οὐδεὶς, ἐάν κἂν μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς”. Καί, “Ἄνδρῳ ἐστὶν ἐλπίς· ἐάν μὲν ἐκκοπῇ, καὶ πάλιν ἀνθήσῃ, καὶ ὁ ῥάδαμνος αὐτοῦ οὐ μὴ ἐκλίπη. Ἄνηρ
30 δὲ τελευτήσας ὄχρετο· πεσῶν δὲ βροτὸς, οὐκέτι ἔνι”.

Δευτέρω ἀρχὴ πάλιν. Ἐλιφᾶζ πρὸς Ἰώβ· ὅτι, “Πότερον σοφὸς ἀπόκρισιν δώσει συνέσεως πνεῦμα; Ἐλέγξαι σε γὰρ τὸ

6. 9, 2.8-9.19.20.25.26· 10, 9.10.19.

7. 11, 2.15-17.

8. 12, 2.3.9.10.15· 14, 4.5.7.10.

Πρώτη απάντηση του 'Ιώβ στον Βαλδάδ· ὅτι, «Γνωρίζω πολύ καλά, πώς ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα· γιατί πῶς μπορεί ἕνας θνητός ἄνθρωπος νά εἶναι δίκαιος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου;». Γιά τό, «Αὐτός εἶναι πού ἀπλώσε μόνος του τόν οὐρανό καί βαδίζει πάνω στή θάλασσα, σάν νά βαδίζει πάνω στήν ξηρά, αὐτός εἶναι πού δημιούργησε τήν Πούλια καί τήν Ἀφροδίτη. Ποιός μπορεί ν' ἀντισταθεῖ στήν κρίση τοῦ Θεοῦ; Ἐάν λοιπόν πῶ ὅτι εἶμαι δίκαιος, τό στόμα μου θ' ἀσεβήσει· καί ἂν πῶ ὅτι εἶμαι ἄμεμπτος, θά φανῶ ἄδικος». Γιά τό, «Ἡ ζωή μου εἶναι ἐλαφρότερη ἀπό τό δρομέα. Μήπως τὰ πλοῖα ἀφήνουν ἴχνη τοῦ δρόμου τους ἢ ὁ ἀετός πού πετάει στόν ἀέρα γιά νά βρεῖ τήν τροφή του; Οὐμήσου, ὅτι ἀπό πηλό μ' ἐπλασεσ καί μ' ἐπιστρέφεις πάλι στή γῆ. Ἡ δέ μέ ἄρμεξες σάν τό γάλα», καί τὰ ἐπόμενα. «Ἔγινα σάν νά μήν ὑπῆρξα. Γιατί δέν πῆγα, ὅταν γεννήθηκα, ἀπό τήν κοιλιά στό μνήμα;»⁶.

Μετά τόν Ἐλιφάζ μίλησε ὁ Βαλδάδ, μετά τόν Βαλδάδ ὁ Σωφάρ ὁ Μηναῖος στή σειρά του, γιά νά περιμένει ὁ καθένας νά πει τὰ καλύτερα λόγια στόν Ἰώβ. «Ἐκεῖνος πού λέγει πολλά καί θ' ἀκούσει πολλά». Γιά τό ὅτι, «Θά λάμπει τό πρόσωπό σου σάν τό καθαρό νερό. Θ' ἀπομακρύνεις ἀπό τήν ψυχή σου κάθε ρύπο καί δέ θά φοβηθεῖς, καί θά ξεχάσεις τίς θλίψεις σου σάν τό κύμα πού πέρασε. Ἡ εὐχή σου σάν τό ἀστέρι τῆς αὐγῆς»⁷.

Πρώτη απάντηση τοῦ Ἰώβ στόν Σωφάρ· ὅτι «Ἐσεῖς μόνο εἰστε ἄνθρωποι, ἢ μαζί σας θά πεθάνει καί ἡ σοφία; Καί σέ μένα βέβαια ὑπάρχει καρδιά ὅπως καί σέ σᾶς». Γιά τό, «Ποιός δέ γνωρίζει γιά ὅλα αὐτά, ὅτι ἡ δύναμη τοῦ Κυρίου τὰ δημιούργησε ὅλα αὐτά; Γιατί στό χέρι του εἶναι ἡ ψυχή καί ἡ ζωή ὅλων καί ἡ πνοή κάθε ἀνθρώπου». «Ἐάν», λέγει, «ἐμποδίσαι τό νερό, θά ξηράνει τή γῆ· ἐάν τό ἀφήσει, θά τήν καταστρέψει καί θά τήν καταποντίσει». Γιά τό, «Ποιός εἶναι καθαρός ἀπό τό ρύπο τῆς ἁμαρτίας; Κανείς βέβαια, ἔστω καί ἂν ἡ ζωή του πάνω στή γῆ εἶναι μία ἡμέρα». Καί, «Στό δένδρο ὑπάρχει ἐλπίδα· ἐάν κοπεῖ, μπορεί καί πάλι νά βλαστήσει καί ὁ βλαστός του νά μή χαθεῖ τελείως. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως φεύγει ὀριστικά, ὅταν πεθάνει. Ὅταν ὁ θνητός ἄνθρωπος πέσει νεκρός, δέν μπορεί πιά νά ὑπάρξει ἀνάμεσα στούς ζωντανούς»⁸.

Δεύτερη ἀρχή πάλι. Ὁ Ἐλιφάζ λέγει στόν Ἰώβ, ὅτι «Τί λοιπόν, ὁ σοφός ἄνθρωπος θά δώσει κενή απάντηση; Θά σέ καταδικάσουν τὰ λόγια σου καί ὄχι ἐγώ». Γιά τό, «Ποιός λοιπόν ἄνθρωπος, ἐνῶ εἶναι

στόμα σου, καὶ μὴ ἐγώ". Περὶ τοῦ, "Τίς γὰρ ὢν θροτός, ἔσαι ἀμεμπτος; ἢ ἔσαι δίκαιος γεννητός γυναικός;"

Δευτέρα ἀντίλεξις Ἰώθ πρὸς Ἐλιφάζ. "Ἀκήκοα γὰρ τοιαῦτα πολλά. Παρακλήτορες γὰρ κακῶν πάντες. Ἴδου ἐν
5 οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου· ὁ δὲ συνίστωρ μου ἐν ὑψίστοις. Εἶη δὲ ἔλεγχος ἀνδρὶ ἐναντίον Κυρίου". Περὶ τοῦ, "Τὴν νύκτα εἰς ἡμέραν τέθεικε. Ἐὰν γὰρ ὑπομείνω, ἄδης μου ὁ οἶκος. Θάνατον γὰρ ἐπεκάλεσα πατέρα μου εἶναι, μητέρα δὲ καὶ ἀδελφὴν μου σαπρίαν".

10 Δεύτερος δὲ πάλιν ὑπολαβὼν Βαλδάδ, λέγει πρὸς Ἰώθ· "Μέχρι τίνος οὐ παύση; Τί γὰρ, ἐὰν σὺ ἀποδάνης, ἀοίκητος ἢ ὑπ' οὐρανόν". Δευτέρα Ἰώθ πρὸς Βαλδάδ· "Ἐως τίνος ἔγκοπον ποιήσετε τὴν ψυχὴν μου, καὶ καθαιρεῖτέ με λογισμοῖς; καταλαλεῖτέ μου οὐκ αἰσχυνόμενοι;" Περὶ τοῦ, "Τὴν δόξαν
15 μου ἐξ ἐμοῦ ἐξεῖλε, ἀφείλε δὲ στέφανον ἀπὸ κεφαλῆς μου, ἐξέκοψε δὲ ὥσπερ δένδρον τὴν ἐλπίδα μου". Περὶ τοῦ, ὅτι "Ἀπ' ἐμοῦ ἀδελφοί μου ἀπέστησαν, ἔγνωσαν ἀλλοτρίους ἢ ἐμέ· φίλοι δὲ μου ἀνελετήμονες γεγόνασι. Θεράποντά μου ἐκάλεσα, καὶ οὐχ ὑπήκουσε· καὶ ἰκέτευον τὴν γυναῖκά μου,
20 καὶ οὐ προσέσχε· προσεκαλούμην δὲ υἱοὺς παλλακίδων μου, εἰς τὸν αἰῶνα δὲ ἀπεποιήσαντό με. Ἐλεήσατέ με, ἐλεήσατε, ὦ φίλοι. Διατί με διώκετε, ὥσπερ ὁ Κύριος; Τίς γὰρ ἂν δοίη γραφῆναι τὰ ῥήματά μου; Παρὰ Κυρίου ταῦτά μοι συνετελέσθη. Ὁ γὰρ ὀφθαλμός μου ἔώρακε καὶ οὐκ ἄλλος. Ῥίζαν
25 λόγου εὐρήσομεν ἐν αὐτῷ. Εὐλαθήθητε καὶ ὑμεῖς ἀπὸ ἐπικαλύμματος".

Δεύτερον πάλιν ὑπολαβὼν Σωφάρ λέγει πρὸς Ἰώθ· "Οὐχ οὕτως ὑπελάμβανον ἀντερεῖν σε ταῦτα". Περὶ τοῦ, "Εὐφροσύνη ἀσεβῶν πτώμα ἐξαισίον· χαρμονὴ δὲ παρανόμων ἀπώλεια.
30 "Ὅτε δὲ δοκεῖ ἤδη ἐστηρίχθαι, τότε εἰς τέλος ἀπολεῖται". Περὶ τοῦ, "Ὅσα αὐτοῦ ἀνεπλήσθησαν νεότητος αὐτοῦ". Καὶ ὅτι, "Ἄν γλυκανθῇ ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ κακία, κρύψει αὐτὴν ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ. Ὅσπερ χολὴ ἀσπίδος ἐν γαστρὶ αὐτῆς, οὕτω πλοῦτος ἐξ ἀδίκων συναγόμενος ἐξεμεθήσεται". "Ὅτι,
35 "Εἰς κενά καὶ μάταια ἐκοπίασε, συνάγων πλοῦτον ἐξ οὐ οὐ

θνητός, μπορεί νά είναι άμεμπτος; ἢ ποιός πού γεννήθηκε ἀπό μητέρα μπορεί νά είναι δίκαιος;»⁹.

Δεύτερη ἀπάντηση τοῦ Ἰώβ στόν Ἐλιφάζ. «Ἐγώ ἀκούσει λοιπόν τέτοια πολλά. Γιατί ὅλοι σας εἶστε κακοί παρηγορητές. Νά, ὁ μάρτυράς μου εἶναι στούς οὐρανοῦς καί αὐτός πού γνωρίζει μαζί μέ μένα τίς πράξεις μου βρίσκεται πολύ ψηλά. Εἶθε νά κριθεῖ κανεῖς ἐνώπιον Κυρίου, ὅπως κρίνεται ἐνώπιον ἀνθρώπων». Γιά τό, «Τή νύχτα τήν ἄλλαξε σέ ἡμέρα. Ὅσο λοιπόν καί ἂν κάνω ὑπομονή, ὁ ἄδης θά εἶναι κατοικία μου. Γιατί τό θάνατο τόν ἐπικαλέστηκα σάν πατέρα μου, καί τή σαπίλα σάν μητέρα καί ἀδελφή μου»¹⁰.

Παίρνοντας πάλι δεύτερος τό λόγο ὁ Βαλδάδ, λέγει στόν Ἰώβ· «Μέχρι πότε δέ θά σταματήσεις; Τί λοιπόν, ἐάν πεθάνεις ἐσύ, θά μείνει ἀκατοίκητη ἡ γῆ;»¹¹. Δεύτερη ἀπάντηση τοῦ Ἰώβ στόν Βαλδάδ· «Μέχρι πότε θά κουράζετε τήν ψυχή μου καί θά μέ συντριβετε μέ τά λόγια σας; Δέν ντρέπεστε νά μέ κατηγορεῖτε;». Γιά τό, «Μέ ξεγύμνωσε ἀπό τή δόξα μου, ἀφαίρεσε τό στεφάνι ἀπό τό κεφάλι μου, ἔκοψε σάν δένδρο τήν ἐλπίδα μου». Γιά τό ὅτι· «Οἱ ἀδελφοί μου ἔφυγαν μακριά ἀπό μένα, γνώρισαν ξένους καί ὄχι ἐμένα. Οἱ φίλοι μου ἔγιναν ἄσπλαγχοι ἀπέναντί μου. Κάλεσα τόν ὑπηρέτη μου καί δέν ὑπάκουσε. Παρακαλοῦσα τή γυναῖκα μου καί δέν ἔδινε σημασία. Προσκαλοῦσα τά παιδιά τῶν παλλακίδων μου καί μέ ἀπαρνήθηκαν παντοτινά. Λυπηθῆτε με, λυπηθῆτε με, φίλοι. Γιατί μέ καταδιώκετε, ὅπως καί ὁ Κύριος; Ποιός λοιπόν θά βρεθεῖ νά γράψει τά λόγια μου; Ἀπό τόν Κύριο ἔγιναν αὐτά σέ μένα. Γιατί τό μάτι μου τά ἔχει δεῖ καί κανεῖς ἄλλος. Αἰτία κατηγορίας θά βροῦμε σ' αὐτόν. Φοβηθεῖτε καί ἐσεῖς ἀπό τό ἄγνωστο καί κρυμμένο»¹².

Γιά δεύτερη πάλι φορά παίρνοντας τό λόγο ὁ Σωφάρ λέγει στόν Ἰώβ· «Δέν πίστευα ὅτι θ' ἀπαντοῦσες ἔτσι». Γιά τό, «Ἡ χαρά τῶν ἀσεβῶν καταλήγει σ' ἀπαΐσια κατάπτωση καί ἡ χαρά τῶν παράνομων θά εἶναι ἡ καταστροφή τους. Ὅταν ὁμως νομίσει πώς εἶναι καλά στερεωμένος, τότε θά καταστραφεῖ ὀριστικά». Γιά τό, «Τά κόκκαλά του γέμισαν ἀπό τίς ἀσωτίες τῆς νεότητάς του». Καί ὅτι, «Ὅταν ἡ ἁμαρτία γλυκάνει τό στόμα του, θά τήν κρύψει κάτω ἀπό τή γλῶσσα του. Ὅπως τό δηλητήριο τῆς ὀχιάς εἶναι μέσα στήν κοιλιά της, ἔτσι ὁ πλοῦτος πού συγκεντρώθηκε μέ ἀδικίες, θά γίνει ἐμετός». Ὅτι «Κούφια καί μάταια κουράστηκε, γιά νά συγκεντρώσει τόν πλοῦτο του πού δέ θά τόν ἀπολαύσει». Ὅτι, «Ἐσπασε τά σπίτια πολλῶν

γεύσεται". "Οτι, "Πολλῶν ἀδυνάτων οἴκους ἔθλασε. Τρῶσαι αὐτὸν", φησί, "τόξον χάλκειον, καὶ διεξέλθοι διὰ στόματός αὐτοῦ βέλος. Ἄστρα δὲ ἐν διαίταις αὐτοῦ περιπατήσουσιν. Αὕτη γὰρ ἡ μερὶς ἀνθρώπου ἀσεβοῦς παρὰ Κυρίου".

- 5 Δευτέρα τοῦ Ἰώβ πρὸς Σωφάρ ἀντίλεξις: "Ἀκούσατε, ἀκούσατέ μου τῶν λόγων, ἵνα ἡ μὴ παρ' ὑμῶν παράκλησις. Τί γάρ; μὴ ἀνθρώπῳ μου ἡ ἐλεγκίς; Διὰ τί γὰρ ἀσεβεῖς ζῶσι, πεπалаίωvται δὲ καὶ ἐν πλούτῳ καὶ εὐθηνίᾳ; Διεσώθη δὲ αὐτῶν ἐν γαστρὶ ἔχουσα". "Ὅπου "Λέγει ὁ ἀσεβῆς τῷ Κυρίῳ:
- 10 Ἐπίδοσθητι ἀπ' ἐμοῦ, ὁδούς σου εἰδέναι οὐ βούλομαι. Τί ἱκανός ἐστι δουλεύσομαι αὐτῷ; Πότερον οὐχὶ ὁ Κύριός ἐστιν ὁ διδάσκων σύνεσιν καὶ ἐπιστήμην; Αὐτὸς δὲ πόνους διακρίνει. "Ὡστε οἶδα ὑμᾶς, ὅτι τόλμη ἐγκεισθέ μοι". Καὶ περὶ τοῦ, "Ποῦ ἐστιν οἶκος ἀρχόντων; Εἰς ἡμέραν ἀπωλείας κουφίζεται ὁ
- 15 πονηρός· καὶ ὀπίσω αὐτοῦ πᾶς ἀνθρωπος ἀπελεύσεται".

Τρίτος πάλιν ὑπολαβῶν Ἐλιφᾶζ λέγει: "Πότερον οὐχὶ ὁ Κύριός ἐστιν ὁ διδάσκων σύνεσιν καὶ ἐπιστήμην; Τί γάρ μέλει τῷ Κυρίῳ, ἐὰν σὺ ἦσθα τοῖς ἔργοις ἀμεμπτος;" Ἐνταῦθα λέγει Ἐλιφᾶζ πρὸς Ἰώβ, ὅτι "Χήρας ἐξαπέστειλας κενάς, ὄρφανούς δὲ ἐκάκωσας. Καὶ εἶπας, Τί ἔγνω ὁ ἰσχυρός; Οἱ λέγοντες, Τί ποιήσει ἡμῖν Κύριος; Καὶ τί ἐπάξεται ἡμῖν ὁ πάντων κρατῶν;" Περὶ τοῦ, "Καθαρὸν ἀποδώσει σε Κύριος ὥσπερ ἄργυρον πεπυρωμένον. Ἀνάβλεψον εἰς τὸν οὐρανὸν ἰλαρῶς. Εὐξάμενου δὲ σου πρὸς αὐτόν, εἰσακούσεται σου, καὶ δια-

25 σωθήσῃ ἐν καθαραῖς χερσὶ σου".

Τρίτη τοῦ Ἰώβ ἀντίλεξις πρὸς Ἐλιφᾶζ. "Καὶ δὴ οἶδα, ὅτι χειρός μου ἡ ἐλεημοσύνη μου ἐστὶ, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ βαρεῖα γέγονε ἐπ' ἐμῷ στεναγμῷ. Εἰ ἐν πολλῇ ἰσχυΐ ἐπελεύσεται μοι σκότος. Ἄσεβεῖς ὄρον ὑπερέβησαν, καὶ γυμνοὺς πολλοὺς

30 ἐκοίμισαν ἀνευ ἱματίων. Ἀναφανείη τὰ φυτὰ αὐτῶν ἀπὸ γῆς ξηρᾶ: ἀγκαλίδα γὰρ ὄρφανῶν ἤρπασαν".

Τρίτος ὑπολαβῶν Βαλδᾶδ λέγει: "Ὁ ποιῶν τὴν σύμπασαν ἐν ὑψίστῳ. Μὴ γάρ τις ὑπολάβοι, ὅτι ἐστὶ παρέλκυσις πειραταῖς. Πῶς δὲ δίκαιος θροτὸς ἐναντι Κυρίου; Ἐὰν δὲ ἀνθρω-

35 πος σαπρία, καὶ εἰ υἱὸς ἀνθρώπου σκώληξ;"

13. 20, 2.5.7.11.12.14.15.18.19.24.25.29. 15. 22, 2.3.9.13.17.25-27. 30.

14. 21, 2.4.7.10.14.15.22.27-28.30.33. 16. 23, 2.6.17. 24, 2.7.18.19.

ἀδύνατων. Θά τόν τραυματίσει αὐτόν», λέγει, «χάλκινο τόξο καί τό βέλος του θά περάσει ἀπό τή μία ἄκρη τοῦ στόματός του στήν ἄλλη. Θά πέσουν ἄστρα στήν κατοικία του. Γιατί αὐτό θά εἶναι τό μερίδιό πού θά πάρει ὁ ἀσεβῆς ἄνθρωπος ἀπό τόν Κύριο»¹³.

Δεύτερη ἀπάντηση τοῦ Ἰώβ στόν Σωφάρ· «Ἀκοῦστε, ἀκοῦστε τά λόγια μου, γιά νά μήν εἶναι τέτοια ἡ παρηγοριά μου ἀπό σᾶς. Τί λοιπόν; Μήπως τά παράπονά μου ἀπευθύνονται σ' ἄνθρωπο; Γιατί λοιπόν οἱ ἀσεβεῖς ζοῦν πολύ καί φθάνουν σέ βαθιά γηρατεία μέσα σέ πλοῦτο καί ἄφθονα ἀγαθά; Ἡ ἔγκυος σώζεται ἀπό κάθε κίνδυνο». «Ὅπου, «Ἄσεβῆς λέγει στόν Κύριο· Φύγε μακριά ἀπό μένα, δέ θέλω νά γνωρίσω τίς ἐντολές σου. Τί μπορεῖ νά μοῦ δώσει, γιά νά γίνω δοῦλος του; Λοιπόν δέν εἶναι ὁ Κύριος πού μᾶς διδάσκει σύνεση καί γνώση; Αὐτός ξεχωρίζει καί τούς πόνους. Ὡστε σᾶς ξέρω ἐσᾶς, γιατί μοῦ ἐπιτίθεστε μέ θρασύτητα». Καί γιά τό, «Ποῦ εἶναι ἡ κατοικία τῶν ἀρχόντων; Ὁ πονηρός ἀναπαύεται μέχρι τήν ἡμέρα τῆς καταστροφῆς του, καί ὕστερα ἀπ' αὐτόν θά πεθάνει κάθε ἄνθρωπος»¹⁴.

Τρίτος πάλι παίρνει τό λόγο ὁ Ἐλιφάζ καί λέγει· «Λοιπόν δέν εἶναι ὁ Κύριος πού μᾶς διδάσκει τή σύνεση καί τή σοφία; Τί τόν ἐνδιαφέρει τόν Κύριο, ἐάν ἐσύ ἤσουν ἄμεμπτος στά ἔργα σου;» Ἐδῶ λέγει ὁ Ἐλιφάζ στόν Ἰώβ, ὅτι «Ἐδιωξες τίς χῆρες μέ χέρια ἀδειανά καί ἔκαμες κακό στά ὄρφανά. Καί εἶπες· τί γνωρίζει ὁ παντοδύναμος; Αὐτοί λέγουν· τί θά μᾶς κάνει ὁ Κύριος; καί ποιά τιμωρία θά μᾶς δώσει ὁ Παντοκράτορας;». Γιά τό, «Θά σέ παραδώσει ὁ Κύριος καθαρό σάν τόν ἄργυρο πού καθαρίζεται στή φωτιά. Σήκωσε τό βλέμμα σου στόν οὐρανό χαρούμενα. Ὅταν προσεύχεσαι στόν Κύριο, θά σέ ἀκούσει, καί θά διασωθεῖς μέ καθαρά χέρια»¹⁵.

Τρίτη ἀπάντηση τοῦ Ἰώβ στόν Ἐλιφάζ. «Γνωρίζω λοιπόν καλά, ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη μου εἶναι στό χέρι μου καί τό χέρι τοῦ Θεοῦ ἐπεσε βαρῦ πάνω στό στεναγμό μου. Ἐάν ἐρθεῖ σέ μένα μέ μεγάλη δύναμη, θά γίνει σκοτάδι. Οἱ ἀσεβεῖς ξεπέρασαν τά ὄρια, καί ἀνάγκασαν πολλούς νά κοιμηθοῦν γυμνοί, χωρίς ροῦχα. Εἶθε νά βγαίνουν ξηρά ἀπό τή γῆ τά φυτά τους, γιατί ἄρπαξαν τά δεμάτια τῶν ὄρφανῶν»¹⁶.

Τρίτος παίρνει τό λόγο ὁ Βαλδάδ καί λέγει· «Αὐτός εἶναι πού δημιούργησε καί ἐξακολουθεῖ νά συγκρατεῖ τή δημιουργία στόν οὐρανό. Νά μή νομίζει κανείς, ὅτι θά ματαιωθεῖ ἡ τιμωρία στούς πειρατές. Πῶς εἶναι δυνατό νά ὑπάρξει δίκαιος θνητός ἐνώπιον τοῦ Κυρίου; Ἐάν ὁ ἄνθρωπος εἶναι σαπίλα καί ὁ ἀπόγονος τοῦ ἀνθρώπου σκουλήκι;»¹⁷.

Τρίτη τοῦ Ἰώβ πρὸς Βαλδὰδ ἀντίλεξις· “Τίνι μέλλεις βοηθεῖν; ἢ τίνι ἐπακολουθήσεις; Οὐχ ᾧ μεγίστη δύναμις; Γυμνὸς γὰρ ὁ ἄδης ἐνώπιον αὐτοῦ. Ὁ κρεμάζων γῆν ἐπ’ οὐδενός, δεσμεύων ὕδωρ ἐν νεφέλαις αὐτοῦ. Προστάγματι δὲ
5 ἐθανάτωσε δράκοντα ἀποστάτην”.

Μηκέτι προσθέντος καὶ τοῦ Σωφᾶρ τρίτως, ἀλλ’ ὑποσιωπησάντων καὶ τῶν μειζόνων δύο, ὡς οὐκέτι λόγον ἐχόντων ἐν στόματι, διὰ τὸ θέσθαι δίκαιον τὸν Ἰώβ, επισυνάπτει τὸ περὶ αὐτοῦ προοίμιον δεύτερον Ἰώβ· κάκεινοι σιωπήσαντες ἀκούουσιν ὠφελούμενοι. “Ζῆ”, φησί, “Κύριος, δς οὕτω με κέκρικε, καὶ ὁ παντοκράτωρ μου, ὁ πικράνας μου τὴν ψυχὴν· ἢ μὴν ἐτι
10 τῆς πνοῆς ἐνούσης, πνεῦμα δὲ θεῖον τὸ περιόν μοι ἐν ῥισί, μὴ λαλήσειν μου τὰ χεῖλη ἀνομίαν. Ἀναγγελῶ ὑμῖν, τί ἐστὶν ἐν χειρὶ Κυρίου. Ἴδου δὴ πάντες οἴδατε, ὅτι κενὰ κενοῖς
15 ἐπιβουλεύετε. Αὕτη ἢ μερὶς ἀνθρώπου ἀσεβοῦς παρὰ Κυρίου. “Ὅτι ἐὰν πολλοὶ γένωνται οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, εἰς σφαγὴν ἔσονται· χήρας δὲ αὐτῶν οὐδεὶς ἐλεήσει. Ἐὰν συνάγῃ ὁ ἀσεβὴς ἴσα γῆ ἀργύριον; τόπος ὅθεν γίνεται; τόπος δὲ χρυσοῦ ὅθεν διηδεῖται; Σίδηρος μὲν ἐκ γῆς γίνεται, χαλκὸς δὲ ἴσα λίθῳ λατομεῖται. Πᾶν τίμιον”, φησὶν, “εἰδὲ μου ὁ ὀφθαλμός. Ἡ δὲ σοφία αὐτοῦ πόθεν εὐρέθη; Ἄβυσσος εἶπε, Οὐκ ἐστὶν ἐν ἐμοί· καὶ θάλασσα εἶπε, Οὐκ ἐστὶ μετ’ ἐμοῦ. Ἐλκυσον σοφίαν ὑπὲρ τὰ ἐσώτατα. Οὐκ ἰσωθήσεται αὐτῇ τοπάζιον Αἰθιοπίας, καὶ χρυσίῳ καθαρῷ οὐ συμβασταχθήσεται. Ὁ Κύριος εὖ συνέστησε αὐτῆς τὴν ὁδόν· αὐτὸς γὰρ τὴν ὑπ’ οὐρανὸν πᾶσαν ἐφορᾷ, εἰδὼς τὰ ἐν τῇ γῇ πάντα, ἀνέμων σταθμόν, ὑδάτων μέτρα. Εἶπεν ἀνθρώπῳ· Ἴδου ἡ θεοσεβεία ἐστὶ σοφία”.

Ἀποσιωπησάντων δὲ τῶν τριῶν, προσθεὶς Ἰώβ ἐν τῷ προοίμῳ λέγει· “Τίς ἄν με δεῖῃ κατὰ μῆνα ἐμπροσθεν ἡμερῶν, ὧν με ὁ Θεὸς ἐφύλαξεν; Ὅτε ἠῦγει ὁ λύχνος αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς μου, ἐξεπορευόμην ὀρθριος ἐν πόλει, ἐν δὲ πλατεῖαις ἐτίθετό μου ὁ δίφρος. Διέσωσα γὰρ πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνατῶν. Εὐλογία ἀπολλυμένων ἐπ’ ἐμὲ ἐπέλθοι. Ὁφθαλμός”, φησὶν, “ἡμῶν τυφλῶν, ποῦς δὲ χλωῶν, πατὴρ δὲ ἀδυνάτων. Συνέτριψα

17. 25. 2-4.6.

18. 26, 2.3.6-8.13.

19. 27, 2-4. 11-13. 14.15.16 καὶ 28, 1.2.10.12.14.18.19.23-25. 28.

Τρίτη ἀπάντηση τοῦ Ἰώβ στό Βαλδάδ· «Ποιόν θέλεις νά βοηθήσεις; ἢ ποιόν ἀκολουθεῖς; Ὅχι ἐκεῖνον πού ἔχει τή μεγαλύτερη δύναμη; Γιατί ὁ ἄδης εἶναι γυμνός μπροστά του. Αὐτός κρεμάει τή γῆ στό κενό, συγκρατεῖ τό νερό στά σύννεφά του. Μέ τό πρόσταγμά του θανάτωσε τόν ἀποστάτη δράκοντα»¹⁸.

Ἐπειδή δέ μίλησε καί ὁ Σωφάρ γιά τρίτη φορά, ἀλλά σιώπησαν καί οἱ δύο μεγαλύτεροι, ἀφοῦ δέν εἶχαν πιά λόγο νά ποῦν, γιατί ἔδωσαν στόν Ἰώβ τό δίκαιο, προσθέτει ὁ Ἰώβ τό δεύτερο πρόλογο γι' αὐτόν. Καί αὐτοί ἀφοῦ σιώπησαν, τόν ἀκοῦν καί ἔχουν ὠφέλεια. «Ζεῖ», λέγει, «ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος τόσο πολύ μέ κατέκρινε, ζεῖ καί ὁ παντοκράτοράς μου, ὁ ὁποῖος τόσο πολύ πίκρανε τή ζωή μου· πραγματικά, ἀφοῦ ὑπάρχει ἀκόμη μέσα μου ἀναπνοή, τό θεῖο φύσημα πού μπαίνει καί βγαίνει μέ τή μύτη μου, δέν πρόκειται τά χεῖλή μου νά ἐκστομήσουν τήν παρανομία. Θά σᾶς κάνω γνωστό, τί ὑπάρχει στό χέρι τοῦ Κυρίου. Νά, ὅλοι γνωρίζετε, ὅτι σχεδιάζετε κούφια πράγματα πάνω στά κούφια. Αὐτό εἶναι τό μερίδιο τοῦ ἀσεβῆ ἀνθρώπου ἀπό τόν Κύριο. Ὅτι ἐάν γίνουν πολλά τά παιδιά του, θά εἶναι προορισμένα γιά τή σφαγή, ἐνῶ τίς χῆρες τῶν ἀσεβῶν κανεῖς δέ θά τίς εὐσπλαχνισθεῖ. Ἐάν ὁ ἀσεβής συγκεντρώσει ἀργῦριο σάν τό χῶμα τῆς γῆς· ὑπάρχει τόπος ἀπ' ὅπου βγαίνει ὁ ἄργυρος; Καί ὑπάρχει τόπος ἀπ' ὅπου καθαρίζεται ὁ χρυσός; Ὁ σίδηρος βγαίνει ἀπό τή γῆ καί ὁ χαλκός βγαίνει ἀπό τά λατομεῖα, ὅπως ἡ πέτρα. Κάθε πολύτιμο πράγμα», λέγει, «εἶδε τό μάτι μου. Ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ὅμως ἀπό ποῦ βρέθηκε; Ἡ ἄβυσσος εἶπε· Δέν εἶναι μέσα μου, καί ἡ θάλασσα εἶπε· Δέν εἶναι μαζί μου. Τράβηξε τή σοφία ἀπό τίς πιό βαθιές πηγές. Δέν μπορεῖ νά ἐξισωθεῖ μ' αὐτήν τό τοπάζι τῆς Αἰθιοπίας καί δέ συγκρίνεται αὐτή μέ τόν καθαρὸ χρυσό. Ὁ Κύριος κατασκεύασε καλά τό δρόμο της, γιατί αὐτός ἐπιβλέπει ὅλη τήν οἰκουμένη καί γνωρίζει ὅλα ὅσα ὑπάρχουν στή γῆ, αὐτός ζυγίζει τούς ἀνέμους καί μετᾷ τά νερά. Εἶπε στόν ἄνθρωπο· Νά, σοφία εἶναι τό νά σέβεται ὁ ἄνθρωπος τό Θεό»¹⁹.

Ἀφοῦ σιώπησαν καί οἱ τρεῖς, λέγει ὁ Ἰώβ προσθέτοντας σέ ὅσα εἶπε προηγουμένως· «Ποιός μπορεῖ νά μέ φέρει στίς περασμένες ἡμέρες κάποιου μήνα, κατά τίς ὁποῖες ὁ Θεός μέ φύλαξε ἀπό συμφορές; Ὅταν τό λυχνάρι τοῦ Θεοῦ ἔλαμπε πάνω στό κεφάλι μου, πήγαινα πολύ πρωί στήν πόλη, ἐνῶ στίς πλατεῖες της στήν ὄταν τό τιμητικό γιά μένα κάθισμα. Γιατί ἔσωσα τό φτωχό ἀπό τά χέρια τῶν δυνατῶν. Ἡ εὐλογία αὐτῶν πού κινδύνευαν ἐρχόταν σέ μένα. Ἡμουν», λέγει, «τό μάτι τῶν τυφλῶν καί τό πόδι τῶν χλωῶν καί ὁ

δὲ μύλας ἀδίκων, ἐκ δὲ μέσου τῶν ὀδόντων αὐτῶν ἄρπαγμα
 ἐξέσπασα. Ὡσπερ γῆ διψῶσα προσδεχομένη τὸν ὑέτον, οὕτως
 οὔτοι τὴν ἐμὴν λαλιάν. Κατεσκήνουν ὡς βασιλεὺς ἐν μονοζώ-
 νοις. Ἄφρόνων υἱοί, καὶ ἄτιμοι ὄνομα· νυνὶ δὲ κιθάρα ἐγὼ εἶμι
 5 αὐτῶν, καὶ ἐμὲ θρῦλλημα ἔχουσιν. Ἀπὸ δὲ προσώπου μου οὐκ
 ἐφείσαντο πτύελον. Ἥγησαι δέ με ἴσα πηλῶ, ἐν γῆ καὶ σποδῶ
 μου ἢ μερίς. Χειρὶ δὲ κραταιᾷ με ἐμασίγησας. Ἄδελφός",
 φησί, "γέγονα Σειρήνων, ἐταῖρος δὲ στρουθῶν. Εἰ ἐξηκολού-
 θησε ἡ καρδία μου γυναικὶ ἀνδρὸς ἐτέρου, ἀρέσαι ἄρα καὶ ἡ
 10 γυνή μου ἐτέρῳ. Θυμὸς γὰρ ἀνδρὸς ἀκατάσχετος τοῦ μιᾶναι
 αὐτοῖς γυναῖκα. Εἰ ὑπερείδον γυμνὸν ἀπολλύμενον, καὶ οὐκ
 ἡμφίασα, ἀπὸ δὲ κουρᾶς ἁμῶν μου οὐκ ἐδερμάνθησαν οἱ
 ὦμοι αὐτῶν, ἀποσταίῃ ἄρα ὁ ὦμός μου ἀπὸ τῆς κλειδός μου.
 Εἰ γὰρ ἐπιχαρῆς ἐγενόμην πτώματι ἐχθρῶν μου, καὶ εἶπε ἡ
 15 καρδία μου, Εὐγε, ἀκοῦσαι ἄρα τὸ οὖς μου τὴν κατάραν μου.
 Εἰ μὴ ῥήξας αὐτὴν ἀπέδωκα, οὐδὲν λαθὼν ἀπὸ χρεωφειλέτου,
 εἰ ἐπ' ἐμοὶ ἡ γῆ ἐστέναξε, ἀντὶ πυροῦ ἐξέλθοι μοι κνίδη.

Τὰ περὶ Ἐλιοῦζ τοῦ Βαραχιήλ τοῦ Βουζίτου· ὡς ὠργίσθη
 τῷ Ἰώβ, ὅτι ἀπέφηνεν ἑαυτὸν δίκαιον ἐναντίον Κυρίου.
 20 Ὑπολαθὼν Ἐλιοῦζ ὁ τοῦ Βαραχιήλ ὁ Βουζίτης, εἶπε· "Νεώτε-
 ρός εἶμι τῷ χρόνῳ· διὸ ἡσύχασα, φοβηθεὶς τοῦ ὑμῖν ἀναγγεῖλαι
 τὴν ἐμὴν ἐπιστήμην". Ἐξαναστάς Ἐλιοῦζ ἐν ἀναιδεΐα κατα-
 λέγει τοῦ Ἰώβ, τῶν τριῶν ἀποσιωπησάντων· "Πάλιν λαλήσω·
 πλήρης γὰρ εἶμι ῥήματος". Εἶπε δὲ Ἐλιοῦζ πρὸς Ἰώβ·
 25 "Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιήσάν με, πνοὴ δὲ Παντοκράτορος ἡ
 διδάσκουσά με. Ἐὰν δύνῃ, δός μοι ἀπόκρισιν. Ἀποστρέψαι
 ἄνθρωπον ἐξ ἀδικίας." Ἐφείσατο δὲ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀπὸ
 θανάτου, καὶ μὴ πεσεῖν αὐτὸν ἐν πολέμῳ. Ἥλεγξε δὲ αὐτὸν ἐν
 μαλακίᾳ ἐπὶ κοίτης. Ἀνανεώσει δὲ αὐτοῦ τὸ σῶμα, ὥσπερ
 30 ἀλοιφήν ἐπὶ τοίχου, τὰ δὲ ὀστᾶ αὐτοῦ ἐμπλήσει μυελοῦ. Τότε»,
 φησὶν, «ἀπομέμψεται αὐτὸς ἑαυτῷ λέγων· Οἷα συνετέλουν;
 Οὐκ ἄξια ἦτασέ με ὧν ἡμαρτον". Ἐτι ἐλάλησεν Ἐλιοῦζ πρὸς

πατέρας τῶν ἀδύνατων ἀνθρώπων. Συνέτριψα τὰ σαγόνια τῶν ἀδικῶν ἀνθρώπων καί μέσα ἀπό τὰ δόντια τους ἄρπαξα, ὅσα ἐκείνοι εἶχαν ἀρπάξει. "Ὅπως ἡ γῆ πού διψάει καί περιμένει τή βροχή, ἔτσι αὐτοί περιμέναν τήν ὁμιλία μου." Ἐμμεσα ἀνάμεσά τους σάν βασιλιάς πού τόν περιστοιχίζουν ἐλαφρά ὀπλισμένοι στρατιῶτες. Εἶναι παιδιά ἀνθρώπων χωρίς φρόνηση καί δέν ἔχουν τιμή στό ὄνομά τους. Τώρα ὁμως ἐγώ εἶμαι ἡ κιθάρα τους καί μ' ἔχουν θέμα κοινό στίς συζητήσεις τους. Δέ δίστασαν νά μέ φτύσουν στό πρόσωπό μου. Μέ θεώρησες σάν λάσπη, τό χῶμα καί ἡ στάχτη εἶναι ὁ τόπος μου. Μέ μαστίγωσες μέ δυνατό χέρι. "Ἐγίνα ἀδελφός», λέγει, «τῶν ὠδικῶν πουλιῶν καί σύντροφος τῶν σπουργιτῶν. Ἐάν ἡ καρδιά μου ἀκολούθησε γυναίκα ξένου ἄνδρα, τότε ἄς ἀρέσει καί ἡ γυναίκα μου σέ ξένο ἄνδρα. Γιατί εἶναι ἀσυγκράτητη ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἄνδρα γιά νά μολύνει σ' αὐτούς τή γυναίκα τους. Ἐάν γύρισα ἄλλοῦ τὰ μάτια μου γιά νά μή δῶ κάποιον γυμνό πού κινδύνευε νά πεθάνει, καί δέν τόν ἐντυσα, καί δέ ζεστάθηκαν οἱ ὦμοι τους ἀπό τὰ μαλλιά τῶν προβάτων μου, εἶθε νά βγεῖ ὁ ὦμος μου ἀπό τήν κλειδωσή μου. Ἐάν βέβαια ἐγίνα χαϊρέκακος γιά τήν πτώση τῶν ἐχθρῶν μου καί εἶπε ἡ καρδιά μου, εὐγε, ἄς ἀκούσει τό αὐτί μου τή δική μου κατάρα. Ἐάν ἔδωσα πίσω στόν ὀφειλέτη μου κάποιον γραμμάτιο, ἀφοῦ πρῶτα τό ἔσχισα, δέν πήρα τίποτε ἀπ' αὐτόν, ἐάν ἡ γῆ στέναξε ἐξ αἰτίας μου, ἄς φυτρῶσουν τσουκνίδες ἀντί γιά σιτάρι»²⁰.

Ἡ ἐπέμβαση τοῦ Ἐλιούζ τοῦ Βαραχιήλ τοῦ Βουζίτη, ἐπειδή ὀργίστηκε ἐναντίον τοῦ Ἰώβ, γιατί παρουσίασε τόν ἑαυτό του δίκαιο ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Παίρνοντας τό λόγο ὁ Ἐλιούζ, ὁ υἱός τοῦ Βαραχιήλ, ὁ Βουζίτης, εἶπε: «Εἶμαι πιό νέος στήν ἡλικία, γι' αὐτό σιώπησα, ἐπειδή φοβήθηκε νά σᾶς παρουσιάσω τή γνώμη μου». Σηκώθηκε ὁ Ἐλιούζ καί μέ ἀναίδεια λέγει στόν Ἰώβ, ἐνώ οἱ τρεῖς σιώπησαν: «Πάλι θά μιλήσω, γιατί εἶμαι γεμάτος ἀπό σκέψεις». Καί εἶπε ὁ Ἐλιούζ στόν Ἰώβ: «Τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μέ δημιούργησε καί ἡ ἔμπνευση τοῦ Παντοκράτορα εἶναι αὐτή πού μέ διδάσκει. Ἐάν μπορεῖς, ἀπάντησέ μου. Θέλει ὁ Θεός ν' ἀπομακρύνει τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν ἁμαρτία. Λυπήθηκε τή ζωή του ἀπό τό θάνατο καί τόν βοήθησε νά μήν πέσει στόν πόλεμο νεκρός. Τόν ἔλεγε, ὅταν ἦταν ἄρρωστος ἐπάνω στό κρεβάτι του. Θά ἀνανεώσει τό σῶμα του, ὅπως ἀνανεώνεται ὁ τοίχος πού ἀσπριζεται, καί θά γεμίσει τά κόκκαλά του μέ μυελό. Τότε», λέγει, «ὁ ἄνθρωπος θά κατηγορήσει τόν ἑαυτό του λέγοντας: Πόσα ἔκαμα; Δέ μέ τιμώρησε, ὅπως ἄξιζε στίς ἁμαρτίες

Ἰώβ· “Ἐνωτίζου, Ἰώβ, καὶ ἀκούέ μου· κώφευσον καὶ λαλήσω. Εἰ ἔστι σοι λόγος, ἀποκρίθητί μοι· θέλω γὰρ δικαιολογηθῆναί σοι”.

Ἔτι προσθεῖς Ἐλιοῦζ τρίτον λέγει· “Ἀκούσατέ μου, 5 σοφοί, οἱ ἐπιστάμενοι ἐνωτίσασθαι καλόν· ὅτι οὐς λόγους δοκιμάζει”. Ἔτι εἶπεν Ἐλιοῦζ· “Τίς ἀνὴρ ὡσπερ Ἰώβ, πίνων μυκτηρισμὸν ὡσπερ ὕδωρ; οὐχ ἁμαρτῶν, οὐδὲ ἀσεθῆσας; Μῆ μοι εἶη καὶ ἐναντι Παντοκράτορος ταράξει τὸ δίκαιον. Ἄλλ’ ἀποδιδοῖ ἀνθρώπῳ καθὰ ποιεῖ ἕκαστος αὐτῶν. Ἀσεθῆς ὁ 10 λέγων βασιλεῖ, Παρανομεῖς παρανομῶν”. Καὶ “Ὅς οὐκ ἐπαισχυνθῆ πρόσωπον. Ὅτι Κύριος πάντα ἐφορᾷ, καταλαμβάνων ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξά τε καὶ ἐξάϊσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριδμός. Ἀνὴρ σοφὸς ἀκήκοέ μου τὸ ῥῆμα· Ἰώβ δὲ οὐκ ἐν συνέσει ἐλάλησε”. Τέταρτον προσθεῖς Ἐλιοῦζ λέγει πρὸς 15 Ἰώβ· “Τί τοῦτο ἠγήσω ἐν κρίσει; Σὺ τίς εἶ, ὅτι εἶπας, Δίκαιός εἰμι ἐναντίον Κυρίου;”. Τὸ πέμπτον προσθεῖς Ἐλιοῦζ τῷ λόγῳ, καὶ οὔτε Ἰώβ, οὔτε οἱ τρεῖς φίλοι προσποιοῦνται αὐτὸν ὡς ἄθεον. Δῆλον οὖν ἐκ τότε, ὅτι μετενόησαν οἱ τρεῖς. Καὶ λέγει πρὸς Ἰώβ· “Μεῖνόν με μικρὸν ἔτι, ἵνα διδάξω σε· ἔτι γὰρ ἐν 20 ἔμοι ἔστι λέγειν”. Εἶπεν Ἐλιοῦζ· “Ἐνωτίζου ταῦτα, Ἰώβ. Στήθι, νουθετοῦ δύναμιν Κυρίου. Μὴ θίβλος ἢ γραμματεύσας σοι παρέστηκε; ἢ ἀπὸ βορῶν ἢ νέφη χρυσαυγίζοντα;”.

Ἐμφανισθεῖς ὁ Θεὸς δικαιοὶ τὸν Ἰώβ, καὶ διδάσκων τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, εἶπε πρὸς Ἰώβ· “Τίς οὗτος ὁ κρύπτων 25 μου βουλήν, συνέχων δὲ ῥήματα ἐν καρδίᾳ; Διάλογος Κυρίου, ὅτι “Ἐφραξα θάλασσαν πύλαις. Εἶπα δὲ αὐτῇ, Μέχρι τούτου ἐλεύση, καὶ οὐχ ὑπερβῆση, ἀλλ’ ἐν σεαυτῇ διατριβήσονται σου τὰ κύματα”. Λόγος Κυρίου, ὅτι “Σὺ λαθῶν πηλόν, ἐπλασας ζῶον; Ἀνοίγονταί σοι φόβῳ πύλαι θανάτου; πυλωροὶ δὲ ᾄδου 30 ἰδόντες σε ἔπηξαν;” Ἔτι, “Ἥλθες ἐπὶ θησαυροὺς χιόνος, θησαυροὺς δὲ χαλάζης ἐώρακας; Πόθεν δὲ ἐκπορεύεται πάχνη; τίς δὲ ἠτοίμασε ὑετῶ λάθρῳ ῥύσιν;” Ἔτι, “Τίς ἐστιν ὑετοῦ πατήρ; Ἐκ γαστροῦ δὲ τίνος ἐκπορεύσεται κρῦσταλλος; Πάχνην δὲ ἐν οὐρανῷ καὶ θάλους δρόσου τίς τέτοκε; Καλέσεις

21. 32, 6. 17-18· 33, 4.5.17-19.24.27.31.32.

22. 34, 2.3.7-8. 10.11.18.19.24.34.35· 35, 2· 36, 2· 37, 14.20.22.

μου». Ἐκτόν εἶπε ὁ Ἐλιούζ στὸν Ἰώβ· «Ἄνοιξε τὰ αὐτιά σου, Ἰώβ, καὶ ἄκουσέ μου· σιώπησε σάν κουφός, ἐγὼ θὰ μιλῆσω. Ἐάν ἔχεις λόγο, ἀπάντησέ μου, γιατί θέλω νά δικαιολογηθεῖς»²¹.

Συνεχίζοντας ὁ Ἐλιούζ λέγει γιὰ τρίτη φορά· «Ἀκοῦστε μου, σοφοί, ἔσεῖς πού ξέρετε ν' ἀκοῦτε τό καλό, γιατί τό αὐτί ξεχωρίζει τὰ λόγια». Ἐκτόν εἶπε ὁ Ἐλιούζ· «Ποιός ἄνθρωπος εἶναι ὅπως ὁ Ἰώβ, πού πίνει τήν περιφρόνηση σάν νερό; δέν ἀμάρτησε, οὔτε ἀσέβησε; Ποτέ νά μή συμβεῖ καί διαστρέψω τό δίκαιο ἀπέναντι στὸν Παντοκράτορα. Ἄλλά θ' ἀνταποδώσει στὸν κάθε ἄνθρωπο σύμφωνα μέ τὰ ἔργα πού κάνει αὐτός. Εἶναι ἀσεβής ἐκεῖνος πού λέγει στό βασιλιά, εἶσαι παράνομος παραβαίνοντας τούς νόμους». Καί, «Αὐτός πού δέ θά ντραπεῖ ἰσχυρό ἄνθρωπο ἐνώπιόν μου. Γιατί ὁ Κύριος ἐπιβλέπει τὰ πάντα, καταλαβαίνει τὰ ἀνεξιχνίαστα πράγματα, ἐνδοξα καί ἐξαιρετικά, τὰ ὁποῖα δέν μπορεῖ κανεὶς νά τὰ ἀριθμήσει. Κάθε σοφός ἄνθρωπος ἔχει ἀκούσει τὰ λόγια μου, ὁ Ἰώβ ὅμως δέ μίλησε μέ σύνεση». Γιὰ τέταρτη φορά συνεχίζει ὁ Ἐλιούζ καί λέγει στὸν Ἰώβ· «Γιατί εἶχες αὐτό τό φρόνημα; Ποιός εἶσαι ἐσύ πού εἶπες, Εἶμαι δίκαιος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου;» Συνεχίζει ὁ Ἐλιούζ γιὰ πέμπτη φορά τό λόγο, καί οὔτε ὁ Ἰώβ, οὔτε οἱ τρεῖς φίλοι τὸν προσεταιρίζονται σάν ἄθεο. Εἶναι λοιπόν φανερό ἀπό τότε, πὼς μετανόησαν οἱ τρεῖς φίλοι. Καί λέγει στὸν Ἰώβ· «κάνε ἀκόμη λίγη ὑπομονή, γιὰ νά σέ διδάξω, γιατί ὑπάρχουν μέσα μου καί ἄλλες σκέψεις πού θά πῶ». Εἶπε ὁ Ἐλιούζ· «Ἄκου αὐτά, Ἰώβ. Στάσου, μάθε τή δύναμη τοῦ Κυρίου. Μήπως ἔχεις κανένα βιβλίον ἢ κάποιον γραμματέα ἢ μήπως ἀπό τό βορρᾶ λάμπουν σάν χρυσάφι τὰ σύννεφα;»²².

Ἐμφανίσθηκε ὁ Θεός πού δικαιώνει τὸν Ἰώβ καί, γιὰ νά διδάξει τό μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, εἶπε στὸν Ἰώβ· «Ποιός εἶναι αὐτός πού κρύβει τή θέλησή μου καί κρατᾷ στήν καρδιά του λόγια;». Διάλογος Κυρίου, ὅτι «Ἐφραξα μέ πόρτες τή θάλασσα. Εἶπα σ' αὐτή· Μέχρι τό σημεῖο αὐτό θά ἔρθεις καί δέ θά τό ξεπεράσεις, ἀλλά τὰ κύματά σου θά συντριβοῦν μέσα σου». Λόγος Κυρίου, ὅτι «Μήπως ἐσύ πῆρες λάσπη καί δημιούργησες ζωντανό ὄν; Ἄνοιγονται γιὰ σένα μέ φόβον οἱ πόρτες τοῦ θανάτου; οἱ θυρωροὶ τοῦ ἄδη, ὅταν σέ εἶδαν, φοβήθηκαν;». Ἐκτόν, «Ἦρθες ἐσύ στίς ἀποθήκες τοῦ χιονιοῦ, ἔχεις δεῖ τίς ἀποθήκες πού εἶναι τό χαλάζι; Ἄπό ποῦ ἔρχεται ἡ πάχνη; ποιός ἐτοίμασε τή βροχή μέ τό ὀρητικό νερό;» Ἐκτόν, «Ποιός εἶναι ὁ πατέρας τῆς βροχῆς; Ἄπό τήν κοιλιά τίνος βγαίνει ὁ πάγος; Ποιός ἔχει γεννήσει τήν πάχνη στὸν οὐρανόν καί τίς χονδρές σταγόνες τῆς

δὲ νέφος φωνῆ, καὶ τρόμφ ὕδατος λάβρου ἐπακούσεται σου; Ἀποστελεῖς κεραυνούς καὶ πορεύονται; Τίς δέδωκε γυναῖξιν ὑφάσματος σοφίαν;” Ἔτι, “Τίς ἠτοίμασε κόρακι βοράν; Νεοσσοὶ γὰρ αὐτοῦ πρὸς Κύριον κεκράγασι πλανώμενοι, τὰ
5 σῖτα ζητοῦντες”. Ὅτι, “Πτέρυξ πετομένη ἐλάσει, ἐὰν συλλάβῃ ἄσιδα καὶ νῆσσα. Ἀφήσει εἰς γῆν τὰ ὠὰ αὐτῆς. Ὅτε κατεσιώπησε αὐτῇ ὁ Θεὸς σοφίαν, καὶ καταγελάσεται ἵππου”. Καί, “Ἐκ τῆς ἐπιστήμης ἔστηκεν ἰέραξ, γῆψ δὲ ἐπὶ νοσοῖᾶς αὐτοῦ καθεσθεις ἀλλίζεται”.

10 Ἔτι ἐλάλησε Κύριος τῷ Ἰώβ· “Μὴ κρίσιν μετὰ ἱκανοῦ κρίνης; ἐλέγχων δὲ Θεὸν ἀποκριθήσεται αὐτῇ;” Ἐλάλησε Ἰώβ τῷ Κυρίῳ, ὅτι, “Ἐγὼ κρίνομαι νουθετούμενος, καὶ ἐλέγχων Κύριον, ἀκούων”. Ἐλάλησε Κύριος πρὸς Ἰώβ ἐκ τοῦ νέφους δευτέρου ἐμφανιοθεὶς αὐτῷ· “Ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν σφύν
15 σου. Ἐρωτήσω δέ σε, σὺ δέ μοι ἀπόκρισαι”, Λόγος Κυρίου· “Ὁμολογήσω ἄρα ὅτι δύνатаι ἡ δεξιὰ σου σῶσαι. Ἀλλὰ δὴ ἰδοὺ θηρία παρὰ σοὶ χόρτον ἴσα βουσὶν ἐσθίουσιν. Ἡ δὲ δύναμις αὐτῷ ἐπὶ ὀμφαλοῦ γαστροῦς. Ἔστησεν οὐρανὸν ὡς κυπάρισσον. Αἱ πλευραὶ αὐτοῦ, πλευραὶ χάλκειαι· ἡ δὲ ῥάχις
20 αὐτοῦ σίδηρος χυτός. Ὑπὸ δὲ πάντα τὰ δένδρα κοιμᾶται. Ἄξεις δέ”, φησί, “λέοντα ἐν ἀγκίστρῳ· περιθήσεις δὲ φορβαίαν περὶ τὴν ῥίνα αὐτοῦ. Πᾶν δὲ πλωτὸν συνελθὸν οὐ μὴ ἐνέγκωσι θύραν μίαν οὐρᾶς αὐτοῦ. Ἠγεῖται μὲν σίδηρον ἄχυρα, χαλκὸν δὲ ὥσπερ ξύλον σαθρὸν. Οὐ μὴ τρώσῃ αὐτὸν
25 τόξον χάλκειον”.

Ἔως ὧδε, καὶ ἐπαύσατο λέγειν Ἰώβ· “Οἶδα πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν. Τίς γάρ ἐστιν ὁ κρύπτων σε βουλήν; Ἥγημαι δὲ ἐμαυτὸν γῆν καὶ αποδόν”. Ἠλεγξε Κύριος Ἐλιφᾶζ τὸν Θαϊμανίτην, ὅτι ἤμαρτε αὐτὸς καὶ οἱ δύο φίλοι
30 αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐλάλησεν ἐνώπιον Κυρίου ἀληθές, οὐδὲ ὥσπερ δερᾶπων αὐτοῦ Ἰώβ. Ἐνταῦθα ἰλασμός τῶν τριῶν φίλων διὰ Ἰώβ τοῦ ἱερέως τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἠύξησε Κύριος τὸν Ἰώβ· εὐξαμένου δὲ αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, ἀφήκεν αὐτοῖς Κύριος ἁμαρτίαν. Ὡς ἤκουσαν πάντες ἐκ τοῦ γένους Ἰώβ,
35 καὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον παρ’ αὐτῷ, καὶ

23. 38, 2.8.11.14.17.22.24.25.28.29.34.41· 39, 13.14.17.18.26.27.32.34.

24. 40, 2.4.7.14-15.16.17.18.21.25.31· 41, 19.20.

25. 42, 2.3.6.

δροσιᾶς; Θά καλέσεις τό σύννεφο μέ τή φωνή σου καί ἐκεῖνο θά σ' ἀκούσει μέ τρόμο καί θά γίνει ὀρηκτική βροχή; Θά στείλεις τούς κεραυνούς καί ἐκεῖνοι θά πέσουν; Ποιός ἔδωσε στίς γυναῖκες σοφία νά κατασκευάζουν ὑφάσματα;» Ἐκείνη, «Ποιός ἐτοίμασε τροφή γιά τόν κόρακα; Γιατί καί τά μικρά πουλιά τοῦ κόρακα, καθῶς πετοῦν ἀπό ἐδῶ καί ἀπό ἐκεῖ, φωνάζουν στόν Κύριο, γιά νά ζητήσουν τήν τροφή τους». Ὅτι, «Ἡ στρουθοκάμηλος θά φύγει πετώντας, ὅταν πιάσει λάσπη καί πάπια. Θ' ἀφήσει στή γῆ τά αὐγά της. Γιατί ὁ Θεός δέν τή δίδαξε αὐτήν σοφία, ἀλλά θά καταγελάσει τό ἄλογο». Καί, «Ἀπό τή σοφία του ἔμαθε νά στέκεται τό γεράκι, ἐνῶ ὁ γύπας περνᾷ τή νύχτα πάνω στή φωλιά του πού θά καθίσει»²³.

Ἐκείνη μίλησε ὁ Κύριος στόν Ἰώβ· «Μήπως θά ἐκφέρεις κρίση μαζί μέ τόν παντοδύναμο; ὅταν ἐλέγχει τό Θεό κανεῖς, μπορεῖ ν' ἀπαντήσει γιά τήν ἐπίκρισή του αὐτή;». Μίλησε ὁ Ἰώβ στόν Κύριο· «Ἐγώ κρίνομαι καί τώρα πού νουθετοῦμαι, καί ἐλέγχοντας τόν Κύριο, ἀκούω». Μίλησε ὁ Κύριος στόν Ἰώβ, ὅταν ἐμφανίστηκε σ' αὐτόν γιά δεύτερη φορά ἀπό τό σύννεφο· «Ζῶσε τή μέση σου σάν ἄνδρας. Θά σ' ἐρωτήσω καί ἐσύ νά μ' ἀπαντήσεις». Λόγος Κυρίου· «Θά ὁμολογήσω λοιπόν ὅτι μπορεῖ νά μέ σώσει ἡ δύναμή σου. Νά ὁμως ὅτι θηρία κοντά σου τρώγουν τό χορτάρι σάν βόδια. Ἡ δύναμη ἐνός ζώου βρίσκεται στόν ὄμφαλό τῆς κοιλιᾶς του. Σηκώνει τήν οὐρά του σάν κυπαρίσσι. Τά πλευρά του εἶναι σάν χαλκός καί ἡ ράχη του σάν χυτός σίδηρος. Κοιμᾶται κάτω ἀπ' ὅλα τά δένδρα. Μπορεῖς νά συλλάβεις τόν κροκόδειλο μέ ἀγκίστρι καί νά βάλεις γύρω ἀπό τή μύτη του χαλινάρι. Ὅποιοδήποτε πλοῖο καί ἂν ἔρθει, δέ θά μπορέσει οὔτε τό δέρμα τῆς οὐρᾶς του νά σηκώσει. Θεωρεῖ τά σιδερένια ὄπλα σάν ἄχυρα, καί τά χάλκινα σάν σάπιο ξύλο. Τό χάλκινο τόξο δέν μπορεῖ νά τόν πληγώσει»²⁴.

Μέχρι τό σημεῖο αὐτό μίλησε ὁ Ἰώβ καί σταμάτησε νά μιλάει· «Γνωρίζω ὅτι μπορεῖς τά πάντα, τίποτε δέν εἶναι ἀδύνατο γιά σένα. Ποιός μπορεῖ νά κρύψει ἀπό σένα τίς σκέψεις του; Θεωρῶ πραγματικά ὅτι εἶμαι χῶμα καί στάχτη»²⁵. Ἐλεγε ὁ Κύριος τόν Ἐλιφάξ τό Θαμανίτη, γιατί ἀμάρτησε ὁ ἴδιος καί οἱ δύο φίλοι του, γιατί δέν εἶπε τήν ἀλήθεια μπροστά στόν Κύριο, οὔτε ὅπως ὁ δοῦλος του Ἰώβ. Ἐδῶ γίνεται ἡ ἐξιλέωση τῶν τριῶν φίλων μέ τόν Ἰώβ τόν ἱερέα τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁ Κύριος δόξασε τόν Ἰώβ καί αὐτός προσευχήθηκε καί γιά τούς φίλους του, ὁ Κύριος τούς συγχώρησε τήν ἁμαρτία τους. Μόλις ἔμαθαν ὅλοι οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἰώβ, ἦρθαν ὅλοι καί ἔφαγαν καί ἤπιαν

δαυμάσαντες αὐτὸν ἔδωκαν αὐτῷ ἕκαστος ἀμνάδα μίαν, καὶ τετράδραχμον χρυσοῦν. Ὡς γέγραπται αὐτὸν ἀναστήσεσθαι μεθ' ὧν ὁ Κύριος ἀνίστησιν. Ἐν οἷς καὶ ἡ δύναμις ἅπασα τοῦ βιβλίου Ἰώθ.

5

2. ΣΟΦΙΑΣ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ

Σοφία Σολομῶντος καλεῖται τὸ βιβλίον· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο, φασί, Σολομών ἐστὶν ὁ γράψας. Ἔστι δὲ ἐν αὐτῷ διδασκαλία δικαιοσύνης, καὶ τὸ γνωρίζειν τοὺς τε φαύλους ἄνδρας καὶ τοὺς σπουδαίους, καὶ προφητεία περὶ Χριστοῦ. Καὶ ὅτι πολλῶν
 10 πόνῳ καὶ πόθῳ κατορδοῦται σοφία. Ἔτι δὲ καὶ φυσιολογία μερική· καὶ κατὰ εἰδώλων καὶ τῶν αὐτὰ γλυφόντων, καὶ ἐν αὐτοῖς ἐλπίζόντων, καὶ λατρευόντων· καὶ ὕμνος σὺν ἐξομολογήσει τῶν γεγενημένων τοῖς Ἰσραηλίταις δαυμασίων ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἡ μὲν οὖν περιοχὴ τοῦ
 15 βιβλίου τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Ἡ δὲ ἀνακεφαλαίωσίς ἐστιν ἐν τούτοις. Ἐν προοιμίῳ μὲν προτροπὴ δικαίου εἰς δεοσέθειαν, καὶ ἔλεγχος ἀσεβοῦς βλασφήμου. “Μὴ ζήλου”, γὰρ, φησί, “τοὺς ἀντιχρίστους, οἵτινές εἰσι θάνατος”. Πόθεν οἱ ἀσεβεῖς ἐπὶ τῷ σταυρῶσαι τὸν Κύριον τῆς δόξης ἦλθον, τὸν
 20 αἰῶνα τοῦτον προκρίναντες. “Ὅτι καὶ τοὺς ἀποστόλους ἐδίωξαν καὶ ἀπέκτειναν. Ὅτι τινὲς ἔσονται οἱ ἐξουθενοῦντες τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, καὶ τινὲς οἱ ὑποταγέντες αὐτῷ.

“Ὅτι οὐδὲ πλήθους ἀσεβούντων εἰς Χριστὸν φείσεται ὁ Θεός. Ἐνὸς γὰρ δικαίου πιστεύοντος Χριστῷ μέλει τῷ Θεῷ,
 25 κἂν νέος ἀποθάνῃ. “Γῆρας γὰρ τίμιον οὐ τὸ πολυχρόνιον”. Εἰ καὶ ἀσεθὴς τελευτῇ τοῦ πιστεύοντος Χριστῷ ἐξουθένωσεν, ἀλλ' ἐκλέγονται ἀπὸ Χριστοῦ. Οἱ ἀσεβεῖς ἀτίμῳ πτώματι παραδοθήσονται, καὶ μεγάλη κρίσει καταβληθήσονται οἱ διώκται τῶν τοῦ Χριστοῦ δούλων, ἐν τῇ κρίσει, ἰδόντες τὴν
 30 δόξαν αὐτοῦ καὶ αὐτῶν, καὶ ἑαυτοὺς εἰς κόλασιν. Ὅτι ὁ πλοῦτος μετὰ ἀλαζονείας συμβέβληται ἡμῖν. Τίς ὀργὴ τῶν ἀσεβούντων εἰς Χριστόν. Προτροπαὶ τοῖς ἀρχουσι τοῦ Ἰσραήλ, ὥστε πιστεῦειν Χριστῷ· μᾶλλον δὲ παράδεισις τοῖς

κοντά του και, επειδή τόν θαύμασαν, τοῦ ἔδωσε ὁ καθένας ἓνα θηλυκό ἀρνί και ἓνα χρυσό τετράδραχμο. "Ὅπως ἔχει γραφεῖ ὅτι θά τόν ἀναστήσει ὁ Κύριος μαζί μ' ἐκείνους πού θ' ἀναστήσει. Σ' αὐτά τελειώνει και τό περιεχόμενο ὄλο τοῦ βιβλίου τοῦ 'Ιώβ.

2. ΣΟΦΙΑ ΣΟΛΟΜΩΝΤΑ

Τό βιβλίο ὀνομάζεται Σοφία Σολομώντα, γιατί και τό βιβλίο αὐτό, λέγουν, ὅτι ἔγραψε ὁ Σολομώντας. Ὑπάρχει σ' αὐτό διδασκαλία ἀρετῆς και τό πῶς νά γνωρίζει κανείς τούς φαύλους ἀνθρώπους και τούς σπουδαίους και προφητείες γιά τό Χριστό. Και ὅτι μέ πολύ κόπο και πόθο κατορθώνεται ἡ σοφία. Ἀκόμη και λίγη φιλοσοφία τῆς φύσης, και ἐναντίον τῶν εἰδώλων και ἐκείνων πού τά κατασκευάζουν και ἐλπίζουν σ' αὐτά και τά λατρεύουν. Ὑπάρχει ἀκόμη ὕμνος και ἀποκάλυψη τῶν θαυμαστῶν ἔργων πού ἔγιναν ἀπό τό Θεό γιά τή σωτηρία τῶν Ἰσραηλιτῶν μπροστά στους ἐχθρούς τους. Τό περιεχόμενο λοιπόν τοῦ βιβλίου ἔχει αὐτή τη δομή. Ἡ περίληψή του εἶναι ἡ παρακάτω. Στήν ἀρχή ὑπάρχει προτροπή γιά τούς δίκαιους ἀνθρώπους νά ἀναζητοῦν τή θεοσέβεια και ἔλεγχος γιά τούς ἀσεβεῖς βλάσφημοις. «Νά μή ζηλεύεις τούς ἀντίχριστους», λέγει, πού οἱ ἴδιοι εἶναι θάνατος». Ἡ αἰτία πού ὀδήγησε τούς ἀσεβεῖς νά σταυρώσουν τόν Κύριο τῆς δόξας εἶναι αὐτή, επειδή δηλαδή προτίμησαν τήν παρούσα ζωή. "Ὅτι και τούς ἀποστόλους καταδίωξαν και θανάτωσαν. "Ὅτι θά ὑπάρχουν μερικοί πού θά περιφρονοῦν τό νόμο τοῦ Κυρίου και μερικοί πού ὑπάκουσαν σ' αὐτόν.

"Ὅτι ὁ Θεός δέ θά λυπηθεῖ οὔτε τό πλῆθος αὐτῶν πού ἀσεβοῦν στό Χριστό. Ὁ Θεός φροντίζει γιά ἓνα δίκαιο ἄνθρωπο πού πιστεύει στό Χριστό, ἔστω και ἄν πεθάνει νέος. «Γιατί τιμημένα γηρατεία δέν ἔχει αὐτός πού ἔζησε πολλά χρόνια»¹. "Ἄν και ὁ ἀσεβῆς περιφρόνησε τό θάνατο ἐκείνου πού πιστεύει στό Χριστό, ὅμως ξεχωρίζονται ἀπό τό Χριστό. Οἱ ἀσεβεῖς θά καταντήσουν σέ περιφρονημένη δυστυχία και οἱ διῶκτες τῶν δούλων τοῦ Χριστοῦ θά τρομάξουν πολύ, τήν ἡμέρα τῆς κρίσης, ὅταν δοῦν τή δόξα τοῦ Χριστοῦ και τῶν δούλων του, και αὐτούς νά βρίσκονται στήν κόλαση. "Ὅτι ὁ πλοῦτος ἔχει ἐνωθεῖ μέ τήν ἀλαζονεία μας. Ποιά εἶναι ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ ἐναντίον αὐτῶν πού ἀσεβοῦν στό Χριστό. Προτροπές στους ἄρχοντες τοῦ Ἰσραήλ, γιά νά πιστεύουν στό Χριστό, ἢ καλύτερα συμβουλές στους ἄρχοντες τῆς

ἀρχουσι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, πῶς ἀρχεῖν δεῖ, ἀποστρα-
φέντος ἐκείνου. Τίς ἡ σοφία, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ πῶς ὁ
Λόγος σὰρξ γέγονε, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. "Ὅτι κἀγὼ
5 μα. Περὶ Χριστοῦ· τῆ σοφία τοῦ Θεοῦ, ὅτι πάντων τὴν γνῶσιν
ἐξ αὐτῆς ἔσχον· " Ἐν γὰρ χειρὶ αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς οἱ λόγοι ἡμῶν".
Τίς ἡ σοφία, καὶ πῶς εἰς ἀνθρώπους ἦλθε. "Μία γὰρ οὐσα
πάντα δύναται, καὶ μένουσα ἐν αὐτῇ τὰ πάντα καινίζει". Τὴν
σοφίαν, φησὶν, ἐκ νεότητος φιλήσας, πάντα τὰ ἀγαθὰ ἐξ αὐτῆς
10 ἔσχον σαρκικὰ καὶ πνευματικά. "Ὅτι τὸ μέγεθος τῆς σοφίας
ἐγνωκῶς ἐνέτυχον τῷ Κυρίῳ, ὥστε μοι δοθῆναι τὸ ἅγιον
Πνεῦμα τὸ φωτίζον με περὶ αὐτῆς. Καὶ ἐπέμφθη, ἵνα συγκοπιά-
ζη μοι. "Λογισμοὶ γὰρ θνητῶν δειλοὶ".

Περὶ τῶν ἔργων τῆς σοφίας. Πῶς τὸν πρωτόπλαστον
15 διεφύλαξεν, ἐξ ὧσων κακῶν σώζει τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ ὁ
Θεός, καὶ ὅσα ἀγαθὰ παρέχει. Οἶον τὸν Νῶε, τὸν Ἀβραάμ, τὸν
Λῶτ, τὸν Ἰακώβ, τὸν Ἰωσήφ, τοὺς Ἰσραηλίτας, οὓς ἐκ χειρὸς
τῶν αἰγυπτίων ἐξερέρυσάτο διὰ Μωσέως, καὶ ἐκ πέτρας
ἀκροτόμου ἐδόθη αὐτοῖς ὕδωρ. Ὡς τοῖς ζ' ἔθνεσιν ἀπέστειλε
20 σφήκας, μακροθυμία δὲ χρώμενος, καὶ τούτοις ἐδίδου τόπον
μετανοίας, παιδεύων διὰ τούτων τὸν λαὸν εἶναι φιλόανθρωπον.
Κατὰ στοιχειολατρῶν, βατράχων, σφηκῶν, μυῶν, ἀκρίδων,
σκνιφῶν, ὄφεων. Κατὰ εἰδωλολατρῶν, ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου,
ἢ λίθων, ἢ ξύλων εἰδώλων κατεσκευασμένων. "Ὅτι ἐστὶ σωτηρία
25 διὰ ξύλου τοῖς πιστεύουσι. Τὰ περὶ τῶν εἰδωλοποιῶν, ἢ
ζωγραφούντων εἰδῶλα. Περὶ πάντων τῶν κακῶν τῶν ἐν
εἰδωλολατρείᾳ. Περὶ ἀσεβοῦς θρησκείας, καὶ ὅσα ἐν αὐτῇ
κακά. Περὶ τοῦ κεραμέως, καὶ τῶν κεραμικῶν εἰδώλων. Περὶ
πάντων τῶν εἰδώλων τῆς τῶν ἐθνῶν λατρείας. Περὶ τῶν
30 ἐχθίστων ζώων, ὄφεων, αἰλούρων, καὶ τῶν ὁμοίων.

"Ὅτι εὐηργέτησεν ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραὴλ ἀντὶ βατράχων
ὀργυγομήτραν. "Ὅτι καὶ ἐπὶ δήγματος ὄφεων σωτηρία τοῦ λαοῦ
σου δι' ὄφεως χαλκοῦ ἐσταυρωμένου· τοὺς δὲ ἐχθροὺς αὐτῶν
δι' ὄφεων καὶ μυῶν ἀπέκτεινεν. "Ὅτι ἀγγέλων τροφήν ἐψώμισε
35 τὸν λαὸν πρὸς πᾶσαν ἡδονὴν ἰσχύουσαν, καὶ πρὸς πᾶσαν
ἀρμονίας γεῦσιν. "Ὅτι χάλαζαν Αἰγυπτίοις μετὰ πυρὸς ἐπεμψε

καθολικῆς Ἐκκλησίας, πῶς πρέπει νά διοικοῦν, ὅταν φύγει ὁ Χριστός. Ποιά εἶναι ἡ σοφία, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ. Καί πῶς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος καί ἔζησε ανάμεσά μας. "Ὅτι καί ἐγώ πού εἶμαι ἄνθρωπος ὁμοιος μέ σᾶς, ἔχω διδαχθεῖ τή σοφία μέ διαταγή τοῦ Θεοῦ. Γιά τό Χριστό· στή σοφία τοῦ Θεοῦ, γιατί ἀπ' αὐτή ἀπέκτησα τή γνώση ὅλων· «Γιατί στό χέρι του βρισκόμαστε καί ἐμεῖς καί τά λόγια μας»². Ποιά εἶναι ἡ σοφία καί πῶς ἤρθε στους ἄνθρώπους. «Γιατί ἐνῶ εἶναι μία, μπορεῖ νά κάνει τά πάντα, καί ἐνῶ μένει ἡ ἴδια, ἀνακαινίζει τά πάντα»³. Τή σοφία, λέγει, τήν ἀγάπησα ἀπό τά παιδικά μου χρόνια καί ἀπ' αὐτή ἀπέκτησα ὅλα τά ὑλικά καί πνευματικά ἀγαθά. "Ὅτι προσευχήθηκα στόν Κύριο, ἐπειδή γνώρισα τήν ἀξία τῆς σοφίας, γιά νά μοῦ δοθεῖ τό ἅγιο Πνεῦμα πού θά μέ φωτίζει γι' αὐτή. Καί στάλθηκε, γιά νά κοπιᾶζει μαζί μου. «Γιατί οἱ σκέψεις τῶν ἀνθρώπων εἶναι ταλαντευόμενες»⁴.

Γιά τά ἔργα τῆς σοφίας. Πῶς διαφύλαξε τόν πρωτόπλαστο, ἀπό πόσα κακά σώζει ὁ Θεός ἐκείνους πού πιστεύουν σ' αὐτόν, καί πόσα ἀγαθά δίνει σ' αὐτούς. "Ὅπως τό Νῶε, τόν Ἄβραάμ, τό Λώτ, τόν Ἰακώβ, τόν Ἰωσήφ, τούς Ἰσραηλίτες, τούς ὁποίους ἔσωσε ἀπό τά χέρια τῶν Αἰγυπτίων μέ τό Μωυσή, καί δόθηκε νερό σ' αὐτούς ἀπό πέτρα ἀπότομη. "Ὅταν στά ἑπτὰ ἔθνη ἔστειλε σφῆκες καί μεταχειριζόταν μακροθυμία, ἔδινε καί σ' αὐτά εὐκαιρία γιά μετάνοια, διδάσκοντας ἔτσι τό λαό νά εἶναι φιλόανθρωπος. Ἐναντίον ἐκείνων πού λατρεύουν τά στοιχεῖα τῆς φύσης, τά βατράχια, τίς σφῆκες, τίς μύγες, τίς ἀκρίδες, τίς σκνίπες, τά φίδια. Ἐναντίον τῶν εἰδωλολατρῶν καί τῶν εἰδώλων πού εἶναι κατασκευασμένα ἀπό χρυσό καί ἄργυρο, ἢ ἀπό πέτρες καί ξύλα. "Ὅτι ὑπάρχει σωτηρία γι' αὐτούς, πού ἐμπιστεύονται σ' ἓνα ξύλο. Τά σχετικά μέ τούς κατασκευαστές καί τούς ζωγράφους εἰδώλων. Γιά ὅλα τά κακά αὐτῶν πού ζοῦν στήν εἰδωλολατρεία. Γιά τήν ἀσεβή θρησκεία καί γιά τά κακά πού ὑπάρχουν σ' αὐτή. Γιά τόν κεραμοποιό καί τά πῆλινα εἰδωλα. Γιά ὅλα τά εἰδωλα τῆς θρησκείας τῶν ἐθνῶν. Γιά τά πιό ἀπαισία ζῶα, τά φίδια, τίς γάτες καί τά ὅμοια.

"Ὅτι ὁ Θεός εὐεργέτησε τούς Ἰσραηλίτες καί τούς ἔστειλε ὀρτύκια ἀντί γιά βατράχια. "Ὅτι καί ἀπό δάγκωμα τῶν φιδιῶν σωζόταν ὁ λαός σου μέ τό χάλκινο φίδι πού σταυρώθηκε, ἐνῶ τούς ἐχθρούς τους θανάτωνε μέ τά φίδια καί τίς μύγες. "Ὅτι ἔθρεψε τό λαό μέ τήν τροφή τῶν ἀγγέλων, πού ἦταν ικανή γιά κάθε εὐχαρίστηση καί κατάλληλη γιά κάθε ὄρεξη. "Ὅτι ἔστειλε στους Αἰγυπτίους χαλάζι μαζί μέ φωτιά γιά

πρὸς διαφθορὰν γεννημάτων. Ὅτι τοῖς Αἰγυπτίοις ἔπεμψε
 ψηλαφητὸν σκότος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ κακὰ τοῖς δὲ ὁσίοις αὐτοῦ
 φῶς ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ στύλον πυρός· καὶ ἀντὶ μὲν
 θανάτου νηπίων Ἰσραὴλ, τῶν Αἰγυπτίων πρωτοτόκων θάνατος
 5 καὶ καταποντισμός, ἀντὶ δὲ θανάτου πρωτοτόκων, σωτηρία
 Ἰσραὴλ δι' αἵματος προβάτου. Καὶ ἐπὶ μὲν θανάτῳ δικαίων ἐν
 ἐρήμῳ, Ἀαρὼν ἐξιλίαστο, Κυρίῳ προσευξάμενος καὶ θυμιά-
 σας, ἐπὶ δὲ θανάτῳ Αἰγυπτίων ἐν Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, ἀνελετή-
 μων θυμός, τοῦ δὲ λαοῦ παράδοξος ὁδοιπορία. Ὅτι διὰ
 10 μισοξενίαν ἔπαδον ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι, ὡς καὶ οἱ Σοδομίται.
 Ὅτι τὰ στοιχεῖα ὑπόκειται τῇ θείᾳ κρίσει Χριστοῦ, πρὸς ὃ
 βούλεται ῥυθμιζόμενα, ὡς χορδαὶ κιθάρας τῷ κιθαρίζοντι. Ἐν
 οἷς πᾶσα δύναμις τῆς σοφίας Σολομῶντος τῆς λεγομένης
 Παναρέτου.

15

3. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ

Παροιμίαι Σολομῶντος τὸ βιβλίον καλεῖται, ἐπειδὴ καὶ
 ταύτας Σολομών ἐστὶν ὁ λαλήσας καὶ γράψας. Οὗτος δὲ
 διαδεξάμενος τὴν βασιλείαν Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἠύξατο
 τῷ Θεῷ λαθεῖν σοφίαν ὑπὲρ πλοῦτον, καὶ ὑπὲρ ἄμυναν
 20 ἐχθρῶν. Λαθὼν τοίνυν, καὶ γενόμενος σοφὸς ὑπὲρ πάντα
 τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ μετὰ αὐτὸν ἀνθρώπους, θαυμασθεῖς τε
 ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησε καὶ ἐλάλησε, τρισχιλίας μὲν παραβολὰς
 καὶ πεντακισχιλίας ᾠδὰς ἐλάλησε· καὶ ἐφυσιολόγησε περὶ
 πάντων τῶν τε ἐκ γῆς φυομένων, καὶ περὶ πάντων τῶν ζώων.
 25 Συνέγραψε δέ, ὡς μὲν τινὲς φασί, τρία μόνον βιβλία. Τοῦτό τε,
 καὶ τὸν Ἐκκλησιαστήν, καὶ τὸ ᾄσμα τῶν ᾠμάτων· ὡς δὲ τινες,
 καὶ τὴν Σοφίαν τὴν ἀπογεγραμμένην καὶ λεγομένην Πανάρε-
 τον· γνησίαν γὰρ αὐτοῦ καὶ ταύτην λέγουσιν εἶναι. Καὶ τοῦτο
 μὲν Παροιμίαι ἐπέγραψεν. Εἰσὶ δὲ παροιμίαι λόγοι σοφοὶ, ὡς
 30 ἀνίγματα, ἅτινα ἕτερον μὲν τι αὐτόθεν δηλοῦντά ἐστίν, ἕτερον
 δὲ ἐν ὑπονοίᾳ ἐπαγγέλλονται. Τῶν δὲ τοιούτων εἰδὸς εἰσὶν αἱ
 παροιμίαι. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου λέγουσιν ἐν τῷ

νά τούς καταστρέψει τὰ σπαρτά. "Οτι στους Αίγυπτίους ἔστειλε πυκνό σκοτάδι καί τὰ κακά πού ἦταν μέσα σ' αὐτό, ἐνῶ στους ἐκλεκτούς του ἔστειλε φῶς στήν Αἴγυπτο καί μία στήλη φωτιάς στήν ἔρημο. Καί ἀντί γιά τό θάνατο στά νήπια τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἦρθε ὁ θάνατος στά νήπια τῶν Αἰγυπτίων καί ὁ καταποντισμός τους· ἀντί γιά θάνατο στά πρωτότοκα, ἡ σωτηρία τῶν Ἰσραηλιτῶν μέ τό αἷμα τοῦ προβάτου. Καί γιά τό θάνατο τῶν δικαίων στήν ἔρημο, ὁ Ἀαρὼν τούς ἐξiléωσε, ἀφοῦ προσευχήθηκε καί πρόσφερε θυμίαμα στόν Κύριο· στήν περίπτωση ὁμως τοῦ θανάτου τῶν Αἰγυπτίων στήν Ἐρυθρά θάλασσα ἔπεσε ἀσπλαχνος ὁ θυμός του, ἐνῶ ὁ λαός βάδιζε τήν παράξενη πορεία. "Οτι οἱ Αἰγύπτιοι ἔπαθαν αὐτά, ἐπειδή ἔδειξαν μίσος ἐναντίον τῶν ξένων, ὅπως καί οἱ Σοδομίτες. "Οτι τὰ στοιχεῖα τῆς φύσης ὑπακούουν στή θεία κρίση τοῦ Χριστοῦ, ρυθμιζόμενα ὅπως αὐτός θέλει, ὅπως ὑπακούουν οἱ χορδές τῆς κιθάρας στόν κιθαριστή. Μ' αὐτά ὀλοκληρώνεται τό περιεχόμενο τῆς Σοφίας Σολομώντα, πού λέγεται Πανάρετος σοφία.

3. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΣΟΛΟΜΩΝΤΑ

Τό βιβλίό αὐτό ὀνομάζεται Παροιμίες Σολομώντα, ἐπειδή ὁ Σολομώντας εἶναι αὐτός πού εἶπε καί ἔγραψε τίς παροιμίες. Ὁ Σολομώντας, ἀφοῦ διαδέχθηκε στή βασιλεία τόν πατέρα του Δαυῖδ, προσευχήθηκε στό Θεό νά λάβει σοφία περισσότερο ἀπό τά πλούτη καί ἀπό τήν ἐκδίκηση τῶν ἐχθρῶν¹. Ἀφοῦ ἔλαβε λοιπόν σοφία καί ἔγινε σοφός περισσότερο ἀπ' ὅλους τούς ἀνθρώπους πού ἔζησαν πρὶν καί μετὰ ἀπ' αὐτόν καί ἀφοῦ θαυμάστηκε γιά ὅλα τὰ ἔργα καί τὰ λόγια του, εἶπε τρεῖς χιλιάδες παραβολές καί πέντε χιλιάδες ὠδές. Ἀκόμη φιλοσόφησε γιά ὅλα τὰ φυτά τῆς γῆς καί γιά ὅλα τὰ ζῶα. Ἐγραψε ὁμως, ὅπως λέγουν μερικοί, τρία μόνο βιβλία. Τίς Παροιμίες, τόν Ἐκκλησιαστή καί τό Ἄσμα τῶν ἀσμάτων. Ὅπως ὁμως λέγουν ἄλλοι, ἔγραψε καί τή σοφία πού ἔχει καταγραφεῖ σέ βιβλίό καί ὀνομάζεται Πανάρετος, γιατί λέγουν πῶς εἶναι καί αὐτή γνήσιο ἔργο τοῦ Σολομώντα. Καί σ' αὐτό ἔδωσε τόν τίτλο Παροιμίες. Εἶναι ὁμως οἱ παροιμίες λόγια σοφά, ὅπως τὰ αἰνίγματα, πού ἄλλα φανερώνουν ἀπό τή φύση τους καί ἄλλα ὑπόσχονται στήν πραγματικότητα. Ἐνα εἶδος ἀπ' αὐτά εἶναι οἱ παροιμίες. Ἔτσι λοιπόν καί οἱ μαθητές τοῦ Κυρίου

κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ, ὅτε τοῦ Κυρίου πολλὰ εἰρηκότος, πρότερον ἐγκεκρυμμένη διανοία, ὕστερόν φασιν αὐτῷ· “Ἴδε νῦν παρῴρησά λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις”· ὡς τῶν παροιμιῶν μὴ ἐκ φανεροῦ, ἀλλὰ κεκρυμμένως λεγομένων.

- 5 Ἐπεὶ οὖν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ πλείστοι λόγοι τοιοῦτοί εἰσιν, διὰ τοῦτο Παροιμίας ἐπέγραψε τὸ βιβλίον. Ὀνομάσθη δὲ παροιμία, ἐπειδὴ παρὰ πάσης ὁδοῦ ἐγράφησαν οἱ τοιοῦτοι λόγοι, πρὸς διόρθωσιν καὶ διδασκαλίαν τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς πορευομένων. Παρὰ τὰς ὁδοὺς δὲ ἐγράφοντο, ἐπεὶ μὴ πάντες
- 10 ἐχώρουν τοὺς τῆς ἀληθείας λόγους· ἵνα κἂν διερχόμενοι καὶ βλέποντες διερευνῶσι τὰ γεγραμμένα, καὶ οὕτω παιδεύωνται οἱ ἄνθρωποι. Τινὲς γοῦν ὀρίζονται αὐτὰς οὕτως, ῥήμα παρόδιον ἀπὸ τινος ἐνός εἰς πολλὰ μεταλαμβάνομενον. Ἔστιν οὖν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ γνώσεις σοφίας καὶ παιδείας,
- 15 νόησις λόγων φρονήσεως, στροφῆς λόγων, δικαιοσύνης ἀληθούς νόησις, κρίματα κατευθύνειν, καὶ ἐπαγγελία τοῦ γινώσκειν ἐκ τούτων παραβολάς, ῥήσεις σοφῶν, αἰνίγματα, σκοτεινοὺς λόγους. Καὶ εἰσὶ γνώσεις σοφίας καὶ παιδείας. Ἐπειδὴ γὰρ Ἕλληνες μὲν σοφίαν ἔχειν ἐπαγγέλλονται,
- 20 αἰρετικοὶ δὲ νομίζουσι παιδείαν ἔχειν, διὰ τοῦτο οὗτος τὴν ἀληθῆ σοφίαν καὶ παιδείαν διδάσκει, ἵνα μὴ τῇ ὁμωνυμίᾳ τῆς σοφίας εἰς τὰ σοφίσματα τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν αἰρετικῶν ἐμπέσῃ τις. Καὶ γὰρ Ἕλληνες μὲν οἰόμενοί τινες εἶναι, καὶ “Φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν”. Αἰρετικοὶ δὲ παιδεύ-
- 25 εσθαι νομίζοντες ἐξεστράφησαν, καὶ ἁμαρτάνουσιν ὄντες αὐτοκατάκριτοι.

Τῶν δὲ θείων λόγων ἀκούσας σοφός, σοφώτερος ἔσται. Τῶν γὰρ νομίμων τοῦ Θεοῦ ἀκούσας, καὶ ταῦτα φυλάξας, ἐπί τε τῇ παιδείᾳ Κυρίου μὴ ὀλιγορήσας, μηδὲ ἐλκυσθεὶς ἀπάτη,

30 υἱὸς σοφός γενήσεται, καὶ πεπαιδευμένος γενόμενος ταχέως καὶ τὴν παρὰ Θεοῦ γνώσιν δέξεται. Ταύτη γὰρ οἱ σοφοὶ παιδεύονται. Νόησις δὲ λόγων φρονήσεως ἢ περὶ τοῦ μόνου καὶ ἀληθινοῦ ὄντος Θεοῦ διδασκαλία. Ἐπὶ γὰρ Ἑλλήνων οἱ μὲν σῶμα τὸν Θεὸν εἶπον, οἱ δὲ εἰδώλοις αὐτὸν ὁμοίως

35 ἐλάτρευσαν. Αἰρετικοὶ δὲ καὶ αὐτοὶ περὶ τοῦ ὄντος παρεφρόνησαν. Διὰ τοῦτο οὗτος τὴν ἀληθῆ περὶ Θεοῦ γνώσιν ἐξηγεῖται,

λέγουν στό εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννη, ἀφοῦ ὁ Κύριος εἶπε πολλά, πρῶτα μέ κρυφές σκέψεις καί ὕστερα λέγουν σ' αὐτόν· «Νά, τώρα μιᾶς καθαρὰ καί δέ λέγεις καμιά παροιμία»², ἐπειδή οἱ παροιμίες δέ λέγονται μέ φανερό τρόπο, ἀλλά μέ κρυφό.

Ἐπειδή λοιπόν σ' αὐτό τό βιβλίό ὑπάρχουν πάρα πολλά τέτοια λόγια, γι' αὐτό τό ὄνόμασε Παροιμίες αὐτό τό βιβλίό. Ὀνομάστηκε ὁμως παροιμία, ἐπειδή γράφτηκαν αὐτά τά λόγια σέ κάθε δρόμο, γιά διόρθωση καί διδασκαλία αὐτῶν πού βαδίζουν στούς δρόμους. Γράφονταν αὐτά κατά μήκος τῶν δρόμων, ἐπειδή ὅλοι δέ δέχονταν τά λόγια τῆς ἀλήθειας, ὥστε, καθώς βάδιζαν καί ἔβλεπαν νά ἐξετάζουν τουλάχιστο τά γραμμένα καί ἔτσι νά διδάσκονται οἱ ἄνθρωποι. Μερικοί μάλιστα δίνουν στίς παροιμίες τόν ἐξῆς ὄρισμό: λόγος πού λέγεται κατά μήκος τοῦ δρόμου καί ἀπό μία σημασία ἀλλάζει σέ πολλές. Ἐπάρχει λοιπόν σ' αὐτό τό βιβλίό γνώση σοφίας καί παιδείας, κατανόηση λόγων σύνεσης, περιστροφές λόγων, κατανόηση τῆς ἀληθινῆς δικαιοσύνης, ικανότητα νά ἐκφέρει δίκαιες κρίσεις ὁ ἄνθρωπος καί ὑπόσχεση νά γνωρίζει ἀπ' αὐτές τίς παραβολές, τά λόγια τῶν σοφῶν, τά αἰνίγματα, τά ἀσαφή λόγια. Καί ὑπάρχουν γνώσεις σοφίας καί παιδείας. Ἐπειδή λοιπόν οἱ Ἕλληνες διακηρῦσσαν ὅτι ἔχουν σοφία καί οἱ αἰρετικοί νομίζουν ὅτι ἔχουν παιδεία, γι' αὐτό ὁ Σολομώντας διδάσκει τήν ἀληθινή σοφία καί παιδεία, γιά νά μήν πέσει κανεῖς ἐξ αἰτίας τοῦ ἴδιου ὀνόματος τῆς σοφίας στά σοφίσματα τῶν Ἑλλήνων καί τῶν αἰρετικῶν. Γιατί πραγματικά οἱ Ἕλληνες, ἐνῶ νομίζουν πῶς εἶναι κάτι καί « Ἰσχυρίζονται πῶς εἶναι σοφοί, ἔγιναν μωροί καί ἀνόητοι»³. Καί οἱ αἰρετικοί, ἐνῶ νομίζουν πῶς διδάσκονται, ἄλλαξαν τελείως καί ἀμαρτάνουν, καί εἶναι αὐτοκατάκριτοι.

Ὁ σοφός ὁμως, ὅταν ἀκούσει τά θεῖα λόγια, θά γίνει περισσότερο σοφός. Γιατί ὅταν ἀκούσει τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ καί τίς τηρήσει, χωρίς ν' ἀμελήσει γιά τήν παιδεία Κυρίου, οὔτε νά παρασυρθεῖ ἀπό τήν πλάνη, θά γίνει σοφός ἄνθρωπος καί, ἀφοῦ ἀποκτήσει τήν παιδεία, θά λάβει γρήγορα καί τή γνώση ἀπό τό Θεό. Γιατί μ' αὐτή διδάσκονται οἱ σοφοί. Ἡ κατανόηση λόγων σύνεσης εἶναι ἡ διδασκαλία γιά τό μόνο καί ἀληθινό Θεό. Γιατί στήν περίπτωση τῶν Ἑλλήνων ἄλλοι εἶπαν σῶμα τό Θεό, ἐνῶ ἄλλοι τήν λάτρεψαν ὁμοια μέ τά εἰδῶλα. Καί οἱ αἰρετικοί ἐπίσης ἔγιναν παράφρονες γιά τό Θεό. Γι' αὐτό ὁ Σολομώντας ἐκθῆτει τήν ἀληθινή γνώση γιά τό Θεό, γιά τό ὅτι εἶναι

τὸ μὲν ἀνέκφραστον αὐτοῦ λέγων, “Δόξα Θεοῦ κρύπτει λόγον”· τὸ δὲ προνοητικὸν αὐτοῦ φησιν· “Ἐν παντὶ τόπῳ ὀφθαλμοὶ Κυρίου σκοπεύουσι κακοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς”. Καὶ πάλιν, “Πλούσιος καὶ πτωχὸς συνήντησαν ἀλλήλοις, ἀμφοτέρους δὲ ἐποίησεν ὁ Κύριος”. Καὶ, “Δανειστοῦ καὶ χρεωφειλέτου ἀλλήλοις συνελθόντων ἐπισκοπὴν ποιεῖται ἀμφοτέρων ὁ Κύριος”. Καὶ “Ἐνώπιον γὰρ εἰσι τῶν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν ὁδοὶ ἀνδρός· εἰς δὲ πάσας τροχιάς αὐτοῦ σκοπεύει”. Καὶ τὸ μὲν κριτικὸν αὐτοῦ φησιν· “Θυσίαι ἀσεβῶν βδέλυγμα Κυρίου· εὐχαὶ δὲ κατευθυνόντων δεκταὶ παρ’ αὐτῷ”. Καὶ πάλιν· “Οἴκους ὑβριστῶν κατασπᾶ Κύριος, ἔστησε δὲ ὄριον χήρας”.

Τὸ δὲ δημιουργικὸν αὐτοῦ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ’ ὅτι διὰ τοῦ ἰδίου λόγου καὶ τῆς σοφίας πάντα ποιεῖ· ὁ μάλιστα χαρακτηρίζει τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ὅτι Υἱοῦ Πατῆρ ἐστι. Λέγει γοῦν· “Ὁ Θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐδεμελίωσε τὴν γῆν”. Καὶ πάλιν, “Ὁ Θεὸς ἐποίησε χώρας καὶ ἀοικήτους, καὶ ἄκρα οἰκούμενα τῆς ὑπ’ οὐρανόν. Ἦνίκα ἠτοίμαζε τὸν οὐρανόν, συμπαρήμην αὐτῷ, καὶ ὅτε ἀφώριζε τὸν αὐτοῦ δρόνον ἐπ’ ἀνέμων, ἠνίκα ἰσχυρὰ ἐποίει τὰ ἄνω νέφη, ἤμην παρ’ αὐτῷ ἀρμύζουσα. Ἐγὼ ἤμην ἣ προσέχαιρε, καθ’ ἡμέραν δὲ εὐφραινόμενη ἐν προσώπῳ αὐτοῦ”. Στροφαὶ λόγων εἴρηται, ἐπειδὴ στρέφων τις αὐτοὺς τῇ διανοίᾳ, ἀνοίγει καὶ εὕρισκει τὸν ἐν αὐτοῖς ἐγκείμενον νοῦν. Οἷά εἰσι· “Διεσώθη ἀπὸ τοῦ καύματος υἱὸς νοήμων· ἀνεμόφθορος γίνεται ἐν ἀμῆτῳ υἱὸς παράνομος”. Καὶ πάλιν, “Ἐπιμελοῦ τῶν ἐν τῷ πεδίῳ χλωρῶν, καὶ κερεῖς πόαν, καὶ συνάγαγε χόρτον ὄρεινόν, ἵνα ἔχῃς πρόβατα εἰς ἰματισμόν”. Καὶ πάλιν, “Ἐὰν καθίσῃς δειπνεῖν ἐπὶ τραπέζης δυναστῶν, νοητῶς νόει τὰ παρατιθέμενά σοι”· καὶ τὰ ὅμοια τούτοις.

Δικαιοσύνης ἀληθοῦς νόησις εἴρηται, ἐπειδὴ τινες ἐξείληφασιν τὸ δίκαιον· τῶν μὲν λεγόντων, Δίκαιόν ἐστι, τὸ ἀποδιδόναι ἅπερ ἔλαβέ τις φυλάξαι· τῶν δέ, τὸ δίδόναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ, καὶ ἀγαθὸν ἀντὶ ἀγαθοῦ. Συμβαίνει δὲ μὴ ἀκριβεῖς

4. 25, 2.

7. 15, 8.25.

5. 15, 3.

8. 3, 19· 8, 26-30.

6. 22, 2· 29, 13· 5, 21.

9. 10, 5· 27, 25-26· 23, 1.

ἀνέκφραστος, λέγοντας· «Τά ἐνδοξα ἔργα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνέκφραστα ἀπό ἀνθρώπινο λόγο»⁴, ἐνῶ γιά τό ὅτι εἶναι προνοητικός λέγει· «Σέ κάθε τόπο τά μάτια τοῦ Κυρίου παρατηροῦν καί τούς κακούς καί τούς καλούς ἀνθρώπους»⁵. Καί πάλι λέγει· «Πλούσιοι καί φτωχοί πάντοτε θά ὑπάρχουν ὁ ἕνας κοντά στόν ἄλλο. Καί τούς δύο τούς ἔκαμε ὁ Κύριος». Ἐπίσης, «Ὅταν δανειστής καί ὀφειλέτης συναντηθοῦν μεταξύ τους, τούς παρακολουθεῖ καί τούς δύο ὁ Κύριος». Καί, «Γιατί οἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου βρίσκονται μπροστά στά μάτια τοῦ Θεοῦ, πού παρατηρεῖ ὅλες τίς ἐνέργειές του»⁶. Γιά τό ὅτι ἔχει τήν ιδιότητα νά διακρίνει, λέγει· «Οἱ θυσίαι τῶν ἀσεβῶν εἶναι μισητές στόν Κύριο, ἐνῶ οἱ προσευχές καί τά τάματα τῶν εὐσεβῶν εἶναι δεκτά ἀπ' αὐτόν». Καί πάλι· «Τά σπίτια τῶν ἀλαζόνων γκρεμίζει ὁ Κύριος, ἐνῶ προστατεύει τά σύνορα τοῦ χωραφιοῦ τῆς χήρας»⁷.

Γιά τή δημιουργία του ὅμως δέ λέγει ἀπλά, ἀλλά πώς κάνει τά πάντα μέ τό δικό του λόγο καί τή σοφία, πού ιδιαίτερα χαρακτηρίζει τόν ἀληθινό Θεό, γιατί εἶναι ὁ Πατέρας τοῦ Υἱοῦ. Λέγει λοιπόν· «Ὁ Θεός μέ τή σοφία του θεμελίωσε τή γῆ». Καί πάλι· «Ὁ Θεός δημιούργησε τίς χῶρες πού κατοικοῦνται καί τίς ἀκατοίκητες, καί τά πέρατα τῆς οἰκουμένης, πού βρίσκεται κάτω ἀπό τόν οὐρανό. Ὅταν δημιουργοῦσε τόν οὐρανό, ἦμουν μαζί του, καί ὅταν ὄριζε τό θρόνο του ἐπάνω στους ἀνέμους, ὅταν στερέωνε ψηλά τά σύννεφα, ἦμουν κοντά του καί τά διευθετοῦσα. Ἐγώ ὑπῆρξα ἡ μόνιμη χαρά του, καί πάντοτε ἀπολάμβανα τήν εὐφροσύνη τοῦ προσώπου του»⁸. Περιτροφές λόγων ἔχουν ὀνομασθεῖ, ἐπειδή, ὅταν περιστρέφει κανεῖς τούς λόγους αὐτούς μέ τή σκέψη του, ἀνοίγει καί βρίσκει τό νόημα πού ὑπάρχει μέσα τους. Ὅπως εἶναι· «Ὁ φρόνιμος υἱός γνωρίζει νά προφυλάγεται ἀπό τήν ὑπερβολική ζέστη τοῦ καλοκαιριοῦ. Ὁ παράνομος ὅμως καί ἀσύνητος υἱός γίνεται μαραμένος τήν ἐποχή τοῦ θερισμοῦ». Καί πάλι, «Φρόντιζε γιά τή βλάστηση τῆς πεδιάδας, κόψε τό χορτάρι της, μάζεψε τό χορτάρι ἀπό τά ὄρεινά μέρη, γιά νά θρέψεις πρόβατα καί νά ἔχεις ἀπ' αὐτά τά ροῦχα σου». Καί πάλι, «Ἐάν καθήσεις σέ τραπέζι μέ πλούσιους γιά νά φάγεις μαζί τους πρόσεξε πολύ στά φαγητά πού παραθέτουν σέ σένα»⁹, καί τά ὅμοια μέ αὐτά.

Ἐχει εἰπωθεῖ κατανόηση τῆς ἀληθινῆς δικαιοσύνης, ἐπειδή μερικοί ἔχουν ἀντιληφθεῖ μέ ἐσφαλμένο τρόπο τό δίκαιο, ἀφοῦ ἄλλοι λέγουν, Δίκαιο εἶναι τό νά ἐπιστρέφει κανεῖς ἐκεῖνα πού πήρε νά φυλάξει, ἐνῶ ἄλλοι, τό νά ἐπιστρέφει κακό ἀντί γιά κακό, καί καλό ἀντί γιά καλό. Συμβαίνει ὅμως νά μὴν εἶναι σωστοί αὐτοί οἱ ὀρισμοί.

εἶναι τοὺς τοιοῦτους ὄρους. Μὴ εἴπῃς γάρ, Ὅν τρόπον ἐχρήσατό μοι, χρήσομαι αὐτῷ, τίσομαι δὲ αὐτὸν ἃ με ἠδίκησε. Διὰ τοῦτο οὗτος τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην διδάσκει τούτοις· τὸ ἀληθὲς δίκαιον, τὸ ἀποδιδόναι ἐκάστω τὸ ἴδιον. “Προηγουμένως μὲν τίμα τὸν Κύριον ἀπὸ σῶν καρπῶν δικαιοσύνης”. 5 “Ἐπειτα τίμα βασιλέα, καὶ τοῖς μὲν γονεῦσι τὸ καθῆκον ἀποδίδου, τοῖς δὲ πᾶσι τὸ ἴσον. Καὶ οὗτος μὲν εἰς τύπος. Δεύτερος δέ, δικαιοῦν τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ, τὴν ἰσότητα φυλάττειν, ὥστε μὴ κλίνειν εἰς ἀνισότητά· ἀλλὰ τῷ μὲν λογικῷ, “Μή 10 σε καταλάβῃ βουλή κακῆ, ἢ ἀπολείπουσα διδασκαλίαν νεότητος”, ἀλλὰ μετὰ βουλῆς πάντα ποιεῖ, καὶ οἱ λογισμοὶ σου ἔστωσαν κρίματα· ὥστε κρίνειν ἑαυτὸν ἕκαστον, καὶ τὴν μὲν ἐπιθυμίαν πᾶσαν ἔχειν ἀγαθὴν· “Ἐπιθυμία γὰρ δικαίων πᾶσα ἀγαθὴ, καὶ ἐπιθυμία δικαίου δεκτὴ”. Κατὰ δὲ τὸ θυμικόν, “Μή 15 ἴσθι ἐταῖρος ἀνδρὶ θυμῷδε, φίλῳ δὲ ὀργίλῳ μὴ συναυλίζου. Ὅλον γὰρ τὸν θυμὸν ἐκφέρει αὐτοῦ ἄφρων· ὁ δὲ σοφὸς ταμιεύεται κατὰ μέρος”. Οὕτω δὲ ἑαυτὸν ῥυθμιζὼν ἄνθρωπος, τὴν ἰδίαν ἐκάστου μέρους τῆς ψυχῆς πράξιν ὑγιῆ καὶ ἄσινῆ φυλάττων, ἔσται γινώσκων τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην.

20 Κρίματα δὲ κατευθύνειν ἐστί, προηγουμένως μὲν κρίνειν δικαίως κατὰ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον, ὡς φησι· “Ἄνοιγε σὸν στόμα λόγῳ Θεοῦ, καὶ κρίνε πάντας ὑγιῶς. Διάκρινε δὲ πένητα καὶ ἀσθενῆ. Ὁ γὰρ εἰπὼν τὸν ἀσεβῆ, δίκαιός ἐστιν, ἐπικατάρατος τοῖς λαοῖς καὶ μισητός εἰς ἔθνη. Αἰδεῖσθαι γὰρ 25 πρόσωπον ἐν κρίσει οὐ καλόν”. Τοῦτο μὲν ἐκ τοῦ φανεροῦ ῥητέον· ἔπειτα δὲ ἵνα ὅπερ ἑτέρους κρίνει τις, τοῦτο καὶ εἰς ἑαυτὸν τὸ κρίμα κατευθύνῃ, καὶ ἑαυτὸν δοκιμάζῃ, ἐπιτιμῶν μὲν ἑαυτῷ, ἐὰν πλεονεκτήῃ ὁ θυμός· ἐπέχων δέ, ἐὰν περισσεύῃ ἢ ἐπιθυμία· διεγείρων δέ, ἐὰν ἀφυπνοῖ τὸ λογιστικόν, λέγων· 30 “Ἔως πότε, ὀκνηρέ, κατάκεισαι;” Οὕτω γὰρ ἑαυτὸν δικαίως ἄγων, καὶ κατήγορος ἑαυτοῦ γινόμενος, κρίμα κατευθύνειν μαθήσεται, καὶ οὐκ ἀκούσεται παρ’ ἑτέρου· ὁ δὲ διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ λέγων, Μὴ μοιχεύσης,

10. 3, 9.

11. 2, 17.

12. 11, 23· 10, 24.

13. Θυμικόν· τὸ μέρος τῆς ψυχῆς πού ἔχει νά κάνει μέ τή δύναμη, τὴν τιμῆ καί τή δόξα, ὑποστηρίζει τὸ δίκαιο καί ἀποκρούει τὸ ἄδικο (Πλάτων).

14. 22, 24· 29, 11.

15. 31, 8· 24, 24.23.

16. 6, 9.

17. Ρωμ. 2, 21.22.

Νά μήν πείς λοιπόν, «Όπως μέ συμπεριφέρθηκε, έτσι θά συμπεριφερθῶ σ' αὐτόν καί θά τόν εκδικηθῶ γιά τίς ἀδικίες πού μοῦ ἔκαμε». Γι' αὐτό τούς διδάσκει τήν ἀληθινή δικαιοσύνη. Τό ἀληθινό δίκαιο εἶναι τό νά ἀποδίδει στόν καθένα τό δικό του. «Πρῶτα τίμα τόν Κύριο μέ θυσίες ἀπό τούς δικούς σου δίκαιους κόπους καί δίνε σ' αὐτόν ἀπαρχές ἀπό τούς δικούς σου καρπούς πού ἀπέκτησες μέ δικαιοσύνη»¹⁰. Ἔπειτα τίμα τό βασιλιά, νά ἀποδίδεις στούς γονεῖς αὐτό πού πρέπει καί σ' ὄλους τό σωστό. Καί αὐτός βέβαια εἶναι ὁ πρῶτος κανόνας. Ὁ δεύτερος ὅμως εἶναι νά δικαιῶναι τή δική του ψυχή, νά φυλάγει τήν ἰσότητα, ὥστε νά μή στρέφεται στήν ἀνισότητα. Καί ὡς πρὸς τό λογικό, «Νά μή σέ κυριεύσει κακή θέληση, πού ἔχει ἐγκαταλείψει τή διδασκαλία τῆς νεότητάς σου»¹¹, ἀλλά μέ θέληση νά κάνεις τά πάντα καί οἱ σκέψεις σου ἄς εἶναι δίκαιες κρίσεις, γιά νά κρίνει ὁ καθένας τόν ἑαυτό του καί νά ἔχει ἀγαθή κάθε του ἐπιθυμία, γιατί «Όλες οἱ ἐπιθυμίες τῶν δίκαιων ἀνθρώπων εἶναι ἀγαθές καί οἱ ἐπιθυμίες τους ἐκπληρώνονται»¹². Ὡς πρὸς τό θυμικό¹³ ὅμως, «Νά μή γίνεσαι σύντροφος μέ ἄνθρωπο εὐέξαπτο καί νά μή συναναστρέφουσαι μέ φίλο πού εὐκολα ὀργίζεται. Γιατί ὁ ἀσύνητος ἀφήνει ἀσυγκράτητο ὄλο τό θυμό του, ἐνῶ ὁ σοφός τόν συγκρατεῖ μέσα του»¹⁴. Ἔτσι ὅμως ὅταν ρυθμίζει τόν ἑαυτό του ὁ ἄνθρωπος καί φυλάγει τήν ἰδιαίτερη πράξη κάθε μέρους τῆς ψυχῆς του ὑγίη καί χωρίς βλάβη, θά γνωρίσει τήν ἀληθινή δικαιοσύνη.

Τό νά ἐκφέρει κανεῖς δίκαιες κρίσεις σημαίνει, πρῶτα νά κρίνει δίκαια σύμφωνα μέ τό νόμο τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγει· «Ἄνοιγε τό στόμα σου, γιά νά λέγεις τό λόγο τοῦ Θεοῦ καί κρίνε ὄλους ὀρθά καί δίκαια. Νά ὑπερασπίζεσαι τό φτωχό καί τόν ἀδύνατο. Γιατί ἐκεῖνος πού θά βγάλει ἀπόφαση πῶς ὁ ἄδικος εἶναι δίκαιος, θά εἶναι καταραμένος ἀνάμεσα στό λαό του καί μισητός στά ἔθνη. Δέν εἶναι λοιπόν σωστό νά ἐπηρεάζεστε στή δίκη ἀπό πρόσωπα»¹⁵. Αὐτό βέβαια πρέπει νά τό πεί κανεῖς φανερά. Ἔπειτα ὅμως γιά νά κρίνει κανεῖς τόν ἑαυτό του ὅπως κρίνει τούς ἄλλους, καί νά ἐλέγχει τόν ἑαυτό του, ὥστε νά ἐπιτιμᾷ τόν ἑαυτό του, ἐάν ὑπερισχύει ὁ θυμός, καί νά τόν συγκρατεῖ, ἐάν ὑπερισχύει ἡ ἐπιθυμία, καί νά τόν ξυπνάει ἐάν κοιμᾶται τό λογικό του, λέγοντας· «Μέχρι πότε, ὀκνηρέ, θά εἶσαι ξαπλωμένος στό κρεβάτι;»¹⁶ Γιατί ἔτσι ὅταν κανεῖς συμπεριφέρεται δίκαια καί γίνει κατήγορος τοῦ ἑαυτοῦ του, θά μάθει νά ἐκφέρει δίκαιες κρίσεις καί δέ θ' ἀκούσει ἀπό τόν ἄλλο· «Ἐσύ πού διδάσκεις ἄλλον, τόν ἑαυτό σου δέ διδάσκεις; Ἐσύ πού λέγεις, Νά μή γίνεις μοιχός, γίνεσαι μοιχός;»¹⁷.

μοιχεύεις;" Ὡσπερ γάρ ὁ ὁδεύων καὶ κατευδύνων τὴν ὁδὸν φθάνει εἰς τὸ τέλος· οὕτως ὁ κατευδύνων κρίματα, δίκαιος γνωσθήσεται καὶ σοφός.

Παραβολαὶ δὲ λέγονται λόγοι, ὥσπερ εἰκόνες τῶν λεγομένων. Ἐξ αὐτῶν γὰρ διὰ τὴν ὁμοιότητα τὸ λεγόμενον καταλαμβάνεται. Οὕτω γὰρ ὁ Κύριος ἔλεγεν, ὡς ὁ Μάρκος φησί: "Τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐν ποίᾳ παραβολῇ παραβάλωμαι αὐτήν;" ὡς τῶν κατὰ ὁμοίωσιν λεγομένων παραβολῆς οὔσης. Καὶ γὰρ λέγων, "Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ", ὑστερον ἐπέφερε, "Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ". Εἰσὶν οὖν τοιαῦται αἱ παραβολαί: "Ὡσπερ ἔξοδος χιόνος ἐν ἀμητῷ κατάκαυμα ὠφελεῖ, οὕτως ἄγγελος πιστός τοὺς ἀποστείλαντας αὐτόν". Καὶ πάλιν: "Ὡσπερ ἄνεμοι, καὶ νέφη, καὶ ὑετοὶ, οὕτως οἱ καυχώμενοι ἐπὶ δόσει ψευδεῖ"· καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. Ῥήσεις δὲ σοφῶν εἰσι λόγοι οὐ σεσοφισμένοι, οὐδὲ ἐν τῷ πιδανῷ ἀπατῶντες, ἀλλ' ἠκριθωμένοι· οὐχ ὡς κατὰ πρόσταξιν δὲ λεγόμενοι, ἀλλ' ὡς παρ' αὐτῶν γνωσθέντες, καὶ ὡς ἀποφάσεις αὐτῶν προσφερόμενοι· οἳοὶ εἰσι: "Καρδίας εὐφραιομένης, πρόσωπον θάλλει· ἐν δὲ λύπαις οὔσης σκυθρωπάζει". Καί, "Καρδία ὀρθὴ ζητεῖ αἰδοθῆσιν· στόμα δὲ ἀπαιδευτῶν γνώσεται κακά". Καί, "Μῖσος ἐγείρει νεῖκος· πάντας δὲ τοὺς μὴ φιλονεικοῦντας καλύπτει φιλία". Καί, "Ὁς καταφρονεῖ πράγματος, καταφρονηθήσεται ὑπ' αὐτοῦ· ὁ δὲ φοβούμενος ἐντολήν, οὗτος ὑγιαίνει".

Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἀνθρώπων οἱ λόγοι κατὰ πλείστον ἀμφίβολοι τυγχάνουσιν ὄντες, οἱ δὲ τῶν σοφῶν, οἳοὶ εἰσιν οὗτοι, ἀληθεῖς εἰσιν, καὶ πανταχόθεν ἠκριθῶνται, ὥστε μηδὲ ἀντιλέγεσθαι αὐτούς. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ τέλους γνωρίζουσι τὸ πρᾶγμα· οἷόν ἐστιν, ὅτι ὁ ἀδικὸς φαῦλός ἐστι, καὶ ὁ μοιχὸς οὐ καλός· τοῦτο δὲ καὶ παντὶ δῆλον ἂν εἴη. Οἱ δὲ σοφοὶ τὰς ἀρχὰς τῶν πράξεων προλέγουσιν, ἕν' ἕκαστος γινώσκων τὰς ἀρχὰς τῶν κακῶν φυλάττηται· ὥσπερ σύμβολον τῶν τῆς ψυχῆς κινήματων παραγγέλλουσιν, οἳά ἐστι τὰ προειρημένα: "Μῖσος ἐγείρει νεῖκος, πάντας δὲ τοὺς μὴ φιλονεικοῦντας καλύπτει φιλία". Ὁ γὰρ φίλερις ἀπὸ μίσους

18. Μάρκ. 4, 30.

20. 25, 13.

21. 25, 14.

19. Ματθ. 13, 31.33.13.

22. 15, 13.14· 10, 12· 13,13.

“Ὅπως λοιπόν ἐκεῖνος πού βαδίζει καί παίρνει τόν εὐθύ δρόμο φθάνει στό τέλος, ἔτσι ἐκεῖνος πού ἐκφέρει σωστές κρίσεις, θά λογαριασθεῖ δίκαιος καί σοφός.

Παραβολές λέγονται οἱ λόγοι, σάν νά εἶναι εἰκόνες αὐτῶν πού λέγονται. Γιατί ἀπ’ αὐτές, ἐξ αἰτίας τῆς ὁμοιότητος, κατανοεῖται αὐτό πού λέγεται. Ἔτσι λοιπόν ὁ Κύριος ἔλεγε, ὅπως λέγει ὁ Μάρκος· «Μέ τί νά παρομοιάσω τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἢ μέ ποιά παραβολή νά τήν συγκρίνω;»¹⁸, ἐπειδή αὐτά πού λέγονται γιά τήν ὁμοιότητα εἶναι παραβολή. Πραγματικά, λέγοντας ὁ Κύριος, «Ὅμοια εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ», στό τέλος πρόσθετε, «Γι’ αὐτό τοὺς μιλῶ μέ παραβολές»¹⁹. Εἶναι λοιπόν τέτοιες οἱ παραβολές· «Ὅπως ἡ προσφορά πάγου στήν ἐποχή τοῦ θερισμοῦ, πού ἐπικρατεῖ ζέστη, ὁροσίζει, ἔτσι καί ἕνας ἀξιόπιστος ἀγγελιαφόρος ἀνακουφίζει ἐκείνους πού τόν ἔστειλαν»²⁰. Καί πάλι· «Ὅπως εἶναι οἱ ἄνεμοι καί τά σύννεφα καί οἱ βροχές, ἔτσι εἶναι καί ἐκεῖνοι πού καυχιοῦνται γιά ψεύτικες δωρεές»²¹, καί τά ὅμοια μ’ αὐτά. Ρητά σοφῶν εἶναι τά λόγια πού δέν εἶναι σοφίσματα, οὔτε αὐτά πού ἐξαπατοῦν μέ τήν πειστικότητά τους, ἀλλά τά λόγια πού εἶναι πιστά μέ κάθε λεπτομέρεια. Δέ λέγονται σάν προσταγή, ἀλλά σάν γνώμες τους καί προσφέρονται σάν δικές τους ἰδέες. Τέτοια λόγια εἶναι· «Ὅταν ἡ καρδιά εὐφραίνεται, τό πρόσωπο εἶναι χαρούμενο. Ὅταν ὁμως ἡ καρδιά βρίσκεται σέ μεγάλη λύπη, τότε τό πρόσωπο εἶναι σκυθρωπό». Καί, «Ἡ ἀληθινή καρδιά ζητάει τήν ἐνάρετη σοφία, ἐνῶ τό στόμα τῶν ἀμόρφωτων ἀνθρώπων θά γνωρίζει νά ἐκστομίζει κακά λόγια». καί, «Τό μῖσος προκαλεῖ φιλονικίες. Ἡ φιλία ὁμως περιβάλλει ὅλους ἐκείνους πού δέ φιλονικοῦν». Καί «Ἐκεῖνος πού κάνει ἄφοβα ἕνα κακό πράγμα, θά κυριευθεῖ ἀπ’ αὐτό. Ἐκεῖνος ὁμως πού τηρεῖ τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ, αὐτός θά ἔχει ζωή καί υἱεῖα»²².

Τά λόγια λοιπόν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εἶναι συνήθως ἀβέβαια, ἐνῶ τῶν σοφῶν, ὅπως εἶναι αὐτοί, εἶναι ἀληθινά καί ἀπό παντοῦ ἐξακριβώνονται, ὥστε νά μήν μποροῦν ν’ ἀνασκευασθοῦν. Καί οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι γνωρίζουν τό πράγμα ἀπό τό τέλος· γιά παράδειγμα, ὅτι ὁ ἄδικος εἶναι φαῦλος καί ὅτι ὁ μοιχός δέν εἶναι καλός. Αὐτό ὁμως καί στόν καθένα θά μποροῦσε νά γίνει φανερό. Ἀλλά οἱ σοφοί προλέγουν τίς ἀρχές τῶν πράξεων, γιά νά φυλάγεται ὁ καθένας γνωρίζοντας τίς ἀρχές τῶν κακῶν, καί διδάσκουν σάν σύμβολο τῶν ἐρεθισμῶν τῆς ψυχῆς, ὅπως εἶναι αὐτά πού εἰπώθησαν πῶς πρῖν· «Τό μῖσος προκαλεῖ φιλονικίες, ἐνῶ ἡ φιλία περιβάλλει ὅλους ἐκείνους πού δέ φιλονικοῦν». Γιατί ὁ φιλόνομος ἀπό τό μῖσος ἔχει τήν ἀρχή αὐτῆς

ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς τοιαύτης κακίας, καὶ οὐκ ἂν τις εἴποι ἀγαπᾶν τὸν φιλονεικούντα. Πάλιν δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁ μὴ φιλονεικῶν, γνώρισμα ἀγάπης ἔχει. Καὶ οὐκ ἂν τις εἴποι φιλόνεικον τὸν ἀγαπῶντα· ὡς πάλιν τό, “Ἐν ἐπιθυμίαις ἐστὶ πᾶς ἀεργός· καὶ πᾶς ὀξύθυμος πράσσει μετὰ ἀβουλίας”. Τοῦ γὰρ ἀεργοῦ ἐσήμανε τὴν ψυχὴν ἐν πάσαις ἐπιθυμίαις βεβυθίσθαι, καὶ τὸν ὀξύθυμον μηδεμίαν ἔχοντα βουλήν ὀρθὴν ἐδήλωσε.

Καὶ ὅλως οὗτοι τὰ ἡθικὰ μᾶλλον ἀπαγγέλλουσι, τὴν ἀρχὴν τῆς πράξεως, ὅθεν συνίστανται, λέγοντες, ὅτι τῆς μὲν φιλονεικίας προηγείται μῖσος, τοῦ δὲ μὴ φιλονεικεῖν προηγείται ἀγάπη· καὶ τῆς μὲν ἀεργίας προηγείται ἡδονὴ κακῆ, τοῦ δὲ ὀξύθυμου προηγείται ἀβουλία· καὶ τοῦ μὲν ἐξουθενημένου ἀρχὴ ἐστὶ τὸ καταφρονεῖν αὐτὸν τοῦ νόμου, τῆς δὲ ὑγείας προηγείται ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ· καὶ τῆς μὲν ἀπωλείας τῆς ψυχῆς ἐστὶν ἀρχὴ τὸ ἀφύλακτον ἔχειν τὸ στόμα, τοῦ δὲ πτοεῖσθαι τινα προηγείται ἡ προπέτεια. Οὕτω δὲ ἐκάστην ῥῆσιν ἀναλύων, εὐρήσεις εἰρημένην καὶ γεγραμμένην ὑπὲρ τοῦ τοὺς ἀκούοντας καὶ μανθάνοντας τὰς ἀρχὰς τῶν κακῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν, φεύγειν μὲν τὰ φαῦλα, πράττειν δὲ τὰ ἀγαθά.

Αἰνίγματα δὲ καὶ σκοτεινοὶ λόγοι, οἵτινες ἀσφαλεῖς μὲν οὕτως εἰσίν, ὥστε ἀνιᾶν τὸν ἐντυγχάνοντα τὸ μηδὲν ἐμφαίνειν, μηδέ τινα ὑπόνοιαν παρέχειν· ἐρευνώμενοι δὲ ὁμως δεικνύουσι τὸν ἐν αὐτοῖς νοῦν. Οἰοί εἰσι “Τῇ βδέλλῃ τρεῖς θυγατέρες ἦσαν, ἀγαπήσει ἀγαπώμεναι· καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ οὐκ ἐνεπίμπλασαν αὐτήν, καὶ ἡ τετάρτη οὐκ ἠρκέσθη εἰπεῖν, Ἰκανόν”. Ἄδης, καὶ ἔρως γυναικός, καὶ τάρταρος, καὶ γῆ οὐκ ἐμπιπλάμενη ὕδατος, καὶ ὕδωρ καὶ πῦρ οὐ μὴ εἴπωσιν, Ἄρκει”. Καὶ πάλιν· “Τρία δὲ ἐστὶν ἀδύνατά μοι νοῆσαι, καὶ τὸ τέταρτον οὐκ ἐπιγινώσκω· ἴχνη ἀετοῦ πετομένου, καὶ ὁδοῦς ὄψεως ἐπὶ πέτρας, καὶ τρίβους νηὸς ποντοπορούσης, καὶ ὁδοῦς ἀνδρὸς ἐν νεότητι”· καὶ ὅσα τοιαῦτά ἐστὶν αἰνίγματα· ἕτερα γάρ τινα δηλοῖ, καὶ ἐτέρων ἔνοιαν παρίστησι· καὶ ἀσαφῆ μὲν ἐστὶ, κεκρυμμένον δὲ ἔχει τὸν νοῦν. Καὶ ἡ μὲν περιοχὴ τοῦ βιβλίου τῶν Παροιμιῶν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Ἡ δὲ ἀνακεφαλαίωσις ἐν τούτοις. Ἐν προοιμίαις περὶ

τῆς κακίας καί δέν εἶναι δυνατό νά πεί κανεῖς πώς ἀγαπάει ὀφιλόνομος. Πάλι ὁμως ἀπό τό ἀντίθετο ἐκεῖνος πού δέ φιλονικεῖ, ἔχει τό γνώρισμα τῆς ἀγάπης. Καί δέ θά μπορούσε νά πεί κανεῖς πώς ἐκεῖνος πού ἀγαπάει εἶναι φιλόνομος· ὅπως εἶναι πάλι τό, «Κάθε ὀκνηρός εἶναι γεμάτος ἐπιθυμίες καί ὁ ὀξύθυμος ἐνεργεῖ χωρίς σκέψη»²³. Φανέρωσε λοιπόν πώς ἡ ψυχὴ τοῦ ὀκνηροῦ ἔχει βυθισθεῖ μέσα σέ κάθε ἐπιθυμία καί ἀπέδειξε πώς ὁ ὀξύθυμος δέν ἔχει καμιὰ ὀρθή σκέψη.

Καί γενικά οἱ σοφοὶ ἀναγγέλλουν περισσότερο τὰ ἠθικά, τὴν ἀρχὴ τῆς πράξης, ἀπ' ὅπου σχηματίζονται, λέγοντας, ὅτι τό μίσος προηγεῖται τῆς φιλονικίας, ἡ ἀγάπη προηγεῖται ἀπὸ τό νά μὴ φιλονικεῖ κανεῖς, καί ἡ κακὴ ἡδονὴ προηγεῖται τῆς ὀκνηρίας. Ἡ ἀβουλία προηγεῖται τοῦ ὀξύθυμου. Καί τοῦ καταφρονημένου ἀρχὴ εἶναι ἡ περιφρόνηση ἀπ' αὐτόν τοῦ νόμου, ἐνῶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ προηγεῖται τῆς υἰείας. Ἀρχὴ τῆς καταστροφῆς τῆς ψυχῆς εἶναι τό ὅτι δέ φυλάγει κανεῖς κλειστό τό στόμα του, ἐνῶ ἡ ἀπερισκεψία προηγεῖται τῆς μωρίας κάποιου. Ἐάν ὁμως ἀναλύεις ἔτσι κάθε ρητό, θά βρεῖς πώς ἔχει εἰπωθεῖ καί ἔχει γραφεῖ γιὰ ν' ἀποφεύγουν τὰ φαῦλα καί νά πράττουν τὰ καλὰ ἐκεῖνοι πού ἀκοῦν καί μαθαίνουν τίς ἀρχές τῶν κακῶν καί τῶν καλῶν.

Ἐπάρχουν ἀκόμη αἰνιγματικά ἀποφθέγματα καί ἀσαφὴ λόγια, πού εἶναι τόσο καθαρὰ, ὅσο νά στενοχωριέται αὐτός πού τὰ διαβάξει, γιατί δέ φανερώνουν τίποτε, οὔτε δίνουν κάποια ὑπόνοια. Ὅταν ὁμως ἐξεταστοῦν μέ προσοχὴ τότε δείχνουν τό νόημα πού ὑπάρχει μέσα τους. Ὅπως εἶναι· «Ἡ βδέλλα εἶχε τρεῖς πολυαγαπημένες θυγατέρες, ἀλλὰ δέν μπορούσαν νά τή χορτάσουν, καί ἡ τέταρτη δέν μπόρεσε νά τὴν κάνει νά πεί: Εἶναι ἀρκετό. Ὁ ἄδης, ὁ ἔρωτας τῆς γυναίκας, τὰ τάρτατα, ἡ ξερὴ γῆ, ἡ θάλασσα καί ἡ φωτιά δέ θά ποῦν ποτέ· Φθάνει». Καί πάλι· «Τρεῖς πράγματα μοῦ εἶναι ἀδύνατο νά καταλάβω καί τό τέταρτο μοῦ εἶναι πιό πολύ ἀκατανόητο· τὰ ἴχνη τοῦ ἀετοῦ πού πετᾷ, τό δρόμο τοῦ φιδιοῦ πάνω στίς πέτρες, τὰ ἴχνη τοῦ πλοίου πού ταξιδεύει στό πέλαγος καί τίς νεανικές παρεκτροπές τοῦ ἀνθρώπου»²⁴. Καί ὅλα τὰ παρόμοια εἶναι αἰνίγματα, γιατί κάτι ἄλλο δηλώνουν, ἐνῶ παριστάνουν τὴν ἔννοια ἄλλων πραγμάτων. Εἶναι ἐπίσης καί ἀσαφὴ, ἔχουν ὁμως κρυμμένο τό νόημα μέσα τους. Καί τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου τῶν Παροιμιῶν ἔχει αὐτὴ τὴ δομὴ.

Ἡ περιλήψη τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ ἑξῆς. Στὴν ἀρχὴ γιὰ τίς παροιμίες

αὐτῶν τῶν παροιμιῶν "Σολομῶντος υἱοῦ Δαυὶδ, ὃς ἐβασίλευσε ἐν Ἱερουσαλήμ, τοῦ γνῶναι σοφίαν καὶ παιδείαν". Καὶ ὅτι "Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου". Περὶ τοῦ ἀκούειν νόμους πατρός, καὶ μὴ ἀπώσασθαι δεσμούς μητρός. Περὶ τοῦ μὴ
 5 πλανηθῆναι, μηδὲ συμπορεύεσθαι ὁδοὺς μετὰ τῶν συντελούντων ἄνομα· κοινὸν γὰρ βαλάντιον κέκτηνται. "Ὅτι σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται, ἀσεβεῖς δὲ ἐμίσησαν αἰσθησιν. Ἐπειδὴ ἐκάλουν, καὶ οὐχ ὑπήκουσάν μου, διὰ τοῦτο, ὅταν καλέσωνταί με, οὐχ ὑπακούσομαι αὐτῶν. Περὶ τοῦ, "Δέχου ῥήσεις ἐντο-
 10 λῶν, καὶ εἰσακούσεται σοφίας τὸ οὖς σου, ἵνα συνήσης δικαιοσύνην καὶ κρῖμα. Ὡς οἱ καταλιπόντες ὁδοὺς εὐθείας, καὶ χαίροντες ἐπὶ διαστροφῇ κακῇ". Περὶ τοῦ, "Μὴ σε καταλάβῃ βουλή κακῆ, ἵνα εὗρης τρίβους δικαιοσύνης λείας". Περὶ τοῦ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι σὲ τήρησιν νόμου, ἵνα μακροβιώ-
 15 σης ἐν εἰρήνῃ. Περὶ τοῦ εἶναι σε πεποιδότα ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐπὶ Θεῷ, καὶ μὴ εἶναι φρόνιμον παρ' ἑαυτῷ, ἀλλὰ τιμᾶν τὸν Κύριον ἀπὸ τῶν δικαίων πόγων. Περὶ τοῦ μὴ ὀλιγωρεῖν παιδείας Κυρίου· "Ὅν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει". Καί, "Μακάριος ἄνθρωπος ὃς εὗρη σοφίαν".

20 Περὶ τοῦ μὴ παραρρύεσθαι σε, ἀλλὰ τηρεῖν βουλήν καὶ ἔννοιαν, ἵνα ἔσται ἴσσις τῇ σαρκί σου. Περὶ τοῦ μὴ ἀποσχέσθαι εὖ ποιεῖν ἐνδεῆ, ἤνικα ἂν ἔχη ἢ χεῖρ σου βοηθεῖν. Καί, Μὴ τέκταινε ἐπὶ σφί φίλῳ κακά, ὅτι ἀκάδατος ἐνώπιον Κυρίου πᾶς παράνομος. "Ὅτι, "Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ μεταδίδωσι χάριν". Καὶ περὶ τοῦ ἀκούειν παιδείας πατρός. Περὶ τοῦ, "Υἱέ, ἐμῇ ῥήσει πρόσεχε, καὶ πάση φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν", καὶ Κύριος ὀρθὰς ποιήσει τὰς τροχιάς σου. Περὶ τοῦ μὴ προσέχειν φαύλη γυναικί· "Ὁδοὺς γὰρ ζωῆς οὐ μετέρχεται, μακρὰν ποίησον ἀπ' αὐτῆς σύνο-
 25 δον". Περὶ τοῦ, "Πῖνε ὕδατα ἀπὸ σῶν ἀγγείων"· καὶ "Ἡ πηγὴ τοῦ ὕδατός σου ἔστω σοι ἡδεῖα. Ἐν γὰρ τῇ ταύτης σοφία συμπεριφερόμενος, πολλοστός ἔσῃ". "Ἴδι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὃ ἀκνηρὸν" νεανία, "καὶ γίνου σοφώτερος· ὅτι πολλὴν ἐν τῷ ἀμητῷ ποιεῖται τὴν παράχυσιν". Περὶ τοῦ πορεύοντος πρὸς
 30

35 25. 1, 1.2.7. 28. 2, 17.20. 31. 4, 20.23.27.

26. 1, 24.28. 29. 3, 12.13. 32. 5, 6.8.

27. 2, 1.2.9.13.14. 30. 3, 34. 33. 3, 15.18.19. 34. 6, 6.8.

«τοῦ Σολομώντα, υιοῦ τοῦ Δαυὶδ, ὁ ὁποῖος ἦταν βασιλιάς στήν Ἱερουσαλήμ γιά νά κάνουν γνωστή τή σοφία καί τήν παιδεία Κυρίου». Καί ὅτι « Ἀρχή τῆς σοφίας εἶναι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ»²⁵. Γιά τό ὅτι πρέπει νά τηροῦμε τοὺς νόμους τοῦ πατέρα καί νά μὴν ἀπορρίπτουμε τίς στοργικῆς παραγγελίες τῆς μητέρας μας. Γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά μᾶς παραπλανήσουν, οὔτε νά βαδίζουμε στόν ἴδιο δρόμο μαζί μέ τοὺς παράνομους, γιατί αὐτοί ἔχουν κοινό βάλάντιο. "Ὅτι ἡ σοφία ἐξυμνεῖται στοὺς δρόμους, ἐνῶ οἱ ἀσεβεῖς μίσησαν τήν ἀληθινὴ γνώση. Ἐπειδὴ τοὺς καλοῦσα καί δέ μέ ὑπάκουσαν, γι' αὐτό, ὅταν θά μέ καλέσουν αὐτοί, δέ θά τοὺς ἀκούσω»²⁶. Γιά τό «Νά δέχεσαι τά λόγια τῶν ἐντολῶν, καί τότε τό αὐτί σου θ' ἀκούσει τά λόγια τῆς σοφίας, γιά νά κατανοήσεις τή δικαιοσύνη καί τήν ὀρθή κρίση. Ἄλλοίμονο σ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀφήνουν τόν ἴσιο δρόμο καί χαίρονται γιά τήν ἠθικὴ διαστρόφῃ τους»²⁷. Γιά τό, «Νά μὴ σέ κυριεύσει κακὴ θέληση, γιά νά βρεῖς τοὺς ὀμαλοὺς δρόμους τῆς δικαιοσύνης»²⁸. Γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά λησμονεῖς τήν τήρηση τοῦ νόμου, γιά νά ζήσεις πολλὰ χρόνια εἰρηνικῆς ζωῆς. Γιά τό ὅτι πρέπει νά πιστεύεις σταθερὰ μέ ὅλη σου τὴν καρδιά στό Θεό, καί νά μὴν ἐμπιστεύεσαι τόν ἑαυτό σου, ἀλλά νά τιμᾶς τόν Κύριο μέ θυσίαις ἀπό τοὺς δικούς σου δίκαιους κόπους. Γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά παραμελεῖς τήν παιδαγωγία τοῦ Κυρίου, «γιατί ὁ Κύριος παιδαγωγεῖ ἐκείνον πού ἀγαπάει». Καί, «Εὐτυχισμένος εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού βρῆκε τή σοφία»²⁹.

Γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά παρασυρθεῖς, ἀλλά νά τηρεῖς τή συμβουλή καί τήν ὁδηγία μου, γιά νά ἔχεις ὑγεία σωματικὴ. Νά μὴν ἀποφύγεις νά βοηθήσεις τό φτωχό, ὅταν τό χέρι σου θά μπορεῖ νά βοηθεῖ. Καί, Νά μὴ σχεδιάζεις κακά γιά τό φίλο σου, γιατί κάθε παράνομος εἶναι ἀκάθαρτος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Γιατί, « Ὁ Κύριος ἀντιτάσσεται στοὺς ὑπερήφανους, στοὺς ταπεινοὺς ὁμως δίνει τὴ χάρη του»³⁰. Καί γιά τό ὅτι τά παιδιά πρέπει ν' ἀκούν τὴ διδασκαλία τοῦ πατέρα τους. Γιά τό, «Παῖδί μου, πρόσεχε στά λόγια μου καί μέ κάθε προσοχὴ φύλαγε τὴν καρδιά σου», καί ὁ Κύριος θά κάμει ἴσιο τό δρόμο σου»³¹. Γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά προσέχεις τὴν ἀνήθικη γυναίκα, «Γιατί δέν ὀδηγεῖ σέ δρόμους ζωῆς, ἀπομάκρυνε ἀπ' αὐτὴν τὴν πορεία σου»³². Γιά τό, «Πίνε νερό ἀπὸ τά δικά σου δοχεῖα· καί « Ἡ πηγὴ τοῦ νεροῦ σου ἄς εἶναι γιά σένα μόνο εὐχάριστη. Γιατί ζώντας μέ τὴ σοφία τῆς θά γίνεις μεγάλος καί τρανός»³³. Νεαρέ «ὄκνηρέ, πήγαινε στό μυρμηγκι καί νά γίνεις πιό σοφός ἀπ' αὐτό, γιατί τὴν ἐποχὴ τοῦ θερισμοῦ κάνει μεγάλη ἀποθήκευση τροφῶν»³⁴. Γιά τό ὅτι

τὴν μέλισσαν, "Καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστὶ". Περὶ τοῦ, "Ἐως πότε, ὀκνηρὲ, κατάκεισαι". Ὀλίγον μὲν ὑπνοῖς, ὀλίγον δὲ κάθησαι. Διὰ τοῦτο ἐξαπίνης ἔρχεται ἡ ἀπώλειά σου.

Περὶ φυλακῆς νόμων πατρὸς· "Ὅτι λύχνος ἐντολῶν καὶ
5 φῶς ἐστὶ καὶ ζωῆς ὁδός". Περὶ τοῦ, "Ἀποδέσει τις πῦρ ἐν
κόλπῳ, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ οὐ κατακαύσει; ἢ περιπατήσῃ ἐπ'
ἀνδράκων πυρός, τοὺς δὲ πόδας οὐ κατακαύσει οὗτος; Ὁ
εἰσελθὼν εἰς γυναῖκα ὑπανδρον οὐκ ἀδωωθήσεται". Περὶ τοῦ,
"Οὐ θαυμαστόν ἐὰν κλέπτων ἀλῶ τις· κλέπτει γὰρ ἵνα ἐμπλήσῃ
10 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πεινῶσαν· ὁ δὲ μοιχὸς δι' ἐνδειαν φρενῶν
ἀπολεῖ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ". Περὶ τοῦ, "Τίμα τὸν Θεόν, καὶ
ισχύσεις, καὶ φύλασσε ἐμὰς ἐντολάς, καὶ ἐπίγραφον αὐτὰς ἐπὶ
τὸ πλάτος τῆς καρδίας σου, ἵνα τηρήσωσί σε ἀπὸ γυναικὸς
ἄλλοτρίας καὶ πόρνῆς". Περὶ τοῦ κηρυχθαί σε σοφίαν, ὅτι ἐπ'
15 ἄκρων τῶν ὑψηλῶν ἐστίν, ὅτι τιμιωτέρη ἐστὶν ἀργυρίου, καὶ
γνησιωτέρα ὑπὲρ χρυσίου δεδοκιμασμένον, καὶ ὅτι, "Φόβος
Κυρίου μισεῖ ἀδικίαν". Περὶ τοῦ, "Κύριος ἐκτισέ με ἀρχὴν
ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ". Περὶ τοῦ, ὅτι "Ἡ σοφία
ἠκοδόμησε ἑαυτῇ οἶκον".

20 Περὶ τοῦ, "Ἐλεγε σοφόν, καὶ ἀγαπήσει σε. Ἐὰν σοφὸς
γένῃ, σεαυτῷ ἔση, καὶ τοῖς πλησίον σου· ἐὰν δὲ κακὸς ἀποθῆς,
μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά. Ὅτι γυνὴ ἄφρων καὶ δρασεῖα,
ἐνδεὴς ψωμοῦ γίνεται. Πενία ἀνδρα ταπεινοῖ· υἱὸς δὲ πεπαι-
δευμένος σοφὸς ἐστί. Μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων. Ὅς
25 πορεύεται ἀπλῶς, πορεύεται πεποιδῶς. Ὅς ἐκ χειλέων
προφέρει σοφίαν, ῥάβδῳ τύπτει ἀνδρα ἀκάρδιον. Ὅδους
ζωῆς φυλάσσει παιδεία· καλύπτουσι δὲ ἔχθραν χεῖλη δίκαια.
Ἄφρων πρᾶσσει κακά· στόμα δὲ δικαίου ἀποστάζει σοφίαν".
Κατὰ εἰδωλοατρῶν, ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἢ λίθων, ἢ ξύλων
30 εἶδωλα κατασκευασμένων. Ὅτι ἐστὶ σωτηρία διὰ ξύλου τοῖς

35. 6, 8α.

38. 6, 23.

41. 7, 1.2.3.5.

36. 6, 9.

39. 6, 27.28.29.

42. 8, 1.2.10.13.

37. 6, 10.15.

40. 6, 30.32.

43. 8, 22.

44. 9, 1.

45. 9, 8.12.13· 10, 4.7.9.13.17.18.23.31. Ἐδῶ σταματᾷ ἡ περιλήψις τοῦ βιβλίου τῶν Παροιμιῶν.

πρέπει νά πορευθῆς στή μέλισσα, «Καί νά μάθεις πόσο ἐργατική εἶναι»³⁵. Γιά τό, «Μέχρι πότε, ὀκνηρέ, θά εἶσαι ξαπλωμένος στό κρεβάτι σου;»³⁶. Λίγη ὥρα κοιμᾶσαι, καί λίγη ὥρα κάθεσαι. Γι' αὐτό ξαφνικά ἐρχεται ἡ καταστροφή σου³⁷.

Γιά τήν τήρηση τῶν νόμων τοῦ πατέρα, «Γιατί εἶναι λυχνάρι ἐντολῶν καί φῶς καί δρόμος ζωῆς»³⁸. Γιά τό, «Εἶναι δυνατό ν' ἀγκαλιάσει κανεῖς τή φωτιά καί νά μήν κάψει τά ρούχα του; ἢ νά βαδίσει πάνω σ' ἀναμμένα κάρβουνα καί νά μήν κάψει τά πόδια του; Ἐκεῖνος πού θά ἔχει σχέσεις μέ παντρεμένη γυναίκα δέ θά θεωρηθεῖ ἀθῶος»³⁹. Γιά τό, «Δέν εἶναι παράξενο, ἐάν συλληφθεῖ κανεῖς τήν ὥρα πού κλέβει, γιατί κλέβει γιά νά χορτάσει τήν κοιλιά του πού πεινάει. Ὁ μοιχός ὅμως, ἐξ αἰτίας τῆς ἀφροσύνης του, θά φέρει στή ζωή του τήν καταστροφή»⁴⁰. Γιά τό, «Νά σέβεσαι τό Θεό καί θ' ἀποκτήσεις δύναμη, καί νά φυλάγεις τίς ἐντολές μου καί νά τίς γράψεις σέ ὄλο τό πλάτος τῆς καρδιάς σου, γιά νά σέ προφυλάξουν ἀπό γυναίκα ξένη καί πόρνη»⁴¹. Γιά τό ὅτι πρέπει νά διαλαγῆς τή σοφία, γιατί εἶναι πάνω στίς ὑψηλές κορυφές, γιατί εἶναι πιό πολῦτιμη ἀπό τά χρήματα καί πιό γνήσια ἀπό τό καθαρό χρυσάφι, καί γιατί, «Ὁ φόβος τοῦ Κυρίου μισεῖ τήν ἀδικία»⁴², Γιά τό, «Ὁ Κύριος μέ γέννησε σάν ἀρχή πού διέπει ὅλη τήν τάξη καί τή δημιουργία του»⁴². Γιά τό ὅτι, «Ὁ σοφία ἔκτισε γιά τόν ἑαυτό της ἀνάκτορο»⁴⁴.

Γιά τό, «Ἐλεγε τό σοφό, καί αὐτός θά σ' ἀγαπήσει. Ἐάν γίνεις σοφός, θά γίνεις γιά τόν ἑαυτό σου καί γιά τόν πλησίον σου. Ἐάν ὅμως γίνεις κακός, ὁ μόνος σου θά ὑπομείνεις τίς κακίες σου. Γιατί ἡ ἀσύνητη καί ἡ ἀδιάντροπη γυναίκα, στερεῖται καί τό ψωμί της ἀκόμη. Ἡ φτώχεια ἐξευτελίζει τόν ἄνθρωπο. Τό παιδί πού δέχθηκε διαπαιδαγώγηση, θά γίνῃ σοφό. Ἡ ἀνάμνηση τοῦ δίκαιου ἀνθρώπου θά συνοδεύεται ἀπό ἐπαίνους. Ὅποιος βαδίζει μέ εὐθύτητα, βαδίζει μέ θάρρος. Ὅποιος βγάζει ἀπό τά χεῖλη του σοφά λόγια, χτυπάει μέ ραβδί τόν ἀμόρφωτο ἄνθρωπο. Ἡ παιδεία Κυρίου διατηρεῖ τήν πορεία τῆς ζωῆς μας. Τά χεῖλη τῶν δίκαιων ἀνθρώπων σκεπάζουν τήν ἔχθρα. Ὁ ἀσύνητος κάνει κακό στούς ἄλλους. Τό στόμα ὅμως τοῦ δίκαιου ἀνθρώπου στάζει πάντοτε σοφία»⁴⁵. Ἐναντίον⁴⁶ τῶν εἰδωλολατρῶν πού κατασκεύασαν εἰδωλα ἀπό χρυσό, ἄργυρο, πέτρες καί ξύλα. Ὅτι ὑπάρχει σωτηρία γι' αὐτούς, πού ἐμπιστεύονται σ' ἕνα

46. Αὐτά πού ἀκολουθοῦν εἶναι ἐπανάληψη τοῦ τέλους τῆς Σοφίας τοῦ Σολομώντα.

πιστεύουσι. Τὰ περὶ εἰδωλοποιῶν, ἢ ζωγραφούντος εἰδῶλα. Περὶ πάντων τῶν κακῶν τῶν ἐν εἰδωλολατρίᾳ. Περὶ ἀσεβοῦς δρασκείας, καὶ ὅσα ἐν αὐτῷ κακά. Περὶ τοῦ κεραμέως, καὶ τῶν κεραμικῶν εἰδώλων. Περὶ πάντων τῶν εἰδώλων τῆς τῶν ἐθνῶν
 5 λατρείας. Περὶ τῶν ἐχθίστων ζώων, ὄφρων, αἰλουῶρων, καὶ τῶν ὁμοίων. "Ὅτι εὐηργέτησεν ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραὴλ ἀντὶ βατράχων ὀρτυγομήτρων.

4. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΟΥ ΣΕΙΡΑΧ

Περὶ φόβου Θεοῦ, περὶ τοῦ μὴ θυμοῦσθαι, περὶ τοῦ δεῖν
 10 χωρὶς ὑποκρίσεως προσιέναι Θεῷ, περὶ πειρασμῶν καὶ ὑπομονῆς, περὶ τιμῆς τῆς εἰς τοὺς γονεῖς, περὶ ἐπιεικειᾶς, περὶ τοῦ μὴ δεῖν ζητεῖν βαδύτερα τῶν προστεταγμένων, περὶ ἐλεημοσύνης καὶ ὄρφανῶν προστασίας. Περὶ σοφίας, περὶ αἰσχύνης βλαβεραῆς καὶ ἐπωφελοῦς· πολλὰ δὲ περὶ τῆς
 15 βλαβεραῆς ἐνταῦθα λέγει. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν δεδόσθαι τῷ πόθῳ τῶν χρημάτων, μὴδὲ οἰεσθαι ἀτιμωρητὶ ἀμαρτάνειν, κἂν παραυτίκα μὴ δῶμεν τὴν τιμωρίαν· μακροθύμος γάρ ἐστιν ὁ Θεός· δεῖν δὲ ἐξιλιάσασθαι αὐτόν. Περὶ φλυαρίας, περὶ ὑπερηφανίας, περὶ φίλων δοκιμασίας, περὶ παιδείας, περὶ
 20 ἀκροάσεως ἐπωφελοῦς. Περὶ τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν, μὴ ψεύδεσθαι, μὴ φλυαρεῖν, μὴ δευτεροῦν λόγον ἐν προσευχῇ· τουτέστιν, ἐν οἷς ἂν ὑπόσχη Θεῷ, μὴ ὑπέρθη. Περὶ γυναικός, περὶ οἰκετῶν, περὶ κτηνῶν, περὶ τέκνων, περὶ πατρὸς, περὶ τῆς κατὰ Θεὸν εὐλαβείας, περὶ τῆς εἰς τοὺς ἱερεῖς τιμῆς, περὶ τῆς
 25 εἰς τοὺς κακουμένουσ ἐπισκέψεως.

Περὶ τοῦ μὴ μάχεσθαι, μὴ ὀνειδιζειν, μὴ παρορᾶν διηγημάτων σοφῶν γερόντων. Περὶ σωφροσύνης, περὶ φιλίας, περὶ τοῦ μὴ ζηλοῦν ἀμαρτωλοῦς. Περὶ κριτοῦ συνετοῦ καὶ ἄφρονος, περὶ ὑπερηφανίας, περὶ ἐπιεικειᾶς, περὶ τοῦ μὴ ἀκρίτως
 30 καὶ ἀνεξετάστως μέμφεσθαι. Περὶ τοῦ φυλάττεσθαι τοὺς πονηροῦς. Περὶ τῆς τῶν πλουσίων θεραπείας, ἧς παρὰ πολλῶν τυγχάνουσι, καὶ περὶ τῆς ἐνίων αὐτῶν πλεονεξίας. Περὶ

ξύλο. Τά σχετικά μέ τούς κατασκευαστές καί τούς ζωγράφους τῶν εἰδώλων. Γιά ὅλα τά κακά αὐτῶν πού ζοῦν μέσα στήν εἰδωλολατρεία. Γιά τήν ἀσεβή θρησκεία καί γιά τά κακά πού ὑπάρχουν σ' αὐτήν. Γιά τόν κεραμοποιό καί τά πήλινα εἰδωλα. Γιά ὅλα τά εἰδωλα τῆς θρησκείας τῶν ἐθνῶν. Γιά τά πιό ἀπαισία ζῶα, τά φίδια, τίς γάτες καί τά ὄμοια. "Ὅτι ὁ Θεός εὐεργέτησε τούς Ἰσραηλίτες καί τούς ἔστειλε ὀρθύκια ἀντί γιά βατράχια.

4. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΣΕΙΡΑΧ

Γιά τό φόβο τοῦ Θεοῦ, γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά ὀργιζόμαστε, γιά τό ὅτι πρέπει νά προσερχόμαστε στό Θεό χωρίς ὑποκρισία, γιά τούς πειρασμούς καί τήν ὑπομονή, γιά τό σεβασμό πού ὀφείλουμε στούς γονεῖς μας, γιά τήν πραότητα, γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά ζητοῦμε δυσκολότερες ἐντολές, γιά τήν ἐλεημοσύνη καί τήν προστασία τῶν ὀρφανῶν. Γιά τή σοφία, γιά τήν κακή καί καλή ντροπή· ἐδῶ λέγει πολλά γιά τήν κακή ντροπή. Γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά μάς κυριεύει ἡ σφοδρή ἐπιθυμία τῶν χρημάτων, οὔτε νά νομίζουμε πῶς ἀμαρτάνουμε ἀτιμώρητα, ἔστω καί ἂν δέν τιμωρούμαστε ἀμέσως, γιατί ὁ Θεός εἶναι μακρόθυμος καί πρέπει νά τόν ἐξιλεώνουμε. Γιά τή φλυαρία, τήν ὑπερηφάνεια, γιά τούς φίλους πού θ' ἀποκτήσουμε μέ δοκιμασία, γιά τή μόρφωση, γιά τή χρήσιμη διδασκαλία. Γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά κάνουμε ἀμαρτίες, νά μή λέγουμε ψέματα, νά μή φλυαροῦμε, νά μήν ἐπαναλαμβάνουμε κάτι πού εἶπαμε στήν προσευχή μας. Δηλαδή αὐτά πού θά ὑποσχεθεῖς στό Θεό, νά μήν τά ἀνακοινώσεις σ' ἄλλους. Γιά τή γυναίκα, τούς ὑπηρέτες, τά ζῶα, τά παιδιά, τόν πατέρα, τήν εὐλάβεια πρὸς τό Θεό, τήν τιμή πρὸς τούς ἱερεῖς, τήν ἐπίσκεψη σ' αὐτούς πού ὑποφέρουν.

Γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά φιλονικοῦμε, νά μήν περιπαίζουμε τούς ἄλλους, νά μήν περιφρονοῦμε τίς διηγήσεις τῶν σοφῶν γέρον. Γιά τή σωφροσύνη, τή φιλία, γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά ζηλεύουμε τούς ἀμαρτωλούς. Γιά τό συνετό καί τόν ἀσύνετο ἄρχοντα, τήν ὑπερηφάνεια, τήν παρότητα, γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά διατυπώνουμε κατηγορίες χωρίς κρίση καί ἐξέταση. Γιά τό ὅτι πρέπει νά προφυλαγῶμαστε ἀπό τούς πονηρούς ἀνθρώπους. Γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν πλουσίων, πού ἀπολαμβάνουν ἀπό πολλούς, καί γιά τήν πλεονεξία

μικρολόγων, οὓς θρῆπιας καλοῦσι, τοὺς μὴ μεταδιδόντας
 ἑτέροις. Περὶ κτήσεως σοφίας, περὶ τοῦ αὐτεξουσίου. Περὶ
 τοῦ ἀπαιδα εἶναι, ἢ πονηρὰ τέκνα ἔχειν. "Ὅτι οὐδὲν λανθάνει
 τὸν Θεόν. Περὶ τῶν κτισμάτων, περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου
 5 πλάσεως, καὶ τιμῆς ἧς ἐτιμήθη. Περὶ τῆς τοῦ νόμου δόσεως,
 περὶ ἐλεημοσύνης καὶ μετανοίας, περὶ τοῦ μὴ ἀσωτεύεσθαι.
 Περὶ φυλακῆς μυστηρίων, περὶ ἀφρονος αἰσχύνης θλαβεράς.
 Περὶ τοῦ μετανοεῖν ἐπὶ ἁμαρτήμασι, περὶ τοῦ μὴ πλεονεκτεῖν,
 περὶ συνετοῦ καὶ ἀφρονος, περὶ θυγατρὸς, περὶ ἀπροσεξίας
 10 μωροῦ, περὶ διανοίας στερόρας, περὶ τοῦ μὴ ἀπαραφυλάκτως
 φθέγγεσθαι.

Περὶ τοῦ κατανύττεσθαι τοῖς ἁμαρτήμασι, περὶ τοῦ μὴ
 ὀμνύναι, περὶ σοφίας. Περὶ γυναικὸς πονηρᾶς καὶ ἀγαθῆς,
 περὶ ἐμπόρων, περὶ ἐκλαλούντων μυστήρια. Περὶ τοῦ εἰς
 15 πρόσωπον ἐπαινοῦντος, ὕστερον δὲ χλευάζοντος. Περὶ τοῦ
 ἀφιέναι τῷ πλησίον τὰ εἰς αὐτὸν πλημμελούμενα. Περὶ
 γλώσσης δολίας, περὶ τοῦ δανεῖζειν τῷ πλησίον, οὐχὶ τόκου
 λαβεῖν, ἀλλὰ κίχρᾶν τῷ δεομένῳ. Περὶ τοῦ ἐπιστροφῶς
 παιδεύειν τέκνα, περὶ οἰκετῶν, περὶ ἀλόγων, περὶ ἐνυπνίων.
 20 Περὶ τῶν φοβουμένων τὸν Θεόν, περὶ τῶν ἐξ ἀδικίας δυσιῶν,
 περὶ προσφορῶν τῶν ἐκ δικαιοσύνης. Περὶ φιλαργυρίας, περὶ
 λαιμαργίας, περὶ μέθης. "Ὅτι ἡ μὲν κατασκευὴ τῆς φύσεως
 τοῖς ἀνθρώποις μία, τὸ δὲ τῆς προαιρέσεως διάφορον, τοὺς
 μὲν εὐλογεῖσθαι, τοὺς δὲ καταραθῆναι ἐποίησε. Περὶ ἰα-
 25 τρείας, περὶ τοῦ μὴ ἄγαν κρατεῖσθαι λύπη. Περὶ τοῦ δεῖν τῷ
 νόμῳ καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις κρατεῖσθαι. Περὶ τῶν τοῦ Θεοῦ
 ἔργων, περὶ τῶν τιμωριῶν, περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὅτι
 πολλῶν ἐμπέπλησται φόνων καὶ φροντίδων. Περὶ τῶν τοῦ Θεοῦ
 ἔργων.

μερικῶν ἀπ' αὐτούς. Γιά τούς μικροπρεπεῖς, τούς ὁποίους ὀνομάζουν φιλάργυρους, πού δέ δίνουν σέ ἄλλους τά ἀγαθά τους. Γιά τήν ἀπόκτηση τῆς σοφίας, γιά τήν ἐλευθερία. Γιά τό ὅτι εἶναι προτιμότερο νά εἶναι κανεῖς ἄτεκνος, παρά νά ἔχει ἀμαρτωλά παιδιά. "Ὅτι τίποτε δέν ξεφεύγει ἀπό τό Θεό. Γιά τά δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, τήν πλάση τοῦ ἀνθρώπου καί τήν τιμή, μέ τήν ὁποία τόν τίμησε ὁ Θεός. Γιά τή χορήγηση τοῦ νόμου, τήν ἐλεημοσύνη καί τή μετάνοια, γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά κάνουμε ἄσωτη ζωή. Γιά τή φύλαξη τῶν μυστικῶν, γιά τήν ἀσύνητη καί κακή ντροπή. Γιά τό ὅτι πρέπει νά μετανοοῦμε γιά τά ἀμαρτήματά μας, νά μὴν εἴμαστε πλεονέκτες, γιά τό συνετό καί τό μωρό, γιά τήν αὐθάδη θυγατέρα, γιά τήν ἀπερισκεψία τοῦ μωροῦ ἀνθρώπου, γιά τή σταθερή διάνοια, γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά μιλοῦμε χωρίς προφυλάξεις.

Γιά τό ὅτι πρέπει νά λυπούμαστε γιά τά ἀμαρτήματά μας, νά μὴν ὀρκιζόμαστε, γιά τή σοφία. Γιά τήν καλή καί κακή γυναίκα, τούς ἐμπόρους, γι' αὐτούς πού ἀποκαλύπτουν τά μυστικά. Γιά ἐκεῖνον πού ἐπαινεῖ κάποιον μπροστά του, ὕστερα ὁμως τόν περιγελά. Γιά τό ὅτι πρέπει κανεῖς νά συγχωρεῖ τά ἀδικήματα, πού τοῦ ἔκαμε ὁ πλησίον του. Γιά τή δόλια γλώσσα, γιά τό ὅτι πρέπει νά δανεῖζουμε τό πλησίον μας, χωρίς νά πάρουμε τόκους, ἀλλά νά δανεῖζουμε τό φτωχό. Γιά τό ὅτι πρέπει μέ ἐπιμέλεια νά διαπαιδαγωγεῖ κανεῖς τά παιδιά του, γιά τούς ὑπηρέτες, τά ζῶα, τά ὄνειρα. Γιά ἐκείνους πού φοβοῦνται τό Θεό, γιά τίς θυσίες πού προσφέρονται ἀπό πράγματα τά ὁποῖα ἀποκτήθηκαν ἄδικοι, γιά τίς προσφορές ἀπό πράγματα πού ἀποκτήθηκαν δίκαιοι. Γιά τή φιλαργυρία, τή λαιμαργία, τή μέθη. "Ὅτι ἡ κατασκευή τῆς φύσης στούς ἀνθρώπους εἶναι μία, ἡ διάθεσή τους ὁμως εἶναι διαφορετική, ἄλλους ἔκαμε νά τούς ἐπαινοῦν καί ἄλλους νά τούς καταριοῦνται. Γιά τήν ἰατρική, γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά μᾶς κυριεύει ὑπερβολικά ἡ λύπη. Γιά τό ὅτι πρέπει νά μᾶς ἐξουσιάζουν ὁ νόμος καί οἱ ἐντολές τοῦ Θεοῦ. Γιά τά ἔργα τοῦ Θεοῦ, τίς τιμωρίες, τήν ἀνθρώπινη φύση, ὅτι ἔχει γεμίσει ἀπό πολλούς φόνους καί φροντίδες. Γιά τά ἔργα τοῦ Θεοῦ.

Γ' ΠΡΟΦΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1. ΣΥΝΟΨΙΣ

ΤΩΝ ΤΩΙ ΠΡΟΦΗΤΗΙ ΗΣΑΪΑΙ ΕΙΡΗΜΕΝΩΝ

Κατηγορία τοῦ Ἰσραὴλ καὶ συμφορὰ καὶ παραίτησις
 5 δυσιῶν, καὶ παραίνεσις θελτίονος βίου. Προφητεία περὶ τῆς
 Ἐκκλησίας, καὶ τῆς ἐσομένης εἰρήνης. Κατηγορία τοῦ Ἰσ-
 ραὴλ, καὶ πολιορκία ἐσομένη. Κατηγορία τῆς τρυφῆς αὐτῶν
 καὶ τῆς ὑπερηφανίας. Ἀποβολὴ τοῦ Ἰσραὴλ διὰ τοῦ παρα-
 δείγματος τοῦ ἀμπελῶνος. Διαβάλλει τοὺς ἄρχοντας τοῦ
 10 Ἰσραὴλ εἰς πλεονεξίαν καὶ εἰς μέδην, καὶ προλέγει αὐτοῖς
 ἐρήμωσιν. Καὶ ἀπειλεῖ τοῖς προτιμῶσι τοὺς ψευδοπροφήτας
 τῶν προφητῶν. Ἄνοδος τῶν πολεμιῶν αὐτῶν. Ὁρᾷ τὴν
 ὄπτασιαν, ἐν ἣ ἐκαθάρθη αὐτοῦ τὰ χεῖλη. Ἐπιστρατεύει ὁ
 Σῦρων βασιλεὺς μετὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλήμ,
 15 καὶ προφητεύει ὁ Ἡσαίας περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ περὶ τῆς
 ἐρημώσεως Ἱερουσαλήμ, καὶ περὶ τῆς ἀνόδου Ναβουχοδονό-
 σορ. Προφητεία τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων. Περὶ τῆς ἰσχύος
 καὶ ὑπερηφανίας καὶ ἀπωλείας τοῦ Ἀσσυρίου. Περὶ τῶν
 πιστευόντων Χριστῷ, περὶ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ
 20 Χριστοῦ· περὶ τῆς τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων ἐπεικειας.
 Ἀπώλειαν Βαβυλῶνος καὶ τῶν ἀλλοφύλων προφητεύει. Ἀπώ-
 λεια Μωαβιτῶν.

Περὶ Χριστοῦ προφητεία. Ἀπώλεια Δαμασκοῦ, καὶ τοῦ
 Ἰσραὴλ συμφορὰ καὶ σωτηρία. Ἀπώλεια Αἰγύπτου. Ἀλληγο-
 25 ρεῖ κάκωσιν εἰς τὰ ἔθνη τὰ μὴ πιστεύσαντα τῷ Κυρίῳ, καὶ εἰς
 τὴν ἐρήμωσιν τῆς ἀσεβείας αὐτῶν. Κελεύεται Ἡσαίας ἄνυμνος
 περιπατῆσαι. Ἐπιστρατεία Μήδων καὶ Βαβυλωνίων γενομένη
 κατὰ Ἰδουμαίας καὶ Ἀραβίας. Πολιορκία Ἱερουσαλήμ ἡ
 ἐσχάτη ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ. Πρόρόρησις τῷ Σωμνᾷ τῷ ταμίᾳ
 30 περὶ τῆς ἀπωλείας. Οἱ δὲ ταμίαι, τουτέστιν, οἱ φύλακες τῶν ἐν
 τῷ ἱερῷ χρημάτων, ἀπὸ τῶν ἱερέων ἦσαν. Ἀπώλεια Τύρου, καὶ
 ἡ μετὰ ταῦτα σωτηρία, καὶ περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν ἀλληγορικῶς.
 Ἀπώλεια Βαβυλῶνος ὑπὸ Μήδων, καὶ ἐπ' αὐτῇ εὐχαριστία τῷ
 Θεῷ ὑπὸ τοῦ προφήτου. Καὶ περὶ τῶν Χριστῷ πιστευόντων
 35 προφητεία, περὶ τῆς τοῦ διαβόλου ἀπωλείας τῆς ὑπὸ Χριστοῦ

Γ' ΠΡΟΦΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ
ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΣΑΪΑ

Κατηγορία τοῦ Ἰσραὴλ καὶ συμφορὰ, ἄρνηση τῶν θυσιῶν, καὶ συμβουλή γιὰ καλύτερη ζωὴ. Προφητεία γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ γιὰ τὴν εἰρήνην ποῦ θὰ γίνῃ. Κατηγορία τοῦ Ἰσραὴλ καὶ πολιορκία ποῦ θὰ γίνῃ. Κατηγορία τῆς καλοπέρας καὶ τῆς ὑπερηφάνειάς τους. Καταστροφή τοῦ ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ μέ τό παράδειγμα τοῦ ἀμπελιοῦ. Κατηγορεῖ τοὺς ἄρχοντες τοῦ Ἰσραὴλ γιὰ πλεονεξία καὶ μέθη, καὶ προλέγει σ' αὐτοὺς καταστροφή. Καὶ ἀπειλεῖ ἐκείνους ποῦ προτιμοῦν τοὺς ψευδοπροφήτες ἀπό τοὺς ἀληθινούς προφήτες. Ἐξύψωση τῶν ἐχθρῶν τους. Βλέπει τό ὄραμα, στό ὁποῖο καθαρίστηκαν τά χεῖλη του. Ἐκστρατεῖε ὁ βασιλιάς τῆς Συρίας μαζί μέ τοὺς Ἰσραηλίτες ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ προφητεύει ὁ Ἡσαΐας γιὰ τό Χριστό, καὶ γιὰ τὴν καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ γιὰ τὴν ἄνοδο τοῦ Ναβουχοδονόσορα. Προφητεία γι' αὐτοὺς ποῦ πιστεύουν στό Χριστό. Γιὰ τὴ δύναμη καὶ τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὴν καταστροφή τῶν Ἀσσυρίων. Γι' αὐτοὺς ποῦ πιστεύουν στό Χριστό, γιὰ τὴν ἐνανθρώπιση τοῦ Χριστοῦ, γιὰ τὴν πρατότητα τῶν πιστῶν του. Προφητεύει καταστροφή τῆς Βαβυλώνας καὶ τῶν ἐχθρῶν. Καταστροφή τῶν Μωαβιτῶν.

Προφητεία γιὰ τό Χριστό. Καταστροφή τῆς Δαμασκοῦ, συμφορὰ καὶ σωτηρία τῶν Ἰσραηλιτῶν. Καταστροφή τῆς Αἰγύπτου. Μιλάει ἀλληγορικά γιὰ δυστυχία στά ἔθνη ποῦ δέν πίστεψαν στόν Κύριο καὶ στήν καταστροφή τῆς ἀσέβειάς τους. Παίρνει ἐντολή ὁ Ἡσαΐας νά βαδίσει γυμνός. Ἐκστρατεία τῶν Μήδων καὶ τῶν Βαβυλωνίων ἐναντίον τῆς Ἰδουμαίας καὶ τῆς Ἀραβίας. Ἡ τελευταία πολιορκία τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπό τό Ναβουχοδονόσορα. Προφητεία στό Σωμνά τόν ταμία γιὰ τὴν καταστροφή. Οἱ ταμίες, δηλαδή, οἱ φύλακες τῶν χρημάτων στό ναό, ἦταν ἀπό τὴν τάξη τῶν ιερέων. Καταστροφή τῆς Τύρου καὶ ἡ σωτηρία ὕστερα ἀπ' αὐτά, καὶ γιὰ τίς Ἐκκλησίες ἀλληγορικά. Καταστροφή τῆς Βαβυλώνας ἀπό τοὺς Μήδους καὶ εὐχαριστία γι' αὐτὴν ἀπό τόν προφήτη στό Θεό. Προφητεία γι'

γενομένης· περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα παρουσίας· περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Ἐγκαλεῖται ὁ Ἰσραὴλ, ὅτι τὴν ἐλπίδα ἀπὸ Θεοῦ ἀποστήσας, ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους αὐτὴν μετήγαγε· καὶ προαγορεύεται αὐτῷ κακὰ, καὶ εὐθηνία μετὰ 5 ταῦτα.

Προφητεύεται δὲ ἐν τῷ αὐτῷ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, περὶ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἔθνων τῆς εἰς Χριστὸν, καὶ περὶ τῆς ἐρημώσεως Ἱερουσαλήμ. Περὶ τῆς Ἐκκλησίας ἱστορία, ὡς μὲν κατὰ τὴν πρόχειρον εἰς τὴν Ἰδουμαίαν καὶ τὴν 10 Ἱερουσαλήμ, κατ' ἀναγωγὴν δὲ εἰς τὴν ἐρημίαν τῶν Ἰουδαίων, καὶ εἰς τὴν εὐπραγίαν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Τὰ κατὰ τὸν Συναχρεῖμ. Προφητεία περὶ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, καὶ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων. Τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως ἔνδειξις, καὶ κατηγορία τοῦ Ἰσραὴλ, ὡς εἰδωλολατροῦν- 15 τος, καὶ τῶν εἰς τὸν λαὸν εὐεργεσιῶν ὑπόμνησις. Περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, καὶ εἰδώλων ἀσθενείας. Περὶ Χριστοῦ προφητεία, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων. Ὀνειδίζει τῷ Ἰσραὴλ ἀμαρτιῶν ἕνεκεν. Λέγει διὰ τὴν παρακοὴν αὐτῶν ἐπενηνέχθαι αὐτοῖς τὰς συμφοράς. Περὶ τῆς εἰς 20 Χριστὸν πίστεως. Ὅτι καὶ μὴ θύοντα εἴασε τὸν λαόν, καὶ οὐκ ἀπῆται τὴν διὰ θυσιῶν λατρείαν. Καὶ περὶ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων προφητεία. Ἐλεγχος τῆς τῶν εἰδώλων ἀσθενείας, καὶ ἔνδειξις τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως.

Ἀπώλεια Βαβυλῶνος, καὶ τῆς σκληροκαρδίας Ἰουδαίων 25 ἔλεγχος, καὶ χρηστῶν πραγμάτων προφητεία. Περὶ Χριστοῦ προφητεία καὶ παράκλησις Ἱερουσαλήμ. Περὶ τῶν ἀποστόλων καὶ περὶ Χριστοῦ προφητεία. Περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα γεννήσεως, καὶ περὶ πάθους, καὶ ἀναστάσεως, καὶ πλήθους τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων. Περὶ τοῦ Χριστοῦ ἅμα 30 καὶ περὶ τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ ἱστορίαν, κατὰ ἀναγωγὴν περὶ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων. Κατηγορία Ἰουδαίων εἰδωλολατρίας ἕνεκεν, καὶ τῆς νηστείας αὐτῶν παραίτησις, καὶ ἑτέρας νηστείας θελτίονος ὑπόδειξις. Εἶτα κατηγορία τῶν δολερῶν αὐτῶν ἔργων καὶ βουλευμάτων, καὶ προφητεία περὶ τῶν εἰς 35 Χριστὸν πιστευόντων. Περὶ Χριστοῦ προφητεία, καὶ περὶ τῶν ἰάσεων τῶν εἰς ψυχὴν καὶ εἰς σῶμα γενομένων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ περὶ τῶν ἀποστόλων καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῶν πιστευόντων αὐτῷ. Περὶ τοῦ πάθους. Καὶ παρὰ τοῦ προφήτου, ὡς παρὰ τοῦ

αυτούς πού πιστεύουν στό Χριστό, γιά τή συντριβή τοῦ διαβόλου ἀπό τό Χριστό. Γιά τήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ, γιά τήν πίστη στό Χριστό. Κατηγοροῦνται οἱ Ἰσραηλίτες, γιατί ἐγκατέλειψαν τήν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τους ἀπό τό Θεό καί τή στήριξαν ἐπάνω στους Αἰγυπτίους. Προαναγγέλλονται σ' αὐτούς κακά καί εὐδαιμονία ὕστερα ἀπ' αὐτά.

Προφητεύεται στό ἴδιο σημεῖο γιά τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, γιά τήν ἐπιστροφή τῶν ἐθνῶν στό Χριστό καί γιά τήν καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας πού ἀναφέρεται πρόχειρα στήν Ἰδουμαία καί τήν Ἱερουσαλήμ, ἀλληγορικά ὁμως στήν ἀπομόνωση τῶν Ἰουδαίων καί στήν ἐπιτυχία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Τά σχετικά μέ τό Συναχρεῖμ. Προφητεία γιά τόν Ἰωάννη τόν Πρόδρομο καί γι' αὐτούς πού πιστεύουν στό Χριστό. Ἀπόδειξη τῆς δύναμης τοῦ Θεοῦ, καί κατηγορία τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐπειδή προσκυνούσαν τά εἰδῶλα, καί ὑπενθύμιση τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ στό λαό. Γιά τήν ἐκκλησιαστική κατάσταση καί τήν ἀδυναμία τῶν εἰδώλων. Προφητεία γιά τό Χριστό καί τῶν πιστῶν του. Ἐπικρίνει τούς Ἰσραηλίτες ἐξ αἰτίας τῶν ἀμαρτιῶν τους. Λέγει ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς παρακοῆς τους ἔπεσαν σ' αὐτούς οἱ συμφορές. Γιά τήν πίστη στό Χριστό. Ὅτι ὁ Θεός ἐπέτρεψε τό λαό νά μή θυσιάσει καί δέ ζητοῦσε τή λατρεία μέ θυσίες. Προφητεία γι' αὐτούς πού πιστεύουν στό Χριστό. Ἐλεγχος τῆς ἀδυναμίας τῶν εἰδώλων καί ἀπόδειξη τῆς δύναμης τοῦ Θεοῦ.

Καταστροφή τῆς Βαβυλώνας, καί ἔλεγχος τῆς σκληροκαρδίας τῶν Ἰουδαίων, καί προφητεία γιά χρήσιμα πράγματα. Προφητεία γιά τό Χριστό καί παρηγοριά τῆς Ἱερουσαλήμ. Προφητεία γιά τούς ἀποστόλους καί τό Χριστό. Γιά τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ, τά παθήματά του, τήν ἀνάστασή του καί γιά τό πλῆθος πού θά πιστέψουν σ' αὐτόν. Γιά τό Χριστό, συγχρόνως καί διήγηση γιά τούς Ἰσραηλίτες, ἀλληγορικά γιά ἐκείνους πού πιστεύουν στό Χριστό. Κατηγορία τῶν Ἰουδαίων ἐξ αἰτίας τῆς εἰδωλολατρίας, καί ἐγκατάλειψη τῆς νηστείας τους, καί ὑπόδειξη ἄλλης καλύτερης νηστείας. Ἐπειτα κατηγορία τῶν δολερῶν τους ἔργων καί σκέψεων, καί προφητεία γι' αὐτούς πού πιστεύουν στό Χριστό. Προφητεία γιά τό Χριστό, καί γιά τίς θεραπείες πού ἔκαμε σέ ψυχικές καί σωματικές ἀσθένειες καί γιά τούς ἀποστόλους καί γιά τούς ἄλλους πού πιστεύουν σ' αὐτόν. Γιά τό πάθος του. Καί ἐξομολόγηση τοῦ προφήτη, σάν ἐκπροσώπου τοῦ λαοῦ, καί ἔλεγχος ἀπό τόν Κύριο τῆς ἀπειθείας τους, καί προσοικείωση ἐκείνων πού τόν

λαοῦ, ἔξομολόγησις, καὶ παρὰ τοῦ Κυρίου ἔλεγχος ἐκείνων ἀπειθείας, καὶ πρόσληψις τῶν πιστευόντων αὐτῷ, καὶ κατηγορία τῆς Ἰουδαίων εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Κατηγορία τῶν ἀπειδησάντων περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς.

5
2. ΣΥΝΟΨΙΣ
ΤΩΝ ΤΩΙ ΠΡΟΦΗΤΗΙ ΙΕΡΕΜΙΑΙ ΕΙΡΗΜΕΝΩΝ

Προαγόρευσις τῶν ἔσομένων κακῶν τῷ Ἰσραὴλ ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ. Ἐλεγχος τῆς εἰδωλολατρίας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ὑπόμνησις τῆς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας εἰς αὐτούς, καὶ τῶν
10 κακῶν, ἃ ἐκ τοῦ πεποιδέναι Αἰγυπτίοις ὑπέμειναν. Τῆς τῶν εἰδώλων ἀσθενείας ἔλεγχος, καὶ τῆς αὐτῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀνθρωποδυσίας κατηγορία. Τοῦ Ἰσραὴλ κατηγορία, καὶ ἀπὸ συγκρίσεως τῆς πρὸς αὐτὸν ἀΐξεσις τῶν τοῦ Ἰούδα τολμημάτων· καὶ προαγόρευσις χρηστῶν τῷ Ἰσραὴλ, εἰ ἐπιστρέψει
15 πρὸς τὸν Θεόν· καὶ ὑπὸ τοῦ προφήτου, ὡς παρὰ τοῦ λαοῦ, ἔξομολόγησις. Ἡ ἄνοδος τῶν Βαβυλωνίων, καὶ τοῦ προφήτου δρῆνος ἐπὶ τῇ μελλούσῃ ἐρημώσει, καὶ αὐτῆς τῆς ἐρημώσεως ὑπογραφή. Κατηγορία τοῦ λαοῦ, ὅτι οὐδένα ἔσχεν οὕτω δίκαιον, ὥστε στήσαι τοῦ Θεοῦ τὴν ὀργήν, καὶ τῆς πονηρίας
20 αὐτῶν ἔλεγχος. Ὅτι οὐ μέχρι δεμελίων ἔχει καταστραφῆναι Ἱερουσαλήμ ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ. Καὶ ἄνοδος τῶν Βαβυλωνίων, καὶ κατηγορία τῆς ἀπειθείας τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι οὐκ ἠνείχοντο ἀκοῦσαι τοῦ προφήτου. Κατηγορία τῶν ψευδοπροφητῶν παραλογιζομένων τὸν λαόν· τοῦ γὰρ Ἱερεμίου
25 λέγοντος, ὅτι Πόλεμος ἔσται, αὐτὸς ἔλεγεν, Οὐχί, ἀλλὰ εἰρήνη ἔσται.

Παραίτησις θυσιῶν, καὶ ἄνοδος τοῦ Βαβυλωνίου, καὶ τῆς ἀνεπιστρόφου διανοίας Ἰουδαίων ἔλεγχος. Παραινεὶ τῷ Ἰούδα πρὸς τὸ γενέσθαι αὐτοὺς βελτίονας, καὶ ἀπειλεῖ, εἰ μὴ
30 γένοιντο, τὰ αὐτὰ πείσεσθαι αὐτοὺς τῷ Ἰσραὴλ· καὶ κωλύει τὸν Ἱερεμίαν δεῖσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. Παραίτησις θυσιῶν, κατηγορία τῆς ἀπροσεξίας αὐτῶν, καὶ τῆς ἀνθρωποδυσίας, ἣν ἐποιοῦντο τοῖς δαίμοσι. Καὶ προαγόρευσις τοῦ τάφου ἔσεσθαι τὸν τόπον τοῦ εἰδώλου αὐτῶν, καὶ τοῦ μηδὲ τάφοις τινὰς τῶν
35 ἀναιρουμένων παραδίδοσθαι. Ἐτι περὶ τῆς ἀνόδου τῶν

πιστεύουν, καί κατηγορία τῆς εἰδωλολατρείας τῶν Ἰουδαίων. Γι' αὐτούς πού προέρχονται ἀπό τούς Ἰουδαίους καί πιστεύουν στόν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό. Κατηγορία αὐτῶν πού δέ δέχονται τή μέλλουσα ζωή.

2. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ ΙΕΡΕΜΙΑ

Προαναγγελία τῶν μελλοντικῶν κακῶν στούς Ἰσραηλίτες ἀπό τό Ναβουχοδονόσορα. Ἐλεγχος τῆς εἰδωλολατρείας τῶν Ἰσραηλιτῶν, καί ὑπενθύμιση τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ σ' αὐτούς, καί τῶν κακῶν, τά ὁποῖα ἔπαθαν, ἐπειδή ἔδειξαν ἐμπιστοσύνη στούς Αἰγυπτίους. Ἐλεγχος τῆς ἀδυναμίας τῶν εἰδώλων καί κατηγορία τῆς ἀνθρωποθυσίας τῶν Ἰσραηλιτῶν. Κατηγορία τῶν Ἰσραηλιτῶν, καί συγκριτικά μέ αὐτούς αὐξηση τῶν ἀπερισκεπτῶν πράξεων τῶν Ἰουδαίων. Προαναγγελία καλῶν γιά τούς Ἰσραηλίτες, ἐάν ἐπιστρέψουν στό Θεό, καί ἔξομολόγηση τοῦ προφήτη σάν ἐκπροσώπου τοῦ λαοῦ. Ἡ ἄνοδος τῶν Βαβυλωνίων, καί θρῆνος τοῦ προφήτη γιά τή μελλοντική καταστροφή καί περιγραφή αὐτῆς τῆς καταστροφῆς. Κατηγορία τοῦ λαοῦ, ὅτι δέν εἶχε κανέναν τόσο δίκαιο, ὥστε νά σταματήσει τήν ὀργή τοῦ Θεοῦ, καί ἔλεγχος τῆς πονηρίας τους. Ὅτι δέν μπορεῖ νά καταστραφεῖ ἀπό τό Ναβουχοδονόσορα ἡ Ἱερουσαλήμ ἀπό τά θεμέλιά της. Καί ἄνοδος τῶν Βαβυλωνίων, καί κατηγορία τῆς ἀπειθείας τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὅτι δέν ἀνέχονταν ν' ἀκούσουν τόν προφήτη. Κατηγορία τῶν ψευδοπροφητῶν πού ἔξαπατοῦν τό λαό. Γιατί ὅταν ὁ Ἱερεμίας ἔλεγε, ὅτι «Θά γίνει πόλεμος», αὐτός ἔλεγε, «Ὅχι, δέ θά γίνει πόλεμος, ἀλλά εἰρήνη».

Ἄρνηση θυσιῶν, ἄνοδος τῶν Βαβυλωνίων καί ἔλεγχος τῆς ἀδιάφορης ψυχῆς τῶν Ἰουδαίων. Συμβουλεύει τούς Ἰουδαίους γιά νά γίνουν καλύτεροι, καί τούς ἀπειλεῖ, ἂν δέ θά γίνουν, ὅτι θά πάθουν τά ἴδια μέ τούς Ἰσραηλίτες. Καί ἐμποδίζει ὁ Θεός τόν Ἱερεμία νά προσεύχεται γι' αὐτούς. Ἄρνηση θυσιῶν, κατηγορία τῆς ἀπροσεξίας τους καί τῆς ἀνθρωποθυσίας, πού πρόσφεραν στούς δαίμονες. Καί προαναγγελία ὅτι θά γίνει τάφος ὁ τόπος ὅπου ἦταν τό εἶδωλο τοῦ Θεοῦ τους καί ὅτι μερικοί ἀπ' αὐτούς πού φονεύονταν θά ἔμειναν ἄταφοι. Ἀκόμη γιά τήν ἄνοδο τῶν ἐχθρῶν, καί θρῆνος τοῦ Ἱερεμία

- πολεμίων, καὶ θρῆνος Ἰερεμίου ἐπὶ ταῖς κακίαις αὐτῶν. Κατηγορία τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἀπεριτμήτων τῇ καρδίᾳ, καὶ παραίνεις πρὸς τὸ μὴ εἰδωλολατρεῖν, καὶ ὡς παρὰ τοῦ λαοῦ θρῆνος ἐπὶ τοῖς μέλλουσι κακοῖς, καὶ κατηγορία παρὰ τοῦ
- 5 Θεοῦ. Παραίνεις τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς τὸ ὑπακοῦειν Θεῷ, καὶ κατηγορία τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ αὐτῶν κακὰ ἐσόμενα. Καὶ κωλύεται πάλιν Ἰερεμίας προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. Ἀποδύρεται ὁ προφήτης ἐπιβουλεύομενος ὑπὸ Ἰουδαίων ἐν Ἀναθῶδ, καὶ προλέγει διὰ τοῦτο ἐπόμενον αὐτοῖς ὄλεθρον.
- 10 Τὸ περιζῶμα κελεύεται κρύψαι Ἰερεμίας, καὶ προλέγει πληρωθῆσεσθαι αὐτοῦς, καὶ μεθυσθῆσεσθαι ἀπὸ κακῶν. Περὶ τῆς ἀβροχίας· καὶ κωλύεται προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν ὁ προφήτης, καὶ παραιτεῖται ὁ Θεὸς τὰ ὀλοκαυτώματα αὐτῶν, καὶ τὰς νηστείας, καὶ ἀπειλεῖ τοῖς ψευδοπροφήταις κακὰ,
- 15 ἐπειδὴ ἔλεγον ὅτι οὐκ ἔσονται συμφοραὶ τῷ λαῷ. Ἰκετεύει τὸν Θεόν· ὁ δὲ φησιν, οὐκ εἰσακούσεσθαι, οὐδὲ ἐὰν Μωϋσῆς καὶ Σαμουὴλ πρεσβεύωσιν ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλὰ δώσειν αὐτοῦς εἰς μάχαιραν καὶ θάνατον, καὶ λιμὸν καὶ αἰχμαλωσίαν, καὶ εἰς διασπασμὸν κακῶν. Καὶ Ἰερεμίας εὐχεται τιμωρηθῆναι τοὺς
- 20 ὄνειδίζοντας αὐτόν· ὁ δὲ Θεὸς φησιν αὐτῷ· “Ἐὰν ἐξάγῃς τίμιον ἀπὸ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔση”. Κελεύεται μὴ γῆμαι ὁ Ἰερεμίας, μηδὲ θρηνεῖν, μηδὲ τοῦ γινομένου τοῖς ἀποδνησκουσι κοινωνεῖν τοῖς Ἰσραηλίταις. Περὶ τῶν ἀποστόλων, περὶ Χριστοῦ προφητεία· τοὺς λόγους τῶν ἀπιστούντων αὐτῷ ὁ
- 25 προφήτης προλέγει, καὶ κατεύχεται αὐτῶν. Καὶ παραινεῖ τοῖς Ἰουδαίοις, ὥστε τὸ σάββατον τηρεῖν.

Εἰς τὸν οἶκον τοῦ κεραμέως πέμπεται ὁ προφήτης. “Πέρασ λαλήσω”, φησὶν ὁ Θεός, “ἐπὶ βασιλείας, ὥστε ἀναιρεῖν αὐτήν”· καὶ ἐὰν ἐπιστρέψωσιν, οὐ μὴ ἀνέλω. “Καὶ πέρασ

30 λαλήσω”, φησὶν, “ἐπὶ ἔθνος ἢ βασιλείαν, τοῦ ἀνοικοδομεῖσθαι”. Καὶ ἐὰν ποιήσωσι τὸ πονηρὸν, οὐ ποιήσω κἀγὼ περὶ τῶν ἀγαθῶν ὧν ἐλάλησα ποιῆσαι αὐτοῖς. Τοῦτο δὲ χρήσιμον πρὸς Ἰουδαίους τὸ κεφάλαιον, ὅταν λέγωσιν ὅτι ἐπηγγέιλτο αὐτοῖς ἀγαθὰ ὁ Κύριος. Ἀπειθήσαντες γὰρ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν

35 Ἰησοῦ Χριστῷ, αὐτοῖς αἰτιοὶ ἐγένοντο τῶν παρόντων κακῶν. Τὴν κατ’ αὐτοῦ γινομένην ἐπιβουλήν ὑπὸ Ἰουδαίων ὁ

γιά τίς κακίες τους. Κατηγορία τῶν Ἰουδαίων, ἐπειδή ἦταν ἀπερίτμητοι στήν καρδιά, καί συμβουλές νά μή λατρεύουν τά εἰδωλα καί θρῆνος τοῦ προφήτη, σάν ἐκπροσώπου τοῦ λαοῦ, γιά τίς μελλοντικές συμφορές, καί κατηγορία ἀπό τό Θεό. Συμβουλές στούς Ἰσραηλίτες γιά νά ὑπακοῦν στό Θεό, κατηγορία τῶν πατέρων τους, καί τά κακά πού θά συμβοῦν σ' αὐτούς. Καί ἐμποδίζεται πάλι ὁ Ἰερεμίας νά προσεύχεται γιά χάρη τους. Ὀδύρεται ὁ προφήτης γιατί συνωμότησαν ἐναντίον του οἱ Ἰουδαῖοι στήν Ἀνανώθ, καί προλέγει γι' αὐτό τήν τιμωρία τους πού θ' ἀκολουθήσει.

Ὁ Ἰερεμίας παίρνει ἐντολή νά κρύψει τή ζώνη του καί προλέγει ὅτι θά μεθύσουν αὐτοί καί θά γεμίσουν ἀπό κακά. Γιά τήν ξηρασία. Ἐμποδίζεται ὁ προφήτης νά προσευχηθεῖ γι' αὐτούς, καί ἀρνίεται ὁ Θεός τά ὀλοκαυτώματα καί τίς νηστείες τους, καί ἀπειλεῖ μέ τιμωρίες τούς ψευδοπροφήτες, ἐπειδή ἔλεγαν πώς δέ θά συμβοῦν συμφορές στό λαό. Ἰκετεύει τό Θεό, αὐτός ὁμως λέγει, πώς δέ θ' ἀκούσει, οὔτε ἐάν ὁ Μωυσῆς καί ὁ Σαμουὴλ μεσιτεύσουν γι' αὐτούς, ἀλλά θά τούς παραδώσει σέ σφαγή καί θάνατο καί πείνα καί αἰχμαλωσία καί σέ διαμελισμό κακῶν. Καί ὁ Ἰερεμίας ζητάει νά τιμωρηθοῦν αὐτοί πού τόν ἐξευτελίζουν. Ὁ Θεός ὁμως τοῦ λέγει: « Ἐάν ξεχωρίσεις τόν τίμιο λόγο ἀπό τόν ἀνάξιο, θά εἶσαι σάν τό δικό μου στόμα»¹. Παίρνει ἐντολή νά μήν πάρει γυναίκα ὁ Ἰερεμίας, οὔτε νά θρηνεῖ, οὔτε ὅταν θρηνοῦν γιά τούς νεκρούς τους νά συμμετέχει μαζί μέ τούς Ἰσραηλίτες. Προφητεία γιά τούς ἀποστόλους καί τό Χριστό. Ὁ προφήτης προλέγει τούς λόγους ἐκείνων πού δέν πιστεύουν τό Χριστό καί τούς καταριέται. Καί συμβουλεύει τούς Ἰουδαίους νά τηροῦν τό Σάββατο.

Ὁ προφήτης στέλνεται στό ἐργαστήριό τοῦ ἀγγειοπλάστη. « Ἐάν προαναγγεῖλω », λέγει ὁ Θεός, « τό τέλος ἑνός βασιλείου, θά τό καταστρέψω ». Ἐάν ὁμως μετανοήσουν, δέ θά τό καταστρέψω. « Καί ἐάν μιλῶ », λέγει, « γιά τό τέλος ἑνός ἔθνους ἢ ἑνός βασιλείου, θά ἀνοικοδομηθεῖ ». Καί ἐάν οἱ ἄνθρωποι θά κάμουν τό κακό, δέ θά κάμω καί ἐγώ τά ἀγαθά, πού εἶχα προαναγγεῖλει πώς θά κάμω σ' αὐτούς². Αὐτό τό κεφάλαιο εἶναι χρήσιμο γιά τούς Ἰουδαίους, ὅταν λέγουν πώς ὁ Κύριος τούς ὑποσχέθηκε ἀγαθά. Γιατί, ἀφοῦ δέν ὑπάκουσαν στόν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, ἔγιναν μόνοι τους αἴτιοι γιά τά παρόντα κακά. Τήν ἐπιβουλή πού ἔγινε ἀπό τούς Ἰουδαίους

προφήτης προλέγει, και κατεύχεται αὐτῶν, ὅτι πονηρά ἀντι ἀγαθῶν ἀποδεδώκασι. Κελεύεται ὁ Ἱερεμίας βικόν ὄστράκινον λαβών, και διαμαρτυράμενος τὰ κακά τοῦ λαοῦ, συντριψαι τὸν βικόν κατ' ὄφθαλμοὺς αὐτῶν, και εἶπειν· Οὕτω 5 συντριβήσεται Ἱερουσαλήμ. Και ἐμβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Πασχῶρ εἰς τὸν καταράκτην, προφητεύει τῷ Πασχῶρ τὰ ἐκδεξόμενα αὐτῷ κακά. Εἶτα ἀσχάλλει ἐπὶ τοῖς διασύρουσιν αὐτόν, και κατεύχεται αὐτῶν, και καταρᾶται τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑαυτοῦ.

Πέμπει Σεδεκίας ὁ βασιλεὺς μαθεῖν παρὰ Ἱερεμίου, εἰ 10 ἀπελεύσεται ἀπ' αὐτοῦ Ναβουχοδονόσορ. Ὁ δὲ φησιν, ὅτι ὁ Θεὸς πολεμήσει τοὺς Ἰουδαίους, και τὸν βασιλέα Σεδεκίαν. Εἰ δὲ βούλοῖτο ὁ λαὸς ἐκὼν προσχωρῆσαι τῷ Ναβουχοδονόσορ, σωθήσεσθαι αὐτόν, και τὸν βασιλέα δὲ οὐκ ἀπολεῖσθαι, εἰ τῆς οἰκείας ἀποστάς κακίας, τοῖς τοῦ Θεοῦ προστάγμασι 15 προσέχειν ἐδέλοι. Κατὰ τοῦ Ἰωακεὶμ και τοῦ Ἱερονίου, και κατὰ τῶν ποιμένων εἰς τὸν Κύριον προφητεία, και τῶν ψευδοπροφητῶν κατηγορία. Χρηστὰ τῷ Ἰούδα προφητεύει. Τῷ δὲ ὑπολειφθέντι λαῷ ἐν Ἱερουσαλήμ μετὰ Σεδεκίου διὰ τοῦ ὑποδείγματος τῶν συκῶν προφητεύει τοῦ Ναβουχοδονό- 20 σορ τὴν ἀνοδὸν, και πάντων τῶν ἐθνῶν τὴν ἀπώλειαν διὰ τοῦ ποτηρίου τούτου δηλῶν. Προαγορεύει ἀπώλειαν τῆς Ἱερουσαλήμ. Και συλλαμβάνεται ἐπὶ θανάτῳ Ἱερεμίας ὑπὸ τῶν ἱερέων, και ἐκφεύγει τὸν κίνδυνον. Κελεύεται ὁ προφήτης περιδεῖναι ἑαυτῷ δεσμούς, και τοῖς πρέσβεσι τῶν ἀλλοφύλων 25 εἶπειν, ὥστε ἀπαγγεῖλαι τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς ὑποταγῆναι τῷ Ναβουχοδονόσορ· ἀπειλεῖν γάρ τὸν Θεὸν θάνατον τοῖς μὴ ὑποτασσομένοις αὐτῷ.

Παραινεῖ δὲ ταύτην τὴν παραίνεσιν και τῷ Σεδεκίᾳ, και τῷ λαῷ, και τοῖς ἱερεῦσιν. Ὁ δὲ ψευδοπροφήτης Ἀνανίας 30 ἀνδρίστατο Ἱερεμίᾳ τῷ προφῆτῃ, λέγων, τὰ σκευὴ τὰ ἱερὰ ἐπανήξουν, και τὸν Ἱερονίαν, ὃς ἦν υἱὸς Ἰωακεὶμ ἀδελφοῦ Σεδεκίου. Και συνέτριψε και τοὺς κλοιοὺς τοῦ προφήτου. Πέμπεται τοίνυν ὁ Ἱερεμίας θάνατον αὐτῷ προλέγων ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ ἐνιαυτῷ, ὡς και συνέβη. Τὰ κακά τοῖς ἐν Βαβυλῶνι 35 ψευδοπροφήταις προλέγει, και τῷ λαῷ μακρὸν τὸν τῆς αἰχμαλωσίας χρόνον, ἀλλ' ὁμως ἔσεσθαι ἐπάνοδον. Ἐπὶ τούτοις ἠγανάκτει Σαμέας, και ἐπιτιμᾷ τῷ ἱερεῖ, ὅτι οὐκ ἐκώλυσε τὸν Ἱερεμίαν τοιαῦτα προφητεύσαι. Διὰ τοῦτο

έναντίον του προλέγει ὁ προφήτης καὶ ἐκφέρει κατάρεις ἐναντίον τους, γιατί εἶχαν ἀνταποδώσει κακά ἀντί γιά καλά. Προστάζεται ὁ Ἱερεμίας νά πάρει πήλινη στάμνα καί, ἀφοῦ ἀνακοινώσει τίς συμφορές τοῦ λαοῦ, νά σπάσει τή στάμνα μπροστά στά μάτια τους καί νά πει· «Ἐτσι θά καταστραφεῖ ἡ Ἱερουσαλήμ». Καί ὅταν ὁ Πασχώρ τόν ἔβαλε στό βασανιστικό ξύλο, ὁ Ἱερεμίας προφητεύει σ' αὐτόν τά κακά πού τόν περιμένουν. Ἐπειτα στενοχωριέται γιατί τόν ἐξευτελίζουν καί ἐκφέρει κατάρεις ἐναντίον τους καί καταριέται τήν ἡμέρα πού γεννήθηκε.

Ὁ βασιλιάς Σεδεκίας στέλνει νά μάθει ἀπό τόν Ἱερεμία, ἐάν θ' ἀναχωρήσει ἀπ' αὐτούς ὁ Ναβουχοδονόσορας. Αὐτός ὅμως ἀπαντάει, ὅτι ὁ Θεός θά πολεμήσει τούς Ἰουδαίους καί τό βασιλιά Σεδεκία. Ἐάν ὅμως θά ἤθελε ὁ λαός νά προσχωρήσει μέ τή θέλησή του στό Ναβουχοδονόσορα, θά μπορούσε νά σωθεῖ, καί ὁ βασιλιάς δέ θά χαθεῖ, ἐάν ἐγκαταλείψει τήν κακία του καί θελήσει νά προσέχει τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ. Προφητεία ἐναντίον τοῦ Ἰωακείμ καί τοῦ Ἰεχονία καί ἐναντίον τῶν ποιμένων στόν Κύριο, καί κατηγορία τῶν ψευδοπροφητῶν. Προφητεύει καλά στούς Ἰουδαίους. Στό λαό πού παρέμεινε στήν Ἱερουσαλήμ μαζί μέ τό Σεδεκία, προφητεύει μέ τό παράδειγμα τῶν σύκων τήν ἀνοδο τοῦ Ναβουχοδονόσορα καί δηλώνει μέ τό ποτήρι τοῦ οἴνου τήν καταστροφή ὅλων τῶν ἐθνῶν. Προαναγγέλλει τήν καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ. Οἱ ἱερεῖς συλλαμβάνουν τόν Ἱερεμία νά τόν θανατώσουν, ἀλλά ξεφεύγει τόν κίνδυνο. Παίρνει ἐντολή ὁ προφήτης νά περιτυλιχθεῖ μέ ἀλυσίδες καί νά πει στούς πρεσβευτές τῶν ἀλλοφύλων, ὥστε ν' ἀνακοινώσουν στούς βασιλεῖς τους, νά ὑποταχθοῦν στό Ναβουχοδονόσορα, γιατί θ' ἀπειλήσει μέ θάνατο ὁ Θεός ἐκείνους πού δέν ὑποτάσσονται σ' αὐτόν.

Τήν ἴδια συμβουλή δίνει καί στό Σεδεκία καί στό λαό καί στούς ἱερεῖς. Ὁ ψευδοπροφήτης ὅμως Ἀνανίας ἐναντιωνόταν στόν προφήτη Ἱερεμία, λέγοντας ὅτι θά ἐπαναφέρει τά ἱερά σκεύη καί τόν Ἰεχονία, ὁ ὁποῖος ἦταν υἱός τοῦ Ἰωακείμ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Σεδεκία. Καί ἔσπασε καί τίς ἀλυσίδες τοῦ προφήτη. Στέλνεται λοιπόν ὁ Ἱερεμίας γιά νά προαναγγεῖλει τό θάνατο τοῦ Ἀνανία κατά τό ἔτος ἐκεῖνο, ὅπως πραγματικά καί ἔγινε. Προλέγει τά κακά στούς ψευδοπροφῆτες πού ζοῦσαν στή Βαβυλώνα καί τά πολλά χρόνια τῆς αἰχμαλωσίας στό λαό, ἀλλ' ὅμως θά ἐπιστρέψουν στήν πατρίδα τους. Γι' αὐτά ἀγανακτοῦσε ὁ Σαμέας, καί ἐπιτιμᾷ τόν ἱερέα, γιατί δέν ἐμπόδισε τόν Ἱερεμία νά κάμει τέτοιες προφητείες. Γι' αὐτό ὁ Θεός

ἀπειλεῖ ὁ Θεὸς ἀπολέσειν αὐτόν. Εἶτα λόγος παρακλητικὸς τῷ Ἰσραὴλ. Δηλοῖ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἐμελλον ἐπανέρχεσθαι ἐκ Βαβυλῶνος. Οὗτος δὲ ἦν ὁ τοῦ φασέκ, καθὼς καὶ ἐν τῷ Ἔσδρα ἔστιν εὐρεῖν, ὅτι τῇ ἑορτῇ τῶν ἀζύμων ἐπανήλθον.

5 Ὡστε φανερῶς ἐλέγχονται ψευδόμενοι Ἰουδαῖοι. Τὰ γὰρ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ γεγραμμένα περὶ αὐτῶν ἀγαθὰ ἔτι προσδοκῶσιν, ἅπερ ἦλθον. Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων παιδίων ὑπὸ Ἡρώδου. Περὶ τῆς Νέας Διαθήκης προφητεία. Καὶ τὴν ἐν τῷ τόπῳ δὲ τούτῳ οἰκοδομὴν γεγραμμένην τῆς πόλεως ἔτι προσδοκῶ-

10 σιν Ἰουδαῖοι. Καὶ αὕτη δὲ τέλος ἔσχεν, ὅτε ἀνήλθον ἐκ Βαβυλῶνος γενομένη.

Κελεύεται ὁ Ἰερεμίας ἀγοράσαι τὸν ἀγρὸν τοῦ πατραδέλφου αὐτοῦ, καὶ ἀγοράσας λέγει, ὅτι ἡ πόλις παρεδόθη, καὶ κελεύειν ἀγοράσαι ἀγρὸν. Ὁ δὲ Θεὸς φησι πρὸς αὐτόν· Τὰ

15 μὲν παρόντα κακὰ διὰ τὰς ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ· ἔσται καιρὸς, ὅτε πάλιν κατοικηθήσεται ἡ πόλις. Προλέγει τῷ Σεδεκίᾳ, ὅτι ἀλώσεται, καὶ ἐγκαλεῖ τοὺς δούλους, οὓς ἠλευθέρωσαν, πάλιν καταδουλωσαμένοις, καὶ ἀπειλεῖ μεγάλην ἔσεσθαι συμφορὰν. Διὰ τοῦτο κελεύει τοὺς υἱοὺς Ἰωναδὰθ ποιεῖν οἶκον. Οἱ δὲ

20 παραιτοῦνται. Κελεύεται ὁ Ἰερεμίας γράψαι, ὅσα προεφήτευσεν ἐπὶ Ἰσραὴλ, ἵνα οὕτω γοῦν φοβηθῶσιν, ἀκούσαντες πάλιν τὰ μέλλοντα αὐτοὺς διαδέχεσθαι κακὰ. Ὁ δὲ προστάσσει τῷ Βαρούχ, τοῦ ποιῆσαι, καὶ ἐποίησε. Καὶ γράψας ἀνέγνω τοῖς Ἰουδαίοις. Ὡς δὲ ἤκουσαν οἱ ἄρχοντες, ἀνήγγειλαν τῷ

25 βασιλεῖ Ἰωακείμ. Ὁ δὲ λαβὼν τὸ βιβλίον κατέκαυσε. Καὶ κελεύεται Ἰερεμίας ἕτερον γράψαι βιβλίον τοιοῦτον. Καὶ προφητεύει τῷ βασιλεῖ συμφορὰς διὰ τὸ τόλμημα τοῦτο.

Προφητεύει τὴν ἄλωσιν Ἱερουσαλήμ· καὶ συλλαμβάνεται καὶ ἐμβάλλεται εἰς δεσμοτήριον ὁ Ἰερεμίας, καὶ μεταπεμ-

30 φθεῖς ἐκεῖθεν ὑπὸ Σεδεκίου, λέγει αὐτῷ, ὅτι ἀλώσεται, καὶ ἀξιοῖ ὥστε μὴ παραπεμφθῆναι εἰς τὸ δεσμοτήριον. Καὶ λαβόντες αὐτόν οἱ ἄρχοντες ἐνέβαλον εἰς τὸν λάκκον τοῦ βορβόρου. Καὶ ἀνήγαγεν αὐτόν ἐκεῖθεν ὁ Ἀβδαμελέκ. Καὶ μεταπεμφθεῖς πάλιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, προαγορεύει αὐτῷ

35 σωτηρίαν, εἰ βουληθεῖ ἐκὼν ἐξελθεῖν πρὸς τοὺς πολεμίους· εἰ δὲ μὴ βουληθεῖ, ὀλεθρον πάση τῇ πόλει, καὶ αὐτῷ μέγαρα κακὰ ἔσεσθαι. Ὡς δὲ οὐκ ἔπεισεν ἐξελθεῖν, ἀνήλθεν ὁ βάρβα-

τόν ἀπειλεῖ πῶς θά τόν ἐξοντώσει. Ἐπειτα λόγος παρηγορητικός γιά τούς Ἰσραηλίτες. Φανερώνει τόν καιρό, πού ἐπρόκειτο νά ἐπιστρέψουν ἀπό τή Βαβυλώνα. Καί αὐτός ἦταν τό Πάσχα, ὅπως καί στόν Ἔσδρα μπορούμε νά τόν βροῦμε, γιατί ἐπέστρεψαν τήν ἑορτή τῶν ἀζύμων. Συνεπῶς ἐλέγχονται φανερά πῶς λέγουν ψέματα οἱ Ἰουδαῖοι. Γιατί τά ἀγαθά πού εἶναι γραμμένα στό σημεῖο τοῦτο γι' αὐτούς τά περιμένουν ἀκόμη, τά ὅποια βέβαια ἤρθαν. Γιά τά παιδιά πού σκότωσε ὁ Ἡρώδης. Προφητεία γιά τή Νέα Διαθήκη. Καί τήν ἀνοικοδόμηση τῆς πόλης, πού ἀναφέρεται στό σημεῖο αὐτό, ἀκόμη τήν περιμένουν οἱ Ἰουδαῖοι. Καί αὐτή ἐκπληρώθηκε, ἀφοῦ ἔγινε, ὅταν ἐπέστρεψαν ἀπό τή Βαβυλώνα.

Διατάσσεται ὁ Ἱερεμίας ν' ἀγοράσει τό χωράφι τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ πατέρα του, καί ἀφοῦ τό ἀγόρασε λέγει, ὅτι ἡ πόλη παραδόθηκε στούς ἐχθρούς καί διατάσσει ν' ἀγοράσω χωράφι. Ὁ Θεός ὅμως τοῦ ἀπαντάει: «Τά παρόντα κακά συμβαίνουν ἐξ αἰτίας τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ λαοῦ· θά ἔρθει καιρός, πού θά κατοικηθεῖ πάλι ἡ πόλη». Προλέγει στό Σεδεκία, ὅτι θά κυριευθεῖ ἡ πόλη, καί κατηγορεῖ γιά τούς δούλους, πού τούς ἐλευθέρωσαν καί πάλι τούς ἔκαμαν δούλους, καί ἀπειλεῖ πῶς θά ἔρθει μεγάλη συμφορά. Γι' αὐτό διατάσσει τούς ἀπογόνους τοῦ Ἰωναδάβ νά κτίσουν σπίτι. Αὐτοί ὅμως ἀρνιοῦνται. Παίρνει ἐντολή ὁ Ἱερεμίας νά γράψει, ὅσα προφήτεψε στούς Ἰσραηλίτες, γιά νά φοβηθοῦν λοιπόν αὐτοί ἔτσι, ὅταν ἀκούσουν πάλι τά μελλοντικά κακά πού θά ἔρθουν σ' αὐτούς. Αὐτός ὅμως προστάζει τόν Βαρούχ νά τό κάνει αὐτό, πράγμα τό ὅποιο καί ἔκαμε. Καί ὅταν τά ἔγραψε, τά διάβασε στούς Ἰουδαίους. Μόλις τά ἀκουσαν οἱ ἄρχοντες, τά ἀνακοίνωσαν στό βασιλιά Ἰωακείμ. Αὐτός ὅμως πῆρε τό βιβλίον καί τό ἔκαψε. Ὁ Ἱερεμίας παίρνει πάλι ἐντολή νά γράψει ἄλλο τέτοιο βιβλίον. Καί προφητεύει συμφορές στό βασιλιά γιά τήν πράξη του αὐτή.

Προφητεύει τήν ἄλωση τῆς Ἱερουσαλήμ ὁ Ἱερεμίας, πού συλλαμβάνεται καί φυλακίζεται, καί ὅταν τόν κάλεσε μέ ἀνθρωπό του ἀπό ἐκεῖ ὁ Σεδεκίας, τοῦ λέγει ὅτι θά πέσει στά χέρια τοῦ ἐχθροῦ καί παρακαλεῖ νά μή τόν στείλει στή φυλακή. Οἱ ἄρχοντες τόν πῆραν καί τόν ἔριξαν μέσα σέ λάκκο μέ βοῦρκο. Ἀπό ἐκεῖ τόν ἔβγαλε ὁ Ἄβδαμελέκ. Καί ὅταν τόν κάλεσε πάλι ὁ βασιλιάς, προαναγγέλλει σ' αὐτόν τή σωτηρία του, ἐάν θά ἤθελε νά βγεῖ μέ τή θέλησή του καί νά μεταβεῖ στούς ἐχθρούς. Ἐάν ὅμως δέ θά ἤθελε, θά γίνεῖ μεγάλη καταστροφή σ' ὀλόκληρη τήν πόλη καί σ' αὐτόν μεγάλα κακά. Ὅταν ὅμως δέν τόν ἔπεισε νά βγεῖ, ἀνέβηκε ὁ ἐχθρός καί ἔπεσε ἡ πόλη μαζί

ρος, καὶ ἐάλω ἡ πόλις μετὰ Σεδεκίου. Καὶ τῷ Ἰερεμῖα εὐ-
 ἐχρήσαντο οἱ ἄρχοντες τοῦ Ναβουχοδονόρ. Τῷ Ἀβδεμελεὲς
 προαγορεύει σωτηρίαν. Αὐτοὺς δὲ λαθόντας αἴρουν παρὰ τοῦ
 5 ἄρχιμαγείρου, ὥστε ἀπελθεῖν ὅπου βούλονται, ἔρχεται πρὸς
 Γοδολίαν, ὃν κατέστησεν ἄρχοντα τοῖς ὑπολειφθεῖσιν ἐν τῇ
 Ἰουδαίᾳ. Συνήχθησαν πρὸς Γοδολίαν οἱ διεσπαρμένοι ἐν τοῖς
 ἀγροῖς Ἰουδαῖοι.

Ἰσμαὴλ ἀναιρεῖ τὸν Γοδολίαν, καὶ ἑτέρους τινάς, καὶ
 λαθὼν τὸν λαὸν τοῦ Γοδολίου, ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἀμμωνίτιν
 10 χώραν ὁ Ἰσμαὴλ. Ὡς δὲ εἶδεν αὐτὸν ὁ Ἰωάνναν, εἰς τις τῶν
 ἀρχόντων, εὐνοϊκῶς διακείμενος πρὸς Γοδολίαν, ἔφυγε μετὰ
 τῶν ὀκτῶ μόνων ἀνδρῶν ὁ Ἰσμαὴλ, καὶ τὸν λαὸν ἔλαθεν
 ὁ Ἰωάνναν. Ὡστε δεηθῆναι τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτῶν δεηθεῖς, καὶ
 συμβουλεύσας αὐτοῖς μὴ εἰσελθεῖν εἰς Αἴγυπτον (θάνατον γὰρ
 15 ἀπειλεῖν τὸν Θεόν, εἰ μετοικήσαιεν ἐκεῖ), οὐκ ἔπεισεν. Ἐπεὶ
 δὲ ἦλθον ἕως Τάφνας, παραινεῖ αὐτοῖς μὴ εἰδωλολατρεῖν. Ὡς
 δὲ ἀντέλεγον, προαγορεύει αὐτοῖς ὄλεθρον μέγαν, καὶ τῷ
 βασιλεῖ τῶν Αἰγυπτίων τὴν ἀπώλειαν Αἰγύπτου προλέγει, καὶ
 τῶν ἀλοφύλων, τὴν ἀπώλειαν Μωαβιτῶν λέγει, καὶ Ἀμμανιτῶν
 20 καὶ Ἰδουμαίων, τὴν ἀπώλειαν Δαμασκοῦ καὶ Ἐλὰμ προλέγει,
 καὶ τὴν ἀπώλειαν Βαβυλῶνος, καὶ τὴν ἄνοδον τῶν Ἰουδαίων
 τὴν ἐκεῖθεν. Πῶς ἐάλω Ἱερουσαλὴμ προλέγει, καὶ ἀπὸ ἀτιμίας
 εἰς τιμὴν ἦλθε Ἰωακείμ, ὁ ἐκὼν προσχωρήσας τῷ Ναβουχο-
 δονόσορ μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ.

25

3. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΤΩΙ ΠΡΟΦΗΤΗΙ ΙΕΖΕΚΙΗΛ ΕΙΡΗΜΕΝΩΝ

30 Ὁρᾶ τὴν ὄπτασιαν τῶν Χερουβὶμ ὁ προφήτης, καὶ κελεύε-
 ται λαλῆσαι τοῖς Ἰσραηλίταις παρὰ τοῦ Θεοῦ. Φέρεται ὑπὸ
 τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, καὶ παρορμάται ὑπὸ τοῦ
 Θεοῦ πρὸς τὸ μετὰ παρήρησίας καὶ ἀόκνως τοῖς τε ἀνόμοις καὶ
 τοῖς δικαίοις τὴν εἰς τὴν ζωὴν φέρουσαν διαγγέλλειν, καὶ τὰς
 35 τοῦ Θεοῦ προμηνύειν ἐντολάς. Κελεύεται ἐγκλεῖσαι ἑαυτόν,
 καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ πολιορκίαν προμηνῦσαι διὰ τοῦ ὑποδεί-
 γματος τῆς πλίνθου καὶ τοῦ τηγάνου. Καλεῖται δὲ καὶ ἐπὶ ἐν

μέ τό Σεδεκία. Οί ἄρχοντες τοῦ Ναβουχοδονόσορα καλομεταχειρίστηκαν τόν Ἱερεμία. Προαναγγέλλει σωτηρία στόν Ἀβδεμελέκ. Ἀφοῦ ὁ ἀρχιμάγειρος τοὺς ἄφησε γιά νά διαλέξουν καί νά μεταβοῦν ὅπου θά ἤθελαν, ὁ Ἱερεμίας ἔρχεται στό Γοδολία, πού ἐγκατέστησε ἄρχοντα σ' ἐκείνους πού παρέμειναν στήν Ἰουδαία. Οἱ Ἰουδαῖοι πού ἦταν διασκορπισμένοι στά χωράφια συγκεντρώθηκαν στό Γοδολία.

Ὁ Ἰσμαήλ σκοτώνει τό Γοδολία καί μερικούς ἄλλους, καί παίρνοντας μαζί του τό λαό τοῦ Γοδολία πῆγε στή χώρα τῶν Ἀμμωνιτῶν. Ὅταν ὅμως τόν εἶδε ὁ Ἰωάνναν, ἕνας ἀπό τοὺς ἄρχοντες καί φίλος τοῦ Γοδολία, ὁ Ἰσμαήλ ἔφυγε μαζί μέ ὀκτώ μόνο ἄνδρες καί πῆρε τό λαό ὁ Ἰωάνναν. Ὅταν παρακάλεσαν τόν Ἱερεμία νά προσευχηθεῖ γι' αὐτούς στό Θεό τοὺς συμβούλεψε νά μή φύγουν στήν Αἴγυπτο (γιατί ὁ Θεός τοὺς ἀπειλεῖ μέ θάνατο, ἐάν μεταβοῦν νά κατοικήσουν ἐκεῖ), ἀλλά δέν τοὺς ἔπεισε. Ὅταν ὅμως ἔφθασαν μέχρι τήν πόλη Τάφνας, τοὺς συμβουλεύει νά μήν προσκυνήσουν τά εἰδωλα. Ἐπειδή ὅμως ἀντιδροῦσαν, προαναγγέλλει σ' αὐτούς μεγάλη καταστροφή, καί προλέγει στό βασιλιά τῶν Αἰγυπτίων τήν καταστροφή τῆς Αἰγύπτου καί τῶν ἐχθρῶν, λέγει τήν καταστροφή τῶν Μωαβιτῶν καί τῶν Ἀμμωνιτῶν καί τῶν Ἰδουμαίων, προλέγει τήν καταστροφή τῆς Δαμασκοῦ καί τῆς Ἐλάμ, καί τήν καταστροφή τῆς Βαβυλώνας καί τήν ἐπιστροφή τῶν Ἰουδαίων ἀπό ἐκεῖ. Προλέγει πῶς ἔπεσε ἡ Ἱερουσαλήμ καί πῶς ὁ Ἰωακείμ, πού μέ τή θέλησή του προσχώρησε στό Ναβουχοδονόσορα, μαζί μέ τή μητέρα του, τιμήθηκε ἐνώ ἦταν χωρίς καμιά τιμή.

3. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ ΙΕΖΕΚΙΗΛ

Ὁ προφήτης βλέπει τό ὄραμα τῶν Χερουβὶμ καί παίρνει τήν ἐντολή νά μιλήσει στοὺς Ἰσραηλίτες σάν ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ. Φέρεται ἀπό τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ στήν αἰχμαλωσία καί παρακινιέται ἀπό τό Θεό νά κάνει γνωστό μέ θάρρος καί χωρίς φόβο καί στοὺς παράνομους καί στοὺς δίκαιους τό δρόμο πού ὀδηγεῖ στήν ἀληθινή ζωή καί νά προαναγγέλλει τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ. Διατάσσεται νά κλεισθεῖ μέσα στό σπίτι του καί νά προαναγγεῖλει τήν πολιορκία τῆς Ἱερουσαλήμ μέ τό σημεῖο τοῦ τούβλου καί τοῦ τηγανιοῦ. Διατάσσεται ἀκόμη νά κοιμηθεῖ πάνω στό ἕνα πλευρό του γιά ἀρκετές ἡμέρες,

πλευρὸν κοιμηθῆναι ἡμερῶν ἀριθμὸν, φανερῶν τὴν ἐν τῇ
 αἰχμαλωσίᾳ ἐσομένην τῷ λαῷ θλίψιν. Προλέγει διὰ τῶν ἄρτων,
 οὓς ἐπὶ βολβίτων ποιεῖ, καὶ διὰ τοῦ μερισμοῦ τῶν τριχῶν τὸν
 5 θάνατον αὐτῶν καὶ τὴν διασποράν· καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῆς
 πόλεως καὶ τῶν εἰδώλων προστίθησιν. Ὁρᾷ τὰς ἀνομίας τοῦ
 λαοῦ καὶ τὴν εἰδωλολατρίαν. Μετὰ ταῦτα τοὺς ἕως ὀλέθρου
 τῆς πόλεως ἐλθόντας. Ὁρᾷ δὲ πάλιν τὰ Χερουθιμ, καὶ
 προλέγει τῇ πόλει κακά. Περὶ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων.
 Προμηνύει τὴν αἰχμαλωσίαν αὐθις τοῦ λαοῦ τὴν ἐπὶ Σεδεκίου,
 10 καὶ τὴν αὐτοῦ Σεδεκίου τύφλωσιν τὴν ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονό-
 σορ γενομένην. Προλέγει, μὴ εἰς μακρὸν χρόνον ἐκθήσεσθαι
 τὰ κακά, ἀλλ' ἐγγὺς εἶναι.

Ἄπειλεῖ τοῖς ψευδοπροφήταις, καὶ ἀπαραίτητα αὐτῶν
 φησι τὰ κακά εἶναι, ἅπερ ὑποστήσονται· ὡς μὴδὲ Ἰώβ, ἢ
 15 Δανιήλ, ἢ Νῶε τοὺς υἱοὺς αὐτῶν δύνασθαι ῥύσασθαι· καὶ τὴν
 εἰς τέλος ἐρήμωσιν αὐτῶν διὰ τῆς κληματίδος τῆς ἀμπέλου
 δηλοῖ. Διηγεῖται τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ λαοῦ τὴν ἐξ ἀρχῆς, πρὶν
 ἢ προσλαβέσθαι αὐτὸν τὸν Θεόν, καὶ τὴν εὐπρέπειαν τὴν μετὰ
 τὸ προσλαβέσθαι· καὶ τὴν εἰδωλολατρίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν διὰ
 20 ταῦτην αὐτοὺς διαδεξαμένην ἄλωσιν, καὶ μεγάλας δείκνυσιν
 αὐτῆς τὰς ἀνομίας ἀπὸ συγκρίσεως Σοδόμων καὶ Σαμαρείας,
 οὓσας καὶ καθ' ἑαυτὰς μεγάλας. Δύναται δὲ τὰ χρηστά, ἃ
 προλέγει, τό, “Ἀναστήσω τὴν διαθήκην μου μετὰ σοῦ”, περὶ
 τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων λέγεσθαι. Τὴν ἀνοδοῦ τοῦ
 25 Ναβουχοδονόσορ προλέγει. Πρὸς τοὺς λέγοντας· “Οἱ πατέρες
 ἔφαγον τὸν ὄμφακα, καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ὠμοδίασαν”.
 Περὶ τῆς μητρὸς τῶν περὶ Σεδεκίαν τὸν βασιλέα. Διαμαρτύρε-
 ται τοῖς πρεσβυτέροις τὰς ἀνομίας τῶν πατέρων αὐτῶν. Τὸ δέ,
 “Διότι ἐπὶ τοῦ ὄρους μου τοῦ ἁγίου”, ἐπ' ὄρους ὑψηλοῦ
 30 Ἰσραὴλ λέγει· “Ἄδωναί, Κύριε, ἐκεῖ δουλεύσουσί μοι πᾶς
 οἶκος Ἰσραὴλ εἰς τέλος”, εἰς τοὺς πιστεύοντας τῷ Χριστῷ
 δύνασθαι λαμβάνεσθαι. Ἐπὶ Θεμάν, καὶ ἐπὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ
 υἱοὺς Ἀμμών.

Καὶ τὰς ἀνομίας καὶ τὰς ἁμαρτίας λέγει τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ
 35 τῶν ἱερέων, καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ψευδοπροφητῶν. “Καὶ
 ἐζήτουν”, φησὶν, “ἄνδρα ἀναστρεφόμενον ὀρθῶς, καὶ ἐστῶτα

φανερώνοντας τή μελλοντική θλίψη τοῦ λαοῦ κατά τήν αἰχμαλωσία. Προλέγει μέ τά ψωμιά, πού ψήνει πάνω σέ φωτιά ἀπό κοπριές, καί μέ τό χώρισμα τῶν τριχῶν του τό θάνατο καί τή διασπορά τους. Καί προσθέτει τήν καταστροφή τῆς πόλης καί τῶν εἰδώλων. Βλέπει τίς παρανομίες τοῦ λαοῦ καί τήν εἰδωλολατρεία. Ὑστερα ἀπ' αὐτά βλέπει ἐκείνους πού ἤρθαν γιά τήν καταστροφή τῆς πόλης. Βλέπει πάλι τά Χερουβίμ, καί προλέγει συμφορές στήν πόλη. Γι' αὐτούς πού πιστεύουν στό Χριστό. Προαναγγέλλει στή συνέχεια τήν αἰχμαλωσία τοῦ λαοῦ πού ἔγινε στά χρόνια τοῦ Σεδεκία καί τήν τύφλωση αὐτοῦ ἀπό τό Ναβουχοδονόσορα. Προλέγει, ὅτι τά κακά δέ θά συμβοῦν ὕστερα ἀπό πολύ καιρό, ἀλλ' ὅτι πλησιάζουν.¹

Ἀπειλεῖ τοὺς ψευδοπροφήτες, καί λέγει πῶς εἶναι ἀναγκαῖα τά κακά, τά ὅποια θά ὑποστοῦν αὐτοί· οὔτε ὁ Ἰώβ ἤ ὁ Δανιήλ ἤ ὁ Νῶε μποροῦν νά σώσουν τά παιδιά τους. Καί δηλώνει τήν καταστροφή τους τήν ὀλοκληρωτική μέ τήν κληματόβεργα. Ἀναφέρει τήν ἀσχομοσύνη τοῦ λαοῦ πού εἶχε ἀπό τήν ἀρχή, προτοῦ τόν βοηθήσει ὁ Θεός, καί τήν εὐπρέπεια του ὕστερα ἀπό τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ἀναφέρει ἐπίσης τήν εἰδωλολατρεία τοῦ λαοῦ καί τήν καταστροφή τους πού θά ἔρθει ἐξ αἰτίας τῆς εἰδωλολατρείας καί δείχνει πόσο μεγάλες εἶναι οἱ ἁμαρτίες τῆς Ἱερουσαλήμ συγκριτικά μέ τίς ἁμαρτίες τῶν Σοδόμων καί τῆς Σαμάρειας, οἱ ὅποιες καί ἀπό μόνες τους εἶναι μεγάλες. Μπορεῖ ὁμως νά κάνει τά καλά, πού προλέγει, τό, «Θά συνάψω τή διαθήκη μου μαζί μέ σένα»¹, πού λέγεται γιά ἐκείνους πού πιστεύουν στό Χριστό. Προλέγει τήν ἄνοδο τοῦ Ναβουχοδονόσορα. Σ' αὐτούς πού λέγουν· «Οἱ πατέρες ἔφαγαν τά ἄγουρα σταφύλια καί μούδισαν τά δόντια τῶν παιδιῶν τους»². Γιὰ τή μητέρα αὐτῶν πού εἶναι γύρω ἀπό τό βασιλιά Σεδεκία. Διαμαρτύρεται στοὺς πρεσβυτέρους γιά τίς παρανομίες τῶν πατέρων τους. Τό, «Γιατί ἐπάνω στό ἅγιο ὄρος μου», ἐπάνω στό ὑψηλό ὄρος ὁ Ἰσραήλ λέγει· «Κύριε, Κύριε, ἐκεῖ θά μέ ὑπηρετοῦν ὅλοι οἱ Ἰσραηλίτες ὀλοκληρωτικά»³, μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὅτι λέγεται γι' αὐτούς πού πιστεύουν στό Χριστό. Προφητεία ἐναντίον τῆς Θεμάν, ἐναντίον τῆς χώρας τοῦ Ἰσραήλ καί ἐναντίον τῶν Ἀμμωνιτῶν.

Λέγει τίς παρανομίες καί τίς ἁμαρτίες τῶν Ἰσραηλιτῶν καί τῶν Ιερών καί τῶν ἀρχόντων καί τῶν ψευδοπροφητῶν. «Καί ζητοῦσα», λέγει, «ἄνθρωπο νά συμπεριφέρεται σωστά καί νά σταθεῖ ἀκατηγόρη-

ἐν διακοπῇ φραγμοῦ πρὸ προσώπου μου ἐν καιρῷ τῆς γῆς, τοῦ
 μὴ εἰς τέλος ἐξαλεῖψαι αὐτόν· καὶ οὐχ εὖρον". Περὶ τῆς
 εἰδωλολατρίας τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τῆς μετὰ
 ταῦτα, καὶ τῶν συμφορῶν. Καὶ ἔτι οὔτε πένθος ποιῆσαι
 5 συγχωρηθήσονται ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι χαλεποῖς. Κατὰ Ἀμ-
 μανιτῶν καὶ Ἰδουμαίων, καὶ ἀλλοφύλων, καὶ τῆς Σῶρ, ἣν
 Τύρον λέγουσιν εἶναι. Προλέγει συμφορὰς μεγάλας, κατὰ τοῦ
 ἄρχοντος Τύρου καὶ Σιδῶνος, καὶ Αἰγύπτου, καὶ τοῦ Αἰγυ-
 πτίων βασιλέως. Ἀπειλεῖ τῷ σκοπῷ τοῦ λαοῦ, εἰ μὴ προεῖποι
 10 τῷ λαῷ, οὐ τέθειται σκοπὸς πρὸς τὰς παρὰ τοῦ Θεοῦ
 ἐπιφερομένας συμφορὰς. Καὶ λέγει, ὡς μῆτε ἄνομον ἀπόλλυ-
 σθαι διὰ τὰς προτέρας ἀνομίας, ἐὰν ἐπιστρέψῃ τοῦ ποιῆσαι τὰ
 ἀρεστὰ τῷ Θεῷ· μῆτε δίκαιον σώζεσθαι, διὰ τὰς προτέρας
 δικαιοσύνας, ἐὰν μεταβληθεῖς γένηται ἄνομος καὶ ἄδικος.
 15 Ἥλθῃ τις πρὸς τὸν προφήτην ἀπαγγέλλων, ὅτι ἐάλω Ἱερουσα-
 λὴμ· λέγει δὲ καὶ περὶ τούτου ἐγκαλῶν, ὅτι μὴ προσέχωσι τοῖς
 προφητευομένοις. Προφητεύει δὲ καὶ κατὰ τῶν ποιμένων τοῦ
 Ἰσραὴλ· καὶ ἐπαγγέλλεται δώσειν αὐτοῖς ἓνα ποιμένα· ὅπερ
 ἐπὶ τοῦ Ζοροβάβελ γέγονεν, ὅπερ καὶ αὐτὸ ἀναισχυντοῦντες
 20 Ἰουδαῖοι οὐπω γεγενῆσθαι φασί· γέγονε δέ, ὡς ἔφην, ἐπὶ
 Ζοροβάβελ.

Προφητεύει κατὰ Ἰδουμαίων καὶ τοῖς Ἰσραηλίταις χρη-
 στα, ὅπερ φησὶν ὁ Θεὸς ποιήσῃν Ἰουδαίοις, οὐκ ἐπειδὴ ἀξιοί
 εἰσιν, ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ ὄνομα αὐτοῦ βεθληθῇ. Ἄγεται
 25 ὁ προφήτης εἰς τὸ πεδῖον, καὶ προφητεύει ἐπὶ τὰ ὄστα τὰ ξηρά.
 Προφητεύει δὲ καὶ περὶ τοῦ Ζοροβάβελ, ὅτι εἰς ἀρχῶν ἔσται
 Ἰουδαίων· δύναται δὲ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν
 λαμβάνεσθαι. Προφητεύει καὶ περὶ Γῶγ καὶ Μαγῶν ἐπελθόν-
 των τοῖς Ἰουδαίοις μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὴν ἐκ Βαβυλῶνος, καὶ
 30 ἠττηθέντων. Τινὲς δὲ ἀλληγορικῶς λαμβάνουσι εἰς τὰς
 Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὸν διάβολον, καὶ τοὺς κατὰ καιρὸν
 διωγμοὺς ἐπενεχθέντας ὑπὸ ἀσεβῶν βασιλέων. Προφητεύει δὲ
 τοῦ ναοῦ τὴν οἰκοδομήν, καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς νομικῆς
 λατρείας· ὅπερ καὶ αὐτὰ προσδοκῶσι μὲν ἔτι Ἰουδαῖοι· ἐξέβη
 35 δὲ ἐπὶ Ἑσδρα καὶ Ζοροβάβελ. Τὴν δὲ οἰκοδομήν τῆς πόλεως,
 ἣν προλέγει, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ κατὰ μικρὸν ἐκπορευόμενον καὶ
 ἀυξανόμενον, δύναται ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας ἐπὶ τὸν Χρι-

τος μπροστά μου κατά τήν κρίσιμη εποχή τῆς χώρας αὐτῆς, γιά νά μὴν τήν καταστρέψω τελείως, καί δέ βρῆκα»⁴. Γιά τήν εἰδωλολατρεία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὅταν ἦταν στήν Αἴγυπτο, καί γιά τήν εἰδωλολατρεία του ἀργότερα, καί γιά τίς συμφορές του. Καί ἀκόμη δέ θά τοὺς ἐπιτρέψει νά πενθῆσουν γιά τὰ φοβερά πού τοὺς συμβαίνουν. Προφητεία ἐναντίον τῶν Ἀμμωνιτῶν καί τῶν Ἰδουμαίων καί τῶν Φιλισταίων καί τῆς Σῶρ, πού λέγουν πῶς εἶναι ἡ Τύρος. Προλέγει μεγάλες συμφορές ἐναντίον τοῦ ἄρχοντα τῆς Τύρου καί τῆς Σιδώνας, καί τῆς Αἰγύπτου καί τοῦ βασιλιᾶ τῶν Αἰγυπτίων. Ἀπειλεῖ τό φρουρό τοῦ λαοῦ, ἐάν δέ θά προαναγγεῖλει στό λαό, στόν ὁποῖο τοποθετήθηκε φρουρός γιά τίς συμφορές πού στέλνει ὁ Θεός. Καί λέγει, ὅτι οὔτε ὁ παράνομος θά χαθεῖ γιά τίς προηγούμενες παρανομίες του, ἐάν ἐπιστρέψει γιά νά κάμει τὰ εὐάρεστα στό Θεό, οὔτε ὁ δίκαιος θά σωθεῖ, γιά τίς προηγούμενες ἀρετές του, ἐάν ἀλλάξει καί γίνει παράνομος καί ἀδίκος. Ἦρθε κάποιος στόν προφήτη γιά νά τοῦ ἀναγγεῖλλει, ὅτι ἔπεσε ἡ πόλη· λέγει καί τοὺς κατηγορεῖ καί γι' αὐτό, ὅτι δέν προσέχουν τίς προφητεῖες. Προφητεύει ἀκόμη καί ἐναντίον τῶν ποιμένων τοῦ Ἰσραήλ καί ὑπόσχεται νά δώσει σ' αὐτούς ἕναν ποιμένα. Αὐτό ἔγινε στήν εποχή τοῦ Ζοροβάβελ, πράγμα πού καί αὐτό οἱ ἀναίσχυντοι Ἰουδαῖοι λέγουν πῶς δέν ἔγινε ἀκόμη· ἔγινε ὁμως, ὅπως εἶπα, στήν εποχή τοῦ Ζοροβάβελ.

Προφητεύει ἐναντίον τῶν Ἰδουμαίων καί καλά γιά τοὺς Ἰσραηλίτες, πού λέγει ὁ Θεός νά κάμει στοὺς Ἰουδαίους, ὄχι ἐπειδὴ εἶναι ἄξιοι, ἀλλά γιά νά μὴ βεβηλωθεῖ τό ὄνομά του. Ὁδηγεῖται ὁ προφήτης στήν πεδιάδα καί προφητεύει γιά τὰ κόκκαλα τὰ ξηρά. Προφητεύει καί γιά τό Ζοροβάβελ, ὅτι θά εἶναι ἕνας ἄρχοντας τῶν Ἰουδαίων· μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὅτι ἀναφέρεται στόν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό. Προφητεύει καί γιά τό Γῶγ καί τό Μαγῶγ πού ἐπιτέθηκαν ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων μετὰ τήν ἐπιστροφή τους ἀπό τή Βαβυλώνα καί νικῆθηκαν. Μερικοί ἀναφέρουν ἀλληγορικά τίς προφητεῖες στίς Ἐκκλησίες καί στό διάβολο καί στοὺς κατά τίς διάφορες ἐποχές διωγμούς πού ἔκαμαν οἱ ἀσεβεῖς βασιλεῖς. Προφητεύει τήν ἀνοικοδόμηση τοῦ ναοῦ καί τήν ἀποκατάσταση τῆς λατρείας τοῦ νόμου, πού καί αὐτά περιμένουν ἀκόμη οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνῶ πραγματοποιήθηκαν στήν εποχή τοῦ Ἑσδρα καί τοῦ Ζοροβάβελ. Ἡ ἀνοικοδόμηση τῆς πόλης, πού προλέγει, καί τό νερό, πού τρέχει λίγο-λίγο καί δυναμώνει, μπυροῦν ν' ἀναφερθοῦν σ' ἐκείνους πού ἐπιστρέφουν στό Χριστό, οἱ

στόν λαμβάνεσθαι, νεκρούς ὄντας πρὶν ἢ πιστεῦσαι, μετὰ δὲ τὸ πιστεῦσαι ζωοποιουμένους.

4. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΤΩ ΠΡΟΦΗΤΗ ΔΑΝΙΗΛ ΕΙΡΗΜΕΝΩΝ

5 Ἐκλέγονται οἱ περὶ τὸν Δανιήλ, καὶ παραδίδονται τῷ ἀρχιευνούχῳ, καὶ σιτοῦνται σπέρματα· καὶ παραστάντες τῷ βασιλεῖ, πάντων ἀνεδείχθησαν σοφώτεροι. Ὁρᾷ τὸ ἐνύπνιον Ναβουχοδονόσορ, καὶ τοὺς μάγους, ἀπορήσαντας γνωρίσαι καὶ ἐπιλύσαι αὐτό, κελεύει σφαγῆναι. Κινδυνεύσαντας δὲ καὶ
10 τοὺς περὶ Δανιήλ ἔσωσεν ὁ Θεός, ἀποκαλύψας αὐτῷ τῷ Δανιήλ τὴν εἶδησιν τοῦ ἐνυπνίου. Ὁ Δανιήλ εἰσαχθεὶς λέγει τὸ ἐνύπνιον τῷ βασιλεῖ καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ λίθος ὀτμηθεὶς ἄνευ χειρῶν ὁ Χριστός ἐστι· τὸ δὲ ἄνευ χειρῶν, τὸ χωρὶς συνουσίας ἐκ τῆς Παρθένου αὐτὸν τεχθῆναι. Στήσας
15 τὴν εἰκόνα Ναβουχοδονόσορ, κελεύει προσκυνεῖν πάντας, καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας εἰς τὴν κάμινον ἐμβάλλει μὴ προσκυνήσαντας. Ὡς δὲ οἱ περὶ τὴν κάμινον ἀνηρέθησαν, καὶ ὕμνουσιν οἱ παῖδες τὸν Θεόν, καλέσας αὐτούς, καὶ ἰδὼν σώους, τὸν τε Θεὸν ἐξεπλάγη, καὶ αὐτούς ἀρχὴ τῆ τῶν Ἰουδαίων ἐτίμησε,
20 καὶ δόγμα ἔθηκε, τὸν βλασφημοῦντα εἰς τὸν Θεὸν ἀπόλλυσθαι. Ὁρᾷ ἐνύπνιον Ναβουχοδονόσορ· καὶ τῶν σοφῶν Βαβυλῶνος πάλιν διαπορησάντων, ἐπιλύει αὐτὸ ὁ Δανιήλ, συμβουλεύει τε τῷ βασιλεῖ, τὰς ἀνομίας αὐτοῦ ἐν ἐλεημοσύναις λυτρώσασθαι. Καὶ οὐ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἐξέβη τὸ ἐνύπνιον·
25 καὶ ἤνεσε τὸν Θεὸν ὁ Ναβουχοδονόσορ. Τῶν σκευῶν τῶν ἱερατικῶν ἐξενεχθέντων κατὰ πρόσταξιν τοῦ βασιλέως υἱοῦ Ναβουχοδονόσορ, καὶ τῶν ἐστιωμένων εἰς αὐτὰ πινόντων, ἐξῆλθεν ἀστράγαλος χειρός, καὶ ἔγραψεν ἐν τῷ τοίχῳ γραφήν, ἣν καὶ αὐτὴν τῶν σοφῶν Βαβυλῶνος ἀπορούντων ἐπιγνώσασαι,
30 ὁ Δανιήλ ἐπέγνω, καὶ ἐπέλυσε, καὶ ἐνεδύθη πορφύραν, καὶ περιέδηκαν αὐτῷ μανιάκην χρυσοῦν, καὶ ἐκήρυξαν αὐτὸν τρίτον ἄρχοντα εἶναι ἐν τῇ βασιλείᾳ. Βασιλεύσας Δαρείος ὁ Μῆδος, καὶ καταστήσας ἄρχοντα τὸν Δανιήλ, ἀναγκάζεται

1. Πρόκειται γιὰ τοὺς Ἄνανία, Ἀζαρία καὶ Μισαήλ.

όποιοι πρὶν πιστέψουν ἦταν νεκροὶ καὶ μετὰ τὴν πίστη τους ἀνασταίνονται.

4. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΔΑΝΙΗΛ

Ἐκλέγονται οἱ νέοι πού ἦταν μαζί μέ τό Δανιήλ καί παραδίνονται στόν ἀρχιευνοῦχο, καί τρώγουν μόνο ὄσπρια. Ὅταν παρουσιάστηκαν στό βασιλιά, ἀναδείχτηκαν ἀπ' ὅλους οἱ πιό σοφοί. Βλέπει τό ὄνειρο ὁ Ναβουχοδονόσορας καί διατάζει νά σφάξουν τούς μάγους, ἐπειδή δέν ἦταν σέ θέση ν' ἀποκαλύψουν καί νά ἐρμηνεύσουν τό ὄνειρο. Ἐπειδή κινδύνεψαν ὁ Δανιήλ καί αὐτοὶ πού ἦταν μαζί του, τούς ἔσωσε ὁ Θεός, ἀποκαλύπτοντας στόν ἴδιο τό Δανιήλ τὴν ἐξήγηση τοῦ ὄνειρου. Ὁ Δανιήλ ὁδηγήθηκε στό βασιλιά καί τοῦ λέγει τό ὄνειρο καί τὴν ἐξήγησή του. Ἡ πέτρα πού κόπηκε χωρὶς τὴν ἐπέμβαση ἀνθρώπων χειρῶν εἶναι ὁ Χριστός, ἐνῶ τό «χωρὶς τὴν ἐπέμβαση ἀνθρώπων χειρῶν» ἐννοεῖ τό ὅτι γεννήθηκε αὐτός ἀπὸ τὴν Παρθένο χωρὶς συνουσία. Ὅταν ἔστησε τό ἀγαλμά του ὁ Ναβουχοδονόσορας, προστάζει νά τό προσκυνήσουν ὅλοι, καί ρίχνει στό καμίνι τούς τρεῖς νέους, ἐπειδή δέν τό προσκύνησαν. Ὅταν θανατώθηκαν αὐτοὶ πού ἦταν κοντά στό καμίνι καί οἱ νέοι ὑμνοῦσαν τό Θεό, τότε ὁ βασιλιάς τούς κάλεσε καί βλέποντας πῶς ἦταν σῶοι, καί τό Θεό τους θαύμασε καί αὐτούς τούς τίμησε μέ τὴν ἀρχηγία στους Ἰουδαίους καί ἔβγαλε διαταγή, νά θανατώνεται κάθε ἄνθρωπος πού θά βλασφημεῖ τό Θεό τους.

Βλέπει ὄνειρο ὁ Ναβουχοδονόσορας καί, ἐπειδή οἱ σοφοὶ τῆς Βαβυλώνας ἀδυνατοῦσαν πάλι, τό ἐρμηνεύει ὁ Δανιήλ, καί συμβουλεύει τό βασιλιά ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τίς παρανομίες του μέ ἐλεημοσύνες. Καί ὕστερα ἀπὸ λίγο πραγματοποιήθηκε τό ὄνειρο καί ὁ Ναβουχοδονόσορας δόξασε τό Θεό. Ὅταν ἔφεραν τὰ ἱερά σκεῦη, ὕστερα ἀπὸ διαταγή τοῦ βασιλιά, υἱοῦ τοῦ Ναβουχοδονόσορα, καί αὐτοὶ πού κάθονταν στό δεῖπνο ἔπιναν μέσα σ' αὐτά, βγήκαν δάκτυλα χειροῦ καί ἔγραψαν στόν τοῖχο ἐπιγραφή, πού καί αὐτήν, ἐπειδή οἱ σοφοὶ τῆς Βαβυλώνας ἀδυνατοῦσαν νά κατανοήσουν, τὴν διάβασε καί τὴν ἐξήγησε ὁ Δανιήλ, καί τὸν ἐντυσαν τὴ βασιλικὴ πορφύρα καί ἔβαλαν γύρω ἀπὸ τό λαμό του τό χρυσό περιδέραιο καί ἀνακοίνωσαν μέ κήρυκα ὅτι ὁ Δανιήλ εἶναι ὁ τρίτος ἄρχοντας στό βασίλειο. Ὅταν πῆρε τὴ βασιλεία ὁ Δαρεῖος ὁ Μῆδος καί ἐγκατέστησε ἄρχοντα τό Δανιήλ,

ὑπὸ τῶν τακτικῶν καὶ σατραπῶν δόγμα κυρῶσαι, ὥστε τὸν αἰτοῦντα παρὰ ἀνθρώπου ἢ Θεοῦ αἴτημα, πλὴν παρὰ τοῦ βασιλέως, εἴσω τριάκοντα ἡμερῶν, ἐμβληθῆναι εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων.

- 5 Καὶ τούτου γενομένου, παρατηρήσαντες τὸν Δανιὴλ εὐχόμενον τῷ Θεῷ, διαβάλλουσι, καὶ καταναγκάζουσι τὸν βασιλέα ἐμβαλεῖν αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον. Ἐμβάλων δέ, καὶ προσελθῶν, καὶ σῶον εὐρών, τὸν μὲν ἀνήγαγε τοῦ λάκκου, τοὺς δὲ βάλλοντας αὐτὸν μετὰ τῶν γυναικῶν ἀπώλεσε τοῖς λέουσι
- 10 παραδούς. Καὶ δόγμα ἔθηκε. πάντας φοβεῖσθαι τὸν Θεόν. Ὁρᾷ τὴν ὄρασιν τῶν θηρίων, διὰ μὲν τῆς λεαίνης, τὴν Ἀσσυρίων βασιλείαν, διὰ δὲ τῆς ἄρκτου, τῶν Μήδων καὶ Περσῶν, διὰ δὲ τῆς παρδάλεως, τῶν Μακεδόνων, διὰ δὲ τοῦ τετάρτου θηρίου, τῶν Ῥωμαίων. Προφητεύει δὲ καὶ περὶ τοῦ
- 15 Χριστοῦ, καὶ περὶ Ἀντιόχου τοῦ ἀσεβοῦς. Οὗτος γάρ ἐστι τὸ κέρας τὸ μικρόν, τὸ ἐκτινάξαν τρία τῶν ἐμπροσθεν. Προφητεύει πῶς Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν κατέλυσε τὴν βασιλείαν Περσῶν· τὸν μὲν κριὸν τὸν βασιλέα Περσῶν λέγων, τὸν δὲ τράγον Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα. Ἡ δὲ ἐσχάτη ὄρασις
- 20 ἐνταῦθα, περὶ τῆς βασιλείσεως νότου φησὶν ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Μακκαθαίων εὐρίσκεσθαι. Τὸν Βῆλ κατασπᾷ, καὶ τὸν δράκοντα ἀναιρεῖ· εἰς τὸν λάκκον ἐμβάλλεται καὶ διασώζεται, καὶ οἱ αἴτιοι τοῦ ἐμβληθῆναι αὐτὸν ἐμβάλλονται καὶ ἀναλίσκονται ὑπὸ τῶν λεόντων.

25

5. Ω Σ Η Ε

- Κελεύεται λαθεῖν γυναῖκα πόρνην, καὶ τὰ τικτόμενα παιδιά ὀνομάσαι “Ἰεζραήλ”, “Οὐκ ἠλεημένην”, καὶ “Οὐ λαός μου”. Καὶ ἐγκαλεῖ τῷ λαῷ πορνείαν· καὶ προλέγει αὐτῷ ἀπώλειαν, καὶ χρήματά τινα μετὰ τὴν ἀπώλειαν. Τὸ δέ,
- 30 “Διαθήσομαι διαθήκην μετὰ τῶν θηρίων τοῦ ἀγροῦ, καὶ μνηστεύσομαι ἐν πίστει”, δύναται λαμβάνεσθαι εἰς τοὺς πιστεύοντας τῷ Χριστῷ. Προστάσεται λαθεῖν γυναῖκα μοιχαλίδα, μηνύων τὴν ἐρήμωσιν τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐγκαλεῖ αὐτοῖς

ἀναγκάζεται ἀπὸ τοὺς ἀνώτατους διοικητὲς καὶ σατράπεις νὰ βγάλει διάταγμα, ὥστε ὅποιος θὰ ζητήσει κάτι ἀπὸ ἄνθρωπο ἢ Θεό, ἐκτός ἀπὸ τὸ βασιλιά, μέσα σὲ τριάντα ἡμέρες, θὰ ρίχνεται στὸ λάκκο τῶν λεονταριῶν.

Καὶ ὅταν ἔγινε αὐτό, ἀφοῦ παρακολούθησαν τὸ Δανιὴλ νὰ προσεύχεται στὸ Θεό, τὸν συκοφαντοῦν καὶ ἀναγκάζουν τὸ βασιλιά νὰ τὸν ρίξει στὸ λάκκο. Ὅταν τὸν ἔριξε ὁμοῦ, καὶ ἦρθε καὶ τὸν βρῆκε σῶο, ἔβγαλε τὸ Δανιὴλ ἀπὸ τὸ λάκκο, ἐνῶ θανάτωσε ἐκείνους πού τὸν συκοφάντησαν μαζί μὲ τίς γυναῖκες τοὺς ρίχνοντας αὐτοὺς στὰ λεοντάρια. Καὶ ἔβγαλε διάταγμα, νὰ φοβοῦνται ὅλοι τὸ Θεό. Βλέπει τὸ ὄραμα τῶν θηριῶν, μὲ τὴν λέαινα ἐννοεῖ τὴν αὐτοκρατορία τῶν Ἀσσυριῶν, μὲ τὴν ἀρκούδα τὴν αὐτοκρατορία τῶν Μήδων καὶ Περσῶν, μὲ τὴν λεοπάρδαλη τὴν αὐτοκρατορία τῶν Μακεδόνων καὶ μὲ τὸ τέταρτο θηρίο ἐννοεῖ τὴν αὐτοκρατορία τῶν Ρωμαίων. Προφητεύει ἀκόμη καὶ γιὰ τὸ Χριστό καὶ γιὰ τὸν Ἀντίοχο τὸν ἀσεβῆ. Γιατί αὐτός εἶναι τὸ μικρὸ κέρατο, πού ξερρίζωσε τὰ τρία προηγούμενα. Προφητεύει πῶς ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδόνας κατέλυσε τὴν αὐτοκρατορία τῶν Περσῶν, λέγοντας κριὰρι τὸ βασιλιά τῶν Περσῶν καὶ τράγο τὸν Ἀλέξανδρο τὸ Μακεδόνα. Τὸ τελευταῖο ὄραμα ἐδῶ, γιὰ τὴν βασίλισσα τοῦ νότου λέγει ὅτι βρῖσκεται στὸ βιβλίο τῶν Μακκαβαίων. Ὁ Δανιὴλ καταστρέφει τὸ Βῆλ καὶ σκοτώνει τὸ μεγάλο φίδι, ρίχνεται στὸ λάκκο τῶν λεονταριῶν καὶ σώζεται καὶ οἱ ὑπεύθυνοι, πού ἔριξαν τὸ Δανιὴλ, ρίχνονται στὸ λάκκο καὶ κατασπαράζονται ἀπὸ τὰ λεοντάρια.

5. Ω Σ Η Ε

Παίρνει ἐντολή νὰ πάρει γυναῖκα πόρνη καὶ τὰ παιδιά πού θὰ γεννηθοῦν νὰ ὀνομάσει «Ἰεζραήλ», «Οὐκ ἠλεημένη» καὶ «Οὐ λαός μου»¹. Καὶ καταγγέλλει τὸ λαὸ γιὰ πορνεία καὶ προλέγει στὸ λαὸ τὴν καταστροφή καὶ μερικά γεγονότα μετὰ τὴν καταστροφή. Τό, «Θά συνάψω διαθήκη μὲ τὰ θηρία τῆς ὑπαίθρου, καὶ θὰ σὲ μνηστευθῶ σάν πιστή»², μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ πῶς ἀναφέρεται σ' ἐκείνους πού πιστεύουν στὸ Χριστό. Προσάζεται νὰ πάρει γυναῖκα μοιχαλίδα, προαναγγέλλοντας τὴν καταστροφή τῶν Ἰουδαίων καὶ τοὺς κατηγο-

1. 4.6.9.

2. 2, 20.22.

πολλά και μεγάλα ἁμαρτήματα, τῷ τε λαῷ καὶ τοῖς ἱερεῦσι. Διαβάλλει τε αὐτοὺς καὶ εἰς μέθην, καὶ εἰς μοιχείαν, καὶ εἰς θυμόν. Ἐγκαλεῖ ὅτι τὴν ἐλπίδα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μεταγαγόντες, ἐπὶ Ἀσσυρίου ἠλπίζον, καὶ Αἰγυπτίοις ἐδάδρουν. Καὶ προλέγει αὐτοῖς τιμωρίας. Λέγει ὅτι διὰ τὸ βοηθεῖσθαι γενόμενος ἰσχυρὸς ὁ Ἐφραΐμ, οὐκ εἰς δέον ἐχρήσατο τῇ εὐπραγίᾳ. Δείκνυσιν ὁ Θεὸς τὴν τε ἑαυτοῦ περὶ τοὺς Ἰσραηλίτας κηδεμονίαν, καὶ τὴν ἐκείνων περὶ αὐτὸν ἀγνωμοσύνην· καὶ προλέγει αὐτοῖς συμφοράς.

10

6. Ι Ω Η Λ

Διαφθορὰν λέγει τῶν τῆς γῆς καρπῶν, καὶ παραινεῖ ἐξιλεώσασθαι τὸν Θεόν. Τὴν ἄνοδον τοῦ Ἀσσυρίου προλέγει· προφητεύει δὲ καὶ μετὰ ταῦτα χρηστά τινα. Τὸ συμβᾶν ἐπὶ τῶν ἀποστόλων τὸ τῶν γλωσσῶν προλέγει. Προφητεύει δὲ καὶ τῶν ἔθνων ἀπώλειαν τὴν γενομένην μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπὶ Ζοροβάβελ. Ἔχει δὲ καὶ ἀλληγορίαν τὸ χωρίον τοῦτο.

7. Α Μ Ω Σ

Τὰς ἀνομίας Δαμασκοῦ, Γάζης, Τύρου, Ἰδουμαίων, 20 Ἀμμανιτῶν, Μωαβιτῶν, Ἰούδα καὶ Ἰσραὴλ προλέγει, καὶ τὰς διαδεξομένας αὐτοὺς τιμωρίας. Τὰς εὐεργεσίας τὰς εἰς τοὺς Ἰουδαίους γενομένας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπαριθμεῖται, καὶ τὴν αὐτῶν ὀλιγορίαν καὶ καταφρόνησιν, καὶ τὰ περιμένοντα αὐτοὺς χαλεπά. Πρὸς τὰς γυναῖκας τῆς Σαμαρείας εἰς μέθην, 25 εἰς ἄρπαγὴν διαβάλλων προλέγει. Προλέγει λιμὸν καὶ διάλυσιν διὰ τὸ ἀνεπίστροφον, καὶ ὅτι πολλὰ πληγέντες, οὐκ ἐγένοντο βελτίους. Ἐγκαλεῖ τῷ Ἰσραὴλ, ὅτι πρὸς τοὺς ἐλέγχοντας αὐτοὺς ἐδυσχέραινον, καὶ παραινεῖ ἐπιστρέψαι πρὸς τὸν Θεόν. Ἀπειλεῖ δὲ καὶ τοῖς ἀπιστοῦσι, ὅτι ἤξει τὰ κακά. Περὶ 30 αὐτῶν γὰρ φησιν· “Οὐαὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἡμέραν Κυρίου”. Τινὲς δὲ αὐτὸ ἐξέλαβον εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν· ὡς καὶ νῦν

ρεῖ γιά πολλά καί μεγάλα ἁμαρτήματα, καί τό λαό καί τούς ἱερεῖς. Καί τούς κατηγορεῖ γιά μέθη καί μοιχεία καί ὀργή. Καταγγέλλει ὅτι μεταφέροντας τήν ἐλπίδα τους ἀπό τό Θεό, τή στήριξαν στους Ἄσσυριούς καί εἶχαν ἐμπιστοσύνη στους Αἰγυπτίους. Καί προλέγει σ' αὐτούς τιμωρίες. Λέγει ὅτι ὁ Ἰσραηλιτικός λαός, ἐπειδή βοηθήθηκε, ἔγινε δυνατός, ἀλλά δέ χρησιμοποίησε ὅπως ἔπρεπε τίς εὐεργεσίες. Ἄποδειχνεῖ ὁ Θεός τή φροντίδα του γιά τούς Ἰσραηλίτες καί τήν ἀχαριστία τους γι' αὐτόν. Καί προλέγει συμφορές σ' αὐτούς.

6. Ι Ω Η Λ

Λέγει τήν καταστροφή τῶν καρπῶν τῆς γῆς καί συμβουλεύει νά ἐξιλεώσουν τό Θεό. Προλέγει τήν ἄνοδο τῶν Ἄσσυριῶν καί προφητεύει ὕστερα ἀπ' αὐτά κάποια καλά. Προλέγει τό γεγονός μέ τίς πύρινες γλῶσσες πού συνέβηκε στους ἀποστόλους. Προφητεύει καί τήν καταστροφή τῶν ἐθνῶν, πού ἔγινε μετά τήν ἐπιστροφή ἀπό τή Βαβυλώνα στήν ἐποχή τοῦ Ζοροβάβελ. Ἐρμηνεύεται ὁμως καί ἀλληγορικά τό σημεῖο αὐτό.

7. Α Μ Ω Σ

Προλέγει τίς ἁμαρτίες τῆς Δαμασκοῦ, τῆς Γάζας, τῆς Τύρου, τῶν Ἰδουμαίων, τῶν Ἀμμωνιτῶν, τῶν Μωαβιτῶν, τῶν Ἰουδαίων καί τῶν Ἰσραηλιτῶν καί τίς τιμωρίες πού θ' ἀκολουθήσουν σ' αὐτούς. Ἀριθμεῖ τίς εὐεργεσίες, πού ἔκαμε ὁ Θεός στους Ἰουδαίους, καί τήν ἀδιαφορία καί περιφρόνηση τῶν Ἰουδαίων, καί τίς φοβερές τιμωρίες πού τούς περιμένουν. Προλέγει γιά τίς γυναῖκες τῆς Σαμάρειας καί τίς κατακρίνει γιά μέθη καί ἄρπαγή. Προλέγει πείνα καί καταστροφή γιατί εἶναι ἀμετανόητοι καί γιατί δέν ἔγιναν καλύτεροι, ἐνῶ ἔπαθαν πολλά. Κατακρίνει τούς Ἰσραηλίτες, ὅτι δυσανασχετοῦσαν σ' αὐτούς πού τούς ἔκαναν ἔλεγχο καί τούς συμβουλεύει νά ἐπιστρέψουν στό Θεό. Ἀπειλεῖ ὁμως καί τούς ἄπιστους, ὅτι θά ἔρθουν τά κακά. Γιατί γι' αὐτούς λέγει: « Ἀλλοίμονο σ' ἐκείνους πού θέλουν νά ἔρθει ἡ

τῶν ἀπίστων λεγόντων, ὅτι οὐκ ἔσται κρίσις· εἰ δέ ἐστιν, ἐλθέτω. Παραίτησις τῶν ἑορτῶν αὐτῶν, καὶ τῶν θυσιῶν καὶ ψαλτηρίων.

Ἄστρον θεοῦ Ῥαφὰν τὸν Κρόνον λέγει· ἐπειδὴ οἱ Ἕλλη-
 5 νες τῷ θεῷ αὐτῶν Κρόνῳ καὶ ἄστρον εἶναι φασιν ἐν οὐρανῷ,
 καὶ αὐτὸ Κρόνον καλοῦσι. Λέγει δέ, “Μὴ σφάγια καὶ θυσίας
 προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα;”. Οὐδὲ γὰρ προσήνε-
 γκεν ὁ δῆμος, ἀλλὰ μόνοι οἱ ἄρχοντες, ὅτε ἔστη ἡ σκηνή.
 Ἐνταῦθα τὰ περὶ παντὸς τοῦ λαοῦ λέγει. Διαβάλλει δὲ αὐτοῦς
 10 καὶ εἰς ἄμετρον τροφήν, καὶ προλέγει αὐτοῖς συμφοράς. Διὰ
 τῶν ἀκριδῶν, καὶ τῆς διαθήκης, καὶ τοῦ ἀδάμαντος, τὴν
 σφαγὴν αὐτῶν προφητεύει, καὶ δηλώσας Ἀμεσίας τῷ βασιλεῖ
 ταῦτα, βιάζεται τὸν προφήτην καὶ ἀπελαύνει. Ὁ δὲ καὶ αὐτῷ
 προλέγει κακὰ καὶ τῷ λαῷ. Καὶ ὄρᾳ ἄγγος ἱξευτοῦ, καὶ διὰ
 15 τούτου τὴν σύλληψιν αὐτῶν. Τὰς ἀδικίας αὐτῶν καὶ τὰς βίας
 ἀπαριθμεῖται, καὶ τὰ μέλλοντα διαδέξεσθαι αὐτοῦς κακὰ. Τὸ
 δέ, “Δύσεται ἥλιος μεσημβρίας”, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάθους
 τοῦ Χριστοῦ προλέγει. Περὶ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων
 προλέγει.

20

8. Α Β Δ Ι Ο Υ

Τὴν τιμωρίαν τῶν Ἰδουμαίων προλέγει, ἣν υπέστησαν διὰ
 τὸ συνεπιδέσθαι τοῖς Ἰσραηλίταις μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν
 πολεμίων. Περὶ Ἐκκλησίας.

9. Ι Ω Ν Α Σ

Ἰωνᾶς ὁ προφήτης τὴν εἰς Θαρσεῖς φυγὴν, τὸν κλύδωνα,
 τὴν ὑπὸ τοῦ κήτους κατάποσιν, καὶ τὴν ἐκβολὴν, τὴν μετά-
 νοιαν τῶν Νινευιτῶν, τὴν σωτηρίαν τῆς κολοκύνθης, τὴν
 ἀνάδοσιν, καὶ τὴν ἀπώλειαν περιέχει.

ἡμέρα τοῦ Κυρίου»¹. Μερικοὶ ὁμως θεώρησαν πῶς αὐτὸ ἀναφέρεται στὴ μέλλουσα κρίση. "Ὅπως καὶ τώρα οἱ ἄπιστοι λέγουν, πῶς δὲ θὰ ὑπάρξει κρίση· ἐάν ὁμως ὑπάρχει, ἄς ἔρθει.

"Ἀρνηση τῶν ἑορτῶν τους καὶ τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ψαλτηρίων. Ἄστρο τοῦ θεοῦ Ραφάν ὀνομάζει τὸν Κρόνο, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες λέγουν ὅτι ὁ θεὸς τους Κρόνος εἶναι ἄστρο στὸν οὐρανὸ καὶ τὸ ἄστρο αὐτὸ τὸ ὀνομάζουν Κρόνο. Λέγει ὁμως, «Μήπως μοῦ προσφέρατε ζῶα καὶ ἄλλες θυσίες στὰ σαράντα χρόνια;»². Γιατί δὲν πρόσφερε ὁ λαός, ἀλλὰ μόνο οἱ ἄρχοντες, ὅταν στήθηκε ἡ σκηνή. Ἐδῶ λέγει τὰ σχετικά γιὰ ὅλο τὸ λαό. Κατακρίνει αὐτούς καὶ γιὰ τὴν ὑπερβολικὴ τροφή τους καὶ προλέγει σ' αὐτούς συμφορές. Μὲ τίς ἀκρίδες, τὴ διαθήκη καὶ τὸ διαμάντι προφητεύει τὴ σφαγὴ τους, καὶ φανερώνοντας αὐτὰ στὸ βασιλιά ὁ Ἄμεσίας, τὸν πιάζει καὶ διώχνει τὸν προφήτη. Αὐτὸς ὁμως προλέγει κακὰ καὶ σ' αὐτόν καὶ στὸ λαό. Καὶ βλέπει τὸ δοχεῖο τοῦ κυνηγοῦ πουλιῶν, καὶ μέ αὐτὸ τὴ σύλληψη τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἀριθμεῖ τίς ἀδικίες καὶ τίς ἀυθαιρεσίες τους, καθὼς καὶ τὰ μελλοντικὰ κακὰ πού θὰ τοὺς ἀκολουθήσουν. Τὸ «θὰ δύσει ὁ ἥλιος τὸ μεσημέρι»³, τὸ προλέγει γιὰ τὴν ὥρα τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ. Προφητεύει γι' αὐτούς πού πιστεύουν στὸ Χριστό.

8. Α Β Δ Ι Ο Υ

Προλέγει τὴν τιμωρία τῶν Ἰδουμαίων, πού θὰ ὑποστοῦν ἐπειδὴ ἐπιτέθηκαν ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν μαζί καὶ μέ τοὺς ἄλλους ἐχθρούς. Γιὰ τὴν Ἐκκλησία.

9. Ι Ω Ν Α Σ

Ὁ προφήτης Ἰωνᾶς περιέχει τὴ φυγὴ του στοὺς Θαρσεῖς, τὴν τρικυμία, τὴν κατάποσή του ἀπὸ τὸ κῆτος καὶ τὴν ἐξοδὸ του, τὴ μετάνοια τῶν Νινευιτῶν, τὴ σωτηρία τους, τὴ βλάστηση τῆς κολοκυθιάς καὶ τὴν καταστροφή της.

10. Μ Ι Χ Α Ι Α Σ

Τὴν ἐσομένην ἐρήμωσιν Σαμαρείας καὶ Ἱερουσαλήμ προλέγει, καὶ τὴν αἰτίαν προστίθησι. Συνάπτει δὲ καὶ τὴν ἀνοδὸν αὐτῶν τὴν ἐκ Βαβυλῶνος, ἐγκλήματα, κατηγορίας τῶν
 5 ἀρχόντων τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἱερέων, καὶ ψευδοπροφητῶν. Περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς πιστευούσης εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν, καὶ περὶ τῆς Νέας Διαθήκης. Ὁ γὰρ πρότερος νόμος ἐκεῖνα ἐξῆλθε· καὶ περὶ τῆς εἰρήνης. Καὶ κακὰ πάλιν τοῖς Ἰουδαίοις προλέγεται. Περὶ τῆς κατὰ σάρκα τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, καὶ
 10 περὶ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων. “Καὶ ἔσται τὸ ὑπόλειμμα τοῦ Ἰακώβ”· ὃ λέγει Παῦλος ὁ ἀπόστολος, “Τὸ ἐγκατάλειμμα σωθήσεται”. Κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ ἀπαρίθμησις, καὶ παραίτησις θυσιῶν. Ἀποδύρεται ὁ προφήτης ὡς τῶν δικαίων καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν
 15 ἐκλειπόντων. Καὶ πρὸς τῷ τέλει μετὰ τὸ ἐγκαλέσαι καὶ ἀπειλῆσαι συμφορᾶς μεγάλας, χρηστὰ προμηνύει τῷ Ἰσραήλ.

11. ΝΑΟΥΜ

Περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως διαλέγεται· περὶ τῶν ἀποστόλων προλέγει. Προστίθησι δὲ καὶ τὴν ἀνοδὸν Βαβυλωνίων κατὰ τὰ Νινευιτῶν κατακράτος αἰχμαλωσίαν. Λέγει δὲ καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς καὶ τὸν πλοῦτον, ὃν εἶχε πρὶν αἰχμαλωτευθῆναι.

 1. 5, 7.

2. Ρωμ. 9, 27.

10. Μ Ι Χ Α Ι Α Σ

Προφητεύει τή μελλοντική καταστροφή τῆς Σαμάρειας καί τῆς Ἱερουσαλήμ καί προσθέτει τήν αἰτία. Προσθέτει ἀκόμη τήν ἐπιστροφή τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπό τή Βαβυλώνα, τά ἀδικήματα, τίς κατηγορίες τῶν ἀρχόντων τοῦ λαοῦ καί τῶν ἱερέων καί τῶν ψευδοπροφητῶν. Γιά τήν Ἐκκλησία πού πιστεύει στόν Κύριό μας καί γιά τή Νέα Διαθήκη. Γιατί ὁ πρῶτος νόμος ἐκπληρώθηκε· καί γιά τήν εἰρήνη. Προφητεύονται πάλι κακά γιά τούς Ἰουδαίους. Γιά τήν ἐνανθρώπιση τοῦ Χριστοῦ καί γιά ἐκείνους πού πιστεύουν σ' αὐτόν. «Καί θά εἶναι ἰσχυροί οἱ ὑπόλοιποι ἀπό τόν ἰσραηλιτικό λαό»¹, πράγμα πού λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, «Οἱ ὑπόλοιποι θά σωθοῦν»². Κρίση τοῦ Κυρίου στό λαό του καί ἀρίθμηση τῶν εὐεργεσιῶν του καί ἄρνηση τῶν θυσιῶν. Θρηνεῖ ὁ προφήτης, ἐπειδή χάθηκαν οἱ δίκαιοι καί ἀγαθοί ἄνθρωποι. Καί τελειώνοντας, προαναγγέλλει καλά στούς Ἰσραηλίτες, ἀφοῦ πρῶτα τούς κατηγορήσε καί τούς ἀπειλήσε μέ μεγάλες συμφορές.

11. Ν Α Ο Υ Μ

Μιλάει γιά τή δύναμη τοῦ Θεοῦ. Προφητεύει γιά τούς ἀποστόλους. Προσθέτει καί τήν ἐπίθεση τῶν Βαβυλωνίων ἐναντίον τῶν Νινευϊτῶν καί τήν ὀλοκληρωτική αἰχμαλωσία τους. Ἐναφέρει ἀκόμη καί τή δύναμη καί τόν πλοῦτο, πού εἶχε ἡ Νινευί προτοῦ νά καταστραφεῖ¹.

1. Μέχρι ἐδῶ εἶχε τό χειρόγραφο πού χρησιμοποίησε γιά τήν ἔκδοσή του ὁ Migne.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

	Γένεσις		41-44	260
		28	1-5	260
1	26	360	20	174
3	1-6	170	22	174
	15	214	31	174
	19	360	32	6
4	1-8	170	34	22-28
	8	128	37	20-28
5	24	172		25-28
6	2	398	38	26
	13-17	172	45	1-2
	20-21	180	49	10
	20-23	172		33
	25	456	50	15
10	10	180		18
11	1	358.370		19-21
	1-9	180		24-25
13	18	166		
14	2-3	404		
	8-16	172		Ἔξοδος
15	1	404		
	6	404	1	8-22
18	1-8	166		12
	1-33	166	2	11-22
	10	404		13-14
	27	362	3	1
19	1	260		14
	1-3	166	4	9
	1-1	168		19
	4-5	208	5	2
	12-15	260		4-19
	12-18	166	7	1
21	1-5	166	10	7
	9-10	260		28
22	1-13	396	12	25
	17	394		26-27
25	3	408	13	2
	29-34	170	14	5-8
27	1-40	170	17	1-6

8	7-9	468
12	3	470
15	10-18	170
	22	472
16	7	94
18	7	472
20	9	246
28	15-18	170
31	1-6	170

Βασιλειῶν Β'

5	24	480
6	3-7	56
15	4	482
18	5	484
24	17	486

Βασιλειῶν Γ'

1	39	486
3	1-15	552
12	28	510
14	16	510
17	1-6	176
18	1-2	176
19	2-5	248
	10	318
22	27	248

Βασιλειῶν Δ'

10	30	510
11	23	160
21	11	508

Παραλειπομένων Α'

13	7-10	56
----	------	----

Παραλειπομένων Β'

26	18	506
33	1-20	508

Νεεμίας

8	17	516
---	----	-----

Μακκαβαίων Α'

2	69	160
---	----	-----

Ψαλμοί

2	8	346
4	2	200
5	7	90
	11	370
7	5	106
9	27	296
11	5	370
14	5	108.194
18	106	238
24	8	238
	12	238
28	4-6	240
37	5	378
46	6	346
50	5	370
52	6	276
62	12	90
63	7	104
72	1-3	280
73	3	278
77	30-31	438
79	14-15	114
81	6	400
83	2	120
87	11	226
93	2	278
94	8-11	170

100	1	280	14	4-7	534
	5	380		10	534
101	10	174	15	2	536
103	24	298		6	536
105	31	444		14	536
109	1	346	16	2-22	536
115	6	266	17	12-14	536
118	28	276	18	2-4	536
	51	276	19	2-3	536
119	5	286		10-18	536
132	1	288		21-23	536
139	4	370		26-29	536
140	3	90	20	2-7	538
143	5	280		11-15	538
	14	280		18-19	538
145	12-15	280		24-25	538
	5	280		29	538
			21	2-7	538
				10	538
	'Ιώβ			14-15	538
				22	538
1	18-19	170		27-28	538
	21	528		30-33	538
3	19-23	532	22	2-3	538
4	7-17	532		9	538
5	3	532		13	538
	5	532		17	538
	26	162		22-27	538
6	2-5	532		30	538
	12	532	23	2	538
7	1	532		6	538
	20	532		17	538
8	2-3	532	24	2	538
	11-13	532		7	538
9	2	534		18-19	538
	8-9	534	25	2-6	538
	19-20	534	26	2-3	540
	25-26	534		6-8	540
10	9-10	534		13	540
	19	534	27	2-4	540
11	2	534		11-13	540
	15-17	534		14-16	540
12	2-3	534	28	1-2	540
	9-10	534		10-14	540
	15	534		18-19	540

	23-25	540	Παροιμια Σολομωντος		
	28	540			
29	2-3	542	1	1-2	584
	7	542	1	1-7	584
	13-17	542		20	200
	23-25	542		24	584
30	8-10	542		28	584
	19-21	542	2	9	584
	29	542	13-14	584	
31	9-11	542		17	558
	19-22	542		17-20	584
	29-30	542		3-9	558
	37-40	542		12-13	584
32	6	544		15-19	584
	17-18	544		19	558
33	4-5	544		34	278.584
	17-19	544	4	20	584
	24	544		23	584
	27	544		27	584
	31-32	544	5	6-8	584
34	2-3	544		21	558
	7-8	544	6	6-8	584
	10-11	544		8	588
	18-19	544		9	558.588
	24	544		10	588
	34-35	544		15	588
35	2	544		23	588
36	2	544		27-29	588
37	14-22	544		30-32	588
38	2	546	7	1-5	588
	8-11	546	8	1-2	588
	17	546		10-13	588
	22-25	546		26-30	558
	28-29	546	9	1	588
	34	546		8-13	588
	41	546	10	4	588
39	13-14	546		5	558
	17-18	546		7-9	588
	26-27	546		13	588
	32-34	546		17-18	588
40	2-7	546		23	588
	14-18	546		24	588
	21	546		31	588
	31	546	11	4	158
41	19-20	546		23	558

	'Αββακούμ			10	184
			15	17	240
1	2	280		19	578
	2-4	280	18	7-10	578
	13	186	19	3	202
			36	1-2	322
				4	324
	Μαλαχίας			7	326
				13	322
2	7	178		14-15	326
	10	290		21-22	326
3	13-16	282		22	328
4	4	360		23	328
	5	360	38	4	320
				9	92
				18-20	92
	'Ησαίας				
1	15	318		'Ιεζεκιήλ	
	22	168			
5	11-12	172	1	1-2	244
	20	182	8	7-10	242
6	5	378		12-14	242
10	1	188		16-17	242
11	4	362	9	1-6	244
	5	360	16	49	170
	9	346		62	586
	10	346	18	2	586
14	13	364	20	40	586
40	6	364	22	30	588
	15	258	32	8	250
43	26	374	33	2-5	246
53	7	346.396		6	246
	8	312	34	2-4	184
65	1	330			
				Δανιήλ	
	'Ιερεμίας		3	20	378
1	10	100	6	10-16	248
7	15	92	9	27	204
9	1-2	240			
	21	92		Ματθαίος	
11	4	250			
12	1-2	282	5	1	254

	12	168		6	274
	11	184	23	29-32	318
	14-15	156	24	15	204
	23	190		35	164
	23-24	288	25	21	286
	39	288		41	186
	45	222	26	31	320
6	24	184			
7	16	278			
	22	186			
8	18	254			
	19	254			
	20	254	1	24	98
	29	98	2	16	222
9	11	222	4	30	560
10	1	98	6	7	98
	3	378		14-29	180
	23	156		30-34	220
	32	164			
12	33	278			
	34	104			
	36	206	3	7	260
	37	380		7-8	176
	39	260		20	378
13	2	200	5	8	376
	13	560		31	222
	24-30	200	6	26	164.184
	31-33	560		30	166
	52	294		45	286
14	3-11	250	7	34	256
	13-21	220	9	1	98
	15-21	188		7-17	220
16	13	256		62	228
	14	256	10	30-35	230
	15	256	11	15	256
	16	256	13	25	186
	18	256	18	9-14	382
18	15	385		11	378
19	10	54	22	31-32	276
	11	54		37	148
	27	186	23	42	352
20	1	274	24	13-35	260
				25	260

6	10	276
8	6	236
	8	162.180
	9	236
	10	236
9	7	236
	12	236
	13	238
	18	234
	20-22	262
	23	236
10	11	244
11	16	252
15	9	376
	32	180
	33	180.238
20	25	250

Κορινθίους Β΄

1	10-11	354
	15	272
3	13	430
	12-14	332
	14	340
5	15	238
6	14	262
11	2	330
	20	184
12	1-10	308
	9	158
	11	190

Γαλάτας Α΄

2	6	242
3	1	252
	13	450
6	3	242
	4	378

Έφεσσίους

1	18	252
4	10	284
	26	104
5	1	94
	15-16	86
6	21	354

Φίλιππησίους

1	21	120
2	21	234
3	9	120
	19	242.276

Κολοσσαείς

4	5	248
---	---	-----

Θεσσαλονικείς Α΄

4	9-10	252
5	21	90

Θεσσαλονικείς Β΄

2	3-4	274
---	-----	-----

Τιμόθεον Α΄

1	3-4	178
	9	232
	12-13	376
	15	376
4	13	176
5	18	236

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

Α

- Ἄσρων 56· 422-426· 428· 430-436·
 440-442·552
 Ἄβαρεΐμ 452
 Ἄβδαμελέκ 582-584
 Ἄβειρων 56
 Ἄβελ 128
 Ἄβεννήρ 478-480
 Ἄβεσσά 482-484
 Ἄβεσσαλώμ 482-484
 Ἄβηρών 410
 Ἄβιαθάρ 486-488
 Ἄβιάλ 490· 504-514
 Ἄβιγασία 478
 Ἄβιμέλεχ 406-408· 460-474
 Ἄβραάμ (33-38)· 166-172· 174-176·
 260-362· 390-392· 394-402· 404-
 410· 418· 528-550
 Ἄγαγ 472
 ἀγαθότης 350
 ἀγαπία 54-62
 Ἄγάπη (33)· 130· 260· 354· 356
 Ἄγαρ 404· 410
 Ἄγγος 474
 Ἄγκυρα 136· 272
 ἀγνωμοσύνη 594
 ἀγρυπνία 276
 Ἄδάβ 490
 Ἄδάμ (44) 360· 392· 400 512
 Ἄδαρ 520
 Ἄδδῶ 504· 514
 ἀδειλία 284
 Ἄδελφοί Μακροί(17)
 ἀδελφοκτονία 460
 Ἄδέρ 490· 500· 510
 Ἄδιά 506
 ἀδικία 100· 108· 280· 596
 Ἄθης 140· 286· 276· 280· 536· 562
 Ἄδωνιβεζέκ . 456
 ἀεργία 562
 Ἄζαήλ 498· 500
 Ἄζαρίας 500· 594· 506· 522· 524
 ἄζηλία 146· 276
 Ἄζώτιοι 468· 518
 Ἄθανάσιος 134· 136
 ἀθεμιτουργία 128
 Ἄθῆναι 348
 ἀθυμία 124
 Ἄθύρα 86
 Αἰθιοπία 500· 540
 Αἰγλώμ 458
 Αἰγύπτιος, -οι 62· 76· 112· 118· 132·
 190· 202· 344· 402· 420· 478· 550·
 552· 574· 594
 Αἴγυπτος (20.47)· 66· 88· 92· 112· 116·
 120· 170· 228· 250· 390· 394·
 416· 418· 420· 422· 424· 434· 438·
 444· 480· 490· 502· 510· 524· 552·
 572· 584· 588
 αἶμα 434
 Αἰμίλιος Βενεβέντου 84· 86
 αἰρετικός, -οί 554
 αἰσχύνη 120· 230· 570
 αἰχμαλωσία 244· 320· 328· 518· 522·
 530· 578· 580· 586
 Ἄκάκιος Βεροίας (13· 17) 78· 80· 88·
 92· 104· 106· 122· 130· 136· 138·
 140· 142· 148· 212· 234
 ἀκηδία 232· 276· 278
 ἀκολασία 92· 94· 100·
 Ἄκυλητα 74· 82
 ἀλαζονεία 276· 548·
 Ἄλεξάνδρεια (14· 21· 22· 37· 47· 48)·
 80· 84· 104· 106· 110· 114· 120·
 128· 224·
 Ἄλέξανδρος ὁ Μακεδών 592·
 ἀλήθεια 58· 60· 92· 100· 108· 156·
 178· 206· 216· 254· 264· 284· 294·
 356· 360· 464· 554·
 ἀλληλοκτονία 296·
 Ἄκαλήκ 426· 440· 452· 472·
 Ἄμάν 518· 520· 522·
 ἀμάρτημα 318· 376· 378· 570·

- ἄμαρτία 176. 246. 248. 250. 344. 360.
 374. 378. 380. 383. 430. 436. 574.
 ἄμαρτωλός, -οί 98. 120. 362. 376.
 378. 380.
 Ἄμβρακόν 280
 Ἄμβροϊ 492.
 Ἄμεσις 500. 506. 514
 Ἄμεσσᾶ 486
 Ἄμναδάβ 468
 Ἄμμωνίται 170. 594
 Ἄμμων 406. 460. 462. 502. 526. 586
 Ἄμμων Αἰγύπτιος 190
 Ἄμμώνιος 110. 136
 Ἄμμώνιος μοναχός 224. 226. 228
 Ἄμμώνιος Πηλουσίου 272
 Ἄμνών 482
 Ἄμορραῖοι 442. 454. 456
 Ἄμφιλόχιος Ἰκονίου (37) 234
 Ἄμώς 514
 Ἄναθώθ 578
 ἄναισθησία 94
 ἄναισχυντία 324
 Ἄναρτή 514
 Ἄνανίας 396. 580
 Ἄνατόλιος 268
 ἄνάστασις 94. 204. 316
 Ἄνδραγάθιος (11)
 Ἄννα (34). 466
 Ἄνεμί 504
 Ἄνθοῦσα (9)
 ἄνομία 180. 240. 242. 296. 378.
 Ἄνόμοιοι (13. 31)
 ἄνοσιουργία 278
 ἄνταπόδοσις (46)
 Ἄντιόχεια (9. 10. 12. 13. 14. 15. 17.
 22. 26. 27. 30. 31. 32. 35. 36. 37).
 94. 98. 160. 272
 Ἄντιόχος ὁ Ἐπιφανής 392
 Ἄντιόχος Πτολεμαίδος (17). 78. 80.
 88. 122. 130. 136. 138. 140. 142.
 148. 212. 234
 Ἄντωνίνος Ἐφέσου 190. 192. 194.
 196. 198. 200. 202.
 Ἄντώνιος 224. 230. 268
 Ἄντίσιος μοναχός 73
- Ἄπάμεια 66. 78. 126. 198
 ἄπανθρωπία (43) 214
 ἄπατή 410
 ἀπέχθεια 63
 Ἄπιαρία 66
 ἄπιστία 246. 252
 Ἄπολιναρισταί (13)
 Ἄπόλλων (26)
 ἀπόνεια 278. 366
 Ἄπόστολος, -οι 226. 248. 260. 266.
 282
 ἀπώλεια 58. 86. 88
 Ἄραβες 266
 Ἄραβία 268. 572
 Ἄραβιανός 190
 Ἄραβισσός (21). 156
 Ἄραβώθ 444
 Ἄρειανός, -οί (13. 16). 134. 126
 Ἄρειος 136. 198
 ἄρετή 92. 96. 166. 172. 222. 228. 230.
 234. 252. 260. 262. 264. 290. 296.
 362. 384
 Ἄριθμοί 390
 Ἄρκαδιος (14. 18. 19). 82
 Ἄρμαθάιμ 174
 Ἄρμενία (21). 154. 156. 162
 Ἄρμένιοι 210
 Ἄρσάκιος (21). 78. 80. 154
 Ἄρταξέρξης 518
 Ἄρράξασ 524. 526
 Ἄσᾶ 492. 504. 514
 ἄσέβεια (43). 280. 572
 Ἄσῆρ 392. 410
 Ἄσια 186. 188. 194. 196. 198. 206.
 268
 Ἄσια Μικρά (17. 18)
 Ἄσκαλώνα 468
 Ἄσμα Ἄσμάτων 394
 Ἄσμοδαῖος, -οι 522
 Ἄσύριοι 452. 500. 506. 526. 592.
 594
 Ἄττικός (21) 86. 156. 268
 Αὐγουστίνος (36)
 Αὐνᾶν 414

Αύρηλιος 224
 Αύσιπς 530
 άφθαρσία 248
 'Αφρική 268
 άφροσύνη 238. 252. 278
 'Αχαάβ 492. 494. 506. 510
 *Αχαζ 500. 506. 514
 *Αχαρ 454. 456
 'Αχειρήλ 522
 'Αχιά 490
 'Αχίας ο Σιλωνίτης 504. 510. 514
 'Αχιτόφελ 482. 484
 'Αχιώρ 528
 'Αώδ 460

B

Βάαλ 460. 510
 Βαάλ 492. 494
 Βασαῶ 510
 Βαβύλας (26)
 Βαβυλών 92. 132. 390. 402. 500.
 502. 504. 508. 572. 574. 580.
 582. 588. 590. 594. 598
 Βαβυλώνιοι 576. 598
 Βαθουήλ 406
 Βαιθήλ 490. 494
 Βάλα 412
 Βαλαάμ 188. 442. 444
 Βαλάκ 442
 Βάλαν 410
 Βαλδάδ 528. 530. 532. 534. 536. 538.
 540
 Βανέας 516
 βάπτισμα 70. 176. 376
 Βαράκ 460
 Βαραχιήλ 528. 542
 Βαρούχ 126. 324. 326
 Βασῶ 490. 492
 Βασάν 442
 Βασιλεία 298. 384
 βασιλεία Θεοῦ 276
 Βασίλειος (23. 24. 37)
 Βασιλίη 190
 Βασιλίσκος 160. 162. 234

βασκανία 156
 Βηθλεέμ 412
 Βήλ 176. 592
 Βηρσαβεέ 486
 Βιθσάν 478
 Βιθυνία (20. 47). 78. 126. 132. 152.
 160. 268.
 Βίκτωρ 204
 Βλέμμοι 266
 Βοσπόριος Κολωνείας 274
 Βόστρα 266
 Βουζί 244
 Βοώζ 466
 Βραχμάνες (47. 48)
 Βρίσων 268
 βδέλυγμα 98
 Βεελζεβούλ 256
 Βεελφεγώρ 442
 Βεθσαμύς 468
 Βενεβέντον 84
 Βενέριος Μεδιολάνων 74
 Βενιαμίν 394. 412. 416. 464. 466. 516
 Βενιαμίται 466
 Βερχελλί 484. 488
 Βερνίκη (33)
 Βέροια (13. 17). 80. 92
 Βετουλαῶ 526
 Βυζάντιον (18)

Γ

Γαβαά 464
 Γάβαλα (17. 19. 32. 37). 80.
 Γαβωνίται 402. 456. 486
 Γαβαών 456
 Γάδ 392. 444. 458. 486. 504. 514
 Γαδέρ 412
 Γάζα 456. 464. 594
 Γαϊνᾶς (18. 31). 194.
 Γάιος 272. 274
 Γαλαάδ 478
 Γαλάτες 252
 Γαλατία (47). 60. 136. 190.
 Γαλλία 268
 Γαριζίν 448. 456

- γαστρομαργία 276
 γαστρίμαργος, -οι 122
 Γεβάλ 448
 Γεδεών 460
 γέεννα 208
 Γέθ 468
 Γένεσις 390
 Γέραρα 406. 408
 Γερμανοί (18)
 Γερμανός (15)
 Γερμανός, πρεσβύτερος, 66. 80. 128
 Γερσέμ 420
 Γιεζί 496
 Γίτθα, κόμη, 56.
 Γιών 486
 Γοδολίας 584
 Γοθολίας 498. 502. 506. 508. 512
 Γοθονοήλ 466
 Γολιάθ 472. 474
 Γοτθία (15)
 Γρηγόριος Νύσσης 234
 Γρηγόριος ὁ Θεολόγος (16. 24)
 Γρηγόριος ὁ Λυδίας 268
 Γρηγόριος Σιναιτης (37)
 Γραφή, -αί (27. 33. 37. 38. 39). 52. 54.
 90. 154. 162. 172. 182. 204. 210.
 230. 236. 246. 248. 258. 278. 284.
 288. 308. 314. 328. 330. 342. 346.
 348. 368. 370. 388
 Γώγ 588

Δ

- Δαβήρ 456
 Δαγών 468
 Δαθάν 56. 440
 δαιμόνιον 256
 Δαίμων, -ες 130. 298. 576
 Δαλιδά 464
 Δαμασκός 500. 572. 594
 Δάμασος 216
 Δάν 392. 430. 464. 490
 Δανιήλ 132. 176. 248. 586. 590. 592
 Δαρείος 514. 590
 Δαυίδ (34). 90. 126. 238. 240. 280.

346. 378. 466. 470. 472. 474. 476.
 478. 480. 482. 484. 486. 488. 504.
 506. 512. 514. 552. 564
 Δάφνη (26)
 Δεβώρα 460
 δεσποδαιμονία 222
 Δευτερονόμιον 390. 434
 Δημήτριος 266. 272
 Δημήτριος Γαλατίας 60. 62
 Δημήτριος, μοναχός, (25)
 Δημήτριος Πισινούντος 66. 80. 84. 88.
 128
 διάβολος 146. 184. 276. 368. 530
 διαφθορά 552
 δικαιοκρασία 302
 δικαιοσύνη 100. 238. 296. 302. 310.
 360. 362. 404. 442. 554. 556. 558.
 564. 570. 588
 Δίνα 412
 Διόδωρος Ταρσοῦ 12. 33. 46)
 Διόνυσος 204
 Διόσκορος 112. 118. 128. 228
 Διοτρεφής 274
 Διόφαντος, πρεσβύτερος, 210
 διχοστασία 76. 298
 Δομετιανός, πρεσβύτερος, 80
 δουλεία 238. 320
 Δωήκ 474. 476
 δωροδοκία 276

Ε

- "Εβερ 392. 402
 'Εβραῖοι 54. 344. 404. 420. 428. 430.
 432. 448. 518
 ἐγκράτεια 232. 278
 'Εγλώμ 460
 'Εδώμ 494. 500
 'Εζεκίας 506. 508
 "Εθι 482
 'Εθνικός, -οί (41)
 εἰδωλολατρία 276. 586. 576. 586
 εἰμαρμένη (31)
 εἰρήνη 74. 88. 226. 280
 'Εκβάτανα 522

- * Εκκλησία 550. 572. 574. 596. 598
 * Εκκλησιαστική 394
 * Ελα 492. 500
 * Ελδὰδ 438
 * Ελεάζαρ 458
 * Ελεάζαρος (33)
 * Ελειμ 424
 * Ελενόπολις (47). 80
 ἐλευθερία 222
 * Ελιάβ 430
 * Ελιάδαδ 506
 * Ελιάζαρ 442
 * Ελιακείμ 502
 * Ελιέζερ 420
 * Ελιούζ 528. 542. 544
 * Ελιούς 78
 * Ελισσαιέ 504
 * Ελισσαιός 126. 390. 492. 494. 498.
 500. 506. 510
 * Ελισαμάς 326
 * Ελιφάζ 528. 530. 532. 536. 538
 * Ελλάδιος (15). 268
 * Ελλάς 84. 344
 * Ἑλλην, -ες (26). 70. 296. 344. 554.
 596
 * Ἑλπίδιος 138. 232. 268. 270
 ἐλπὶς 318. 354
 * Ελώμ 456
 * Ἐμεσα 266
 * Ἐμμώρ 412
 ἐνανθρώπησις (44)
 * Ἐνεμάσαρος 524
 * Ἐνώχ 172
 * Ἐξοδος 390
 ἐξορία 76
 ἐξουσία (43) 118. 150. 158. 236. 256.
 298
 ἐπάχθεια 190. 568
 ἐπιείκεια 190. 568
 ἐπιθυμία 262. 296. 308. 310. 366. 370.
 373. 448. 558. 562
 ἐπιτορκία 154
 * Ἐπιφάνιος Κωνσταντίας (19). 216.
 234.
 * Ἐρμόνη (25)
- * Ἐσδρας (38). 390. 392. 514. 516. 582.
 588.
 * Ἐσθήρ 518
 * Ἐσπερος 534
 Ἐῤα 400
 Ἐυαγγέλιον 60. 154. 168. 206. 222.
 236. 398. 442. 554.
 εὐγένεια 358. 396
 Ἐὐγένιος 268
 Ἐὐγένιος, πρεσβύτερος 130
 Ἐὐγένιος Φρυγίας 62. 62
 Ἐὐγραφία (19). 88. 122.
 Ἐὐδοξία (18. 19. 20. 22)
 εὐεργεσία 576. 594. 598
 Ἐὐλάδ 504
 Ἐὐλάτ 408
 εὐλάβεια 62. 122. 146. 568
 εὐλογία 540
 Ἐὐλόγιος 272
 Ἐὐλύσιος Ἀπαμείας 66. 78. 84. 126.
 128. 152. 266
 εὐσέβεια 82. 102. 248. 282. 338
 Ἐὐσέβιος Ἀλεξανδρείας (37)
 Ἐὐσέβιος, διάκονος, 60
 Ἐὐσέβιος Οὐαλεντινουπόλεως 190.
 192. 200.
 Ἐὐστάθιος Ἀντιοχείας (33)
 Ἐὐστάθιος, κυαίστωρ, 70
 εὐτέλεια 366
 Ἐὐτρόπιος (14. 18. 19. 30). 96
 εὐχή 358
 * Ἐφέσιοι 252. 258
 * Ἐφεσος (17). 176. 198
 * Ἐφραθᾶ 402
 * Ἐφραῆμ 92. 394. 418. 594
 * Ἐφρών 406
- Z**
- Ζαβουλών 410
 Ζαμβρί 510
 Ζαμβρίν 442. 492
 Ζαρά 414
 Ζανασίας 500. 506. 510

Ζελφάν 410
 Ζήβ 460
 ζήλος 284. 384
 ζηλοτυπία 436
 Ζοροβάβελ 392. 514. 516. 588. 594

Η

ήδονή 182. 208. 230. 252. 276. 284.
 340. 582
 ήδυπάθεια 94
 Ἡλᾶ 512
 Ἡλεί 170. 466. 468. 488
 Ἡλίας 126. 176. 248. 256. 316. 360.
 390. 492. 494. 504. 506. 510
 Ἡρ 414
 Ἡράκλεια 130. 192
 Ἡρακλείδης 268
 Ἡρώδης 248
 Ἡρωδιάς (20.21)
 Ἡσαίας 172. 188. 248. 258. 306. 318.
 330. 346. 502. 506. 512. 514. 572.
 Ἡσαΐ 144. 408. 412. 414. 528
 Ἡσύχιος Ἱεροσολύμων (37). 196

Θ

Θάλασσα Ἐρυθρά 552
 Θάμαρ 414. 482
 Θαμμούζ 240-242
 θάνατος 56. 92. 146. 192. 250. 270.
 282. 286. 296. 348. 354. 356.
 362. 364. 536. 552. 580
 Θάρα 402
 Θεμάν 586
 θεογνωσία 388
 Θεοδικία (31)
 Θεοδόσιος, αὐτοκράτωρ (18. 29). 232
 Θεόδωρος, διάκονος, (48). 52. 58. 90.
 146. 162. 166. 168. 172. 184. 186.
 202. 214. 222. 236. 246. 254. 264.
 274. 284. 288.
 Θεόδωρος Μοψουεστίας (12. 25)
 Θεόδωρος Τυάνων 134. 274

Θεός (26. 31. 39. 41. 43. 44. 45. 46
 49). 52. 56. 58. 60. 74. 76. 87. 90.
 92. 94. 108. 110. 120. 132. 140.
 162. 168. 172. 174. 176. 178. 182.
 184. 202. 212. 214. 218. 224. 226.
 232. 240. 242. 246. 250. 256. 270.
 272. 274. 276. 278. 282. 286. 290.
 292. 296. 302. 314. 318. 320. 322.
 326. 328. 332. 336. 346. 348. 350.
 352. 356. 358. 360. 364. 366. 368.
 370. 376. 378. 380. 390. 392. 394.
 400. 402. 404. 408. 412. 418. 420.
 422. 424. 444. 446. 448. 452. 454.
 456. 458. 460. 464. 468. 472. 478.
 480. 488. 490. 492. 500. 508. 512.
 518. 520. 522. 524. 528. 534. 548.
 550. 554. 556. 558. 560. 562. 564.
 566. 568. 570. 576. 578. 580. 582.
 584. 590. 592. 594. 598.

θεοσέβεια 540

Θεότεκνος, πρεσβύτερος, 76

θεότης 332

Θεότιμος 188

Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας (14. 17. 19.
 21. 47. 48). 60. 62. 76. 78. 80. 84.
 88. 98. 104. 106. 108. 110. 114.
 116. 118. 120. 122. 126. 132. 134.
 136. 156. 180. 202. 216. 218. 220.
 222. 228. 230. 272

Θεόφιλος ἐπίσκοπος, 268

Θεσσαλονικεῖς 252

Θεσσαλονίκη (21).84

θηβαῖς 228. 268

θλίψις 124. 156. 200

Θράκες 348

Θράκη 66. 86. 188. 268

θυμκόν 558

θυμός 298. 308. 374. 542. 552. 558.
 594.

θυσία 170. 288. 424. 430. 436. 438.
 466. 470. 472. 596. 598

θυσιαστήριον 108. 242. 294. 402. 490.
 492. 456

Θωλά 460

I

- Ἰαβέξ 478
 Ἰαβίς 510
 Ἰαβίς Σισάρα 460
 Ἰαείω 460
 Ἰάκωβος 242
 Ἰακώβ 174. 270. 280. 294. 392. 408.
 410. 412. 414. 418. 418. 442. 550.
 598
 Ἰάφεθ 402
 Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας (33)
 Ἰδουμαῖοι 474. 594. 596
 Ἰεβουσαῖος 480
 Ἰεζάβελ (19). 132. 492. 498
 Ἰεζεκιήλ 170. 182. 240. 242. 244
 Ἰεζραέλ 498
 Ἰεζραήλ 592
 Ἰέραξ 228
 Ἰερατεία 296
 Ἰερεμίας 92. 126. 184. 240. 256. 280.
 318. 320. 322. 324. 328. 502. 508.
 576. 578. 580. 582. 584
 Ἰεριχώ 230. 444. 454. 494
 Ἰεροβαάλ 460
 Ἰεροβοάμ 490. 503. 502. 508. 510.
 514
 Ἰεροσόλυμα (37) 268. 316. 318. 328
 Ἰερόσυλος, -οι 300
 Ἰερουσαλήμ 242. 328. 456. 480. 482.
 490. 502. 504. 508. 512. 514. 516.
 526. 564. 572. 574. 576. 580. 582.
 584. 598
 Ἰερώνυμος (24)
 Ἰερωσύνη (12. 13. 24. 42). 96. 190.
 202. 248. 288. 296. 390. 394
 Ἰεσσαί 346. 466
 Ἰεσίας 514
 Ἰεφθάε 460
 Ἰεφονεί 440. 444.
 Ἰεχονίας 468. 502. 508. 580
 Ἰησοῦς 58. 126. 204. 220. 254. 258.
 320. 336. 342
 Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ 390. 428. 438. 440.
 444. 452. 454. 456. 458. 518
 Ἰησοῦς Χριστός 294. 336. 384. 440.
 576. 578. 588
 Ἰκετηρία 386
 Ἰκόνιον (37)
 Ἰλάριος 266
 Ἰλλυριοί 136
 Ἰσθόρ . 422. 426. 438
 Ἰορδάνης 444. 454. 458. 494. 496
 Ἰού 498. 506. 514
 Ἰουδαία 244. 466. 584. 504. 572
 Ἰουδαῖος, -οι (13. 26. 32. 49). 70. 88.
 124. 150. 202. 204. 262. 292. 316.
 322. 324. 328. 330. 332. 334. 343.
 346. 348. 390. 392. 394. 408. 434.
 440. 454. 468. 518. 520. 522. 574.
 576. 578. 580. 582. 584. 588. 592.
 598.
 Ἰούδας (33). 322. 324. 478. 494. 414.
 496. 498. 500. 504. 508. 514. 516.
 576. 594
 Ἰούδας, ἀδελφός Ἰακώβου 242
 Ἰούδας, υἱός Ἰακώβ, 393. 394. 416.
 418. 430
 Ἰουδῆς 326
 Ἰουδίθ (38). 524. 526
 Ἰουλιανός (26). 190
 Ἰνδία (47. 48). 120
 Ἰνδοί 348
 Ἰννοκέντιος Ρώμης (21. 36). 60. 62.
 76. 78. 80. 84. 218.
 Ἰσαάκ 260. 392. 404. 406. 408. 410.
 414
 Ἰσαάκιος 130
 Ἰσαάκ, πρεσβύτερος, 228
 Ἰσαάκ, μοναχός, (17)
 Ἰσαυροί 154. 212. 268
 Ἰσάχαρ 392. 410
 Ἰσίδωρος (13. 14. 17). 106. 108. 110.
 112. 230
 Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης (23. 35)
 Ἰσμαήλ 404. 406. 410. 502. 584
 Ἰσραήλ 92. 170. 240. 280. 292. 332.
 420. 422. 424. 426. 436. 438. 440.
 442. 444. 454. 456. 460. 466. 468.
 476. 486. 492. 494. 496. 500. 504.

510. 514. 526. 548. 568. 572. 574. Ἰωασαφάτ 492. 494
 576. 578. 582. 586. 588. 594. 598 Ἰωασεδέκ 514
- Ἰσραηλίτης, -αι 422. 424. 428. 442. Ἰωσήφ 114. 180. 294. 394. 410. 414.
 444. 458. 460. 462. 468. 470. 478. 416. 418. 420. 424. 550
 498. 548. 550. 552. 572. 578. 588. Ἰωσίας 322. 490. 502. 508. 514
 594. 596.
- Ἰταλία 82 K
- Ἰταλός, -οί 136
- Ἰωάβ 478. 480. 482. 484. 486. 488 Καδής 440
- Ἰωακείμ 322. 502. 504. 514. 526. καθαρισμός 430. 434
 580. 584 κακία 82. 202. 214. 396. 446
- Ἰωάννης, Βαπτιστής, (20. 21) 180. Κάϊν 128. 170. 400
248. 250. 254. 256 Καισάρεια 134. 268. 272
- Ἰωάννης Δαμασκηνός (37) κακοζωΐα 100
- Ἰωάννης, εὐαγγελιστής, 204. 272. κακολογία (50)
276. 554 κακοπάθεια 118. 156
- Ἰωάννης ὁ Λυδίας 268 κακοπραγία 114. 20-6. 208. 300
- Ἰωάννης ὁ τοῦ Αἰθρίου 268 κακοτροπία 296.
- Ἰωάννης (Χρυσόστομος) (9. 11. 12. Καλαβρία 86
14. 16. 18. 20. 21. 22. 28. 29. 34. Καμπανία 268
35. 47). 62. 76. 78. 80. 82. 86. 88. καπηλεία 94. 342
92. 94. 96. 98. 100. 102. 104. 106. Καππαδοκία (21). 134. 274
114. 116. 118. 120. 122. 124. 126. καρδία 94. 246. 260. 370. 398. 566.
 128. 130. 132. 134. 136. 138. 140. 578
142. 144. 146. 148. 150. 152. 154. Καρία 198
156. 158. 160. 164. 182. 186. 188. Καρτέριος (12)
190. 194. 196. 198. 202. 206. 210. Κασσιανός (15). 80
218. 234. 236. 238. 246. 248. 252. Κασσιόδωρος (29)
254. 258. 264. 266. 270. 288. 292. Καστρικία (19). 88
294. 296. 298. 300 κατακλυσμός 400. 402
- Ἰωαννίτες (22) καταφρόνησις 298
- Ἰωάς 498. 500. 506 Κεῖς 468. 486
- Ἰωάχαζ 498. 508. 510 Κελβιανοί 190
- Ἰώβ (35). 78. 170. 204. 238. 250. 414. Κελτική (15)
528. 530. 532. 534. 536. 538. 540. κενοδοξία (26. 30). 154. 232. 276
542. 544. 546. 548 Κῶλα 476
- Ἰωβάβ 414 Κίλικία 162
- Ἰωβάρ 438 κολακεία 208. 214. 224
- Ἰωθάμ 500. 506. 514 κόλασις 384. 548
- Ἰωλῶ 504 Κολωνεία 274
- Ἰωαναδάβ 582 Κόμανα (22)
- Ἰωανάνθαν 470. 472. 474. 478. 480. Κομάνη 160
486. Κορίνθιοι 332
- Ἰωνάς 524. 599 Κουκουσός (21). 76. 154. 156
- Ἰωαράμ 494. 498. 506. 510 Κρατεία 142

- Κρήτες 252
 Κρήτη 178. 288
 κρίσις 286. 362
 κρίσις μέλλουσα 202
 Κρόνιος, πρεσβύτερος, 230
 Κρόνος 596
 Κυθήγιος 84
 Κύπρος (19). 210. 234
 Κυριακός 62. 78. 84. 86. 88. 154. 264
 Κυρίνος, επίσκοπος 78. 136. 148. 198
 Κύριος 62. 74. 90. 92. 142. 150. 168.
 170. 178. 180. 184. 234. 238. 240.
 242. 244. 266. 276. 280. 282. 288.
 292. 294. 298. 316. 326. 336. 346.
 376. 384. 424. 428. 438. 440. 448.
 458. 460. 464. 466. 500. 502. 506.
 516. 528. 528. 530. 532. 536. 538.
 540. 542. 544. 546. 548. 550. 552.
 554. 556. 558. 560. 564. 566. 576.
 578. 588. 594. 598
 Κύρος 392. 514
 Κωνσταντία (19) 216
 Κωνσταντίος (36)
 Κωνσταντίνος Μέγας, (13). 168
 Κωνσταντίνος, πρεσβύτερος, 210
 Κωνσταντινούπολις (12. 14. 15. 16.
 17. 18. 19. 21. 23. 30. 31. 35. 36.
 37). 60. 62. 76. 78. 84. 90. 116.
 120. 134. 188. 196. 198. 214. 216.
 224. 234. 270
 Κώνστας, βασιλεύς, 136
- Λ
- Λάβαν 410. 412
 λαγνεία 278
 λαιμαργία 278. 570
 Λάζαρος (33). 172
 Λαϊσά 462
 Λαμπέτιος 268
 Λάμψακος 86
 Λαοδίκεια (30). 136. 138. 268
 λατρεία 296. 430. 550. 568
- λαφυραγωγία 78
 Λαχίς 456
 Λεία 410. 412
 Λεόντιος 136
 Λευί 294. 390. 392. 394. 410. 412.
 420. 430
 Λευίς 404
 Λευίται 230. 436. 440. 444. 448. 458.
 464. 512. 516
 Λευιτικόν 390
 Λιβάνιος (9. 11. 26).
 Λιβέριος 136
 Λιβύη 128
 λιμός 498
 Λοβνά 456
 λογισμός, -οί 358
 Λόγος (40)
 λουδορία 224
 Λουκάς 398
 Λουκιανός (33. 38). 160
 Λούκιος 142. 148
 Λουπικίνος Ἀπικρίας 66. 128
 Λυδία 198. 268
 Λυκία 128
 λύπη 118. 220. 284. 570
 Λώτ 168. 260. 402. 404. 406. 550
- Μ
- Μαγώγ 588
 Μαδιάμ 420. 444. 460
 Μαδιανάιοι 414
 Μαελώθ 506
 Μάζικιοι 266
 Μαθανίας 502
 Μακάριος 228
 Μακεδονία 288
 Μακεδόνες 136
 Μακηλά 456
 Μακκαβαίοι (33. 38). 592
 Μαλαχίας 360
 Μαιμβρί δρυς 402
 μαμωνᾶς 184
 Μαναιμί 500
 Μανασήμ 510

- Μανασσή 394. 418. 444. 446. 458. 502. 506. 508. 514
 μανία 56. 206. 328
 μάννα 426. 438. 454
 μαντεία 448
 Μάξιμος 232
 Μάξιμος Σελευκείας (12)
 Μαρδοχαίος 518. 520
 Μαρία, Θεοτόκος, (40) 174
 Μαριάμ 424. 438
 Μαριανός 86
 Μάρισσα 506
 Μάρκος 398. 560
 Μάρκελλος 136
 Μαργάς 424
 Μάρσα (19). 88
 Μαρωδάκ 504
 Μαρώνεια 268
 Μασσηφᾶ 470
 ματαιοπονία 112
 ματαιότης (29). 240
 Ματθαῖος (35. 38). 376. 392
 Ματθάν 508
 μεγαλοψυχία 326
 Μεδιόλινα 74
 μέθη 570. 594
 Μελέτιος (10. 11. 12. 33.) 94. 96
 Μελχισεδέκ 308. 310. 314. 404
 Μελχῶλ 480
 Μεμφιβοσθέ 478. 480
 Μένανδρος 208
 Μεσοποταμία 80. 260. 406. 410
 Μεσσίας (32)
 μετόνοια (32). 58. 176. 250. 570
 Μηδεία 522. 524
 Μῆδοι 524. 572. 592
 μισοφωνία 318. 502
 Μιμφιβαάλ 480. 482. 484
 μισθαποδοσία 528
 μίσος 212. 276. 292. 560
 Μισφάς 266
 Μιχαίας 248. 492. 504. 506. 510
 μνησικακία 116
 μοιχεία 212. 248. 298. 594
 Μοψουεστία (12. 25)
- Μωάβ 406. 442. 444. 460. 474. 480. 494
 Μωαβίτης, 111. 496. 594
 Μωδάδ 438
 Μωυσῆς 112. 126. 140. 174. 248. 250. 260. 298. 300. 320. 332. 334. 340. 342. 388. 390. 394. 396. 420. 422. 424. 426. 428. 430. 436. 438. 440. 442. 444. 446. 450. 454. 528. 530. 550. 578
 Μυτιλήνη 268
- N
- Νοβά 476
 Ναβάθ 510
 Ναβαί 452
 Νάβαλ 476
 Νάβουθαι 492. 498
 Ναβουχοδονόσορ 502. 508. 524. 572. 576. 580. 584. 586. 590
 Νάθαν 480. 504. 514
 Ναυώ 444
 Ναχώρ 402. 406
 Νεβριδίος (16). 148. 216
 Νεεμάν 496
 Νεεμίας (38). 516
 Νεΐλος (29)
 Νίκαια (21). 76. 118. 128
 Νεκτάριος (14). 96. 154. 234
 Ναμεσσῆ 510
 Νέρων 212
 Νεστόριος (37)
 Νινευίται 596. 598
 Νεφθαλείμ 392. 522
 Νηριός 324
 νηστεία 76. 102. 140. 174. 202. 326. 430. 434. 578
 Νικόδημος 314
 Νικομήδεια 160. 288
 Νινευί 522. 524
 Νισίβιος, πρεσβύτερος, 80
 Νιτρία (17). 110. 228
 Νοεμμήν 466
 νόμος 334. 336. 340. 390. 430. 434.

- 436
 νουθεσία 244
 Νῶε (38). 180. 392. 400. 402. 456.
 550
 νωθρότης 308
- Ξ
- Ξενοφῶν 392
- Ο
- Ὅασις 210. 266
 Ὁβήδ 466
 Ὁδολάν 456. 474
 Ὁζά 56. 508
 Ὁζίας 500. 506
 Ὁζιήλ 504
 Οἰκονομία Θεοῦ 244. 332
 ὄκηρός 564. 566
 Ὁλδᾶ 508
 Ὁλοφέρνης 524. 526
 Ὁλυμπιάς (15. 16. 37. 48). 148. 216.
 218. 222. 234
 ὁμολογία 256
 ὁμόνοια 60
 Ὁνώριος 82. 84
 Ὁπτατος 80
 Ὁπτιμος 234
 ὄργη 106. 116. 140. 176. 226. 230.
 318. 328. 438. 548
 ὄρκος 238
 Ὁρνίας 486. 488
 Ὁστρακίνη 274
 Οὐαλεντινιανός 84
 Οὐαλεντίνος 212
 Οὐαλεντινούπολις 190
 Οὐαλεριανός 86
 Οὐάλης 224
 Οὐαλλαγᾶς 80
 Οὐασπεσιανός 244
 Ὁφνί 170-466
 Ὁχοζίας 494. 498. 504. 510
- Π
- παιδευαστία 298
 Παλαιστίνη 114. 168. 250. 252. 268.
 272
 Παλλάδιος (9. 10. 11. 12. 19. 47. 48).
 78. 80. 84. 88. 196. 198. 264. 266.
 268. 270. 272
 Πάλμυρα 266
 Παμφίλη 208
 Πανσόφιος Παιδίας 60. 62. 192
 Παπαδόπουλος Α. Κεραμεύς (32)
 Πάππος Συρίας 60. 62. 268
 παράδεισος 352. 400
 παραίνεσις 394
 παρακοή 324
 παραλεώτης 112
 παραμυθία 366. 372. 380
 παρανομία 68. 72. 382
 παροργισμός 104
 παρηρησία 142. 250. 286. 288. 326.
 362. 434. 554
 Πάσχα 140. 142. 428. 434. 436
 Πασχώρ 580
 Πάτερονος 78
 Πατήρ (32) 290. 292. 302. 312. 324.
 336. 384.
 Πατρικίος, νοτάριος, 86. 148
 Παυλίνοσ (13)
 Παῦλοσ (25. 33. 36). 56. 86. 122. 134.
 140. 176. 180. 184. 234. 236. 244.
 248. 250. 252. 260. 262. 272. 274.
 282. 308. 310. 322. 330. 332. 334.
 336. 340. 348. 354. 374. 376. 378.
 398. 404. 428. 430. 446. 598
 Παῦλοσ, διάκονοσ, 62. 86. 268
 Παῦλοσ, ἐπίσκοποσ 78. 128. 134. 192.
 198
 Παῦλοσ, μαθητήσ Χρυσοστόμου, (15)
 Παῦλοσ ὁ τῆσ Ἀναστασίας, 268
 Παφλαγονία 268
 Πείρα 294
 περασμόσ, -οί 158. 528. 568
 Πελαγία (33)
 Πενταδία (15. 18). 148.

Πεντεφερής 414
 Πεντηκοστή 146
 περιτομή 176. 434
 Πεσαιτώ (38)
 Πέτρος (33). 54. 58. 248. 250. 256.
 260. 276. 356. 376. 396. 398
 Πέτρος, αδελφός Βασιλείου 234
 Πέτρος, πρεσβύτερος 76
 Πέρσαι 266. 318. 392. 592
 Περσία (15)
 Περσίς 234
 Πηλούσιον 270. 272
 Πισιδία 60. 192
 πίστις 118. 134. 138. 172. 228. 276.
 314
 Πιτυούντα (22). 158
 Πλειάς 534
 πλεονεξία 100. 252. 276
 πλημμέλεια 296
 πλημμέλημα 288. 430
 Πνεύμα 296. 352. 358. 442. 584
 Πνεύμα άγιον (40). 52. 56. 58. 284.
 294. 302. 336. 384. 550
 Ποιμήν, επίσκοπος, 134
 πονηρία 156. 290. 374. 576
 Πόντος (22). 162. 266
 πορνεία 252. 276
 Πορφύριος (48) 80. 156. 158. 206.
 210. 212. 214. 266
 Πρίσκιλλα (19)
 Προβιγκάλιος 270
 πρόγνωσις 324
 προθυμία 198. 252. 340. 358
 Πρόκλη (15). 148.
 Πρόκλος (15. 22)
 Προκόνησος 120. 198
 Πρόμοτος 88
 Πρόνοια (31). 100. 336
 Προπέτεια 60. 562
 Προσευχή (32). 164. 172
 προσωποληψία 278
 προφητεία 342. 346. 394. 396
 πρωτοκαθεδρία 296
 πρωτολογία 374

πρωτοτόκια 408
 πρωτότοκος 424. 428
 Πτολεμαίος 344
 Πτολεμαίος (17). 80

P

Ραάβ 454
 Ρασαίν 500
 Ραγουήλ 438. 522. 524
 ραθυμία 352. 476
 Ραμεσσή 418
 Ραυάθ 480
 Ραφαήλ 522
 Ραφάν 596
 Ραχήλ 410. 412
 Ραψάκης 506
 Ρεβέκκα 406. 408. 412
 Ριχάν 480
 Ρόδων ό 'Ασίας 268
 Ρουβεήμ 392. 412. 444. 458
 Ροβοάμ 490. 504
 Ρούθ 390. 394. 466
 Ρουφίνος 126
 Ρωμαίοι 76. 78. 80. 82. 86. 106. 134.
 136. 206. 244. 246. 252. 270
 Ρωμανησία 98
 Ρωμανός, μάργτυς, (33)
 Ρωμελίος 500. 504. 512
 Ρώμη (13. 21. 22. 48). 60. 82. 92. 156
 Ρωσός 212

Σ

Σάββατον 428. 430. 434. 440
 Σαβεέ 484. 486
 Σαβών 46
 Σαδδούκ 486. 488
 Σαλήμ 310. 412
 Σαλμανά 460
 Σαλμανασάρ 500
 Σαλπαάδ 444. 446
 Σαμάρεια 500. 504. 508. 510. 512.
 586. 594. 598

- Σαμαρείτης 230. 256. 272. 454. 512
 Σαμέας 514. 580
 Σομεγάφ 460
 Σαμουήλ 92. 126. 174. 466. 468. 470. 472. 476. 514. 578
 Σαμφών 462. 464
 Σαούλ (34). 170. 390. 468. 470. 472. 474. 476. 478. 486. 504
 Σάπφειρα 396
 Σάρα 404
 Σαραβίας 516
 Σαρακηνοί 266
 Σαραπίων 274
 Σαρδική 136
 Σάρεφθα 492
 Σαρμάται 74
 Σάρρα (38). 260. 404. 406. 522. 524
 Σατανάς 124. 250. 260. 276
 Σατουρνίνος (31). 88
 Σεβηριανός (17. 19. 32. 37). 78. 80. 88. 104. 122. 130. 136. 142. 148. 158. 212. 234
 Σεδεκίας 502. 504. 508. 518. 580. 582. 586
 Σεκελάκ 476. 478
 Σεκούνδος (9)
 Σελεύκεια (12). 212
 Σελλής 508
 Σελλούμ 510
 Σελύς 500
 Σεμεεί 482. 484. 488
 Σεναχηρείμ 574. 506
 Σεραπίωνας (15). 126. 266
 Σευήρος, πρεσβύτερος, 66
 Σηείφ 506
 Σήθ 392. 400
 Σηλώμ 466
 Σηλών 414
 Σήμ 402
 Σηγώφ 406
 Σηών 442
 Σιβά 482. 484
 Σίκιμα 412. 418
 Σίλβανός 270
 Σιλβίνη (15). 148
 Σίμων ὁ μάγος 56
 Σίμων (Πέτρος) 276
 Σινά 444
 Σιρίκιος 216
 Σισίνιος 224
 σκηνοπηγία 432. 434
 Σκύθης, -αι 74. 348
 Σκυθία (15). 188
 Σμύρνη 196
 Σόδομα 108. 166. 172. 204. 404
 Σοδομηνή 404. 406
 Σοδομηνοί 402
 Σοδομίτης, -αι 170. 260. 552
 Σολομών 208. 390. 480. 486. 488. 490. 502. 514. 528. 548. 552. 564.
 Σουλδασ (35)
 Σούρ 408
 Σουδακείμ 480
 σοφία 540. 546. 548. 550. 552. 554. 556. 564. 566. 570
 Σοφία Πανάρετος 552
 Σοφία Σειφάχ 394
 Σοφονίας 282. 508
 Σταγείριος (25)
 σταυρός 396
 Στελέχιος (25)
 Στέφανος (15). 268. 320. 322
 Στέφανος, ἄσκητης, 270
 συγγνώμη 92. 114. 374. 376
 Συγκλήτιος Τραϊανουπόλεως 196
 Συήνη (47. 48). 266
 συκοφαντία 80. 94. 112. 116
 Συμεών 392. 412. 416
 συμπάθεια 246
 συναγωγή 332. 440
 Συρία (9. 14. 17). 60. 94. 134. 138. 158. 268. 460. 496. 500
 Συχέμ 402. 412
 Σωκράτης (11. 20. 21).
 Σωμνάς 572
 Σωσάννα 94
 Σωτήρ 54. 58. 86. 96. 98. 102. 104. 106. 116. 140. 144. 156. 168. 204. 212. 220. 222. 244. 254. 256. 262. 288. 294. 298. 300.

- 12ος α) Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον Δ' ('Ὁμιλίας ΟΣΤ' - ζΑ')
- 12ος β) Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον ('Ὁμιλίας Α' - ΙΘ')
- 13ος Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον ('Ὁμιλίας Κ' - ΝΔ').
- 14ος Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον ('Ὁμιλίας ΝΕ' - ΠΗ').
- 15ος Ὑπόμνημα εἰς τὰς Πράξεις ('Ὁμιλίας Α' - ΚΓ').
- 18ος Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους Α' ('Ὁμιλίας Α' - ΚΒ').
- 18Α Ὑπόμνημα εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους ('Ὁμιλίας ΚΒ' - ΜΔ').
- 20ός Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους Β', (Ὁμιλίας ΚΕ' - Λ'), εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἐφεαίους ('Ὁμιλίας Α' - ΙΑ').
- 21ος Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεαίους ('Ὁμιλίας ΙΒ' - ΚΔ'), εἰς τὴν πρὸς Φιλιππησίους ('Ὁμιλίας Α' - ΙΒ').
- 28ος Ποιμαντικά καὶ Ἀσκητικά Α'.
- 29ος Ἀσκητικά Β'.
- 31ος Κατηχητικαὶ καὶ ἠθικὰ Β' - Περιστατικά Α'.
- 32ος Ὁμιλίας Περιστατικά Β'.
- 36ος Ὁμιλίας ἑορταστικαὶ - ἐγκωμιαστικαὶ

Ζ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

Τόμος 1ος Ἀπαφθέγματα Γερόντων.

- 12ος Ἀββᾶ Ἡσαΐου, Ἀσκητικοὶ Λόγοι, ἀββᾶ Ζωαίμᾶ, Κεφάλαια ὠφέλιμα, ἀββᾶ Δωροθέου, Πραγματεῖαι καὶ Ἐπιστολαί.
- 19Α Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος, Βίος Συμεών ὑπὸ Νικήτα Στρηθάτου, Κεφάλαια, Εὐχαριστίαι, Διάλογος μετὰ Σχολαστικοῦ.
- 22ος Νικ. Καβάσιλα, Ἑρμηνεῖα εἰς τὴν Θ. Λειτουργίαν - Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.

Η' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Θ' ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

Τόμος 1ος Δογματικά Α' (Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες, Κατὰ Εἰμαρμένης, Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ Ἀναστάσεως, Λόγος Κοτηχητικός μέγας).

Διακονία Β' (ὑπό ἑκδοαίν)

- 3ος Ἀπολαγητικά ἔργα
- 4ος Δογματικά
- 5ος Ὁμιλίες
- 6ος Ἐγκωμιαστικοὶ καὶ Ἐπιτάφιοι Λόγοι
- 7ος Ἐπιστολαὶ (ὑπό ἑκδοαίν)
- 8ος Ἐπη Δογματικά
- 9ος Ἐπη Ἠθικά (ὑπό ἑκδοαίν)
- 10ος Ἐπη εἰς Ἐαυτὸν (ὑπό ἑκδοαίν)
- 11ος Ἐπη εἰς Ἐτέρους (ὑπό ἑκδοαίν)

Δ' ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

- Τόμος 1ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Α'—Γ')
- 2ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Δ'—ΣΤ')
 - 3ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Ζ'—Ι').
 - 4ος Εἰς Κωνσταντῖνον Τριακονταετηρικός, Εἰς τὸν Βίον Κων)τίνου, Κων)τίνου Λόγος εἰς τὸν σὺλλογον τῶν ἀγίων.

Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

- Τόμος 1ος Δογματικά Α' (Ἐκδ. ἀκριθῆς τῆς Ὁρθ. πίστεως)
- ΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

- Τόμος 1ος Διάλογος Παλλαδίου, Περί τῆς ἀσφαείας τῶν προφητειῶν, Σύνοψις Π. Διαθήκης
- 2ος Ὁμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (Α'—ΚΓ')
 - 3ος Ὁμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (ΚΔ'—ΜΑ').
 - 4ος Ὁμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν ΜΒ'—ΞΔ'
 - 5ος Ὁμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν ΞΕ'—ΞΖ' καὶ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς Γ'—ΙΒ', ΜΑ'—ΜΓ'.
 - 6ος Ὁμιλίες εἰς Ψαλμοὺς ΜΔ'—ΡΚΓ'.
 - 7ος Ὁμιλίες εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ΡΚΔ'—ΡΝ', ὁμιλίες εἰς τὸν Δαυὶδ καὶ Σαούλ.
 - 8ος Ὁμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν Α'—Θ' Ὑπόμνημα στὸν Ἡσαΐα, Ὑπόμνημα στὸν Δαυιδ (κεφ. Ι'—ΙΓ')
 - 9ος Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον Α' (Ὁμιλίες Α'—Κ')
 - 10ος Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον Β' (Ὁμιλίες ΚΑ'—ΜΗ').
 - 11ος Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον Γ' (Ὁμιλίες ΜΘ'—ΟΕ').

σωτηρία 100. 168. 248. 260. 318. 356.
550. 552. 582. 596

Σωφάδ 528. 530. 534. 538. 540
Σωφρόνιος, διάκονος 268
σωφρονισμός 150
σωφροσύνη 208. 238. 278. 298

Τ

ταλαιπωρία 280. 282
ταπεινοφροσύνη 354. 362. 364. 366
Ταρσός (12. 22. 46). 154. 272
Ταῦρος 268
Τάφνα 584
τελώνης, -αι 164. 378. 382
Τζάνοι 158
Τίγρης 522
Τίγριος (15). 126
Τιμόθεος 102. 126. 176
Τιμόθεος Μαρωνείας 268
τιμωρία 214. 226. 348. 350. 372. 380
382. 438. 496. 594

Τίτος 126
Τραγκύλιος 138
τράγος ἄποπομπταῖος 434
Τραϊανούπαλις 196
Τρίτων, ὄρος, 198
Τρυφή 158. 164
Τρώας 270
Τύανα 134. 274
Τύρος 488. 572. 588
Τύφος 60. 254
Τωβίας 522. 524
Τωβίτ 522. 524

Υ

Υἱός (32. 40. 44). 52. 302. 312. 324
Υἱός τοῦ ἀνθρώπου 164. 256
Υἱός τοῦ Θεοῦ 206. 256. 258. 300. 310
550
Ἵδρους 86
ὑπερηφανία 252. 278. 572
ὑπομνή 278. 528

Φ

Φακές 500. 504. 512
Φακούνδος (29)
Φαλέκ 402
Φαρανίτης 112
Φαραώ 140. 260. 402. 414. 416. 418.
420. 422. 502
Φαραώ Νεχάω 502. 508
Φαραώνιος 106
Φαρές 414
Φαρέτριος 134
Φαρισαῖοι 222. 382.
Φάσις 174
φθονολογία 530
φθόνος (50). 102. 120. 144. 158. 188.
232. 276. 296. 298
φιλαδελφία 76. 254
φιλανθρωπία (43. 49. 50). 158. 230.
292. 336. 350. 352. 376. 384. 452
φιλαργυρία 194. 276. 570
φιλαρχία 188. 222
φιληδονία 182
Φίλιππος, ἐπίσκοπος, 268
Φίλιππος, μαθητής Χρυσοστόμου
(15)
Φιλογόνιος (32. 33)
φιλοκαθεδρία 296
φιλοξενία 166
φιλοτιμία 176
Φινεές 170. 442. 444. 458. 466
Φλαβιανός (13. 14. 29. 30. 37). 96. 210
φλυαρία 256
φόβος 94. 106. 210. 212. 272. 278.
284. 280. 396.
φόβος Θεοῦ 562.
φόβος Κυρίου 564. 566
Φοίβη (19)
Φοινίκη (15). 454
φόνος, -οι 276. 298. 570
Φουᾶ 500
Φουρά 520
φρενοβλάβεια 292
φρόνησις 162. 294. 554

Φρυγία 62. 134. 268
 Φυλιστείμ 408. 428
 Φώτιος (20)

X

Χαιταῖος 406
 Χαλάννη 180
 Χαλδαῖοι 244. 320
 Χαλέβ 440. 444
 Χαλκηδών (20). 136
 Χάμ (44). 402
 Χαναάν 402. 438. 456. 460
 Χαναναῖος 402. 410. 412. 442. 456
 Χάρις 58. 246. 336. 348. 350. 374.
 384. 388. 448
 Χαρχάν 402
 Χασβί 442
 Χεβρών 456. 504
 Χειράμ 488
 Χεττούρα 406
 Χοβάρ 244
 Χοδολαγομόρ 402
 Χουσί 482. 484
 Χουσάρ 460
 Χρηστότης 290
 Χριστιανός, -οί (9. 11. 13. 45). 224.
 408
 Χριστός (26. 40. 41. 46. 49. 58. 70. 76.

88. 96. 112. 124. 142. 160. 164.
 174. 180. 186. 202. 204. 234. 256
 258. 266. 270. 284. 294. 314. 318.
 320. 322. 324. 330. 332. 334. 336.
 340. 342. 344. 346. 360. 374. 392.
 398. 406. 410. 414. 440. 450. 452.
 544. 548. 550. 572. 574. 576. 578.
 586. 588. 592. 596. 598.

Χρωμάτιος Ἀκυλητίας 74
 Χωρήθ 492

Ψ

ψευδοδοξία 116
 ψευδοπροφήται 164. 572. 576. 586.
 598
 ψεύδος 82. 116. 152. 264. 276. 284.
 286.
 ψυχή 52. 58. 102. 152. 168. 176. 178.
 238. 274. 276. 278. 328. 352.
 354. 358. 360. 366. 372. 384. 434.
 438. 558. 560. 562. 566. 574

Ω

ᾠδ 426. 442
 ᾠρήθ 460
 ᾠριγένης (38). 110
 ᾠσηέ 500. 504. 512

Φωτοστοιχειθεσία: Κ. ΚΟΡΔΑΛΗΣ & ΣΙΑ ο.ε.,

Ἐχειροποιήτου 6, τηλ. 279.202, Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία:

Ἄφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ

Κεντρικὴ πώλησις:

Βιβλιοπωλεῖον «BYZANTION»

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Ἄρμενοπούλου 30 — Θεσσαλονίκη — Τηλ. 200-621